

OPUSCULA OMNIA THOMAE DE

VIO CAIETANI, CARDINALIS
TIT. S. XISTI, IN TRES DI-

stincta Tomos, variis quæstionibus, cum suis
conclusionibus, ac vtilissimis annota-
tionibus appositis, recens aucta
atque locupletata.

*QUIBUS ACCESSERE AD OBIECTA
aliqua sanè quàm acuta responsiones, aliàque permulta, quæ sequens
Index indicabit.*

ITEM TRACTATUS QUIDAM CONTRA
modernos Martini Lutheri sectatores, & eorum præcipuos
errores, nunquam antehac impressus.

LUGDVNI,
Apud hæredes Iacobi Iuntæ.

M. D. LXII.

OPUSCULA

OMNIA THOMAE DE

VIO CAIETANI, CARDINALIS

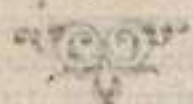
TIT. CHRISTI IN TRES DI-

versus Tomos variis questionibus cum suis

conclusionibus ac vtilissimis notis

nonnihil additis, recens aucto-

risque locupletata.

QUIBUS ACCESSERUNT AD OBJECTA

aliquae sane quae necesse sunt ad hanc doctrinam
suae in se habent.

ITEM TRACTATUS QUIDAM CONTRA

medicos Martini Lutheri sectatores, & contra periculosos

errores, auctorem sanctae imperialis

L A G D A N I

Apud haeredes Jacobi Iunioris.

M. D. LXXII.

INDEX OMNIUM TRACTATU

CTATVVM QVI IN HOC OPERE CONTINENTVR IN TRES TOMOS

DIGESTORVM.

PRIMI TOMI

tractatus.

- 1 De Comparatione autoritatis Papæ & concilij.
- 2 De Comparata autoritate Papæ & Concilij apologie, pars prima & secunda.
- 3 De Romani Pontificis institutione & autoritate.
- 4 De Attritione & contritione.
- 5 De Confessione.
- 6 De Satisfactione pœnitentiali.
- 7 De Ministro sacramenti pœnitentie.
- 8 De Indulgentiarum thesauro.
- 9 De Causa indulgentiarum.
- 10 De Suscipientibus indulgentias.
- 11 De Modo tradendi seu suscipiendi sacros ordines.
- 12 De Contractu matrimonij.
- 13 De Vsu matrimonij.
- 14 De Delectatione morosa.
- 15 De Indulgentijs.
- 16 De Indulgentijs quæstiones sex.
- 17 De Contritione quæstio unica.
- 18 De Confessione quæstiones quinque.
- 19 De Excommunicatione quæstio unica.
- 20 De Inuictis pœnitentijs quæstio.
- 21 De Sigillo confessionis quæstio.
- 22 De Pollutione ex auditione confessionis proueniente Q.
- 23 De Purgatorio quæstiones due.
- 24 De Pœnarum timore quæstiones due.
- 25 De Obligatione & obseruatione præceptorum tam in religione, quam extra quæstiones due.
- 26 De Sacri ordinis collatione quæstio.
- 27 De Dispensatione matrimonij cum Occidentali ecclesia quæstio.
- 28 De Matrimonio quæstio.
- 29 De Reddendo debito inter coniuges, altero eorum existente adultero quæstio.
- 30 De Vsu sacrarum scripturarum ab Ecclesia.
- 31 De 17. Responionibus ad diuersos factis, præcipuè ad quædam obiecta, que pro Martini Lutheri assertionibus facere uidebantur.

TOMI SECUNDI

tractatus.

- 1 De Conceptione beate Virginis.
- 2 De Eucharistie sacramento, & erroribus in eo contingentibus.
- 3 De Celebratione Missæ.
- 4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo.
- 5 De Præcepto Eleemosynæ.
- 6 De Monte Pietatis.
- 7 De Cambijs.
- 8 De Vsurâ.
- 9 De Simonia.
- 10 De Vsu spiritalium rerum in peccato mortali.
- 11 De Voto.
- 12 De Solutione maleficij, opera malefici ad hoc parati.
- 13 De Spasmo beate Virginis.

TOMI TERTII

tractatus.

- 1 De sex orationibus Romæ habitis.
- 2 De Dei gloriosi infinitate intensiua.
- 3 De Potentia neutra, & natura potentie receptiue.
- 4 De Subiecto naturalis Philosophie.
- 5 De Nominum Analogia.
- 6 De Conceptu Entis.
- 7 De Ente & Essentia.
- 8 De Solutionibus quorundam locorum sibi inuicem aduersantium in Commentarijs sancti Thomæ contentorum.
- 9 De Vinculo Obedientiæ.
- 10 De Missæ sacrificio & ritu aduersus Lutheranos.
- 11 De Fide & Operibus aduersus Lutheranos.
- 12 De Communionem sub utraque specie, de integritate confessionis, de Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum.
- 13 De Coniugio cum Relicta fratris.
- 14 De Eodem coniugio.
- 15 De Quibusdam Responionibus ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos.

Opus. Caiet. AA 2

234

4
AD NICOLAUM A FLISCO EPI-
SCOPVM, CARDINALEM SABINEN-
SEM, THOMAE DE VIO CAIETANI, TVNC
ORD. PRAEDIC. GENERALIS MAGISTRI,
nunc sancti Xisti Cardinalis, in comparatio-
nem autoritatis Papæ & concilij,
Præfatio.

AMETSI PVTO, Pater amplissime Flisce, eam compara-
tionem quam nuper de Pontificis maximi ecclesiæque totius au-
toritate scripsi, à multis hac tempestate, quemadmodum in di-
uersa studia scinduntur, ita dissimili ratione esse legendam, acce-
ptandam, diiudicandam: omnibus tamen gratum fore puto, vel
minimarum rationum, quæ ad hanc rem inusitatam, consenta-
neam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certiores. Aduersariis quidem &
æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veritatis sunt, defendant: cæteris autem,
vt præsto ad legendum habeant quid de tanta, his temporibus concursatione ma-
ximæque & olim sæpe & in præsentia contentione sit constituendum. Ego Præ-
dicatorum ordinis (Romanæ ecclesiæ veritatique studiosissimi) generalis Ma-
gister, hanc summæ autoritatis comparisonem, in defensionem quidem veritatis
& sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quanquam si id quoque assecutus
fuero, non aspernabor) sed vt Iesu Christi veritatique seruus sim, liberè scripsi,
tibi que impræsentiarum & dedico quidem rectè, & perquam libenter inscribo:
quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Fliscoreum ornatissima familia tua or-
natissimis viris, Episcopis, Cardinalibus, & summis Pontificibus semper ornauit,
ipse sis tandem summis honoribus exornatus. Quumque te optimum Prædican-
tium ordinis protectorem & conciliandæ conseruandæque ecclesiasticæ vnita-
tis, & veritatis amplificandæ vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin
ea quæ pro veritate, & tantæ autoritatis vnitate, atque concordia ex eo ordine à
me tibi inscripta dedicatæque sunt, grato sis animo, & qua polles probitate & be-
nignitate singulari suscepturus, atque habiturus inter cætera sempiternæ volun-
tatis & obseruantia erga te meæ testimonia. In æuum vale.

TRACTATUS PRIMVS

PRIMI TOMI THOMAE DE VIO,

CAIETANI, CARDINALIS

SANCTI SIXTI, DE COMPARA-

TIONE AVTORITATIS PAPAE

ET CONCILII IN VIGINTI.

OCTO CAPITA DI-

VISVS.

IN OCTO ET VIGINTI CA-

pita de comparatione autoritatis

Papae & concilij, Sum-

maria.

CAPVT PRIMVM.

Quod Papa habeat supremam potestatem
in ecclesia Dei.

INTENDENS Resolu-
tè comparare potestatem
Papae potestati ecclesiae &
concilij vniuersalis, primò
potestas Papae suo loco po-
nenda est: deinde compara-
bitur specialiter Apostolo-
rum autoritati: post eccle-
siae & concilij vniuersalis
absolute: & deinceps in ca-
sibus, primò hæresis, secun-
dò incorrigibilitatis, & de-
mum in euentibus, vt sic re-
solutè habeatur & simplici-
ter, & secundum quid. Et

intendo pro totis viris doctis absque vlla passione rationabilia tan-
tum dicere: sub iudicio tamen sacrosanctæ ROMANAE ecclesiae.

¶ Et ne quis puter ponere me falcem in messem alienam, præmit-
to, quòd quia autoritas Papae immediatè est à Deo, & reuelata in sa-
cra Scriptura, & autoritas ecclesiae vniuersalis immediatè dicitur
esse à Deo: vt Constantien. concilium declarauit: ideo materia ista
primò & principaliter est theologorum, quorum est sacram Scripturam
& diuina opera scrutari. Secundario autem, in quantum sci-
licet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat. Pro-
pter quòd grauitè errant in hac re, Canonistas primò deferentes.
Oportet ergo virum docilem, vtrosque Theologos & Canonistas,
in re hac perspicere, & in suo quenque loco honorando theologiae
primatum dare: vt pote quæ ex propriis potest hoc determinare.
Canonicum autem ius non nisi ad theologicam recurrat autorita-
tem, scilicet sacrae Scripturae: quæ vera theologia est.

A PRIMO Igitur Inchoando dicimus, quòd certa est ista
propositio, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: fun-
daturq; super institutione Iesu Christi. Matth. 16. & Ioan. vlt. Salua-
tor siquidem noster, rex regum & dominus dominatum, quamuis
potuisset Christianam rempublicam in terris, diuersis modis regen-
dam disponere: voluit tamen & statuit, vt non populare, non diui-
tum, non potentum, non optimatum multorum, aut paucorum esset
regimen: sed vnus tantum: promittens soli Petro, Matthæi decimo-
sexto, Tibi dabo clauas, &c. & eidem soli promissionem exhibens,
curam omnium ouium suarum committens, Ioan. vlt. Pasce oues
meas. Comparatiua siquidem interrogatio, à qua sermo incepit di-
cens, Simon Ioannis diligis me plus his: conuincit etiam prote ruos,
quòd Petro vt distincto ab Apostolis præsentibus, ad quos refertur
comparatio, & nõ in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet
hic textus sufficere deberet, quoniam tunc factus est Petrus pastor
vniuersalis, dum dictum est in præsentibus, Pasce oues meas: non has
vel illas, sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Gregor. no-
tat. Non desunt tamen glossæ Chrysostomi dicentis ibidem, Præte-
rius alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fra-
trum tuorum: & Theophili dicentis, quòd commisionem ouium
mundi Petro commendat, non alij. Et Leo papa in capit. sta. Domi-
nus. distinctione decimanona, & in sexto de electionibus, cap. fun-
damenta. dicit, Ita Dominus huius muneris sacramentum ad om-
nium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro
Apostolorum omnium summo principaliter collocaret, vt ab
ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffun-
deret. Et merito, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles
cap. 76. sic Saluator noster instituit: quia regimen ecclesiae est optimè
Opus Caiet. AA 3 ordi

- 1 Quod Papa habeat supremam potestatem in ecclesia Dei.
- 2 Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papae & Apo-
stolorum.
- 3 Rationabilis sententia, quòd Petro subiecti erant ceteri Apostoli.
- 4 Solutio obiectionum contra determinationem factam de Petri primatu su-
per alios Apostolos.
- 5 Rationes tenentium quòd ecclesia vniuersalis, seu concilium vniuersale
habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quòd Papa est illi sub-
iectus.
- 6 Quis sit sensus, quo questio de comparatione concilij & Papae vertitur
in dubium.
- 7 Quod Papa est supra potestatem & ecclesiae & concilij vniuersalis, vt di-
stinguitur contra Papam.
- 8 Responsio ad obiectiones sumptas ex autoritate concilij Constantiensis, &
Basiliensis.
- 9 Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem Papae supra concilium
factarum.
- 10 De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium esse supra
Papam.
- 11 Quod secluso Papa non est in ecclesia papatus suppletio, & sicut in regulan-
te vsu illius.
- 12 Quod secluso Papa non est in ecclesia potestas legislatiua.
- 13 Quod secluso Papa non est in ecclesia potestas applicatiua ecclesiastica
potestatis ad personam, nisi in casu.
- 14 Solutio rationum contra Papam ex eo quòd ecclesia est totum, & autoritas
illius maior, in sex.
- 15 Opinio aliorum, quòd secluso Papa, in ecclesia est autoritas congregandi
generale concilium.
- 16 Quomodo verificatur, quòd generale concilium potest, aut non potest sine Pa-
pa congregari.
- 17 Inuitum comparationis potestatis ecclesiae & Papae in casu hæresis: & pri-
mo de modo, quo Papa propter crimen hæresis subijcitur concilio, secundum
vnam opinionem.
- 18 De modo, quo Papa hereticus subijcitur concilio secundum aliam opinio-
nem.
- 19 Examen illius propositionis, Papa hereticus, est ipso facto priuatus Pa-
pato.
- 20 Rationabilis sententia, quòd Papa factus hereticus, subest potestati mini-
steriali ecclesiae, & non autoritati super Papam.
- 21 Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiua papae heretici.
- 22 Responsio ad rationes & auctoritates allatas in capitulo decimosextimo
ad probandum quòd Papa hereticus, est ipso facto depositus iure di-
uino.
- 23 Quomodo cum Papa in hæresim lapsus, parato corrigi agendum est.
- 24 Opinio quòd Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimi-
ne scandalizante ecclesiam, subijcitur concilio potestati, ita quòd potest
ab eo deponi.
- 25 Discussio & determinatio ad quam legem spectet determinare casus, in
quibus Papa subest iudicio concilij.
- 26 Quis casus sint diuina lege statuti, vt possit concilium Papam depo-
nere.
- 27 Responsio ad obiectiones factas in cap. 24. ad probandum, quòd Papa ex
alio crimine quam hæresis potest deponi ab ecclesia.
- 28 An in euentu aliquo Papa sine culpa sua subest ecclesiae, ita quòd possit
deponi.

ordinatum: optimum autem regimen est vnus. Quod ex fine regiminis apparet. est enim finis pax, quæ in vnitatis consistit: & constat quod melius est causa vnitatis vnus, quam multi: qui non nisi vt in vnum venientes, eam causant. est ergo ecclesie regimen institutum, vt vnus solus præsit vniuersæ reipublicæ. Et tu valde notabis assumptum, scilicet quod Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentium de regali regimine instituto à senatu, seu populo libero. non enim ecclesia, aut populus Christianus, aut concilium ali quod vniuersale, sed Christus ipse, qui viuit & regnat, instituit tale regimen: sic vt Petrus non ecclesie, sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex concilio Lugdunensi in cap. vbi periculum. de electionibus, libro sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. Et in capitulo quamuis. distinctione vigesima prima, Pelagius papa dicit, Sancta Romana ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis constitutis cæteris ecclesiis prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris, primatum obtinuit. Afferuntur quoque in dicto capitulo contra Gentiles, multæ ad hoc propositum rationes, de primatu Papæ & de necessitate eiusdem vltra Iesum Christum in cælis: quas poteris ibi videre. Firmatur autem asserta propositio autoritate Martini quinti in concilio Constantiensi: vbi definita est, vt patet in bulla condemnationis Ioannis VVicleff. In concilio quoque Oecumenico Florentino, sub Eugenio quarto (vbi vnio Græcorum & Armenorum cum Romana ecclesia facta est) habentur hæc verba, Diffinimus sanctam apostolicam sedem & Romanum pontificem in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Romanum pontificem successorem esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusque ecclesie caput, & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regendi & gubernandi vniuersalem ecclesiam, à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse. Hæc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram, sed contrariam esse erro neam, vt etiam sanctus Thomas in tractatu contra errores Græcorum, cap. 65. & tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioannis Hufs, damnatos in concilio Constantiensi, à Martino quinto.

C A P V T I I.

*Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi
Papæ, & Apostolorum.*

QVAMVIS Autem vna potestas Petro Apostolo primùm collata, ostensa sit suprema: non desunt tamen qui Apostolos reliquos parem potestatem accepisse à Christo arguant. Et vt veritas clariùs elucescat, scito quod in hac re duo dubia inuoluuntur: quæ si separantur, perspicuam magis fortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri, & aliorum Apostolorum. Alterum, de modo habendi potestatem: an scilicet omnes immediatè habuerint eam à Iesu Christo, an solus Petrus immediatè à Christo, alij vero ab eodem mediante Petro.

¶ Et quod ad vtrumque dubium, duæ sunt opiniones extremæ. Prima est dicentium, quod omnes Apostoli parem potestatem à Iesu Christo immediatè habuerunt. Et hi vtrumque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primò ex eo, quod Matth. 18. Saluator omnibus Apostolis replicauit quod soli Petro dixerat in cap. 16. ait enim. Quæcunque solueritis super terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictum Petro, Pasce oues meas. omnibus Apostolis in sententia dictum est: quoniã pascere tripliciter fit, doctrina, vita, & correctione. Hæc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis. Primum Matth. vltimo, Docete omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi: sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundò ex 2. cap. ad Gal. vbi Paulus dicit, quod Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinæ, nec potestatis, vt ibidem bis habet sanct. Tho. sed dederunt ei dextras societatis: & quod in Antiochia restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hæc enim non sunt inter superiorem & subditos, sed potiùs inter socios. In Actibus Apostolorum, 8. capit. legimus, quod Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Samariam. Constat autem, quod maior non est qui mittitur, mittente: iuxta illud, Non est seruus maior domino suo, nec apostolus maior eo, qui misit illum. Ioan. 13. Et confirmatur hoc autoritate sancto rum canonum. Primò Anacleti Papæ, distin. 21. cap. in nouo. Ceteri Apostoli, inquit, cum beato Petro pari consortio præditi, & honorem & potestatem acceperunt. Secundò, Cypriani in c. loquitur Dominus. 24. quæst. prima. Hoc ceteri Apostoli erant quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Tertio, Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habetur 2. quæst. 7. canone, Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparem sciret.

¶ Altera extrema opinio est, discordantium in vtroque, & dicentium, quod nec parem potestatem, nec immediatè à Iesu Christo omnes Apostoli acceperunt potestatem: sed solus Petrus immediatè à domino Iesu Christo potestatem accepit, & omnes ei subiecti fuerunt, ab ipso potestatem habentes. Et de modo quidem habendi potestatem, scilicet quod solus Petrus habuit eam à domino Iesu im-

mediatè, probant in communi quidem ex textu Anacleti, distin. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in ecclesia Christi datus est. In speciali autem quod ad potestatem ordinis, non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediatè à Christo in cœna dicente, Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam faciētis, quo ad actum celebrandi missas: & post resurrectionem, quo ad actum absoluen di in sacramento poenitentia, dicente, Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata remittantur eis, &c.) sed episcopalis, probant ex cōsecratione Iacobi & Pauli ac Barnabæ. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus à Petro, & Iacobo, & Ioanne: vt dicitur in can. porro. distin. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim Actuum 13. Dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulum & Barnabam, &c. Et subiungitur, Imponentes eis manus, dimiserunt. glossa, in modum ordinandorum. & in ca. quod die dominico. distin. 75. Quo ad potestatem verò iurisdictionis (cum nullibi clariùs appareat, quam Matth. 18. vbi Apostolis dicit dominus Iesus, Quæcunque solueritis super terram, &c.) probant ex hoc, quod Christus soli Petro dixerat, Quodcunque solueris, &c. Matth. 16. Ex ipso, inquit, ordine promissionum insinuat, quod potestas ligandi & soluendi ordine quodam exhibenda erat, vt scilicet per Petrum ad alios deriuaretur: vt sanct. Tho. in 4. contra Gent. capit. 76. & in 4. senten. distin. 24. quæstio. vlti. dicit. Afferitur quoque autoritas Leonis supra inducta ex can. ita Dominus. distin. 19. clarè dicentis, quod Christus hoc disposuit, vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

DE A EQVALITATE Verò potestatis apostolorum quatuor inuenio expositiones, sustinentes cum hoc Petri autoritatem super omnes. Prima distinguit potestatem ordinis & iurisdictionis: & omnes dicit esse æquales in potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate. Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit, quod omnes Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est, similes. Probaturque in Scriptura paritatem pro similitudine sumi, ex Leui. 18. Cauete ne vos similiter euomat, cum paria feceritis. gloss. id est, similia. Tertia (& est sanct. Tho. in secunda secundæ, quæstio. 33. arti. 4. ad secundum) quod fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit enim sic, coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. cap. quod Apostoli fuerunt æquales, quantum ad executionem autoritatis. Ait enim, Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in executione autoritatis, non autem in autoritate regiminis.

C A P V T I I I.

*Rationabilis sententia, quod Petro subiecti erant ceteri
Apostoli.*

ALLATIS Duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum quod, Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primò, in quantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo in quantum oues Christi, ab eo hic corporali conuersatione separate: & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues sub illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, vt dicimus, declaro primò dignitatem & potestatem apostolatus. Scribitur in primis Luc. 9. cap. quod conuocatis Iesus duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent: & misit illos predicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matth. quoque vlt. legitur, quod eidem Dominus dixit, Euntes in mundum vniuersum, docete omnes gentes, baptizantes & docentes seruire omnia quæ mandauit vobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corin. 12. cap. legitur, quod Deus posuit in ecclesia primùm Apostolos. vbi gl. interlinearis in verbo, primùm, dicit dignitate & tempore. Et in verbo, Apostolos, dicit, omnium ordinatores & iudices. In decre. distin. 68. c. quorum vices. dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres missi sunt apostoli, pro Apostolis filij nati sunt & constituti Episcopi. Et in concilio Oecumenico Florentino sub Eugenio 4. inter documenta fidei de ministro cōfirmationis habentur hæc verba. Hanc, scilicet confirmationem non nisi episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabat.

Diuus Tho. super præallatis verbis ex prima epistola ad Cor. 12. cap. dicit hæc verba, Maiores autem ministri in ecclesia sunt Apostoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorum primum est autoritas gubernandi fidelem populum, quæ proprie pertinet ad officium apostolatus: secundò facultas docendi: tertio potestas miracula faciendi ad cōfirmationem doctrinæ. Hæc ille. Et postquam subiunxit, quod tertium horum ordinatur ad secundum, & secundum ad primum, subdit, Deus posuit primùm Apostolos, quorum regimini commisit ecclesiam. Et tripliciter probat. Primò per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum. Secundò, per illud Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duod

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertio, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

¶ Ex his omnibus facile est videre, quod Apostoli, in quantum Apostoli, habuerunt non solum potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Autoritas enim gubernandi ecclesiam, quæ est apostolatus propria, sine iurisdictionis potestate non est. Et si huic adiunxeris, quod non habuerunt apostolatû à Christo mediante Petro, sed immediatè ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matthæi 10. & Marci 3. & Lucæ 6. patet, quod ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolum: quia neque ab hominibus, neque ab homine tam mittente, quam docente est Apostolus, Solus vtrunque dubium, scilicet & de potestatis æqualitate, & de modo habendi: quod scilicet Apostoli quantum ad apostolatus autoritatem fuerunt æquales simpliciter, & quod hanc potestatem habuerunt à Iesu Christo immediatè, sicut & apostolatus. Dixi autem simpliciter: quia secundum quid nihil prohibet, vnum Apostolum habere apostolatû digniorem altero, vt Paulus aliis: iuxta gloss. interlinearem ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitauit eum à mortuis, dicentem in persona Pauli, Et ita dignius me constituit per immortalem Christum, quam alios per mortalem: & gloss. marginalem ex August. in libro Retractionum ex eadem radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrum ad sinistram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte status vocantis, quia scilicet est immortalis, non facit vocatum Apostolum maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

SI AVTEM Consideremus, quod etiam ipsi Apostoli oues erant Christi, à quo statutum est, vt sit vnum ouile & vnus pastor, sic Petrus inuenitur ille vnus pastor, cui dictum est, Pasce oues meas, non has vel illas: & reliqui inueniuntur vnus ouilis oues. In cuius signum Petrus statim factus pastor, curam Ioan. suscepit, interrogans de eo, Hic autem quid? vt pater Ioannis ultimo. Quomodo autem verificari possunt hæc duo simul, quod scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in autoritate gubernandi ecclesiam, atque à Iesu Christo eam immediatè habuerunt, & quod Petrus solus fuit institutus pastor vniuersalis ecclesie, & maior autoritate super alios Apostolos, ita quod ab ipso capite in totum ecclesie corpus potestas deriuata est: difficile apparet prima fronte: sed si subtiliter contemplati fuerimus, videbimus de facto omnia vera simul fuisse. Sciendum est nanque, quod sicut in natura dupliciter aliqua sunt, scilicet naturaliter, vt cum homogenat hominem, & infirmus ex virtute nature sanatur: & supernaturaliter sicut cum homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanatur. Ita in ecclesia duplici quoque modo aliquid fit, scilicet ordinariè, vt cum seruato iuris ordine creatur Episcopus: & de speciali gratia à principe, vt si statim aliquis crearetur Episcopus: vt de Ambrosio contigit. Vtroque autem modo princeps noster Iesus Christus in primitiua ecclesia vnus est. nam in institutione ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruandi monarchicum, id est, vnus principatum instituit, & posuit Petrum caput vnum totius corporis ecclesie: à quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinariè deriuaretur. Et hoc intendunt omnes sacri autores, cum dependentia omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando verò ex speciali gratia, sicut præuenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dominus per seipsum etiã alios Apostolos fecit sacerdotes in vltima cœna, & confessores post resurrectione, & sacramentum confirmationis in die Pentecostes) ita præuenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi, iudicandique ecclesiam: vt ex allatis patet autoritatibus. Et quemadmodum nihil obstat maiori potestati ipsius Petri capitis, quod alij non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex præuentione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinariè dandum erat eidem à Petro) ita etiam, nihil officit excellentiæ potestatis iurisdictionis Petri super omnes quod eius subditis Saluator superior omnibus dedit illam potestatem ex gratia, quam à Petro per viam ordinariè erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim, & à Petro inchoat omnis ecclesie potestas, & deriuatur in totam ecclesiam via ordinariè: & rursus aliqui Petro subditi plures potestates acceperunt à Christo immediatè, quas à Petro accepturi erant, via præuentionis gratiæ. Et sic ecclesia vna sub vnico tantum capite, Petro scilicet, & habet Apostolos omnes, immediatè à Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia præueniente: & habet Petrum solum caput Apostolorum cæterorum & omnium à quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinariè potestas ordinis & iurisdictionis deriuanda est. Sunt ergo simul vera quæ aduersari sibi inuicem videbantur.

ET VT Clarius elucescant dicta, scito quinque esse differentias inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum. Prima est in modo dandi & accipiendi: quia Petro data est ordinariè, aliis au-

tem ex speciali gratia: vt explanatum est. Secunda est in officio (& sequitur ex prima) quod Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alij verò facti velut legati seu delegati eius: iuxta illud Pauli 2. ad Corin. 5. Legatione pro Christo fungimur. & ad Ephes. vlti. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat, à missione sumptum: quamuis extenso vocabulo in præfatione dicantur vicarij. Tertia est in obiecto potestatis, quod aliorum potestas iurisdictionis non erat supra se inuicem, sed super alios: Petri vero potestas erat & super alios, & super ipsos reliquos Apostolos, dicente sibi soli Christo, Pasce oues meas: in quarum numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Chrysostr. dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finienda erat cum vita eorum: quoniam data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus. Petri verò potestas vsque ad consummationem seculi perseverat: quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores expriment sub aliis verbis, dicendo, quod data est Petro in persona ecclesie. Et ex hac differentia oritur, quod nullus est successor Ioannis, aut Iacobi, nec etiam Pauli Apostoli in autoritate apostolatus vniuersalis gubernationis ecclesie, sicut Apostoli gubernabant vbique: sed tantum in potestate ordinis & regiminis vnus certæ ecclesie succedunt Episcopi, sed solius Petri successor est & dicitur Papa, vt patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nunc est in ipsa essentia potestatis: quoniam autoritas communiter Apostolis data, ex vi apostolatus fuit velut potentia executiua. vnde & à Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi: gubernatio, enim executionem sonat. Autoritas verò data soli Petro quum factus est Papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potentia præceptiua: & propterea vocatur à Sancto Thoma autoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thom. Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. ecclesie regimen quod sonat executionem, non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit Apostolis. Vnde & in præfatione non appellantur vicarij absolute, sed vicarij operis: dicente ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios, quasi diceret vicarios ad exequendum. Verum tamen quia vnum pro alio quandoque poni potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, plè exponendum esset pro executiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter vt exequi possent in eis, ad quos mittebantur, omnia quæ poterat exequi Petrus: puta instituire ecclesias & Episcopos, docere, excommunicare, &c. Petro autem absolute dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo, id est executiue erat par Petro quantum ad defensionem fidei: vt ex Secunda secundæ dictum est. Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & præceptiuam, vide illam in exemplo. Episcopi habent officium prædicandi, & fratres Prædicatores habent etiam officium prædicandi (cum ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria autoritate hoc faciunt, fratres verò Prædicatores autoritate Papæ delegatis eis id officium, hanc prædicationis exercendæ potestatem. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi ecclesiam in Petro & aliis Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat, alij verò Apostoli ex priuilegio domini delegantis eis gubernationis officium. Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

CAPITULUM IIII.

In quo solvuntur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

AVTEM Ordinatè satisfiat obiectis, primò ad primò inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur.

¶ Ad autoritatem ergo ex Matth. 18. dicitur, quod in verbis dictis Petro soli cap. 16. & in verbis dictis omnibus, cap. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quod prius Petro soli est dictum, Quocumque solueris: & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinariū progressum potestatis soluendi & ligandi, quod scilicet à Petro ad cæteros deriuanda est propter vnitatem capitis & corporis ecclesie: vt ex autoritatibus sancti Thomæ allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, vt dictum est, ad gubernatiuam ecclesie potestatem pertinens, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostendit Dominus, quod ipse ex gratuita præuentione dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul considerata ostendunt magis quod dicimus esse verum.

¶ Ad illud Ioannis ultimo, quamuis malè probetur, quod correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud. Quorum remiseritis peccata: quoniam hæc verba ad correctionem fori penitentiarum spectant: quia tamen posset probari per illud Matthæi decimo octauo. Quæcumque solaueris: vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua ecclesiam non audiens fit

ethnicus & publicanus. respondetur quod in veritate Saluator illa verba etiam quod ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, vt probatum est. Et quod si inuenitur aliquid simile commissum Apostolis (puta pastorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quod nulli commissum sunt oues Christi indistincte, vt comprehendantur omnes, nisi Petro: aliis vero commissum sunt oues determinate, saltem hac determinatione, scilicet alia ab ipsis Apostolis, saltem Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud prefationis. Quos operis tui vicarios eisdem contulisti p[re]esse pastores, quasi diceret, quod gregi tuo contulisti Apostolos p[re]esse pastores, vt vicarios operis tui, id est missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouium Christi absolute & vniuersaliter, dicente Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hanc verba Petro, quam per quacunque alia simul congregata ceteris: quia autoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur: quamuis totum pastorale officium executiue concessum sit omnibus Apostolis.

¶ Ad autoritatem ex secundo capit. ad Gal. iam patet, quod nil doctrinae aut potestatis accepit Paulus a Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex p[re]uentione gratuita, qua a Domino Iesu habuit potestatem & scientiam: vt ipsemet in 1. cap. dixerat. Dexteras autem societatis propter vnitatem fidei, quam docebant: non solum nanque socij, sed fratres in vnitatem fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo vero in faciem restitit, vt par, iam declaratum est, quod de paritate in executione officij defensionem fidei intelligitur.

¶ Ad illud vero, quod in Actibus Apostolorum Petrus & Ioannes missi sunt, facile patet ex Theologis in primo sen. dist. 15. responsio, quod non oportet mittentem esse maiorem missis. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consilio vel amore, non autoritate aliorum.

¶ Ad autoritates Anacleti, Cipriani, & Hiero. iam patet quid dicendum ex fundamento iam posito. Vnde vir docte, quia non vagando, sed ex eadem radice omnia soluantur, testimonium habes quod doctrina hanc vera est. Vero enim omnia consonant: & oportet ex quo quid est rei, omnes difficultates proprias soluere: vt Philosophus dicit 4. Phi. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatem a Christo immediate. Patet inquam de potestate ordinis, quod nihil refert an Dominus Iesus p[re]uenerit Petrum in faciendo omnes Apostolos episcopos (vt gl. in can. porro. dist. 66. sentire videtur contra textum) an eos ordinandos Petro reliquerit: vt p[re]allegata sonant. Si enim Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu non p[re]uenit, & si ipse ordinauit per seipsum, gratuita p[re]uentione, non reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate vero iurisdictionis, iam dictum est quod gratuita p[re]uentione per seipsum eam omnibus exequentiam dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinarium progressum deriuationis illius ad alios per Petrum fore statuit: vt allatae autoritates docent. Ex his omnibus clare liquet, quod Petrus solus princeps caput & pastor est Apostolorum, & quod ei subditi fuerunt Apostoli, vt oues pastori, & quod ordinaria via ab ipso potestatem sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita p[re]uentione potestatem iurisdictionis executiuam aequalem a Domino immediate habuerint. potestatem autem ordinis episcopalem immediate vel mediate, omnes etiam a Domino habuerunt aequalem. Et si p[re]dicta perspicaciter intuitus fueris, videbis quod Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior ceteris: Linus tamen, Cletus aut Clemens non sic se habebat ad Ioannem Apostolum & Euangelistam, qui vivebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excelsus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis ecclesiae: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excelsus in autoritate regiminis, sicut de Petri autoritate dictum est: quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, non Ioannes. Erat & excelsus in dignitate Apostolatus: quia Ioannes erat Apostolus, Linus autem aut Clemens non. Et quia Apostolis non Papae condendi libros sacrae Scripturae concessum est, dicente illis Domino, quod Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de consensu Euange. Lucas & Marcus scripserunt illo tempore quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt: ideo p[re]ualuisset sententia Ioannis sententiae Clementis Papae in doctrina fidei & morum: sicut modo p[re]uallet Euangelium Ioannis sententiae cuiuscunque Papae & totius ecclesiae. Nec obstat illud Aug. Euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesiae admoneret: quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus ecclesia erat Iesu Christi autoritate: testante hoc ipso Ioanne, qui de seipso loquens capit. vlti. dicit in persona ecclesiae: quam autoritate Christi gerebat: Et scimus quia verum est testimonium eius. Ex quo nanque constat Apostolorum aliquem scripsisse ad doctrinam ecclesiae, ecclesiae autoritatem habet.

¶ Ex his autem patet quod duarum extremarum opinionum, scilicet

et dicentis, quod omnes Apostoli eodem modo sint instituti a Christo vicarij sui: & dicentis, quod Christus immediate soli Petro dedit potestatem iurisdictionis, neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quod solus Petrus habuit vicariam a Christo accepit: ita quod ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti: hoc enim modo verificatur secunda opinio. Et cum hoc Iesus Christus dominus iuris, p[re]ueniendo delegauit ceteris parem in exequentiam potestatem (vt dictum est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

C A P V T V.

In quo ponuntur rationes tenentium quod ecclesia vniuersalis seu concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est ille subditus.

EXAMINATA Comparatione potestatis Papae ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papae potestas ecclesiae vniuersalis seu concilij vniuersalis potestati: nunc quidem absolute, postmodum, vero in euentibus & casibus, vt promissimus. Et quoniam opposita iuxta se posita magis elucescunt, asseram primò rationes primarias, in quibus consistit vis: quibus probatur Papam subesse ecclesiae seu concilij vniuersalis iudicio. Et ne contingat sepius ecclesiam & concilium iungere, pro eodem sumantur: quoniam non nisi sicut representans & representatum distinguuntur.

¶ Fundant igitur hi constitutionem dictam primò in actis concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mensis Aprilis sic legitur, Hanc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitime congregata, concilium generale faciens, & ecclesiam catholicam representans, potestatem a Christo immediate habet: cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si Papalis existat, obedire tenetur, in his quae pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictae ecclesiae in capite & in membris. Hae ibi. Et subiungitur aliud decretum in hanc verba, Item declarat, quod quicumque cuiuscunque conditionis, status, dignitatis, etiam si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut p[re]ceptis huius sacrae synodi, & cuiuscunque alterius concilij generalis legitime congregati super p[re]missis seu ad ea pertinentibus factis vel faciendis, obedire contumaciter contempserit, nisi resipuerit, condignae poenitentiae subiiciatur, & debite puniatur, etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recurrendo. Hae ibi. Ex quibus habentur tria: Primò, quod concilium vniuersale habet autoritatem a Iesu Christo immediate. Secundò, quod Papa tenetur ei obedire. Tertiò quod ipsa synodus habet potestatem coactiuam supra Papam, dum punitioni eum subiicit.

¶ Confirmaturque eadem sententia per concilium Basiliense celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto: vbi resumpta sunt hanc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuicleff. in eodem concilio Constantiensis sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti, sacro approbante concilio firmata ibidem. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste scilicet, Non est de necessitate salutis credere Romanam ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. error si per Romanam ecclesiam intelligatur vniuersalis ecclesia, aut concilium generale, aut pro quanto negare primatum summi Pontificis super alias ecclesias particulares. Hae ibi. Ex qua condemnatione habetur, quod concilium vniuersale est suprema ecclesiarum, & consequenter est superior ecclesia Romana, quae est vna ecclesiarum. Et confirmatur hanc esse intentionem Patrum: quia faciunt differentiam inter primatum concilij & summi Pontificis: quoniam de concilio dicunt simpliciter, quod est suprema inter alias ecclesias. De summo vero Pontifice dicunt quod habet primatum respectu ecclesiarum particularium.

¶ Fundant quoque hoc idem in Euangelio & doctoribus: ex eo quod clauis regni caelorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi, ecclesiae data sunt dupliciter, scilicet autoritatiue & finaliter. Et quod autoritatiue ecclesia ipsa hanc habeat, testatur in primis Matth. 18. cap. vbi postquam Dominus dixerat, Dic ecclesiae: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: statim subdit, Amen dico vobis quaecunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo: & quaecunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo. Vbi manifestè ecclesiae hanc contulit potestatem vniuersalem: ad hoc enim illa verba subdidit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata autoritate reputaretur non audiens ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina autoritate ecclesiae collata.

¶ Test

Testatur deinde Augu. super Ioan. (vt habetur 24. q. 1. can. quodcunque.) vbi cōcluditur quod Petrus quando claves accepit, ecclesiam sanctam significauit. Et rursus sermone 10. super Ioan. loquens de potestate ligandi & soluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerens ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius ecclesie gestabat personam: & propterea audire meruit, Tibi dabo claves regni cælorum. Has enim claves non ipse vt homo vnus, sed vt vnitas accepit ecclesie. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesie catholice personam sustinet Petrus. Huic enim ecclesie claves datæ sunt, cum Petro datæ sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

¶ Et confirmatur hoc ratione. Quia non minus iuris habet ecclesia in clauibus ibi datis à Iesu Christo, quam in rebus, sed dominium rerum temporalium principaliter est in ecclesia: cum etiam Papa non sit dominus, sed dispensator rerum ecclesie, vt sanctus Thomas dicit in 2. q. 100. art. primo, ad septimum. ergo ecclesia principaliter habet claves quam Papa. Et confirmatur hoc rursus. Quia cum rectum sit iudex sui & obliqui, & ecclesia vniuersalis adeo sit recta, vt errare non possit (vt patet) Papa autem errare possit etiam in fide (vt patet 40. di. ca. si Papa) consequens est, quod ecclesia excellentius & prius habeat claves, quam Papa: imò quod habeat etiam vt iudex Papæ.

¶ Quod autem finaliter ecclesie datæ sint claves, vt patet ex secunda ad Corinth. decimotertio, Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationem, & non destructionem. Et S. Thom. in tract. contra impugnantes religionem, expressè tenet quod potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonum subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori, puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum ecclesie. Ex quibus sequitur, quod Papa est propter ecclesiam, & non econuerso, & consequenter claves Papæ datæ sunt propter ecclesiam finaliter.

¶ Fundant & tertio idem super principiis naturaliter per se notis. Omne, inquit, totum est maius sua parte: ecclesia vniuersalis est totum, & Papa pars: ergo ecclesia vniuersalis maior est Papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus, singuli autem alterius membra. & Hier. ad propositum in c. legimus. di. 95. Si autoritas queritur, orbis maior est vrbe.

¶ Fundant demum hoc idem super hoc, quod ecclesia constituta est à Domino Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: vt patet Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesie, & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua autoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non spectet ad præsens ca. in quo comparatur Papa ecclesie non in casu, sed absolutè: voluntamen elicere etiam quod ecclesia sit absolutè supra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolutè: tum quia iudex & lex non differunt nisi sicut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis autoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui, scilicet imperare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarij autoritatem spectabunt omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic cum ecclesia sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, sequitur quod erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permettendo: hi enim quatuor actus sunt legis, vt in 12. q. 92. arti. 2. habes à diuo Thoma.

¶ Et confirmatur hoc sacrorum autoritate canonum. vigesima quinta enim questione prima contra statuta, dicit Zozimus Papa. Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis potest autoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima salus est recte fidei regulam custodire. & à constitutis Patrum nullatenus deuigare. Ex quibus habetur & quod Papa non est supra potestatem concilij, & quod ad primam salutem spectant statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæst. dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

CAPVT VI.

Qui sit sensus, quo questio de comparatione autoritatis concilij & Papæ vertitur in dubium.

AD EVIDENTIAM Huius comparationis prædeklarandi sunt termini, quid scilicet nomine ecclesie seu concilij vniuersalis intelligitur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum constans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est Papa: aut totum residuum corpus ecclesie distinctum contra caput, id est Papam. Concilium quoque vniuersale aut sumitur cum capite, id est Papa, vel personaliter, vel autoritate eius autorizatum, aut sine Papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

Prima est inter Papam & ecclesiam seu concilium sine capite, id est Papa omnino. Secunda est inter Papam & ecclesiam seu concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & ecclesiam seu concilium autorizatum à Papa.

¶ Et quoniam omnes hæc comparationes supponant Papam esse caput ecclesie vniuersalis, & non solum singulorum membrorum, vt inimici veritatis glossant: hoc primò monstratur. Primò ex autoritate ipsius Constantiensis concilij ante & post electionem Martini 5. vt patet in sessione 15. eiusdem, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propositio illa Ioannis Huls, Petrus nec est, nec fuit caput ecclesie sancte catholice. Et altera scilicet, Non est scintilla apparentiæ, quod oportet esse vnum caput in spiritualibus regens ecclesiam, quod semper cum ipsa militante ecclesia conuersetur. Hic expressè damnatur, quod Petrus non fuit caput catholice ecclesie: catholicum enim idem est quod vniuersale. Et similiter damnatur quod non oporteat esse præter Christum qui in cælis est, vnum caput quod regat ecclesiam, conuersans cum ea, quod est Papa: vt latius ostendit diuus Tho. hanc necessitatem in 4. contra Gent. cap. 76. Hiero. quoque in lib. de ortu & obitu sanctorum in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi ecclesia firmamentum est, Cephas corporis Christi principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius ecclesie collectiue: iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 24. quæst. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expressè dicit, quod Petrus est caput totius ecclesie. Et in concilio Lugd. Grego. 10. vt habetur in ca. vbi periculum, de elec. lib. 6. Papam vicarium Iesu Christi Petri successorem, rectorem vniuersalis ecclesie, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. ecclesie habet, vt cum Papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic, Ego N. catholice ecclesie episcopus. ex quibus patet, quod cauillario dicens, quod Papa est caput membrorum ecclesie, & non ipsius simul ecclesie, erronea est. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quam per nomina collectiua? & apposita quandoque nomina vniuersitatis expresserunt ecclesiam, gregem, corpus Christi, explicando totam, vniuersalem catholicam. Dicant illi quomodo debet dici, & conuincantur saltem ex verbis ipsius Constantiensis & Basiliensis concilij: vbi eisdem verbis significatur ecclesia collectiue: cum millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam ecclesiam repræsentans.

¶ De prima ergo comparatione (scilicet inter Papam, & ecclesiam vniuersalem sine capite) apertè constat quid dicendum sit, scilicet, quod Papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum, quia est truncum absque principali membro: ac per hoc non est vniuersalis ecclesia, quæ perfectum significat: tum quia Dei perfecta sunt opera, Deuteronomi trigesimo secundo, ac per hoc non conuenit diuinæ providentiæ in tam imperfecto corpore supremam autoritatem locare, sed magis ipsum à capite dependere. Et si instetur, quod apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis ecclesia, & tamen sine capite, quod est Papa, respondetur, quod non inuenitur vniuersalis ecclesia, nisi imperfecta: ita quod imperfectio ista est conditio diminuens ly vniuersalis ecclesia, sicut corpus truncum diminit à corpore integro. vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialium, quorum præcipuum est caput. Vnde tunc ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huls negantis necessitatem capitis ecclesie in terris (damnatum & à sancto Thoma, & à Martino quinto, cum concilio Constantiensi, vt dictum est) incidit. Et si de ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, quod habet immediatè potestatem à Christo, & quod ipsa repræsentatur per vniuersale concilium erratur errore intolerabili: vt patet ex allatis autoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶ De secunda autem comparatione in altero extremo, scilicet inter Papam ex vna parte, & ecclesiam totam, id est etiam cum Papa ex altera parte, dicitur, quod Papa cum residuo ecclesie non est maior potestatis iurisdictionis spiritualis, quam ipse solus: quia potestas sua continet in se omnium reliquorum potestates, vt earum causa vniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in ecclesia, quæ non sit in Papa: vt patet inductiue. Quinetiam potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Quod patet tam ex facto Petri, qui elegit sibi successorem (vt 18. questione prima, can. si Petrus, dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quod Papa ordinat actum electiue potestatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quod plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quod ad duas partes Cardinalium ad minus spectet electio. Probatur & ex c. si Papa. dist. 40. vbi dicitur, quod vniuersitas fidelium suam salutem post Dominum ex Papæ incoluntitate animaduertit propensius pendere. Et dist. 15. can. Ita Dominus Leo Papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium Apostolorum summo principaliter collocaret: vt ab ipso qua-

fi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, à Papa omne reliquū corpus ecclesie velut à capite potestatem sortiri. Et sic sumendo ecclesiam vniuersalem, constat quod habet immediate auctoritatem à Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam & Iesum Christum. Sed ex hoc non habetur, quod comparādo membra aliqua, puta corpus sine capite, ad Christum, quod habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, quod totum habeat immediate à Iesu Christo: partes autem inter se ordine quodam. & ita in caput primò, quod per caput in corpus reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quod tota ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec eòuerso: quia Papa cum ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & concilium autorizatum à Papa, ex antedictis facile sumitur quid dicendum est, scilicet quod non est maioris auctoritatis, quàm Papa, à quo solo autorizari potest, vt patet 17. dist. per totum. & extrā, de elect. cap. significasti. vbi dicitur, quod omnia concilia per Rom. ecclesie auctoritatem, & facta sunt, & robur acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum veritatem præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius auctoritatis in ea velit in eam conuenire, siue non, ex vna parte: & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiuſdem ad seipsam subiectio non est, sicut nec iustitia, proprie loquendo, cum dicunt hi, quod ecclesia vniuersalis est supra Papam, alterum duorum intendunt. aut enim intendunt per ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse. siue non, aut intendunt ipsam fidelium congregationem auctoritate capitis, scilicet summi Pontificis factam: Ita quod ipsum congregari, solum dependeat à Papa in ecclesia vniuersali. in concilio vero duo dependeant à Papa, scilicet congregari, & representare vniuersalem ecclesiam: ita quod in his intendunt, quod seclusa auctoritate Papæ ex quo congregata est ecclesia, vel concilium, fit comparatio potestatis ecclesie, vel concilij ex vna parte, & Papæ ex altera. Totus ergo futurus sermo de ecclesia, seu concilio vt distinguitur contra Papam, erit de ecclesia & concilio, seclusa Papæ auctoritate post congregationem legitime factam.

¶ Et contra hos dicentes ecclesiam habere auctoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis ecclesie: oportet namque secundum istos regimen ecclesie esse democraticum, seu populare: in quo tota auctoritas apud nullum residet. sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in quarto sentent. distinctione decimanona, quæstione j. artic. j. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt, dum ecclesiam velut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regem habere dicunt: vt Senatus populusque Romanus habebat super Imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videantur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quod non communitati ecclesie, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

Quod Papa sit super potestatem ecclesie vniuersalis, & concilij generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM Huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi auctoritate sumitur: vbi Ioan. vlt. soli Petro, vt distincto ab aliis, dicit, Pasce oues meas, vt deductum in primo cap. fuit: in hoc instituens regimen ecclesie monarchicum. Et si ridiculosa illa responsio detur: quod Christus dicit Petro: Pasce oues meas, non ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium: non ipsius ecclesie, quæ significat totum confurgens ex omnibus ouibus: manifeste excluditur hoc ex eo: quod in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor & rector, famulum tuum N. quem pastorem ecclesie tuæ præesse voluisti. Et in concilio Lugd. de elect. libro 6. vbi periculum, Papa rector vniuersalis ecclesie, & gregis dominici rector dicitur: vbi patet quod respectu ecclesie & gregis, quæ collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & rector, & rector est Papa. Et quia hæc est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolientium: idcirco in omnibus auferendis vigilandum est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papæ.

¶ Amplius, Ioannis decimo: Saluator inquit, alias oues habeo, &c.

& subdit. Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est quod ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur. Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiam: habetur quod per vnum ouile intelligitur ecclesia vna ex Iudæis, & Gentilibus. Ex hac auctoritate arguitur sic, Ecclesia vt vna ex Iudæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor vnus illius ouilis: ergo ecclesia, vt vna non est super Papam, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia ecclesia, seu concilium distinctum contra Papam, aut est oues aut ouile, aut pastor. Non oues: quia ex vtriusque ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cum Petrus sit vnus pastor ecclesie, vt monstratum est: si ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnum vnus pastoris qui est dominici gregis rector & director, Papa, scilicet. Et confirmatur, quod de Papa specialiter loquatur: quia verbo futuri temporis vtitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtriusque conuenientibus & vnus pastor. Et quoniam quod est, fit, nec fiet, ipse Dominus, qui de seipso præmisit pluries ibidem, Ego sum pastor bonus, non est postmodum factus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has vel illas impletum est, fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam ecclesie.

¶ Amplius, Non minus Papa est Episcopus catholice quàm quilibet Episcopus suæ ecclesie: sed quilibet Episcopus est Episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & Papa est Episcopus singularum, & vniuersorum Christianorum in vnam catholicam ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecra. distinctione 1. cap. ecclesia.) & Episcopus dicatur episcopus ecclesie talis, oportet vt primò sit Episcopus ipsius ecclesie, & secundariò singularum personarum: ac per hoc Papa qui intitulatur Episcopus ecclesie catholice, & non illorum aut omnium Christianorum, primò est Episcopus ipsius ecclesie catholice, & secundariò membrorum eius. Et verè sic est: quia primò debet superintendere bono proprio ipsius vnus ecclesie catholice, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶ Et si studiose quærat quomodo pacto Papa potest dici Episcopus, & caput ecclesie catholice, cum ecclesia catholica includat ipsum Papam: patet responsio dupliciter. primò, quod hæc est distributio accommodata: sicut cum dicitur, Cælum continet omnia corpora: non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quod Papa est caput & Episcopus ecclesie catholice: non quod sit caput episcopus, rector, &c. sui ipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & episcopum. Secundo dicitur, quod quia secundum Hilarium sermo rei, & non res sermoni debet esse subiecta, ea ratione Papa dicitur caput & episcopus ecclesie catholice, quia in ecclesia catholica ipse capitis & episcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: ergo Papa non subest ecclesie. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in concilio Constantiensi, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremam auctoritatem in ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si firgendi detur licentia. Imò ex hoc etiā sequitur, quod tã ecclesia quàm concilium Papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principatum enim pluralitas mala cum sit (vt patet 12. Metaph.) à Iesu Christo summe bono, qui vult ecclesiam suam optime disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc auctoritate Innocentij 3. in concilio generali, extrā, de pœn. & rer. can. cum ex eo vbi dicitur, quod Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit. de concess. præben. idem dicit, Nos secundum plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extrā de electione, in capitulo, significasti. Paschalis dicit, A iure in conciliis statutum non inueniri, quasi Romanæ ecclesie legem concilia vlla præfixerint: cum omnia concilia per Romanæ ecclesie auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis papæ supra concilia, & consequenter vniuersalem ecclesiam allata sunt. Et confirmatur auctoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in conciliis congregati, nihil statuerunt nisi auctoritate Rom. pontificis. interueniente, sine qua etiam nec concilium congregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, Papa est proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem prioris se. Antecedens patet in sape dicta condemnatione articulo- rum à Martino 5. in concilio Constantiensi, vbi vnus ex repro-
baris

batis articulis est iste. Ecclesia Ro. est synagoga Satanæ nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum. Consequenter patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primo, quod erroneum est dicere, quod ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediatè autoritatè à Christo supra. Papam sic enim non Papa, sed ecclesia esset proxime & immediatè Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et confirmatur autoritate. S. Thom. dicentis in tract. contra errores Græcorum. c. 69. Christi vicarius suo primatu & providentia vniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremò videatur, quæso, diffinitio facta in concilio Florentino: quod quia ex Orientali: & Occidentali simul ecclesia conflatum est, cæteris Occidentalibus tantum antefertur. Et ibi (vt in primo cap. verba adduximus) non solum dicitur, quod Papa est omnium Christianorum pater & doctor: sed quod est etiã vniuersalis ecclesiæ pastor, gubernator & rector, cum plena potestate à Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi quomodo potuerit clarius exprimi, quod non solum omnium membrorum, sed ipsius vniuersalis ecclesiæ pastor, rector & gubernator est, & quod non mediante ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernandi vniuersalem ecclesiam à Domino Iesu Christo accepit. Et videant si tantum luminis eis concessum fuerit, quod hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquere, vt eorū proteruus error defendatur. Fortè nulla Scriptura tam clara in fide habetur, quam non possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum quaeritur.

CAPITULUM VIII.

In quo respondetur obiectionibus sumptis ex autoritate concilij Constantiensis & Basiliensis.

V T ORDINATE Autem obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis concilij Constantiensis, ad quæ duæ responsiones dantur.

¶ Prima, negans illa esse autentica autoritate veri concilij facta: quoniam facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis 13. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quod illa promulgata sunt anno Domini 1415. die 6. Aprilis in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. coniuncta est illi die 4. mensis Iulij eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi coepit anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione 22. Vnde dicere, quod illa obedientia constitueret concilium generale, catholicam ecclesiam representans, nihil aliud est quã renouare antiquum schisma, & damnare vt schismaticas duas obedientias, & quod semper fuit, & est dubium facere certum.

¶ Et si dicatur, quod Martinus 5. approbavit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione vltima, vbi legitur, quod dixit quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materia fidei per præsens concilium, concilialiter tenere & inuiolabiliter obseruare volebant, & nunquã contra ire quoquomodo: ipsaq; sic concilialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quod concilium esse supra Papam, vel Papam supra illud, materia fidei est. ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate concilij supra Papam, sunt approbata. Synodum vero in bulla condemnationis articulo Ioannis Vuicleff, sacro approbante concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat quod condemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Hufs, & Hieron. de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiense concilium, sint ritè & iustè factæ. & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Et cum constat, quod contra Ioannem Vuicleff in sessione 8. contra Ioan. Hufs in sessione 15. & contra Hier. de Praga in sessione 21. sententia lata fuerit, consequens est, quod tunc ante vnionem obedientiarum omnium concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est, quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur vt credenda vel dandanda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita contingit esse. Et quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo: ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, vt etiam in sessione 19. & fuerant multa alia tractata, sed non vt materia fidei: inter quæ sunt illa sessionis 4. & 5. In cuius signum, nulli fuerunt deputati ibi ad videndum de fide: quin potius deputatio in materia fidei coepit post hæc in sessione 6. vt patet ibi. nulla etiam fit ibi mentio de credendo vel non

credendo. Martinus autem 5. approbavit decreta in materia formaliter tantum, & non illa alia. Et hoc euidenter etiam quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorum Regis nixæ exigentium, quod acta per concilium contra illos prænotos hæreticos firma essent, vt patet in sessione vltima: & prope bulla illa condemnationis subsecuta est. Ad instantiam vero de approbatione synodi dicitur, quod per illud & alia interrogatoria ibidem de concilio Constantiensi posita, totum à nobiliori parte Martinus nominavit: congregatio siquidem Constantien. quæ inchoauit in sola obedientia sub Ioan. 23. & iterum post in coniuncta obedientia sub Gregor. 12. in conjunctione obedientia Benedicti 13. consummata est, & post Martinum electum auctorizata, facta præsentia personalis in concilium vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota concilium vniuersale vocatur & nuncupatiuè in quolibet statu concilium vniuersale appellatur. nominibus vtendo vt plures. Fundatur autem hæc declaratio super eo, quod non est rationi consentaneum, Martinum voluisse declarare alias obedientias fuisse extra ecclesiam: sed verba proferre honoris, nominibus vtendo vt plures vruntur, absque veritatis tamen offensa. Vnde in illa bulla bis oppositum declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: & in illo, Petrus fuit caput ecclesiæ catholicæ. Et vt insinuaretur, quod concilium ab vltima parte appellabat, in præcedenti interrogatorio, præterito adiunxit præsens, dicens, quod concilium approbavit & approbat, condemnauit & condemnat, quasi præteritum non suffecerit. Et quia iam ex isto priore interrogatorio habitum erat, quod concilium Constantiense in præsentibus sub Martino 5. cõdemnat illos tres, non oportuit in vltimo interrogatorio præterito iungere præsens: iam enim præteritum supponebat pro concilio sub Martino, quia iam damnauerat. & sic etiam verba saluantur verbaliter. Hæc est prima responsio ad præcipale motiuum.

¶ Secunda autem est, dato quod decreta illa valeant, intelligenda sunt cum grano salis: quomodo autem dicendum est ad singula? In primis, cum dicitur quod concilium potestatem à Christo immediate habet, potest dupliciter intelligi. primo de concilio, vt distinguitur contra Papam. Et sic est falsum, vt patet per inductas auctoritates, extra, de elect. c. significasti. vbi dicitur quod robur habent omnia concilia à Rom. sedis autoritate: & dist. 19. ita Dominus. vbi Leo dicit, quod à Petro quasi à quodam capite in corpus omne autoritas manat. & S. Thom. in tractatu contra impugnantes religionem dicit, quod sancti patres in concilijs congregati nihil possunt statuere sine Ro. pontificis autoritate interueniente, sine qua nec congregari concilium potest. Hæc ille. Et nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuosis nulla lex posita est, sed præsumptio eorum sibi ipsis est lex. Secundo potest intelligi de concilio, incluso Papa. Et in hoc sensu est verum, quod habet immediate autoritatem à Iesu Christo. Et quod sic interpretandum sit, ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitimè congregata: constat enim quod legitima congregatio concilij generalis ad Papam spectat: vt ex nunc allatis testibus patet, & dist. 17. per totum. secundum est, ecclesiam catholicam repræsentans, corpus namq; ecclesiasticum vniuersum (quod ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) non est ipsum vniuersum corpus ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur. Papam autem ex dictis constat caput esse totius ecclesiæ catholicæ, ac per hoc concilij ipsam repræsentantis. Et si mundi cordis oculo perspiciatur, apparebit quod concilium habet, quod repræsentet vniuersalem ecclesiam à Papa qui habet plenissimam curam vniuersalis ecclesiæ. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatis paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potestatem eorum vota. Et cum ipsos non trãferre vota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requireretur Christiani infiniti inuenirentur qui refutarèt transferre vota in alios, & per seipfos interessè mallent, aut conciliū non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, quod Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, vota totius ecclesiæ transfert in conciliū, congregando & roborando, vt ei videtur. Propter quod sine Papa Patres sancti cõgregati nihil possunt, & dissolui potest concilium à Papa, auferendo ab eis quod amplius vniuersalem ecclesiam non repræsentent autoritatiue. Nec est verum si dicatur, quod ecclesia ratum habet concilium, non reclamado: ideo enim non reclamatur, quia in vero concilio Papa supplet: in falso autem quia contra præsumptuosos præualere non sperant docti, ignorantibus autem nescij silent. hoc autem non est approbari ab ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, quod ipsi concilio, seu eius decretis etiam Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio, vel certo. sicut enim quod nescitur consecratum, pro non consecrato habetur: & reconsecratur secundum sacros canones (vt patet extra de presbytero non baptizato, cap. veniens. & de consecra. dist. 1. c. solemnitates.)

sic

inest legitime electus Papa, tanquam non Papa obedire
& hoc directe pertinet ad illa decreta ratione schismatis,
erant tres Papæ. & nullus indubitatus ex sua electione. De
autem certo & indubitato distinguendum est: quia vel est ser-
de his quæ à concilio & decretis eis statuuntur de iure diuino,
quæ sunt fidei: vel naturalis iuris, vt ea quæ sunt virtutum &
vitiis moralium, & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra
ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa. vnde in tribus
dicit debitum obedire, scilicet in his quæ sunt fidei reformationis,
& amotionis schismatis: hæc enim cum spectantibus ad ea, aut ad
ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his, quæ
sunt pure iuris positiui, & sic distinguendum est de obedientia, sci-
licet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quod licet
princeps sit solutus legibus nec concilia legem vllam coactiuam in
iudicio humano præfixerint Ro. sedi, in iudicio tamē diuino tenetur
Papa obedire, vt S. Tho. expressè habet in Prima secundæ. q. 96. art.
5. ad tertium. Et in c. *mus. 25. q. 1.* Gelasius Papa dicit vniuer-
salis ecclesiæ constitutum nullum magis exequi sedem præ cæteris
oportere, quam primam.

¶ Demum cū subditur de punitione contumaciter cōtemnentium,
potest dupliciter intelligi. Primò indifferenter, vt quilibet etiã in-
dubitatus Papa in quocunq; peccato contra ius diuinum aut natu-
rale contumax, punitioni humanæ subiiciatur. Et hic sensus est con-
tra sacros canones: vt patet in c. si Papa. dist. 40. & dist. 79. capit. elec-
tionem, & in capit. aliorum 9. q. 3. Nec est acceptandum quod id quod
infinito temporis spatio à tot est Patribus approbatum, vnico ver-
bo destruere voluerunt conditores canonum. Secundò potest intel-
ligi discretè secundum proportionē materiæ & personæ. & sic cum
prælatis communiter non sint puniendi (exemplo Dei, qui non puniit
publicè Aaron de idololatria: vt S. Tho. dicit in 4. sen. distinct.
46. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintum.) & Papa non sit puniendus factò, sed
verbis reprehendendus publicè (vt ex sancto Thoma colligitur in 4.
senten. distinct. 19. q. 2. artic. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secun-
dæ. q. 33. artic. 4. in casu quo publicè in periculum ecclesiæ peccat: vt
Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Galat. 2.) & in casu quo potest
deponi, etiam factò depositionis puniri possit: consequens est quòd
sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnibus clarè patet, quòd nec ex illis decretis habetur
superioritas concilij aut ecclesiæ supra Papam. Vnde non oportet
aliter respondere ad eandē ex concilio Basiliensi, in sessione 2. & 18.
De quo tamen sciendum est, quòd licet ab Eugenio 4. fuerit appro-
batum quo ad inchoationē & prosecutionē, & multa pro illo con-
cilio in bullis suis dixerit, nunquam tamen illius approbavit decreta:
quin potius in concilio Florentino statim diffiniuit Rom. pont. esse
caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis ecclesiæ: vt su-
perius attulimus. Refert quoque dominus Ioan. de Turre Cremata
(qui fuit præsens vtrique concilio) in lib. 3. de ecclesia, cap. 100. mul-
tos defectus qui in concilio Basiliensi in conflatione illorum decreto-
rum interuenerunt, scilicet quòd non fuerunt vnanimiter conclusa
nec cum consensu præsentium legatorum domini Papæ, qui talibus
interesse recularunt: nec expectatis orationibus Angliæ & Cas-
tellæ, quos in via nouerant constitutos: nec auditi sunt viri multi sa-
pientes, videntes hæc esse contra doctrinā Sanctorum: sed promul-
gata sunt ad furorem hostium apost. sedis, cum multitudine populi
nullius autoritatis. Vnde ex neutro concilio admittitur vt valida.

Nos tamen ex abundantia iustitia, illa glossauimus. Et si glossas
contra intentionem autorū dixerit aliquis ex aliis actis eorum con-
cilio hoc conuincens: respondebo primò, quòd ego homo sum,
& video quæ foris sunt quo ad ipsa decretorum verba: Deus autem
intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundē conciliorum attestan-
tium aliam fuisse autorum intentionem, dicam de Constantien. quod
sicut errauit vsurpans in vna sola obediētia vniuersalem ecclesiam,
ita errauit consequenter in procedentibus ex ea: quoniam tunc illa
decreta fecit. De Basiliensi verò notoriū est, quòd errauit, cū con-
tra vnum verum & indubitatum pontificem Eugeniū 4. proces-
sit vsq; ad depositionem inclusuē, qui tamen cum successoribus suis
verus Papa est. Dicam secundò quòd si honorem veritatis recusant,
falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

C A P V T I X.

In quo soluntur reliqua obiectiones contra idem
facte.

LX P E D I T I S Autoritatibus conciliorum Constan-
tensis & Basiliensis, quæ nullius autoritatis censentur,
soluendæ consequenter sunt obiectiones, quæ ex vera
ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo
inductæ sunt.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione arti-
culorum, scilicet quòd error est non credere Rom. ecclesiam esse
supremam inter alias ecclesias, si per Rom. ecclesiam intelligitur
ecclesia vniuersalis vel concilium vniuersale: aut pro quanto negat
primatum summi Pontificis super particulares ecclesias. Respon-
detur, quòd quia comparatio est inter diuersa: & hæc tria, scilicet

ecclesia vniuersalis, concilium vniuersale, & ecclesia Romana, sin-
gula sunt quædam corpora mystica integra constantia ex capite &
membris reliquis: & in capite non solum conueniunt, sed identifi-
cantur (Papa siquidem caput proprium vniuersalis ecclesiæ & con-
cilij & Rom. ecclesiæ est) in membris autem reliquis distinguun-
tur vel sicut repræsentatis & repræsentatum, vt membra ecclesiæ &
concilij: vel sicut pars & totum, sicut membra reliqua Ro. ecclesiæ
partes sunt membrorum reliquorum, concilij & ecclesiæ vniuersalis
vt patet: idcirco cū fit comparatio inter ecclesiam, seu concilium
vniuersale. & ecclesiam Rom. non fit comparatio secundum caput,
sed secundum reliqua vtriusque membra: secundum quæ rectè di-
citur, quòd tam ecclesia, quàm synodus vniuersalis est superior ec-
clesia Rom. vt ex illo articulo deducitur. vnde admissio illius com-
paratiuè nihil concludit contra Papæ autoritatem.

¶ Possit nihilominus dici, quòd quia esse supremam inter ecclesias,
cōuenit ecclesiæ ratione capitis, & ecclesia Rom. ratione capitis est
de essentia concilij & ecclesiæ vniuersalis: & nulla cōparatio etiam
cum dictione exclusiua excludit intrinseca, idcirco non est ad-
mittenda comparatio concilij ad ecclesiam Rom. quo ad hoc quòd est
esse supremam inter ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem
est caput, ita eadem est superioritas: & negaretur illa illatio, ergo
concilium est suprema inter alias ecclesias etiam Romanam. Et ad
probationem, quia Rom. ecclesia est vna ecclesiarum, responderetur
quòd plus requiritur ad comparisonem istam. oportet enim quòd
sit vna, & distincta capite proprio ab ecclesia quæ est concilium: quòd
hic non est. Ex calce verò illius articuli, scilicet quòd primatus Pa-
pæ est super ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de
primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super vni-
uersalem ecclesiam, nihil habetur in oppositum: quòd enim nō fuit
expressum ibi, est expressum alibi, vt additum est.

¶ Ad obiectionem sumptam ex Euangelio Math. 18. quæcunque sol-
ueritis, &c. dicitur, quod ad literam, hæc tria tantum ad propositum
habentur. Primum est, quòd à Christo immediatè Apostolis data
est potestas ligandi & soluendi: quòd superius concessimus confor-
miter ad cap. in nouo: distinctione 21. Secundum est quòd pote-
stas data est vniuersalis: iuxta illa verba, Quæcunque solueritis. Sed
tamen non est aded vniuersalis vt verba sonant: sed ly Quæcunque
distribuit pro subiectis: ita quòd sensus est, Quæcunque vobis subie-
cta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, quòd om-
nino occulta potuissent soluere vel ligare: contra illud Apostoli 1.
ad Corinthios quarto, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat
Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat
eis subiectus, sed prælatus, cū factus fuit pastor ecclesiæ, ideo
sub illa distributiua non concludebatur Papa, vt potè non sub-
iectus.

Tertium autem est, quòd ex illo contextu insinuat, quòd eccle-
sia quælibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, vt so-
luta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in celo: & hoc in sibi sub-
iectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quòd ecclesia Bononiensis
habet hanc autoritatem, inferre ergo potest ligare aut soluere nō
subiecta: ita ex hoc, quòd ecclesia vniuersalis habet hanc autorita-
tem, non potest inferri nisi quòd potest in subiecta. quamuis enim
multò plura sint subiecta vniuersali ecclesiæ quàm Bononiensi nihi-
lominus in hoc formali conueniunt, quòd nulla ecclesia potest nisi
in sibi subiecta. Ex hoc autem non habetur, quòd Papa est ei subie-
ctus: nec etiam habetur, vt superius dictum est, quòd habeat à Chri-
sto immediatè potestatem: quia modus habendi, scilicet immediatè
à Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quòd autem
alicui gratiosè conceditur, non debet ab alijs trahi in exemplum. à
Christo enim habent omnes ecclesiæ hanc potestatem, sed non
immediatè.

¶ Ad auctoritates Augustini dicentis, quòd Petrus in persona eccle-
siæ & vnitatis, &c. clauis accepit. Dicendum est, quòd per hæc om-
nia intelligendum est hoc, scilicet quòd non soli personæ Petri, sed
officio suo perpetuò duraturo hæc collata sunt. Et quia officium Pe-
tri est officium capitis, quòd habet influere in corpus reliquū: ideo
officio capitali data toti corpori data dicuntur & sunt. Non potest
siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde
& Leo Papa distinct. 19. cap. ita Dominus. ipsi Domino attribuit,
quod à Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitatis
officij communicatiui toti ecclesiæ clauis accepit in persona Petri
ideo dicitur quòd Petrus personam ecclesiæ gerebat, & quòd vnitatis
non vnus clauis accepit, & quòd ad omnes dicitur, Amas me, pa-
sce oues meas, & similia: & non propterea dicitur quasi commu-
nitas popularis aut senatoria potestatem acceperit. Hic enim sen-
sus contra August. & Iesum Christum est, vt ostensum est. & ipse
Augustinus in quæstione noui & veteris Testamenti aperit dicens,
Saluator cū pro se & Petro dari iubet didragma, pro omnibus
soluisse videtur: quia sicut in Salvatore erant omnes causæ magiste-
rij: ita & post Saluatorem, in Petro omnes continentur: ipsum enim
constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus
verbis docet, quòd in officio capitali Petri omnes subintelliguntur.

¶ Ad

¶ Ad primam autem rationem dicitur, quod licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet ut regimen monarchicum, dominium autem temporalium, ut communitas. Et ratio diversitatis est, quia potestas iurisdictionis est a Iesu Christo, qui tale statuit regimen, dominium autem rerum est a donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipsi habebant in communitatem ecclesiae, & non in unum aliquem. Et hoc apparet in ecclesiis particularibus, in quibus manifestè ecclesiae in Episcopo habent potestatem iurisdictionis, non autem dominium rerum.

¶ Ad aliam vero rationem, quod ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententia liter autoritativè definiendo, & rursus de ecclesia uniuersali claudendo in se Papam, & ut distinguitur contra eius autoritatem, & dicendum est, quod errore personali certum est quod Papa, quia est una singularis persona, magis potest in fide errare quam totum residuum ecclesiae, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuersio, quia magis potest errare communitas ecclesiae sine autoritate Papae, quam Papa. Et ratio est, quia error Papae in definitiua sententia fidei est error totius ecclesiae & verae uniuersalis ecclesiae capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum, & quid repellendum, ut ab omnibus inconcussa fide teneatur, ut Sanctus Thomas in tractatu contra errores Graecorum, capite sexagesimo septimo, autoritate Gyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda Secunda, quaestione prima, articulo ultimo, probat ratione, Impossibile est autem uniuersalem ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio definitiua autoritativè errare in fide. Secus est in aliis, ut Sanctus Thomas in quolibeto octauo, articulo ultimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assistentiam Spiritus sancti, in iudicio fidei propter uniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioannis decimo quarto, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, & Petro dixit, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam vigesima quarta quaestione prima, dicit Innocentius Papa capitulo, quoties. Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum, id est sui nominis honorem seu autoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quod cum dicitur de errore iudiciali, quod sola uniuersalis ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia autoritas determinandi de fide competens uniuersali ecclesiae, principaliter residet in Romano pontifice, ut Sanctus Thomas in Secunda Secunda, quaestione undecima, articulo tertio, ad tertium dicit. Imò ipsa autoritas, quae uniuersalis ecclesiae dicitur, non nisi illa Papae est, ut ex inducta autoritate ex quaestione prima, Secunda Secunda, (ubi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio ecclesiae & Papae ut synonymis utitur, apperrens expressè quod sententiae Papae per assistentiam diuinæ prouidentiae standum est. Et propterea oportet esse cautum, ne uocabulis aliter intellectis fallamur. Certi nanque sumus, quod nec Papa, nec ecclesia aut synodus uniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando autoritativè de fide. De ecclesia autem ac synodo acephala nihil inuenio: quia nihil autoritatis sine capite in ea video, quamuis merita multa. Et non aduertere ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio autoritativè, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei ecclesia, imò doctores Papae praeferrantur: considerant enim ipsum non officium cum assistentia diuina ad fidem in officio, etsi non in persona.

¶ Ad id verò quod additur, quod clauis sunt propter ecclesiam finaliter, concedo ingenuè quod Papa ut potestatem iurisdictionis habens est propter bonum fidei & pacis ecclesiae, ut ex capite, septuagesimo septimo, quarti contra Gen. sancti Thomae apparet: & est ignobilior ipsa pace Christi, quae exuperat omnem sensum. & hoc est, quia Papa non est princeps nisi ut minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonum, ad quod ordinatur bonum commune totius communitatis, ut ex 11. Metaphy. habetur.

Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concessio illo principio formaliter (scilicet de toto & parte ut sic) quod liceat Papa quo ad personam & merita, sit pars ecclesiae uniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars ita quod potestas ecclesiae uniuersalis non consurgit ex potestate iurisdictionis Papae & aliorum, ut totum ex partibus: sed potestas Papae est tota potestas ecclesiae uniuersalis, & aliae potestates sunt participationes ipsius in partem sollicitudinis datae. iam enim dictum est quod non plus potest Papa & ecclesia quam Papa solus: licet plures potestates

sint potestates Papae & ecclesiae, quam Papae solius. Et si ex ratione capitis, quia est membrum & pars corporis, instare uelis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius ecclesiae sic est, ut non solum quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars ecclesiae. Et uide quod in his mysticis loquutionibus non oportet ea, quae imperfectionis sunt (ut est esse partem) saluare in his quae sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est ecclesiae.

10 ¶ Ad illud verò Hieronymi, quod orbis maior est vrbe, respondetur quod verum est quo ad multa: puta merita, virtutes, scientiam, & in proposito secundum vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis praeualet consuetudini vrbe: sed potestas vrbe est supra potestatem orbis. Et quod haec sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine ecclesiarum, qua diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic ecclesiae: quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (ut pro ecclesia praelatus ut sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quod Dominus in illo mandato affirmatio plura ordinatè mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsum. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, ut in ore duorum vel trium stet omne uerbum, & Dic ecclesiae. Inter hos autem actus haec est differentia, quod actus charitatis extendit se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, ut patet: actus uero iudiciales non extendunt se ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quod non ad omne peccatum in proximum, ex eolucidissimè patet, quod sunt quaedam peccata contra nos quibus conuincendis non possunt adhiberi testes, ut patet de peccato coniugis tentantis facto coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim quia non possunt testes adhiberi: locum non habet praecipuum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, ut in ore duorum vel trium stet omne uerbum. nec illud, Dic ecclesiae: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni testium. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur praecipuum, Adhibe tecum: nec, Dic ecclesiae: vanum enim hoc esset.

40 ¶ Et quia Papa est talis frater, ideo praecipuum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, ut praeseruem me a casu in quo potest deponi.

¶ Et quod haec sit vera expositio ad literam, probatur ratione & autoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc praecipuo duo exprimit uniformiter, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum, Peccauerit in te (utrunque enim absque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitionis testium: ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum communicantem tecum in Patre in terris. Et hoc potest accipi ex illo uerbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui ita sit tibi frater, ut non sit plus quam frater: ceteri nanque praelati tui non sunt simpliciter plus quam frater, sed quo ad aliquid: Papa uero simpliciter. Qua ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccantis fratris. Autoritas est Sancti Thomae in quarto sententiae, distinctione decimanona, quaestione secunda articulo secundo quaestione tertia ad secundum: dicentis, quod si praelatus non habet superiorem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat. hoc enim propter solam Papam oportet dici: quia ceteri praelati habent superiorem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nunc nunc infinitè ferè autoritates afferuntur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem: ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quam temere quidam dicant, quod super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladii spiritualis, & executio eius in ecclesia collegiata, ac per hoc in concilio uniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quod super hoc fundatur potestas definiendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papae & usum potestatis eius.

¶ Haec enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicentes haec, nesciunt discernere, quod praecipua quae dantur de actibus iustitiae iudicialis, intelliguntur tam in factis quam in personis subiectis, & non aliis: & quod ista praecipua non probant subiectionem talis facti vel talis personae ad ecclesiam: sed de subiectis illi quacunque & quicumque sint disponit. Ignorantiae ergo est ex hoc textu subiectionem Papae arguere. Et ut conuincantur isti, praeticetur textus iste sic. Primò text. non magis loquitur de ecclesia uniuersali, quam particulari

puta

puta Mediolanensi. Et hoc etiam conuincitur ex hoc quod peccante in me fratre meo Mediolani, sufficit dicere ecclesie illi, & si illam non audierit, erit sicut ethnicus, & cetera. indistincte ergo de ecclesia loquitur. Tunc ultra cum dicitur, Dic ecclesie, aut sumitur ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Mediolanensem absque prelati, non esset sicut ethnicus & publicanus, ut patet. Aut sumitur ecclesia pro collectione fidelium cum prelato, & si sic sumitur, ergo etiam ecclesia vniuersalis, cum sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo precepto Domini intellecto proportionaliter de ecclesia vniuersali, Papa comprehendit ostenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed ecclesie iudicantis, quia ecclesie cum capite, & non acephala dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus Papa non est deterioris conditionis respectu ecclesie sue, quam quilibet Episcopus respectu ecclesie sue, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denuntiatur ecclesie sue acephala, sed ecclesie, id est prelato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa non denuntiatur Ecclesie Catholice, cuius est Episcopus, acephala, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus cito facere vindictam, clamantium ad se, multo magis quam iudex terrestris, ut ipse testatur Lucæ decimo octauo.

¶ Negandum est igitur, quod Ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, & consequenter quod sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quod quemcunque legis actum possit super eum. An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶ Repugnare quoque Sacris Canonibus, quod Ecclesia vniuersalis sit iudex Papæ in puniendo absolute, manifeste patet, quia sic de quolibet peccato Papa in proximum posset denuntiari Papa, iudicari & puniri si fraternam admonitionem non audisset, contra capitulum, si Papa, distinctione quadragesima, & capita multa, nona questione tertia. scilicet patet, nemo aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontificum, scilicet Bonifacii, Nicolai, Innocentii, Simachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiat fortè glossam quod loquitur de particulari iudice, & non de vniuersali Ecclesia, multa tamen capita omne iudicium citra diuinum excludunt, ut capitulum patet, ubi sunt de sede apostolica hæc verba, Cuius autoritatiuè maius non est iudicium. Similiter capitulum, aliorum. ubi sunt hæc verba, Aliorum causas hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius præfulem suo sine questione reseruauit arbitrio. ubi etiam Papa excludit, prosequendo obiectiones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacii octauum vnam sanctam, ubi diffiniens, inquit, Si deuiat terrena potestas, iudicatur à spirituali, si deuiat spiritualis, iudicatur minor à superiori, si verò suprema, à solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Hæc ille. Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (ut refert dominus Ioannes de Turre Cremata in libro secundo, de Ecclesia, capite nonagesimo quarto,) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonauenturam, Petrum de Tarantasio, Vlricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensium, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroim.

¶ Ad vltimò allata ex Sacris Canonibus, ex eo quod Papa non potest contra statuta Patrum, responsionem habeo diui Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quo ad ea, quæ sunt iuris diuini vel naturæ. Et hoc etiam habetur in glossa illius & præcedentis capituli, sunt quidam.

¶ Ad capitulum, prima salus eodem modo dicendum est, aduertendum quod Patrum appellatione venit principaliter Papa, qui est pater Patrum.

¶ Quod autem Ioannes Gerson assert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituuntur cum promulgantur, firmantur autem cum moribus vntium comprobantur, quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur, risu magis quam responsione dignum est. Relinquitur igitur certum & indubie tenendum, quod Papa est supra vniuersalem Ecclesiam, non solum secundum singulas personas & Ecclesias, sed secundum ipsam Ecclesie communitatem, solum Deum superiorem habens.

C A P V T X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui concilium esse supra Papam.

ACTENVS simpliciter est disputatum & conclusum, quod Papa habet potestatem super vniuersali Ecclesia & concilio, ut caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quædam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de po-

testate Ecclesiastica, & in tractatu, de Auferibilitate sponsi seu Papæ, tractanda consutandaque est: quoniam periculosa est valde, & Sanctæ Matri Ecclesie plurimum nociua. Et ut melius obseruare se ab his omnes possint, recitanda est sua imaginatio.

¶ Pone imprimis Potestatem Ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distingui in suas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, ut sublato non Papa, sed Papatu, non sit Ecclesia vniuersalis. Vultque proinde in Ecclesia & Concilio vniuersali siue Papa sit, siue non, Claudi autoritatem Papalem, quam supremam Potestatem Ecclesiasticam & plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ, formaliter potestatiuè & originaliter reliquas continentem, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiue esse fatetur, à Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque Ecclesie regimen à Iesu Christo institutum Monarchicum, ita quod hoc non nisi à solo Deo mutabile est, & Monarchiam esse Papam.

¶ Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem Ecclesiasticam tripliciter accipi, primò, secundum ipsam, ut Papatum, secundum se. Secundo, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, ut quod Papatus sit in Ioan. vel Mart. Tertio, secundum executionem, ut quod Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apposita altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quod licet quælibet Ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiue tantum in suppositis formaliter denominatis ab illa (puta Papalis in Papa, Cardinalitia in Cardinali, Episcopalis in Episcopo) nihilominus quælibet Ecclesiastica Potestas est in Ecclesia vniuersali seu Concilio vniuersali illam representante tripliciter. Primò, sicut in fine, quia data est in ædificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulante applicationem ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulante vsum seu executionem potestatis in persona existentis. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatem, de tertio autem similiter dicit, si consideretur quod Potestas Papalis data est in ædificationem Ecclesie. Et probat sic, Papa est peccabilis, & potest hac Potestate in destructionem Ecclesie abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia vel fide confirmatum, ergo oportet ut aliqua sit reliqua inoblicabilis & indeuialis regula ab optimo legillatore Christo, secundum quam possit abusus huiusmodi Potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Hæc autem est Ecclesia seu vniuersale Concilium, ergo in Ecclesia vniuersali est Papatus, ut in regulatiuo executionis ipsius.

¶ Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & Papa habeat Potestatem in ædificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij fiet ad Ecclesiam seu Concilium, ubi est sapientia indeuialis. Et hic, inquit, fundantur multa, ut quod Papa iudicari potest & deponi per Concilium, quod concilio subiicitur quo ad vsum suæ potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis? & quod in Concilio est etiam Potestas Papalis quarto modo, scilicet suppletive, quod scilicet supplendo facere potest quicquid potest Papa, ut Decreta & acta Concilij Constantiensis testantur.

¶ Distinguit præterea Potestatem Papæ in eam, quæ sibi à Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarchæ, tam ordinis, quam iurisdictionis in foro voluntario & inuito (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quæ conuenit Papæ ex iure naturæ & positiuo. Naturæ quidem, quia dictamen naturalis iuris vult, ut supremus in aliqua politia, gaudeat multis priuilegiis & honoribus super alios. Positiuo verò multiplicitate, & in proposito ipsius Ecclesie seu generalium Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse autoritatem interpretandi dispensandique in statutis Concilij generalis, prout occurrens necessitas vel euidentis utilitas postulat, ubi pro tunc recursus ad generale Concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex autoritate sibi à Christo tradita.

¶ Concilium igitur esse supra Papam, haberéque vim coactiuam super illum, posseque illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab executione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Ecclesiam Papæ, nihil aliud est quam comparare totum parti integrali, & querere quid sit maius. Constat enim, quod Ecclesie seu Concilij vniuersalis autoritas maior est autoritate Papæ in sex. Primò, in amplitudine vel extensione: secundo, in infallibili directione, tertio, in morum reformatione in capite & in membris: quarto, in coactiua potestate: quinto, in causarum fidei difficultium vltimata decisione, sexto, quia copiosior: complectitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, aristocraticum, & timocraticum.

¶ Confirmat dicta sua ex Apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Iacobus

Jacobus non Petrus diffiniuit in concilio, Act. decimoquinto: & ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli & seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam iudicatos ecclesiae, Act. octauo. & Petrus compulsus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Act. vndecimo. Functio autem super allatis prius ex Matthaei decimo octauo autoritatis, Dic ecclesiae, & Quaecunque ligaueritis super terram, & concilio Constantien. Et concludit quod luce clarius ex principiis Theologiae conclusa est subiectio Papae ad concilium. Et vsque adeo progreditur, vt petiferam perniciosissimamque doctrinam appellet, ponentem Papam supra concilium, aut saltem non imparem illi.

CAPYT XI.

Quod secluso Papa in Ecclesia non est papatus suppletiuè, & sicut in regulante vsus ipsius.

PRINCIPIVM Veritatis videndae circa recitata à radice sumendo, declarabimus. primò, id super quod tota hæc confurgit fabrica: falsum esse scilicet, quod secluso Papa, quomodolibet in ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatio ipsius, quantum ad vsus & suppletiuè. Deinde ostenditur falsum esse, quod Papa habeat aliquam potestatem ab ecclesia: sed omnia potest ex papatus autoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur manifestata prius veritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit in ecclesia secluso Papa. Sic enim modò de ecclesia, vt distinguitur contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si papatus igitur est sic in ecclesia cum ecclesia non habeat ipsum ex seipsa (vt aduersarius fatetur) oportet quod datus sit ei à Deo. Et cum huiusmodi donata à Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione apostolica contentam, aut per rationem ex principiis theologice efficaciter probantem: si in nullo horum reuelatio hæc inuenitur, sed oppositum, si theologice ratio non conuincit, sed potius abducit ad hoc, sentiendum est oppositum. Et quidem quod in sacra Scriptura donatio ista non reperiatur, ex antedictis patet: autoritates enim sumptæ ex Matthaei decimo octauo, nihil dant nisi supra subiecta ecclesiae indefinitè, vt prædeclaratum est. Vnde ex eis non potest huius vel illius subiectio probari: sed haberi quam potestatem in subiecto habeat.

¶ Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Act. octauo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen vt subiecti: Spiritus enim sanctus missus est à Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam vobis: & tamen non est subiectus. Malè theologus est, qui ex missum esse, infert subditum esse. Act. verò, 11. disceptatio eorum qui erant ex circumcissione aduersus Petrum, nullam superioritatem sed ambiguum æmulationem legis Moyse præ se fert. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis, sed conuersis Iudæis, & præcipuè Pharisæis fuerit, textus ille iunctus cum cap. 15. (vbi illi de hæresi Pharisæorum dicebant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non factis, sed verbis, subditis quandoque licita est aduersus prælatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Gal. 2. & superius ex sancto Thoma ostendimus. Et item Gregorius (vt habetur secunda quæstione septima, can. Petrus.) hoc soluit, quod Petrus noluit vti autoritate sua. Act. verò, 15. non fuit concilium vniuersale nec Iacobus dedit sententiam. & ideo nihil facit ad propositum. Quod non fuerit consilium vniuersale, patet ex hoc, quod non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Gal. 2. habetur scilicet Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod enim narratur Act. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolimam, ad Gal. 1. refert, vt glossa ordinaria dicit Act. 15. Quod Iacobus sententiam non dederit, sed iudicium suum dixerit post Petrum loquens, ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorum. Conclusio ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiuè, in communi facta est non à Petro, nec Iacobo. Et scito quod quia solutio quæstionis petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris presentibus (Hierosolymis) vt patet in eodem decimo quinto cap. ideo Petrus simplici apostolatu non papali autoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex aliis in tali cõuentu: & communi nomine Apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: necdum autem erat tempus vt edicti plenitudine potestatis suæ: in statuto præcipuè transitorio: quale fuit propositum à Iacobo, cum dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus, quo Papa manifestauit suæ plenitudinem potestatis, vt patet legenti gesta Patrum & ecclesiae. Quamuis & hic Petrus primus inueniatur & in electione Matthiae & in condemnatione Ananæ & Saphiræ & Simonis,

& ex traditione successiua Apostolorum, Papam potius quam concilium primatum obtinere animis vocibusque Christianorum inhibuit vsque ad concilium Constantien. ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec concilium Constantien. aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius autoritas innixa sacrae Scripturae præualuit concilio (vt patet 36. q. 2. ca. tria. iuncto capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium inductorum innixa sacrae Scripturae aperte, vt monstratum est & monstrabitur, præualeat congregationi Constantiensis, ante Martinum, & Basiliense concilio? Omnia enim concilia per Roma. sedis autoritatem robur acceperunt, & facta sunt, vt capit. significasti. de elect. allatum est. Quod autem nec ratione ex theologice principiis hoc habeatur, sed potius in hoc, quod summus prouisor & legislator dominus Iesus Christus non reliquit ecclesiam dilectissimam sine sufficiente regula & inobliquabili in remedium concurrentium defectuum: sed Papa est peccabilis, ecclesia vero errare non potest: ergo. Hæc enim ratio ad hoc propositum non solum nõ procedit ex principiis theologice, sed in hæresim adducit damnatam, pro fundamento enim sumitur, quod ecclesia non potest errare, & Papa potest errare: aut loquuntur de errore personali in gratia gratum faciente, aut de errore iudiciali, diffiniendo in quacunque re ecclesiae, vel in fide. Si loquuntur de errore personali in gratia, in hæresim inciditur damnatam: quod potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quod intendat iste homo, quia expresse assert pro ratione, quia Papa est peccabilis, & sacrum collegium ei assistens non est confirmatum in fide & gratia. Ex hoc ergo quod apud ipsum ecclesia est firmata in fide & gratia & propterea inobliquabilis, oportet dicere quod à Deo habeat regulatiuam potestatem vsus omnis ecclesiasticæ potestatis. Et hoc quid aliud est dicere, quam sequi hæresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus, ecclesiasticam potestatem in bonis Christianis ponunt? Amplius. Quis reuelauit huic homini, quod prælatorum congregatio in concilio generali, secluso Papa, sit confirmata magis in fide & gratia personali, quam collegium Cardinalium? quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti? Præterea. Quamuis ecclesiae sit promissa gratia personalis in aliquo supposito semper (iuxta illud Matth. vlti. Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi) quis hoc promisit prælati istis sic congregatis magis, quam collegio Cardinalium cum Papa? Quaecunque enim autoritas afferatur de congregatis, scilicet, Vbi duo vel tres, & cætera. & Si duo ex vobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quam in ista non acephala, quæ verè est in nomine Domini, saltem quo ad autoritatem. Nec potest dici, quod hoc conueniat concilio dicto ex representata ecclesia vniuersali, quia gratiae personales representati non transeunt in representantem, vt patet inductiuè.

¶ Si verò loquuntur de errore in iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat & quod Papa, & quod concilium simul cum Papa errare potest. malè iudicando de vno regno, quod iste habet ius eius, & non alter, aut quod ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in capitulo à nobis. de sententia excommunic. & in quol. Sancti Thomæ, vbi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur Papa & concilium secundum proprias naturas & vires: & sic tam Papa, quam concilium potest errare: quia omnis homo mendax. Aut secundum assistentiam diuinæ prouidentiae: & sic falsum & erroneum est dicere quod Papa possit errare: quia hoc esset dicere, quod ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsum pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effectu, capitulo, maiores. & 24. quæstione 1. capitulis. à recta. memor sum. & quoties. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide, omnes Christi fideles sequi oportet, vt patet ex hoc, quod hæreticus censetur, qui damnata ab Apostolica sede conclusioni in fide, adhæret pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet & sentit de fide & sacramentis ecclesiae quam Roma. ecclesia hæreticus est vt patet ex S. Thoma, in Secunda secundæ, quæstione prima, articulo vltimo, docente quod ad summi Pontificis autoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quæ sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. & in quæstione 11. articulo secundo ad tertium. quod contra Papæ autoritatem in materia fidei, nec Hiero. nec Augustinus, nec aliquis sacrorum doctorum suam sententiam defendit, & ex ca. si Papa distinct. 40. vbi dicitur, quod ex ipso post dominum vniuersorum salus dependet: & per hoc infallibile Papæ iudicium, impletur illud Ioan. 14. quod Spiritus sanctus docturus est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutione, dicitur quod semper altera præmissarum est erronea. Si enim est sermo de obliquitate à gratia, illa vniuersalis est erronea scilicet quod obliquum oportet regulari in terra à re cõto: & est expresse damnata etiam à concilio Constantiensis sub Martino. Si autem est sermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propositio est err

est erronea, scilicet quod Papa potest errare, & reliquum ecclesie non. Confirmantur hæc autoritatibus supra allatis. Et hæc responsio est ratio tampta ex parte causæ materialis, ex hac enim habetur, quod non magis communitas quam vna persona in officio vicariatus Christi polita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quod sit subiectum seu materia assistentiæ diuinæ, cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imò ex quo monarchicam institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas. vt San. Tho. in 4. senten. dist. 19. quæstio. 1. dicit. Ex quo patet, quod voluntariè dicitur quod Papa habet potestatem in ædificationem, prout sapiens, id est, concilium determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundum diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monarchicam & politicam, quæ in principe est, ædificare ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuvatur ex concilio sanctorum Patrum. & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiantur, ostendunt siquidem statuta iter Papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundæ San. Thomæ allatum est. Rationes autem quæ concernunt depositionem Papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte vero causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & illemet fatetur, suprema autem potestate in ecclesia repugnant dari in ecclesia superiore, quia iam non esset suprema in ecclesia, sed potestas in ecclesia, regulatiua Papatus quod ad vsum est superior Papatus, ergo in ecclesia Dei non est talis potestas, & consequenter non est in illa Papatus, sicut in regulatiua vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessa. Probatur quidem, quia cum par in parem non habeat imperium, & propterea vnus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si ecclesia potest ligare manus Papæ constituendo leges coactiuas circa vsum Papatus & suspendendo ab executione, quod potestas ecclesie non sit par papati, sed superior papati. Confessa est autem ab hoc viro, quam loquens de dispensatione facta à Papa dicit, Tenet, &c. Hæc dispensatio si non contineat errorem apertum, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quod dicitur propter statuta fieri possibilis circa Papalis vsum potestatis per generale concilium. Hæc ille.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est quod quemadmodum in adnatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniretur aliquis vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima, vnicum & communem omnium sensibilibus iudicem altiore omnibus, quo vno vnus subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concessio quod in ecclesia inuenirentur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet papatus, cardinalatus, & cætera. si ex eis non resultaret, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cætera, posset. Perinde enim est (vt dicitur in secundo de Anima) duabus potentiis iudicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in ecclesia vniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota ecclesia cum Papa, quam possint singulæ potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ, nec tota ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papati, qua ecclesie communitas vtens iudicet de singulorum potestatem actibus, & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibi ipsi, qui ecclesiam ex papatu, cardinalatu, & cætera, componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primo, quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charibdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in ecclesia supra Papam potestatem ponere, quis corriget concilium ipsum potens errare? imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiensis, & Basiliensis, & in multis aliis errare potest propter quod à concilio ad Papam conceditur appellatio, vt Sancti Thomæ in quæstio. de po. Dei quæstio. 10. articu. 4. ad decimumtertium dicit. Et de concilio Basiliensi, quod quamuis legitimè congregatum, errauerit notoriè, conuincitur ex ipsiis verbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis, decernit & declarat, quod ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione ecclesie in capite & in membris, necnon pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitimè congregata per nullum quauis autoritate, etiam si Papali dignitate profulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debet aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi.

Vbi manifestissimè apparet, quod etiam in his quæ sunt iuris positiui (qualia sunt tempus & locus concilij) determinauerunt non habere potestatem summum Pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata ibi tunc esset: quod tam erroneum est, vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur & quod concilium ritè esset congregatum autoritate Romani pontificis, ipso absente aut non consentiente decretis errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifestè falso in principio concilij illius decreto, omnium decretorum illius autoritas quæta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus quod si vel minimum mendacium in sacra Scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundo, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ scilicet, vnitas fidei charitatis, & pacis, qua vna est ecclesia, & peruenitur ad patriam cælestem, melius causatur per vnum, quam per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertio, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis positio ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum, & reliquit eum in manu concilij sui, (quo fit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine ecclesie, dando communitati potestatem supra principem. Longè quippe aliter est: nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respuit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quarto, quia cum gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapientia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen ecclesie suæ, vt viuus non vt defunctus: propter quod non ante mortem, sed post resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autem omnibus principibus viuentibus vicarios instituentibus, vt potestatem Reipub. super vicarium non dent, sed sibi referuent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus communitati ecclesie non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturam aperiens Luca 22. Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmatione aliorum commisit subdens, Confirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quam sine regiminis sumatur: ostendit tamen, quod ad consequendum ecclesie finem ex eo modo regiminis non cõuenit in ecclesia talè ponere potestatem. Quia ergo posita potestas ista in ecclesia supra Papam, regimini ecclesie per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat, & ad verum ecclesie finem inepta est, & intentum finem correctionis omnium errare potentium non assequitur: rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla autoritate autentica, aut ratione efficaci asseritur, totque sanctorum testimoniis aduersatur: concludendum est quod frustra, ignoranter, temere atque impiè prædicatur, scribitur, & defenditur.

C A P V T X I I.

Quod secluso Papa, non sit in ecclesia potestas legislatiua.

¶ VONIAM autem præter dictam potestatem duas alias in concilio locat secluso Papa (scilicet potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas & potestatem condendi interpretandique autoritatiuè leges) de his aliquantisper dicendum est. Autoritas ecclesie in cõdendis legibus conuenit ecclesie secundum istum ex hoc, quod est cõmunitas perfecta. Vnde si quilibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius autoritate possunt mutari conditæ ab ea leges: sic in ecclesia etiam oportet.

¶ Sed vt breuiter error istius pateat, omisso quod ecclesia absque Papa non est communitas perfecta (quia sine capite) dicimus, quod quia ecclesia vniuersa distincta contra Papam est communitas subiecta à Iesu Christo Papæ (vt patet ex autoritatibus inductis, testantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, directoremque omnium Christianorum, & vniuersalis, seu catholicæ ecclesie) consequens est quod ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus Papæ, sed nec circa quemcumque Christianum, nisi ratione autoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc concurrunt: & si fiat de facto, non valet, nisi autoritate Rom. pontificis implicite vel explicitè roboretur. Vnde S. Tho. (vt superius adductum est) inquit, Sancti patres in conciliis congregati nihil possunt statuere, nisi interueniente autoritate Romani pontificis. Et (vt prædictum est) rectè dixit, Sancti patres: quia multi patres ex sua temeritate possunt statuere, etiam ligando manus Pontifici summo. Et confirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto Tho.

Thom. in Prima secundæ. q. 96. vbi in vlt. ex prædeterminatis concluditur, quod lex est rationis ordinatio ad bonum commune ab eo, qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quod lex ecclesiæ nihil aliud est, quam rationis ordinatio ad ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas ecclesiæ, cui sui ipsius cura non est relicta à Iesu Christo, sed commissa Papæ, non potest leges autoritatiuè facere. Et hoc cognoscentes sancti patres à Papa robur decretorum suorum recognouerunt, vt etiam ex hoc errore post electum Martinum Papam quintum: ipsa requisitio oratorum regis Poloniae, quod approbarentur decisa in materia fidei à Martino testatur, vt patet in sessione vltima. Et Basilienses multum institerunt apud Eugenium quartum, vt decreta Basiliensis concilij approbaret: & nunquam obtinuerunt: vt dominus Ioannes de Turrecremata refert: & in gestis Basiliensis concilij apparet.

Amplius, Autoritas ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pont. & non solum principaliter sed finaliter, ita quod ad ipsum spectat finalis de fide determinatio: nec spectat concilium, sed concilij sententia à Papa confirmatur, & à concilio, ad Papam appellatur: vt sanctus Tho. in allatis locis, & Secunda secundæ, & questio. de potentia Dei: & contra errores Græcorum docet. ergo à fortiori ad Papam principaliter & finaliter spectat cetera statuere, & frustra à concilio ad eum appellaretur, nisi iustitiam posset supra concilium ministrare.

Amplius, Consuetudo ecclesiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solum dispensare, sed mutare iura: non ergo ipse à concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet quod capitulum frequens, in concilio Constantiensi decretum: nisi apostolica autoritate firmatum sit, non habet certam vim obligatiuam: quoniam in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAPVT XIII.

Quod potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, non est in ecclesia secluso Papa nisi in casu.

DE AVTORITATE Autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam, sciendum est, quod potestas ista regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio seu ecclesia. Et in Papa quidem esse potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papatu, patet tum ex gestis Apostolorum, dum singulos episcopos per loca instituebant: tum ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciente suscipit absque conscientie scrupulo: tum ex ratione officij sui: ad eundem namque spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem sollicitudinis, vt patet Exodi decimo octauo, vbi Moyses dux populi ex concilio Iethro elegit & constituit principes populi: & milites, & centuriones, & decanos. Quo ad applicationem verò papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem Papam (vt habetur octaua quest. 1. si Petrus, ex autoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 600. tempore Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. Papa nanque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis, vt opposito modo sit irritus. In ecclesia autem, seu concilio non esse hanc autoritatem secluso Papa, ex hoc patet, quod tota ecclesia non potest autoritatiuè mutare legem factam à Papa: puta quod electio non spectet ad Cardinales veros, & indubitatos quod electus à minus, quam duabus partibus Cardinalium, sit Papa, sed bene econuerso Papa posset statuere, quod electus à minus, quam duabus partibus Cardinalium, sit Papa: & quod electio spectaret ad tales & tot prælatos, & non ad hos qui vocantur Cardinales: quia eiusdem est destituere, cuius autoritatiuè est constituere in his quæ sunt iuris positiui: quale est, quod electio spectet magis ad presbyteros & diaconos talium ecclesiarum Romæ, qui vocantur Cardinales, quam ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri: magis ad episcopos Hostiensem, Sabinensem, Prænestinum, Tusculanensem, Albanensem, & Portuen. quam ad alios episcopos. Hoc enim nec à diuino, nec à naturali iure esse constat. Si enim potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, secluso Papa, posset ecclesia mutare statuta Papæ, circa applicationem huiusmodi. Vnde secundum veritatem, concilium, secluso Papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas potest: nec vnum quidem, & illum minimè potest constituere Episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere, defuerint. Papa autem potest & eligere, & constituere Episcopos vbique terrarum sua sola autoritate: quæ non sua, sed illius est, qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

In casu autem permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositum) & ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similibus euentuum mortuo, vel incerto Papa (vt tempore magis schismatis inchoati sub Urbano sexto contigisse videtur) in ecclesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam, ser-

uatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, afferendum est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem ecclesiam potestas hæc deuenire videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad repræsentandum illam in hoc actu pro bono ipsius ecclesiæ. Iam enim ostensum est, quod ecclesiæ cura non sibi ipsi, sed Petro à Christo commissa est: & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine ecclesiæ præualet tam determinationi quam actui ipsius ecclesiæ, cuius nomine, sed non autoritate sit.

10 **Q**uid autem de potestate depositiua sentiendum sit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autem dicta sunt, vt pateat, concilium secluso Papa, nec regulatiuam vsus papalis potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem autoritatiuè habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

Et per hæc etiam satis clarum restat, quod concilium non habet papalem potestatem suppletiuè. Et si contra hæc afferantur gesta in concilio Constantiensi, iam dictum est quod propter incertitudinem Papæ & electorum in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest congregatio illa post vniionem trium obedientiarum. Veruntamen perfectum ac indubitatum concilium absque verò, & indubitato Papa, & vno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino quinto autentica sunt, sub quo nihil gestum est à concilio sicut prius.

CAPVT

XIIII.

In quo soluantur rationes contra Papam, quod ecclesia sit totum, & autoritas eius maior in se.

30 **V**OD VERO Dicitur, quod comparare ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimum est soluere: imò sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nam sicut vnitas est pars numeri, & senarius numerus est maior tã vnitate, quam dualitate, ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas ecclesiæ est maior potestate Papæ, sicut totum parte. & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quam potestas Papæ: quod gratis conceditur. Sed ex hoc nõ sequitur, quod potestas ecclesiæ sit maior, id est plus possit, quam Papa: in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quod ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatum, cardinalatum, episcopatum, &c. inferatur, quod querere an ecclesia sit maior Papa, est querere an totum sit maius parte integrali.

40 **Q**uod etiam dicitur quod ecclesiæ autoritas est maior autoritate Papæ in se, falsum & erroneum est: quoniam si sumatur ecclesia vt distincta contra Papam, nullo modo est maior Papa, nisi a mplitudine seu extensione numeri: quia Papa est vna potestas, illa multæ. Ex quo enim ostensum est, quod papatus, secluso Papa, non est in ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua (quia, scilicet potest sede vacante Papam eligere per Cardinales, vel per seipsam in casu) & papatus est potestas suprema, ad quam spectat causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari: erroneum est dicere, quod vltima decisio fidei non ad Papam, sed ad concilium spectat: & tantò magis erroneum, quantò de concilio dicitur distincto contra Papam.

Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in ecclesia, & hic adest Papæ, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens, & omnem potestatem virtualiter continens. consequens est quod autoritatiuè ecclesia non sit maior Papa: sed econtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quanta cœcitate percussus fuerit iste Gerson, dicens quod luce clarius ex principiis Theologiae deducta erat conclusio ista, quam monstrauius erroneam. Et rursum quam præsumptuosus fuerit, appellando doctrinam Sanctorum, anno 140. approbatam, pestiferam & perniciosissimam. Nec excusatur nisi affectata fortè ignorantia ex declaratione Concilij Constantiensi in vna tantum obedientia sub Ioanne 23. Papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAPVT

XV.

Opinio aliorum, quod in ecclesia secluso Papa est autoritas congregandi generale concilium.

70 **E**t quoniam inter singulares autoritates Ro. Pont. potestas congregandi generale concilium computatur: & hanc aliqui putant alii conuenire posse: idcirco in hac quoque concilium Papæ comparandum specialiter est.

80 **E**st igitur nonnullorum opinio, quod quamuis regulariter congregatio concilij spectat ad Papam (vt in capit. signifiasti. de elect. & distinct. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo congregari generale concilium potest, Papa non consentiente, ac etiam inuito. Fundant hoc super illo principio, scilicet, Regulae generales patiuntur exceptiones, præsertim vbi casus particulares incidunt

Opus. Caiet.

BB variab

variabiles modis infinitis: quod probatur ex *in iustitia* in Ethic. & gnomo in sexto Ethic. virtutibus positus ab Aristot. ad has exceptiones. Ex his nanque oportet dicere, quod quocumque obseruatio legis dissiparet vnitatem, quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare concilium, non est seruanda pro tunc lex, quod ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. Explanat autem dictus Ioannes Gerson tres in specie casus, in quibus congregatio generalis concilij fit legitimè sine Papa. Primus est dum desit esse: quod tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem ciuilem: vt si cadat in perpetuam *in iustitia*, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: vel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando concilio, renuit contumaciter in perniciem ecclesie, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si concilium postquam à Papa est legitimè congregatum, statuatur certum tempus & locum pro celebrando generali concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam vbi Papa renueret. De autoritate autem concilij sine Papa, dicit quod fulcitur & vtitur autoritate primò Iesu Christi indefectibilis capitis ecclesie. Secundò legum suarum tam diuina, quam naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati, vel manifestæ charitati, vel religiosæ pietati concedunt. pro quo facit autoritas Domini Marci II. excusantis discipulos à violatione Sabbati, exemplo Dauid, propter necessitatem.

¶ Sunt & alij duo casus positi à Felino in cap. super literis, columna decima in titulo de rescript. & ab Alexand. in decima septima dist. can. synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitimè deponi: quia ex quo concilio contra Papam distincto inest potestas deponendi Papam, oportet quod possit se ipsum dispersum congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de papa: alioquin perplexa esset ecclesia, dum nesciret se habere papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio concilij Constantiensis, Benedicto 13. nolente concilium autenticare, quantum sua intererat.

C A P V T X V I.

Quomodo verificetur, quod concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.

AD EVIDENTIAM Propositæ ambiguitatis scire oportet, quod aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constitui potest concilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione concilij. Primum enim significat solummodo congregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad autoritatiuè disponendum de vniuersali ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quod regulariter spectat ad papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inscio huiusmodi conuocatio fit: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad papam: quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quod concilium potest congregari sine papa, & quod papæ potestas congregandi concilium introducta est de iure positiuo, vt in can. vltimo distinctionis decima septimæ, Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris positiuo exceptiones paritur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndecumque congregati Patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quod duplex est concilium autoritatiuum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum ecclesie. Vocatur concilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris: quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum ecclesie. Vocatur concilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inueniri, ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantum de vniuersali ecclesia se impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia concilium perfectum simpliciter fit capite præsentem personaliter. & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quod errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc supersit papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia concilij confirmatur, (vt patet ex dictis,) si erraret in aliquo, (vt de concilio Basiliensi patet,) habet correctorem papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum ecclesie pluribus modis contingit: quia & existente vno papa hæretico deponendo, & existentibus pluribus pontifici-

bus summis dubijs: quale fuit concilium Constantiense. Licet inquam latitudo sit in vtroque, quo ad congregationem: tamen sic se habent, quod concilium perfectum simpliciter solus papa potest congregare. Ita quod nec mortuo, nec hæretico, nec quomodolibet aliter se habente papa, potest concilium perfectum simpliciter absque papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probatur hoc primò ex dictis: quia scilicet communitas ecclesie sine papa non habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua, vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo concilium hoc non est perfectum simpliciter. Secundò, Quia si communitas ecclesie absque papa constitueret concilium perfectum simpliciter, cum ad tale concilium spectet ordinare simpliciter vniuersalem ecclesiam, & hoc sit proprium vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quod communitas ecclesie esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta concilij acephali in terris: quod non solum est erroneum, sed fatuum.

Tertiò, Quia cum papa ex cura vniuersalis ecclesie habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis ecclesie ex iure diuino conuenit soli papæ: ita hæc spectantia immediatè ad ipsam curam vniuersalis ecclesie. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ, quæst. 100. artic. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in communi ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, non sunt dispensabilia à prælatis ecclesie, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi non suæ, non potest fieri ab ecclesia, quod coniunctio cum hac non sua sit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest. sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis ecclesie: & non reliquit ipsi ecclesie curam sui ipsius: & ad curam vniuersalis ecclesie spectat concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali. ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc *in iustitia*, aut gnomo: quoniam expresse in 5. Ethic. dicitur quod est directio iustitiæ legalis, quam nos ius positiuum vocamus: quod quia ab homine est non potest præiudicare & prouidere singulis euentibus defectibile est in casu: & tunc gnomo in intellectu practico, & *in iustitia*, in voluntate supplet: non interpretando ambigua sed manifesta spectando & eligendo, vt S. Thomas in Secunda secundæ, quæst. 120. art. primo ad tertium, aperit. Non est ergo regula hæc, vt morales, grammaticales, ciuiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicuntur in distinctione decima septima, & propterea dixit S. Thomas quod sancti Patres nihil possunt in conciliis congregati statuere, nisi autoritate Rom. pontificis interueniente.

¶ Concilium perfectum secundum præsentem ecclesie statum potest congregari sine papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinandam vniuersalem ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si contingeret mori omnes electores papæ, si contingeret tale quid (quod electores non possent eligere sine conuocatione concilij, ad reprimendum, discernendum, vel pacificandum, &c.) omisis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, afferro, in quibus concilium tale congregandum est. Primus est, si papa propter hæresim est deponendus, tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prælati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura ecclesie, sed tantum depositiua potestas papæ: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cum de depositione papæ inferius agatur. Secundus est, quando papa vnus vel plures in certa electione laborant, vt contigisse dicitur in magno schismate Urbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit ecclesia, illa membra ecclesie quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescirentur, cum electio ad ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu concilium sic imperfectum eligeret, vt in concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quinti. In alijs autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis concilij, nam si non sanæ est mentis perpetuò, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: quoniam mortuus est papa vita rationali non solum in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Constat autem quod papa eligitur in pastorem ecclesie secundum vitam rationalem: & propterea non est tepidandum timore, vbi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda, expectandum est, sicut in diuturnis aegritudinibus. Posset quoque propter dubios euentus staturo Pontificis obuiari huic casui, si statueretur, quod papa infans fa-

factus, tanto tempore expectetur: & si post, nullū vestigium sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorum iudicatus incurabilis fuerit, censeatur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo nanque quilibet sub ista lege pontificatum acceptaret, & eam non reuocaret, tacito consensu renuntiare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum alium Pontificem sanus fieret, Papatum repetere non posset, à quo semel citè cecidisset. Ex eo autem quòd Papa captus esset, & non pate-
ret accessus ad eum, alter non esset creandus. Petrus nanque serua-
batur in carcere nullo patente accessu (vt patet ex Actibus Aposto-
lorum) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine inter-
missione ab ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberavit. Nunquid
no intra quem debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cum illis de
Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt, dicente, Posuistis vos tempus
miserationis Domini, & in arbitrium vestrum diem constituistis
ei: vt patet Iudith septimo, & octauo. Possent tamen in hoc & in
precedenti casu, pontificio statuto prouideri, quòd à Cardinalibus
eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo
fatuo, aut isto incarcerato durante obtineret. Et tunc ille electus
posset omnia facere in vtroque foro: sicut modo potest summus Pœ-
nitentiarius in foro conscientiarum absoluere autoritate iuris, mortuo
Pontifice vel fatuo, vel detento.

In casu autem, quo Papa non hæreticus certus & indubitatus, re-
nuit requisitus congregare concilium, & statutum esset concilij ge-
neralis cum omnibus claufulis derogatoriis (vt Constantienses cœ-
perunt, & Basilienses apposuerunt) nescio ad quid congregatio ista
fieret: cum nihil posset facere, quòd renitens Papa non posset irrita-
re. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens concilium
perfectum, id est habens autoritatem disponendi, & statuendi sim-
pliciter de vniuersali ecclesia, posse absque Rom. Pontif. autoritate
celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio po-
testatis papalis: cōcesso sibi à Christo immediate, vt patet ex dictis.
Dicentibus autem, quòd quia concilium Constantien. in sessione
39. & post Basilien. in sessione 11. constituit cap. frequens. Ideo etiam
inuito Pontifice de decennio in decennium potest celebrari concilium,
etiam perfectum, propter autoritatem statuti: respondendum est,
quòd sunt in magno errore, & quòd in veritate schismaticam
operam dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic
exequerentur: quoniam rebelles sunt Romano Pontif. qui est supra
totum ius posituum, & constat quòd determinatio temporis & lo-
ci concilij de iure est positiuo. Et si doctores aliqui inueniuntur sen-
tientes, quòd quia tempus interpellat, & autoritas deuoluitur ad
alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quòd concilium
est supra Papam: aut loquuntur stante statuto in robore, ita
quòd Papa non tollat aut interpretetur, aut dispenset, aut pro-
hibeat.

Quo ad negationem verò consensus requisiti Papæ ad congregandum
concilium, quia tantum ponderatur, sciendum est, quòd oportet hic
discretionem vti: nam si requiritur à viris probis, quos præterita
& perseverans vita, ac morum integritas commendat, & libest causa
concilij (puta hæresis vel schisma) debet Papa annuere, & nunquam
credo quòd fuerit Papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus.
Si autem requiritur à viris, qui volunt alligare onera aliis & digito
suo nolunt mouere ea, qui Priscorum conciliorum statuta non seruant
ambitiosis, insatiabilibus suarum passionum sectatoribus, & huiusmodi
pro reformatione ecclesiæ: nonne responsio Christi conuenit? Hypocrita
eice primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas
festucam de oculo fratris tui: præsertim quòd melius potest Papa
solus reformare ecclesiam inchoado sponte à seipso & suis, quam
per concilium: oportet enim primò seruare quæ scripta sunt, & de
inde alia scribere statuta. Sufficiens quoque est causa negandi
consensum concilio, probabilis timor vlturpandæ autoritatis à
concilio supra Papam, vt Basilienses mox ostenderunt his, scilicet
cum primùm inchoatum est concilium, sessione 11. & cum iterum
redintegratum fuit ab Eugenio, sessione 18. Finis enim concilij, est
pax, quæ per istam vlturpationem perturbatur, vt experientia rerum
magistra testatur.

Ex his igitur patet, quòd inter extraneas opiniones de congregatione
& celebratione concilij absque Papæ consensu, media via sola vera
est, quam declarauimus, scilicet quòd concilium perfectum simpliciter,
nunquam perfectum verò concilium secundum præsentem ecclesiæ
statum quandoque sine Papa, & contra ipsum congregari & celebrari
potest. Et secundum hanc distinctionem potest diuersa, si vis, dicta
doctorum saluare.

CAPVT XVII.

In quo incipiat comparatio potestatis ecclesiæ, & Papæ in casu
hæresis. Et primò de modo quo Papa propter crimen
hæresis subicitur concilio, secundum
vnam opinionem.

OST collatam potestatem Papæ cum autoritate ecclesiæ, & concilij generalis simpliciter & absolute, & manifestationem superioritatis Papæ supra ecclesiam vniuersalem, & concilium vniuersale: consequenter comparanda est autoritas concilij ad Papam in casibus. Et primò in casu hæresis, deinde in casu incorrigibilitatis & aliis casibus, & demum in euentibus.

Et quoniam innata est nobis via ex certioribus nobis in minus certa, supponamus cum doctoribus, & communi animi conceptione ex c. si Papa. dist. 40. quòd Papa propter crimen hæresis potest deponi à concilio generali: & inuestigemus modum depositionis, & potestatem depositiuam, vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus concilio, seu ecclesiæ vniuersali.

DE MODO Quo Papa propter crimen hæresis deponitur, varia est opinio. Quidam dicunt quòd hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum nanque papatus dicunt esse hominem fidelem: ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortem, definit subiectum papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per hæresim, definit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quòd fides constituit viatorem in hoc quòd est esse membrum ecclesiæ Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet quòd negatio prioris inducit negationem posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet inductiuè. si enim non est animal, non est homo, & si non est color, non est albedo, & sic de aliis) subiungunt, sed esse membrum & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata, quòd esse membrum est prius quàm esse caput, vt patet, quia caput oportet esse membrum: sed non e cōuerso: quòd igitur non est membrum, non est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hæreticus) non est membrum ecclesiæ: igitur non est caput eiusdem, ac per hoc cum Papa nihil aliud sit, quàm caput ecclesiæ, eo ipso quo fit sine fide, fit non Papa. Et hoc est, quòd sub aliis verbis ab aliis dicitur, quòd cum Papa sit hæreticus ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quòd per ecclesiam propter ea deponitur, non iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est (quia non credit secundum verbum Domini Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dum propria voluntate translatus est extra corpus ecclesiæ factus infidelis, declaratur iudicatus & depositus. Primam autem propositionem radicem huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest) fundant super autoritatibus plurimis: quibusdam directe ex ratione fidei & ecclesiæ, quibusdam ex consequentibus ad esse extra fidem, & ecclesiam id restantibus. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. Prima Saluatoris, Matth. 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiam: siue enim per Petram intelligatur Christus, siue Petrus, siue confessio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare ecclesiam. Secunda est Abacuc 2. & Apostoli ad Rom. 1. Hebræ. 10. Iustus ex fide uiuit. Sic autem viuere uiuentibus est esse in naturalibus, ita in ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatem. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantiarum rerum. Substantia enim primum locum tenet. Quarta ita est sancti Thom. in tertio sentent. distinct. 13. quæst. 2. articulo 2. expressè dicentis, quòd homines infideles non pertinent ad vniionem corporis ecclesiæ, secundum quòd est vnum simpliciter. & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quòd sunt vnibiles corpori.

Ex ratione ecclesiæ affertur definitio ecclesiæ, scilicet quòd est collectio fidelium. de consec. distinct. prima. capitulo ecclesiæ. Ex consequentibus verò ad esse extra fidem, & ecclesiam multæ afferri possunt autoritates, dicentes, ad statum extra fidem & ecclesiam consequi extra communionem fidelium, sine clauibus, sine potestate, sine honore, sine officio pascendi oues fieri & esse procul à communionem fidelium hæreticos faciunt: imprimis Dominus Num. 16. Recedite, inquit à tabernaculis impiorum Dathá, scilicet & Abiron, schismaticorum. Constat enim omnes hæreticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de celo euangelizet vobis præter id quòd euangelizauimus vobis, anathema sit. Et secundum ad Thessal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinate, & non secundum doctrinam quam acceperunt. Et 2. ad Corin. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli? Demum Ioannes Euangelista 2. Ioann. 2. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite eum recipere in domum nec Aue ei dixeritis. Amisionem clauium Ambrosius in Pasto. (& habetur de pœn. distinct. 1. c. verbum) explicat. Dominus par ius, & soluendi esse voluit & ligandi, & subdit, Certum est quòd ecclesiæ vtrunque licet, hæresis vtrunque non habet. Honoris verò & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quæst. 1. capit. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionem

pacis obseruat, & se ab ecclesia vinculo atque sacerdotum collegio separat, nec Episcopi potestatem potest habere nec honorem. Et 24. q. 1. can. didicimus, dicit omnes omnino hæreticos & schismaticos nihil habere potestatis & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in cap. Agathius. Ad idem est expressè S. Thom. in Secunda secunda. q. 39. artic. 3. volens quòd potestas spiritualis iurisdictionis non maneat in hæreticis nec quo ad vltim, nec quo ad substantiam: ita quòd si quid fecerint, nihil est actum. Officium pascendi oues adimit Augu. in sermone de pasto. tractans illud Cant. 1. Pasce hædos tuos, & dicens. Manenti Petro dicitur, Pasce oues meas: exeunti hæretico, pasce hædos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

¶ Ex his omnibus clarè patet radicalis illa propositio, quòd fides facit membrum ecclesie. Si enim seculo iure positio (vt loquimur) cum perditione fidei remaneret membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet. imò subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, quia papa sola potestate iurisdictionis constituitur. Confirmaturque hæc positio, ex eo quòd papa hæreticus est excommunicatus, vt patet ex glossa in c. Agathius. 24. q. 1. dicente, Hic est casus, in quo papa papam ligare potest: in quo papa in canonem latæ sententiæ incidit. Nec huic obuiat illa regula, quòd par parem soluere vel ligare non potest: quia si papa est hæreticus, est minor quolibet catholico: vt habetur 12. q. 1. can. audiuius. Hoc idem Hugo dicit in c. inferior distinct. 21. Est etiam accusandus: adeò (vt gloss. in cap. si papa distinct. 40. dicit) quòd papa non potest statuere, quòd non possit papa accusari de hæresi. Est etiam iudicandus: vt in d. c. si papa habetur. Quæ omnia arguunt hæreticum non esse papam, sed minorem. Et ad hoc est S. Thom. in quarto, distinct. 19. q. 2. artic. 2. q. 3. ad primum: tractans illud ad Galat. 2. quomodo Paulus resistit in faciem Petro, dicit quòd non debent prælati à subditis coram multitudinem corripi nisi imminere periculum fidei: tunc enim prælatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior. Constat enim quòd non de maiori & minoritate charitatis loquitur: (quia hoc est commune omni peccato mortali,) sed potestatis, quia prælatus præest subdito, ergo vt prius.

¶ Ex his autem inferitur quòd in vtroque modo quo certus papa viuens definit esse papa, eadem est causa defitionis: scilicet propria voluntas illius qui est papa, nam renuntiando propria voluntate abdicat à se, esse caput ecclesie: hæresim autem amplectendo, propria voluntate aufert à se esse membrum ecclesie, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo defitionis papæ viuens habetur quòd papa inuitus deponitur: propter quod remanere dicunt inconcussam, quòd papa manens papa, non habet superiorem in terris potestatem.

C A P V T X V I I I .

*De modo quo Papa hæreticus subicitur concilio
secundum aliam opinionem.*

¶ V A M V I S Autem dicta positio illustrium sit viro- rum, & communis videatur esse: non placet tamen omnibus. contradicunt namque duobus ponentes duas propositiones. Prima est, quòd papa hæreticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quòd papa hæreticus manens papa, habet superiorem iudicem in terris, concilium vniuersale. Primam propositionem licet multipli- citer probent, quatuor tamen solum afferunt, quia in his consistit vis. Primò ex facto Marcellini, & gloss. dist. 11. can. nunc autem, qui idololatra non fuit depositus: & fuit sanctus. Et gloss. affert Hug. dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt 14. q. 3. dicit Apostolus. Secundò ex c. audiuius. 24. q. 1. vbi dicitur de Episcopo hæretico. Si autem in corde suo nouam hæresim con- finxit, ex quo talia prædicare cœpit, neminem damnare potuit. Ante igitur quam prædicaret hæresim, damnare potuit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij prælati non sunt ipso facto pri- uati, sed perseverant in prælationibus suis, redeuntes ad poeniten- tiam, ergo nec papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. q. 7. maximum. Quarto, quia (vt patet extra de heret. cum ex iniuncto) ad eundem pertinet institutio & destitutio: sed institu- tio papæ pertinet ad electores: ergo & destitutio, absque ergo iu- dicio electorum non destituitur papa.

¶ Secundam autem propositionem, quòd papa hæreticus, manens papa habet iudicem in terris vniuersalem ecclesiam, probant quo ad primam partem sic, papa hæreticus est accusandus & iudican- dus secundum omnes, vt habetur dist. 40. si papa. & non est ipso fac- to depositus, vt probatum est ergo habet iudicem, coram quo ac- cusetur, & à quo iudicetur. Quo ad secundam ex eo quòd eccle- sia vniuersalis seu vniuersale concilium est supra papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

C A P V T X I X .

Examen illius propositionis, Papa hære- ticus, est ipso facto priua- tus papatu.

¶ P R A E M I S S I S Duobus modis dicendi contrariis, quomodo papa hæreticus, definit esse papa: examinan- da primò occurrit illa propositio, quæ est fundamen- tum primi modi, An sit vera. Et breuiter facillè osten- ditur, quòd est falsa simpliciter, quamuis fortè tracta ad aliquem sensum, sit vera. Monstratur igitur, quòd nec iure diui- no, nec humano papa hæreticus, est ipso facto priuatus: tali ratione, Alij Episcopi si sint hæretici, non sunt ipso facto priuati iure diuino, aut humano: ergo nec papa. Sequela patet: quia papa non est de- terioris conditionis, quam alij Episcopi. Assumptum probatur sic, Episcopus discredens contra hanc m, solo actu inferiori est verè, pro- priè & perfectè hæreticus, & non est priuatus potestate iurisdictionis ipso facto: ergo perfectè hæreticus Episcopus non est priuatus ipso facto.

¶ In hoc processu sunt duæ propositiones. Prima, quòd solo actu in- teriori constituatur perfectè hæreticus. Et hæc est manifesta per se: quia hæresis est peccatum mortale oppositum fidei, quæ perfectè consistit in solo actu interiori, cuius effectus est confessio exterior: iuxta illud ad Romanos decimo, Corde creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Secunda autem probatur: quia po- testas iurisdictionis inest huic homini, qui est Episcopus ex simpli- ci commissione hominis, vt S. Thom. expressè dicit in Secunda se- cunda, quæst. 39. artic. 5. Ex hoc enim deducitur intentum sic, Epi- scopus hæreticus solo actu interiori, nulli hominis iudicio subditus, ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud primi Reg. 16. Homo videt quæ foris sunt, Deus autem in- tuetur cor. Et primæ ad Corinthios quarto Apostolus dicit, Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abs- condita tenebrarum: & manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hæreticus non est excommunicatus: non enim potest ec- clesia excommunicare, quod non potest iudicare. Ergo multò minus est priuatus iurisdictionis potestate: quæ est ab hominis commissio- ne: vtrunque enim est humani iudicij, committere scilicet, & au- ferre illam. & dixi, multò minus, quia plus exigitur ad incurren- dam priuationem ipso facto, quàm ad incurrendam excommuni- cationem: quoniam incursum censurarum non requirit declara- tionem, sicut incursum priuationis apud Iuristas.

¶ Ad hanc rationem non video responsonem, nisi dicatur quòd po- testas iurisdictionis non est ab homine: quod est primò cõtra sanctum Thomam. Est secundò contra sententiam omnium doctorum catholico- rum, sentientium, quòd à Petro omnis iurisdictionis in totum residuum ecclesie corpus manauit & manet, iuxta illud Leonis pa- pæ. c. ita Dominus. distinct. 19. Ita Dominus huius muneris sacra- mentum ad omnium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorum omnium summo principaliter col- locaret: vt ab ipso quasi à quodam capite dona sua velut in coprus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot autoritates & rationes, quot sunt ad ostendendū vnitatem capitis & principis in ecclesia mi- litante: propterea nolo immorari, sed pro constanti supponere. Et si dicatur, quòd non est par ratio de papa & alijs Episcopis in hoc casu: quia potestas iurisdictionis in alijs episcopis est ab homine, in papa verò est à Deo immediatè: & propterea meritò accidit, vt Episcopi, quorum potestas est ab homine, non sint ipso facto pri- uati, (quia homo videt quæ foris sunt) & papa, cuius potestas est à solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hæc obiectio facillè excluditur, discernendo inter opus Dei, & opus ho- minis. Quòd enim in papatu sit potestas iurisdictionis, à Deo est immediatè: iuxta illud Matthæi decimosexto. Quodcunque liga- ueris super terram, &c. Quod autem papatus ipse habens hanc po- testatem, sit in hoc homine, ab homine est (sola Petri persona ex- cepta, quem Deus ipse papam fecit, Ioan. vlti. Pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et quo- niam cum deponitur papa, non aufertur potestas iurisdictionis à papatu, quod esset auferre opus Dei, quoniam, vt dicitur ad Rom. 11. sine poenitentia sunt dona Dei (sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non fuit posita à Deo immediatè, sed mediante iudicio humano: ideo eadem ratio est de papa & alijs Episcopis, quo ad perditionem potestatis iurisdictionis à Deo seu iure diuino. In vtrisque enim à Deo cum sit mediante iudicio hu- mano consequens est quòd non auferatur à Deo immediatè, sed mediante humano iudicio: ac per hoc non aufertur per id, quòd humano iudicio secundum se non subiaceret, scilicet occultam in so- lo corde hæresim.

¶ S I Q V I S Autem hæsitaret de illa altera propositione, scilicet quòd de hæresi interiori, ecclesia non se potest impedire: pro- pterea quia doct. dicunt, quòd hæretici etiam occulti, sunt excommuni- catione: & quia in clem. de hæret. cap. multorum, excommuni- cantur inquisitores, qui odio vel amore omiserint procedere: Vbi de interiori amore & odio ecclesia iudicat. Facillimè certior fieri potest, quòd hæretici vt sic foro ecclesiastico subditi, quantum- cunque occulti, sunt excommunicati, & non hæretici solo actu in- teriori. Vnde si quis incidit in hæresim interius, & solus secum loquendo

loquendo verbo exteriori profert submississimè illam hæresim, est excommunicatus, quamvis sit omnino occultus: quia actus exterioris loquutionis subiacet humano iudicio secundum se quamvis careat testibus. In clemen. autè illa & similibus non iudicantur actus interiores secundum se, in sua puritate manentes, sed vt sunt causæ exteriorum commissio & omisio, sicut affirmatio & negatio: sermo autem noster est de hæretico interiori puro. Et ex inaduertentia huius distinctionis, scilicet de occulto per se, & occulto per accidens multi in hac re errauerunt. Nec mirum: quia contingit in his quæ sunt per accidens etiam sapientes falli: vt Arist. dicit. Actus enim interiores puri sunt in genere occultorum per se, quia ex propria natura habent quòd sint iudicio humano ignoti. Actus autem exteriores sunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura subsunt cognitioni humanæ. Possunt nanque sensibus percipi: sed ex hoc, quòd fiunt sine teste occulta sunt, propter quod nunquã, (vt dictum est,) ab ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicatur. Vnde, quia presens ratio conuincit intellectum meum: ideo concludo, quòd illa propositio, Papa cum sit hæreticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus, est falsa.

Confirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis cõtrarium sententibus: quoniam dicunt, quòd Papa quamvis hæreticus, si est paratus corrigi, non deponitur: vt gl' in distinctione 21. cap. nunc autem adducit Hugo. Si enim hæreticus est ipso facto depositus iure diuino à papatu, quomodo iterum fit Papa? imò quomodo ex sola nõ depositione perseverat Papa? imò quomodo non deponitur? Hæc enim contradicunt positioni anteriori, scilicet quòd sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficienter dicitur, quòd non dum ecclesia non deponit, reeligit: tum quia falsum est quòd depositio sit reelectio, vt patet: tum quia electores, ad quos spectat, si peteretur, an velint ipsum reeligere, diceret quòd non, aut quòd vellent meditari super hoc: sed non deponunt, quia ius videtur habere, quòd si est paratus corrigi, non deponatur: Vnde nihil ei tribuunt non deponendo, sed sustinent quòd habet: & si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinent decepti. Et si quis eorum dictum suscipiat vt verum, quòd Papa factus hæreticus, paratus postmodum corrigi, non deponitur, sequitur manifestè, quòd Papa manifestus hæreticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi non deponitur, sequitur quòd non erat prius depositus.

CAPVT XX.

Rationabili sententia, quòd Papa factus hæreticus, subest potestati ministeriali ecclesie, & non autoritati super Papam.

RÆMISSA Certitudine trium, (scilicet quòd Papa ex hoc quòd factus est hæreticus, non est ipso facto diuino, aut humano iure depositus: & quòd Papa manens Papa, non habet superiorem in terris. & quòd Papa si à fide deuiat, deponendus est: vt in cap. si Papa 40. distin.) Magna restat ambiguitas, quomodo & à quo iudicabitur Papa deponendus, quòd sit depositus: cum iudex in quantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos decimoquarto. Tu, inquit, quis es, qui iudicas alienum seruum? domino suo stat, aut cadit. & sanctus Thom. in secunda secundæ. q. 67. determinat quòd iudex non potest, nisi subditum iudicare. & in decret. distinct. 21. cap. inferior. idem dicitur. Si nanque à concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur quòd Papa manens Papa, habet concilium vniuersale supra se, saltem in casu hæresis. Si autem nec concilium nec ecclesia est supra ipsum, statim sequitur quòd Papa deuiat à fide, sit iudicandus & deponendus: & tamen à nullo est iudicandus & deponendus: quòd est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt euitemus vtrumque extremum? non est quòd diuertendum sit, nisi ad medium, quòd difficilè attingitur: in cuius transactione consistit virtus, quòd multas consuevit soluere quaestiones.

Dicamus igitur, quòd hic sunt duæ viæ extremæ, & ambæ falsæ: altera est, quòd Papa factus hæreticus est ipso facto diuino iure abfque humano iudice depositus: altera est, quòd Papa manens Papa, habet supra se in terris superiorem potestatem, à qua potest deponi. Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quòd Papa licet absolutè non habeat superiorem in terris ecclesiam, ipse tamen in casu hæresis habet superiorem in terris ecclesiam vniuersalem. Altera dicens, quòd Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis ecclesie quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua, & iudicatiua ecclesie super Petrum papam in casu hæresis: oportet enim subditum esse, qui iudicatur, & cogi posse. & hæc est via communis quantum vidi actenus. Contra tamen hanc viam est: quia cum Papa diuino iure sit supra concilium, & ecclesiam, (vt ostensum est,) oportet, si in aliquo casu est illi subditus, quòd ex di-

uino iure sit facta exceptio ista: nullum enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet. In diuino autem iure non exprimitur subiectio, sed separatio, cum casus hæresis excipitur, vt patet in singulis textibus sacre Scripture inductis. Numer. enim 16. dicitur, Recedite. Ad Galat. primo, nathema, id est separatus, sit. Secundæ ad Thessalonicen. tertio. Subtrahatis vos. Secundæ ad Corinth. sexto. Nolite iugum ducere. Secundæ Ioan. 1. Nolite recipere, nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. De vita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu hæresis ex diuino iure, sed separationem. constat autem quòd separare se potest ecclesia à Papa sola ministeriali potestate, qua potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quòd diuino iure sancitum est, vt habeatur hæreticus, vitetur, & procul sit ab ecclesia, maiori potestate opus est quàm ministeriali, ex quo ipsa sufficit, & eam constat esse in ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendum, quòd nec expressum est in eo, nec ex expressis necessario sequitur. Potestas autem supra Papam in casu hæresis, propriè loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessario sequitur: ergo. Probatur minor: quòd enim non habeatur, puto patere legenti. Dico autem, puto: quoniam imminens schisma opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improviso. Quòd verò non sequatur, patet ex eo, quòd quia nõ oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnum principium, quàm plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

ERIT ergo media & vera via, quòd Papa factus hæreticus, & perseverans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

Ad cuius euidenciam altius ordiendo, tria præmittenda sunt.

Primò, quòd in Papa inueniuntur tria: scilicet papatus, persona, quæ est Papa, puta Petrus, & coniunctio vtriusque, scilicet papatus in Petro, ex qua coniunctione resultat Petrus Papa. Secundò, quòd discernendo, & applicando proprias causas suis propriis effectibus, inuenimus, quòd Papatus est à Deo immediatè, Petrus est à Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum primùm à Christo immediatè institutum, non est à Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrunt autem duplex consensus humanus ad causandum hunc effectum, scilicet electorum & electi. oportet enim electores, voluntariè eligere, & personam electam acceptare electionem, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non à Deo immediatè, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quàm ex parte electi: nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuium passiuo, (vt applicans ignem stipulæ) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto, vt facit baptizans, & sacramenta ministrans: quoniam nullum est hic applicatum actiuium, sed sola voluntas humana electorum, & electi: non faciliè enim esset fingere aliquod aliud actiuium. Ex hoc autem, quòd coniunctio papatus cum Petro est effectus voluntatis humanæ: cum ipsa consistat Petrum Papam, sequitur quòd licet Papa à solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamen Papa dependet etiam ab homine in fieri. fit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electus ipse homo acceptat, & sic iungitur Petro papatus. Tertio, quòd quia iam nihil tam naturale est, vt vnaqueque res per quascunque causas sit, per eandem contrario modo dissoluatur (vt dicitur in capitulo omnis. de regulis iuris.) idcirco Petrus Papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensibus eisdem, scilicet suo & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est factò Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in sexto, de renun. cap. 1.

EX HIS Tribus præmissis habetur primò absque omni hæsitacione certum, quòd Petrus Papa, & in fieri & in corrumpi dependet à potestate humana, non superiori nec æquali potestati Papæ, sed minore: quia nec ad faciendum de Petro, non Papa Petrum Papam, nec ad faciendum de Petro Papa Petrum non Papam, exigitur alia facultas, quàm voluntatis humanæ, scilicet electi, & electorum. Nec sit cura in proposito, vtrum bona, vel mala conscientia ex bona, vel mala intentione, vel causa moueantur: sat est in proposito quòd facta tenent, ita quòd in veritate Petrus sit, aut non sit Papa. Quòd etiam ista potestas sit minor potestate Papæ, abque alla probatione ex eo liquet, quòd mortuo Papa nullo etiam præsupposito statuto iuris positiuo, ista potestas est in ecclesia: & non se extendit ad ea, ad quæ se extendit summi Pontificis autoritas: alioquin essent duæ supræmæ potestates in ecclesia, & Christus non instituisset ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modum imponere, per quos, quot, scilicet, & quomodo debeat electio celebrari, cù irritatione actus, si secus factum fuerit. Hæc enim ostendunt potestatem hanc, nec maiorem, nec parem, sed inferiorem potestate Papæ: superioris nanque virtutis est disponere de actu inferioris autoritatiuè, ita quòd si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur.

Habetur secundò certo certius, quòd aliud est posse supra coniunctionem Petri & papatus construendam, seu destruendam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque quòd potestas minor papatu, scilicet simplex voluntas electi & electorum potest construere & destruere hanc coniunctionem, & huiusmodi potestas, cum sit minor papatu, non potest supra Papam, manifestè conuincitur, quòd aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud est posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et meritò quia papatus opus Dei immediatè est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam proferis, quòd inueniatur potestas super coniunctionem formæ cum materia, quæ non est super formam, quia coniunctio formæ cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplatus fueris, quòd coniunctio formæ & materiæ vtrinque attingi potest, scilicet ex parte materiæ & ex parte formæ: & quòd potens super coniunctionem formæ, & materiæ ex parte vtriusque seu ex parte formæ, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiæ, non oportet quòd possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animæ intellectiue, aut resultat ex illa coniunctione: & constat solem & hominem non posse supra animam intellectiuam, quæ venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quæ est materia. Sic enim accidit in proposito: nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma: & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctionem eorum ex parte papatus, & consequenter vtriusque: & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papæ. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solum: & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papæ, siue per renuntiationem, siue per depositionem, siue per eiectionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissimè & cautissimè oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papæ tractatur, quòd non requiritur potestas superior Papa, sed superior coniunctione inter Petrum & papatum.

¶ Quòd vt clariùs pateat, scito, quòd certum est quòd tribus modis potest Petrus Papa viuens amoueri à papatu. primò, per eiectionem à Domino Iesu Christo: secundò per renuntiationem spontaneam à seipso: tertio per depositionem inuitam propter incorrigibilem hæresim ab ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per eiectionem à Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur à potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim autoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formæ. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formæ, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere Papam, vt potestas superior Papa: sed hoc est proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti Papæ distinctionis septuagesimæ nonæ, can. eiectionem, dicens, eiectionem summorum Pontif. sibi Dominus reseruauit. Differentia nanque inter Papam & alios Pontifices in hoc consistit, quòd alij Pontifices possunt eiici tanquam à potestate superiori ipsi potestatibus Pontificum: Papa autem non: quia in ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papæ. Ex hoc enim habetur, quòd illorum eiectionem Dominus concessit Papæ, concedendo potestatem superiorem: Papæ verò eiectionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Ioan. Episcopum de plenitudine potestatis eieceret, eiectus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in ecclesia relicta est à Domino, quæ possit hoc facere in Petrū Papam. In secundo autem modo (scilicet per renuntiationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non à potestate supra papatum, sed à potestate supra coniunctionem solum: quia nec voluntas Petri, nec voluntas ecclesiæ est supra papatum, & ex ipsis causatur coniunctio illa, & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est Papam hæreticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab ecclesia, & ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, vt pote opus suum: oportet dicere, quòd cum Petrus Papa factus hæreticus, incorrigibilis, deponitur ab ecclesia, iudicatur & deponitur à potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

C A P V T X X I.

Discussio prædictæ potestatis ministerialis depositiue Papæ hæretici.

V A M V I S Autem ex certificatis habeantur in ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere pari consensu, & posse coniunctionem eandem ipso hæretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet, quòd hæc duo posse sint vnius & eiusdem potestatis. Quòd tamen conclu-

sum est in præcedenti capite, per viam diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrunque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solum obscurum est, falsum multipliciter apparet. Primò, ex ipsius potestatis natura: nam, quando vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad causandum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam causæ partiales, & vterque simul tanquam causa totalis. ergo consensus alter tantum non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam vel dissoluendam. Et quia potestas depositiua Papæ inuiti propter hæresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantum, sequitur quòd & ipsa non est idem quòd illa potentia totalis, & quòd si est pars eius, non potest deponere: quòd repugnat potentie depositiue. Malè ergo dictum est, quòd potentia depositiua Papæ est illa potentia, quæ euidenter est in ecclesia super coniunctionem dicta. Et confirmatur hæc ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inesse, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quòd solus consensus Petri Papæ possit se facere non Papam, quam solus consensus aliorum, quia potest renuntiare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet, semper est Papa, donec renuntiatio sua acceptetur: sicut e contrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquam est Papa, quousque electioni de se consentiat. Hæc enim ostendunt, quòd causa totalis tam constructiua quam destructiua coniunctionis Petri & papatus, quæ est in ecclesia minor papatu, non est ecclesiæ solius, aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus: ac per hoc per hanc non potest inuitus Papa deponi quacunque ex causa: quia implicat contradictionem.

¶ Secundo apparet falsum ex modo eundi in actum talis potestatis: quoniam Papa hæreticus, iudicandus est: iuxta capit. si Papa distinctione quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo quòd sit potestas minor & quòd sit iudex, ex ipso modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

¶ Tertio apparet falsum ex subiectio etiam istius partialis consensus: quia cum consensus istæ partialis ex parte ecclesiæ sit in electoribus Papæ, qui modo sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celestini) sequeretur quòd apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri Papæ facti hæretici: cuius oppositum communiter tenetur.

S E D H O R V M Solutio magis propositum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac causanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad causandum vinculum matrimonij, ratio procederet: quoniam vterque consensus habet se & partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem: consensus autem electi se habet vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelem non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cum enim alicui imponitur aliqua prælatio, certum est quòd quousque ipse illam acceptet, non est prælatus: acceptatio tamen sua non facit in se prælationem, sed subiectum reddit capax prælationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quæ propter dispositionem subiecti non poterat intentum facere in eo. Actus enim actiuorum sunt in patiente disposito: vt dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat vt consensus eligentium sit faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quòd non est à Deo immediatè, sed mediante humano opere: quòd est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquatur, quòd potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem, est in electoribus, & non in electo vt sic

sic, nemo enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur à Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dicitur, quòd si papa sola sua renūtiatione absque acceptatione ecclesiæ non potest à se abdicare papatum: hoc magis confirmat propositum, quòd eius consensus non fuit inter causas facientes. Rom. autem quare acceptatio requiratur est, quia nemo potest renuntiare iuri alterius, quòd habet in se. nullus enim qui ex pacto tenetur alicui soluere centum. potest renuntiare huic vinculo absque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntariè se obligauerit. Papa autem acceptando papatum, obligat se ecclesiæ ad regimen ipsius, vnde iuri ecclesiæ, quòd habet in Petro papam, non potest ipse renuntiare inuita ecclesiæ, cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione ecclesiæ, dicente Domino in creatione Petri primi papæ, non aliud: quàm pascere oues meas. Vnde non est verum, quòd magis videatur de cōsensu solo electi quòd possit dissoluere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pendet tota vis huius rei, dicitur quòd potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papam, sed super coniunctionem papatus & Petri: non simpliciter, sed in casu hæresis, ita quòd potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri, vel dissolui (subiecto existente disposito) est autoritatiua: ita quòd sententia diffinitiuæ ex hac autoritate procedens super coniunctione talis materiæ Petri hæretici cum papatu, dissoluit autoritatiuè coniunctionem illam. Sicut enim electio ecclesiæ autoritatiuè super coniunctionem non super Papam coniungit Petrum dispositum, id est fidelem & voluntarium cum papatu: ita talis sententia dissoluit: agit enim in materiam dispositam per hæresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animæ, & corporis ex parte materiæ. Et si quærat quomodo præcedentia per sententiam depositiuam fiant, cum vsque ad illam Petrus duret superior: posset dici quòd quia nec Deus, nec natura deficit in necessariis, quòd eadem autoritas extendit ad se omnia præambula. Quorum nullum video oportere esse coactiuum Petri papæ, sed sufficit, quòd sunt intimatiua, repræhensiuæ & huiusmodi iudicium enim hoc non ex confessione sua extorta præceptis, censuris, aut tormento, sed ex euidenti facto, vel verbo hæresis incorrigibiliter expectatur, quòd sine eius coactione fit. Si quis autem diceret, quòd non est inconueniens hanc minorem potestatem indirectè posse cogere Petrum ad præambula necessaria ad sententiam, non video quare erraret, cum Petrus papa hæreticus incorrigibilis, iam sit incorruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu hæresis absque necessariis præambulis non dederit ecclesiæ, quæ nūquam deficit in necessariis. Et hoc dico, si aliqua præambula coactiuæ ex necessitate iudicij essent necessaria: quòd iuristis discutiendum relinquo. Benè tamen aduertant, quòd non loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessariis ex occasionibus euentuum, & aliorum extraneorum à ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur, quòd potestas ista depositiuæ non est in Cardinalibus: quia in eis non est potestas super coniunctione Petri, & papatus nisi limitate, scilicet tempore quo papatus vacat. In ecclesiæ autem vniuersali est potestas super coniunctione ista absque limitatione, si clauso iure positiuo loquimur. & ideo Cardinales non possunt deponere Papam hæreticum, sed hoc spectat ad vniuersalem ecclesiæ. Posset tamen hæc potestas committi Dominis Cardinalibus à iure statuto Pontificis: sicut commissa est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis: quòd ipsi repræsentarent vniuersalem ecclesiæ, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autem exemplo fieri potest, quòd dictum est. si quis nanque episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generalem vicarium cum plenissima autoritate, ordinans, quòd si institutus vicarius moriatur, aut publicus blasphemus fiat. Canonici possint illum amouere, & alium nominare in vicarium absque alia confirmatione, &c. constat, quòd canonici nullam autoritatem super vicarium haberent, neque simpliciter, neque in hoc casu: sed super amotione eius in illo casu, quòd est habere potestatem super coniunctione vicariatus cum persona in casu, &c. Eodem enim modo est in proposito nam pastor, & episcopus animarum nostrarum Dominus Iesus Christus abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuertit: & instituit Petrum Apostolum in suum generalem vicarium cum plenissima autoritate, ante ascensionem dicens ei, Pascere oues meas: & cum effectu exhibens promissam sibi prius potestatem amplissimam, Tibi dabo claves: & quodcumque ligaueris, &c. Et ordinauit vt si vnquam aliquis Petri successor hæreticus fiat, ecclesiæ eum possit amouere, & loco eius alium nominare 40. dist. c. si Papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet: quòd ecclesiæ nihil potest

super papam absolutè, nec in casu hæresis propriè loquendo, potest supra papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quòd potestas ecclesiæ est super coniunctione papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente disposito ad fieri, per fidem & voluntatem. ad corrumpi vero per hæresim vel voluntatem: & cum hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quòd papa nullam etiam in casu hæresis habet supra se potestatem: quòd erat intentum.

CAPVT XXII.

In quo respondetur rationibus & autoritatibus allatis in cap. 17. ad probandum, quòd Papa hæreticus, sit ipso facto depositus iure diuino.

¶ VAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quòd scilicet certus & indubitatus Papa, nec simpliciter nec in casu hæresis est subditus, propriè loquendo concilio, aut ecclesiæ vniuersali, quia est adhuc papa, sed in casu hæresis connexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi ecclesiæ & concilij vniuersalis, ita quòd potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustrium virorum tenentium, papam ipso facto depositum, & propterea subditum concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quòd fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, quòd baptismus, quo primum regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticum. quòd est ecclesiæ, tres quantum ad propositum spectat, facit in anima nostra effectus. primo imprimit caracterem indelebilem: secundo fidem: tertio charitatem. Et de tertio quidem effectū, scilicet charitate, manifestū est, quòd licet constituat membrum viuum Christi, non tamen exigitur ad habendam iurisdictionem, vel ordinis potestatem. oppositum enim spectat ad hæresim pauperum de Lugduno.

¶ De secundo autem, (de quo tota est quæstio.) quòd non exigatur ad potestatem ordinis, etiam clarum est: quoniam hæretici consacrant verum corpus Christi, & faciunt veros sacerdotes, si seruata forma, & intentione ecclesiæ hoc faciant. & ex hoc ipso inchoat splendor veritatis: quòd, scilicet licet fides informis constituat membrum Christi secundum quid, vt dixit in tertia parte sancti Thomæ, quæstione 8. articulo 1. ad secundum: quia tamen latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo caractere sacramenti fidei constituitur membrum Christi secundum quid, remotius à Christo: hæreticus enim nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros consecraret, nec sacramentum confirmationis daret. Hæc enim à solis Christi membris non quibuscumque sed in magno sacerdotij, scilicet vel episcopatus gradu constitutis facta tenent, &c. Alius quoque contemplando videbimus, & quòd tanta est vis characteris baptismalis, vt etiā fides formata eius vices nō suppleat, vt patet ex hoc quòd presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato. cap. si quis presbyter. Et quòd ipse character constituit membrum Christi dicente Innoc. eodem tit. in capitulo veniens. Non solum per sacramentum fidei, sed per fidem sacramenti efficitur quis proculdubio membrum Christi. Constat enim, quòd proprius & in separabilis effectus sacramenti fidei, (quòd constat esse baptismum) est solus character, vt patet, cum aliquis hæreticus baptizatur secundum formam & intentionem ecclesiæ: nihil enim aliud recipit quàm characterem.

¶ Et si altius adhuc mentis oculos eleuauerimus, intuebimur, quòd habens solum fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & ecclesiæ, & extrà membra Christi & ecclesiæ, diuersis respectibus, & propterea à doctoribus diuersa & contraria de eo dicuntur. Habens nanque solum characterem fidei, quantum est ex parte sua infidelis est, & extrà membra Christi & ecclesiæ, quoniam voluntariè discedit: ex parte autem Iesu Christi, qui characterem fidei semel datum indelebilem conferuat, est fidelis inuitus, & est membrum Christi & ecclesiæ velit nolit ipse: vt pote non valens abdicare, aut abiicere à se susceptum semel fidei characterem. Propter quòd à diuo Thoma, in secunda secundæ, quæstione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles. cum dicitur, quòd pro adulterio grauius punitur fidelis, quàm infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando cōtumeliam facit. & in eiusdem quæstionis, articulo quinto, numeratur inter infideles, dum ponit hæresim speciem infidelitatis. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membri Christi, quia habens characterem & fidem, suscipit influxum interiorem à Iesu Christo, capite quo ad hunc actum vitalem, qui est credere: vt sanctus Thomas dicit in tertia parte, quæstione octaua, articulo tertio,

ad secundum. Habens autem characterem solum, non suscipit influxum alicuius actus vitalis interioris, sed tantum quo ad exteriorem operationem, sicut brachio arido potest quis uti ad alios percutiendo, vel mouendo aliquid extra. Quia ergo character fidei est primum in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quod ipse à solo baptismo cum sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc proprius effectus baptismi quo efficitur primum membra Christi & ecclesie: oportet quod sit vltimum in resolutione membri Christi & ecclesie: & consequenter quandiu character manet, non desinit esse totaliter membrum Christi. Et quia nunquam desinet character, ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cum abscissum totaliter est per damnationem in inferno. & per hoc differt à purè infidelibus damnatis: & magis cruciabitur, iuxta sententiam Apostoli ad Hebr. 10. Et hæc ratio ultra tot allata testimonia, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam diuinam & humanam, attributum alicuius causæ ut proprius effectus, intelligitur attribui ei secundum id quod illi causæ proprium est: ut patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis inductiue. periret enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo attribuitur baptismo ut proprius effectus, quod faciat membrum Christi, oportet quod intelligatur attributum ei secundum id quod huic sacramentali causæ, quæ est baptismus, est proprium, quo differt à cæteris. hoc autem est pro quanto est cautius characteris fidei, hoc enim solus habet hoc solum primo & infallibiliter causat solis essentialibus requisitis ad sacramentum concurrentibus. Quia ergo Papa factus hæreticus licet amiserit fidem etiam informem: quia tamen retinet sacramentum fidei etiam inuitus, quod constituitur primum quis in hoc quod est esse membrum Christi: ideo rationes & auctoritates quæ fundantur super hoc, quod fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi, non sunt efficaces ad inferendum ipsum non esse membrum Christi: ac per hoc ipso facto iure diuino depositum: quamuis ex defectu fidei informis optime inferatur, quod ipse quantum est ex se, est extra latitudinem membrorum Christi: ac per hoc à membris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, & post per alias poenas ab ecclesia puniendus, & demum curiæ seculari tradendus.

SIGILLATIM Ergo respondendo, autoritas in primis Domini Ioan. 3. non est ad propositum: quia loquitur de iudicio æternæ damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est: & ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt eius, ut glossa ex Aug. sumpta exponit. & ex hoc parte meritorum: quia habet in se causam æternæ damnationis, ut Chrysost. dicit: & ex parte claræ condemnationis in vltimo iudicio absque examine, ut Greg. explicat.

¶ Ad illud verò, super hanc Petram, id est fidem, dicitur quod sacramentum fidei, quod remanet in hæretico, non est extra fidem, sed primus lapis fidei ædificandæ in quolibet, & propterea illo solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶ Ad id autem: quod iustus ex fide uiuit, si de fide informi admittatur, dicitur quod sumitur viuere pro operatione vitali, & non pro esse: sicut sumitur cum dicitur viuere uiuentibus esse.

¶ Ad diffinitionem fidei. Fides est substantia: ac per hoc primum dicitur, quod fideles habent rationem primi sustentantis inter virtutes pertinentes ad fideles: & ideo dicitur substantia. Cum quo stat, quod ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶ Ad auctoritatem allatam ex tertio sent. S. Thom. dicitur, quod doctrina S. Thom. ibidem est malè intellecta, & est contra istos in proposito: nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, nisi hi, qui nunquam actu fuerunt de ecclesia, ut patet ex hoc quod dicit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia: secundum scilicet quod sunt vnibiles corpori. Constat namque quod respectu baptizatorum hæreticorum Christus est caput aliter, quam in potentia: quia est actu caput eorum secundum sacramenta fidei: non ergo appellatione infidelium ibi veniunt hæretici.

Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt hæretici, qui per fidei sacramentum in vno numero obiecto, fidei vnionem illam (quam vnionem simpliciter autor nominat:) retinent utcumque velint nolint. Et hoc insinuat ex hoc quod dicit, quod velut membra arida possunt non in se, sed aliis sacramenta ministrando & docendo: hæc enim omnia per hæreticos non in quantum tales, sed in quantum aliquid ipsius capitis participant, Christus facit.

¶ Ad diffinitionem ecclesie dicitur, quod quia hæreticus ex se ipso est infidelis: ideo simpliciter est infidelis & extra ecclesiam. Cum hoc tamen stat, quod secundum quid sit in ecclesia ad tempus ut abiiciendus. sic enim manet Papa hæreticus.

¶ Auctoritates omnes testamenti noui & veteris prohibentes communionem cum hæreticis, non probant quod sit depositus ipso facto, sed deponendus ut non communicemus cum eo. sic enim sufficienter satisficit præcepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus præciperetur à Deo hæreticus, non dixisset Apostolus ad Titum, 3. ca. Hæreticum hominem post primam & secundam correctio-

nem deuita. Amissio clauium apud hæreticos intelligitur quatenus hæretici sunt, & quo ad licitum vsum.

Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelligitur quantum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui sub sunt iuri humano, & sunt in ecclesie foro hæretici. sic enim interpretanda sunt Sancti Thomæ, & aliorum in communi loquentium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis, si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex diuini & humani iuris dispositione: & hæresis propria: exactione, est priuandus humano iudicio, à quo coniunctus est papatus huic personæ, ut dictum est. Officium quoque pastorale ab hæreticis, in quantum hæretici sunt, August. adimit ipso facto: quia impossibile est, ut hæreticus, in quantum hæretici officium exerceat, pascat oues Christi. Possibile tamen est, ut ille, qui est hæreticus, in se ipso sit hæreticus, & oues Christi pascat: officium Petri non hæretici exercens. Sed quia periculosum hoc est valde, ideo abiiciendus est ab officio pascendi oues Christi.

¶ Illud demum, quod ex glossa decreti assertur, quod Papa cadens in hæresim damnatam, incidit in excommunicationem, falsum est. nam cum omnis excommunicatio, quæ est ecclesiastica censura: (de hac enim loquimur) sit à iure positiuo, & ius positiuum non habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & excommunicatio coactionem importet in foro ecclesiastico: oportet dicere, quod Papa in nullam incidere censuram potest. Et vsquæ ad hoc docent hoc doctores, ut dicat Sanctus Thomas, in 4. sentent. distinct. 19. quæst. 2. artic. 3. ad tertium, quod Papa non potest committere alicui, quod excommunicet ipsum. Et in eadem sententia sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. ut dominus Ioan. de Tur. Cre. de istis refert. Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia hæreticorum iura ad Papam hæreticum extendunt: dum Papa enim est, soli depositioni subiicitur: depositus autem subiicitur iuri sicut alij.

¶ Ad probationem autem (scilicet quod si Papa fiat hæreticus, est minor quolibet catholico sumptam ex can. audiuius. 24. quæst. 1. & S. Thom.) dicendum est, quod cum hoc non possit intelligi de maiori & minori meritorum seu charitatis: (quia extra propositum esset, & prælatus non solum per infidelitatem, sed quodcumque mortale crimen sit minor, sic omni existente in charitate) nec de minore & maiore secundum iurisdictionem de facto perditam (quia secundum illud prælatus cadens in hæresim sit minor: secundum quod quilibet catholicus est maior,) cum ista sint correlatiua. sed quilibet catholicus non est maior secundum iurisdictionem: non enim ex hoc quod Papa vel prælatus meus, sit hæreticus, ego vnus catholicus qui nihil habeam iurisdictionis, iurisdictionem acquirero super eum aut alios oportet sanè verba hæc intelligere & exponere tantò diligentius, quanto super his verbis sancti Thomæ magna fabrica erigitur, & dicitur quod Papa est depositus ipso facto. dicendum est igitur aliter.

¶ Ad cuius euidenciam scito primum, quod cum maior & minor sint correlatiua, consequens est, quod oportet proportionaliter minorem maiori referre, ut & in quo prælatus sit minor, subditus quilibet catholicus fiat maior.

¶ Scito secundò, quod cum sermo sit intelligendus secundum subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione prælatorum à subditis, manifestè sit comparatio inter prælatum & subditum: non quo ad personas puras, sed considerato prælationis officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari, primum, ut intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quod prælatus si labitur in infidelitatem sit minor simpliciter & absolute, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & absolute. Et hoc est verum: quia quilibet catholicus, absolute, & sine limitatione aliqua loquendo, est in ecclesia Dei maior infideli, cum quo tamen stat, quod prælatus donec deponatur aut declaratur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iurisdictionis iam propè mortem. Secundò (& sequitur ex hoc iam dicto) potest intelligi, quod etiam quo ad potestatem iurisdictionis prælatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior, quantum est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis ad potestatem iurisdictionis spiritualis. fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis in ecclesia Christi. Et sic prælatus ob infidelitatem sit minor secundum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus subditus maior. Tertio, (& sequitur ex dicta expositione) potest intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo namque quod prælatus à fide deuiat, & subditus permanet in fide minor, sit ille in officio executiuè defendendi fidem: & subditus fidelis e contra maior sit in officio fidei defendendæ. Et hoc totum simul iunctum satisficit literæ decreti & intentioni S. Thom. & concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iudicandum Petrum Papam hæreticum, nihil aliud concludit, nisi quod iudicem habet superiorem, non Papa (ut isti putant) sed conuinc

coniunctione papatus & Petri in casu hæresis: & conceditur concilium esse iudicem in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorum etiam in ca. 18. pro quanto contra determinationem præsentem militant.

¶ Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola hæresis sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas seu perseverantia obstinata in hæresi ad hoc, vt deponatur Papa, quod sequens cap. declarabit.

CAPVT XXIII.

Quomodo cum Papa in hæresim lapsus paratus corrigi, agendum sit.

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem de potestate concilij ad depositionem Papæ in casu hæresis, scire conuenit quod duæ sunt hic extremæ opiniones. Altera quod Papa propter crimen hæresis etiam confessum non potest deponi. Fundatur hæc opinio primò super facto Marcellini, & responsione Episcoporum, vt patet in vigesima secunda distinctione, can. nunc autem. & sunt verba Nicolai Papæ. Cum enim idololatriæ crimen incurrisset Papa, congregatum concilium videns eum compunctum corde, dixit, Tu teipsum iudica, prima sedes non iudicabitur à quoque, & sic non depositus martyr effectus est postmodum. Secundò super glossa in dicto cap. & in ca. si Papa distinct. 40. & multis doctoribus. Tertio super ratione: quia cum hæreticus nomen sit vitij, & Papa hæreticus sit deponendus, tandiu deponendus venit quandiu hæreticus seu à fide deuius est: ac per hoc si poenitet eum sui delicti, non est amplius hæreticus, aut à fide deuius, & consequenter non subiacet amplius poenæ depositionis. Et firmatur hæc ratio super dictis Gratiani in Decretis trigesima sexta quæstione prima, de matrimonio inter raptorem & raptam, vt patet ibi in can. nullus. Quarto, super autoritate Apostoli ad Titum 3. hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non sequitur crimen hæresis, sed secundam correctionem, à fortiori nec depositio.

¶ Altera opinio est, quod Papa propter crimen hæresis potest deponi. Et hæc fundatur super hoc, quod reus est & obnoxius poenæ criminis quicumque crimen illud admittit, etiam si non perseveret in illo, vt patet inductiuè. Qui enim semel homicidium commisit, reus est poenæ homicidij: & simile est de adulterio, simonia, furto, blasphemia, periurio: & sic de aliis, sed Papa propter hæresis crimen poenæ depositionis reus est, vt communiter doctores ex ca. si Papa. 40. distinct. moti dicunt. Non ergo exigitur perseverantia in hæresi, sed sicut si pro adulterio deponendus foret, sufficeret ipsum adulterium commississe: ita quia pro deuiatione à fide deponendus dicitur, sufficit quod hæresim incurrit. Et confirmatur, quia alij prælati puta Episcopi ex hoc solo, quod damnatam incurunt hæresim, in foro ecclesiæ sunt ipso facto excommunicati, & possunt declarari priuati, constito de crimine. Et confirmatur iterum, quia si Papa paratus corrigi non potest deponi, cum centies in veritate possit relabi & resurgere: sequeretur quod centies relapsus, paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

LICET autem hæc duæ opiniones contrariæ videantur, ad medium tamen expositæ discordes non inueniuntur. Vnde media rationabilisque sententia est, quod Papa hæreticus post duas monitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniente ad Titum 3. Hæreticum hominem post vnam & secundam correctionem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assignans, subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi glossa interlinearis in verbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo, eiusmodi, exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literæ, quod quia iudicium humanum datur secundum id, quod vt in pluribus inuenitur & secundum communem cursum, qui ab ea, quam vera spòte professus est, fide declinat primò, & post vnam correctionem secundò, & post secundam correctionem tertio, abiiciendus tanquam incorrigibilis censetur, idcirco Papa hæreticus post primam & secundam monitionem delinquens in fide, deuitandus est depositione. Non enim possunt fideles euitare Papam manentem cum ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat: vt dicitur 40. di. si Papa. Quia ergo Apostolus hæreticum hominem post duas correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitandum præcepit: conueniens est primò, quod quantumcunque Papa hæreticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, non solum potest, sed debet deponi. Et meritò, ne in infinitum protrahatur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabilis autem terminus est statutus trinus error cum trina monitione, prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiunctis. ita quod tertius error tres monitiones contempsit. sicut hæretici relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem, non amplius admittuntur ab ecclesia. Consequens secundò est, quod ante correctio-

nes non est deponendus Papa hæreticus, qui propter hæresim non est excommunicatus, sed excommunicandus depositione. Et propterea in eo ad literam seruandum est præceptum Apostoli de publici correctione: quod in aliis inferioribus propter adiunctam excommunicationem lata sententiæ quam tulit ecclesia contra hæreticos, non seruatur. Alij enim, quia excommunicati sunt post, ab ecclesia statim euitantur. Papa autem, quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant homines hæretici tempore Pauli apostoli, sed excommunicandi, post duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio à Paulo concessa non abstulit potestatem ab humano iuri rigorosius procedendi contra hæreticos subiectos humano iuri, sicut concedendo ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademit potestatem ecclesiæ inhibendi tale coniugium, sed ostendit quid secluso humano iure seruandum est. Propter quod, quia Papa vt patebit, solo diuino iure iudicandus, deponendusque venit, quia illi soli subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit, cæteris propter hæresim ab ecclesia excommunicatis. Nec obstat dictis, si dicatur quod hæretici etiam tempore Pauli erant excommunicati ab ipso, ad Gal. 1. Cum enim sententia illa se extendat ad superiores, scilicet Angelos de cælo, & constat quod nullus superiorem, sub quacunque conditione excommunicare potest: consequens est, quod non fuit excommunicatio, sed denuntiatio, quod à Deo anathema fieret quicumque etiam Angelus de cælo, si contra Euangelium Christi prædicaret. Et hoc est denunciare separatim esse à Deo, & dignum excommunicatione ecclesiæ quo ad homines. Et confirmatur ex S. Th. ibidem dicente, quod sententiæ illa ab Apostolo data est autoritate euangelicæ doctrinæ promulgata Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nouissimo die. Cõstat namque quod excommunicandos ab ecclesia non excommunicatos ab eadem constituit sermo diuinus contradicens sibi.

AD RATIONES igitur primæ opinionis, vnico verbo dicitur, quod Papa post secundam correctionem deuius à fide, non admittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tanquam incorrigibilis hæreticus censetur. Quanquam apud Deum semper possit corrigi, & fortè in veritate sit correctus.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quod vbi est speciale ius, non oportet ex communi procedere iure. In hac autem causa est speciale ius Apostoli, & satis rationi consonum, & i. ylo ecclesiæ in excommunicandis personis, præsertim in persona tam excellentis dignitatis. De aliis autem Episcopis iam reddita est ratio dissimilitudinis, quia, scilicet non sunt in illo statu, in quo erant tempore Apostoli propter superuenientem ecclesiæ excommunicationem, quam redditi sunt statim vitandi, & propterea possunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragilitatem humanam vnica correctio declarationem si præcederet, misericordia æquitatis esset. Faciunt ad prædicta quæ scripsit diuus Thom. in Secunda secundæ, quæst. 11. ar. 3. & quarto de receptione hæreticorum ab ecclesia.

CAPVT XXIIII.

Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scandalizante ecclesiam, subijciatur concilij potestati: ita quod possit ab eo deponi.

PEDITA relatione Papæ in casu hæresis ad concilium, oportet in aliis extra hæresim casibus discernere, si Papa subest potestati depositiæ concilij in alio casu, quam in casu hæresis. Et nunc quidem verè casus, qui peccata sunt, tractandi sunt. postmodum de euentuum casibus sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quod Papa extra casum hæresis deponi à generali concilio potest. Probatùrque hoc ex septem capitibus. Primò, ex ratione criminis Papa potest deponi pro hæresis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatùr sequela. tamen primò, quia aut hoc est singulare in hæresi ratione grauitatis: & hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum hæresi: vt patet in Secunda secundæ S. Tho. quæst. 3. articulo secundo. Aut ratione damni ecclesiæ: & hoc non, quia plus nocet ecclesiæ Papa omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens, tyrannidem exercens, vitiorum lux, blasphemia, auaritia, &c. notoriè plenus, quam si pertinaciter senties, quod Spiritus sanctus non procedat à filio, rectè aliàs viuat, & hanc hæresim solus teneat. Tum secundò, quia in sacra Scriptura non inuenitur specificè expressum, quod Papa possit deponi magis pro hæresi, quam alio crimine: relictum est ergo interpretationi doctorum, & canonum. Et sicut Bonifacius Papa & martyr expressit casum hæresis, distinctione 40. si Papa: ita potest casus incorrigibilis notarij, & scandalizantis ecclesiam criminis, excipi: vt glossa ibidem sentit. Tum tertio, quia qui potest in maius, potest in minus: vt dicitur in cap. ex parte, extra de decimis. sed concilium potest iudicare Papam de maiori crimine, puta hæresi: ergo de minore, scilicet simonia notoria &c.

¶ Secundò, ex parte abusus potestatis. constat namque, quod gladius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasor, & oc-

cisor corporum detineri, & pertinax in proposito in custodiam pōni, quanto magis sœuiens in perditionem animarum Papa gladio papalis potestatis abutens, illo priuandus est tanquā phreneticus & ebrius, suarum passionum commotione actus. Cogit enim alios malefacere suo exemplo, & Apostolus testatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuersationis exemplo. Et confirmatur, quia si Papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, posset & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpatæ tutelæ: à fortiori si opprimat ecclesiam, si occidit animas, resistendum primò: & si opus est occidendus deponitione est. Et confirmatur hoc ex ratione finis potestatis acceptæ: quia scilicet ad ædificationem est, & non in destructionem.

¶ Tertio, ex parte obligationis ipsius Papæ, tenetur enim Papa ad purgationem sui cum infamis est de crimine scandaloso, vt patet de Damaso accusato de adulterio: teste Hier. de viris illu. & de Sixto, Leone & Symmacho. secunda, quæstione septima. Et probatur ratione, quia tenetur pascere oues suas: & constat quòd scandalum depascit oues. Purgationi autem subiectus si deficit, iudicandus est. igitur Papa potest ab ecclesia de alio crimine, quā de hæresi iudicari. Et confirmatur autoritate Greg. in ca. si quis. secunda quæstione septima, dicentis, Si quis super hoc nos redarguere voluerit, vel extrā autoritatem facere nos contenderit, veniat ad sedem apostolicam, vt ibi ante confessionem beati Petri mecum iustè disceptet, quatenus vnus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. Nec hoc inquit, Gerson ex humilitate, sed ex debito Grego. fecit.

¶ Quarto, ex parte ecclesiæ: quia sicut Papa sponsus potest dare libellum repudij ecclesiæ suæ sponsæ, renuntiando papatui: ita econuerso, cum non debeant quo ad hoc impari iure censerī: & potior adducitur ratio pro ipsa contra sponsum: vel quia prostituere eam quærit quantum in se est, vel tyrannide sœua laniando eam, vel placitando, bona sua dissipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communitatem totam spectant principis correctio, vel destitutio, apud Aristote. in 5. Politico. si inemendabilis perseueret. Et hæc potestas inaufertibilis vel inabdicabilis est à communitate libera: quanto magis hoc habebit ecclesia?

¶ Quinto, ex parte diuinæ prouidentie. Cum enim Dei perfecta sint opera, & ecclesia opus ipsius immediatè sit (multò magis quā synagoga, cui tamen dicit, Quid vltra tibi debui facere, & non feci? Esi. 5.) oportet ecclesiæ regimini, & corpori perfectè prouisum esse. Constat autem, quòd perfectum non est corpus, quòd non potest putrida à se membra abiicere, vel sanare, sed cum totius damno euidenter emergente oportet sustinere. Et similiter non est perfectè dispositum regimen, quòd non potest commune bonum & necessarium conseruare, abiiciendo manifestè & notoriè commune bonum vsurpantes, diripientes &c. Hæc enim omnia Papa notoriè scandalizans, simonia, luxuria, blasphemis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifestè facit contra bonum charitatis commune ecclesiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶ Sexto, ex parte decretorum & gestorum concilij Constantien. & Basilien. In concilio nanque Constantien. depositus fuit Ioan. 23. quem ipsi tenebant vt verum Papam, & Benedictus 13. de consensu suæ obedientie. In concilio quoque Basilien. depositus fuit Euge. 4. & creatus Fœlix, Stephanus, Christophorus, Benedictus, Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iste autoritate multorum doctorum sentientium idem quòd concilia ista: vt patet de gloss. in can. si Papa. dist. 40. & sequacibus.

¶ Septimò, ex parte naturæ iudicij humani, scilicet secundum allegata & probata vel præsumpta iudicantis. Quos it, ratione præsumptæ hæresis Papa non hæreticus propter contumaciam: iuxta ca. cum contumacia. de hære. lib. 6. Vel per mansionem excommunicatione per annum deficiente purgatione, iuxta ca. excommunicamus, extra de hære. Vel dum timore mortis actus hæreticales exterius tantum fecit: vt de Marcellino dicitur vel simili timore verba hæreticalia absque intentione protulit: vel si per falsos testes conuincitur hæreticus relapsus: vel dum suam excusationem in causa fidei probare non potuit. Ex his & similibus creditur, Papam in casibus pluribus incorrigibilibus subesse iudicio concilij generalis, sic vt possit ab ipso deponi.

CAPVT XXV.

Discussio & determinatio, ad quam legem spectet determinare casus, in quibus iudicio concilij subest Papa.

DICTAE AVTEM Opinioni communis sententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quòd si sit catholicus Papa non iudicatur à quocunque iudice in terris, iuxta ca. si Papa. 40. distinct. ca. oues. 2. quæstio. 7.

Et, quoniam hincinde multum disputatur, oportet primò videre in quo consistit hæc difficultas, vnde scilicet quæstionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quò cognito veritas liquet. Nisi enim hoc sciatur, continget quidem aliquem verum assequi, sed nescire se verum affectum.

¶ Sciendum est igitur, quòd tota difficultas pendet ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in casu criminis, quocunque sit illud, deponendus sit potestate ecclesiæ seu concilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hanc, scilicet quòd in casu criminis hæresis possit ab ecclesia deponi, lex quoque diuina exigitur, statuens quòd propter tale crimen, puta notorium, scandalizans & pertinax deponi possit. Et si solum ius humanum sufficit ad statuendum, quòd Papa in casu hæresis est deponendus, solum quoque ius humanum fat est ad statuendum, quòd Papa propter notorium crimen deponatur.

¶ Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundant se super hoc, quòd licet Petrus potestate ministeriali ecclesiæ sit iunctus papatui, factus iam Papa diuina lege est supra ecclesiam & concilium: ac per hoc nulla inferiori lege potest subiici, (nec simpliciter nec in casu) concilio aut ecclesiæ, sed sola diuina lege. Et quia lex diuina in solo casu hæresis subdidit illum potestati ecclesiæ ministeriali, vel aliis placet autoritatiuæ: ideo in solo hoc casu iudicari deponique potest. Quòd enim casus hæresis inueniatur exceptus in lege diuina, patet ex multis inductis textibus sacre Scripturæ, expressè separationem ab hæretico quocunque indicentibus. Quòd autem solus sit exceptus, patet ex sententia Saluatoris, Matt. 23. Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: omnia ergo quæcunque dixerint facite, secundum autem opera eorum nolite facere. vbi Dominus aperte statuit subditos debere audire Prælatos malæ vitæ, & bonæ doctrinæ. Constat autem quòd doctrina ad fidem spectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum criminum. secundum igitur sententiam Domini, audiendi sunt fideles prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem sententia à Petro Apostolo in prima Epistola 2. ca. Obedite præpositis vestris, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.

¶ Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur, sed Deus relinquit hoc in manu consilij humani, sicut & multa alia, fundant se super hoc, quòd opus purè humanum, secundum se nec bonum nec malum moraliter, subiacet plenariè legi humanæ: coniunctio autem inter Petrum & papatum est opus purè humanum, quandoque bonum, quandoque malum, ergo subiacet plenariè legi humanæ: ac per hoc lex humana disponere potest de illa coniunctione. quòd quando est bona, perseueret, quando mala, dissoluatur. Dixi, Opus purè humanum, ad differentiam operationum sacramentalium, quæ non sunt purè humanæ. In coniunctione autem Petri cum papatu sola humana actio interuenit, coniungens electionis actu vtrunque, supponendo materiam formæ: vt patet ex hoc, quòd si cessat à papatu, (vt Coelestinus fecit) nihil diuini operis in se restat, sicut restat in Episcopo renuntiante, & in sacerdote degradato potestas ordinis à Deo data. sine poenitentia nanque sunt dona Dei: vt dicitur ad Rom. 11. Dixi, Secundum se nec bonum, nec malum moraliter, ad differentiam actuum secundum se bonorum, (vt credere, amarèque Deum, &c.) & secundum se malorum: vt blasphemia Dei, mendacium, & similia: hæc enim naturali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papatu, quandoque bona est, vt patet in tot sanctis Rom. pontificibus: & quandoque mala, vt patet in multis eisdem sceleratis, quos vrinam nescire licuisset. Et confirmatur: quia potestas ministerialis existens in ecclesia ad coniunctionem Petri & papatus, regulatur humana lege, vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege si nõ seruetur, redditur. Vnde sicut bonifacius Papa & martyr promulgauit, quòd in casu hæresis potest Papa iudicari & deponi, potest alia lege humana promulgari, quòd pro simonia in beneficio possit deponi, & sic de aliis maximis excessibus, obseruata consonantia legis humanæ ad naturalem & diuinam. Et etiam sine noua lege (quia in defectu manifesto humanæ legis, locum habet gnome & iustitia) posset Papa ex notorio excessu scandaloso & incorrigibili deponi, sicut pro hæresi.

SI QVIS autem diligentius perspiciat, videbit, quòd diuina lege opus est statuente casus deponitionis Papæ, nec vlla lege humana potest, aut potuit hoc fieri. Quòd probatur ex ratione humanæ legis breuissimè & clarissimè, sic, Omnis lex ecclesiastica potest tolli & mutari à Papa: ergo nulla lege humana potest contra Papam inuitum procedi. Antecedens constat ex eo, quòd est Dominus iuris positui. Consequentia est euidentis: quia ex quo potest tollere legem, & non vult subire ipsam, tollit eam: & sic contra eum fiet.

¶ Et licet hæc ratio sufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc potest, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, suspensione, aut quouis alio termino potestas sua minuitur, aut impeditur in his quæ sunt positui iuris, attamen ex pre

ex propriis rationibus potestatis ecclesiasticæ concurrentis ad propositum. idem ostenditur. Quadruplex nanque potestas hic nominatur. Primò, potestas papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, non oportet sollicitari. Secundò, potestas ecclesiæ seu concilij vniuersalis, supra Papam simpliciter & absolute. Et hæc nihil est, sed chimera: vnde nullum effectum in mille quingentis annis in ecclesia Dei habuit: omnia enim iura positiua subiecta sunt, & fuerunt semper Papæ, velit nolit concilium. testante hoc vniuersalis ecclesiæ per orbem diffusæ obseruantia. Tertio, potestas autoritativa concilij supra Papam in casu criminis, puta hæresis. Et hæc potestas licet minus rationabiliter poni videatur, verum tamen attestatur proposito: quia ponentes eam in solo casu, à diuina lege statuto dicunt eam posse exire in actum. Quarto, est potestas ministerialis ecclesiæ, quæ habet pro obiecto coniunctionem personæ cum papatu. Et hæc etiam attestatur proposito: quia cum ipsa non se directè extendat supra coniunctionem Petri & papatus in facto esse, sed in fieri (quia nihil potest supra coniunctum scilicet Petrum Papam, utpote superiorem iam nominatum, ac per hoc ministerialiter constitutum:) consequens est, quòd ad ipsam non spectat determinare dispositiones coniuncti. scilicet Petri Papæ disponentes ad dissolutionem coniunctionis: nam dispositiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad id quod non se extendit potestas ista. Et propterea nisi diuino, aut naturali iure dispositio Petri Papæ ad dissolutionem determinata sit, potestas ista non potest exire in actum dissoluendi, utpote non habens patiens dispositum, nec potens per seipsam illud disponere determinando, quæ est dispositio subiiciens subiectum. scilicet Petrum Papam tali potestati. Et ex hac conclusione, scilicet quòd lex diuina exigitur statuens casum depositionis Papæ, patet quàm ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris procedunt ad ostendendum, quòd Papa ex crimine notorio scandaloso, & incorrigibili deponi potest, ut glossa super canone, si Papa, distinctione quadragesima & super canone Agathius & vigesima quarta quæstione prima, nesciens quid dicat, errauit cum tota multitudine sequacium. Oportet nanque ex iure diuino casum inuenire subiectionis Papæ ad concilium ex quo iure diuino ipse absolute est supra concilium, & vniuersam ecclesiæ communitatem. Et hic iacet lepus: non est hac illacque amplius vagandum. Vnde ipsamet glossa veritate inducta dicit quòd Papa non potest statuere, quòd non possit iudicari de hæresi: hoc enim ideo verum est, quia diuino non humano iure iudicium hoc in casu hæresis statutum est: nam iuris humani Papa est Dominus.

RATIO Autem in oppositum allata non concludit oppositum: quoniam opus humanum indifferens subiecti humanæ legi, potest intelligi dupliciter. primò quo ad modum fieri: & sic est verum. Secundò, quo ad ipsum fieri secundum suam substantiam. Et sic est falsa: ut patet de abscissione ligni vel ferri, præcidi siquidem potest bene & male moraliter, & lege humana determinari potest, quando bene & quando male: sed non spectat ad humanam legem, si potest vel non potest præcidi, sed ad naturalem potentiam præcisoris, & dispositionem subiecti cadendi. Vnde in proposito humanæ legi subiecitur modus actionis, quo coniunctio Petri & papatus fit, aut dissoluitur: sed si potestas ista potest exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non potest exire in actum coniunctionis nisi vacante sede: & tunc in subiectum dispositum, scilicet Christianum voluntarium. Depositionis verò nisi dispositio subiecto, aut per recessum à Christianitate, aut per recessum à voluntario: ut patet de Papa hæretico vel renūtiante. Propter quod non potest lex humana statuere, quòd coniunctio papatus & Petri, quando est mala propter alia crimina ab hæresi, dissoluitur: non potest, dico efficaciter statuere coactiue: quia Papa criminis possit illam legem tollere: cum par in parem non habeat imperium.

CAPVT XXVI.

Quot casus criminum sint diuina lege statuti, ut possit concilium Papam deponere.

VIA igitur ad solam diuinam legem spectat determinare casus depositionis Papæ, in ipsa, & ex ipsa scrutari oportet quot sint casus depositionis Papæ. Et ut probabitur, solus casus hæresis est à lege diuina, in quo Papa potest deponi ab ecclesia, siue autoritativa, siue ministeriali potestate, non curando in proposito. Probatur hoc tripliciter. scilicet ratione ex principiis theologis certis, & autoritate sacrorum doctorum, & diffinitione sacræ scripturæ. Ratio est ista, Constat, quòd secluso Papa, in ecclesia est potestas electiua Papæ, seu applicatiua papatus ad Petrum, quomodo docunque vocetur, habet pro obiecto coniunctionem personæ, & papatus in fieri, & in dissolui, ut patet de actu electionis quo Petrus fit papa, & de actu depositionis, quo Petrus papa hæreticus incorri-

gibilis deponitur. Constat etiam, quòd ad hoc quòd Petrus fiat papa efficaciter, ita quòd sit Papa, & consequenter ad hoc quòd potestas illa ecclesiæ exerceat actum constructiuum coniunctionis efficaciter inter Petrum & papatum, aliqua dispositiones requiruntur in Petro de necessitate simpliciter, aliqua ad bene esse. Requisitæ de necessitate simpliciter sunt duæ, simpliciter esse voluntarium, & esse Christianum. nunquam enim aliquis quantumcunque electus, est Papa, nisi consentiat: & similiter non est Papa, nisi sit membrum Christi. Secunda dispositio exigitur de iure diuino: & quia ordo gratiæ præsupponit ordinem nature, prima dispositio exigitur de iure nature. Requisitæ autem dispositiones ad bene esse, sunt boni mores, scientia ecclesiastica, charitas, experientia regiminis, & huiusmodi: sine his enim Petrus si est electus & acceptat, est Papa: quauis ineptus & malus. Constat etiam, quòd quia facilis est destruere quàm construere duabus simul requisitis necessario conditionibus ad constructionem, quæcunque earum deficiat, solui potest coniunctio ista. Nanque si Petrus non vult amplius esse Papa, potest renuntiatione dissolui coniunctio ista: & dissoluitur dum acceptatur renuntiatione, ut patet de Celestino. Et rursus, si Petrus papa labitur in hæresim incorrigibiliter, potest deponi inuitus, ex quo desinit esse voluntarius. Hæc omnia certa sunt, ex quibus necessario scilicet simpliciter, sed ad bene esse, non propterea sit dispositus, ut possit dissolui coniunctio ista, ut possit attingi Petrus à potestate depositiua. Nam dispositiones illæ, quæ non requiruntur in subiecto ad hoc quòd vnatur efficaciter formæ, sed tam cum eis, quàm cum suis contrariis vniri potest formæ, & constituere compositum, non sunt tales ut earum contraria pertineant ad dissolutionem compositi. Quod est dicere, quòd si Petrus sceleratissimus & criminiosissimus, & scandalosus, & incorrigibilis, Christianus tamen & consentiens, sit & est Papa, si eligatur oportet, quòd huiusmodi crimina superuenientia Petro iam Papæ, aut perseuerantia, & si reddant ipsum malum Papam, & non solum malum hominem ut prius, non tamen reddunt ipsum deponibilem. Ex quo enim ad bene esse Papæ requiritur bonitas, & non ad esse Papam, consequens est, quòd malitia ad malè esse Papæ, & non ad non esse Papæ spectet: ac per hoc sicut non spectat bonitas ad esse, quòd est effectus electionis, ita malitia non spectat ad non esse, quòd est effectus depositionis. Ex his patet ratio, & potest formari breuiter sic. Sola contraria conditionibus necessario requisitis ad esse Papæ reddunt Papam deponibilem: sed inter crimina infidelitas contrariatur conditionibus necessario requisitis ad esse Papæ: ergo sola infidelitas inter crimina reddit Papam deponibilem. prima propositio patet ex hoc, quòd depositio est non esse Papæ, & vnumquodque in suo esse perseuerat, si contrarium non superuenit. Nunquam enim homo desineret esse, si non superueniret aliquod contrarium illi esse: & simile est in aliis. Secunda autem propositio probata est: quia cætera vitia contrariantur conditionibus requisitis ad bene esse Papæ. Hanc rationem vellem in statera poni: & non friuolas & apparentes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

AVTORITATE S. Sanctorum sunt in primis Anaclethi Papæ & martyris: & habetur 79. distinctione. ca. eiectionem. Si nanque Papa possit propter crimina deponi, sicut alij Episcopi, frustra dixisset, quòd eiectionem summorum Pontificum sibi Dominus reseruauit. Deinde Bonifacij Papæ & martyris. & habetur 40. distinct. ca. si Papa. Nisi sic inquit, à fide deuiauerit Papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præsumit. Vbi solam infidelitatis crimen subiecit iudici, à quo Papa potest iudicari: quem constat esse vniuersalem ecclesiam, seu concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Euse. Papa, (& habetur 1. quæstio. 7. in ca. oues) dicit, Oues quæ suo Pastori commissæ sunt, eum nec reprehendere nisi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accusare possunt. Sanctus Anterius Papa & martyr, (& habetur 9. quæstio. 3. in ca. facta) inquit, Facta subditorum iudicantur à nobis: nostra verò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quòd subdit, Deteriores sunt (qui vitam, morèque bonorum corrumpunt, his qui substantiam aliorum prediæque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur 9. quæstio. 3. canon. episcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana ecclesia sua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernar. Inno. 2. scribens, inquit, Quis faciet mihi iustitiam de vobis: si haberem iudicem, ad quem vos trahere possem, iam nunc ostenderem vobis, ut parturiens loquor quid mihi imminet. extat quidem tribunal Christi, sed absit, ut ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4. sentent. distinctio. 19. quæstio. 2. articul. 2. quæstio. 3. ad secundum, dicit, Quamuis Prælati sint corripiendi à subditis, non tamen est poena infligenda, sed recurrendum est ad

est ad superiorem derutiando, vel si non habet superiorem ad Deum, ut eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primum exceperat crimen infidelitatis, cum dicit. Prælati minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæc autoritates deberent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, ut dicitur, secundæ Petri 1. cap.) ad maiorem tamen firmitatem debilius adfuit Symachus Papa in ca. aliorum 9. quæst. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius præfulem suo sine quæstione reseruauit arbitrio. Et quod loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri apostoli successores cælo tantum debere innocentiam, & subtilissimi discussoris indagini inuiolatam habere conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite æstimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo reseruauit examini, &c. Inno. 3. in sermone consecrationis Papæ dicit, Intantum mihi fides est necessaria: ut quum de cæteris peccatis Deum iudicem habeam, propter solum peccatum quod in fide committitur, possem ab ecclesia iudicari. Bonifa. quoque 8. in extrauaganti, vnam sanctam, dicit, Si deuiat suprema potestas, à solo Deo iudicatur: ut superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal Herueus, Vtricus, Aug. de anch. & alij quos refert dominus Ioan. de Tur. Crema. in lib. de ecclesia, hanc viam secuti sunt: quibus magis credendum est, quàm canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundario de iuris diuini rebus tractare, sicut de vsura, sacramentis ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

D I V I N A scriptura solum casum hæresis apertè excipit, dum, (ut supra allatum est,) hæreticos separandos ab ecclesia instituit, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quàm dicere, Pro solo hæresis crimine deponendum instituius quantum est ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittimus, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidem separatione extant textus Pauli apostoli & Ioan. Euangelistæ iam dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat sententia Domini, Matt. 23. Super cathedram Moysi, &c. & Petri apostoli. Obedite Præpositis discipulis, qui iam inducti sunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudicium Papæ mali in seipsum & in proximum, agendum per ipsum Dominum, dum respondens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, &c. Et subdit de eodem, Quod si dixerit seruus ille in corde suo, Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas. & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora quam nescit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus poreat. Vbi notandum est primo, quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est ecclesiam: ut gl. interlinearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet ut det illi in tempore tritici mensuram: Quod patet ex officio, scilicet ut det illi in tempore tritici mensuram: & ex præmio, Beatus ille seruus quoniam super omnia bona sua constituet eum. In quo apparet differentia (ut glo. dicit) inter subditum & prælatum beneficentem: quia subdito promittitur quod præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato verò quod super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundò, quod distinguit manifestè crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatem. scriptum est enim, Propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinens est, adiiciet vitam Ecclesiastici 37. In proximum, per percussionem suæ curæ commissorum vtriusque sexus. In Deum, per infidelitatem. Et non describit dispensatorem criminis in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum. & dicit seruam talem confidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clarè ostenditur quod diximus, scilicet quod quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuuntur, de infidelitate autem ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano, quod superapposuit suis subditis alias causas criminum iudicandas, ab ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest, in casibus à diuino iure toleratis, nulli subiicitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino. quo ad Papam soli diuino iuri subiectum, sufficit ad constituendam legem, quod non potest iudicari aut deponi, multò magis expressi toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum: alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positio, cui subiecti ex diuina lege sunt, permittantur. Vnde inter Papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab ecclesia, tantum interest, quod in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiuè efficacissimus est; quia soli illi iuri subie-

ctus est. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuina legis efficax est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: ut manifestè patet in contrahendis matrimoniis, & administratione sacramentorum, in quibus multa permixta ex diuino iure prohibita sunt ab ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrante, sententia Domini perspiciatur, apparebit, quod propter Prælatum, qui nullum habet supra se nisi Dominum, (ut pote constitutum super reliqua familia Domini absentis.) promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quod constitutus super familiam absentis Domini neminem timere describitur, nisi Domini aduentum: in cuius mora confusus tanquam neminem habens supra se peccare cœpit. De prælati namque habentibus superiorem præsentem in hac vita, non consonat, quod in sola mora Domini confidant: quia habent statim superiorem iudicem, quem timeant vltorem. Non nihil quoque ad hoc confert, quod Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶ Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quod pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere, proculdubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandalum rationem deponendum putares, docuit Matt. 18. quod pes, manus vel oculus, non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quod si aliquod nobis opportunum (ut manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret, præscindendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & proice abs te. Hanc autoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnia prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculum membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatum præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendum est. Dico autem simpliciter, ad differentiam capitis in hac vel illa ecclesia, quia quantumcunque caput huius vel illius ecclesiæ præcidatur, semper restat caput ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, quod nullum extrà infidelitatem crimen notorium ac scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

In quo respondetur rationibus factis in cap. 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quàm hæresis potest deponi ab ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, quod scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primum ergo motium ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse Papæ. Cum ergo dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocuenti, dico quod diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quod est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quantum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autem Dei licet sit grauius peccatum, ac per hoc faciat hominem peiorem, quàm infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quod hæreticus restat Christianus inuitus ex caractere: quia quod non voluntariè habetur, non est ab homine in quantum homo: ut in principio Primæ secundæ S. Tho. dicitur. Propter quod fides informis saltè, & caractere non sunt duo cõstituentia distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt completè, concurrente vtroque altero ut humano: scilicet fide, quæ non est, si non est voluntaria: & altero, ut hominis, scilicet caractere, qui & sine voluntate acquiritur, (ut patet in pueris,) & inuitè conseruatur, ut patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, in quantum erat humanus: quod est mutari ipsum eo modo quo per hominem mutari potest. Mutatio autem status Christianitatis, extrà Christianos hominem ponit ex propria natura: & propterea crimen hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendum constituit Papam, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocumento: sciendū tamen est, quod aliud est loqui de nocumento per se annexo peccato, & aliud de nocumento annexo per accidens: quia scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loquimur de nocumento per se, maius nocumentum est annexū hæresi ipsius Papæ, quàm cuiusque alteri crimini: quia hæresi quantum est ex se, adhæret doctrina hæretica, quæ in capite quantum est ex se, indi-

induceret hæresim in ecclesiam vniuersalem, quo maius nocu-
mentum inferri nequit. Si verò loquimur in isto, qui non docet
hæresim, & benè gubernat & dispensat, hoc est per accidens: &
ideo despiciendum. Ad aliam probationem, scilicet quòd non
inuenitur in Scriptura sacra expressum, quòd magis sit pro hæresi
papa deponendus, quàm pro alio crimine: iam patet responsio, quòd
non inuenitur quòd magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in
sacra Scriptura, quòd pro sola hæresi est deuitandus & declinan-
dus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non est verum quòd sit

10 hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut ex-
planantibus, quo modo etiam articuli fidei sunt relictis doctoribus
& canonibus sacris. Sed sicut articulos fidei declarare non muta-
re possunt doctores & canones, ita legem hanc diuinam declarare
non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam pro-
bationem dicitur, quòd illa maxima, qui potest in maius, potest in
minus, si philosophicè discutienda est, inuenitur falsa, tam de actu,
quàm de obiecto, quàm de effectu. Intellectus enim qui potest in
actum maiorem, scilicet intelligere, non potest in actum mino-
rem, puta odorare. Similiter visus qui potest in obiectum maius,
puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Vir-
tus quoque generatiua hominis potest in effectum maiorem scilicet
hominem (homo enim generat hominem) & tamen non potest
in effectum minorem, puta Leonem. Si autem politicè discutienda
est, (vt Inno. 3. in dicto cap. ex parte, el 3. inducit sub aliis ver-
bis: scilicet cui concessam est maius, munus quoque concessum esse
videtur) dicitur quòd intelligenda est ceteris paribus: modò au-
tem cetera non sunt paria, quia in crimine hæresis (quòd est ma-
ius crimen) subiectum mutauit Christianitatis statum, in aliis verò
criminibus minoribus subiectum permānet in eodem Christiani-
tatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maioris &
minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectus iudicij, ne-
gatur minor: quia maius esset iudicare papam in statu Christiani-
tatis de adulterio, quàm iudicare ipsum à Christianitate ruente de
hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quàm in
secundo, vt patet.

Ad secundam rationem (ex parte actus, scilicet actus) dicitur,
quòd fallacia consistit in hoc, quòd aliud est auferre gladium, resi-
stere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet autori-
tatiuè. Auferre nanque gladium de manu furiosi, resistere tyran-
no, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuiuslibet licet, & de-
bitum est vt actus virtutis, sed facere ista autoritatiuè, soli supe-
riori licitum est. Vnde licet cuiuslibet liceat vim in se & in proxi-
mum vi repellere cum moderamine inculpatae tutelæ: non tamen
cuiuslibet licet punire eum qui vim infert. Et similiter quamuis
quibuslibet licitè possit papam inuasorem, se defendendo, occidere:
nulli tamen licet papam propter homicidium punire poena mor-
tis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt auto-
ritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debitum ad
resistendum, impediendum, defendendumque: nisi quis adeò de-
sperat, vt dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum
est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilanianti ecclesiam. ver.
gratia, quia non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia,
aut commutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia
neganda est possessio talium beneficiorum his qui emerunt, & al-
leganda est causa simoniæ etiam cum Papa commissæ: & sine du-
bio principes seculi & clarius gladium de manu furiosi sic cum
modestia tollerent. Multæ quoque sunt viæ, quibus absque rebel-
lione principes mundi & prælati ecclesiæ, si vellet vti, resistentiam,
impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando princi-
pès & prælati non curant nisi quasi somnando, cur conqueruntur
quòd non potest deponi: cur opponunt, quòd potestas data est in ædi-
ficationem, & non in destructionem? Abusui nanque potestatis,
qui destruit, obuiam eant congruis remedijs, non obediendo, in ma-
lis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando, illustres
ad increpandum exemplo Pauli, & præcepto eiusdem, (Dicite Ar-
chippo, Vide ministerium quod accepisti in Domino, vt illud im-
pleas, ad Col. vlt. &c.) & parum aut nihil abuteretur potestate.

In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactio-
nem huius argumenti.

Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quòd etiam
est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, &
aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur Pa-
pæ iure diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram
generali concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit,
vt patet secunda quæstione septima: nos si competenter. Et Gre-
gorius ipse testatur, quòd ex humilitate exhibuit se ad iudicium:
vt patet secunda, quæstione septima, capitulo Petrus. vbi ipse Gre-
gorius dicit, Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem
Apostolorum primus quærimonia contra eum à fidelibus factæ,
cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officij (qua posset dice-
re, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant) sed
ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiri-

tum sanctum, respondit. vbi apparet, quòd ipse imitatus est, Pe-
trum Apostolum, non vt deo potestate sua, & quòd potuisset illa vti.
¶ Ad quartam ex parte ecclesiæ vt sponsæ, breuiter dicitur: primò,
quòd Papa non potest inuitam ecclesiam deserere: quia non potest
iuri ecclesiæ renunciare: Prælati enim est propter ecclesiam, &
non econuerso: vt super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

Secundò, quòd non est par ratio ex vtraque parte: quia ecclesia
est subdita Papæ & non econuerso. Nec etiam in lege Moyfi vxor
poterat dare libellum repudij viro. Nec est periculum de ipsius di-
lanatione: quia scriptum est, Portæ inferi non præualebunt aduer-
sus eam. Ex parte verò ecclesiæ vt communitatis liberæ, breuiter
dicitur, quòd licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen se-
cundum iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa ecclesia non abdicauit à se
potestatem supra Principem: sed Iesus Christus Dominus ecclesiæ
non subiecit eam ipsius communitati ecclesiæ, sed suo vicario: &
propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de aliis com-
munitatibus, de quibus assertur Arist.

¶ Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentia & operationis imme-
diatè, & perfecti operis,) dicitur, quòd Deus perfectè ecclesiæ cor-
pus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita vt ordinatissimè optimè extet,
& nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, Ergo est relictum ec-
clesiæ remedium contra Papam fidelem criminiosum, &c. cōceden-
dum est. Sed cum inferitur, Ergo ecclesia potest illum incorrigibi-
lem deponere membrum illud abscindere & huiusmodi, responde-
tur, quòd est sophisma consequentis à Superiori ad suum inferius
affirmatiuè: à prouisione & remedio cōmuni ad hanc prouisionem,
seu hoc remedium, ac si non esset alia prouisio & aliud remedium.
Dicendum est enim, quòd Iesus Christus altioris ordinis remedium
reliquit in ecclesia ad repellendum sui proprii vicarij incorrigibi-
le scandalosumque regimen. Ad cuius euidentiam sciendum est,
quòd sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, &
media per supremas causas secundas gubernat: ita in supernatura-
libus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei & ecclesiæ super illam funda-
tæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas su-
pernaturales gubernat. Rursus cum causæ effectibus proportiona-
litate sint, vt superioribus effectibus superiores causæ respondeant,
& inter causas secundas prouidentia humana ecclesia autoritate
fulta, inferioris ordinis causa sit, quàm oratio, quæ in supremo or-
dine secularum causarum locata est à Deo, (quòd ex eo patet, quòd
tota creatura corporea & incorporea subiecta est illi) & prouisio su-
pra Papam fidelem sit inter supremos effectus in ecclesia: conse-
quens est, quòd sapientissimè Deus disposuit remedium in eccle-
sia supra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui sub-
iecit reliquum ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax
causa secunda oratio ecclesiæ pro se petens necessaria ad salutem
perseueranter, quàm prouidentia humana: cum constet quòd cuius-
libet particularis personæ oratio pia perseuerans, petens necessaria
ad salutem pro se est causa efficacissima, & infallibilis: vt diffusè
habes in tertio contra Gen. à beato Thoma, capitulo nonagesimo-
quinto, & nonagesimo sexto. Vnde si necessarium est ad salutem ec-
clesiæ, quòd Papa talis auferatur, sine dubio oratio sic conditiona-
ta, auferret illum de medio. Et si non est necessarium, quòd au-
feratur, quid causamur bonum Dominum, qui negat quòd volu-
mus, & tribuit, quòd nollemus? Si est necessaria eius ablatio, non
potest non auferri ab eo rogato, qui promissit, quòd nihil deesset ti-
mentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iu-
dicio humano utilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo
volens illum deponere? Tu qui es, qui iudicas alienum seruum?
Domino suo stat aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego,
sed Dominus, qui Luca decimo octauo docet, quòd Deus multò
magis quàm homo faciet citò vindictam electorum suorum cla-
mantium ad se. Constat enim ecclesiam electos claudere, & vin-
dictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præcete-
ris faciendam. Non dormitat neque dormit, custodiens Israël,
qui nauiculæ fluctuanti quarta vigilia noctis ex oratione surgens
subuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechiam liberauit, Assueri
cor mutauit, Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasi-
um secundo, oratione ecclesiæ percussit. Leonem etiam Papam
(seu Liberium apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiam om-
nia temporalia bona superadiicienda promissit: qui demum dedit
nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum qua-
si est illud, Putasne Filius hominis veniens, inueniet fidem
in terra? nam prouisio istius tam excelsæ, & tam efficacis cau-
sæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquit, prouidentia
nostra puniri Papam, non diuinæ prouidentia soli, & ora-
tionibus relinqui. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam hu-
manam præferunt orationum efficaciam? quare hoc dicunt, ni-
si quia animalis homo non percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt,
nisi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & po-
nere carnem brachium suum? Quòd sit, vt si incorrigibilis existi-
metur quandoque Papa in proprijs vitijs, manentes subditi quo-
tidie murmurent de malo regimine, nullum orationis remedium
adhib

adhiberi procurantes, nisi fortè, vt somniantes absque fide, & facto suo adimpleant Scripturas (quòd scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus) & detur ac conseruetur Rex in furore Domini. Iram enim & clemètiã Dei in manibus orationum nostrarum esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam à me. gl. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur misericordia. Verùm ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamen velimus orationis fructum, nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisionem amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem corruptoremque ecclesie (cùm contingeret talem præesse) superabimus. Sed qui nosmet non superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conqueri possimus, quod aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quæ non solum tectum non transeunt, sed nec orantium capita propria penetrant: Et quod peius est, olim conquerebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum logè est à me. Tempore reuelatæ gratiæ, nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quàm diuinum officium, nihil tam celeriter persoluitur, quàm missa. Tempus diuini officij & missæ, onerosum est valde: loci autem & negotia ac commoda secularia distinctè dicuntur & repetuntur, & absque temporis mensura delectant. Vnde concluditur, quòd aut abscessio Papæ fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem ecclesie: & oratio sit sine intermissione ab ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quàm si autoritas deponendi humanæ esset prouidentie delegata. Aut non est necessaria, vel non fit oratio vt debet: & tunc nullus est querelæ locus, si in non necessariis abest prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram necessitatem deberet illa vti autoritate, si eam haberet, vel si nos ipsi concessio remedio efficaci nolumus uti. Quamuis etiam non sit abbreviata manus Domini, vt non possit saluare citra omnimodam necessitatem: nec aggrauatæ sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatem. sed iniquitates nostræ sunt, quæ diuidit inter nos & Deum nostrum, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurant: vt Hiero. in cap. audacter. 8. q. 1. & Græ. 7. q. 1. cap. ex merito. dicunt. Et si contra hæc instetur: Quia oratio commune est remedium omnibus occurrentibus malis: in hac autem re proprium quæritur remedium, sicut in cæteris rebus. vltra communem causam propria assignanda est: videntur, quòd suprema causæ quamuis sint causæ cõmunes respectu inferiorum, sunt tamen propriæ respectu superiorum effectuum. & propterea oratio quia est inter suprema causas secundas supernaturales respectu inferiorum est causa communis: respectu autem summorum effectuum (qualis est exterminatio Papæ fidelis, vt pote effectus reseruatus Deo) est causa propria & remediũ proprium, vltra quod sunt multa alia humana adminicula, quæ scripsit Dominus Ioan. de Tur. Cre. in li. 2. de ecclesia. c. 106. Cùm his tamen omnibus memento, quòd pessimus Papa fidelis toleratus à Deo, non potest totum corpus ecclesie inficere, aut in perniciem ducere, & huiusmodi: vt argumenta autumant in similitudinibus corporum, & huiusmodi. Nã Deus non potest seipsum negare: de quo scriptum est. Fidelis Deus, qui non permittit vostentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum.

¶ Ad sextam, quantum ad gesta concilij Constantien. iam dictum est, quòd concilium perfectum secundum præsentem statum ecclesie potest deponere incertum Papam: nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad gesta concilij Basilien. respondet vniuersalis ecclesia, quæ Eugenium à concilio depositum adorauit, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodem anno creauerat Cardinalem, & sic deinceps. Et hæc responsio facti testatur quantum delirent, qui Papam concilio submittunt. Ad præcorum temporum gesta dicitur, quòd licet multi legantur depositi Pontifices summi, aut non erant indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitime depositi sunt, vt in c. 103. secundi libri de ecclesia, dominus Ioan. de Tur. Cre. manifestat diffusè. Ad autoritatem glossæ, & plurium Canonistarum sequentium illam, dicitur, quòd glossa est contra textum, quia textus excipit solam hæresim, & ipsa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia scilicet contumacia est hæresis. Constat enim quòd lato vocabulo contumacia hæresis dicitur, sicut & simonia: nec æquiparanda est veræ hæresi, quæ mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa, quia sobriè loquitur dicens, Credo, &c. mereatur veniam, assertores tamen illius documenti super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinam tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum autem autoritas in hac. (quia principaliter est theologica.) parua est, nec maior ratione super qua se fundant. non sic est de autoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosinet Canonistas, in materia fidei magis

standum est antiquorum, quàm modernorum autoritati, licet in his quæ iuris sunt, quanto iuniores. tantò perspicaciores. Cum igitur hæc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratione naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quæstione est) consequens est, vt sanctorum autoritas sacre Scripturæ innixa omnibus conciliis & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imò quasi modernis ponenda sit.

¶ Ad septimam ex parte iudicij humani, dicitur, quòd conditiones iudicij humani sunt duplices: quædam ex naturali iure, vel diuino determinatæ, quædam à iure positiuo. Inter quas hæc est differentia: quia illæ quæ sunt ex iure positiuo, non possunt in inuitum Papam exerceri, quia non subest positiuo iuri, illæ verò, quæ sunt à naturali vel diuino iure, habent etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hæreticum, vt post primam & secundam monitionem euitetur: ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturæ est, vt homo videatur quæ foris sunt, ac per hoc propter actus manifestè hæreticales & verba manifestè seriò hæretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde consentiente facta sint & dicta, iudicetur quis hæreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum: vt patet Matthæ. 18. Et ex iure naturæ vnicuique contra se creditur si est sani capitis, & cætera. Vnde ex non suspectis, &c. testibus conuictus quis de damnata & nota, &c. hæresi, hæreticus iudicabitur. & similiter si sua sponte se confitetur hæreticum quamuis coram Deo mentiatur, iudicabitur hæreticus. Ex iure autem positiuo contumax & perseverans per annum, si quis alius est eiusmodi, præsumitur hæreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positiuo subiicitur: sed seruanda est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundum humanum iudicium absque interiori consensu gesta vel verba hæreticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christum, quia fides eius non defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua) conuersus à peccato negationis cum periurio quo perdidit charitatem, confirmatur instituit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram ecclesia verò infidelis deponitur, non constituitur alius casus quàm casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter quòd ita sit secundum humanum iudicium coram ecclesia, quæ non videt nisi quæ foris sunt: nec verius iudicium ab ecclesia exigat Deus, qui naturam hominis iusque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papæ ad concilium habetur, sed illa sola quæ dicta est, scilicet in casu hæresis propriè sumptæ. Et sic, Si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAPVT XXVIII.

Sex casuum solutio, quòd in nullo euentu Papa absque sua culpa subest ecclesie, ita quòd deponi possit.

T PROMISSA perficiantur, superest discutere, an in aliquo euentu sine culpa Papæ, subest Papa ecclesie, seu consilio vniuerso, ita quòd possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus ecclesia sine culpa quidem Papæ, sed non sine causa deponere potest Papam.

¶ Primus est cum coram vniuersali ecclesia testibus comprobaretur, quòd Papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obiit, & concilium determinat noui Papæ electionem: & sic fit, decernendo quòd pro bono ecclesie etiam si viueret, iste nouus sit Papa, potest enim ipsum capriuum sine spe reditus deponere.

¶ Secundus est, cum propter indispositionem corporalem, (puta demenciam,) esset inutilis, & concilium per eum congregatum, dum sanæ mentis esset, decerneret alterum Papam creandum.

¶ Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in Papam morentur: ita quòd non possent publice electionem, tunc ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eligit: & sic istum deponet: quia duo simul esse non possunt.

¶ Quartus est, quando Cardinales etiam viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt videtur accidisse in schismate magno ab Urbano 6. vsque ad Marti. 5. tunc ecclesia deponit nolentes renuntiare: vt in concilio Constan. factum est.

¶ Quintus est, quando propter communem errorem, aut estimationem subditorum aut ipsorum malitiam generalem, præsumitur quòd nunquam præstabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire: vt si fortè Græci vellent ad vnitatem ecclesie redire, dummodo tollerent

tur Papa iam existēs, & nouus ritē canonicē crearetur. Et cōfertur hoc ex autoritate Iuristarū, dicentium religiosum p̄fessum posse uxorem ducere pro salute magnæ gentis, aut conuersionē ad fidem. Sextus est, quando papa verus iuramento vel voto seipsum ad celsionem obligasset, sed differret adimplere in scandalum populorum purantium ex tali facto papæ, quod nec ipsi votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Ioan. 23. contigisse videtur in principio concilij Constantiensis.

SED EX NVLLO euentu concilium posse deponere papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: scilicet quod euentus locum habent in his, quæ humani iuris determinationi subiunt, non in his, quæ solius diuini sunt iuris, (qualis est autoritas immediatē à Christo tradita, quæ ad depositionem fidelis Pontificis exigitur,) examinando tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

In primò itaque euentu de papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quod nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per concilium deponi. Quod primitiæ ecclesiæ gestis non consonat: quia Petro seruato in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites vincus catenis, post tot custodias erat) non depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab ecclesia ad Deum pro eo: & sic per ecclesiæ orationem liberatus est. Secundum, quod constituto per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quàm quod constituto per testes, quod maritus Marthæ mortuus est, licet ipsa Martha nubiat alteri, filioque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verè maritus) redire, eam oportet, alioquin adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe papæ viuus sponsa sua, etiam non venienti (quia vbique præsens est) & ex humano errore electus papa cessaret.

In secundo euentu de dementia perpetua dicitur quod papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cum sit mortuus vita rationali, secundum quam homo est subiectum papatus, sine concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: utpote sede vacante in veritate non minus quàm cum sedes vacat per renuntiationem.

In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur quod cum ecclesia videat solùm quæ foris sunt, si electio papæ non constat ecclesiæ sufficienter, tunc nullus est papa certus ecclesiæ: & propterea ecclesia non deponit papam in foro suo, licet deponat papam in foro conscientiæ. Hoc autem non solùm posse, sed debere ecclesiam facere, ex eo patet, quod ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferunt nisi quod papa incertus ecclesiæ potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quæstio de hoc, sed de papa certo: paria enim apud ecclesiam sunt, non esse & non apparere.

In quinto euentu rebellionis cōmunis, dicitur quod quia non sunt faciendæ mala vt eueniant bona, nec periculis humanis subueniendum est vsurpatione diuinæ autoritatis, nec debent mali ex iniquitate reportare commodum cum iniuria innocentis, non potest papa deponi. Si enim boni faciāt quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem sollicitudinem suam in eum proicientes, cui est cura de ecclesia impossibile est vt desit diuinum adiutoriū: scriptum est enim, Timeat Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

In sexto euentu dilatare celsionis post votum & iuramentum, breuiter dicitur, quod licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: ecclesia tamen non potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coactiuam super fidelem Papam nō habet. Et bene hinc cauere: quia non valet argumentum, Papa tenetur ad hoc, ergo potest ad illud per ecclesiam cogi, patet nanque quod tenetur ad sollicitudinem vigilandum, ad non fornicandum, & infinita alia, & tamen non potest cogi ab ecclesia: vt in canone, si Papa. distinctione quadragesima patet. Quibus autem scandalum præbetur de suo periurio & voto facto, & aliis huiusmodi, præueniens Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisei: quæ dicunt facite, secundum verò opera eorum facere.

Et sic patet quod papæ potestatem à Iesu Christo tantam datus est cum ipsius vicarius, vt ei Apostoli, ecclesiæ singula membra & cōstitutiones. Ita sit: ipse verò soli ipsi Iesu Christo subiectus viuatur, sic vt in nullo euentu nulloque casu nisi hæresis propriè sumptæ iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso domino Iesu Christo. Pro cuius fide, ecclesia & apostolica sede, hæc ipso donante, scripsi Romæ die duodecimo Octobris, anno salutis millesimo quingentesimo vndecimo, ætatis verò meæ quadragesimæ tertio. Rogo que lectores omnes, vt soli veritati intenti, passionibus, sectis, paternisque traditionibus, casibus, voluntariis glossis omnemque nebulam à mentis acie abiciant: & sic censors se exhibeant rectos. Ad Dei, & gloriose virginis Mariæ, & Apostolorum Petri & Pauli laudem

& honorem. Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIE PRIMÆ DE COMPARATA AVTORITATE PAPÆ & CONCILII.

SYMMARIA.

1. Examen fundamenti iuris natura, quo communitas ecclesiæ supra Papam in potestate exponitur.
2. Examen fundamenti iuris diuini, quo etiam communitas ecclesiæ supra Papam in potestate præfertur, & imò quo ecclesiæ sumitur, cū dicitur, Dic ecclesiæ.
3. Discussio quid significet ecclesiæ, cum dicitur, Dic ecclesiæ.
4. An Dominus immediatē dederit potestatem iurisdictionis ecclesiæ, & quantam autoritatem eidem dederit.
5. Quomodo ecclesiæ habeat potestatem iurisdictionis, quæ in verbis Domini continetur: an scilicet, ratione sue totalitatis, an ratione partis.
6. Quomodo intelligi possit, quod ecclesiæ ratione sue totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

TRACTATUS SECVNDI

Tomæ de Vio Caietani Cardinalis, ti. S. Xistii,

Comparata autoritate Papæ & Concilij Apologie. Pars prima ad

Eundem in Sex Capitula diuisa.

Prologus in quo ratio, intentio ordōque operis est.

CHARITAS IPSV CHRISTI, sanctus eius ecclesiæ, Reuerēdis. in Christo pater, Protector & domine, cogit me virum periculosum, eneruatorem ecclesiasticæ potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemum, ad hæc quidem exemplum illius sequi, qui cū malediceretur non maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis Papæ, & concilij per me ædito, tuæque reuerendissimæ dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

Et licet plura obiecta sint, quæ à viris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum contestatus,) facile soluerentur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos rationem reddere de ea, quæ in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendæ sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erūt siquidem hæc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectæ materiæ, meditenturque diutius, antequàm sententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis præponi debent: ideo & latius secundum vires repetenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quod cū iura positiua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quæstionem versetur ipsius autoritatis ecclesiasticæ subiectum, non ex iure positiuo, sed naturali vel diuino, aut utroque veritas pendet vt ex causa, à positiuo autem iure vt à teste. Et secundum luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamenta alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini: in quibus vniuersa moles doctrinæ extollentis communitatem ecclesiæ supra Papam in potestate, sic quod Papa sit illi subditus, sustinetur: quæ si euulsa fuerint, ruent omnia. Primò igitur hæc tractanda sunt sex capitulis: deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

CAPVT I.

In quo fundamentum iuris natura examinatur.

In naturali igitur iure stabilitur autoritas communitatis ecclesiæ supra Papam in hoc, quod de iure naturæ est, quod cōmunitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe: & tueri se contra eum quando in destructionem vtitur potestate, & cogere, punire ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quod ecclesiæ vniuersalis est communitas perfecta & libera, & quod ordo gratiæ institutus à Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam: manifestè concluditur, quod ad ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de Papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuersaliter esse supra illum.

HAEC RATIO quantum in capit. 27. soluta sit, ex eo quod Dominus ecclesiam non reliquit in hoc liberam: alterius tamen eadem tractando dicimus, quod natura regiminis cū sit multiplex ex ipso naturæ fonte (nam quoddam naturaliter in vno, qui est naturale caput cōmunicationis illius, residet: vt patet in regimine domus: cuius autoritas, naturaliter in patrefamilias est, quoddam vero natur

naturaliter in ipsa communitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, seclulo omni superaddito dominio) ecclesiasticum regimen cum domesticum & ciuile complectatur (iuxta illud Apostoli ad Epheseos quarto, Estis ciues Sanctorum & domestici Dei) ac per hoc alius quid sit, non ex diuinæ potentie immensitate, nec ex diuinæ sapientie, iustitie aut bonitatis decentia (quoniam non est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis nature sit, sed ex ipsa natura facti contemplandum est. Sicut enim domesticum regimen & politicum ex ipsis diffinimus, ita oportet ecclesiastici regiminis naturam ex seipso speculari. Et quoniam naturalis propagatio regiminis sicut & aliarum rerum, ortæ rei naturam ostendit, liber intueri quod ecclesia non à singularibus aut à communitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initium sumpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod ecclesie suæ dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiastici regiminis ab ipsa sua natiuitate est: non vt in communitate sit, nec vt à communitate ad vnum vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed vt in vno certo principe suapte natura sit. Et cum princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in secula viuat & regnet, secundum naturalis iuris consequentiam oportet, vt ad ipsum principem non ad communitatem ecclesie spectet in sua absentia ordinare de vicario: non communitatis ecclesie, (quæ vt pote serua nata, principandi iure caret,) sed ipsius principis naturalis Domini communitatis ecclesie. Et hoc ipsum Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum apostolum solum instituit suum vicarium post resurrectionem, antequam caelos ascenderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quod sicut princeps ecclesie non à communitate ecclesie naturaliter auctoritatem habet, ita illius vicarius non ab ecclesie communitate, sed à Iesu Christo auctoritatem naturaliter habet.

¶ Patet ergo primò, quod ecclesie communitas secundum propriam naturam considerata, non est talis natura, vt ad ipsam spectet prouidere sibi de principe: ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictum est) nata est.

¶ Patet secundò, quod ecclesie communitas secundum propriam naturam sumpta non est talis natura, vt ad ipsam spectet instituere aut destituere vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si ecclesie communitas potestatem aliquam habet in disponendo de vicario principis, quæcunque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

E X H I S autem facile patet euulsam esse fundamentum iuris naturalis pro potestate ecclesie supra Papam, quoniam falsum assumit dicendo ecclesiam esse communitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summa libera libertate gratiæ, quin potius ex ipso nature iure supposita ecclesie natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est. Vnde ordo gratiæ non tollit in ecclesia nature ordinem, qui ibi natus est esse. Non enim in ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratiæ ordine tollitur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc nature ordinem in ecclesia, consequens est quod gratia non tollat, sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

¶ Facile quoque patet ex hac radice prouenire, quod omnia, quæ inducuntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad communitatem ecclesie ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propter ea quæ ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ, & aufert gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est. hæc siquidem discernendo non fallimur. Signum autem infallibile seruitutis ecclesie communitatis, quo ad ius principatus est, quod non potest sibi ipsi regimen retinere, nec duobus aut tribus committere, hæc enim posse communitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per se ipsam regere, potest & triuiritum instituere, & alia huiusmodi, etiam supra Regem quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifestè liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis Papæ, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimen ecclesie instituere in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius communitatis ecclesie ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesie naturam, non instituit ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: perscrutandum est, an aliunde ex iure scilicet diuino ecclesie communitas hoc habeat ius.

C A P I T U L U M I I .

In quo fundamentum iuris diuini examinatur, & pro quo ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic ecclesie.

F T L I C E T hoc à multis affirmetur, & in Constantiensi atque Basiliensi conciliis diffinitum sit, quod ab ipso principe Iesu Christo ecclesie communitas habet immediatè potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra Scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthæi decimo octauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic ecclesie: & si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amen dico vobis, quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo: & quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo. In his enim verbis patet, quod ecclesie non alicui eius membro (ecclesia enim non aliquod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, excommunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quæcunque super terram. Pluraliter quippe subiectum est, Quæcunque solueritis, ad ostendendam ecclesie auctoritatem.

¶ Ex hoc textu apparet primò, quod ecclesia habet immediatè auctoritatem à domino Iesu Christo. Per se ipsum quippe hoc dixit ecclesia, non minus quàm Petro, cum dicit, Pasce oues meas: et, Quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundò, quod vicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis) quod si peccauerit in me, potest denuntiari ecclesie, & procedit secundum subsequentia. Apparet tertio, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum ecclesie, & ordinare de illis, quod ex hoc eodem textu ecclesie communitas instituta est simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & aliis ecclesie membris.

H A E C R A T I O quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, alius tamen & latius (si fieri à me potest) repetenda est quia hinc omnia pendent. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis, examinemus primò quomodo oportet hic sumi ecclesiam, quum dicitur, Dic ecclesie: & si ecclesiam non audierit, &c. Oportet nanque sermonem hunc verificari de ecclesia, aut vniuersaliter, id est de omni ecclesia: aut singulariter de ecclesia vniuersali, seu de ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata ecclesia, aut de ecclesia indistinctè non determinando hanc vel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse nõ potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui ecclesie, aut toti vniuersali ecclesie competere iudicium hoc à Domino traditum. Et quidem quod non singulariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quod præceptum hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam concilio vniuersali ecclesie, vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, præceptum Domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesie vniuersali iuxta hunc sensum. Esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesie vniuersali.

¶ Amplius, Si in hoc textu data est potestas ecclesie vniuersali, cum non sit ei data maior intensiue potestas quàm Petro, vtrique enim eadem potestas data est, dum vtrique dicitur, Quodcunque ligaueris vel solueris super terram, &c. quomodo ecclesie communitas maiorem sibi quàm Petro potestatem iurisdictionis vsurpat: Quomodo rursus Christus æterna sapientia duas æquales intensiue potestates in ecclesia absque tertia supra ambas instituit: mutuo enim se impediunt: cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas, vt aut obediant cui volunt, aut neutri, aut vtrique præcipienti contraria simul? Non igitur est sermo præsentis textus de sola ecclesia vniuersali.

¶ Et per idem patet, quod non est sermo de ecclesia simpliciter: vt distinguitur contra ecclesiam talem (vt puta Mediolanensem, Bononiensem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quàm quod est sermo de ecclesia vniuersali, quod exclusum est. Et quia non est maior ratio de vna ecclesia quàm de alia: ideo patet quod non est sermo de aliqua ecclesia determinatè, nec de omni collectiue aut distributiue propter predictam rationem: quia non teneor denuntiare omnibus ecclesiis peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistinctè seu indefinitè: Ita quod ecclesie datum est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc, vel illam. Et quoniam actiones sunt singularium, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia à fratre peccante, ad ecclesiam, scilicet fratris peccantis. Ita quod sensus literalis illius text. est, Si peccauerit in te frater tuus, dic ecclesie illius: & si illam non audierit, &c. Et ad hoc proculdubio obligat præceptum absque vilo inconuenienti, & communi animi conceptione ac conuetudine ecclesie roboratur: disponit nanque sic intellecta doctrina Domini omnia suauiter. Nec fallaris malè intelligendo ecclesiam peccantis fratris: quoniam ecclesia illius est non sola sua propria, sed quæcunque alia iurisdictionem habens super illam, vt patet.

HOC rursus vocabulo ecclesie videndum est quid significet in hoc textu, quum dicitur, Dic ecclesia. Et ne in multitudine expositionum vagi assememur, admittatur ecclesiam propria sumi pro conuocatione seu collectione fidelium. Aiunt autem isti quod ecclesia hoc in loco significat communitatem fidelium non in seipsis, sed in prelatibus eorum, siue Papa interfit, siue non.

Sed quod hic non sit sensus literalis, ex eo patet, quod in vna & eadem significatione oportet intelligere in hoc textu ecclesie nomen respectu cuiuscunque peccantis ecclesia sit. Quum enim, vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Dic ecclesie peccantis fratris (quam ille tenetur audire) & non magis de vniuersali quam particulari, aut e contra, oportet vniuoce significare ecclesiam quum applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Constat autem quod cum denuntiandus est frater ecclesie illius, id est communitati, siue Episcopus interfit, siue non. Ergo cum precipitur dicendum ecclesie indistincte, non intelligitur communitas, siue caput velit esse, siue non.

Vnde sciendum est, quod licet ex vi vocabuli, Dic ecclesie, significet, Dic conuocationi, proculdubio fidelium, ex contextu tamen litera (quia subditur Amen dico vobis, quacunque solueritis super terram, &c.) sumitur quod non de quacunque conuocatione fidelium, sed de autoritativa intelligitur: alioquin conuocatio fidelium Mediola, sine eius prelato haberet a Domino potestatem iudicandi, &c. Perinde ergo est, Dic ecclesie, & Dic autoritativae conuocationi. Constat autem inductiue in singulis ecclesiis, quod autoritativa conuocatio non est, vbi Prelatus illius conuocationis deest: igitur nec autoritativa conuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector, qui est Papa, deest omnino, scilicet tam per se quam per alium. Et est sermo de autoritativa conuocatione, seu ecclesia simpliciter & absolute, & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papae haeretici deponendi, vel electionis futurae, &c. inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolute.

Explicatur autem amplius quod dicimus, scilicet quod in nomine Ecclesie in hoc textu clauditur illius ecclesie prelatus. Quia si non includitur prelatus illius, oportet alterum duorum dicere, aut quod communitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat etiam inuito Episcopo a Domino iurisdictionis potestatem excommunicandi, &c. aut quod non de communitate sit dictum, Dic ecclesie, & similiter quod non est ei dictum, Quacunque solueritis super terram, &c. Sequela patet: quia ecclesie data est autoritas, & si nomine Ecclesie intelligitur communitas, ipsa communitas velit nolit, Episcopi autoritatem habet: & si non habet, relinquatur, quod ipsa non significatur Ecclesie nomine, hoc in loco. Primum autem horum affirmari non potest: secundum igitur est verum. In cuius signum, sacrorum doctorum ei consonat glossa, Dic ecclesie, id est Prelato vt capiti conuocationis. Iuxta hunc etenim sensum etiam ipse, qui est Papa, dicere potest crimen alterius ecclesie, id est autoritativae conuocationi: vt Nicolaus papa in questione tertia, cap. precipue, Lothario regi comminando scribit. Nec obstat, quod ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet, quod de nuntians, & prelatus conuocationis coincidunt in vnam & eadem personam. Et si bene contextus Evangelij notetur, vbi vult Dominus autoritativam conuocationem adhiberi in qua ex pluralitate conuocatorum concilij vigor, ex autoritate autem Prelati autoritas iudicij inueniretur. Propter quod etiam conuertit sermonem ab ecclesia ad Prelatos: cum enim prius de ecclesia dixisset, Dic ecclesie: & si illam non audierit, &c. non subdidit, Amen dico vobis, quicquid solueritis, insinuans per hoc communi quidem conuocationis concilio correctionem tractandam: Prelatorum autem autoritate soluendum ligandumque (iuxta conclusa) per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem conuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesiis, de quibus indistincte dicitur, Dic ecclesie.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatam potestatem ecclesie, & quantum ei dederit.

QVAMVIS autem ex ecclesie in hoc textu suppositione, & significatione manifestum sit, quod ad ecclesiam vniuersalem non restringitur praesens litera, sed quod indistincte de ecclesia est sermo: adhuc tamen obscurum remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatè dederit potestatem iurisdictionis ecclesie indistincte, & quantum autoritatem eidem dederit. Est autem ratio obscuritatis in primo: quia si Dominus dedit immediatè potestatem iurisdictionis ecclesie fratris peccantis in me: quum quilibet ecclesia sit talis, sequitur quod quilibet ecclesia habeat imme-

diatè potestatem iurisdictionis a Domino, quod non bene sonat: si autem non dedit omni ecclesie fratris peccantis in me, quum non sit maior ratio de vna quam de reliqua: nulli dedit in hoc textu: quod non admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est: quia aequali potestate continent verba dicta in hoc textu Ecclesie: & verba dicta Petro, scilicet, Quacunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo, & quacunque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo. Non consonat autem aequales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatum enim pluralitas mala est.

PRINCIPIVM autem huius claritatis sumendum puto a destructione sensus opinati, vt vel sic veritas elucescat. Dicendum est ergo primo, quod ipsum dominum dare immediatè potestatem illam, Quacunque solueritis, communitati vniuersalis ecclesie, repugnat ordini inter Papam & ecclesiam: quia (vt dictum est) ponit duas aequales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadem ecclesia, a Domino immediatè ordinatas: scilicet communitatis ecclesie vniuersalis, & Papae. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vbi (vt dictum est) eadem

10 verba vtrique dicta leguntur. Et licet hoc sit secundum se inconueniens: maius tamen offenditur, si attendamus quomodo Christus aeterna sapientia, principatum pluralitatem in ecclesia instituit, quomodo mutuo sese impedirent duae potestates, quomodo perplexae essent oues Christi, vt vel liberae contrariae praecipientibus, vt aut obedirent alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si haec etiam poneretur data immediatè potestas vniuersali ecclesie, vnde sibi potestatem supra papam habentem aequalem communitas ecclesie vendicaret: cum par imparem non habeat imperium. Quum enim potestas intensiue aequa sit qua ratione ecclesia supra Papam, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Dic ecclesie: eadem ratione, quia ecclesia est ouile Papae, quia dictum est: Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Papa supra ecclesie communitatem iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

20 **D**icendum est secundo, quod ipsum dare immediatè potestatem illam, Quacunque solueritis, &c. communitati cuiuscunque ecclesie, repugnat consuetudini ecclesie, & est semper sermo de communitate ecclesie, vt aduersarij intelligunt: scilicet siue prelatus adfit, siue non omnino. Patet hoc ex communi ecclesie consuetudine, qua talis communitas inuito suo Episcopo, & Papa non potest absolueri & ligari: quae tamen posset si a Domino immediatè haberet potestatem communitas cuiusque ecclesie.

30 **D**icendum est tertio, quod ipsum dare immediatè potestatem, Quacunque solueritis super terram, erit, &c. in sua amplitudine, vt sonat cuiuscunque ecclesie autorizata proprio capite, nisi cuius proprium caput est Papa, repugnat ecclesiarum ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem: quia si ex hoc loco summa autoritas cuiuscunque ecclesie autorizata proprio capite (vt Dominus loquitur) indistincte data asseritur a Domino immediatè oportet dicere duo, primo, quod quilibet ecclesia immediatè habet autoritatem a Domino. Secundo, quod quilibet ecclesia habet aequalem intensiue a Domino potestatem iurisdictionis: quamuis extensiue vna excedat alteram, & vniuersalis ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque: quia ecclesie indistincte, immediatè & inaequaliter datum est (vt patet in litera & ex dictis), & non magis vniquam alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc sequitur vltimus vtraque pars contradictionis: scilicet, quod vna ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quod quilibet ecclesia habet a Domino in suos potestatem, sequitur quod ecclesia vna, puta vniuersalis, est superior simpliciter quilibet ecclesia particulari (vt pote eius membro) ac per hoc potest dispo-

40 nere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo vero quod quilibet ecclesia habet a Domino immediatè potestatem aequalem intensiue, sequitur quod ecclesia vniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis ecclesie particularis: potestas enim data alicui a principe, non potest ab inferiori auferri. Et consequenter sequitur, quod ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesie particularis: superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua in conuenientia quae sequuntur ex aequalitate intensiue potestatis iurisdictionis in quilibet ecclesia (vt puta quod subditus non tenetur magis vniuersali quam particulari obedire, quod par in parem habet imperium, quod quicquid ab vna fit, a reliqua potest impediri, & reliqua) viris mediocriter doctis relinquo deducenda. Professioni autem ecclesiarum hoc repugnat: quia Papa reseruante, vel prohibente, &c. ecclesie reliqua potestatem iurisdictionis in reseruatis prohibetis, &c. se non habere consentur: quod non vere dicerent si illam potestatem a Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

249

EX QUIBUS Omnibus collige, quum hæc potestas tam ampla soli Petri ecclesiæ conueniat, & hæc verba non soli petri ecclesiæ dicta sint, quod per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut non tam ampla ut est illa data Petro. Et verè sic est. verba siquidem Domini manifestè continent potestatem iurisdictionis in ecclesia (nec hoc vertendum est in dubium) sed non continent quod per ipsa data sit à Domino talis potestas, ut discurrendo per singula, & ratione manifestatur. Discurrendo quidem per singula: nam per illud verbum, Dic ecclesiæ, nulla datur potestas, sed præcipitur denuntiatio. perinde enim est, Dic ecclesiæ, ac Dic iudici: ubi patet non dari iurisdictionem, sed præcipi denuntiationem. Per illud verò, Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus manifestè patet nullam dari potestatem, sed in casu pertinaciæ euitationem illius à Domino iudici. Per illud demum, Amen dico vobis, quæcunque solueritis, &c. nullam etiam dari tunc potestatem ex eo patet, quod nec Petro ex eisdem verbis scilicet. Quicquid solueritis, &c. vlla data est tunc potestas, sed post resurrectionem Domini, quum dictum ei est, Pasce oues meas. Ratione autem, Nam potestas iurisdictionis contenta in his Domini verbis, aut est data tunc ecclesiæ, cui Dominus loquitur, aut non est data tunc: inter hæc enim cum contradictoriè opponantur, non datur medium. Si non, habetur intentum. Si est data tunc ecclesiæ, ergo cuilibet collationi seu conuocationi fidelium cui ecclesiæ nomen verè conuenit, data est à Domino immediate potestas illa iurisdictionis: hoc autem spectat ad hæresim pauperum de Lugduno, dicentium quod ubi sunt fideles congregati in nomine Domini, ibi est potestas, eo quod potestas sequitur sanctitatem personæ: solum enim differt ab ea secundum vnum & multa. Sequela autem patet: quia Dominus indistinctè de ecclesia loquens, ad quamcunque ecclesiam peccantis fratris præceptum sententiæque extendit. Constat autem collectionem seu conuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos ecclesiæ nomen verè habere. Et confirmatur, quod de talium collectione oporteat istos concedere ecclesiam ibi dici: quia quod est, non fit, & habenti non datur quod habet. si ergo ecclesia per hæc sit habens potestatem, ipsa non habet illam, ergo illa collectio in sermone est quæ non habet auctoritatem, sed hinc accipit. Et cum non sit maior ratio de vna quam de alia: sequitur idem quod prius, scilicet quod quælibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit auctoritatem iurisdictionis. Si dicatur, quod Ecclesiæ nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tunc currit ratio prius dicta de ordine essentiali ecclesiarum. Et obstat ipsum dare: quia habenti non datur: & quod est potestatem habens, non fit potestatem habens.

QVIA Igitur ex prædictis patet, quod auctoritas iurisdictionis in verbis Domini continetur: & non est per hæc verba data, dicendum est, quod per hæc verba, Dominus ultra præceptum de correctione fraterna denuntiatione illiusque ordine, efficaciam ecclesiasticæ potestatis iurisdictionis ad literam expressit per illa verba, Si ecclesiam non audierit, &c. & Quæcunque solueritis super terram, &c. ostendit enim tantæ efficaciam ecclesiæ esse sententiæ, ut indubiè à nobis seruanda, & in cælo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dominus fecit potestatem enim ecclesiæ aliàs supposebat. Et potest admittere, quod promissit illam per illa verba, Quæcunque solueritis, sed ad vtrunque horum scilicet quod potestas supposita est & promissa fat est, si quandoque data est: & similiter quo ad modum, si mediata vel immediate data est. Petro siquidem, ac per hoc eius ecclesiæ immediate potestatem dedit post resurrectionem dicens, Pasce oues meas, reliquis verò ecclesiis mediante Petro secundum cursum ordinarium: quamuis dispensatiuè mediantibus aliis Apostolis, quibus potest concedi hoc esse permissum. Est ergo sensus literalis verborum Domini, quod tanta esset futura ecclesiæ cuiusque autorizata potestas in sibi subditis ut sic, ut sententiæ eius & coram hominibus & in cælo esset valida. Et hic sensus est amplectendus: utpote cui omnia consonant, & series textus, & sensus verborum, ut auctoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesiæ, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo prosequenda omitto. Satis enim patere puto hæc, & quod promissioni Domini sufficiat exhibitio quam mediante Petro ordinariè, & mediantibus aliis Apostolis per viam legationis omnibus ecclesiis fecit.

C A P V T V.

Quomodo ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, qua in verbis Domini continetur, an scilicet ratione sua totalitatis, an ratione partis.

QVIA Autem constat ecclesiam, de qua Dominus loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcunque per illa verba non sit ei data, & variis modis intelligi hoc potest, oportunitate videtur discutere modum, quo potestas iurisdictionis est in ecclesia. Sciendum igitur est, quod dupliciter potest intelligi ecclesia ad literam cui peccatum fratris peccantis dicendum mandat Dominus,

habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori, (de quo est sermo.) iuxta duos modos, quibus de ecclesia, quæ quoddam totum significat, aliquid verificatur. Primò, ratione partis: secundo, ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etiam quoddam totum est, dicimus quod videt, quod audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurem, &c. & rursus dicimus de eodem, quod perfectissimum est animalium, quod est animal politicum, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, ut patet. Et quidem quod de ecclesia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quod habet potestatem iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non est: & sic solum, (ut probabitur amplius,) ad literam verificari potest sermo Euangelij, quod ecclesia habeat potestatem. Quod autem de ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primò accipiendo ecclesiam quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totum prout ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles in quantum fideles, vnius sunt naturæ. Et sic esset sensus, quod ecclesia, id est collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Hic ecclesiæ, sequitur quod cum in fide non sit differentia sexus & status, quod ecclesia laicorum & foeminarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua ecclesia mori clericos omnes, remanet ibi verè ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter secundum istam phantasiam illa haberet potestatem excommunicandi. Imò si bene consideretur sumendo ecclesiam ut totum homogeneum: quoniam fides sola est eius natura, accidit illi toti, quod aliqua eius pars sit status clericalis: quia in illo toto ut sic potestas ponitur. Secundo ergo potest intelligi, sumendo ecclesiam ut totum heterogeneum, id est, dissimilis naturæ: prout ecclesia constat ex omnibus membris officialibus, (puta Episcopo, Sacerdote, Diacono, vel aliis quomodolibet assignandis membris) hoc enim totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et sic esset sensus, Dic ecclesiæ, id est, conuocationi integræ membrorum ecclesiæ. Et si in hoc sensu intelligatur, quod ipsum totum ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria. primò quod æqualis potestas intensiue poneretur in qualibet ecclesia: quoniam vna tantum potestas à Domino nominata est: & non magis de vna quam de alia ecclesia, ut patet in litera, & ex antecedentis. Secundo, quod esset maior intensiue potestas in ecclesia, quam illa, Quodcunque ligaueris super terram, &c. Et tenet sequela: quod potestas totius ecclesiæ ratione suæ totalitatis ponitur superior, etiam respectu papatus. Falsitas autem consequentis patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicantis, quæ Petro dixerat, scilicet, Quæcunque solueritis super terram. Tertiò, quod non esset data à Christo immediate, Matt. 18. quod tamen est totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacramentum ordinis: quod constat esse institutum simul cum eucharistiæ sacramento, pridie quam Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tunc ecclesiæ, id est, communitati Sacerdotum Diaconorum & Episcoporum (qui integrant generale concilium) potestatem iurisdictionis: quia non erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Episcopi, nec Clerici: non enim autem nil datur. Et si dicatur, quod Dominus tunc non dedit, sed promissit se daturum in illis verbis, Quæcunque ligaueritis, &c. habeo intentum, quod nullibi in sacra Scriptura habetur, quod Dominus per semetipsum immediate ecclesiæ communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si instetur: quia quod promissit seruauit: patet responsio, quod non promissit per semetipsum immediate se daturum (ut patet in litera) & ideo non oportet, quod hoc obseruauerit: satis nanque fecisset promissioni suæ, sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediante Petro in vniuersis ecclesiis. Quia igitur de ecclesiæ communitate quomodolibet sumatur, non verificantur ratione suæ totalitatis verba Domini Matth. 18. in quibus totum sit fundamentum ex auctoritate Scripturæ, tota aduersariorum opinio stat in hoc, quod communitas ecclesiæ ratione suæ totalitatis habet potestatem immediate à Domino: consequens est ut verba Domini verificentur de ecclesia ratione partis (puta capitis) ut prædictum est. Et propterea communis animi conceptio fidelium est, Dic ecclesiæ, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius ecclesia ipsam potestatem habet.

C A P V T VI.

Quomodo potest, (conscendendo multorum sensui,) intelligi quod ecclesia ratione sua totalitatis habere potest & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

OBSERVANDVM Quoque est, ne fallamur, videntes quandoque auctoritatem iurisdictionis ecclesiasticæ in ecclesia ratione suæ totalitatis: & propterea falsa iudicemus prædicta. Non enim docuimus aut docemus non conuenire ecclesiæ potestatem quantum ad rationem suæ totalitatis, sed sic non esse datam ei à Domino Iesu

Iesu Christo immediatè per illa verba Matthæi 18. Non nego enim, quod Episcopi orientales conuenientes, possint simul quasi vnum corpus & vnam auctoritatem ex suis conficere, se etiam singulos subiiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suæ totalitatis existens, statuet supra illas ecclesias, actusque iurisdictionis exercebit. Sed tamen nihil poterit illa potestas, nisi quod ex potestatibus singulis, & illarum subiectis confluere potest. Propter quod si esset aliquid reseruatum Romano pontifici, non posset potestas illa absoluere ab illo.

Et similiter omnes vniuersi orbis Prælati, mortuo summo Pontifice vel sine illo, si conuenirent communicando in vnum corpus, & vnanimes in constituendo, constituerent in tota synodo illa potestatem vnâ super omnes ecclesias, huiusmodi exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoque modo, quum Papa cum reliquis prælati orbis concilium celebrando simul cum eis constituit, absoluit, damnat, &c. communicando cum aliis, quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à Domino Iesu Christo ipsi communitati primo: nec est aliqua extranea potestas à potestatibus partialibus, sed velut potestas totalis cõsurgens ex partialibus. Quæadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma solis à formis mixtorum, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis: ita potestas Papæ differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secundo modo. Et ista potestas in tota synodo per viam communionis, seu accumulationis in communi à singulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipuè principi videtur, qui nunquam totam suam auctoritatem accumulare in communi intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum non intelligitur, se subiicere synodi potestati coactiue, quantum cuiusque statutis synodi consentiat, communibus ecclesiæ personis. Et ex hoc patet, quod si tota ecclesia, secluso Papa, aliquem præficeret curæ ecclesiæ, ille esset subditus Papæ, nec posset à casu papali absoluere: quod non esset, si ecclesia haberet vniuersalem, & plenam potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter Papa potest quantum est ex potestatis auctoritate, tollere statuta concilij generalis, etiam de consensu, & auctoritate sua facta: quod non esset si ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autem dictis euulsum iam esse radicem ex iure diuino opinatam potestatis ecclesiæ supra Papam, liquido apparet.

TRACTATUS SECVNDI

Apologie secunda pars in nouem & uiginti capita diuisa.

SVMMARIVM.

- 1 Responsio ad obiectionem contra illud, quod Dominus ecclesiæ regimen sic ordinavit, vt summum Pontificem instituerit: à quo via ordinaria in reliquum ecclesiæ potestas deriuaret: & quod Apostolis alijs via præuentionis gratuita potestatem dedit.
- 2 Responsio ad obiectiones contra illud: quod Papa est caput vniuersalis ecclesiæ, & non solum singulorum membrorum.
- 3 Responsio ad obiectiones contra illud: quod concilium auctorizatum à Papa, non est maioris auctoritatis, quam ipse Papa.
- 4 Responsio ad obiectiones contra illud, si communitas ecclesiæ secluso Papa haberet potestatem supra Papam, ecclesiæ regimen esset populare.
- 5 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatem totius ecclesiæ ex illa auctoritate, Pascite oues meas: & quod Papa est pastor vniuersalis ecclesiæ, & non solum singulorum ouium.
- 6 Responsio ad obiectiones contra illud ex illa auctoritate, fiet vnus ouis & vnus pastor, quod Papa est pastor illius ouis, & non econuerso.
- 7 Responsio ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor ecclesiæ catholice, quam quilibet episcopus ecclesiæ suæ, inferendo ex hoc superioritatem Papæ ad ecclesiam.
- 8 Responsio ad obiectiones contra illud, Papa habet supremam potestatem in ecclesiæ, ergo est super vniuersalem ecclesiam.
- 9 Responsio ad obiectiones contra illud, Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se, &c.
- 10 Responsio ad obiectiones septem contra illud, Papa potestas est supra ecclesiam vniuersalem, & concilium generale, vt distinguitur contra Papam.
- 11 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Constantian. concilium pro tempore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verum concilium vniuersalis ecclesiæ, & quod Basilien. concilium errauit illud sequendo.
- 12 Responsio ad obiectiones contra glosam datam ad illa verba Augusti. Quando Petrus clauas accepit, ecclesiam significauit: quod per hoc intelligitur clauas officio capiti in Petro & successoribus datas esse.
- 13 Responsio ad nouem obiectiones contra illud, quod Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.
- 14 Responsio ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa non potest errare

- re in fide: qui, scilicet esset error vniuersalis ecclesiæ, quia tenetur sequi definitionem Papæ in fide.
- 15 Responsio ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hieron. Si auctoritas queritur, orbis est maior urbe.
- 16 Responsio ad obiectionem contra multas auctoritates ex libro Decretorum, quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.
- 17 Responsio ad septem obiectiones contra illud, quod ecclesiæ Dei secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Euangelio Matth. 18. & quod in ecclesiâ huiusmodi non est talis potestas.
- 18 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Hæc missum esse, non sequitur esse subditum.
- 19 Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit, iuncto c. tria, habetur, quod Hier. auctoritas immixta sacre scripture præualuit concilio.
- 20 Responsio ad obiectionem contra hoc, quod ex auctoritate decretal. de elect. in c. significasti, dicitur quod concilia à Papa habent auctoritatem.
- 21 Responsio ad obiectiones multas contra illud, quod concilium generale legitime congregatum potest errare diffiniendo, Papa absente vel non consentiente.
- 22 Responsio ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in concilio.
- 23 Responsio ad obiectiones contra illud, quod in ecclesiâ est potestas auctoritativa super coniunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.
- 24 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Papa posset committere potestatem depositiuam Papæ hæretici collegio Cardinalium.
- 25 Responsio ad obiectiones contra rationem datam, quare pro infidelitate sola potest Papa deponi: quia, scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.
- 26 Responsio ad obiectiones contra illud, quod ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunitate Papæ respectu ecclesiæ.
- 27 Responsio ad obiectiones contra hoc, quod in solo casu hæresis Papa subicitur ecclesiæ, ita quod possit deponi.
- 28 Responsio ad obiectiones contra illud, quod propter scandalum non est præsciendum caput iuxta Domini sententiam, Matth. 18.
- 29 Responsio ad obiectiones contra illud, quod Deus optimè providit ecclesiæ, disponens quod orationis remedio contra malum Papam vteretur, non auctem depositionis potestatem.

IN NOUEM ET VIGINTI CAPITA Apologie secundæ de comparata auctoritate Papæ & Concilij.

T SIC CVM VTRIVSQUE IVRIS, naturalis, scilicet, & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAPIT I.

IXI in capite tertio illius libelli Dominum ordinasse sic ecclesiæ regimen, vt Petrum summum Pontificem instituerit, à quo via ordinaria in reliquum ecclesiæ potestas deriuaret: & quod ipse Dominus via præuentionis gratuita Apostolis alijs potestatem dedit.

OBIECTVR contra, in ecclesiâ fuit potestas electiua Papæ, antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summum Pont. præuenuisse ecclesiam: & id ex gratia Petro contulisse quod ecclesiâ potuisset ordinare ex Christi institutione, quam quod præuenerit Petrum, dando Apostolis potestatem. Antecedens probatur: quia potestas electiua est in ecclesiâ à Christo. Matth. 18. &c.

RESPONDEO, Quod assumptum est falsum: nam, cum electio Papæ sit vicarij principis electio, & ordinariè electio vicarij vniuersaliusque principis viui & præsentis spectet ad ipsum principem: consequens est, vt cum Dominus vsque in diem ascensionis, vt princeps præsens fuerit in ecclesiâ, ad ipsum ordinariè spectabat tunc electio sui vicarij. Nec vnquam inuenitur quod in Matth. 18. c. nec alibi Dominus dederit ecclesiæ ius eligendi suum vicarium ipso præsentem. Vnde Dominus non præueniendo, sed instituendo & exequendo quod promiserat Matth. 16. Tibi dabo clauas regni cælorum, &c. & Ioann. 10. Fiet vnum ouile, & vnus pastor, Petrum Papam, & papatum simul instituit. Rursus, (vt per antedicta patet,) Matth. 18. potestas electiua Papæ non est data ecclesiæ. Quomodo autem & vnde potestas electiua Papæ sit in ecclesiâ, inferius in capitulo 22. dicitur.

Et aduerte hic, quod præuentionio, quam ego dixi, super ipsius ecclesiæ, & Sanctorum determinatione fundatur. Quod enim à Petro ordinariè potestas in reliquum ecclesiæ corpus deriuanda fit, Leo in can. ita Dominus. dist. 19. manifestat. Quod etiam Dominus ipsum ordinariè via instituerit, ex hoc quod non ipsum solum, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statuentis, non præuenientis est: sicut per oppositum, quia reliquos Aposto-

250

los in propriis tantum personis, & non in successoribus suis legatos vniuersales fecit, ad praeventionem gratia spectat. Hac enim ecclesia fatetur, Petri solius successorem vniuersali potestate cognoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in ecclesia ante institutum Petrum Papam, potestatem electiuam Papae. Nam tantam potestatem habet nunc quantam tunc: quum Papa non possit illam auferre, & Dominus qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit praeventiendo secundum illos in institutione Petri. Quem admodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat a principe, potest alium Episcopum, quam Romanum Papam instituire. Et sic Rom. Pontifex recognoscere debet se praelatum caeteris ab ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in can. quamuis. distinct. 27. Sancta Rom. ecclesia catholica & apostolica, nullis synodochis constitutis caeteris ecclesiis praelata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶ Amplius, Si Dominus immediatè dedit hanc potestatem electiuam Papae vniuersali ecclesiae, qua praesumptione clerus Romanus & populus eius, &c. usurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam Papae tanto tempore antequam institutum aut approbatum fuerit per generale concilium de electoribus? qua conscientia tot sancti viri electionem toti ecclesiae à Christo commissam irrequisitis aliis à paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exercuerunt? Sed de his latior erit sermo: haec autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

C A P V T I I.

D I X I In capit. 4. eiusdem, quod praualuisset sententia Ioan. &c. Sed obiectione contradictionis proprie in cap. 13. tractabitur.

D I X I In cap. 6. eiusdem, Papam esse caput ecclesiae vniuersalis, non solum singulorum membrorum, vt inimici veritatis glossant.

O B I I C I T V R Contra hoc dupliciter. Primò, Quia falsum est Papam esse caput ecclesiae vniuersalis collectiue sumptae. Tamen, quoniam ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, non tuam. Tum quia Papa est minister ecclesiae, non Dominus: ecclesia autem est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quam qui ministrat. Tum quia omnes auctoritates dicentes Papam esse caput ecclesiae, intelliguntur de ecclesia pro singulis ecclesiis particularibus, respectu quorum est caput ministeriale, & non pro tota ecclesia collectiue.

¶ Secundo, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius ecclesiae vniuersalis: non tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in auctoritate respectu totius residui. Et hoc praecipue, quia tota ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Rom. 12. Et confirmatur hoc quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

R E S P O N D E O. Et ad primi quidem probationem primam, quod ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum non esse caput illius ex se, sed loco Christi: vt patet. Ad secundam verò probationem, quod Petrum esse ministrum ecclesiae, vt cui ministrat, non est esse inferiorem potestate, sed exercitio: vnde ipse Dominus de seipso dicit, quod venit ministrare, & Papa vocat se seruum seruorum Dei: & sic est in veritate. Ecclesiam autem esse maiorem Papa vt finis est maior eo quod est ad finem, verificatur quod est esse melius: in his enim, quae non mole magna sunt, idem est maius quod melius secundum August. papatus siquidem est propter ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quod Papa non est Dominus, sed minister, & ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quam tenditur. Ad glossam demum communem, dicitur quod licet multae auctoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces: vt in libro ostensum est.

¶ Ad secundam autem dicitur, quod ecclesiam non esse corpus Petri, sed Christi, verum est: quia Christus non solum caput mysticum eius, sed mysticum suppositum ipsius est: vt patet ad Ephes. 1. Vbi de Christo duo dicuntur quod est caput ecclesiae, & quod ecclesia est corpus eius. Et primò ad Corinth. 12. expressè dicitur. Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Ex hoc autem, quod ecclesia est corpus Christi & non Petri, non sequitur quod Petrus non sit caput loco Christi, sed quod Petrus non ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & caeteros operatur. Et similiter non sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius auctoritate residuo corporis Christi, vt manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. Primò quod nullus dicit, quod ex esse qualiter-

cunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudine, cum multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè. Papa autem est sic caput, quod est Pastor, Episcopus, & rector totius ecclesiae, & non solum singularum: vt auctoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundo, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo. & propterea rex qui dependet à regno collectiue, non est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etià à regno collectiue non dependet (vt est Rex regum) est caput etiam totius congregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in Papa, non est rectum: eo quod Papa non dependet à regno ecclesiae, nec vices ecclesiae gerit sicut Rex talis vices regni: sed solius Iesu Christi vicarius est.

C A P V T I I I.

D I X I In eodem capitulo sexto quod potestas electiuam ipsius Papae, in Papae potestate est. Sed quia in capitulo vigesimo secundo, latius tractatur, ibidè obiecta soluentur.

D I X I In eodem capit. 6. quod non est maioris auctoritatis concilium autorizatum à Papa, quam ipse Papa.

O B I I C I T V R Contra, Primò ex glossa in cap. legimus. 93. distinct. Statuta concilij generalis prauidicant statutis Papae, si contradicant.

¶ Secundo, quia constitutio Calcedonensis concilij praualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: vt patet in cap. antiqua. de priuilegiis. & 22. dist. renouantes.

¶ Tertio, quia consuetudo generalis ecclesiae pontificale statutum abrogat.

R E S P O N D E O. Et de glossa primò dico, quod ipsamet non assertiue dicit illam sententiam, sed argumentum ad illam dicit: vt patet etiam ex seipso in cap. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

¶ Secundo dicitur, quod verificatur de statuto concilij superuenientis statuto Papae: quoniam quemadmodum ipsemet Papa ius condendo priori contrarium, illud tollit (vt patet in cap. licet. in sexto) ita etiam concilij autorizati à Papa constitutio, Papae constitutionem priorem contrariam tollit.

¶ De vigore autem concilij circa sedem Constantinopolitanam, dicitur quod non concludit superioritatem concilij supra Papam, sed tolerantiam Papae. Videmus enim continuè praelatos cedere multitudini magnatum: quamuis si potestate vti vellent, compescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imò ibi humilis est loquutio dicentium, Petimus, &c.

¶ De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur, quod si hoc concluderet ecclesiam supra Papam: concluderet etiam ecclesiam supra seipsam ecclesiam: quoniam etiam statutum vniuersalis ecclesiae, generalis consuetudo abrogat: vnde abrogatio istiusmodi non fit potestatiue, sed executiue ex parte ecclesiae, & negatiue ex parte principis: quia scilicet non cogit.

C A P V T I I I I.

D I X I In eodem sexto capit. quod, si ecclesia, hoc est communitas ecclesiae, secluso Papa, haberet potestatem supra Papam, quod ecclesiae regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota auctoritas apud nullum residet sed in tota communitate.

O B I I C I T V R Contra sequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo sit vnicus toto residuo superior: quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale: sed quia est vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari superior.

R E S P O N D E O. Quod sequela est optima formaliter intellecte terminis: quia, si in tota communitate sola est auctoritas: ergo vt sic constituit regimen populare: quamuis in quantum aliquem vnum praeficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine ecclesiae de quo est quaestio: quoniam, si in tota communitate & sola est vniuersalis ecclesiae potestas, summum regimen, summumque tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt, esset populare (vt patet) quicquid esset de regimine medio per vnum. Vnde, si in regno aliquo populus est supra regem, manifestè sequitur, & quod communitas populi vt sic regimen est populare, & quod summum tribunal est populare: quamuis exerceat per aliam regiminis speciem (puta per regale) supra alios iurisdictionem suam communiter. Nihil igitur obstant obiecta dictis: quoniam cum regimine regali medio, stat supremum, populare, de quo est quaestio, & formalis sermo.

C A P V T V.

D I X I In cap. septimo, probando quod papa esset supra communitatem totius reliquae ecclesiae, ex illa auctoritate, Pasce oues meas, &c. quod papa est pastor vniuersalis ecclesiae, & non solum singularum ouium.

O B I I C I T V R Respondeo dupliciter. Primò per interemptionem negando hoc. secundo per limitationem, quod papa est pastor totius ecclesiae quantum ad administrationem pabuli spiritalis verbi Dei & sacramentorum. Haec enim non exercentur per communitatem, sicut actus iuridici.

R E S P

RESPONDEO, Et negatio quidem irrationabilis inferius in septuagesimo ca. ratione monstrabitur: nunc auctoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oves meas, illimitatè admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & non omnes, ut negatio ista limitat: nam singulae, & omnes suae oves sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nam dupliciter potest intelligi concessum: quod Papa est pastor totius ecclesiae quantum ad ministrandum verbum Dei & sacramenta. primò auctoritative: secundò ministerialiter, respectu totius ecclesiae. Si auctoritative, ergo ipse verè superior tota ecclesiae communitate est: nam auctoritative pascere verbo Dei & sacramentis, est actus superioris absolute respectu illius, qui sic pascitur, ut patet inductivè: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus quàm in actibus iuridicis: potest siquidem, & actus iuridicos omnes ut minister ecclesiae communitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit. Est ergo Papa verè pastor auctoritative universalis ecclesiae, & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & verbo Dei, &c. vice illius qui pascit omnes in Innocentia cordis.

CAPVT VI.

IXI in eodem septimo can. ex illa auctoritate, Fiet vnum ouile & vnus pastor, quod Papa est pastor illius ouilis, & non econuerso.

OBIICITVR, Quod Christus dixit Petro, Pasce oves meas, non tuas: & quod Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

RESPONDEO, Quod Petrum esse pastorem ouium non suarum, sed Christi, concludit ipsum esse pastorem non ex se, neque loco ecclesiae communitatis: ut obiicientes dicunt: quoniam oves, nec sunt Petri, nec sunt communitatis ecclesiae, sed loco Iesu Christi, cuius solius sunt oves proprie. Vnde ex hoc nihil aliud habetur, nisi quod Petrus praestitit ouili non suo, sed Christi: non ex se, sed loco Christi. Quod autem additur, Christum dedisse auctoritatem ouili supra pastorem, voluntariè dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris ecclesiam constituit, regulare est autem ut pastor praestitit ouili, & non econtra. Repugnat autem, ut ibidem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo: scilicet Petrus & ipsum ouile. Et, quia de Petro voce Domini constat dicentis, Pasce oves meas, & quod vnus tantum sit, eiusdem auctoritate Domini patet: consequens est ut alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAPVT VII.

IXI in eodem septimo cap. quod non minus Papa est episcopus ecclesiae catholicae, quàm quilibet episcopus suae ecclesiae: ex hac propositione inferendo superioritatem eius super ecclesiam catholicam, & non solum super singula membra, sicut est in aliis episcopis respectu suarum ecclesiarum.

OBIICITVR contra similitudinem. Tum quia episcopus particularis gerit vices vniuersalis ecclesiae: quae est supra suam communitatem. Tum quia ecclesia particularis, cui praeficitur episcopus, habet superiorem in terris, qui praeficit illum episcopum.

RESPONDEO, Et primò, quod ratio non fundatur super similitudinem: sed super proprietate huius sententiae, Papa est episcopus ecclesiae catholicae: quamuis declaretur ex simili, in eadem ratione in aliis episcopis. Ambrosius est episcopus ecclesiae Mediolanensis, &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, Papa est episcopus ecclesiae catholicae, sequitur ipsum esse episcopum communitatis ecclesiae satis habetur intentum.

¶ Obiecta autem afferunt dissimilitudinem, in non causa ut causa. nam in eo, quod est esse Episcopi catholicae, vel talis ecclesiae, potest considerari quid importet esse episcopum, & potest considerari à quo fiat episcopus. Et obiecta quidem procedunt considerando à quo fiat, vel fieri debeat episcopus: ratio autem procedit considerando quid est esse episcopum. Costat autem, quod ad iudicandum de naturis rerum, causa formalis, & quod quid est concludit efficaciter vndeunque fiant effectivè: siue enim homo fiat à Deo, ut Adam, siue ab alio homine, ut nos: vnius naturae sumus. Et similiter siue episcopus fiat à Papa, siue ab vniuersali ecclesia, siue habeat superiorem, siue non: vnius naturae est, in quantum episcopus: quamuis alterius naturae sit, in quantum subditus. Vnde ut vnico verbo dicatur, ratio de episcopo, ut sic loquitur: obiectioes autem de episcopo, in quantum subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cum Papa sit verè episcopus ecclesiae catholicae, sequitur, ut ibidem dixit, quod est primò episcopus ipsius ecclesiae catholicae, & secundario singulari. Tamen quia non minus est ipse catholicae ecclesiae episcopus, quàm Ambrosius episcopus ecclesiae Mediolanensis: esset enim longè minus, si non esset episcopus totius, sed singularum membrorum tantum. Tum quia actus proprius episcopi, qui est superintendere, primò fertur super bono ipsius catholicae ecclesiae, & secundario super bono singularum: ut patet ex hoc, quod Papa ad hoc tenetur sub peccato

mortali ex hoc quod est Papa: constat autè potestates per actus proprios cognosci. Nec ad hoc video responsonem: nisi diceretur, quod Papa habet hunc actum, in quantum gerit vices vniuersalis ecclesiae, cui primò conuenit iste actus, & ex eius commissione conuenit Papae. Sed haec responsio potest dupliciter intelligi. Primò, quod Papa habeat hunc actum dependenter ab ecclesia: sicut Rex creatus à regno, & in hoc sensu falsa est: quia sic Papa esset vicarius ecclesiae, & non immediatè ipsius Iesu Christi: quod demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundò potest intelligi, quod Papa habet hunc actum ex suo officio: supplendo id, quod ecclesiae conueniret, si non esset subdita. Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi, ut patet.

CAPVT VIII.

IXI in eodem septimo cap. quod Papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei: & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem ecclesiam.

OBIICITVR glosando, primò, quod potestas Papae dicitur suprema respectu potestatum particularium, non autem respectu potestatis communitatis totius ecclesiae. 20 ¶ Dicitur secundò, quod ex hoc quod ponitur suprema potestas in Papa, & suprema potestas in ecclesia, non sequitur, quod sint duae supremae potestates in ecclesia Dei: quia potestas Papae est propter ecclesiam: iuxta illud, Posuit vos Deus regere ecclesiam. vbi autem vnum propter alterum, ibi vnum tantum: ut patet in Topicis.

RESPONDEO, Et glosa quidem allata repellitur ex magna differentia inter secundum quid & simpliciter. De Papa asseritur simpliciter, quod habet supremam potestatem in ecclesia Dei, ut patet in tex. allegato ibi. glosa autem ponit Papam habere potestatem supremam secundum quid, quia in respectu ad aliquas, & non ad omnes potestates in ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literalis expositione illius superlatiui supremam: potest enim exponi negatiuè & positiuè, id est non habens superiorem, & omnia alia superior. & utroque modo repugnat glosae illi.

¶ Quod autem obiicitur sequela, nihil est: quoniam si communitas ecclesiae est tantae potestatis, quod Papa subest ei, oportet quod obiectum proprium potestatis ecclesiae, & obiectum proprium potestatis Papae se habeant secundum supra, & sub proportionaliter, sicut ipsae potestates. Et hoc etiam est manifestum, ex eo, quod commune bonum ecclesiae totius est proprium obiectum potestatis communitatis ecclesiae: bonum autem singularum est proprium obiectum potestatis Papae, consequenter loquendo: quia potestas sua propria secundum illos est primò respectu singularum: & respectu boni communis totius, Papa non intromittit se, nisi ut vtes potestate ecclesiae, ut instrumentum illius. essent ergo verisimae duae potestates supremae, & subordinatae simul: quod est ridiculum.

¶ Ad id verò quod dicitur: Potestas Papae est propter ecclesiam, dicitur quod secundum veritatem est verum: & nihil iuuat: sed secundum hypotheseum eorum non esset propter ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quàm esset potestas illa ecclesiae: quia ista propter ecclesiam collectiue, illa verò propter ecclesiam distributiue. Vnde cum regula ex vnitae obiecti non obstat, & potestas non sit propter potestatem, sed sub potestate: non video quomodo obstat regula Topica.

CAPVT IX.

IXI in eodem septimo cap. quod Papa est proximus & immediatus vicarius Christi: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se: & inde intuli, ecclesiam non habere immediatè ordinariam auctoritatem à Christo, & Papam non mediante ecclesia habere auctoritatem, &c.

OBIICITVR Glosando, quod Papa dicitur immediatus vicarius Christi: quia potestas vicariatus sui est immediatè instituta à Christo & ecclesiae collata: & non propterea quod habeat à Christo non mediante ecclesia, ita quod Papa est immediatus vicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo fiunt.

RESPONDEO, Et glosa quidem repellitur ex differentia inter medium in instituendo principatum: & medium in principando: differunt enim haec sicut caelum & terra. Et esse immediatum, vel mediatum vicarium non attenditur secundum institutionem solam, sed secundum ipsum principaliter. Declaro singula breuitatis causa in exemplis, Christus instituit absque medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante ecclesia potestatem ordinum minorum, & subdiaconatus secundum aliquos: in istis est medium in instituendo, in illis non. Papa instituit legatum, qui committit vices suas alteri: legatus principatur sub Papa, absque medio: vicarius autem legati cum medio in principando: dependet enim principari huius à principatu legati, & non sola electio ipsius. Ex his autem liquet quale medium negatur, quum absolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quod, scilicet negatur medium in principando, ut patet inductiue. Vnde cum Papa absolutè, & absque limitatione aliqua asseratur proximus,

& immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Christum & papam inferior Christo & superior papa, cuius vices gerit papa. Si enim medius principatus talis est, vt isti concedunt, ponentes ecclesiae totius communitatem esse talem principatum, licet papa posset dici vicarius Christi: non tamen potest verè dici simpliciter & absolutè immediatus vicarius Christi: sed immediatè vicarius ecclesiae, & mediate ipsius Christi. Immediatio autem institutionis potestatis papae à Christo, non facit ipsam papam Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, scilicet secundum potestatis suae institutionem sic enim quilibet Episcopus potest dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potestas immediatè est instituta à Christo. Constat autem, quòd aliud intendit determinatio ecclesiae & Sancti patres, cum asseritur papam immediatè esse vicarium Christi. Vnde ratio stat in suo robore.

¶ Ad id verò quòd additur de simili in Regibus, dicitur, quòd non dicuntur proximi & immediatè ministri Dei: sed vices multitudinis gerendo, Dei ministri proculdubio sunt. Longè autem aliter est de papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et scito, quòd inter Regem creatum à populo, vt Saul (vt stando in naturali iure fit) & Regem datum à Deo, vt Dauid: & papam factum à Christo, vt Petrus: & papam electum ab ecclesia, vt reliqui: tanta est in praesentando populum differentia, quòd Rex tam creatus à populo, quam datus à Deo, populum & eius potestatem repraesentat: licet nanque in fieri differant inter se, quia alter à populo, alter à Deo praeficitur: in natura tamen officij & potestatis non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta manus) si sit à Deo miraculose, perinde est ac si esset à natura: ita organum politicum puta rex: cum est à Deo perinde est ac si esset à populo. & propterea eius potestatem utroque modo factus repraesentat & exercet: illiusque vices gerere dicitur, & non Dei immediatè. Papa autem siue à Christo immediatè, siue ministerio ecclesiae mediante factus, eiusdem etiam est naturae & potestatis: & non repraesentat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsam: sed Dominum Iesum Christum immediatè, & illius solius vices gerit immediatè. Et ratio diuersitatis in rege & papa est: quia potestas regia naturali iure est in populo primò, & ex populo deriuatur ad Regem: potestas autè papalis supra naturam est, & diuino iure in persona vnica, non in communitate primò est: statuente Christo, Ioan. 10. formam supremae ecclesiasticae Regis in vnica persona, cum dixit, Alias oues habeo, & illas oportet me adducere: & fiet vnum ouile, & vnus pastor: & determinante eodem talem formam ad personam Petri in sua perpetua successione, Ioannis vltimo, cum dixit illi, Pasce oues meas. Vnde Papa solius Christi vicarius est, & non ecclesiae. & propterea diffinitum est per ecclesiam, quòd papa in beato Petro officium suum vniuersale suscepit, vt patet ex allatis in libello, &c.

CAPVT X.

DIXI In eodem septimo capitulo, conclusionè hanc, Papae potestas est supra ecclesiam vniuersalem & concilium generale, vt distinguitur contra papam.

OBIIICITVR Primo autoritate Augustini in epistola ad Glorium Eleutium, Felicem Grammaticum, &c. quae inter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Caeciliani Carthaginen. Episcopi, dicit, Ecce patemus illo episcopos qui Romae iudicarunt, non bonos iudices fuisse: restabat adhuc plenarium ecclesiae vniuersale concilium, vbi etiam cum ipsis iudicibus causa posset agitari: vt si malè iudicasse conuicti essent, eorum sententiae soluerentur, &c. Et inter Episcopos Romae iudicantes, comprehendit Melchiam papam: vt patet ex epistola illa. Ex quibus verbis manifestè sequitur, quòd à papa & concilio simul particulari, potest appellari ad concilium vniuersale, & sententia eiusdem solui.

¶ Secundò, autoritate octauae synodi, can. vigesimo primo, cuius pars habetur vigesima secunda distinctione, in capitulo diffinimur. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienti reuerentia, quamlibet quaestionem de Rom. sede exortam audire tenetur, & in ea proficere: non tamen audacter sententiam in Romanum pontificem dicere. Ex quo patet quòd licet omnem quaestionem de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reuerentia propter illius eminentiam facere debet.

¶ Tertio, autoritate Damasi papae, quae ponitur inter epistolas Ambrosij, epistola septuagesima secunda, vbi Damasus dicit respondendo, Cum huiusmodi fuerit concilij Capuensis iudicium, vt finitimi Bonoso atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduertimus quòd nobis iudicandi forma competere non posset. nam si integra esset hodie synodus, rectè de his quae vestrorum scriptorum comprehendit series, decerneremus. Vestrum est igitur, qui hoc recepistis iudicium, sententiam ferre: vicem enim synodi recepistis, quos ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos enim, vt scripsimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifestè patet primò quòd papa dicit se non posse de illa causa cognoscere: de qua posset, si synodus adhuc esset integra, id est, nihil commisset. Secundò, quòd

papa confitetur non solum conciliū esse in eo in iudicando superius sed etiam deputatos per concilium, in ea causa in qua deputati sunt. Quarto, autoritate canonis in capit. si duo. distinct. 79. vbi dicitur, quòd si duo contendunt de papatu, concilium est iudex: ergo habet superioritatem in vtrunque: nullus enim est alterius iudex ordinarius, quin sit iurisdictionis superior.

¶ Quintò, ratione, papa & reliqui praelati quicquid iudicant, &c. faciunt vt ministri ecclesiae, non solum finaliter (id est, propter ecclesiam) sed effectiue autoritate ecclesiae: ergo in ecclesia est primò autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secundum intentionem ecclesiae. Sequela autem est manifesta: & confirmatur, quia suffragia, quibus riuatur excommunicatus, & indulgentiae non sunt praelatorum, sed ecclesiae. Et confirmatur iterum: quia sicut Deus condens humanum genus, dedit potestatem regiminis ciuilibus ad finem naturalem: non vni, sed communitati, &c. ita regenerans idem ad finem supernaturalem, dedit potestatem spiritalis regiminis ad illum finem communitati ecclesiae, &c. Et sicut quandoque prouidit populo, dando principem, vt Moyses: ita prouidit ecclesiae, dando Petrum. Et confirmatur tertio: quia aliter potestatis ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilibus: nam illa potestatis prouidere sibi, principe potestate abutente in destructionem: ecclesia autem non posset si non esset superior papa. Et confirmatur quarto: quia ipse papa esset miserabilior ceteris, si à malo compesci non posset. Et confirmatur quinto: quia papa est ecclesiae filius, ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio. In libro de Symbolo, Non habebit ibi Deum patrem, qui noluit habere ecclesiam matrem. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrem suam.

¶ Sextò etiam ratione, si papa habet potestatem super totum residuum ecclesiae collectiuae, ergo potestatem aliquem actum iurisdictionis in illud totum etiam inuitum exercere: sed hoc est fallum: quia non potest illud totum excommunicare aut interdiceret: nec ad aliquid ipso renitente obligare: vt patet per illud Augusti. Leges instituantur cum promulgantur: firmantur cum moribus videntur comprobantur. distinct. 4. can. in istis.

¶ Septimò: quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia, quam in aliquo summo Ponti. quia illa fuit instituta & ecclesiae collata Matth. 18. ista autem Ioan. vlti. Petro data est. Et ideo si Christus Petrum papam non instituisset, potuisset hoc ecclesia facere: committendo ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.

RESPONDEO, Ex autoritate illa Augustini non sequitur concilium esse supra papam, sed dupliciter argumentum ex illa deficit. Primò: quia æquiuocat de concilio. nam quaestio nostra est de concilio distincto contra papam, seu secluso papa, quòd est concilium acephalum. Aug. autem loquitur de vniuersali concilio cum Papa, vt patet ex hoc, quòd ponit praesentiam iudicum, id est Episcoporum, qui iudicauerat. Constat autem quòd non licet arguere à concilio, ad concilium acephalum. Secundò deficit: quia ex hoc, quòd restabat refugium concilij vniuersalis, infertur superioritas: est enim hic sophisma consequentis. Potest enim recursus iste haberi propter multas causas, scilicet exclusionem suspicionis, plenioris discussionem, maiorem sapientiam, personalem tractatum & quicquid eiusmodi est: vt patet ex continua consuetudine appellantium ad eundem iudicem (puta papam) plenius informandum, & causam per alios tractaturum iudices, &c. Et hoc consonat literalis sensui Augustini: vbi propter praesentiam omnium praelatorum potuisset causa ita discuti, vt etiam iudices qui primò in partibus, & qui secundò Romae iudicarunt, personaliter praesentes rationes iudicij conferre potuissent, & vniuersali omnium iudicio decerni. & etiam dissolui prius malè iudicatum. Ad nihil enim horum exigitur maior autoritas intensiue, quam papae: sed sua sufficit cum maiori discussione, sapientia, &c. vt quotidie videmus. Est etià cum his omnibus in concilio vniuersali maior autoritas extensiue, & maior solèntas iudicij: quae omnia sententiā eius omni exceptione maiore reddere videtur.

¶ Ad secundam ex autoritate octauae synodi, dicitur quòd malè exponuntur verba synodi, dicendo quòd synodus negat modum iudicandi papam (scilicet audacter) & non iudicium ipsum. Et quòd hec expositio sit mala, probatur: quia ly Audacter, aut importat vitium audaciae, aut importat autoritatem. Si primò, cum illud sit vitandum respectu cuiuscunque, & non solum respectu papae, ridicula esset definitio synodi, quòd ipsa non debet vitiose, vel ex passione iudicare papam, &c. si secundum haberetur contrarium expositionis allatae. Vnde literalis sensus est, quòd dicere sententiam in Romanum pontificem est audaciae vitium: illa siquidem negatio praeposita non modum solum, sed totum negat. Dicendo igitur, Non tamen audacter dicere sententiam in Romanum pontificem, significat quòd non nisi audacter dicere potest sententiam in Romanum pontificem. Sicut cum dicimus, quòd de manifestis licet nobis iudicare, de cordis autem occultis non licet nobis temere diffinire: non intendimus negare modum diffinendi tantum, (puta temere) sed intendimus determinare, quòd ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria. Determinat ergo ly Audacter, naturam iudicij in papam: sicut ly Temere

mere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex hac autoritate habetur oppositum eius quod arguentes intendunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam, & progressum in quaestione de Papa cum reuerentia, & de sententia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si etiam sententia cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio expositionis confutat defectum ostendit. Cum autem legeris hæc, memento quod sermones morales de iis sunt, quæ regulariter accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in Papa, synodi iudicium deposituum Papæ absque audacia esset.

¶ Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, quod neutrum deductorum ex illa autoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem suam, sed indecentiam: ut patet in illis verbis. hoc autem familiare est principibus. Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, verum dixisset, & a consuetudine principum non recessisset: qui ea se negant posse facere, quæ indecenter facerent si exaudirent. Constat autem, quod indecens est determinationes concilij etiam prouincialis soluere: quanto magis concilij generalis, quorum decreta etiam Papam in foro conscientie ligant, non minus quam propria? unde, & secundum sacros canones ad Romanum pontificem præcipue spectat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem autoritatem, contra arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam suam tantam, quod eum quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.

¶ Ad quartum ex autoritate Canonis, dicitur quod gratis concessum est, quod Papa incertus subditur concilio. Duobus enim contentibus incertis, iudicat ecclesia: sed si alter esset certus & indubitatus, ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum, obediendo, condemnando antipapam, &c.

¶ Ad quintum ex ratione, quia prælati sunt ministri ecclesie, dicitur quod prælati dicuntur ministri Christi & ecclesie. Christi quidem & effectiue (quia ab illo habent suam potestatem effectiue) & suppositaliter, mystice tamen, quia omnes prælati sunt velut membra Christi iuxta illud Augusti super Ioan. Si præpositi ecclesie pastores sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnus membra pastoris? Ecclesie autem integra (id est cum capite suo, quod Christus est) ministri etiam dupliciter dici possunt, scilicet effectiue ratione partis, scilicet capitis, à quo habent prælati autoritatem, & integraliter: quia sunt membra ecclesie reliquæ à capite, non ut suppositi, sed ut corporis mystici partes integrales. Et hæc dicimus loquendo de prælati ecclesie absolute, non de isto ordinato & instituto ab illo sic enim esset quaestio de illo alio, & sic de aliis. Ex quibus patet, quod prælati ecclesie proprie loquendo, non sunt ministri ecclesie effectiue, nisi ratione capitis, scilicet Christi: & consequenter non sunt ministri ecclesie ut dominæ, nisi ratione capitis: propter quod Paulus dicit, Si quid ego donauit in persona Christi. & rursum, Sic nos existimet homo ut ministros Christi. Ex hoc autem quod ministri ecclesie dicuntur agere secundum intentionem ecclesie, non plus habetur quam dictum est: quia, scilicet agunt secundum intentionem ecclesie in capite, & in corpore ab ipso capite diffusam. Quamuis hoc possit etiam intelligi secundum intentionem ecclesie, id est secundum intentionem ecclesiastico officio debitam: hæc enim intentione confici, & conferri dicuntur sacramenta, &c.

¶ Ad primam confirmationem, quia suffragia sunt non prælatorum, sed ecclesie dicitur, quod falsum est suffragia non esse prælatorum, sed dispensatorum: quamuis sint ecclesie integræ ut proprietariæ: sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab ecclesia integra ratione capitis potestatem habere. Unde omnia deficiunt ob æquiocationem ad propositum ab ecclesia integra ad ecclesiam, ut distinctam contra caput. Ad secundam confirmationem de similitudine conditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quod apertissime constat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam in ordine ad finem naturalem potestatem communitati indidit, & non vni, in ordine autem ad finem supernaturalem, potestatem dedit vni, & non communitati, præfecit enim Iesum Christum, secundum quod homo est, in principem & caput omnis ecclesie, ut patet, & hoc non præueniendo sicut in ciuilibus, sed instituendo, ut patet. Et scito, quod argumentum deficit ex eo, quod non attendit ordinem primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordinem conditionis humanæ: sed declinat ad ordinem secundarium ecclesie, qui est in tempore absentie principis, qui abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum & reuerti. Quæ declinatio manifestè defectiua est: quia primario in vno, primarium in altero reddendum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in ecclesia naturam si sequitur principalis, absque omni contradictione optimus videtur. Sic autem potestas in vno principis vicario non in communitate locanda est, & locata ab ipso principe in Petro. Unde patet, quod non præuenit princeps ecclesiam, sed suapte natura ordinem regiminis spiritualis profecutus, in Petro & eius successoribus

vicariatum suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet, quod optimè prouisum est politicæ spirituali in suo naturali principe, qui peccare non potest, in ordinatione autem vicarij illius optimè quoque prouisum est. dum suauis dispositio seruata est. Supernaturale namque regimen (quale est papatus) suapte natura supernaturalem defensionem & remedium sibi vendicat: quale Dominus Iesus Christus sibi autoritatiue reseruando electionem, & ecclesie reliquæ ministerio orationum instituit. Hoc enim suaue, & efficax est remedium, ut in loco suo inferius amplius monstrabitur. Unde falsum est dominum Iesum Christum minus benè ordinasse politicam ecclesie etiam sub suo vicario, quam politicam ciuilem in humanis, quoniam utrobique non idem, sed proportionale remedium contra malum principem datum est. Ita quod ecclesia potest se & contra illum tueri, & deponere votis & operibus ecclesie proportionatis, scilicet orationibus, ieiuniis, elemosynis, hæc enim efficaciora sunt cæteris causis secundis: quia superiores sunt reliquis, & proprie vniuersali saluti ecclesie, sed non omnes capiunt verbum illud. Ad quartam confirmationem, dicitur quod immediatè susceptus sub cura Christi viuentis, & specialiter de ipso curam habentis, non est miserabilior cunctis, nisi ratione seruitutis vniuersalis, & periculi maximi, & huiusmodi, talis autem est Papa, qui non potest coactiua poena puniri, sed tenetur ex amore liberè operari. Felicitatis enim quædam inchoatio est non miseræ, esse in statu in quo non sicut seruus sub lege, sed sicut liber in gratia constitutus homo adhuc mortalis est positus: ut in Papatu contingit. Ad quintum dicitur, quod Papa in quantum singularis persona est filius ecclesie, quia regeneratus, nutritus & instructus ab ecclesia sicut cæteri, in quantum autem Papa, est filius ecclesie integræ, hoc est cum suo capite, & pater non filius reliquæ ecclesie. sed in his & similibus aduerte tu, cui hæc & similia obijciuntur, ne æquiocatio de ecclesie vocabulo te fallat, ut ea, quæ dicuntur de ecclesia integra (sive cum capite sive cum vices capitis habent) ad ecclesie communitatè secluso capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.

¶ Ad sextum argumentum principale dicitur cum Apostolo, Quod omnia mihi licent, sed non omnia expediunt: & rursum: Omnia possum, sed non omnia ædificant. Conceditur igitur, quod Papa potest quantum ex potestatis suæ autoritate est, actum iurisdictionis etiam in inuitam ecclesiam reliquam exercere: sed non expediret, si non ædificaret. Nec valet argumentum, Non potest illam excommunicare, ergo non potest aliquem actum iurisdictionis in inuitam exercere: ut patet. Ad probationem autem ex autoritate Augusti, dicitur, quod potius probat oppositum. Si enim leges instituantur cum promulgantur, Papa promulgando legem in totam ecclesiam instituit absque ecclesie consensu: potest igitur ipse solus instituire legem in illam. Firmitas autem ex consensu vtentium, non ex parte autoritatis, sed executionis se tenet. Quod conuincitur ex eo, quod statutum vniuersalis concilij integri etiam consensu vtentium firmatur, ita quod non ligat quando est à dissensu vtentiū infirmatum: & tamen nullus dubitat vniuersale concilium integrum firmitatem autoritatis legibus suis dare. Prouenit autem hæc legum infirmitas ex dissensu vtentium etiam ab ipsis legislatoribus negatiue, pro quanto tolerando dissimulant, & implicite reuocant quod fecerunt. Et merito: quia lex (ut dicitur dist. 4. c. erit) debet esse patriæ, loco, temporisque conueniens.

¶ Ad septimū dicitur, quod falsum assumitur: nã potestas ecclesiastica primò fuit in primo summo Põtifice domino Iesu Christo, qui Põtifex assistens futurorū bonorū, æternā redemptionem inuenit. Falsum quoque monstratū est esse quod Dominus per illa verba quæ habentur Math. 18. potestatem ecclesiasticam dederit ecclesie, quamuis promiserit ei super suos subditos: ut superius diffusè discussum est. Æquiocatio demū incidit iã dicta, ab ecclesia ad ecclesiam secluso capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo afferuntur (scilicet quod ecclesia potuisset instituire Petrum papam) quam falsa, sint ex supradictis patet: quia si potuit ecclesia vnquam instituire Papatum in vno & eius successore, ut Christus fecit, posset quoque illum instituire in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia eiudem est instituire, & instituta mutare pro loco & tempore.

CAPVT XI.

DIXI in 8. c. quod concilium Constantien. pro illo tempore primo quo fecit illa decreta de potestate synodi, non erat verum concilium vniuersalis ecclesie. Et quod Basilien. errauit illud sequendo.

OB IICITVR dupliciter. Primò quod blasphemauit, Secundo, quia concilium Constan. sub obedientia Ioan. 23. erat verum concilium vniuersale: quia succedebat concilio Pisano. in quo fuerat vnio ecclesie, deposito utroque Papa (scilicet Grego. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui successit Ioan. 23. qui congregauit illud Constantien. concilium.

RESPONDEO, Et primò quo ad Constantiense concilium. Si ego blasphemus, quare Gregorius 12. qui expressè recusauit in actu vnionis ecclesie recognoscere concilium illud pro tunc, ut concilium illud, non blasphemus, sed vir pacis, & ecclesie amator

habitus est? vt patet in gestis eiusdem concilij, sessione 43. Quare obedientia benedicti 13. inter foedera vnionis, & in actu vnionis ecclesiae reculationem talis pro tunc concilij volens & faciens, non blasphema, sed catholicae vnitatis studiosa est habita? vt patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui praesedit illi concilio, vt satisfieret reculationi illius concilij, non blasphemus, sed defensor ecclesiae habetur? Quare demum ipsummet tunc Constantien. concilium, cum negauit facto seipsum esse concilium non semel, sed bis (primò in acceptando praesidentiam Imperatoris, & autorizari se in concilium à Gregorio 12. secundò in acceptando se conuocari ab obedientia Benedicti. 13. & conuocare illam) non blasphemauit? Et si potius scandalum permitti debet à qualibet singulari persona, quam veritas deseratur, quomodo concilium vniuersale à Spiritu sancto rectum, potius veritatem deseruit seipsum facto negans, quam scandalum permittere voluit iam natum? Ex his autem rectè consideratis patet, quòd concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum concilium illo tempore: & propterea huiusmodi negationes admittebat, dans operam vt vnum certum & indubitatum concilium fieret cum indubitato capite: vt tandem fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubiis incertisque habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera autoritate refutari constat, veritatisque autoritatem eistribuere nephase est.

¶ Ad secundam obiectionem de successione ad concilium Pisanum, dicitur, quòd nec illud concilium constat fuisse certum & indubitatum: vt ceteris omisis patet ex duobus. Primò: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid enim aliud est dicere, concilium illud Pisanum cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quam certè & indubiè damnare Gregorium 12. & Benedictum 13. cum suis obedientibus? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundò: quia ipsum Constan. concilium sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale conciliū succedens Pisano, non tamen hoc pro certo & indubitato tenere se contestatū est facto suo: vt patet ex dictis.

¶ Accedit ad hæc, quòd sine Papa diffiniuit: & propterea si fuisset etiam tota reliqua ecclesia representatiuè potuisset errare, nec fuisset concilium generale perfectum simpliciter: vt patet in libello.

¶ Quo ad concilium verò Basilien. vniuersalis ecclesiae responsionem replico: quæ Eugenium adorauit, concilium Florentiæ vniuersale ex Orientali etiam ecclesia celebravit in materia fidei, &c. Si ego blasphemauit, quis excusat ecclesiam à blasphemia?

C A P V T X I I.

IXI In cap. 9. glossando verba Aug. Petrus quando clauas accepit, ecclesiam significauit, & similia, quòd in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuò, in Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in persona ecclesiae dicitur Petrus suscepisse hæc.

OBIICITVR, Quòd non fit iste sensus intensus ab Aug. quia sequeretur, clauas datas esse ecclesiae finaliter, & non formaliter: cuius oppositum vult ibi Aug.

RESPONDEO, Quòd sequela non tenet: imò sequitur ex illo sensu clauas esse datas ecclesiae formaliter: tum quia quòd datur capiti formaliter, verè etiam datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quamuis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentum præter hoc fallitur in æquiuoco de ecclesia: ab integra ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur August.) ad ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnum integrum, cuius Papa sit vicarius: quòd est fictitium. Firmatur autem sensus à me assignatus, ex eo quòd exposui Aug. ex ipso met Aug. inquit enim in lib. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, ecclesiae catholicae personam sustinet Petrus: huic enim ecclesiae clauas datae sunt cum Petro datae sunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas. Hæc ille. Constat enim quòd Petro vt distincto ab aliis, & pro se & successoribus datus est papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Ioan. ult. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in ecclesia diffusum August. dicebat quòd personam ecclesiae gerebat.

C A P V T X I I I.

DI XI In eodem cap. 9. quòd Papa non potest errare errore iudiciali in fide, quamuis possit errare personaliter: quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo: & S. Thom. post dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

OBIICITVR Primò, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extrauagantibus.

¶ Secundò, Quia Innocentius tertius, & Cælestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno coniugum ad hæresim

transeunte alter qui remanet in fide, potest ad secunda vota transire: vt patet in ca. quanto, de diuortijs & glossa ibidem.

¶ Tertio, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui constituit vt subdiaconi Siciliae à suis vxoribus abstinerent, quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionem quia erat impia & contra Euangelium retractauit beatus Gregorius primus eius successor: vt patet in dist. 31. c. ante triennium. in textu & gloss. sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

¶ Quarto, Quia sequeretur quòd summus Pontifex non posset fieri hæreticus circa propositiones nondum determinatas, vt erat articulus de processione Spiritus à Filio. Et tenet consequentia: quia non posset esse pertinax contra sui ipsius determinationem. Sequeretur etiam quòd determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiam, quòd Papa verè hæreticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

¶ Quintò, arguitur ad hominem, Quia ego contradico mihi met in hoc eodem libello. nam in fine quarti capituli dictum est, quòd sententia Ioannis Euangelistæ præualuisset sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nunc dicitur, quòd Papa non potest errare in iudicio fidei. hæc enim contradicunt, quia non præualuisset sententia Ioannis, sed tantum fuisset standum sententiæ Clementis Papæ quantum sententiæ Ioannis, imò & plus: quia apud Clementem fuisset vltima decisio fidei iuxta hæc dicta, sicut apud Petrum, si adhuc superuixisset.

¶ Sextò, Quia frustra fuissent congregata quatuor concilia generalia principalia contra quatuor hæresarchas, puta Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonen. Et tenet consequentia: quia suffecisset solius Papæ decisio: imò apud aduersarium tantæ est potestatis solus Papa in diffiniendo, sicut aggregatum ex ipso & residuo.

¶ Septimò ex Occam, Quia Innocentius tertius (vt habetur extra, qui filij sint legitimi in cap. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli comprobatur, vt quòd ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ verba si vniuersaliter secundum literalem sensum intelligantur, hæresim sapiunt: quia ceremonialia ibidem in capit. 13. & 14. non sunt seruanda. Si verò mysticè intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicunt: quia omnia mysticè seruanda sunt: vt legitur distinct. 6. can. his itaque.

¶ Octauò ex eodem, Quia nonnulli summi Pontifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, ceteri verò oppositum.

¶ Nonò, Quia non est verisimile, quòd homini potenti in his quæ sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quòd falsum assumitur, scilicet quòd vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifestè Nicolaus (vt patet in 6. de verborum significatione) exiit qui seminat) dicit, Egredietur Christus & docuit perfectionis opera: egredietur etiam & infirma, sicut interdum in fuga patet & loculis: sed vtrunque perfectè perfectus existens, vt perfectus & imperfectus se viam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifestè patet, quòd Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: valet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, vt imperfectus se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quòd Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit sacrae Scripturae, veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

¶ Ad secundum dicitur, quòd neuter illorum Pontificum diffinitiuè determinauit. Nam de Cælestino in cap. quanto, de diuortijs, Innocentius dicit, Licet quidam prædecessor noster sensisse aliter videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositum, Non credimus quòd in hoc casu is qui relinquitur, viuentem altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet, videtur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt quòd non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

¶ Ad tertium dicitur, quòd Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quòd manifestè patet ex hoc, quòd statutum illud suos obseruatores aut in bono supererogationis locabat, si continerent: aut in nullo malo, si non continentes se suspendebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

Est autem hic aduertendum, quantum crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquens dicit, & quòd diaconus autoritate tamen Papæ hanc prohibitionem fecit (vt patet. 27. q. 2. c. multorum) & quòd sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in ca. ante triennium. distinct. 11. Glossa vero ibidem auget, dicens, quòd Pelagius hoc fecit, & quòd illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quòd Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

¶ Ad

¶ Ad quartum dicitur, Negando primam sequelam, scilicet quod Papa non possit esse in non decisus hæreticus. Nam si ille, qui est Papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum non procedere à Filio, etiam si ab ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidens autem est, quod ab ipso vel alio determinato ecclesie fieret, standum enim in formalibus & per se, & non declinandum ad ea quæ sunt per accidens in quacunque scientia. Et ex hoc patet responsio ad secundam sequelam. Nam determinatio vnius Papæ in materia fidei ligat per se omnes personas ecclesie, quarum sunt actus credendi. & sic persona propria & successoris ligatur ad tenendam determinationem semel factam de fide. Ad tertiam autem sequelam dicitur, quod cum id quod imputaretur Papæ pro hæresi, non esset decisum adhuc per ecclesiam, & ipse non teneret hoc pertinaciter: sed defenderet esse consonum sacre Scripturæ & fidei ecclesie, non esset hæreticus formaliter, etiam si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur, quod Papa malè possit iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, scilicet de hæresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad istum vel illum sensum.

¶ Ad quintum dicitur, quod nulla est contradictio in dictis meis allatis. Nam bene simul stat tam Ioannem quam Clementem non posse errare, & tamen alterum esse supra alterum: possunt enim esse duo omnino recta subordinata: ut patet apud omnes de ecclesia vniuersali præsentem, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quod sententia Ioannis præualuisset sententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi quod Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id verò, quod adiungitur, quod sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cum dicitur, quod ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo scilicet sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et, quia Ioannes Euangelista in doctrina fidei locum sacre Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quod magis Clementis quam Ioannis esset standum sententiæ, sed e contrario. Et ex hoc patet responsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quod scilicet non est eadem de utroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacre Scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expressè aperuit in libelli illius loco allegato dicens, Præualuisset sententia Ioannis sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, sicut modo præualeat Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius ecclesie.

¶ Ad sextum negatur sequela: quod scilicet frustra fuissent concilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim non propter potestatem intensiuam, sed extensiuam, & propter discussionem & collationem cum multitudine vniuersali sapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem sequela procedit, ac si propter habendam solam auctoritatem intensiuam concilium congregandum esset: quod falsum est. Nam licet Papa solus tantæ intensiuæ sit auctoritatis, quantæ ipsæ cum residuo non tamen tantæ extensiuæ, non tamen tantæ sapientie, non tamen tantæ acceptationis indubitatae ab omnibus (ut patet de ipsis oppositum sentientibus) non tamen tantæ solennitatis (quæ animos humanos communiter multum afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ coram Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum quod à Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, ut acceptabilia facillimè omnibus sint: & ad hoc multum valent vniuersalia concilia à probis præcipuè prælati celebrata.

¶ Ad septimum dicitur, quod quia duæ sunt leges diuinæ (scilicet vetus & noua) & noua est secunda ordine generationis, ideo vocabulum illud, scilicet secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentum ex conuenientia vocabuli sumpsit Innocentius. Et hoc expressit, ne intelligeretur quod absolute concluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget (ut patet) quoniam in voce vna latent multa. Vnde ex hac conuenientia quandam persuasionem intendebat, qua mandata in Deuteronomio, non ad literam, sed proportionabiliter secundum conuenientiam ad tempus gratiæ seruando erant, quædo, ubi, &c. expediret. Vnde ipse mandatum vnum iudiciale ex Deuteronomio assumens, & tractans, non ad literam, sed iuxta conuenientiam ad sacerdoti Petri exposuit. Nec obstat quod omnia veteris testamenti hoc modo seruari possunt, conceditur enim quod nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

¶ Ad octauum dicitur, quod quia potestas Papæ directè est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finem humani generis: ideo sue potestati duo conueniunt, primò, quod non est directè respectu temporalium: secundò, quod est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finem omnia ordinari debent, etiam temporalia, ab eo proculdubio, cuius interest ad illum finem omnes dirigere: ut est Christi vicarius, pri-

um autem ex natura suæ potestatis consequitur. Ex his autem sequitur, quod vtrunque verè potest determinari de Papa, & quod habet supremam potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam potestatem in temporalibus: quoniam vtrunque verè est ad sanum intellectum. Affirmatio nanque est vera in ordine ad spiritualia: negatio verò est vera directè, seu secundum seipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, quod quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter (nam primum importat determinare quid credendum vel non credendum est: secundum autem determinare de quæstionibus, quæ in rebus creditis accidunt) & constat, quod cum determinatur quæstio aliqua secundo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo, cum dicitur, quod Papa non potest errare in iudicio fidei, non accipio dictum esse nisi de iudicio fidei, formaliter, quando, scilicet determinatur quid credendum vel non credendum. Contra quod nulla harum obiectionum procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen fugere videar, sigillatim solutæ sunt omnes.

¶ Ad nonum dicitur, quod non verisimile, sed verum & humanæ diuinæque rationi & auctoritati consentaneum est, ut homini potenti errare secundum seipsum, non autem ut directo à Spiritu sancto, Deus vltimam fidei decisionem sub sacra Scriptura commiserit. Cum enim non sit differentia apud Deum in vno & in multis saluare, & omnes in concilio præsentem secundum se & proprias vires considerati, possint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiam vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad assistentiam Spiritu sancti recurratur, magis attestatur assistentiæ Spiritu sancti & eius virtuti, salus fidei per vnum quam per totum concilium: hoc enim humanæ sapientiæ opus esse videtur (propter omnium Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque fidei unitatem quoque iudicis qui præli toti ecclesie exposcit: ut in Secunda secunda, q. 1. art. vlt. diuus Tho. assert.

CAPVT XIII.

DIXI in eodem 9. c. rationem, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis ecclesie: quia tenetur sequi definitionem Papæ in fide, afferens ad hoc auctoritatem sancti Thomæ, & post Decretalis in cap. maiores. & Iesu Christi, Ego rogavi pro te Petre.

¶ **OBIICITVR** Negando, quod ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinitiuæ Papæ in materia fidei: & dicendo, quod sicut papæ præcipienti contra Euangelium non est obediendum, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De auctoritate S. Thomæ, non est cura.

¶ **Ad capitulum, maiores**, dicitur dupliciter, primò, quod non pro vltima & necessariò credenda determinatione habenda, sed regulariter ad Papam est recurrendum, quia regulariter non est ecclesia congregata. Secundo (& in idem redit) quod referenda sunt summo pontifici causa fidei, ut conuocet concilium: quia ad ipsum spectat congregare illud.

¶ **Ad verbum Domini**, Ego rogavi pro te, Petre, dicitur quod non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro vniuersali ecclesia per Petrum representata.

¶ **RESPONDEO**, Negationem illam consuetudo ecclesie auctoritatèque sanctorum confutant, & ignis experientia comprobaret, si quis non teneret, quod sola Rom. ecclesia determinaretur, hæreticum esse, ut patet, extra de hæreticis, ad abolendam in text. & glossa. Et hæc responsio manifestat, ad quid fateantur ipsi met se declinare oportere, defendendo subiectionem Papæ reliquo corpori ecclesie, vel concilio.

¶ **Quod autem additur**, quod sententiæ erroneæ, sicut nec præcepto diabolico adhaerendum esset, verisimum est sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quam conditionalis veritas habetur: scilicet si determinaret erroneè, si præciperet contra Euangelium, non audiretur. Hoc enim non solum de Papa, sed de Angelis sanctis verisimum est, iuxta illud, Si angelus de celo Euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quod antecedens, aut consequens possit esse verum, ut patet.

¶ **Quod auctoritas sancti Thomæ parui fiat**, non nihil est: quoniam ecclesia non parui facit. Sed esto, quod sanctus Thomas parui fiat, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiam parui fient. Hiero. quoque dicens ad Damasum (ut habetur 24. quæstione 1. canone, hæc est fides) si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpæ voluerit, se imperitum, vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. manifesteq; in his verbis cõtestans, quod ex approbata fidei confessione à Papa aliquis obstitans non catholicus sit, parui pendendus erit.

¶ **Ad expositionem verò dictam de cap. maiores**, dicitur, quod literæ contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrendum, assignat veritatem Petri in confitendo fidem & indefectibilitatem eius in eadem propter orationem Christi. Ex hac enim causa manifestè sequitur, quod ideo ad Papam referendas esse maiores causas dicitur, quia ipse cõstitutus est indefectibilis iudex in fide.

Et quia eum, qui certus est, amplius certificati non oportet, sequitur quod sententia Papæ in fide est finalis determinatio & necessario credenda, secundum illam Decretalem. & sic utraque expositio ruit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & malè intelligi. Malè quidem, si intelligatur quod Christus pro ecclesia, siue cum Papa, siue sine Papa orasse se dixerit: quoniam expresse Christus dixit hæc verba Petro, ut distincto ab aliis, ut patet ex contextu, inquit enim Lucæ 22. Simon ecce Satan expetiuit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi manifestè patet, quod distinguit tentationis actum ab oratione quo ad hoc, quod communiter expetiti erant, & tamen ipse singulariter pro Petro rogauerat, dicens, Expetiuit vos, ego autem pro te rogavi. Apparet quoque idem ex eo, quod Petro commisit ut confirmaret alios, tanquam diceret, Ego tui, tu autem aliorum curam habeas. Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & aliis, diuersimode tamen. Pro Petro quidem immediate, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum: ut patet. Et ut unico verbo dicam, si hæc autoritas de Petro & successoribus verificatur (ut dictum ca. maiores affert) satis habetur intentum quod Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cum hoc non sit verum de errore personali, sequitur quod verificatur de errore iudiciali.

CAPVT XV.

DIXI In eodem 9. cap. exponendo illud Hier. Si autoritas quæritur, orbis maior est vrbe, quod verum est quo ad multa: puta merita, virtutem, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

OBIIICITVR, Tu glossas de maiori parte meritorum, & Hiero. non dicit, si merita quærantur, sed si autoritas quæritur: & sic de maiori parte potestatis, non meritorum loquitur.

RESPONDEO, Satis diminitè glossa mea adducitur, nam, (ut patet in libello) ego dixi quod dictum Hier. verum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & quod in proposito & ad literam Hiero. loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quod merita ad autoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum malorum, sed virorum sanctorum, maxime est in ecclesia Dei autoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hiero. textus optimè intelligitur: ut quia orbis maior est vrbe in autoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis quam vrbs, ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non præesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si autoritas quæreretur ratione materiæ de qua erat sermo, scilicet de loco diaconorum, maiori parte meritorum non potestatis in causam autoritatis afferbat. Facile tamen contententibus in verbis dici potest, quod orbis autoritas maior est extensiuè, non intensiuè autoritate vrbs, & similiter potestas.

CAPVT XVI.

DIXI In eodem cap. 9. multas autoritates ex lib. decretorum, quod Papa non habet superiorem in terris. **O**BIIICITVR Duabus glossis. Prima est, quod intelligitur hoc in criminibus non scandalosis ecclesiarum. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem summi Pontificis, concilium, scilicet recursus haberi non potest.

RESPONDEO Quod prima glossa est voluntaria & falsa. Voluntaria quidem, quia ecclesiarum Canonum, aut Sanctorum autoritate non roboratur: falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim quod ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solum fidelitatis crimen exceptum ab vniuersali sit, restat ut alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem gl. manifestè falsa conuincitur ex eo, quod etiam de crimine hæresis Papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter concilium non est congregatum. Tertia autem glo. quod autoritates istæ sunt summorum ponti. qui ut in pluribus simbrias suas nimis extendentes, sibi met tribuerunt quod ecclesiarum est proprium: quia non procedit de Theologia aut sacrorum Canonum, &c. autoritate: quam bene sonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales summorum ponti. in ecclesia sunt. Et tantò plus quantò multorum sanctorum Pontificum autoritates refutandæ sic essent: ut patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

CAPVT XVII.

DIXI in cap. 11. quod ecclesiarum Dei, secluso Papa, non est data potestas papalis, aut superior papali in Euan gelio Matth. 18. & quod in ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

OBIIICITVR, Quod Dominus ibidem dixit, Si ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim ecclesiarum iurisdic-

tionem ostendit in effectu, scilicet in poena excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quæcunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quod pluribus in ecclesia nomine contentis, dabit illam potestatem.

¶ Affertur etiam ad hoc vsus primitiæ ecclesiarum, quando Act. 15. diffinitum est ab ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

¶ Affertur tertio autoritas Gregorij, quæ ponitur in ca. sicut sancti, vbi Gregorius fatetur se quatuor concilia illa, scilicet Nicerum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonen. tenere sicut Euangelium: & subdit causam, quia dum vniuersali sunt constituta consensu, se & non illa destruit quisquis præsumit absolue- re quos ligant, aut ligare quos absoluunt. Ecce, quod non dicit, quod summi Pont. sed vniuersali consensu: nec quos pontifex ligat, sed quos illa ligant.

¶ Quarto, ad hoc est canon, decreuit 80. dist. vbi dicitur, Decreuit sancta syno. & non dicit, decreuit summus Pontifex.

¶ Quinto, capitulum, nimis, de iureiurando: vbi autoritate sacri concilij, non propria summus Pontifex præcipit.

¶ Sexto, Ecclesia potest elargiri indulgentias, ergo habet clauis iurisdictionis. Probatur antecedens: quia dantur indulgentiæ de thesauro ecclesiarum & non Papæ: ergo à fortiori ecclesia potest dispensare.

¶ Septimo, Ecclesia potest condere canones latæ sententiæ, depositionis, excommunicationis: ergo. Antecedens patet de concilio Carthagen. in ca. placuit. 8. quæst. 1. & habetur extra de clericis non residentibus, in ca. p. ex gestis.

RESPONDEO, Et ut his & similibus respondendi via detur, quatuor puncta præ oculis semper habenda in hac materia & huiusmodi autoritatibus assigno. Primum est, aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis (puta capitis, sicut homo videt, audit &c.) & aliud est ecclesiam seu synodum habere eandem ratione suæ totalitatis. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediate à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua, cum dicatur non absolute, sed respectu passiue, (ut patet c. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissime est, quando respectu subiectorum omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundum oratio declinet. Quartum est, Aliud est ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est ecclesiam seu synodum acephalem seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet.

¶ Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, vniuersa quæstionis istius argumenta facile elucescent: sic, ut nullum fortè obscurum relinquatur. Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad verba Domini, Matth. 18. dicitur (ut iam probatum est) quod Dominus non dat ibi ecclesiarum autoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundum se totam primò, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad autoritatem ecclesiarum ratione suæ totalitatis: imò absque determinatione ad hunc vel illum modum potestatis ecclesiarum, scilicet ratione totius vel partis oportere intelligi, ex hoc conuincitur, quod utroque modo verificari possunt: ut patet ex dictis. constat enim euidenter quod commune duobus abstrahit ab utroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in ecclesia, ad conferendum, discutiendum, probandum, &c. & ad pluralitatem accumulantiu suarum autoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstat dictis.

¶ Ad secundum ex primitiua ecclesia, dicitur, quod gratis conceditur ecclesiam statuisse, sed an potestate partium (puta trium Apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta à Christo immediate, ut isti falso putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea ex ista autoritate, & cæteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, scilicet ecclesia, seu synodus habet immediate à Christo potestatem, nec habetur ista negatiua, Synodus non habet potestatem à Domino mediante Papa. Et de affirmatiua quidem ex eo constat: quia, cum multipliciter possit verificari synodum habere potestatem, (ut patet ex dictis) & ex his nihil aliud habeatur, nisi quod synodus habet potestatem, oportet hoc sic communiter intelligi, ut à singulis huiusmodi sensibus determinatè abstrahat. De negatiua autem ex eadem radice constat: quia scilicet synodum habere potestatem, non oportet quod intelligatur determinatè ad illum modum, quo excludatur habere potestatem à Domino mediante Papa, (ut contingit quado per accumulationem ecclesia habet potestatem) quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio potestatis

statis suæ cum aliis ab eodem est, qui solus à Domino, ut pote eius vicarius immediatè potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potest verè dici, quòd habet immediatè potestatem à Christo domino.

¶ Ad autoritatem Gre. dicitur, quòd causa reddita à Gregorio manifestè fauet intento nostro: quoniam non reddit pro causa autoritatem immediatè datam à Christo, sed vniuersalem consensum: ac per hoc etiam ipsius summi Pontificis, qui caput est & propterea seipsum negaret Papa, illa negans: ut ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quòd diximus, quòd autoritas synodi includit caput: alioquin non faceret vniuersali consensu quæ facit. Et innuitur quòd potestatem habet à suis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac autoritate nihil aliud habet, nisi quòd synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

¶ Ad quintum verò dicitur, quòd cum synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocumque id modo contingat, & autoritas, quæ est ipsius Papæ absolutè, & ut propria sit ipsius synodi pro tunc, & ut communicata, quemadmodum quilibet alius posset verè dicere autoritate sacri concilij, statuto, &c. ita ipse Papa, cum non sit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, quòd affirmat se synodi autoritate facere, negat sua se autoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia autoritas synodi de necessitate claudit in se autoritatem capituli. Neque rursus per hoc, quòd affirmat synodi autoritate se facere, affirmat se aliena autoritate facere: licet enim synodus sit aliud à Papa, sicut ecclesia alicuius episcopi differt ab episcopo, non tamen oportet, quòd potestas ecclesiæ sit aliud à potestate episcopi, sed vna & eadem potest esse vtriusque diuersimodè: episcopi ut propria, ecclesiæ ut communicata. Et per hoc etiam patet, quòd per hoc, quòd affirmat se sacri concilij autoritate facere, non propterea affirmat se minorem in autoritate. Et quamuis hæc satisfaciant, veruntamen condescendendo multorum sensui, scito quòd dupliciter Papa potest dici minor synodo secundum potestatem, scilicet extensiuè, & quasi intensiuè secundum quid: extensiuè quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantæ multitudinis, intensiuè verò secundum quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quam communicat Papa concilio, quasi proportionè sua. Papa enim præsens synodo non intelligitur (ut prædictum est) totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suæ potestatis quantum ad discernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis Papæ & reliquis potestatibus aliorum fit vna potestas, quasi intensiuè maior, quam id potestatis papalis solum esset. Et hæc maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quasi intensiuè: quia potestas illa papalis, eo quòd communicatur ut limitata sic, ut cum aliis potestatibus possit velut quædam singularis potestas accumulari: intelligitur & superari à tota, pro quanto tota potest vniuersale statutum condere, diffinire, &c. quòd illa ut sic non potest per seipsam solum. Sed quoniam tota potestas synodi non plus potest quam ex singulis huiusmodi potestatibus habeat. ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellauit. Et ne putes me hanc portionem papalem fingere, contemplantur potestatem legatorum Papæ in synodo, quando per legatum Papa synodum celebrat, & videbis clarè, quòd quia papa tunc non erigit legatum illum in Papam, sed potestatem committit quantum oportet pro synodo haberi, ex sola præsentia Papæ in synodo non habetur quòd plus suæ potestatis synodo impartiatur quam oporteat, quamuis maior dignitas, & infallibilis assensio Spiritus sancti in synodo quo ad ea quæ sunt fidei, præsentiam Papæ per seipsum consequantur. Vnde quamuis non cogamur, possumus tamen dicere quòd Papa tanquam minor extensiuè & secundum quid intensiuè synodo, autoritate sacri concilij dicitur facere, quòd tamen de plenitudine suæ potestatis posset & facere & tollere. Et quoniam verba prædicta (scilicet facere autoritate synodi vel concilij) in Papa habent speciem minorationis, ideo à sacris Canonibus non sunt extensa: sed more similitum locutionum sunt pie interpretationi relicta, & quasi correcta, dum Papa in concilio dicit, Statuimus sacro approbante concilio: approbare enim commune est potestati, sapientiæ, consensui: nec superioritatem, nec æqualitatem potestatis in approbantibus exigit: ut patet.

¶ Ad sextum dicitur, quòd licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde sunt indulgentiæ: ut propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt ut domina: quoniam ipsa est seruus Domini Iesu. & quicquid acquirit seruus, acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quæcunque mandauero vobis, dicite, Quòd debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiæ, pro qua est.

¶ Ad vltimum iam patet, quòd gratis concedimus, synodum quæ verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quæstio, sed de modo habendi: ut patet ex dictis. Et hæc sufficiant ad similia.

CAPVT XVIII.

IXI In eodem 11. cap. quòd ex hoc, quòd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse Apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, Subditum esse: ut patet de Spiritu sancto.

OBIICITVR, Ista consequentia est optima, Spiritus sanctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fateri, quòd Petrus est ab ecclesia, ex quo non est inferior.

RESPONDEO, Quòd consequentia illa, quæ vocatur optima, non est verè optima, cum non sit bona gratia materiæ, quoniam Spiritus sanctus mittitur à seipso, (ut patet in primo sent. dist. 16.) & tamen non est à seipso, nec inferior seipso. Et similiter Filius mittitur à seipso, imò etiam filius mittitur à Spiritu sancto, qui est à Filio: ut patet in eodem libro distinct. 15. Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non infert, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

CAPVT XIX.

IXI In eodem ca. 11. quòd ex 36. q. 2. c. placuit. iuncto can. tria. habetur, quòd Hieronymi autoritas innixa Sacra Scripturæ præualuit concilio.

OBIICITVR, Quòd Hieronymus, & dictum concilij intelliguntur pro diuersis temporibus: & quòd verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

RESPONDEO, Quòd licet certum sit, quòd Hieronymus absolutè & non secundum hoc vel illud concilium futurum loquatur, & quòd concilium generale posset prohibere quòd non est absolutè prohibitum verba tamen concilij non tanquam constituenta, sed declarantia ius, sumpta Hieronymi autoritati nõ præiudicant, & hoc intendit Gratianus, & non quòd non posset statuere. Veruntamen quicquid de hoc sit, satis habeo intètum meum: ibidem, dum ex illo loco habetur siue autoritate Gratiani, siue quæcunque alia, quòd Hieronymi autoritas præualuit concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta concilij autoritatem seruat ecclesia.

Quòd autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obstat: quia oportet quòd ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

CAPVT XX.

IXI in eodem c. 11. ex autoritate Decretalis de electione in ca. significasti, quòd concilia à Papa autoritatem habent.

OBIICITVR, Dicendo, quòd illud est intelligendum de concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter autoritate Romani pontificis congregatur: sed ex quo congregatum est, siue autoritate Romani pontificis, siue aliàs habet immediatè autoritatem à Christo.

RESPONDEO, Quòd expositio ista repugnat textui. Nam ibi duo dicuntur habere concilia à Rom. ecclesiæ autoritate, quòd facta sunt, & quòd robur acceperunt. & primum, ut patet, refertur ad ipsam Congregari: secundum autem nisi superfluat, ad autoritatem congregari. Et conuincitur hanc esse absque omni ambiguitate intentionem literæ illius: quia reddit rationem, quare conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si enim dependerent concilia tantum in congregari à Papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil valeret ratio assignata ad intètum inferendum. Patet nanque manifestè quòd ex hoc, quòd concilia regulariter non congregantur nisi per Papam, non sequitur, Ergo non præfigunt legem Papæ: quia stat, quòd congregata præfigant legem si congregata non pendent ab ipso.

CAPVT XXI.

IXI in eodem 11. c. quòd concilium vniuersale legitime congregatum errare potest diffiniendo Papa absente, aut non consentiente: & quasi dixi quòd potest errare eodem modo in his, quæ sunt fidei.

OBIICITVR, Quia ad concilium generale spectat determinatio eorum, quæ sunt fidei: & ipsi promittitur, Quòd docebit vos Spiritus sanctus omnem veritatem.

¶ In cuius signum Act. 15. ponitur Spiritus sanctus præsidens concilio Apostolorum, cum dicitur, Visum est Spiritui sancto & nobis: & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

¶ Hoc satis innuere videtur August. Euangelio non crederem, nisi me autoritas ecclesiæ admoneret.

¶ Et in sexta synodo (ut patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctæ synodo, ut ammodo confirmata & rata sint canonum Apost. 83. capitula. Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem seculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur, concilium enim generale repræsentat concilium Apostolorum & Seniorum.

¶ Hoc idem patet ex eo, quòd quilibet fatetur se credere in vnâ sanctam ecclesiam catholicam: ex hoc enim sequitur, quòd ad eam vltima decisio eorum, quæ sunt fidei, spectat. Cum enim Papa fatetur se credere in vnâ sanctam ecclesiam, non dicit se credere in semetipsam.

Præ

Præterea, ecclesia vniuersalis non potest errare in fide: & concilium gaudet eodem priuilegio, quo ecclesia representata sicut eadem potestate. Imò cum ecclesia, vt dispersa nullum actum iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sententialiter diffinire, infallibilitas in diffiniendo ei competere debet, vt congregata in concilio. Et si dicatur, quòd Papa representat ecclesiam sicut concilium, diceretur quòd Papa representat ecclesiam remotè, concilium autem propinquissimè: quia in eo est aliquis de qualibet ecclesia saltem sufficienter vocatus. & priuilegium ecclesie transit in concilium immediatè, eam representans. non autem in summum Pontificem.

R E S P O N D E O, hæc obiecta dupliciter deficient: & primus defectus communis est omnibus, secundus autem quibusdam obiectionibus communis. Defectus omnium obiectionum est, quia à concilio declinant ad concilium, secluso Papa. Ex cuius proprio priuilegio (concilium quippe generale sine Papæ consensu non diffinit) constat quòd non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cum Papa supremum in ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiam vniuersale. Quòd autem vniuersali consensu diffinitum non est, proculdubio à concilio vt ecclesiam vniuersalem representat, diffinitum non est. Dico igitur, quòd propositio dicēs, quòd concilium generale non potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolutè de concilio iudicante in fide cum Papa, & non est vera de concilio acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionem: sed quantum ad vim ipsarum obiectionum, in speciali dicitur. Et ad primam quidem, quòd ad concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quòd hoc verificatur de concilio ratione capitis, sicut de homine quòd videt ratione oculi. Et quòd hoc sit verum, patet de concilio Arimineni & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundum autem etiam errauit in fide cum Euthicete.

Et quòd ampliùs est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica congregatum: & in neutro consensit erroneæ diffinitioni Romanus pontifex. Et de Ephesino quidem secundo clarè patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonen. synodi. De Ariminen. verò patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. cap. 39. Ex effectu igitur manifestum est quòd verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnem veritatem, non dictum est concilio dissentienti à Papa, quamuis legitimè congregato. Hæc rectè examinent omnes, qui hac de re decertant, vt caueant, & à sensatis non recedat iudicium.

Ad secundum dicitur, quòd etiam si concilium illud Apostolorum, &c. fuisset cõcilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quòd cõcilium integro cum Petro præfente & primò Spiritus sanctus præfideret: quòd gratis conceditur. Sed quare ibi in communi diffinitum sit, & quòd non fuerit generale concilium illud, in libello illo diximus.

Ad tertium patet etiam, quòd Aug. dixit, Nisi autoritas me adneret ecclesie, & non dixit ecclesie acephalæ.

Ad quartum fateor me non videre quid probet, nisi contra afferentes, quia canones Apostolorum quamuis à synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi, quam illi intendunt.

Ad quintum dicitur, quòd ad literam loquitur de ecclesia vniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc enim est, quæ succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab ecclesia autem vel etiam concilio eam representante, ad concilium acephalum, non valet argumentum.

Ad sextum dicitur, quòd antecedens assumptum est articulo fidei de vna sancta ecclesia potest dupliciter legi. scilicet cū præpositione, In (dicendo, Credo in vnam sanctam ecclesiam catholicam) & sine illa præpositione, quòd melius iudicat diuus Tho. dicendo, Credo vnam sanctam ecclesiam catholicam. Et si quidem dicatur, Credo in vnam, &c. sumitur ecclesia pro ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quòd est Christus dominus: ratione cuius in ecclesiam dicimur credere. Et tunc optimè valet consequentia: ergo ad huiusmodi ecclesiam pertinet vltima decisio fidei, & quòd Papa non dicitur credere in semetipsum. Sumi quoque potest pro ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in ecclesiam, vt diuo Tho. placet. Et sic etiam patet quòd optimè valet consequentia, quòd ad ecclesiam catholicam iunctam Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei, & quòd Papa non dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritum sanctum, vt est ecclesie rector, sed non valet vlterior consequentia, ergo ecclesie acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, tunc dicitur vt supra, quòd creditur vna sancta catholica ecclesia: sed non valet, ergo ecclesia acephala. Et conceditur quòd ad vnam sanctam ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec papa credendo ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum. in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

Ad septimum dicitur primò, quòd concilium etiam integrum non admittit gaudere de necessitate priuilegio personali ecclesie (quale est esse semper in ecclesia fidem formatam.) quoniam de ecclesia hoc constat, de concilio autem nullibi inuenisse me fateor autentica autoritate firmatum, quamuis rationabile sit de facto ita esse, quòd scilicet in aliqua persona concilij sit fides formata. Dicitur secundò, quòd non posse errare in fide iudicialiter est priuilegium ecclesie ratione capitis, ad quòd spectat iudicium. Et ideo non est priuilegium ecclesie acephalæ, nec ecclesie, id est collectionis fidelium, ad quam non spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectione fidelium omnium tamen concilium representat, & cui promisit Dominus quòd secum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentum illud. nam procedit, ac si ecclesie ratione communitatis conueniat priuilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constet quòd sicut iurisdictioni conuenit ecclesie ratione capitis, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem ecclesiam, ideo conuenit ecclesie ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis ecclesie: sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quòd concilium integrum gaudet eodem priuilegio officij non personæ quo gaudet ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo: sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quòd infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit concilio integro ratione capitis & non ab ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

Quòd autem dicitur de representatione immediata & remota duo importat, scilicet representationem ecclesie per Papam & concilium, & modum representandi. Et quo ad representationem dicitur, quòd inter Papam & concilium tanta est in hoc differentia, quòd concilium representat vniuersalem ecclesiam integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter: sic quòd caput concilij representat Christum caput ecclesie, & corpus concilij corpus ecclesie. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo concilium vniuersalem ecclesiam representare dicitur, & à Domino immediatè potestatem habere. Ecclesiam autem in terris positam concilium integrum quo ad potestatem representare dicitur, pro quanto omnis ecclesie potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in sua vicaria, quo ad vota vero, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesie vota: vt patet ex autoritate Gregorij supra inducta. Papa autem vniuersalem ecclesiam integram, & in terris ecclesie potestatem & vota, difformiter representare inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christum participatiuè, papatum in seipso formaliter, reliquæ ecclesie potestatem & vota eminenter representat. De differentia autè obiciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione prælaturæ concilium ecclesiam representare dicitur, & solus Papa immediatè à Christo prælatus est, reliquum autem ecclesie corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quòd Papa, immediatius representat ecclesiam, quàm concilium: quia Papa, mediante solo Christo, cõcilium autem mediante Christo à Papa.

C A P I T U L U M X X I I.

DIXI in cap. 13. Quòd potestas applicatiua papatus ad personam regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in concilio, seu ecclesia, & in ca. 6. idem sub aliis verbis, scilicet quòd potestas electiua Papæ in Papæ potestate est. Et articuli ad hoc vtrobique duo argumenta. Primum ex facto Petri & quæstio. 1. can. si Petrus. Secundum ex eo quòd Papa determinat de actu electionis, ita quòd contrario modo factus sit irritus.

OB I I C I T V R Contra quatuor, scilicet contra hoc, quòd talis potestas est in Papa: & contra hoc, in casu tantum est in ecclesia seu concilio: & contra vtrunque argumentum.

Primò ergo arguitur contra primum ex Oecham, Si potestas electiua Papæ esset in potestate papæ, sequeretur, quòd Papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quòd est impossibile: ergo. Et tenet sequela, ponendo quòd mortuis vel priuatis electoribus Papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quòd in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contra, quia tunc sequeretur quòd ecclesia esset superior Papa: quòd tu negas. Et tenet sequela quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolutè superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia Papæ non prouidentis alicui beneficio, sed econuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, quæritur à quo habet immediatè: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quòd in illo casu habeat, & non regulariter.

Secundò principaliter arguitur ex Armachano. Non est verisimile, quòd Dominus voluntati vnus hominis commisisset potestatem electi

electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, quod vna progenies diceret, Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum contanguineum subrogaret.

¶ Tertio, Quia sequeretur, quod etiam potestas destitutiuæ Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursus quod Papa posset constituere, quod Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per easdem causas habent generari & destrui potestates istæ.

¶ Quarto, Si in Papa esset potestas electiuæ Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quod per semetipsum potest successorem eligere vel solum, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quod esset in potestate duorum facere quod alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus Pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papam, & in fine anni ille alter reeliget eundem, & sic deinceps.

¶ Quinto, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem perniciosam ecclesiæ: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciosum, quod aliquis eligeret sibi successorem: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatam, dicitur primò, quod Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundo, quod hoc fecit instinctu Spiritus sancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertio, quod Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituere successorem.

¶ Contra rationem autem, ex hoc quod Papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, &c. dicitur quod Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed ecclesiæ vniuersali in sexta synodo in ca. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa nõ propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiuæ Papæ, & aliis eam committere.

RESPONDEO, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo: secundo quid in hac materia mihi videtur: tertio, satisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquam dixi, quod Papa potest sibi eligere successorem, nec quod potestas electiuæ Papæ sit in Papa formaliter, nec quod potestas applicatiua papatus ad personam sit in Papa formaliter: sed dixi quod huiusmodi potestas est in Papa regulariter: & principaliter. Constat nanque apud viros doctos, quod multa sunt in potestate superioris quæ non sunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiam non potest per seipsum immediatè facere. Sunt enim in intelligentiis, (quas Angelos dicimus, formæ inferiorum: & eorû potestates, non tamè formaliter, nec sic quod possint earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum cælestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quod eorum operas possint per seipsa exercere. Stat igitur quod huiusmodi electiuæ potestas sit in Papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumantur ergo verba mea in hoc sensu, quod potestas electiuæ est in potestate Papæ virtualiter, seu eminenter, & hoc quo ad modum essendi & quod est in potestate Papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiam ecclesiæ viduæ: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdem ecclesiæ, in qua est secundario: pro quanto in casu potest non solum eligere, sed facere electores, & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De Somno & vigilia,) & electionis Papæ actus simpliciter & absolutè non est Papæ, ideo potestas electiuæ Papæ non conuenit formaliter Papæ. Probatur minor, Electio papæ est actus factiuus, quantum ex se est tunc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc papam. Et tenet consequentia: quia quod fit, non est: si enim esset, iam non fieret. Tunc vltra, Ergo elector papæ non est papa? & tenet sequela: quia elector præsupponitur secundum naturam electionis, & est simul tempore cum electione. Tunc vltra, Ergo actus electionis papæ non est papæ, & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quod potestas electiuæ papæ, cuius actus simpliciter & absolutè est electio factiuæ ex natura sua tunc papæ, non est in papæ potestate formaliter. Et confirmatur autoritate consuetudinis ecclesiasticæ, qua fit, vt electiones Pastorum non fiant nisi vacationis tempore, nec non diuinæ sapientie suauiter omnia disponentis: quæ dixit, Sufficit diei malitia sua: crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur oportuni temporis, quo potestas electiuæ eligere debet, locata est formaliter, & non in papæ: qui solum præueniendo sollicitudinem crastini diei eligere posset: vt patet. Subiectum autem huiusmodi

electiuæ potestatis formaliter (iuxta Peripateticã & Apostolicam simul autoritatem, qua inuisibilia ex visibilibus cognoscenda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigandum est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quod electio papæ ad Romanam ecclesiam spectat: computatõ intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani archiepiscopi introducti videntur. Et propterea cessante omni humano statuto certisq; existentibus ecclesiæ Romanæ membris, in eadem regulariter est potestas electiuæ Papæ, nõ minus quam in cæteris ecclesiis potestas electiuæ suorum Episcoporum. Ex eo enim quod Christus Dominus Romanam ecclesiam elegit in Petri ecclesiam propriam, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex Antiochia papatum transferret, inhiuit (dicens, Venio Romam iterum crucifigi) ecclesiæ Romanæ potestatem electiuæ Papæ non positiuè, sed negatiuè, hoc est oppositum non ordinando, concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, ecclesiæ vniuersali eandem potestatem eadè ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesiæ) & eodem modo, scilicet negatiuè dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate cõtractum per viam determinationis positiuè est subiectum potestatis electiuæ ad Cardinales Romanæ ecclesiæ solos. Papa enim ex eminentia potestatis, curiæ ac regiminis vniuersalis, potest de electiuæ potestate decernere: ipsamque sic dirigere & ordinare, vt contrario modo facièdo, irrita sit in suo operæ & subiecto: vt patet in gestis ipsorum Pontificum, & obseruatione ecclesiæ. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militant aduersus hæc, dicitur ad primum, quod impossibile est ecclesiam relinqui absque Papa & potestate electiuæ Papæ: quoniam decedente Papa absque vllõ decreto de hoc, negatiuè relinquit potestatem electiuam ecclesiæ Romanæ: sicut Linus successor Petri immediatus electus creditur. Responso quoque data, quod per viam deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personam esset in ecclesiæ vniuersali in casu, pro quanto ex meo libello assumitur, non intelligitur de deuolutione propter negligetiam, contra quam obiicitur, sed communiter, & propterea non sic arctatur Deuolutionis vocabulum, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis, siue cuiuscunque alterius modi in hac sententia viam includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorum electorum fundauit: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existetibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romana ecclesiæ vniuersalis: de functis autè omnibus Cardinalibus Romana ecclesiæ, à qua Linus est electus ante humana iura nobis nota, immediatè succedit. Quia tamen pars clauditur in toto, & in ecclesiæ vniuersali clauditur ecclesiæ Romana, si concilium generale cum pace Romanæ ecclesiæ eligeret in tali casu Papam, verus Papa esset ille qui electus sic esset. A quo autem ecclesiæ Romana, aut ecclesiæ vniuersalis haberet in casu potestatem electiuam Papæ, & non regulariter, facilè patet. Nam constat quod haberet à Christo, & eius vicario negatiuè: quia, scilicet neuter ordinauit oppositum, & Christus Dominus statuit Petrum in successoribus perpetuum. Stante siquidem hoc secundo, cum successio carnalis in nouo testamento concilio castitatis, maximè conuenienti per seclissi-mo statui (qualis Papæ est) dissonet, voluntariæ quoque quasi adoptio vel institutio successoris suauis ecclesiæ dispositioni aduersetur: via electionis perpetuandus relinquitur successor Petri, proculdubio ab ecclesiæ sua, quæ quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse Papa determinet, qui Romanam & vniuersalem ecclesiam repræsentet in eligendo, determinationi ipsius Petri & Domini, qua facta, morte, scilicet Petri in episcopatu Romano determinatum est, quod ecclesiæ Romana repræsentet ecclesiam vniuersalem in electiuæ potestate (vt patet si secludamus omne ius positiuum per intellectum, & aspiciamus ad ecclesiæ antiquæ consuetudinem) standum est. Vnde non oportet sollicitari de autore potestatis electiuæ in casu, & non regulariter in ecclesiæ.

¶ Ad secundum dicitur, quod non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis, sed ex abusu ex quo si liceret arguere, nescio quæ potestas vniuersalis rectè committi posset vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia quælibet potestas ecclesiæ est inferior potestate Papæ cui reliquæ subiacent potestates, nullum inconueniens video concedere, quod in Papæ potestate eminenter continetur potestas etiam depositiuæ Papæ hæretici, & quod posset constituere, & quod à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendus est. Nec sequitur quod par in parem habeat imperium: quia non supra Papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrumpi ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quod propriè loquendo, neutro modo est potestas electiuæ in Papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quod non potestas, sed abusus potestatis, si data

si data esset à Christo, esset perniciosus. Ad obiecta verò contra rationem ex facto Petri, dicitur, quòd prima glossa videtur contra textum dicentem, tradente sibi Petro, & non dicit ordinante, quòd sibi traderetur. Secunda verò glossa acceptari potest quamuis non sit autentica; præsertim quia mortem non instinctu Spiritu sancti, sed Domini voce agnouit, dicentis, Venio Romam iterum crucifigi. Tertia autem glossa si acceptatur, eminentiæ potestatis Papæ fauet, vt patet: sed quomodo tunc fuerit talis necessitas, deberet aperiri. Videtur tamen mihi, quòd vel iuxta secundam glossam instinctu Spiritu sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia potestatis (propter quòd dissolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, non semper erunt Petrus & Clemens) vel potius quàm tãquam incertum factum, auctoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia ecclesia Linum & Cletum reputans summos Pontifices, computatis annis, quibus quilibet eorum rexit ecclesiam Romanam ante Clementem, testari videtur, quòd verba illa Ioannis papæ tertij tanquam narratiua crediti facti accipienda sint, & non vt autorizantia factum quòd narratur. propter quòd auctoritate illa vtimur. Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossa ibidem de Clemente dicens,

Disputat hoc mundus quartus, fueritne secundus.

¶ Ad obiecta de muni contra rationem ex hoc, quòd Papa statuit de electoribus Papæ, dicitur quòd manifestè constat ex illo can. in nomine Domini. quòd propria auctoritate Papa illud statuit in synodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis pontifex decernens auctoritate apostolica, inquit, Mirum est autem, quòd arguentes non aduerterint grammaticam constructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorum nostrorum, aliorumque sanctorum Patrum auctoritate, decernimus, vt obeunte, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd Papa non propria, sed sanctorum patrum auctoritate statuit: cum ly auctoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidum stat, quòd Papa auctoritate propria statutum illud fecit. Quamuis etiam omnia statuta de electione Papæ, quòd summus Pontifex etiam in synodo fecit propria auctoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine auctoritate Romani pontificis statuere. Hæc quoque ex auctoritate Papæ fieri comprobantur, dum statutum Gregorij decimi cum concilio Lugdunen. (quòd habetur in sexto de elect. vbi periculum: disponens de electione Papæ reuocatum per Adrianum & Ioan. 29. ac deinde reassumptum Celestinum quintum & Bonifacium octauum) robor auctoritatis habet: vt gl. in eodem ca. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione Papæ, à Papa non à concilio generali factam esse patet, in clementinis de electione. Multa quoque circa electionem Papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouissimè Iulius 2. qui viuit & regnat, statutum nouum edidit de electione Papæ absque concilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in Papa, est negare sensum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 20. 21. & 22. quòd in ecclesia Dei est potestas auctoritatiua superconiunctionem Petri & papatus, non autem super Papam.

OBIICTVR contra tripliciter. Primò, quia contrariantur dictis in libello illo. Secundò, quia contrariantur hæc duo inter se. Tertiò, quia falsum est, quòd potestas depositiua Papæ, quæ est in ecclesia, non sit auctoritatiua supra Papam.

¶ Primò ostentur sic, In ca. 6. & 13. dictum est, quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hanc vel illam personam est in solo Papa, nunc dicitur, quòd potestas auctoritatiua superconiunctionem est in ecclesia, ergo contradictio.

¶ Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cum nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem auctoritatiuam super Papam, quàm posse papatum ab ipso auctoritatiuè separare?

¶ Tertium autem (quòd scilicet ecclesia auctoritatiua super Papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia alter Papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non comparens: iudicabunt ergo inauditum, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprii peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertiò arguitur ad hominem, me ipsum scilicet, Ecclesia potest excommunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet auctoritatem iurisdictionis super Papam. patet sequela, & antecedens ex re est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo non est depositus, & ista erit bona, Non potest excommunicare: ergo nõ potest deponere. & ista potest deponere, ergo potest excommunicare.

RESPONDEO Et ad primum dicitur, quòd nulla est dictis meis contrarietas: quoniam superius de auctoritate eminentiæ erat sermo, vbi ecclesiæ potestas Papæ potestati comparabatur. Vnde di-

ctum est ibi, quòd Papa est moderator & director potestatis ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de auctoritate efficacia, dum dicimus, quòd potestas ecclesiæ auctoritatiua potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quòd talis potestas tanquam superior coniunctione illa, potest efficere illam: agens enim vt sic, præstat eo quòd fit vt sic. Cum hoc nanque patet bene stare, quòd potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa

10 ¶ Ad secundum verò dicitur, quòd hæc duo, scilicet potestas est in per coniunctionem, & non super Papam, in nullo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et Papa significat aliquid maius coniunctione: quoniam significat formam papatus, sicut dominus formam dominij. Propter quòd retorsio exempli de homine nihil valet, nam non conuenit Papæ significatum æquiparare significato hominis & simile de vtroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter compositum ex anima & corpore, Papa verò significat formaliter purum papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totum Petrus papa se habet vt ly homo, & conceditur: quòd potestas illa potest super Petrum papam ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autem super Papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & quòd aliud est posse super Papam, & aliud super Petrum Papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

20 ¶ Ad primum autem contra tertium hoc, scilicet quòd potestas ecclesiæ non est supra Papam, respondetur, quòd Petrus papa hæreticus tenetur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudicium de positionis ipsius: vt in libello cap. 21. expressè dictum est, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quòd Petrus papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiua ecclesiæ, & in omnibus necessariò præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quòd potestas ecclesiæ sit supra Papam, sed supra Petrum papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium verò dicitur, quòd (vt patet in cap. 19. libelli, vnde impositum est mihi quòd dicam illam consequentiam bonam) nunquam ego dixi hoc, nunquam somniaui connexionem inter excommunicationem & de positionem: imò oppositum expressè sensi. Ego enim ex illa communi radice, id quòd infligitur à iudicio humano, non incurritur ipso facto ex solo peccato interiori parè: intuli duo, scilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd si ex hac radice sequitur non esse excommunicatum, multò magis sequitur non esse priuatum: quia ibi non requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra dicentem illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem de positionis: & ideo non est ad propositum.

CAPVT XXIII.

DIXI in cap. 21. quòd papa possit committere potestatem depositiua papæ hæretici collegio Cardinalium.

OBIICTVR quòd non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

50 **R**ESPONDEO, quòd facillimè patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra papam, sed supra coniunctionem Petri cum papatu: quæ coniunctio non est par papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua papæ, quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab ecclesia à papa, in promptu causa est: quia diuino iure illi conuenit contra Papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAPVT XXV.

60 **D**IXI in cap. 26. rationem, quare papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

OBIICTVR dupliciter contra hanc rationem,

¶ Primò, quia falsum est quòd fides requiratur ad esse papæ, cum papa si fiat hæreticus, adhuc sit papa apud me: sufficit enim character baptismalis.

¶ Secundò, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, quòd pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse papæ.

70 **R**ESPONDEO, quòd ratio mea non est intellecta vt est, studiosè nanque non posui inter condiciones requisitas ad esse Papæ fidem, sed Christianitatem, vt excluderem hanc obiectionem. Nec assumpsi, quòd infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse Papæ, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter vitia opponi, & quòd Christianitas requiritur necessariò ad esse Papæ. Et in libello eodem, cap. 17. clarè manifestavi differentiam inter Christianitatem & fidem: & quòd Christianitas est status quidam ecclesiasticus ex caractere & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex conclusione intenta & directa oppositione infidelitatis, considerandum est, quòd non est intenta, aut deducta conclusio

ex illa ratione, quod Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quod est dispositus propinquissime ad non esse: quod significat conclusio dicens, quod est deponendus. Et propterea non oportet, quod infidelitas sic opponatur Christianitati, quod auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tolleretur, non deponendum, sed depositum Papam inferret, sed fat est, quod opponatur Christianitati. sic, quod constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, constituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale non esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cum enim Papæ officium sit pascere doctrina & opere, cum habet fidem formatam velut sanus viuunt in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: ac per hoc velut ager in papatu est. Si demum etiam fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet responsio ad primum: quia non obstat rationi, quod infidelitas stat cum esse Papæ: vt patet ex dictis. Et potest eandem sententiam vnico verbo dicere, quod fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quod constituit Papam in esse Papæ simpliciter, & eius oppositum constituit in esse Papæ quasi mortui: manifestè sequitur, quod constituit Papam in esse deponibili.

Et per hoc patet solutio secundi: hæresis enim non stat cum esse Christianum simpliciter, nec cum esse Papam simpliciter: quamuis non auferat totaliter vtriusque esse. Sed quia constituit non esse Christianum quantum ex parte hominis, ideo constituit dispositum ad non esse Papæ: quoniam esse Papam simpliciter supponit esse Christianum simpliciter. Sed argumentum in hoc fallitur: quia accepit hanc rationem ac si inferret non esse Papæ sic, quod esset depositus: cuius tamen contrarium patet in litera. Manet ergo ratio illa non inuenta adhuc minus habens, quamuis in statera posita, vt desiderare me dixi.

CAPVT XXVI.

DIXI in eodem 26. ca. iuncto 25. quod ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunitate papæ respectu ecclesiæ.

OBIICITVR, Quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminofum esse separandum, vt patet primæ ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut avarus, aut idolis seruiens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matth. 18. innuit hominem pro quolibet mortali, cui annexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quod quandiu bene docent & remanent Prælati, sunt audiendi.

RESPONDEO, Quod quum sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritus sanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuinæ, non est glossis, sed textui attribuendum quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter hæresim maxime & propter alia etiam crimina sint diuino iure vitiosi multi separati ab ecclesiæ, & exceptio fiat de solis prælati ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligitur absq; nostris glossis, quod reliqui pro multis criminibus: prælati autem pro sola infidelitate diuino iure separandi ordinantur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prælati & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato. loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri, (quando exceptus est prælatus Matth. 23. Super cathedram Moysi. & 1. Pet. 2. Obedite præpositis discipulis,) dicitur quod responsio illa, scilicet quandiu bene docent, & sunt prælati, potest bene & malè intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quod quandiu per se bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua sit doctrina, & qua sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quandiu habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem si sit sensus, quod non dicitur prælatus tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malos prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quam tolerare (vt patet) consequens est, quod mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinæ, claudat in se mandatum de toleratione ab eisdem, quibus obedientiam indidit. Et sic autoritas iuris diuini allata efficax ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

CAPVT XXVII.

DIXI in eodem 26. cap. conclusiue, quod in solo casu hæresis Papa subiicitur ecclesiæ, ita quod possit deponi.

OBIICITVR primò, quia in epistola Clementis ad Iacobum ex ore Petri apostoli ordinatur, quod Clemens Papa deponatur propter negligentiam: ecclesiæ siquidem non spernit illam epistolam, quod sufficit.

Secundò, quia cum ecclesiæ in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem non habeat nisi Matth. 18. & ibi non commemoretur magis peccatum hæresis, quam quodcunque aliud cum contumacia, sequitur quod non solum in casu hæresis ecclesiæ sit iudex Papæ.

Tertiò, quia si vicarius regis absentis tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo ecclesiæ potest deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

RESPONDEO, quod Epistola illa eadem facilitate reuocatur, qua recipitur: imò maiori reuocatur, vt patet ex opposito decreto 40. dist. si Papa. vbi manifestè propter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quauis perniciosam: vnde non sufficit illius autoritas.

Autoritas autem Domini secundo loco allata, potestate ecclesiæ supra subditos sibi vt sic manifestat. Et propterea cum Papa ex aliis locis sacre Scripturæ non sit subditus ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, vt ex illa sententia Domini non habeat ecclesiæ potestatem super eum, qui est Papa, nisi in casu hæresis: quod enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

Ad tertium dicitur, quod similitudo illa deficit dupliciter. Primò, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, scilicet, si tyrannicè regat: & ideo non est mirum, si potest deponere etiam Vicarium illius. Ecclesiæ autem serua est principis sui Iesu Christi. Secundò, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, vt per seipsum audiat querelas contra Vicarium suum ab ecclesiæ & membris singulis: & propterea non est ab ecclesiæ eius Vicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

DIXI in eodem 26. c. quod propter scâdulum non est præscindendum caput iuxta Domini sententiam Matth. 18.

OBIICITVR, Quod licet non sit auferendum caput totaliter sic, quod nunquam sit futurum aliquod caput: tamen auferendum est istud caput, sine quo in corpore remanet vita, imò quod corpus inficit quantum est ex se.

RESPONDEO, Quod ex verbis Domini, negatiue tamen (vt in libello dictum est,) sumitur quod nec totaliter, nec hoc caput præscindendum est: quoniam expressè dicitur, si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, quod de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatū accipimus quod præscindatur. Falsum quoque est, quod sine isto capite sit vita, quum ipsum loco Domini saluificet ecclesiæ, vt in c. si Papa. dist. 10. dicitur. Nec inficit in hoc caput, sed rectè docet: quamuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, ecclesiæ: non hoc caput, sed abusus illius in culpa est: & non est præscindendum caput, sed illius abusus congruis remediis obuiandum.

CAPVT XXIX.

DIXI in cap. 27. Quod Deus optimè prouidit ecclesiæ, disponens, quod orationis remedio contra Papam malum vteretur, non autem depositionis potestate.

OBIICITVR tripliciter, Primò, quia minus benè instituta esset politia ecclesiastica, quam ciuili. Et tenet sequela, quia ciuili potestatem principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non posset.

Secundò, quia Deus admississet communitati ecclesiæ potestatem sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersionem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

Tertiò, quia quum Deus opportunius remedium, quam oratione ecclesiæ potuerit instituere (scilicet potestatem depositiua) dicere non aliud remedium quam orationes reliquisse, est dicere politiam ecclesiasticam non benè institutam, & effectam seruam strictissimam seruitute.

RESPONDEO, Quod Deus longè melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quam ciuilem: quoniam illam instituit cum proximo & homogeneo capite viuo in perpetuum sine potentia errandi, præsentem spiritualiter vocis omnium, & singulorum vbiq; hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autem ad tempus, scilicet corporalis absentia principis nostri, dicitur etiã, quod optima est, quado cõsonat primariæ institutioni. Et quoniam Respub. Christiana secundum suam primariã institutionem serua est nata, & tota potestas est in suo principe naturali, ideo optimè consona institutio ad tempus est, vt non communitati, sed vicario principis potestas plena committatur, (vt prædictum est,) & quod respub

Maxi- ma ora- tionis vir- tutem tri- ne cogita- re poteris. respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter (quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principem viuum, & recurrat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quod contingit homines in hac re falli quasi à negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papam contingat multis modis, scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem ecclesie perseverantem, & neutro modo opus fit nisi in casu veræ necessitatis, ex hoc quod ecclesie non est concessum, quod possit deponere per viam prouidentie humanæ: non sequitur ecclesie non esse concessum, quod possit deponere Papam: quoniam alia via, scilicet orationis perseverantis, infallibiliter potest: quæ enim per amicos possumus, per nos aliquid posse testatur Philosophus, quanto magis quæ per patrem possumus.

AD PRIMVM ergo negatur sequela: & ad probationem dicitur, quod vtraque politia (scilicet tam civilis quam ecclesiastica) potest deponere tyrannicè regentem ipsam, sed diuersimodo: quia civilis perfecta & libera potestatiuè & per prouidentiam humanam: ecclesiastica autem per potestatem sui patris per orationis perseverantiam, quædo verè oportet. Et hic modus quidem excellentior, & nõ potens errare, sicut primus est melior, & propterea non minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ resp. de modo abiiciendi à se malum ministrum quàm civili.

¶ Ad secundum negatur etiam sequela: quia communitas Christiana nata est serua, ad per hoc naturali iure sibi non competit potestas super principem suum: & consequenter nec super principis vicarium, nisi à principe sibi concedatur. Vnde licet verum sit, quod ecclesiastica communitas distincta contra principem non habeat super principem & eius vicarium tyrannizantem autoritativam potestatem: non tamen adempta est sibi à Christo, aut quocunque alio modo, sed ex natura sua: quia serua nata est, contraxit hanc negationem. Ad tertium autem dicitur, quod non fuisset opportunius remedium prouidentia humana, quàm oratio ecclesie perseverans. Tum quia prouidentia humana falli potest (cogitationes siquidem mortalium timidè & incertæ prouidentie nostræ) oratio autem ecclesie perseverans falli non potest. Deponeremus fortè, quando non oportet, non prouidentes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autem ecclesie perseverans non deponet quando non oportet: quia

bonus dominus negat quod volumus, vt tribuat quod mallemus. Tum quia facilius, minus impedibilis, & efficacior causa est oratio ecclesie perseverans pro se in necessariis ad salutem ecclesie, quàm tota omnium hominum prouidentia: hæc enim difficile consonat potentia impediri potest, & omnia subiecta non habet: de scripta autem oratio faciliè consonat, non potest potentia aliqua humana impediri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem defub- iunctis scilicet quod dicere Deum solum orationis remedium reliquisse &c. solum enim hoc remedium tanquam supremum & effi- cax simp. inter relictum dicimus existentibus multis aliis remediis per viam admonitionis, &c. Mirum autem dico, quia quum natura- liter ex eisdem tueamur, ex qui us sumus & conseruamur, & Chri- stiana respu. ex oratione fit adaucta, & in vno ouili constituta (dicens te Patre ad Christum, Postula à me & dabo tibi Gentes hæredita- tem tuam) & ex oratione conseruetur (dicente Christo ad Petrum, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua) naturali quoque ordine oratione defendenda est, contra tyrannicè regentem. Mirum dico, nisi quis putet orationem ecclesie perseverantem pro se in vera sui necessitate posse deficere, quod propè infidelitatem esse, si infideli- tas non est: paruulo meo iudicio videtur, diuinæ siquidem prouiden- tiæ, quàm in specie de ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit semet- ipsum ecclesie, deficiet illi in necessariis. seruatis ex parte ecclesie seruandis: vt patet ex descriptis conditionibus orationis. Mirum demum dico, quoniam si efficax hoc orationis ecclesie, &c. reme- dium indubiè creditur, cur insufficienter prouisum ecclesie dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modum excludendi Papam ty- rannum ab ecclesia. satisfit omnibus quæ obiiciuntur de corpore re- spectu membri contagiosi, & similibus. ad omnia siquidem sat est oratio perseverans ecclesie. Pro cuius zelo hanc respondèdi curam suscepi: arbitratus quibusdam licet non omnibus friuolis obiectis re- spondisse, vituperandum non esse hac vice. Rogo igitur lectores, vt æquos se præbeant interpretes aut censores: nihil enim hic aut alibi mihi, sed rationi vel autoritati allatæ tribui volo: hoc etiam vbique & semper sub sacrosanctæ Romanæ ecclesie correctione. Romæ die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi. Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX. DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI, *libellus Thomæ de Vio, Caietani Cardinalis sancti Xisti.*

ILLVSTREM SAPIENTIBVS SENTENTIAM IN VVLGA- rem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quæ à seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota fiunt, nõ discernentes, nodũ (vt aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cæcutientes, offendũr. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, vt ecclesie vultus, licet serenissimus, nouitarum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionem vertere, ac obscura aliis reddere. Ea propter Petri, successorumque eius Romanorum Pont. princi- patus (tot ætates, tempora, atque æuitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico sole fulgens, impetum argu- mentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre sic in- tendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis splendoribus vniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica ecclesia tibi credita, Pater benignissimè, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA de Romani Pontificis institutione & autoritate.

SVMMARIA.

- 1 Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.
- 2 Petri persona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt cla- ues.
- 3 Persona Petri in se, & non solum in persona ecclesie promissa esse clauis.
- 4 Verba Christi, Tibi Petro dabo, non in persona omnium Apostolorum di- cta esse.
- 5 Apostolis aliis non esse alias collatum quod Petro.
- 6 Solum Petrum accepisse clauis, consonat ei quod est, ecclesiam accepisse cla- ues.
- 7 Promissum esse Petro totius ecclesie pontificatum in antedictis promissio- nibus.
- 8 Persona Petri quamuis charitate qualificata dictum esse, Pasce oues meas.
- 9 Sols Petro, ita quod non aliu Apostolo, dictum est, Pasce oues meas.
- 10 Petro soli vniuersam committi ecclesiam per hæc verba Christi, Pasce oues meas.
- 11 Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius ecclesie.

12 Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu ecclesia catholica.

13 Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius ecclesie.

14 Autoritates sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes Ro. Pon- tificis successoris Petri pontificatum super totam ecclesiam à Christo insti- tutum à Petro.

TRACTATVS TERTIVS THOMAE de vno Caietani Cardinalis S. Xisti. De Romani Pontificis institutione & autoritate in Quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super vni- uersas Christi ecclesias, quamuis quæstionibus multis pulsatus fuerit, nostro tamen proposito vnica inuesti- gatione absoluendus occurrit. Non enim veritur hic in dubium, an Rom. Pont. sit de facto caput ecclesie: nec an idem potestatem habeat à Deo eo modo quo iuxta Aposto- lum Rom. 13. Nõ est potestas nisi à Deo, & quæ à Deo sunt, ordinata sunt.

sunt: & sicut potestas regia in veteri testamēto erat à deo: iuxta illud primi Reg. 8. Audi vocem eorum, & constitue super eos regē. eiusmodi enim omnia aduersariorum multi affirmant. sed vertitur in quæstionem, an à Christo institutus fuerit Rom. pōtificis super omnes ecclesias principatus in beato Petro: ita quod instituerit Christus Petrum cum eius successoribus suum vicarium ad gubernandum omnes Christi ecclesias. Quo fit vt loca à rationibus & autoritatibus affirmantibus Petrum, seu Romanum pontificem fuisse, seu esse caput omnium ecclesiarum, à præsentī secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sint ex quibus Christum Dominū contulisse huiusmodi principatum Petro soli habetur.

QVIA verò ex sacris literis pendet omnis quæstionis huius veritas, & duo sunt præcipui textus, scilicet Matth. 16. & Ioan. vlt. expressè de hoc mysterio loquentes: idè primò iuxta vtrunq; textum inuestigandum est, an soli Petro verba Christi dicta sint. Secundò, an per hæc soli Petro Pontificatus totius ecclesiæ à Christo commissus sit. Tertiò, an hic totius ecclesiæ pontificatus Petro à Deo commissus sit ab eodem Domino datus successorī Petri. Quartò, an sit à Christo hic pontificatus datus Rom. pontifici, vt Petri successorī. Vt autem primi clara sit absolutio, Matthæi textus prius discutiendus sic est: vt in primis tractetur opinio dicentium verba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentium non Petro, sed ecclesiæ: postea dicentium Petro & Apostolis aliis, demum negantiū soli Petro, quia ecclesiæ, dicta esse. Multifariam siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionem Matth. 16. relata. Tibi dabo claves, &c. Quidam nanque adèd restrinxerunt verba hæc, vt personam etiam Petri ab illis eximerent, & ad solum diuinum donum in Petro directa intelligerent. Alij etiam restringentes & eximenes Petri personam, ad solam ecclesiam in Petro significatam Christi verba dirigunt. Multi autem extenderunt Domini promissionem ad alios Apostolos: ita quod Petro in persona omnium Apostolorum dicta accipiunt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatem collatam Petro negant: eò quod similis potestas aliis Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quæcunque alligaueritis super terram: & alibi. Hæsitant denique aliqui, quo pacto soli Petro claves datas esse verificatur, & tamen datas quoque ecclesiæ esse claves omnes affirmamus. Quo circa ordine quo numerata sunt quinque hæc, sigillatim tractanda sunt. Preponendo vbique rationes dubitandi, vt opposita iuxta se magis elucescant.

CAPVT II.

Petri personæ, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt claves, &c.

NON desunt dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediatè collatam, sed dono virtutis mediante: ita quod perduto virtutis dono, perire simul pontificiam potestatem necesse sit, tãquam virtus glutinum quoddam sit iungens homini pontificatum. Quo fit, vt horum iudicio claves non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocunque.

ARGUMENTANTVR autè hi ex huius Euangelij textu multipliciter.

Primò, quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es, proculdubio in spe veræ fidei, non inchoasset enim à Simonis beatitudine, nisi ad subsequenter pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

Secundò, ex eo quod Dominus adiungit, Simon Bariona, hoc est filius columbæ: vt Hiero. exponit. Quorsum enim Petrus accepturus pontificatum, filius columbæ prænominatur, nisi vel eius simplicitas columba significata: iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: vel Spiritus sanctus, qui columba designatur: eo quod in columbæ specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatum pertineret.

Tertiò ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: sed Pater meus qui in cælis est. Monstrant enim hæc non à carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruendū esse qui aliis præficatur in Christiana fide erudiendis.

Quartò, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit, Tu vocaris Petrus, vt glos. ibi notat, ob fortitudinem fidei, & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera spectant: quæ vt dictum est, aut impertinenter præposita sunt, aut principatum tunc subsequenter promissum opportuna media sunt.

Vnde & quintò arguunt ex subiuncta prima promissione, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. Quum enim ista sit prima promissio Petro facta, quoniam vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt per hanc Petram demonstratur ipse Petrus: inquit enim Hieron. super Matth. ædificabo ecclesiam meam super te: & Augustin lib. re-

tract. refert seipsum dixisse, quod in Apostolo Petro tanquã in petra ædificata est ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypri. quoque vbi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: super vnum ædificat ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio non immediatè, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personam Petri pertineat, vt ipsa Domini verba testantur, dum non dicit, Super te, sed super hanc Petram, hoc est, super te petram ædificabo ecclesiam meam: consequens est, vt subsequentes quoque promissiones intelligantur factæ personæ Simonis, quatenus erat Petrus, & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solum est prima, sed principalis: nam præcipuum donum Petro collatum est esse fundamentum ecclesiæ. Ex hoc autem quod hæc promissio est prima, & principalis: consequens est vt aliæ promissiones consequentes sequantur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humanæ, nisi mediante dono virtutis: quod erat intentum manifestandum.

NON est difficile catholico doctori monstrare falsam esse re-

latam sententiam, dubitando ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quàm hæresis quorumcunque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauisque ecclesiæ in solis, & omnibus iustis haberi ecclesiasticamque ex solis iustis constare: quæ omnia reprobata, & damnata esse constat. Verum, ne hæretici cauentur se opprimi auctoritate prælatorum, & non Euangelij, ex ipso Euangelij textu catholice doctrinæ reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarum prima secundum planum Euangelij contextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatæ confessionis actorem fructum seu præmium: & personam, seu personæ conditionem, cui reuelatio facta est. Dicendo, Beatus es, fructum, seu præmium pronuntiat: dicendo, Simon Bariona, personam ad litteram, seu conditionem personæ mysticæ, puta simplicitatem, seu spiritualitatem aperit. & dicendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam confessionem spectat, & non ad futurum principatum. Quod vt plenius intelligas, vide singula. Meritò ex accepta reuelatione Simo beatus dicitur: quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac vita est, qui ad cognitionem supernarum substantiarum peruenit, & secundum Euangelicam veritatem beatitudo viatorum in spe veræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longè magis Simon beatus fuit quum, ad cognoscendum trinitatis mysterium peruenit, non in nixu reuelationi aliis factæ (vt nobis contingit) sed reuelationi sibi ipsi interius factæ. Ad hanc enim cognitionem Petrum peruenisse testatur verba Petri: testatur est Dominus confessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei viui. confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant qui erant in nauicula, Verè filius Dei es, Matthæi decimoquarto. confessus fuerat, & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat quod esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, vt sit adiectiuum determinans suum substantiuum absolutè: vt ita dictum sit Dei viui, tanquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis: & sic per accidens adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei, ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet suum substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiat Pater, dum dicitur, Filius Dei viui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni Petri, & constituit Petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter veram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimè, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quod est naturalis filius Dei. Et ne altitudo sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune nanque est Christo & nobis, quod sumus filij Dei, (secundum quod de nobis scriptum est Ioannis primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis: Christus autem est filius Dei, non quia vult, sed quia est. Ratio siquidem quare Deus non genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christum, est sua essentia, qua genuit vnigenitum Deum, qua & ipse Deus est.

Hoc autem vocando ancillas ad theologiam arcem (quia viuere viuentibus esse: vt dicitur secundo de Anima) significatum est per Deum viuum: ex eo nanque, quod viuere viuentibus est esse, idem est, Filius Dei viui in quantum viuunt, & Filius Dei, in quantum est. Meminit tamen Petrus non Dei esse, neque Dei natu-

Profundissima si dei Petri expositio qua Christus exprobrat dicens, Beatus es: & ex his verbis, tu es Christus, tu es filius Dei viui, id est filius Dei naturalis, & coessentialis Patri: & Spiritus sancto, qui Christus confessus est ad.

Opus Caiet. D.D. natu

252

naturæ, sed Dei vitæ: quoniam cuiusque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua uiuit. Quod si altius perspicere cupis: iunge hæc simul, scilicet Filius Dei uiui: quum enim constet ex vna parte filium sonare genitum talem qualis eius parens est, & ex altera parte parentem significari Deum uiuum: si cointellecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimum operum esse omnibus uiuentibus facere tale quale ipsum est: vt habetur secundo de Anima. manifestè videbis quòd dicendo Filius Dei uiui, significatur naturalis filius Dei: ex eo enim quòd filius Dei ponitur, genitus à Deo dicitur, ex eo autem quòd Filius Dei, in quantum est uiuus, ponitur, quia naturalissimum opus uiuenti quatenus uiuens est, genitus significatur. Acutissimè ergo & formalissimè, Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicendo Christum Filium Dei uiui. Et si altius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudi non solum duas trinitatis personas, Filium scilicet & Patrem, & rationem ac modum generationis, scilicet quòd ille naturalis Pater & iste naturalis Filius (vt declaratum est) sed substantialitatem coæternitatem ac coequalitatem vtriusque. nam ex eo quòd naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei uiui, significatur quoque quòd ipse est Deus uiuus: & quum non sint multi dii, significatur quòd est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coæternus, & coequalis. Nec Spiritus sancti persona omissa est, Christus enim sonat vñctum Spiritu sancto, vt ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit vt hac confessione Petrus non minus diuinæ trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quam Ioannes dicendo, In principio erat Verbum, & verbum erat apud Deum, &c. imò licet Ioannes spiritualis, dum ad immaterialem, intelligibilemque gradum penetravit, Petrus tamen personas nominibus propriis Filij ac per hoc Patris & generationem naturalem cum ratione generandi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei uiui: & ideo iure à Salvatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intendisse inuenies Origenem, Chrysostr. atque Hilar. hunc tam altum istius confessionis sensum testatur ecclesia quotidiana ueneratione repetens prima diei hora, Christe filij Dei uiui, &c. Meritò quoque ad eandem reuelationem spectat Bar iona. dupliciter siquidem vt Hieronymus dicit, potest intelligi: vel legendo, Bar iona: id est, filius Ionæ (Bar enim idem sonat quòd filius) vel quòd vitio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Bar ioanna: id est filius Ioannis: Simon si quidem creditur à multis filius Ioannis: secundum tamen veritatem filius fuit Ionæ: vt patet Ioan. primo. Simon filius Ionæ, tu uocaberis cephas: licet vitio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen, Tu es filius Ionæ, id est columbæ: secundus autem literalis. Tu es filius Ionæ seu Ioanna. Vterque autem sensus propositum fouet: nam si filius exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat. ad reuelationem nanque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maximè præparant: Spiritus enim sanctus disciplinæ effugiet fictum (vt dicitur Sapientie primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei, primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Ionæ vel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ veritatis valde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quòd ideo Dominus naturalis patris ipsius non Petri, sed Simonis meminit: vt subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quòd patrem suum & naturalem Patrem Simonis è regione ponit, tanquam diceret, Beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed Pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meum, sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysostr. dicens, Vanum est dicere, Tu es filius Ionæ vel Ioanna, nisi vt ostendat, quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ: eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Salvatore nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorem & præmium, &c. vt Petri confessio vera habeatur: & sic ipse verus ac naturalis filius Dei credatur ex Petri confessione, non à carne & sanguine, sed à cælesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset, confessionem Petri vt humanum verbum acciperemus: nunc autem vt à Deo prolata sententiam habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quòd hucusque nihil ad principatum Petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad Petrum sermonis, circa illius confessionem versatur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei uiui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur: vnde & inchoat à reddendo vices ipsi Simoni Petro, Et ego dico tibi: tanquam diceret (vt Hieronim. notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi, Tu es Petrus, & super, &c. Vbi aduerte non solum diuersas, verum non

Fuit Petrus Iona non Ioannis filius.

vnus, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse. nam prima promissio constructionem respicit ecclesiæ, Aedificabo ecclesiam meam: secunda autem autoritatem, Dabo claves regni cælorum: & quodcunque solueris, &c. illa ad ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit: tantumque inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantia. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram vel Christum vel Petrum, vel confessionem Petri, vt Chrysostr. exponit: si tamen subtilius perspexerimus, vnus est sensus literalis: hoc est, quòd per hanc petram demonstratur Petrus. August. enim in libro primo retractationum cap. 21. lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior. Petrusne, an Christus demonstratur per hanc petram. Vnde hac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petrum demonstrari: vt patet ex eo quòd Dominus dixit, super hanc petram aedificabo. Si enim seipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed aedifico: quoniam tunc verè super seipsum aedificabat faciendo de Simone Petrum: super Petrum autem non tunc, sed post resurrectionem aedificare cœpit, & propterea dixit in futuro, aedificabo: ac si apertè diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum ecclesiæ meæ. Confirmaturque hic sensus, quia aliter impertinenter præmisisset, Tu es Petrus: quum tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangelium insinuet: quum Dominus quasi reddens vices Petro (vt prædictum est) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur, Et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam? Vnde Hieron. exponens hunc locum ait, secundum autem metaphoram petræ, rectè dicitur ei, aedificabo ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysostr. de confessione Petri, in idem redit: quoniam confessio fidei in idem redit cum soliditate seu firmitate fidei, quam denotat Petrus: non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu. & rursum constat quòd ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quam fidei confessionem. Vnde relinquitur quòd ad literam per hanc petram, demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hanc petram, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum creditum, in te Christum confessum: vt complectaris omnes sanctorum expositiones. nam singulæ veræ quidem sunt, sed partem tantum veritatis explicarunt: fidem seu fidei confessionem, aut Petrum, vel Christum exponentes. Quum autem vtrunque simul iungitur, ita quòd & Petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur, integra veritas, integer sensus habetur literæ dicentis non super petram, sed super hanc petram. Indiuiduatur siquidem metaphorica petra, & fit hæc: quia est in hoc demonstrato supposito: sicut quòd licet aliud in Petro existens indiuiduatur: & fit hoc quia est in ipsa Petri persona.

Hoc igitur integro sensu literali patefacto & admissio, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas conuenire in hoc, quòd omnes sunt factæ vnica personæ ipsius Simonis, qui dicitur Petrus: cui dictum est, Tu es Petrus. Manifestaturque sic esse primo de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. Primò, Tu, secundo, es Petrus, tertio, super hanc petram. Ex pronomine, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliqua, nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grammaticos. Rursum ex pronomine, Tu, monstratur vnica persona: vt patet. Ex coniunctione propterea huius quod est esse Petrum ad ly, tu cum dicit, Tu es Petrus, significatur apertè affirmari à Domino illam vnica personam esse Petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eandem petram, quam tunc pronomine demonstratiuo monstrabat, Tu es Petrus. Significantissimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandem monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronomen, Tu es Petrus, monstrabatur: & hoc tantò clarius, quanto nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurum Christi ecclesiæ fundamentum, iungitur huic petræ, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronomine, Tu, oportet intelligere, quòd esse Christi ecclesiæ fundamentum, permittitur vnica personæ demonstratæ per, Tu: cui tunc datum est quòd esset Petrus. Et vt hoc magis ac magis notes, inchoauit Dominus, Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio columbæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autem promissione clarissimè patet: quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicendo, Et tibi dabo claves. Oportet nanque hæc valdè notare: quoniam hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sancta, sed re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est, fidei firmitatem ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diminutum futurum quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solum dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petram: quam proculdubid tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus: si enim super fidei solidum absolutè aedificaturus esset, non de articulo sollicitatè ad personam illam. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatem

Fides magis quam illius confessio est fundamentum eius.

Promissio Christi Petro illi re venenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est, fidei firmitatem ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diminutum futurum quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solum dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petram: quam proculdubid tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus: si enim super fidei solidum absolutè aedificaturus esset, non de articulo sollicitatè ad personam illam. Sed schismatici personalis fundamenti vnitatem

tatem à Christi ecclesia tollere, per hæc commenta nituntur. Dominus autem hos omnes præueniens, sermonem ad Simonem Petrum sub pronomine direxit, inchoans, Et ego tibi dico. & subdens, Tu es Petrus: tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, non vos, ut vnitas fundamenti ecclesie, vnitas quoque personalis à Christo affirmata intelligatur: dum dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus postea fundamentum: quando super hanc Petram, id est te Petram ædificabo ecclesiam meam. Duplex autem aduertenda est inter has promissiones differentia prima est, quòd esse fundamentum ecclesie non permittitur personæ Petri absolute, sed quatenus est Petrus seu petra: clauis autem regni cælorum promittuntur personæ Petri absolute. Et habes hanc differentiam ex Euangelio: dum de primò dicitur, Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, non dixit, Super te ædificabo ecclesiam meam: per hanc enim petram demonstrauit totum quod dixerat, Tu es Petrus: nam petram reddidit ad ly Petrus, & articulum hanc reddidit ad pronomen, tu, tanquam si diceret, Tu es Petrus, & super te Petrum ædificabo ecclesiam meam. De clauibus autem regni cælorum non dicitur, Et tibi Petro, neque huic petra, sed simpliciter & absolute, Tibi dabo clauis, monstrans per hoc, quòd dicit, tibi, quòd personæ non qualitati, per petram significatæ, puta fidei promittebat clauis: personæ ergo qualificatæ promissum est fore Christi ecclesie fundamentum: personæ verò nullæ promissæ sunt clauis regni cælorum. Altera differentia est, quòd in prima promissione Petro promittitur ecclesiam sustinendi officium, non se Petro, sed Christo actore: nam non dixit, Et super hanc petram ædificabis ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: tanquam si diceret, Tu sustinebis tanquam petra me ædificante ecclesiam meam super te petra. In promissione verò clauium aperiendi officium, & claudendi non sibi reseruauit Dominus, sed se daturum clauis promissit: ut ille cui dantur agat aperiendo, vel claudendo regnum cælorum. Hæc ex Euangelij pleno sensu differentia constat. Ex quibus euidenter colligitur differentia inter officium Petri quo ad potestatem vrendi clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officium eiusdem ad sustinendam ecclesiam in fide: dum officium clauium homini committitur: officium verò sustinendi ecclesiam in fide ad Christum ut actorem, ad petram ut rationem sustinendi, ad hominem verò petrum, ut fundamentum suppositumque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, ut sciamus hinc rationem reddere poscentibus nos de ea, quæ in nobis est fide: ex his enim facile est perspicere, quòd clauis regni cælorum non sunt datæ sanctitati seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastoris ouium Christi. Si quis autem contra huiusmodi exactam expositionem verborum Euangelij obiiciat, eo quòd Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniam non perseverauit solidus, ac firmus in fide, ter siquidem postea dominum negauit: ac per hoc verba Domini sonantia in præsentem, Tu es Petrus, non sunt sic exactè intelligenda: aduertat sic obiiciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: Petrus quidem ex tunc factus est firmus in fide, dicente Christo, Tu es Petrus: ut Hieron. testatur, exponens, Et ego tibi dico, non sermone casso, & nullum opus habente, sed, dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. Nec deficit negando Dominum in fide, quæ in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore confessio fit ad salutem. Testatur siquidem Dominus Petram non defecisse in fide. Luc. 22. dicens, Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: constat enim Christum in omnibus exauditum fuisse pro sua reuerentia, ut dicitur Hebr. cap. 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & periurium manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos: auersus enim fuit à charitate Christi, non à fide, perseverauit ergo semper Petrus.

HIS PRÆMISSIS Ad obiectiones in oppositum dicendum est. Et circa tres primas non oportet insilire, quia iam declaratum est, quòd impertinentes sunt: nam ad confessionem Petri spectant omnia, quæ in eis afferuntur. Ad alias verò obiectiones, ex illis verbis, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, dicitur quòd hæc quidem spectant ad pontificalem gradum, non secundum officium clauium, sed secundum officium fundamenti. Et ex proposito Dominus dixit, Non tu vocaberis Petrus, sed tu es Petrus, ut affirmaret, tu es Petrus re & nomine: hoc es solidus, firmus, constans, &c. in fide tanquam petra: ut Leo Greg. Bedaque exponit. Nec ex his aliud potest inferri, nisi quòd soli habenti fidem conuenit esse fundamentum sustinendi ecclesiam in fide, quòd gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quòd esse fundamentum mediante charitate, seu iustitia conueniat Petro, sed mediante fide. Et rursum hinc non habetur, quòd esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolute: ac per hoc promissum sit cuiunque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed de articulo eam ad personam, adiungens ly, hanc, dicendo, super hanc petram: proculdubio enim petra tunc demonstrata per præmissa verba, Tu es Petrus, reperitur: ut qui modo est Petrus futurum

sit fundamentum. Quocirca clarè patet, quòd sicut solus Simon demonstratus est dicendo, Tu es Petrus, solus quoque repetitus est Domino. Et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolute: sed sola prima inter eas scilicet ædificatio ecclesie facta est dono fidei, non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi.

Ad confirmationem autem inferentem simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti: respondetur, quòd ex differentibus verbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de utroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturam principalis cæteris paribus: vbi tamen (ut in proposito) maxima est in cæteris disparitas: non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quòd in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicente Christo, Ego ædificabo super te Petro: in officio autem clauium non dixit, Ego aperiam, aut claudam, sed absolute, Tibi dabo clauis regni cælorum. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamenti officium, & aliter officium clauium: illud mediante firmitate fidei, istud homini absolute. Consentanea est autem huiusmodi differentia à Christo instituta humanæ etiam rationi: nam vsus clauium siue reclusus, siue abusus fuerit, non in vniuersalem redimat ecclesiam: officium autem sustinendi fidem si aberraret, ecclesia vniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo clauis regni cælorum non dono virtutis (ut hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

CAPVT III.

Persona Petri in se, & non solum in persona ecclesie promissas esse clauis.

NON longè à prioribus recedunt affirmantes clauis regni cælorum non Petro, sed ecclesie à Christo promissas dicente, Tibi dabo clauis regni cælorum: tanquam dixerit, tibi, hoc est ecclesie significatæ per te, non tibi, dabo clauis regni cælorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse clauis, sed dono Dei promissas esse clauis. solum in hoc differunt, quòd priores dono Dei in quolibet iusto, aut saltem in quolibet sacerdote, isti dono Dei in ecclesia inuento clauis datas asseuerant, eo quòd Petro non ut vni homini, sed ut personam gerebat ecclesie Christum dixisse contèdunt, Tibi dabo clauis regni cælorum: nitunturque hoc multis argumentis astruere. Vnde primò arguit, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat clauis dicens, Beatus es Simo Bar iona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi apertè Petrus in hac persona non est Petrus, non est caro, neq; sanguis, non Simo Bar iona, omnino Petrus extra hominem ponitur: & iam non est vlla persona per se, sed reuelantis Patris auditor cui dantur clauis. Nulli ergo priuato homini datæ sunt clauis, sed soli ecclesie, quia de nullo priuato homine certissimus habeat necne reuelationem Patris: ecclesia autem ipsa est de qua dubitare non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium.

Secundò, ex coherentibus. Christus enim post gloriosam istam Petricommodationem, quum ei Petrus prohibuit ne moreretur, reprehendit Petrum, Vade post me Satana: non enim sapiens ea quæ Dei sunt. Ut ex subsequuta post commendationem vituperatione clarum fiat illum superiorem Petrum qui clauis accepit, non fuisse Petrum filium Bar iona, sed ecclesiam filiam Dei: quæ verbo Dei genita: verbum Dei audit & consistetur perseveranter in finem: non aliquando non sapiens quæ Dei sunt, nec vnquam retrò abire iussa, sicut Petrus.

Tertiò, ex eo quòd Christus dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: hoc est, super fidem à Petro totius ecclesie persona concessam: ac per hoc in qualibet ecclesia, vbi est fidei petra, illic & clauis. Firmatur autè hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseverans confessione: quoniam mox post acceptas clauis errauit: & tamen non sunt ei clauis rursum allatæ: quare non in sua, sed ecclesie persona eas accepit.

Quartò, Quando papa eligitur, an secum affert clauis vel non? si affert, ergo erat papa antequam eligeretur: si non affert, à quo accipit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab ecclesia? Item, quando papa moritur cui reliquit clauis, nisi ecclesie à qua accepit? quid igitur potest dici contra hanc euidentissimam experientiam, optimam Euangelij interpretem clauis, nec Petro nec successori: sed soli ecclesie datas? à qua tanquam minister accepit vsurus eis sacerdos in qualibet ecclesia.

Quintò, formatur argumentum similis formæ argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. vitur dicens, quòd sicut Abraham ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiam. Quare etià hic similiter: si Petro haberi reuelationem Patris,

DD 1 & Christ

& Christum confitenti claves dantur: ita necessè est homini similiter confitenti & reuelationem habenti, claves donatas esse: quòd nulli nisi ecclesie conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter certo, ac perseveranter habere possit hanc confessionem: ut etiam de ipso Petro patet.

¶ Sextò: quia non solum (vt Aug. primo lib. de doct. Christiana. ca. 17. testatur) has claves Christus dedit ecclesie suae vt quaecunque solueret in terra, soluta essent & in caelis: sed etiam, vt ipse testatur super Ioan. Petrus Apostolus propter apostolatus sui primatù ecclesie gerebat figurata generalitate personam, in persona ergo non sua, sed ecclesie claves accepit. Quod ex Aug. verbis ibidem amplius firmatur quum dicit, Quod enim ad ipsum Petrum proprie pertinet, (nam vnus homo erat gratia vnus Christianus) abundantiae gratia vnus, idemque primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo claves regni caelorum, vniuersam significabat ecclesiam. Confirmaturque eadem sententia ex verbis eiusdem Aug. Psal. 108. Sicut quaedam dicuntur quae ad Apostolum Petrum pertinere videntur: neque tamen habent illustrem intellectum, nisi quum referuntur ad ecclesiam: cuius ille agnoscitur in figura gessisse personam propter primatum, quem in discipulis habuit: sicut est, Tibi dabo claves regni caelorum: ita Iudas personam sustinet inimicorù Christi. Ex his enim verbis apparet Petrum non in sua, sed ecclesie figurata persona claves suscepisse, dum hic dicitur non haberi illustre intellectum, nisi ad ecclesiam referatur: & ibi contra personales condiciones Petri aduersatiua coniunctione subditur: sed quando ei dictum est, Tibi dabo, ecclesiam significauit. Et confirmatur rursus autoritate Euangelistae describentis interroganti Christo. Quem dicunt homines esse filium hominis? nullum certum discipulum respondisse opinionones, quae de eo erant, interroganti verò de se Apostolos, vnum certum Petrum respondere, & constanter absoluere, ac pronuntiare fidei confessionem, vt veram Christi cognitionem in vnitatem & firmitate consistere, non multorum opinionibus velut arundinem agitari doceret. Tenet ergo Petrus ecclesie vnitatis figuram. Accedit ad hæc Cypria. autoritas habita 24. q. 1. loquitur Dominus: dicentis, Quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem tribuat potestatem: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit: hoc vtique erant ceteri Apostoli quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitatem proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitatem claves accepit, vt attestantur etiam capitula, omnibus. &, quodcunque. 24. quæst. 1. ex Hieron. & August.

AD EVIDENTIAM Horum considerandù est, vnum dici à sanctis: scilicet Petrum significasse ecclesiam, quum claves accepit. Duo autem exponi seui de duci: primum est, Ecclesia accepit claves, quum Petrus claves accepit: secundum est, quod persona Petri non accepit claves. Vnde dupliciter contingit hic errare, vel negando primum, vel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum ecclesiam significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare autem ecclesiam sic accepisse claves, quòd persona Petri non acceperit, error est plusquam hæreticus: quonia Euangelica per hoc negatur historia, & historia in parabolam vertitur. Parù dixi, quoniam omnis etiam veteris testamenti historia in parabolam verteretur. Declaro singula: si enim Petro non in persona propria, sed solummodo in persona significata per eum ecclesie promissa sunt claves, quum dictum est ei, Et tibi dabo claves, &c. parabolicus Petrus inducitur, & non narratur historia, sed parabola, quum dicitur, Venit Iesus in partes Caesareae Philippi, & interrogauit Discipulos suos, cum reliquis quae sequuntur. Et eadem licentia qua hæc historia vertitur in parabolam, omnia alia historia non solum noui, sed etiam veteris Testamenti in parabolam verti potest: scriptum est enim, Omnia in figuram contingebant illis. Si enim quia Petrus figuram gerebat ecclesie, parabolicus ponitur, & non in propria persona circa claves, parabolam quoque necesse est fateri de Martha & Maria, quae figuram gerebant vitæ actiuae & contemplatiuae: parabolæ quoque erunt resurrectionis trium mortuorum à Christo: quia figuram gerebant trium generum peccatorum spiritualiter resurgentium: quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccato: ista nos in nouitate vitæ significat: & breuiter vniuersa ruit rerum gestarum fides in sacra Scriptura ex hac licentia. Vera autem & probata sententia est, dupliciter aliquid significari: vno modo per modum parabola (sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij conducti ad vineam, significant cultores Dei in Christi ecclesia: & sic de alijs) alio modo per modum rei gestæ: ita quòd res verè gesta significat rem aliam: sicut transitus Hebraeorum per Mare rubrum significat transitum nostrum de vitijs ad virtutem: & aduentus Magorum adorantium Christum, significat viatorum progressum ad caelestem patriam. Inter hos autem significandi modos hæc est ad propositum disparitas, quòd in parabolica significatione nulla est cura de significantibus personis secundum seipsas: quoniam ad significandum tantum describuntur: quemadmodum apud Poetas fit in comœ-

dijs & tragœdijs. Quum autem res gesta significat, oportet primo omnem curam adhibere ad rem, quae geritur, & ad personas secundum seipsas: quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo secundum Dionys. & Aug. efficax trahitur argumentum. Vnde oportet primo verificare in historiis res gestas & dictas de personis secundum seipsas ad veritatem fidei: & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliam, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad ædificationem Christi fidelium: non ad comprobandum ea fidei, quae in controuersiam veniunt. Quocirca oportet primo ad veritatem fidei saluandam sensum historicum tenere, & personam Petri non vertere in personam parabolicam, quum de fidei agitur historia, & sensus literalis inuestigatur Euangelicæ historiae, quando venit Iesus in partes Caesareae Philippi, & interrogauit primo ac secundo, audiuit responsiones primo Discipulorum, deinde Petri: respondit Petro, dixit, promisitque claves regni caelorum. Et firmata veritate sensus literalis, quòd personæ Petri dictum promissumque est, superaddere licet sensum mysticum, quo Petrus figurat ecclesiam, sicut apparet in similibus, puta in significatione vitæ actiuae per Martham (cui dictum est, Sollicita es & turbaris erga plurima) & contemplatiuae per Mariam, de qua dictum est, Optimam partem elegit, quae non auferetur ab ea: & sic de alijs. Patet ergo Petro in persona ecclesie promissas esse claves, verum est sic, vt personæ ipsius Petri primò, & ad literam promissas sunt: quia illud verificatur secundum sensum mysticum, hoc autem secundum sensum literalem.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, clarum ex antedictis esse verba illa Domini (Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus) non ad Petri primatum, sed ad ipsius confessionem, & confessionis fructum spectare: & propterea tanquam in pertinentia longè sunt à proposito secundum literalem sensum. Has autem Petri condiciones trahere mystica interpretatione ad ecclesiam, quamuis sustineri possit, intolerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum, auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannis vertatur in parabolicam personam.

¶ Ad secundum verò dicitur, falsò interpretari finem, cur post tantam commendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundum planum literæ sensum commendatur primò persona Petri ratione diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprii sensus neutrum autem secundum historiae fidem spectat ad alium quàm ad Petrum: quoniam tam commendatio quàm reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum: quo quilibet proprii sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinae reuelationis sectator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc petram demonstrari ad literam fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quòd cuiuslibet partiali ecclesie, vbi est fides, æqualiter datae sint claves: sed sufficit cuiuslibet fidei ecclesie datas esse in totius ecclesie capite, quòd est hæc petra, super qua Christus ædificat ecclesiam suam.

Et ad confirmationem dicitur, quòd licet Petrus errauerit, non tamen desit esse petra: tū quia per illa verba, quae obijciuntur. Absit à te Domine, non erit tibi hoc. Petrus, nec fidem nec charitatē perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Satana: vt tentatori dixerat, sed modificauit dicens, Vade post me Satana. tāquam diceret, Sequi tu me debes, non ego affectum tuum. Tum quia, vt prædictum est, quum postea Christum negauit, fidem non perdidit, sed petra fidei perseverauit in corde. Et tamen, vt Theop. Lu. 22. notauit. Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit dicens, Confirma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quum papa eligitur, neque secum claves affert neque ab ecclesia illas accipit: sed à Christo, non noua traditione, sed antiqua illam, quam tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat, quae Petro succedat: Christus autem ipse in beato Petro cuiuslibet successoris claves tradidit, & propterea vana est quæstio, à quo accipit, aut cui relinquit moriens: verbum enim Christi semper viuum dat claves cuiuslibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad vtilitatem ipsius credentis & iusti: claves autem potestatem significant, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuiuslibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abraham: non tamen cuiuslibet credenti & confitenti Christum, imò nec cuiuslibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet claves: id est, potestatem aperiendi & claudendi alijs sicut nec cuiuslibet imitanti fidem Abraham datur, quòd sit pater multarum gentium, quòd in semine suo benedicantur omnes gentes, quae tamen Abraham credenti datae sunt. Quòd autem additur, nulli ecclesie conuenire posse constanter, certo ac perseveranter habere Petri confessionem, si ad singulares personas refertur Paulus Apostolus ad Romanos octauo, confutat, dicens. Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c. & subdit, Certus sum

Clavis in
selligendi
Scriptu-
ras diuini
vni.

sum enim, &c. loquens ad literam de electis. Quod si non contra rem, sed contra notitiam nostram arguitur: quia nos nescimus quis perseuerabit, facile satisfit per hoc, quod Deus suauiter disponens omnia, non exigit ab homine maiorem certificationem ea; quæ est fidei & humani moris, à fructibus, scilicet eorum cognoscendo homines.

Ad sextum dicitur verum esse & quod ecclesiæ datæ sunt clauēs, & quod Petrus personam ecclesiæ figuratæ gerebat, & quod vnitas Petri vnitatem ecclesiæ significauit. Sed in hoc falluntur argumenta, quod ex his veritatibus in aliam veritatem insurgunt: hæc siquidem veritates non contrariantur huic alij veritati, quod Petrus in propria persona accepit clauēs: sunt hæc enim omnia simul vera. Et primum quidem & vltimum, vt sexto patebit cap. ad veritatem sensus literalis spectant: quoniam ad literam Petrus in propria persona sic accepit clauēs, quod etiam Ecclesia accepit easdem. Reliqua autem ad mystici sensus veritatem spectant: secundum spirituales siquidem sensum, vnus Petrus vnitatem ecclesiæ significat, & vniuersalem ecclesiam repræsentat. Vnde Cypria. Hieron. & August. dicta, quæ obiciendo allata sunt, verissima sunt, sed iuxta sensum mysticum. Sed non aduersantur sensui literalis: quo (vt Euangelica testatur historia) ipse Petrus in propria persona, cui reuelatio facta est, respondit, clauimque promissionem accepit. Ad clarior tamen notitiam habendam verborum August. scito duplicem Euangelij sensum: hoc est, literalem (quo verificatur, Tibi, id est Petro, dabo clauēs regni cælorum). Et mysticum quo verificatur tibi, id est Ecclesiæ significatæ per te dabo clauēs regni cælorum esse ab August. comparatum non penes verum vel falsum, sed penes clarum vel minus clarum. Ad sensum siquidem mysticum spectat, quod Petrus gerat in figura personam ecclesiæ: sicut ad sensum mysticum pertinet, quod Iudas gerat personam inimicorum Christi: ad literam autem ipse Iudas erat Christi inimicus, & ipse Petrus est cui promissæ sunt clauēs. Vnde Augustinus quia sensus mysticus clarior est, quàm sensus literalis, in proposito (vt testantur tot quæstiones, quæ circa sensum literalem emergunt) & sensus mysticus ita est omnibus manifestus, vt etiam vulgares sciant clauēs esse ecclesiæ, comparauit sensum literalem (iuxta autem clauēs promissæ sunt personæ Petri futuri pastoris totius ecclesiæ) ad sensum mysticum, iuxta quem clauēs promissæ sunt Petro in figura ecclesiæ: & dixit, quod mysticus sensus est clarior: hoc enim sonant illa verba, Non habent illustrem intellectum, nisi ad ecclesiam referantur, cuius ille gessit in figura personam. Negauit siquidem illustrem, & non negauit verum intellectum nisi ad ecclesiam referantur: constat enim illustre ad claritatem pertinere. Et hoc intendere Augustinum patet ex contextu: volens enim exponere Psalmum illum, Deus laudem meam, partim de Iuda, partim de populo Iudæorum inimico Christi, præmittit. si autem de tali genere malorum, id est inimicorum Christi ingratorum Iudæorum, omnia mihi videntur posse clarius aperiri: & statim subdit verba allata, vbi clarè videre quilibet potest non derogari veritati sensus literalis (quo personæ Petri sunt clauēs promissæ) ex hoc quod sensus iste non est ita clarus sicut mysticus: neque enim solus est text. iste talis, sed innumeros habet in sacra Scriptura consodales: quorum sensus illustris non nisi mysticus est. Allata quoque verba August. super Ioann. non negant Petro secundum propriam personam dictum esse, Tibi dabo clauēs: sed affirmant, Petro in persona ecclesiæ figuratiuè dictum esse, Tibi dabo clauēs. Ex hac autem vera affirmatione non sequi negationem illius alterius veritatis satis patet. Ad vim autem, quæ fit in coniunctione aduersatiua, responderetur quod coniunctio illa augmentatiua, est iuxta frequentatiuū loquendi vsum, quo dicimus aliquem virtute bonum virum, sed officio bonum ciuem: & similia. Tāquam enumeratis Augustini quibusdam personalibus Petri conditionibus, auxerit conditionem Petri, transeundo ad extensionem eius in vniuersam ecclesiam significatiuè, cum qua significatiua cōditione stat, quod per proprietatem pastoralis officij idem Petrus ad vniuersam se extendat ecclesiam: quamuis hoc non sit ibi ab Augustino explicatum, qui de Petro & Ioanne mysticè tractabat, vt ille actiua, iste contemplatiua vitæ personam gerebat. Vnde quum infertur, quod non vnus, sed vnitas clauēs accepit, pro quanto affirmatur vnitatem clauēs accepisse, verum dicitur, sicut verum est ecclesiam accepisse clauēs: quatenus verò negatur vnum Petrum accepisse clauēs, aut falsum dicitur, aut piè exponendum est. Nam si ideo negatur vnus, vt negetur Petrus, falsum dicitur contra Euangelicam historiam: si autem ideo negatur vnus, vt negetur solitudo personalis, hoc est, vt Petrus non acceperit clauēs secum sepeliendas, sed vt in ipso ecclesia vsque ad finem seculi duraturas clauēs acceperit, verum dicitur: sic enim non vnus, id est, pro se tantum, sed vnitas ecclesiæ in illo vno clauēs accepit. In nullotamen citatorum locorum habetur negatiua ista, Non vnus clauēs accepit. Et ex iis quæ diximus, soluendas similes obiectiones relinquimus: vt non sit opus omnia, quæ obici possunt, afferre. Reliqua ex Cypria, allata de paritate Apostolorum, inferius loco suo patebunt.

CAPVT IIIII.
Verba Christi, Tibi dabo clauēs, Petro non in persona omnium Apostolorum dicta esse.

EXCLV SIS prioribus erroribus, tractada est eorum opinio, qui Petro intelligunt in persona omnium Apostolorum dictum à Christo, Tibi dabo clauēs, &c. Afferunt autem ad hoc argumenta quatuor. Primum ex interrogatione Domini: nam non Petrum solum, sed

10 communiter omnes interrogauit, Vos autem quem me esse dicitis?
20 Secundum ex persona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondendo. Vnde Chryf. dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquam os Apostolorum & caput pro omnibus respondet. Et confirmatur: quia nisi in persona omnium Petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli ommissæ responsionis ad integrationem Domini, Vos autem quem me esse dicitis?

30 Tertium ex fructu: quia clauēs regni cælorum datæ sunt omnibus Apostolis.
40 Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

ANTE QVAM autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex. Euang. monstrandum est directæ esse hæc Domini verba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primò ex principio sermonis Domini ad Petrum, quum dixit, Beatus es Simon Bariona: hoc enim non potest referri verè ad omnes. Tum quia exprimitur proprium nomen Simonis: & explicatur cuius sit secundum carnem filius dicendo, Bariona, id est filius Ionæ. Tum quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christum: vt testatur Io. 6. cap. refert Dominum dixisse, Sed sunt quidam ex vobis, qui non credunt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et rursus in calce eiusdem cap. dicente Petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respondit ei Iesus, Nonne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus est? non potest ergo verificari quod ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui est in cælis. Nam ex his Domini verbis constat, Petro reuelationem factam esse à cælesti patre, ita quod hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc constat aliis Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam: scriptura enim hoc non tradit. & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Constat igitur hinc, quod ad Petrum verba diriguntur, & non constat, quod ad alios extenduntur. Tertio, ex subiuncta affirmatione, Tu es Petrus: monstrat enim & pronomen, tu, & nomen sibi prius impositum à Christo Io. 1. Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, quod ad solum Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demonstratiuum ad sensum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simon, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo à principio discipulatus, scilicet Petrus & interiori dono reuelationis (quod non constat aliis fuisse cōcessum) non sufficienter signatum est quod ad ipsum solum est sermo: quibus quæso verbis describendum fuit ab Euangelista, quod ad solum Petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodem pronomine demonstratiuo ad sensum vnus est Dominus subiungens, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, quod non pluribus nec maioribus circūstantiis describuntur & nominantur à notariis personæ hæredes, aut legataria, quàm persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, solum Petro esse, Tibi dabo clauēs, &c.

AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur, ex hoc quod Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquum sermonem dirigi ad omnes: frequenter enim diuertitur sermo à pluribus ad vnum, aut econuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæi petiit, vt sederent duo filij sui, vnus ad dexteram, & alter ad sinistras: Dominus autem ad filios respondendo sermonem dirigit, Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Et si diligenter perspectus fuerit euangelicus tex. ipsa conuersio sermonis attestatur, quod non omnem sermonem ad omnes dirigebat: inquit enim Matthæus quod primò & secundò interrogauit discipulos communiter, deinde ad Petrum sermonem vertit: & rursus ad discipulos sermonem cōuertit: nam subditur, Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini diceret quia ipse esset Iesus, &c. Si enim totus iste sermo ad omnes fuisset directus non narrasset Euangelista huiusmodi variam conuersionem sermonis. Nec officit, quod communis Petro & alijs causa effecta Domini interrogatione sit, quum hac enim cōmunitate stat, quod appropriata sit Petro, nam in maiori causa, communis, scilicet tentationis, solum Petri ratio habita est: vt ipse Dominus testatur Luca 22.

DD 3 dic

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expeditos à Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse: Oraui, inquit, pro te, non pro vobis: Imò alios Petro commendauit.

Primo pro multis respondere tripliciter obicit.
 ¶ Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, quòd gerere personam communem, seu respondere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum. Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet. Vel per viam ratificationis: vt quia responsio data à Petro, grata fuit communiter Apostolis, vtpote congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quòd nondum erat constitutus pastor eorum: neque propriè erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commissione Apostolorum responderet, non solum ex eo patet quòd huiusmodi commissio voluntariè affirmaretur (quoniam ex Scriptura non habetur) sed ex eo conuincitur, quòd Dominus expressè testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solum omne humanum concilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinæ ipsius Christi, dum interiori spiritali reuelationi Patris, qui in cælis est, Petri notitiam, quàm Christum Filium Dei viuui confessus est, attribuit. Si enim ex consultatione cum aliis Apostolis responsum dedisset, non sibi dictum fuisset, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quum inter eos esset consanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursus ad actorem omnino spirituales & designatum tam à remotis, scilicet in cælis. Hæc enim omnia manifestè testantur Petri confessionem non ex Apostolorum commissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogatione prima Discipulorum (quem dicunt homines esse filium hominis?) quia responsio fuit communis, Euangelista dicit, at illi dixerunt: in secunda vero interrogatione eorumdem (Vos autem quem me esse dicitis?) quia responsio propria fuit Petro, Euangelista dicit: Respondens Simon Petrus dixit. Et confirmatur rursum ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiam apertè notare possumus inter Petrum in persona omnium loquentem vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? respondit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus, Nonne ego vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vbi conferendo textum Ioannis textui Matthæi, apertè apparet, quum tunc apud Ioannem in persona omnium Petrus respondit, loquutus est in numero plurali primæ personæ, dicens, ad quem ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dominus respondit non Petro: sed eis, hic verò apud Matth. omnia sunt in numero singulari cum pronomibus demonstratiuis solius Petri, tam in responsione Petri, quàm in replicatione Domini, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, non vobis: quòdcunque ligaueris non quòdcunque ligaueritis: tu es Petrus, non vos estis Petrus vt patet in litera. Huiusmodi enim differentia manifestat quòd Petrus ex propriis intus à cælesti Patre habitis solus respondet, solisque à Christo monstratur. Nec putes propterea hanc eandem esse lectionem apud Matthæum & Ioannem: quoniam ista Matthæi fuit postea, quæ referuntur à Ioanne. Quòd ex multis patet: illa enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capernaum: vt ibidem apparet: quòd autem refert Matthæus, fuit non solum post miraculum de quinque panibus, sed etiam post aliud miraculū de septem panibus: vt patet Matth. 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendum est ergo, quòd responsio Petri tanquam grata & rata pro omnibus, dicitur fuisse in persona omnium, sicut frequenter contingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primò bene respondente, ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respondisse primò frequentissimo vlti dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chry. & gl'os. interli. & quoruncunque aliorum dicentium, quòd Petrus respondet pro omnibus: erat enim os omnium tanquam ratificatum ab omnibus. Vnde Chry. Homel. 55. super Matth. subdit: Solus Petrus respondet: & confessim præsiuit, ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut commissione aliorum respondisse, sed præuenisse. Et Aug. de verbis Apostoli sermone 31. ait, respondit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potest quare dicitur Petrum respondisse pro omnibus, non ex commissione omnium, non ex officio, sed ex vnitate omnium: quia scilicet omnes erant fratres, & quòd primuseorum optimè respondit, omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnitos, ac vnanimis quòd ab vnobene dicitur, ab omnibus ratum habetur, & vt ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad confirmationem subiunctionem. Et ex eo enim, quòd Christus Petri responsionem approbavit & commendauit, Petrumque beavit, ac illi tot promisit, vanum ap-

paret expectationem ingerere, vt audiantur alibi, quicquid aliud dicturus esset quàm quòd diuinitus reuelatum, & sic reuocatum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes alij: quia gratam eis esse Petri responsionem sufficit. Insinuat autem Petri responsionem aliis Apostolis gratam fuisse non solum ex hoc, quòd est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc siquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessionem tenuisse: ideo enim ne aliis dicant inhibentur.

¶ Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumētum promissas per verba hæc omnibus Apostolis clauis, principium petit: hoc enim est quòd probandum erat. Si verò intendit: quòd per alia verba Dominus Apostolis aliis clauis regni cælorum tradiderit, ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur.

¶ Ad quartam obiectionem dicitur, quòd autoritatem illam, quòd vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamen vbicunque inueniatur, dicitur quòd ad literam intelligitur de dicere doctrinali: vt Marcusestatur in simili ca. 8. Quòd vobis dico omnibus dico: vigilate. Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quòd vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autem sermo non de dicere, sed de dare est: inquit enim Dominus, Tibi dabo clauis regni cælorum: & propterea autoritas non est ad propositum. Ex quibus omnibus patere potest, quòd ex his Domini verbis Matt. 18. solus Petrus promissionem accepit clauium regni cælorum.

C A P I T V L V M.

Apostoli alijs non esse alijs collatum quod Petro.

QUAMVIS fateatur multi præmissum textum Euangelij ad solum Petrum pertinere, affirmant tamen nonnulli totum id, quòd Petro promissum est, datum esse à Christo alijs reliquis Apostolis, idque verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò, Matth. 21. Apostolis communiter dicitur, Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunque solueritis super terram erunt soluta & in cælo. Vbi que apparet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse.

¶ Secundo Ioan. 20. Apostolis communiter exhibentur clauis Petro promissæ, dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.

¶ Tertio, Io. quoque 20. Apostolis communiter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. vlt. & Matt. vlt. Omnes comuniter misit ad docendū, prædicandū, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nam Act. 13. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legalium obseruatione præsentè Petro Iacobus dedit sententiam, dum dixit, Ego iudico non inquietari eos, &c. Ad Gal. quoque 2. Petrus & Iacob. & Io. qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt Paulo & Barnabæ societatis. Ex quibus gestis æqualitas comprobatur Petri & aliorum Apostolorum.

¶ Afferuntur deum mille autoritates Sanctorum sonantes æqualitatem Petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicens quòd parem potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtrique erant ceteri Apostoli, quòd Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris, & potestatis. Et illa Hier. contra Iouinianum lib. 1. ca. 14. At si tu dicis, Super Petrum fundatur ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apostolos fiat, & clauis regni cælorum cuncti accipiant, & ex quo super eos ecclesiæ fortitudo solidetur. Et quæcunque aliæ similes.

A D E V I D E N T I A M Horum scito ex Euangelico textu duo inueniri singulariter promissa Petro, quibus Origenes addidit tertium. primum est, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. hoc enim soli Petro promissum legimus. Secundum est, Tibi dabo clauis regni cælorum: quòd nulli ali) inuenitur promissum. Tertium ab Origenes notandum est, quòd Petro dicitur, Quòdcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, in numero plurali: & similiter, Quòdcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: Apostolis autem comuniter dicitur, Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælo, in numero singulari. Et rationem subdit: quia non sunt tantæ perfectionis sicut Petrus.

¶ Inter quatuor ergo promissiones Petro factas, primæ ab alijs differentia clara est: nam constat aliud significari per fore ecclesiæ fundamentum (quòd explicat, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & aliud per habiturum clauis, & soluere, & ligare. Sed differentia inter secundam (id est inter clauis regni cælorum) & tertiam ac quartam (hoc est ligare & soluere) non est vsquequaque nota, apparet siquidem iuxta literæ superficiem per clauis potestatem, per ligare autem & soluere explicatos esse actus potestatis: vt efficacia clauium declararetur, quo pacto scilicet ad cælorum regnum pertingerent. Huiusmodi enim efficacia manifestatur dicendo,

¶ Quòdcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis: & quia pluraliter cælorum regnum præmiserat, ideo pluraliter dixit, in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium à promissione soluend

soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actuum illius explicatiua. Sed veram quidem, sed non totam continent Euangelij sententiam. Quod vt plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium: quidam enim sunt actus adæquati ipsis clauibus: quidam verò minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autem sunt, ligare, & soluere. Declaro singula. Quod aperire, & claudere sint actus adæquantes clauem, & voces sonant, & officium clauium clarissimè testatur, clauem enim solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimonia tam ex veteri quàm ex nouo Testamento. Esa. enim 22. quum dictum esset: Et dabo clauem domus David, subditur, Et aperiet, & claudet: & similiter Apoc. 3. idem repetitur. Quod verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. Quod autem sint actus partiales, & non adæquati clauibus, ex hoc patet, quod soluere & ligare se habent ad aperire & claudere. vt partes ad totum: omnis enim, qui soluit aliquem, aperit illi regnum cælorum: sed non omnis qui aperit alicui regnum cælorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit ligat.

Et ne per multa diutius vagemur, sed solida ratio simul cum veritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramento penitentia, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus non iudiciales: vtrisque enim clauditur & aperitur regnum cælorum. Et quidem, quod cælorum regnum multi claudant aliis absque vinculo iudiciali, testatur Dominus Luca 11. dicens, Vt vobis legisseritis, qui tulistis clauem scientia, ipsi non introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quod verò regnum cælorum aperiant absque actu iudicij, magistra rerum experientia monstrat: dum pastoris prudentia, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione, commutatione, &c. continuè aperitur ecclesie regnum cælorum. Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo clauem regni cælorum) à subiunctis duabus reliquis (Et quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris: secundum rem promissam, non solum sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita quod quum promissæ sunt clauem Petro, promissa est potestas aperiendi & claudendi regnum cælorum: quum autem promissum est eidem, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris explicata est clauium efficacia in actibus minoribus) vt perciperemus: quod si partialium actuum tanta est efficacia, multo magis adæquatorum actuum efficacia pertinet ad cælos. Quocirca promittendo clauem, promittitur totum: promittendo autem actus soluendi & ligandi, non promittitur totum, sed promittuntur actus partiales. Et propterea ex hoc, quod soli Petro promissæ sunt clauem regni cælorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi & claudendi regni cælorum: non quod solus aperire & claudere possit cælorum regnum. nam vt prædictum est, quicumque soluit aliquem, aperit illi regnum cælorum, sed quia solus potest quicumque pertinet ad aperiendum & claudendum regnum cælorum, non istis vel illis, sed ecclesie ædificatæ super eum à Christo. Hunc sensum, hancque differentiam ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur: primò ex interposita semper, coniunctione copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus, & super hanc petram, & tibi dabo clauem, & quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris: diuersitatem enim promissam rerum coniunctio copulatiua insinuat. Secundò, quia Dominus non dixit, & cuiusque aperueris, & cuiusque clauderis, sed dixit, quodcunque solueris, & quodcunque ligaueris. Si enim clauem exponere voluisset per adæquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponenda erant: sed vbi ad ligandum & soluendum descendit, manifestauit se non exponere clauem, sed ad minores actus clauium transire. Tertio, ex eo quod nunquam Apostolis promissit, aut dedit clauem regni cælorum, vel illarum adæquatos actus, scilicet aperire & claudere regnum cælorum: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis: & dicendo, Quæcunque alligaueritis super terram, &c. dicendo, Quorum miseritis peccata, &c. Et si insisteret, quod nec etiam Petro Dominus actus adæquatos clauibus dedit, aut promissit: quia clauem quidem illi promissit, sed nunquam promissit, quod aperiret & clauderet. Absit à diuina sapientia, vt silentio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius essent clauem, vt aperiendi & claudendi, explanauit proculdubio actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Constat autem ideo apposuisse, regni cælorum, vt exponeretur, quod clauem sunt regni cælorum, vt aperiendi & claudendi. Eo ipso igitur, quod promissit soli Petro clauem regni cælorum, promissit soli Petro adæquatos actus clauium: seu, quod idem est, clauem secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionem descendit ad actus iudiciarios, Et quodcunque ligaueris, Et quodcunque solueris: vt prædictum est. Ex euangelico igitur textu duæ euidenter restant soli Petro promissiones: hoc est fore fundamentum ecclesie,

(Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam) & dandas ei clauem regni cælorum: Et tibi dabo clauem regni cælorum.

¶ Nec carent hæc obiectionibus. Nam contra primam promissionem opponitur aut solum Christum esse fundamentum ecclesie (iuxta illud primæ ad Cor. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter illud quod positum est, quod est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solus Petrus est ecclesie fundamentum, sed etiam alij Apostoli: iuxta illud ad Ephes. 2. Super ædificati super fundamentum Apostolorum: & Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim. & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

¶ Contra secundum verò opponitur primò, Si promissione clauium promittitur tota potestas, cur post totum promittuntur partes. Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris? fuisset enim hæc promissa in toto. Secundò, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. dist. 4. sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertio, Cur clauem apostolicam in ordinatione presbyterorum dari affirmatur, si illis non conferuntur nisi minores actus clauium? Quarto, Cur clauem dicuntur clauem ecclesie, & non dicuntur clauem Petri, si soli Petro primò data sunt.

¶ Non est autem difficile his satisfacere. Et obiectionibus quidem contra primam promissionem Petro factam, vt foret fundamentum ecclesie, respondetur, quod esse ecclesie fundamentum simpliciter, id est totaliter proprium est Christo: esse autem fundamentum ecclesie secundum aliquod tempus, vel secundum aliquam rationem particularem, communicatum est aliis. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro ecclesia, communicatum est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundum rationem pastoris totius ecclesie Christi: secundum quam rationem non conuenit aliis Apostolis esse fundamentum. Et propterea diuersimode dicitur fundamentum de hoc triplici modo. de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamentum aliud nemo potest ponere. &c.) de Apostolis verò & Prophetis dicitur cum additione fundamenti totalis, id est Christi: dum & ad Ephes. 2. adiungitur, ipso summo angulari lapide Christo Iesu. (vbi Aug. dicit Ne Apostoli vel Prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum innititur primo fundamento: quod fundamentum in summo est non in imo, vt in corporali fabrica.) Et Apoc. 21. subiungitur. Et agni, id est Christi. De Petro verò adiungit ipse Christus, ædificabo ecclesiam meam, vt ostendatur ex Christo principaliter pendere ecclesie ædificium.

¶ Ad quæsitam verò circa promissas clauem respondendo, dicitur ideo post promissum totum per clauem, promissas quoque esse partes per, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, vt monstraretur diuersitas rerum promissarum. (Si enim sub vnica promissione omnia comprehensa essent absque coniunctionibus copulatiuis, aut solæ clauem promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas clauem per hæc duo, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerum diuersitas monstrata est, exprimendo singula cum coniunctionibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quod promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuiusque; alteri per hoc, quod promittitur aut datur, Quodcunque alligaueris, & quodcunque solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantum quod tertio & quarto loco promissum est & Petro.) Et inde vide res remanere primas promissiones apud Petrum solum.

¶ Ad secundum verò quæsitum respondetur, ideo clauem à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant: vt patet in rex. Magistri sen. tam in principio di. 18. (vbi assertur Amb. dicens, Ius enim hoc solis permixtum est sacerdotibus) quàm in principio dist. 19. vbi dicitur, Dantur hæc clauem per ministerium Episcopi in promotione sacerdotij: quum enim sacerdotalem recipit ordinem simul, & has clauem recipit. Et per hoc soluitur per tertium quæsitum.

¶ Ad quartum autem, quod non de re, sed de nomine est, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur quod clauem dicuntur & ecclesie & Petri: solus enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum, Et Petri quidem sunt vt capitis vtentis, vt per quem ad ecclesiam deriuantur: ecclesie autem sunt & vt finis (quia propter ecclesiam Petrus habet clauem) & vt vtentis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quod secundum earum totalitatem ecclesia vtitur illis in suo capite, secundum autem partiales vsus vtitur in episcopis & aliis ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

AD PRIMVM autem argumentorum in principio allatorum, dicitur Dominum per illa verba, Quæcunque alligaueritis super terram, &c. non adæquasse promissiones quatuor factas Petro, sed solas duas vltimas, vt litera ipsa testatur. Et propterea non dixit Dominus, Dabo vobis, aut ecclesie clauem regni cælorum: quum tamen dixisset Petro coram eisdem, Tibi dabo clauem regni cælorum.

DD 4 Vnde

Oppositio
contra primam
promissionem.
Prima op
positio con
tra secundam
promissionem.
Secunda.

Tertia.
Quarta.

Ad obie
ctam contra
primam pro
missionem.

Ad primam
contra
secundam
promissionem.

Ad secundam.

Ad tertiam.
Ad quartam.

Ad primam
principale

Vnde ex hoc ipso, quod aliis Apostolis Dominus dixit, Quaecunque alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifestè habetur quod non totum quod promiserat Petro repetiit in potestate aliorum, tanquam Petro totum, alijs verò partes commissurus.

Ad secundum. Ad secundum verò dicitur, quod post resurrectionem dicendo, Quorum remiseritis peccata, &c. datae sunt quidem Apostolis claues, sed non in sua totalitate: quoniam datae sunt tantum claues ordinis, vt communiter Doct. dicunt, & bene. Vnde ad litteram quum dicitur, Quorum remiseritis: constituitur iudex ecclesiasticus in sacramento penitentiae, quantum est ex parte ordinis: quum verò Matth. 18. dictum fuit eisdem, Quaecunque alligaueritis super terram, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & communiter dicitur & bene, quod tunc sermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: postea autem de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adaequat claues Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroque foro partiales sunt actus clauium Petro promissarum: ideo per vtranque potestatem simul non adaequatur potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueant à sophistis, opponentibus claues iurisdictionis adaequare claues ecclesiae. Venenum latet hic: quoniam, propriè & formaliter loquendo, claues Petro promissae, superiores sunt & clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis & propterea Dominus non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposiuit sed per regnum caelorum, proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita quod perspicacius intuendo (vt praedictum est) Domini verba, Tibi dabo claues regni caelorum: per illam particulam, regni caelorum, exposuit claues per actum adaequatum scilicet aperire vel claudere: regnum enim caelorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: constat autem, quod aperire & claudere regnum caelorum, actus sunt longè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quam clauium ordinis. Importunè denique instantibus nouas nunc inferri ecclesiae claues: haec enim non sunt auditae nisi claues ordinis & claues iurisdictionis. Vnde nunc tertiae claues in Christi ecclesia? Respondetur, me non inuenisse, aut fingere nouas claues re, aut nomine: sed si aqua lance liberare fas est, haec cum obiectis, inuenientur obiectis seipsum arguere. nam neque claues ordinis, neque claues iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explicarunt: claues autem regni caelorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni caelorum loquor, non nouitates introduco: ex ipsis Domini verbis iuxta sensum litteralem perspicacius intellectum manifesto quae dico. Oportet autem arguentes considerare subtilius Doctorum sensum, & vel ex hoc ipso, quod doctores distinguunt regni caelorum claues in claues ordinis & claues iurisdictionis, intelligere superiores esse claues regni caelorum vtriusque, & vtriusque significare partes clauium regni caelorum, ac per hoc claues regni caelorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolute dicuntur, vt Petro promissae sunt: quoniam verò ad partes applicantur, significare tam claues ordinis, quam claues iurisdictionis: vtriusque enim claues regni caelorum appellantur. Vnde acuti lectoris officium erit discernere quando doctores de clauibus regni caelorum absolute, & quando de clauibus regni caelorum applicatis ad ordinem vel iurisdictionem loquuntur.

Ad tertium. Ad tertium dicitur, quod ipsa Domini verba testantur quod de apostolatus autoritate sermo est, quum dicitur sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatū spectat: iuxta illud Ioannis 13. Non est seruus maior domino suo, neque apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt pariter ad docendum & praedicandum, &c. non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi commisiones: Petro autem supra haec omnia promissum est, & quod foret ecclesiae fundamentum, & quod sibi darentur claues regni caelorum.

Ad auctoritatem Act. 8. His autem quae ex gestis Apostolorum adducuntur, facillimè satisficit. Docent siquidem concorditer Theologi in primo sententia, non oportere missum minorem esse mittente, neque etiam esse ab illo: nam Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor: & à quo non est. Ad litteram tamen dicitur, quod Petrus erat tantae humilitatis, vt inter Apostolos se gereret, vt vnus ex illis: & non volebat vt potestate quam habebat: & propterea tanquam vnus ex apostolis ab eisdem cum Ioanne missus est. Patet autem manifestè huiusmodi Petri humilitas Act. 11. quum aduersus illum discipabant alij fideles ex circumcisione: quod & Gregorius, & habetur. 1. quæst. 7. ca. Petrus. notauit dicens, Petrus potestatem regni acceperat & tamen idem Apostolorum primus querimoniam contra eum à fidelibus factae, cur ad gentes intrasset, non ex potestate officij qua posset dicere, Oues pastorem suum non accusent, nec reprehendant, sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

Et per haec posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, Petrum se habuisse vt vnum Apostolum. Veruntamen si

res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli: sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec à Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni ecclesia scribentibus tamen nomine Apostolorum & seniorum. Vnde falsum est, quod Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est, quam constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde est ac si dixisset, Hoc est iudicium meum. Vnde non introducitur Iacobus iudicans, sed respondens: sic enim legimus. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: imò Petrus pastoris personam in principio gessisse videtur, quoniam ipse primus surgens allegans diuinam gratiam reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in dubium. Legimus enim sic, Quum autem conquisitio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri autoritas. Quod dexteris demum societatis Petrus cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Episcopos non solum, vt socios, sed vt fratres habens.

Ad auctoritates denique Doctorum sanctorum, sonantes aequalitatem Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatū: fuerunt enim aequales omnes in autoritate apostolica. Et si instetur, sub potestate apostolica comprehendi posse omnia, quae Petrus poterat: in promptu responsio est satisfactiua, quod dato quod vera esset huiusmodi comprehensio: ex ea tamen non sequeretur omnimoda aequalitas ad Petrum: essent enim eorum potestates aequales quo ad res, quas facere possent: sed non essent aequales extensiuè, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem à Christo acceperunt, vt Apostoli, hoc est, vt legati: Petro autem, supra apostolatū promissa est (vt infra manifestabitur) potestas vt ordinario pastori ecclesiae. Et hinc patet tam superior gradus atque vnitas potestatis Petri quam maior extensio: quoniam extendebat se ad ipsos etiam Apostolos vt pote Christi oves. Nec paruifacias differentiam penes modum habendi: magni siquidem lapsus periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere claues vt Apostolos, & aliud habere claues vt caput & pastorem etiam ipsorum Apostolorum: illud non derogat Petri singulari excellentiae: hoc autem ipsum Petrum super omnes statuit, omnibusque praeficit Apostolis ac toti ecclesiae. Ad horum differentiam modorum spectat, quod Dominus soli Petro claues promittit, alijs autem non dat claues, sed ea quae sunt clauium, legat aut tribuit: siue Matth. 18. siue Ioan. 20. siue Matth. & Mar. ultimo, siue Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum. Et vt allatae primū auctoritates manifestentur, patet Cypria. ita pares fateri Apostolos vt tamen super vnum Petrum aedificari dicat ecclesiam (ex verbis Domini, Super hanc petram) & autoritate sua Dominum disposuisse dicat vnitatem ecclesiasticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquens, ad alium se transfert locum, vbi similia Apostolis datae narrantur, tria numerans. Primò fundari ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri promulgatum est ad Ephes. 2. Super aedificati super fundamentum Apostolorum: secundum verò quod scilicet cuncti Apostoli claues regni caelorum accipiant, Matth. 18. Quaecunque alligaueritis: & Io. 20. Quorum remiseritis, habetur. tertium autem & ex aequo super eos ecclesiae fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Matth. & Mar. vlti. & Luc. 22. Ioan. 20. aut etiam ex alijs similibus textibus sumptum est: vnde patet ex iam dictis aequalitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando ecclesiam & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinae, miraculorum & vitae, ecclesiae fortitudinem solidantium (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari auctoritati, qua solus cunctae praepositus ecclesiae. Vnde & Hier. ibi subiungit statim, propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè vides ita ex aequo apostolatus pares dixisse Apostolos, vt tamen Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omnium: hoc siquidem est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes haec habuisse vt Apostolos, praeter hunc autem modum, Petrum singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autem his auctoritatibus declaratis facile esse putamus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum praedictarum. Manifestatur autem hunc esse verum sensum doctrinae sanctorum tripliciter. Primò, ex eo quod pares dicunt Apostolos: non solum potestate, sed honore: quod nisi ad Apostolatū referatur, constat esse falsum: quum Petrus primatū honoris manifestè habuerit secundum omnes: Secundò ex testibus euangelicis, quos Sancti afferunt ad probandam huiusmodi aequalitatem: afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus constat non plus haberi, quam aequalitatem secundum Apostolatū. Tertio ex ratione, qua vtuntur: quia scilicet Petrus in persona ecclesiae vnus accepit claues, &c. vt vnitas ecclesiae hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedem: & scito dupliciter posse intelligi vnitatem ecclesiae per Petri vnitatem commendatam, primò, vt significata sit ecclesiae vnitas in Christo capite vno, vnitatemque articulorum fidei, sacramentorum ecclesiae

ecclesie & spei ac charitatis. secundò, vt significata sit ecclesie vnitas simpliciter & absolutè vnità in capite vno Christi in terris vicario, Petro scilicet. Primò sensum eligunt schismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina. sape vnitatem ecclesie per ea quæ in primo numerantur, sen suexplicante: verè quidem, sed non totaliter, nisi sub vnitate capitis: scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris vicario, ipse Christus vt caput: Petrus autem vt vicecaput. Quod propterea quandoque tacitum est: quia acceptatio capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum absens fuerit.

Secundus autem sensus, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam vnitatem ecclesie in suo capite cælesti Iesu Christo, non congruit vnitas Petri, sed & sufficiebat & decentissimè congruebat vnitas ipsius Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicens, Ego dico tibi: & rursus, Aedificabo ecclesiam: & iterum, Dabo clauas. Diuinam autem sapientiam, (quæ est Christus,) disponentem omnia suauiter, conuenientissimè per vnitatem Petri, vnitatem ecclesie in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundò, ex eo quòd historiarum fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocans ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplum seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum seu similitudinem vnitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiarum curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum ecclesie esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo clauas regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius ecclesie aures offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundum historiarum fidem res ita gesta est, quòd vni Simoni Petro clauas sunt promissæ, vt res rem significaret, vt vnus Petrus primò accepturus clauas vnitatem significaret ecclesie. Tertio, ex eo quòd oportet saluare non solum significationem sed etiam deriuationem: hoc est non solum vt vnitas ecclesie significetur per vnitatem Petri, sed etiam vt vnitas ecclesie proficiscatur ab vnitate Petri: vt Cypr. in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: super vnum ædificat ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parem potestatem tribuat: dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Vbi manifestè vides ex hoc, quòd Dominus autoritate sua disposuit originem vnitatis ecclesie ab vno incipientem: non solum significationem vnitatis ab vno, sed deriuationem vnitatis ab vno assertam. Nam ad significandam autoritatem nõ erat opus: sed ad hoc quòd initium habeat ecclesie vnitas ab vno Petro, autoritate Christi opus fuit: poteret enim si voluisset instituere vnitatem ecclesie à multitudine apostolorum proficisci. Quarto, quia vnitas ecclesie catholice non solum opponitur hæresi, sed schismati. Si verò vnitas ecclesie atterderetur solum penes vnitatem cælestis capitis, illiusque sacramentorum, ac rei separatæ, creditæ & amatæ, vnitas ecclesie, non opponeretur schismati: nã cum huiusmodi vnitate stat schisma: vt patet ex eo, quòd schismatici habentur qui ab vnitate apostolice sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quòd vnitas ecclesie per Petrum vnum significatur, non excluditur, imò magis ex modo quo per Petrum significatur, includitur, quòd Petrus vnus clauas accepit, vt ecclesie vnitatem non solum significaret, sed etiam inchoaret ac conseruaret. Et si perspectum acutius fuerit hoc, quòd est ecclesie vnitatem accipere clauas, verius perfectiusque & fit, & significatur accipiendo clauas in suo vno capite Petro, quàm si non in Petro, sed absolutè ecclesia illas acciperet: quoniam vnitas capitis clauas accipiens, vnitatem ecclesie non solum significat, sed conseruat, sicut & conseruat: quibus omnibus eareret ecclesia si de vno non fuisset illi capite prouisum à Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sactorum autoritates rectè intelligere queas.

CAPVT VI.

Solum Petrum accepisse clauas, consonat ei, quòd est ecclesiam accepisse clauas.

CCVRRIT Post præmissa satisfaciendum his, qui quarunt quoniam pacto stant hæc duo simul, Solum Petrus accepit clauas, & ecclesia accepit clauas. Apparet enim, quòd si solus Petrus, ergo non ecclesia: & si ecclesia, ergo non solus Petrus. Augeretur quæstio ex August. verbis super Ioan. recitatis. 24. quæstione prima, quodcunque. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: si hoc Petro tantum dictum est, non hoc facit ecclesia: si autem & in ecclesia sit, Petrus, quando clauas accepit, eccle-

siam sanctam significauit.

HVIC ENIM Quæstioni satisfieri, facile potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic conuenire, quòd secunda non solum consentit primæ, sed præsupponit & dependet à prima, secundum Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est ecclesiam inchoatam dupliciter referri ad Petrum, scilicet vt significatam & vt catholicam: Petrus enim & significauit ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quem admodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. prima est, quòd significatio pertinet ad sensum mysticum, quo Petrus significat ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum literalem, quo institutus est Petrus pastor totius ecclesie. Secunda est, quòd penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei à re, hoc est corporis à capite. Vnde ecclesia dupliciter accepit clauas in Petro: nam & accepit eas vt significata in Petro, & accepit eas, vt inchoata in Petro: & secundum vtrumque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad literam, solus Petrus accepit clauas. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabole, sed per modum rei gestæ (quia non Petrus parabolicus, seu parabolicè accipiens clauas: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersam ecclesiam) oportet fateri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse clauas: vt ex re gestæ significetur vnica solum ecclesia catholicam habere clauas: iuxta illud Ambros. Certum est quòd ecclesie vtrumque ius, scilicet soluendi & ligandi licet, hæresis vtrumque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset clauas: nequaquã per modum rei gestæ figuram gereret vnus ac solus ecclesie vniuersalis. Dependet ergo catholice ecclesie significatio figurata in Petro ex veritate rei gestæ, quòd solus Petrus accepit clauas: & non contrariatur illi. Si ad inchoationem quoque spectetur, nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere à capite & quòd conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solum Petrum accepisse clauas, est solum ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse clauas in suo capite. Quocirca solum Petrum accepisse clauas, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Esse autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis vbi vtrunq; modum, scilicet significationis per modum rei gestæ, & originis ecclesie à Petro docuit: dum dixit, Super vnum ædificat ecclesiam, & subdit, Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Et rursus exordium ab vnitate proficiscitur, vt ecclesia Christi vna monstraretur: vt prædeclaratum est. Augustini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus, primò ex eo quòd aduerbio tantum vtitur ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit enim, Si Petro tantum, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantum, & non secundum quòd se extendit ad ecclesiam significandam vel figuratè vel connotatiuè, vt caput significat corpus, cuius est caput. Vnde non intulit Aug. ex secunda veritate, scilicet ecclesia habet clauas, negationem primæ, scilicet solus Petrus accepit clauas, sed expositionem ipsius, scilicet quòd Petrus accipiens clauas significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantum, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundò, ex eo quòd subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in ecclesia boni, & in Iudæ persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc enim patet, quòd de significatione per modum rei gestæ loquitur: nam Iudam inter Apostolos significare per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubium non est.

Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rem gestam accipientem clauas, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere clauas. Modus autem quo ecclesia per Petrum usque ad consummationem seculi accipit clauas, est suauissimè dispositus à diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suauitate acceptione clauarum, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite nanque habet clauas regni cælorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesiis, clauas habet secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

VNDE PATET oppositum esse eius quòd apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solum Petrus accepit clauas regni cælorum, socij comparati excluduntur: non illius corpus ecclesia non illius successor excluditur: imò tam ecclesia quàm successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quòd solus Petrus accepit clauas regni cælorum, infertur easdem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper clauas habere in capite quidem per successionem

DD 5 nem

nem, in membris autem per participationes: vt sic verè vnū sit corpus tota ecclesia sub vno capite. Nec fallaris antiqua schismaticorum inuectione in catholicos, tanquam monstra fingentes, dum ecclesie caput Petrum dicimus: quādoquidem Christus est caput corporis ecclesie (vt dicitur ad Colo. 1.) & si Petrus quoque caput ecclesie ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt hæc: quoniā Petrus alia ratione caput ecclesie dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput ecclesie: Christus enim est caput ratione subipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem ideo caput, quia est vicecaput: est enim loco Christi in cælis residentis, caput in terris. Vnde totius ecclesiastici corporis vnum tantum ponitur caput simpliciter & absolute, id est Christus, loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicuntur omnibus ferè manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitie qualitate, negauit substantie personam: secunda ex affirmata ecclesia significata, negauit personam Petri significantem: tertia ex affirmata Petri principaliter negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi parique Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro. quinta ex affirmatis ecclesie clauibus, negauit solum Petrum accepisse clauis. sexta ex affirmato vnico ecclesie capite Christo, negauit Petri esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

C A P V T V I I.

Promissum esse Petro totius ecclesie Pontificatum in antecedentibus promissionibus.

QUATVOR Promissa esse Petro à Domino Matthæus Euangelista in supra allatis refert verbis: quorum duo vltima, Quodcunque ligaueris, & quodcunque solueris, communicata quoque à Domino alijs Apostolis idem testatur: prima verò duo, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo clauis regni cælorum, propria Petro perseverarunt. In quibus promitti Petro totius ecclesie Pontificatum declarandum est postquam ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

Dixit Christus Petro, ædificabo ecclesiam meam, non ecclesias meas, non aliquam, non omnem, non ecclesiam, non ecclesias, non aliquid ad dædo, sed, ecclesiam meam.

QUOCIRCA In prima promissione notanda sunt sex: significantius enim vide primò, ecclesiam meam, non, ecclesias meas: secundò, ecclesiam meam, non aliquam ecclesiam meam: tertio, ecclesiam meam non omnem ecclesiam meam: quartò, ecclesiam meam, non indefinitè: quintò, ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende sigillatim, non dixit ecclesias meas, sed ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quauis multas cõprehendat partiales ecclesias, non propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia: sed vnitatem numerali retenta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Col. 1. ipse est caput corporis ecclesie. & Cant. 6. Vna est columba mea. Dixit non aliquam ecclesiam meam, sed ecclesiam meam: vt non de parte ecclesie, non de particulari aliqua ecclesia, sed de integra seu tota ecclesia intelligeres. neque enim dicebat diuinā sapientiam aliquam ecclesiam ædificare super vnum Petrum & aliquam non: Dei siquidem perfecta sunt opera. Non dixit, omnem ecclesiam meam: tum quia multitudinem ecclesiarum supponere distributiuum signum, contra Domini sententiam Ioan. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnū ouile, & vnus pastor. Tum quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsum, quod est extra propositum. & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes ecclesie ædificatæ sunt super hanc Petram. Dixit, ecclesiam meam: non indefinitè, vagum relinquendo intellectum ad quærendum quæ esset ecclesia Christi ædificanda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectum, quum in coena dixit, Vnus vestrum me traditurus est: certificati enim sumus per hæc verba, quòd vnica tota Christi ecclesia ædificata est super hanc petram, & non sumus suspensi relictæ. Dixit ergo, ecclesiam meam: vt singularem vnicam solamque suam ecclesiam integram (de qua in symbolo dicitur, quòd est vna ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronomen, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna ecclesia loquitur, quæ est Christi ecclesia, sine additione aliqua (quælibet nanque partialis ecclesia vocatur Christi ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solum secundum modernum vsus, sed secundum sacras Scripturas: vt patet in principio vtriusque Epistolæ ad Corin. vbi dicitur Ecclesie quæ est Corinth. & in principio ad Ga-

la. Ecclesie Galatia: & ad Thessal. Ecclesie Thessalonicensium, &c. Habes igitur quid intelligere debeas per ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnā ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophisticæ importunitates, ex eo quòd quælibet particularis ecclesia verè est Christi ecclesia arguetes. De illa ecclesia Christus loquitur, de qua verificatur quòd est ecclesia mea, id est Christi: sed de quælibet particulari ecclesia verificatur, quòd est ecclesia mea: ergo de quælibet particulari ecclesia Christus loquitur, quum dixit, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Potest siquidem facile detegi fallacia argumenti, ad rem spectando, & dicendo, quòd quælibet particularis ecclesia est quidem ecclesia Christi, sed nõ tota, nec sine additione aliqua, sed talis, puta Mediolanen. nec ita est ecclesia quin sit pars ecclesie: Christus autem loquitur de ecclesia integra, quæ non est ecclesia talis, nec ecclesia aliqua sed est absolute ipsius ecclesia. Nihilominus dicendum est, quòd eodem modo quo quælibet ecclesia est ecclesia mea, id est Christi, illo eodem modo verificatur de ea quòd est ædificata super hanc Petram.

Quòd vt plenius intelligas, perspice differentiam in modo, quo ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis ecclesia est Christi: conueniunt siquidem omnes partiales ecclesie cum ecclesia catholica in hoc, quòd sunt Christi (nam quælibet partialis est Christi ecclesia & ecclesia catholica est Christi ecclesia) sed differunt in modo: quia ecclesia catholica est Christi vt totum, quælibet autem ecclesia est Christi vt pars. & propterea ecclesia catholica est ædificata vt totum super hanc petram: quælibet autem ecclesia particularis est ædificata super hanc petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de ecclesia particulari, quòd est ecclesia mea, eodemmet modo verificatur de illa, quòd est ædificata super hanc petram, & propterea qui est ecclesia mea vt pars, est quoque ædificata, vt pars super hanc petram: ecclesia verò catholica, quia est ecclesia mea vt tota, est quoque ædificata vt tota super hanc petram. Et quia totum comprehendit quamlibet partem, & ad partes se habet vt perfectum ad imperfecta. & vnitatem & integritatem ecclesie pari passu currunt: ideo verbum Christi ad literam intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis ecclesia, vt pars vnius ecclesie catholice ædificata super Petrum sicut ratione vnius ecclesie catholice quælibet partialis ecclesia vocari potest à Christo ecclesia mea, tanquam pars ecclesie catholice, nec aliter verificaretur: quoniam si ab vnitatem ecclesie diuisa esset, non esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæc sacris canonibus, aut Sanctorum dictis: quæ sonare videntur ecclesiam Rom. ædificatam esse à Christo super hanc petram. Appellatione si quidem Rom. ecclesie, (vt multi putant) ex verbis concilij Constantien. in condemnatione articulorum Ioannis Vviclec, intelligitur quandoque ecclesia catholica: & secundum hunc sensum nulla esset in proposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniam sensus hic non consonat intentioni scribentium de Rom. ecclesia. intelligentium ipsius nomine quandam particularem ecclesiam, distinctam contra alias particulares ecclesias: ideo aliter dicendum est Rom. ecclesiam ædificatam esse à Christo super hanc Petram verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Rom. & alias manifestatur: commune siquidem est cuiuslibet particulari ecclesie esse partem. Et hinc fit quòd non per proprietatem verificatur de quacunque particulari ecclesia, sed tantummodo de ecclesia catholica, quòd est ædificata super hanc petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: in qua tamen omnes partiales Christi ecclesie clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. ecclesia ab alijs partialibus ecclesijs propinquitate ad caput ecclesie catholice: nam ecclesia Rom. in suo proprio capite non solum proxima, sed eadem facta est cum capite ecclesie catholice: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est pontifex Rom. & pontifex ecclesie catholice: secundum seipsam verò immediatè hæret Pontifici ecclesie catholice. Alia autè quæcunque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediatè iungitur pastori ecclesie catholice, nec secundum suum caput coincidit cum capite ecclesie catholice. Ob hanc igitur proximitatem & coniunctionem ecclesie Rom. ad pastorem ecclesie catholice, appropriantur verba Christi ad Rom. ecclesiam potius, quàm ad alias: non quòd illi sint propria, sed ecclesie catholice: vt dictum est. Promisit igitur Dominus Petro prima promissione, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, futurum ipsum fundamentum ecclesie catholice.

PER SECUNDAM Autem promissionem, (Tibi dabo clauis regni cælorum,) plenitudinem potestatis ecclesiasticae eidem promisit: quòd tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata per clauis regni cælorum: potestate scilicet aperiendi & claudendi cælorum regnum, non his vel illis, sed absolute: vt comprehendatur omnes viatores, quibus claudi vel aperiri regnum cælorum potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus se comprehendit: hoc est iudiciariam tam in foro poenitentiae, quàm in foro ecclesie: quoniam omnis ecclesiasticus iudex vtriusque fori, quatuor soluca

genera de soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnum caelorum illi, qui soluitur vel ligatur. Potestatem quoque gubernatiuam ecclesiae catholicae, nam prouidendo, gubernando, instituendo, disponendo, &c. eiusmodi faciendo, nihil aliud fit quam aperitur vel clauditur regnum caelorum. Potestatem etiam ad purgatorium extendit, nam comprehendit: ubi nota quod licet Christus non dederit Petro iudicariam potestatem super purgatorium: dedit tamen illi claves regni caelorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui sunt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens appositum locum: scilicet super terram dicens, Quodcumque solueris super terram, & quodcumque ligaueris super terram: eximens per hoc eos, qui super terram amplius non sunt, a iudiciali potestate Petri. Loquens autem de clauibus regni caelorum: nullum exemit viatorem, cui per ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum caelorum: sed absolute & illimitate dixit, Tibi dabo claves regni caelorum: ut possit Petrus cuiusque viatori regnum caelorum aperire potestate, claudere vero saltem negatiue. Hae autem dicentes, nequaquam Augustinum, sacrosque canones potestatem Petri ad excommunicandum etiam defunctos, tuentes oppugnamus: imo hinc quod dicimus, confirmamus. Nam ecclesiastica censura in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram est, hoc est viuos, qui ligantur ne communicent, aut soluantur ut communicent defuncto: quatenus vero aperit aut claudit regnum caelorum, ad defunctorum animas respicit, quibus vere hinc aperitur, aut clauditur regnum caelorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, claves autem regni caelorum ad omnes viatores se extendunt. Potestatem demum imperatiuam vniuersis ad ecclesiam quomodolibet spectantibus in ordine tamen ad regnum caelorum: exigit siquidem recta ratio, ut potestas, quae supremum sortita est finem, reliquis omnibus imperet in ordine ad supremum finem: ut facile manifestatur inducendo tam in artibus, quam in rectoribus ducibus & principibus. Quilibet nempe artifex, rector, dux, princeps, superiorem sortitus finem, ordinat, alios artifices rectores, duces, principes ad suum finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finem, praecipit. Constat autem regnum caelorum supremum esse finem, potestatiue clauium Petro promissarum respondere: reliqua vero omnia temporalia ad hunc finem quandoque oportere disponi. Sub hac igitur Petri potestate comprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum caelorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quam aperire & claudere regnum caelorum, ut de se patet. Ex re igitur promissa per claves regni caelorum, patet primo, quod plenitudo potestatis ecclesiasticae Petro promissa est a Christo, dicente, Tibi dabo claves regni caelorum. Declaratur deinde idem ex modo loquendi sacrae Scripturae. Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestate: dicitur, Et dabo clauem domus David super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem David, aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiiciatur, in textu Euangelij non haberi, quod si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur haec verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo si quidem quod de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in caelis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in caelis: manifeste habetur, quod ita Petrus ligat, quod nemo soluit, & ita soluit, quod nemo ligat: quod enim in terra ligatum, in caelo quoque ligatum est, constat ita esse ligatum, quod nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in caelis quoque solutum est, constat ita esse solutum, quod nemo ligat. Ex hoc autem sufficienter habetur, quod ita Petrus aperit regnum caelorum, quod nemo claudit, & ita claudit, quod nemo aperit: aequum est enim, ut non minus, sed potiori modo possint claves Petri adaequatos sibi actus, quam actus minores exercere. Et aduerte, quod verba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: ut gloss. ibi dicit. In cuius signum Ioan. Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaia 10. cap. de Christo scripsit, & factus est principatus super humerum eius: ut ostendatur clavis super humerum eius, principatus super humerum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claves regni caelorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium a consuetudine: in signum enim summum potestatis claves regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, quam ex prima Petrus futurus sit fundamentum ecclesiae catholicae (ubi in Petro officium sustinendi ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter ecclesiae catholicae autoritas inherendi Petro ut fundamento imponitur: aedificationis enim ratio exposcit, ut aedificium necessitatem habeat inherendi Petri, super quam fundatum est) ex altera vero Petro ecclesiae potestatis plenitudo pollicita sit, manifeste liquet promissum huiusmodi verbis Petro ecclesiae catholicae pontificatum esse: haec enim duo praecipua est

se in totius Christianae ecclesiae Pontifice constat. Ex Matthaei Euangelistae igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangelistis, ac discussis, manifestatum credimus soli Petro Pontificatum ecclesiae catholicae esse promissum a Christo.

CAPUT VIII.

Persona Petri, quamuis charitate qualificata, dictum esse Pasce oues meas.

PXPEDITO Tractatu de promissionibus soli Petro factis a Domino apud Matth. tractanda occurrit commissio quam Saluator Petro fecit apud Ioannem, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidanda occurrunt. hoc est, quod personae Petri, quod soli dicta haec intelliguntur ita quod nusquam aliis ceteris familia dicta sunt, quod tota ecclesia pasceuda commissa est Petro, & quod per haec pontificatus ecclesiae catholicae datus est Petro. Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat, quae rem dubiam reddere possunt, in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus in primis apparet, quod non personae, sed qualificatae personae dictum est, Pasce oues meas. Primo, ex cognomine Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratiae: neque enim frustra (ut Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuantem. Deinde ex trina interrogatione, Diligis me? ubi manifeste amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet, quod non personae, sed personae qualificatae obedientia diuinae gratiae & amore ipsius Christi dictum est, Pasce oues meas.

HO C In loco obseruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via: quum enim de qualificatae personae officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet persona, qualitas eius, vsus officij, & rectitudo eius. Quae omnia licet diuersa sunt, haeretici tamen nolentes discernere inter potestatis vsus & rectitudinem vsus, totum qualitati tribuunt: malos Christi ministros cognoscere recusantes: quia qualificati Christi charitate non sunt tanquam potestas & rectus potestatis vsus idem sunt, vel saltem vtrunque qualitati, hoc est charitati commissum sit: vnde laeius aberrantes, cuiuslibet iusto ecclesiasticam arrogant potestatem. Stulti autem (quorum infinitus est numerus) rectitudinem vsus paruipendentes, si personae ecclesiasticam tribuunt potestatem, quicquid sit de charitatis qualitate, fecisse putant satis. Recta vero ac catholica ratio mediam amplectitur viam, personae qualificatae datam & dari debere ecclesiasticam potestatem censens: ea tamen ratione, ut personae potestas seu potestatis vsus, qualitati vero rectitudo vsus respondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatae personae committitur, ut recte vtatur ecclesiastico ministerio: & sicut contingit malos esse ministros, ecclesia ambiguitati, aut fallaciae periculo non subicit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicumque qualificatae debet personae committere rectum vsus officij, hoc maxime decuit Sapientiam incarnatam, & propterea tertio a Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quod exacta charitas bonitatem actus respicit & ipsa rectitudo seu bonitas actus charitati tribuitur: ut omnes communiter Doc. sonant. Patet autem actum optimum a Saluatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum: pascere enim est conferre nutrimentum, quo oues nutriuntur, augentur, multiplicantur, & viuunt. Oues dixit, non hoes, non boues, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, ut proprio amore substracto, amor Christi ratio pasceudi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis perspicuum sit, quod actum optimum committebat Petro dicens, Pasce oues meas: & quia (ut dictum est) actus optimus non potest nisi a charitate Christi prodire, ideo personae qualificatae charitate a Domino commissus est. Ex hoc autem non sequitur (ut haeretici fingunt) quod qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidem commissum intelligitur bonitas, seu rectitudo vsus officij pastoralis: ipse autem vsus personae commissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Caritas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicens, Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matth. persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & interne reuelationis gratia quo ad animam, ut ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secundum carnem describitur, Simon Ioannis, seu Iona (ut correctiores codices habent) & secundum animam ex propria humilitione, qua cor Christi scientiae submittit, ter repetens, Domine scis, quia amote: & ex propria contritione, contristatus est Petrus, &c. ut ex his sibi propriis, Petri personam aperte intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personae commissum officium pastorale perciperemus: ex acta autem charitate intelligeremus charitati committi rectitudinem vsus officij pastoralis

classificatio

10

20

30

40

50

60

70

80

Primo.

Secundo.

Sensus huius capituli hic est.

confutatur extrina exactione charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascendæ oues cõmittuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde et si pascere nõ significat principari, significat tamen actum ecclesiastici principis, & rursum si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia præsupponit pastorem. Vnde & benè respondebatur, quod pascere non potest nisi superior. Et quid dicitur, Quid ad me? respondetur multum profectò ex ipsa ratione connexorum: habent enim hoc vt altero collato reliquum tributum intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorem: vnde ex hoc etiam capite liquet, quod non est alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super ecclesiam: quoniam hic clarè habetur.

Ad se.
condum.

¶ Affirmamus autem Christi verbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo væ est, si non euangelizauerit, multò magis Petro væ est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutorium: nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbum Dei instituit creaturas præcipuas, & simul proprium earum opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternum, & in seculum seculi, præceptum posuit, & non præteribit) par est, vt in creatione Christianæ ecclesiæ primum eius membrum eodem verbo perfecit, præcipiendo summum pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatum. Eo verò ipso, quo Petro, vt pascat Christi oues, committitur, Christianus populus, vt oues iubetur se habere ad Petrum: frustra enim committerent vt oues pascendæ à Petro, nisi vt oues exhiberentur eidem à communi Domino. Vnde necessitas non solum pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, quum dicitur, Pasce oues meas. Attestante etiam hoc Aug. hic exponente, pascere non solum docere, sed regere, dum dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docendas regendâsque committit. & Chrysol. Pasce oues meas, fratrum curam suscipe: & glossa ex Alchui. Pascere oues est credentes in Christo, ne à fide deficiant, confortare terrena subsidia, si necesse est, subditis prouidere, & exempla virtutis cum verbo prædicationis impendere, aduersariis obistere, errantes subditos corrigere. Quocirca et si pascere non significat principari: significat tamen Christi oues regere, in quo clauditur principari. et si non significat principari: trahit tamen secum principari: sicut trahit secum requirere: reducere alligare, consolidare, custodire & sanare: quorum meminit Dominus Ezech. 34. vnde & Petrus princeps Apostolorum, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur: & iuxta Greg. verba ad Mauri. Cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur.

¶ Et si quærat quare Dominus commisit pontificatum Petro non sub vocabulo prælationis, seu autoritatis, vel dignitatis, seu actus pascendi suas oues? In promptu ratio est, & ex parte rei, quia prælatio, seu autoritas est propter pascere oues Christi, & non e contra. Et ex parte appetitus regulandi, quia non locus superior, non dignitas, aut autoritas ambianda est, sed pastus ouium Christi appetendus in pontificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ: dixerat enim ante passionem Lucæ vigesimosecundo, Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent in eos, benefici vocantur: vos autem non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim à ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatum tacitum tanquam annexum quid, & non estimandum nisi propter utilitatem ouium Christi: cuius oppositum contingit in regibus & dominis gentium: qui ad hoc vt regnent & domini sint omnia ordinant.

¶ Porro commissum inter actus pontificios opus præcipuum, Petri monstrat pontificatum: pascere siquidem electos præcipuus est pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentie partem spectat cura electorum (ad quorum foelicitatem non solum celi motum ordinauit: testante Ioan. in Apoc. capit. 6. Dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus conseruorum eorum: sed etiam ipse descendit de caelis, & homo factus crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit propter electos) ita ad summam ecclesiasticam curam, quam pontificatum vocamus spectare oportet, pascere electos. Constat autem solos electos significari, quum dicitur, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quasi ad solos electos se extendat, restrictus est: sed subordinatus electorum pastui hinc est omnis circa alios pontificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vniuersi celi motus propter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinem gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysteriis summus pontificatus propter pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem: vita autem ele-

ctorum finis est gubernationis aliorum. Omnia, inquit Apostolus secundæ, Timothæi secundò, sustineo propter electos, & ad Romanos octauo, Omnia electis donata testatur: & super omnia bona Domini constituendi affirmantur electi Matthæi vigesimosecundo. Nec silentio inuolutos propterea dixerim præscitos: quoniam sub agnorum nomine comprehendendi aliquos præscitorum non inconuenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascendos simul cum ouibus hoc est electis, commisit Petro. Vnde bis commisit agnos, & tertio oues: non solum quia imperfecti maiore egent cura, sed vt ipso numero diuersitatem insinuaret agnorum suorum, hoc est Christianorum communem vitam ducetium, dum alij reprobj, alij electi sunt. oues autem semel & vltimò committuntur: quia omnes Christi oues inter electos sunt. & crescens oratio ad summum terminatur. Et quum omnes pastorali Petri curæ committantur, soli agni & oues pascendæ committuntur: lupi siquidem leones & vrsi commissi intelliguntur cauendi, fugiendi, aut exterminandi. Vnde nullus à Petri pontificatu exemptus relinquitur: etiã si solum fuisset illi commissum: Pasce oues meas: propter quas sunt omnia, vt pote quibus omnia cooperantur in bonum, vt Apostolus ad Ro. 8. testatur. Fit autem rursus huius excellentia commissi operis manifestior, discurrendo per pastoralia pontificiæque opera: nam sex illos actus pastorales Ezech. 34. positos (scilicet requirere quod perierat, reducere quod abiectum erat, alligare quod confractum fuerat, consolidare quod erat infirmum, sanare quod erat agrotum, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinari testatur Dominus, arguens de his pastores dicens, Væ pastoribus Israël, qui pascebant semetipsos, nõne greges à pastoribus pasceuntur? lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. Vbi rationem omissionis manifestè reddit ex eo & non oues, sed semetipsos pastores mali pascant, tanquam omnium horum operum ratio sit vacare ad pascendum ipsas oues. Actus quoque iudiciales, qui in ecclesia sunt tam in foro poenitentia, quam in foro contentioso, ad pascendas Christi oues ordinari non est dubium. Aperire demum & claudere regnum cælorum ad pastum ouium sic spectant, quod aperire regnum cælorum est pascere oues Christi claudere autem illud ad pastum earundem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorum quibus omnia cooperantur in bonum. Constat igitur, si colligantur cuncta significata per hanc promissionem, Pasce oues meas, commissum Petro esse totius ecclesiæ pontificatum. Nec vt noua hæc cudimus, sed à patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem attestatione Petri pontificatum firmantes: vt in vltimo patebit cap.

CAPVT XII.

Petrum habere ex Christi institutione successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ.

IR MATO Petri pontificatu ecclesiæ catholicæ oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestè differentia inter catholicos & schismaticos, prænotandum est in quo cõuenimus, & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur Petrum Apostolorum principem, &c. fuisse Rom. pontificem, sicut Iacobus Apostolus fuit pontifex Hierosolymitanus: & propterea quemlibet Rom. episcopum successorem esse Petri in pontificatu Rom. ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymitanus episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ ecclesiæ. Concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanum episcopum non succedere Iacobo nisi in Hierosolymitanæ ecclesiæ episcopatu: non enim succedit Iacobo in autoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conantur Rom. pontificem non succedere Petro nisi in episcopatu Rom. ecclesiæ: fatentur enim catholici Rom. pontificem succedere Petro non solum in episcopatu Rom. ecclesiæ, sed etiam in pontificatu ecclesiæ catholicæ. Vbi si perspicaciter scrutati fuerimus, videbimus duo superare tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ, & an huiusmodi successor sit Rom. pontifex. Schismatici enim negant Rom. pontificem episcopum esse ecclesiæ catholicæ: & pernegant oportere institutione diuina aliquem vnum succedere Petro in regimine totius ecclesiæ: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo pontificem ecclesiæ catholicæ. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi Petri pontificatum, superest vt primò an habeat aliquem successorem, & demum an ille sit Rom. pontifex tractemus.

ET IVKTA præfixum modum afferenda censui argumenta, quibus contra vnicum Petri successorem in pontificatu ecclesiæ catholicæ insurgitur.

¶ Arguitur ergo primò ex coniuictis, Si hæc verba Christi ad Petrum, Tibi dabo clauas regni cælorum, Matt. 16. & Pasce oues meas Io. vlti. extenduntur ad successorem, par est vt verba antecedentia concomitantia, & subsequencia dicta Petro à Christo, intelligantur quoque dicta non soli Petro, sed successori. sed hoc constat esse falsum: vt patet sigillatim discurrendo. Nam apud Matt. Dominus præmittit, Tu es Petrus: & post subiungit reprehendendo Petrum, Vade post me Satana, quia non sapis quæ Dei sunt, similiter apud

Num catholica ecclesiæ sit aliquis Petri successor. Primò.

apud Ioan. præmittitur, Diligis me plus his? & similia concomitanter interponuntur cum Petri responsionibus: & postea subiungitur, Quum esses iunior, cingebaste, &c. nihil autem horum spectat ad successorem secundum literalem sensum: ergo nec illa verba, Tibi dabo, &c. Pasce oues meas, sunt ad literam dicta Petro & successori: sed sicut reliqua mysticè applicantur ad successores, ita & hæc.

¶ Secundò ex similibus, Verba Christi Luc. 22. Ego rogavi pro te, &c. non sunt ad literam dicta Petro & successori: ergo nec ista, Tibi dabo claves, &c. Pasce oues meas, &c. sunt dicta Petro pro se & successoribus. Consequentia tenet à simili: præsertim quum iste text. à sacris Doctoribus afferatur pro soliditate successionis Petri in fide. Antecedens verò manifestatur ex eo, quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos si enim de quolibet successore hæc dicta sint oporteret successorem quemlibet auersum quandoque esse vel fuisse, vt de ipso possit verificari, & tu aliquando conuersus; sicut Petrus auersus fuit negando Christum cum periurio, & postea conuersus confirmauit fratres suos.

¶ Tertiò ex aliis eidem Petro à Domino dictis, puta, Antequam galilus cantet, ter me negabis, Matth. 26. &, Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth. 17. cur enim huiusmodi soli personæ Petri ita quòd non successori dicta exponuntur: illa autem, Tibi dabo, &c. Pasce, ad successorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶ Quartò ex omisis, Nullibi siquidem dixit Christus se loqui in illis verbis Petro pro se & successoribus: quum tamen debuisset hoc docere. quum hoc vt vnum de necessariò credibilibus proponatur ecclesiæ: & ipse Isa. 5. dixerit, Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? si enim totum quod debitum erat, effecit synagoga Iudæorum, multò magis totum effecit ecclesiæ Christianæ.

Et augetur hoc argumentum ex hoc, quòd Dominus Matth. vlt. dicit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Vbi quia se fore in toto hoc tempore cum ecclesiâ nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem seculi, manifestauit quòd ad discipulos pro se & successoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quòd si Petro & successori intendisset hæc dicere: explicasset aut insinuasset successorem, sicut insinuauit ibi successores discipulorum.

¶ Quintò ex coapostolis. Quænam ratio est, vt nullus aliorum Apostolorum habeat successorem in Apostolatu, & solus Petrus habeat? Et rursus quæ ratio est, vt Apostolorum successores sint, & dicantur episcopi (quos constat esse æquales: vnde & fratres vocantur.) & vnus tantum episcopus successor sit Petri super totam ecclesiâ? Et rursus vt præactum est, quæ ratio suffert, vt episcopus Hierosolymitanus succedat Iacobo in episcopatu illius ecclesiæ, & non in apostolatu: successor autem Petri succedat ei in apostolatu ac pontificatu totius ecclesiæ? hoc enim non nisi humana ratione aut voluntate factum videtur: quum Scripturæ desit autoritas.

Primò. ¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò, Si ad solum Petrum refertur Christi verbum: ergo non ad successorem: & iterum, ergo cum Petro claves venerunt, & abierunt. Et probantur sequela: quia non potest ad plus pertinere quod ad vnum tantum dicitur. Secundò: Quia, si ad successorem extenditur, ergo necessaria ratione, & ad alios Apostolos: quia tunc erant præsentibus, successores autem Petri nondum erant. Tertiò: quia ridiculum esset, quòd omnium ecclesiarum idem Baptisma, eadem Eucharistia, eadem Confirmatio, idem Verbum Dei, idem Sacerdotium, eadem Poenitentia, Vnctionis, Matrimonij, & reliqua sacramenta, eadem fides, spes, charitas, gratia, mors, vita, gloria esset, vna hæc temporalis potetia vni tributa esset successoribus Petri per Verbum Dei quòd commune est omnibus. Quartò, Si vnus episcopus iure diuino cæteris præfertur, manifestè Hier. in epistola ad Euandrum, quæ habetur. 93. dist. ca. legimus, hæresim docet, non solum ipse, sed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi episcopos eosdem esse cum presbyteris, & episcopos æquales esse. Quintò: quia idem Hiero. super epistolam ad Tim. & habetur 95. di. ca. olim. dicit, Sicut ergo presbyteri sciunt se ecclesiæ consuetudine ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos: ita episcopi nouerint se magis consuetudine, quàm dispensationis dominicæ veritate presbyteris esse maiores, & in communi debere ecclesiam regere. Non ergo diuino iure vnus Petri successor episcopus maior est aliis.

Secundo.

Tertiò.

Quartò.

Quintò.

Non modo Petro sed successoribus dicitur, Pasce oues meas, vnum ouium suarum pastorem instituit (vt ipsa verba testantur, absque vltiori probatione) Pastor autem significat ordinarium rectorem ouium: vt patet tum ex ipsis nominibus Pastoris & Ouium, tum ex ipsa ratione pascendi: tum quia oportet eum qui ordinariè gerit curam ouium, vel mercenarium vel pastorem esse. sed mercenarius non est: quia cum videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eum de ouibus, quia mercenarius est: vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quòd is, qui ordinariè cu-

ram ouium gerit, pastor est. Constat autem pastorem vt pote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officium exercebat, sed per successionem oportere durare. Et hinc fit, vt institutio Pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc quòd in prima institutione Pastori tribuitur, pro quolibet successore eidè datur. Vnde ex hoc ipso, quòd Dominus dicendo, Pasce oues meas, pastorem totius ecclesiæ instituit, pastorale officium totius ecclesiæ statuit ex tunc & in seculum seculi. & consequenter, quòd dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successoribus in Petro. Rursus dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, vsque ad consummationem seculi in præsentis miseræ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsque ad cõsummationem seculi prouidit de pastore vno, dicendo Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsque ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda via ex rationibus fundatis super sacra Scriptura procedit, tum quia desipientis est putare Christum prouidisse de pastore suarum ouium pro parte temporis, & ea minima qua, scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad consummationem seculi, quo duraturæ oues. Tum quia rationabile est, vt vniuersalitas tẽporis cointelligatur vniuersalitati locorum: & proinde quia dicendo, Pasce oues meas, oues suas vbique terrarum comprehendit, consequens est vt eadem pro quocunque futuro tempore comprehendat. Tum quia Christus synagoga dicens, Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci, insufficietè prouidisset Christianæ ecclesiæ constituens eam vnum ouile sine vno pastore cõuouili: conuersante cū ouibus suauiter, hoc est sensibilibus secundum modum ipsarum ouium: vt pote, quæ viuunt non sola spiritali, sed sensitua natura: quum tamen de ipso scriptum sit, Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sap. ien. 8.

¶ Tertia autem & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbum afferentur autoritates, manifestè habetur quòd in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris concilijs vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam ecclesiam à Christo facta. Certò autem certius est illum esse verum Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absque omni hæsitacione quemlibet Petri successorem institutum in beato Petro esse pastorem totius ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & subsequencia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officium, vel non pertinentia ad hoc. Et de pertinentibus quidem ad pastorale officium (quale est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euangelij textu) non oportet esse sollicitum an spectent ad successorem: de pertinentibus autem dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinent ad successorem. Vnde, vt ad singula descendatur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatum sed ad confessionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorè pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius ecclesiæ necessariò pertinet, ad successorem quoque pertinere oportet: necesse est enim successorem Petri esse Petrum, id est in fide solidum, vt super hanc petram Christus ædificet ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabuntur cap. Quod autè dicitur apud Io. diligis me & amas me, quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autem pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorè quoque spectat, quantum ad rectitudinè vtendi pastoralis officio: non autem quantum ad habendum vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter quòd adiungitur, Quum esses iunior, licet cum Petro finitum sit, quantum ad prophetiæ consummationem: quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad secundum dicitur, quod verba illa Dñi iuxta regulam de pertinentibus vel impertinentibus ad officium pastorale (quia ad pastorale spectat officium confirmare fratres) Petro pro se & successoribus dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autem Petro dixit, eo quod superbiere poterat in his, quæ promissa erant à Christo. Et rursus, Postquam me negato ploraueris, ac poenitueris, corrobora cæteros: quum te principè Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es & petra ecclesiæ. Cyrillus quoque hoc dicit, Omisis cæteris venit ad Petrum cæteris prælatum. Nec propterea oportet quolibet Petri successorè cadere à Christi charitate: hæc enim Dñi verba nõ necessitate, sed

ram ouium gerit, pastor est. Constat autem pastorem vt pote ordinarium officialem, non finiri morte illius, qui pastorale officium exercebat, sed per successionem oportere durare. Et hinc fit, vt institutio Pastoris sit institutio perpetui officij: ac per hoc quòd in prima institutione Pastori tribuitur, pro quolibet successore eidè datur. Vnde ex hoc ipso, quòd Dominus dicendo, Pasce oues meas, pastorem totius ecclesiæ instituit, pastorale officium totius ecclesiæ statuit ex tunc & in seculum seculi. & consequenter, quòd dedit tunc Petro, significauit se dare cuilibet Petri successoribus in Petro. Rursus dicendo, Pasce oues meas, perpetuitatem pastoris intelligendam ex alio capite monstrauit: nam oues suas duraturas sciebat, & dixit, vsque ad consummationem seculi in præsentis miseræ ouili vno: & propterea eo ipso quo ouibus in vno ouili duraturis vsque ad cõsummationem seculi prouidit de pastore vno, dicendo Petro, Pasce oues meas, significauit se prouidere de vno pastore vsque ad consummationem seculi. Habemus ergo dupliciter ex ipsis Euangelij verbis à Domino institutum esse quemlibet Petri successorem pastorem totius ecclesiæ in ipso beato Petro.

¶ Secunda via ex rationibus fundatis super sacra Scriptura procedit, tum quia desipientis est putare Christum prouidisse de pastore suarum ouium pro parte temporis, & ea minima qua, scilicet vixit Petrus: & non pro toto & tam prolixo tempore vsque ad consummationem seculi, quo duraturæ oues. Tum quia rationabile est, vt vniuersalitas tẽporis cointelligatur vniuersalitati locorum: & proinde quia dicendo, Pasce oues meas, oues suas vbique terrarum comprehendit, consequens est vt eadem pro quocunque futuro tempore comprehendat. Tum quia Christus synagoga dicens, Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci, insufficietè prouidisset Christianæ ecclesiæ constituens eam vnum ouile sine vno pastore cõuouili: conuersante cū ouibus suauiter, hoc est sensibilibus secundum modum ipsarum ouium: vt pote, quæ viuunt non sola spiritali, sed sensitua natura: quum tamen de ipso scriptum sit, Attingit à fine ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Sap. ien. 8.

¶ Tertia autem & ea optima pariter & certissima via procedit ex expressa diuina reuelatione facta ecclesiæ suæ sanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbum afferentur autoritates, manifestè habetur quòd in hoc sensu à Sanctis innumeris, & à sacris concilijs vniuersalibus intellecta est institutio pontificatus Petri super totam ecclesiam à Christo facta. Certò autem certius est illum esse verum Scripturæ sensum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuersalis synodi diffinitione accedente habemus. Fatemur igitur absque omni hæsitacione quemlibet Petri successorem institutum in beato Petro esse pastorem totius ecclesiæ.

AD PRIMVM ergo argumentum in oppositum de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & subsequencia inueniri duplicia, vel pertinentia ad pastorale officium, vel non pertinentia ad hoc. Et de pertinentibus quidem ad pastorale officium (quale est illud, Vade post me Satana: vt patet in ipso Euangelij textu) non oportet esse sollicitum an spectent ad successorem: de pertinentibus autem dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officium pastorale, eodem modo pertinent ad successorem. Vnde, vt ad singula descendatur, quia verba præmissa apud Matth. Beatus es Simon Bariona, &c. non spectant ad pontificatum sed ad confessionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum est) nec ad successorè pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius ecclesiæ necessariò pertinet, ad successorem quoque pertinere oportet: necesse est enim successorem Petri esse Petrum, id est in fide solidum, vt super hanc petram Christus ædificet ecclesiam suam. Difficultates autem, quæ circa hoc sunt, in sequenti tractabuntur cap. Quod autè dicitur apud Io. diligis me & amas me, quodammodo ad pastorale officium spectat, & quodammodo non. Nam rectitudo pastoralis officij amorem Christi exigit, ipsum autem pastorale officium sine Christi amore potest & haberi & exerceri: & propterea amor Christi ad successorè quoque spectat, quantum ad rectitudinè vtendi pastoralis officio: non autem quantum ad habendum vel exercendum ipsum pastorale officium. Et similiter quòd adiungitur, Quum esses iunior, licet cum Petro finitum sit, quantum ad prophetiæ consummationem: quantum tamen ad insinuatam præparationem animi pastoralis ad ponendum animam pro ouibus Christi, & frequentem euentum persecutionum, aut mortis pro Christi ouibus bono pastori, ad successoris rectitudinem atque fortitudinem pertinet.

¶ Ad secundum dicitur, quod verba illa Dñi iuxta regulam de pertinentibus vel impertinentibus ad officium pastorale (quia ad pastorale spectat officium confirmare fratres) Petro pro se & successoribus dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autem Petro dixit, eo quod superbiere poterat in his, quæ promissa erant à Christo. Et rursus, Postquam me negato ploraueris, ac poenitueris, corrobora cæteros: quum te principè Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es & petra ecclesiæ. Cyrillus quoque hoc dicit, Omisis cæteris venit ad Petrum cæteris prælatum. Nec propterea oportet quolibet Petri successorè cadere à Christi charitate: hæc enim Dñi verba nõ necessitate, sed

Ad primam.

Ad secundam.

sed possibilitatem auersionis à charitate cum indeficientia fidei significant: sic vt si auerti contingat, conuersus confirmet fratres suos. Indeficientia itaque fidei in Petro & ipsius successione impetrata asseritur, confirmatio fratrum imponitur, auersio possibilis significatur, conuersio prædicitur. Et hoc insinuat aduerbium, Aliquando: ex hoc enim, quod non semper, sed aliquando conuersus prædicitur, auersio quoque, quod quandoque futura sit, insinuat. Ad quod verificandum non oportet quemlibet successorem auerti: sed sat est & nimis etiam, quod quandoque successor aliquis auertatur à Christi charitate.

Ad tertium. Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola ea quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum. Ad quartum (quod maxime urgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuiuslibet eius successor se loqui, eo ipso quod instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quam aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: ibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastoralis, & ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est.

Ad quintum. Ad quintum dicitur, quod non est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, vt ipsum nomen testatur, sonat, ab alio missum seu legatum (iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena ista) non est autem legatorum vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium officium sonat: cuius est habere successorem, & propterea ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu, Christi Apostolis, sed habet episcopos succedentes Apostolis, non quo ad apostolatus auctoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quam auctoritatem. Vnde si formaliter & exactissimè loquendum est, nec Petrus habet successorem in apostolatu tum quia apostolatum communem habebat cum reliquis Apostolis, parèque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quatumcunque sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque adeo, vt Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatitia vnus seruuli inter sacras computetur Scripturas. Verumtamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæreditat: ex hoc ipso quod succedit Petro in pontificatu ecclesie catholice. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: vt pote ea, in qua sola auctoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatas apostolis summum tenet locum) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius auctoritas apostolica vocatur: vt pote complectens supremam omnibus Apostolis tributam auctoritatem. Vnde solutio patet omnium questionum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica auctoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Episcopos omnes succedere Apostolis in episcopali dignitate & auctoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declarata. Et quare Episcopus Hierosolymitanus non succedit Iacobo in auctoritate apostolica, Episcopus autem Rom. succedit Petro apostolica auctoritate: quia scilicet Petrus auctoritatem apostolicam habuit, etiam vt ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Solutio questionum. AD ARGUMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia non potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem instituendo dicitur: quoniam quod sibi dicitur, cuiuslibet succedenti intelligitur dictum. & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto, cuiuslibet ei succedenti in huiusmodi officio pastoralis dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum. Ad secundum similiter dicitur, sequelam nihil valere: nec esse maiorem aut parem rationem, quod extendantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erant præsentés, quam ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tamen in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat modo non fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officij forma fuit, aut futurus fuit.

Ad primum. AD ARGUMENTA deinde allata ducendo ad inconueniens, respondendo ad primum dicitur, sequelas nihil valere. Ad probationem autem (quia non potest ad plures pertinere quod ad vnum tantum dicitur) respondetur ad innumeros successores posse pertinere quod ad vnum tantum officialem instituendo dicitur: quoniam quod sibi dicitur, cuiuslibet succedenti intelligitur dictum. & propterea dictum Petro primo pastori Christi ouium instituto, cuiuslibet ei succedenti in huiusmodi officio pastoralis dictum est. Et eadem est ratio de promissionibus eidem factis.

Ad secundum. Ad secundum similiter dicitur, sequelam nihil valere: nec esse maiorem aut parem rationem, quod extendantur hæc verba ad alios Apostolos, qui erant præsentés, quam ad successorem Petri: quoniam quilibet successor, licet in seipso tunc non esset: erat tamen in ipso Petro, sed eadem officij forma: quo constat modo non fuisse alios Apostolos in Petro: quoniam nullus sub eadem officij forma fuit, aut futurus fuit.

Ad tertium. Ad tertium patere potest iam solutio: nam sola ea quæ dicta sunt Petro pertinentia ad pastorale officium, dicta sunt sibi pro se & successore ad literam: reliqua autem ad literam dicta sunt sibi soli.

Ad quartum. Ad quartum (quod maxime urgebat) iam patet responsio: significauit enim Christus ipse in Petro, cuiuslibet eius successor se loqui, eo ipso quod instituit eum pastorem ouium suarum, tum ex parte officij pastoralis: tum ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius successorem, quam aperuerit apud Matth. in discipulis suis eorum successores: ibi enim ex vno tantum capite, scilicet diuturnitate successionem significauit, hic verò ex duobus, scilicet & ex officio pastoralis, & ex perpetuitate ouium suarum: vt prædeclaratum est.

Ad quintum. Ad quintum dicitur, quod non est eadem ratio de successione in apostolatu, & de successione in pontificatu: Apostolus enim, vt ipsum nomen testatur, sonat, ab alio missum seu legatum (iuxta illud Apostoli 2. ad Cor. 5. Legatione pro Christo fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena ista) non est autem legatorum vendicare sibi successores: sed finitur legatio cum legato, nisi à domino alius mittatur. Pastor autem ordinarium officium sonat: cuius est habere successorem, & propterea ecclesia non habet Apostolos qui successerint in apostolatu, Christi Apostolis, sed habet episcopos succedentes Apostolis, non quo ad apostolatus auctoritatem, sed quantum ad episcopalem tam dignitatem, quam auctoritatem. Vnde si formaliter & exactissimè loquendum est, nec Petrus habet successorem in apostolatu tum quia apostolatum communem habebat cum reliquis Apostolis, parèque in apostolatu omnes fuerunt, ac per hoc par est ratio in apostolatus successione de omnibus: tum quia experientia testatur nullius Petri successoris libellos quatumcunque sanctos inter sacras esse Scripturas: vsque adeo, vt Epistola Pauli ad Philemonem, quamuis commendatitia vnus seruuli inter sacras computetur Scripturas. Verumtamen quia successor Petri succedens ei in pastorali officio ouium Christi (quod est pontificatus mundi) ex hoc ipso succedit in præcipuo apostolatus officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicam ecclesiam: hoc enim communiter Apostolis omnibus à Christo delegatum fuit: hoc Petro singulariter pastorali officio datum est, hoc solus Petri successor hæreditat: ex hoc ipso quod succedit Petro in pontificatu ecclesie catholice. Hinc igitur sola successoris Petri sedes, vocatur, & est sedes apostolica: vt pote ea, in qua sola auctoritas gubernandi ecclesiam catholicam (quæ inter facultates legatas apostolis summum tenet locum) residet: hinc successor Petri apostolicus, hinc eius dignitas seu officium apostolatus, hinc eius auctoritas apostolica vocatur: vt pote complectens supremam omnibus Apostolis tributam auctoritatem. Vnde solutio patet omnium questionum: & cur solus Petrus inter Apostolos habet successorem in apostolica auctoritate: quia scilicet solus institutus est à Christo pastor ouium suarum. Et quo pacto cum hoc stet, Episcopos omnes succedere Apostolis in episcopali dignitate & auctoritate, & quatenus Episcopos esse omnes pares: hoc enim nihil omnino obstat veritati declarata. Et quare Episcopus Hierosolymitanus non succedit Iacobo in auctoritate apostolica, Episcopus autem Rom. succedit Petro apostolica auctoritate: quia scilicet Petrus auctoritatem apostolicam habuit, etiam vt ordinarius pastor à Christo institutus super vniuerso ouili suo: Iacobus autem eam habuit tantum vt Apostolus. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, sed Christi veri Dei institutione ordinatum esse monstratum est: dum Petrum solum pastorem suarum ouium instituit dicens, Pasce oues meas.

Ad tertium dicitur, quod non ridiculum, sed diuinæ rationi consentaneum est, vt omnium ecclesiarum communicantium in eisdem sacramentis, &c. sicut est vnum numero ouile institutum à verbo Dei communi omnibus, ita sit vnus numero pastor illius vnus oculis institutus ab eodem verbo de communi omnibus. Hoc siquidem diligenter perspectum, non est vni particulari ecclesie aut personæ consulere, sed vnitati ouilis prouidere: ac per hoc sicut vnitas ouilis communis est ecclesiis omnibus particularibus, ita vnitas pastoris ad omnium est vtilitatem ecclesiarum. Et sic optimè adimpletur quod Apostolus dicit 1. ad Corinth. 3. Omnia vestra sunt, siue Paulus siue Apollo siue Cephas.

Ad quartum dicitur simul & ad quintum, consequentias nihil valere, vt pote ex impertinentibus ad propositum deductas. Dicta siquidem à Hier. in vtroque loco, impertinentia sunt ad propositum: vt pote quæ de Episcopis & presbyteris quatenus Episcopi & presbyteri sunt dicuntur: æqualitas nanque seu identitas diuino iure inter Episcopos & presbyteros, siue sit, siue non sit, nihil refert ad vnitatem pastoris totius ecclesie: non enim ideo vnus est pastor totius ecclesie: quia Episcopus maior est presbytero: sed ideo quia vnus est successor Petri, siue presbyteratus, siue episcopatus sit maximus in ecclesia Dei ordo. Æqualitas autem diuino iure Episcoporum inter se quatenus Episcopi sunt, non eget probatione: quoniam illam asserimus, sed impertinens est proposito, quoniam non ideo vnus est pastor totius ecclesie: quia vnus Episcopus est sacratior altero (omnes enim Episcopi sunt æquales in episcopatus ordine, & non est magis aut plus Episcopus successor Petri quicunque alius Episcopus: sicut non est magis presbyter, quam quicunque alius presbyter) sed ideo vnus est pastor totius ecclesie, & reliquis prælatus episcopis atque presbyteris, quia vnus est successor Petri. Vnde patet ex hoc, quod diuino iure à Christo instituto vnus presbyter, siue episcopus Petri successor cæteris episcopis & presbyteris, imò toti ecclesie præferatur, non sequi Hier. & allatos à Hier. Petrum, Paulum, Ioanem, Lucam, hæresim docere: vt arguentes audent inferre, sed prudens lector intelligit dicta horum impertinenter deducta ad proprium.

CAPVT XIII.

Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu toti ecclesie.

SUPPOSITA Petri successione, oportet monstrare quis sit ille successor Petri in pastorali cura toti ecclesie: habet enim proprias difficultates an is sit Ro. episcopus. **O**BIICITVR igitur in primis ex parte temporis quia Rom. pon. natus est per multos annos post Petri pontificatum: quam prius Petrus sederit Antiochiæ, & per multos annos ante absque particulari aliqua sede fuerit. **E**t confirmatur hæc ratio arguendo sicut arguit Apostolus ad Ro. 4. vbi probat ex circumstantia temporis & facti Abraham non ex circumcissione, sed ex fide iustificatum. nulla alia ratione vsus, quam quod Abraham ante circumcissionem fuerit iustus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentum valet necesse est valere & hoc, scilicet Petrus quando clauis accepit à Christo, nondum erat episcopus vrbs Romæ, sed erat vnus inter Apostolos: ergo clauis non sunt ei data, secundum quod postea, vel factus vel mutatus est, vel loco, vel officio (sicut Abraham non est iustitia reputata qualiscunque post fidem factus fuerit) sed prout fuit Apostolus tantum.

Secundo. Si Romanus Pontifex esset Petri successor in cura totius ecclesie (de hac tantum successione, ne contingat idem sæpius replicari, semper loquimur nisi quandoque explicemus de sola successione in episcopatu Romano nos loqui) oporteret de quolibet Romano Pontifice verificari verba Christi spectantia necessarid ad successorem Petri, sed non de quolibet Romano pontifice hæc verificari oportet: ergo Rom. pontif. non est successor Petri. Probatur autem destructio consequentis, ex eo quod Romanus pontif. potest labi in hæresim, & sic non verificabuntur de eo verba Christi, Tu es Petrus, id est, in fide solidus: neque super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: quoniam soliditas fidei in ipso, super quam ædificanda est ecclesia, non inueniretur: nec Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: quæ omnia ad successorem Petri dicta esse monstratum est. Tertiò, quia non omnis Rom. pont. habet Christi charitatem, quam tamen tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactè à Christo tunc in Petro charitati non succedit. Quartò, quia non omnis Romanus pont. pascit oues Christi, sed multi eorum pascunt oues suas: dum ad propriam gloriam auctoritatem, vtilitatem & alia huiusmodi pontificatum exercent, Dicente autè Domino, Pasce oues meas, significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouium Christi, ipsum amantes, & illas pascentes doctrina, iustitia, & aliis huiusmodi: aut si non amant & docent, nihil hoc verbum ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores. Quintò, quia præfati Romani pont. recusauerunt se vniuersales appellari: Greg. enim senis epistolæ hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cum aliis noluit vocari episcopus vniuersalis, cõsequens est quod non erat aut non se credebatur vniuersalem episcopum. idem autem sonat Pontifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesie. Non succed

Tertiò. quia non omnis Rom. pont. habet Christi charitatem, quam tamen tertiò Christus exegit in institutione officij pastoralis: non est ergo Petri successor, qui exactè à Christo tunc in Petro charitati non succedit. **Quartò.** quia non omnis Romanus pont. pascit oues Christi, sed multi eorum pascunt oues suas: dum ad propriam gloriam auctoritatem, vtilitatem & alia huiusmodi pontificatum exercent, Dicente autè Domino, Pasce oues meas, significauit Petri successores, aut pastores esse debere ouium Christi, ipsum amantes, & illas pascentes doctrina, iustitia, & aliis huiusmodi: aut si non amant & docent, nihil hoc verbum ad eos pertinere: ac per hoc non esse Petri successores. **Quintò.** quia præfati Romani pont. recusauerunt se vniuersales appellari: Greg. enim senis epistolæ hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cum aliis noluit vocari episcopus vniuersalis, cõsequens est quod non erat aut non se credebatur vniuersalem episcopum. idem autem sonat Pontifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesie. Non succed

Quintò. quia præfati Romani pont. recusauerunt se vniuersales appellari: Greg. enim senis epistolæ hoc reprehendit: & narrat prædecessores suos hoc tenuisse. Si enim Greg. cum aliis noluit vocari episcopus vniuersalis, cõsequens est quod non erat aut non se credebatur vniuersalem episcopum. idem autem sonat Pontifex vniuersalis, & Pontifex totius ecclesie. Non succed

succedit ergo Roma. Ponti. Petro in pontificatu totius ecclesie.

Sexto. Sexto concilium Nicenum (vt scribitur lib. 10. cap. 6. histo. ecclesiast.) statuit sic. Et apud Alexandria vel in vrbe Roma, vetusta consuetudo seruetur: vt vel ille Aegypti, vel hic suburbanarum ecclesiarum sollicitudinem gerat. Si enim Roma. Ponti. successor esse Petri in pontificatu totius ecclesie, non præsumpsisset Nicenum concilium fines suæ sollicitudini decernere in suburbanis ecclesiis. *Septimo.* Si Rom. Ponti. Christi institutione præest toti ecclesie, vt Christi vicarius generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui non fuerunt, & qui non sunt sub Rom. Pon. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuam ecclesiam totam errasse: quum adhuc non esset Rom. pon. Sequitur deinde tot Sanctos & Martyres vsque ad 40. annos post Christum, errasse: quum tunc nõ recognosceretur Rom. pon. vt pastor totius ecclesie. Sequitur postea à Asiam. Africam, atque Græciam in damnatione fuisse: vt pote non recognoscentes Rom. pon. vt omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Perside, India, Scythia, totòque Oriente, damnari: eo quòd non subsunt Rom. pon. Manifestatur autem hos non recognouisse Rom. pon. eo quòd non ab ipso seu eius autoritate eorum episcopi sunt instituti, eorum concilia sunt celebrata. *Octauo.* Hier. de viris illust. scribit, quòd Achatius episcopus Cæsariensis discipulus Eusebij Pamphili, imperante Constantio liberium Papam deposuerit, & Felicem constituerit. Constat autem hoc repugnare primatui Rom. pon. si totius ecclesie Antistes esset. *Nono.* Si vlla ecclesia est prima & mater omnium ecclesiarum, & à Christo Domino immediatè fundata, non est alia nisi ecclesia Hierosolymitana, quæ per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus ecclesiis etiam Romana collectæ soluebantur ecclesie Hierosolymitana.

Romanus Pontifex non diuina institutione, sed factio Petri caput est vniuersalis ecclesie, & Petri verè successor. AD HVIVS rei euidenciam consideranda sunt duo, primum vnde est, secundum vnde scitur Rom. pon. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis: nam ratio succedendi est non euangelica institutio sed subsequutum factum Petri, quo ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, cautum reddendo lectorem in primis, quòd aliud est succedere Petro & aliud est succedere Petro hunc, scilicet Rom. pon. Ratio enim quòd Petrus habeat successorem, institutio est euangelica: qua Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officium, vt in præcedentibus manifestatum est. Ratio verò, quòd Petro succedat hic, hoc est Rom. pon. non est institutio euangelica: tum quia euangelica voce non est ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota ecclesia comissa sibi, dū dicitur, Pasce oues meas: & propterea si Petrus perseverasset vsque ad finem, vt incepit absque appropriatione alicuius particularis ecclesie, nec Rom. pon. nec aliquis alius particularis episcopus esset Petri successor: sed migrante ad cælum Petro fuisset vnus electus in episcopum catholicæ ecclesie, qui successor fuisset Petri. Tum quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseverasset vsque ad mortem, non Rom. pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Rom. non tantum loco, sed sede, ita quòd alibi sedem elegisset, non succedisset Rom. pontifex Petro, sicut nec modo succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit mutando non solum locum, sed sedem. Ex his enim patet, non ex euangelicâ institutione ortum habere, quòd Rom. pontifex succedat Petro: euangelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequētibus factis disponendum hoc reliquit. Quocirca ex eo, quòd appropriatione firmata, Rom. ecclesia Petri pontificatui addicta est, inde ortum est, vt Rom. pontifex Petro succedat. Appropriationem autem firmatam dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nam (vt ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Basilicis tradendis, quam habes in lib. 5. Epistolarum Amb. post. 32. Epistolam asserit, & ante ipsum in lib. 3. de excidio Hierosolymitano, capit. 2. Egesippus affirmat) volenti Petro ex vrbe Rom. discedere obuians Christus iussit, vt Romæ mortem pateretur, eidem dicendo, Venio Romam iterum crucifigi. vt non nuda Petri mors Romæ sed mors iussa à Christo in vrbe Roma, firmaret Romanam sedem in Petri successione. Si ad ortum itaque atque initium successione Rom. pontificis Petrospectes, rationem succedendi inuenies fuisse ecclesie Rom. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatam & Petri morte & Christi mandato. Quum autem dicimus, Petrum & Rom. pontificem & pontificem ecclesie catholice, non duos intelligas pontificatus: non enim sunt duo in actu, sed in potentia tantum. hoc est, quia potuissent esse duo: vt patet ex dictis. Vnde non se habent sicut duo Episcopatus vniti: non erat siquidem in Rom. ecclesia episcopatus ante Petrum: sed ipse Petrus Rom. ecclesiam euexit in pontificatum, non alium, quàm suum, quem secum vehebat: ita quòd pontificatus Petri, quem à Christo habuit relatum ad ecclesiam catholicam, retulit ipse Petrus ad ecclesiam Rom. appropriando sibi illam. Confert autem non nihil hæc pontificatus vnitas ad hoc, vt idem sit Roma-

nus, pontifex, & pontifex ecclesie catholice: non solum vnitate personæ, sed identitate pontificatus. In cuius signum non dantur Romano pontifici duo pallia, sed vnum tantum: quum tamen plura dari consueti habenti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si autem de ratione succedentis est sermo, euangelica institutio, ratio inuenitur succedentis. Rom. siquidem pon. Petro succedens autoritatem habet apostolicam ab euangelica Christi voce, Pasce oues meas: nam cuiuslibet Petri successor, in Petro dixit Christus. Pasce oues meas. Licet itaque apostolicam sedem Rom. esse pon. initium habuerit ex appropriatione ecclesie Rom. ad Petrum ex quo tamen firmatum sic est eo ipso quo aliquis verus est Rom. pon. verus est pon. ecclesie catholice. Christus in beato Petro institutus. Manifestum est igitur, vnde Rom. pon. est Petri successor, ac totius ecclesie pastor. Scitur autem hoc diuina reuelatione facta, tum vniuersali ecclesie, tum sanctis Doc. innumeris, tum sacris conciliis, Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid. fidei Christianæ rationem spectans (de quorum numero hoc constat per Decre. vnam sanctam esse) contestatum inuenitur à præfatis. Communis Christianorum & olim & nunc & semper confessio fuit, est, & erit, Rom. pon. sedem solam esse sedem apostolicam: hoc autem nihil aliud est quàm fateri Rom. pon. Petri successorem esse rectorem Cath. ecclesie, nam in Apostolica sede (nisi quis propriam ignoret vocem) clauditur apostolica autoritas: in apostolica autem autoritate facultatem regendi totam ecclesiam includi, intelligunt exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeò est clarum, vt concorditer dicatur Apostolicæ autoritati à Christo orbem commissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicumque contingeret ipsum fore instituebat ecclesias, instituebat episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorum etiam gesta testantur. Vnde quum ad Cor. 12. dicitur, Posuit Deus in ecclesia primum Apostolos: dicit glo. interli. omnium ordinatores & iudices: manifestans apostolicam autoritatem esse omnium ordinatricem & iudicem. Confitentes igitur apostolicæ autoritatis sedem, confitemur velimus nolimus sedem ordinatricem & iudicem omnium. Hanc autem esse intentionem confitentium, ex eo etiam comperitur, quòd solam successoris Petri sedem apostolicam confitemur. Extat siquidem Hierosolymitana sedes, in qua Iaco. Apostolus sedit, cuius successor est episcopus Hierosoly. cur sedes illa, in qua Iacobus Apostolus sedit (quæ prius tempore fuit, quàm quæcunque alia partialis sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa non est autoritas apostolica, & in ista est? Nam si ex sola successione ad personam apostoli affirmaretur, à Christi fidelibus sedes apostolica, dubium non est, quòd multæ essent sedes apostolicæ: & Hieroso. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica. modò autem, quòd vnica tantum nouit Christianus populus sedem apostolicam, eamque Rom. ponti. sedem esse plena voce confitentur, clarum relinquitur, per sedem apostolicam intelligi sedem autoritatis apostolicæ. Et confirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia autoritas, & in Archiepiscopali sede autoritas archiepiscopalis, & in sede patriarchali auto. patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur auto. apostolica. ac per hoc quemadmodum Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrens, ad dictas autoritates recurre intendit: ita ad apostolicam sedem recurrens, aut ipsam quomodolibet venerans, autoritatem apostolicam confitetur. Porò in professione sedis apostolicæ clauditur eius diuinæ institutionis confessio nam quia secundum veritatem, Apostolica tam sedes, quàm autoritas à solo Christo est vel esse potest, à quo solo possunt Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatem, quàm apostolum instituire: sicut non minus est episcopalem autoritatem ac sedem facere, quàm episcopum) necesse est vt qui apostolicam confitetur sedem, ab Iesu Christo immediatè illius esse autoritatem fateantur, diuinòque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes quòd doct. confitentes Rom. pon. sedem apostolicam aut apostolatam, aut autoritatem apostolicam, fatentur Rom. pontificem esse totius ecclesie rectorem: quòd notandum valde est, & secundum se, & ne oporteat saepe repeti in autoritibus sanctorum, &c.

ANTE QUAM autem autoritates adferantur, ad obiecta, respondendum est. Ad primum ergo dicitur, nihil ob stare successione Rom. pon. Petrum, quatenus Rom. pon. fuit, natum esse post acceptas claves: sufficit enim successor natum esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificatione Abraham: respondetur, militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguendo, sicut in Abraham reputationem iustitiæ à iustitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abraham conuenit ex fide, & non ex circucisione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium conuenit ex pontificatu ecclesie catho. (tunc enim data sunt ei claves, quando factus est pastor Christiani ouilis) & non ex ecclesia Rom. seu pon. Rom. postea subsequuta. Et similiter quemadmodum

modum iustitia reputata Abrahæ, non est restricta ad statum præputi, sed est extensa ad subsequutum statum circumcisionis (dicente Apostolo ibidem: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, nõ ei qui ex lege est solùm, &c.) ita acceptæ clauces extensæ sunt ad subsequutum postea Petri pontificatum Rom. Rursus quemadmodum Abrahæ iustitia reputata appropriata est subsequutæ circumcisioni, seu ipsi Abrahæ, vt postea pater factus est circumcisionis, sic, vt eius semen ex circumcisione prælatum sit omnibus in consummatione iustitiæ promissionum, & benedictionum Abrahæ (dicente Apostolo ad Gal. 3. Abrahæ dictæ sunt promissiones & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circumcisione natum) ita acceptæ clauces appropriatæ sunt ecclesiæ Ro. seu Petro, vt factus postea est pon. Rom. sic vt per ipsam aperiatur regnum cælorum omnibus cognationibus terræ. Vnde patet quod ex huiusmodi argumento etsi habetur, quod acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum, quod erat tunc quum accepit clauces, (erat autem non solùm Apostolus sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quod acceptæ clauces restrictæ sint & conclusæ ad statum illum præcise: sed subsequendo similitudinem Abrahæ habetur, quod clauces acceptæ & extensæ & appropriatæ sunt ad pontif. Rom. secundum mutationem, qua & loco & officio appropriata est Petro ecclesiæ Romana.

Ad secundum. Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorem Petri seu Rom. pon. non posse esse infidelem seu hæreticum. Vel de ipsius persona in ordine ad ecclesiæ catholicam: vel de ipsius persona secundum seipsam. Et vtroque modo verificatur: & vtrumque expressit Dominus in Euangelio fidem enim solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, & dicens, Tu es petrus in præsentem, & dicens, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, in futuro. fidem verò eiusdem in ordine ad ecclesiæ significauit Dominus, & dicens, Super hanc Petram ædificabo ecclesiæ meam: & dicens, Confirma fratres tuos. Nec obstat persona Rom. pontif. fidei secundum propriam personam, quod illa persona potest esse hæretica: quoniam quamprimùm definit esse fidelis, definit etiam esse Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: vt dicitur Ioan. 3. quicquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, quod ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuitus subiicitur ecclesiæ, manifestatur ipsum nõ esse amplius Petri successorem secundum veritatem: nam si verè esset Petri successor, iudex esset totius ecclesiæ, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem in fide personæ Ro. pon. in ordine ad ecclesiæ, prouenit vt errare nõ possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione cõstruitur fides vniuersalis ecclesiæ, & per eam ædificatur ecclesiæ Christi ab ipso Christo super petram fedis apostolicæ. Impossibile autem esse constat vniuersalem ecclesiæ errare in fide. Libet autem intueri quàm suauiter commendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euangelica. fide siquidem construi ecclesiæ constat quum sit (vt ad Hebræum 10. dicitur) sperandarum substantia rerum & ideo ædificandi & confirmandi actui respondet. vterque enim substantiam ædifici respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus sibi ipsi attribuit ædificationem ecclesiæ super sedem apostolicam: dicens, Et super hanc petram ædificabo ecclesiæ meam. firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quæstionibus, quæ circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris: ideo dicitur Petro & successori, Confirma fratres tuos: quicquid enim agit sedes apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quàm declarare quid sub fide à Christo data continetur: sic enim confirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quod congregati in Constanti nopolitano concilio doctrinam de Spiritu sancto tradiderunt: non quod minus esset in præcedentibus, qui apud Niceam congregati sunt inferentes, sed intelligendum aduersus hæreticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitis de fide ab apostolica sede subsit etiam ipse Rom. pont. sicut subsit fidei: non enim alicui propterea de nouo subiicitur, sed quod implicite credebat, tenetur explicite credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quo ad hæc, quæ prius explicata non erant fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac responsione elicta apparebunt: meminerit scriptum esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim hæc Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantæque diuinæ gratiæ assistentia suo in terris Vicario: quum Caphæ Pont. synagogæ minus legitimo ac persecutori ipsius Christi assiterit ad prophetandum ratione pontificatus: testate Io. Euangelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quum esset pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus erat moriturus pro gente. Ioannis 7. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diuinam assistentiam peculiarem Pontifici esse reuelaret? Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio à Petro rectitudinem respicit pastoralis officij, & propterea, qui nõ succedit Petro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exerci

tij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio & exercitatione. Ad quartum dicitur, quod amare, & pascere oues Christi, spectat ad successores Petri sub ratione commissi & debiti: Christus enim commisit, vt pasceret oues suas. & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multum ad eum spectat pascere Christi oues: ad quem spectat vt præceptum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascentem & amantem, quia exigit, vt amare & pascere debeat. Et quamuis non amans nec pascens indignus sit pastoralis officio, & mereretur illo priuari: nõ esse tamen propterea priuatum, ex vtroque testamento dicimus. Ezechie. siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei gregem, sed semetipsos pascebant, appositis propheticis minis priuationis pastoralis officij per ipsum Deum exercenda: pastores tamen relinquuntur. Matth. quoque 23. Super cathedram, inquit Dominus, Moysi sederunt Scribæ & Pharisei, quæcunque dixerint vobis seruate & facite, secundum verò opera eorum nolite facere. Ad quintum dicitur, Greg. prædecessorum vestigia imitatum refutasse se vniuersalem appellari, ea ratione, vt ipse millies dicit, quia si vnus vniuersalis episcopus dicitur, solus ipse episcopus videtur dici: & sic cæteris episcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quod Rom. Pont. autoritas restricta sit, & ad vniuersalem non se extendat ecclesiæ: superbum enim vocabulum, vtpote reliquorum episcoporum iniuriam præ se ferens, horruit Greg. & non rem Apostolicæ autoritatis extendentis se ad vniuersalem ecclesiæ. Vnde post inferius ad Mauricium Imperatorem adferenda verba de Petri autoritate super totam ecclesiæ, subiungit de Petro, Cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur, & tamè vniuersalis Apostolus non vocatur. Vbi patet Gregor. simul affirmari curam totius ecclesiæ, & negare vniuersalis vocabulum. Propter quod posteriores pontifices Rom. rem tenentes, nec à Gregor. humilitate discedentes, vniuersalis nomen à recto in obliquum transfulerunt: & subscribunt se in hodiernum diem, Ego enim episcopus ecclesiæ catholicæ. Ad sextum dicitur, quod aliud est loqui de autoritate, & aliud de executione: cum autoritate siquidem Ro. pon. super totam ecclesiæ, mos fuit laudabilis, vt nõ exequeretur Papa ea, quæ ad particulares aliarum ecclesiæ curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, vt Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab episcopis darentur, & innumera similia fiebant. Et hæc est illa vetusta consuetudo, cuius meminit Nicenū Conci. quod annuente Ro. Pont. ibi per suos legatos præsentem de obseruatione huiusmodi vetustæ consuetudinis statuit. Ex hoc autem non sequitur statutum esse de autoritate Roma. Pontif. aut læsam fuisse illius autoritatem: sicut nec hodie minuitur, aut læditur Rom. Pontif. autoritas ex eo quod in multis prouinciis Rom. Pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt. Ad septimum dicitur, quod Rom. Pon. Christi institutione esse prælatum cæteris, potest dupliciter intelligi, vel quo ad rationem initij: & sic falsum est, iuxta superius declarata. Vel præsupposita appropriatione ecclesiæ Romanæ ad Petrum, & sic verissimum est: & propterea conceditur sequela, scilicet omnes peccare & peccasse, qui eum non cognouerunt vt prælatum. Et quum infertur primò, quod primitiua ecclesiæ errasset, negatur sequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio ecclesiæ Rom. ad Petrum: qua præsupposita pontif. Rom. præest omnibus, Sufficiebat siquidem tunc, quod tota ecclesiæ recognosceret Petram, vt totius ecclesiæ pastorem: post appropriatam autem Rom. ecclesiæ oportet recognoscere Rom. pon. successorem Petri pastorem totius ecclesiæ, non quatenus est Rom. pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo. Quum verò infertur secundò, quod tot Martyres & Sancti ad quadringentos annos peccassent, quia non cognouerunt Rom. pon. respondetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos non cognouisse Roma. pontif. à principio enim ecclesiæ Petrus recognitus est, & successiue Ro. pon. ei succedens: vt subsequentes manifestant autoritates Sanctorum. Et similiter quum tertio infertur, Asiã, Aphricã & Græciam errasse, quia non fuerunt subditi Rom. ecclesiæ manifestè erratur & quæ falsissima comprobantur inducuntur: plenum siquidem regnum Greg. curis, Asiã, Aphricã, & Græciã, testatur oppositum. Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Rom. ecclesiæ (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, ex gestis in concilio Floren. sub Eugenio III. patere potest: ibi siquidem Iacobitæ Armeni, atque Græci Romanum pontificem vt pastorem totius ecclesiæ recognoscere se confessi sunt. Ad probationem autem subiunctam: quia nec episcopi ibi à Papa instituuntur nec concilia eorum Papæ sunt autoritate, iam patet quid dicendum est, scilicet, quod huiusmodi executionum consuetudo in quibuscunque prouinciis, Papæ nec tollit, nec lædit autoritatē. Veruntamè pluries nostra ætate visum est, ab Orientalibus missum ad Ro. pon. pro surrogando episcopo, seu confirmando electo: & tempore Alexandri VI. & Iulij I. Ad octauum dicitur, nos de iure diuino loqui: arguētes autem obiiciunt damnatum violentiæ factum: vt ipsamet verba

Hier. testantur: ait enim, Achatius in tantum claruit, vt in locum Liberij Felicem Arrianum substitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non est computandus: vt testatur Aug. in Epistola ad Generosum: & est Epistola 165. Ibi siquidem Aug. à Petro vsque ad tunc temporis Rom. Pont. Anastasium singulos successiue recensens, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem, Ad nonum dicitur Rom. ecclesie appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Rom. ecclesie secundum se, vel secundum suum caput: & quod licet Rom. ecclesia secundum reliqua eius membra non sit prima, nec mater omnium ecclesiarum, nec immediatè instituta à Christo: ipsa tamen eadem ecclesia Rom. secundum suum caput Petrum ac Petri successorem, prima est ac mater & magistra omnium ecclesiarum: & immediatè à Christo euangelica voce autoritatem ac firmitatem habens: vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonum quam Sanctorum sententiæ Romanam ecclesiam primam, magistram, matremque ecclesiarum omnium, aut à Christo Domino euangelica voce fundatam firmatamque sonantes, veræ sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt: vt ex eo patet, quod eorum sententia fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est ecclesie Ro. Vnde nihil obstant huic primatui quæ de Hierosolymitana ecclesia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem ecclesie Hierosolymitanæ non vt prælatæ, sed vt indigenti ab aliis dabantur: vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositum.

C A P V T X I I I I.

Autoritates Sanctorum antiquorum & conciliorum, affirmantes, in Petro ac Ro. Pont. successore Petri, totius ecclesie pontificatum institutum.

RELIQUVM Est, vt illis quoque fiat satis qui nesciunt à priscis ecclesie Patribus in Asia, Aphrica, & Europa veneratum esse Rom. pont. vt totius ecclesie patrem non humana, sed diuina ratione, scilicet quia in Petro institutus est rector ecclesie vniuersalis. Afferendas propterea censui Græcorum ac Latinorum antiquorum ecclesie Patrum ac Doctorum sententias non omnes, nec omnium, sed tot vt sufficiant ad claram notitiam, quod Ro. pont. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus Pastor & rector totius ecclesie. Et à Græcis incipiendo, Chry. homi. 55. super Matth. exponens illud, Super hanc petram, dicit, Petrum ecclesie futuræ pastorem constituit. Et infra, Deus concedere solus potest peccatorum remissionem, & vt futura ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irumpentibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superet. hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Et infra, Hunc, scilicet Petrum, vniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, id est fidem atque confessionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo ecclesiam meam. Et homi. vlt. super Io. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, & c. dicit, Aliis ommissis duntaxat Petrum affatur, fratrum ei curam committit: neque negotiationis meminit, neque exprobrat: tatum dicit, Si amas me fratrum curam suscipias. Et infra, tractans illud, Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curam & familiarem in eum affectum ostendit. Quod si percontaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem, hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infra, tractans illud, Domine hic autem quid dicit. Nam quum magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset martirium prædixisset, & maiora, & c.

Græci conuenerunt Romanum pontificem Petri successorem, & eius venerati fuerunt.

¶ Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ait, Postquã me negato ploraueris, ac poenitueris, corrobora ceteros: quum te principem Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robur es, & petra ecclesie. Et infra, Quum esset Apostolus, denegauit: ac iterum per poenitentiam obtinuit prærogatiuam, vt esset Antistes mundi. Et super Io. vlt. cap. super illud, Quum ergo prandissent, ait, Finito prandio commisionem ouium mundi Petro commendabat, non alij. Et super illud Sequere me, ait. In hoc quod dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælaturam ei instituit. Et infra, super illud, Donec veniam, ait, Id est, dum hunc scilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigo ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

¶ Cyrillus Patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau. Sicut Christus ac cepit à Patre sceperum ecclesie gentium, dux ex Israël egrediens super omnem principatum & potestatem super omne quodcunque est, vt ei cuncta curuentur: sic & Petro & eius successoribus plenissime commisit, & nulli alij quam Petro Christus quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et rursus, Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota trinitas plenissima dedit potestatem: quem vnus triu assumpsit in vnitatem personæ, transiit ad Patrem super omnem principatum & potestatem, vt adorent eum omnes Angeli Dei, quem totum dimisit per sacramentum & potestatem Petro & ecclesie eius. Et

iterum, Petro omnes iure diuino caput inclinant: & primates mundi tanquam ipsi Domino Iesu obediunt. Et iterum, Ipsius Apostolici throni Romanorum pontificum solius est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsum ædificauit.

¶ Maximus in Epistola Orientalibus directa, Omnes fines orbis qui Dominum syncerè receperunt: & vbique terrarum catholici veram fidem confitentes, in ecclesiam Romanorum tanquam in solem respiciunt, & ex ipsa lumen catholice & apostolice fidei recipiunt. ¶ Cyrillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit Petro. Tu cum sine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfectè sacramento & autoritate ero sicut sum & tecum.

¶ Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papa: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & maximiani Imperatorum (vt habetur dist. 21. nunc autem) quum Marcellinus papa, & postea Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur à quoquam. Et longe antè Anacletus Martyr Traiani tempore natione Græcus, patria Athenien. ait. Sacrosan. Ro. & apostolica ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Salvatore nostro primatum obtinuit: sicut beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: & tibi dabo claues, & c. vt habetur di. 22. Sacrosancta. Et rursus, vt habetur dist. 21. in nouo. idem dixit. In nouo Testamento post Christum dominum à Petro sacerdotalis coepit ordo: quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, & c. Et iterum, Eiectionem summorum pontificum sibi Dominus reseruauit. 79. di. eiectionem.

¶ Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galeri, qui imperij gubernacula susceperunt, post Diocletianum & Maximianum in can. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro. Ipse est caput totius ecclesie: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & c.

¶ Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet: vt declaratum superius est.

¶ Ambros. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuendum gregem accepit: vt qui sibi infirmus antè fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogationis tentatione nutauerat, ceteros fidei soliditate fundaret. Denique pro soliditate deuotionis ecclesiarum petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædific. eccles. meam: petra enim dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius operis Christiani compagè mollèmq; contineat. Et idem in hymno Dominicali Petrum petram ecclesie appellat, dicens, Hæc ipsa petra ecclesie canente culpam diluit, Testatur siquidem Aug. in lib. 1. Retrac. c. 22. hunc hymnum Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solâ ecclesie nauem ascendit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus: dicente domino. Super hanc petram ædific. eccles. meam. Quæ nauis in altum seculi istius ita natat, vt pereunte mundo omnes, quos suscipit, seruet illæfos. Cuius figuram iam in veteri videmus Testamento. Sicut enim Noë arca nauifragante mundo cunctos, quos susceperat incolumes reseruauit: ita & Petri ecclesia conflagrante seculo, omnes quos amplectitur, repræsentabit illæfos. Et sicut tunc transacto diluuiio ad arcam Noë columba signum pacis detulit: ita & transacto iudicio ad ecclesiam Petri Christus gaudiu pacis referet: quia ipse columba, vel pax est. Et idem super Epist. 1. ad Tim. ca. 3. tractans illud, Vt scias quæ ad modum oporteat te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesia Dei viui, & c. ait: Quum totus mundus Dei sit, ecclesia, tamè domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mundus enim in præuaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & veritas, vbi secundum voluntatè suam timetur. Et in lib. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, comendat ac tuetur cautelâ ac sapientiâ eiusdem in peregrinis partibus percunctantis, si episcopus esset catholicus. hoc est cum Ro. eccles. coueniret: dicēs ca. 7. Aduocauit ad se episcopum nec vllam putauit verâ nisi verè fidei gratiâ: per cunctis que ex eo est, vtrū nam cum episcopis catholicis, hoc est cum Ro. eccles. coueniret. Cum Ro. dixit, nõ Hierosolymitana, nõ Antiochena, non Constantinopolitana, & c. cur hoc nisi, quia Ro. communis est omnibus catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidè apud Hieron. refugium inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est.

¶ Hieronymus, super Mat. ait Simoni, qui credebat in petram Christum, Petri largitus est nomen: ac secundum metaphoram petre rectè dicitur ei, Aedificabo ecclesiam meam super te.

¶ Rursus ad Damasum: & habetur vigesima quarta quæstione prima, quoniam vetus, Ego nullum præmium nisi Christum sequens, beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communionem confor

Mari.

Cyillus.

Concilia Calcedonens.

Mari.

Cyprian.

Ambros.

Hieron.

confortio: super illam petram ædificatam ecclesiam suam scio. Et infra, Quicumq; tecum non colligit, spargit: hoc est qui Christi non est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodem computare Christum & Papam quantum ad ea quæ sunt fidei: de his enim eum loqui clarè patet videnti Epistolam 4. Item quoq; 1. lib. contra Iouinianum c. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite constituto schismatis tollatur occasio. & loquitur proculdubio de electione Petri non ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutione subiunctæ mox quæstionis, sed cur non Ioannes virgo electus est? soluit enim, Ne magister bonus, qui dixerat, Pacem meam do vobis, &c. in adolescentem, quem dilexerat, causam præbere videretur inuidiæ. Idem rursus Epistola 2. ad Damasum: & habetur 2. q. 1. Hæc est fides, ait, Si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ voluerit, se imperitum vel maleuolum, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Vbi quia vides, ex sedis apostolicæ iudicio pendere esse, vel non esse catholicum, aut hæreticum summum Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat.

¶ Aug. non solum Petrum principem Apostolorum affirmat: sed quum consuleretur sedes apostolica de fide contra Pelagianam hæresim, à duobus cõciliis Carthaginen. & Mileuitano subscriptus inuenitur. Et respondente Innocentio Papa ad Carthaginense quidẽ concilium. Patrũ instituta sacerdotali custodiẽtes officio non cõsetis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuere sententia, vt quicquid de difunctis remotisque prouinciis ageretur, non prius ducerent finiendum, nisi ad huius sedis notitiam perueniret: vbi tota huius auctoritate iusta, quæ fuerit pronuntiatio firmaretur: indẽq; sumerent ceteræ ecclesiæ, velut de natali suo fonte aquæ cunctæ procederẽt. Et per diuersas totius mundi regiones puri capitis incorruptæ manarent: quid præcipere, quos abluere, quos velut in cœno inmundabili sordidatos mundis digna corporibus vnda vitaret. Ad cõciliũ verò Mileuitanũ, Quoties fidei ratio ventilatur arbitrator omnes fratres & cõepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris autorem referre debere: velut nunc retulit vestra dilectio, quod per totum mundum possit omnibus ecclesiis in communi professe. Et idem Ad Paulinum Episto. 106. referens hæc gesta, commendat Innocentij literas responsuas, subiungens. Ad omnia nobis ille rescripsit eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolicè sedis Antistitem. Rursus secundo lib. de Baptismo, contra donatistas cap. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedram cuiuslibet præfert episcopatus, quum comparando Cyprianum Petro ait, Vereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam: quis enim nescit illum apostolatus principatum cuiuslibet episcopatus præferendum? sed & si distat cathedrarum gratia, vna tamen est Martyrum gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christiana. non longè versus principium, decretales Epistolas apostolicæ sedis inter canonicas habendas scripturas censet, dicens. In canonicis scripturis ecclesiarum catholicarum quàm plurimum diuinarum scripturarũ solertissimus indagator, auctoritatem sequatur: inter quas sanè illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ab ea alij meruerunt accipere Epistolas. Quid enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel aliis misit apostolica sedes inter canonicas esse habẽdas scripturas affirmat. supponit proculdubio apostolicam sedem, non solum cunctis prælatam sedibus: sed diuinam vt pote fidei magistratam.

¶ Greg. in registri libro 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustum ait: Cunctis Euangelium scientibus liquet, quod voce dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro apostolo totius ecclesiæ cura cõmissa est: ipsi quippe dicitur, Petre amas me? pascue oues meas. Ipsi dicitur, Ecce satanas expetit cribrare vos sicut triticum: & ego pro te rogauit, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc Petram ædif. eccles. meam: & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauis regni cælorum: & quodcunq; ligaueris super terram, erit solutum & in cælis, & quocunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Ecce clauis regni cælestis accepit: potestas eligendi & soluendi tribuitur: cura ei totius ecclesiæ & principatus committitur.

¶ Sanctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mundo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocationi & omnibus Apostolis cunctisque ecclesiæ partibus præponatur vt quauis in populo Dei multi sacerdotes sint, multique pastores, omnestamen regat Petrus, quos principaliter regit Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentia suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune ceteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid aliis negauit.

¶ Venerabilis Beda super illud Io. 1. Intuitus autem in eum Iesus, dicit. Vidit cordis eius simplicitatem: animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus ecclesiæ.

¶ Bernardus non solum pluries Ro. pon. Iesu Christi vicarium & totius ecclesiæ caput appellat: sed in Epistola prima ad Eugenium Papam, 237. in ordine Epistolarum ait, Locus in quo stas, terra sancta

est, locus Petri est, locus principis Apostolorum, vbi steterunt pedes eius: locus illius est, quem constituit Dominus dominum domus suæ & principem omnis possessionis suæ: merito tali pastori, tali nutritio commissa est ecclesia, quum adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 242. ad Ro. quando discesserunt à Domino Papa, ait, Cur regem terræ, cur dominum cæli furore tam intolerabili, quàm irrationabili in vos pariter prouocatis, dum sacram & apostolicam sedem diuinis regalibusque priuilegiis singulariter sublimatam, ausu sacrilego incescere, suæque minuere honore contenditis? Et in Epist. 131. ad Mediolanen. de plenitudine potestatis apostolicæ ait, Ro. ecclesia valde clemens est, sed nihilominus potens: fidele cõcilium & omni acceptione dignum, noli abuti clementia, ne potentia opprimaris. Sed dicit aliquis, Debita ei reuerentiam exhibebo, & nihil amplius. Esto. Fac quod dicis: quia si exhibeas debita, & omnimodam. Plenitudo siquidem potestatis super vniuersas orbis ecclesias singulari prerogatiua apostolicæ sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Potest si vtile iudicauerit nouos ordinare episcopatus, vbi hactenus nõ fuerunt: potest eos, qui sunt alios deprimere, alios sublimare, prout ratio sibi dictauerit: ita vt de episcopis creare archiepiscopos liceat, & econuerso si necesse visum fuerit. Potest à finibus terræ sublimes quascunq; personas ecclesiasticas euocare, & cogere ad suam præsentiam: non semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Porro in promptu est ei omnem vlcisci inobedientiam, si quis fortè reluctari conatus fuerit.

¶ In gestis cõciliij Constan. inter damnatos articulos Io. VViclef, & Io. Husi reperiuntur hi duo, scilicet Petrus non est nec fuit caput sanctæ ecclesiæ catholicæ, non est de necessitate salutis credere Rom. ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias. Et subditur, Error est, pro quanto negaret primatum summi Pont. super alias ecclesias particulares.

¶ Sanctus Tho. in 4. contra Gen. c. 76. postquã multipliciter probauit vnum episcopum prælatum à Christo, toti ecclesiæ subdit, per hoc autem excluditur quorundã præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successorem eius Romanum Pon. vniuersalis ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

¶ In concilio quoque vniuersali Florentiæ sub Eugenio 4. vbi Græcorum, Armenorum, & Iacobitarum cum Ro. ecclesia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus sanctam apostolicam sedem, & Ro. pon. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Roman. pont. successorem esse beati Petri principis apostolorum, & verum Christi vicarium. totiusque ecclesiæ caput & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi vniuersalem ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quem admodum etiam in gestis œcumenicorum conciliorum & in sacris canonibus continetur. hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium conciliorum gestis, & propterea hoc vnum concilium sufficit pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis.

¶ Prætereo turbam Canoniam & doctorum (quam dinumerare nemo potest) idem sententiũ. Tam euidenter siquidem ex his, quæ attulimus, clarum est Rom. pont. Petri successorem, à Christo in Petro institutum esse totius ecclesiæ pastorem, vt locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis autẽ post hæc hæsitans inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cum hæreticis seu schismaticis sapit, aut certè Christianus non est, ineruditus quippe valde & indocilis est quisquis certitudinẽ mathematicam in omnibus quærit, vt Philosophi tradunt. Hæreticorum atq; schismaticorum proprium est sacra vti scriptura, secundum sensum tamen quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorum autem, qui verè catholici sunt, sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quem sacra concilia, apostolica auctoritate roborata interpretatur. Hunc sciẽdi Christianam veritatem modum quisquis repellit Christianus non est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nam licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, trinitatis vnã substantiam reuocare in dubium cum Arriofas est: Spiritum quoq; sanctum procedere à filio, ambiguum adhuc cum priscis erit: panem in sacramẽto altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut auctoritate sunt Christianis reddita certa & indubia fide tenenda, nisi interpretatione sacra scripturæ, iuxta Sanctorum documenta, & sacrorum Conciliorum auctoritate apostolica firmatorum diffinitionem. Quocirca quum textus euagelici ad propositũ ad sint, & Sanctorum doctrina conformis in proposito pateat, nullo penitus Sanctorum reluctante, sacrorumq; conciliorum cum Apostolica auctoritate inueniatur definitio, omnisq; Christianorum ætas à Petro hucusq; in sancta ecclesia catholica hoc confessã inueniatur, reliquorumq; Doctorum testimonia innumera sint: certũ ita redditur Ro. pon. Petri successorem in Petro à Christo institutum totius ecclesiæ pastorem, vt certior fides haberi non possit. Amen.

¶ Romæ, anno Christianæ salutis, 1521. ætatis verò propriæ 12. die 17. Februarij.

FINIS.

Opus. Caiet.

EE 3

Int

266

TRACTATUS QVARTVS

De Attritione & Contritione in qua-
tuor Questiones diuisus.

S V M M A R I V M.

- 1 Num Attritio possit fieri contritio.
- 2 Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.
- 3 Num peccator teneatur ad contritionem quandocunque recordatur suo-
rum peccatorum.
- 4 Num contritio non modo culpam, sed poenam debitam peccatis remittat.

P R O L O G V S.

IN TENTIONE Mea in subsequentibus, quæ ab autore tractanda erant ad perfectionem operis, est non aggredi ordinem per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi complere vellem tertiam partem (imparem enim me tanto negotio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnon discussione digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirante gratia determinare. Seruaboque ordinem sacramentorum suprapositum.

De partibus igitur poenitentiae in speciali tractandis primùm occurrit de prima parte poenitentiae dubium circa quidditatem eius: quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cognoscetur.

Q V A E S T I O I.

An attritio possit fieri contritio.

HUIC PROPTEREA Quæritur primò, an attritio possit fieri contritio. Videtur enim quòd non, Tum quia contritio & attritio differunt penes principia: quoniam contritio est à charitate, attritio autem est à voluntate sine charitate. Tum quia imperfectio attritionis est de ratione eius: ac per hoc remota imperfectio non remanet attritionis actus, qui possit perfici per charitatem.

AD EVIDENTIAM Huius tria faciendæ sunt, primò dicitur quid nominis: secundò manifestabitur quotuplex est tam attritio, quàm contritio, tertio respondebitur quæsitio.

Quo ad primum, attritio sonat imperfectam displicentiam peccati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, & non dico dolorem seu tristitiam: quoniam contritio proprie significat displicentiam quæ est causa tristitiæ seu doloris, quamuis sequenti vltu dicatur, quòd contritio est dolor, significando causam ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tristitiam, quæ est in voluntate, manifestat status caelestis patriæ: in qua sanctis displicebant peccata olim ab eis commissa, nullam tamen tristitiam de eis habebant. Ex hoc enim quòd in prima erit displicentia, & non erit tristitia, manifeste patet quòd tristitia ipsa, quæ est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicentiam sequitur tristitia in iis, qui sunt tristitiæ capaces. Et hanc doctrinam habes superius ab Autore in quæst. 4. art. 4. Hæc de primo.

Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfecti, & negatio per affirmationem oppositam cognoscitur: ideo inchoandum est à contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tribus siquidem constat huiusmodi perfectam displicentiam: primum est ipsa displicentia peccati: secundum est propositum de cætero non peccandi mortaliter: tertium est quòd sit charitate informata. Et siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si verò defecerit secundum quid (puta quia adest peccati displicentia modica, seu leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum quantitas displicentiæ limites habeat, ita quòd ibi sint confines attritio & contritio, in tertia conditione declarabitur. Si verò secunda defecerit conditio (scilicet propositum de cætero non peccandi mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem contrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem contrarij habitualiter tantum: puta quia non intendit actualiter committere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum, quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurariis, concubinariis, & aliis similibus: qui confitentur peccata sua, displicentque eis peccasse, habentque velleitatem relinquendi peccatum, non tamen deserunt concubinatum, aut restitunt vsuras, &c. Et hæc displicentia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negationem propositi explicit, puta quia poenitens est sic dispositus quòd displicent ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale aliquod committere, & intendit tanquam in quodam confuso cauere à peccatis: ita quòd duo prima, scilicet affirmatio displicentiæ & negatio intentionis peccandi habentur explicitè: tertium autem scilicet affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter, non nisi in confuso habetur: pro quanto in voluntate non pec-

candi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tempus vitæ suæ: ad quod non explicitè extendit se hoc debile propositum, de quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis: & illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectum verò tertie conditionis aduertendum est, quòd in conditione illa clauduntur duo, quorum vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possumus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum primum est, diligere Deum super omnia: secundum est, quòd huiusmodi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in cordibus filiorum Dei. Et siquidem defecerit primum (scilicet dilectio Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primum affuerit, contritio vocatur. Esse autem hanc dilectionem in potestate nostra, ex eo patet: quòd sicut in potestate nostra est cõstituere nobis pro vltimo fine delectationem venereã, aut lucra, aut regnãta in potestate nostra est habere Deum etiam vt beatitudo est Sanctorum, pro vltimo fine: ita quòd intendamus & delibere mus præferre ipsum in voluntate nostra omnibus, quæ desiderari haberi uel possint. Quòd etiam huiusmodi dilectio exigatur ad contritionem, & distinguat ab attritione, ex eo patet, quòd sine huiusmodi dilectione non potest esse informatio charitatis: substernitur enim huiusmodi dilectio acquisita charitatis formationi, & tunc tam sapientes, quàm boni fideles, tam seipsum, quàm alios habent pro contritis, quum hæc dilectio testimonium perhibet. Quòd demum huiusmodi tam dilectio, quàm contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quòd multi sciunt se habere hanc dilectionem, & nesciunt se esse in charitate. Si enim huiusmodi tam contritio, quàm dilectio non posset esse informis manifestè sequeretur, quòd scire possemus euidenter, nos esse in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis ipsis quòd habemus hanc voluntatem deliberatam præferendi omnibus Deum, &c. Et hæc est dilectio similis charitati infusæ intantum quòd propter similitudinem actuum censet diuus Thomas non discerni à nobis, an dilectio nostra, qua Deum diligimus & proximum, sit ex infusa gratia, vel non? Et ab hoc amore prouenire potest quòd Apostolus ait, Si distribuero facultates meas in cibum pauperum, & si tradidero corpus meum ita, vt ardeam: charitatem autem non habeam, &c. Et hinc habere potes terminos quantitatis tam displicentiæ peccati, quàm propositi non peccandi: quantificatur enim vtrunque horum ex quantitate amoris Dei: ita quòd sicut amor Dei est super omnia amabilia, ita propositum vitandi peccati debet esse super omnia vitabilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicentiam contritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum, quàm aliquod aliud damnium, & similiter propositum illud est debile ac deficiens à proposito contritionis, quo plus proponimus cauere ab aliquo alio malo, quàm à peccato mortali. Si postremo deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt dictum est, vocatur quamuis appelletur attritio ab illis, qui sine charitate contritionem non nouerunt.

Ex quibus omnibus colligere possumus duplicem esse attritionem & duplicem contritionem. Prima attritio est displicentia peccati cum velleitate nõ peccandi, in statu tamè peccati: & hæc est attritio meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & hæc vocatur attritio impoententium. Secunda attritio est displicentia peccati cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in confuso: & hæc est attritio poenitentium, qui sic in confuso, tam totum tempus futurum, quàm comparisonem peccati ad alia odibilia, quam etiam comparisonem Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent: & hæc vocatur attritio imperfectorum. Prima verò contritio est acquisita displicentia peccati supra omne odibile, cum proposito vitandi peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabile: & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est hæc eadem displicentia conditio tam proposito, quàm amore, charitate informata: & hæc vocatur contritio formata. Hæc de secundo.

C O N C L V S I O.

Quamquam de attritio possit fieri contritus, attritio tamen imperfecta & impoententium contritio fieri non valet: & informis contritio, quæ perfecta attritio dicitur Dei munere fit contritio.

Quo ad tertium, prænotandum est, quòd aliud est quærire an de attritio fiat contritus, & an attritio fiat contritio. Prima enim quæstio clara est: quoniam constat multos peccatores paulatim ad poenitentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto proposito imperfecto que Dei amore ad perfectionem contritionis deduci ita vt verè contritionem charitate informatam assequantur. Secunda autem quæstio (de qua est sermo) non est vsquequaque clara: quoniam permanentia actuum interiorum in identitate numerali satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est, quòd attritio impoententium non potest fieri contritio. Quòd probatur non solum, ex eo quòd velleitas non est idem actus cum voluntate deliberata: & similiter displicentia proportionalis velleitati non est idem actus cum displicentia proportionali voluntati deliberata, sed præcipue ex eo quòd actus vnus speciei non transit in actum alterius

alterius speciei: displicentia autem summi odibilis, quæ est cōtritio, & displicentia odibilis, non summi, quæ est attritio, differunt specie: quia summum odibile ex suo genere specie differt ab odibili non summo: & hoc tam in genere mali, quàm in genere odibilis. Et hæc intellige formaliter, id est quia attritio est displicentia peccati sub ratione non summè odibilis, contritio autè sub ratione summè odibilis. Cui enim offensa Dei est summè odibilis, illi Deus est summè amabilis: & à quo Deus non summè amatur, illi offensa Dei non est summè odibilis. Attritio quoque imperfectorum non fit contritio eadem ratione, quæ cognitio confusa non fit cognitio distincta: sed sicut cognitio confusa approximat intellectum ad cognitionem distinctam: ita displicentia confusa, quæ attritio dicitur, ducit & appropinquat voluntatem, & displicentiam distinctam, quæ est contritio. De acquisita autem contritione, quæ contritio informis dicitur dicendum est, quòd potest fieri contritio formata: quoniam potest continuari idem numero actus acquisitè contritionis vsque ad charitatis infusionem inclusivè. & sic charitate informari. Et quia huiusmodi contritio antequam informetur charitate, vocatur etiam quandoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio potest fieri contritio. Et hoc iam habere potes à diuo Tho. superius in q. 89. ubi dixit, quòd contritio est vltima dispositio ad charitatem.

Sed occurrit hic non dissimulandum dubium, per quid, seu quomodo huiusmodi attritio seu contritio acquisita sit vltima dispositio ad gratiam. Est enim quandoque non vltima dispositio: vt patet ex eo quòd potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispositio, quum Deus tam in naturalibus, quàm in gratuitis det semper vltimè dispositis formam, pro qua sunt vltimè disposita, sequeretur quòd homo habens huiusmodi cōtritionem acquisitam, certus esset se esse in gratia Dei. Quandoque autè est vltima dispositio: vt diuus Tho. dixit, & ratio approbat: quia gratia perficit naturam, ac per hoc rationabile est, vt à nobis acquisita displicentia peccati suprema, perficiatur quandoque gratuita charitate. Si dicatur, quòd huiusmodi transitus fit per motum intentionis, ita quòd acquisita huiusmodi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, & non habet rationem vltimæ dispositionis ad charitatem: si autem intenditur & crescit, est contritio & vltima dispositio ad charitatem: vt sic verificetur quasi commune dictum, quòd contritio & attritio differunt secundum magis & minus. Contra: Nam loquendo de attritione tam impoenitentium quàm imperfectorum, constat quòd differt à contritione non penes obiectum materiale: quia vtriusque materia est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia contritio attingit mortale peccatum sub ratione summi odibilis: attritio autem tam impoenitentium, quàm imperfectorum attingit mortale peccatum non sub ratione formali summi odibilis. Et propterea neutra differt à contritione penes magis & minus, tum quia differentia secundum magis & minus, non est differentia formalis: tamen quia quantumcunque cresceret displicentia mortalis peccati extra formalem rationem summi odibilis, nisi quum esset contritio. Tertio verò modo sumpta attritio, nec penes materiam, nec penes rationem formalem obiecti differt à cōtritione acquisita: quia sunt respectu eiusdem mortalis peccati, & sub ratione summi odibilis. Et quòd nec differant penes magis & minus, ex eo patet quòd minus gradus huiusmodi displicentiæ sufficit ad charitatem operientem multitudinem peccatorum. Quòd ex ecclesiæ testimonio comprobatur: credimus enim omnes tam nosmetipsos, quàm alios esse in charitate, quum ad huiusmodi displicentiam quantumcunque remissam peruenimus. Vnde nec est verum contritionem & attritionem differre secundum magis & minus in eadem specie, licet sit verum secundum magis & minus in diuersis speciebus: sicut album habet magis de luce, quàm viride. Nec allata responsio satisfacit quaesito. Aliter ergo dicendum mihi videtur, quòd gratuita Dei motio est, quæ huiusmodi acquisitam contritionem efficit vltimam dispositionem ad gratiam seu charitatem: ita quòd ex hoc ipso, quòd Deus non per aliquod superadditum donum habituale: sed per gratuitam dilectionem, qua dignatur vti nostra acquisita contritione: vt dispositione vltima ad suum proprium opus, quòd est charitas, quæ infunditur, transfertur nostra contritio in fore vltimam dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hier. Ad Deum postquam conuertisti me, poenitentiam egi. Hæc de tertio.

AD ARGUMENTA in oppositum, pro quarto contra attritionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur: quòd quicquid sit de diuersitate penes principia in esse naturæ, diuersitas tamen principiorum in genere motis, seu meriti non infert vnum eundemque actum non posse esse sine tali principio, & cum tali principio: vnus nanque & idem actus exterior, qui à principio non fuit bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosecutione. Et similiter in proposito contritio acquisita, quæ à principio non est meritoria, potest in sui prosecutione fieri meritoria, superueniente charitate: nec oportet reinchoare actum, quo ad substantiam actus, sed sufficit quòd inchoetur actus quo ad esse meritorium. Quam enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est sermo formalis: hoc est non de actu simpliciter, sed in quantum est

meritorium: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum sine merito & charitate, & eundem continuari cum merito, & inchoari à charitate secundum esse meritorium.

Ad secundum dicitur, quòd licet imperfectio attritionis tam impoenitentium, quàm imperfectorum sit de illius ratione, quia penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen contritionis acquisitæ, quæ attritio tertio modo vocatur, non est de ratione illius: quoniam penes solam negationem potentis superuenire diuini doni attenditur: non enim informitas huiusmodi contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quàm informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei informis potest in sui prosecutione formari charitate, ita actus acquisitæ contritionis potest superuenire charitate imperfectioem suæ informitatis deserere, & formatus continuari.

QVAESTIO II.

An exigatur ad contritionem, quòd sit singulorum peccatorum mortaliū.

SECUNDO QVAERITVR de materia contritionis, an exigatur ad contritionem, quòd sit singulorum peccatorum mortaliū. Videtur enim quòd sic.

Tum quia contritio debet adæquare confessionem: confessio autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in c. omnis vtriusque sexus: ergo.

Tum quia hæc est differentia inter poenitentiam mortaliū, & poenitentiam venialiū: quòd ad remissionem venialiū sufficit virtualis displicentia, ad remissionem autem mortaliū exigitur, vt homo actualiter peccatum mortale commissum detestetur. Et confirmatur hoc autoritate diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quòd displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortalis, nisi quantum ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

CONCLUSIO.

Non oportet contritionem, quæ ad sacramentum poenitentiae ordinatur, terminari formaliter, sed virtualiter tantum ad omnia & singula peccata mortalia.

AD HUIVS euidenciam sciendum est, quaestionem hanc posse intelligi tripliciter. Primò an exigatur, quòd singulis secundum numerum peccatis mortaliū respondeant totidem contritiones. Et sic intellecta quaestio, facile soluitur negatiuè: quoniam nec quo ad actum displicentiæ, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad actum satisfactionis oportet multiplicari actus poenitentiae iuxta multitudinem actuum peccatorum: vnus siquidem satisfactionis actus potest satisfacere pro multis mortaliū commissis. Et similiter vnica enūtiatione potest quis simul cōfiteri mille mortalia: dicendo, Percussi millies. Et similiter vnica displicentia potest respondere mille peccatis, non minus quàm confessio & satisfactio. Tum quia ridiculum est ita velle adæquare numerum contritionum numero peccatorum, tanquam in multitudine actuum, & non in perfectione potius actus consistat virtus: quasi non possit vna perfecta displicentia æquialere decem millibus imperfectis: quum tam a etiam in sensibilibus videamus, quòd vnum numisma aureū æquialeret mille æreis.

Secundò verò modo potest quaestio intelligi, an singula peccata mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant à contritione: ita quòd non sufficiat homini displicere sibi in generali quacunque commisit contra Deum, sed exigatur, vt displiceat sibi in speciali peccata à se patrata: puta decem adulteria, centum furta, mille blasphemiae, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

Et sic intellecta quaestio, dupliciter examinanda est. Primò, de contritione relata ad sacramentum poenitentiae: deinde de contritione absolutè. Multum enim refert sic vel sic loqui: quoniam contritio relata ad sacramentum poenitentiae, sub euangelica lege incepit: cōtritio autem absolutè, post Adæ peccatum, & ante scriptam legem, & sub lege Moyse, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

Si igitur contritio relata ad sacramentum poenitentiae, exigat quòd terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, oportet quòd hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel ex seipsa, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramento poenitentiae non inueniuntur. Sed non cōuenire sibi ex satisfactione, patet ex hoc quòd vna satisfactio virtualiter potest adæquare multa mortalia. Quòd nec etiam ex confessione, ex eo patet quòd ratio quare confessio exigit singula mortalia, pro materia est: quia confessio fit humano iudici, qui non potest iudicare, nisi de cognitis: incognita autem sibi vt iudici remanent quacunque non essent à poenitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locum in contritione, quæ Deo offertur: qui non pensat quantum aut quot, sed ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt ei peccata multa: quoniam dilexit multum: & non dixit quoniam

niam displicuerunt ei multa. Quòd etiam hoc non proueniant ex abluitione, manifestat vnica abluitione: quæ simul fit absque expli- catione singulorum. Quòd demum contritio non habeat hoc ex seipsa, ex eo patet. quòd communis doctrina tenet sufficere post sin- gulorum peccatorum mortalium attritiones, vnã contritionem in generali. Ex hoc enim dicto manifestè habetur, quòd licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis: ipsa tamen contritio non terminatur ad singula mortalia in seipsis seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶ Et si dicatur, quòd contritio sequens tot attritiones, operatur in vi- 10 illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, ma- nifeste patet, nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictum: quoniam hinc non sequitur contritionem terminari for- maliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum: sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset, quòd contritio sequens esset vnã contritione generalis. Ex quibus om- nibus apparet, quòd, propriè loquendo, contritio relata ad sacra- mentum poenitentiae, non exigit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quòd terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quòd terminetur ad ea virtualiter. Si autem 20 spectemus ad contritionem simpliciter & absolute, dicendum est, quòd non exigit determinari formaliter ad singula mortalia pecca- ta: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differt contritio remittens peccata venialia, à contritione remittente peccata mortalia. Ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigitur quòd contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiuè, quòd formaliter, aut virtualiter attingat om- nia & singula mortalia, quorum poenitens est reus: & hoc manife- 30 statur ex eo, quòd impium est dimidiã à Deo sperare veniam mor- talium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigi- tur hæc extensiuã perfectio: potest siquidem vnũ peccatum venia- le dimitti sine alio. & illa tantum venialia remittuntur, ad quæ displicentia virtualis se extendit. Probatur ergo declarata conclusio, ex eo quòd contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrẽte charitate, &c. Probatur hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & conuerti potest peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacunque hora inge- rit peccator, &c. Et si fortè obiiciatur contra hoc, dicendo, quòd hu- iusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis cõtritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus 40 fluminis fert secum propositum baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis utpote imperfecta, concurrat ad remissionem peccati, vt tendens ad contritionem specialem, quæ est perfecta. Aduertat hæc obiiciens, quòd voluntariè opponitur iste ordo contritionis per- fectæ virtualiter ad contritionem perfectam formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditus, communi sententiæ superius recitatæ aduersatur: nam si contritio perfecta vir- tualiter remittit peccata, vt tendens in contritionem perfectam for- maliter, sequeretur quòd post omnes attritiones in speciali, subse- quura vnã contritio generalis perfecta virtualiter, nõ sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quòd post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta for- maliter. Si enim perfecta virtualiter, fert secum propositum per- fectæ formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius cõtrariũ pro- certo habemus. Et bene nota, quòd aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coëxigere ante vel post detesta- tiones speciales peccatorum mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter, coëxigere ante vel 60 post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc se- cundũ dicimus esse falsum tam nunc, quàm omnibus præteritis tem- poribus: primum autem sacri Doctores tradũt. Et verum proculdu- bio est tempore euangelicæ legis, in quo contritio fert secum propo- situm confessionis sacramentalis, ratione cuius exiguntur speciales detestations peccatorum: siue vt præcedentes contritionem gene- ralem virtualiter perfectam (vt contingit illis, qui suscipiendo actua- liter sacramentum poenitentiae fiunt de attritis contriti) siue vt con- sequentes sæpe dictam contritionem, vt contingit illis qui ex toto corde statim conuertuntur ad Deum habentes virtualiter saltem 70 propositum confitendi suo tempore peccata sua. Vtrum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, verum etiam sit de contritione simpli- citer & absolute, ex dictis apparere potest, quòd nõ. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestations speciales secluso sacramento poenitentiae: nam & voluntas potest perfectè mutari & exercitari in necessariis virtutum actibus & pro peccatis potest per- fectè satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: vt pa- ret ponendo peccatorem poenitentem, qui totum se diuinæ dile- ctioni, eleemosynis, ieiuniisque daret: hic enim prisco tempore per- fectè satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad quæstionem tertio modo intellectam: 80 scilicet an contritio exigit quòd terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis si-

quidem patet, respondendum esse affirmatiuè: quoniam non cu- rando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (vt dictum est) impium est à Deo dimidiã sperare veniam.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quòd, propriè- simè loquendo, contritio respondet abluitioni, & detestations respondent confessioni: & propterea detestations sunt æquales nu- mero actibus confessionis: & sæpe sunt simul tempore, quando scilicet poenitens simul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde contritio secundum annexas detestations, adæquat confessio- nem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali. & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur, quòd assumptum verum est de poeniten- tia seu contritione relata ad sacramentum poenitentiae: & similiter intelligenda sunt verba diui Thomæ.

Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimò expli- catam inter perfectionem displicentiæ requisitam ad remissio- nem mortalium & requisitam ad remissionem venialium, quòd remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic quòd actualiter homo huiusmodi displicentiam per- fectam extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat: remissio au- tem venialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam dis- plicentiam, sed cum hoc quòd aliquis in solis venialibus consti- tutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis ve- nialibus, stat quòd ex aliquo seruore charitatis, in quo si occurre- rent, displicerent contrariantia venialia, consequatur remissio- nem venialium illorum, quæ displicerent: quòd non sufficere di- citur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (vt dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem per- fectam virtualiter, ad remissionem mortalium.

QVÆSTIO III.

An peccator teneatur ad contritionem, quando re- cordatur peccatorum suorum.

TERTIO Quæritur circa tempus contritionis, An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quæstionem hanc discussimus in quolibetis nostris, ideo quære ibi. sat sit hic scire partem negatiuam esse veram.

QVÆSTIO IIII.

An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

QUARTO Quæritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed pœnam debitam peccato.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia ad remissionem pœnæ ordinatur tertia pars poenitentiae, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpæ: nec apparet vnde habeat quòd pœnam sensus remittat.

CONCLUSIO.

Contritio non modo culpam sed pœnam damni valet, non au- tem pœnam sensus nisi æternam: charitate autem formata pro gradu suæ quantitatis omnem pœnam delere potest.

AD HVIVS Evidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est, quòd alia est pœna, quæ debetur incontrito, & est alia, quæ debetur contrito: nam incontrito debetur pœna inferni, contrito autem pœna temporalis. Et propterea quum contritio tollat pœnam inferni (nunquam enim contritus perseverans, ad pœnam infernalem ibit) dici potest, quòd contritio tollit totam pœnam peccato mortali prius debita. Alter verò dicendi modus est, quòd contritio non tollit totam pœnam, sed commutat pœnam æternam in temporalem: nam incontritus reus erat æternæ pœnæ, contritus autem reus est pœnæ temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Pri- mus quidem tripliciter, scilicet & dicendo pœnam deberi contri- to, nam non nisi per accidens hoc verificatur: Contritio enim vt sic, non ponit reatum pœnæ: alioquin cuilibet contrito debe- retur pœna: & dicendo alietatem pœnæ debitæ contrito & in- contrito: nam, vt patebit, non alia pœna est quæ vtrique, si qua contrito alicui debetur, & inferendo, quòd dici potest totam pœnam incontrito prius debitam per contritionem remitti: nam, vt patebit, pars quædam pœnæ sibi prius debitæ commu- niter remanet (scilicet pœna sensus) absque æternitate tamen. 80 Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quòd Deus interius operatur in poenitente, & quòd Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacram

sacramentalis actus significat interiorem Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento poenitentiae non significat commutationem, sed absolutionem: ergo interior Dei operatio, quae in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶ Ad cuius plenioris intelligentiam aduertendum est, in poena inferni inueniri tria: poenam damni, poenam sensus, & aeternitatem poenae: iuxta tria quae sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit aduersio ab incommutabili bono, cui respondet poena damni, separans animam à Deo, & fit conuersio ad commutabile bonum, cui respondet poena sensus: & constituitur inimicus Dei, cui respondet aeternitas poenae, inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est aeternaliter puniendus. Quum autem peccator contritetur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio poenam damni, quae separationem à Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio aeternitatem poenae: amicus enim non est aeternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad poenam sensus, ad quam prius tenebatur: sed non aeternaliter sustinendam, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iret, passurus totam poenam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius poenae quae in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad poenam sensus.

¶ Vbi vides, quod non est alia poena, quae debetur alicui contrito, ab illa, quae sibi in contrito debebatur: sed est illamet poena sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio poenae aeternae in temporalem: sed expoliatio poenae ab aeternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Vt autem restans dubitatio (an, scilicet contritio remittat poenam sensus) soluantur, sciendum est, quod hic certa sunt duo, primum est, quod quanto contritio est maior, tanto plus tollit de poena sensus peccato debita. secundum est, quod tanta potest esse contritio, quod tolleret totam poenam sensus. Ambiguum verò est, an quacumque contritio charitate informata (de reali enim est sermo) tollat aliquid de poena sensus: multi enim videntur de hoc dubitare, mihi autem apparet, quod pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quaelibet verificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte poenam sensus. Primum, ex poenaltate sibi annexa, displicentia enim commissi criminis non fert secum necessarium poenaltatem: quum sit in patria, ubi nulla est poenaltas: sed in subiecto susceptiuo doloris seu poenae, fert secum naturaliter displicentia poenaltatem quaedam: dolemus enim communiter de nostris, quae nobis displicent. Et quoniam huiusmodi poenam parere, contritioni conueniret seclusa relatione ad sacramentum poenitentiae: ideo secundum hoc caput dicendum est, quod contritio quaelibet simpliciter, & absolute ex annexa poenaltate tollit aliquid poenae sensus: habet enim satisfactoriam vim poena voluntarie assumpta secundum Deum. Secundum ex merito passionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuum suis membris poenae pro peccatis debita, plus, & minus, prout illis coniungitur. Quod primum apparet in baptismo: ubi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota poena tollitur. Apparet deinde & in sacramento poenitentiae actualiter suscepto, dum ex vi sacramenti communicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantae saltem poenae sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolute, sed relatæ ad sacramentum poenitentiae: ex hoc quod contritio fert secum votum sacramenti poenitentiae, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis communicato. Et secundum hoc caput dicendum est, quod quacumque nostra contritio tollit aliquid poenae sensus ex merito passionis Christi: nam rationabile est, quod plus poenae tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum poenitentium charitati) tollebat ex vi quidem charitatis, & poenam damni: & aeternitatem poenae. ex annexa autem poenaltate tollebat in toto, vel in parte poenam sensus: ergo charitas poenitentium in noua lege, quae est charitas extensa ad sacramentum poenitentiae, plus poenae tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem facile suadetur, ex eo quod poenitentiae sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum poenae sensus in toto, vel in parte: ex hoc enim consequens est, ut idem ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi poenae remittat. Simile enim quid perspicimus in Baptismo: quod, scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiose. Nec excluditur maioris huius veritas: si dicatur, quod charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quod tollat illamet, quae tollebat charitas antiquorum poenitentium absolute. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem, extensè siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit poenam damni, & aeternitatem poenae, scilicet ex vi

charitatis, & ex vi sacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit quin verum quoque esse debeat, quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus poenae tollat: quia hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quaesitum, quod contritio ratione charitatis, qua formatur, non solum tollit culpam, sed & poenam damni, & aeternitatem poenae: ratione verò annexae poenaltatis tollit aliquid poenae sensus: & ratione sacramenti in voto tollit rursus aliquid poenae sensus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. 4. contra Gen. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleretur totam poenam sensus.

AD PRIMVM Ergo argumentum in oppositum, dicitur, quod satisfactio distincta est à contritione secundum ea, quae communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contriti non tam vehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quam lex mortalis secundum ea quae ut in pluribus contingunt. ¶ Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, unde quantulacumque contritio tollat aliquid poenae sensus, inter quae capita coniunctio ad meritum Christi praecipue perspicitur debet: quoniam illud est de ratione contritionis: annexus autem dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATUS QUINTVS

de Confessione, in quinque quaestiones diuisus.

- 1 Num omnis teneatur ad confessionem.
- 2 Num peccata mortalia totaliter occulta, ut in solo corde latentia sint necessariò confitenda.
- 3 Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.
- 4 Num peccata semel inter confessa, subsequuta absolutione, & satisfactione possint iterum fructuosè confiteri.
- 5 Num infirmis confessio sit iteranda.

QVAESTIO I.

An omnes teneantur ad confessionem.

DE CONFESIONE Quae secunda est pars poenitentiae, quaeritur primum circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri.

¶ Videtur enim quod sic: quia extra, de poeniten. & remis. expressè dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipiatur, sequeretur quod ecclesia in hoc statuto praesupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia praecipuntur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quod omnis vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo praecipito quo ad communionem: ergo omnis etiam vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub eodem praecipito quo ad confessionem.

CONCLUSIO.

Ex vi sacramenti, & ecclesiae institutione non tenentur confiteri, nisi mortalia peccata Christi fideles.

IN OPPOSITVM est, quod nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quaestionem respondetur distinguendo & benè, de necessitate, vel sacramenti, vel praecipiti ecclesiastici. Et dicitur, quod de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatum mortale certum, vel dubium: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum poenitentiae in re vel in voto. De necessitate autem praecipiti ecclesiae duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, ut sic impleat ecclesiae praecipitum. Altera est, quod carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquod veniale: quia non comprehenditur sub ecclesiae praecipito. ¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imò sola vera: quod probatur multipliciter. Primum ex ratione praecipiti: ratio enim ecclesiastici praecipiti non est praecipere confessionem, sed praecipere diuino iure confessionem determinare, quo ad tempus executionis: & propterea sub ecclesiae praecipito non alia comprehenditur confessio, quam illa, quae à Christo est praecipita: sed à Christo non est praecipita, nisi confessio mortalium: ergo ab ecclesia sola peccatorum mortalium, confessio praecipita

Opus Caiet. EE 4 est.

est. Secundo, & est confirmatio præcedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit, Omnia sua peccata. non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum constet neminem quocumque præcepto teneri ad omnium venialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sint omnia sua peccata, clarè patet quòd de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statutum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præcepta omnia pœnitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia pœnitentis peccata.

Tertio patet idem ex pœna subiuncta: scilicet quòd viuus arceatur ab ingressu ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnæ non sunt à pia matre ecclesiæ perfectioribus viris, quales sunt viuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alij non tenentur infligendæ: quinimò ex hoc sequeretur, quòd meliores essent deterioris conditionis. Quarto patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti: scilicet, ne quisquam ignorantia cæcitate velamen excusationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona. vbi mensura confessio nigris monachis imponitur, absque explanatione materia. non enim dicitur, quòd confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mensè, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplinæ subiungitur imponenda temerariò violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia, quæ absolutè sunt bona supererogationis, ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutis diebus non confitentur, quantumcunque nullum habeant mortale.

AD OBJECTIONEM Ergo primam dicitur, quòd materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quòd sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur, quòd falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imò ideo ecclesiæ apposuit ly, omnia sua peccata, vt exciperet multos, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quòd quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus verò secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia sibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

QVÆSTIO III.

An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda.

IRCA Materiam confessionis quæritur secundo, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessariò confitenda. Videtur enim quòd non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim ecclesiæ de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, quòd occultorum confessio cadit sub præcepto, ecclesiæ indirectè, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia haberet aliquo anno, sequeretur, quòd illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio hominis commissio à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc non sunt de necessitate confitenda. Maior patet: quoniam iudicium fori pœnitentialis homini commissum est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor verò probatur autoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicatur, quòd duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) alterum secundum potestatem ordinis & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet ecclesiæ per suos ministros in foro pœnitentiali, contra dupliciter. Primò: quia iudicium pœnitentiale licet exigat potestatem ordinis: exigit quoque potestatem iurisdictionis: quo-

niam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habens, est minister huius sacramenti, vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundo: quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, quòd homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt referuata, non minus in iudicando, quàm in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quòd quum apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non diminutè, sed plenissimè: & vtranque inueniatur ecclesiæ suæ commississe non imperfectè, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimo octauo, & de potestate ordinis Ioanni vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quòd commissæ est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quòd commissæ est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLUSIO.

Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, vt in solo corde peccata sint.

AD VERITATEM Dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quòd licet quidam ex huiusmodi forte rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materia confessionis, seu (quod in idem redit) iudicij pœnitentialis, quum enim Dominus pœnitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioanni vigesimo. Apostolis iam sacerdotibus, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiam iudicij explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, vt sonat litera (quoniam certum est, quòd per huiusmodi commissio-nem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere condiciones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholicæ ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quòd sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij pœnitentialis esse peccata spontanea confessione reorum delata: hæc est enim formalis ratio materia huius iudicij: ad quam totam, se extendit, & extra quam non se extendit pœnitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materia huius iudicij, habetur facile quòd peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub iis, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quòd non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materia ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij pœnitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens, Quorum remiseritis peccata: respectu verò potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens, Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij pœnitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendit præcipue peccatum in sua primaria sede residens, hoc est peccatum cordis: sub materia verò potestatis iurisdictionis non comprehendit peccatum omne, sed exterius tantum, quòd solum potest alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

Secundo, ex ratione proprii finis ipsius confessionis, ex quo sine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus pœnitentiæ: ordinatur enim confessio ad subiiciendum voluntariè reum ministro Dei offensi: vt ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, sit actus pœnitentiæ: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, seipsum accusat ac subicit ad recompenandum non de quibusdam sic, & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem constat, quòd non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompenare oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

Tertio, ex vsu ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorum est, peccata omnia siue occulta, siue manifesta oportere in fact

in sacramento poenitentiae confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis concilii primo Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, quod omnis utriusque sexus confiteatur peccata sua omnia, nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in concilio Floren. sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, ubi patet etiam peccatum cordis non excipi.

AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur, quod ecclesia potest praecipere & praecipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimum haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipse est determinare praecipere Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, ut praecipiente Christo confessionem cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquod peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio ecclesiae non minuit aut restringit materiam confessionis praecipere a Christo: sed tempus tantum confessionis determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

Ad secundam vero dicitur, quod responsio ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quod concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid a potestate ordinis: & ideo cum hoc quod potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quod cum ea concurrat potestas iurisdictionis, quae secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quod quo ad forum poenitentiale potestas ordinis concurrat, directe respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurrat: directe respiciens personam peccatoris: ut scilicet peccator sit subditus sacerdoti, ut habeat potestas ordinis, in quem exercent actum suum remissionis vel retentionis peccatorum. Ad secundam vero dicitur, quod quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus a Deo modus cognoscendi in utroque iudicio: ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quod iudicium poenitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium vero iurisdictionis pure extendit se ad externa tantum: ideo non est miranda disparitas utriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini a Christo intelligatur cum cognitione causa, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissum sit auctoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi sit utrobique a Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: ut patet Matthaei decimo octauo, modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secreta, &c. ut vniuersalis ecclesia testatur. Quod demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiam & materiam, ex supradictis clare patet: quoniam ex hoc, quod peccatum spontanea rei confessione accusandum, est materia iudicij poenitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendi peccatum cordis, quantumcunque occultissimum & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicij exterioris: ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent a materia ecclesiae iurisdictionis. Quum ergo obiicitur, vnum quodque recipi in alio per modum recipientis, admitteatur. Et quum infertur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur formaliter loquendo: quoniam nullum actum commissit Christus ministro sacramenti poenitentiae, qui non exercentur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audire peccata, & discernere inter ea, & interrogare circumstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, utendo diuina potestate. Et ideo quum ulterius infertur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quod iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione, &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humanae, utentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem ex simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dici potest (ut patet ex dictis) quod non est similis ratio de utriusque potestatis iudicio. Primo, quia modus cognoscendi in utroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundo, quia ipse Dominus expressit diuersimode utriusque materiam, dum vnus materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius vero dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

IRCA Materiam rursus confessionis quaeritur tertio, utrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi auctoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circumstantia varians speciem peccati mortalis, est necessario confitenda: ergo a fortiori quae libet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circumstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessario est exprimendus, prout memoriae occurrit: quum non magis teneatur poenitens accusare se decimo, quam de vicesimo secundo peccato vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quod aut nulla species nullaque singularia, aut quaedam species & quaedam singularia sic & quaedam ac quaedam non, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quaedam sic, & quaedam non.

Tum quia poenitens tenetur explicare omnia quae oportet cognoscere a confessore ad hoc, ut possit suo arbitrio adaequare poenam culpae: quoniam confitendo nihil aliud facit poenitens quam quod submitte se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium, sed confessor non posset arbitrari de aequalitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quae in diuersitate specifica consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensa adaequans centum offensas, non adaequat mille, & sic de aliis ergo.

PRO PARTE Autem negatiua videtur esse usus maioris forte partis confessorum, ac poenitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quod vero sit inutilis, ex eo patet, quod tam cum huiusmodi discussione, quam sine ea poenitentibus prouidetur eodem modo. Quod autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem solliciti impediuntur a multorum confitentium audientia, dum forte totum tempus consumunt circa vnum: & poenitentes minus deuote confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

CONCLUSIO.

In salutari poenitentiae iudicio confiteri oportet singulas peccatorum species, & numerum certum prout expediens ad salutem, & peccatori possibile fuerit omni ad hoc diligentia praemissa.

AD HVIVS quaestionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddam est, cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam vero, cuius actus est propter aliud. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, ut singula possit adaequare puniendo. Ad alterum vero iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter praesentis autem vitae tempus & futurae hoc interest, quantum ad iudicium, quod nullum praesentis vitae iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed ut medicinale, eo quod praesentis vitae tempus non est tempus punitionis, sed in quo poenae sunt medicinae: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futurae vitae est id, quod ad punitionem secundum se ipsam tendit: quoniam ad adaequandam poenam culpae ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed ut reus patiatur quod meretur.

Nec putet aliquis iudicium quod in foro poenitentiali exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quam humanum, & confessor in tantum personam Dei in actu illo tenet, ut nesciat ipse quod scit, ut Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium poenitentiale ad praesentis vitae tempus spectat, ac per hoc non est exemptum a communissima ratione iudicij praesentis vitae. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, quod Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad poenitentiae sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum. Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & poenitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum poenitentiae. Est igitur poenitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

Et quia hoc proprie est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debet esse cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularium, consequens est, quod oportet poenitentem haec explicare iuxta possibilitatem

tem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur, consequens est quòd non oporteat poenitentem hæc explicare. Et si hæc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quanta discussio exigitur ad hoc salutare iudicium. Dicamus igitur, quòd iudicium huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudicium & esse salutare: ita quòd secundum est finis primi: & propterea ex secundo manifestandum est primum: tantum enim debet concurrere de eo quòd est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est ad hoc, vt iudicium sit salutare poenitenti. Et quia salutare poenitenti iudicium à iudicio absolute differt (vt dictum est) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio absolute intendit ad punitionem secundum se, in iudicio verò salutare intenditur punitiō salutaris poenitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitiō secundum se consistit in adæquatione poenæ ad culpam, oportet in iudicio absolute cognoscere exactè culpas omnes & singulas: vt æquari illis possit poena. Et quia punitiō medicinalis consistit in commensuratione poenæ ad poenitentem & illius salutem (sicut medicina consistit in commensuratione tam ad infirmum, quàm ad sanitatem acquirendam) & commensurata poena tam poenitenti, quàm ipsius salutis absque exacta cognitione omnium & singularum culparum rectè iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorum species de superstitionis seu diuinationis, & similibus speciebus) absque discussione harum, commensurata tam poenitenti, quàm eius salutis punitiō atque prouisio fit. Quantum verò ad peccatorum numerum, ex eo quòd medicinalis tam punitiō, quàm prouisio idem habet iudicium, si certificatus fuerit numerus vicenarius & si incertus relictus sit, an duobus demptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubium inter nonagenarium & decem supra centum: & sic de aliis. Hæc enim & similia manifestant quòd salutare iudicium nõ exigit exactam omnium, & singularum culparum cognitionem: sed ex sua formali ratione exigit omnes & singulas mortales culpas cognosci vsque ad hoc, quòd notum fiat confessori, quæ, qualis, quanta, &c. poena commensurari debeat huic poenitenti rectè disposito, & illius salutis. Dico autem rectè disposito: quia licet aliquis poenitens sit minus deuotè dispositus, ac per hoc commensurata sit indispositio poenitentia erit fortè oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutare debet perducere confessorem ad cognoscendum, quanta, qualis, &c. poena deberet sibi commensurari, si esset rectè dispositus: huiusmodi enim indispositio poenitentis: quia est per accidens, nõ variat id quòd per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium salutare non requirit cognitionem exactam omnium & singulorum peccatorum mortalium, & non dixi quòd requirit imperfectam eorum cognitionem: quoniam nec exigit nec excludit plenam eorum cognitionem, sub formali nanque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quandoque contineri exacta notitia peccatorum.

*Species
qua peccatorum
et
qua generalis
oportet
confessori
in saluta-
ri poenitenti
iudicio
cognoscere.*

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendendo dicimus, quòd species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicandus est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, &c. & tales sunt species peccatorum, quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, &c. Quædam verò species sunt quæ nullam videntur facere in salutare iudicio differentiam vt sunt species diuinationis: idem est enim iudicium poenitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi videntur esse species gulæ, & vniuersaliter omnes latentes: quas fortè vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccavi in necromantia: & sic de aliis.

¶ Circa numerum verò peccatorum sciendum est, quòd dupliciter accusandus occurrit, primò secundum se, secundò vt circumstantia peccatoris. Et secundum quòd est circumstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutare: & quodammodo non inducit: nam aliter iudicandus est & medendus qui semel tantum, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodem modo iudicatur ac medetur si milles, & si centies milles offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolute, sed vt facit differentiam in iudicio salutare: & propterea si nescitur, sufficit explicare illum crassa quadam æstimatione: nam salutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commisit quis furtum multoties: videtur sibi quòd parum plus aut minus fuerit, quàm vigesies, non est opus sollicitari, fortè fuerunt viginti duo, fortè 19. sed sat est, ita confuse numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circumstantiam peccatoris, quàm secundum se, si certus non est (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus est sub quodam verifi-

mili numero: vel quum consuetudo peccandi præcessit, explicator tempore, puta quòd per decennium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudine maxima seu frequentia manifestata aperendus est. Nec oportet in huiusmodi numeris poenitentem aut confessorem multum sollicitari: quoniam pars est salutaris iudicij ratio. Et quandoque vtrique nocet sollicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quàm indagari verisimilis certus numerus: puta ter centum, seu mille, &c. Vnde si meretrix audienda est ad poenitentiam conuersa, facillimè potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretriciis: nec oportet sollicitari quoties cum coniugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discretè manifestato arbitretur & medearur prudens confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimenda videntur in confessione. Quibus si adiunxeris, quòd ex parte poenitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitia fiat, dicendum est, quòd poenitens debet habere intentionem explicandi omnia mortalia: ac per hoc sub quocunque modo dicendi debet intendere comprehendere omnia: ita quòd explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à poenitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo euitatur error putantium, quòd sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quòd pluries furatus sum. hoc enim non sufficere manifestè patet, ex eo, quòd aliter iudicandus est & medendus qui bis tantum, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac sollicitudo reducendi incertum numerum ad certum: media siquidem via incedendum est, vt salutaris iudicij ratio habeatur: quòd mediū est inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæ sit aliqualiter est vera: & autoritati doctorum & vsui confessorum ac poenitentium simul defertur.

AD OBJECTIONES Tamen primò allatas, pro quanto contra conclusa militant respondendum est. Et ad autoritatem quidem Doctorum dicitur, quòd intelligitur quando certus est numerus peccatorum: ex quo enim poenitens intendit omnia dicere, & certus est de numero peccatorum, nulla apparet ratio quare non debeat numerum illum explicare: de incerto autem numero in solis forte verbis ab aliquo doctore discordare credimus. De speciebus verò dicitur, quòd Deo cõmuniter notis speciebus verificatur eorum dictum: alioquin non relinqueretur in ecclesia Dei millefimus quisque confessor, non errans: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifestæ.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis obiectionis & suæ confirmationis: nam non dicimus quædam singularia esse confitenda, & quædam non: nec dicimus quædam species peccatorum esse manifestandas, & quædam occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quædam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quædam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in vna earum, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitenda: sed non eodem modo, nam certa in numero certo, incerta autem non, excessiuæ tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si aliqualiter crassa fuerit æstimatio) seu frequentia idem insinuante: incerta autem excessiuæ multitudinis sufficit in confuso significare, vt prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicium hinc enim omnia pendent. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentiæ: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorem, perpendiculariter inde totum quantum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoque accidit quandoque disparitas ex parte poenitentium, quibusdam sciētib; ante confessoris oculos breuissimè & clarè omnia sua peccata, vt ipsimet sciunt proponere: quibusdam autem inuoluentibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur quòd, vt iam dictum est, ad æquare poenam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se vel quodammodo in ordine ad aliud. Et quòd primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ quàm poenæ: quia in æqualitate poenæ ad culpam consistit: secundo autem modo non exigit exactam cognitionem culpæ & poenæ: quia non consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem commensurationis poenæ ad finem. Et quoniam primo modo non est actus iudicij presentis vitæ, ideo ad confessorem non spectat actus iste: & quum potentia sit propter actum, non est opus vt confessori sic exactè nota fiant peccata, vt possit poenam culpæ ad æquare simpliciter & absolute. Sed quia ad confessorem spectat commensurare poenam poenitenti in ordine ad suam salutem (quoniam hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi commensuratio in quadam proportione media inter poenitentem & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales poenæ presentis temporis) ideo & vera est doctorum sententia dicentium, quod confessor debet posse ad æq

adæquatam pœnitentiam, arbitrari, saluatur enim commensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & pœnam. Et verum est, quod peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam pœnitentiam arbitranda à confessore.

QVAESTIO IIII.

An peccata semel ritè concessa, subsequente absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè confiteri, &c.

QVAERTIVR Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel ritè concessa, subsequente absolutione & satisfactione, possint iterum fructuosè cōfiteri, &c. Videtur enim quod non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadem numero materia: peccata autem sunt materia in hoc sacramento: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu non saluaretur: falsum nanque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, &c. quoniam non absoluitur nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertio, quia hoc sacramentum quum ministratur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata alias concessa solummodo exprimeret: lateret enim confessorem istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum, pœnitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi: quod est inconueniens.

¶ Quarto, quia si replicatio confessionis eorundem esset fructuosa, sequeretur quod aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, dico meam culpam de his, quæ aliàs dixi, &c. fructum sacramenti præciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quod est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudicium semel latum sine errore à cōfessore, Deus sic ratificat, quod est irrevocabile. Ergo rationabile est, inquit, Sco. quod etiam si ratificet quod sit irreiterabile, quo ad fructum.

¶ Et confirmatur ex his, quæ videmus in foro litigioso: nã sententia diffinitiva absolutoria accusari innocētis, non replicatur: nec si replicaretur, absolueret: quia non est amplius obligatus, vt absolui possit.

CONCLUSIO.

Non tantum licet peccata semel concessa pluries confiteri, sed ex vi sacramenti, si ritè confiteatur peccator, maximam assequitur utilitatem quo ad pœnæ remissionem, & gratiæ augmentum.

IN OPPOSITVM Videtur esse communis opinio. Ad euidentiam huius sciendum est contineri hic duo quæ sita, scilicet an iterare eorundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quæ scilicet continet quædam peccata aliàs concessa, & quædam nunquam concessa: sed de confessione continente solummodo aliàs concessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti seu clauium, & non de fructu ex parte pœnitentis, scilicet erubescencia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescenciam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitatur.

¶ De primo igitur quæsito non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem. Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quàm in secundo quæsito adducemus, hoc idem concludit, ideo transeo ad secundum quæsitum. In quo inuenio Sco. in 4. sen. di. 18. respondendo ad primum, tenere, partem negatiuam esse probabiliorē: ita quod sentit iteratam confessionem non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam pœnæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum sua cōfirmatione. Sed reuera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quod sic patet: Quicumque suscipit quodcūque ecclesiæ sacramentum ritè ac dignè, concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentum (puta forma, materia, partibus omnibus, ministerio idoneo, &c.) non solum licitè recipit sacramentum, sed etiã recipit fructum sacramenti: sed in casu proposito pœnitens ritè ac dignè suscipit sacramentum, &c. ergo est illi fructuosum sacramentum: quod est intentum. Maior est per se nota: positus enim omnibus tam ex parte agentis, quàm ipsius sacramenti, quàm suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductiue in singulis sacramentis. Minor autem facilè patet discurrenti per singula requisita ad sacramentum pœnitentiæ, tam ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quod fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentum gratiæ & remissio aliquantæ pœnæ: si tota, prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri contritus hodie accessit: augmentauit enim gratiam, & remisit aliquantam partem temporalis pœnæ, si pœnitens

adhuc debitor illius erat.

AD PRIMAM Ergo argumenta, quæ contra primum militant quæsitum, respondendo dicitur, quod materia sacramenti pœnitentiæ existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum: propinqua verò est ipse actus pœnitentis, scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem, licet sit eorundem peccatorum, potest licitè replicari forma, imò rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem: ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quod hoc argumentum petit difficultatem communem huic quæsito, & alteri quæsito, quid scilicet soluit quando totaliter contritus & solutus à culpa & pœna accedit prima confessione ad sacramentum pœnitentiæ, eadem est enim vtrouque difficultas. Et eadem responsione satisfit vtrique, dicendo, quod quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc quia pœnitens proponit peccata sua, vt expiabilia, ac vt ea, quibus se ipsum alligauit: ideo ecclesiæ minister absoluat, id est sacramentum absolutionis impendit licitè profitenti alligationem. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, ideo intus communiter fit absolutio peccati, saltem quo ad aliquam partem pœnæ. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quod cōmuniter inuenitur, leges respiciunt: subiungendum tamen est stringentibus casum ad immunetiam à pœna, quod ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absolutorij. Quia enim sacramentum pœnitentiæ ex propria ratione habet quod sit medicinale, & curatiuū infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & vocata pœna siue aterna, siue tēporali, sed in multis aliis malis (vt clarè patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solum extendit se ad culpam, & pœnam, sed ad alia ex peccato actuali incurra mala. Ita quod gratia per sacramentalem absolutionem significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, quod extenditur ad amplius, quod morbo peccati actualis, habet rationem magis absolutorij à peccato. sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius cōsequutus baptismalem gratiam ex baptismo fluminis, esset magis ablutiua à peccato, dum à peccati reliquiis magis mundaret. Cuilibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius laua me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, &c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti pœnitentiæ doctrinā. Vide superius diuum Tho. in articulo 1. quæstione 65. dicentem, Extrema vnctio ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ, scilicet non sunt sufficienter per pœnitentiam sublata, aut ex negligentia, aut ex ignorantia. Et percipere ex his sacramentum pœnitentiæ ad tollendas etiã reliquias peccatorum se extendere, si ignorantia, aut negligentia ex parte nostra non impediatur sufficientem illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia confessio fit de actibus peccatorum, & non de esse sub peccato (debemus enim confiteri, quod fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non sumus, sub confessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere pœnitentem cōfitentem se perpetrasse tale peccatum, & paratum ad pœnitentiam, &c. sufficit enim quod subiiciat se iudicio, accusando seipsum, &c. Et confirmatur, quia pœnitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circumstantias alleuiantes sententiam iudicis, quas constat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quod quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seipso paratos reddunt ad gratiæ augmentum. Et propterea non sequitur, quod fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quantumcūque fructuosa sint, nisi a dispositis ad præcipuum eorum effectum: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt totiens expediat confiteri.

¶ Ad quintum dicitur, quod sequela nihil valet: quoniam irrevocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis, & iudicij, infructuositas autem supposita iterabilitate præ se fert, aut infirmitatem, aut minorem largitatem iudicis vel iudicij, iudicis quidem, si non vult, aut non potest virtutem dare similem iterato iudicio. iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicium in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autem dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quod Deus iterabile instituit sacramentum pœnitentiæ super eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quod sunt non iterabilia, vana sunt, si iterantur.

QVÆSTIO V.

An confessio informis sit iteranda.

IRCA Qualitatē confessionis quæritur an cōfessio informis sit iteranda? videtur enim quod sic. Primò quia instrumentū oportet moueri à principali agēte, alioquin instrumenti ratio non saluatur: ergo iudiciū pœnitentiæ oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudiciū pœnitentiæ secundum motionem diuinam: ergo oportet denuò confiteri vt exerceatur pœnitentiæ iudiciū vt instrumentum motum à Deo, principaliter absolvente.

¶ Secundò, Confessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet, sed est iterandum: vt patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertio, quia confessione existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absolutio fit à pœnitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis: quoniam non potest simul pœnitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quarto, quia fructus sacramenti pœnitentiæ est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad pœnitentem: sed confessione existente informi nō fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

IN O P P O S I T V M Est autoritas diui Tho. in quarto sen. distict. 17.

C O N C L U S I O.

Informis illorum confessio, & si illi diuina non absit gratia, si fecerunt quod in se est, non est infructuosa, sed valida.

¶ Circa hanc difficultatem (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudicio videtur esse) sciendum est, quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quod omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionē illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quod nulla confessio informis est valida, ita quod non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra cōfessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt denuò confitendorum: quum tamen oportet nos esse sollicitos ad pluries confitendum, vt quandoque fieret confessio formata: & sic nunquam finis imponendus esset confessioni, vt turior pars eligeretur: quod constat vniuersalis ecclesiæ aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciendum est, quod non ad ipsam informitatem, sed ad informitatis causam resolueri oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, quod aliqua informis confessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informitate, sed aliunde, puta ipsius informitatis causa prouenire debet, quod aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte pœnitentis, cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet contritio & cōfessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integram propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualem ac reiterandam: & in hoc nulla est quæstio.

¶ Ex defectu autem contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarè elucescat, distinguendus est contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimè autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quod dolent de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informem, non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quam superius adducta ex vniuersalis ecclesiæ testimonio: omnes enim sapiētes & timorati viri sic dispositis mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu in contritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascendunt vsque ad hoc, vt doleant de eis tanquam summo odibili: & similiter præponunt cauere de futuro: non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primò sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit pœnitens dolorem suum de commisso mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantum eis dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offendisset vnum hominem & doleret de offensa præterita, & intenderet amplius illum non offendere: in eorum tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro, quam detestandi commissam in peccato, vt pro summis malis hæc habeant. De horum numero vtinam nō maxima

pars Christianorum pœnitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clauium de attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & cōmunicare. Cuius signum est, quod charitas sicut positiuè præfert Deum omni amabili, ita facit apud habentē ipsam offensam Dei odibiliorem omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili, operatur enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, non est charitas Dei. De istorum confessione intelligo doctrinam diui Tho. quod confessio informis per defectum contritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendent ad cor altum, vt habeant peccatum pro summo odibili & summo vitabili, & confitebuntur fictionem suam hanc, qua vt contriti sacramentum susceperunt: quum in veritate contriti non essent. Quare autem huiusmodi confessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduernerint, se non esse contritos, simile est de eorum confessione iudiciū & de confessione illorum qui sunt in tertio gradu: de quibus: modò subiungimus, quod in infimo loco attritorum sunt, qui ambas contritionis partes, aut parum attingunt, aut saltem altera carent. Ad contritionē enim quum duo spectent dolor de peccato, & propositum cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidem aliquantulum dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, nō solum secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plene seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat confitendo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione: qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus autem si nollet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positus. Quocirca de omnibus dicitur, quod quum ex proposito taceatur peccatum sacrilegij ex tali statu pœnitentis confurgens, confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non sola contritio sed integritas ex proposito. Quando verò confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita quod non est necessariò iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quo ad vitandum sacrilegij peccatum: quoniam percipientes statum suum malum, & confitentes eundem, putantesque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando confessorem, vt eos absoluat, excusantur, si bona fide cum sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quod ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positiui, excusantur indocti, quando à doctoribus iudicibus sic erudiuntur: statuit enim Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierem à viro suo interrogare iubet, si quid voluerit scire. Illos autem qui non explicant, confitendo, huiusmodi malum statum suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: deberent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipsum in his, quæ communiter pœnitentes nosse & confiteri consueverunt: communissimum autem est pœnitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis autem ratio quare attritorum omnium integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quod non est iteranda, assignatur à diuo Thom. quia sacramentum pœnitentiæ verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quod verum inueniatur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partē sacramenti pœnitentiæ, apparet, quia nihil deest huic sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partē sacramenti pœnitentiæ, manifestatur ex eo quod contritio non secundum se, sed relata ad confessionem (hoc est vt est spontanea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti est posita superius à diuo Thom. Hæc autem in proposita confessione inuenitur, dum quilibet spontè eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materiæ, & forma & minister debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quod autem existente vero sacramento, informitas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, à diuo Thom. probatur: quia sic est in aliis sacramentis, & verè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quod hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia, aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quod non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo nanque quod sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione, optimè sequitur, quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius extrema vñctio est sacramentum iterabile: & tamen

men, si incontritus suscipit quis extremam vñtionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vñtio, nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, penitenti infirmo iterari extremam vñtionem, ob suam incontritionem ecclesia non negaret: quam tamen negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quod informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informitate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructum sacramenti, pro quanto erit contritus, habetur non oportere iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem querere, quam ipsam sacramenti vim ritumque ecclesie. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & ecclesie ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extremæ vñtionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quam oportet.

AD PRIMVM In oppositum dicitur, quod sacerdote præsumente soluere impoenitentem, sacramentale iudicium exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacrilegè exercetur: quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est depositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis arctetur ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quando erit dispositus: vt in baptismo contingit. ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

Ad secundum dicitur, quod in contritione duo sunt: scilicet velle recompensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti poenitentiae absolute, sufficit contritio quo ad primum, respectu autem eiusdem fructuosi in ipsius præsentia, concurrat contritio etiam quo ad secundum: & hoc solum deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc.

Ad tertium dicitur, quod quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat confessionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quod sicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formalem sui generis (vt patet in detractione, contumelia, & huiusmodi: contingit enim tam grauius absque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incurra minus æstimata, detrahendi actum in detractionis naturam reducat) ita potest contingere quod ex nulla aut tam crassa & supina conscientie discussione, aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducat, tanquam dimidiationis incursum ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato contententur & absoluuntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueuerunt explicare.

Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum quod licet sacrilegè sacramentum tamen coniunctionis fructuosæ secundum se passionis Christi ad poenitentem exercetur: cuius fructus etsi non tunc, quando tamen erit dispositus poenitens, percipietur. Vnde non fuit sacramentum vanum, quod Deus ad eò acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quam primum poenitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præuens erat daturus, si tunc poenitens fuisset dispositus.

TRACTATUS SEXTVS,
de Satisfactione poenitentiali in duas
questiones diuisus.

- 1. Num poenitentialis satisfactio de aliis debito fieri possit.
- 2. Num pro contrito & confesso peccato imposta satisfactio si excolatur in peccato mortali sit iteranda.

QVAESTIO I.

An satisfactio poenitentialis possit esse de aliis debito.

IRCA Satisfactionem poenitentialem quaeritur primò, an possit esse de aliis debito. Et videtur quod non. Primò ex ipsa ratione satisfactionis. nam satisfacere est facere æquale debito: non fieret autè æqualitas, si aliis id, quod sit, esset debitum. minus enim fieret quam deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactioibus.

Secundò, quia ritus ecclesie hoc habet vt poenitentias iniungat non de ieiuniis & orationibus, quæ sunt in præcepto.

Tertio, quia secundum Anselmum in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi nisi peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio poenitentialis.

CONCLUSIO.

Potest homo pro peccatis suis satisfacere ex operibus aliis Deo debitum vel ex præcepto diuini iuris, vel positum.

IN OPPOSITVM est, quod in casu quo martyrium est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactioni poenitentiali esse aliis debitum.

Ad huius euidenciam sciendum est, plures tenuisse doctores partem negatiuam quaestionis propter argumeta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est, assumendo pro fundamento, quod vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principiis, multiplicis est efficacie in his, quæ sunt iustitiæ mixtæ, qualis est inter hominè & Deum. Sub qua constat comprehendi satisfactionem poenitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualenciam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. Probat ergo primò intentum sic: Eadem poena si à minori charitate procedit, est minus satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo poena aliis debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria, quam ipsa secundum se, vt erat aliis debita: ergo poena aliis debita potest assumi in satisfactionem poenitentialem. assumptum est noui, & approbatum de excellentia satisfactionis in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequencia autem est per se euidens, & tanto euidencior, quanto in satisfactione poenitentiali plus pensatur quantitas ex diuina acceptatione, quam secundum substantiam operis seu poenæ, quam pura iustitia consideraret.

Prætereà vnum & idem opus cum hoc, quod est aliis debitum Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium poenæ pro peccatis debita. Assumptum patet: quia honorando parètes (quod est opus præceptum) mereor si ex charitate illos honoro, vitæ æternæ de condigno. Cõsequencia probatur, ex eo quod ratio aliis debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quam ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem aliis debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeatur, tam excellens qualis est æterna fœlicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti tam minimi, quale est temporalis poena. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione & poenitentia, & actus aliis debitus potest ex charitate efficaciam meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à poenitentia vim satisfactoria fortietur? nunquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, mæca est in satisfactione? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem poenæ, quam circa gratiarum actionem, aut meritum?

Prætereà, ad particularia descendendo, & discurrendo per consilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis eleemosynam facere, cur non potest poenitens ordinare illam pro satisfactione poenitentiali? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat poenitentem offerre hæc Deo in satisfactionem, aut neget solui per hæc poenam debitam pro peccatis? an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem poenitente assumi in satisfactionem poenitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hæc in poenitentiam dari. Hoc enim ecclesie clauibus est derogare, maioremque virtutem humanæ intentioni, quam Christi clauibus tribueret: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactione assumere, ad quæ clauis non se extendunt: quod à fidelium æstimatione longè sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluendo poenitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & sustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quod aliud est loqui de satisfactione infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactione sapiente magis naturam amicitie quam iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactione infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & poenitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensi & offendentis, quod amicitie magis est, quam iustitiæ.

Ad sec

221

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quem latet poenitentis charitas,) ideo providè ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitie præteriens, ad id quod est iustitiæ se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiæ satisfactio habet, quòd sit de non aliàs debito, ideo confessores non imponunt ieiunia alias debita, sed opera ad quæ alias poenitens nõ tenetur: cum quo stat, quòd si opera, ad quæ aliis poenitens tenetur, imponeret in satisfactionem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium poenitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quòd autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quòd satisfactio fit per poenalia: hæc enim sunt quæ si homo non posset, ab eo non exigerentur. De hoc enim nulla est quæstio: sed an huiusmodi poenalia sint satisfactoria, si sint aliàs debita, de quo nihil dicit autoritas allegata. Verumtamen scito, quòd opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, præceptum fuisset) si in præsentis statu exercendum cum poenaltate aliqua occurrat, illud vnum opus præceptum, quatenus est pietatis esset meritorium, vt est à charitate, & gratiarum actio Deo, vt est à superexcellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset à poenitentia: & simile est in aliis. Vnde habes, quòd etiam per ea quæ si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVÆSTIO II.

An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur, in peccato mortali sit iteranda.

SECUNDO Circa satisfactionem poenitentialem quæritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quòd non.

¶ Primo ex ipsa ratione iustitiæ. Ex quo enim secundum plenam iustitiam punitiuam semel imposita est poena temporalis pro peccato, de quo verè poenituit, nunquam pro illo debebitur, nisi poena temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpæ præcisè correspondeat secundum legem abscissio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior poenitentia: ergo à simili si quis remanet debitor præcisè temporalis poenæ (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Præterea, si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicatur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam poenitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale non prosequetur executionem poenitentiae, vt pote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo præceptum ecclesiæ & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Sco. talis ratio. Si post lapsum non exequatur quis satisfactionem pristinam sibi impositam peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiæ facit: sed non facit actum obedientiæ nisi in quantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactionis: ergo, &c. Præterea, sequitur aliud inconueniens, scilicet quòd huiusmodi peccator si damnaretur, æternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad poenam æternam. Et vltèrius sequitur, quòd ita æternaliter punitur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

CONCLUSIO.

Quævis poenitentialis satisfactio à confessore poenitentibus imposita, in foro militantis ecclesiæ, quamuis extra charitatem fiat, sufficiens tamen est, & si pro tunc non valeat, valere tamen incipiet charitate accedente ad illum, qui ad cor aliquando redibit.

IN OPPOSITVM Est, quòd satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Hæc quæstio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque præiudicio loqui in prima quæstio, distinct. 15. 4. sentent. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtranque partem, &c. Quocirca vt radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam rectum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quòd secundum omnes nulla nostra poenitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum æquivalentiam simpliciter, sed quæcunque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddit. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuersione ad ea, quæ sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quàm vera doctrina. Ex hoc autem principio manifestè deducitur, nullam satisfactionem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantummodo subsumere, sed hæc

est satisfactio: ergo. Vnde quum reliqua ista de qua quæritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati poena, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem satisfactionis, mirum, vt nõ dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactionem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium, aut illo concessò oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactionem poenitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quæ extra charitatem non inuenitur. Et

10 confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suorum peccatorum, & aliquot dies poenitentiae, citra tamen confessionem, relapsum, & nihilominus prosequi actus poenitentiales pro peccatis pristinis. Hoc enim sic se habente, quæritur an huiusmodi actus poenitentiales per relapsum sint satisfactorij, an non. Si dicitur quòd sunt satisfactorij, sequitur quòd non oportet recurrere ad determinationem poenæ factam per punitiuam iustitiam clauis non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per clauis non interuenerit: & vltra hoc videtur negari communis doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis poena pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit solvenda, nulla est ratio, quare solutio vnius extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtroque debitum solius poenæ temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius restat poenæ debitum: si autem charitas exigitur ad hoc, vt solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quòd nulla satisfactio poenitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem, quam constat (vt sæpe dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo

30 remissionis peccatorum. fit enim remissio mortalis peccati per modum amicabilis reconciliationis, ex hoc enim modo fit: vt peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicabiliter corripiendus restet: hoc est enim auferri reatum poenæ æternæ, & transire in reatum poenæ temporalis. Ex hoc autem quòd peccator de hostiliter puniendo, transit in amicabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quòd nisi amicabiliter poena exoluatur, nunquam soluetur: quia quod amice debeo nunquam exoluo nisi amice tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactionibus relinquentibus post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanæque compassionis processisse videtur distinctio inter satisfactiones relinquentes post se effectum, & satisfactiones non relinquentes post se effectum: ita vt licet vtræque extra charitatem factæ sint mortuæ, effectus tamen primarum remanens potest verificari per subsequente charitatem: & ideo primæ non sunt reiterandæ, secundæ autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandæ. Fauorabilis siquidem magis, quàm vera videtur interpretatio hæc. Nam opus satisfactorium relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel eleemosyna extra charitatem) si est sic per sequente charitatem viuificabile, vel hoc

50 habet ex sacramentalitate sola. & hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactionibus non relinquentibus effectum: quoniam ipsæ etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactionibus factis ante contritionem & confessionem: quòd omnes negamus, dicentes cum August. quòd peccator non est dignus etiam pane quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque simul, scilicet sacramentalitate & effectu relicto: & hoc non: tum quia ad hoc, quòd opus sacramentale sortiatur effectum per sequente charitatem, non requiritur relicto effectus: vt de confectione infirmi patet. Tum quia huiusmodi relicto effectus non est sacramentalis: quoniam non est effectus operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis: afflictio enim carnis non est effectus ieiunij, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectus eleemosynæ, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud à se: vnde effectus iste est valde remotus à sacramentalitate: Tum quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relicto effectus duraret vsque ad aduentum nouæ charitatis: vt sic inuentus possit à charitate verificari. Nam si non perduraret, non posset per illam viuificari plusquam transitoria quæ præterit oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam poenitentiam peregisset, & debilitatis seu afflictionis derelictus effectus non duraret, post duos menses (quia interim poenitens bene se confortauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent prædicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quòd omnis poenitentialis satisfactio à confessore imposita etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis ecclesiæ. Probatur hoc

hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tertia pars sacramenti, ac per hoc satisfacit ecclesiae, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, ut non solum ieiunia & elemosinas, verum etiam orationes non sit solita ecclesia, iterum imponere poenitentibus, qui eas semel soluerunt, quamuis iuniores non nulli trepidantes timore ubi non est timor, & adiuenerint quandam momentaneam satisfactiunculam pro poenitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam poenitentiam, quae aut non est poenitentia sacramentalis, aut si est, vanum monstrat eorum timorem. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quam vsu. Secundum est, quod quaecunque sacramentalis satisfactio si extra charitatem fit, nihil tunc valet ad expiationem poenae pro peccato debitae apud Deum. Hoc ex supra dictis probatum est, & à Magistro sen. multis autoritatibus in 15. distin. 4. firmatur. Tertium est, quod omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem fit, valere incipiet quando recuperata charitate poenitens ad cor redibit, &c. Probatur hoc ex eo quod regulariter opus sacramentale utpote opus Dei recedente fictione sortitur effectum (ut de Baptismo, confessione, & extrema unctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vique habet ex clauibus: ergo, si est informis, fortietur postea recedente fictione effectum. An autem totum effectum sortietur postquam sortita fuisset si in charitate peracta esset, non facile dixerim. Videtur tamen mihi, quod non totum satisfactionis effectum sortietur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis, quam ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis: ut patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solum ministerium in satisfactione verò sacramentali opus est praecipue poenitentis, & tam parum habet sacramenti, ut multi doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationabile videtur, quod satisfactio sacramentalis informis aliquem effectum postea sortietur ex illa parte qua sacramentalis est: non totum autem ex illa praecipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod obiectio confecta est ex lana & lino, quonia orsa est ex amicitia, & contexta est ex mera iustitia. Supponit enim poenitentem secundum meram iustitiam debere poenam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens secundum aequivalentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum aequivalentiam simpliciter, non consonat satisfactioni amabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, ut praedictum est, reperitur dicendo satisfactionem impositam temporalem pro poena peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amicabiliter soluendam: & si amicabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quae de mera iustitia & humanis punitionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindicatiua loquuntur iustitia in qua attenditur aequalitas rei ad rem: nos autem de satisfactione poenitentiali loquimur, in qua attenditur aequalitas secundum acceptationem Dei offensi. Ad secundum dicitur, quod sententia haec non est dura, sed dulcedine amicitiae diuinae plena, nec est occasio peccandi, nisi forte accepta. Et ad formam rationis dicitur primo, ipsam valde errare: ut patet applicando eam ad peccatorem communicatum in Paschate, dicendo, Si non communicat peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo. Quod patet esse ridiculum.

Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundo, quod huiusmodi ratione in quacunque materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condigne, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato indignus. Dicitur tertio quantum ad materiam quae tangitur de nouo peccato mortali omittentis poenitentiam iniunctam a confessore pro mortalibus, quod nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, ut patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidem à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita. primum est, quod est iudicata & praecipua à Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiae cuiusdam & obedientiae: & hinc satisfactionis omisio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur praecipuo: & abiiceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte poenitentis, quod est actus poenitentiae & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus istae iustitiae, poenitentiae & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut sui ipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quae sunt ad finem scilicet solutionem poenae temporalis: quam potest poenitens referuare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei. Tertium est ex parte finis, quod est expiatiua poenae pro peccato debitae: & hinc, ut nunc mon-

stratum est, non habet omisio, quod sit mortale peccatum, sed quod sit referuatio luendae poenae. Quartum est, quod est pars sacramenti: & hinc, quod omisio non constituat sacrilegium, ex eo apparet, quod ecclesia utitur poenitentiae sacramento quandoque absque hac tertia parte (ut patet de poenitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio) & ex eo quod si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse poenitentem male paratum ad suscipiendam satisfactionem in hac vita, absolui referuata satisfactione in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quod omisio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi ut descripta est, & ut sic illius omisio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omittentem iniunctam satisfactionem (quum agat praeter obedientiam & alias virtutes) non tamen mortaliter, deficiente contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve omittat.

Ad tertium dicitur, quod distinctio inter per se & per accidens euitat haec inconuenientia: poenam siquidem temporalem fieri per se aeternam est inconueniens: per accidens autem aeternari non inconuenit. Sic autem est in proposito: quoniam temporalis poena amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amice soluitur. Vnde nec propterea redeunt simpliciter dimissa peccata, nec aequè punitur pro peccato dimisso & pro non dimisso, si enim redirent simpliciter deberetur per se poena aeterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se poena aeterna. In proposito autem aeternitas poenae inuenitur per accidens: non tamen sicut in poena venialium: ratio enim proxima aeternitatis poenae perseverantium venialium in inferno est aeternitas culpae: perseverante enim culpa semper debet perseverare poena. Ratio autem aeternitatis poenae in proposito est defectus acceptabilitatis: quia, scilicet solutio poenae nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amice.

TRACTATUS SEPTIMVS

de Ministro sacramenti poenitentiae,
cuius unicum est Quae-
situm.

QVAESTIO VNICA.

An sacramenti poenitentiae minister possit esse sacerdos
absque iurisdictione.

IRCA Ministrum sacramenti poenitentiae quaeritur an possit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum poenitentiae sola potestate ordinis: quum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat. Tum quia videtur communiter dici, quod sola potestas ordinis sufficit ad absoluendum à peccatis venialibus. Tum quia videtur etiam communiter dici, quod potestas ordinis ex se, se extenderet ad omnes absoluendos, nisi per ecclesiam essent limitatae iurisdictiones.

CONCLUSIO.

Sacerdos sola ordinis potestate fultus non est idoneus sacramenti poenitentiae minister, sed necessaria est illi iurisdictionis autoritas à superioribus sibi collata.

IN OPPOSITVM est decretum omnis vtriusque sexus. Ad euidenciam huius sciendum est, quod licet multa doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quandoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis, autoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur. legimus enim in concilio Floren. sub Eugenio. 4. quod minister huius sacramenti est sacerdos habens autoritatem ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quod sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti. Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quod si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale: quoniam forma eius consistit in actu iudicis, ut sic, actus autem iudicialis, etiam si firgendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex ecclesiae constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis: primo ex parte principij iudicandi, ita, quod potestas ipsa iurisdictionis, sit prin-

fit principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principium calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictione ex parte eius, qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitratorum, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quòd illis se submitunt in illa causa. In ministro verò sacramenti poenitentiae quum ordinaria vel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo: ad ministrandum tamen sacramentum poenitentiae, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium non est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrat quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicumque potest se subicere in foro poenitentiali cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

ET PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim quòd summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro poenitentiali cui libet sacerdoti, nec confessor ille habet, propriè loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa poenitente, à Christo, vel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis propriè non sit delegata.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venialia quilibet est liber respectu sacramenti poenitentiae (eo quòd nullus tenetur confiteri venialia) ideo satis rationabile est, quòd quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento poenitentiae venialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiue: quæ quia non est propriè delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialium: quum tamen secundum veritatem si nullo modo iurisdictione interueniret, nullum esset peccatum: vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursum: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum possit à quocunque sacerdote poenitentiae sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illam habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶ Ad tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erant sacerdotes, poterant omnes absolvere: vel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solum sacerdotes communes: sed iudices communes in foro poenitentiali. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictione. Secundus sensus est verus, supposita veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes vtunque potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, sunt autem iudices proprii, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam sunt iudices, nec communes, nec proprii: vt patet de his: qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliquis se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATUS OCTAVVS,
de Indulgentiarum Thesauris in quatuor Questionibus diuisus.

- 1 Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.
- 2 Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.
- 3 Num satisfactiones, ex quibus est thesaurus indulgentiarum sint Christi merita, & sanctorum.
- 4 Num thesaurus indulgentiarum sublatum Papa absque sacramentorum collatione.

IRCA Indulgentias post tractatum quendam alias editum, & plures quaestiones in secundo quolib. positas, iam tertio scribendum occurrit tripertita consideratione. Primo de thesauro. Secundo de causa. Tertio de suscipientibus.

¶ Circa thesaurum occurrunt quatuor quaerenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertio, quorum sint vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quarto, an dictus thesaurus subsit dispensationi summi Pontificis.

QUESTIO I.

An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.

CONCLUSIO.

Non minus necessarius est ad indulgentiarum efficaciam aliquis thesaurus, meritorum Christi, quam sacramentorum.

IRCA Primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, quòd ex duplici capite dubitatio hæc oritur. Vel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectum indulgentiae autoritatiue, sicut potest absolvere ab excommunicatione: sic quòd ita potest absolvere à debito poenarum temporalium, quas poenitentes pro suis debent peccatis, sicut potest absolvere à vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quam solutionem ecclesiastici vinculi, quo poenitens alligatus est ad iniunctas poenitentias. Ex vtraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestè patet.

¶ Prima autem opinio est Francisci Maironis in 4. dist. 19. Et fundatur super verbo Christi. Quodcumque solueris super terram, &c. Hinc enim vult Papam veluti principem Christianæ Reipub. constitutum: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, potest remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papam posse remittere debita poenarum temporalium, quas poenitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exolvere. Firmaturque hoc, inducendo quòd sacerdos absoluoendo transfert poenam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporalem, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primo in hoc, quòd non distinguit inter forum poenitentiale & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis poenis & legibus, vt princeps) in foro tamen poenitentiali est subditus: vnde & potest & solui & ligari à sacerdote in foro poenitentiali, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fidei accedentibus ad sacramentum poenitentiae. poena autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debita non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum poenitentiale. Quod etiam ex eo patet, quòd est eiusdem rationis cum suis aliis partibus, quæ remissæ sunt ex virtute clauium, vel per satisfactionem poenitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundo errat in hoc quòd non discernit inter causas debitorum: nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Vnde quum Papa non possit remittere causam debiti (quoniam causa debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere poenam ex peccato debitam. Tertio errat non discernens modum potentiae: aliud est enim Papam posse remittere huiusmodi poenas. Dato enim, quòd Papa possit sicut rei veritas est, quòd potest ex illo Christi verbo, Quodcumque solueris, &c. non tamen sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim quòd potest hoc alio modo, puta per ecclesiastici thesauri dispensationem. Et hoc patet in simili: nam sicut Christus dixit Petro, Quodcumque solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, Discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu seu autoritate (sed stat, quòd possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum poenitentiae) ita non valet, Papa potest quodcumque solvere super terram: ergo solo iussu seu autoritate hoc potest: stat enim quòd hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad interiora verò, peccata scilicet & eorum poenas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante verò dispensatione thesauri, quo ad dictas poenas. Nec sacerdos aliter quam per sacramentum transfert poenam æternam in temporalem.

¶ Secunda autem opinio verborum sonum habens pro se (pro quanto indulgentiae sonant pro iniunctis poenitentiis) fundatur super hoc, quòd poena debita à poenitente apud diuinam iustitiam est reseruata superiori tribunali, scilicet ipsius diuinæ iustitiæ: ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti, nisi Papa posset supra ius diuinum: quod conitatur esse falsum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primo diminitissimè exponendo remissionem iniunctarum poenitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum poenitentiarum, & non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, sed quòd relaxamus iniunctas poenitentias. Secundo, quòd impietatem tribuit ecclesiæ: nam si indulgentia liberaret à sola iniunctione poenitentiae, impiè ageret ecclesia dando indulgentias: quoniam absoluoendo à vinculo iniunctionis, transmitteret poenitentes ad poenas purgatorij, à quibus liberati fuissent.

fuissent exequendo iniunctas poenitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dando indulgentiam. Tertio errat in hoc, quod non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere autoritatiue. Licet enim Deo debita solus Deus autoritatiue remittere possit: homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter, nec solum debita poenarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento poenitentiae. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

HIS IGI TVR exclusis opinionibus, quia ex fine necessitas medijs sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanctitas enim est finis, & effectus medicina) ideo stabilendus est effectus indulgentiarum ex his quae certa sunt. Et quoniam certum est, omni hoc attestante ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum poenitentiarum: consequens est, quod idem est effectus indulgentiae, qui erat futurus effectus iniunctae satisfactionis poenitentialis. Constat autem quod per iniunctam satisfactionem poenitentialem dignè exequutam soluitur poena temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentem, si veraciter ac dignè acquisita fuerit, soluetur quoque tantum de poena temporalis pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem aequialet indulgentia acquisita. Et haec ratio non eget ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per ecclesiam Romanam id quod communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem poenae temporalis pro peccato actuali debita apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quaesiti thesauri. Vnde considerandum est, quod remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quod cuiusque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad poenam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Domini non solum misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quod miseriam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam vero in hoc, quod meritum ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateretur: vt sic peccator debitum Deo soluat de suo, non per seipsum sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissime commoritur & conspeliatur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio. Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad poenam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritorum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo a fortiori ad remissionem peccatorum quo ad poenam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & ecclesiae doctrinam, quam diximus. Consequentia vero ex se est satis euidens: quoniam omnis ratio exposcit quod diuina prouidentia si subiicientibus se sacramentis ordinauit, non remitti poenam peccatorum, nisi computando poenam Christi pro his, quibus remittitur, multo magis ordinauit non remitti poenas peccatorum per indulgentias, nisi computando alienas poenas pro acquirentibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentiis, multo minus est, quam submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quam ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

Ex quibus constat thesaurus, vnde sunt indulgentiae.

IRCA secundum quaesitum (ex quibus constat thesaurus, vnde fiunt indulgentiae) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passiones, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quae sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

CONCLUSIO.

Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum thesaurus est, superfluarum, quae per poenalia opera & meritoria fiunt, quae superflua sunt.

AD CUIVS euidenciam non aliunde quam ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc scilicet, quod indulgentiae succedunt loco poenitentialium satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In poenitentiali siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium. habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quod est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera. ex eo vero quod est tale opus (puta ieiunium) medicina praebet contra carnis concupiscentiam, sicut eleemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quod a charitate procedit, meritorium est vitae

eternae & ex eo demum quod poenale satisfactorium est pro poena temporalis pro peccato debita. soluitur enim poena absque omni contradictione per opus poenale vt sic: indulgentia autem non succedit loco satisfactionis poenitentialis, nisi quo ad vltimum officium quod est satisfacere: nam ex vi indulgentiae non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit poenam, quam per poenitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas poenitentias: & meritum longè melius esse praedicant quam indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendenda sunt indulgentiae: quoniam salutes sunt tollendo poenam quae impediret ingressum caelestis patriae. Notanter autem dixi ex vi indulgentiae, quoniam si indulgentiae mixtum co-intelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta eleemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quam satisfactio poenitentialis. Nam nullum officiorum inuentorum in satisfactione poenitentiali sibi deficit: est enim dignè data eleemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dantem illam, & praebet medicinam contra cupiditatem pecuniae, & est meritoria vitae aeternae, & est satisfactoria ex propria poenaltate: & vltra haec superuenit sibi solutio poenae, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quod indulgentia pura succedit satisfactioni poenitentiali solummodo quo ad vim satisfactiuam, manifestè sequitur, quod thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactionum, quae quia per opera poenalia, & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem vltra dicta, in praecedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo quod vnus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfacere potest: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio. sunt igitur ea quae sunt reposita in hoc thesauro, satisfactiones. Quod autem non quaecunque satisfactiones, sed solae superfluae in eodem reconditae sint, ex eo patet, quod satisfactiones illae, quibus satisfactio indiguerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionem poenarum debeataram pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis solvere. Et simile est iudicium de satisfactionibus, quae pro quibusdam determinate oblatae sunt: sunt enim & ipsae sortitae suum effectum. Quia igitur oportet satisfactiones in thesauro repositas pro alienis poenis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactiones esse superfluas, ita quod nec pro his, qui illas egerunt, nec pro aliis hactenus satisfecerint: hoc enim est merita, seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

OBIECTIONES autem, quae ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quod non solum sint satisfactiones superfluae, sed etiam non plenè renumeratae, in sequenti articulo monstrabuntur vanae. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactionum, seu meritorum, quatenus superfluunt quo ad officium satisfaciendi pro poena actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

Quorum sint satisfactiones, ex quibus constat thesaurus, vnde fiunt indulgentiae.

CONCLUSIO.

Indulgentiarum thesaurus, satisfactionum & meritorum Christi, & sanctorum thesaurus est.

IRCA tertium de thesauro quaesitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluae satisfactiones) dubitandi ratio est: quia dicitur, quod sunt Christi & Sanctorum: multis tamen doctoribus aduersantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in Sanctis superfluas concedunt satisfactiones: quidem autem et in Christo concedunt, de Sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto distinct. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum, dicit nulla esse Christi superflua merita: quoniam omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinaniuit semetipsum, factus obediens vsque ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus vero in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum vero superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita Sanctorum sunt plenissime remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam.

Secundo, quia ad hoc quod satisfactio vnus valeat pro alio, exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactionem illam ad alium: de nullo autem sanctorum autenticè constat, quod habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiae.

Sed horum opinio tam in rationibus, quam in conclusione, falsa & irrationabilis inuenitur. Et a Christo inchoando, falsissimè est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad caelestem perueniunt patriam. A ratione

Opusc. Caiet.

FF quoque

223

quoque hoc alienum est: quoniam Christus est caput mystici corporis, quod est ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum priuati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solum animam, sed etiam corpori suo: ita Christus non solum sibi, sed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis, quam sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibi ipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis suae habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit, merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellentiam sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, vt patet ex supradictis à diuo Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli, sed comunicando in vocabulis cum arguētibus: deinde propriè loquēdo de remuneratione. Loquendo siquidē de remuneratione cōmuniter, siue sit propriè remuneratio, siue non, distinguendum est quod merita Sāctorum quo ad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quo ad aliquid vero non sunt totaliter remunerabilia in ipsis sanctis: & quo ad hoc superfluum in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, remuneranda in aliis. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundum tamen hoc officium, quod est satisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto si non est debitor alicuius temporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quod Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ necessariò sequitur quod non sit capax talis remuneracionis, scilicet quod satisfactio sua valeat sibi absolutiōnem pœnæ pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quam pro propriis peccatis erant debitores: oportet consequenter dicere, quod satisfactioes suæ in quantum excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactiois, abusuè (vt dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendum est, quod merita Sanctorum omnia sunt plenissimè remunerata sibi: ita quod etiam ipse eis superflua satisfactioes sunt plenissimè remuneratæ vel remunerandæ in ipsis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, siue sit præmium essentiale siue accidentale. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro aliis: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum, aut merces, aut remuneratio quæcunque: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quanto fuit mereri remuneratus est vita æterna, &c. Et rursus pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quod plus passus est, quam peccata sua demeruerint: vnde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunque alias remuneraciones non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprii vel alieni: imò quum continget superfluum satisfactioem Laurentij soluere pro pœna debita Ioanni pœnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in celo habebit de hoc quod satisfactio sua soluit pro Ioanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quod satisfacere seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remuneraciones seu remunerabilia computatur: quum longè sit à genere tam meriti, quam mercedis, vt etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: vbi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etiam & communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tamen in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque ultra condignum, non tollit à meritis Sanctorum superfluum officium satisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria, quam ipsi essent debitores, nihil obstat ratio de plena remuneratione. Quod autem sancti plus satisfecerint, quam demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens, Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clarè liquet Iob plus passum fuisse, quam pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia satisfactiois: vt patet ex antedictis. Simile autem esse de multis aliis iudicium, nemo dubitat. De intentione vero Sanctorum, quod scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Col. 1. dicens, Adimpleo ea quæ sunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam providentiam disposuisse passiones aliquas in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro corpore eius quod est ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

EX QVIBVS Omnibus patet, argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubi-

tandum: quoniam iam per Romanam ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etiam conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamentum habet in Scriptura primæ Ioan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quum exequutiue pro paucis tantum satisfaciat, infinitum thesaurum satisfactiois Christi superesse in sacramentis: quibus eadem Christi passio satisfacit. De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentum est in Scriptura: in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Vnde apparet quàm rationabiliter ecclesia Rom. determinauerit. ¶ Et si quærat, ad quid utilis erit tanta superabundantia satisfactiois Christi & Sanctorum, quanta secundum prædicta supererit post vniuersale iudicium, quando nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit pœnam pro peccato debitam: dicendum est, quod hoc ipsum quod est materia Christi & Sanctorum, vt satisfactoria, tam excellenter superare omnes quæ soluendæ fuerant, pœnas, non est vanum: sed ad gloriam Christi & Sanctorum, & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quod non ex insufficientia satisfactiois Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa suffecissent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellet. ¶ Si autem quæritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficientissima sit pro toto mundo: respondendum est, hoc propterea esse, vt Christi membra simillima essent capiti: videmus enim diuinam providentiam disposuisse, quod Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantum fas est. Vnde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merentur: de congruo tamen quidam qui pro aliis impetrant: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita vt assimilentur Christo etiam in hoc quod pro aliis passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quàm demerentur, pro aliis satisfaciunt.

Q V A E S T I O I I I I .

An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem.

CIRCA Quartum de thesauro quæsitum (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quoniam conferre effectum sacramenti sine sacramento, spectat ad clauis excellentiæ, quas constat non esse comunicatas Papæ, sed reseruatas soli Christo: remissio autem pœnæ temporalis pro actuali peccato debita, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismum, & per tertiam partem sacramenti pœnitentiæ, quæ est satisfactio.

C O N C L V S I O .

Aliter quàm per sacramenta dispensari potest indulgentiarum thesaurus à Papa & ceteris ecclesie prelati.

IN HAC Quæstione sciendum est, totam difficultatem consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quàm per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare: quoniam nulla autoritate Scripturæ, nullave ratione haberi videtur, quod dispensatio talis sit credita Petro. Autoritates siquidem illæ, Quodcunque solueris super terram, & quorum remiseritis peccata: intelliguntur proculdubio secundum subiectam materiam, vt scilicet ea, quæ spectant ad remissionem peccatorum, commissa sint soluenda & remittenda mediātibz sacramentis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quod communia bona ecclesie sunt dispensabilia per præsentem ecclesie: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quod communia ecclesie bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsentem ecclesie, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quod superflue satisfactioes Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non comunicantur per sacramenta, sicut satisfactioes Christi, nec possunt dispensari sine sacramentis: ergo vanæ sunt in thesauro ecclesie. Hæc inquam ratio facile soluitur, dicendo quod sunt in thesauro ecclesie, vt à Christo dispensentur membris ecclesie militantis, & quod hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quod secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramentum, reseruata videtur summo Sacerdoti Christo: qui solus nouit merita causarum circa remissionem peccatorum.

LICET Autem difficilis sit notitia quæstionis huius: quia tamen vniuersalis ecclesia facto declarauit, ecclesie prelatos posse huiusmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramentis dispensare (dum Episcopi omnes indulgentias dant non crudeliter loco solius vinculi iniunctionis transmittendo ad poenas purgatorij: sed gratiosè loco ipsarum satisfactionum iniunctarum: ex hoc enim (vt in superioribus manifestatum est) oportet dicti thesauri dispensationem interuenire: quum non possint aliter fructuosa huiusmodi indulgentia succedere poenitentis iniunctis) ideo absq; hesitatione aliqua etiam, si nulla adesset ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quam per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælati ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tantò magis fatendum est, quantò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritari ratio, tantò acceptabilior, quantò magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hæc. Communia præsentis ecclesiæ bona communicabilia aliter, quam per sacramenta, sunt à Præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum vt superabundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis ecclesiæ communicabilia aliter, quam per sacramenta: ergo sunt à Præsidente ecclesiæ dispensabilia aliter, quam per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quòd hæc bona sint communicabilia aliter, quam per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quòd hæc eadem bona potuissent si voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis membris ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quòd ipsi potuissent hoc efficere aliter, quam per sacramenta, sequitur, quòd satisfactiones istæ suaptè natura sunt comunicabiles aliis aliter, quam per sacramenta. Hinc quoque môstratur validam esse ad propositum auctoritatem illam. Quodcunque solueris: nam verus illius intellectus est, Quodcunque solueris eo modo, quo illud est solubile. & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunque per sacramentum solubile, solueris, per sacramentum: & similiter, Quodcunque aliter, quam per sacramentum solubile, solueris etiam aliter, quam per sacramentum, &c. Et sic subsumentes, quòd poena temporalis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentum & per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam, infertur quòd huiusmodi poena potest à Petro solui, non solum per sacramentum, sed etiam per alienam satisfactionem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis ecclesiæ: quoniam vera est respectiuè intellecta, hoc est, quòd bona communicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta comunicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quam per sacramenta communicare. Illud verò quòd glosando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorum commissa esse prælati ecclesiæ mediante solummodo sacramentis. Verum est de spectatibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid. de quorum numero est remissio poenæ temporalis pro actuali peccato debita: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimū quid tantum, puta temporalem poenam remittendū.

ET PER hoc patet solutio principalis argumenti. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectum simpliciter, seu totalem, spectat ad clauas excellentiæ: conferre autem sine sacramento id, quòd partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad clauas ministerij. Sic autem est in proposito: quoniam remissio poenæ temporalis pro actuali peccato debita, nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quòd potest, vel per proprios actus poenitentis, vel per amicorum satisfaciendum pro eo actus fieri: vt patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis, vel amicus sim illa facit, vt pro amico satisfaciatur.

TRACTATUS NONVS DE causa Indulgentiarum in duas questiones diuisus.

1. Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.
2. Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.

QVAESTIO I.

Primum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessario requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, quòd est expressa, sit rationabilis.

CONCLUSIO.

Indulgentia tam secundum se, quam secundum suam quantitatem non subiacet libero imperio voluntatis prælatorum, nisi adsit rationabilis dispensandi causa.

CIRCA PRIMUM videtur pars negatiua vera, quoniam indulgentia indiscretæ, licet peccet concedens, sunt efficaces. Dicuntur autem indulgentia indiscretæ, quæ ex causa non rationabili procedunt.

Præterea dispensatio ministeriorum Dei in ecclesia præsentis, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promoveantur ad episcopatum, prioratum, Abbatiam, &c. quamuis promotor pessimè dispense huiusmodi ministeria: facta tamen tenent. Consequentia verò probatur: quia sicut credita est Papæ dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo, vt ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

IN OPOSITVM autem est, quòd indiscretæ indulgentia eneruant satisfactionem poenitentialem, vt dicitur extra, de poenit. & remis. ca. quum ex eo non eneruantur autem, si essent validæ, sed suppleret, adimplentes in veritate, quòd per satisfactionem poenitentialem agendum erat.

IN HAC quaestione aliquid supponitur, & aliquid quaeritur, supponitur enim cum doctrina communi, quòd vnū requisitorum necessariò ad efficaciam indulgentia, est causa rationabilis. Quòd etiam manifestatur, ex eo quòd si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat quòd indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quaestione vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentia requiritur rationabilis causa, ita necessariò quòd sine illa indulgentia non est valida, ita ad efficaciam tantæ indulgentia (puta centum vel mille annorum, &c.) exigatur simili necessitate rationabilis causa tantæ quantitas indulgentia, ita quòd sine huiusmodi rationabili causa tanta quantitas indulgentia est inualida.

Ex communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentia exigatur rationabilis causa quantitas indulgentia, ita quòd sine illa non est valida. Nam si vt supponitur & communiter confitemur, rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur, quòd ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitas. Et probatur sequela inductiuè.

Verum ad minus communia discedendo considerandum est, quòd licet potestas Papæ super communia ecclesiæ bona tam spiritualia, quam corporalia sit dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est: res tamè subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subduntur & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositum spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei ecclesia: quæ quamuis ad hoc quòd rectè fiat, ultra Pontificis imperium exigant rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiant, valida sunt: de quibus iura dicunt, quòd multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus, & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum ex solo imperio, adhuc subdividitur: nam quædam inualida ex solo imperio, attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viam facti: quæ iam verò sunt inualida ex solo imperio. quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantum. In primo membro huius subdivisionis continetur dilapidatio bonorum ecclesiæ. si enim Pontifex pro suo libito ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniam ipse non est dominus bonorum ecclesiæ. & si facta & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionem, non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem membro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispense: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculum propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborum: exequutio enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, non attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generibus rerum subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facile patere potest, quòd primum genus dupliciter à potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vnico modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dissipatione, dilapidatione, &c. Tertium verò sola dispensatione: id est rationabili operatione (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quam ipso Pontifice. In quo autem horum generum indulgentia contineantur, facile est discernere. Quòd enim non sint sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quòd Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: vt ex communi doctrina supponimus, & Opus. Caiet. FF 2 aliq

aliqua probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quod communia ecclesie bona temporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac chara ecclesie sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inualida, multo magis inualida erit horum effusio ex solo imperio. Nec soluitur hæc ratio, dicendo, quod donatio temporalium est cum damno ecclesie: donatio vero horum spiritualium est sine damno ecclesie: nam habere damnum annexum vel carere annexo, dāno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: vt patet ex hoc, quod etiam in quibusdam habentibus annexum damnum ecclesie, donatio ex solo imperio est valida: vt attestatur distributio prælationū. Vnde non penes damnum vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiuæ.

Quia igitur communia ecclesie bona ex quibus efficaces sunt indulgentiæ, non continentur sub primo genere, & à secundo genere ex hoc distant, quod per viam facti nullū operis solius verbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessionem de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus contineatur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi à potestate pontificia, nisi actu veræ dispensationis: ergo tam indulgentia, quam tanta indulgentia data sine causa rationabili tantæ indulgentiæ est inualida. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequentia vero quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiā & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus veræ dispensationis potest attingere thesaurum indulgentiæ, solus etiam veræ dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantæ indulgentiæ: tum quia si quantitas indulgentiæ attingitur aliter, quam per veram dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actū imperij seu liberæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio creditur esse Papæ. Sicut sunt ergo inualidæ indulgentiæ quæ ex causa rationabili non fiunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantæ quantitatis: scilicet mille annorum.

AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quod sententia illa scilicet indulgentiæ indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentiæ indiscretæ ratione euentus, quando indulgentiæ alias bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptum, aut ipsarum aut satisfactionum poenentialium: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inualidæ.

Ad secundum iam patet responsio ex dictis nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentiæ sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVÆSTIO II.

An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ.

CIRCA Secundum de causa rationabili indulgentiarum quaesitum (an ex hoc ipso quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentiæ, sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primò, quia aliter prædicatio ecclesie esset falsa. Secundò, quia doctrina Romanæ ecclesie periclitaretur. Tertio, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgentiæ tantum valent quantum sonant.

Quartò, quia aliter deciperetur Populus ab ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

QVÆSTIO Hæc non est mota propter difficultatē, quam in seipsa habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficient in singulari. Vnde distinguendo de rationabili præsumpto, vel vero duo dicenda sunt. Primum, Causa indulgentiæ expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili præsumpto: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, præsumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus præsumitur rationabilis, nisi, vt dictum est, error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentiæ tantæ expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ sunt

fidei. Vbi scito, quod licet accessus ad indulgentias & earum suspensio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tamen Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa eucharistiæ sacramentum est, quod sub hostia ritè consecrata continetur corpus Christi, non autè est, quod ista hostia sit ritè consecrata, neque est quod sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est quod indulgentiæ ritè datae sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentiæ, huius causæ, & huiusmodi tanquā ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriorem præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest papa errare in huiusmodi, sed etiam facillè potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluntur enim per eas poenitentes ab iniunctis poenitentiis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tam in actu absolutionis, quam in actu dispensationis facillè committi potest error, etiam ex proposito: vt patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium ecclesie, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quod dat indulgentiam seu exprimit talem causam pro tanta indulgentia, errare facillè potest. Nec est recurrendum ad Spiritus sancti assistentiam, & propterea piè debere credi, quod non potest papa in istis errare. Nam in maiori causa permisit Spiritus sanctus Romanos pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij: in qua (vt habetur extrà, de sponsa. duorum in ca. licet) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquando iudicatum, quod longè plus est quam dare indulgentiam indiscretam ex causa: tum quia erat causa sacramentalis: tum quia iudicialiter actum est: indulgentiæ autem possunt dari passim sine concilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere & iudicare de potestatis indulgentiis, aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

AD PRIMVM Ergo in oppositum dicitur, quod prædicatio ecclesie quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primò narratiuè: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla est falsitas quoniam narratio est. Secundò doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentiæ, ita nec doctrina ecclesie extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præseruandam prædicationem ab huiusmodi falsitate, debent prædicatores aut opinatiuè aut recitatiuè opiniones prædicare.

Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de doctrina Romanæ ecclesie, seu Romani pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur, quod etiam tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantæ quantitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur, non propterea Romanæ ecclesie doctrina periclitaretur.

Ad tertium dicitur dupliciter. Primò quod illa sententia communis intelligitur negatiuè, hoc est non plus valent quam sonant: diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non continentur. Secundò dicitur, quod vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quod ad causam. Potest & tertio dici, quod vera est in foro exteriori: in quo statur præsumptionibus iuris.

Ad quartum dicitur, quod populus potest quidem decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab ecclesia, sicut etiam potes decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populum falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATVS DECIMVS

de Suscipientibus indulgentias, in duabus
questionibus diuisus.

1. Num prater gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.
2. Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

QVAESTIO I.

An prater gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

CIRCA Suscipientes indulgentias dubiu duplex occurrit. Primum, an prater gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

ET IN PRIMO Quidem dubio pro parte negatiua est autoritas doctrinae communis tenentis ad indulgentiam sufficere tria, auctoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa. In oppositum est, quod ad plenariam remissionem poenae per via sacramenti poenitentiae, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentiae sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem poenae. Consequenter vero probatur: tum quia sacramentum est potius, quam indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longe liber alior, quam quilibet pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

CONCLUSIO.

Indulgentiarum thesaurus illi minime prodest, qui tametsi sint in gratia constituti, negligunt tamen per seipsums satisfacere: ut autem illis profuit, necessaria tamen illis est, prater gratiam quam habet, dispositio, & sollicitudo satisfaciendi per seipsums, quantum sibi possibile fuerit de iniunctis poenitentibus.

IN HAC Quaestione, quia difficile admittitur oppositum eorum, quae consueuimus, censorem desidero intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici quod non sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt si quidem confessi in gratia duplici ordine: quidam solliciti ad satisfaciendum per seipsums pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsums. Primi condignas poenitentias vel petunt a confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel sponte illas assumunt, dum continue student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, elemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi vero paruissimam poenitentiam aut rogant, aut laxi suscipiunt: & quum illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quod non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentiae non profunt, iudicio meo. Et ratio quae me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentiae: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro poena propriis peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentiae. Maior propositio intelligentibus terminos est euidentis: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio poenae temporalis pro actuali peccato debita: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignos autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, ut probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem diuinorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri poenarum per indulgentias humano ministerio rite concessas.

Ad euidentiam autem minoris praelibanda sunt duo: primum est, quod satisfactio pro poena temporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, quod licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, quod non possit per amicum suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quae computantur amici, ita est onus personale, quod capax est amicabile adiutorij. Quibus praemissis probatur minor primo sic: Indignus amicabile adiutorio est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum, indignus est amicabile adiutorio: quoniam amicitiae ratio poscit, quod amicorum sit idem velle & idem nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est ut amicus quoque hoc nolit, quin potius non amice peterem ut me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentque recte huiusmodi negligentes, quarentesque per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera graua & importabilia in humeros hominum, id est, amicorum: digno autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat quod Sancti iam passim

sunt: quoniam similis est ratio de passionibus praeteritis & futuris, quia illis solis profunt praeterita, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea quod passi sunt, illis amicorum profunt passionibus. Secundo probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communem ecclesiae thesaurum: quia in qualibet bene ordinata republica, quantumcunque rationabilis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos aere alieno, negligentes tamen soluere, indigni censerentur adiutorio thesauri: ex eo enim, quod possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur ecclesia sit a Deo ordinata, aequum non est, ut spiritualis dispensatio thesauri, negligentes satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset eneruare satisfactiones poenitentiales. Non profunt igitur indulgentiae constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsums: quoniam indigni sunt indulgentia: sed oportet ultra gratiam dispositos ipsos esse, ut digni sint alienis satisfactionibus: sunt autem digni per hoc, quod sunt parati per seipsums satisfacere: sic enim sunt digni amicabile adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsums sunt, non qui negligunt per seipsums satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sic est ad satisfaciendum parata quod non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentiae, quum dicitur, verè poenitentibus. Poenitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium poenitentiae: & hoc modo quilibet existens in gratia, est poenitens etiam si sit negligens ad satisfaciendum. Vel per positionem virtualis poenitentiae: quia, scilicet vis affectus poenitentialis in eo secundum veritatem viget. & hoc modo poenitens non est nisi sollicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, verè poenitentibus, nisi superflue, seu ad maiorem expressionem, appositum sit *li*, Verè, denotat indulgentias non consequi poenitentes negligentes, sed poenitentes sollicitos, qui soli sunt verè poenitentes, significante participio actum poenitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud sollicitos. Manifestius quoque suadet hoc idem ex alio verbo eiusdem formae, quum dicitur, de iniunctis poenitentibus. constat enim communiter, quemlibet poenitentem paratum esse ad iniunctam poenitentiam peragendam, alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur, alterum est, quod indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit nisi a poenitentibus iniunctis: Alterum est, quod indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere: primum enim horum explicitè, secundum autem implicitè (in quantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

Et hinc sequitur primò, quod frustra faceret quis sibi iniungi magnas poenitentias a confessore, non ut ipsas adimpleret, sed ut per indulgentias ipsas exolueret: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secundò, quod si forma indulgentiae mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur poenitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum: ut declaratum est. Nec intelligo hanc praeparationem ad satisfaciendum ita strictè, quin per aliquid aequiualens, aut maius suppleri possit: ut patet ex hoc, quod contingit quandoque causam pro qua datur indulgentia tale, ac tantum exigere opus ut excedat praeparationem ad satisfaciendum: puta, si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetuae mancipationi alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentiae ex parte concedentis tenet locum causae rationabilis tantae indulgentiae, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicabile satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam ecclesiam: nam dato quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem praeparationis ad satisfaciendum: quum nec illi aequiualeat, nec excedat.

AD OBJECTIONEM autem in oppositum dicitur, quantum ad diuina Thomae spectat, quod aliorum opiniones sequutus est, ut ipse met tria illa colligendo explicat in 4. sententiarum distinctione vigesima. quaestione prima. articulo 3. quaestione secunda. Quantum verò ad communem doctrinam: quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inconuenit adinuenientis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentiae latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quod iuxta hunc dicendi modum soluuntur omnes quaestiones, tam de nimis largo Dei foro, quam de omittendis suffragiis pro plenarie absolutis in morte, quam de admiratione sapientum, & de obloquutionibus detrahentium: & excitantur Christi fideles ad poenitentiae opera. Nec aliquid adimitur efficaciae indulgentiarum: sicut nihil adimitur efficaciae sacramentorum ex hoc, quod oportet accedentes ad illa

esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QUÆSTIO II.

An tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

CIRCA Secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentiæ. Vel ita quòd tempus indulgentiæ & tempus operis sit vnum & idem, vt quum datur indulgentia visitanti ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quæstio: quoniam constat tempus fructus indulgentiæ coëxigere gratiam in præcipiente illam. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentiæ: vt quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quæstio, an exigatur gratia tunc, quum sit opus pro quo datur indulgentia.

¶ Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentiæ: nam saluatur autoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam sollicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

¶ Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quàm pro alio, sed, si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc quis faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, vt quandoque fit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto, faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

CONCLUSIO.

Et tempore, quo fit opus indulgentiarum, necessarium est sic operantem pro indulgentia consequenda esse in gratia.

IN HAC Quæstione videtur mihi non solum tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet quòd exigatur gratia etiã tempore operis. Probatùrque hoc dupliciter. Primo ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè vtrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & secundo exprimitur opus, non qualitercunque, sed vt ipsa gratia afficiat operantem: dicitur enim sic omnibus verè poenitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam seu qui manus porrexerunt adiutrices, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesiæ consueta haberi poenitentiam seu gratiam coëxigi ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus ciuiliis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro sola vitali causa dispensatur sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, vt potè ex passionibus viuus Christi & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

Et confirmatur ex hoc, quòd reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viuua: viuunt enim qui passi sunt Sancti, viuæ sunt & passionibus eorum viuunt & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentiæ, viuunt particeps indulgentiæ: ergo & viuam oportet esse causam indulgentiæ: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

¶ Nec obstat quòd Pontifex dans indulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratiæ: quoniam ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrat. Ad causam enim principalem respiciendum est: vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobam dispensatorem elemosynas distribuit: est enim opus illud viuum non obstante spiritali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quòd sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viuua pietas, non est quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

¶ Ad secundum dicitur: quòd opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si instetur, quòd elemosyna facta extra charitatem pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediante indulgentia: respondetur quòd elemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum supplicationis: scriptum est enim: Abscondite elemosynam in sinu pauperis, & ipsa orat pro vobis. Peccatorum autem supplicationes quandoque exaudiri August. testatur, reprehendens verbum cæci nati: Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum supplicationis mortua non sequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ supplicatio autem mortua, soli misericordie innititur Dei, cui supplicatur.

TRACTATUS VNDECIMUS
De modo tradendi, seu suscipiendi sacros ordines.

ARTICULUS VNICUS.

Quomodo Tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.

CIRCA Sacramenta tam extremæ vnctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere, ne peritiam quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi, aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint quæ pontificales codices, quæve ratio autoritasque doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit præbyteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione 4. sentent. dicit institutos esse ab ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia non constat ex actibus Apostolorum diaconos altaris, sed diaconos mensarum & viduarum institutos esse ab Apostolis Actuum sexto, quin potius opus ibi dicitur quoniam diaconi altaris adorandum & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iungit siquidem diaconos episcopis Paulus ad Philippenses secundo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum episcopis & diaconibus: & primæ ad Timothæum tertio, descripto Episcopo, describit qualis debet esse diaconus. Et quia ambæ ecclesiæ: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timothæus episcopus) erant ecclesiæ Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos: vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant diaconis mensarum & viduarum: ideo diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua ecclesia: vnde dicitur ab Apostolis credimus coepisse. Et quòd magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super diaconum non habet certam verborum formam, nisi orationem illam: Emitte, quæsumus, in eos Sanctum, Spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi caracterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod esset scriptum, diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pontificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: vt patet discurrendo per singulos actus diaconi & inferiorum. Et per hanc rationem episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest episcopus, quia non episcopo factus nullus est: vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

HAEC Autem sint collecta non ea ratione, vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiæ de qua est sermo: & non velit plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, vt sit contentus consueto pontificali ecclesiæ, in qua ordinatur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pontificalibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistolarum cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissum: huiusmodi enim noua additio non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obiiciat oppositum me alibi scripsisse, dum de similitudine contractus in primo quolibet scripsi. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contractus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquutus sum.

¶ Tutius tamen esse constat sequi antiqua pontificalia in tribus inferioribus ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiæ prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiæ. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministrum materiæ in acolythum, scilicet Archidiaconum in episcopum, vt tutiorem viam eligeret quòd in præcedentibus ordinibus labori episcopi tantum pepererit, vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur: nam alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi clauis vel librum episcopus, dicens, de exorcista vero habetur: Accipiat librum de manu episcopi dicentis

dicentis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manu archidiaconi dicente sibi episcopo. Vbi apparet semper simultas formæ & materiæ: & quod materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentij octaui impresso legis.

TRACTATVS DVODECIVS

mus de Contractu Matrimonij in tres diuisus quæstiones.

1. Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.
2. Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.
3. Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.

De sacramento matrimonij Triplex quæstio.

IRCA sacramentum matrimonij pauca tractanda occurrunt. Et primò circa ipsum matrimonij contractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

QVÆSTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

IRCA primum ratio dubij est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratores efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

Præterea, Coniugium inter infideles est sacramentum vt dicitur extra de diuortijs. cap. gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiusmodi quod est verum & ratum est sacramentum.

CONCLUSIO.

Matrimonium per procuratorem contractum, quanquam ecclesie sacramentum non sit, verum tamen est tale coniugium sic contractum, quod dirimit omne contractum postea consummatum, & non nisi apostolica autoritate factum de consensu partium dissolui potest.

IN OPPOSITVM est, quòd nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè respondendo quæsitò, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum ecclesie. Quòd manifestatur dupliciter. Primò, quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratiæ sacramentalis, foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem vel passionem, vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, quòd sacramentum poenitentiae non potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum poenitentiae consistit in actibus iudicialibus, tam autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursus: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur, quòd dormientibus ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quòd non solum est absurdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramenti ex materia & forma, &c. & vltra hoc sequeretur, quòd dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt iuisset tunc dormitum in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum: quòd tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

Secundum est, quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen verum coniugium, dirimens quodcunque aliud postea contractum cõsummatum, multò magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: vt dicitur extra de diuor. cap. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostolica autoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seiplos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quòd non deest huic.

AD PRIMAM Ergo obiectionem in oppositum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius

sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

Ad secundam dicitur, quòd vel est loquutio intransitiua, vt dicitur sacramentum coniugij pro coniugio: vel latiori vocabulo sumitur sacramentum: & non propriè, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quæstio.

QVÆSTIO II.

An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

CONCLUSIO.

Matrimonij contractus clandestinus nonnunquam licitus est, vbi absunt omnia scandala.

IRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dendum est, quòd quum contractus clandestinus non sit secundum se malus moraliter, sed ratione accidentium ex illo consequentium: ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iurispositiui, quòd propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste, quando matrimonium contractum est in facie ecclesie & consummatum, & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam vxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalum, imò nec coniugi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

AN VERO ante contractum in facie ecclesie matrimonium accidere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, non mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quòd sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oportet contrahere: vt si in bello, seu direptione ciuitatis salui fierent coniugati, possent personæ habiles contrahere & consummare: vt vel sic euauderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonium. Absque mortali verò, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tradatur viro imprudenti cum dano debita sibi dotis, aut hæreditatis propriæ, oblata commoditate non valens habere testes præsentis, contraheret cum viro grato, prudente, &c. sciens quòd post factum publicabunt ipsa & vir contractum: & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentum ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVÆSTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.

IRCA tertium verò (an matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus) ratio dubij est, quia videtur sacrilegium, sacramentum non ordinari ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remedium concupiscentiæ.

In oppositum est coniugium inter beatam Virginem & Ioseph, quòd neutrum finem habuit ex parte virginis.

CONCLUSIO.

Contrahere matrimonium non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem hominibus licet, cum non hæc tantum finis matrimonij sint.

AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quatum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, vel remedium concupiscentiæ: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipse contractus ratione sui: & hic est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiusdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas suum possidere in sanctificationem. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quòd esset motiuum vt finis ad hoc, vt homo qui alias nollet contrahere matrimonium, applicaret se ad contrahendum matrimonium. Verbi gratia, quum Dauid contraxit cum Abisach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium, vt per mulierem calefieret, quum non esset alias dispositus ad contrahendum matrimonium.

Quibus præmissis dicenda sunt, ad quæstionem motam, duo.

FF 4 Prim

Primum directè respondendo quæsitò, quòd contractus est licitus, quoniam sufficit còiugio habere vtrunque finem suum proximum, finis autem proximus ipsius contractus secundum se est mutua potestas corporum: quatenus verò sacramentum, sanctificatio. Et propterea etiam si non intendant prolem neque remedium concupiscentiæ, sed solummodo esse coniuges, secundum ecclesiam contractus est licitus. Et sic inter senes & quoscunque non intendentes concumbere, potest licitè contrahi matrimonium.

¶ Secundum est, quòd communiter extranei seu accidentales fines altero duorum modorum contingunt: vel ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel vt ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quàm cum Lia: dicens facero. Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem saepe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, vt illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non interderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, vt sibi met vtile faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtroque enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

ET PER Hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos alius non celebraturus hodie, vt morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia alius non contracturus mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, qua de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dictus sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso nanque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis fortè ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis fortè non se disponat ad illum.

TRACTATUS DECIMVS

tertius de Vsu Matrimonij in duas
Questiones diuisus.

- 1 Num vsus matrimonij ante benedictionem sit licitus.
- 2 Num vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

QVÆSTIO I.

An vsus matrimonij sit licitus ante benedictionem.

IRCA Vsum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem ecclesiæ: vt patet. o. quæst. y. in pluribus can.

¶ Tum quia quam sine causa rationabili hoc fit, non euaditur contemptus: quem constat constituere peccatum mortale.

CONCLUSIO.

Vsus matrimonij ante benedictionem quamuis mortale peccatum non sit, à venialitate alienum non est.

AD HOC Dicitur, quòd licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco vbi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationalis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolutè dicendum, quòd huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expressè in fine ca. nostrates: enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quòd hæc omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quàm statutum, & tantò minus hæc consuetudo obligat, quantò alicubi (vt in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (vt in Italia) pœna apposta ab ecclesiâ maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, vt testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis, quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendaciū, quoniam nulla fit de virginitate ibi mētio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quòd canones præsupponunt virginitatem in benedicendis, saltē in sponsa: vt patet ibidem, ca.

sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: vt patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licitè nuptialem benedictionem suscipit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solemnem traditionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem antè debitam, non plus habet illiciti quàm ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, vt declaratum est: ergo non est peccatum mortale. A veniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quàm reddentis ex eo patet, quòd ordo ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quòd post benedictionem agendum erat.

AD PRIMVM Autem in oppositum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum seu consuetudo ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quam violare statutum, seu consuetudinem ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo ecclesiæ obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quòd vbi deest rationalis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem ecclesiæ, ibi est contemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressio. & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVÆSTIO II.

An vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

ECUNDO Quæritur an vsus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur, aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si vsus est occultus, inhibitiō autem ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti ar. conclusum sit vsum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem ecclesiæ.

IN OPPOSITVM Est, quòd vsus coniugij non legitimi est peccatum mortale: clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

CONCLUSIO.

Vsus coniugij clandestini malus est, & mortale peccatum, si aliqua turpitudinis & scandali ratio adsit, secus autem veniale esse potest.

AD HVIVS Evidentiam recolendam est, in coniugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, vt còiugium cum parente: vel quia prohibitum, vt coniugium cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Vfus autem coniugij clandestini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus, & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorē intelligentiam sciendum est, quòd licet clandestinum coniugium cum suo vsu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpido in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc nanque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri vt sint sine offensa & periculo offendendi societatem politicam: vsus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitæ socialis, dum sciunt commiseri personas quæ nesciuntur coniuges: nec etiam sine scandalo apparet mulier grauidā, & proles feret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam sociale: quoniam possit alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quàm ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum mortaliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem moralis iniquitatis distinguendum recurrit, & dicendum: quòd quando actus huiusmodi habet annexam scandalum turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis confurgit ex annexa turpitudine extante, illa sit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notanter autem dixi, actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quòd careat scandalum: nam frequens secreta conuentio personarum, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala maxima

maxima ex huiusmodi usu provenire. Ex parte autem inhibitionis ecclesiasticæ mortale peccatum videtur: quoniam Eucaristus Papa (ut habetur 30. questione 5. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel supra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex autoritate Papæ promulgatum, damnabilem constituit clandestinum usum matrimonij. Simpliciter igitur & absolute loquendo, usus matrimonij clandestini peccatum mortale est: ut pote scandalosus scâdalo notabili, reddente utrunque coniugem infamem, & à iure damnatus ut adulterium seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicariæ, ut contrahant clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfacturæ voluptati suæ cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, ut veniant bona, & multominus ut euitentur peiora: tum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in usu dicti coniugij: tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque, aut alterius coniugis: ut pluries vidimus nostra ætate: consanguinei enim multo magis vindicant talia coniugia, quam si fornicatio sola fuisset.

AD OBIECTA Ergo in oppositum dicitur, quod licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quod careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, ut dictum est, esse non potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniux concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem ecclesiæ non similiter se habet ad usum coniugij ante benedictionem, & ad usum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat ut stuprum seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus: unde & coniuges contorales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publicè torus præparari: quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè torus præparari, imò & de facto millies præparatur: & propterea actus coniugij clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremonie defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non utendo vero clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quod non solum usus sed etiam actus vnus coniugij per se clandestini, etiam cum sterili seu vetula, quæ non potest concipere, quantumcunque occultus est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem ecclesiæ damnantis omnem contractum & concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clandestinum: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATUS DECIMVS

quartus de Delectatione morosa in tria

Questia diuisus.

- 1 Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.
- 2 Num vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.
- 3 Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

IRCA Actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentariis præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertransendum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.

EST AVTEM Primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est quod delectatio est de actu licito, intantum quod consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum, à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: ut peccatum mortale.

CONCLUSIO.

Voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter est peccatum mortale, cum sit de concubitu peccati mortali.

AD HOC dicitur, quod sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius euidenciam discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quam desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolute & sub conditione puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum & concubitum siue absolute, siue conditionaliter, non potest distingui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quod inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolute delectatio. Unde, cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccat: quoniam desiderium obiectum habet rectè rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionaliter cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse: huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntariè. Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionalis: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc nanque quod actus ut conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quod relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quam relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quod timorata conscientia vtriusque sexus testantur.

ET PER HOC patet solutio ad obiectum: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriorem illiusque delectationem sub conditione, & de præfenti delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quod præfens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

An vidua, quæ voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

ECVNDVM Dubium est, an vidua quæ voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentium.

CONCLUSIO.

Voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale.

AD HOC dicitur, quod formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdem moris est delectari de præfenti, præterito vel futuro: huiusmodi enim differentia non variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolute, viduæ consensu approbatio potest placere actus præteritus, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex enim functus officio, potest voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hæc enarrare: ut patet. Idem autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuscunque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quo & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

Aduertendum tamen est hic, quod aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de cõcomitantibus illam: nam stat quod ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum seipsam à peccato mortali: & tamen ipsa, ut annexum, habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorem, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcunque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (ut experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem prauum consensum huiusmodi delectationum annexarum (ut communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memoriis talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam, sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & utilitate.

DVBIVM III.

An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosæ.

Opus. Caiet.

FF 5

TERT

TERTIVM est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosa. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

CONCEPſIO.

Delectabilis cogitatio de visa pulchra muliere nisi in malum finem dirigatur, nullum peccatum est.

AD HOC dicitur, quod quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est à natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc, quod visus mulieris pulchre secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinetur: tactus autem per oscula & amplexus, ut est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quendam tactum, scilicet oculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se

à natura ordinata ad venerea: delectatio autem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, ut illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosi: visus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (ut in commentariis præcedentis libri diffusè declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitationis, mortale peccatum est delectationis morosa. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venerea, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra, nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellege de huiusmodi actibus secundum se: nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruerunt: ut patet de David, &c.

ET HÆC Sufficiant pro hoc libro super tertia parte diui Tho. ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius diui Thom. utilitatem autem ecclesie. Sub correctione sanctæ sedis Apostolice (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo secundo. Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLVSTRISS. D. D. IULIVM MEDICEM. S. ROM. ECCLE. PRES.

BYTERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLARIVM:
Tractatus de indulgentijs Thomæ de Vio caietani Cardinalis sancti Xisti.

PROLOGVS.

SATIS **CONSTAT**, pater amplissime, inter eos thesauros qui ab apostolica potestate throno ad animarum salutem per ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trino iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quum varias & pontificij iuris & theologia professorum opinionones esse animaduertentem, libuit mihi pro mea consuetudine, qui omnes meas lucubrationes ad ecclesie utilitatem semper contuli, pro virili mea hic quoque in summam compendiumque redigere: quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequentis illorum morem, qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualem te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: ut sub illorum auspicijs honestati, gratiores in vulgum prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis X. benignitate, in sacræ Rom. ecclesie Senatuum accitus, in clivæ familia vestra in unum sum, ac seorsum & singulis vestrum, tibi que præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumq; elegi) & me ipsum, & omnes ingenij mei fetus dedicandos esse cognosco. Addo etiam quod quum tu Rom. ecclesie vicecancellarius diuo successus sis Laurentio, cuius est officium sedis apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus ecclesie thesauris, ut patronus ac præses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoque meum accipias, qua & me ipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATVS DECIS
mus quintus de Indulgentijs in Decem
Capita diuisus.

- 1 *Quæ à Priscis constant de indulgentijs.*
- 2 *Quid sit indulgentia.*
- 3 *Obiectiones contra assignatam indulgentie definitionem.*
- 4 *Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentie.*
- 5 *Soluntur obiectiones in tertio cap. posite, num indulgentie spectent ad iurisdictionem.*
- 6 *Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio.*
- 7 *Solutio obiectionis 3. capit. quod indulgentia sit de iniunctis poenitentis.*
- 8 *Responsio ad quæstionem de indulg. causa quarto cap. posita.*
- 9 *Responsio ad secundam quæstionem de tempore vera poenitentia 4. cap. posita.*
- 10 *Responsio ad tertiam quæstionem 4. capit. positam de tempore confessionis.*

CAPVT I.

Quæ à priscis constant de indulgentijs.

DORTV Indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret: verum quia nulla sacræ Scripturæ, nulla priscorum doctorum Græcorum aut Latinorum autoritas scripta hunc ad nostram deduxit notitiam: sed hoc solum à trecentis annis Scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias stationum instituit, ut in iij. sen. diui Thom.

habetur. Longè siquidem post Grego. legimus, quod quidam indiscretas & superfluas indulgentias dabant: ut Innocen. 3. in ca. quum ex eo. extra de pe. & re. dicit. Et per 40. fortè annos antè ab Alexan. 3. propositam de indulgentijs datis ab episcopis quæstionem solutam inuenimus ibidem in ca. quod autem. Ex verbis quoque Innoc. 3. in cap. excommunicamus: extra de hære. §. catholici: apparet concessam fuisse indulgentiam euntibus in subsidium Terræ sanctæ. Et quamuis non inueniatur in iure, indubiè tamè tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum. extra de Iudæis.

Ex his autem textibus non solum habetur, quod indulgentiarum gratia antiqua est in Christi ecclesia, & non noua adinuentio, sed habentur clarè quatuor. primò, quod dare indulgentiam alicui est illum absoluerè. Secundò, quod ista absolutio spectat ad forum poenitentiale. Tertio, quod ista absolutio est à poenitentis iniunctis. Quarto, quod quandoque sunt indiscretæ. Et primum quidem eorum habetur expresse in dicto capitulo, quod autem. ab Alexand. 3. respondente archiepiscopo Cantuarien. quod quia nullus potest ligari, aut solui à non suo iudice, ideo indulgentiæ concessæ ab aliquo episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de consensu priorum iudicum. Hæc enim responsio clarè docet, quod quia indulgentia est absolutio, ideo à proprio iudice vel de consensu proprii iudicis ab alieno potest fieri tantum. Reliqua verò tria habentur ex concilio generali sub Innocen. 3. in cap. quum ex eo. extra de poe. & re. Quod enim spectet ad forum poenitentiale inde habetur: quia ibi dicitur, quod eneruat poenitentialem satisfactionem indiscreta indulgentia. Quod ab iniunctis liberet poenitentis, clarè ibi habetur: & similiter, quod superflue & indiscrete quandoque fiant.

CAPVT II.

Quid est indulgentia.

PRINCIPIVM Igitur inuestigandæ quidditatis in indulgentiæ ex his quæ constât sumendo, ab illius stabilito genere ex sacris canonibus ordinatur. Et dicamus, quod indulgentia est quædam absolutio: nisi enim per se & proprie indulgentia absolutio esset, non reddidisset per se rationem ius, quare indulgentia non prodest non subdito: quia ligari absolute non nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autem quod indulgere non est ligare: igitur est absolute. Necessarium est autem asserere rationem canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidens, repelluntur à qualibet scientia. Est igitur ecclesiastica indulgentia (colligendo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta pœnitentia in foro pœnitentia. Et quamuis prima facie videantur hæc non sufficere ad indulgentiæ diffinitionem: scrutando tamen singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt siquidem imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo continetur absolutio: est enim absolute sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum vnus orat, aut facit pœnitentiam pro alio aut seipso) quam ab actionibus communibus personis publicis & priuatis: puta compensatione vnus ad alterum, aut subuentione dando alicui pretium, vnde soluat creditori. Nullus siquidem horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absque quacunque iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, non solum in profanis, sed etiam in proposita materia: vt enim in 4. sent. Theologi dicunt: Vnus homo existens in charitate, potest facere pœnitentiam & satisfacere pro altero in charitate existente. Quod ecclesiæ consuetudine approbatur, ieiunia aliæque opera satisfactoria esse pro pœnis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si pro illis à personis in charitate existentibus fiant vbi patet opera satisfactoria priuatarum personarum absque vlla iurisdictione ecclesiastica compensari pro pœnis animarum quæ purgantur, & pro pœnitentiis illis iniunctis satisfacere: & est quasi præteritum, quod priuata personæ animabus donant, vnde quasi soluant & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio, ab actu distributionis, quo curam habens boni communis distribuit illud partibus eiusdem communitatis: vt quum distribuit princeps, aut communitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnum subditum nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, vt patet etiam in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per confessionale aut indultum fit. Distributio autem vt patet 7. Ethic. fit secundum æqualitatem proportionalem; quæ sine ratione ad alterum fieri non potest vni quum hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantum quandoque honoratur in Rep. si iusta distributione honor talis illi deferatur, rationem illius habere ad alios est necessarium: & quando aliis præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoque ex hoc, quod indulgentia est absolutio, & effectiua illius causæ, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc monstratur requiri tam auctoritatem in dante indulgentiam (non enim est iudex sine auctoritate) quam rationem: non enim pro libito, sed ratione suadente absolute, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet subditus, in quem exercetur: non enim absolute potest nisi subditus: vt Alex. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quam exercetur, per subiunctam particulam monstratur, quum subiungitur, ab iniuncta pœnitentia. Est si quidem indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi pœnitentiam non in foro contentioso, sed pœnitentia, ita quod si, in foro pœnitentia determinat duo, scilicet absolute & iniunctam pœnitentiam. Et est sensus quod indulgentia est absolutio in foro pœnitentia à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentia. Etenim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquem forum spectat: liquet autem quod non contentiosus est fori, pœnitentia igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim pœnitentia ad ecclesiasticum tantum iudicem spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicem, qui indulgentiam concedit. Verum quum pœnitentia absolutio secetur in eam, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (vt pote sacramentum pœnitentiæ perficiens sacerdotis ministerio) & eam quæ est iurisdictionis tantum: quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpam respiciat (est enim absolute ab ipso peccato) ista autem culpæ remissionem præsupponat, & pœnam peccato debitam respiciat, non quamcunque, quia non pœnam æternam (non enim liberat indulgentia à pœna inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolute remittentis culpam & æternitatem pœnæ subiunctum est in diffinitione, ab iniuncta pœnitentia: iniuncta siquidem in foro pœnitentia pœnitentia non nisi temporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula

qualitas subditi, cui confertur indulgentia: quod scilicet sit vere pœnitens & confessus. Nam quia in sacramento pœnitentiæ non ligat ad pœnam sacerdos, iniungendo pœnitentiam, nisi absoluendo à culpa: & prius natura absolute, quam ligat (quia obligatio ad pœnam temporalem supponit remissionem culpæ, absolute autem à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè pœnitens & confessus) ideo ex hoc ipso, quod indulgentia est absolutio à pœna iniuncta in foro pœnitentia, monstratur quod recipiens indulgentiam debet esse verè pœnitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur, verè pœnitentibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione pœnarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandem particulam: scilicet iniuncta in foro pœnitentia: indulgentia siquidem non liberat à pœnis iniunctis in foro contentioso, & vsque adeo ab illis elongatur, vt diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam non liberari à pœnitentiis sibi iniunctis in capitulo, à suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quod diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à pœnitentia iniuncta in foro pœnitentia.

CAPVT III.

Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

HABET Autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultates multas & obiectiones, contra tria in illa contenta. Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in quarto sen. dist. 20. Tum quia iurisdictione exerceri potest in inuitum: indulgentiam autem nullus consequi potest inuitus. Tamen quia nullus potest vti actu iurisdictionis, in seipsum: indulgentia autem aliis data potest concedens vti sicut alij. Ab aliis verò: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentias dare, vt patet in cap. nostro: extra de pœn. & re. & tamen constat archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or. cap. pastoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam defunctis existentibus in purgatorio: qui à iurisdictione ecclesiæ sunt exempti, vt pote extra hanc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantum.

QVAESTIO.

Num absolutio potius, quam distributio, vel compensatio sit indulgentia.

CONTRA aliud deinde dictum, scilicet quod indulgentia est absolutio, non compensatio, aut distributio, opponitur communi tam theologorum, quam canonistarum doctrina, canonizata à Clemete 6. in extrauaganti, vni genitus: de pœn. & re. decernentiū indulgentias fieri per modum distributionis, & compensationis, seu solutionis. Dicunt enim quod thesaurus ecclesiæ, in quo sunt recondita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt non pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quod pœnitentiæ nostræ compensantur per pœnas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo conceditur cuique quasi pretium pœnale, vnde soluat Deo debitam, pro suis peccatis pœnitentiam. Hæc autem patet contrauenire sententiæ, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio: quum longè distet actus absolute iudicis ab actibus his: quoniam isti actus omnes sunt actus non iudicij proprii, sed communes tam publicis quam priuatis personis, excepto distributionis actu, cuius tamen differentia ab absolute actui clarè liquet. Opponitur quoque, quod ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quod dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: quod quidem potest verificari ponendo, quod est actus dispensationis, seu distributionis. Nam hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandum & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes communitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille vt intelligatur causaliter indulgentiam esse absolute, quia causat absolute: dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolute à pœna peccato debita, & à sacerdote iniuncta, Et sic ruit ruina diffinitionis.

QVAESTIO.

Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta pœnitentia.

CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta pœnitentia) obiicitur. Tum quia diuus Tho. cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis pœnitentiis.

Tum quia indulgentiæ tantum valent quantum sonant: vt communiter tenetur: constat autem, quod in plenariis indulgentiis non fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur pro

accessorie concurrat ad indulgentiam: vt quia ecclesia non potest liberè relaxare debitam Deo poenam pro peccato in illum commisso, ad hoc, vt remissio sua sit efficax: iungit absolutioni dispensationem poenarum solutarum à Christo & Sanctis, applicando aliquid earum huic, & aliquid illi: vt sic & remissio fiat efficax, ex adiuncta satisfactione Christi & Sanctorum pro illis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato poena exoluta inueniatur. Si autem primum indulgentia sit dispensatio prædicti thesauri, absolutio ab adiuncta poenitentia accessorie concurrat ad indulgentiam: ex eo nanque quod applicatur mihi per indulgentiam tantum de poena recondata in thesauro, sequitur quod sum absolutus ab æquivalenti poena, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horum verius sit, non ex ratione, sed ex facto pendet. nam rationi consentaneum est, quod ecclesia utroque modo potest indulgentias facere: sed an de facto indulgentias altero tantum, & quo aut utroque modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscenda est. Apparet autem prima facie insipientibus doctores & dictâ extravagantem Clementis, primû in indulgentia locum tenere, dispensationem ecclesiastici thesauri, & absolutionem accessorie comitari. conferenti verò posteriores indulgentias præcis, apparet ecclesiam olim fuisse viam indulgentiis principaliter per modum absolutionis, quam necessario comitatur dispensatio thesauri: à tempore autem Bonifacii 8. primi autoris perennis Iubilæi usam fuisse, principaliter indulgentiis distributione thesauri, & comitater absolutione à poenitentia: quoniam tanta abundantia indulgentiarum plenariorum quanta vix credi potest passim data: saper hoc fundari videtur. Et secundum hoc definitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, quam assignauimus, non est definitio indulgentiæ quæ modo fit ab ecclesia Rom. sed illius quæ olim fiebat: quoniam sacri can. loquuntur de indulgentia, quæ erat consueta in ecclesia, & non de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuersarum rationum ista & illa quo ad naturas: quamuis sint vnius & eiusdem rationis quo ad vltimû effectum, qui est remissio poenæ temporalis debitæ pro peccato. Et sic dicendo concordia fieret inter noua & vetera. Sed hæc opinio ponens de facto indulgentias diuersarum rationum in ecclesia, dissonat ab usu ecclesiæ & doctorum: nam Bonifacius ipse 8. indulgentiam Iubilæi inchoat ab indulgentiis magnis confessis à prioribus, manifestans per hoc se sectari vestigia prædecessorû. Romani quoque pont. in hodiernum vsque diem indulgentias tot annorû, adiunctis tot quadragenis dando coram se in capella pontificia, testantur apertè se modo præfatorû dare indulgentias: & apponendo semper explicite clausulam illam scilicet, In forma ecclesiæ consueta, nulli dubitationi relinquunt locum quod antiquam intendunt sequi indulgentiæ formam, & non inducere indulgentiam alterius rationis. Doctores quoque omnes siue theologi siue canonistæ quantum hæcenus memini me vidisse, de indulgentia, vt de vna quadam ecclesiastica actione, & non vt de actionibus diuersarum rationum tractant. Vnde vnius rationis de facto esse indulgentiam nunc & olim colligimus: & ipsam primò esse absolutionem comitatam applicatione thesauri ad hunc, cui datur indulgentia, & non econtra: hoc est ipsam esse applicationem thesauri ad hunc comitatam absolutionem ipsius canonis sape dictus Alexandri 3. monstrant & conuincit. Nam si principaliter natura indulgentiæ consisteret in dispensatione & applicatione thesauri ecclesiastici ad hunc posset episcopus Bono. indulgentiam concedere alieno: quoniam ad communicandum alicui thesaurum non exigitur aliquis actus iurisdictionis super illum, sed sufficit autoritas super thesauro dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri temporalis. Absolutio autem à poena, per viam sequelæ comitaretur absque aliquo alio actu iurisdictionis quia iam exoluisset poenam debitam, ex poena Christi & sanctorum sibi communicata, ac per hoc alienus, qui solum ad 40. dies poenitentia teneretur, ab episcopo Bono. per indulgentiam 40. dierum sic absolueretur, quod saltem coram Deo ad nullam pro peccato poenam teneretur, cuius oppositum in canone habetur, dum dicitur, quod alieno non prodest indulgentia nisi de consensu proprii iudicis. At si quis dixerit, quod quia indulgentia liberat eum, cui datur poena & coram Deo & coram proprio iudice, quia liberat ab iniuncta poenitentia: & alienus episcopus licet communicando poenam thesauri non subdito poenitentiam iniunctam pro illo exoluat coram Deo, non tamè coram proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad poenitentiam iniunctam obligatus coram proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totam poenam exoluisset peccatis suis debitam, & poenitentiam iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro ecclesiæ ad poenitentiam iniunctam peragendam) Idcirco Alexander 3. dixit quod indulgentia non subdito non prodest, scilicet in foro ecclesiastico, in quo iura sunt. Aduertat sic dicens quod si indulgentiæ natura principaliter consistit in communicatione thesauri exoluentis poenam coram Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, non debebat consilium Alexander respondere negatiuam simpliciter & absolute, dicendo quod non prodest nisi de licentia proprii iudicis: ex quo oppositum verum est simpliciter & absolute: quia vnaquæque res simpliciter & absolute iudicatur secundum suam naturam, & non

secundum concomitantia, Imò hæc ipsa responsio monstrat intentum: quia duobus concurrentibus ad indulgentiam (altero pertinente ad ecclesiam & Deum, scilicet dispensatione & communicatione thesauri poenam debitam exoluentis coram Deo: altero pertinente ad ecclesiam tantum, scilicet iniunctæ poenitentia solutione in foro ecclesiæ) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri communicatio, debebat affirmari quod prodest non subditis: ex quo illam quo ad principale & essentialiter consequuntur. Et quia negatum est illis prodesse, dicimus inde quod indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio, quam quia non subditus consequi nequit, ideo indulgentia ab alieno non sibi prodest tam quo ad Deum, quam quo ad ecclesiam. Et hic est planus sensus illius decretalis absque extorsione aliqua vt patet intuenti. Est igitur indulgentia qua de facto olim via est, & nunc vtitur ecclesia vnius rationis: & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro poenitentiali, annexam habens communionem thesauri passionum Christi & Sanctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per viam commissionis fit. Conceditur siquidem quod possit plenariè absolui in vita & in morte, constat enim quod non est sermo de absolutione sacramentali, sed spectate ad indulgentias: & constat quod per modum & verbum absolutionis conferatur. Et constat quod eiusdem est rationis indulgentia collata sine ministro medio absolvente, cum Papa dat indulgentiam presentibus, aut visitantibus, &c. & quum per ministrum medium concedit quod semel in vita, & semel in morte plenariè absoluitur. Tenet igitur absolutio primû in indulgentiæ ratione locum.

AD OBIECTA Igitur ex communi doctrina fulta autoritate multorum Ro. pontificum, dicitur, quod non contrariatur doctrina hæc assignata definitioni: quoniam non docet principaliter indulgentiam esse applicationem thesauri: sed docet vnde est valor, & efficacia indulgentiæ ad remissionem poenæ Deo debitæ pro peccato, videlicet ex thesauro spiritualis dispensatione. Et ad hanc efficaciam spectat modus solutionis, compensationis, distributionis, communionis, dispensationis & similibus. quum dicitur quod indulgentiæ valent, aut dantur per modum dispensationis, & huiusmodi, & non spectant hæc ad principalem actum indulgentiæ, qui est iudicialis in foro poenitentiali absolutio: propter quem exigitur quod indulgentia fiat à proprio iudice: & si est non à proprio iudice facta, nulla sit: vt ex sæpe dicti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectam prius expositionem, scilicet, quod indulgentia est distributio inter subditos: quoniam distributio arctata ad subditos vt partes communitatis, est actus iustitiæ distributiæ, exigens æqualitatem proportionalem in sua forma: vt patet in 5. Ethl. quod alienum constat esse ab indulgentia ex ipso ecclesiæ usu tam moderno, quam antiquo. Refutat quoque alteram dictus canon, deinde obiectam expositionem, scilicet quod fat est illi, quod indulgentia est absolutio causaliter: hoc est, quod est dispensatio thesauri causans absolutionem: quoniam si sic esset, non esset opus proprio iudice ad consequendam remissionem poenæ peccato debitæ ab alieno episcopo indulgentiam concedente, quando quidem absolutio per viam sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potenti dispensare thesaurum. Dispensatio siquidem thesauri non exigit iurisdictionem super personis, quibus donatur, sed super thesauro: fat enim est personis illis, vt sint capaces communionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, quod homo sit verè poenitens & confessus. Vrgétque tantò magis canon iste, quantum creditur indulgentiam valere ad remittendas poenitentias non iniunctas: constat enim quod respectu non iniunctarum poenitentiarum nullus requireretur proprii iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter communicatio thesauri. Communicatio siquidem mihi ab alieno episcopo thesauro, coram Deo soluissem, & coram proprio iudice non remanerem ligatus: quippe qui non eram ab eo ligatus ad aliquam iniunctam poenitentiam. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annectitur dispensatio ecclesiastici thesauri ad hoc, vt absolutio à poena, sit efficax, non solum quo ad ecclesiam, sed etiam coram Deo. Et si perspicaciter intuenti fuerimus ordinem manifestati usus thesauri ad usum indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, scilicet quod indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderent doctores ecclesiam absque sacramentali medio remittere poenas peccatis confessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerent, supponentes ecclesiam absolueri à vinculo poenitentiarum, in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu absolutionis: quibusdam nescientibus hunc ecclesiæ militantis thesaurum: opinantibus absolutiones hæc in foro tantum militantis ecclesiæ liberare à poenitentiis, aliis non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex potestate data Petro posse partem remittere liberaliter poenas peccatis debitas, ita quod nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, aliis dicentibus, quod absolutio seu (quod idem est) remissio efficaciam habet etiã coram Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sanctorum: quorû dogma approbati meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestant, quod pro

239

pro certo supponebatur ab omnibus essentia, indulgentiæ quod esset remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciam, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ valde: quas nunc omitto, quia fat est proposito omnes conuenire in præsupposito genere indulgentiæ, scilicet quod est absolutio seu remissio.

CAPVT VII.

Solutio obiectionum in 3. cap. contra hoc, quod indulgentia respicit poenitentiam iniunctam.

NON Parua præterea intelligentia opus est ad euidentiã habendam de poenitentia, à qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciunt: doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet doctorum opinio, quam etiam sequuntur se dicit diuus Tho. magnificienda sit: quia tamen huius rei veritas ex facto pendet, & in facto consistit, & sacri canones solum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, diffinita est indulgentia, quod est absolutio à poenitentia iniuncta. In concilio siquidè Lateran. sub Inn. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentiam, & expressè post tempora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis poenitentis indulta remissio non excedat, in ca. quum ex eo: de poe. & re. Vbi secundum textum & omnes doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quod non esset verum, si indulgentia absolueret à non iniunctis. Nam si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis poenitentis, & episcopalis potestas est restricta solum quo ad iniunctas poenitentias, consequens est, quod respectu poenitentiarum non iniunctarum non sit limitata episcopalis potestas: quod contra textum esse constat, obuiantem expressè indiscretis indulgentiis simpliciter & absolute: & contra doctores ex illo textu affirmantes limitatam esse episcoporum potestatem circa indulgentias absolute. Quod etiam patet in ca. nostro. eo. ti. Vbi archiepiscopus dicit non posse excedere circa indulgentias statutum illius capituli. Nec potest responderi quod restricta potestate quo ad poenitentias iniunctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniam restrictio potestatis quo ad maiora, non infert restrictionem eiusdem quo ad minora, quamuis e contrario restrictio, quo ad minora, à fortiori refrænet à maiori. Sed plus est remittere iniunctas, quam non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simpliciter hic: tum propter forum ecclesiasticum ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quod limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, non propterea limitata esset quo ad non iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & non iniunctas. Nec potest rursus dici, quod quia poenitentia iniuncta est principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionem etiam de non iniunctis, quia accessorium sequitur principale: & sic materia indulgentiæ principalis quidem, sed non sola est poenitentia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentum: & quod rectè diffinita est indulgentia per iniunctam poenitentiam, (utpote principalem materiam) & quod iniuncta poenitentia sic est principalis materia indulgentiæ, ut ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoriat: ac per hoc si indulgentiæ non subternitur iniuncta poenitentia, intelligitur non subterni eidem poenitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione fultum inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraque poenitentia, quod non liberet ab vna sine altera. Est ergo iniuncta poenitentia & principalis & sola materia indulgentiæ secundum sacros canones intellecta. Seruauit quoque ecclesia multo tempore huc stylum, ut exprimeret in literis relaxationem ab iniunctis poenitentis: intantum ut Durandus cum dixisset in 4. sen. quod indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonant autem quod ab iniunctis poenitentis liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel non iniuncta poenitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure autem solum fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tantum poenitentis intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolute. Expositio verò dicens, quod ly ab iniunctis poenitentis intelligitur subintellecta coniunctione etiam (ac si diceretur etiam ab iniunctis poenitentis) non est expositio, sed diuiniatio: nam si liceret in testibus apponere, ly, etiam, infiniti textus subiecti essent diuinationi quandoque etiam contra textum: ut facillè patet discurrenti. Attestatur autem sic esse intelligendum, ratione ecclesiæ consuetudo in viridi obseruantia consistens: dum Rom. pon. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduentus, dat omnibus presentibus quinque vel septem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui ut canones poenitentiales loquuntur, taxantes poenitentias per annos & quadragenas. Cùmque de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio qui ad illos & illas sunt obligati, monstrat ab iniunctis poenitentis tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, quod cõmunis forma indulgentiarum sit per tẽpora: puta dies,

quadragenas, annum vel annos: quia sic taxatæ sunt poenitentia in sacris canonibus. Nec obstat quando fit plenaria indulgentia: quoniam plenitudo etiam plenissima non mutat substantiam, sed auget quantitatem ipsius substantiæ: ut patet. Et propterea si poenitentia, à qua liberat indulgentia, est substantialiter poenitentia iniuncta, quantumcunque indulgentia sit plenissima, non liberat nisi ab iniuncta. Et aliæ quidem liberant ab iniuncta vnius anni, vel tot annorum, aut dierum: plenissima autem liberat à tota iniuncta, sicut si per quotam data indulgentia est (puta remissionem tertiæ partis) liberat à tertia parte iniunctæ poenitentia. Et si quærat, an intelligatur hic de poenitentia iniuncta tam à iudice, quam à iure, an de iniuncta tantum à iudice, responderetur quod quum à iure nulli sit poenitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicendo quod liberat solum ab iniuncta, soluta est quæstio. Et probatur quod dicitur, quia ad poenitentiam iniunctam ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autem tenetur ad poenitentias taxatas in canonibus poenentialibus, nisi sibi specialiter imponantur: igitur poenitentia illa non sunt iniuncta. Sed ecclesia sicut præsupponit homines egere remissione poenarum debitarum pro suis peccatis, ita præsupponit verè poenitentibus & confessis iniunctas esse poenitentias secundum sacros canones, pensata tamen qualitate personarum & aliis merito pensandis, & supponens illos esse obnoxios iniunctis poenitentis, dat illis indulgentiam seu remissionem iuxta formam canonum poenentialium. Quocirca multum verisimile ac rationi cõsentaneum est, ut ortum habuerit indulgentia à poenitentium vinculis, quibus olim alligabatur à confessoribus iuxta canones poenentiales: hinc enim perseuerat vsque hodie, ut dictum est, indulgentia tot annorum & tot quadragenarum: hinc indulgentia absolutio est, quam à proprio iudice fieri iura testantur: hinc emanauit opinio illa, quæuis falsa, quod indulgentia solum valent quo ad forum ecclesiæ militantis: hinc omnium est cõsonantia canonum. Cum his tamè scito, quod licet indulgentia tam pro viuis quam defunctis sic sint secundum iura interpretandæ: quum non sint melioris conditionis defuncti, quam viui quo ad cõsequendas indulgentias (imò sint deterioris, quia ad eos non perueniunt nisi per suffragia) si tamè Papa daret alio modo indulgentiam, scilicet non solum ab iniunctis, sed etiam à quomodolibet debitis poenis pro peccatis, dicens dum secus esset: potest enim absolueri à poena debita licet non iniuncta, dummodo culpa remissa sit. Vtrum autem hæcenus pontifices sic dederint indulgentiam, nescio. Si enim verum est, quod Petrus de Pal. refert (quod etiam Ioannes Monachus in extrauaganti Bonifacij 8. de Iubilæo expositione refert) non ex litera, sed ex intentione papæ illius, scilicet Bonifacij 8. habetur, quod non solum ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimam. Sed vereor, ne Bonifacius non ut pontifex, sed ut doctor & illius opinionis sectator, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum ut doctorem minus bene dixisse: quum etiam dixisse referatur ab eodem ibidè, quod indulgentia illa liberabat etiam à votis: quod constat non nisi extortè posse bene intelligi, perspecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quæ ex literis non constant apostolicis, non est recedendum à iuris tramite recto, quo confessor iniungere debet poenitentiam, etiam si ipsemet ut minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundè poenitentem plenariè à poena.

Ad id verò, quod ex forma plenariæ absolutionis obiicitur, dicitur quod de autoritate talis formæ quicquid sit, potest dupliciter exponi. Primò, ut intelligatur edita secundum opinionem illam valde, ut videtur, communem, scilicet quod indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis poenis. Nec mirum alicui videatur si ecclesiæ ministri in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in præfatione communi vtatur ecclesia opinione dicentium cælos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cælos inserit dicens, Maiestatem tuam laudant Angeli, adorantque dominationes, tremunt potestates, cæli, cælorumque virtutes, ac beata Seraphim. Et quod cum formidine aliqua vtantur ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuat ex eo, quod ibi opponitur, quantum se extendunt clauis ecclesiæ: titubantis enim sunt verba hæc. Secundò, quod intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita quod restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolute, sed quantum est ex parte indulgentiæ. Præsumit enim ecclesia arbitratas ac iniunctas esse verè poenitentibus & confessis condignas poenitentias ac per hoc absoluendo ab iniunctis præsupponit se absolueri ab omnibus poenis illi debitis, & consequenter restituere innocentiam baptismali. Et hoc sic esse intelligendum attestatur: quia proculdubio præsupponit in hac forma ecclesia poenitentem esse contritum de omnibus venialibus: alioquin restitutio ad puritatem baptismalem locum non haberet. Et quia vtraque præsumptio est facti, & tenet se ex parte poenitentis: ideo forma illa efficax quantum ex parte est indulgentiæ, si fiat in patiere bene disposito per iniunctas poenentias, efficaciter simpliciter & absolute inuenitur. Et ab affectu suo deficere potest, si de facto poenitens non requisita omnia ad hoc, ut absolutio ab omnibus iniunctis, sit absolutio ab omnibus simpliciter debitis poenitentis habeat: quæ tunc accidit, quando non est per susceptas cõditiones

gnas poenitentias dispositus. Quæ indispositio poenitentibus merito imputatur: quia ob communem poenitentium imperfectionem, condignæ non dantur secundum sacros canones poenitentia. Nec debent poenitentes ex imperfectione sua reportare commodum indulgentiarum: ut scilicet valeant eis ac si iniunctas suscepissent condignas poenitentias: non enim debent æquiparari illis, qui condignas acceperunt secundum sacros canones poenitentias: quorum misera mater ecclesia indulgentiæ leuamen illis contulit. Et merito: quia iam sponte susceperat peragendas hic condignas poenitentias: quod constat non amplecti à modernis poenitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua poenitentia sufficit. Consonat autem hæc doctrina ecclesiæ Romanæ consuetudini: quum in illa viua voce, Indulgentiæ concedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma ecclesiæ consueta: constat enim quod forma ecclesiæ non potest melius interpretari quàm forma ecclesiastici iuris: secundum quam clausula hæc non solum denotat ly. verè poenitentibus & confessis, sed etiam ly, ab iniunctis poenitentibus. Et confirmatur: quia consentaneum rationi est, ut iudex ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudicium, & non de relictis ab eodem se impediatur, illa enim quæ ad ecclesiasticum forum non sunt delata (qualia sunt peccata non confessa) rationabiliter ab ecclesiastici iudicis absolutione aliena sunt: ut sicut non ligat nisi pro cognitis in foro ecclesiæ: ita non absoluit nisi à cognitis in eodem. Oblata præterea ad forum ecclesiasticum per confessionem, & à iudice minori poenitentia punita, tanquam derelicta quo ad reliquam partem poenitentia in foro ecclesiastico videntur, præsumit enim ecclesia confessores ritè arbitraros iudicasse poenitentes esse sibi ipsi relinquendos, quo ad reliquum satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura poenitentialis fori non se amplius impedit de illis. Quo fit, ut sicut ad ecclesiasticum iudicium non redit reliqua satisfactio quo ad vinculum, ita non redeat quo ad absolutionem: ut pari ligandi soluendique ritus passu currat. Ab iniuncta igitur tantummodo poenitentia ecclesiastica indulgentia de iure communi liberat tam viuos, quàm defunctos: idem est enim quod per indulgentiam viuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, ut patet ex dictis. Et sic valet quantum sonat sanè intellecta secundum formam iuris: vnde nulla fraus ab ecclesiæ ministris in his committitur si aliter quàm secundum iura intelligant multi indulgentias, & sic illis vtantur, & consequi se illas credant: nulli siquidem noxiam opinionem permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cum hodie non iniungantur frequenter poenitentia indigentes tanto tēpore, vanus erit accessus ad indulgentias: respondetur quod propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxantur poenitentia iniuncta: quæ sunt facta in peccato mortali: quæ etsi in foro ecclesiæ exoluta erant non tamen in foro Dei: & propterea per indulgentias remittuntur, utpote iniuncta, & nõ adhuc Deo exoluta. Doctrina igitur dicentium indulgentiam ad iniunctas & non iniunctas poenitentias se extendere, vera est quantum est ex efficacia populi conuenire indulgentiam: nos autè dicentes indulgentiam remittere poenitentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessa.

CAPVT VIII.

Responsio ad quæstionem de indulgentia causa, primò propositam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM Autem quæst. de causa indulgentiæ propositam, respondere quamuis temerarium forsan censetur, dicendum tamen est ratione duce quid sentiendum est de illa: oportet enim & ecclesiæ prædicationem saluare, ut vera est, & fideles pasce-
re pane intellectus. Dicendum est igitur ad quæstionem, quod non quæcunque causa sufficit ad indulgentiam dandam, sufficit etiam ad quancumque indulgentiam dandam: ac per hoc indulgentia data sine legitima causa ad dandam tantam indulgentiam non valet quo ad quantitatem, in qua exceduntur limites legitime causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate concilij Laterani. sub Inn. 3. ut enim habetur extra, de poe. & re. ca. cum ex eo. per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur poenitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, quod indulgentiæ indiscretæ & superfluæ non adimplent satisfactionem poenitentialis, sed eneruant: nisi quis adeò desipiat: ut idem putet adimplere & eneruare, quæ constat esse contraria. Et quum constet, quod proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactionis poenitentialis: consequens necessariò est, ut per indiscretas superfluasque indulgentias (quæ proculdubio sunt illæ quæ ex quacunque pia causa fiunt magnæ valde) non consequatur poenitentialem satisfactionem à nobis debitam, adimpletam esse pro nobis à Christo & Sanctis: nam si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc consequeremur, non eneruaretur: sed adimpleretur poenitentialis satisfactio. Sed dum indiscretè huiusmodi indulgentiæ infructuosæ sunt secundum veritatem ad satisfactionem poenitentialem adimplendam, & poenitentes putando sibi eas prodesse, omittunt satisfactionem poenitentialem, eneruatur in veritate poenitentialis satisfactio: ut sacer canon dicit. Probatur idem se-

cundo autoritate Cle. 6. in dicta extrauagante, vniuersus quoniam dicit. Et propriis & rationabilibus causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenæ temporalis, &c. ut allegatum est in cap. 4. Si enim non solum rationabiles, sed propriae sunt causæ nunc totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifestè quod non sunt communes omnes causæ indulgentiæ ad totalem & partialem remissionem, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quæ non est totalis: alioquin non esset causa propria remissionis partialis, sed communis partiali & totali: cuius oppositum literæ apostolicæ sonant. Probatur tertio ratione idè: Legitima causa in indulgentiis requiritur secundum omnes ad saluandam intentionem Christi & Sanctorum: ut scilicet applicentur consequentibus indulgentiam passionibus Christi ac Sanctorum: ac si pro istis ex intentione specialiter illas sustinuisset: sed intentio Christi & Sanctorum non saluatur ex quacunque pia causa quo ad quancumque quantitatem: ergo non quæcunque pia causa sufficit ad quancumque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Christi fuit pati pro ecclesia in communi: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoque Sanctorum fuit pati ultra propriam expiationem pro ecclesia. Est enim eiusdem rationis quo ad hoc, quod est esse communem, passio Sanctorum cum passione Christi: quia passio Sanctorum est consummatio passionum Christi: testate hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quæ defunt passionum Christi in carne mea, pro corpore eius quod est ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sanctorum ab Aug. super Psal. 61. dicente ex hoc loco: Tantum ergo pateris, quantum ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passioni Christi: ad communem hæc quasi remp. quisque pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse virium nostrarum, quasi canonem passionum inferimus: paritoria plena passionum non erit, nisi quum seculum finitum fuerit. Quamuis quo ad passionem Christi ex infinitate personarum patientis sumi probetur, & ex autoritate Io. in 1. c. primæ suæ cano. dicentis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi: constat enim, quod propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes poenas debitas à consequentibus indulgentias. Ex quibus haberi facile potest intentio nem Christi & sanctorum quo ad poenas in thesauros reconditas esse, sicut bonum commune ecclesiæ: ac per hoc quod currat cursu boni communis, constat autem quod bonum commune dispensandum suapte natura est: dispensatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitum, ita contrariatur incòmensuratae distributioni: dispensationis siquidè rationem absque mensura intelligere nequeo. Est igitur intentio Christi & Sanctorum, ut passiones suæ non pro libito applicentur huic, vel illi sed iuxta mensuram opportunam ad finem ecclesiæ dispensentur huic, vel illi: sicut in reliquis còmunitatibus còmuni bonorum dispensatio ex mensura opportunorum ad bonum, quod est finis illius còmunitatis, sumitur. Constat autem manifestè, quod nec omne opportunum ad bonum ecclesiæ est æquale, nec ecclesiæ finis exigit æqualiter quodcunque opportunum etiam vnum & idem diuersis temporibus, ut patet, nisi igitur iuxta mensuram opportunitatis, seu opportunorum ad ecclesiæ bonum applicentur passiones in thesauro ecclesiæ reconditæ, non saluatur intentio Christi, & Sanctorum. Et si adiunxeris, quod variæ mensuræ opportunorum ad ecclesiæ bonum, non omnis pia causa respondet, per species quod non quælibet pia causa sufficit ad quancumque indulgentiam. Et confirmatur: quia dispensatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factam ab ipso Christo: omnis enim Christi actio nostra est instructio, inò sic agèdo formam instituit nostrarum actionum. Constat autem, quod Christus eundem thesaurum dispensat còmmensuratè iuxta concurrentes condiciones causarum mediarum: ut patet ex differenti dispensatione eiusdem per sacramentum Baptismi, quo tota poena exoluitur, & per sacramentum poenitentia, quo non tota poena soluitur: ergo ipsius vicario còmensurata quoque applicatione dicti thesauri creditæ esse, rationabile est. Et est tãtò pbabilior hæc ratio, quãtò actio sacramentalis eminentior, & efficacior causa media est, quàm actio iurisdictionalis, qua datur indulgentia. Et cõfirmatur rursus: quia constat prælatos oēs ecclesiæ nõ nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorum potestas supra thesaurum ecclesiæ infra limites dispensatiæ potentiæ clauditur. Ex quibus habemus, quod non saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditæ huic, vel illi.

AD OBIECTA AVTEM in oppositum, dicimus, quod inter duas extremas opiniones incedimus medijs. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiæ non est propria causa remissionis poenæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis poenæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimam causam indulgentiæ, esse legitimam causam quancumque indulgentiæ, extremi quoque sunt, contra quos procedimus. Media autem via est opinari, quod causam indulgentiæ oportet esse legitimam causam tantæ dispensationis: ita quod causa indulgentiæ, quia

quia non est propria causa remissionis poenae, ideo non quantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, ideo quantificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quod autem causa indulgentiae sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quod actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiae, non est dispensatio, & secundum communem doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurreribus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quod causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc quod est esse dispensationem. Et si subiunxeris, ut iam dictum est, quod propria causa quantificat effectum, apparebit quod sicut dispensationem oportet causari a causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima tantam dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsius quantitatis. Quod secundum Philosophiae processus monstrum esset: quoniam in reliquis magnitudo effectus magnitudini causae illius rei respondet: magnus enim calor ex magnitudine calefacientis procedit, & sic de aliis. Non dicimus ergo quod remissio poenae attendatur penes quantitatem causae pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quod actus dandi indulgentiam oportet quod habeat causam insufficientem ad hoc, quod tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nunc, &c. sit verè dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, ut propriam causam, bonum ecclesiae seu pietatem, dicimus consequenter, quod non quodlibet ecclesiae bonum seu non quaecunque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficiat etiam ad quantumcunque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suae causae. Magnitudinem autem causae dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad ecclesiae bonum, nam idem labor, eadem elemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque ut parua ratio indulgentiae, & quandoque ut maxima ratio indulgentiae. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quod sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior seipsa absolute.

¶ Verbi gratia, visitatio ecclesiae sancti Petri aequalis est secundum se hodie, & in anno Iubilaei, sed non est aequalis relata ad bonum ecclesiae: quoniam relata ad professionem unitatis ecclesiae sub vno capite Petri successore (ad quod in anno Iubilaei refertur ab vniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiae. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Pasche pro benedictione, non est absolute ratio magna indulgentiae: sed quod profiteamur unitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viam conseruemus autoritatem vniuersalem & plenissimam Rom. pontif. immensa est ratio indulgentiae, & sic de aliis. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se causa, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quamuis etiam haec varietas possit aliunde provenire: ex hoc, scilicet quod causa legitima tantam dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiam si indiscretè praelatus indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate doctorum & Rom. ecclesiae.

¶ Ad id verò quod obiicitur ex autoritate veritatis ecclesiae (puta scilicet non valent, ut sonant) dicitur quod quia causa indulgentiae sortitur magnitudinem ex relatione: & relationes huiusmodi discutere ac pensare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo ecclesia rationabiliter praesumit pro dante indulgentiam, ut pote iudice. Praesumitur enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem praedicat: sicut absque falsitate praedicat talem sanctum, supponens illum rite canonizatum. Ita quod dato, quod iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, ecclesiae doctrina aut praedicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem, non intelliguntur affirmari & praedicari nisi cum grano salis, hoc est stantibus communiter praesumptis. Praesumit enim ecclesia canonizationem rite factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic praedicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (ut san. Tho. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiae. Si quis autem putet Rom. pontif. non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quam spiritualium ecclesiae) putet quoque ipsum non esse hominem. Verum quia nulla fortè est tam parua secundum se pla causa, quae non possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo non li velle iudicare an ista, vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis, communionis aut applicationis thesauri ecclesiastici: quoniam haec dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas

nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim later eos rationabiliter causa tantam indulgentiae, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desunt quomodo verum sit, quod pro tam paruo actu consequatur quis tam magnam indulgentiam.

CAPVT IX.

Responsio ad secundam questionem de tempore verae poenitentiae propositam in quarto cap.

SECUNDA Quæstio in 4 cap. proposita de tempore verae poenitentiae, facile soluitur, dicendo quod tempus verae poenitentiae proculdubio est tempus vsus indulgentiae. Oportet enim quando quis vtitur indulgentia, tunc esse verè poenitentem: alioquin non reciperet remissionem poenae peccato debitae. Sed quum sint in proposito tria tempora (scilicet confessionis, operis & vsus) quae patet diuersa esse quum papa dat danti elemosynam talem, ut semel in vita & semel in morte possit plenarie absolui: tunc enim hodie confessio fit, & opus elemosynae fit cras, & absolutionis plenariae vsus fiet fortè hinc ad annum, constat, quod haec tempora concurrunt quandoque simul, ut quum pro actu praesenti datur indulgentia absolute, ut quum datur indulgentia omnibus hic praesentibus. Et tunc quæstio non habet locum: nam non est in potestate suscipientis indulgentiam differre vsus illius, quum absolute datur pro actu praesenti: quia intelligitur dari tunc pro tunc, ut sonant verba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuersum est à tempore vsus eadem ratione: quia scilicet non absoluitur tunc à poena. Sed salua eorum reuerentia oppositum est verum. Tum quia consueta forma ecclesiae quae semper in indulgentiis subintelligitur (etiam si non exprimitur) continet expressè, quod opus fiat à verè poenitentibus: ait enim omnibus igitur verè poenitentibus & confessis, qui visitauerint vel dederint, vel iuerint. Vbi clarè patet opus praesupponere verè poenitentem. Tū quia causa indulgentiae ex hoc ipso, quod est ratio communionis passionum Christi & Sanctorum cum membris viuis, oportet quod sit infra latitudinem operum viuorum: quae enim est conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam: constat autem quod opus factum à verè poenitente est opus mortuum: non potest ergo esse legitima causa indulgentiae: quam constat consistere in communionem viali Christi & membrorum, non aridorum, sed viuorum. Vnde si datur indulgentia alicui, quod dicendo septem Psalmos, vel visitando tot ecclesias, vel faciendo tale opus pium etiam si sit elemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deū indulgentia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quum absolutio futura est) fit tamen tunc meritum remissionis quamuis mediatae, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Adimpletio enim causae indulgentiae est meritum communionis remissivae, ita quod nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio: debetur enim adimplenti causam indulgentiae communio remissivae poenae: constat autem quod meritum remissionis poenae peccato debitae est opus viuum: Oportet ergo verè poenitentem esse consequutum indulgentiam non solum tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiae: ut ipsa indulgentiae verba sonant.

CAPVT X.

Responsio ad tertiam questionem in cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERCIA Quæstio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicendo, quod sufficit confessum esse illo anno: quia sic intelligitur confessus secundum praescriptum ecclesiae. Et licet haec solutio rationabilis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris non sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstat. Primo: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiae contineantur duae conditiones simul: scilicet poenitentiae & confessionis, si tempus confessionis intelligitur secundum formam iuris, tempus quoque poenitentiae intelligendum est secundum formam iuris. Constat enim praescriptum poenitentiae sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & ecclesiam iam determinasse tempus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiae volens particeps illius fieri ad veram tunc poenitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis vrget, est: quia si intelligitur confessus secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum praescriptum ecclesiae, sequitur vnum maxime absurdum: hoc est, quod indulgentiae non dantur nisi confessis, singulis annis: quia soli isti sunt confessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum praescriptum ecclesiae, ut patet. Et consequenter quicumque aliquo vno anno quantumcunque praeterito violasset praescriptum ecclesiae de confessione annua, non comprehenderetur sub capacibus indulgentiarum: constat enim hoc esse contra comunem animi conceptionem omnium & sapientum & fidelium. Quia igitur solutio ista, vbi credidit extendere indulgentiam, restrinxit multum illam si rationabiliter

Tempus
vera poenitentiae,
est tempus
vsus in-
dulgentiae.

biliter, & consequenter loqui debet, ideò cum bona tantorum doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiæ verbis, & antiquiore, vt apparet, mihi doctrina, quòd tempus veræ poenitentia, & tempus confessionis est vnum, & idem ad capeffendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium: quia vera poenitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tantum autoritate: quia, scilicet statuta est sic indulgentiæ forma ab ecclesia, vnde Papa dare possit indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quòd forma indulgentiæ intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut præceptum ecclesiæ simpliciter & absolutè, sed anno illo, voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec surda pertranseundi sunt aure, detrahentes huic quamuis exigua vigilæ, vanitatis eam accusantes, eo quòd cras existimantes quæstum pietatem, apostolicas pulsabunt aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi poenitentias, confessisque anno illo modo verè poenitentes sint, conferri obtinebunt. Audiant hi primum non frustra fuisse tantillum laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo contulerit: neque enim ea scripsimus ratione, vt alios dirigeremus, sed inter certa ambiguaque discernere sat fuerit. Percipiant deinde, pijs deuotisque fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundum sacros canones à confessoribus poenitentias, vt vel indulgentiæ gratia ex passione Christi, & Sanctorum soluant Deo poenitentias, quas prompto animo à seipsis peragendas postulauerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea poenitentium patrum secula.

¶ Et hæc de indulgentiis dicta secundum proprii ingenio vires, saluo omnium melius sentientium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S. D. N. Leonis XI. quinto: ætatis verò meæ 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xisti vigintiseptem quæstionum opusculum.

TRACTATUS DECIMVS
Sextus de Indulgentiis in sex quæstiones diuisus.

- 1 Num indulgentia fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum.
- 2 Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectio.
- 3 Num occurrenti pauperi negans elemosinam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccat.
- 4 Num indulgentia absoluendo ab iniunctis poenitentis absoluat à pena debita peccatis apud diuinam iustitiam.
- 5 Num indulgentiis liberentur defuncti à penis purgatorij.
- 6 Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in purgatorio.

QVÆSTIO I.

De thesauro indulgentiarum.

MTRVM Indulgentiæ ecclesiæ fiant de thesauro meritorum Christi & sanctorum. Et videtur, quòd non. Primò, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

Et sequitur vltterius, quòd omnes negant, scilicet quòd concedens oneret se ad satisfactionem. Et probatur sequela: quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

¶ Secundò, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum, contra verbum Christi, Quodcumque solueris. Et vltterius idem per clauies ageretur quòd de facto fit: quia si sunt opera sanctorum in thesauro ecclesiæ, non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertio, Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo. Antecedens probatur, tum quia secundum hoc opera supererogationes huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc supererogationis non remuneraretur in sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, quòd eadem opera sunt etiam in ipsis sanctis remunerata, ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quarto, Nullus Sanctorum sufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans: ergo nihil reliquerunt pro indulgentiis. Antecedens probatur primò per illud Christi, Qui feceritis omnia quæ scripta sunt, dicite: Serui inutiles sumus: sed seruus inutilis non vltra, sed citra fecisse intelligitur. Secundò, per illud Matth. 25. quòd sapientes virgines noluerunt communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertio, Omnis sanctus debitor est Dei diligendi quantum potest, imò vltra quàm potest: sed nullus id fecit aut potuit, ergo.

¶ Quarto, Sancti per martyrium (quòd est opus perfectissimum) nõ faciunt vltra quàm debent, imò vix faciunt quòd debent, ergo multo minus in alijs operibus plus fecerunt, quàm debuerunt.

¶ Quintò, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

¶ **PROBATVR** quoque idem autoritate Sanctorum. Primò Aug. omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui confitentur debita, non superabundant: ergo.

¶ Secundò autoritate Hier. tractantis contra Pela. illud, Beatus vir, cui non impurauit Dominus peccatum: infra, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaque sancti per orationem & confessionem suæ impietatis merentur sibi non imputari peccatum.

¶ Tertio, Aug. lib. 1. retra. c. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid nõ impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos impleffe perfecte mandata Dei, dicens, Magis ignoscete Deo quàm implente.

¶ Quarto, August. confes. lib. 9. Væ hominum vitæ quantumcunque laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob: si etiam iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶ Quintò, secundum Aug. nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud primæ Ioannis 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt superflua.

¶ Et si dicatur quòd sanctis habentibus aliquòd veniale, potuerunt plura facere, quàm debuerunt. contra. Opus bonum optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus, quàm debuerunt, fecerunt, & peccarunt. Antecedens est ex Aug. vbi supra, Omnia mandata implentur, &c.

¶ **DE INDE** arguitur, quòd dato quòd sint superflua sanctorum merita, non prodescent, quia vnusquisque propriam mercedè accipiet secundum proprium laborem, non secundum aliena, vt ad Ro. 3. dicitur. Nec dignè ab ecclesia expenderentur: quia solutio poenæ est vilissimum ecclesiæ donum. Nec piè ecclesia ageret relaxando poenas: castigare enim alios potius est pietatis, quàm remittere poenas.

¶ **DE NIQVE** probatur, quòd merita Christi non sint thesaurus indulgentiarum. Primò, quia assertio illa est sine autoritate scripturæ. Et si afferatur autoritas Rom. ecclesiæ, remaneret periculum exponendi ecclesiam hæreticorum irrisioni: dum non possemus redere rationem de hac, quæ in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundò, quia locum habent primò inductæ rationes etiam hic, scilicet quòd indulgentiæ non essent indulgentiæ, sed satisfactiones per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias poenitentiales satisfactio eneruatur. de poe. & re. cum ex eo. non dixit mutatur, sed eneruatur. Et similiter clauies non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere clauies non soluere: si soluunt, totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertio, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solum pro poenæ relaxatione expenderentur cum ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio poenæ.

¶ Quarto, sanctus Tho. & Bonauen. dicunt opera nostra bona meliora esse quàm indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multò meliora bona, quàm opera nostra bona, constat. ergo meliores sunt indulgentiæ quàm nostra opera bona, quòd est contrarium primæ propositioni. Aut ergo indulgentiæ non sunt merita Christi: aut omisiss omnibus indulgentiæ sectandæ, sunt, scilicet Christi merita.

¶ Quintò, Consultitur communiter à doctoribus, quòd post indulgentias nihilominus sit ieiunandum: quia nemo scit verum odio, vel amore dignus sit. Tunc sic, Aut illa sententia est impia in Deum & ecclesiam: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum.

¶ Primò, quia sic clauies ecclesiæ nihil faciunt certi: quòd est blasphemia: & indulgentia esset incerta donatio: ac per hoc impia illusio ab ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi, & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis. Secundò, quia si per indulgentias impenduntur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quàm Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportionè bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgentiarum, aut indulgentiæ præferendæ sunt omnibus operibus diuinorum præceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorum sanctorum minus consonat, quàm merita Christi non sufficientiant.

¶ Septimò, Nulli datur gratia contritionis, quin simul ei detur merita Christi, ergo sine indulgentiis habet quis thesaurum meritorum.

¶ Octauò, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum, ergo remittet mortem eiusque poenas. Probatur sequela: tum quia alioquin esset infirmus: tum quia potens est remittere poenâ æternam.

¶ **DE MV M** arguitur, Si absoluere in indulgentiis est dispensare thesaurum Christi, ergo aliæ etiam absolutiones dispensabunt thesaurum Christi: & præcipue ab excommunicatione, quando quis particeps sit meritorium Christi & ecclesiæ.

Opusc. Caiet.

GG

¶ Pret

Præterea, Si absolvere in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

C O N C L U S I O .

Indulgentiarum thesaurus merita sunt Christi & Sanctorum.

I N O P P O S I T V M Est sententia sacrorum doctorum.

Ad euidenciam huius quætionis monstrandum est, merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesaurum indulgentiarum, autoritate apostolica tenemus, in extrauaganti siquidem Clemētis sexti de poen. & re. vnigenitus dicitur de thesauro meritorum Christi. Quem quidem thesaurum per beatum Petrum cæli clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispensandum: & propriis rationabilibusque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenæ temporalis pro peccatis debita, tam generaliter, quam specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent: verè poenitentibus & confēsis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita aduinculum præstare noscuntur. Hæc ibi: Post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autem ex duobus huius decretalis autoritas penultima. Primò, ex decretis distinct. 19. in canonicis: ubi epistolis decretalibus Romanorū pontificum primus autoritatis locus post sacram Scripturam decernitur: & ibidem ca. 1. ubi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundò, ex eo, quòd de vna parte sacramenti poenitentia, scilicet satisfactione docet: constat namque extra de hæreticis, ad abolendam, nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quòd Ro. ecclesia facit & prædicat: credendum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum sic esse. Nec somniauit aut finxit sibi Ro. ecclesia thesaurum istum indulgentiarum, sed ex Scripturæ sacræ autoritate, certaque inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur.

Meritum à satisfatione diuersum est.

Ad cuius clariorem noticiam differentia inter meritum & satisfationem prælibanda est. Meritum condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita quòd debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonum certamen certavi, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio poenæ: tunc enim debitor poenæ facit satis iustitiæ, quando debitam poenam exoluit: adæquando enim solutionem debito, satis proculdubio facit. Nec meritum & satisfactio ad eò à se inuicem elongantur, vt non coeant sæpè in vnum idemque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meriti: & quantum habet mali poenæ, tantum habet satisfationis. Verbi gratia, Ieiunium vt opus bonum est meritorium: idemque vt est poenale est factisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfationem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam quæ meretur solo Christo excepto, nullus enim potest mereri foelicitatem æternam alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meritum enim Christi & non aliorum per sacramenta communicatur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli Baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, vt patet quum vnus implet sacramentalem poenitentiam pro altero. Et ex hac differentia prouenit, quòd sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedem suam in ipsis sanctis: quoniam ipsis solis profuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerunt, primum quidem soluerunt debitam pro illorum peccatis poenam: deinde si plus poenalitatis habuerunt, quam poena ipsorum peccatis debita exigeret, remansit illud plus tanquam ipsis sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quòd à quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis sanctis non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis aut ipsius sancti, sed propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabundanter passa est voluntariè. Ex eo namque, quòd persona patiens non habet propria poenarum debita pro peccatis, prouenit quòd satisfationes superflue non possunt in ipsis remunerari, seu rectius loquendo, non possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniam constat sanctos multos multò plus passos, quam ex peccatis suis debuerint pati: consequens est, vt multa satisfactoria remanserint superflua ipsis sanctis. Patet autem sanctos satisfactoriè plus exoluisse, quam debuerant pro peccatis suis. Tum quia beata Virgo nulla satisfatione pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa sibi: eius enim vita cunctas illustrauit ecclesias: & de ipsius dolore scriptum est, Et tuam ipsius animam pertransibit gladius. Iob quoque testatur ca. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi

arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tam mentis inops, vt dicat Laurentium, Vincencium, reliquosque tanta passos martyres, omnibus illis poenis indiguisse, vt satisfacerent pro poena peccatis suis debita? Superflua igitur multa satisfactoria sanctis vltra ingens pelagus superfluentis satisfactionis Christi, qui pro totius mundi peccatis, vt Ioannes Euangelista testatur, satisfecit: vt etiam ex hoc patet, quòd si totus mundus possit omnia peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactione Christi euolaret ad cælum. Et tamen constat, quòd tanta hominum multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactione, superfluere illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorum quatenus satisfactoria superflua, thesaurum indulgentiarum constitui intelligito, si non vis errare. Et quidè quòd huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: quòd verò remanserint pro nobis, & quòd remanserint dispensanda per militantem ecclesiam, manifestari oportet.

Et primum, scilicet quòd ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, vt nobis comunicata, pro nobis satisfacerent tanquam si ipsi sancti viuentes ea intentione fecissent, vt poenas nostris peccatis debitas ipsi exoluerent, monstratur, tum ex eo quòd non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autem vt satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, non per accidens, puta quia defuncti, in quibus fructificet: sed per se, quia scilicet suapte natura omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operatibus, nec in aliis effectum habere possent, eo ipso quòd satisfactoria supererogationis sunt. Tum quia vnitas ecclesiæ exigit, vt quælibet suorum ciuium, quæ possunt esse vtilia reipublice Christianæ, ordinata à Spiritu sancto ecclesiæ regente, sint ad vtilitatem ipsius ecclesiæ. Constat autem satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatem ecclesiæ cedere: vt patet ex eo, quòd per propriam intentionem ipsorum Sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciendum pro isto vel illo ecclesiæ membro, debente satisfacere pro suis peccatis. Consentaneum igitur rationi est, quòd hæc satisfactoria supererogatoriè facta à sanctis, ad vtilitatem aliorum membrorum ecclesiæ ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est satisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui fecerunt, satisfacere non possunt, dixit autem, vtilitas propria: quia non ex communibus, sed propriis iudicandum est de rebus. Tum maximè, quia Paulus Apostolus ad Col. 1. hoc de suis satisfactoriis testatur, dicens. Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ de sunt passionum Christi in carne mea pro corpore eius, quòd est ecclesia. Vbi clarè videre potes, intentionem adimplentis in propria carne passionem deficientem passioni Christi ad conficiendam mensuram à Deo definitam pro ecclesia. Idem autem est iudiciū de Paulo & aliis sanctis: vt ex August. super Psal. 68. afferente dictam Apostoli sententiam, patet. Secundum autem, scilicet quòd thesaurus iste meritorum, vt satisfactoria sunt, dispensandus sit per summum Pontificem, facile manifestatur: quoniam commune omni Reip. est, vt illius princeps dispensator sit communium bonorum illius Reip. nam sine omni contradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidem quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad commune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quædam communia ipsius ecclesiæ: vt pote pro ipsa facta & relicta, vt patet ex dictis. Consequens igitur est, vt ad eum qui totius ecclesiæ curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti ecclesiæ, ideo ad solum Ro. Pontificem spectat dispensare, non pro libito donare thesaurum istum. Et quoniam per indulgentias remittitur poena temporalis debita pro satisfactione peccatorum (vt dicta extrauagans dicit) nec Papa potest illam remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorum ad istum, cui remittit, ideo apostolica sedes in dicta extrauagante, & sacri doctores theologo Spiritu sancti lumine illustrante concludunt & rationabiliter dictam thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quòd indulgentia absoluendo hunc à tanta poena pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactoriis quantum æquiualeat tantæ poenæ, quæ relaxatur, & simul sit opus misericordie, remittendo huic poenam: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactionem aliorum pro eo, sic enim terrestris Hierusalem descendit de cælo per imitationem: quoniam vniuersa vix Domini misericordia & veritas. Ex quibus patent omnia præmissa.

A D P R I M A M Obiectionem in oppositum dicitur, quòd indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundum quòd est absolutio & remissio poenæ, sic iudicis actus est & dicitur, secundum verò quòd est applicatio satisfactionis ad hunc, sic dispensatio est & dicitur: & secundum quòd efficit exolutionem poenæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactionem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter responderetur, quòd indulgentia, vt respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis vt respicit diuinam iustitiam, sit solutio vsque ad minimum quadrantem. Est enim solutio, sed non ab hoc, & istud est maxima gratia, quòd soluat debitu meum non à me. Nec hoc

hoc est mirum, aut nouum in myſteriis eccleſiæ: quum etiam in Baptiſmo omnia donari grauoſè concedamus, eodem modo, ſcilicet vt omnia ſoluantur non per Baptiſmum, ſed per Chriſti meritum, quod illi per Baptiſmum communicatur. Celerius dicam, Tanto vinculo iunxit Deus iuſtitiam miſericordiæ, vt peccatis noſtris parcere ſic voluerit, vt tamen per vnigenitum ſuum Filium ſuæ iuſtitie ſatiſfieret pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit vt non ſolum debita remitteret, ſed ſatiſfactorem daret. Nihil ergo ſecundum diuinæ ſapientie ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac miſericordiæ, ex hoc quod interuenit ibi etiã ſolutio per Chriſti & ſanctorum merita ſatiſfactoria. Argumentum verò procedit, ac ſi hæc duo eſſent incompoſibilia: quæ, vt dictum eſt, ſe conſequentur ſecundum ordinem diſpoſitionis diuinæ: vt ex dictis clare patet. Ad vltiorem verò ſequelam (ſcilicet, ergo concedens obligat ſe ad ſatiſfactionem) dicitur quod nec apparentiam habet. Et quum probatur, quia hoc modo ſatiſfacit per alios, reſpondetur, quod ad bonum ſenſum admittendo, quod Papa dando indulgentias, ſatiſfacit per alios, hoc eſt, applicat aliorum ſatiſfactionem: hinc etiam nulla ratione apparenti ſequitur, ergo Papa obligat ſe ad ſatiſfactionem: aliud eſt enim applicare huic alienam ſatiſfactionem, & aliud eſt obligare ſe ad ſatiſfaciendum pro illo, ſicut aliud eſt volare, & aliud ſedere.

¶ Ad ſecundam negatur, quod ſic virtute clauium nihil fiat: ſit nanque non ſolum applicatio operum ſanctorum ad iſtum, ſed & abſolutio iſtius à poena pro peccatis ſuis debita ſit: vnde & verbum Chriſti, Quodcunque ſolueris, ad literam adimpletur. Et ſimiliter negatur, quod ſic virtute clauium nihil fieret: niſi quod de facto ſit. Et ad probationem, quia merita ſanctorum, ſi ſunt, non relinquuntur à Spiritu ſancto otioſa, reſpondetur, quod huiusmodi ſanctorum merita ſatiſfactoria ſunt facta pro eccleſia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo non operantur in hoc vel illo particulari, niſi fuerint applicata ab ipſo Deo vel eius vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operantur abſque applicatione: quia ſunt communia, nec ſunt otioſa: quia ad hoc ſuaſpe natura ſunt ordinata, & applicata, vt non aliter operentur.

¶ Ad tertiam de operibus ſanctorum irremuneratis, dicitur quod communicando in abuſu vocabulorum, hoc eſt, accipiendo irremuneratum, prout ſumitur à ſic dicentibus, hoc eſt, non ſortita ſuum fructum in ipſis ſanctis. Sic inquam loquendo reſpondendū eſt, quod opera bona ſanctorum dupliciter ſumi poſſunt, ſcilicet vt meritoria: & ſic omnia ſunt remunerata in ipſis ſanctis, vel vt ſatiſfactoria: & ſic ea quæ ſupererogauerunt, non ſunt remunerata in ipſis ſanctis, ſed relicta ſunt remuneranda in nobis. Et contra hoc probationes non militant. Non prima, ſcilicet non ſunt condignæ paſſiones huius temporis: quia de paſſionibus noſtris ſecundum ſubſtantiam operis, ſeu, vt ſunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autem reſpicit opera & paſſiones vt ſunt ex charitate, ſeu gratia Dei. Non ſecunda, ſcilicet Deus præmiat vltra condignum, tum quia Dei præmio operum: vt ſunt meritoria, intelligitur ſententia illa: tum quia non ex defectu largitatis præmiantis, ſed ex excellentia ſancti operantis prouenit, quod opus ſuum vt ſatiſfactorum non remuneratur in ipſo ſancto, hoc eſt, non ſatiſfacit pro ipſo: quia ipſe non eſt debitor poenæ pro qua ſatiſfactio ſit. Non tertia, ſcilicet, quod opera ſupererogationis non remunerarentur in ipſis ſanctis, ſed in nobis, &c. quoniam opera ſupererogationis vt ſunt meritoria, remunerantur in ipſis ſanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcunque ſupererogaueris, ego cum rediero, reddam tibi. Sed in quantum ſupererogant poenalitates, ſic propter ipſorum ſanctorum excellentiam non poſſunt in ipſis ſanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens ſequi, ſed omnia conſonare, habet enim rectæ rationis ordo, vt quis prius pro ſe ſatiſfaciat: & ſi ſupererogat ſoluendo quod non debet, non pro ſe, ſed pro alio ſoluat. Nec ex hoc, quod diximus eadē opera eſſe remunerata in ſanctis & in nobis, ſequitur, ergo nulla ſunt ſanctorum opera irremunerata in ipſis. Nam quum dicitur, quædam eſſe ſanctorum merita relicta irremunerata, nõ ſit diſtinctio operum quaſi, quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: vt argumentum interpretatur, & male: ſed ſit diſtinctio conditionum etiam vnus & eiſdem operis. Et eſt ſenſus, quod opera ſanctorum in quantum ſunt meritoria, ſunt remunerata in ipſis ſanctis: in quantum verò ſunt ſatiſfactoria, ſunt relicta irremunerata, quantum ad illud poenalitatis quod ſupererogauerunt. Vbi patet abſque controuerſia omnia conſonare.

¶ Ad quartum dicitur, quod vir ſanctus poteſt iudicari dupliciter, primò in quantum operatur ex ſuo libero arbitrio, & ſic nullus ſanctorum impleuit ſufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo in quantum operatur ex gratia diuina, & in exiſtente & aſſiſtente: & ſic quilibet ſanctus ſufficienter impleuit mandata Dei in his, quæ obſeruauit eos laudamus. Et ſi contra hoc probationes aſſiſtentis aſſerantur, reſpondetur, Et ad primam dicitur, quod ſi verba Domini integrè aſſerantur monſtrant oppoſitum. nam Dominus dicit, Quum feceritis omnia quæcunque præcepero vobis, dicite, Quod

deuimus fecimus, ſerui inutiles ſumus. Vbi vides, quod dicendo, Quod deuimus fecimus, monſtrat eos impleſſe mandata ſufficienter, alioquin non fecerunt quod debuerunt: nam debuerunt ſufficienter implere. Non eſt autem verum, ſeruum, qui fecit quod debuit, inutilem citrà feciſſe: quoniam ſi citrà feciſſet, iam non feciſſet quod debuiffet. Sed verum eſt, quod eſt vt ſic non ſupererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui enim non facit niſi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex iſta autoritate nihil aliud habetur niſi quod ſancti ex hoc, quod impleuerunt præcepta Chriſti, non ſupererogauerunt, cum quo ſtat, & quod ſufficienter mandata Chriſti implere potuerunt, & ſupererogare, vt ſic non ſolum fecerint quod debuerunt, ſed eſſent ſerui inutiles in domo Domini. Ad ſecundam dicitur: quod oleum, quod ſapientes Virgines timuerunt ſibi non ſufficienter, ad meriti conſcientiam ſpectat, & non ad poenalitates. Ad tertiam dicitur, quod falſum eſſe conſtat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quam poſſit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum, præcepiſſe aliquod impoſſibile. Falſum quoque eſt ſub præcepto de Deo diligendo, cadere quod homo diligit quantum poteſt: intelligendo ſic, quod ſi dilectionis aliquem actum poſſibilem ſibi omittat quis, peccet, vt patet ex hoc, quod multi dilectionis actus ſpectant ad opera ſupererogationis: vt bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra neceſſitatis caſum. perfectionis ſiquidem eſt hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quod homo diligit Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc ſenſum, quod nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde ſuo, in mente ſua, in viribus ſuis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, vt ſonat non quid agere hic debemus, ſed quo tendere debemus, monſtrat ſecundum Auguſt. Vnde patet quod ſancti impleuerunt hoc præceptum, & ſupererogauerunt. Ad quartam dicitur, quod ſancti per martyrium extra neceſſitatis articulum faciunt plus quam debent: quia ſupererogant. Et rursus in articulo neceſſitante ad martyrium pro confeſſione fidei, ſupererogant ſape quo ad ſatiſfactionem: dum plus patiuntur voluntariè quam pro peccatis ſuis debeant. Ad quintam dicitur, quod doctrina hæc, ſuper ſcripturas & rationes & autoritates Rom. eccleſiæ ſanctorumque doctorum fundatur. Et non ſolum temerariæ præſumptionis eſt contrarium dicere, verum indiſciplinatæ mentis eſt non acquieſcere tot allatis, vltra autoritatem ſanctorum Thom. & Bonauenturæ, & infinitorum doctorum ſequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quam philoſophia non quærere certitudinem mathematicam: ſed niſi rationi conſentanea, ſimulque à communi doctorum ſententia probata in moralibus, vt certa habeamus, confundere neceſſe eſt omnia.

AD PROBATIONES Deinde ex autoritatibus ſanctorum reſpõdendo dicitur, quod cum hoc, quod omnes ſancti aliquod peccati debitum habuerunt, pro quo quandiu viuunt orare poſſunt, non quod oporteat eos ſemper peccatum habuiſſe coæuum, quandoque enim ſine omni peccato fuerunt, ſed quia quandoque peccauerunt, ſtat quod multa ſupererogationis & meritoria, & ſatiſfactoria fecerint: qui enim dimitti orat ſibi peccata, fatetur ſe debitorem. Et hoc in tota vita verificatur, quantum eſt ex parte noſtra: quamuis ſecus ſit ſi ſecundum adiunctam Dei gratiam ſancti iudicentur. Et ne ſæpius idem repetatur, diſtinguitur, quod ſancti, & ſua opera dupliciter iudicari poſſunt. Primò ſecundum ſe, & ſecundum proprias vires: & ſic ſunt ſemper debitores, & damnabiles, non implentes mandata Dei: iuxta illud Iſaiæ, Vniuerſa iuſtitie noſtræ quaſi pannus menſtruatæ. Alio modo ſecundum gratiam Spirituſ ſancti in ipſis & operibus ſuis, tam in formantem, quam aſſiſtentem: & ſic implent mandata, & non ſunt debitores, ſed creditores, digni vita æterna ex ipſis ſanctis operibus ſuis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud I. Ioannis tertio, Omnis qui natus eſt ex Deo, non facit peccatum, quoniam ſemen ipſius in eo manet: & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt. Et illud Apoſtoli ad Ro. 8. Nihil damnationis eſt his, qui ſunt in Chriſto Ieſu. Et illud eiſdem ad Tim. Bonum certamen certavi, curſum conſummaui, fidem ſeruauui, in reliquo reſoſita eſt mihi corona iuſtitie, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. Vnde prudentis ſectoris erit diſcernere, quando ſcriptura, vel ſanctorum doctrina loquitur de nobis, aut operibus noſtris, ſecundum quod ſunt noſtra, & ſecundum quod ſunt diuinæ gratiæ: omnia enim mala verificantur de nobis, & noſtris ſecundum quod ſumus noſtri, vel ſunt noſtra: & rursus ſimul infinita bona verificantur de eiſdem, vt ſunt diuinæ miſericordiæ, ac gratiæ: vt patet ex his ſcripturæ locis & multis aliis, quæ afferri poſſunt. Et hinc habes ſolutionem huius & ſequentiū, & ſimilium obiectionū: nam cum hoc, quod omnes ſancti ſunt ex ſe debitores, ſtat quod ex diuina gratia operando, ſupererogant. Et ſimiliter, quod ſint impij ex ſe: & orando ex diuina gratia merentur non imputari ſibi impietatem. Et ſimiliter Deo ignoſcente, hoc eſt gratiam dante, implent mandata: non homine ex ſe ipſo implente. Et ſimiliter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et ſimiliter vix vitæ hominum laudabil

dabili, si sine gratia (diuinæ misericordiæ effectū) iudicetur. Et similiter si quid iusti habuero secundum humanam iustitiam, iudicem meum deprecabor. Et similiter omne opus bonum optimè factum, in quantum est ex nobis factum, peccatū est, sicut pannus menstruat: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatum, sed meritorium & supererogatum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quod simpliciter & absolute & non secundum quod ex nobis est, omne opus bonum optimè ex charitate factum, est peccatum veniale, non responsione, sed sensu, aut igne opus est: nam secundum hoc beata Virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamen Aug. dicit gratiam collatam esse ad peccatum ex omni parte vincendum. Et ex hoc sequitur contra Apostolum, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur contra Ioannem Euangelistam, quod etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectionum ex autoritate Sanctorum.

AD OBIECTA Autem contra naturalem utilitatem ex superfluis Sanctorum meritis, respondetur. Et ad primum, Vnusquisque propriam mercedem, & secundum proprium laborem, dicitur, quod ut patet, de mercede loquitur: merces autem merito respōdet: & nos idē dicimus quod quilibet sibi soli meretur. Nos autē de poenarū remissione loquimur, dicentes quod vnus potest satisfacere per alium.

¶ Ad secundum (quod non dignè expenderet illa ecclesia) dicitur quod dignissima expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis poenæ in comparatione ad dona spiritualis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & cōmensuratum donum meritis Sanctorum, in quantum sunt satisfactoria: quoniam ut sic non nisi exolutiua temporalium poenarum sunt.

¶ Ad tertium (quod non piè ageret ecclesia) dicitur, quod piissimè mater ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

AD OBIECTA Denique contra thesaurū indulgentiarum ex meritis Christi, respondetur. Et ad primum iam patet ex dictis, quod cum autoritate nō solius Ro. ecclesiæ, sed sacræ Scripturæ, Sanctorum & doctorū hoc dicitur. Et si solius Ro. ecclesiæ autoritate definitiua diceretur, sufficeret ad rationem reddendam de ea, quæ in nobis est, fide, non minus, quā si autoritate generalis concilij definitum esset. Hæretici autē sicut refutare possunt Ro. ecclesiā, ita & concilium. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papam dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatū, hæreticū se experietur qui contraxerit. Et in concilio Florent. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorum, dicentium, Approbamus quod approbat Rom. ecclesia, & reprobamus quicquid reprobat Rom. ecclesia.

¶ Ad secundum iam dictum est, nisi ad subiunctā ex canone autoritate malè allatam: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, quod sunt enervationes ratione indiscretionis.

¶ Ad tertium similiter dictū est & probatum, quod nulla sit irreuerentia.

¶ Ad quartum dicitur, quod opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarum: & non meritis Christi & Sanctorum, quæ non sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter & non formaliter, ut non sit mirum si seipsum interimit.

¶ Ad quintum dicitur, quod conciliū illud pium est, quod clauis ecclesiæ, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi vel nihil certi, potest intelligi dupliciter. Primum, quantum ex seipsis: & sic dicitur quod faciunt certū quid, & oppositū est impiū. Alio modo per accidens, puta propter indispositionem materiæ, vel subiecti, & sic contingit non solum clauis ecclesiæ, sed & baptismū non habere certum effectū: puta, si adultus suscipiat ablutionem occulto animo non suscipiendi baptismum: tunc enim nec characterem recipit. Et si cum animo solum peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiam tamen non suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatem de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sumus certi quod clauis habet certissimū effectum in subiecto disposito ad earū effectū: & similiter indulgentia est certa donatio disposita ad illam. Vnde nulla est illusio, si applicatur verè poenitentibus, nec insufficiētia meritorum Christi & Sanctorum: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in facto non hominis solius, sed Dei misericordis, donando verā contritionē, prouenit quod non quiescimus à nostris poenitentibus post indulgentias. Et quum secundò adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficiētia, aut dubito, respondetur quod plus oportet addere, scilicet suscepta in me seu participata à me. Credo enim indubiè merita Christi applicata per indulgentiam mihi, & participata à me, seu suscepta in me, esse sufficiēter exolutiua debitas à me poenas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata, quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autē dubiū est sanctū. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactiones, non tanquā meliores satisfactione Christi sed quia melius est duplici via satisfacere, quā vna

tantum: & plura bona sunt satisfactio Christi & mea, quā satisfactio Christi tantum. Ad confirmationem dicitur, quod merita Christi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiarum efficacia: indulgentiæ enim, quas consequuntur Christi fideles, nihil aliud sunt quā remissiones suarum poenarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones poenarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut ecclesiæ ita nec indulgentiæ: & tamen cum hoc stare liquet, quod remissiones fiant per merita Christi.

¶ Ad sextum dicitur, quod appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, non quod insufficientis sit Christi satisfactio, sed ut plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo inquit ea quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia.

¶ Ad septimū dicitur, quod non est hæc ecclesiæ doctrina, ut thesaurus meritorum Christi & Sanctorum ita cōmissus sit ecclesiæ dispensationi per indulgentias, quod sine ipsis non dispensetur à Christo summo Sacerdote. Sed ista consequentia non valet, thesaurus ille potest haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: stat enim quod multis modis participari possit à Christi membris.

¶ Ad octauum dicitur negando sequelam, non ex insufficientia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapientiæ dispositionem ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurum ecclesiæ ad remittendum poenam mortis: & propter disparitatem poenarum ex parte nostri. Poenarum siquidem nostrarum quædam sunt poenæ naturales & quædam personales: hoc est, quædam consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale, & quædam sunt nobis debita propter actualia peccata nostra. Illæ poenæ quas incurrimus propter infectam naturam, reseruantur vsque ad renouationem naturæ, quæ in resurrectione fiet ex merito etiam passionis Christi: quoniam ipse mortem nostram vtranque, scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittuntur per indulgentias: quoniam spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ verò, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens enim vita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia: vnde etiam in Baptismo persona, non natura sanatur. Et quia mors cum suis poenaliatibus est poena naturæ, ideo merita Christi per indulgentias applicata ad poenam mortis non se extendunt. Vnde patet, quod non ex infirmitate meritorum Christi, sed ex natura poenæ & status præsentis prouenit, quod poena mortis non remittitur per illam in hac vita. Nec ex hoc quod remittunt poenam æternæ mortis sequitur, ergo & temporalis mortis poenam: tum quia æterna sensus poena est de numero personalium poenarum, mors autem de numero naturalium. Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoriis absolute, & aliud de eisdem, ut superfluis sacramentis, ut per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa enim absolute in sacramentis tollunt poenam damni & sensus æternam, potius per viam concomitantæ, quā per satisfactionis. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quod non hostili poena puniendus est, quod est tollere poenam æternam, soli enim hostes exterminatricè poena digni sunt: Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi, merita ut satisfactoria exhibet.

AD Demum obiecta contra hoc quod absoluteioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorum, respōdetur: Et ad primum dicitur, quod non est par ratio de actu absoluteionis in indulgentiis, & de aliis absoluteionibus, siue censuris, siue aliis sine sacramenti exhibitione. Tum quia absoluteio ista respicit tertiam sacramenti poenitentiae partem, scilicet poenitentialem satisfactionem (supplet enim eam) Christi autem merita directe ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absoluteiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absoluteio ista est à poena debita apud diuinam iustitiam in hac vita vel alia: aliæ verò absoluteiones sunt à poenis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quod ad istas remittendas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas verò ultra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per veram poenitentiam, & meritorum Christi dispensatio, non ad libitum applicatio: quoniam ministri non est remittere poenas principali debitas, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) ut ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quod sicut in sacramento poenitentiae clauis respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent positiuè, ligandi autem negatiuè quo ad clauem potentiae, quamuis positiuè ad vtranque se habeat clauis scientiæ ita in indulgentiis inuenitur, quod clauis scientiæ positiuè decernit solutionem & ligationem: clauis verò potestatis positiuè quidem absoluit, negatiuè autem ligat: quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quā non absolueri ex iudicio & autoritate clauis scientiæ. Vnde non soluere absolute non est actus clauis, qui est ligare: sed ex iudicio clauis non soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc patet, quod licet effectus solutionis & ligationis fit sine clauibus: ipsum tamen

tamen soluere, vel ligare non est in militanti ecclesia sine clauium exercitio. Augustæ die 7. Octob. an. 1518.

Q V A E S T I O II.

Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectio.

VAERITVR vtrum dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectio. Et videtur quod sic. Primo, quia actus non meritorius est imperfectio: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c. Secundo, quia indulgentiae sunt relaxationes poenarum debeataram: perfectorum autem est poenas amplecti, non fugere: quonia situnt cruce Christi: vt de sanctis Andreas, Laurentio, & Vincetio legitur. Tertio, quia secundum doctores sacros, habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctam poenitentiam, quam si propter indulgentias omittat illam: perfecti autem æmulantur charismata meliora: imperfectorum igitur est, indulgentiis incumbere. Quarto, quia indulgentiae non prosunt, nisi ad relaxationem poenarum canonicarum: sed non nisi criminosis publicè imponuntur canonum poena, quia sunt publicae poenitentiae partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

C O N C L V S I O.

Operam dare indulgentiis, communis est actus perfectis, & imperfectis in charitate constitutis, si poenis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt.

A D huius euentiam sciendū, quod indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad poenam temporalem propriis peccatis debitam ex poenis Christi & sanctorum, secundum traditionem ecclesiae Rom. vt patet in extrauagati Clemētis 6. & multorum Romanorum pon. apostolicis literis. Hac autem suppositione facta (in alia quaestione adhuc magis probanda, quam in tractatu de indulgentiis firmauerimus) consequenter dicendum est, quod quum actus iste, qui est satisfacere per alium, non sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectioem moralem annexam: quonia cum feruenti charitate & propitissima voluntate per seipsum satisfaciendi, stat quod tali modo, scilicet per sanctorum poenas velit satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tantò magis intendere, quantò liberior à debita poena, & gratior esse debet propter hoc cumulatum beneficij. Sed est actus de genere bonorum moralium: est enim appetitu recto appetibilis, vt pote ablatius impedimentorum ad caelestem patriam. Poenae enim peccatis debita impediunt ingressum ad eternam beatitudinem, vnde tantum oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis poenis omnibus debitis pro suis peccatis, liberæ ab omni malo poenae, omnium bonorum aggregatione perfectum statum assequatur. Nec solum est moraliter bonus, sed etiā meritorius, si fructuosus est: quonia non nisi existentibus in charitate indulgentiis profunt, vt ipsa concessio formae monstrat, dicendo verè poenitentibus) omnes autè actus humanos ex charitate procedentes meritorios esse constat. Nec solum est meritorius aeternae vitae, sed consonus etiā perfectis viris: quonia continuè suspirantibus ad caelestem patriam, & cupientibus dissolui, & esse cum Christo consonat omnia recta acceleratiua caelestis ingressus: constat autem exolutionem poenarum debeataram pro peccatis acceleratiua esse caelestis itineris: quonia impedimenta ingressus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet, quod dare operam indulgentiis, est actus communis perfectis & imperfectis in charitate constitutis, si poenis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et confirmatur: quia omnibus quantumcunq; perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorum numero constat esse debitum poenae pro peccatis, quod autem consonat petere, consonat & querere. Consonat igitur etiam perfectis querere debitum poenae pro peccatis suis debita exolui per satisfactoria opera Christi & Sanctorum.

A D PRIMAM autem obiectionem dicitur, quod sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & verus formaliter intellectus: hoc est, quod indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Commune est enim satisfactoriis omnibus (sive per seipsum homo satisfaciatur, sive per alium viatorem, vel sanctum) quod meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, non est aliud, quam liberari à debito: ex hoc autem, quod aliquis à debito liberatur, non meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cum hoc autem, quod indulgentia, quae, quo ad fructum, satisfactoria est, non sit meritoria, hoc est, Christus, & sanctos sonat, non est meritorium, stat, quod aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solum ex genere operis (puta subuenire ecclesiae, aut orare) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimenta sui ingressus ad aeternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

Ad secundam dicitur, quod perfectorum est poenas promotius sui vel aliorum ad aeternam vitam amplecti. Poenas autem ex propria culpa impeditiuas aeternae vitae, non est perfectorum iterare, sed quam citius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditus semper inueniatur pro caelestis patriae ingressu. Constat autem poenas pro pec-

catis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus caelestis: & ideo à perfectis per se, vel per alium citius sunt exoluendae.

Ad tertiam dicitur, quod nihil obstat dictis consilium de meliori bono: quod, scilicet melius facit consequutus indulgentiam, si per seipsum satisfacit. Nam proculdubio melius est duobus modis satisfacere, quam vno, scilicet per alium, & per se, quam per alium tantum. Et rursus, per alium satisfacit, solum, sed per seipsum, & satisfacit & medela adhibetur: poenitentia enim per se seipsum impleta est, non solum satisfactio, sed medicina. Cum his enim stat, quod perfecti emulando charismata meliora, sectentur etiam indulgentias, vt expediti sint ad vitam aeternam.

Ad quartam dicitur, quod multa falsa continet. Primum est, quod indulgentiae non prosunt nisi ad relaxationem poenarum, quae per canones poenitentiales impositae sunt: patet enim hoc esse falsum ex ipsa forma concessiois, sonantis remissionem poenarum iniunctarum: iniunctae autem sunt siue secundum canones, siue secundum arbitrium confessoris. Aliud falsum est, quod poenae canonum pro solis criminibus publicis imponi possunt: quum constet in foro poenitentiali posse imponi, vt pro secretis secretè poenitentiam agant.

Aliud falsum subintelligitur, reprobatur in alia quaestione, scilicet, quod sub poena canonica non includatur etiam poena simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiam esse falsum: quod non iudicat Deus bis in idipsum: iudicaret autem bis, si semel per seipsum, & semel per suum vicarium, temporalem poenam satisfactoriam pro peccato exigeret: quod contingeret, si poenitentia à sacerdote secundum canones imposita, non euacuaret pro sua portione poenam satisfactoriam apud Deum. Et hinc est quartum falsum, scilicet, quod remissio poenitentiae iniunctae adepta per indulgentias, non sit remissio poenae debita pro satisfactione peccati apud Deum: vt in alia quaestione manifestauimus. Quocirca cuiusque obnoxio poenae temporali pro satisfactione cuiusque actualis peccati profunt indulgentiae, siue sint iniunctae secundum canones, siue confessoris arbitrio. Et etiam si non sunt actu iniunctae, dum modo ecclesia seruatis seruandis in forma indulgentiae etiā ad non iniunctas poenitentias extendat illam: vt aliàs hoc, scilicet de non iniunctis, manifestabitur. Et quia tam perfecti quam imperfecti, tam sani, quam infirmi, tam morituri, quam diu victuri, tam impediti, quam non impediti in charitate constituti, rei possunt esse alicuius poenae temporalis pro satisfactione suorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur à fructu indulgentiarum, qui voluerit earum particeps fieri, rarique videntur esse adeo satisfacientes per seipsum, qui non egeant indulgentiis: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam à debitis se absolui curent. Augustæ die 2. Octobris, 1518.

Q V A E S T I O III.

Num occurrenti pauperi negans elemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

V A E R I T V R vtrum occurrenti pauperi negans elemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet. Et videtur quod sic.

Primo, quia agit contra ordinem diuini praeccepti: quo quis primo seruare tenetur praeccepta, seu mandata Christi, quam acquirendis vacare indulgentiis: vtpote quia hoc non est mandatum, sed voluntarium.

Secundo, quia talis agit contra illud Ioan. Si quis viderit fratrem suum necessè habere, & clauerit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in illo: prima Io. 3. Et si dicatur quod sola extrema necessitas obligat ad mortale: contra, tum quia secundum hoc charitas nunquam vel rarissime locum haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatè extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandum est in aliis.

C O N C L V S I O.

Negans elemosynam, quando tenetur eam facere, vt seruet ad tempus indulgentiam, peccat.

A D euentiam huius considerandum est, quod ad hoc, quod aliquis actus humanus sit peccatum, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, sed soli summè boni actus effugeret rationem peccati, sed exigitur quod sit inordinatus: nisi enim à diuino ordine declinaret, peccatum non esset. Deordinatio autem actus effusivae pecuniae sicut & ceterarum moralium actionum, tunc tantum est, quum vel non sua, vel ad id quod non debet, vel quum non debet, &c. impeditur pecunia: nisi enim aliquid quod debuerat adesse, desit, aut quod debuerat abesse, adsit, peccati ratio non solvatur: quocirca ad debiti rationem oportet spectare peccati iudiciū. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in elemosynas daret, quam si expederet eas in humanis officiis defunctorum, quae sunt consolationes viuorum: non tamè peccaret expedens eas pro honorabilibus exequiis, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarum humanus iuxta statum personae & patriae morè non est deordinatus. Vnde in proposito, quum dare elemosynam sit praecceptum affirmatiuum, obligans tantum pro loco & tempore: si in casu loquimur, quo praecceptum de elemosyna obligat, non est dubium, quod

Opusc. Caiet.

GG 3

negans

283

negans illam, vt det pro indulgentia peccet: non enim sunt facienda mala, vt veniant bona. Si aut sumus extra casum, in quo præceptum de eleemosyna obligat, quauis pauper occurrat petens eleemosynam, licite potest quis omittere eleemosynam & dare pro indulgentia non minus, quam posset illam simpliciter omittere, & quam posset pecuniam illam in usus suos conuertere. Vnde Dominus Mariam a discipulis defendit, obiicientibus quod pretiosum unguentum, quo multis potuisset subueniri pauperibus in vnum humanum opus perderet: affirmans quod bonum opus operata est. Vbi ex subiuncta ratione, Pauperes enim semper habebitis, &c. docuit, quod concurrentibus duobus bonis, altero continuo, altero pro instante commoditate, licitum est omissio pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quod pauperes semper adsunt, ipse autem non semper.

AD PRIMAM Autem obiectionem dicitur, quod ordo præceptorum ad consimilia est in præcepto tunc tantum, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat extra tempus: siquidem pro quo obligat, liberum est cuique consilia sequi. Sic autem esse in proposito supponitur. Ad secundam negatur, quod talis agat contra doctrinam. Io. Euangelium quia Ioannes loquitur pro quanto præceptum affirmatiuum obligat: certum autem certius constat, quod non quilibet necessitas fratris visa constituit tempus, pro quo præceptum eleemosynæ obligat. Vnde glossa ibidem dicit in verbo necessitatem victus vel vestitus. Multi autem sunt pauperes habentes victum & vestitum: vt patet de Gabelo apud Thobiam. Et rursus glossa ibidem de substantia superflua exponit, dicens, Si superflua non potes dare fratri, animam suam non potes ponere pro fratre. Non loquitur ergo Ioannes de qualibet necessitate fratris, nec de quolibet habente substantiam huius mundi: sed de superflua substantiam habente: iuxta verbum Domini: Quod superest, eleemosynam date. Luc. 11. Nec propterea ego abundas teneor huic pauperi dare, quauis teneor dare eleemosynam: si recta ratio moralium actuum regula est. Vtrum autem sola extrema necessitas, tempus, pro quo præceptum obligat determinet, alia quaestio est: & alibi memini me scripsisse post Beatum Thomam, quod quantum est ex parte necessitatis pauperis, sola extrema necessitas determinat tempus, pro quo præceptum de eleemosyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas non intelligitur, quando prope mortem homo est, tunc enim non potest sibi subueniri, sed quando est adhuc tempus vtiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si a me non sibi succurratur: tunc enim necessitas est extrema. Licet longè sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omittere eleemosynam: magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophos in actibus bonis, quod est prope medium, ad virtutis actum spectat: ita in oppositis non solum qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui prope ad vitium appropinquat. & secundum Theologos non solum qui contra præceptum: sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, qua necessitas, proximi visa, quandoque ad mortale, quandoque ad veniale, quandoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestè asseruit charitatem Dei non manere in illo. Quamuis asseruit intellecta verba illa, seclusa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipienda sint: quoniam tunc tantum debita negatur subuentio in notabile damnum proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hanc autem necessitatem, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo. & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primò, quia secundum hoc charitas nunquam, aut raro haberet locum operandi: negatur sequela, quoniam charitas etià sine præcepto operari potest. & frequentissimè eleemosynæ opus operatur. Et quum dicitur secundò, quia quilibet vellet sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omnia quod volumus nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim vellet nunquam sibi mendacium dici non tamen propterea sequitur: ergo quilibet mentiens facit contra præceptum. & sic de alijs. Augusti die 7. Octobris 1518.

QUESTIO IIII.

Num indulgentia absoluendo ab iniunctis poenitentibus absoluat à poena debita peccato apud diuinam iustitiam.

QVAERITVR Vtrum indulgentia absoluendo ab iniunctis poenitentibus absoluat à poena debita peccato apud diuinam iustitiam. Et videtur quod non. Primò, quia iniuncta poenitentia ab homine, sicut non obligat nisi in foro ecclesiastico, ita earum absolutio non est nisi in foro ecclesiastico. Secundò, quia poenitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Poenitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia poenitentia spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusque dimittere illam. Est enim mor-

tificatio passionum & crux portanda post Christum.

Tertio, quia potestas ligandi atque soluendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad poenam canonicam: ergo non potest absolueri nisi à poena canonica.

Quarto, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciatur pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciatur secundum statuta ecclesiae: ergo absolutio ab illa non est absolutio à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicendo pro culpa satisfactio, per poenam mortificationis propriae, & huiusmodi.

IN OPPOSITVM Autem est communis, Ecclesiae sensus.

CONCLUSIO.

Quicumque absoluuntur per indulgentias ab iniunctis poenitentibus, absoluantur à poena debita peccato suis apud diuinam iustitiam.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quod poena canonica (hoc est iniuncta à sacerdote in confessione sacramentali) & poena satisfactoria pro culpa secundum diuinam iustitiam, non se habent sicut duae poenae, sed se habent sicut poena indeterminata & poena determinata. Sicut etiam præceptum de confessione facienda editum à Deo & ab ecclesia, non præcipit duplicem confessionem, sed se habet ecclesiae præceptum ad diuinum vt determinatum ad indeterminatum. Illud enim idè quod præcipit Deus, præcipit ecclesia, sed Deus præcipit, quod confiteamur non determinando tempus, ecclesia idem præcipiendo determinat tempus, scilicet singulis annis vnde vna & eadem est confessio præcepta à Deo & ecclesia. Et proculdubio vnica confessione implet, qui, licet præceptum Dei & ecclesiae: ridiculum quippe esset semel confiteri, vt obediatur Deo, & iterum vt obediatur ecclesiae. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato commissio (puta periurio) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinatè per istam vel illam poenam, nam potest satisfacere per eleemosynam vel per ieiunium, vel orationem. Et pro eodem peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponentis satisfacere per determinatam poenam, puta ieiunium septem annorum. Nec tenetur poenitens ad duas poenas: alteram satisfactoriam apud Deum, & alteram satisfactoriam ecclesiae: sed implendo iniunctam ab ecclesia, satisfecit Deo & ecclesiae: vel pro tota poena debita illi peccato (si imposita à sacerdote adaequat debitam secundum diuinam iustitiam) vel pro parte illa quae correspondet impositae, si poena imposita minor est illa, quae secundum diuinam iustitiam determinanda erat. Nec hæc voluntariè dicimus: sed euidenter monstramus discurrendo per oes actus præceptos ab vtrisque, scilicet Deo & ecclesia: vt patet in præcepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorum. Vnum enim atque idem est quod à Deo ecclesiaeque præcipitur, ab illo indeterminatè, & ab ista determinatè: & dum ecclesiae obeditur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterum implendum circa illud. Et simile est in alijs. Quocirca Deo ecclesiaeque idem præcipiente, vnus atque idem actus fit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & ecclesiae. Et propterea parari potest, quod si iniuncta poenitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur poena satisfactoria simpliciter & absolutè, sed solum vt est debita ex vinculo ecclesiae & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitiae. Sicut quum Papa relaxat ieiunium alicui personae, non concedit illi, quod non impleat, Dei seu nature præceptum de ieiunio, sed quod non ardeat ex vinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hanc viam sicut ligat sacerdos ad poenam nouam adiciendo vinculum determinandòque: per qualem quantamque poenam satisfacere debet poenitens: ita absolueret per indulgentiam tollendo vinculum ecclesiae & determinationem ad talem poenam. Fallitur autem opinio hæc in hoc, quod non discernit inter absolutionem per viam indulgentiae & absolutionem per viam licentiae. Absolutio enim per viam licentiae communis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet potest soluere, quae ligauit, licentiam præbendo, vt non teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolutione verificatur licentia ieiuniorum & similium. Sed quod non sit talis absolutio per indulgentias, patet ex eo, quod innitur illi priuilegio Christi, Quodcumque solueris super terram: certum est enim absolutionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quae communis omnibus principibus est: ad quam non est opus priuilegio, sed statim vt quis est princeps, habet illam. Amplius absolutio per modum licentiae, extendit se indifferenter ad singula positiui iuris potest enim ita relaxare obseruationem vnus præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolutio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quae regni caelorum sunt (dicente Christo, Tibi dabo clauas regni caelorum) & specialiter culpa (vt patet ex verbo Christi: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis) & poenas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quum dixisset, Si ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quaecumque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentiae non essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credentium non solum vinculum, sed ipsas poenas remissas esse. Alio ergo modo absolut

absolutionem per indulgentias fieri, ex eo conuincitur, quod indulgentia verè acquisita, tenet communis ecclesiæ & doctorum sensus, satisfecisse hominem illum, ac si poenitentiam correspondentem illi indulgentiæ perfecisset. Ex hoc enim manifestè sequitur, quod indulgentiæ absoluendo ab iniunctis poenitentis absoluunt non solum à vinculo per sacerdotem, aut canonem appposito: sed etiam à poena temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quanta correspondet illi acquisitæ indulgentiæ. Nec est parui momenti ratio sumpta à communi sensu ecclesiæ & doctorum sacrorum: sed est tantæ autoritatis, vt non nisi temerè liceat sentire oppositum. Et confirmatur sententia hæc: quoniã sic verè relucet operatio priuilegij Petro cõcessi, Quodcunq; solueris super terram: absoluere enim à poenis peccato debitis in foro diuinæ iustitiæ, non principis, non iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro cõmunicate à Christo. Amplius, Clemens 6. tradidit expressè, quod indulgentia remittit poenã temporalem pro peccato debitam: vt patet in extrauagãte ab orbe acceptata de Iubilæo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de poe. & re. cap. vnigenitus. Non licet autem contra apostolicę sedis doctrinam sentire.

Ad primam ergo obiectionem dicitur, quod poena iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quædam simpliciter apposita ab homine, vel canone, vt ex cõmunicatio, carcer, & huiusmodi: & hæc non ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædã verò sunt appositæ ab homine seu canone, & appositæ solum quo ad quãtitatem & qualitatem, vt suppositas poenas euacuent. Et istæ obligant partim in solo foro ecclesiæ, pro quanto non tenentur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum: pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfacere apud diuinam iustitiam in alia vita de tota illa poena, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut poenitentia sacramentalis obligat in foro Dei, ita absoluunt in foro Dei.

Ad secundam dicitur, quod ecclesia potest absoluere per indulgentias à poenis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit ecclesia humana, sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio, Quodcunq; solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirum, si potest absoluere à poena debita ex præcepto Christi, & ad quam obligat interior poenitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absoluere à culpa: quæ tantum excedit poenam vt Iudæi dixerint, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus: Sacerdos enim ministerialiter absoluunt à culpa, & remittit peccata confitentium sibi: dicente Christo: Quorum remisistis peccata, remittuntur eis. Et multò magis potest Christi minister absoluere à poenis: quum enim culpa & poena impedimenta sint regni cælorum (quia & nihil coinquinatum intrabit illud, & absterget Deus omnem lacrymã, nec dolor erit vltra, &c.) Ad clauis regni cælorum spectare necesse est vtrunq; impedimentum tollere: alioquin aperire regnum cælorum fidelibus non sufficerent. Constat autem sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca poena, ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam poenitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis æternæ habendæ implenda erat, per indulgentiæ absolutionem verè acquisitam sublata, desinit talis homo ad illã obligari, & ex diuino præcepto, & ex poenitentia interiori, & ex fine salutis æternæ, quia iam satisfecit per aliam viam, scilicet per absolutionem indulgentiæ, & hoc Christi autoritate per suum ministrum ritè exequuta. Quod autem dicitur, quod poenitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam à pfectis solum est doctoribus dicentibus, quod poenæ in quantum sunt medicinæ passionum, non suppleuntur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentiis acquisitis poenitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum. In quantum verò sunt satisfactiua pro peccatis commissis, sic suppleuntur per indulgentias. Et similiter est distinguendum de cruce post Christum portanda, & similibus.

Ad tertiam dicitur, quod propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atque soluendi par est) est cum grano salis intelligenda: quia, etsi est par quantum ad materiam (quia vtrouque Dominus dixit, Quodcunq; sicut enim dixit, Quodcunq; solueris, ita dixit, Quodcunq; ligaueris) non tamen est par quo ad modum. Nam & peccata sacerdos ministerio autoritatis tollit, ita quod absoluendo facit de peccatore iustum: non potest tamen ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, quod alio modo soluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quam soluat poenas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absolutionem, & per indulgentias à poenis secundum diuinam iustitiam debitis: ligat autem ad poenam sicut ad culpam. Nam sicut ad culpam ligat, vel non remittendo, vel præcipiendo aliquid, cuius transgressio constituit peccatorem: ita ligat ad poenam vel non remittendo, vel agendo, vnde per se ipsum quis incurrat debitum poenæ apud diuinam iustitiam. Sub hac autem distinctione dicitur, ad minorè, quod si sermo sit de posse quibusuis modis, Papa potest ligare ad poenam canonicã, & non

canonicam, hoc est absolutè apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absoluere. Si verò sermo sit de posse tali modo, scilicet directè imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: quia non æqualiter se habent quo ad modum clauis in ligando & soluendo. Potest enim directè absoluere quod non potest directè imponere: vt in culpa.

Potest & nihilominus ad minorè aliter responderi, dicendo, quod in canonica poena quæ in foro poenitentis iniungitur in satisfactionem, clauditur poena debita peccato corã diuina iustitia: quoniam eadem est poena supposita, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad poenam canonicam, ligat ad poenam simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absoluendo ab huiusmodi poena canonica, absoluunt & à poena simpliciter. Nam absoluendo à poena qualificata per hominè vel canonè, absoluunt & à poena & à qualitate, qui enim absoluunt à toto, absoluunt à qualibet illius parte: quia in toto includitur pars. Et sic dato quod non liget nisi ad canonicam, nec absoluunt nisi à canonica, adhuc habetur intentum, quod ligat & absoluunt in poenam simpliciter debitam in satisfactione pro peccato. Potest & tertio dici ad eandem, quod quia actus & potentia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus spectat homo in potentia & homo in actu, & albi in potentia & albi in actu: & sic de aliis: ideo etiam poena canonica diuiditur in canonicam in actu, vel in potentia, & vtraque infra genus canonicæ poenæ clauditur. Et quod ecclesia non solum potest super poenas canonicas in actu, sed etiam super poenas canonicas in potentia. Imò de facto ecclesia per canones poenitentiales & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quàm quod poenas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu, adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc ecclesia ex hoc ipso, quod potest super poenas canonicas tam actu quàm potentia, potest super omnem temporalem debitam pro satisfactione peccatorum: quoniam omnes tales poenæ sunt canonicæ aut in actu, aut in potentia: hoc est sunt aut determinatæ per canones, aut determinabiles. sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet ecclesia in indulgentiis non consueuerit nisi iniunctas poenas remittere, quia ita sonant, posset tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diuini Th. aliorumque doctorum.

Ad quartam dicitur, quod ly simpliciter, in duobus sensibus sumi consuevit. Primò, vt æquiualeat ad ly totaliter, secundò, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dicitur albus dentes: non autem quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro Totaliter, si satisfactio sacramentalis quandoque satisfacit simpliciter, & quandoque non simpliciter, sed partialiter, quia quandoque adæquat poenam debitam peccatis, & quandoque non, & hoc est manifestum. Si autem sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfacit simpliciter, dummodo poenitens agat illam rectè dispositus: quia non solum satisfacit ecclesiæ, sed Deo pro tanta poena debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc voluntariè dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. Augustæ die 29. Sept. 1518.

Q V A E S T I O V.
Num indulgentiis liberentur defuncti
à poenis purgatorij.

V A E R I T V R vt rum ob plenariam indulgentiam concessam pro defunctis, & acceptam à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à poenis purgatorij. Videtur enim quod sic: quia indulgentiæ tantum donant quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium poenarum: ergo, &c.

Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenariæ: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria, liberatur anima à poenis purgatorij.

Præterea, Doctorum sententia est, quod concurrētibus tribus, scilicet autoritate in dante, pietate in causa & gratia, in recipiēte, indulgentia valet: sed hic concurrūt omnia: ergo. Et cõfirmatur ex autoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

C O N C L V S I O.

Num omnes defunctorum anima in purgatorio existentes per indulgentias, quas hic viuentes pro illis suscipiunt, liberantur, sed qui ita hic viuentes se gesserunt, vt diuina misericordie placeret, illos liberari.

I N oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quod per indulgentias posset Pontifex expoliare Purgatorium.

Ad euidentiã huius difficultatis supposito (prout rei veritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prodesse defunctis, tria sunt præmittenda: & postmodum respondendum quæsito. Primum præmittendū est de ista indulgentia in se, quid sit plenaria indulgentia

per modum suffragij. Secundum est de modo seu via quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. Tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentiæ fructum.

¶ Quo ad primum, à quid nominis inchoando, quia suffragiū auxiliū significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo, modus suffragij modū ecclesiastici auxiliij denotat: ita quod indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxiliij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi ecclesiastica suffragia perspecta fuerint: quoniam ad horum similitudinem indulgentia suffragij modum induit. Et quum trifariam nostris operibus suffragemur defunctis (vel merendo bonis operibus de congruo tamē, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illam, vel satisfaciendo nostris passionibus seu poenalibus operibus pro illis) & indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in ecclesia passionum, seu poenalium operum: consequens est, si singula singulis reddenda sunt, ut indulgentia quæ poenarum solutionem ecclesiastica autoritate collatam sonat, quum ad modum ecclesiastici suffragij determinatur, non cuiuscunque ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modum induat. Nam quum indulgentia, in quantum indulgentia, non sit nisi meritoria, neque impetratoria, sed satisfactoria: consentaneum rationi est, ut non induat modum suffragij meritorij, neque modum suffragij imperatorij, sed modum suffragij satisfactorij: ita quod indulgentia per modum suffragij, est concessa ex thesauro ecclesiæ, opus satisfactorium per modum ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opem ferunt. Hæc de primo.

Indulgentia per modum suffragij pro sunt defunctis ex divina misericordia & gratia.

¶ Quo ad secundum, qua scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in promptu est, unde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, quod indulgentia modum ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, una eadem est via, per quam ecclesiastica suffragia satisfactoria pro defunctis facta (ut ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & per quam indulgentia per modum suffragij ad illas peruenit. Et via hæc non est via iustitiæ, sed via gratiæ seu misericordiæ: quoniam vniuersa ecclesiæ suffragia diuinā efflagitant gratiam: qua hæc accepta sint pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intendimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. primò ex hoc, quod poenæ nostræ (ut diuus Tho. docuit) sunt alterius & deficientis rationis à poenis animarum separatarum: sicut poena pecuniaria est alterius ac deficientis rationis à poena seruitutis. Hinc enim fit, ut sicut seruitus pecunia non redimitur secundum iustitiæ rigorem, sed secundum Domini acceptationem: ita poenæ animæ separatae poenis nostris non redimuntur secundum iustitiæ rationem, sed secundum diuinæ misericordiæ dispensationem. Secundò ex hoc, quod alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter ac altior, in quo animæ separatae puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitam pecuniam in seruitutem redactus esset (ut olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendum illum, nec poenæ canonice sufficerent ad redimendam clerici vitam: ita non sufficiunt passionibus nostræ ad satisfaciendum pro poenis animarum in purgatorio, quæ tamen nostræ passionibus suffecissent ad satisfaciendum pro eorundem delictorum poenis in hac vita soluendis, antea scilicet quam in poenas alterius rationis essent translatae in foro iræ ac rigoris diuine iustitiæ: qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatae: spectant enim illarum poenæ ad statutum poenarum inferni. Nec putes propterea ecclesiæ suffragia satisfactoria pro defunctis esse vana, aut incerta, sed cito esse vtilia & certa: sicut etiam vtilia sunt & certa suffragia orationum pro illis: quæ constat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidem nobiscum, & cum illis agitur, si diuina gratia acceptata, ecclesiæ suffragia satisfactoria ad releuamen animarum, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Non est nobis via iuris aliqua ad eundem forum illum ad alicuius redemptionem, sed gratia opus est. Manifestius quoque fit quod dicimus, locum habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuus: nam defunctis conceditur per modum suffragij: viuus autem per modum absolutionis: ut patet extra, de poen. & re. & cap. quod autem. Vbi videre potes, quod ecclesiasticus princeps utrobique autoritatiuè habet actum dispensandi thesaurum ecclesiæ, sed respectu viuorum superaddit actum absolutionis, respectu verò defunctorum nullum addit propriè loquendo, actum: latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum ad suffragia ecclesiastica. Et merito sic fit: quoniam nos, qui viuimus, sumus subditi Pontifici, & poenæ nostræ ad forum præsentis vitæ spectant: & propterea seruatis seruandis: indulgentia ad viuos defert viam iustitiæ per iudicis actum, scilicet absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (utpote extra ecclesiæ præsentis forum) à Papa absolui non possunt, sicut nec ligari & ideo indulgentiam, quam autoritatiuè ex thesauro ecclesiæ confert

illis per modum auxiliij, ad eorum subleuationem mittit confidens in diuina misericordia quod acceptabitur ad subleuamen eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniuntur purgandi. Et est simile ac si sit princeps ciuitatis alicuius, ex ærario publico liberaturus omnes ciues ære alieno grauatos, quorum aliqui sub suo dominio, alij in alieno iam propterea seruituti addicti essent. In hoc enim casu princeps ex publico ærario autoritatiuè nummos dispensaret pro istis & illis, sed degentes sub sua iurisdictione etiam iudicialiter absolueret à debito: ad degentes autem alibi seruos non posset nisi per modum auxiliij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiam ac absolutionem expectare. Simili modo ecclesiasticus princeps ex thesauro ecclesiæ, viuorum ac defunctorum poenas pro peccatis debitas soluturus, utriusque thesauri opes dispensat: sed viuus applicat absoluendo illos, defunctis autem applicat auxiliando. hoc est, ut ecclesiæ satisfactiua suffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notatè autem dico, ecclesiæ: quoniam satisfactiones ex thesauro ecclesiæ dispensari intelliguntur, si propriè loquendum est: non ita ut sint istorum, quibus conceduntur, tanquam ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis: sed tanquam ecclesiæ cõmunia suffragia appropriantur singularibus personis. Est siquidè inter sacramentorum & indulgentiarum efficaciam differentia ad propositum: in hoc quod remissio poenæ per sacramentum fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacramenti operatio: ita quod iste suscipiens sacramentum releuatur à tanta poena, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: ut sacramentum Baptismi testatur: docete hoc Apostolo ad Ro. 6. & diuo Tho. in tertia par. q. 69. Per indulgentiam autem remissionem poenæ consequimur, tanquam ecclesiæ pro nobis illa passa fuerit quoniam abundantia passionum Christi & Sactorum ecclesiæ dispensatiõni credita, intelligitur donata ecclesiæ, ut cõmune ipsius ecclesiæ bonum: ac per hoc per ecclesiæ rectores, ut ipsius ecclesiæ sunt, ex intentione ecclesiæ applicanda his vel illis. Deuenit siquidè passionibus istis ad thesaurum ecclesiæ ex intentione Christi & Sactorum ad cõmune ecclesiæ bonum in generali, & cõmissa sunt, ut ex intentione ecclesiæ ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum suffragij proculdubio ecclesiæ cõceditur. Deducitur igitur indulgentia ad defunctos non iustitia, sed gratiæ diuinæ acceptatione duce. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium prima fronte apparet, quod indulgentiæ sicut & alia cõmunia ecclesiæ suffragia omnibus in Purgatorio existentibus pro quibus fiunt, profunt: quoniam omnes tales inter valde malos & valde bonos medijs sunt: quibus secundum Augustini doctrinam ecclesiæ profunt suffragia. Si tamen diligentius perspexerimus, oppositum apparebit, sectando Augustini doctrinam in enchiridio, & in libro de Cura pro mor. agē. recitata à Gratiano 13. q. 2. Videretur enim quod ecclesiæ suffragia saltem specialia, & similiter indulgentiæ, quæ ut specialia suffragia subrogantur, illis solis defunctis profunt, qui in hac vita meruerunt, ut in Purgatorio hæc illis prodesse. Et quoniam fructus, quem ex suffragiis animæ quæ purgantur percipiunt, ad præmium accidentale spectat, quum sit poenæ temporalis remissio: consequens est quod non ad essentiale, sed ad accidentale meritum pertineat mereri in hac vita, ut suffragia profunt in alia vita. Et si his adiunxeris, quod huiusmodi accidentaliter merita non sunt omnibus in gratia decedentibus ad Purgatorium ducendis: perspicuum erit, quod non omnibus in Purgatorio indulgentiæ & alia specialia suffragia profunt: quia non omnes hic meruerunt, ut hæc illis possint prodesse. quamuis omnes hic meruerint, ut hæc illis possint prodesse: quia hoc spectat ad meritum essentiale. Eodem enim merito, quo meruerunt vitam æternam tandem eis exhibendam, meruerunt ut Sactorum cõmunionem iuari interim, & tandem frui profunt. Videntur autem ad accidentaliter hæc merita spectare, deuotio magna ad clauem ecclesiæ indulgentiæ donatiuas, misericordia, sollicitudo ad satisfaciendum pro peccatis, studium ad suffragandum defunctis, & similia. Et confirmatur quod dicimus, autoritate diuini Tho. dicentis in tertia par. q. 52. art. 8. ad primum, quod in descensu Christi ad inferos non solum liberati sunt illi, quorum tempus purgationis aduenerat, sed illi qui ob speciale in hac vita deuotionem ad Christi aduentum, meruerunt, ut Christo visitante liberarentur. Vbi videre potes accidentaliter merito in hac vita tributum, ut poenæ remissio in Purgatorio accelerata fuerit. Dicendum ergo videtur, quod omnes, qui in Purgatorio sunt, possunt ecclesiæ suffragiis & indulgentiis iuari: sed de facto specialibus suffragiis & indulgentiis non omnes iuantur, sed illi soli, qui hic meruerunt, ut illi iuantur. Cõmunibus autem suffragiis piè puto omnes iuari: plus tamen & minus secundum diuinæ dispensationis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satisfacere que propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, ut vix cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quamuis multa pro eis hic fiant, diuina viciscente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmissis facile patet responsio ad quæsitum. Liqueat nanque non omnes animas in purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortè de illarum numero, quæ hic non meruerunt, ut huiusmodi

huiusmodi indulgentiæ illis prodesse: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

AD PRIMVM Ergo argumentum dicitur, quod indulgentiæ tantum donant, quantum sonant: apud tamen aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad non iniunctâ, super subintelligeretur modus suffragij: qui non minuit ratione plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria fit auxiliaris tantum.

Ad secundum dicitur, quod indulgentia plenaria in præsentis foro est absolutè indulgentia: & ideo valet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forum alterius vitæ, quia ut sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptationem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi solutio acceptetur à principe, cuius interest.

Quamuis possit etiam dici ultra plenariam solutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quod debitor non meruit in ista vita quod hæc plenaria solutio ei proficit: ut declaratum est.

Ad tertium dicitur, quod concursus illorū trium proposito nihil of-
ficat: quoniam non est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modum suffragij, qui modus licet non mutet indulgentiam, nec ipsius plenitudinē tollat: mutat tamen modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, ut declaratum est, importat modus suffragij.

Ad confirmationē autem de prædicatoribus dicitur, quod prædicatores, ecclesiæ personā agunt dum prædicant Christi & ecclesiæ doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt ecclesiæ personam: & ideo non est mirum si in istiusmodi verbis errant, Romæ 20. Nouembris 1519.

QVÆSTIO VI.

Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

MIRVM Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio. Et videtur quod non. Primò, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicente Domino, Quodcunque solueris vel ligaueris super terram.

Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis, expressè habet, quod per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragantium auxilium.

Tertiò, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

CONCLUSIO.

Indulgentiæ debito modo fidelibus collata, ad clauium potestatem & autoritatem spectant.

IN OPPOSITVM Videtur autoritas literarū apostolicarū.

Ad euentiam huius sciendum est, quod quum actus clauium sit aperire, consequens est, ut actus clauium regni cælorum, Petro concessarum sit aperire regnum cælorum, proculdubio ingressuris in illud, quos constat oportere esse mēbra Christi. Aperiri siquidem regnum, quum nihil aliud sit quam tolli impedimenta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimenta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnum cælorum. Sunt enim quædam impedimenta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quædam impedimenta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimenta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnum cælorum per passionem mortemque suam (in qua etiam portas abstulit, ut potè nunquam claudendas) & per Baptismum, in quo cæli aperti sunt. Quo ad impedimenta vero personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: ut culpa, & pœna pro actualibus debita) per Petrum aperire regnum cælorum statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalem culpam per sacramentum pœnitentiæ: dicente Domino, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pœnam, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraque enim impedit ingressum hominis ad regnum cælorum: alioquin clauis non sufficienter aperirent (dum non sufficerent ad tollendum vtrunque genus personalis impedimenti ad regni cælorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, Quodcunque solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcunque soluendum extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cum sit aperire regnum cælorum Christi membris, tollendo personalia culpæ & pœnæ impedimenta, consequens est, ut quia indulgentiæ autoritate ecclesiastica data seruatis seruandis, tollunt pœnam pro actualibus peccatis debitam, ad potestatem clauium pertinent. Et si huius iunctum fuerit, quod indulgentiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causam & effectum (quia omnes sunt ab ecclesiastica potestate dispensante thesaurum meritorum Christi & Sanctorum, quatenus

satisfactoria sunt: & omnes tollunt pœnam aliquam temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiam debitam) consequens erit quod indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: ad quam spectat concedere indulgentiam pro viuus. Et confirmatur hoc, ex ipso Romanæ ecclesiæ stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quod apostolica autoritate indulgentia pro animabus in Purgatorio conceditur, & quod indulgentia ipsa per modum suffragij opituletur animabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. ecclesia, quod apostolica sedes thesaurum meritorum Christi & Sanctorum pro animabus in Purgatorio dispensat autoritate clauium: sola enim clauium potestas est apostolica autoritate super aperiendo cælorum regno ex meritis Christi & Sanctorum animabus Purgatorij, tollendo earum pœnas impediētes illas ab ingressu regni cælorum: ut patet. Et quod ad animarum in Purgatorio pœnas relaxandas indulgentiam concessam transfert per modum suffragij, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiam impedit viuus: ut patet extra de pœ. & re. ca. quod autem. Vnde patet quod indulgentia concessa viuus & defunctis, hoc habet commune, quod vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum pœnalarum Christi & sanctorum in remissionem pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debita conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad utrosque, diuersus est: quia ad viuos, qui illam consequuntur veraciter, per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

AD PRIMAM ergo obiectionem conceditur, quod Papa non potest autoritatiue absoluere animas existentes in Purgatorio: sed aliud est absoluere autoritatiue illas, & aliud est dispensare autoritatiue thesaurum Christi & sanctorum pro illis, ut per modum suffragij absoluatur illæ. hoc enim Papa faciens, non excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiue per hoc sub terra.

Ad secundam dicitur, quod stylus literarum apostolicarum continet quidem modum suffragij, sed non tantum: quoniam continet cum hoc autoritatiue concessionem indulgentiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi, & modum suffragij in perueniēdo ad animas in Purgatorio.

Ad tertiã dicitur, quod hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur clauis Petri: & ex conditricem canonum Romana ecclesia explicatum est, quod modis diuersis clauis aperiant regnum cælorum Christi membris viuus & defunctis: ut patet ex dictis Augusti die 15. Octob. 1518.

TRACTATUS DECIMVS

septimus de Contritione unica quæstione contentus.

QVÆSTIO I.

Num quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

VAERITVR vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et est ratio dubij: tum quia partem affirmatiuam multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quando peccata memoriæ occurrunt, quum præcipue in periculo mortis existit, aut in aliquo art. Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale ut à se committendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties ut à se commissum tenetur illud detestari.

Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim ut occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 12. Quasi à facie colubri fuge peccata.

IN oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quod quotiescunque aliquis de commissio peccato occurrere sibi attereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet cōtritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

CONCLUSIO.

Memoria commissi peccati mortalis secundum se non obligat ad cōtritionem pro tali tempore, sed statim, scilicet secundum suum effectum.

AD euentiam huius dubitationis præmittendum est, quod non est hic quæstio de peccato mortali semel contrito, quoniam hoc iam deletum prima cōtritione est: & sicut peccatum semel ritè confessum non tenetur homo iterum confiteri, eadem ratione de peccato semel contrito non tenetur homo iterum conteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (ut dicitur Naui primo) tam quo ad vindictam exteriorē, quam per confessorem exercet, quam quo ad vindictam interiorē, quam per actum ipsius pœnitentis conterendo peccatum, exercet: sufficit enim semel cōtrito, quod non placeant sibi cōmissa à se peccata. Et hoc siue cōtritio fuerit de aliquo mortali, siue in generali.

Opusc. Caiet.

GG 5 rali:

285

rali: dūmodo fuerit contritio illa sufficiens ad salutē vsq; ad tempus confessionis, quando singula detestando in confessione conteretur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutē ad confessionem, illa, qua homo dolens de omnibus offensis Dei, mutat liberatē cor ad proponendum Deum omnibus, etiam propriæ vitæ, intendens congruo tempore confiteri. Et est sermo de contritione ipsius peccati secundum se, non secundum suum effectum, qui est retardatio à foelicitate, ratione cuius totum tempus præsentis vitæ est tempus contritionis: quia tempus peccato occupatum irreparabile effectum est pro foelicitate. Nec est hic quæstio de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato: quoniam, quum nemo sciat vtrum amore vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo veræ contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est quæstio de contritione quantum est ex parte poenitētis, hoc est quod quātum est ex parte conditionum requisitarum ad contritionem ex parte poenitētis est vera contritio, quāuis nesciatur, an sit charitate informato: quia nescitur præsentia charitatis. Et similiter est quæstio de peccato mortali a se commisso nunquam contrito, siue secundum veritatem, siue secundum æstimationem.

¶ Quibus præmissis sciendum est, præceptum habendæ contritionis & esse per se primò affirmatiuum, & claudere in se præceptum negatiuum. Nam præcipit actum contritionis habendum, & per hoc est affirmatiuum. & præcipit non esse retinendum odium Dei, in quod ex peccato mortali incurritur, & per hoc est præceptum negatiuum. Et propterea primò tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum: & demum quatenus est ex utroque mixtum. Præceptorum igitur affirmatiuorum natura quum sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (vt diuus Tho. in quarto sen. di. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est vt præceptum de contritione habenda non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, quod constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitendi) quàm tempus ante sacramenti cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quem sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autē occursum, quia scilicet memoriæ occurrit commissum peccatū etiā practicè (puta vt detestādū seu cōterendū) nulla apparet ratione esse tēpus necessitatis: quoniam cū tali occursum stat hominē se habere circa commissum peccatum neutraliter, ac si nō meminisset, ac si dormiret. Nā occurrente peccato commissio, vt materia detestationis habēdæ à me. possum tripliciter me habere: vel cōsentiendo in detestatione, vel aspernando detestationē, vel nec amplectendo, nec contēnendo: sed vel nullum actū volūtatis circa illā exercēdo, & tūc effem neuter: vel habēdo actū velleitatis circa illā, puta quia vellē habere cōtritionem, quāuis in veritate nō velim: quia nō intēdo abstinere, &c. Si occurrens ergo memoria nō necessitat hominē ad articulū aliquem, quo oporteat ipsum actū aliquē exercere (quo pacto tempus necessitatis constituit) & si rationē præceptorū affirmatiuorum perspexerimus, apparebit occursum nō cōstituere tēpus necessitatis: nā in præcepto Baptismi quātūcūq; memoriæ occurrat Baptismus, vt suscipiēdus cū comoditate oblata, nō propterea obligatio fit pro tūc ad Baptismū. Et similiter in præcepto confessionis, & in præcepto eleemosynæ de superfluo, nō tenetur quis tūc cōfiteri aut eleemosynā dare, quando memoriæ occurrit cū comoditate parata, vt patet ibidē ex diuo Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis præceptis occursum exercēdi actus comodē, nō cōstituunt necessitatis tēpus cōsequēs est, vt nec in præcepto cōtritionis habēdæ occursum peccati, vt cōterēdi cōstituatur tēpus necessitatis. Oportet enim oppositū dicētē rationē reddere, quare à cōmuni regula occurrētis actus & materiæ cum reliqui paratis in præceptis affirmatiuis excipiatur occurrēs cōtritionis cū sua materia actus: vt scilicet ipse solus habeat vim cōstitutiuā tēporis vrgētis ad seipsum exercendū, reliquis hāc vim nō habētibus. Et quia nulla apparet exceptionis ratio, sequamur generalē regulā, t. quā cōmunē huic & aliis præceptis affirmatiuis. Negatiua verò præcepta obligāt semper & ad semper: prohibēt enim mala, quæ nullatenus committēda aut incurrēda sunt. Et licet omnia negatiua præcepta cōueniāt in obligatione ad semper, quo ad esse illicitū: differētia tamen quædā inter ipsa præcepta extēsio præcepti nomine est in obligatione ad semper quo ad actū peccati. Nā negatiua præcepta de actibus peccatorū obligāt ad semper nō solū quo ad esse illicitū, sed etiam quo ad actū peccati: quia prohibent actū peccati, puta mēdaciū, adulteriū, blasphemā & similia: quæ nō solū sunt illicita, sed quādo adsunt peccati actus cōmittitur. Nullus enim trāsgrediatur præcepta hāc. Nō mētieris, Nō adulterabis, Nō blasphemabis, nisi qui mētitur, adulteratur aut blasphematur actu exteriori, vel saltē interiori. Negatiua autē præcepta de habituali statu peccati obligāt secūdū se ad semper solū quo ad esse illicitū, & nō quo ad actū peccati: quia nō prohibēt actū peccati, sed perseuerantiā in statu peccati talis vel simpliciter. Præceptū autē, verbi gratia, de nō retinēdo alienū inuito Dño,

dupliciter intelligi pōt: primò, de detētionē habituali: q nō est actus, sed effectus peccati. & sic nō est præceptū prohibens actū aliquem. Quod patet ex eo, q qui abstulit etiā si dormiat, retinet alienū inuito Dño: sed prohibet perseuerantiā in statu peccati talis. Similiter & præceptū de nō retinēdo habitualiter odium erga Deū, nō prohibet aliquē actū, puta actum odij diuini, sed supposito, q homo peccādo mortaliter odio habuerit Deū, ac per hoc perseueret vsque ad cōtritionē in statu diuini odij nō solū passiuē, quia altissimus odio habet peccatores, sed q peius est, actiuē, quia perseuerat in statu peccati mortalis includētis in se diuinum odium propter cōtrarietate ad dilectionē charitatis, prohibet perseuerantiam in statu peccati mortalis simpliciter: quo fit, vt quia statibus, sicut habitibus, non mere-mur, nec demeremur, sed actibus nullum nouū peccatū contra hoc negatiuū præceptū incuratur, nisi status talis de nouo acceptetur: puta si de nouo cōsentiat in perseuerantiā talis status. Secundò, de detētionē actuali, quæ nihil aliud est, q consensus efficax in detētionē habitualē, seu quæ est effectus peccati, & sic præceptū est prohibēs actū peccati: & constat q obligat semper & ad semper, sicut reliqua negatiua, & sic propriē habet vim & nomē præcepti: quoniam præcepta propriē de actibus sunt. Discutiendo verò præceptū cōtritionis, vt mixtū ex affirmatiuo & negatiuo, sicut præceptū de restitutione: inuenimus quod obligat ad statim habendā cōtritionē, sicut præceptū de restitutione obligat statim restituēdū. Et ratio est: quia tēpus huiusmodi actū dilatū annexā habet cōtrarietate ad virtutē. Restitutio enim dilata annexā habet retētionem alieni inuito Dño, quæ cōtrariatur iustitiæ: & similiter cōtritio dilata annexā habet retētionē diuini odij, quæ cōtrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta præcepta exorbitāt à cōmuni regula præceptorū affirmatiuorum, sed sequūtur eā obligādo tātū ad tēpus necessitatis: nā implicatio inhibēt cōtrarietatis ad virtutem, determinat tempus necessitatis ad statim: tempus quippē necessitatis exercendæ affirmationis est tēpus ad actionem illā vrgens: sic q nisi fiat, incurritur peccatū. Sicut igitur præceptū de restitutione propter implicitā detentionē alieni obligat ad statim restituēdū: ita præceptū de cōtritione propter implicitam detentionem odij contra Deum, obligat ad statim conterendum. Et hæc proculdubio est veritas.

SE D exurgit difficultas, Quando peccatur contra hoc præceptum? Dicere enim, vt prima facie apparet, q cōtra præcepta affirmatiua obligātia ad statim peccetur statim (puta consummato furto, si non statim fiat restitutio, peccatur contra præceptum restitutionis, omittēdo statim restituere: & similiter cōsummato peccato, mortali, agitur contra præceptum contritionis, si non statim contritio habetur) irrationabile videtur: quia huiusmodi præcepta obligāt ad singula statim, & non ad primum statim tantum. Vt patet ex eo, quod transacto primo, statim, nō absoluitur à vinculo præcepti, sed remanet semper obligatus ad statim, donec adimpleat præceptum. Si autem obligant ad singula, statim, sequitur quod infinites peccat mortaliter, non restituendo qui furatus est, & nō restituit statim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionem, si tandem sit. Magis autem rationi cōsentaneum est, vt contra huiusmodi præcepta tunc solum peccetur ex præteritione temporis, quando non solum omittitur, sed cōmittitur actus peccati determinantis præceptum affirmatiuum ad statim.

¶ Pro cuius clariori notitia aduertendum est, quod tripliciter inuenitur cōcurrere tempus vrgēs ad exercitiū præcepti affirmatiui. Primò, vt actus illius mensura simpliciter & absolute: sicut tempus diei festi determinat præceptum de audiendo missam, & Quadagesima ieiunij præceptum. Secundò, vt actus illius mensura ex præparatione ad alium: sicut tempus præcedens susceptionem vel administrationem sacramenti determinat præceptum contritionis: non enim tempus illud vrgēt absolute ad conterendum, sed si suscipiendum aut administrandum est sacramentum. Tertio, vt actus illius mensura ex connexionē alterius actus: sicut tempus significatū per ly statim, determinat præceptum restitutionis, quia actus differēdi restitutionem, habet annexum actum voluntariæ detētionis alieni interim. Inter hæc autem tempora differētia vna ad propositum inuenitur: quod si tempus vrgēt ad actum, vt illius mensura absolute, adueniente illo tempore, si omittitur actus, ita quod omisio vt voluntaria priuatē (quia scilicet potuit, & sciuit exercere actum illum, puta audire missam, & non auduit) incurritur peccatum omisionis contra præceptum illud. Si verò tempus vrgēt ad actum, vt mensura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocunque tempore, nisi ille alter actus, propter quem tempus vrgēt exerceatur, nō fit, contra præceptum: quantumcunque enim aliquis sit administraturus sacramentum nisi ministrat illud, aut proponat administrare illud in contritione, nunquā agit propterea contra præceptum contritionis: vt patet. Et simili modo eadē ratione quantumcunque aliquis non conteratur statim nisi ad hoc deueniat quod cōmissionis peccato incurrat detentionē diuini odij, non peccat mortaliter quāuis perseueret in statu peccati mortalis: sicut qui non statim restituit, nisi ad hoc deueniat, q cōmissionis peccato incurrat detētionē alieni, nō peccatur de nouo mortaliter. Contra præcep

præcepta nanque hæc de non detinendo odium Dei, vel alienum, quum sint negatiua, commisionis peccato oportet quod agatur, ac per hoc si propterea peccatur contra præcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo, quia contra hæc negatiua agitur, non est omisio affirmatiui, nisi alit commisio contra negatiuum. Et hæc absque omni scrupulo veritas amplectenda est.

¶ Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam questionem principalem: patet nanque quod præceptum contritionis non determinatur secundum se ad tempus memoriæ sed ad statim. Et propterea nisi memoria afferat urgentem causam ad actum actualis detentionis odij Dei, non occurrit noua omisio contritionis, sed antiqua perseverat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occurfus comisio peccati ut detestandi, constituat tunc tempus necessariæ commisionis ad detinendum odium Dei magis quam si non occurreret, nisi fortè aut ad diuinæ inspirationis sequelam dicatur occursum obligare (sed aliud est præceptum de sequela inspirationis diuinæ, aliud de restitutionis aut contritionis tempore) aut occursum seu memoriam tanquam approprians materiã constituere dicatur tempus agendi: quia tempus agendi est, quando materia est præsens: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de comoditate, seu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberum, non constituit tempus necessitatis, sed commoditatis ad agendum, nos autem, ut patet ex dictis, tempus necessitatis agendi, ita quod nisi agatur, nouum peccatũ incurritur, quærimus. Vnde restat, ut recordatio peccati comisio quantumcunque practica non obliget ad contritionem, sicut nec in præceptis aliis occurfus materiæ obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundum se: nam si sit sermo de memoria secundum suum effectum, quem ut in pluribus habet (quia scilicet parit aut detestationem: aut approbationem peccati comisio occurrentis) sic obligat ad detestationem: quæ tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

AD PRIMAM Autem obiectionem in oppositum dicitur quod vox dicentiũ, quod homo tenetur conteri, quando recordatur, verificatur secundũ id quod ut in pluribus videtur accidere: quia scilicet cõmuniter practica memoria in non dolente parere approbationem videtur. Diui autẽ Tho. verba si exactè librentur, non dicunt hominem teneri ad contritionem, quando recordatur: sed vnũ quando determinant per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriæ occurrunt, quũ in periculo mortis existit, aut aliquo articulo ubi apparet quod tempus memoriæ determinatur per tempus periculi mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obstat quod apponitur ly præcipue, quoniam ly præcipue, principalem denotat periculi mortis respectu alterius partis disunctiuæ scilicet aut alicuius articuli, &c. periculosius enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus poenitentia. Velly præcipue denotat principalem rationis obligatiuam ad contritionem, ita quod tempus memoriæ est quædam ratio conterendi: sed quia non est sufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quum præcipue periculum, aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autẽ hanc doctrinam communis peccatorũ attritio, qua fatetur sibi displicere commissã peccata, & dicunt, suam culpam, & confitentur quandoque citra absolutionem, & velleitatem habet status sine peccato. Hi enim actus boni sunt & dispositiui ad poenitentiam, aded vt ecclesia tales confessiones suscipiendas dicit extra de pœ. & re. quod quidẽ. & tamen semper peccarent mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memoriæ esset tempus contritionis: quum isti actus nõ sint sine memoria peccatorum. Nec obstat, quod isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impoenitentes: quoniam narrare se habituali voluntate esse perseverantem in statu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur in poenitentia, nec proponit tunc meretrix peccare, sed narrat tunc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolui, actus bonus est in disposito tunc ad absolutionem.

¶ Ad secundam obiectionem dicitur, quod etiam quãdo peccatum occurrit vt committendum, sufficit non consentire: nec tenetur homo dissentire.

¶ Ad tertiam dicitur, quod licet nunquam sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseverans in statu peccati vt patet ex dictis, Romã, 4. Martij, 1518.

TRACTATUS DE CONFESSIONE
musoetanus de Confessione in quinque
questiones dimissus.

- 1 Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.
- 2 Num presumptionis sit confiteri omnia venialia & mor. alia.
- 3 Num circumstantia diei festi sit necessario confitenda.
- 4 Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.
- 5 Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpa.

QUAESTIO I.

Num confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset præceptum confiteri, an etiam vellet, & exinde iudicare cor suum.

TRVM confessurus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret si non esset præceptum confitendi, an etiam vellet cõfiteri, & exinde iudicare cor suum. Et videtur quod sic: quia nisi paratus sit confiteri secluso præcepto, tam non ex amore nouæ vitæ, sed ex timore præcepti confiteretur.

CONCLUSIO.

Vana & inani prorsus tentatio est, cogitare quid facerent homines, si sibi non fuisset præceptum confiteri.

AD EVIDENTIAM huius considerandum est, quod actuum humanorum eligibilium duplex est differentia. Quidam enim secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, vt diligere Deum, bene facere proximo, & alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni, & similiter propter aliud eligibiles: vt ieiunare, peregrinari, & huiusmodi, hæc enim nullus sanæ mētis eligeret, nisi propter aliud. puta mentis eleuationem, carnis domationem, diuinum cultum & huiusmodi. Actus autem iste de quo est questio (scilicet proponere sibi ipsi quid faceret si non esset præceptum de confessione) constat quod non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secundum se: est enim via ad bonum, si ad voluntatem bonam terminatur: & est via ad malum, si ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iste nõ propter se, sed propter discussionem preparationis personæ exercetur ad inueniendum, an sit impræparatus homo ad confitendum etiam secluso præcepto. Restat ergo, vt si est eligibilis, sit propter aliud eligibilis. In his autẽ, quæ propter aliud eligenda rectè sunt, oportet duo considerare, alterum est, vt consona sint fini bono: alterum est, vt consonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non consonant morbo pellendo, vel quia proportionatæ non sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationem repellunt, &c. Et quidem, quod actus iste, scilicet proponere sibi ipsi quid faceret si, &c. dissonat à dispositione infirmorum (quales credimus cõmuniter esse confessuros peccata sua) ex eo patere potest, quod actus iste nihil aliud est, quam tentatio periculosa. Multi enim sunt casti, qui si tẽtarentur, virginitatem perderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non absterent, & sic de aliis. Non conuenit autem infirmis periculum: ergo actus iste non consonat dispositioni confitentium. Quod dissonat etiam à fine, scilicet bono conscientia, ex eo patet: quod licet tentari vile sit ad bonum virtutis, tamen tentari à seipso dissonantiã importat secundum rectam rationem: quia est seipsum exponere absque necessitate periculo peccandi. Et cõfirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deum: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in ceteris vitiosum esse constat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia malè faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulierem in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, & aliis similibus conditionalibus seipsum tẽtaret. Tum quia officium diaboli est tentare: & huiusmodi conditionalibus deiicere mentem humanã. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluũ: ergo peccatum. Antecedens probatur: quia perfecti non egẽt hac se tentatione discutere: quoniam ipsorum charitas est aded radicata, vt dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit à charitate Christi: certus sum enim, quod neque mors neque vita, &c. Infirmis autẽ sufficit si testimoniũ habent conscientia sua, quod Deum super omnia ament opere & veritate: hæc enim notitia humano more sufficit hominibus ad accedendum ad sacramenta ecclesie, quamuis non in hoc iustificentur. Et hæc in cõmuni dicta sint de huiusmodi tẽtationibus conditionalibus: quas opera diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorũ, quæ fierent, si huiusmodi conditionales sibi homines proponerẽt in variis & diuersis materiis: inciderẽt enim in velleitates innumeras, quæ proculdubio essent peccata mortalia, vt de se patet. Vnde laudabiliter refertur prudens cuiusdam respõsum ad conditionales huiusmodi propositas, Scio quid facere deberem, sed nescio quid facerem. Optimè dixit: quia nescimus, si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

¶ Ad propositam autẽ conditionalem specialiter descendo, apparet quod multò vanior est. Tum quia præceptũ de cõfessione faciendã, est de secundo ordine diuinorũ præceptorum, scilicet de bono, quia præceptum: ac per hoc sublato præcepto, non teneretur quis confiteri. Sunt enim diuina præcepta duplicis ordinis. Quædam de prohibitis, quia mala, & præceptis, quia bona: vt sunt præcepta de dilectione Dei & dilectione proximi: hæc enim sunt præcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim hæc de prohibitis, quia mala sunt. Alia verò sunt de bonis, quia præcepta: vt præceptum de Baptismo, Baptismus enim nisi institutus esset, non esset de genere bonorum: & potuit institui à Deo, ita quodcunque aliud, sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonus est. Et similiter sunt præcepta de malis, quia prohibita: vt sunt contraria sacrament

mentis, non baptizari enim, & nō communicare, & huiusmodi, non sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot temporum curricula, scilicet adueniēte Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secūdi ordinis nō essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad Baptismum propter æternam salutem iret: ita si quis confiteretur, & alia que nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem restringat, quod sacramento confessionis præsupposito, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tunc dicitur quod inanis quoque est illa tentatio, quid tunc faceret: nam consentiens in hoc quod non confiteretur, in nullo peccaret: quia non confiteri non est prohibitum, quia malum, sed malum, quia prohibitum: & ideo sublata prohibitione nō remaneret mali ratio in nolle cōfiteri. Non solum ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandum se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum cōfessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prudenter sperare illam: vt prædictum est.

A D obiectionē autem in oppositum negatur sequela: cum hoc enim quod secluso præcepto, non cōfiterer, stat, q̄ ex quo video Deū hoc præcipere, amo & præceptorē, & præceptū, & finē præcepti, & amore moueor ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clarè patet, & experientia testatur multa nos paterno præcepto imposita ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, nō faceremus: vt potè vel nescientes Patris volūtatē, quæ per præceptū innotuit, vel sciētes paternā amicitia, nō offendi si illud omitteremus, vt esset in proposito si confessio esset non sub præcepto sed sub cōsilio. Falsum ergo signū ad discursionē amoris assumeretur ex hoc in similibus, nō operaretur quis sine præcepto: sed & in his quæ sunt secundum se bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non est tali discursione ideo examinandum: quoniam sufficit homini habere cor paratum ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curando si Deus non præcepisset, & alia huiusmodi incitamenta ad malum. Plena est enim sacra Scriptura, quod est amandus, q̄ præcepta sunt seruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consultum, seruare præcepta Dei, si Deus non præciperet. Augustæ die 8. Octobris, Anno Domini, 1518.

Q V A E S T I O I I .

Num præsumptio sit cōfiteri venialia, & omnia mortalia.

V A E R I T U R Vtrum sit præsumptionis cōfiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quod sic. Primò, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

Secūdo: quia in primitiua ecclesia solum manifesta mortalia cōfitebantur, vt patet primæ ad Cor. 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idolatra, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Gal. 5. Manifesta sunt opera carnis, &c.

Tertio, quia nulla sunt opera nostra etiam bona, quin sint peccata damnabilia, si Deus in iudicium intret nobiscum: iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Item, Omnis homo mendax: ergo, &c.

Quarto, quia dum volumus omnia peccata cōfiteri, nihil misericordie Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non confidere in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus, nec eius timere iudicium.

C O N C L U S I O .

Non vanum, sed necessarium est penitentem omnia mortalia cōfiteri, humilitatis autem venialia.

A D EVIDENTIAM Horum, scito duo hic verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia cōfiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidem clarè patere potest, quod nō præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est cōfiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communem doctorum sententiam, vna conditio necessaria est, quod sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autem integra, si quædam mortalia essent confessæ & quædam non. Est autem huius ratio: quia peccata mortalia quæcumque simul in vno homine sunt, sic se habent, quod sunt connexa ex parte auersionis à Deo, ita quod vnum non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud Augu. Impium est à Deo, dimidiam sperare veniam. Et propterea sicut in prima pœnitentiæ parte, quæ est contritio, necessarii est, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominem conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enim integrè homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submittit se integrè Deo per contritionē. Et ne alicui liceat sentire contrarium, assero textum rotundum de pœ. & re. omnis vtriusque sexus. Vbi expressè præcipitur quod quilibet omnia sua peccata solus cōfiteatur proprio sacerdoti. Et quum ly omnia, nō distribuatur pro venialibus (vt tota ecclesia attestatur) restat vt distribuatur pro mortalibus, quæ sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autē ly omnia, ad manifesta tantū, temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & contra comunē sententiam

doctorum, rationique consentanea, sit restrictio ista. Imò in concilio Floren. sub Eugenio 4. declarata est ista particula, Omnia quorum memoriam habet.

De secundo autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest, quod sit actus præsumptionis: quum clarè liqueat, quod accuare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu pœnitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tamen consultus: consilium autem non datur de actibus præsumptiosis, sed de actibus virtutū, scilicet de bonis supererogationis. Teitatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebrò, magnæ autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic vltra vim satisfactiuam, acquisitiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim conseruatiuæ hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

A D PRIMAM autem obiectionem dicitur primò quod ecclesia non præcipit, quod quilibet cognoscat, sed quod cōfiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet: hoc enim constat non esse impossibile. Dicitur secundo negando, quod sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere: peccatum quippe mortale, quum sit voluntarium, non secundum primos motus, sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui cōmisit illud. Si enim impossibile est, vt omnia cognoscantur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt ad eò minimæ entitatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere conceditur: tum quia non est questio de cognitione, quid est, sed de cognitione an est: nam sufficit pœnitentē cognoscere, quod ipse cōmisit talē actū, puta rapinā, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legē non sunt tamen minimæ entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quod à primo die, quo quis habuit vsum liberi arbitrij, vsque ad quæcumque diem suæ cōfessionis, nō fuerunt exercitati à quocumque infiniti actus deliberati: vt patet. Aut hoc est, quia sunt infinita non simpliciter sed illi qui commisit: & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet, quod multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt: ac per hoc finita sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quod sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis, quod sciat se commississe tale, de quo dubium est, an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & communis est omnibus pœnitentialibus bene instructis. Obligat enim ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoriam quis habet: facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambigüe mortalia tenetur enim omnia cōfiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim absque nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis omnis vtriusque sexus: sic testatur cōmunis mos pœnitentium atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec fatiscere credimus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegium, licet non sit certus si, non confitetur de illo consensu vt opinato.

Ad secūdam autem obiectionem dicitur, quod ex neutro illorum textuum habetur, quod in primitiua ecclesia, sola manifestè mortalia cōfiterentur homines: nam text. illi non loquuntur de confessione: vt clarè patet.

Ad tertiam dicitur quod opera nostra bona possunt dupliciter considerari. Primò, vt ex nobis sunt: & sic licet dicantur damnabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate æterna: nō tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniam in veritate etiam, vt ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, quatum est ex se. Et ad hūc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra vt sunt ex Deo in nobis operante per suam gratiam, & destinante in vitam æternam: & sic sunt merita ex condigno æternæ felicitatis. Nec sunt damnabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiā, vt patet ex verbis Apostoli, Reposita est mihi corona iustitiæ quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed & his, qui diligunt aduentum eius. vbi vides secūdam iustitiā à Deo iusto iudice reddendam coronam diligentibus ipsum Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia: quia opera nostra sunt damnabilia, quantum est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sunt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. non secundum quid (puta vt sunt ex nobis) quando iudicari debent, si sunt peccata, vel non: quamuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudēque diuinas exercendas considerata, omnia nostra vt sunt ex

ex nobis multum profint: & non solum in nobis sed etiam in beatis consideratio hac creaturæ utilitatem seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit ecclesia, Tremunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris. 1518.

QVAESTIO III.

Num circumstantia diei festi sit necessario confitenda.

QVAERITVR Vtrum circumstantia diei festi sit necessario confitenda. Et videtur quod sic. Quia circumstantia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum omnes, sed tempus festi repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tum autoritate Ambr. super illud Lucæ 11. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato non hominem curare, sed seruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tum autoritate San. Thom. in Secunda secundæ q. 122. art. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quam qui aliquod corporale opus licitum facit: affertque ad hoc autoritatem Augustini in lib. de Decem Chordis

CONCLUSIO.

Num oportet confiteri circumstantiam diei festi illum, qui in festo mortale quippiam commisit.

IN OPPOSITVM Est multorum modernorum opinio, tenens circumstantiam temporis festi non esse necessario confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

RESPONDEO. In hac questione duæ sunt opiniones. Vna est tenentiū partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tangit San. Tho. scilicet, quia quum in festo prohibeatur omne opus seruale, & peccatum mortale sit magis opus seruale, quam opus corporale (puta arare) magisquam contrarietur peccatū mortale sanctificationi ad quam ordinatur festum, quam opus corporale: vtpote per se & directè excludens illam: consequens est, quod vtriusque prohibitio sub præcepto comprehendatur. Aliorum vero opinio oppositum sentit: & hi mouentur ex eo, quod ex solo sensu literali secundum Dionys. & Aug. potest trahi efficax argumentum. Opera autem seruilia prohibita in festo ad literam sunt opera corporalia, qui serui distinguuntur à liberis: & non peccata nisi mysticè: vt Sanct. Tho. expressè dicit in 3. sentent. distinct. 37. artic. 5. q. 2. ad 2.

Et quoniam hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius euidentiam sciendum est, quod quum obseruatio festi ad literam partim sit mortalis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quicquid obligationis in ea est. Ex morali quidem præcepto quod obligatio talis non proueniat: patet propterea quia nulla certa temporis pars est, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicadā censet: quamuis enim morale sit in hoc præcepto, quod aliquod tempus Dei cultui exteriori deputetur: non tamè quod hoc vel illud tempus. Vnde quum singulæ partes temporis possint ab hac dedicatione absolui, quandoquæ peccatum committatur, nunquā tempus aliquod diuino dicatū cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultu: potest siquidè alio tempore debitus cultus exolui. Et eadè ratio est de opere corporali: solum enim peccatū omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autè mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, quod ecclesia non plus prohibet, quā id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibeatur: imò minus, vt San. Tho. placet. Ex præcepto autè hoc ad literā ceremoniale triplex erat, scilicet certū tempus, puta dies septè & certus cultus, scilicet memoria creationis mundi in ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quadam diuinæ quietis à creādo) & determinatio operū, à quibus cessandū esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autè horū peccatū specialiter prohiberi cōiuncitur: sed oppositū potius ratione sua deri potest. Tū quia, vt allegatū fuit, ad literā opera seruilia tantū sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tū quia ex hoc, quod aliquod certū tempus de dicatur cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tempore exhibēdo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione temporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibēdo in die festo: non ergo cadit sub hoc speciali præcepto. Quod enim macula, ei nō contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali, existēs, transgredereetur præceptū hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuetione nō est inducendū, cū his qui credūt cōtritionē esse in præcepto in die festo. Tū quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Tū quia præceptū de interiori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur) sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur: sed ecclesia videtur interioris cultus tempus determinasse, quando tempus sacramenti poenitentiae & eucharistiae decreuit. Tum quia nec Doctorum sanctorum nec ecclesiastica doctrina aut consuetudo hoc habet: quod tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

Quod verò actus moralis etiam nō repugnet tali cultui, probatur ex eo, quod si cultui Dei exteriori certo tempore statuto repugnaret peccatū mortale illo tempore commissum, hoc nō esset quādoq; sic, & quandoq; nō, sed vniversaliter: sed aperte videmus, quod sub præcepto, quo

Deus quotidie colēdus à clericis horis canonicis statuitur, nō cōprehēditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocunq; tempore, ergo nec in proposito. Vterq; siquidè cultus exterior est, & eundè habet finē. Et habēs aliquid morale & aliquid ceremoniale, scilicet certū tempus & certū cultus modū, nec minus sacer est secundus primò, aut minus sub præcepto cadēs. Nec obstat si dicatur nō esse aliquā certā horā diei sub præcepto taxatā ad horas canonicas, sicut totus dies festus deputatus est cultui diuino. Hoc enim nihil adimit efficaciam processui facto: cuius vis nō cōsistit in determinatione temporis actuiam præcepta, sed possibili, vel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, nō propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto cōprehēderetur, sed satisfaceret temporibus debitis horas exoluēdo: sicut modo satisfit intra diē deputatū dicēdo, quantūcūq; alias peccetur. Vnde quū ecclesia ceremoniale legis præceptum mutando impleuerit, pro die septimo Dominicū diē, & pro cultu missam, & quietē in memoriā resurrectionis Dñicæ determinādo, & ab operibus seruilibus nō sic arētè cōsueuerit abstinere: cōsequens est, quod nō indicat speciali præcepto quietē à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruii. Et cōfirmatur, quia quū ecclesia non iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerūq; committitur peccatū mortale) sat est sub eius prohibitionē cōprehēdi illorū impedimētōrum a motionē, quæ ecclesiastici fori sunt: quia vniversaliter nō sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quāuis magis repugnet satisfactioni, quæ est finis huius præcepti, peccatum mortale quā opus corporale licitum secundum se: quia tamen sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit, cōsequēs est, quod nec exclusio ipsius, quæ per peccatum mortale fit, sub hoc præcepto comprehendatur: si enim affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur, quod eius opposita negatio prohibeatur, quamuis prohiberi possit.

AD E A verò quæ in oppositum obiciuntur, responderetur. Et ad autoritatē Amb. dicitur cum sanct. Tho. quod sensum myllicum, & non literalem tangit.

Ad autoritatem ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primò, quod loquitur de præcepto quo ad suū finē, quod sub præcepto nō cadit, & non de ipso præcepto absolute: in tantū enim dicit repugnare huic præcepto peccatū mortale, inquantū excludit sanctitatem & applicationē ad diuina, quæ est finis præcepti. Secundò, quod loquitur de præcepto hoc indistinctè, & literaliter & spiritualiter intellecto, vnde eodè contextu de operibus seruilibus corporaliter & spiritualiter, doctrinā tradit. Et tamè constat ibidè in responsione ad primū cessationē à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi: & sic nō numerari inter præcepta decalogi, sed tantū secundū sensum literalem, quātū ad id quod cōtinet de iure naturæ. Ex hoc autem quod aliquid repugnat præcepto huic myllicè, non potest trahi efficax argumentū, sed rationabilis exhortatio, vt & à peccando in festis abstinere (ne de nobis dicatur, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me) & commissa confiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus festis, quatenus reprehensi tempora sacra reuerentur, Mediolani, die vigesimaquarta Aprilis, M. D.

QVAESTIO IIIII.

Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentalem necessaria sit.

QVAERITVR vtrum ad fructuosam absolutionem in sacramento poenitentiae exigatur fides, qua poenitēs credat certissimè se esse absolutum à Deo. Videtur quod sic.

Primò, quia oportet fidem habere in verbum Christi, Quodcunq; solueris super terram.

Secundò, quia si per impossibile cōfessus non sit cōtritus, aut sacerdos non serio, sed ioco absoluat, si tamè credat se esse absolutum, verissimè est absolutus: tanta res est fides in verbū Christi. Probatur assumptum ex ecclesiastica historia, quia beatus Athanasius ludēs cum pueris, baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Item quidam mimus, vt placeret Imperatori, ludicro baptismo est baptizatus.

Tertiò, quia nō sacramētū, sed fides sacramēti iustificat: secundum illud Aug. Sacramentum abluit, non quia fit, sed quia creditur.

Quartò, quia plus est à confitente requirendum an credat sese absolui, quā an sit verè contritus: quia cōtritio nunquā est vera satis quod si esset vera, non tamè certa, & si certa, non tamè satis: fides autem & verbum Christi sunt certissima verissima, & sufficientissima.

Quintò, quia non solum attritus absque obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionem: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

Sextò, quia ad sacramentum poenitentiae accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide: nihil hæsitans: ergo.

IN oppositum est communis ecclesiae sensus.

CONCLUSIO.

Non est necessariū ipsum poenitē tunc habere fidem se esse absolutū, quāquā credere oporteat absolutionis beneficiū per poenitentiae sacramentū conferri.

AD

AD EVIDENTIAM Horum sciendum est nouitatem su per exortam esse, quod huiusmodi fides ad eum exigatur, ut plus quam contritio requirenda sit, & damnandi sint omnes, qui nolunt confidere se absolutos, donec certi sunt se satis contritos. Fundatur autem phantasia ista, primo super communissimis Scripturae autoritatibus de fide ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, in quo spem dedisti: & similia infinita. Secundo super communibus de efficacia sacramentorum, scilicet quod fides est, quae in sacris operatur. Tertio, super specialis Christi verbi ad propositum pertinentis efficacia certissima, Quodcumque solueris super terram, &c. Ex huiusmodi siquidem efficaciae certificatione deducitur oportere confitemi credere se absolutum, si sacerdos absoluat, siue erret, siue non erret, sicut etiam certus est se esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Adiungunt, quod dicendo, Quodcumque solueris, dedit potestatem: dicendo, Erit solutum, excitauit fidem de effectu. Nouam autem hanc inuentionem alienam esse ab ecclesiastica doctrina, facile patet distinguendo de duplici fide, quam habere possumus: scilicet vel acquisita, vel infusa. Nam si sermo est de fide infusa (quae est vna de theologalibus virtutibus) cuius plena est sacra Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quam Sancti vice runt regna, operati sunt iustitiam, constat, quod illa est necessaria ad sacramentum poenitentiae: quoniam ipsius non nisi Christi fideles baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramenta se extendat, ut patet in Symbolo: non tamen extendit se ad haec singularia: puta quod hoc sit sacramentum, & quod in hoc sit effectus sacramenti: verbi gratia. tenemur credere vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed non tenemur credere, quod dum iste sacerdos abluat Ioseph adultum Iudaeum, dicens. Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, sit Ioseph verè consecutus gratiam Dei & characterem, quia ex intentione baptizantis vel baptizati potest occultè fuisse simulatio talis, quod non intenderit ille facere, quod facit ecclesia, aut Ioseph non intenderit suscipere baptisma, ut temporibus nostris de facto contigisse sibi quidam Iudaeus coram me confessus est, & haec quo ad characterem. Quo ad gratiam verò, quia potest esse, quod Ioseph cum proposito deliberato fornicationem committere, Baptisma suscepit, ac per hoc gratiae Dei obicem posuerit. Similiter posset dari exemplum de Eucharistia: quamuis enim teneamur ex fide credere in Hostia ritè consecrata, esse verum corpus Christi, non tamen ad fidem infusam spectat credere, an ista hostia sit ritè consecrata: tum propter intentionem ministri, tum etiam propter incertitudinem materiae, & similes particulares defectus humanos. Ratio autem vniuersalis, quare sub fide infusa non cadunt huiusmodi particularia, est quia fidei infusae (utpote diuinæ veritati innixae) non potest subesse: falsum est enim non minus circa verum, quam quaecumque scientia acquisita, quae non nisi verorum est. Effet autem quandoque circa falsum, si extenderet se ad haec particularia, ut patet ex infinitis similibus, quae possunt afferri in medium. Non spectat igitur ad fidem infusam credere absolutionis effectum in hoc particulari, puta in me ipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinet credere absolutionem ab ecclesiastico ministro ritè factam, efficacem esse, & in suscipiente dignè gratiam operari. Hac siquidem fide nullus potest errare, sed credendo effectum in me vel in illo determinatè, possum errare: quia potest adesse impedimentum aliquod ex parte mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & verbo Dei & sacramentis: & specialiter efficaciam certissimam illius verbi, Quodcumque solueris super terram, in subiecto disposito: sed non habemus infusam fidem, quod in me effectum fortietur, quod ego sim subiectum dispositum: quia potest in me inueniri impedimentum ignotum. Ex quo autem non debet subesse falsum fidei (quae non nisi verorum certissimorum est) excitatur, imò certificatur fides infusa per illud verbum: Erit solutum in caelis, de effectu absolutionis in subiecto disposito, & non in me, qui fortè non sum dispositus: & sic fides esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa intellecta: quia sequitur, quod infusae fidei posset subesse falsum.

Si autem dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quoque inuenitur: nam licet acquisita fides circa huiusmodi particularia versetur (tali nanque fide credimus hanc hostiam ritè consecratam esse, & hunc ritè baptizatum, & similia) sed haec fides non est illa qua in Verbo Christi confidimus, quae in sacramentis operatur, qua credimus efficax esse Christi verbum, Quodcumque solueris super terram: & reliqua, quae fidei sunt Christianae. Et propterea ex illis autoritatibus, quae de fide infusa loquuntur, non potest acquisita fides concludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse absolutum etiam per absolutionem in effectu coram Deo) esse certa infallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secundum comunè legem nescit, an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se esse sufficenter dispositum per gratiam Dei, quae per absolutionem conceditur: iuxta illud Job 10. Et si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico vel haeretico aliàs bene confitente: esset igitur iste verè absolutus, si errans sacerdos ipsum absoluere, & consequenter iste simul esset in gratia Dei (quia verè absolu-

tus coram Deo) & in peccato mortali, quia haereticus vel schismaticus quod est impossibile. Amplius, fides ista est, qua quantum credis, tantum habes, cum fides ista sit opus humanum (quia ista est acquisita) consequens est ut in opere suae fidei confidentia suae poenitentiae consistat: quod est alienum à Christiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris canonibus, ecclesiae traditione, sacrisque doctoribus, dispositionis istius necessitas in sacramento poenitentiae habeatur, & rationi aduersetur, non videtur praesumptione, aut ignorantia ista excusari.

AD OBJECTIONES infinitas de fide, ut respondeas, habeto praeculis hanc distinctionem: scilicet vel ex parte sacramentorum vel ex parte susipientis. Et dicito, quod fides certissima est, & esse debet etiam de effectu sacramenti particulari in me, quantum est ex parte sacramenti: sed ex parte mei susipientis licitum est dubitare de illius effectu in me. Et hoc est quod ecclesia docet, dum in orationibus post communionem petit sacerdos, quod susceptum sacramentum non sit ad reatus poenitentiae, non ad iudicium, &c. Consequenter etiam docet omnem quantumcumque credentem post confessionem & absolutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & non aduertere ad distinctionem hanc, est, ut puto, causa dictae nouitatis.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur, quod in verbo Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes articulos fidei, nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de effectu horum verborum in me: ut dictum est.

Ad secundam dicitur, quod peccat argumentum secundum non causam, ut causam, quo ad sacramentum Baptismi. Nam non ideo illi fuerunt verè baptizati, quia credebant se baptizatos, imò credebant fortè nihil recipere gratia: sed ideo Baptismus iocose factus est verè Baptismus, quia interiori iocosa non ad Baptismum, sed ad exercitium Baptismi refertur. Simile est enim delectandi causa Baptizare & Baptizari, sicut si auaritia causa quis baptizaret, aut baptizaretur: utrobique enim est verum Baptisma: quia delectatio & auaritia non Baptismi: sed quod iste exerceat vel suscipiat Baptismum, causa est. Secus autem esset, si intentio iocandi ad Baptismum referretur, sic quod non baptizare, sed similitudinem Baptismi exercere, aut suscipere, intendere ioci aut auaritia gratia: tunc enim nullum esset Baptisma. Quod autem assumitur, quod non contritus si absoluitur credens se absolui, est verè absolutus, nisi sit ita attritus, quod saltem virtute clauium de attrito secundum quosdam fiat contritus: impossibile est. Nam ex eo quod ponitur incontritus, & virtute clauium non factus de attrito contritus, oportet quod aut sua fide acquisita sit iustificatus, quod est erroneum: aut quod simul sit incontritus & absolutus apud Deum, quod est impossibile.

Ad tertiam dicitur, quod sacramentum abluat, non quia sit, hoc est non secundum substantiam facti: sed quia creditur, hoc est secundum virtutem creditam in eo, & non quia creditur a suscipiente, effectus suus in eo certissimè ab hoc. Et nota quod non dixit, quia credit minister aut suscipiens, sed impersonaliter quia creditur, hoc est propter rem creditam: nam nisi intendat quis facere quod facit ecclesia, non baptizaret. In hoc autem quod est imitari in illo actu, ecclesia, includitur res credita: quamuis nec a suscipiente, nec a baptizate: ut patet, si infidelis baptizaret infantem, aut adultum, dicentem, Valeat quantum valere potest.

Ad quartam dicitur, quod assumptum non solum falsum, sed & praesumptuosum est valde, contra vniuersalis ecclesiae ritum: contritio enim est summè necessaria. Ista autem fides acquisita de effectu sacramenti in seipsa est impossibilis: quia semper est, & debet esse ambigua, nec est requirenda a confitente: qui nisi crederet se absolutum, absolutionem non submitteret. Nec obstat, quod contritio sit incerta: iussit enim Deus ipse, ut cum nostra hac incertitudine accedamus ad sacramenta. Quod autem dicit, quod nunquam est vera satis, falsum est: ut patet in multis vera & sufficienti contritione confitentibus, quibus incerta est. Et quum subditur, quod fides Christi est verissima & certissima & sufficientissima respondetur, quod talis est de rebus subiectis fidei infusae, sed non de impertinentibus ad ipsam, ut sunt ex parte nostri singulares singulorum effectus sacramentorum. De his enim nec certa, nec incerta est fides infusa: quia non est eorum: est enim fides infusa de gratia per sacramenta certissimè conferenda susipientibus dignè illa: ut in concilio Florent. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex Apostolo assumptum est, dicente, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Vbi etiam Apostolus, secundum quid reputare se homo debeat dignum vel indignum, praemittit dicens, Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex subiunctis, quod si nosmetipsos iudicemus, non utique a Domino iudicemur, patet quod probare seipsum est seipsum iudicare, contra se vindictam exercere: quod vocatur contritio communi usu ecclesiae & doctorum: & propterea falsum ac temerarium esse constat, quod plus est a poenitente requirendum, si habeat credulitatem de effectu in se futuro sacramenti: quam de illius contritione: probare enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet ecclesia, exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se poenitentem omnino effectum habiturum nouitatem exigit dogma.

Ad quintam dicitur, quod duorum, quae ibi tanguntur, primum, quod attritus non ponens obicem, non consequitur gratiam absolutionis, nisi

nisi credat (vt iam patet ex dictis) voluntariè dicitur, apponendo nouellum, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gratiam Dei per absolutionem sacramentalem. Secundò autem, quòd contrito in damnationem sunt sacramenta, nisi credat se absolui, non est responsione, sed correctione dignum: quoniam sacramentum poenitentiae ab ecclesia sufficienter traditum per confessionem, contritione & satisfactione, damnabile constituitur sine quarto, scilicet certa fide effectus in suscipiente. Hoc enim est noua ecclesia construere. Ad sextam de oratione dicitur primò, quòd ratio digreditur ad accidentia, quae sunt extra essentiam sacramenti: oratio enim constat quòd à sacramentis distinguitur, imò ponitur sub satisfactione, quae est tertia pars sacramenti poenitentiae. Veritamen de oratione ipsa etiam dicendù est, quòd fides de effectu orationis dupliciter haberi potest. Primò ex parte ipsius diuinæ misericordiae, gratiae, potentiae, prouidentiae, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione absque hesitatione aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro quo oratur: & sic nisi piè quandoque dubitaret de effectu petito, plerumque fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orante, qui absque hesitatione credendo, quòd acciperet id quòd peteret, iuxta Domini doctrinam, Rogauit ter, vt stimulus carnis à se discederet, & non est consecutus effectum petatum: vt patet 2. ad Corin. 12. Hic enim patet quòd fides, quòd accipiamus quicquid petimus, non refertur ad rem petitam accipiendam simpliciter & absolutè, sed quantum est ex parte diuinæ misericordiae, &c. alioquin esset quandoque falsa, & Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde ex aliqua ex parte nostri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fide docens pramittit, habente fidem Dei, & subdit, Amen dico vobis, &c. ostendens per hoc, quòd firmitas nostrae fidei de effectibus particulis debet esse de illis, quantum est ex parte Dei & non ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris, 1518.

QVAESTIO V.

Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio peccatorum.

QVAERITVR Vtrum sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpae. Et videtur quòd non. Primò, quia solius Dei est remittere culpam: vt omnis Scriptura & ecclesia fatetur.

Secundò, quia culpa est remissa à Deo proponenti confiteri antequam poenitens à sacerdote absoluat: iuxta illud, Dixi, Confitebor aduersum me iustitiã meam, & tu remisisti impietate peccati mei.

IN OPPOSITVM Est, quòd sacramenta nouae legis conferunt gratiam, secundum communem ecclesiae doctrinam.

CONCLUSIO.

Effectus sacramentalis absolutionis ritè factae, & à debito ministro, debita forma, & super debitam materiam, est remissio peccatorum.

AD EVIDENTIAM Huius quaestionis, scito antiquam esse hanc quaestionem: & in 18. distinct. 4. sent. tractari. Vbi quia obscurè satis sunt auctoritates antiquorum doctorum applicatae ad hoc, Magister sent. concludit sacerdotem euangelicum absolvere, hoc est declarare absolutum à Deo, & ad ecclesiae communionem admittere. Nouitia autem quaedam opinio addit super hoc effectu pacem animi: quoniam ante absolutionem inquieta est anima de remissione suorum peccatorum, accepta autem absolutione cum fide, quòd verè absoluat: fit secura anima de remissione peccatorum percepta, & in pace quiescit, tantique fit fides de gratia praesenti ministerio sacerdotis, quòd peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati & gratiae donatio, sed oportet etiam credere esse remissum.

Verum si Domini verba diligentius perspecta fuerint quum potestatem sacramentalem dedit: aliter sentiendum est, non enim dixit, Quorum declaraueritis remissa peccata, sed dixit, Quorum remiseritis peccata: & similiter dixit, Quodcunque solueris. neque dixit, Remittuntur eis, aut solum erit, quo ad ecclesiam: sed solum erit, in caelis, & remittuntur eis, simpliciter & absolutè. Ideo si verba Domini sunt verba in sensu proprio, conuincunt ecclesiae ministros habere potestatem remittendi peccata auctoritate Christi: par enim ratio est, quòd verba haec Domini ad sacramentum poenitentiae spectantia in proprio sensu verificentur, & quòd verba eiusdem ad sacramentum eucharistiae pertinentia (scilicet hoc est corpus meum) in proprio sensu verificentur. Nulla enim est ratio quare ista in proprio sensu vera esse fateamur. & illa à proprio sensu aliena faciamus: praesertim quum maius miraculum sit, quòd de pane fiat corpus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba eucharistiae à sacerdote prolata, vt vera sint, compulerunt vt fateamur hoc, id est contentum sub hac specie, est corpus meum, scilicet Christi: non minus compellitur ad verificandum haec Domini verba, (Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & Quodcunque solueris super terram, erit solum & in caelis) in sensu proprio, credere quòd sacerdotis ministerio remittuntur peccata, absoluantur peccatores à culpis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per os sacerdotis, dicentis, Absoluo te à peccatis, quam eiusdem Christi sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meum. vterque igitur operatorius est eius, quòd significat seruatis seruandis, scilicet

concurrente ex parte ministri auctoritate (non enim quilibet homo, sed sacerdos ordinariam vel delegatam auctoritatem habens est minister sacramentalis absolutionis) & ex parte poenitentis debita dispositione, vt scilicet sit absolutione dignus. Alioquin extremus rediret error à Hiero. damnatus: vt pro nostro arbitrio dampnare innoxios & absolvere noxios possemus, sicut etiam in sacramento altaris non quamcunque materiam, sed panis triticej tantum, consecrari per illa verba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum credimus. In cuius signum Dominus quum daret potestatem remittendi, retinendique peccata, pramissit, Accipite Spiritum sanctum subiungendo, Quorum remiseritis peccata, &c. tanquam diceret, Spiritu sancto dirigente, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & non spiritu vestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spiritus sanctus ad absoluendum vel ligandum, quum seruatis vndique seruandis minister Christi absoluit, vel ligat. Credendum est igitur & confitendum, quòd effectus sacramentalis absolutionis ritè factae (scilicet à debito ministro, debita forma, supra dispositam materiam, scilicet peccatorum confitentem dignum absolutione) est peccatorum remissio, quam auctoritatiuè quidem solus Deus facit: ministerialiter autem minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic enim ad literam impletur illud, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: non quòd prius ecclesia remittat, quam Deus, tanquam Deus ecclesiae iudicium sequatur. Non enim dicit, Quorum remiseritis peccata, remittentur eis, in futuro: sed remittuntur in praesenti: ad denotandum, quòd ipsa per ministrum remissio est vna atque eadem cum remissione, quam facit Deus. Illam quippe vnam & eandem remissionem peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & efficit & Deus auctoritatiuè: sicut eadem conuersionem panis in corpus Christi, quam sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus auctoritatiuè. Et licet olim dubia fuerit haec quaestio, hodie tamen determinata est in concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dicitur, Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis. Absolutio, inquit non declaratio, non pax. Et rursus, effectus sacramenti huius, dixit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, quòd sacerdos absoluendo seruatis seruandis, & in veritate absoluit à peccatis, & per viam sequelae declarat poenitentem absolutum, & certificat (humana tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Remanet enim semper secundum communem legem peccator ambiguus de consecuta apud Deum remissione: quia semper restat ambiguum nobis, an ex vel cum infusa charitate sacramentum susceperit poenitentiae. Quocirca nouitia opinio relata, non opinio, sed error est: pro quòto efficaciam adimit sacramentum poenitentiae sine credulitate effectus in seipso, & nulli conferri veniam remittente sacerdote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quòd intolerabilius est, nec intelligibile, manere, scilicet peccatum etiam remissum. Indigna nempe sunt haec non solum eruditorum, sed quorumlibet Christianorum auribus. Et quo ad illorum impugnationem seruandum est illud Philosophi, Quodlibet proferente contraria, sollicitum esse, stultum est. Constat enim Baptismum remittere peccata absque tali suscipientis credulitate: vt patet in infantibus. Constat omnes ferè tremore Domini refertos semper dubios de diuina in se gratia, & poenitentiae & eucharistiae sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare. Imò & hoc sacri doctores laudant: & eius oppositum praesumptioni communiter ascribitur, aut ignorantiae.

AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quòd diuersus remittendi modus omnes huiusmodi auctoritates manifestat. Solus enim Deus peccata remittit auctoritatiuè: cum quo stat, quòd minister euangelicus auctoritate à Deo concessa, peccata remittat ministerialiter, mediante Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo instituto.

Ad secundam dicitur, quòd sacramentalis absolutio dicitur operari remissionem peccatorum dupliciter, vel in voto, vel in executione. Nam qui ante confessionem remissionem consequitur, ex sacramentali absolutione in voto consequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu remisisti) proculdubio mediante confessione, ad quam tendens, Dixi, Confitebor: alioquin non oportuisset dicere, Dixi, confitebor: sed sat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiam meam Domino. Et siquidem ante absolutionem consequitur poenitens remissionem peccatorum, per sequentem absolutionem augetur gratia remissionis peccatorum: si verò non prius consequutus est veniam, consequitur per absolutionem, si tamen (vt dictum est) dignus absolutione tunc est. Nec haec ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa ecclesia accipimus, confitente vnum Baptisma in remissionem peccatorum: per omnia similiter intelligendo, vt diximus, scilicet quòd Baptisma in executione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non remissa ex Baptismo in voto. & dignè ad Baptisma accedit: in quo autem remissa ex seipso in voto inuenit, gratiam auget. Haec enim varietas non ex defectu sacramentorum, sed ex varia dispositione participantium sacramenta prouenit. Augustae die primo Octobris, 1518.

T R A C T A T V S . D E C I M V S .

nonus de Excommunicatione, cuius

est unica

Q V A E S T I O .

Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

VTRVM excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur quòd non. Primo: quia excommunicatio non tollit plus quàm ecclesiastica autoritas iurisdictionis potest conferre: est enim excommunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quam non dedit Christus maiorem in auferendo, quàm in concedendo, quum ipse sit magis pronus ad inferendum bona, quàm mala. Sed ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interiori aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiori.

Secundo, quia excommunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam: est enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Greg. dicit, & habetur 11. quæst. 3. sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. sed excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum communionem interiori, sed solum exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externa communionem fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excommunicatio nisi pro priuatione ab externis actibus seu cum sola extrinseca poena, vt patet discurrenti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitum nisi extrinseca communicatio: nam quum tradebantur Satanæ, solum extrinsecè vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Cor. 5. Non nisi voluntariè ergo dicitur, quòd excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis ecclesiæ.

C O N C L V S I O .

Excommunicationis sententia communionem fidelium tollit tam intrinsecam quàm extrinsecam, quo ad communia suffragia, ablatam sanctorum per charitatem communionem supponens.

IN O P P O S I T V M est Magister sen. in 8. dist. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

Ad euidentiã quæst. huius sciendum est, quòd oportet extremum vtrunque vitare, ne in errorem incidamus. Tria siquidem inueniuntur in communionem fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est communicatio extrinseca in simul orando, vt fit conueniendo in ecclesia ad missarum, aliorumque diuinorum officiorum solennia: & hoc est vnum extremum. Aliud est Sanctorum communicatio, quæ fit per charitatem vnientem Christi membra secundum fidem formatam capiti Christo, & reliquis Christi membris similibus: & hoc est alterum extremum. Tertium est communicatio fidelium secundum communia suffragia quæ in ecclesia ex institutione ecclesiæ fiunt, vt patet in orationibus & missis: & hoc est medium. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicendo quòd excommunicatio aufert solum intrinsecam communionem, vel dicendo quòd excommunicatio tollit directè omnem communionem, vtrunque enim est falsum: vt patebit. Veritas autem est, quòd excommunicatio tollit extrinsecam & intrinsecam quo ad communia suffragia communionem fidelium, & supponit ablatam communionem Sanctorum per charitatem. Pro quorum intellectu (quia de externa communionem non est dubium) videnda est primò differentia inter dictas duas communionem internas: & mōstrandum est deinde, quòd altera earum per excommunicationem aufertur. Cōmunicatio fidelium quum consistat in conferendo & recipiendo: oportet quòd interna etiam communicatio consistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidem fit meritis, orationibus, atque suffragiis apud Deum adiutoribus & intercedentibus pro aliis. Receptio autem fit suscipiendo ex aliorum ope vel gratiam vel gratiæ augmentum, vel protectionem diuinæ assistentiæ à malis præseruantis, vel ad bonum promouentis, & huiusmodi. Verum collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa. nam quandoque oriuntur ex charitate immediatè: vt quum in charitate constitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitq; se pro alio, & impetrat illi vel gratiam, vel gratiæ augmentum, vel adiutorium contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediante institutione, vel actione ecclesiæ, vt quum ex missis diuinisque officiis aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitandū: hæc enim ex charitate, sancta matre ecclesia instituente sunt, & pro communi ecclesiæ bono ordinata: & pro singulis eius membris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemque offerentium. Et ad hoc collationum genus, spectat sacramentorum collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter communionem internam secundum charitatem immediatè & cōmunionem internam mediante ecclesiæ institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundum substantiã: sed secundum magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cōmunionem, possum recipere ex alia: & e contra: excepta (vt dictū est) sacramen-

tali gratia, vtputa caractere in sacramento cōfirmationis, & similiter in sacramento ordinis: hæc enim nō potest quis accipere ex cōmunionem solius charitatis: sed oportet interuenire communionem secundum ecclesiasticam sacramenti actualem susceptionem. Cōmunicatio siquidem in sacramentis in voto tantum, stat infra limites communionis charitatis: sed cōmunicatio in sacramentis secundum rem, ad communionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, quòd maior gratia habetur, quū sacramenta actualiter sumuntur, quàm cum in voto tantum. Ex parte autem collationis inuenitur magna differentia secundum substantiam, quoniam interna cōmunicatio charitatis immediatè, in meritis, orationibus, suffragiisque priuatis consistit. Cōmunicatio autem charitatis ad intima penetrans mediante ecclesiæ actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisque cōmuni- (hoc est in ipsius ecclesiæ & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat enim ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia, ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deum, vt non solum ecclesia, sed singuli fideles bonum gratiæ, aut augmentum, protectionem, & reliqua bona habeamus, nisi obicem ponamus. Ad primam cōmunionem spectat illud, Particeps ego sum omnium timentium te. Ad vtranque simul spectat articulus fidei, scilicet Sanctorum communionem quoniam ad illū spectat cōmunicatio in sacramentis. Prima cōmunicatio non est proprie nisi existens in charitate: secunda autem ad Christianos etiam in peccato mortali existentibus se extendit: nam & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequenter exauditur) etiam proteuis, ex hoc quòd missas celebramus pro conuersione peccatorum. Hæc autem dicta sunt aded nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu ecclesiæ apparet eorum veritas.

His autem præmissis manifestum est, quòd excommunicatio: quia extra ecclesiæ communionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis cōmunicatio consistit in actionibus, separatur: & consequenter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniunt, segregatur. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ: consequens est, vt excommunicatio à communionem multorum interiorum bonorum separet excommunicatum. Quòd autem excommunicatio extra ecclesiæ communionem ponat, quo ad actiones ecclesiæ (ex qua cætera pendent) manifestatur ex eo, quòd ecclesia non orat pro excommunicatis. Constat enim quòd non licet celebrare pro excommunicatis: imò, vt Bernardus dicit, vide quàm mala sit excommunicatio, quòd in Parasceue ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed non pro excommunicatis. Probaturq; hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat enim, quod ecclesia nō orat secundum cōmunem legem nisi pro fratribus nostris: sed excommunicati nō sunt nostris fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, quod Saluator noster Matth. 18. (vbi excommunicandi auctoritate ecclesiæ dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus, id est Gētilis. Vbi manifestè apparet, quod excommunicatio ex fratre facit nobis sicut Gētilis: vnde Aug. dicit: Noli illū iā reputare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, Si excommunicatus extra ecclesiā ponitur quo ad externa tantū, sequitur quod excommunicatio non egeret auctoritate Christi: quoniam quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cōmunitas potest externam suam cōmunionem ponere. Constat autem Christi auctoritate excommunicationem fieri, Matth. 18. vbi subiugit, Amē dico vobis, quæcunq; allegaueritis super terram (glossa, vinculo anathematis) vbi Christo dicit, Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & poena, quæ hic est, scilicet proiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus: & supplicio futuro, quod est esse ligatū in celo. Amplius, Ecclesia extra seipsam excommunicatū eiiciendo, ab omnibus his separat, quæ suis mēbris cōfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cōfert mēbris suis cōmunes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excommunicatio, & ad hæc admittit reconciliatio. Maior patet ex eo, quod excommunicatio est suprema poena ecclesiæ: nō esset autem suprema, si nō tolleretur totū quòd ecclesia dedit quoniam adhuc maior superesset poena, si adhuc restaret separatus excommunicatus ab his, quæ dedit & dat cōtinuè ipsa, suis mēbris. Minor probatur, quia ecclesia instituit missas nō solum pro ecclesia in cōmuni, sed pro singulis: vt patet in canone, missæ, vbi dicitur, pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primū: & omnibus orthodoxis, atq; catholicis & apostolicæ fidei cultoribus, quo ad secundū. Instituit etiā in Memento pro aliquibus singularibus orari, instituit horas canonicas, & orationes pro fidelibus: vt patet. Hæc omnia esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesiæ quod dubitat, nō eget ratione, sed sensu. Et sic patet excommunicatū esse alienū ab actionibus cōmuni- (quibus ecclesia cōmunicat suis fidelibus). Et patet cōsequenter alienū quoq; esse à fructu illarū actionū: hoc enim manifestè sequitur. Et quia fructus actionū illarū sunt adiuari ad gratiā, vel gratiæ augmentū, ad bene operandū, ad declinandū à malo, ad resistendū diabolo, &c. ideo patet quod multis internis bonis excommunicatio separet. Et cōfirmatur auctoritate Aug. de verbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur. Quomodo? quia scilicet extra ecclesiā diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolo traditur, quod ab ecclesiastica cōmunionem remouetur. Vbi habes

habes quomodo extra ecclesiam intelligit Aug. non ecclesiam materiale, non extrinsecam communionem, sed extra Christum. Re-
plicando autem dicit, quasi diabolo traditur: quia non traditur dia-
bolo possidendus, sed corripendus. Ad idem est autoritas Hierony.
Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus ecclesiam interdixeritis,
nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianua regni caelestis
clausa erit. Et habentur 11. q. 3. ambæ autoritates. Ex quibus patet qd
excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni caelestis ia-
nuam aperiant) pro quanto priuat excommunicatum à comuni-
bus ecclesie suffragiis: per quæ interna bona à diuina misericordia
faciliter omnia disponente ad nos descendunt.

AD OBJECTIONEM Ergo primam in oppositum dicitur, quod licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedant. Sed quædam procedant immediatè per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum communio spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directè per excommunicationem. sed præsuppositiuè tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur absque mortali peccato tollente charitatem & consequenter communionem istam. Quædam autem suffragia procedunt ex charitate per ecclesie actionem. ut sint cõmunia suffragia, quæ in persona ecclesie fiunt: & horum cõmunio, spectat ad fideles omnes ab ecclesia non præciosi sunt enim hæc cõmunia fidelibus omnibus etiam existentibus in peccato mortali, ut probatũ est. Et hæc differentia inter hominẽ fidelem existentẽ in mortali peccato absque excommunicatione, vel cũ excommunicatione qd nõ excõmunicatus adiuuatur à pia matre cõmunibus ecclesie suffragiis: excõmunicatus autem nõ adiuuatur per illa, sed sibiipso relinquatur vt gentilis, iuxta domini præceptum: non tamen omnino deserit illos mater ecclesia: quia requirit illos, vt respiciant: nec salutem eorum sicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi supra subiungit. Et ad hanc sollicitudinem vltra personale onus spectat, quod ecclesia obligat clericum excõmunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excõmunicatos ad ieiuniũ ab ecclesia iustitiam. Cõceditur igitur qd excõmunicatio nõ nisi præsuppositiuè tollit cõmunionem charitatis: sed cum hoc stat, qd directè tollit cõmunionem suffragiorũ cõmunium ecclesie: ac per hoc internorũ bonorum, quæ sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista nõ spectant ad cõmunionem charitatis immediatè: de qua sola dictũ est, Particeps ego sum omniũ timentiam te: quãuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri membri ecclesie non præciosi ab ea: hic enim verè dicit, Particeps ego sum, &c. quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, qd propriè loquendo excõmunicatio iniusta quo ad ipsam, (puta pro non crimine,) non est excõmunicatio simpliciter & absolutè, sed secundam quid tantũ, hoc est in foro iudiciali. Et quod non sit simpliciter excõmunicatio, patet ex illa vniuersali, Iniustũ iudiciũ non est iudiciũ: excõmunicatio enim quoddam iudiciũ est. Et manifestatur facillè: quia excõmunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autẽ, qd dicere iniustum non est dicere ius. Et similiter excõmunicare est ius tale dicere, iniusta autem excõmunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excõmunicatio, si iniusta est, secundam substantiam excõmunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui puta, quia ille potest excõmunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excõmunicandum. Hæc enim excõmunicatio est iusta secundum se, quãuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est verè excõmunicatio, & omnes excõmunicationis effectus secum fert. Sed excõmunicatio secundum se iniusta, nõ fert secum excõmunicationis effectus, nisi in foro exteriori: non est enim sic excõmunicatus priuatus suffragiis ecclesie secundum veritatem: quia non est verè excõmunicatus in cõlo: quia non est ecclesie nõ auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Domini Matth. 18 cõepisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iuste alliges, vide: nam iniusta vincula dirumpit iustitia. Parere tamen excõmunicationi debet, ab extrinseca cõmunionem se abstinendo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod Gregorius docet, dicens, quod sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (vt communiter dicitur, & bene,) esset, si sententia esset nulla, hoc est iniusta etiam in foro exteriori: ita quod inter excõmunicationem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excõmunicatio sit, & ista non, (neutra enim est excõmunicatio absolutè) sed quia illa est excõmunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est quando continet errorem intolerabilem vel in facto, puta si excõmunicatur quis, quia non tenet concubinam, vel in iure, vt si excõmunicetur post legitimam appellationem ab eodem, & huiusmodi: vt habes in glossa dicti ca. Non ergo communiter se habet excõmunicatio ad excõmunicationem iustam & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens rationem excõmunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem veram & pictum. Et propterea non est de natura excõmunicationis iudicandum, secundum quod saluatur iniusta: sed simpliciter & absolutè, prout est in sua integra ratione & efficacia, quam solum significat excõmunicatio, propriè & formaliter lo-

quendo, quoniam actus est iudicis dicentis ius. Ad confirmationem dicitur, qd ex sacra Scriptura habetur excõmunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno caelorum, Matth. 18. Ex eo enim qd ecclesie fit vt Gentilis, priuatur ecclesie suffragiis: sicut Gentilis expers eorum est. ex eo autem quod ligatus est in cælo, priuatur bonis soluentibus vincula caelestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis: nam ea, quæ extra sunt ab ecclesia, sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, qd ecclesia ab ecclesiastica cõmunionem exteriori separat hominem excõmunicando, significat illum ab interna cõmunionem ecclesie separari. In cuius signum in primitiua ecclesia etiam sensibiliter potestati demonum excõmunicati tradebantur, quasi à Christo excisi. Nec est verum qd in primitiua ecclesia sola externa poena excõmunicati multabantur: sed vltra internas addebantur externa poenæ à diabolo: sicut vltra interna bona in primitiua ecclesia boni visibiliter visitabantur à Spiritu sancto. Loquentes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat: quoniam hoc spectat ad finem. constat autem quod excõmunicatio priuat etiam suffragiis ecclesie, & relinquit hominem sibiipso, vt respiciat, vt spiritus saluus fiat: est enim velut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de sen. excom. lib. 6. Augustæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATUS VICESIMVS
de iniunctis poenitentis unica questione
ne contentus.

QUESTIO.

¶ Num poenitentia iniuncta à confessoribus si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

VARIETUR Vtrum poenitentia secundum canones imposta à confessore, si non impleatur in hac vita, exoluenda sit in alia vita. Et videtur qd non: quia nec canones poenitentiales, nec sententiæ hominis intelliguntur imponi nisi in hac vita, vt patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: conitat autem impare posse non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis ecclesie sensus.

CONCLUSIO.

Penam canonicam poenitentibus iniunctam, si in hac vita non impleatur exolui oportet in alia futura vita, non quidem secundum penam qualitatem, sed secundum substantiam, nisi ex hac vita decedens semper poenitens obnoxius est, quousque eam impleuerit.

AD EVIDENTIAM Huius sciendum est, quod poenitentia ritè imposta, quæ in hac questione nuncupatur poena canonica duo in se continet. Alterum est id quod pro culpæ satisfactione debetur: quoniam nisi poenitens remaneret debitor ad satisfaciendum diuinae iustitiæ nulla deberet ei poena imponi. Claves enim ecclesie sicut nõ soluunt in veritate nisi dignos absolutione, ita non ligant secundum rei veritatem nisi alligatione dignos: sic enim & non aliter confessor exhibet se Christi ministrum, vtendo clauis potestatis. Vnde ad discernendum dignos ab indignis, data est ei altera clavis, scilicet autoritatis discretiua. Alterum est id qd confessor apponit, quod se habet ad primum sicut determinatum ad indeterminatum, & sicut qualitas ad substantiam, seu accidentale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantialiter exigitur, qd poena sufficienter exoluatur: an autem tali vel tali poena satisfactio fieri debeat pro indeterminato habetur donec à Deo vel homine determinetur: puta qd ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. Et quoniam possunt etiam hæc determinationes mutari (vt patet quum imposta poenitentia commutatur, & substantiale debitum satisfactionis quod erat quasi vestitum priori qualitate poenitentia induit ex commutatione nonam qualitatem: puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in forma elemosynæ) ideo vt accidentale ad substantiale, & vt determinatio ad determinabile se habet quod apponitur à confessore ad id, quod pro peccati satisfactione exoluendum restat. Importat ergo canonica poena, non solas qualitates appositas ab homine secundum canones, nec solam suppositam poenam peccato debitam: sed vtrunque. Ita quod inter poenam debitam pro satisfactione peccati simpliciter & absolutè, & poenam canonicam, hæc est differentia, quod illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per poenam canonicam, significatur vestita per determinationes à confessore canonicè appositas.

¶ Quo circa ad propositam questionem respondendum cum distinctione est, vt vterque extremus error vitetur. Nam si dicatur quod poenitens non remanet post hanc vitam obligatus, errabunt multi, inferentes ex hoc qd mors absoluit omnes à poenis debitis pro peccatis, dum modo hic fuerint impostæ à confessoribus & acceptatæ, quamuis non exoluerint omnes. hoc enim clarè constat esse erroneum. Et rursus si dicatur: qd poenitens remanet obligatus post hanc

Pœna canonica poenitentibus iniuncta.

Vitam errabunt forte aliqui, sumentes ex hoc alterum extremum, scilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, & cetera, quod est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam, quod poena canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quod non teneantur ad ieiunia, & alia huius vitae opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem poenam: & ideo sequitur, quod post mortem tenentur exolvere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantiale est: quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquam est soluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primo, quod aut nunquam exoluetur: & sic peccatum remanebit absque satisfactione (quod est impossibile in his qui saluatur) aut quod exoluetur post hanc vitam: quod est verissimum, & a catholica ecclesia confessum. Conuincitur secundo, quod non est eadem ratio de remissione post hanc vitam poenitentiae sacramentalis quo ad substantiale, & de aliis poenis vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta quod dicamus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi. Manifesta siquidem est diuersitatis ratio, ex hoc quod poenitentia sacramentalis claudit in se poenam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet: quia poena simpliciter debita peccato, non hic tantum, sed aut hic aut in futuro exoluenda est, si in patria caelestis ingressus patebit. poenae autem & opera alia solummodo praesentis vitae exercitationes debitas continent: & ideo cum vita praesenti totaliter spirant.

ET PER Hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quam ad secundam: utraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, quod ex solo humano vinculo pendet. Poenitentiam autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo sed ex eo quod ipsa clauditur poena simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio secluso. Augusti die 30. Septembris. 1518.

T R A C T A T V S V I G E S I -
mus primus de Sigillo Confessionis unica
questione contentus.

Q V A E S T I O.

Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem, contentis se omnino occisurum regem, aut Pontificem summum.

V A E R I T V R Vtrum confessor teneatur occultam seruare deliberationem contentis se omnino occisurum Regem, aut Pontificem summum.

Videtur enim quod non. Tum quia contentus non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non committendum: cum confessio non sit de futuris. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, vt caueat.

C O N C L V S I O.

Nullatenus licet confessori reuelare peccatum contentis, etiam deliberatam occidendi summum Pontificem voluntatem habentis.

IN O P P O S I T V M Autem est autoritas Theologorum in 4. dist. 21. ibi enim communiter tenent, quod in nullo casu etiam infectionis haeresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in sancto Tho. Sco. Petro de Palude.

H A E C Quæstio mota est occasionaliter quidem propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, vt scriberem, complecti uero propter opinionem Panormit. in cap. omnis utriusque sexus, de pen. & remis. Vnde duo facienda sunt. Primo fundabitur illius opinio. Secundo confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

Q U O A D Primum, Panormit. ex quibusdam Innocentij verbis in eodem capit. motus dixit, quod confessor potest reuelare ne eueniat tantum malum: dixitque hoc sentire Innocentium: fundatque se super rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocentij. Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ à poenitente, in quantum poenitens est, dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dicitur ab eo, in quantum est poenitens: quia implicat esse obstinatum & poenitentem respectu eiusdem: ergo. Præterea, ex parte peccati: & in idem redit. Illa tantum cadunt sub sigillo confessionis, quæ reuelantur vt occultabilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacramentum: quia implicat proponere, vt absolubile, & vt pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tantum se extendit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ad obstinationem nullo modo se extendit: ergo. Hac de primo.

Q U O A D Secundum. Ista opinio tripliciter errat, primo à veritate: ex triplici enim capite ostenditur, talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primo, quia eiusdem rationis est con-

fiteri peccatum vt absoluum, & confiteri impedimentum prohibens absolutionem, vt patet ex eo, quod ad eundem iudicem & in eodem foro spectat nosse. Vtrumque, quid absoluum sit, & an ad sit impedimentum aliquod, alioquin non posset nisi casualiter recte absolvere. Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentum prohibens absolutionem: ergo eiusdem rationis fori & iudicis sunt: sed constat peccatum reuelari à poenitente ministro Dei: ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersæ, quoniam poenitens in quantum poenitens non solum dicit ea, quorum poenitenti, sed impedimenta veræ poenitentiae, & sic dicit se obstinatum. Et similiter non solum quod proponitur vt occultabile per absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentum absolutionis, infra ordinem occultabilium clauditur. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet non solum absoluum, sed impedimenta absolutionis cognoscere. Secundo, quia sermones, circumstantia, & vniuersaliter quicquid dictum patet hoc peccatum commissum & confessum huius personæ, cadit sub sigillo confessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc committendum, patet peccatum iam commissum, scilicet voluntatem, qua deliberavit se homicidium commissurum: ergo cadit sub sigillo confessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panor. Non enim vidit, quod in confessione illius obstinationis reuelantur duo connexa, scilicet commissum propositum, & committendum factum: & quod similiter in reuelatione qua faceret confessor, non solum reuelaret committendum factum, sed commissum propositum. Tertio, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantum est ex natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: & tunc ergo non esset reus violati sigilli confessionis, quicumque reuelaret aliquam obstinationem in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifeste contra comunem ecclesie doctrinam: ergo. Et propterea S. Thomas vbi supra hanc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secundo à comuni Theologorum doctrina in quarto vbi supra, vbi etiam si aliquis obstinatus in haeresi cum periculo infectionis aliorum confiteretur, occultandus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus confessio est sacramentalis, sicut & Baptismus immundus verum sacramentum est. Et tanto detestabilior est error iste, quanto materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens, quia canonis inserta: sicut etiam materia de trinitate. Errat tertio ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet, dux ibi distinctiones ponuntur: altera de confessione, altera de fine contentis. De confessione quidem: quia primo ponitur confessio sacramentalis: secundo confessio per modum secreti: scilicet, Dico tibi hoc in poenitentia, seu in confessione. De fine autem, quia aut propter partem poenitentiae suscipiendam, & orationum suffragia & consilium animæ suæ: aut propter auxilium vel consilium non animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spirituale, quod confessor tenetur occultare, & quod non placet sibi responsio dicenti, quod non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem seculare: & dicit quod tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet, quod oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de in contritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & sufficit quod manifestetur vt impedimentum contritionis, & confessio immunda verè sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue à summa angelica in hoc passu: quia nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13. Septembris 1504.

T R A C T A T V S V I G E S I M V S
secundus de Pollutione ex auditione Confessionis pro-
ueniente, unica Questione contentus.

Q V A E S T I O.

Num confessor cognoscens ex his qua audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones.

V A E R I T V R Vtrum confessor cognoscens ex his qua audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo vel prosequendo tales confessiones. Et videtur quod sic. Primo, quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probat minor quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: voluntaria enim est auditio talium, vt patet.

¶ Secundo, quia sicut tetatio carnis ex his proueniens, non excusatur à peccato veniali (dicente August. quod nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem proueniens non excusatur à mortali: est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tetatio venialis.

P R A E T E R E A, Si excusaretur à peccato mortali, hoc esset quia

Opinio
Panormitani.

quia sic esset voluntaria causa, quod non esset voluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicumque enim vult antecedens, vult consequens, necessarium naturali necessitate & cognitum: quamuis diuersimodè, quia antecedens directè, consequens verò indirectè.

IN OPPOSITVM Videtur, & est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequeretur scdalum cum pluribus inconuenientibus: puta quod bonus confessor non posset vacare salutem animarum: imò quod curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Pascha) esset perplexus audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur poenitens, &c.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis, primò manuducendus est intellectus ad conclusionem. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

CONCLUSIO.

Non debet confessor relinquere confessionem, si ex ea sequi animaduertit pollutionem, cum non sit simpliciter voluntaria sed in sua causa.

QVO AD Primum scito, quod aliquid est dupliciter voluntarium. Primò in seipso: cum scilicet aliquis vult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta, cum aliquis vult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis non hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tantum in causa, non refert quo ad bonitatem vel malitiam moralem, an in somno an in vigilia fiat: ex quo enim secundum causam tantum habet rationem voluntarij, in ea quoque tantum oportet habere rationem boni vel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cetera erunt per accidens, & consequenter per accidens erit, vtrum in somno, vel vigilia effectus expleatur. Ex hoc autem sequitur quando qd pollutio est voluntaria in sua causa tantum, non refert vtrum pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiam eueniat in vigilia non auferet virginitatem nec erit mortale peccatum. Cum autem in quaestione proposita seminatio non sit voluntaria secundum se ipsam, sed in sua tantum causa, idem est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur quod sequitur statim & vigilando, & si cognoscatur qd sequeretur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc ergo quaestio omnis venit, qd si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, qd & in somno. Nec obstat his si dicatur qd hoc non sequitur, quia in somno homo non potest peccare, quia hoc non est verum nisi de peccato voluntario secundum seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntariu in causa & in seipso, potest homo committere in somno vt exequens. Mulier enim quæ ideo obdormit, vt à consanguineo quasi nescia opprimatur, incestus rea est, & virginitatè vtranque perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus vt medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est vtens seipso dormiente ad peccandum, quam vtens ministris alicuius opera ad explendum homicidium, quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem existente ratione boni vel mali in somno vel vigilia in proposito cum constet ex sancto Tho. in 4. sen. di. 9. quod pollutio in somnis accidens, cum secundum se non est voluntaria, secundum causam consideranda iudicandaque est, & quod pollutio proueniens in somno ex cogitatione disputatoris vel prædicatoris de materia venerea non est peccatum, proueniens verò ex cogitatione tali & delectatione absque consensu est peccatum veniale: sequitur quod si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit veniale. Nec obstat si dicatur, quod sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ tunc est, in vigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis est causa seminationis, vt experientia testatur: tum propria naturæ cognitione, tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis considerare hoc actualiter: & si consideraret, non propterea peccaret. Non enim causa quare talis prædicator aut disputator non peccat aut non nisi venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit: sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio verò sine consensu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderetur ratio de disputatore & prædicatore absolute: sed tali, scilicet ignorante aut inaduertente: cum tamen de eis absolute sit sermo. Ex his igitur patet iam hoc demonstratum esse, qd huiusmodi pollutiones, quæ secundum se non sunt voluntariæ, sed displicet, siue in somno, siue in vigilia, tantum habent boni vel mali, quantum in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talium in confessione vel extra sine peccato est, ipsa quoque sequens pollutio sine peccato est: & similiter si cum peccato veniali ipsa quoque venialis est: & si cum merito, ipsa quoque cum merito est. Cum igitur confessor non solum qui tenetur, (vt curatus,) sed quilibet vacans animarum salutem, sine peccato

quandoque, & quandoque cum veniali tantum, & quandoque cum merito audiat falsam, interroget respondeatque: consequens est, vt patiendo talem pollutionem quandoque non solum non peccet, sed mereatur, ac per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec ecclesiam polluit, si in ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

QVO AD Secundam habetur ex dictis vna ex communibus ratio, scilicet quod voluntarium in causa tantum, mensuratur in bonitate & malitia morali secundum bonitatem vel malitiam causæ tantum: sed hæc pollutio, (de qua est quaestio,) est voluntaria in causa tantum. ergo, & cetera. Cum igitur causa quandoque non mala, quandoque bona sit moraliter, restat vt pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex propriis autem probatur dicta conclusio, & cetera, Voluntarium indirectè, id est, quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, quod potest & debet facere, & non facit: vt patet in Prima secundæ Sancti Thom. quaestione sexta articulo tertio in cor. art. vbi sic dicit in forma. Voluntarium dicitur quod est à voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter: vno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo, in quantum est agens, sicut calefactio à calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipso quod non agit, sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore, in quantum desinit à gubernando. Sed sciendum, quod non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causam in agens ex eo, quod non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commissa gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo qd potest & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub voluntario nisi indirectè (quia scilicet voluntas non diuertit ab audicione, quæ est eius causa (& voluntas quamuis possit, non tamen debet diuertere à tali actu audicionis, cogitationis, & similibus: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materia: stultè enim aliquis omitteret constructionem ferræ aut gladij ex eo, quod rubiginem contrahent: propterea quia ex ferro sunt: & sic de aliis. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materia: ex eo enim, quod res venerea est materia purganda, lauanda, disputanda, prædicanda, cogitanda exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in capit. de motiuo principio vult Arist. quod quandoque intellectu non præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materia: venereæ, omittere non solum necessaria, sed vtilis cogitationes, locutiones, audiciones &c. nam alioquin oporteret aut angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

Adimaduerte tamen in re hac quatuor, primum in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quartum in corpore. In mente quidem, ne ex audicione huiusmodi multiplicetur tentatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum. hæc enim (vt dictum est) ex necessitate prouenit materia, & contra voluntatem sustineri præsupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo consensus proximus sit: omittere debet tam inchoationem, quam prosecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione propterandum est. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi commotionum, quæ magna est in timentibus causat illas, euenitque actualiter timentibus: vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excitent. Et hoc dico de timore habente pro obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habens pro obiecto Dei offensum cum eleuatione ab imaginatione talium, valde iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores salutem animarum vacare sic debent, vt de huiusmodi commotionibus quas patiuntur, quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant: ipsa enim cogitatio in causa est. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant: agentia nanque naturalia magis videntur agere ex mora, quam ex magnitudine virtutis. In corpore demum ne putent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter vrinam & semen, tertius quidam humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellionem carnis veniret, non magis curandum est quam de sudore videtur. Nunc autem non ratione sui: sed tentationis cauenda est, non tamen tanquam pollut

pollutio: vnde non excedit limites peccati venialis. Hæc de secundo.

Q U O A D Tertium. Pro solutione obiectorum memor esto duarum distinctionū iam positarū, altera est de voluntario in seipso, & voluntario in sua causa tantū. Altera est de voluntario in sua causa tantum, aut quo ad conditionem electam in causa, aut ex necessitate materiæ eiusdem. Seminatio enim voluntaria in seipsa, extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autem secundum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materiæ, non est peccatum, imò meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet responsio ad primū & tertium. Idem enim est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamuis etiam possit ad vtrūq; argumentū aliter distingui de voluntario in causa, seu indirectè: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & quod primum est peccatū, secundum non. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantum secundo modo, ideo quamuis sit quodammodo voluntaria, non tamen est voluntaria imputabilis.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod licet omnis concupiscentia carnis aduersus spiritum sit cū peccato: non tamen habet rationem peccati ex hac parte, qua procedit ex cogitatione vtili, & quandoque meritoria: vnde hæc causa excusat quantum est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationem mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali: concupiscentia autem carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quod concupiscentia carnis interueniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hæc de questione hac dicta sufficiant. Florentiæ in sancto Marco, die 13. Octobris, 1519.

T R A C T A T V S V I G E =

*simulsterius. de Purgatorio in duas
questiones diuisus.*

1. Num in purgatorio possit esse meritum.

2. Num omnes anime in purgatorio existentes sint certæ de sua salute.

Q U A E S T I O I.

An in purgatorio possit esse meritum & c.

T R V M In Purgatorio possit esse meritū aut charitatis augmentū. Et videtur quod sic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere non potest nisi charitate perfecta, quæ foras mittit timorem, primæ Ioan. 4. Probatum assumptum: quia horror mortis,

qui imperfectè annexus est charitati, peccatū est: quia qui voluntariè non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶ Secundo, quia anime in Purgatorio sunt in via: impossibile autem est esse statū in via in qua non progredi reuerti est: vt Hiero. dicit.

¶ Tertio, quia virtus in infirmitate perficitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶ Quarto, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶ Quinto, quia impossibilis est vlla creatoris perseuerantia nisi accipiat magis atque magis: igitur non perseuerarent in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis acciperent.

C O N C L V S I O.

Anima in purgatorio existentes extra statum merendi, & demerendi sunt, non autem satisfaciendi.

A D E V I D E N T I A M Huius sciendum est, quod quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in Scriptura sacra habetur, oportet non ex certis inuestigare quod querimus. Certum autem est imprimis, quod status ille medius est inter nostrum & beatorum statum, dum nos omnino in via, beati omnino in termino foelici, illi verò, qui in Purgatorio sunt, non totaliter in via, aut extra viam, & similiter non totaliter in termino, aut extra terminū sunt. Et quidem quod non totaliter in via sint, ex eo patet, quod extra viam communem ad inferos & superos, non possunt incurrere amplius supplicium æternum. Et similiter quod non totaliter sint extra viam, ex eo patet, quod adhuc non peruenerunt ad patriam caelestem, pro qua assequenda purgatur. Et hinc patet quoque, quod non sunt totaliter in termino, ad quem continua purgatione appropinquant, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina confirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hæc de Purgatorij statu, vt certa comuniq; ecclesiæ sensu confessi habemus: ex quibus clare patet an Purgatorij sit vt via, vel vt terminus quo ad meritum. Sed quoniam status Purgatorij non est per se, sed per accidens medius inter nostrū & patriæ statū (vt patet ex hoc quod medium per se est in quod oportet ex altero procedere extremo, primò peruenire quàm in extremū: vt patet 5. Phy. & 10. Meta, constat autē, quod ex hac peregrinatione multi in caelestē patriam peruenerunt absq; transitu per Purgatorij (non igitur est purgatorij status per se medius inter nostrum & beatorū) & propterea ex ratione mediij si processerimus, facile falleremur; cōtingit enim in his quæ sunt per accidens, etiā sa-

piantes falli. Quocirca oportet videre penes quid est mediū Purgatorium, vt sic veritate quaesiti sciamus: inuenimus autē ab ecclesiā diffinitū Purgatorij esse mediū quo ad satisfactionē pro actualibus peccatis. tunc tantū quā homo in charitate decedens non plenè satisfecit pro illis in hac vita, ita quod si homo in charitate decedens satisfecit hic, non transit per Purgatorij, & si non satisfecit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulā non Topicorū, sed Posteriorū Analyticorū: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & contra in causis propriis, habemus quod Purgatorij per se & propriè non est nisi ad satisfactionem debitam pro actualibus peccatis exoluendam. Nam affirmatio satisfactionis adhuc debita in decedente in charitate, est causa affirmati transitus per Purgatorij: & negatio debita satisfactionis in decedente in charitate est causa negati transitus per Purgatorij. Habetur autē hæc determinatio in cōsilio Flo. sub Eugenio 4. inter definita pro cōcordia Græcæ & Latinæ ecclesiæ: vbi sic legitur. Si verò poenitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis poenitentia fructibus de commissis satisfecerint & omisis: eorū animas poenis Purgatorij post mortē purgari. Vbi apparet affirmationem debitam pro actualibus peccatis satisfactionis, esse causam purgatorij poenæ: & subditur, Illorūq; animas, qui post Baptisma susceptū nullam omnino peccati maculam incurrerūt, illas etiā quæ post contracti peccati maculam, vel in suis corporibus, vel eisdem exuta corporibus: prout superius dictū est, sunt purgatae, in cælum mox recipi & intueri clarè ipsum Deū trinum & vnū sicuti est. Vbi patet negationem debitam satisfactionis poni causam negationis Purgatorij poenæ: dū & baptizatos sine adiuncta decedentes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt, mox in cælū recipi & intueri clarè Deū sicuti est, diffinitur. Ex his siquidē patet, quod nec pro fomite purgando, (qui etiam in baptizatis remanet,) nec pro reliquiis quibuscunque, nisi satisfactione debita pro commissis vel omisis, poenæ sunt purgatorij. Et similiter nec pro merito augēdo: quoniam satisfacere pro peccatis, nec meritū, nec cū nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quàm exoluere poenas debitas. Credendum est igitur & pro determinato habendū, quod anime in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et confirmatur autoritate Aug. in Enchi. ca. 110. de Purgatorio loquēdo dicentis, quod illis profunt ecclesiæ suffragia, qui hic meruerint, vt eis prodesse. Et rursus: hic omne meritū cōparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc vitam releuari quilibet. Ex quibus absque alia probatione patet, quod ponere meritum post hanc vitam, cōtradicit sententiæ beati Aug. apertissimè. Et in literis apostolicis: vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis: Quod magis aliorum egēt suffragiis, & quod minus sibi ipsis proficere valent. Consonat autem hoc etiam rationi rectæ: quia ex eo quod constat illos, qui in Purgatorio sunt, non posse demereri (alioquin possent damnari) consequens est, vt non possint mereri.

Quocirca consequenter ad determinationem ecclesiæ loquēdo, dicendum est ex similitudine in naturalibus, quod quæ ad modum naturalia corpora extra propria loca genita, (puta si lapis genitus sit in loco superiori) habent determinationē sui ad proprium locū, à quo impediuntur propter aliquod prohibens motū: ita decedentes in charitate habent determinationē sui ad caelestem patriam, ad quam statim irēt, nisi prohibens poena debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata poena vel per propriā exolutionē, vel per aliorū suffragia, statim cælū adit: sicut graue remoto prohibenti, tendit deorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibentis (sed iuxta pristinā grauitatē tendit ad proprium locū) ita anima ex remotione prohibentis, iuxta sortitam prius charitatē, in caelestis patriæ mansionē sibi paratam intrat. Et hæc exēplariter sint exposita: & vt nouitij intelligere possint, qualiter anima in morte sortitur diffinitionem sui status quo ad meritū & demeritum: & cū hoc fiat quod impeditur à consequitione regni caelestis propter debitam poenam: quæ absq; merito exoluitur, & aufertur à suffragiis, velut à remouēte prohibens. Consonare siquidē discursum hūc determinationi ecclesiæ de Purgatorio pro sola satisfactione necessariō, cui libet exercitato facile patere potest. Quod tantò magis approbandū est, quanto illi omnia consonare videntur, quæ de Purgatorio habentur: legitur em̄ 2. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Solui em̄ vinculi absolutionē importat: detinetur enim poenalibus vinculis suorum peccatorū. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est ecclesiæ autoritas, ex Hiero. hoc docētis. Purgatorij quoq; nomen ideo accidit, quod à peccatorū poenalibus immūditatis animā purget: vt idonea sit ciuis caelestis patriæ. Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum) eadem ratione, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

A D P R I M V M In oppositū dicitur, quod cōcesso in Purgatorio timore non dānationis, sed durationis magnæ futuræ poenæ (vt potest quæ incerti sunt de affuturis suffragiis diminutiuis poenarum) non propterea sequitur quod oporteat charitatem augeri ad excludendum timor

timorem: quoniam potest aliunde timor auferri, scilicet ex certificatione temporis & quãtãtis pœnã. Sed argumentũ fallum assumit, scilicet q̃ timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cũ perfectissima charitate stare timor: vt patet de timore Christi. Nec obstat, q̃ perfecta charitas foras mittit timorẽ: quoniam non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secundũ glos. de timore, scilicet seruilis, vel initiali inquantũ initiali. Falsum quoq; est, quod horror mortis sit peccatũ: quoniam naturalis est: & si cũ imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuoluntariẽ volũtate naturali mori, Et similiter volũtariẽ volũtate rationali mori: dicẽdo cũ Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tamen se volũtati Dei: talis autẽ est dispositionis quicunque in charitate decedit. Huiusmodi autẽ voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit, & facit animam tritari de pœnis: quia tristitia est de his, quã nobis nolentibus accidunt: secundũ Aug. Nec vnquam separatur ab anima, nisi ipsa posset separari à seipsa: sed actus eius (puta tritari, timere) cessant cessantibus eorum materiis seu causis, scilicet malis pœnã. Et ideo non oportet crescere propterea charitatem: sed desinere obiecta tristitiã & timoris, quã stante æquali charitate, tolli posse constat. Quamuis etiam si anima secum aliquod timoris vel alterius passionis peccatũ deferret, nõ propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatũ, vt patet Matth. 11. in glos. super illo verbo, Neque in futuro, dicente: quãdam culpa parua, scilicet in futuro laxantur, quã quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita vt sibi dimittantur, promeruit. Hęc illa.

¶ Ad secundũ dicitur, q̃ animã in Purgatorio eo modo, quo sunt in via, progrediuntur: sunt enim in via quo ad satisfaciendum: & continuẽ progrediuntur exoluendo per se vel per alium.

¶ Ad tertium dicitur, q̃ ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione: in qua virtus in infirmitate perficitur, non directẽ (infirmitas enim non est virtutis perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in Purgatorio huiusmodi occasione opus, vbi non est status perficiendi.

¶ Ad quartum dicitur, quod diligẽtib; Deum omnia cooperantur in bonum cœlestis beatitudinis: & sic omnia in Purgatorio cooperantur animabus in bonum cœlestis patriã: quia in maiorem appropinquationem in illud.

¶ Ad quintũ dicitur, q̃ ly magis ac magis potest referri vel ad rem acceptã, vt sit sensus, nisi maiorem rem accipiat: & sic fallum assumitur: cõseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptionem: vt sit sensus, nisi maior extensiuẽ sit acceptio: & sic est verũ: nam nisi cõseruatio continuẽ extendatur, desineret res esse: omnia enim in nihilũ redigerentur, nisi ea manus omnipotentis cõseruaret, inquit Gregor. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis: sed cõseruatio eius. Augustã die 17. Octobris, 1518.

QVÆSTIO III.

Num omnes anima in purgatorio sint certã de sua salute.

VAERITVR Vtrũ animã omnes in Purgatorio sint certã de sua salute æterna. Et videtur q̃ non. Primo, quia pœnã inferni & purgatorij sunt eãdem, ac per hoc tãtus est pavor & horror aliquarum animarum, vt impediãt eas, vt nesciant in quo statu sint.

PRAEIEREA, Quia multã defunctorũ animã apparuerũt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit: suspendit tamen promulgationem sententiã respectu illarum.

¶ Tertio, quia nulla ratione aut autoritate Scripturã aut ecclesiã inuenitur, quod omnes animã in Purgatorio sint certã de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis ecclesiã doctrina.

CONCLUSIO.

Omnes anima in purgatorio existentes certã sunt de sua salute.

AD EVIDENTIAM Huius quãstionis sciendum est, quod quum qualibet anima à corpore separata videat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes, (quoniam directẽ intuitus eius fertur in seipsam, non impeditam à corpore, vt in hac vita contingit, consequens est, vt anima existens in purgatorio videat charitatem seu gratiã habitam in seipsa existentem, ac per hoc sciat, quod est in statu gratiã & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur: quia in omni anima separata, quã purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, quod omnes in purgatorio sunt de numero electorum: & scit se esse in purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatur quod sciat se esse in purgatorio: quia retinet certam fidem, quam hic habuit: secundum quod non datur quartus gradus animarum separatarum baptisatarum, sed aut beatã, aut damnatã, aut purgandã sunt statim post mortem: & scit se esse baptisatã, & extra hanc vitam corporeã, & non beatã nec damnatã: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidem in omnibus animabus purgatorij virtus non solum charitatis & fidei, sed etiam spei, non

otiosẽ, sed tunc maxime accensẽ ad suum obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futura beatitudinis, quam in damnatis impossibile est esse: sequitur idem quod prius.

AD PRIMAM Ergo obiectionem dicitur primò, quod licet aliqua pœnã sint communes inferno & purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientium: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatoriẽ: vt patet. Quia qui purgantur, habent voluntatem rectã & conformem Dei voluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salute: damnati verò opposito modo se habent. Et propterea ignis communis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur à dammandis & purgandis, & ad modorum diuersitatem spectat error, in inferno enim horror est & diuinã iustitiã & pœnarum propter peruersam volũtatem eorum, in purgatorio verò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinã iustitiã, & libenter sustinent pœnas propter diuinã iustitiã. Dicitur secundò, quod sicut horror maximẽ in damnatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impedit purgandos à perceptione sui status: nõ enim horror maior in purgatorio quã in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum quod doctrina ecclesiã non inhaeret incertis visionibus: quales sunt istã, quã ecclesiã non approbavit: & forte fuerunt somnia, aut extases, aut syncopã, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis quod certa ratione habetur omnes animas in purgatorio certas esse de sua æterna salute. In Augusta, 25. Septembris, 1518.

TRACTATVS VIGESIMVS

quartus. De pœnarum Timore, in duas quãstiones diuisus.

1 Num imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem timorem pœnalem.

2 Num in istum timendo pœnam, peccet.

QVÆSTIO I.

An imperfecta charitas necessario deferat secum post mortẽ, timorẽ pœnalem.

TRVM imperfecta charitas necessario deferat secum post mortem, timorem pœnalem. Et videtur quod sic: quia imperfecta charitas, quandiu homo est in hac vita, habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est prima Ioan. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnam habet vt ibidem dicitur: ergo.

IN OPPOSITVM est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectã charitatis transfret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali, sicut nec cum quacunque alia pœna.

CONCLUSIO.

Non oportet imperfectã charitatem cuiusuis ex hac vita decedentis aliquem secum ferre timorem pœnalem, sed filialem, qui beatis proprius est.

AD EVIDENTIAM huius sciendum est quod quia de statibus vitã futurã id tenere debemus, quod Scripturã sacrã, aut ecclesiã autoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere ecclesiã diffinitionem: scilicet, quod si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsam in cælum mox recipi, & intueri clarẽ ipsam Deum trinum & vnum, sicuti est: vt sub Eugenio 4. in concilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quod charitas imperfecta non necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem, quoniam constat baptizatum hodie Ioannem adultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatem perfectã. Imò communiter baptizati sortiuntur charitatem imperfectã, quia incipientium, & deinde proficiunt, & demum sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum August. Non consonat igitur ecclesiã doctrinã charitatem imperfectã ferre secum necessario post mortem timorem pœnalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria conuectio. Habes quoque ex dictã diffinitione Florent. concilij, animas non retardari à visione Dei & beatitudine, ex hoc quod quandiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfectã charitate habuerunt: nam si retardarentur, non statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantes essent. Nam quum timor seruilis, à quacunque minima charitate excludatur (quoniam per charitatem filij sumus Dei, & non per Spiritum seruitutis in timore: sed Spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater, secundũ Apostolum) timor quicũque alius compossibilis charitati nõ necessario ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliã positiuã causã appnere: puta aliqd malũ imminẽs. Sed stat q̃ homini imperfectã charitatis nihil imminẽtis mali occurrat post mortẽ: puta quã est in statu, in quo satisfecit plenẽ pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullũ pœnalem secũ ducit timorẽ: sed statim pficit pfectione patriã cœlestis. Et sic licet in

roto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem ratione tamè status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusque pœnæ malo pro peccato subiaceret tunc inuenitur) in primo instanti quò non uiuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patitur: ut dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculum seculi.

AD OBIECTIONEM dicitur, quòd gloss. ibidem exponit de timore seruili, qui nec cum imperfecta nec cum perfecta charitate manet. In cuius signum textus dicit utrunque, & quòd timor non est in charitate, & quòd perfecta charitas foras mittit timorem. Aliter exponitur primum de timore seruili, & secundum de timore filiali. Aliter & altius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: ut sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet nõ necessario comitatur charitatem. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorem: quia timor pœnam habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibili malo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, communis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas; in quo nullum compati timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipiente ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectione charitatis in nobis imitandâ proponente & docente. Sed ad propositum sufficit expositio duplex inducta ex gloss.

¶ Ad id verò quòd dicitur, quòd per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quòd sola mors non perficit charitatem: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa & pœna peccatis commissis debita, perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionemque suæ maiestatis illum admittendo. Augustæ die 14. Octobris, 1518.

Q V A E S T I O I I .

An iustus timendo pœnam peccet.

TRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quòd sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deum. Tum secundò, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim nõ quærit quæ sua sunt: primæ ad Cor. 13. & ab Apostolo vituperantur 2. ad Timot. 3. Homines seipsos amantes: & infinitæ ad hoc sunt autoritates. Tamen tertio: quia ratio suffragatur: quia odio habens pœnam plus amat suam quietem, quàm Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquum. Quarto, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

C O N C L U S I O .

Iustus sibi imminentem pœnam timendo, non propterea deserens quòd rectum usum rationis deceat, nullatenus peccat.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quòd timor & dolor conueniunt in materia hæc, scilicet malo pœnæ, ut patet: & utrunque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (ut Aug. dicit) quauis differenter: quia dolor de præsentibus malo pœnæ, ita contingit rectè & non rectè dolere de præsentibus malo pœnæ, ita contingit rectè & nõ rectè timere futurum malum pœnæ: nõ si dolor, quantumcumque magnus sit: voluntatè hominis à diuinis præceptis non auertit, rectè tristamur & dolemus de malo, quòd patimur. Et utrunque clarè videmus in Domino Iesu: qui ait. Tristis est anima mea usque ad mortem. Et rursum, O vos omnes qui transitis per viam, videte si est dolor similis sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quantumcumque sit, si non auertit hominè à diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiam est videre in domino Iesu: qui coepit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autè tantum tam dolor, quàm timor malus est, quando hominè abducit à Dei mādatis: ut patet in his, qui dolore & timore fidem negāt, vel quicquā aliud mādatorum omitunt. Ex quibus clarè patet, quòd nec dolor de præsentibus malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundum se malus: alioquin nõquam esset rectus. Nec dissonat ab homine mortali quantumcumque perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnium perfectionum fonte. Et hinc prouenit quòd timor pœnæ quadoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quòd est blasphemia.

AD OBIECTIONEM Primâ in oppositum dicitur, quòd naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ consistens, nõ est timor, alteriusquè Dei ut infligentis pœnâ: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quòd nõ fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, ut punitoris, nõ excludit timorem rectum pœnarum, ut patet. ¶ Ad secundam dicitur, quòd amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundum id quòd est ex naturalibus, siue gratuitis Dei donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationem præcepit Deus, Diliges proxi-

Amor sui absque peccato non nunquam est.

mum tuum sicut teipsum & secundum hoc Apostolus dicit, Nemo vnquam carnem suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quòd ex peccato habet: puta pronitatem ad malum, auersionem a Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, in quantum est malum: amor enim non nisi boni est.

Quocirca si timor ex amore sui secundum Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites sistit, nullum peccatum est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorum effectuum amabilem. Si autem prouenit ex amore sui secundo modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere, quando Scriptura catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secundo modo: & sic non fallatur. Quòd enim dicitur: Erunt homines seipsos amantes, de amore sui, quantum ad id quòd peccati est, refertur: & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quòd autem dicitur, Charitas nõ quærit quæ sua sunt, multipliciter à gloss. exponitur. Primo referendo cõmuniter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est charitas non tantum quærit quæ pro ipsa in habere ipsam sunt: sed etiam quæ pro aliis sunt: secundò, exponendo de temporalibus bonis, & sic vel nõ repetit ablata, vel non est amatrix pecuniarum. August. autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia communia propriis, non propria communibus anteponit. Ex quibus omnibus patet, quòd in nullo obstat hæc autoritas dictis.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd maior est vniuersaliter falsa: Christus enim testatur & se nolle mortis pœnâ, & se tamen plus velle Dei voluntatem quàm suam, quum dixit, Veruntamen nõ sicut ego volo, quòd ad primū: sed sicut tu vis, quòd ad secundū. Et similiter accidit, in omnibus rectè tristibus & timetibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis à malis (& quòd ad hoc Augustinus dixit, quòd sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiæ & præcepti: alioquin non susteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quòd odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quàm Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, quòd omnis timor sit ex diffidentia: quauis enim timor, quia spei opponitur, minuatur ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: nõ semper tamen ex diffidentia oritur: ut patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochoiũ dicentis, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maximè cõfidebat de Diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sicut est quòd nõ est opus culpabilem semper esse. Augustæ die 12. Octobr. 1518.

T R A C T A T V S V I G E S I =

mus quintus de Obligatione, & obseruatione præceptorum tam in Religione, quàm extra, in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num quodlibet præceptum obliget ad mortale.
- 2 Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legati teneatur.

Q V A E S T I O I .

Num Quodlibet præceptum obliget ad mortale.

QVÆRITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quòd sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantū quòd percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

IN OPPOSITVM Autem est: quia sequeretur omnè actum cuiuscunque vitij esse peccatum mortale: quòd cõstat esse falsum. Et patet sequela: quia euitatio cuiuscunque vitij cadit sub præcepto.

C O N C L U S I O .

Ea tantum præcepta obligant ad mortale, quæ de aliquo sub quòd ad Dei, vel proximi charitatem spectant.

AD Evidentiam huius dubij sciendum est, quòd præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quòd consilium est de bonis, quorum, opposita non sunt mala: datur enim consilium de Virginitate, quàm si quis noluerit seruare, non peccat: ut patet primæ ad Corinth. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorum ommissio mala est mortaliter: soli enim illi virtutum actus sub præcepto cadunt, quorum ommissio peccatum est: ut patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de Virginitate præceptum Domini non habeo, consilium autem do. & subdit, quòd si nupserit virgo, non peccat. Habet ergo

30 præceptum pro materia actum bonum, cuius propositum est peccatum: & e contrario omne peccatum opponitur alicui commissioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quod trifariam diuisis actibus (quia aut præcepti, aut consulti, aut indifferentes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consulta agendo vel omitendo peccatum incurritur: restat igitur, ut quod peccatum sit, opponatur commissioni vel præcepto. Quo fit, ut euidenter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, vinculum habere mortale: nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & non omne peccatum est mortale, clarè sequitur, quod aliquod peccatum est contra præceptum quod non est mortale. Sed quomodo hoc fit, declarandum restat. Scitò ergo quod præceptorum moralium (de quibus solis est sermo) quædam habent pro materia bonos actus quorum contrarij contrariantur charitati: ut patet de præceptis fidei & iustitiæ. Sunt enim de credendo articulos fidei, & de tribuendo unicuique quod suum est: quorum contraria (ut infidelitas & iniustitia) contra charitatem sunt: illa contra dilectionem Dei, ista contra dilectionem proximi. Quædam verò habent pro materia actus bonos, quorum contraria non contrariantur charitati: ut patet de præceptis abstinentiæ, affabilitatis, urbanitatis, & similibus. Sunt enim de obseruandis modis debitis in sumendo cibum, aut conuersando, aut iocando: quorù contraria (ut species gulæ & rusticitatis) non sunt contra charitatem Dei & proximi, quamuis mala & peccata in genere moris sint. Spectandum est ergo ad charitatem, quum discernendum est præcepti vinculum ad mortale peccatum: quia solum per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatem tollit. Si enim præcepti violatio charitatem tollit, ad mortale peccatum obligat: si autem non tollit charitatem, quamuis tollat quamcunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solummodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædam habentiù vinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiunt aliquam commissionem vel omissionem necessariam ad dilectionem Dei vel proximi. Necessariam autem dico vel simpliciter: ut in quibusdam præceptis naturalis iuris: ut Deum esse collendum, non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: ut in quibusdam præceptis diuini, vel humani iuris: ut suscipiendum esse Baptismum, obseruandos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hæc necessaria ad salutem, quia sic instituit Deus, vel Ecclesia. Quædam habentiù vinculum peccati * venialis tantum: & hæc sunt, quorum violatio stat cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure natura: ut, non esse mentiendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positivo: ut, benedicendam esse mensam à clericis, & huiusmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, sed non mortaliter. Unde patet, quod non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, non conclusissent aliquid esse de consilio, ex eo quod non est in præcepto habente vinculum peccati mortalis. Crediderim quoque ego multa nos habere hodie secundum animi communem conceptionem pro præceptis habentiù vinculum peccati mortalis, quæ si à patribus cum hac distinctione fuissent interpretata, non haberemus hodie hæc sub præcepto vinculi mortalis: ut est præceptum de ieiunio, &c. Multa enim sunt & opinione mea, infinita positiui iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Aug. ex eo quod in principio dicitur: Hæc sunt quæ ut obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quod monachi carnes non comedant, de conse. dist. 5. carnem, & cætera.

AD obiectionem ergo in oppositum dicitur, quod quia nominibus vtendum est, ut plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primum secundum proprietatem significationis suæ: & sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consiliū in duo secatur genera: ut declaratum est. Alio modo per antonomasiam: & sic præceptum antonomasice dicitur solum illud, quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox. Romæ, die 14. Februarij. 1518.

Q V A E S T I O. I I.

Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

V A E R I T U R an religiosus factus Episcopus teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur quod non: quia in Decretis, 18. quæstio 1. capit. vnico: dicitur, quod monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ professionis monasticæ: constat enim absolutum à iugo legis, non teneri debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex glos. ibidem dicente, quod non teneretur ad ieiunia: similis enim ratio est de alijs.

I N Oppositum autem est autoritas & ratio S. Th. in Secunda secundæ. q. 187. ar. 8. dicentis, quod teneretur ad omnia non repugnãtia epi-

scopo: quia dispositio non tollitur adueniente perfectione, sed magis perficitur. Et confirmatur hoc, quia aliter sequeretur, quod monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. iei. vbi conceditur in die natalis Domini eius carniū etiam feria 6. eis, qui nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti ad abstinentiã à carniibus. Consequens autem videtur falsum, quia constat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhihet, absque tamen peccati mortalis nota.

C O N C L U S I O.

10 Religiosus factus episcopus non tenetur ex legali debito ad regulares obseruantias, sed tantum ad tria vota, morali tamen debito ad eas tantum teneri certum est, quæ non dissonent episcopali status.

A D E V I D E N T I A M Huius dubitationis sciendum est, quod dupliciter aliquis tenetur ad aliquid obseruandum, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autem tantum: quia debitum legale, claudit in se morale debitum, & addit supra illud legalitatem. Appellatur autem, & est debitum morale, vinculum ex recta ratione, debitum verò legale est vinculum ex lege. Ita quod vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, ut à coactiua virtute proficiscitur: siue habeat aliunde occasionem, siue non. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad non mentiendum: quia naturalis ratio sic dicitur veritatem sectandam, ut contrarium secundum se prauum diffiniat: & simile est de vinculo ad vitanda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationem legis communis ex debito morali (iuxta illud, Patere legem, quam ipse tuleris: extra de consti. ca. quum omnes: & Dominicam reprehensionem, Matth. 23. Dicunt & non faciunt) quamuis non teneatur ad legis obseruationem ex debito legali: quoniam lex non habet vim coactiuam supra principem. Verum huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, ut à virtute coactiua vim habens, occasionaliter ortum habet à lege extante: nam nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis non obligaret principem ad illius obseruationem, sicut nec subditos, quos lex primò, & recta ratio secundò obligat, ut vis coactiua ad legis eiusdem obseruationem. Debitum autem legale est, quod à lege * ut à coactiua virtute est: lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam, lex non est simpliciter & absolute, sed secundum quid, scilicet ut directiua. Et propterea dicitur & bene, quod princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolute non est supra eum: quia non ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum punitiuum exereetur, ut proprium actum: quia poena est propria legis medium: per quod ad sui obedientiam inducit: ut San. Tho. docuit in Prima secunda. quæst. 92. art. 2. ideo illi soli subsunt virtuti coactiue legis, qui legum poenas incurrunt, contrafaciendo. Qui autem suapte natura non ex priuilegio, legum poenã non incurrunt, quantumcunque contra præcepta legum agant, virtuti coactiue legis non subiiciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus non subiacet poenis regulæ aut statutorum regularium (quod ex eo patet, quod si puniendus est, non punitur secundum regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui episcopi) consequens est, ut religiosus factus episcopus non teneatur ex debito legali ad obseruantias regulares. Et quia censurarum & peccati mortalis poena ad vim coactiuam legis spectant, ideo non incurrunt censuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tantum prohibeantur, oppositum faciendo, quamuis peccet mortaliter aliquod trium essentialium votorum transgrediendo: quia ad illorum obseruationem ex voti vinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruatias non contrarias, aut dissonas episcopo: quia ex ascensu ad perfectionis statum non debet deficere à fructu prioris vitæ: ut ratio sancti Tho. monstrat. Perderet autem, si ea, quæ etiam non conferunt ad perfectionem episcopalem, per quæ ad illam peruenit, desereret: simile siquidem accidit istis regularibus bonis in episcopo, quod accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis perueniri per calorem disponentem ad ignem: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen: quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agentis: postea inest ut consequens naturam geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propterea doctor nisi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: quia adueniente, regulares obseruantia episcopum decentes magis assunt: aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modo verò ex recta ratione dicitur laborē vicē non debere perire in termino, & quod per eadem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

40 Ex quibus patet, utranque opinionem verum diuersimode dicere, & quod tenetur ad regulares obseruantias, & quod non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quod monachus factus episcopus, licet potest carniibus vesci in sexta feria, quoniam natiuitas Dñi in illa euenit: quoniam à debito legali, quo

60 non conferunt ad perfectionem episcopalem, per quæ ad illam peruenit, desereret: simile siquidem accidit istis regularibus bonis in episcopo, quod accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus enim ad generationem ignis perueniri per calorem disponentem ad ignem: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen: quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agentis: postea inest ut consequens naturam geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratum ducit: & propterea doctor nisi cancri more retrocedat amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi pædagogo cogente, postmodum tanquam actum connaturalem exercens. Ita & religiosus profitendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionem deducitur: quia adueniente, regulares obseruantia episcopum decentes magis assunt: aliter tamen, quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiua legis: modo verò ex recta ratione dicitur laborē vicē non debere perire in termino, & quod per eadem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est. Ex quibus patet, utranque opinionem verum diuersimode dicere, & quod tenetur ad regulares obseruantias, & quod non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quod monachus factus episcopus, licet potest carniibus vesci in sexta feria, quoniam natiuitas Dñi in illa euenit: quoniam à debito legali, quo

* Aliud

Potest monach factus epi sub

scopus se sub iugo prohibentis regulæ astringebatur, absolutus est, & debitum morale tunc non habet locum. Quia cõuenientissimũ est, inquit diuus Tho. in Tertia parte, quæst. 4. arti. 2. vt qui cũ aliquibus conuersatur, se eis in conuersatione conformet: ita quod in cibo & potu conformiter se sicut alij habeat: constat enim monachum episcopum ad conuersandum cum ecclesia sita, & specialiter clericis suis translatum. Et hoc præcipue locum habet in tanta solennitate: in qua & sancti viri ab incontinentiã detrahunt: decet enim tantam internæ lætitiæ causam foris erumpere ad lætas mensas.

AD PRIMAM Ergo obiectionem pro parte negatiua ex decretis dicitur, quod monachus factus episcopus absoluitur à regulari iugo, quod coactionem importat, sed non absoluitur à morali debito operis regularis. Et similiter glo. verificanda est, quod absoluitur à iugo ieiunij & nõ à ieiunij debito morali. Ad obiectionem primam pro parte affirmatiua ex autoritate S. Tho. dicitur, quod intelligendus est de debito morali, & non de legali. Quod patet tum ex ratione ibi reddita, quæ non nisi debitum morale concluditur: tum ex eo, quod iuxta illam doctrinam religiosus factus episcopus etiam Romanus, tenetur ad regulares obseruantias nõ dedecentes ipsum: & tamen constat ipsum nõ teneri debito legali, sed morali tantum ad huiusmodi. Ratio enim literæ illius non magis militat pro aliis episcopis, quàm pro Romano: quum iste teneatur esse perfectior cæteris. Ad secundam obiectionem dicitur, quod canon ille Honorij 3. explicando restringens esum carnis in die natalis Domini ad eos, quæ nec voto nec regulari obseruantia sunt astricti, intelligitur de astrictis ex debito legali ad regularem obseruantiam: & nõ de his, qui ex debito morali sub iugo regulari obseruantia. Et ratio est: quia in qualibet scientia nomina sunt interpretanda secundum vsum illius scientiæ: constat autem solos astrictos debito legali appellari in iure astrictos lege, & non astrictos legali debito appellari solutos à lege, princeps enim solutus dicitur legibus, qui tamen secundum morale debitum subest legibus. Et quod magis viget ad propositum monachus episcopus à iugo regulæ moralitæ professionis absolutus dicitur, ca. statutum. 8. q. 1. nõ cõprehendit igitur monachus episcopus in iuris dispositione inter astrictos regulari obseruantia: sed inter absolutos à iugo regularis obseruantia, si iuris textum vnũ secundum eiusdem iuris textum alium intelligere debemus. Et tu lector memento scripta nostra de huius quæstionis materia in Commentariis super Secunda secundæ ad hæc referre subtilius discussa. Romæ 13. Februarij 1518.

T R A C T A T V S V I G E S I M U S
 de Sacri ordinis Collatione
 ne unica Quæstione contentus.

Q U A E S T I O .

Utrum in collatione sacri ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolotionem verborum, in quibus consistit forma.

V A E R I T V R, An in collatione ordinis sufficiat tactus corporalis post completam prolotionem verborum, in quibus consistit forma. Et videtur quod sic. Primò, quia de facto ritus hic seruatur alicubi absque reprehensione, vt à fide dignis dicitur. Porrigitur siquidem ab episcopo dicente semel tantum formæ verba in numero plurali, Accipite potestatem &c. calix præparatus: & quotquot sunt ordinandi in sacerdotes: sigillatim accedunt ad contactum calicis episcopo non repetente, neque cõtinuante verba, sed deinceps silenter: absurdum est autem damnare tantam multitudinem: ergo, &c.

Secundò, quia vbi est diuersitas opinionum, non est diffinitiuè asserendum, nisi liquidè manifestata sit veritas: ergo multò magis vbi nihil inuenitur etiam opinatum, non est damnanda altera pars, sed quilibet sensui suo relinquendus. Sed de similitate contactus corporalis in sacrorum ordinum susceptione, nihil apparet etiam opinatum, quin potius de contactu ipso corporali diuersæ sunt opiniones: vt S. Tho. in 4. sentent. dist. 24. dicit. Non sunt igitur damnandi, qui tetigerunt quidem calicem præparatum, &c. quamuis non simul cum prolotione verborum.

Tertiò, quia si cõtactus & verborum prolotione deberent esse simul tempore, hoc esset, quia verba formæ aliter non verificarentur. Sed hoc nõ accidit in proposito, nam in verbis imperatiui modi satisfit, si incontinenti obeditur secundum intentionem imperantis. Episcopo autem porrigenti & dicenti, tot ordinandis, Accipite, obeditur incontinenti secundum eius intentionem: quoniam episcopus etiam explicitè dicit, Ego intendo omnibus conferre ordinem sic successiue venientibus: ergo, &c.

R E S P O N D E O In hac difficultate: primò declarabitur veritas de necessitate contactus: secundò, de similitate contactus & verborum, tertio satisfiet oppositis.

C O N C L V S I O .

Corporalis contactus in sacri ordinis susceptione necessarius est, vt simul fiat cum prolotione verborum.

Q V O AD Primum scitò, quod non opinatiuè, sed assertiuè dicendum est, quod contactus corporalis necessarius est in sacramento ordinis, non solum quia simile est in cæteris sacramentis, in quibus adhibetur extranea materia (Baptismus enim sine cõtactu aquæ, confirmatio sine cõtactu manuum, vel chrisimatis, & extrema vnctio sine cõtactu olei non fit: &c.) sed quia propria ratio formæ sacramenti ordinis hoc exigit, vt diuus Tho. in præallegato loco docuit. Oportet siquidè verba, in quibus consistit forma ordinis, verificari sic, quod actus significati impleatur: alioquin inefficacia vanaque sunt: sed in verbis formæ percipitur actus susceptionis corporalis: ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor: quia cum dicitur, Accipe, aut imperatur solus actus interior, aut cum exteriori acceptione. Non interior solus, quia de interioribus solis ecclesia non se impedit: ergo iunctus exteriori acceptioni. Et cõfirmatur: quia cum sacramenta consistant in rebus & verbis sensibilibus (vt patet in principio quarti sentent.) demonstrationes iusionisque sacramentales ad sensum impleri oportet. Propter quod sicut cũ in forma eucharistiæ dicitur, Hoc est corpus meum, oportet fieri demonstrationem non ad intellectum tantum, sed ad sensum: ita cum in forma ordinis dicitur, Accipe, oportet fieri iusionem ad sensum: Et sicut ibi oportet monstrare contentum sub his sensibilibus speciebus panis, &c. ita hic imperari acceptionem sensibilem, quæ cõtactu corporali perficitur, &c. Et hæc ratio nõ solum infert, quod oportet corporalem susceptionem interuenire in illis traditionibus, quibus imperatur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, (puta cum dicitur, Accipe librum vel clauis, &c.) sed etiam cũ dicitur, accipe potestatem, vel accipe Spiritum sanctum: idem enim est vtrouque iudiciũ quia idem est in vtriusque imperatum. Meminisse enim oportet, quod sicut in consecratione sanguinis Iesu Christi, nõ demonstratur ex vi verborum id quod continetur sub specie vini, quod tamen deberet demonstrari sicut in consecratione corporis: sed demonstratur calix continens illas species, dicendo, Hic est calix, &c. & iuxta tropum metonymiæ ponitur continens pro contento, ad infinuandum, quod conuersio fit in sanguinem, vt potabilem: ita in sacramento ordinis iubetur ex vi verborum quandoque acceptio spiritualis rei (puta potestatis seu Spiritus sancti) & iuxta eundem tropum ponitur quod dicitur pro eo quod fit, id est acceptio potestatis, pro qua acceptio corporalis fit, loco ipsius acceptionis incorporalis, quæ in rei veritate imperatur. Oportet enim (vt dictum est) iusionem sicut & demonstrationem sacramentorum, ad sensum impleri, &c.

Amplius. Non minus oportet impleri quod fit in sacramento, quàm quod dicitur. Sed in sacramento ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat quod non impletur quod fit: nulla enim actio impletur sine passione, vnde episcopus & verbo (vt dictum est) iuxta tropum prædicti, & facti, ipsa scilicet porrectione calicis, vel actiua manuum impositione, imperat corporalem susceptionem. Propter quod sicut nõ sufficit episcopum manus imponere actiuè tantum: sed oportet corporaliter tangi ordinandum, & obedire, cõtactum corporalem sustinendo: quamuis ex vi verborum Spiritus sanctus accipiendus iubeatur in illa impositione: ita non sufficit calicem cũ verbis porrigere, sed oportet ordinandum obedire, ad corporalem tactum accedendo, quamuis ex vi verborum potestas accipienda dicatur imperatiuè, &c. Confirmatur quoque hoc autoritate decretalis de sa. non ite. ca. presbyter. Vbi expressè apostolica traditione tactum corporalem debere interuenire Gregor. 9. dicit, &c. Non deest quoque autoritas S. Thomæ, & Petri de Pa. & rubricarum librorum pontificalium, &c. Hæc de primo.

Q V O AD Secundum scitò, quod oportet corporalem contactum fieri cum prolotione verborum, in quibus consistit in forma simul tempore in toto, vel in parte, &c. quoniam nulla oratio verificatur, aut adimpletur, nisi significatum ponatur in tempore consignificato. Tempus autem consignificatum per orationem, quæ est forma sacramenti, non se extendit extra totum tempus prolotionis eius: ergo intra tempus prolotionis verborum, oportet acceptionem significatam impleri, &c. Maior est per se euidens: minor autem continet duo: vnum est quod tempus consignificatum sit præsens alterum verò quod tale tempus præsens non extendatur extra tempus prolotionis verborum: his enim duobus euidenter habitis, tota ratio clara erit, ac efficaciter inferens intetum. Primum autem horum euidens fit ex conditionibus verbi imperatiui: nam inter præsens indicatiui, & præsens imperatiui, & futurum eiusdem (verbi gratia, accipis, accipe, & accipito) conuenientia est in significatione: singula enim acceptionem significant. In modo autem significandi differentia est, quoniam ly, accipis, significat acceptionem indicatiuè, ly verò, accipe, & accipite, significant acceptionem imperatiuè. In tempore verò differentia est sed aliter, quoniam tam ly accipis, quàm ly accipe, significat acceptionem in presenti. ly verò accipito, significat acceptionem in futuro. Vnde inter ly accipis, & ly accipe, neque in significato, neque in tempore est differentia aliqua, sed in modo tantum: quoniam dicendo, accipis, acceptionem præsentem in te indico: dicendo verò, accipe, acceptionem præsentem

presente tibi impero, &c. Et ex hoc sequitur, quod sicut verum non est dicere, accipis, te in presenti non accipiente (indicatur siquidem esse in presenti quod non est) ita efficax non est dicere, accipe, te non in presenti accipiente, imperatur siquidem esse in presenti quod non est. Ex proprietate igitur consignificati temporis in forma sacramenti ordinis consistente in verbo imperatiuo presentis temporis, apparet quod oportet impleri quod iubetur in presenti tempore. Quod autem tale presens non extendatur ultra tempus prolationis verborum, probatur. Primum ex ipsa ratione temporis consignificati.

Ad cuius euidentiam aduerte tria. Primum est quod differentia temporis verborum non tenet se ex parte prolationis, neque ex parte proferentis, sed ex parte significati, nam si ad tempus prolationis inspicias, ita mensuratur tempore presenti accipiam, & accipi, sicut accipio, &c. similiter si ad intentionem huius, vel illius proferentis aduerteris, ita potest intendere presens tempus unius anni, mensis, vel diei, &c. sicut huius, nunc, &c. sed si significationem verbi perspexeris, & mensuram durationis eius consignificatam consideraueris, inuenies, quod tempus consignificatum ut mensura ipsius actus significati ex vi talis verbi intelligitur. Secundum est, quod consignificatum tempus est, & dicitur presens, prateritum, vel futurum in respectu ad tempus, quo verbum ipsum significans profertur, quilibet enim fatetur se falsum dicere si dicendo, credo, non habeat in se credulitatem quando hoc dicit. Et similiter si dicendo, credidi, scit se nunquam nisi tunc, quando dicit, habuisse credulitatem, falsum dicit, &c. Et verba igitur presentis temporis significant actum coexistentem ipsis verbis quando dicuntur, & praterita prateritum, & futura futurum. Tertium est, quod licet secundum veritatem nihil de tempore sit unquam presens nisi instans, apud Grammaticos tamen tempus presens dicitur & consignificatur, quod cuiusque parti orationis coexistit, propter quod in sacramentorum actionibus apud Theologos effectus quidem, quia in instanti fit, in fine prolationis verborum fit. Actus autem sacramentalis tam actiue, quam passiue in quacunque parte mensurante prolationem verborum coexistat, sufficit. Ex proprietate igitur consignificati temporis euidenter patet, quod tempus presens consignificatum in forma sacramentorum non extenditur ultra mensuram prolationis eorum. Et confirmatur, quia sicut in Eucharistia consecratione cum dicitur, Hoc est corpus meum, ly est, non consignificat tempus extra prolationem verborum, ita in sacramento ordinis, cum dicitur, accipe, non consignificatur tempus extra mensuram prolationis verborum, utrobique enim est verbum presentis temporis, & non differunt nisi in modo, indicatiuo, scilicet, & imperatiuo. Mensura autem non ex parte modi, sed temporis se tenet, & propterea eadem est utrobique ratio. Et ex hoc habes non solum, quod ex proprietate verbi se tenet, sed quod talis rigorosa proprietas in sacramentis ecclesiasticis seruatur, intenditur & exigitur, idem enim esse de omnibus iudicium debet. Et confirmatur, quia nisi tempus presens consignificatum intelligatur precise terminari cum prolatione verborum, nulla esset certitudo quantum hoc presens duraret, & sic posset aliquis semel dicendo decem millibus hominum, Ego vos baptizo, &c. per totum diem effundere aquam super singulos, & essent baptizati, quod constat esse falsum. Hæc de secundo.

Quo ad Tertium, ad primum in oppositum dicendum est, quod non est mirum, si Spiritus sanctus permittit aliquos episcopos errare in istis, quonia manifesta apparet in eis demeritoria causa, quia scilicet non submitunt actus suos rubricis pontificalibus, sed solum proprium sectantes, euanescent in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Episcopi tamen mutant numeram singularem in pluralem, & dicentes, pluribus simul tangentes, accipite, in nullo errant: sicut nec baptizans, plures simul aspergendo & dicendo, Ego vos baptizo, &c. illi quoque qui inter dicendum semel verba formæ pluribus successiue tangentes porrigunt, dicendo, accipite, satisfaciunt sacramento: quia etiam si vni tantum tradant dicendo, accipe, non exigitur quod a principio formæ usque ad finem semper adsit contactus: sicut etiam in Baptismo non oportet abluionem unius durare: quoadiu durant verba formæ: sed latet est si in aliqua parte verborum durate fiat hæc ablutio, fiat ibi contactus, &c. Illi autem qui ante vel post prolationem verborum tangunt: nihil suscipiunt: sicut nec essent baptizati, qui ante vel post prolationem verborum abluerentur.

Ad secundum verò dicitur, quod auctoritas rubricarum pontificalium, expressè statuentium contactum & eius similitudinem cum prolatione, & rationes auctoritatesque supradictæ, excludunt huiusmodi opiniones, & determinant.

Ad tertiam autem iam patet, quod non saluatur veritas seu efficacia orationis imperatiui presentis temporis, nisi illo tempore presentis fiat quod imperatur: & quod sacramentorum efficacia certa exigit tempus presens, non ad libitum ministri, sed secundum naturam ipsius sacramenti intelligi. Vnde intentio episcopi est in his, quæ iurisdictionis sunt, possit presens ampliari: in his tamen, quæ ordinis sunt, non potest: sed oportet ipsam in captiuitatem reducere intentionem suam in obsequium Christi, & ecclesiæ, &c. Nec obstant his dicta doctorum sententiarum, quod sacerdotes noui in sua ordinatio-

ne formam consecrationis Eucharistia proferunt, & omnes referunt intentionem suam ad instans, quo terminatur prolatio formæ consecrationis eucharistia ab episcopo. Hoc enim non est intelligendum, quod fiat ex vi intentionis nouorum sacerdotum, quasi ipsi possint, suspendere effectum verborum in aliud tempus. hoc enim non minus possent perfecti sacerdotes. Sed quia sic fit in ecclesia à Spiritu sancto gubernata, ut omni consecratio efficax inueniri possit, humana ratio tentauit suadere, adhuc tamen non persuasit, sed in captiuitatem ducto intellectu actus fit. Et hæc dicta sufficiant. Pisis, die 20. Nouembris, 1519.

TRACTATUS VIGESIMVS

Septimus de Dispensatione Matrimonij in Occidentali ecclesia, Quæstione unica contentus.

QUESTIO.

Virum summus Pontifex possit dispensare cum sacerdote occidentalis ecclesia, ut accipiat uxorem.

QVAERITVR Vtrum summus Pont. possit dispensare cum sacerdote Occidentalis ecclesia, ut accipiat uxorem.

Videtur enim, quod non. Primum, quia traditum alteri non potest abique iniuria ab eo tolli: sed corpus sacerdotis occidentalis traditum est diuinis obsequiis in caritate: ergo, &c.

Præterea, secundum S. Thomam in Secunda secunda, quæstio. 83, artic. 2. dicitur, quod summus Pont. non potest dispensare religiosum ad contractum matrimonij: ergo nec sacerdotem.

IN O P P O S I T V M est, quia castitas annexa est ordini sacerdotali ex statuto ecclesiæ, ergo per eam potest tolli.

IN H A C quæstione iuxta tria quæ apparent in sacerdote Occidentali, discutienda sunt tria, ut plenius satis fiat, & cuiusdam reuerendissimi domini Cardinalis votis, & Parisiis nuper exorta quæstio clarius appareat.

Videndum est igitur primum de sacerdotio absolute, quomodo se habeat ad matrimonium: secundum de annexo voto continentia: tertium de statuto ecclesiæ. Ex his enim, & non aliunde impediri contingit sacerdotem à matrimonio.

CONCLUSIO.

Potest summus Pontifex salua conscientia dispensare in matrimonio cum sacerdote occidentalis ecclesia etiam si non adsit aliqua publica utilitatis ratio.

QUO AD primum ergo duo dicuntur. Alterum affirmatiuum scilicet quod sacerdotium impedit matrimonium contrahendum: alterum negatiuum, scilicet quod non dirimit contractum. Et primum quidem intelligendum est de congruo: quoniam nec ratione, nec auctoritate probatur, quod absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ad oppositum ducit: quoniam, ut patet in 37. dist. 4. sen. nec ordo in quantum ordo, nec ordo sacer in quantum sacer est impeditiuus matrimonij: & in ecclesia occidentali olim diaconi poterant contrahere matrimonia, ut dicitur capit. diaconi. dist. 28. Manifestè quoque in 31. dist. in canone, aliter dicitur, quod Orientales in sacramentis constituti copulantur matrimonij. Nec admittenda est glossa exponens, copulantur: id est, copulato vtuntur: quoniam manifestè series textus de contractu matrimonij loquitur, ut confirmat etiam aduersatiua subiuncta scilicet quod Occidentales non fortiuntur conjugia, & cetera. Secundum verò dictum intelligendum est, quod non dirimit matrimonium contractum siue ante, siue post. Et hoc (ut dixi) seclusis omnibus legibus ecclesiasticis, stando tantum in his, quæ à Christo & Apostolis habemus. Et confirmatur vltimò vtrunque horum ratione. Si ordo sacerdotalis ex natura sua impediret matrimonium contrahendum (ita quod contrahere esset peccatum) aut dirimeret contractum, sequeretur quod in nullo casu quantecumque necessitatis, aut utilitatis per ecclesiam militantem posset dispensari cum aliquo sacerdote, quod contraheret matrimonium. Hoc consequens est & contra Theologos, & contra Canonistas & contra auctoritatem, qua de facto vtitur Ro. ecclesia. Consequentia autem manifestè patet ex exercitatis in Philosophia saltem rationali: quoniam quod est secundum se prauum, nulla ratione potest fieri licitum. Hæc de primo.

QUO AD secundam, duo discutienda occurrunt. Alterum est, an secundum veritatem sacerdos voueat castitatem: alterum est de efficacia illius voti. Quidam putant sacerdotes Occidentales in hoc differre a religiosis, quo ad debitum seruandi continentiam: quod religiosi astringuntur voto solenni: sacerdotes autem non voto, sed statuto ecclesiæ. Verum hi manifestè errant: quoniam expressè mandatur episcopis, quod neminem ordinent, nisi voueat castitatem, ut patet di. 28. in c. nulli, ex quo formatur talis ratio. Aut omnes episcopi occidentales sunt transgressores præcepti Apostolici, aut non. Non est dicendum primum: cum constet multos esse viros timoratos & sanctos

nec reprehendi se à conscientis propriis, quòd in actu ordinandi sint transgressores huius præcepti, ergo obseruant hoc præceptum, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentali ritu. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quòd dicunt, quòd non potest quacunque ecclesiastica auctoritate annecti votum ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cum prædictis, quoniam ex antedictis habetur, quòd suscipientes ordines sacros, absque peccato fictionis vouent castitatem. Ex hoc autem habetur, quòd absolute loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia voluntas non compellitur, sed tamen (vt dictum est) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes se vouere, & interiori actu oppositum intendentes.

¶ De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scotus nanque & Pet. de Pal. in 4. dist. 38. putant eandem vim habere simplex & solenne votum quo ad Deum, ac per hoc nullum, ex natura sua dirimit matrimonium contractum. Potestq; eorum positio fundari super hoc quòd si solenne votum ex natura sua dirimeret matrimonium post contractum, nullo casu posset dispensari. San. Thom. autem & Ricar. vbi supra tenent votum solenne dirimere ex propria natura matrimonium ea ratione, quia ponit ipsum Deum, seu ecclesiam in possessionem proprii corporis. Addit tamen in secunda secunda Sanct. Tho. 88. aliam rationem ex parte consecrationis, quia scilicet quòd semel sanctificatum est Deo, non potest in alios usus conuerti. Nec valet reponso Scoti ad primam rationem, soluentis eam per interemptionem, dicendo quòd non plus ponit in possessionem votum solennæ quam simplex, eo quòd nihil intrinsecum voto habet solenne, quo careat simplex, vt patet in actu interiori voluntatis, cuius est vouere. Hæc inquam derisio derisibilis est, quoniam manifestè patet, quòd vouens votum solenne, non solum promittit, sed mutat de facto statum, ac per hoc vouens solenniter vt sic, acceptat interiori actu mutationem status, promittens viuere de cætero in illo, &c.

¶ Videtur autem mihi rationabilior via San. Tho. si tamen rectè intelligatur. Puto enim quòd ad mentem eius, & secundum veritatem distinguendum sit cum ipso in Secunda secunda, vbi supra quòd solenne votum est duplex. Quoddam per se solenne, vt professio religiosorum, & quoddam per accidens solenne, vt votum castitatis annexum ordini sacro. Est autem ratio huius differentia, quia solennitas, siue consistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidens coniungitur voto suscipientis ordinem sacrum. Quoniam talis exhibet se ipsum, & consecratur non ad castitatem sed ad actus ordinis. Religiosus verò benedicitur, & exhibet se ad religionis statum, qui importat per se negationem propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hac verò distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, quòd votum annexum ordini sacro, per se non dirimit matrimonium contractum, & ratio est, quia est solenne per accidens. Nec etiã per accidens fit ibi exhibitio corporis proprii ad aliquid repugnans matrimonio, sed promissio tantum, vt patet in cap. nullum. distin. 28. Altera est, quòd votum religionis per se dirimit matrimonium contractum, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis est, vt soluat matrimonium prius legitime contractum & non consummatum, non ex statuto ecclesie, sed ex propria natura. Et hanc rationem bene notabis contra Doct. discrepantes à San. Tho. ipsemet enim vtuntur voto professionis quia morte ciuili, cum ad matrimonium prius contractum disputatio trahitur, cum verò ad sequens matrimonium dirimendum sermo conuertitur, dicunt professionem non plus efficaciam habere, quam votum simplex, manifestè insinuantes viris doctis doctrinæ suæ ruinosum fundamentum. Eadem siquidem ratione & efficacia, qua professionis votum dirimit prius contractum, eadem dirimit post contractum, imò minor vis requiritur ad dirimendum consequens matrimonium, quam antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, quam antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens, & non antecedens. Non enim post contractum matrimonium per verba de præsentibus, si quis inuita vel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea solutum est matrimonium sed illa non potest alteri nubere, cum tamen constet, quòd si religiosus fuisset factus, soluta esset à vinculo coniugali. Nec obstat, quòd in libro 6. de voto & voti redempt. dicitur, quòd solennitas voti per solam ecclesie constitutionem est adinuenta. Hoc enim verum est, quemadmodum etiam consecratio calicis per solam ecclesie constitutionem adinuenta est. Cùm hoc nanque fiat, quòd quemadmodum nec consecratio calicis in solo ecclesie statuto consistit, sed in diuina benedictione, ita solennitas quoque voti in diuina benedictione consistit, vt in Secunda secunda. quæst. 88. dicitur, iuxta illud Num. 6. Inuocabit nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsum, sic professus solenniter, ex propria natura repugnat proprietati rerum, & actibus venereis, & cæteris. Cùm his tamen teneo, quòd apud San. Tho. potest ecclesia dispensare in vtroque voto, scilicet religionis & ordinis, pro aliqua maxima

necessitate. Et quòd ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quam ex facto, quia scilicet summus Pontif. Regem Aragonum (vt Pet. de Palu. refert) dispensauit, imò compulit, vt religione dimissa uxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionem. Quòd autem hoc sit de mente San. Tho. manifestè concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda Secunda, loco allegato. Ibi siquidem volens concludere, quòd Papa non possit dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit auctoritatem Decretalis. dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestè dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali adinuenit illam adaptationem de consecratione, vt ibi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quòd si tempore suo summus Pont. dixisset oppositum verbo vel facto (vt postmodum fecit) quòd ipse quoque accommodasset rationem inobedientia sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabatur ab illa Decretali.

P O T E S T Igitur ad rationes supra tactas, quæ videntur concludere indispensabilitatem voti solennis religionis responderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quòd semel sanctificatum Deo, non potest in alios usus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam verò de exhibitione, eodem modo dici potest, quòd quamuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis utilis, quam possessio propter commune bonum, quòd præminet bono particulari.

¶ Ad aliam verò, quæ adducta est pro fundamento positionis aliorum doctorum, dici potest, quòd magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quòd enim est per se tale, nullo casu, nullaque dispensatione potest non esse tale, sed quòd potest per se in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentum non producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quòd votum religionis est potens per se in hunc effectum, id est dirimere matrimonium sequens, contingit tamen (& hoc rarissime) vt intentum effectum non habeat propter concursum alterius causæ, scilicet ecclesie auctoritatis, & publicæ utilitatis non parua. Hac de secundo.

Q U O A D Tertium (scilicet de ecclesie statuto constat iam, quòd hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer, quam votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonium contrahendum, atque dirimit contractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post contractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia non est solenne nisi per accidens, vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pontifex possit ad libitum relaxare statuti vinculum, sequitur necessariò, quòd si Sacerdos Occidentalis contrahat matrimonium de licentia summi Ponti. absque vlla rationabili causa, quòd matrimonium ipsum est verè matrimonium, & contrahentes sunt verè coniuges, & proles est verè legitima. Quamuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterque contrahens, contra votum castitatis agens absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiat, & consequenter nec ipse Ponti à mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis absit, contrahens dispensatus tunc contrahit, ac contracto vtitur. Et hinc patet, quòd cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse non sola utilitas publica ciuili aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonum nunc hic, & ab hoc, & cætera, quam seruata castitas, consequens est quòd summus Pontifex non solum potest, sed etiam salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, quòd contrahat etiam cessante causa publicæ utilitatis. Et propterea sumptuosa fuit quorundam determinatio, dicens absolute, quòd absque tali causa Papa non potest. Cùm tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamen, & cum causa rationabili quacunque absque peccato, & vtroqueque matrimonium est validum. Romæ die 12. Aprilis, 1505.

T R A C T A T V S V I G E S I M V S

quintus de Matrimonio, unica quæstione contentus.

Q U A E S T I O V N I C A

Num matrimonium legitime contractum inter Christianos per verba de presenti, possit ante carnalem copulam dirimi auctoritate Papæ absque religionis ingressu.

V A E R I T V R vtrum matrimonium legitime contractum inter Christianos per verba de presenti, possit ante carnalem copulam dirimi auctoritate Papæ absque religionis ingressu. Et arguitur quòd non. Primo, ex ipsius natura, Quodocunque est aliqua res transiens, ad cuius positionem per se ponitur aliquid concomitans, impossibile est poni rem illam transeuntem, & non poni illud concomitans, quia quòd conuenit alicui per se, conuenit necessariò & inseparat

inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ sunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in definitione matrimonij. Ergo si matrimonium positum est actu, & transit, impossibile est quin restet inseparabilitas, sed nulla dispensatio potest super impossibile, ergo.

¶ **Secundò** ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, utpotè institutum à Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & à Christo, secundum quod est sacramentum ecclesiæ sicut cætera sacramenta, vnde Matthæi 20. dicitur, Quos Deus coniunxit, homo non separet, & ad Eph. 5. Sacramentum magnum in Christo & ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶ **Tertiò** ex parte ipsius sacramenti, Non minoris efficaciz est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione Papæ desinere esse consecratus, quandiu est calix, ergo vir & mulier sanctificati coniuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quandiu viuunt desinere esse coniuges. Et confirmatur, quia sicut Papa non potest facere, quòd hostia semel consecrata desinat esse consecrata, ita non potest facere, quòd vinculum matrimonij semel contractum desinat esse inter personas, inter quas est contractum.

¶ **Quartò** ex parte talis sacramenti, Matrimonium in quantum sacramentum significat coniunctionem spiritualem Christi & ecclesiæ, ut patet per Magistrum sen. in 4. dist. 26. Sed coniunctio spiritualis inter Christum & ecclesiam est inseparabilis, quoniam scriptum est Matth. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ergo matrimonium in quantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio auctoritate San. Tho. in 4. distinct. 33. q. 2. articulo 1. ad tertium, dicentis, quòd matrimonium ex quo institutum est ut sit sacramentum est indispensabile, nisi fortè à Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles, & sacramentum, id est indiuisibilitas.

¶ **Quintò** ex auctoritate. Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

IN OPPOSITVM est auctoritas Canonistarum ut patet in cap. ex publico de conuersione coniugatorum.

IN HAC dubitatione intendo Theologicaliter veritatem inquirere & concludere præcipuè secundum doctrinam San. Tho. vnde tria agenda sunt. Primò ostendetur in quo stat ratio ambiguitatis. Secundò ipsa ratio tractabitur. Tertiò satisfiet oppositis.

C O N C L U S I O.

Matrimonium legitime contractum per verba de presenti potest auctoritate Papæ dispensari absque religionis ingressu.

QVO AD primum, sciendum est, quòd cum matrimonium dupliciter consideretur, (scilicet ut est officium naturæ, & ut est sacramentum ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quòd est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile etiam post consummationem, ut patet de coniugio infidelium. Vnde à præfenti disputatione reseranda sunt quæcunque spectant ad matrimonium, in quantum est naturæ officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutæ potestatis in corpus proprium, & ex commixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, non conuincunt intellectum ad confitendum indispensabilitatem. hæc enim omnia ad matrimonium, secundum quòd est naturæ officium, spectant, & de naturæ iura sunt, recipere tamen dispensationem in aliquo casu patet, & 1. ad Corint. 2. & à sancto Tho. in 3. dist. 33. quæst. 2. artic. 1. & 2. Si verò consideremus matrimonium, secundum quòd est ecclesiæ sacramentum, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones. Sunt autè hæc quatuor: scilicet sacramentum tantum, res & sacramentum, res tantum significata & contenta, & res significata & non contenta: ut patet ex 4. senten. Sacramentum tantum, vocantur actus sensibiles, quibus cõtrahitur matrimonium, nõ absolute (sic enim spectant ad naturæ officium) sed ut ex diuina institutione signum & causa sunt inuisibilis gratiæ, Res & sacramentum vocatur ipsam vinculum coniugij, non absolute, (quoniam sic spectat ad naturæ officium) sed ut ex institutione significat aliquid sanctum (puta coniunctionem spiritualem inter Deum & animam) (& disponit ad gratiam. Res tantum significata & contenta, est gratia grati faciens, quæ in hoc sacramento cõfertur ad sanctè posse uti coniugio. Res autem significata & non contenta, triplex assignatur, scilicet coniunctio spiritualis per charitatem inter Deum & animam, & coniunctio etiam per charitatem inter Christum & ecclesiam, & coniunctio per vnionem personalem inter verbum & humanam naturam: quæ vocatur conformitas in natura Christi ad ecclesiam. Si igitur ex nullo horum habetur in dispensabilitate, dissolubile erit: si autem ex his habetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspiciamus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officium spectant, nisi signum & signatum, & causa & causatum: hæc enim tantum addit sacramenti ratio supra naturæ officium. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestè patet non ha-

beri omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cum non imprimat characterem, sed sit iterabile etiam viuentibus coniugibus: ut patet si alter religionem profiteatur: gratia quoque hic causata amitti potest, imò quandoq; sit sacramentum hoc sine gratia, cum scilicet celebratur in peccato mortali in cõtrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatem hanc esse, si ex sacramenti vi sit. Et si quidem sacramentum hoc, primò significati habet inseparabile, oportet inseparabilitatem sequi: si autem primarium eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notatè autè dixi primò seu primarium eius significatum: quoniam didici à S. Tho. vbi supra, quòd contra prima præcepta sacra. eti, non admittitur dispensatio, nisi fortè à Deo. Prima autè præcepta signi, circa primarium significatum constat attendi: sicut vniuersaliter prima præcepta cuiuscunq; gradus vel officij circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramentum matrimonij significat primò aliquid indissolubile. Et hæc de primò.

QVO AD SECUNDVM Dico, sego in hanc rem inuenio dicendi modos. Magister siquidem senten. in 4. distinctio. 20. expressè tenet, quòd matrimonium contractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, eius sequaces, quòd matrimonium ratum etiam nõ consummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionem videntur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indissolubilitatem coniugij, non absolute, sed in quantum signum indissolubilitatis inter Christum & ecclesiam ponit.

¶ Sed hæc opinio salua tantorum virorum reuerentia, falsa videtur: quòd dupliciter ostenditur. Primò, Si matrimonium contractum ac ratum, sacramentum esset cõiunctionis inter Christum & ecclesiam, sequeretur quòd maritus relicta ante consummationem matrimonij esset verè bigamus hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: quia ratio bigamiæ est defectus sacramenti: quia scilicet non est vnus vnus: sicut Christus vnus vni tantum vnitus est ecclesiæ. Hic autem defectus manifestè adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo contractu, sacramentum est coniunctionis Christi & ecclesiæ. Falsitas consequentis patet ex determinatione ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitum. Et scito, quòd sumpta est hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidem ipse magister sen. quoniam sicut tenet antecedens, ita etiam affirmavit consequens in 27. distinctione 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in consequente, ita nec in antecedente tenendus est, quin potius ecclesia determinando oppositum consequentis, determinauit oppositum antecedentis: connexa quippe sunt hæc. Vnde inaduertenter loqui videntur qui in materia bigamiæ dicunt bigamiam non fieri ante consummationem plurium coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt matrimonium non consummatum sacramentum esse coniunctionis Christi & ecclesiæ: hæc enim, (ut ostensum est) habent contradictionem implicitam.

¶ **Secundò**: si matrimonium solo contractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christum & ecclesiam, sequeretur quòd nec etiam per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum: ergo. Consequentia probatur: quia non sunt facienda mala ut veniant bona. Violatio autem sacramenti coniunctionis inter Christum & ecclesiam, malum est non paruum: cum sacrilegium sit. Et fieret per huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium & consequenter sacrum, signum, & consequenter daretur intelligi, quòd, significatum esset solubile. Falsitas autem consequentis ex eo patet, quòd non dispensatiuè, sed regulariter licet cuilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imò secundum San. Tho. dantur coniugibus duo menses ante consummationem ad hoc: & (ut in cap. ex publico de cõuer. coniug. patet) Papa non dispensando, sed sequendo ecclesiæ morem determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc auctoritates: quæ infra afferentur.

¶ Alij igitur sequentes determinationem in præallegato cap. de bigamis factam, dicunt, quòd matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum vsq; ad carnalè copulã inclusiue: ita quòd matrimonium contractum significet coniunctionem Dei ad animam per charitatem, consummatum verò coniunctionem Christi ad ecclesiam. Et in quantum prima coniunctio est solubilis, secunda non: ideo matrimonium contractum tantum solui potest, cõsummatum autem minimè: vnde Dom. Matth. 19. non dixit, Quos Deus coniunxit homo nõ separet, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et apostolus ad Eph. 5. nõ dixit, Hoc sacramentum magnum in Christo & ecclesia nisi post illa verba, Et erunt duo in carne vna. Et ideo Leo papa (ut referunt Magister in 2. dist. primi, & Gratia. 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, ut præter commixtionem sexuum non habeat Christi, & ecclesiæ sacramentum. Hæc ille. Vbi clarè videas assertum à tanto doctore, quòd probare laboramus nos. San. Tho. quoq; in 4. di. 27.

294

qđ. 1. arti. 3. qđ. 2. expresse dicit duo notanda ad propositum. Primum est in responsione ad primum, quod quia matrimonium contractum significat coniunctionem spiritualem inter Christum & animam, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, quod quia matrimonium contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indissolubilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem sic. Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile autoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est fallum, ergo. Probatur falsitas consequentis, quia aut est de ratione eius, in quantum est officium naturæ, aut in quantum est sacramentum, sed neutrum est. vt probauimus, ergo. Potest quoque idem probari sic. De sacramentis ecclesiæ illud tenendum est, quod Romana ecclesia tenet, sed Ro. ecclesia dispensat de facto apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Martino 5. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus florentinus se vidisse, & nostris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deest etiam naturalis ratio, quod sit dispensabile. Videmus enim in vniverso tria genera rerum, quædam enim sunt necessaria simpliciter, quas scilicet impossibile est aliter se habere, vt sunt motus cælestes, & quædam sunt contingentes simpliciter, vt res voluntaria, & quædam necessaria non simpliciter, sed vt in pluribus, vt naturalia superiorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, quod necessaria non possunt impediri, contingencia possunt fieri, vt libet, necessaria verò vt in pluribus possunt quidem impediri, sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentium (vt patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoque impediri, vt patet, si alter coniugum ingrediatur religionem) reita vt sit de genere necessariorum vt in pluribus. Et vere sic est, essentia namque matrimonij annexam habet indissolubilitatem possibilem impediri ex concursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, vel causæ quasi eiusdem ordinis, & hæc est professio regularis, vel superioris ordinis, & hæc est autoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Vtrum autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quod sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, ne scilicet in adulteria adolescentes ruant, aut permanere quasi cogantur, dum separati perpetuo manerent. Tum ad euitanda homicidia, quæ à desperatis coniugibus facile procurari possunt, præsertim, cum hac de causa Moyles libellum repudij permisit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo, quod causa discordiæ est, præsertim quia coniugij finis vnitas est. Et hæc de secundo.

Q U O A D T E R T I V M Respondetur ad primam obiectionem, & dicitur, quod in diffinitione matrimonij non ponitur indissolubilitas simpliciter, id est omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediatur. Et propterea posito matrimonio, ponitur indissolubilitas personarum sic non omnino, indissolubilitati autem sic non repugnat impediri.

Ad secundam verò iam patet ex dictis, quod institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoatam tantum. Quamuis posset etiam dici & bene, quod Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quantum est ex se, vt dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinam, sed vitatur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam à Deo.

Ad tertiam dicitur, quod coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento, quam per gratiam gratum facientem, & representationem Christi & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum vtrunque sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non possit fieri quod coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice consecrato, à quo non potest consecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciam sacramentum quam sacramentale, quoniam longè maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, quam facere sanctum ministerialiter, & secundum quascunque alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis sanctificant ceteris consecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam dispositionem subiecti, effectus enim consecrationum & benedictionum non exigunt nisi constantiam subiecti, gratia autem & significatio vltra substantialem constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status, & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autem dicitur, quod peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij contractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, quia supponit, quod se habeat ad personas sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda

est similitudo, quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus Christi ad hostiam, necessaria namque connexio est, quæ impedit dispensationem.

Ad quartum patet responsio ex dictis, negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad ecclesiam per contractum matrimonij. Possent quoque dici, quod coniunctio spiritualis Christi ad ecclesiam potest considerari dupliciter. Primum secundum suam rationem, & sic est solubilis, quia est coniunctio per charitatem viæ. Secundum, secundum extrema, inter quæ est, scilicet Christum & ecclesiam, & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens, idem potest dici, quod vnio illa est solubilis, vnio autem in conformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniam est secundum esse diuinum hypostaticum. Hæc responsio licet quoad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem verò ex autoritate Sancti Tho. dicitur, quod loquitur de matrimonio consummato, vt manifestè patet, & ex articulo præcedente in responsione ad secundum conuincitur. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti, dicitur quod propriè & formaliter loquendo, sacramentum quod est tertium bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio contracto, sed imperfectè, quia non nisi casualiter, inchoatiuè & impedibiliter, vt patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & vt necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, vt San. Tho. docuit.

Ad auctoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi quod si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiam mutassent. Romæ die 24. Ianuarij 1507.

30 T R A C T A T V S V I G E S I M V S N O
mus de Reddendo debito inter coniuges, altero eorum
existente adultero, unica questione contentus.

Q V A E S T I O.

Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij.

40 V A E R I T V R An vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij. Et videtur quod sic. Vir tenetur ad abstinentiam se ab vxore publicè adultera, ergo econtrario. Antecedens patet in Scriptura, quia patronus est turpitudinis qui crimen celat vxoris, vt in cap. quem admodum de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra de adulte. cap. si vir. & 32. questio. 1. capi. 1. & cap. si quis vxorem. & sacris doctoribus in 35. distin. quarti sen. Consequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

50 I N O P P O S I T V M Autem est, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut econtrario, quia vir est caput mulieris, vt dicitur primæ ad Corinth. 11.

C O N C L V S I O.

Vxor innocens & in amaritudine posita de viri adulterio, non amplius sperans per actus coniugij abstinentiam, viri emendationem, non tenetur ad abstinentiam ab eo, sed potest licitè vti matrimonio tam petendo, quam reddendo.

60 A D E V I D E N T I A M huius sciendum est, quod actus coniugij, quum secundum se licitus sit, ad hoc quod reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouum inde innocentem deriuari ad hoc, vt teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter potest considerari, primo in quantum offensiuum vxoris, secundo in quantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertio in quantum punibile pro bono communi, quarto in quantum quandam mali speciem in coniugem ducit. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem virum in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iustum quippe est, vt iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat, simplici tamen petitione actum coniugij postulare non prohibetur à volente sibi consentire, sicut in aliis debitis, quamuis extinctis iure potest creditor petere à voluntario debitore, qui non vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflictio afflictio, sat est quod quatenus offensiuum est, ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinentiam actus coniugij, nisi vt habet rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbis facta per se vel alios non sufficit, (quum ipsa non possit verberare virum adducere ad poenitentiam, sicut econtrario) tenetur adhibere poenalem medicinam, abstinendo ab eo, & denuntiare ecclesiæ, si hoc non sufficit. Sed, quoniam præceptum de correctione fraterna non habet locum, vbi non est spes poenitentiae, (quoniam finis eius est bonum ipsius peccato

peccatoris,) ideo, si vxor non sperat pœnitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tantò minus si credit quòd peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor & solo crimine adulterij viri, quum hoc non fit in corruptionem spiritualem vel corporalem boni communis, nisi annexam haberet corruptelam fidei Christianæ, vel prodicionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (vt communiter affirmatur,) quòd innocens misceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato consentire, correctionem debitam non apponendo. Constat autem, quòd si non est spes pœnitentiæ per huiusmodi abstinentiam, correctio hæc non est debita secundum veritatem, & quòd si notum est, quòd vxori hoc valde displicet, & propterea ducit in amaritudinem animam suam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scandali actiui in vxore. Ex omnibus igitur considerationibus opportunis concluditur, quòd vxor innocens, & in amaritudine animæ posita de viri adulterio publico, non sperans per abstinentiam actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abstinentiam ab eo, sed licet potest matrimonio vt tam petendo, quàm reddendo.

ET AD Obiectiones in oppositum dicitur, quòd nec vir tenetur ad abstinentiam, nisi subsit spes correctionis futuræ & ratione scandali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorem etiam factò, ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus, sibi tamen conuenientibus, puta ad verberandam eam, segregandamque à practica, & huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinentia à thoro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum à se scandalum actiui, quia non facile creditur vxorem publicè adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc namque duo omnes autoritates allatæ damnant virum non separantem se ab adultera, vt patronum turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij. vnde & patrocinium peccati & patronatus turpitudinis. & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferunt. Et hæc de quæstione hac sufficiant. Romæ die 14. Martij, 1513.

TRACTATUS TRIGESIMVS
de Vsu sacrorum Scripturarum ab Ecclesia unica
quæstione contentus.

QVÆSTIO VNICA.

An apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacra Scriptura.

HARITATE Iesu Christi cogente, queritur an apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacra Scriptura. Et videtur quòd sic. Primò, quia Clemens sexto in Extrauaganti, vnigenitus, de pœ. & re. abutitur autoritate Prouer. capi. 7. dum ad thesaurum, ex quo fiunt indulgentiæ, applicat eam, dicens,

quòd est thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitia Dei. Constat enim quòd per indulgentiarum gratiam non fit homo participes amicitia Dei, sed solummodo satisfacit pro pœna debita. Secundo, quia Pelagius Papa in Decre. distin. 21. cap. quamuis, probat sedem Apostolicam esse prælatam cunctis Ecclesijs Euangelica voce Mat. 16. Tu es Petrus, & quocumq; solueris, &c. Et tamen constat per illam Domini sententiã non esse Petram prælatam ceteris. Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnibus. Vnde & sacri doctores intelligunt ibi non vni, sed vnitati æqualitatis omnium dictum. Quocumque ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiã, Quæcumque alligaueritis. Matt. 18. Tum quia Dominus dicit. Quòd vni dico omnibus dico. Mar. 13.

Tertio, quia extrà de consti. ca. translato, assertur autoritas Apostolice, translato sacerdotio, necesse est vt translatio legis fiat. Et decretalis sententiã est, sacerdotium est translatum à Moysè in Christum, & à Christo in Petrum. sic interpretantur Iurista: & Pontifex permittit seu approbat. Constat autem impium esse dicere sacerdotium translatum à Christo in Petrum: abusuè ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacram Scripturam assert, vimque illi infert.

IN OPPOSITVM Est ipsius apostolicæ autoritatis dignitas.

CONCLUSIO.

Proprio sensu ac germano sacrorum Scripturarum ecclesia semper vtitur in sacris canonibus.

QVÆSTIO Hæc mota est charitate vrgente, ne hi, qui minus eruditi sunt legentes, vulgatas has iniurias apostolicæ sedi illatas, putent veras esse. Et si fortè hi, qui nouitatibus istis student, discant sapere ad sobrietatem, aut saltem cohibeant linguas suas. Decet siquidem postori & doctori omnium Christianorum Ro. pontifici iam si quandoq; transumptiuè vteretur aliqua autoritate Scriptura, vt crebro doctores sacri faciunt, detrahere, non modo contumeliam irrogare, publicè scribendo, qd abutitur sacra Scriptura, quòd vim infert sacro eloquio. Nunquam hoc ab Augustino Hier. Ambr. aliisque sanctissimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit Ia-

cobus Apostolus putat se religiosum esse nõ refranas linguam suam &c. huius vana est religio. Reducendus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi in suo vicario, quando videntur nobis minus consona eius verba, modò fides salua sit: nec ponamus os in calum, præsertim quòd humanum sæpe fallitur iudiciam, & quòd vnus putat abusuè dictum, alter intelligit propriè dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem inductarum autoritatum abutantur sacri canones, sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur, vt figillatim manifestabitur, ideo paruulum hunc laborem non subterfugi.

10 Clemens imprimis VI. non abusuè, sed propriè vtitur autoritate Scripturæ: quoniam thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ: est enim thesaurus meritorum Christi, qui est ipsa diuina sapientiã, & fons sapientiæ. Et quicumque thesauro hoc verè vsi sunt, efficaciter consequendo indulgentias, cum perseuerantia sine qua quocumque thesauro vanè vtimur, ve è participes fiunt amicitia Dei consummata. Cuius nullus potest esse participes, quamdiu obnoxius est pœnæ alicui pro quocumque peccato: quoniam Dei amicitia consummata non nisi in cælesti patria habetur in quam nihil pœnæ subiectum ingredi potest. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimenta diuinæ amicitia consummata, verè & propriè dicitur thesaurus indulgentiarum esse, quo qui vtuntur, participes fiunt amicitia Dei. Nec valet argumentum, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgentias, & illo potest quis vti sine indulgentiis. ergo indulgentiæ non spectant ad illum: quoniam thesaurus diuinæ sapientiæ continet multa in se diuinæ sapientiæ opera: vt sunt actus sapiendi secundum Deum, & merita Christi vt meritoria, & eadem vt satisfactoria, & multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentiis, non dependent ab indulgentiis: sed e contra indulgentiæ dependent ab illo. Et potest aliquis vti thesauro illo diuersimode: propterea potest quis vti illo sine indulgentiis, & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri participes diuinæ amicitia consummata, & sine indulgentiis & per indulgentias. Non docet siquidem Romana ecclesia indulgentias esse medium, sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi: sed esse medium, per quod potest haberi, tanquam remouens prohibens, vt declaratum est.

20 Quod autem secundo obiicitur de autoritate euangelica, perspicaciter intentum Pelagio pontifici absque abusu suffragatur: nam quòd illa Domini verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primò ex hoc, quòd eidem facta est promissio, cui exhibita est promissa res: sed solum Petrum constat à Domino constitutum caput ecclesiæ, vt patet Iohan. vlti. vbi Dominus post resurrectionem Petro, vt distincto ab aliis Apostolis, dixit, Pasce oues meas. fecit enim comparisonem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyrum, pastoralis officij fructum subdidit, Quum esses iunior, & cetera. Et hoc ibidem confirmat Christo. Præteriens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundo ex eo, quòd Dominus dixit, Beatus es Simon Bariona, quia caro & sanguis &c. certum, est enim, quòd ex hoc Dominus non beatos dixit omnes Apostolos, nec quòd singulis Pater reuelauerit quòd Petro reuelatum est. Et confirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re. nec in spe, quum esset fur: vt Iohan. Euangelista testatur. Tertio patet ex hoc, qd Dominus inchoauit sententiã à Petro, vt ab aliis distincto dicendo, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc, &c. constat autem quòd nec de Andræa nec de Iohanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifestant, quòd Petro singulariter dictum est. Ti-

60 bi dabo clauas regni cælorum: ac per hoc Pelagius papa non abusuè sed propriè vsus est autoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce et sensu ceteris esse prælatam. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem autoritate vsus est ad idem probandum, quoniam Anacletus martyr sub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. di. 22. cap. sacrosanct. Ad primam obiectionem respondetur, quòd Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autè quem me esse dicitis? sed sicut reuelatio, scilicet Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio aliorum, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio pro omnibus respondisse dicitur: frequentissimè siquidem accidit, qd multis collegis præsentibus quòd vnus optimè dixit, tanquam si ab omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamen solius est illius, qui sapienter respondit. Sacri autè doctores accipientes hæc verba non pro vno sed pro vnitatem non obstant: quia vera sunt. Nec aduersantur dictis, quia de vnitatem ecclesiastica loquuntur, quæ est vnitatem ordinis, caput vnum habens. Imò interpretatio hæc, Pelagij sensum confirmat, quoniam verba illa dum vnitatem ecclesiæ respiciunt, caput vnum designant: per quod vnitatem ecclesiæ clauas habeat regni cælorum, & ordine quodam à Petro ad alios in partem sollicitudinis assumendos potestas absouendi atque ligandi deriuatur. Et propterea non vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus cum successoribus solus suscepit cla-

295

claves, vt sol. is retineat, sed vnitas ecclesie per vnum suscepit, dum Petrus suscepit communicandas in vnitate ecclesie. Quod autem affertur in argumento de vnitate equalitatis, falsum est. nec est Sanctorum sententia de vnitate equalitatis, sed ecclesie, quam constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, quod non solum glossa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundus in libro Thelau. de Petro & successoribus in Ro. ecclesia, hoc intelligit, vt in cath. au. Matth. 16. habes. Ad secundam vero obiectionem dicitur, quod Dominus non replicauit de clauibus regni caelorum, quum omnibus communiter dixit, Quaecunque alligaueritis, in hoc discernendam relinquens excellentiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde communiter aliis loquitur, insinuat quod prius Petro, deinde aliis Episcopis autoritas conuenire debebat absoluedi atque ligandi. Ad tertiam autem, Quod vni dico, omnibus dico, respondetur quod Dominus non dixit, Quod vni do, omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuagintaduorum) in proposito autem non est quaestio de Dicere, sed de Dare, Tibi, inquit Dominus, Dabo claves, &c. Vnde patet extra propositum esse quod vni dico, omnibus dico, quod de doctrinali dicere ad literam voluit caelestis Magister intelligi, vt instructio quam vni impendebat, omnibus impensa nuncupetur.

Ad tertium argumentum principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur, quod Decretalis illa nec somniauit vnquam quod sacerdotium sit translatum a Christo in Petrum, quum Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi vicarium esse decretales clament. Vnde nulla culpa est Pontificis, si iurista male eam intellexerunt, nisi quis adeo desipiat, vt Pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobatur eos. Admiratione profecto dignum est, quod in Papam, in Decretalem, sensum alienum retorquent arguentes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorum studio perhiberet, subdunt enim plusquam octingentorum annorum Christiana nos totius Orientis, & Africae nunquam sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chalcedonensem synodum (vnam ex quatuor. quas sicut sanctum Euangelium Greg. excipit) perlegissent, Patrumque decreta ac gesta libassent, vidissent contigua omnium aetatum testimonia, primatum Ro. ecclesie praeferebant, falsissimumque esse Africae Orientalisque Christianos Ro. ecclesie subditos non fuisse. Ad quod pronunciant duo testes ante annos mille ferè. Alter est ex Graecis, Cyrillus, scilicet in libro Thelau. vt habes in catena aut. Matth. 16. dicens, Secundum hanc Domini promissionem ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione haereticaeque conuentione manet immaculata, super propositos Episcopos, & super omnes primates ecclesiarum & populorum in suis pontificibus in fide plenissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Constantinopolitanam ecclesiam, quis eam dubitet fedi apostolicae esse subiectam, vt habes in Decre. dist. 22. ca. de Constantinopolita. Maguentia die 22. Martij, 1519.

T R A C T A T V S T R I G E S I M V S
 primus Ad Leonem decimum Pontificem maximum de
 septemdecim Responsionibus ad diuersa praecipue obiecta, quae pro Martini Lutheri assertionibus facere
 uidebantur.

I N X V I I. R E S P O N S I O N E
 tractatus trigesimali, Summaria.

- 1 De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum. Primus articulus est, Verum est proverbium, & omnium hominum delictis de contritione adhuc traditis praestantius, quod summa penitentia est non amplius peccare, & quod optima penitentia est noua vita. Secundus, Nemi nisi remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac conscientia, quod sunt confessi, & quod cognoscunt esse sine peccato mortali propter preces & preparatoria praerissa, &c. Quartus, Theaurus ecclesie vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus, Si Papa cum magna parte ecclesie haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum est, nec haeresis contra sentire (praesertim in re nihil pertinente ad animae salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur vel apprehetur.
- 2 Quid sentiendum de sex propositionibus, in laudem beati Ioseph a quodam Theologo predicatis, prima, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter usus est, Secunda, quod Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariae, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariae. Tertia, quod fuit verum matrimonium inter Virginem gloriosam, & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutua corporum donationem, quae fuit inter Ioseph & Virginem. Quarta, quod istud matrimonium fuit privilegiatum, quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit usum corporis, licet per matrimonium dederit corpus, edocta à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & usus copulae carnalis. Quinta, quod Virgo Ma-

ria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi. Sexta, quod haec propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus propriis Virginis Mariae à Ioseph sancto datus per contractum matrimonij, fuit formatum corpus Christi.

- 3 An matrimonium contractum à iuvene, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & inira neuitiatu tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum.
- 4 An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.
- 5 Ad quatuor dubia. primum, An iuridice inquisitus de aliquo crimine teneatur, & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correctionem fraternam. Secundum, An si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium, An iudex sciens defectum alicuius à tribus, vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum, An infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri.
- 6 An is, qui ex Iudaica origine ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra praecipuum charitatis.
- 7 An N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitae, cum animo deliberato perseuerandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in iuramentum Beatae Virginis, cui ecclesia illa dicata est, postquam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidem impunita ad seculum intra probationis annum redire.
- 8 An is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quod sui chori versus submisit sibi ipsi sicut dicit, alterius vero chori versus audit tantummodo, satisfaciat praecipuo ecclesie de persoluendis canonicis horis.
- 9 Ad tres quaestiones. primam, An usura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit reddenda illi, qui soluit. Secundam, An perinacti etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de ceteris peccatis. Tertiam, Quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouo alio modo.
- 10 An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecunie semel persoluenda, vendi.
- 11 An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt eum pro parte lucri capitali saluo, assignet vsque residuo lucri sibi reseruato, licite contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animae non teneatur.
- 12 Ad v. dubia. primum, An sit simpliciter de necessitate salutis penitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum, Quando circumstantia luci sacri sit necessario confitenda. Tertium, An si iam venditor, quem emptor sciat naturam rei & valorem, nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum, An principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Quintum, An dicti principes possint ita districte prohiberi dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissime puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno praeseruet, quod inferunt in bladis, vel huiusmodi.
- 13 Ad v. dubia. primum, Quomodo stent haec simul, licet vendere Iudaei res quibus ipsi vtuntur in suis sacrificiis, & non licet cooperari ad reedificationem synagoga Iudeorum. Secundum, Quomodo stent haec simul, occultissimum a per accidens subiactum ecclesiae censuram, & autor homicidij occultum non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium, An haec sibi inuicem repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum, Quomodo haec se compatiantur. Excusantur qui omnino cenaturum tempore inuicij exhibent cenam, & non licet excludere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum, Quomodo haec. Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quando translatio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum, Cur neque in textu, neque in Commento totius Secunda secunda, tractatur de famiso murmuracionis vitio. Septimum, Quid importet scrupulus conscientiae, quo stante licite operamur oppositum.
- 14 Ad quinque dubia. Primum, Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum, Quomodo verificetur, quod non oportet restituere cum damno in re superiori ordinis, quum ex hoc videatur sequi mulierem, quae ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se prodendum, quantumcumque veri haeredes inde damnicentur. Tertium, An hoc sit solidum fundamentum vtentem malitia alterius, semper petere debere aliquid absque peccato praestabile. Quartum, An sicut votum abstinentiae vxoris, sic & votum continentiae viri irritare possit, sic vt vxor secuta sit atque tata. Quintum, An sit mens diui Tho. in 4 sentent. dist. 18. quaest. 2. arti. 1. quaest. 4. quod excommunicatio iniusta priuat suffragij ecclesiae.
- 15 Ad duo dubia. Primum, Quomodo sustinetur, quod votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quod religiosa persona reuertitur

antes agant contra votum. Secundum, An is qui ad occidendum hominem pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatem peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, & cetera.

16 Ad duo dubia, primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis ens. Secundum, Quomodo haec stent simul, analogum non absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quem omnia predicamenta & transcendentia addunt in quem resoluntur, qui est primo notus.

17 Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est, An huiusmodi rapta etiam difficillime reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto.

Secundus est, An capta à priuatis, possint licite emi post diem seu certum tempus, vt nouae leges admittunt.

Tertius est, An in huiusmodi casibus, in ementibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione utilitatis propriae, vel Domini, & cetera.

Quartus est, An dictum cuiusdam doctoris dicentis sic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere verò Domino, si comparuerit, credens tamen quod non comparebit, & consequenter sperans pro se habiturum, non peccat, quia verisimiliter potest de veri Domini voluntate praesumere, sit in conscientia tutum & alijs diuulgandum. Quintus est, An emat rectè quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus, quod manent apud infidèles, daturus propria auctoritate ea occurrenti ecclesiae habito pretio, & an Dominus talium sit censendus omnino ignotus stante noticia regionis, puta Hungariae.

PETRI Apostoli vestigiis inherentes, parati sumus rationem reddere omni poscenti nos de ea, quae in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati merito fuerint, subnectendo sigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiusque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Super quinque Martini Lutheri articulos, Primus Lutheri articulus, Vera poenitentia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

PRIMVS Igitur articulus est. Verum est prouerbum, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis praestantius, quod summa poenitentia est, non amplius peccare, & quod optima poenitentia est noua vita.

Obiicitur, In hoc articulo omnes sancti Patres videntur consentire cum Lutero, & ideo nec error potest esse hic, nec haeresis.

RESPONDEMVVS Hunc articulum merito reprobatum tam secundum illius articuli sensum, quam secundum quod à Lutero prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum verborum spectetur, falsus comprobatur, nam nec summa, nec optima poenitentia est, qua non sit remissio peccatorum, promulgauit enim Saluator poenitentiam Christianam esse remissionem peccatorum, Luc. vii. Oportet, inquit, praedicari poenitentiam in remissionem peccatorum. Haec autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) consistat non sufficere ad poenitentiam in remissionem peccatorum, quandoquidem exigitur praeter haec & dolor de praeterito peccato (Petrus enim post peccatum commissum fleuit amarè) & recursus ad diuinam misericordiam cum publicatione, Deus propitius esto mihi peccatori. Vnde Ecclesi. 31. dicitur, Fili peccasti, ne adicias iterum, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Augus. notauit, non sufficit dicere, Ne adicias iterum, sed adiuncta est, deprecatio pro pristinis remittendis. Non est igitur summa poenitentia, non amplius peccare, nec est optima poenitentia, noua vita, quae dolorem pro peccatis & deprecationem pro pristinis in se non claudit. Et videtur quod praecipitè daret poenitentem hic articulus, nam secundum eundem summè & optimè poeniteret auarum, si ab auaritia actibus cessaret, & liberalem deinceps vitam ageret. Et similiter accideret intemperato, si à passionibus intemperatis cessaret, & deinceps continenter viueret, & sic de alijs, hoc enim significat non amplius peccare, & noua vita. Et si haec summatim, optimamque poenitentiam constituunt, inanis fides nostra tam de necessario fletu peccatorum, quam de recursum ad Deum pro remissione eorundem inuenitur. Merito igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

Si autem idem spectetur articulus vt à Lutero manauit, reprobatus quoque rationabiliter inuenitur, nam huiusmodi prouerbum allatum comprobatur à viro negante duas partes poenitentiae, scilicet contritionem & satisfactionem, & ad hoc per huiusmodi prouerbum tendit vt tam necessitatem contritionis, quae praecipue consistit in dolore pro peccatis, quam satisfactionis tollat, vt patet in libris suis & alijs eius articulis damnatis. Non consonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, quam vt à Martino manauit, quamuis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, piè esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

ARTICVLVS II.

Hu procul dubio remitti peccata certum est, qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECUNDVS Articulus est. Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit.

Obiicitur, Hic articulus synceram videtur continere veritatem, vt potè quae stabilimento fidei innitatur.

RESPONDEMVVS Credere sibi esse remissa peccata absolvente sacerdote, contingit dupliciter, vel quantum est ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo, necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusa, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autem secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum, quoniam potest poenitens, qui absoluitur, piè dubitare de propria dispositione, an scilicet dignè suscipiat illud sacramentum. Verebat, inquit Iob, omnia opera mea, & Iaiæ 14. dicitur, Vniuersa iustitiae nostrae quasi pannus menstruatae. Et cum hac piè dubitatione, stat quod dignè suscipiat sacramentum absolutio- nis, & consequatur remissionem peccatorum, quoniam huiusmodi piè dubitatio non contrariatur stabilimento fidei infusae, sed firmitati fidei acquisitae, ad quam constat, quod spectat credere de seipso an sit, vel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur, articulum comprobari falsum ex hoc, quod alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed piè dubitat ex parte propriae dispositionis remissa sibi esse peccata absque praedictio stabilimento fidei Christianae, quae non est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa esse peccata mihi dignè suscipienti sacramentum poenitentiae. Sicut non est fides Christiana, quod sub hac hostia est corpus Christi, sed quod sub hac hostia concurrentibus vndique omnibus requisitis necessario ad sacramentum eucharistiae, est corpus Christi. Non continet igitur hic articulus synceram veritatem, sed merito reprobatus fuit, vt potè falsus.

ARTICVLVS III.

Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt, putantes se sine mortali accedere cum sint confessi, & ceteris externis actibus dispositi.

ERTIVS est, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac confidentia, quod sunt confessi, & quod agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & preparatoria praemissa, &c.

Obiicitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum haereticus.

RESPONDEMVVS, Etsi ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conserui sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadem confidentia tanquam praeseruatrice à peccato indigne accessus ad sacramentum eucharistiae nullus est error, sed consilium apostolicum. Docens siquidem idem Apostolus, quo pacto quis ad dictum sacramentum non indignè accedat, nec ad iudicium sibi manducet & bibat, inquit, Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui probauit seipsum, securè ad sacramentum accedere, ita quod non est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi manducat & bibit. Et quoniam populus Christianus frequenter vtranque Apostoli doctrinam audit, & vt vnusquisque potest de seipso testari, quilibet ante communionis sacramentum probans seipsum contritione, confessione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tanquam praeseruatrice à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus iste Lutheranus tanquam perniciosus sanctae fiduciae Christianae plebis, & scandalosus, & inimicus apostolicae doctrinae reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum Thesaurus non sunt merita Christi.

VARTVS Articulus est, Thesaurus ecclesiae vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

Obiicitur, In hoc articulo nulla auctoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere decretum est, & bullam confirmare.

RESPONDEMVVS Praenotando non vno atque eodem modo, nec aequaliter conuinci auctoritate posse Christianam hominem de ecclesiasticis mysteriis, sed licet quaedam plus, quaedam minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, conuinci tamen omnia auctoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum Baptismi auctoritate conuincitur, quia tam materia, quam forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentum verò confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicetur Scriptura, conuincitur tamen ex auctoritate, qua Apostoli imponebant manus, & ecclesia vtitur, & simile est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, Lutherum non posse conuinci auctoritate dicitur, quia non ita explicite sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verum dicitur, sed deliratur, quarendo aequalè certitudinè in omnibus ecclesiae mysteriis. Si autem piè quaeritur auctoritas, qua Luther

296

Lutherus potest de Thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo, conuinci posse Lutherum autoritate sacre quidem Scripturæ radicaliter, vniuersalis verò ecclesiæ implicitè, Romanæ autem ecclesiæ, & multorum sanctorum Doctorum explicitè. Ex sacra quidem Scriptura habetur thesaurus supereffluentium passionum Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoriæ sunt. Et quod Christus quidem plus patiendò satisfecerit, quam exigat satisfactio omnium illorum, quibus quandoque applicatur passio Christi, & secundum se liquidum est, & ex sententia Ioannis Evangelistæ habetur, Ipse est, inquit, propitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo, quod passio Christi quo ad effectum non satisfacit pro peccatis totius mundi, quod rota illa satisfactionum multitudo, quæ possit satisfacere pro his, qui pereunt, superabundat. De passionibus verò Sanctorum quod scilicet plus passi sunt multi eorum, quam satisfacere pro propriis debuerint peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Utinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autem iudicium de Iob & multis aliis Sanctis, præcipuè martyribus, qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine, quæ quum pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladius pertransiret animam, vnde plusquam martyr iure dicitur. Nec inueniunt tantum thesaurum istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesaurum istum ea intentione à Christo & Sanctis conditum, vt ecclesiæ vtilitati prodesset, testante hoc Apostolo ad Colos. i. quum ait, Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia. Simile est autem iudicium de Paulo & aliis Sanctis plus patientibus, quam satisfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic tam sancte sententiæ obuiat alia eiusdem Apostoli sententia, qua ait, Non sunt condignæ passionibus huius temporis ad superuenturam gloriam. Nam passionibus Sanctorum, quatenus meritorie sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignæ, & remunerantur à Deo supra condignum, & hoc explicatur quum dicitur, quod non sunt condignæ ad gloriam superuenturam. Eadem tamen passionibus Sanctorum quatenus satisfactoriæ sunt, sæpè superabundant, quotiescunque scilicet plus patiuntur pro Christo sancti, quam sit poena debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quod ipsi met incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactionum, vt satisfactoriæ sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciant) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi, quod est ecclesia, relinquuntur.

Conuinci igitur potest Lutherus ex autoritate sacre Scripturæ, & quod in ecclesia Dei est thesaurus meritorum Christi & sanctorum, quatenus superabundanter satisfactoria fuerunt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est ecclesia. Et si his adiunxeris, quod vniuersalis ecclesia probat indulgentias, vt pia matris ecclesiæ dona succedentia loco satisfactionis poenitentialis, quæ est tertia pars sacramenti poenitentiae, perspicuum fiet, quod indulgentiæ inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro poena actualibus peccatis debita, quam exoluisset apud eandem diuinam iustitiam poenitentialis satisfactio. Ex hac autem vniuersalis ecclesiæ approbatione oportet alterum horum fateri, aut quod indulgentiæ ex sola autoritate huiusmodi vim satisfactiuam habent, aut quod ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquam absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentiæ vim satisfactiuam habeant, quod autoritate sanctæ Romanæ ecclesiæ omnium ecclesiarum magistræ expressum est pluries. Nec desunt autoritates Sanctorum, Thomæ, Bonauenturæ, &c. intelligat ergo eruditus quisque falsum esse quod nulla potest Lutherus autoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

Papam posse errare hanc vel illam opinionem habendo vel ipse, vel cum maiori parte ecclesiæ, non est hæresis.

VINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte ecclesiæ haberet hanc, vel illam opinionem, & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sententiam (præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem) donec alterum per generale concilium reprobetur, vel approbetur.

Obiicitur, Qui hunc damnarunt articulum, sentiunt Papam esse super concilium generale, quod nunquam vlla bona autoritate Scripturæ probari potest, vt apertè declarat Patriarcha Antiochenus in libello de comparatione Pont. maximi ad sacrosanctum concilium.

RESPONDEMV S, Falsò creditum ab obiicientibus est damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad concilium. Nulla siquidem cura huius questionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc scilicet, quod summus Pontifex habet autoritatem determinandi quæstiones fidei. Quam autoritatem in summo residere Pontifice sacri canones clamant, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quod si hæc nostra con-

fessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicumque me culpæ voluerit, se imperitum vel maleuolum vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. Et Dominus aperuit dicens Petro, Ego rogaui pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Articulus siquidem iste propter latens venenum in ly, donec, alterum per generale concilium, &c. reprobatus fuit, vt potè dogmatizans, summi Pontificis definitiuam in quæstionibus fidei sententiam non ligare sed contra sentire nec peccatum, nec hæresim esse. hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per concilium generale. Et quoniam magistra rerum experientia testatur, multas hæreses damnatas a sede esse apostolica sine generali concilio, idcirco articulus iste merito reprobatus est.

Hæc sunt pater beatissime, quæ inter tot aduersas corporis valetudines obedientiæ tuæ gratia ex prompto animo sub apostolatus tui censura protuli. Tacitis obiicientibus, vt nemine accusato, cuiusque in pectus, liberum habeat veritas aditum. Romæ die sexto Iunii, 1511.

RESPONSIO II.

Super quædam dicta in laudem S. Ioseph.

Ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Flisco S. Romanae ecclesiæ Cardinalem.

QUIDAM Magister in theologia in commendationem sanctissimi Ioseph & in laudem eius, dixit dum sermonem haberet ad populum. Latino sermone, quæ sequuntur.

Primò, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpauit, & eo familiariter usus est.

Secundò, quod Ioseph sanctus fuit verus vir Virginis Mariæ, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.

Tertiò, quod fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctum Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutuam corporis donationem, quæ donatio fuit inter Ioseph & Virginem.

Quartò, quod istud matrimonium fuit priuilegiatum quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsum corporis, licet per contractum matrimonij dederit corpus, edocta à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsum copulæ carnalis.

Quintò, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.

Sextò dixit, quod hæc propositio est vera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, quam propositionem ita expouit, Ex sanguinibus propriis Virginis Mariæ, Ioseph sancto datus per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.

REVERENDISIME Domine protector, vidi schedulâ à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissam, sex dictorum à quodam magistro in theologia in commendationem sancti Ioseph.

Et respondeo quod in tertio, quarto, quinto, & sexto vnum est non perspicacissimè dictum, quia non bene discussa est differentia inter copulam coniugalem & copulam carnalem.

Si enim hæc nota fuisset, non dictum esset hic, quod verum matrimonium esse non potuit sine mutua donatione corporis, nam per copulam coniugalem non donatur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinth. septimo, Vir non habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota, quod dicitur, corporis sui non alterius, & dicitur potestas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vsum per coniugalem copulam, sed potestas vtendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsum. Et ex hoc fundamento patet, quod minus perspicaciter in quarto dicitur, quod regulariter per contractum matrimonij datur coniugi corpus, & vsum, & cætera. Constat enim falsum esse, quia non per contractum absolute, sed adiuncta consummatione datur corpus & vsum, imò si puella contrahat verè matrimonium animo ingrediendi religionem, si Deus dederit sibi Spiritum bonum, verum contrahit matrimonium nec perdit ex hoc virginitatem naturalem, quia consentire in copulam coniugalem, non est consentire in copulam carnalem, nisi in potentia, quæ est conditio diminutæ vt patet. Et propterea Beata Virgo non perdidit virginitatem mentalem ex consensu in copulam coniugalem, nec exposuit se periculo perdendi propter priuilegium diuinæ reuelationis, sicut modo propter statutum ecclesiæ concedentis duos menses sponsis ad consummandum matrimonium vel ingrediendum religionem, contrahentes matrimonium nisi intendant consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodem fundamento patet minus perspicaciter in quinto dicto dictum esse, quod sanguis Beatæ Virginis datus est Ioseph, & absurdè dictum in sexto, quod corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguis Beatæ Virginis non fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quod sanguis non dicitur alienius simpliciter, nisi sit ipse vt pars quæ scilicet est, aut fait pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & non ex eo quod est alicuius possessiuè, vt ager aut seruus, aut quia

aut quia potest uti eo, sicut equus cōductus. Videtur ergo mihi, quod ultimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua verò quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quod sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuvene post religionis ingressum & egressum.

S V M M A.

Si quis iuuenis contrahat matrimonium post religionis ingressum, vel post egressum, dummodo tacite vel expresse non fuerit professus in termino anni probationis, validum est matrimonium.

MAGNIFICE domine salutem, & commedationem. Ad casum mihi propositum. An, scilicet matrimonium contractum à iuvene, postquã religionem post discretionis annos ingressus est, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annu egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, quod absq; dubio matrimonium illud est validum, quia, vt expresse dicitur in 6. de voto. cap. 1. solum votum, vel sacri ordinis, vel professionis tacite vel expresse, dirimit post contractum matrimonium. Constat autem ex capitulo non solum, de regularibus. libro 7. quod iste casus distinguitur contra casum professionis tacite, vel expresse per notam distinctionis. Vel ergo iste casus non habet vim professionis tacite vel expresse, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppositum soluuntur facile ad literam: quia capitulum non solum, & in fauorem animæ nouitij, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditione istius, ne redeat ad seculum: cum etiam votum simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset. Capitulum verò beneficium. ibidem (quod tantu ponderatis) non obstat: quia renuntiatio beneficij, quam iure nouitijs ex facto suo præsumitur facere. dum manifestat se omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc: vt beneficium possit alteri conferri: quæ tamen non sufficit ad professionem tacitam, vel expresse. ista ergo duo non parificantur, nec equiparantur in textu.

Sed nec quo ad vacationem beneficij hic casus æquiparatur: quia in professione tacita vel expresse est vera renuntiatio: hic autem est præsumpta, quare. &c. Benè vale. Caietæ, die 22. Octobris, 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero.

Ad R. Patrem Fratrem Cherubinũ de Florentia diuini verbi concionatorem.

VÆSTIO Proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente. Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorum.

S V M M A.

Adulter, quamuis non sit ipso facto priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente, in foro tamen conscientie, eo iure priuandus est.

IN Hac dubitatione præaduertenda sunt tria. Primum est, quod non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientie: nam in foro iudiciali constat non statim esse priuatum adulterantem coniugem. Secundum est, quod etiã in foro conscientie tam quando adulterium vnus publicum est, quàm quando occultum est notum, tamẽ est certitudinaliter innocenti. absolutus est, si vult innocens, à vinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quamuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij vt debitum, petere autem nudam petitione actus significat: petimus enim etiam quæ gratiosè concedenda putamus. Tertium est, quod tota hæc difficultas consistit, quando adulterium commissum laet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quod alter coniugum in adulterium declinat reliquus innocens secundu rem est absolutus à debito reddendo, & solũ deficit sibi notitia facti perpetrati, scilicet adulterij. Si nanque sciret factum, constat quod esset absolutus: notitia enim nõ absoluit, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidem propter violatam fidem: diuino autem propter autoritatem Domini, Matth. 5. vbi excipitur fornicationis causa in præcepto de non dimittendo uxorem. Pro parte verò negatiua est communis (vt videtur) animi concepcio, scilicet quod adulter occultus post poenitentiam potest exigere debitum ab innocente, ex hoc nanque arguitur, quod non statim innocens coniux fuerat absolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post poenitentiam occulti adulterij, innocens in eodem statu est, in quo erat ante poenitentiam adulterij: quoniam poenitentia alterius non fecit ipsam de absoluto ligatum. Si ergo post poenitentiam alterius tenetur secundum rem reddere debitum, etiam ante tenebatur secundum rem: & sic ante poenitentiam non tenebatur secundum rem: sequitur, quod etiam post poenitentiam illius, non tenetur secundum rem.

HIS Præmissis narrandum est primò, quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum coniugium

ergo societas quædam sit, ex alijs, natura vel voluntate contractis fœderibus, sumere possumus negatiuam partem esse, scilicet, quod non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem, & filium naturale ius est, sic vt si filius patrem etiã occultè offendat, non teneatur pater hæredem illum habere: similiter inter patrem, & filium adoptiuum simile ius est: inter socios quoque negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus, & similibus apparet, quod licet cuilibet, qui fidẽ violauit, vt iuribus societatis illius: filius siquidem tam naturali, quàm adoptiuo iure post crimen in patrem grauissimum latens Patrem, potest etiam in foro conscientie hæreditatem adire, & similiter connegotiator, modo damnum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem. Quo fit, vt adulter occultus, quamuis violati fœderis reus sit, non prohibeatur à matrimonij iure, sed prohibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est violator fidei iure illo.

Et quoniam hæc ita esse mihi videntur, ratio reddenda est. Occurrit autem mihi vna communis horum ratio, & est, quod poenæ illæ, quæ in potestate patris, vel iudicis sunt ita constitutæ, quod iudice, vel parte sciente & eodem modo se habente, vt prius aliquis non punitur, non incurrunt ipso facto: constat autem tales esse poenæ priuationum iurium, de quibus est sermo: ergo. Maiorẽ propositionem differentia poenarum clarificat: poenæ nanq; ecclesiasticarum celsurarum non sunt ita in potestate iudicis, aut partis, vt iudicis vel partis. vt prius perseuerantia excuset contra facientem ab incurfu censura, poenæ autem aliæ, siue conuentionales, siue à iure: nisi pars, aut iudex sciens velit, non ligant. Minor autem clara est, quia si innocens coniux sciat adulteriũ alterius, & pater offensam filij, &c. & eodem modo se habeant cum eis, vt prius non sunt priuati. Cõsonat autem hæc ratio specialitati poenæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad huiusmodi enim incestum comitatur ipso facto priuatio iuris exigendi: nec est in potestate partis non imputare crimen hoc ad hanc poenam, nec etiam in potestate iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulterium autem simplex, priuatio consequens est in potestate partis, scilicet offensi coniugis, vt pater. Differentia igitur inter vtrunque adulterum est: quod ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est non priuatus, sed priuandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat fortè ab aliquo doctorum: nam illi qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, vt, scilicet adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientie: quum dicunt, dignus est vt non seruetur fides ei, vel aliquid huiusmodi, alij autem pro parte negatiua volunt, quod non ipso facto sit priuatus & vtrunq; est veru. Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur quod secundum rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum posset absolvere in foro conscientie, si sibi constaret de facto. Romæ 20. Decembris, 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem.

De Nominandis Complicibus à Reo in aliquo iudicio, & de eorum sententiis.

LITERIS tuis frater charissime perlectis, in quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere distuli aliquot diebus, occupatus in alijs: verum ne omnino charitati tuæ deessem, in hodiernum diem censei eximendum ab alijs.

S V M M A.

Non tenetur de aliquo crimine inquisitus complices in crimine nominare, vel accusare, nisi ipsorum crimen fuerit inquisiti criminis per se circumstantia, & in diuinum publici, vel aliorum boni, & index ex zelo suo officij, in iudicè procedat.

AD PRIMVM Itaque dubiu, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correctione fraternam: & similiter ad secundum, an si ipse tales nominauerit, possit iudex cõtra tales procedere ad inquisitionem: & eorum rationem (quia consuetudo secularium iudicũ habet, quod tormentis complices requirunt, & q̄ contra nominatos procedunt in oppositũ tamen est ordo fraternæ correptionis) & occultum complices peccatum. Responderi vnico verbo potest, quod hæc quæstiones decisè videntur extra de confessis, cap. quum monasterium. Vbi dicitur, quod secundum vtriusque iuris statuta de se confessi, super aliorum conscientijs interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & q̄ cõtingat aliquos nominari, tales nominati laborant indicenda est purgatio tribus sui ordinis adiunctis socijs. Quia tamen multæ sũt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicunt: vt diffusè habes à Panor. super dicto capitulo, videtur mihi in primo dubio, quod triplici distinctione vtendum sit in proposito. prima est, si nomen complices est, vel non est circumstantia actus proprii illius, qui inquiritur. Secunda, si crimẽ de quo inquiritur, pender in perniciem publici boni, seu aliorum. Tertia est, si iudex ex solius illius causæ ritu, & meritis procedit, aut ex zelo proprii officij. Nam si nomen complices esset circumstantia proprii actus, quum quilibet

Opus Caiet.

II

iudex

iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causæ etiã iudicare de illius circumstantiis, tunc iudex potest inquirere, & tenetur inquisitus confiteri complicem, sicut quando in foro pœnitentiæ pœnitens non potest aliter exprimere peccatum suum nisi nominando cõplicem, debet reuelare cõplicem, puta quũ quis cognouit propriam matrem. Constat autẽ inter circumstantias annumerari, quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tamẽ apparet accidere casum, in quo nomen cõplicis sit circumstantia proprii actus in foro iudiciali, nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubitat, quod reus fateatur id quod non commisit, vt euadat fortẽ tormenta, quoniam tunc ex nominatis complicibus cognoscere potest, an verum dicat: sicut ex aliis circumstantiis, puta loci, vel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suam, ex quo complicis nomen non est actus sui circumstantia, quãtum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter, si crimẽ pendet adhuc in pernitiẽ Reip. ecclesiæ, aut aliorum priuatorum: puta, quia sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores aut latrones, aut subuersores aliorum: debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi perseverantes in malo pernicioso omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi fortẽ probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quod non facilẽ credendum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius videtur, quod fingent se emendare. Et propterea tutius est in huiusmodi casibus, prælato potenti per se vel aliũ, & volenti saluare, non perdere oves suas, & curam famæ proximorum solito habere, vt pastorem decet, complices siue non complices tales reo notos reuelare. Si autẽ crimen in detrimentũ aliorum non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habendum, quod quemadmodum in cõmuni præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato iuris ordine: ita quum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, quia non potest plus prælatus seu iudex præcipere. Et propterea non peccat prælati seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsua verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quod sit infra iuris limites.

S V M M A.

Contra nominatos à Reo aliunde prorsus occultos non est procedendum.

IN SECUNDO Autẽ dubio, si aliunde omnino occultus sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos: quoniam talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denunciandum, nec ad infamandum, seu clamorosẽ insinuandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

Ad id verò, quod de consuetudine opponis seruari: quia consuetudines patriarum consistunt in factis, ipsi viderint si ita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis: & hoc propter sequaces Bartoli: & quod nihilominus aliqua interueniant indicia contra sic nominatos.

S V M M A.

Non potest iudex quempiam cogere vt dicat defectum quem non iudicialitẽ nouerit.

AD TERTIVM Autem dubium vtrum iudex sciens defectum alicuius à tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsam cogere ad dicendum veritatem: respondeo quod quæstio hæc decisa est extrã de accusa. cap. inquisitionis. Vbi expressẽ dicitur, quod si non extat infamia vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quod non potest prælatus cogere talem ad dicendam veritatem.

S V M M A.

Non nisi de crimine, cuius præcessit publica infamia potest quis inquiri.

AD QVARTVM Dubium, vtrum infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri: vt tenet Petr. de Pal. in 4. sent. respondeo quod non potest inquiri de illis de quibus non laborat aliqua infamia: iuxta dictam decretalem dicentem, Super illis solum modo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt. Dictum autem Petri de Pal. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit: quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

Hæc sunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia, non plus autoritatis habitura sunt, nec cætera mea, quàm ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deum pro me ora. Romæ, die 5. Nouembris, 1518.

R E S P O N S I O V I.

De Negando religionis ingressu, & professione Iudeis aliis idoneis ad hæc.

Ad R. Patrem F. Matthiam de pace sacra Theologia Sal. maticensem Regentem.

S V M M A.

Tametsi in quibusdam locis mortale peccatum nullum sit negare religionis ingressum nati Iudeis, aliis ad religionis ingressum & professionem idoneis, hoc tamen illaudabiliter faciunt.

10
20
30
40
50
60
70
80
E V E R E N D E Pater saluè: Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petit an illis, qui ex Iudæis originẽ ducunt, si in nullo culpabiles inuenti, nec aliter suspecti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, vt par est, volens, paucis me absoluam: eo quod cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt à prælatis ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatẽ, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter præsentis, sed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc, vel illam conditionem personarum, vel hanc, aut illam personam: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quod charitas non arctat ad diligendum seu benefaciendum alicui particulari non aliàs coniuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de eleemosyna, quàm in spiritualibus de correctione fraterna. Vnde & diuus Tho. in quolibetis dicit, quod habens de superfluo, non tenetur obuianti pauperi ac petenti eleemosynam dare: quia licet teneatur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secundæ de correctione fraterna dicit, quod cadit sub præcepto, secundum quod est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione verò personarum patet ex hoc, quod religionis prælati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominum sine eorum culpa ad religionem non admitatur: vt testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reiicere ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis: quàm nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusque datus sit, nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc: quàm inde. Constat autem ex sacris canonibus, vt patet extrã de regu. cap. statuius. nouitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in seculo præcise potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire: ita religio cognita origine nouitij prius indiffusa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto vel opere eos reculent recipere ad habitum, vel ignorantes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

Et quamuis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspitionis nota sunt affecti, nisi quod originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus secundum carnem, & apostoli, & plurimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudæis, vt ad fidem non conuertantur, dum intelligunt conuersorum filios in generatione & generatione repulsos à religione. Tum quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quàm alios inficere possunt. Hæc sunt pater reuerende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli, Senis, 1514.

R E S P O N S I O V I I.

De Vinculo perseverandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

S V M M A.

Ingressus religionem cum proposito perseverandi in illa vsque ad mortem, non tenetur in ea viuere nisi huic deliberato proposito fuerit adiuncta aliqua implicita promissio.

H A R I S S I M E Fili, quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositis aliis respondendum duxi. In casu ergo proposito, quum scilicet N. ingressus est religionẽ quendam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseverandi vsque ad mortẽ in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis, cui ecclesia illa dicata est: & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum prob

probationis rediit. Scito ex duobus capitibus procedi posse: primo, ex assumpto habitu cum de liberatione perseverandi vsque ad mortem: secundo, ex intentione particulari ad hunc conventum, frustrata ob inopinatum successum mala vitæ inuenta in conuentu illo. Et vt à primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. vt patet extra de regu. & tran. ad religio. in cap. consulti. & ab ipso distincta: & postmodum à Greg. 9. in ca. statuiimus, magis explicata.

Est autem eorum sententia, quod suscipiens religionis habitum volens absolutè vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest bene & malè intelligi. Si enim per voluntatem absolutè mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseverandi vsque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: si autem per voluntatem absolutè mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseverandi vsque ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseverantia bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primò ex eò, quod votum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quod absque promissione nullum est votum. Secundò ex eo, quod ratio quare talis volens absolutè mutare vitam, tenetur etiam ad religionem, expressè assignatur in dicto capitulo: quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quod voluntas illa est voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie quod post probationem erat acturus: quod nihil aliud est quam promittere perseverantiam vsq; ad mortem, quod est vouere religionem. Et si hanc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibilibus & notoriè omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cum anno probationis, & alterum sine vlla probatione: & finge rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseverandi vsque ad mortem, ingredi religionem illam, sed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatem vnius à voluntate alterius in hoc, quod iste secundum deliberationem promissionem, imò exhibitionem sui habuit, ille non: & videbis, quod de primo non verificatur, quod vult absolutè mutare vitam, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato proposito perseverandi vsque ad mortem, ita etiam quod vellet hodie esse finem anni, vt posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, vt redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipientem voluntariè habitum professorum, sciendo quid hoc importat: talis enim factio exhibet seipsum religiosum professum: & quia voluntas conformis est factio suo voluntario, in voluntate non solù est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renuntiatione probationis. Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius continuè gestet habitum veterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur, gestetur: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem, quæ fit propriè professionis tempore, attenditur: vt eo dicto cap. statuiimus, sumitur.

ET LICET Hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamen desiderio tuo, an etiam si intercessisset promissio, teneretur respondebo iuxta secundum caput. Scito quod si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primò ex parte intentionis, distinguendo inter intentum & attractiuum: quia stat quod attractiuum alicuius ad particularem religionem & ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, conuersatio cum quibusdam religiosis, grata a moenitas loci, & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum, scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitriū prælati secundum regularia statuta inde mitti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum solùm. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solùm conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorum, an cum spe prouisionis, an sine spe prouisionis. Si enim impune scelera communiter licet committere, nec spes humano more sit superuenturæ prouisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad tutum portum tendens non debet esse vinculum detentiuum hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruer-

teris, &c. Hæc sunt fili charissime, quæ mihi videntur ad quæstionis tuæ solutionem dicenda: tuum erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus est, iudicio vtendo, de N. casu iudicare. Benè vale, & Deum pro me ora. Romæ die 11. Nouembris, 1512.

RESPONSIO VIII.

De modo exoluendi & dicendi horas Canonicas in choro. Ad eundem.

QVÆSTIONI Tuæ frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officium persoluit, quod sui chori versus sibi ipsi soli dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo, satisfaciatur præcepto ecclesiæ de per-

soluedis canonicis horis, respondere eo pacto proposui, vt quia diuersi diuersa dicere videntur, vtriusque partis rationes penitentur, & sic veritas elucescat.

¶ Opinio igitur dicentium, quod in casu proposito satisficit ecclesiæ, fundatur super hoc, quod nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere & medietatem audire secundum alternationem versus hinc, & inde: vt consuetudo ecclesiæ testatur: sic autem fit in proposito, quia iste vnius partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisficit. Sed contra istam rationem militat: quia vtitur eo, quod est per accidens loco eius, quod est per se.

S V M M A.

Persoluens officium sic vt in choro vnum versus dicat, & alterum audiat non satisficit diuino officio, sed tenetur secretè dicere.

AD CVIVS euidenciam claram scito, quod præceptum ecclesiæ est, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extra, de celebratione missarum. cap. presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, scilicet communicando cum alio in officio, & sine communione cum altero: ideo duobus modis satisficit diuino officio: scilicet persoluedo sine alterius comunione, & tunc, quia cum alio non comunicat, totum solus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans directè censetur, dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id quod dicit. Vnde in hoc modo discendi officium, scilicet alternatim, aliquid concurret per se, scilicet communio dicentium, quo fit, vt quodlibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens, scilicet, quod iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, quod quum aliquis sic partem suam dicit, non vt communem, sed vt propriam, non comunicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submissè, quod sibi soli dicit. Non comunicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisficit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque, sed vt communem, est pars chori. Dato ergo, quod ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quod iste non satisficit in proposito: quia non dicit id officij, quod dicit vt partem ex quo id, quod dicit vt partem communis officij sibi & alijs, sed vt propriam sibi: quia non comunicatur alijs per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficit mediū dicere & medium audire, possem medium matutinale officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quod in casu proposito iste non satisficit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versus deficere, non est contra præceptum. Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vsura & in veniali pertinacia, & publico delicto.

RECEPTIS Literis vestris reuerende pater, inueni tria in illis dubia à me requiri sita. Primum est, an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hic iniustitia esse etiam ex parte dantis. Secundum est, an pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, an quouis alio modo.

S V M M A.

Restituenda est vsura accipienti pecunias mutuo, sine necessitate. Non neganda est cæterorum peccatorum absolutio penitere non volenti etiam in moris articulo de veniali, quod veniale est.

AD QVÆSTIONEM Prout paternitas vestra exposcit, breuiter respondendo dicitur, quod vsura sic soluta proculdubio restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem, sed secundum causam tantum, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub vsuris, datio enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est, quod pertinaci proposito, cum venialium ordinem non transcendat, nec venialia remissionem mortalium impediunt, nec vnum veniale connexionem cum alijs venialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

¶ Ad id verò, quod tertio quæritur, dicitur quod per se publicum (quod per accidens verò infinitis modis inueniri potest) est, quod ex se habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde non censendum est publicum aliquid ex hoc, quod probari potest, cum hoc non adhuc habeat, vnde ex se in communem notitiam veniat, quamuis hoc habere possit: sed benè constituitur in esse publico ex hoc, quod confessus est iudicialiter, nisi per accidens à iudice inibeatur executio publicationis. Cōtingit enim non solùm prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publica-

Opus. Caiet.

II 2

tionem

tionem, ut puta si delinquatur in communi hominum presentia, loco, scriptura, & aliis huiusmodi: quibus contingentibus sine detractionis vitio possunt delicta hæc tanquam publica dici.

Hæc sunt doctissime pater, quæ pro responsione occurrunt: quæ tu ipse optimè inuenire potuisses, si voluisses. Bene vale, & ora Deum pro me. Florentiæ in Sancto Marco decimasexta Octobris, 1509.

R E S P O N S I O. X.

De Annua pensionis venditione ex beneficio ecclesiastico debita.

S V M M A.

Annua pensionis pecuniam recipiens, vel certam pecuniarum summam, ut liberetur ab onere exigendi, &c. non incurrit simoniam.

A MANTISSIME Frater, quæstioni tuæ an possis annuam pensionem tibi ex quodam beneficio ecclesiastico debitam absque Simonia vitio pro certa summa pecuniarum semel perfoluenda vendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simonie labem: quia annua pensionis ius purè temporale est, nihil spiritualitatis habes. Quod ex duobus patet, eo quod solos fructus beneficii ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficii ecclesiastici, propriè loquendo: sed beneficii ex quo tibi annua debetur pensio, illius est qui tibi debet annuam pensionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficii hoc habens, tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinum officium, ut potè non propterea habens aliquod ecclesiasticum beneficii. Ex eo quod potest etià laicis, concedi: sicut & cõceduntur eis decimæ ecclesiasticis debita. Ut enim D. Tho. in Secunda Secundæ q. c. art. 4. ad tertium dicit, quum concedit Papa decimas ecclesiarum laicis, non intelligitur concedere ius spirituale decimarum, sed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, quod concessio annua pensionis non est nisi purè temporalis rei donatio, ac per hoc potest licitè pro certa summa pecuniarum beneficii ab onere pensionis liberari. Nec obstat, quod in bullis pensionis appositum est, quod si non annuam soluerit pensionem beneficii sit tuum ipso facto: quoniam hæc & similia non ad ipsius pensionis naturam, sed ad poenam non soluentis spectant: iudicium autem de contractibus non secundum adiunctas accidentes poenas sed secundum eorum naturas attenditur. Et hæc accipere cessante fraude, quam scio in te non habere locum. Nam si quis in fraudem Simoniam, unico contextu renuntiat beneficio, reseruat sibi pensionem, & extinguit pensionem pro tanta summa, non solum apud Deum (qui venditionem beneficii palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnaretur: sicut in similibus damnantur contractus in fraudem usurarum. Bene vale. Romæ, die 16. Februarij, 1518.

R E S P O N S I O. X I.

De recipientium & soluentium pro locatis, pecunijs quinque pro centum saluo capitali ad Magistrum Conradum Keelin.

S O LICITVDINI Tuæ pater reuerende deesse nequaquam possum, quum ex fonte pietatis illam procedere video. Quæstionis igitur in qua meum potes iudicium, propterea quod nuper in partibus germaniæ est exorta casus de verbo ad verbum est ille: Vtrum Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, ut ei pro parte lucris capitali saluo assignet per annum quinque florenos, residuo lucris sibi reseruato, licitè contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.

Et est ratio dubij: quia iste contractus, ut proponitur: est manifestè illicitus, sed ut exponitur, dicitur licitus. Exponitur autem, quod contractus iste includit virtualiter tres contractus: primò contractum societatis negotiatiuæ inter Petrum ponentem centum florenos, & Paulum ponentem industriam: secundo contractum affecurationis capitalis inter eosdem, Paulo affecurante Petrum de suo capitali: non enim licet minus Paulo, quam cuiusque alteri affecurate Petrum: & propterea ponitur hic capitale saluum: tertio contractum venditionis & emptionis lucris sperati inter eosdem, Petro vendente lucrum speratum Paulo pro certo pretio scilicet quinque pro centum. Et iste similiter contractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quam inter Petrum, & quemcunque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

Hic est casus ut proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrunt: primò quod contractus iste falsò exponitur: ita quod non est capax istius expositionis: secundo, qualiter deberent adiungi alij duo contractus primo: tertio quid absolutè respondendum est quæstioni.

S V M M A.

Consignans pecunias apud mercatorem, ut ei pro parte lucris capitali saluo assignet per annum puta, quinque aureos residuo lucris sibi reseruato, illicitè contrahit, & in foro animæ & conscientia ad restitutionem tenetur.

QUO Ad primum declaratur, quod contractus iste falsò exponitur: quia iste contractus secundum suam formam manifestè est contractus societatis: & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex conditionibus appositis. Non ex natura sua: quia contractus societatis est contractus disparatus ab illis alijs: sunt nanque omnes isti contractus velut singulares quædam species non ordina-

te sicut numeri aut figuræ, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa, ut patet ex hoc quod singuli seorsum sine alio inueniri possunt, non includit ergo iste locietatis contractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis: quia ista conditio, Saluo capitali, non infert contractum affecurationis. Probatur, quia contractus affecurationis capitalis est contractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro affecuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autem casu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro affecuratione: non igitur ex illa conditione apposita, scilicet saluo capitali, habetur contractus affecurationis capitalis, ut expositor fingit. Similiter altera conditio, scilicet, assignet quinque florenos pro parte lucris, residuo lucris sibi reseruato, non infert contractum venditionis & emptionis lucris, sperati incerti: quoniam contractus venditionis & emptionis lucris sperati incerti est etiam contractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum tertia persona. Cõstat autem, quod tertia persona non emerit à Petro lucrum speratum ex centum hoc modo, scilicet ut ipsa tertia persona nihil in presenti acciperet, sed solam spem habendi lucrum ultra quinque pro centum. & ex ista sola spe obligaret se ad dandum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem afferre: quoniam mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quod quilibet initurus hunc contractum, pretium aliquod ultra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucris absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifestè patet quod non interuenit hic contractus emptionis & venditionis sperati lucris, sed solus contractus societatis cum illis conditionibus, falsò ergo exponitur contractus iste. Hæc de primo.

Quo ad secundum, licet dicti tres contractus in veritate in casu proposito nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distinctè & seorsum dicti contractus cum appositis pretijs, dicendum occurrit quomodo licitè vel illicitè fieri possunt.

Dupliciter autem contractui societatis possunt dicti duo contractus coniungi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et siquidem contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet, ut Paulus teneatur affecurare capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eget declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quod esset societas hæc leonina. Si verò contractus societatis habeat hæc pacta annexa, scilicet ut Paulus teneatur affecurare capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona affecuraret, & certificaret, adhuc Paulus iniuste aliquantulum grauaretur, quantum est ex ratione iustitiæ: quoniam contractus societate habente suam æqualitatem non debet secundum iustitiæ rationem superadiungi Paulo hoc grauamen, scilicet quod teneatur affecurare capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret: quoniam constat, quod ex æqualitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiosè posset hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipientem mutuo, ut teneatur remutuare: quamuis hoc gratiosè possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitiæ rationem: quia si ex quasi conditio communi pacta hæc in consuetudinem deducta, ut licita essent (sicut pactum de retrovendendo introductum communiter est in detestationem fraudis usurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quæ tamen non esset introducenda: quia in fauorem est fraudis usurarum, aperitur enim per hæc pacta via palliandi vsuras cum damno virorum industriorum, qui hæc pacta subeunt, quia egent pecunijs, ut possint de suis industrijs viuere: & minus malum est eis hæc pacta subire, quam cum manifesto interesse inuenire pecuniam eis opportunam.

Sine pacto autem si dicti contractus superueniant contractui societatis, ita ut contractus societatis fiat liberè ex omni parte cum debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac disparatè superaddantur isti contractus, ut Petrus à cura sollicitudinè se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicendum occurrit, quod contractus affecurationis capitalis, & contractus certificationis lucris ita possunt licitè fieri inter Petrum & Paulum socios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licitè fieri: adhibitis scilicet honestis pretijs secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis individualibus conditionibus, quæ scientificè determinationi non subsunt. Constat nanque quod tali tempore, vel propter talem personam, vel propter talem artem in tali loco vix inueniretur affecurator, aut certicator lucris non solum quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non videtur absque usurarum fraude fieri si promiscuè præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet officio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio personarum, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hæc de secundo.

Ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolutè loquendo in quæstione casus propositi, tam ut proponitur quam ut exponitur, iniustum est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animæ, ad restitutionem, si huiusmodi societate in cum Paulo de facto

contrax

contraxit: quoniam cum iniquè grauauit, de facto conditiones usurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶ Hæc sunt pater amantissime, quæ mihi occurrunt pro solutione questionis propositæ. Rogo vt oretis Deum pro me. Romæ die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributæ ad eundem.

CCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorum, nescio cuius viri notabilis scrupulosæ conscientiæ petentis à me satisfieri: quum tamen P. V. doctissima optimè illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati vestræ & illius conscientiæ non desim, quamuis conualefcens, respondere curabo repetente reuersuro latore responsionem breuem.

S V M M A.

Non opus est penitenti conteri singulis peccatis numeraliter in eadem specie peccati.

EST igitur primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis penitentem conteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videtur communiter doctores in 4. sen. sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quod licet quidam videantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quod sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatè suam contra Deum, ita si integrè satisfacere debet oportet quod sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de contritione quidem patet ex veteri testamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo: quia dimissa sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit multum. Impossibile siquidem est, in quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorum non detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et vtriusque ratio est quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem & tanta posset esse quod sufficeret ad omnimodam satisfactionem: vt de Latrone creditur. Non minus siquidem satisfacit debitor centum quadratum, si dat vnum aureum valentem centum quadrantes, quam si daret centum quadrantes numeraliter. De confessione verò clarum est, quod vnico verbo potest confiteri centum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quæ de contritione dicta est: vnum siquidem opus poenale magnum multis paruis æquiualeat, & tanto melius est, quanto maioris est virtutis vnum magnum opus quam multa parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum quarto verificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter conteri.

S V M M A.

Circumstantia loci per se est necessario confitenda.

SECVNDVM dubium, quædo circumstantia loci sacri est necessario confitenda secundum doctrinam S. Th. & secundum veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quod tunc tantum quando actus peccati commissus directè contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugientium & depositarum rerum, & huiusmodi: quando ergo fit contra ista, tunc & nõ aliter venit confitenda circumstantia loci sacri necessario.

S V M M A.

Tum venditor, quam emptor sciens naturam rei, & valorem peccati si rem maiori, vel minori pacto veniat, quam valeat.

TERTIVM dubium est, si tam venditor, quam emptor sciens naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij, quia sciendi & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaratur vnde oritur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quod si res venditur precio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet querere aliam originem huius peccati, quam inæqualitatem rei ad rem, scilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutatiuæ iustitiæ. Occasiones autem peccandi, quum possint esse diuersæ, & sint per accidens, extra artem relinquuntur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quæ causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quod pro simili adducitur de puella pauperrima, quæ nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est contractus in æqualitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitiæ, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cætera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu posito scienti, & volenti voluntario mixto.

S V M M A.

Possunt principes per consuetudinem sibi terrarum suarum feras appropriare.

QUARTVM dubium est, an princeps terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Et est ratio dubij: quia autoritate legis naturæ, feræ durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: vt patet insti. de re. diui. §. feræ. Et consuetudo contra naturæ ius videtur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi iure introducta, nõ videtur iuuare principes. ¶ Ad hoc dicitur, quod quum proprietates rerum ex iure sit positiuo, & consuetudo ad ea se extendat, quæ iuri subsunt positiuo, consequens est, quod sicut lege positiuæ appropriari possunt alicui feræ, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur iura piscandi. Et constat quod populus habens dominium alicuius syluæ, posset legem ferre, quod solus rector possit ibidem venari. Nec in hoc præiudiciu fit iuri naturæ: quoniam de iure naturæ nõ sunt feræ communes, nisi negatiuè: hoc est, quia nulli eas appropriauit. Cum quo clarè stat, quod à superueniente iure legis vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quæ loquitur de feris, quæ in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras consuetudo in bonis principis posuit.

S V M M A.

Contra damnum tamen tales principes tantam iurisdictionem habent.

QUINTVM dubium, an dicti principes possint ita districtè prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiã sit capiat eas, vt se à damno præferuet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Et huic annexum est aliud, an confessores principum possint eos absolueri si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quod licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamè possunt prohibere in damnum aliorum: imò tenentur ad restitutionem principis de damnis illatis à suis feris ex hoc, quod non permittunt alios venari sicut habens bouem cornupetam sibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis subsequitis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principum: quum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniquum, non debent ipsos absolueri, nisi desistant à peccato. Bene valete, & pro me orate. Romæ secunda Maij, 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contradictoriorum super comment. Secunda Secunda explanationes distributæ ad eundem.

ITERIS tuis pater venerande, petètibz quædam in commentariis nostris super Secunda secundæ tanquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusq; responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarum. Nactus verò nunc aliquid otij, satisfaciendum charitati tuæ duxi, vt nouitiis quibus hæc obscura videntur, magis elucescant: Breuiter tamen, quia res claræ sunt.

PRIMVM igitur dubium propositum est: quia in q. 10. ar. 4. dictum est, quod licet vendere Iudæis res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs: in q. autem 169. artic. 2. ad quartum dictum non est licere cooperari ad reedificationem synagogæ Iudæorum.

S V M M A.

Licet Iudæi vendere ea, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificijs, dummodo non sint per se superstitiosa.

¶ Facile respondetur, in primo loco sermonem fuisse de his rebus, quæ non per se ordinantur ad superstitionem Iudaicam: sed de rebus indifferentibus, quibus tamè ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga, quæ præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem utrobique seruata est sententia, vt patet legenti vtrunque.

SECVNDVM est. In q. 11. ar. 4. dicitur quod occultissima per accidens subiacent ecclesiæ censuris: in q. verò 69. art. 1. dicitur, quod autor homicidij occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

S V M M A.

Occultissima vitia subiacent ecclesiæ censuris, quanquam humano iudicio non subdantur, vt se prodant.

¶ Solutur & hoc facillimè, remittendo ad locum secundò allegatum, vbi expressè dicitur, quod occultissimus autor notorij incendij non subest humano iudicio, quo ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, quia potest excommunicari: vt ibidem dicitur.

TERTIVM est: In q. 78. art. 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam paratos: in q. autem 85. art. 8. in 5. causa duelli, videtur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

S V M M A.

Tametsi ad minus peccandum quempiam inducere non liceat, ad pecc. tamen minus inducere sanctum est.

¶ Solutur hoc dubium declarando differentiam, quam non penetrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad totum hoc, scilicet minus peccatum: & aliud est inducere solummodò ad

Opusc. Caiet.

II 3 ly min

ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in primo loco dicitur. Secundum est non solum licitum, sed sanctum, imò Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit ut adulterum quum aliter non valeamus retrahere, ad simplicem fornicationem licite propo-
 10 cemus, non hortando, ut fornicetur, sed si suæ vult satisfacere voluptati, alieno non iniurietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales semper exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere pro loco & tempore ut sapiens iudicabit: hoc enim non est indacere ad malum maius vel minus, sed est secundum rem retrahere à malo maiori. Fitque frequentissima exercitatio hoc à redimentibus vexationem suam: ut fecerunt illi decem viri apud Hiere.

Q V A R T V M Est: In q. 147. dicitur: Excusantur qui omnino coenaturis tempore ieiunij exhibet coenam: & doctor sanct. dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

S V M M A.

Volenti se inebriare ministrare vinum non licet sicut exhibere coenam coenaturis tempore ieiunij.

¶ Soluitur hoc, dicendo quod exhibens coenam, ministrat homini, non vitio: exhibens autem vinum, manifestè ministrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem coenam & vacantem ebrietati: nam vacans coenam, vacat actui humano: & deformitas vitij, solummodo se tenet ex parte circumstantiæ coenantis: puta quia quando non debet, coenat. Vacans autem ebrietati, vacat actui per se de-
 20 formi: ebrietas enim præsupponitur per se prava.

Q V I N T V M Est: in quest. 72. ar. 3. dicitur. Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia. in q. 101. autem, q. illa, an in vsura trāsferatur dominium, contrarium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio nō est omnino voluntaria: oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitu-
 30 tionibus faciendum est.

S V M M A.

Non oportet in ceteris iniurijs ut in contumelia veniam petere, propter quod ibi subest aliqua honoris gratia.

¶ Soluitur hoc, dicendo quod petere veniam, dupliciter concurrere potest: vno modo, ut pars restitutionis. Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere, ita necessaria est veniæ petitio, sicut necessariū est quodlibet aliquid requisitū ad integritatē satisfactionis. Et hoc nunquā negatum est: quoniā semper affirmata est integra satisfactio, quæ proculdubio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione veniæ si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petitio veniæ
 40 concurret, ut res contra restitutionem distincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniā sicut in ceteris iniurijs sufficit integram exhibere satisfactionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petitio veniæ ultra restitutionem honoris an nexam habet submissionem petentis veniam, ad quam submissionem non facilè quilibet facti potest, ideo prudentis viri concilio relinquitur si casus accadat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contumeliam passo exigit petitionem veniæ.

S E X T V M Dubium est: cur neque in textu, neque in cōmento totius Secundæ Secundæ Tractatur de famoso murmurationis vitio.

S V M M A.

Omissa est in parte vitij murmurationis tractatio quia circuit omnia vitia, ut quid imperfectum, & in eorum explanationibus habita de ipsis est aliqua ratio.

¶ Ad quod dicitur, quod murmuratio non est genus aut species aliquis vitij, sed circuit multa vitia, ut imperfectum quid in multis speciebus vitiorum: & propterea non debuit specialis de murmuratione fieri tractatus, quum de generibus & speciebus vitiorum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniā murmuratio ut imperfectum quid sonat in vitijs verborum (puta cōtumelia, detractione & susurratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, susurrationes: & detractiones: & similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitijs actionum vel passionum, intus vel extra (ut in obedientiæ, impatientiæ vel præsumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta inobedientia, impatientia, &c.

S E P T I M V M Dubium est, quid importat scrupulus conscientiæ, quo stante licite operamur oppositum.

S V M M A.

Putans sibi hic & nunc hoc operari magis licitum esse, quam illicitum, quamvis ignoret num licitum, vel illicitum sit, si non peccat operando sicut peccaret ex conscientia si sciret, & dubitaret de licito tunc operando quod non malum, & illicitum esset, quod licitum per rationem nonie.

¶ Ad hoc quæsitum dupliciter videtur ab alijs responderi. Quidam enim distinguendam putant quantitatem ambiguitatis: ita quod quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quod plus aut æquè credit esse illicitum) scrupulus est, quo stante non licet sibi pulsare in die festo: si
 70 verò plus credit licitum esse, cum hæsitacione tamè liciti, scrupulus (inquiunt) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibus-

dam autem videtur ad rationem licitæ operationis exigere fidem certam excludentem omnem hæsitacionem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam exponeret se operas cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere, non est hæsitatio aliqua de opposito: sed consistit potius in quadam apparentia.

¶ Mihi autem occurrit dicendum, quod siue scrupulus occurrat ex parte appetitus (ut contingit timentibus peccare in aliquo actu, & nesciunt quare) siue ex parte rationis, ut contingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hæsitatio seu vacillatio sit modo speculatiuo, vel modo practico: hoc est, an dubitet de licito vel illicito secundum se, vel ut est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, & tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non peccaret pulsando, quantumcunque magna esset dubitatio apud eundem de actu pulsandi secundum se, an sit licitus vel illicitus, & similiter quantumcunque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se, quod est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc à se pulsatione, ita quod ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulsaret: intellectus siquidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo speculatiua exigeretur, non solum rudes, qui sola certitudine ad hæsitacionem alienæ doctrinæ sunt contenti, sed doctores aliorum passim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia, quorum alteram partem sic amplectantur, ut absque scrupulo operentur, & tamen an veritatem speculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, inquit Arist. est nosce se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex proprijs, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum, circa aliquod vnum nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quæsito spectandum ad hæsitacionem magnam vel paruam, ad fidem certam vel incertam de licito vel illicito absolute, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operandum certa est, quicquid tam in ratione, quam in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licite oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum moris, scrupulus est conscientiæ, contra quem illicitè agitur, & obliquitas moralis incurritur. Ratio autem horum est, quia in proposito conscientia non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercendum: & propterea scrupulus conscientiæ, qui per se opponitur conscientiæ in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicationem non se extendens, conscientiæ non opponitur. Hinc enim fit, ut vacillatio conscientiæ in applicatione consistens deformem reddat actionem, quoniam sit applicatio modo, quo non debet, debet enim potentia rationalis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur vtriusque oppositi, si fluctuante illa quis vtitur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictæ opinioniones fortè intendebant. Prima enim ad hæsitacionem intellectus in se videtur respexisse: secunda autem de fidei certitudine, ut est ratio operis, intelligenda est. Bene vale, & ora pro me. Romæ nono Februarij anno salutis, 1521.

R E S P O N S I O X I I I I.

In quorundam locorum in Comment. Secunda Secunda sibi iniucem oppugnantium conciliaciones distributa ad eundem.

PVLSAS Venerande Pater, frequenter me pijs dubitationibus, non ut discas, qui alios gloriose doces & verbo & scripto, sed ut explicem potius sensum meum. Vnde charitati tuæ satisfacere cupiens, propositis quæ-
 60 stionibus breuiter respondere curavi.

S V M M A.

Potest quispiam in peccato veniali existens substantialiter bonus esse, non tamen mereatur peccando in opere substantialiter bono.

Q V A E R I S Ergo primò, cur in commentarijs nostris super Secunda Secunda. quæstione trigesimalatertia articulo secundo, responsione ad tertium, & quæstione octuagesimalatertia articulo quinto, in fine permittitur simul stare bonitatem substantialem atque veniale peccatum. Inde nanque confurgere videtur, ut iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem imperfectionem simul mereatur, & peccet venialiter: ut Lutherani nouiter dogmatizant.

¶ Huic quæsitio respondetur primò, non esse in commentarijs nostris scriptum, vnum atque eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malum venialiter, ut patet intuitu. Nā in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omissio: bonitas autem essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu. in secundo quoque loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatum aut veniale in obmissione. Deinde dicitur, ad rem potius spectandum quam ad verba, quod magna est differentia inter has duas combinaciones, scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter simul concurrat in

rit in eodem numero actu, dum sapè facimus actus moraliter bonos ex suo genere, cū aliqua circumstantia moraliter mala: vt quum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de alijs. Secunda autem combinatio nunquā simul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur vitam æternam. Est enim tantæ vis peccatum veniale, vt tollat ab actu quem afficit meritum æternæ vitæ: quamuis non tollat æternæ vitæ meritum à persona: multi enim sancti viri absque hoc quod perdunt æternæ vitæ meritum, peccant venialiter: verum per illos actus qui peccata sunt venialia, non merentur vitam æternam. Hinc clarè patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quod iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nam etsi posset in opere aliquo bono ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

S V M M A.

Mulier suscipiens ex adulterio prolem, non tenetur se proderi: et si inde veri heredes damnū patiantur.

SECUNDO Quæris ex eisdem commentarijs q. 62. art. 6. circa respōsionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulierem, quæ ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se proderi, quantumcunque veri heredes inde damnificentur: quod tamen sententiæ notabilium virorum refragatur.

¶ Huic obiectioni respondetur, mulierem quæ ex adulterio genuit, & propterea veri heredes dānificantur, non teneri ad damnificandam seipsam in fama, vt quantum in se est, veros heredes à damno hæreditatis præseruet. Quoniam quemadmodum cessante iudiciali coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, vt satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (vt dicis) viris notabilibus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipsis: quum decretalis de pœ. & remis. c. officijs. expressè dicat, mulieri, quæ timet viro suo hoc indicare, non esse denegandam poenitentiam. Constat enim quod certitudo de perdenda fama pensanda est, sicut timor, &c. quum nō solum melius sit nomen bonum, quàm diuitiæ multæ: sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quàm eius infamia si communi sanguineorum voto creditur.

TERTIO quæris ex eisdem comment. q. 78. circa art. 4. & nescio quo opusculo nostro: vbi dicitur, vtentem malitia alterius semper petere debere aliquid absque peccato præstabile, si solidum est hoc fundamentum. Nam videtur quibusdam hoc non oportere, ob id quod apud August. licitè petitur iuramentum ab eo, qui per falsos deos iurat: ita quod, si per verum Deum iurare vellet, non admitteretur iuramentum: vt proinde petitur in quantum per falsos deos iurat: ergo petitur, quod sine peccato fieri nequit: ergo potest etiam peccatum licitè peti, dummodo nullum agatur præiudiciū salutis.

S V M M A.

Vtentem alterius malitia non licet petere de peccato, cui non obstat idololatra nonnumquam peti posse per deos suos iurare.

¶ Ad huiusmodi obiectionem respondetur, solidissimum esse iactum fundamentum, scilicet nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradictoria: petere peccatum, & non agere in præiudiciū salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, quod quicquid licet petere, licet etiam appetere: quum petere actus humanus sit ab appetitu rationali, qui voluntas est, procedens. Sed constat quod non licet appetere peccatum alterius quantumcunque parati: scriptum est enim de charitate, quod non gaudet super iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcunque parati. August. autem, vt patet in episto. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, si vellet iurare per verum Deum, non esse admittendum: sed vtentem fide Barbari firmata iuramento per falsos deos, non communicare peccato illius, quo per falsos deos iurat, sed fidei, id est fidelitati, qua dicta fiunt. Vnde petens iuramentum ab idololatra, petit opus sanctum, quod ille potest si vult absque peccato præstare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille præstare potest si vult, credendo in vnum solum verum Deum & iurando per illum, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquitatem iurando per falsos deos. Falsum ergo opponitur, dicendo, quod si vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admitteretur, nisi fortè obiciētes referant hoc ad irrisoriam iurationem: quasi idololatra non vt iuramento, sed vt vana & superstitiosa iurandi adintentione, illo vtetur iuramento per Iesum Christum. Iuxta hunc enim sensum, fateor quod non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarum exhibentium hoc non vt iuramentum. Sed ex ista refutatione si accideret, non sequitur, ergo petendum esset, vt iurarent per falsos deos, sed ergo petendum esset, vt iurarent, & non irriderent veram fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur nisi iuramentum: quamuis sciatur, quod iurans, iniquitatem apponet iurando per falsos deos.

S V M M A.

Non potest vir uxoris votum continentia irritare sicut votum abstinentia.

QUARTO quæris ex eisdem commen. q. 88. circa art. 8. An sit votum abstinentiæ vxoris sic, & votum continentia viri irritare possit, sic vt vxor secura sit atque tuta.

¶ Huic quæstioni respondetur, non esse eandem rationem de vxoris voto circa abstinentiam, & circa continentiam quo ad irritationem à viro: quoniam potestas irritandi vota vxoris, spectat ad viri, quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa actus autem continentia, vir & vxor ad paria censentur: & præterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentia vxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, secundum quam libera est, nec viro subditur.

S V M M A.

Sententia excommunicationis iniusta priuat ecclesia suffragijs quoad specialem ecclesia intentionem pro illo orantis & ca, facientis non autem quoad eius communem intentionem pro suis membris bona operantis.

QUINTO quæris, an sit mens sancti Tho. in 4. sent. dist. 18. q. 2. art. 1. q. 4. prout quidam sibi imponunt, quod excommunicatio iniusta priuet suffragijs ecclesiæ, cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia ecclesiæ suffragia participantur à Christi fidelibus. Primus est per communem ecclesiæ intentionem qua communia suffragia pro ecclesiæ membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & præcipue ministri ecclesiastici intentionem, qua cōmunia suffragia diriguntur pro isto particulari, vt quum aliquis dicit, vel facit dici missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuando suffragijs ecclesiæ, hoc secundo modo: quia timenda est, non solum ab excommunicato, sed ab alijs: ac per hoc alij prohibentur celebrare speciali intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuū Thomam dicentem excommunicationem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommunicatio iniusta non priuat excommunicatum suffragijs ecclesiæ: quia rationabiliter interpretamur communem ecclesiæ intentionem in suffragijs communibus esse cōformem diuinæ dispensationi secundum veritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim imitatio militis ecclesiæ à celo) constat autem quod excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc sub communi intentione ecclesiæ, qua excommunicati priuantur cōmunibus suffragijs apud Deum, non comprehenditur priuatio excommunicatorum iniuste: nō enim intendit addere afflictionem afflictis: & quos cogitur ex humano iudicio, excommunicando priuare vno modo, non propterea intendit priuare vtroque modo. Et sic intelligenda sunt quæ alibi scripsimus, quod excommunicatio iniusta non priuat communibus ecclesiæ suffragijs.

¶ Hæc mihi occurrerunt amantissime pater, ad quæ sita tua scribenda: quæ si satisfecerint, gratia referantur Deo: sint aliter, suppleat perspicacia tua. Benè vale, & ora pro me. Romæ die 2. Iuni, 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & vnitatis numerali peccati, actu exteriori.

Ad priorem Sancti Miniati.

HARISSIME frater, acceptis literis tuis confidentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi dubiorum multis profuturam, statim respondere inter tot occupationes curavi.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quomodo sustinetur, quod votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quod religiosæ personæ venereis vacantes agant cōtra votum: quandoquidem cognoscere non suam, seu alienam, secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est nō supererogationis, sed necessitatis.

¶ Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominem pergat, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat hæc peccata? Per quid enim, iniquis, indiuiduantur voluntatis actus.

S V M M A.

Quamquam votum sit de meliori bono, potest tamen voti materia esse quicquid necessario seruandum nobis est, & ex hoc religiosi venereis illicitis vtentes agunt contra votum.

AD primam dubitationem facillè dici posset, quod propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonum necessitatis, nō quatenus necessarium, sed quatenus voluntarium est, vnde & Iacob Gen. 28. legitur vouisse habiturum se dominum in Deum. Et multi vouerunt se suscepturos Baptisma, seu Christi fidem: vt Gallicanus, & Clodoueus. Et si quis voueret se non commissurum adulterium, si contrafaceret, non solum adulterij, sed fracti voti reus esset. Vnde religiosæ personæ non solum abstinentiam à coniugio, sed ab actu venereo vouisse dici possunt: testante hoc animi sermonisque conceptu ac vsu: credimus

Opus. Caiet.

II 4 mus

mus nanque, & fateatur omnes castitatis votū in omni esse religio-
ne. Constat autē quod castitas continentia non solum à coniugio, sed
à cæteris venereis significat. & sic votum castitatis non solum casti-
tatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.
¶ Perpicacius autē dici potest, quod quia per votum religionis per-
sona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius Dei, scilicet specia-
liter quo ab abdicationem etiā licitorum venereorum à se, vt cogi-
ret quæ domini sunt: ideo non solum si coniugem de facto accipiat,
sed etiam si ad alterius vxorē accedat, vel quomodolibet aliter ve-
nereis operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina
violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubit, nihil aliud si-
bi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij.
Cognosci enim à quocūque non suo, omnino ei illicitum erat nupta
tamen non solum alterum de facto coniugium contrahit, sed si cui-
cunque alteri cōsenserit, adulterij rea est, propter dictam rationem:
quia scilicet persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat, quod fides
coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniug-
ile huic & non alteri coniugi (alter enim personæ cōiugi omnino
illicitum ex se est) & tamē cum quacūq; persona alter coniunx co-
eat, adulterium committit: ita stat quod votum religiosi, vt propriā
materiam respiciat, abstinentiā à coniugio, & tamen quomodolibet
religiosus coeat, sacrilegium cōmittit. Et vtrōque (vt dictum est)
eadem est ratio: quia vtrōque persona fit alterius quo ad partem
generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel con-
iugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes ac-
tus venereos extra coniugium: sic votum religionis in omnes actus
venereos simpliciter.

S P M M A.

Vnum numero peccati actus est, quamuis interioris actus volun-
tatis interruptatur.

AD SECUNDAM Verò dubitationem dicitur, quod ibi
est vnum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto plures
firmatum.

¶ Ad cuius euidentiā non oportet inspicere per quid voluntatis ac-
tus indiuidetur, sed per quid peccatum fit vnum vel plura. Multi
enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum: vt patet, cum
quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile
vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem ac-
tus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio, ibi est
vnum numero peccatū. Cum autē aliquis actualiter pergit ad occi-
dendum, constat quod in eo est actualiter voluntariū deordinatum
in spem homicidij: ita quod & verum est, quod hic actualiter peccat
in spem homicidij, & quod voluntas eius est actualiter peccans tali
peccato: alioquin non voluntariē iret ad occidendum. Interrumpen-
do autē interiores actus circa idem non fit noua deformatitas: sed mul-
tiplicantur actus voluntarij: ita quod quod prius erat voluntariū im-
peratum, modò est imperatum & elicatum: sed quotquot multipli-
cantur, in eandem incidunt deordinationē voluntarij, quam inue-
niunt augendo illam. Ita quod quemadmodū lumen adueniens dia-
phano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed sedit in identi-
tatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se constitueret lu-
men nouum: ita quilibet actus elicatus circa homicidium in per-
gente ad illud cedit in identitatem actualiter inuenit voluntarij ho-
micidij, quamuis secundum se constitueret nouum peccatum ho-
micidij: regulare quippe est, quod accidens eiusdem speciei in eo-
dem identificatur inuenit.

¶ Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa vestra dubia occur-
runt. Superest, vt vnâ cum fratribus tibi creditis ores pro me, &
bene valeas. Florentiæ 27. Augusti, 1508.

R E S P O N S I O X V I .

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

MANTISSIME Pater ex acceptis vestra sollicitu-
dinis literis percepi libellum nostrum de analogia no-
minum vos perlegisse duoque dubia de conceptu entis
mentem vestram tenere, soluique à me familiariter
flagitatis. Ego autem quam primum compleui exposi-
tionem librorum de Anima (cuius fini incumbere, cum vestras re-
cepi) respondere curauim: præclaro ingenio tuo deesse. Primum
igitur dubium fuit ad hominem, me ipsum scilicet, quia in commen-
tariis de ente & essentia, sustineo vnum conceptū mentalem repræ-
sentatiuum entis: & in tract. de Analogia nominū videor hoc negare.
Secundum autē est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato
libello sustineo Analogum non absolui ab his quibus Analogum di-
citur, & diuus Tho. in q. de veri. q. 1. artic. 1. docet ens habere concep-
tum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcen-
dentia addunt, in quem resoluuntur, qui est primò notus. Hæc enim
inuicem sibi aduersari videntur: quandoquidem si ens absolui non
potest à naturis rerum, non erit simplicissimus, nec primò notus,
nec in quem vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM Horum, & specialiter primi, reco-
lito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, est etiam ima-

go illius alterius, quatenus primò assinuatur: ac per hoc omnis con-
ceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est
similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionabilitate
vt sic, habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod
habeat etiam vnum conceptum mentalem repræsentatiuum illius
vnius proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tract. de
Analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mente secun-
dum esse iubiectiuum, est vnus Analogia secundum esse repræsentati-
uum: nec repræsentat vnâ solam naturam, sed vltra vnâ, quam
determinatè repræsentat (a qua est impressus) repræsentat implici-
tè cæteras similes, illi primò repræsentatè secundum id, in quo pro-
portionabiliter eis similis est: id enim est iudiciū de similitudine
rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum
enim ovis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes anima-
lium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ovis, vt sustinens
carnes, est similis ovis & spinæ: sed ovis determinatè, spinæ autem im-
plicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed
quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus,
quo Analogum habet vnum conceptum mentalem: ac per hoc ens,
cum Analogum fit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente à
rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus ope-
re, quo natus est adunata diuidere, fundatur: & est tunc conceptus si-
milis vnus numero in mente repræsentans Analogum quidem de-
terminatè, nullum autem eorum quæ fundant Analogiam explici-
tè. Contigit autem hoc, cum intelligens mentalè conceptum, quem
paulo ante diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam re-
præsentabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod refe-
rens, naturas fundantes Analogia indeterminatè, verbi gratia: Si
conceptus ovis, est os sustinens carnes: intelligens loco ovis ponat
quid, & dicat quod sustinet carnes: tunc enim manifestè repræsentat-
ur Analogum explicite, implicite autem tantum natura fundantes
Analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solum dicta ex
radicibus differentiat: sed etiam quia primus ad quid rei spectat Ana-
logi: secundus autem ad id nominis neuter tan en perfectè repræ-
sentat Analogum. De quo scilicet perfectò seu adæquato explicite
conceptu Analogi interpretandū est, cum à me vel ab alio scriptum
inuenitur, quod non potest Analogum, vnum numero mentalem
conceptum habere, sed vnum Analogia tantum. Et quoniam concep-
tus mentales sunt imagines rerum repræsentatarum (nisi sint fi-
cti) quemadmodum in mente conceptus adæquatus Analogi non
est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium Ana-
logiam: ita significatum Analogi adæquatum & perfectum non po-
test sic abstrahi, vt obiciatur, repræsentetur aut concipiatur absque
fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex cōceptus imperfectus
reperitur, ita res significata, extra potest obici dupliciter, imperfec-
tè scilicet, vel in vno explicite, in quo cætera obiciuntur indeter-
minatè: vel in nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissi-
mo significato explicite. Nec prædicta contrariantur doctrinæ san-
Tho. ens enim primò notum ordine generationis est secundum con-
ceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secun-
dum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum sim-
plicissimum, consonat dictis: quoniam cum simplicitas compositioni
opponatur, & vnum Analogia non fit vnum compositione aliqua,
non habet ens ex hoc, quod Analogum, compositionem admixtam.
Et vt exercitatione resolutio monstratur, si substantiam in ens vis
resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resol-
uetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est
simplicissimum, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcen-
dentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resoluatur: quod etiam
est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errandi
multis est, quia in resolutione distincta querunt resoluere in vnum
Analogia, sicut conuenit resolui in vnum vniucatione. Ita quod
querunt in Analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vni-
uocis: cum tamen terminus in Analogia sit vnus proportionabili-
ter tantum. Ita quod & singula resoluibilia resoluuntur in concep-
tus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum ob-
iectiuum & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter.
Ita quod (vt vnico verbo rem absoluam) ens esse primò notum, in
quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum Ana-
logi interpretandum est: cum quo stare potest, quod ens secundum
perfectum adæquatumque conceptum, non abstrahit à naturis præ-
dicamentalibus: sicut nec aliquod Analogum à fundantibus Ana-
logiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper ani-
maduertatur secundum Analogorum morem hæc dici.
¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed pro-
lixior fui acutissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo concepisses
cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Fe-
bruarij, 1509.

R E S P O N S I O X V I I .

De rebus in bello iniusto captis, ad Fratrem Thomam Regu-
num ordinis prædicatorum.

DILECT

DILECTE Fili piis precibus tuis satisfacere volēs, consideravi in literis tuis quæstionem distinctam in quinque articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniusto. Primus est, an huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelicto. Ad quem respondetur negativè: quia nec veri domini (quamvis non possint recuperare res suas) abdicaverunt à se dominium illarum: nec ex conditione rei, loci aut temporis derelicto huiusmodi consurgit, vt in thesauris, & similibus. Distinguendum tamen esse inter rem & rem, videmus Romæ: quoniam seræ, vectes, & id genus reliqua publicè exposita, Romæ nullum inuenientia dominum, quia nullus scit discernere seras suas ab alienis (quum etiam vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi, per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè ac promiscue quilibet emit, quamvis nō dubitetur, quod pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictionis sunt.

¶ Secundus est, an rapta à prælatis, possint licitè emi post diem seu certum tempus: vt nonnullæ leges admittunt. Ad quem respondetur negativè in foro cōscientiæ: quamvis civiles leges impunitatem concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu veri domini.

¶ Tertius est, an in huiusmodi casibus in eminentibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione vtilitatis propriæ, vel domini: ita quod ementes pro sua totaliter vel principaliter vtilitate, sint malæ fidei possessores: ementes autè pro domini principaliter emolumento, rectè faciant, pretiūque repetere possint. Ad quem respondetur, quod per se loquendo nulli licet emere rem alienā sine consensu veri domini: & si quis emit, etiam bonafide, tenetur ad restituendum rem emptam, quam habet, vero domino: nec potest pretium solutum petere à vero domino: quia tenetur ad restitutionem non ratione iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est vertendum in dubium loquendo per se, & propriè. Dico autè, propriè: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiusmodi aliena non licet: redimere autem licet: sed redimit is solus, qui vice veri domini redimit occupatam ab aliis rem illius: vnde non redimit, nisi qui personam veri domini induens, significaturus est vero domino, vt rem suam recuperet redemptionis pretio so-

luto. Nec solum licet, sed pium est redimere viliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se: quia per accidens potest esse licitum: vt si cognoscam res raptas fuisse consanguinei mei, impotentis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratum esse consanguineo meo, quod ego fruar rebus sic irreparabilibus, emam illa. Sed eorum, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶ Quartus est, an dictum cuiusdam doctoris dicentis sic, probabiliter credo, quod taliter emens, paratus reddere vero domino, si comparuerit, credens tamen quod non comparebit: & consequenter sperans pro se rem habiturum, non peccat: quia verisimiliter potest de veri domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutū, & aliis diuulgandū. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quod nec per se est licitum (quoniam ratione rei alienæ tenetur ad restituendum vero domino sine pretio, quandiu res est apud eum: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quod notum ementi est, quod res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adeptionem: quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quod manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis. puta Vngariæ. Ad quem respondetur, quod hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt licitè quis hæc redimat de manibus infidelium, redditurus, etsi non illi ecclesiæ calicis dominæ, quæ nescitur, attamen ecclesiæ Christi, significando ecclesiæ, cui datur vt quantum in se est, & publicet, & teneat pro ecclesiâ, cuius erat, & est restituto pretio redemptionis. Et quamvis non censenda sit ecclesiâ omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religiosa causa vni ecclesiæ de alia, quam mihi de consanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa Christi ecclesiâ. Hæc sunt, fili charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xisti finis.

T O M V S S E C V N D V S
O P V S C V L O R V M T H O M A E D E
V I O C A I E T A N I, C A R D I N A -
L I S S A N C T I X I S T I, C V I V S S V N T
T R E D E C I M V T I L I S S I M I
T R A C T A T V S,

- 1 De conceptione beatæ virginis.
- 2 De eucharistiæ sacramento.
- 3 De celebratione missæ.
- 4 De valore orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.
- 5 De præcepto elemosynæ.
- 6 De monte pietatis.
- 7 De cambijs.
- 8 De usura.
- 9 De simonia.
- 10 De vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
- 11 De voto.
- 12 De solutione malefici opera malefici ad hoc parati.
- 13 De spasmo beatæ Virginis.

T R A C T A T V S P R I M V S D E
Conceptione beatæ Mariæ Virginis ad Leo-
nem decimum pontif. maximum, in
quinque capita diuisus.

- 1 De duplici via discernendi ea quæ fidei sunt, vel ei aduersantur.
- 2 Quæstio de conceptione, quomodo non sit de necessariò credendis.
- 3 Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.
- 4 Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali conceptam, quàm probabilis existat.
- 5 Quantum valeant argumenta, quæ tenent oppositum.

C A P V T I.
De duplici via discernendi ea, quæ fidei sunt,
vel ei aduersantur.

RA V S T V M felixq; sit, Leo 10. Pont. Maxime, Diuina quod de supremo potestatis tuæ opere prima reuelatio, offerendæ tuæ beatitudini lucubratiuiculæ cau- vel in sa- sa sese obtulit. Definitio secretorum Christiana- cris licetis næ fidei, quæ nosse soli Deo natura conuenit, in contenta, medium venit, propositum est, vt decernas in sanctisq; Lateranensi synodo, vtrum Deus beatissimam patrib' fa Virginem Mariam à peccato originali præfer- sta, vel uauerit, an mundauerit. Quocirca duo occurrunt scribenda. Primò, sedi aposto- via decernendi ea quæ sunt fidei, modique, quibus aliquid eiusmodi lica cū sy- credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos mo- nodo, vel dos per vias ipsas sermonis gressus dirigentur. sine syno- do, vel di- credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria uinis mi- est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacræ Scripturæ, con- raculis cō- tenta in canonicis libris Bibliæ, traditionibusq; Apostolorū in sym- firmatiua bolo & aliis, quæ constat ecclesiam per Apostolos suscepisse: vt sacra- est prorsus menta: Reuelatio deinde facta apostolicæ sedi, siue cum synodo, siue decernēdi sine synodo. Hæc enim differentia ad solennitatem, & congruita- que fidei tem spectat iudicij apostolici de his, quæ sunt fidei, & non ad neces- sunt, vel sitatem: vt vniuersa testatur ecclesiâ, Hæreticos indubiè tenens, qui ad fidem ab apostolica sede damnatam hæresim sectantur. Reuelatio de- spectata, mum facta sacris doctoribus, his præcipuè, quorū & vita & doctri- na approbata est ab ecclesiâ. Sed est inter hæc distantia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei inhæremus tanquam necessariis: ita quod se hæreticum cōprobat quicūq; pertinaciter alicui horū aduersatur. Reuelationi autem factæ sanctis aliis quorum doctrinam ecclesiâ suscipit, tãquam probabilius inhæremus vt diui Augustinus, Thomæque scripserunt, &

II 5 magist

magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra Scriptura & aliis, an aliquid sit reuelatum explicitè (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicitè, vt sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cum veritate sacre Scripturæ & aliorum quæ certa fide scimus: nisi quòd ingenio, labore, ratione, & intellectu opus est, vt manifestentur hæc quæ implicitè dicuntur contineri esse necessariò connexa illis in quibus contineri dicuntur. Quò fit, vt in istiusmodi rebus antequam cõstat quid necessariò connexum sit certis & indubitatis fidei traditionibus, vni cuique liceat quod rationabilius sibi videtur amplecti, sine pertinetia tamè. Et hinc rationibus locus datur ad ea, quæ sunt fidei: vt scilicet afferantur rationes ostendentes consona, aut dissona esse fidei, quæ in dubium vertuntur. Propter quòd oportet omnes rationes ad ea, quæ sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinæ reuelationis in prædictis contentæ procedere, & in diuinam reuelationem in prædictis contentam resoluerè. Et ideo non ratio, sed diuina reuelatio, non cuiusque, sed prædictis facta est, cui fides nostra innititur: & secundum eam oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria verò via, qua potest aliquid decerni in fide, esset, si miraculo, quod verè miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectas. Sed hic esset opus cautela magnæ: tum ex parte operum mirorum: quoniam Angelus Satanæ trãsfert se in Angelum lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quæ nos verè miracula à solo Deo factibilia putaremus: vt opera sanitatis, & elementorum, & similia. Vnde & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominum, vt si fieri posset, etiam electi fallerentur. Tum ex parte illusionum, vt contingit in præstigiis, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Corinth. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, non fidelibus, ecclesiæ verò tanquam fidei, non infidei data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorũ et si est à Domino data Marci vlt. propter infideles & ab ecclesiâ approbata quo ad fidem personalem, scilicet dicentis se missum à Deo: vt in ca. ex iniuncto. extra de hære. tamen nisi coram Romana ecclesiâ euidentissimè fieret, verum & indubitatum non mirum, sed miraculum, expressè ad testificandum hoc esse verum, non deberet Romanus pontifex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Et ratio est, quia habemus à Deo ordinariam viam decretorum fidei: in tantum, vt si Angelus de cælo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendum: vt Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hæc, quòd miracula quæ ab ecclesiâ suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quæ tamen maximè autentica sunt, quum humano testimonio innitantur (eorum scilicet qui testantur) nõ omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mēdax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianæ certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus præstare potest. Vnde & Petrus Apostolus cælestis vocis in transfiguratione Domini à se audita proprio testimonio tanquam humano vtens, subiungitur. Et habemus firmiorè propheticum sermonem, subiungendo quòd non voluntate humana prophetia allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

Ex dictis autem patet, non solum decernendi via duplex, sed & modus duplex, quo credendum esse decerni potest. Nam quædam decernuntur credenda tanquam necessariò credenda, ita quòd cõtrarium sentiens est hæreticus, quædam verò tanquam probabiliter & piè credenda, ita quòd cõtrarium sentiens non est hæreticus: vt de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & alijs huiusmodi communis ecclesiæ pietas probabiliter credit. Ratio autem quare omnis via tam ordinaria, quam extraordinaria decernendi ea, quæ sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in promptu est: quia scilicet ea, quæ sunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex solo diuinæ voluntatis beneplacito dependent istiusmodi singularia. scriptum est autem, quòd quæ sunt hominis, nemo nouit nisi spiritus hominis, & quæ sunt Dei, nemo nouit nisi Spiritus Dei, & cui voluerit Spiritus reuelare. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quæstio de conceptione quomodo non sit de necessariò credendis.

Beatam virginem à peccato originali fuisse mūdātā, vel ab eo præseruatam opinari, nõ sunt de necessariò credendis.

ICTIS autem viis, incedendo, vt propositum deinde fuit, manifestatur primò, quòd neutra pars que sita vt in dubium vertitur, est necessariò credenda. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certisque fidei dogmatibus necessariis explicitè habetur, & vtraque pars sustineri potest cum veritate sacre Scripturæ reliquis que necessariò creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidem illa, quæ tenet beatam Virginem à peccato originali mūdātā, certum est quòd fidei consonat, tum quoniam vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purè hominibus in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Rom. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam vniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditæ consonat, tum quoniam innumera sacrorum doctorum & sanctorum multitudo hanc partem explicitè tenuit, vt infra patebit. De parte autem alte-

ra, credente scilicet beatam Virginem præseruatam à peccato originali, licet quidam scripserit, quòd contrariatur sacre Scripturæ & determinationi ecclesiæ, quidam autem quòd non: mihi tamen theologorum minimo distinguendum videtur circa sensum huius opinionis. Nam potest dupliciter intelligi. Primò, vt beata Virgo sit præseruata totaliter à peccato originali, ita quòd fuit exempta ab omnibus ad dictum peccatum spectantibus. Secundò, vt beata Virgo sit præseruata à sola macula peccati originalis per infusionem gratiæ personalis. Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quam inter cælum & terram. Nam cum anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instanti, in quo anima rationalis creando infunditur, & infundendo creatur, prius secundum naturæ ordinè caro seu materia, cui anima infunditur, est infecta: vt pote genita ex commixtione vtriusque parentis, & propterea anima, quæ infunditur illi carni, contrahit maculam in seipsa originalis peccati, quia infunditur carni infectæ: neque solum maculam ex carnis infectione contrahit persona in vtero genita, sed multa alia: scilicet reatum clausæ cæli ianue, fomitem peccati, & poenā mortis temporalis: ita quòd infecta caro, cui infunditur anima, est, in qua fundatur ratio non potentia contrahendi originale peccatum, sed ratio contracti in propria persona debiti, quòd contrahatur in anima rationali sua peccatum originale, & secundum maculam, & secundum reatum poenarum spiritualis & temporalis, imò est talis carnis infectio peccati originalis initium inexistens in persona, quæ tunc simul concipitur, & concepta est. Quocirca positio dicens beatam Virginem præseruatam totaliter à peccato originali, dicit ipsam non contraxisse carnem suam infectam: ac per hoc non solum sine macula peccati conceptam & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habendi hæc. Positio verò dicens beatam Virginem præseruatam solum à macula peccati originalis, & iis quæ à macula sunt inseparabilia (vt est reatus æternæ poenæ dāni) non negat beatam Virginem carnem habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitum contrahendi maculam originalis peccati, & quò ad maculam, & quò ad reatus omnes, & fomitem: sed præseruante Dei gratia non redundauit in animam illius macula peccati originalis, licet redundauerit & fomes, ligatus tamen per gratiam, & reatus clausæ ianue vitæ æternæ, & mortis temporalis: quia hæc poena, scilicet mortis, erat naturæ ex parte carnis: illa scilicet clausæ ianue erat naturæ ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuas paradisi clausas per originale peccatũ: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quenam de conceptione sententia fidei aduersetur.

INTER has igitur opiniones hæc mihi videtur quo ad fidem differentia, quòd positio dicens, beatam Virginem esse præseruatam à peccato originali & reatibus, &c. est contraria fidei catholice: quoniam repugnat his, quæ in sacra Scriptura & aliis documentis fidei certis & necessariis continentur. Oportet nanque de beata Virgine firmiter credere, quòd Christus est mortuus pro ipsa, & quòd ipsa est mortua morte peccati: quoniam in sacra Scriptura habetur ista cõditionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt: vt patet secunda ad Cor. 5. c. Cõstat enim quòd omnis cõditionalis vera est necessaria: & quòd à destructione consequentis ad destructionem antecedentis valet argumentum. Formata ergo ratione, clarè apparebit, Scripturam esse falsam, & fidem nostram proteritam, si cedendo sic: Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt: sed per istam positionem, Nõ omnes mortui sunt, quia beata Virgo non est mortua morte peccati: ergo Christus non est mortuus pro omnibus: quod est manifesta hæresis. Nec potest hic locus glossari, quòd Omnes, distribuat generaliter, & quòd patitur exceptionem, & similia: quoniam constat, quòd in hac propositione illud signum, Omnes, distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniam hæreticum constat esse, dicentem Christum non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in consequenti: vnde Aug. in 6. contra Iulianum, tractans hæc verba Apostoli, concludendo, dicit hæc verba: Consequens ergo esse voluit, vt omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo nõ in corpore, restat vt in peccato mortuos esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianum. Hæc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virginem mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuum esse pro ipsa, sustineri iudicio meo non potest. Et ne longius protrahatur, hoc oportet summarie ante oculos habere, quòd istæ quinque propositiones sunt omnino confitentæ, scilicet, Christus mortuus est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est recõciliata Deo per Christum: beata Virgo est redempta per mortem Christi: beata virgo etiã post sanctificationem suam non nisi per Christi mortem aditum habuit paradisi apertum. Quibus adduntur aliæ aut per

Opinio asserens beatam virginem ab originali peccato sic fuisse præseruatam, vt nihil illi inuenerit hæretica esse: & ab ecclesiâ dõnata: fuisse tam tamen à peccato sic liberatam, vt maculã in carnis, & poenã reatum incurrit, nõ aduersatur fidei catholice.

per se notæ (scilicet quod omnis reconciliatus fuit inimicus: & quod beata Virgo mortua est morte temporali) aut determinatè per ecclesiam, scilicet omnis homo redemptus à Christo fuit verè captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primâ enim harû refert Augustinus ad optatam de origine animæ à Papa Zozimo decretâ, dicēs, In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redemptus dici potest, nisi qui verè per peccatū fuit antè captiuus, sicut scriptum est, Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Et subdit, In his verbis Apostolica sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hæc ille. Secundam verò, scilicet quod mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse à concilio Mileuitano: vt patet de conse. distinct. 4. ca. placuit. Vnde patet quod distinctio illa de redemptione præseruatiua, vel liberatiua, quo ad homines reprobata est, per Romanæ ecclesiæ determinationem: quâuis sanctus Bernardus super canticis sermone 22. illam vsurpauerit quo ad angelos. Sunt & aliæ vniuersales propositiones certæ & indubitatæ, scilicet per vnum hominem peccatum transit in omnes, & per peccatum mors, ad Ro. 5. & Omnes in Adam peccauerunt, ad Ro. 3. Et quisquis hominem aliquem esse putat cui necessaria non fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, contrariusest sacre Scripturæ, inquit Aug. in lib. de perfectione iustitiæ. Et solus Christus habuit similitudinem carnis peccati. Et aliæ huiusmodi, quæ aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamen opinio nominanda est, quum videatur manifestus error in fide. Vnde nec Sixtus 4. in extrauaganti, graue nimis: de hac positione se impediuit, sed solum de præseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expressè patet legenti illam. Damnanda ergo videtur specialiter positio, quæ assereret beatam Virginem totaliter præseruatâ à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurreret: quamuis neminem adhuc sciam hoc tenuisse.

In secundo autem sensu intellecta opinio de præseruatione beatæ Virginis, scilicet quod præseruata est à macula peccati originalis, & non ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculæ, nec à fomite & pœnis, non est contraria sacre Scripturæ, nec determinationi ecclesiæ, nec aliquibus necessariò creditis, quoniam beata Virgo præseruata ex speciali præuentione gratiæ à macula originalis peccati, & habens cætera, quæ diximus, non est extra latitudinem mortuorû, inimicorû, indigentium remissione peccatorum, captiuorû, habentium carnem peccati, obnoxiorû morti & clausuræ cæli. Et consequenter non est extra latitudinem eorû pro quibus Christus mortuus est, reconciliatorum, liberatorum, redemptorum, mundatorum, introductorum denique per Christi mortem in vitam æternam animæ & corporis. Et in promptu ratio est: quia ex eo quod habuit carnem infectam cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationem & mortem Iesu Christi exhibendo. Et ex eo quod in propria persona habuit debitum contrahendi maculam originalis peccati imò initium, vnde redundare in animam suam debebat originalis peccati macula, gratia illa, quæ præueniendo sanctificauit eam ligando etiam fomitem, habuit rationem gratiæ mundatiuæ, reconciliatiuæ, redemptiuæ, &c. Liberans nanque animam à macula non actualiter habita sed ex propria carne tunc debita, & in eadē carne tunc initiata, non est extra latitudinem liberantiū à peccato, mundantiū à sorde, redimentium à captiuitate. Neque enim vno modo tantum quodlibet horum dicitur: sed latitudinem habet. Dicitur nanque captiuus non solum qui totaliter in captiuitatem est redactus: sed qui cœpit in sui aliqua parte duci in captiuitatem, & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, non solum ipsa actualis mors, sed debitum & initium in propria persona habendi illam. Et similiter dicitur à peccato originali mundatus, non solum qui à contracta actuali macula mundatus est: sed qui à macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter contractis mundatus est: & sic aliis. Nec putet quiquam de mea hæc phantasia me proferre: sed videat diuū Thomam in Prima secundæ, quæstione 81. articulo 3. (vbi inter alia tractat etiam illud ad Rom. 5. Per vnum hominem peccatū transit in omnes, & per peccatum mors) susinentem quod per mortem sufficit intelligere debitum seu reatum in propria persona mortis, quamuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quod cum Apostolus duo simul dicat (scilicet quod in omnes peruenit peccatum & mors) sicut secundum scilicet mors sufficienter saluatur, exponendo mortem vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria persona. Dixi autem toties in propria persona: quoniam si debitum aut initium peccati originalis non ponitur proprium illius, qui concipitur sed commune, iam non saluaretur: quod illa persona esset mortua, redempta, reconciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorem Iuliani contra quem scribit Aug. ponentis per gratiâ redemptionis Christi filios christianorum præseruatos à peccato originali, quod habebant in debito communis, sed esset materialis differentia, quia ille gratiam præseruationis

communem Christianorum filiis posuisset, hæc autem poneretur propria vni. Saluatur quoque manifestè in hac positione singularis prærogatiua Iesu Christi, quod solus conceptus est sanctus, & non in carne peccati sed in similitudine carnis peccati: non solum ea ratione, quia ipse ex vi, seu natura suæ conceptionis, quæ natiuitas in utero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbum Gabrielis ad beatam Virginem, Quod ex te nascetur, sanctum) sed etiam quia beata Virgo concepta est cum carne infecta, sed cum anima sancta ex gratia impediente redundantiam infectæ carnis in maculam animæ. Saluantur & omnes vniuersales propositiones in Scriptura & ecclesiæ determinationibus vt facillè puto apparere exercitatis ingeniis ex dictis. Nec obstat dictis si obiiciatur quod reatus & fomes dicti consequuntur infectam carnem mediante macula in anima: ac per hoc si macula non est subsecuta, nec ista sunt secuta, imò videtur quod sine maculæ incurfu, iniuste anima rea remaneat: quum pœnæ iste propriæ culpæ originalis tamen sint pœnæ. Hoc inquam non obstat: quia mediatio maculæ, licet sit ordinaria, non tamen est sic necessaria, vt impedita macula oporteat impeditam esse consecutionem aliorum: sufficit enim, quod omnium horum communis radix, scilicet infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectæ carni. Nec est iniustum quod habenti culpam in proprio debito & initio, actualis culpæ incurfus impediatur & reatus pœnarum naturæ remaneant: quoniam extra propriam culpam originalem omnino non est qui in proprio debito & initio illam habet.

Et quoniam in hoc sensu prædicatur hodie beata virgo præseruata à peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato conceptam (ita quod per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: vt patet ex prædicta bulla, seu extrauaganti Sixti quarti edita in fauorē huius opinionis de præseruatione à macula originalis peccati: & ex studio Scoti in 3. sen. dist. 3. q. 1. ad hoc tendentis, vt à culpa, offensa inimicitiaq; animâ beatæ Virginis in conceptione præseruaret: à qua pueri nunc per baptismū, & olim per circumcisionē liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maioribus in 3. sen. dist. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatæ Virginis conceptione præoccupantem peccatum originale) idcirco, quum de duabus opinionibus de cōceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mundata, an præseruata fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est. Quocirca coercendæ sunt prædicatorum linguæ, scriptorūmq; manus in hac quæstione: & neutram debent damnare partem vt erroneam, vt fidei, vt sacre scripturæ, aut ecclesiæ determinationi contrariam: sed sobriè scribere & loqui debent, & non plus sapere, quàm oportet, iuxta apostolicæ sedis præceptum à Sixto quarto editum.

CAPVT IIII.

Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam quàm probabilis existat.

VVM igitur Neutra pars sit necessariò credenda, oportet videre, an altera an vtraq; sit probabilis. Quod enim pars illa quæ tenet beatam Virginem esse à peccato originali mundatam, probabilis sit, ex eo patet quod tot sancti doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, qui scripserunt, hanc partem non in communi, sed in singulari nominatim de beatissima Virgine Maria loquentes docuerunt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis asserre censui, ita vt eorum non solum nomina & loca, in quibus hæc scripserunt, sed verba asserantur. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus Augustinus super Psalmum 34. dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum, caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manes Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec sumpsit carnem peccati quamuis de materna carne peccati. Et in lib. 10. super Genesim ad literam dicit, Corpus Christi quâuis ex carne feminae assumptum sit, quæ de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non sic in ea concepta fuit, quomodo fuerat illa concepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super Beati immaculati, dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quæ peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrysostomus super Matthæum dicit, Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emiffenus episcopus in secundo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit, Noctis charissimi, ait: A peccati originalis nexu nullus immunis extitit, nec etiam ipsa genitrix Redemptoris.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus, respice. dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mundata, ita vt ex ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione beatæ Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in utero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpæ antequam nasceretur, & per Spirit

Spiritum sanctum mundata.

Sanctus Beda in homilia super Missus est (& habetur in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in Virginem mentem eius ab omni vitiorum sordibus castificauit, & ab omni actu concupiscentiæ carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in libro, Cur Deus homo, cap. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa vnde assumptus est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepit eam mater eius.

Sanctus Bernardus in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post conceptum in utero iam exiens sanctificationem accepisse creditur, quæ excluso peccato sancta fecerit natiuitatē, nō cōceptionem.

Sanctus Erardus episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O felix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata Virgo fuit in utero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, quæst. 27. ar. 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonaventura ordinis Minorum in 3. sentent. dist. 3. quæst. 1. arg. 2. dicit, Dicendum est quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsequuta est peccati originalis contractionem. Hic modus dicendi est communior, & rationabilior & securior. Communior, quia ferè omnes id tenent. Rationabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securior quia magis consonat fidei pletati, & sanctorum autoritati &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorum in sermonū suorum opere tertio incipiente, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originale, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandū tam mortaliter, quàm venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

Præter dictos autem Sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in indiuiduo beatam Virginem cōceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde sumpta sunt inuenire quilibet potest.

Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

ET QVIA autoritates istæ, non de humano genere, aut Christianis in communi, sed de beata Virgine in indiuiduo expressa loquuntur, ideo glossa illa, qua Sanctorum autoritates intelligendæ, dicuntur de lege communi, & nō de priuilegio singulari, locum hinc nullum habet, tum quia glossa huiusmodi de lege communi, aut priuilegio locum habere potest, quando est sermo in communi, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones Sanctorum solum Christum à peccato originali excipientium) sed quando est sermo de aliquo singulari indiuiduo nominato, locum non habet glossa, quod intelligatur de lege communi: nisi hoc (scilicet sermonem esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorantia aut malivolentia, aut dissimulatione hoc procedat, quæ omnia longè à Sanctis, & eorum autoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo quod sancti & doctores beatam Virginem in particulari explicant, subiaceret legi communi in conceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatam Virginem à communi lege aliorum in duratione peccati originalis (quia dicunt ipsam ex priuilegio sanctificatam in utero) constat quod sancti & doctores antiqui beatæ Virginis priuilegia scrutati nullum de præseruatione eius à macula originalis peccati priuilegium admisserunt.

Excludunt quoque dictæ autoritates glossam aliam, scilicet de facto, vel debito, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi Sancti intenderint quod beata Virgo incurreret peccatum originale non de facto, sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originale maculam, sed non contraxit de facto, similiter quod quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo scilicet præseruante per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est conditio secundum quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quantum est ex se, vel de debito, non habet illud simpliciter & absolutè, sed si solum ex debito habet, secundum quid habet: & si solum quantum est ex se habet, non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt, quod beata Virgo habuit peccatum originale sine vlla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolutè. Tum quia non deerant vocabula sanctis & docto-

ribus, quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab illis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis uti debebant sancti & doctores ad hoc explicandum. In hisnanque explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta est, contraxit & similia: quid ultra debuit apponi? Et si ista hoc non significant, consequens est, vt dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dicunt. Fatuæ ergo atque temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones autoritatum, locutionumque Latinarum.

Repellunt etiam dictæ autoritates glossam de conceptione ante infusionem animæ vel in ipso instanti infusionis animæ, quasi Sancti & doctores intendant, quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem animæ, & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de cōceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem quod sermo semper est de conceptu in infusione animæ: ergo. Tum quoniam ante infusionem animæ nō habet locū peccatū originale: quoniam sine anima rationali nō inuenitur culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine constat autem quod ante infusionem animæ non erat beata Virgo: Restat ergo, vt sola illa stultitia pro glossa Sanctorum & antiquorum doctorum admisione digna sit, scilicet si Sancti & præsci doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verum puto, quod si Christus nunc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solidæ allatæ Sanctorum & doctorum autoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilemque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valent argumenta tenentium Beatam virginem ab originali fuisse præseruatam.

ALTERIVS autem partis (scilicet quod beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originalis) probabilitas affertur ex nouem: ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scandalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORES tenentes beatam Virginem esse præseruatam, sunt numero infiniti, si ad modernos spectemus, Paulò antè tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis. Et beatæ Brigidæ reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos: & nullus est inter istos Sanctus Sanctæ autem Brigidæ è regione ponitur sancta Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suæ titulo septimo, capitulo secundo, circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catharina: quia canonizata est sicut ceteri sancti: sancta verò Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in iis, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quàm cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor aut inter primos introducit hanc opinionem, timet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sentent. distinctio. 3. quæstione 1. post tractatas de conceptione Virginis cum peccato, aut sine peccato originali opiniones, dicit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit: si autoritati ecclesiæ vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est attribuere Mariæ.

Quod aut noui sint omnes doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, quod Magister sententiarum de Sanctorum testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici potest, & credi oportet iuxta Sanctorum attestationem conuenientiam, ipsam (scilicet carnem Christi) prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis carnes: sed sancti Spiritus operatione ita mundatam, vt ab omni peccati contagione immunis vniretur verbo. Hæc ille. Et sanctus Bonaventura in 3. sent. dist. 1. q. 1. loquens de autoritate sanctorum dicit, Nullus autè inuenitur dixisse de iis, quos vidimus & audiimus auribus nostris beatam Virginem fuisse ab originali peccato immunem in sui concessione. Et Adam angelicus in 3. sen. dist. 3. dicit, Si credendum est dictis Sanctorum, tenendum est beatam Virginem fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sanctorum inuenitur dixisse contra-

Primum argumentum à Sancta Brigidæ doctorem dicitur.

rum. Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis. in 3. di. 3. q. 2. ar. 4. dicit quod non obstante quod B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tamē Sanctorum possumus dicere quod aliquo modo peccatum originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, quod dicta Sanctorum cogunt ad confitendum peccatum originale in beata Virgine. ipse enim labor istorum ad glossandum dicta Sanctorum testatur, quod sancti contrariū suę opinionis sonāt. Quamuis vanus sit eorum labor, nisi ad auctoritates Sanctorum, quæ in cōmuni de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ nanque quæ de originali peccato in beata Virgine in indiuiduo contracto loquuntur, glossari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non est mirum, si nullus Sanctus, nullus illustris doctor antiquus pro hac parte afferatur, nisi fortè à falsariis. Vnde auctoritates quorundam Sanctorum (scilicet Augustini, quum de peccatis agitur de Maria propter honorem domini, nolo habere quæstionem. Et Anselmi, de cuius vt mater Domini ea puritate niteret: &c. Et Sancti Thomæ in primo sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scholastica disputatione non sint indignæ: à iudicio tamen veritatis procul esse debent: quoniam non ex dictis facillè veras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas: sed debent afferri auctoritates Sanctorum & antiquorū non in genere, sed in specie peccati originalis maculā negantes à beata Virgine, non tēpore conceptionis Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriæ: vt nos fecimus pro opposita opinione, prætermittendo communia. Constat nihilominus allatos tres Sanctos expressè docuisse beatam Virginem cum peccato originali conceptam: vt patet ex allegatis.

Argumentū ab auctoritate Basilien. synodi.
D E T E R M I N A S S E quoque dicitur Basilien. synodum in sessione 36. pro hac opinione in hæc verba, Nos diligenter inspectis auctoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam afferentem gloriosam Virginem præueniente & operante diuini numinis gratia, singulari nunquam actualiter subiucuisse originali peccato, tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholicæ, rectæ rationi & sacræ Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplexandam diffinimus & declaramus: nullique de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere. Hæc ibi. Anno Domini, 1439. 15. Cal. Octobris.

¶ Sed isthæc determinatio multò minus prodest, quàm prima: tum quoniam congregatio illa Basilien. tunc temporis non erat synodus, nec concilium, sed erat schismatica: vtpote scissa à capite ecclesiæ Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nam in 34. sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto, Eugenium, & post in sessione 36. quintodecimo Calen. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Vnde hinc non nisi synagoga Satanæ auctoritas afferri potest: quod licet etiam ipsa verba allata contraria dictis Sanctorum, vt in supra allegatis patet, manifestent, vniuersalis tamen ecclesia adorans tunc & post continuè vsque hodie dictum Eugenium: & Nicolaum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basilien. conciliabulo Amadeo locupletior testis est. Quocirca allegare Basilien. synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nuperrimè contra Iulium secundum celebratum conciliabulum: quod vidimus omnes, & manibus tetigimus fuisse schismaticum. Tum quoniam dicto conciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum concilium ex Ferrara in Florentiam translatum Græcorum & Latinorum sub prædicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei traduntur hæc verba, Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia, neminem vnquam ex viro foeminaque conceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominum Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delendo, solus sua morte prostrauit, & regni cælestis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdiderat, reseruit. Hæc ibi. Quæ pro tanto inducta sunt, vt appareat, quod illo tempore, quo res in quæstione erat, vniuersalis ecclesia solum Christum excepit ab originali peccato: quod non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipiēda esset.

Argumentū ab auctoritate ecclesiæ.
E C C L E S I A S T I C V S Deinde cultus affertur, quod iam per omnes ferè ecclesias Latinas festum conceptionis non sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, quod non sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo. ¶ Sed hæc probabilitas supliciter deficit. Primò quia multæ ecclesiæ sunt per orbem diffusa celebrantes in illo die sanctificationem non conceptionem. Et in hoc ecclesia vnumquenque in suo sensu abundare permittit. Secundò, quia constat, quod à quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccupans peccati originalis actualem incursum, vt opinio illa dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione beatæ Virginis: & quod fuit in vtero, & quod est ratio celebratis iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariam sanctificans. Licet differant in effectu sanctificationis an scilicet præseruauerit, an mundauerit

à macula, Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies conceptionis sub nomine sanctificationis vt nomen consonaret rei.

Argumentū ab in-dulgentiis.
I N D V L G E N T I A verò concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebritas: quia ad honorem beatæ Virginis ob gratiā propriæ sanctificationis in vtero fertur, relinquendo ambiguum an præseruans à macula, an mundans fuerit gratia illa, vt dictū est.

¶ Quod autem iam communis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes ferè catholici Latinæ ecclesiæ arbitrentur obsequium se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinionē probabilem: quia probabile est quod multis videtur. Sed probabilitas hæc vulgarem auctoritatem non excedit: & eisdem contrā ponitur, quod probabile in veritate est, quod videtur sapientibus: qui vt patet ex supradictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vulgus autem probabile in apparentia non in veritate constituit.

¶ Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarū aurium offensiva à multis etiam vniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam vniuersitates contra tot Sanctorum & communem præcorum doctorum doctrinam in his, quæ sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc non actiuū, sed passiuum insipientium est potius quàm piarum aurium imò Phariseorum conuinceretur esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

¶ Pietas denique huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pium valde est credere, quod beatæ Virgini quicquid gratiæ conferri potuit sub Christo tamen, totum collatum est: quoniam illi dixit Angelus, quod erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quidem innititur sed non secundum scientiam: propter quod à fide ad deuia multa abduceret: iuxta hanc siquidem vocatam pietatis regulam liceret cras credere, quod beata Virgo fuit concepta de Spiritu sancto, & tamē sub Christo: quia propterea non esset Deus & homo. Possimus quoque dicere, quod beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & comprehendens: & tamen sub Christo, quia non in tam alto beatitudinis gradu. Possimus etiam adhuc dicere, quod ipsa fuit Deus & homo: & tamen sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus vniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo nanque vnigenito Dei credimus, quod non ad mensuram datus est Spiritus: beatæ autem Virgini, & reliquis sanctis secundum mensuram donationis Christi plus & minus, prout voluit, datum credimus. Si tamē restringatur ad actualem munditiam à peccati macula dicta propositio, & dicatur quod pium est credere, quod beatæ Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actualem munditiam à peccati macula collatum est, fateor quod pia esset credulitas ista, nisi Sanctorum auctoritates obstarent. Quod Scotus timuit: sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes de facili enuntiant.

¶ Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanæ in angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Hæc siquidem cum vocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro mulierculis, non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

E X O M N I B V S autem dictis facillè est colligere, quod neutra pars propositæ quæstionis in sensu quo vertitur in dubium, est necessariò credenda: & quod altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mudatam ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet dicens, beatam virginem esse præseruatam à macula originalis peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos vel affuetos, aut verè Theologiæ sanctorum parum, aut nihil habentes probabilis.

¶ Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quàm scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatam in sinu Sanctorum, & sacrorum doctorum præcorum quiescens, nilque sibi timens à sacrosancta synodo (quandoquidem à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines contrariè in fide sententiæ prodire nequeunt) quin potius sperat, si decernendum aliquid est, seipsam tãquam probabiliorem, & sanctorum ac doctorum dictis consonam approbandam: exemplo Viennen. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorem, dictis sanctorum & doctorum consonam. Pars verò reliqua credens, beatam Virginem à macula originalis peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur, P. S. vt inter quindecim sanctos (Augustinum, Ambrosium aliòsque, quorum expressa sunt nomina) nec non innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidum in causa hæc Scotum, Franciscum de Maironis, Petrum Aureoli (contra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Lateran. synodo religionis Christianæ vel veritatem firmiter amplectēdam trad

tradere, vel à publicis oblocutionibus & scandalis consulere digneris: memor illius oraculi, non in multitudine, nec in commotione Dominus. Vale felix semper Auguste. Romæ anno salutis 1515.
¶ Tractatus de conceptione beate Mariæ virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti: finis.

TRACTATUS SECVNDVS

Thomæ de Vio. Caietani Card. S. Xisti. De Er-

roribus contingentibus in Eucharistiæ

Sacramento in duodecim capi-

ta diuisus.

- 1 Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum habenda, sed de ipsius spirituali manducatione in eucharistiæ sacramento, locutus fuerit.
- 2 Quod Dominus Io. 6. dicens, Caro non prodest quicquam, non exclusit ab eucharistiæ sacramento carnem suam, nec veram corporis sui spirituales manducationem.
- 3 Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistiæ sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.
- 4 Quomodo non falso, sed verè extiment Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & extendi vsque ad sensibilia.
- 5 Quod sibi inuicem minimè aduersantur hæc, in Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.
- 6 Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistiæ.
- 7 Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa forma Eucharistiæ.
- 8 Quomodo non falsum, sed verum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistiæ.
- 9 Quomodo Eucharistiæ sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab apostolis.
- 10 Quomodo non sit idolatria adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.
- 11 Quod nullus vnquam sanctorum doctorum verbis suis fouerit Christi corpus esse in eucharistiæ sacramento vt in signo.
- 12 Quod non due, sed vna tantum sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.

P R I M V M caput est, quòd Dominus Io. 6. non loquitur de eucharistiæ. Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo. Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Conitatur autem multos sumere eucharistiæ sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

C I R C A hoc caput aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falsum. Verum quidem est, quòd in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: vnde & prius loquitur de credenda diuinitate sua: & deinde de credenda morte sua pro vita mundi. Falsum autem dicitur: pro quanto excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistiæ.

¶ Ad cuius euidentiam memento, quòd tria inueniuntur in eucharistiæ: scilicet ipsum sacramentum, quòd adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est communis bonis & malis, dicente Apostolo 1. ad Corinth. 11. Qui manducat & bibit indignè, Vbi clarè patet indignos manducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sacram vt sacramentum, non vt panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertio interuenit manducatio spiritualis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate: quæ est profectio animæ secundum vitam spirituales, secundum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, viuit verò in me Christus, ad Gal. 2. His autè tribus inuentis circa sacramentum Eucharistiæ, ex eo quòd in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non verè infertur, quòd excludantur reliqua duo, stat enim quòd de reliquis duobus loquatur, de sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. Et quidem quòd loquatur, de manducatione spirituali, verba ipsa sonant dicèdo, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritualiter Eucharistiæ sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & econuerso Christum in ipso manere. Quòd de sacramento quoque ipso loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quem ego dabo: nondum siquidem instituerat sacramentum Eucharistiæ, quum hæc diceret in synagoga Capernaum: constat enim quòd sacramentum Eucharistiæ institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur. Tum quia distinguit manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Si nanque de fide solius mortis suæ pro vita mundi loqueretur, sat fuisset explicare mortem suam pro vita mundi per separationem carnis à sanguine, quæ in cruce facta est: sed vbi non solum carnis & sanguinis separationem pro vita mundi, sed carnem præcepit manducandam, & sanguinem bibendum, si vitam vellemus

habere in nobis ipsis insinuauit, quòd sacramentum erat institutum corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita quòd nisi spiritualiter manducauerimus, & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda & in sacramento continenda: non haberemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quòd de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistiæ sacramentum.

¶ Accedit ad hæc quòd Ioannes Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab aliis Euangelistis explicata) tractans coenam Domini, nihil de sacramento eucharistiæ scripsit: quia sacramentalem usum alij Euangelistæ expresserant, spirituales autem cum illius effectu, ipse hic descripsit: dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannes habuisset, non tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendū actus manducandi & bibendi, ad declarandū vtrunq; coire in vnū in presenti (scilicet manere in Christo, & econuerso) ad declarandū effectum perpetuum vtriusque vitam æternam, ad declarandam vtriusque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præse ferunt, quòd de manducatione & potatione spirituali non solum mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

¶ Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facile potes, erudite lector, quòd licet verum sit & quòd de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quòd non de manducatione sacramentali est sermo in capite sexto Ioannis: non tamen verum est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem spirituales sacramenti eucharistiæ. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quòd Dominus Ioannis 6. dicens, Caro non prodest quicquam, nullo modo exclusit ab eucharistiæ sacramento corporis sui veram & spirituales manducationem.

S E C V N D V M caput est, quòd Dominus Ioannis quoque 6. dicens, Caro non prodest quicquam, exclusit à sacramento Eucharistiæ veram suam carnem: quia sensus proprius est, Caro comesta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quòd Iudæis quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Dominus dixit, Caro non prodest quicquam. Ex hoc enim, quòd quæstio & sermo de manducatione erat, consequens est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro non prodest quicquam: quòd est dicere, Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quòd caro in hoc sacramento non comedatur, quòd nulla fit in hoc sacramento caro (vt pote quæ nihil prodest) nulla debet in hoc sacramento de carne quæstio esse: quia caro non prodest quicquam.

C I R C A H O C C A P V T, quia pro fundamento firmissimo totius erroris assumitur, & millies repetitur, aduerte primò non esse naturalem sensum literæ Caro non prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expressè contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodèque contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Non solum ergo contra sensum, sed contra verba Domini est glossa ista, Caro comesta non prodest quicquam. At si quispiam excuset glossam dicendo, quòd mens glossatoris est nõ de comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare, habes tunc intentum: quia verba Domini sic glossata non excludunt carnem Christi ab hoc sacramento, quoniam ecclesia non docet carnem Christi carnaliter manducari in hoc sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur à sacramento, optimè excluditur: sed non potest propterea inferri, Ergo vera Christi caro excluditur à sacramento: quia caro Christi vera spiritualiter concludenda est in hoc sacramento: & comesta spiritualiter in hoc sacramento, dat vitam æternam. Et vsque adeo spirituali comestione hoc tribuimus, vt fateamur, quòd quantumcunque caro Christi sumatur in sacramento nisi spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

¶ Aduerte secundo, quòd germanus sensus dupliciter potest explicari: & vtroque modo in vnam & eandem veritatis sententiam redit. Vbi nota, quòd Christus non loquitur in istis verbis plus de carne sua, quàm de aliena, sed simpliciter absolutè de carne: non enim dicit, Caro mea non prodest quicquam, sed Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, è regione distinguendo carnem à spiritu: vt contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam proculdubio ad viuificandum. ¶ Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola non prodest quicquam: ita quòd ly sola excludat spiritum. Ac si dictum sit, Caro sine spiritu nõ prodest quicquam ad vitam æternam, quia spiritus est qui viuificat. Et hæc glossa fundatur, tñ super verbū, Caro, absolutè, placitè: stat enim carnem simpliciter & absolutè sine spiritu: nihil cõferre ad vitam

vitam æternam. Tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc glossa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitam æternam manducata, modo aperitur, quòd sine spiritu nihil prodest ad vitam æternam. Et verè sic est, quia caro Christi quantum cunque cruxifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directè respondetur, quòd non de sola carne fuit sermo, quum dictum est, caro mea verè est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquam ad vitam æternam: sed de carne comitata spiritu: quia Spiritus est qui viuificat: vt sic intelligere possent, quòd eius caro quidem esset manducanda, sed Spiritu interueniente, sed Spiritu faciente manducationem: nam efficiente Spiritu manducationem carnis meæ erit quòd dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

¶ Alter modus est, quòd caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, & significat cibum carnalè. Ita quòd sensus est, Cibus carnalis non prodest quicquã. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: quia scilicet de carne absolutè, non de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquã, & caro distinguitur contra spiritum: & ubi de manducatione est sermo, & dicitur, spiritus est qui viuificat caro non prodest quicquam: sensus est, quòd carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui viuificat. Et hoc directè respondet quæstioni Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum? Præsupponebant carnem, & quærebant modum. respondet Dominus quòd modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

¶ Quòd enim in Scriptura sacra caro sumatur quandoque non pro substantia carnis sed pro officiis carnalibus, patet in Apostolo primè ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Constat enim quòd non excluditur à regno Dei substantia carnis & sanguinis (Quoniã resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quòd autem in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euagèlico contextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de substantia carnis suæ, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hinc enim clarè patet, quòd substantia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, & viuificat: vt pote dans vitam æternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam. Quòd autem de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tum ex eo, quòd Iudæis carnaliter quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum, directè respondetur, quòd caro, id est carnalis cibus prodest quicquã, sed spiritualis cibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere non possent quòd quum dictum est, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & Caro mea verè est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemam alloquens Dominus de generatione spirituali, postquam dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiuxit ad excludendam generationem carnalem: Quòd natum est ex carne caro est: & quòd natum est ex Spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum: dixit, spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: significans quòd cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vnico verbo vtunque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

¶ Ex his omnibus habes erudite lector, quòd licet verum sit, quòd de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamen est, quòd loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne, vt cibo carnali. Falsum quoque est, quòd per hæc verba excludatur ab Eucharistia vera Christi caro. Et si proteruos ex euangelicis verbis vis conuincere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, profit ad vitam æternam: si prodest, ergo vera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, quòd Dominus dicit, Caro non prodest quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata profit, si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quòd Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quòd falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

TERTIVM caput est, quòd Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam confessionem Berengarij, de consecratione, distinctione secunda. Ego Berengarij.

CIRCA Hoc caput constat falsissimum esse, quòd theologo dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter su-

mi: quoniam & spiritualiter & non percipiendo (sive sensu, sive intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in eucharistia: sacramentaliter autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

¶ Verba autem confessionis Berengarij ex ratione dicendi interpretanda sunt. Quia enim Berengarius errorem, quem iste suscitare conatur, secutus est, (scilicet quòd in sacramento Caro Christi erat sicut in signo tantum, & ecclesia catholica fatetur carnem Christi non solum significari, sed contineri in hoc sacramento) ideo Patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris, quòd confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibiliter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus conteri: vt intelligerent Christiani per hæc verba, quòd fideles sumendo eucharistiam, sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumunt etiam speciem continentem carnem Christi, quòd hæretici isti negant & impugnant. Et non intelligebant Patres, nec volebant intelligi, quòd caro Christi in seipsa sentitur, tangitur, conteritur dentibus, hoc enim nec somniant Christi fideles. Tota itaque differentia in hoc consistit, quòd qui prius confitebatur Christum manducari in signo tantum, coactus est à fide catholica confiteri carnem Christi manducari non solum in signo, sed in continente sacramento eucharistia. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falsum, sed verè estimant Theologi Fidem venire homini iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

QUARTVM caput est, quasi theologi errent in duobus. Primo quòd putant fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo, quòd fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quòd sentit, aut videt.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, quòd theologo dicant primum: quoniam cum Paulo Apostolo ad Ephe. 2. fatentur fidem donum Dei esse, quòd quia non confertur inuito: sed volenti, sed disposito ad illud voluntaria electione Christianitatis, ideo dispositiue verificatur fidem pendere ex hominis electione. ¶ Secundum autem dictum nosti posse bene & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidem extendi ad res sensatas tanquam ad res creditas, falsum esset: constat enim, quòd quæ creduntur, non sentiuntur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi fidem extendi ad sensibilia, nam fatentur cum Paulo ad Heb. 11. quòd fides est eorum quæ non apparent. Si autè intelligitur, quòd fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optimè dicitur, & pessimè reprehenditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerum sensibilibus cum rebus insensibilibus: ac per hoc quum oporteat credere coniunctionem rei sensibilis cum re insensibili, necesse est tu ne fidem extendi ad rem sensibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quòd dicimus in mysterio incarnationis: Fide credimus, quòd Verbum caro factum est, & consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista coniunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quòd si videremus Christum hic præsentem, non crederemus carnem, quam videremus, sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum Deitate. Vnde habes clarè, quòd qui negat fidem sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autem est in proposito: quoniam non credimus, sed videmus species sacramenti eucharistia, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quòd coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur, & videtur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quòd sibynuicem minime aduersantur hæc, in eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

QUINTVM Caput est, quòd simul stare non possunt hæc duo, in sacramento eucharistia esse verum Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus aded à se distant, vt neutrum possit alterum esse: & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quàm dicere spiritum esse corpus, & e conuerso.

CIRCA Hoc caput, quia ridiculum est argumentum, manifestè videre potes, prudens lector, quòd digreditur à re ad modum rei. Nullus ita insanit, vt dicat spiritum esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modum essendi spirituale in hoc sacramento: quia est quidè in sacramento verum corpus, sed non per modum corporis in sacramento existit, per modum quidè corporis existit in celo, in sacramento autè non existit per modum corporis: non enim existit occupado locum, sed spirituali modo incòprehensio ab intellectu humano, sicut etiã incòprehensus est modus vnionis verbi Dei ad humanitatè assumptã: sicut etiã incòprehensus est modus, quo vnus Deus est trinus in personis. Credimus enim hæc omnia, quamuis nõ cognoscamus illa. Et similiter manducatur verum Christi corpus in sacramento, sed nõ corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictum, quòd manducatio corporalis non

masficat Christi corpus, quamuis conterat sacramentales species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritalis manducatio, quæ per animam fit, ad Christi carnem, in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPUT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistia.

EXTVM caput est, quod Theologi docuerunt, vt non cogitent Christiani in mysteriis eucharistia, vt eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA Hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, vt sufficiat eis credere tã ea quæ sunt trinitatis, quàm ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiora te ne quæsieris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti eucharistia. Hæc de sexto.

CAPUT VII.

Quomodo catholicè sint exponenda verba ipsa forma Eucharistia.

EPTIMVM caput est, quod in verbis consecrationis, Hoc est corpus meum: verbum, est, nõ est intelligendum secundum propriam significationem: sed vsurpatur extra propriam significationem, ita vt sumatur Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meum.

Vnde corpus Christi nõ est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primũ q̄ in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, significat: vt patet Gen. 41. & Matt. 13. & Luc. 8. Secũdo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis cõsecrationis Est, pro, Si significat: quia oportet alterum duorũ dicere: aut q̄ Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquã, q̄ est impium: aut q̄ Est, sumitur pro, Significat. Et patet sequela: quia si Est sumitur propriè, esset in hoc sacramento vera Christi caro utilis ad vitam æternam: & sic falsum dixisset Christus, Caro non prodest quicquam. Tertio assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quarto assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat. Quadrant enim quod dominus dixit, Hoc facite in mei commemorationem. Quadrant quod Paulus dixit: Quotiescumque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrant quod in primitiua ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuentu Christianorum in ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura sacra vsurpari quandoq; Est, pro, significat, verum dicitur: sed in hoc erratur: quod non discernitur diuersus loquendi modus. Scriptura siquidem quandoq; loquitur metaphorice. & quandoque propriè. Et quum sermones sunt metaphoricè, tunc Est æquiualeat ad Significat: puta, Petra autè erat Christus, Ego sum vitis vera, Ego sum ostiũ, & similia. In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendũ esse, Est, erat, sum, fui, non secundum proprietatem, sed secundum similitudinem. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: vt patet intuenti. Quum autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatẽ Scriptura loquitur, nunquã Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriam significationem, sed secundum proprietatem suæ significationis intelligitur. In proposito autè constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinariè, sed de verò & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum: vt etiam ipsi aduersarij consententur. Erratur ergo vsurpando hic est, pro, Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphoricis & parabolicis Est vsurpatur, pro, significat.

Quum autem secundò affertur ratio, quia caro non prodest quicquam, ampliore instructione non eget. Monstratum siquidem est in secundo capite, quod per illa verba, Caro non prodest quicquam, Dominus nihil aliud significat, nisi quod caro sola, seu carnaliscibus, non prodest quicquam ad vitam æternam. Cum qua veritate optimè quadrat hæc etiam veritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

Quum verò tertio loco affertur ratio ex parte fidei, dicendo, quod quicquid est, corpus nullo pacto spectat ad fidem: mirũ est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenum est symbolum fidei, quod credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, quod ascendit in cælum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt: Quomodo ergo dicitur, quod ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

Quum demum quartò affertur, quod omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte venenum. Verum siquidem est, quod sacramentum hoc est memoria recordatiõque mortis Christi: imò

quod plus est, quod est signũ corporis Christi. Scis enim plenis buccis Theologos in quarto sententia sonare, quod species sacramentalis est signum geminæ rei: scilicet corporis Christi naturalis, vt rei contentæ & significatæ, & corporis Christi mystici, vt rei non contentæ, sed significatæ. Hæc enim omnia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoriæ & huiusmodi, infert negationem carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, quod in sacramento hoc sint ambo, signum scilicet, & signatum: quæ tamen constat verissimè stare simul: sed iste homo ex veritate non integra excludit aliam veritatem. Et per hoc patet, quod conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmant quod verum est: sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

Vbi etiam libet intueri, quod cõuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, quod non erat conuentus ad gratiarum actionem tantum, ad panem significatiuum tantum, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Non diludicans corpus domini, si ad signum tantum corporis Domini conuenirent sumendum, nõ esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumens: quia constat non esse reum corporis & sanguinis Dñi, qui indignè pacè in ecclesia sumit, qui panè benedictũ (vt in multis ecclesiis fit) comedit, qui diuini interest officii, vt Christianus. Et tamen ad hæc omnia conuenientes in ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticum: vt pote Christianos: sicut apud istos hæreticos conuenientes ad cœnam Domini, profitentur se esse de corpore Christi mystico. Vnde ex ipsa Apostoli doctrina circa illũ conuentũ, docemur conuentum ad cœnam Dñi plus importare, quàm ad panè significatiuum: dum instruimur, q̄ reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indignè sumit. Quærat ab istis, quibus verbis debuisset vti Apostolus ad significandum verum Christi corpus, si hæc nõ sufficient: quibus verbis Christus vti debuit, si illa non sufficient, Hoc est corpus meum? Cõfunde demũ istos, quæredo ab eis, Si hæc Christi & Pauli verba nõ sat sunt ad docendũ verũ Christi corpus esse in sacramento eucharistia, dicite, quæso vos, quibus verbis vtendũ erat, vt exprimeretur verũ Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meum) propriè, imò propriissimè significantia substantiam demonstratam sub accidentibus panis esse corpus Christi, non sufficient: si locutio secundum proprietatem sermonis non sufficit, nullus sermo sufficit. Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circumlocutione vsus fuisset, minor inueniretur certitudo, minor inueniretur veritatis explicatio: omnis enim sermo alius à proprio, minor est proprio. Dicite, quæso, quibus verbis Paulus manducationem sacramentalem veri Christi corporis debet explicare, dicendo, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit, non diudicans corpus Domini, explicãdo, Reus erit corporis & sanguinis Domini, non explicauit? Hæc enim tam clarè significant, vt clarius explicari nequeat. Reus, inquit, erit corporis & sanguinis: non signi corporis, aut sanguinis. Erubescat ergo.

CIRCA claram intelligentiam verborum consecrationis, Hoc est corpus meum, recolito primò, quod verba hæc sortiuntur veritatem suam in fine prolationis, & non antè. Et hoc non est proprium huic locutioni, sed est commune ei & omnibus locutionibus enuntiativis. Et ratio est, quia veritas locutionis enuntiativæ comitatur significationem eius: constat enim quod non prius locutio enuntiativa est vera, quàm significet: ac per hoc antequam habeat completam significationem, nec est vera, nec falsa. Constat quoque, quod vsque ad finem prolationis non completur significatio orationis: & consequenter non est vera nec falsa ante finem prolationis. Et hinc est, q̄ si sacerdos non finiret verba hæc non solum significant verum, sed etiam efficiunt veritatem, quam significant. Significant enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimum prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdotem affirmare, hoc est corpus meum) efficiuntq; hoc esse corpus Christi. Et significationem quidem verba ipsa sonant (efficientiam autem exercere fides Christiana consistit: credimus enim verba hæc esse conuersiua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige cõsequenter, verificari in fine prolationis horum verborum duo simul, scilicet esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi. Nam significationi verè respondet esse, id est hoc esse corpus Christi: vel autem efficaciter respondet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quod simul & semel in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quis philosophia naturalis expertus mirabile reputet aliquid simul in eodem instanti fieri, & esse, habes in prõptu canonem philosophicum de efficientiis instantaneis, quibus idem simul in eodem instanti fit & est tale: vt patet de aère, qui instantanea illuminatione simul in vno instanti & fit, & est diaphanus actus.

HIS præmissis patet primò, quod in istis verbis, Hoc est corpus meum, pronomen Hoc, neque demonstrat panem, neque demonstrat corpus Christi: quia demonstrationi panis repugnat veritas essendi: nõ sensus esset, hoc, id est, iste panis, est corpus meum: quod constat esse falsum.

falsissimum: nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quoniam nunquam panis est corpus Christi. Quamvis enim sacramento confecto, & ipso durate, verum sit, quod id quod fuit panis, est corpus Christi, nunquam tamen verum est quod panis est corpus Christi. Demonstrationi autem corporis Christi repugnat verum fieri, seu veritas efficientiae: quoniam corpus Christi non fit corpus Christi. Si enim pronomen, hoc demonstraret corpus Christi esset sensus, Hoc id est, corpus meum, est corpus meum: quod constat non fieri per haec verba, sed esse verissimum ante ista verba prolata. Verè ergo significationi verborum repugnat, quod pronomen, Hoc, demonstrat panem: quia panis nunquam est corpus Christi. Et verè efficientiae eorundem verborum repugnat, quod pronomen, hoc, demonstrat corpus Christi: quia corpus Christi non fit corpus Christi, non conuertitur in corpus Christi. Oportet igitur per pronomen, hoc, demonstrari id quod congruit utrique, scilicet & esse & fieri: ut illud demonstratum simul & semel & fiat & fit corpus Christi. Quod (ut patet in Patribus doctis) est indiuidua substantia absque determinatione naturae tam panis quam corporis Christi. Nec hoc voluntarie asserunt: sed quia pronomen, hoc, est demonstratiuum substantiae, proculdubio singularis, ideo affirmat demonstrari substantiam indiuiduam. Et quia non plus exigit vis pronominis (quam etiam apud grammaticos significet substantiam sine qualitate: id est, sine determinatione naturae) & huiusmodi demonstratio quadrat tam respectu fieri, quam respectu esse: ideo concludunt quod pronomen hoc, in his verbis demonstrat substantiam, quae sub illis est accidentibus, non explicando naturam panis aut corporis Christi. Quadrare autem hanc demonstrationem tam ad fieri, quam ad esse, clarissime patet. Nam per haec verba in fine prolationis substantia contenta sub his accidentibus fit corpus Christi: & rursus verissimum est in fine prolationis, quod substantia contenta sub his accidentibus est corpus Christi. Vbi manifestè videre potes iuxta hunc sensum verificari & veram significationem verborum, & eorundem veram efficientiam: quia per haec verba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est haec substantia, est corpus meum) haec substantia fit, & est corpus Christi. Ampliato & magnificato haec, eo quod nulla in hoc sensu interuenit extorsio, nulla improprietas, nulla mendicitas, sed sinitur infra proprietatem verborum & fidei Christianae confessionem. Haec de septimo.

CAPITULUM VIII.

Quomodo falsum non sit, sed verum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistiae.

CTAVVM caput est, quod falsa est fides sacramentum hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra delet peccata.

CIRCA hoc caput errorem facile deprehendes, si vim rationis inspicias. Ex hoc enim, quod sola mors Christi nostra delet peccata, non sequitur. Ergo applicatio mortis Christi ad nos non delet peccata. Sicut nanque ex hoc, quod solus artifex facit sphaeram, non excluduntur instrumenta artificis, quibus sphaeram operatur: ita ex hoc, quod sola mors Christi delet nostra peccata, non excluduntur sacramenta ecclesiae, quae sunt instrumenta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum. Si enim ex hoc, quod sola mors Christi delet nostra peccata, excluderentur sacramenta, Baptismus quoque excludit a deleatione peccatorum. Et sicut secundum veritatem non excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur a deleatione peccatorum. Nihil ergo valet inducta ratio. Haec de octavo.

CAPITULUM IX.

Quomodo eucharistiae sacramentum sit sacrificium, & in missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis.

ONVM caput est, Falsa est fides tenens, quod Eucharistiae sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in aeternum: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebraeos. 10. Vna enim sanctificatione consummauit in aeternum sanctificatos. Et nono, Per proprium sanguinem introiit semel in Sancta, aeterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in eucharistia, nam Christus non offertur in sacrificium nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Hebraeos. 9. dicentis, neque ut saepe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, quod existimatur sacrificium altaris esse diuersum sacrificium à sacrificio quod obtulit Christus in cruce: quum tamè in veritate sit illud met, sicut est illud met corpus Christi, & ille met sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in caelo modo. Differentia autem est in modo offerendi: quia tunc oblatum est corporaliter, modo offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quam significatam in sacrificio hoc. Quod dicitur quia si ad species sacramentales refertur, oblatio corporalis & sen-

sibilis manifestè est. Nec propterea spiritualis haec oblatio fit, quod insufficientis fuerit sacrificium Christi, sed ut in sacris mysteriis Christus eiusque sacrificium iugiter recolatur, iuxta Christi mandatum Hoc facite in mei commemorationem. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebraeos ad aequiuocum asserri, quoniam Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quam fatemur esse veram & sufficientissimam in aeternum, quum autem de Eucharistiae sacrificio est sermo ad spiritualem oblationem Christi transitur. Et bene nota, quod non dicimus spirituale corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

Et haec erudite lector intellige spectando ad rem contentam in hoc sacrificio, corpus scilicet & sanguinem Christi: nam si ad mortem Christi sacrificium altaris referatur signum tantum, & non res inuenitur: nam neque mors Christi neque status mortis Christi est secundum se: sed Christus vivit, & regnat in caelo, & consequenter in sacrificio hoc non continetur sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterum duo: Christus in hoc sacrificio significatur, & continetur: mors vero eius significatur quidem sed non continetur. Vnde non oportet, & quoties hoc sacrificium offertur, verificare, quod Christus moritur, sicut oportet verificare quod Christus in eo continetur: in eo offertur, in eo tanquam res exiens contenta & oblata. Significatur autem Christi mors hoc sacrificio non solum quia verba consecrationis illam explicant, (dicendo, Qui pro vobis, & pro multis effundetur,) sed etiam quia sanguis seorsum à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem realem sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

Quum autem obicitur, sacrificium altaris non esse institutum à Christo neque ab Apostolis, aduerte, quod ex verbis Pauli Apostoli in epistola ad Corinthios prima, colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in vso non solum ut sacramentum, sed ut sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &cetera. Ex hoc enim, Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequam scriberet eis primam Epistolam, quod accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterum est, quod multa Apostoli tradiderunt ecclesiis seruanda, quae tradita fuisse ab Apostolis non est scriptum in sacrae Scripturae libris. Ecce vides hic quod nisi subsecuta fuisset haec epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quod accepit à Domino de Eucharistia, & tamen in rei veritate ipse tradiderat Corinthiis ante Epistolam doctrinam eucharistiae, quam acceperat à Domino: ut ipse testatur. Alterum est, quod id quod acceperat à Domino, tradiderat Corinthiis de Eucharistia, est illud, cuius in praecedenti capitulo meminerat tanquam ritus iam in ecclesia Corinthiorum vsitati, dicendo, Fugite ab idolorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis, quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis & vnum corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. videre Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Quid ergo, dico quod idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? sed quod quae immolant Gentes, daemones immolant, & non Deo, nolo autem vos socios fieri daemoniorum, non potestis calicem Domini bibere, & calicem daemoniorum, non potestis mensam Domini participes esse, & mensam daemoniorum. In quibus verbis, in quo textu & contextu clarissime patet, quod Apostolus supponit ritum ecclesiae, qui tunc, & nunc seruatur: scilicet quod sumentes eucharistiam, sumunt de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quod sumunt de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios ut fugiant culturam idolorum, afferens ex veteris ritu legis, quod edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentes daemones immolantes, mensam daemoniorum sunt participes, & cetera. Habes ergo ex hoc singulari textu, quod calix & panis Domini tempore Apostolorum in sacrificij vsu erant: nisi quis adeò desipiat, ut impertinenter haec omnia ab Apostolo tam accuratè allata patet. Et hic textus iunctus ei, quod dixit apostolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, sufficit ad testimonium prohibendum quod Christus instituit non solum hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quod Apostoli docti à Christo tradiderunt ecclesiae hoc sacrificium.

Si extra sacram scripturam aliis scriptoribus credendum est, inuenimus Iac. fratrem domini missae celebrationem addidisse, ut sexta synodus refert de conse. di. 1. ca. Iacobus. Inuenitur tempore Telesphori Papae (qui VII. computatur papa à B. Petro) missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: ut patet de conse. di. 1. c. nocte. Nota hic, non institutionem sed testimonium sextae synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa missam: quia non Romanus pontifex, non Latina ecclesia, sed Graeca, sed Orientalis tempore Agathonis papae, & constantini Iunioris Imp. Constantinopoli congregata centum quinquaginta Patrum, testatur missam à Iacobo Apost. ordinatam: si vnus historicus scriptoris testimonio creditur, certè indubia debetur fides centum quinquaginta Patrum testimonio. Taceo quod etiam ut dictum est tempore Telesphori.

305

Iesphori papæ qui octauus à beato Petro papa recensetur (quando ecclesia Romana nullo temporali gloriabatur imperio, sed triumpho martyrum) inuenitur sacrificium missæ in nocte natalis Domini offerendum: vt patet de consec. di. 1. ca. nocte. Et si gestis martyrii autenticis apud ecclesiam fides ab istis datur, habes ante Constantini tempora (quum ecclesia Romana non gloria temporali, sed martyrio floret) sacrificium eucharistiæ viguisse: vt patet ex verbis Laurentij ad Sixtum: Quo Sacerdos sancte sine diacono properas? tu nunquam sine ministro sacrificium offerre consueueras. Ecce quod Sixtus sacrificium offerre conueuerat, proculdubio eucharistiæ. Vnde de se diacono subdit: Experire vtrum idoneum ministrum elegeris: cui comisit Dominici sanguinis dispensationem. ¶ Aduerte hic demum quod etiã si nihil esset scriptum, ipsa successiua traditio nõ vnus partis mundi, sed vniuersalis ecclesiæ toto orbe diffusa sufficiens testimonium præberet sacrificium hoc institutum esse a Christo & traditum ab Apostolis, vt patet ex eo, quod auctoritas ecclesiæ sufficit ad maiora. Ex autoritate siquidẽ ecclesiæ habemus omnes libros sacræ Scripturæ: nam Euangeliũ Ioannis nescire magis, quam Bartholomei nisi me autoritas ecclesiæ admoneat: & sic de alijs. Si sacrificium hoc Latina tantum ecclesia haberet, aut de nouo in ecclesia Dei esset introductum, esset fortè locus suspicioni, quod adinuentio fuit Romana: sed vbi Græci, Latini, Barbari, &c. hoc semper habuerunt sine initio alicuius medijs temporis: etiam si Scripturæ testimonium deesset, sufficere deberet: quãtò ergo magis, cum tot scriptis testimonijs Hæc de nono.

C A P V T X.

Quomodo non sit idololatria, adorare sanctum Eucharistiæ sacramentum.

DE C I M V M Caput est, quod idololatria est adorare eucharistiæ sacramentum. Tum quia pura Christi humanitas non est adoranda. Tum quia solus Deus, quem nemo vidit vnquam, adorandus est, adorantes autem Eucharistiã, adorant quod vident. Tum quia non legitur, Apostolos adorasse eucharistiã in cœna.

C I R C A Hoc caput, facile patet error primæ rationis: quia in sacramento hoc nõ adoratur humanitas Christi pura, sed adoratur Christus verus Deus, & veram habens carnem assumptam. Et per hoc idẽ patet error secundæ rationis, quia non adoramus accidentia illa panis & vini, quæ videmus, sed Christum contentum sub accidentibus illis.

¶ Circa id verò quod tertio assertur: quia non legitur, Apostolos adorasse Eucharistiã in cœna, duo dicito. Primum, quod non legitur, eos adorasse Christum præsentem in cœna, quid mirũ si non legitur, adorasse sacramentum ipsius Christi? Si propterea q̄ non legitur, Apostolos Christum adorasse in cœna argumentum valet, ergo nec à nobis Christus est adorandus. Deinde dicito, non valere argumentum vniuersaliter: non legitur hoc factum ab Apostolis, ergo non est faciendum. Nusquam enim in sacra Scriptura legimus, eos condidisse symbolum fidei, & tamen fecerunt illud: nusquam enim legitur in sacra Scriptura approbasse eos Euangeliũ Lucæ & Marci, & tamen ab illis credimus approbatum. Hæc de decimo.

C A P V T X I.

Quod nullus vnquam Doctorem ac sanctorum verbis suis fœuet Christi corpus esse in eucharistiæ sacramento, vt in signo.

M D E C I M V M Caput est, q̄ Tertulianus, Augustinus, Origenes, Hilariusque fouet, quod in Eucharistiã corpus Christi est, vt in signo, &c.

C I R C A Hoc caput (in quo iste homo multa affert, quæ facile ab eradito quoq; ex supradictis comprobantur inutilia ad errorem istius) aduerte, quod autores iui vbi quandoque affirmant sacramentum esse figuram, aut signum coporis Christi, aut aliquid huiusmodi, vera dicunt: non tamen propterea negat cū hoc signo inueniri etiam rem signatam figuratam, & cõtentam Christi carnẽ. Ratione siquidem specierum sacramentalium appellauerunt, & appellant doctores sacramentum hoc signum, figuram, & id genus reliqua: non tamen propterea negant rem contentam sub tali signo.

Vbi etiam aduerte, quod sapienter sacri doctores frequentia sacramentorum postponunt virtutibus: quia virtutes sunt bona propria bonis hominibus, sacramenta verò communia sunt bonis & malis. Hæc de vndecimo.

C A P V T X I I.

Quòd non duæ, sed vna tantum sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistiæ sacramento.

V O D E C I M V M Caput est, quod si fides esset de Eucharistiã, essent duæ viæ salutis: vna fidei in Christum, altera fidei in sacramentum.

C I R C A Hoc caput scis, erudite lector, ridiculum esse. Non enim duæ sunt artes in aurifice, altera operãdi aurea, altera vtendi instrumentis ad faciendum aurea opera. Non sunt duæ fides: altera ad Christum, altera ad instrumenta Christi, quibus mediantibus nobis suam virtutem salutiferam applicat. Sacramenta

siquidem ecclesiæ instrumenta sunt Christi ad nostram salutem ab ipso instituta, Et qui fidem sacramentorũ negat, debeat ex Euangelio, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Hæc de 12. anno. 1525.

T R A C T A T V S T E R T I V S

de Missæ celebratione, in duas questiones diuisus.

Q V A E S T I O I.

Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes.

Q V A E R I T V R Vtrum sacerdos sumpta ablutione, licitè possit sumere reliquias Eucharistiæ, in calice vel extra remanentes. Et videtur quod non. Primò quia verè non est ieiunus ieiunio naturæ: quoniam sumpta ablutio vinum vel aqua est, quorum vtrunque soluit ieiunium naturæ.

¶ Secundò, Quia si hoc liceret, cum ita sit perfectè corpus Christi in qualibet particula relicta, sicut in tota hostia, pari ratione posset vnã aliam hostiam consecratã sumere: quod cõstat esse illicitum. Et rursus pari ratione posset aliam missam celebrare: quod nõ esse licitum, patet ex ritu ecclesiæ in nocte natalis Domini, &c.

¶ Tertio Si liceret sacerdoti post ablutionem sumere reliquias Eucharistiæ, liceret quoque communicantibus: sed hoc non licet, vt patet, ergo, &c.

C O N C L V S I O.

Sumpta ablutione potest sacerdos sumere Eucharistiæ reliquias in calice vel extra remanentes.

I N H A C dubitatiõe Scito primò diuersas esse opiniones. Quidam em̄ (de quorũ numero est Scotus in 4. sent. di. 8.) putat non licere post sumptã ablutionem reliquias Eucharistiæ sumere propter primam rationem: quidem autem sentiunt oppositum.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior atq; ecclesiæ ritui conformior est, ideo declaranda firmandaq; est. Scito ergo, q̄ vnum (vt patet 1. Meta.) cū multipliciter dicatur, quantũ ad propositum spectat, dicitur dupliciter: scilicet simplicitate & perfectione. Quod nõ solum est verũ in rebus, sed in actibus: nõ solum aliqua res est vna simplicitate (vt albedo) & aliqua perfectione (vt calceus cõstans ex omnibus ad ipsũ requisitis) sed aliqua operatio est vna simplicitate, vt visio: & aliqua perfectione, vt prandere constans ex multis operatio-

nibus requisitis ad prædium: vt sumerere panem, carnem, vinũ, &c. Qui igitur examinant actus sacerdotis sacrificium offerentis & sumentis, secundũ naturam actũ simplicium, cogunt consequenter dicere, q̄ sumpta ablutione nõ possunt sacerdotes sumere reliquias.

¶ Qui autẽ actus sacerdotis secundum naturã actuum perfectorum constantiũ ex pluribus ad sui perfectionẽ, discutiunt, dicunt q̄ sicut oblatio corporis & sanguinis est vnũ perfectũ sacrificium, & sumptio eorundem sub speciebus panis & vini est vna perfecta refectio constans ex cibo & potu: ita tota sumptio eucharistiæ, reliquiarum, & ablutionis est vnus consummatus actus: ac per hoc reliquie tũc sumptæ ad eundem numero actũ perfectum spectant, nõ vt necessariò requisitæ ad integritatem illius, sed vt partes materiae.

¶ Quod autẽ actus sumptionis eucharistiæ & actus ablutionis, computari debeant, non tanquã diuersi simplices actus, sed pro vnico actu: ritus ecclesiæ cogit omnes confiteri, ex hoc, q̄ non saluari rectè aliter possunt difficultates accidentes in huiusmodi sumptionibus, & sic optimè saluant. In primis nõ potest aliter saluari, quomodo reliquia eucharistiæ adhæretes palato, vel dẽcibus, possint licitè post ablutionẽ deglutiri. Et patet ratio, quia sumptio cibi vel potus, quo ad ieiunium naturæ, & quo ad veram comestionem & potationem, non est absque deglutitione. Cũ igitur in casu hoc non sit ieiunus, quomodo hoc saluabis, nisi dicendo quod totum pro vnico actu computatur? Nec officit intento, si quis dicat, quod non est simile de reliquijs in calice, patena, & in ore: quia istæ sunt semel sumptæ, ille non. Nam satis est in proposito, quod oportet acceptari ab omnibus hoc, q̄ actus isti non iudicantur vt diuersi secundum se, sed cõputantur pro vnico, adhuc enim eucharistiã etiam tota remanente in ore, etiam ablutione sumpta, licitè sumitur absque dispensatione ieiunij nõ alia ratione, nisi quia totum pro vnico actu cõputatur. Nam si singuli actus seorsum acciperentur, non posset ille ieiunus eucharistiã verè sumere. id est deglutire: sumptio enim in ore sola, non est sumptio, sed inchoatio eius: quia non est comestio, neque potatio. Non potest quoq; deinde aliter saluari quomodo in parasceue, quando hostiæ pars in vino posita remaneret in calice, sumpto vino, sumi à ieiuno rectè potest, nisi totũ pro vnico actu cõputatã. Postcũ enim simplices actus iam nõ ieiunus sumeret. Nõ potest quoq; saluari, quomodo distinctis haustibus sumpta etiam prima ablutione, licitè sumitur à non ieiuno (quod tamen oportet) nisi totum pro vnico actu computatũ. Quod autem oporteat primam

ablutionem, si statim sumitur, sumi à non ieiuno, ex eo patet, quod statim adhuc est ibi verus sanguis Christi. Cũ enim semper in calice maneat aliquid humiditatis post sumptum sanguinem: & illud non

80

non sit sine subiecto, si vinum fuisset, proculdubio retinet adhuc vini speciem: & cum non tam citò corruptatur, restat vt in secundo haustu sanguis Christi adhuc sumatur mixtus vino: qui non nisi à ieiuno sumendus est, sicut nec pars hostiæ mixta vino, &c. Non potest quoq; aliter reddi ratio, quare liceat ablutione sanguini mixtâ statim duobus haustibus sumere, & particulam hostiæ post primum haustum in calice remanente oporteat relinquere quare enim magis licet sanguinis reliquias vino mixtas, quàm hostiæ post primum ablutionis haustu sumere? Non potest quoq; aliter saluari differentia in præfatis casibus inter hominè sumpta ablutione, & hominè, qui prius tantùdem bibisset. Et tamen qui bibisset, ab omnibus iudicatur inhabilis ad sumendas etiam reliquias: hic autem, qui ablutionem sumpsit, in omnibus prædictis casibus absque dispensatione excusatur. Nec hoc est aliunde, quàm ex hoc, quòd absolutio non computatur contra reliquias.

¶ Quòd verò reliquias eucharistiæ vt partes materiæ se habeant, ex ritu ecclesiæ, & ratione apparet. Ex ritu quidem: quia non dicitur bis communicare, qui post sumptam hostiam sacram particulas reliquias sumit, etiam si credens se nihil amplius accepturum, adoratum iuit ante ablutionem: vt in religione fit. Et tamen si aliam hostiam sumeret, quantumcunque ieiunus, iterum communicaret, nisi fortè vt reliquias communionis susciperet: quòd confirmaret intètum: quia scilicet ratio reliquiarum haberetur. Ex ratione autem: quia sicut in aliis rebus duplices assignantur partes, scilicet speciei & materiæ, ita in eucharistia vt partes speciei sunt species sacramentales panis & vini: hæc enim in diffinitione cadunt: vt partes verò materiæ sunt particule specierum panis & vini: quæ etsi in diffinitione non ponentur, sicut nec semicirculus in diffinitione circuli, ad integritatem tamen materiæ spectant. Vnde quamuis eucharistiæ sacrificium sumpta hostia & sanguine, perfectum sit essentialiter, adhuc tamen perficiendum restat quo ad partes materiæ: quæ reliquias sunt. Et quoniam ablutio necessario immiscetur his partibus, ideo sumptio ablutionis & partium huiusmodi pro vnico actu rationabiliter computantur.

¶ Ex prædictis igitur, tu studiosè collige quid est in hac difficultate, super quòd rationes fundari & difficultates solui possint: & est quòd sumptio reliquiarum eucharistiæ & ablutionis earum pro vnico actu computantur. Oportet enim hæc duo simul concurrere: scilicet rationem reliquiarum, & rationem ablutionis earum ad hoc, vt ad vnum spectent actum: propter quòd non est idem iudicium de alia hostia, & de reliquiis, nec de potatione præcedente & de ablutione: nec de ablutione quam pro reuerentia sumunt communicantes sub specie panis, & ablutione sacerdotali: quoniam ista est ablutio reliquiarum extrà manentiũ, illa non, sed aut pro intus tantum manentibus, vt pro reuerentia. Et quoniam ablutio sacerdotalis non est ablutio specierum sanguinis tantum, sed corporis: idcirco reliquias corporis & sanguinis post sumi possunt. Et quoniam particula hostiæ remanentes in patena vel corporali de numero reliquiarum sunt, quamuis non abluta, sumi sicut abluta possunt alioquin particula hostiæ ex stridore frigoris fortè parietibus interioribus calicis inhærens non abluta sumi nõ posset cum ablutis: quòd est ridiculum. Ex quo enim saluatur ratio tam reliquiarum quàm ablutionis reliquiarum, quamuis non omnes sint actu abluta, omnium sumptio pro eodem actu computatur, &c.

EX HIS PATET responsio ad obiecta. Nã ad primũ dicitur, quòd ieiunium naturæ debet præcedere totum actum sumptionis sacramenti, & nõ singulas eius partes, &c. reputatur enim ieiunus totum sumere, qui ieiunus cepit: vt dictum est.

¶ Ad secundum patet responsio: quia licet quo ad rem sacramenti: scilicet corpus & sanguinem Christi idè sit de toto & partibus iudicium: non tamen quo ad species ipsas: quæ sunt sacramentum tantum, vt ritus ecclesiæ conuincit.

¶ Ad tertium autem dicitur, quòd communicans statim vt ablutionem reuerentialem acceperit, refectione suam compleuit. Nec est amplius de numero discumbentium: vnde est mirum, si non potest sumere reliquias. Sacerdos autem qui ablutionibus reliquiarum sumendis vacat, ad huc est in actu refectionis: propter quòd nõ est mirum scilicet sibi reliquias sumere. Et simile est iudicium de sumentibus particulas hostiarum sacrarum in vino calicis: potest enim post primum haustum remanentes reliquias secundo & tertio haustu sumere, & hærentem sacerdotis digitis particulam sugere: quandiu sumendis vacat reliquiis & ablutioni earum. Et hæc dicta sufficiant. Pisis die 20. Nouembris, 1509.

Q V A E S T I O I I.

Vtrum sacerdos celebrans pro pluribus, satisfaciat pro singulis.

Q V A E R I T V R, Vtrum sacerdos obligatus ad celebrandum pro aliquo, & accipiens elemosynã ab altero vt celebret pro eo, satisfaciat dicendo vnam tantum missam pro vtroque.

¶ Et videtur quòd non. Primò, quia effectus missæ, pro quo habendo missa petitur & promittitur, est finitus. Finitum autem diuisum, minus habetur à singulis, quàm si totum haberetur ab vno.

Quicquid igitur datur secundò, adimitur à primo, & sic neutri satisficit. Assumptum: scilicet quòd effectus missæ fit finitus, probatur ex eo, quòd pro eodem dicuntur plures missæ.

¶ Præterea, Cum idem sit iudicium de duobus & de valde multis, imò de omnibus, si potest missa promissa vni satisficere pro altero, satisfactiua ergo est pro omnibus: & sic ecclesia non bene instituit missas pro aliquibus determinate, sed debuit omnes pro omnibus offerre: vt bonum commune sine detrimento particularium procuraret, communis mater omnium.

10 ¶ Præterea, Si satisfacit hic sacerdos vnica missa pro pluribus, par ratione satisfaciet etiam vnica missa pro quatuor missis promissis eidem, accepta ab illo elemosyna pro quatuor missis. Hac autè constat esse falsa: damnaretur enim ab ecclesia, qui vnica missa dixisset se satisfecisse pro missis beati Gregorij, quæ sunt triginta: ergo, &c.

IN OPPOSITVM est: quia virtus missæ est infinita: quia est virtus Iesu Christi in seipso. Infinitum autem potest quibuscunque applicari, & ab eis participari absque vllò singulorum damno: ergo, & cætera.

C O N C L V S I O.

20 *Sacerdos suscipiens elemosynam, vt pro aliquo celebret, se accipiat à pluribus elemosynam, pro omnibus satisfacit, iuxta illorum deuotionem.*

IN HAC quæstione, quia missa continet duo: scilicet orationem & sacrificium eucharistiæ, primò de sacrificio (quòd est præcipuum in missa) deinde de oratione dicendũ est. Rursus, quia effectus vtriusque est multiplex: scilicet meritum, impetratio & satisfactio, sigillatim definiendum est. Rursus, quia effectus dupliciter oritur, scilicet ex opere operato, & ex opere operante, vt perfecta habeatur de quæsito notitia, singularis exanimatis decernetur quid simpliciter respondendum sit quæsito.

30 ¶ Sacrificium igitur missæ dicitur duo. Est nanque sacramentum & sacrificium: & in quantum sacramentum, non est ad propositum: quia effectus eius est respectu sumentis tantum. In quantum verò sacrificium est ad propositum, & distinguitur ex parte operis operantis, & ex parte operis operati. Et sumptum hoc sacrificium secundum opus operatũ consideratur dupliciter, scilicet secundum seipsum absolute: & secundum seipsum applicatũ huic: si enim consideratur hoc sacrificium secundum opus operatum absolute, sic est immolatio Iesu Christi, ita quòd res oblata est Iesus Christus. Et quantitas huius sacrificij est infinita, ita quòd est impetratiuum, meritorium, & satisfactiuum infinite: vnde effectus eius infinitus est sicut & passionis Christi: est enim Deo acceptius, quàm sint ex omni peccatores, &c. Veruntamen sicut infinitas effectus Christi crucifixi est secundum sufficientiam, & non secundum efficientiam, & secundum naturam causæ vniuersalis, indeterminata, scilicet & non determinata ad hunc aut illum: ita hoc sacrificium est ex sui ipsius natura infinitæ sufficientiæ, & indeterminatæ efficaciam. Et sicut efficacia passionis Christi determinatur ad hunc per hoc vel illud sacramentũ: ita efficacia huius sacrificij per hanc vel illam deuotionem.

40 Et quoniam deuotio pertinet ad applicationem sacrificij, ideo loquendo de effectu huius sacrificij ex solo opere operato secundum se patet nullum habere particularem effectum in quocunque homine, sed tantum in ordine ad Deum habet acceptibilitatem, gratiarum actiones, commemorationem, & si quid est huiusmodi. Vnde in hoc videtur cõmunis multorum error, quòd putant hoc sacrificium ex solo opere operato habere certum meritum, vel certam satisfactionem, quæ applicatur huic vel illi: hoc enim non esse verum, iam patet. Et confirmatur: quia cum ex opere operato sit infinita virtus, etiam in satisfaciendo non esset maior ratio ex se, quare magis tantam & non maiorem satisfactionem daret.

50 ¶ Si autem sumatur hoc sacrificium vt applicatum isti vel illi, sic effectus eius est finitus iuxta quantitatem deuotionis offerentium, vel eorum, pro quibus offertur: ita quòd quia in applicatione huius sacrificij duo sunt: scilicet applicatio ipsa ad hunc vel illum, & effectus particularis in hoc vel in illo, duo quoque actus concurrunt ad hanc determinationem: intentio, scilicet & deuotio: intentio enim applicat hoc sacrificium huic vel illi, deuotioni autem effectus responderet: vnde intentio propria est sacerdoti, deuotio autè cõmunis est ei & aliis. Vnde & in canone missæ sacerdos auctum intentionis applicatiuè huius sacrificij exercens, dicit, Tibi offerimus pro ecclesia tua sancta papa nostro, &c., & Memèto Domine famulorum famularumque, &c., & omnium circumstantium. Deinde actum deuotionis subiungit, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Hoc enim nõ solum ad circumstantes, sed alios refertur: ex his insinuans applicationem huius sacrificij non solum intentione, sed deuotione adiucta perficit: ita quòd quanta est horum deuotio, tanta applicatur eis ex illa infinitate satisfactio.

60 ¶ Et ratio est: quia in sacrificijs & oblationibus quantitas deuotionis magis pensatur, quàm quantitas rei oblata. Vt patet de vetulæ oblatione Luc. 21. & ex autoritate Greg. in homi. Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ, dicens, Non perpendit Deus quantum in eius sacrificio, sed ex quanto proferatur. Et quoniam ex parte rei oblata, est infinitas in hoc sacrificio, & per vnica deuotionem non exhauritur, nec mi-

Opus. Caiet.

K K

2

nuitur

nuitur, consequens est ut non solum pluribus, sed infinitis deuotionibus unicum sacrificium sufficienter respondeat, cuiuslibet certam pariendo satisfactionem. Nihil igitur adimitur alicui facienti pro se offerri hoc sacrificium, ex quantitate effectus huius sacrificij secundum se & applicati ad ipsum, ex hoc, quod alter procurat eandem pro se dici, nec econuerso: sed unicuique respondet tantundem, quantum si pro se solo diceretur: quia unicuique sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suae.

¶ Et confirmatur hoc ex ipso canone missae, in quo non solum generaliter pro ecclesia, pro principibus & omnibus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memento cogitantur, & omnibus circumstantibus offerri dicitur hoc sacrificium. Constat namque, quod non est determinatus numerus cogitandorum in Memento: & multo minus determinatus est numerus circumstantium: & quod nullus ex alterius consortio minus habet de effectu missae: & quod haec non referuntur ad orationem, sed sacrificium: quoniam ibi expresse dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quod non solum pro impetratione, sed pro satisfactione offertur quoniam expresse dicitur, pro redemptione animarum suarum: redemptio enim a malis est, & ut ipsum nomen testatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus redemit nos soluendo pretium Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tamen hic ne fallaris: putans ex hoc sequi, quod una missa tantum satisfacit si dicatur pro uno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis: quoniam non diximus, quod effectus huius sacramenti respondet intentioni, sed deuotioni. Non enim quantum intendo ex hoc sacrificio satisfacere tantum satisfacio, sed quantum deuotionem habeo, tantum, ex illo haurio. Vnde si ego offeres hoc sacrificium, habeo deuotionem tantam, quod ei respondet in hoc sacrificio satisfactio unius anni. & intendo celebrare pro satisfactione unius, ille releuabitur satisfactione unius anni. Si autem intendo satisfacere pro duobus aequaliter quilibet releuabitur pro medio anno tantum, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter etiam dico de satisfactione respondente deuotioni Martini, qui facit celebrari eandem missam, quod si pro uno fit, tota sortitur ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. Et similiter dico de quocumque aliis facientibus eandem missam celebrari. Semper enim satisfactio cuiuslibet deuotioni respondens est finita, & si ad plures per intentionem applicetur diuiditur, & minus a singulis participatur. Et sic verificatur theologorum sententia, dicentium effectum huius sacrificij finitum & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (ut patet ex dictis) non in ordine ad plurium deuotiones: sed utriusque participatum ab hac vel illa deuotione.

¶ Ex his ergo patet, quod missa rogata a pluribus, plus satisfacit, ceteris paribus, quam rogata a paucioribus: quia ex pluribus deuotionibus offertur: & similiter missa rogata, pro aliquibus, plus valet illis, quam si ex sola deuotione sacerdotis pro illis diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem etiam rogantium, hic non. Et ex hac doctrina (quam accepi ex tertia parte diuini Tho. q. 79. art. 1.) soluantur omnes difficultates accideres in hac materia, quoad valorem sacrificij. Hinc saluatur infinitas sacrificij secundum se, & finitas effectus in unoquoque, & autoritas doctorum & ritus ecclesiae in celebrando pro particulari, & maior fructus in uno, quam in pluribus & consuetudo tam offerentium pro una missa (ut in parochiis accidit) quam celebrantium pro pluribus petentibus eandem sine fraude, ut in solennitatibus accidit. Si autem consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius attenditur secundum quantitatem deuotionis offerentium. Sed quoniam ex hac parte non est quaestio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur missa (sola enim intentio sacerdotis applicatiua sacrificij) ad hunc, petitur & promittitur communiter) ideo pertransio.

ET AD SECUNDAM partem missae, quae est oratio, descendendo, dicendum occurrit, quod oratio cum sit actus religionis, cuius est cultum Deo exhibere (ut ex Secunda Secunda, q. 83. patet: per orationem enim mens ipsa Deo offertur: ut Dionysius, Gregorius, & S. Thome dicunt) ex proprio genere infra latitudinem sacrificij continetur: iuxta illud Osee ult. Reddemus vitalis laborum nostrorum. & ad Hebr. vlti. Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis semper Deo, id est fructum laborum confitentium nomini eius. Addit tamen aliquid speciale ex propria ratione, in quantum est petitio: propter quod distinguitur de oratione, in quantum est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel consolatoria. Et quia nullus meretur de condigno nisi sibi, & similiter, quia consolatio spiritualis est effectus in ipso orante ex attentione & meditatione propria procedens, nulla est hic difficultas de oratione, in quantum meritoria & consolatoria, ubi de oratione secundum eius communicabilem effectum est quaestio. Imperatoria autem vis, fidei principaliter innititur ex parte nostri: iuxta illud Mar. ix. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis. ex parte vero Dei innititur suae misericordiae. Et quoniam nec fides de uno petito minuit fidem de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa unum minuitur ex alterius largitione: ideo oratio, in quantum impetratoria, non minus, si pro

pluribus, quam pro uno fiat, valet: sed magis pro quanto ex maiori fiducia diuina largitatis: & ampliori charitate procedit. In quantum autem satisfactoria, vim habet ex duobus, scilicet ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex poenaltate orantis, sicut cetera opera poenalia. Et quoniam de omni sacrificio verum est, quod satisfacit iuxta quantitatem deuotionis offerentium (ut patet ex autoritatibus adductis) vel eorum, pro quibus offertur (ut patet ex responsione ad secundum, in q. supradicta tertia par.) ideo idem est proportionaliter iudicium de satisfactione orationis & sacrificij eucharistiae: non quo ad quantitatem oblatis, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactionis illi respondentis: & propterea sicut dictum est, illud posse pro pluribus offerri, ita & orationem. Quo ad poenaltatem autem resultantem in orate, quum sit personalis, & oratio de genere suo non sit opus poenale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia non petitur proprie a sacerdote afflictio (ut in ieiunio) sed intentio applicandi orationes ad impetrandum pro se primo, & ad satisfaciendum: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, scilicet peccatorum postulatur. Ex his autem patet quid dicendum sit etiam de ipso sacrificio missae, in quantum impetratorium vel meritorium. Nec retelles dubius propter meritum congrui: quum cum consistat in quadam cōdecentia (ut scilicet nobis facientibus quod in nobis est, Deus faciat quod ipsum decet) vis meritoria de congruo in sacrificiis & postulationibus attenditur secundum deuotionem & fidem offerentium, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictum est. Et per hac patet, quod affirmatiue respondendum est quaesito.

V N V M Tamē dubium restat in praedictis, an appellatione deuotionis eorum, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil scientes de hac missa, quae offertur pro omnibus secundum eorum deuotionem: quoniam si omnes intelliguntur, par erit conditio procurantis, & non procurantis missam: omnino enim secundum suam deuotionem erit eius particeps. Si vero non omnes intelliguntur, non erit vniuersaliter verum, quod hoc sacrificium valeat secundum deuotionem eorum, pro quibus offertur: pro omnibus enim offertur. Sed haec ambiguitas ex ipso concursu deuotionis ad sacrificia, soluitur. Concurrit namque deuotio ut causa quaedam determinatiua sacrificij ad hunc effectum: vnde Gregorius in autoritate allegata, affectus deuotionis ponit ut causam, dicens quod perpendit Deus ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, quauis indisposito tali ad impediendam receptionem talis effectus sufficiat: sacrificium enim non operatur per modum agentis ut sacramenta, sed per modum oblationis: sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodolibet sit causalitas ista, puta petendo, ministrando, consulendo, adiuuando, fauendo, &c. Quo fit, ut defunctis secundum praecedentem eorum deuotionem in comunibus vel in specialibus, & secundum deuotionem viuentium pro eis offerentium, viuentibus vero circumstantibus tanquam seruatoribus ad minus vniuersis autem tanquam comunicantibus in tali oblatione iuxta eorum deuotionem profertur. Quum enim sacerdos oret, & offerat in persona ecclesiae, & quilibet fidelis sit membrum ecclesiae, consequens est, ut quilibet per sacerdotis actus oret, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificium, ac per hoc quaelibet missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactorie iuxta eorum deuotionem, quam habent in comunibus ecclesiae orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionem in orationibus & missis alicuius personae participes sunt illarum iuxta suam deuotionem ex generali comunione Sanctorum. Nec propterea aequa est rogantis & non rogantis conditio: sicut non est magis & minus deuoti aequa conditio: sicut non est aequa uno tantum & uno & altero modo facientis sibi aliquid debitum conditio. Rogare enim & eleemosynam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmodi, & maioris sunt deuotionis, & faciunt ut non ex comunione sanctorum tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

AD PRIMVM Argumentum in obpositum iam patet responsio ex dictis, quod effectus, scilicet missae est finitus cuiuslibet secundum suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactionem propterea vtrunque dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiones finitas & impetrationes pariendo.

¶ Ad secundum dicitur, quod canon missae testatur missas ita ab ecclesia ordinatas pro particularibus, ut tamen semper pro omnibus viuis & defunctis explicitè celebrètur: ut patet intuenti, vnde prouida simul & pia Mater voluit, ut ex deuotione sua omnibus sacrificium prodesset, & specialiter capitibus: & ex deuotionibus priuatis his vel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscumque dano excitat priuatas deuotiones pro se vel aliis, ut iuxta eorum deuotiones fructus referat speciales. Est etiam alius fructus ex specialibus missis quum enim naturaliter unicuique amabile est proprium bonum, & quod commune est negligitur excitamur magis. Adiungitur quoque non parum pendens effectus in sacerdote: quod & de propria deuotione offert pro particularibus a quibus suscepit eleemosynas, vel quibus afficitur. ¶ Ad tertium dicitur: quod si offerentes & pro quibus offertur haberent

berent tantam deuotionem in vna missa quantam habent in triginta, vna missa satisfaceret pro triginta. Sed quia non est sic (manifeste enim patet petentem habere maiorem deuotionem in triginta & merito, quia maior honor exhibetur Deo in pluribus quam in vna ceteris paribus) ideo qui promittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hæc de hac quaestione dicta sufficiant. Romæ, 1510, die primo Decembris.

TRACTATUS QUARTUS

de Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo, unica quaestione contentus.

Nam ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra missam exoluens, ad quam ex die festo obligatur, satisfaciat vtrique.

QUÆRITUR an obligatus ad canonicas, horas exoluens earum aliquam infra missam ad quam in die festo obligatur, satisfaciat vtrique. Videtur namque quod non. primò ex numero cultus: quia cultus missæ distinguitur contra cultum horarum canonicarum. Nam sicut tenetur quis ad Primam & Tertiam, vt duos cultus, ita tenetur ad missam & horas vt diuersos cultus,

ac per hoc sicut non potest simul duas horas exoluere, ita nec missam & horam. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse missæ attentè, sicut tenetur exoluere horas attentè. Cuius signum est, quod si quis ex proposito per notabilem partem missæ non curaret attendere secundum suum modum, sed mentem ad alia diuerteret, non satisfaceret præcepto de missa: quia non diceretur interesse missæ plusquam dormiens.

Secundò ex tempore, quia sicut ecclesia totum diem festum determinauit ad cultum Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, scilicet qua missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei positium, ac per non licet occupare hoc missæ tempus ad quemcunque alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quælibet canonica hora.

IN OPPOSITVM Autem est, quia obligationes istæ sunt de compossibilibus simul, quia missa exigit solam præsentiam, & hora exigit quòd attentè dicatur: constat autem quòd vtrunque potest simul fieri. Quòd autem ad missam sufficiat præsentia, patet ex eo quod aliter tam surdus & cæcus quam multitudo maxima vni præsens missæ, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret præsens missæ: quod falsum reputatur.

Præterea in huiusmodi missa, præsentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltem quum sacerdos non auditur, aut non intelligitur: sed nulla hora canonica, nulla oratio iniuncta pro poenitentia est, quam quis non possit dicere, vt priuatam orationem: ergo pari ratione vtrunque licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in missa Tertiam, aut Psalmos poenitentiales, altero pro debito horæ, seu poenitentia, altero ex sua deuotione, & vtroque pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum missæ, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum missæ, quòd omnes negant: aut alter tantum, qui debitor erat horæ aut poenitentia: & tunc nisi voluntariè hoc dicatur, oportet reddere rationem differentia, quum conueniant ambo in oratione dicta, & illius quantitate, & in attentione. Si dicatur, quod quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille non satisfacit, & iste sic: hæc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendum cultum missæ. Si enim huiusmodi oratio impedit cultum missæ, ita impedit, si sponte, quam si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, quòd vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi incompossibile.

Præterea, quum de hoc sint contrariae opiniones, & contingit aliquem de facto exoluere infra missam in festo horam, aut poenitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut missæ (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot peccata mortalia omissionis: quòd est durum. Et præterea quæ est maior ratio, quòd sit reus omissionis horarum, quam missarum aut econuerso, quum alterum impedit.

CONCLUSIO.

Quamquam minus liceat infra præceptam missam orationes alias præceptas dicere: dicens tamen illas, satisfaciat vtrique.

AD EVIDENTIAM Huius quaestiones primo præmittendum est, quid sub præcepto cultus missæ comprehenditur quantum ad populum. Secundò declarandum est in quo stat difficultas. Tertio respondendum quaesito.

Quo ad primum, quia missa principaliter importat sacrificium & secundariò doctrinam, (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechumorum, puta ad eruditionem ordinatur: sacrificium vero vocatur missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris præcipitur vt sacrificium offerat: ita populo præcipitur, vt interfuit corpore & mente.

Si enim sola corporalis præsentia sufficeret, posset quis se præsentem sacrificio facere & voluntariè dormire: & rursus posset mentem ad quacunque voluntariè diuertere: quorum vtrunque est absurdum. Præceptum enim ecclesiæ hominibus factum de interessendo sacrificio, intelligendum est more humano, vt scilicet interfuit vt rationales. Ita quod sicut clericos præceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente, hoc est proposito, seu animo vacandi Deo (quia præcipitur cultus diuinus homini, vt homo, hoc est vt rationali: non colit autem ratione vtens, qui animum ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dicitur oppositum) ita populus ex hoc, quòd obligatur ad missæ cultu interessendum, tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo, quantum Deus dederit.

Est autem in missæ cultu inter sacerdotem & populum conuenientia & differentia. Conueniunt siquidem in duobus, scilicet in attentione & materia, scilicet missa: nam vterque tenetur attendere missæ, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autem ultra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, quod ipsi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mandatur petitio: vt petat, scilicet sacrificij acceptationem. Secundo ex eo quod eidem dicitur, Sursum corda: vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad instans sacrificium. Tertio, ex eo quod idem dicitur, Gratias agamus, &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto ex eo quod institutio missæ habet, vt populus & audiat quæ doctrinae sunt, & dicat quæ laudis sunt. ad populum enim (iuxta Patrum institutionem) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum sacerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur vtrique attentio ad missam.

Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tam dicendo quam faciendo: populus autem secluso auditu eorum, quæ altè dicuntur, quum intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad missam relinquatur. Et quoniam imperfectorum, (qui sola mente circa missam occupari non sufficiunt,) magna est multitudo, inde fit vt licitè populus aliquam vocalem orationem, dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dum altè dicit, si non intelliguntur quæ dicuntur, assumat ad excitandam aut conseruandam mentem attentam leu vacantem Deo durante sacrificij tempore. Hæc enim in adminiculum humanæ imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri pie intelliguntur: melius enim, imò recta via esset vt sola mente aut quasi sola mente circa tantum sacrificium occuparentur præsentibus, petendo vt sacrificium gratum sit pro ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo Deo de tanto beneficio passionis Christi & præsentia ibi, &c. Nec propterea laqueum iniicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas, & sacerdos celebrans, si præter intentionem euagatur, excusatur ab attentione: ita & populus: satisficit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet vadit ad missam, vt faciat quòd ecclesia ordinauit, dum modo voluntariè postea non ponat obiectionem, diuertendo aduertenter mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hæc de primo.

QVO AD SECUNDUM difficultas confurgit ex eo, quod hinc licitum est populo assumere quamcunque orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohibetur ad hoc assumere orationem votiuam, aut poenitentialem, aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem, ad quem assumitur: imò quodlibet horum ad sacrificium missæ optimè ordinatur. Inde autem obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur, nisi vnus tam quo ad attentionem, quam quo ad tempus: nam, quum in missa dicuntur Psalmi poenitentiales, licet dicatur missa & dicantur Psalmi vnica tamen attentio est, qua quis attendit missæ & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunque: quum tamen duo disparati cultus (quales sunt propositi) exposcant suas duas attentiones (sicut quælibet duæ disparatae materiae exigunt suas duas disparatas formas) & similiter exigant duo sua tempora. Vnde fraus committi videtur quo ad numerum cultus, secundum attentionem & tempus, ex duabus debitis attentionibus persoluedo vnã, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hæc de secundo.

QVO AD TERTIUM Duo occurrunt pro responsione ad quaesito dicenda. Primò est. Non licet in missa præcepta dicere orationes alias præceptas. Probatur, tunc quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluendi, alioquin non suauiter exoluuntur: Tum quia oppositum faciendo interuenit confusio attentionum & temporum dum duæ attentiones confunduntur in vnã, & duo tempora in vnum. Tum quia minus soluitur, quam pro duabus attentionibus soluitur vnã, & pro duobus temporibus dicatur Deo vnũ. Tunc quo ad horas, quia priuata autoritate non licet vnum publicum cultum subordinare alteri publico cultui disparato: quòd tamen fieret, si vna hora canonica diceretur infra missam: quia assumeretur ad habendam mentem vacantem Deo tempore sacrificij. Et sic verificatur opinio tenens, quod non possunt hæc infra missam præcepta dici. Non tamè per hæc intelligas, quum cantatur Kyrie, possit licitè sacerdos lectis legendis dicere horas canonicas: quoniam tunc nõ tam missa quam missæ solennitas agitur.

10
20
30
40
50
60

70
80

tur: & ipse nihil omittit missæ, sed est tempus, & per accidens vacans. & idem est iudicium de ministris & aliis in eorum, qui gradualiter lecto, dum cantatur, horam persoluant residuam.

¶ Secundum est, si infra præceptam missam aliqua oratio aliis præcepta dicitur, utriusque satisficit: quamvis minus bene, ut dictum est. Et loquor quando lecta dicuntur, vel quando sacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad vitandum peccatum mortale omissionis utriusque: non autem quantum ad meritum: quia nullus peccando venialiter, meretur vitam æternam. Et propterea si peccatum est dicere hæc infra præceptam missam, tollitur meritum, quod haberetur per talem actum, si recte fieret. Hanc itaque conclusionem non pono, eo quod illius rationem affirmatiuam videam, sed quia non video unde sit falsa: ut patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem conclusionem, quamvis satisfacere videantur ad concludendum esse illicitum exolvere utrumque debitum simul, non tamen sufficiunt ad concludendum, non valere solutionem utriusque, si de facto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis præceptis possint simul & unico actu Deo exolui, non est dubium: si quis vouisset exponere se martyrio, & antequam implendi votum tempus transeat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto confitendæ fidei tenetur exponere se martyrio, non est dubium, quod exponens se satisfacit & præcepto voti reddedi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis commissis. Potissima igitur ratio in oppositum est, quia disparati debiti cultus non exoluitur ut sunt (ut scilicet diuersi & disparati sunt) si simul exoluitur. Sed hæc recipit distinctionem: quoniam disparati cultus sunt duplices. Quidam, quorum materiae sunt simul incompossibiles, ut duæ horæ canonicæ, & similes, quorum scilicet uterque exigit occupationem exteriorem: & hos oportet disparatos solui ut sunt. Quidam vero quorum materiae sunt simul compossibiles: quia alter non requirit occupationem exteriorem: & possunt utroque modo exolui: & disparatè & simul subordinando vni alteri. Et tunc licet non exoluantur, ut sunt totaliter disparati, exoluitur tamen disparata materia: quia utraq; materia, missa scilicet & poenitentialis oratio, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptum inuenitur ut non valeant, nisi exoluantur, ut totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exteriùs circa missam, potest orationem poenitentialem vel votiua assumere ad mentem Deo vacantem habendam tempore sacrificij: sicut potest quacunque aliam assumere: & sic cultus utriusque faciet satis. Quod verò de duabus attentionibus & temporibus obstare apparet, euaditur ex eo quod licet præceptum sit, quod quilibet cultus exoluitur attentè: non tamen inuenitur præceptum, quod omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla conuincitur præcepti transgressio. Sat enim est, quod quilibet exoluitur attentè. Et idem dicitur de duobus temporibus: nullum enim inuenitur præceptum de duobus temporibus: propterea si multi possunt sub eodem exolui tempore, nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, quod licet minus quantum ad numerum attentionum & temporum exoluitur, non tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorum. Et similiter licet malè faciat aliquis subordinando priuata autoritate horam canonicam missæ, non tamen propterea euacuat alterum cultum. Et sic verificatur altera opinio.

V N D E Patet responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, quod peccatum est simul hæc exolvere: si tamè fiat, valet. ¶ Et idem dicitur ad secundum, addendo quod non est simile præceptum de festo præcepto de missa: quia illud datur directè de tempore: & ideo tempus oportet in illo præcipuè considerare: in quo tamen licet dicere votiuas & poenitentiales orationes: quia tempus festiuum habet indeterminatam materiam positiuam, in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue alias debito, siue non, quis se in festo occupet. Istud verò datur directè de cultu missæ, & tempus missam mensurans per accidens respicitur. Si enim tempus missæ per se præciperetur, quum habeat materiam determinatam, scilicet missam, non satisfaceret utrique cultui: quia non satisfaceret utrique tempori, ut patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ non concludunt, quod liceat utrumque simul exolvere. Prima enim soluitur, quia suavis exolutio exigit duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus. Missa enim exigit solam præsentiam sed non solius corporis, sed etiam mentis: ut declaratum est.

¶ Ad secundam dicitur, quod non est par ratio: quia hæc sunt duo cultus disparati debiti, ut sunt: non sic autem est in spontaneis orationibus. Et per hoc respondetur ad confirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respondetur, quod non ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vnus impedit alium, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, quod uterque est debitus seorsim suauiter.

¶ Ad ultimam dicitur, quod non interuenit mortale peccatum: & si reatus omissionis esset, ommissa esset oratio assumpta: quia principale, quod est missa, intelligeretur non violari per adiunctam ora-

tionem aliàs debitam: quia ad vacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

T R A C T A T V S Q V I N T V S

de Præcepto Eleemosynæ ad mentem

S. Thomæ, in sex capita diuisus.

- 1 Operis ratio ac intentio, atque falsa quorundam opinionis super mentem diuini Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum, relatio, & possibilis origo.
- 2 Quam falsa fuerit estimatio eorum, qui imponunt D. Tho. quod negauerit necessitatem eleemosynæ.
- 3 Verborum diuini Thomæ, ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.
- 4 Quorundam obiectionum solutio ponitur, qua falsam sententiam D. Thomæ impositam confirmare videbantur.
- 5 Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.
- 6 Exposita opinio S. Thomæ ex Sanctorum, & illustrium virorum auctoritate confirmatio.

C A P V T I.

Operis ratio ac intentio: atque falsa quorundam opinionis super mentem diuini Thomæ, circa eleemosynarum largitionis necessitatem relatio & possibilis origo.

H A R I T A S Christi vrget me, ut propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est, ordinis tranquillitatem in eleemosynarum largitione necessariò seruandam: intuitus siquidem sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam sancti Thomæ intelligentiù, multes facillè periclitari. Et quauis omnis quaestio de peccato mortali, periculosam habeat à vero deuotionem, & ea maxime timenda ac cauenda sit à veritate declinatio, qua latiori quis se credit viat: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libenter sequuntur: tum quia facillè est viam latam ingredi quum multorum sit, & peccati expers vix esse potest: in hac specialiter quaestione tantò maius imminet periculù, quantò ultra prædictas causas viri celebres, quorum consilio conflores reguntur, sanctum Thomam docuisse id quod in re hac falsum esse ostenditur, asserunt. Sanè Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iureiurando cap. si verò. & frater Antoninus Archiepiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo, ca. 14. de inhumanitate, scilicet: & quidam frater ordinis Minorum, qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de eleemosyna & mutuo: non malitia, sed minus perspicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda secundæ, quaestio. 32. erroneam & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Thomam ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus his duabus conditionibus simul, scilicet quod dans habeat aliquid superfluum, nedum naturæ, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sibi, quam suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quod appareat pauper patiens extremam necessitatem, aliàs licet bene faciat quis eleemosynam faciendo, non tamen tenetur.

C O N C I P E R E Autem poterunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primò ex eo, quod articulo 5. 32. quaest. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hæc quaestionem, dicit hæc verba. Quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est, quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis: scilicet secundum quod recta ratio requirit: secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, quod sunt superfluitas, non solum naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis: & subdit deinde: alias autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim videtur haberi, quod ad hoc quod eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundò, ex eo quod in sequenti articulo determinando dicit, quod quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ, vel etiam aliqua magna necessitas rei publicæ, laudabiliter aliquis præmitteret id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, ut maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expressè dicit, quod concurrente altero prædictorum tantum, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo personæ, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynam dare: nisi utraque supradicta conditio concurrat, Confirmatur hoc: quia

qui a ante hæc verba loquens de necessario personæ præmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPUT III.

Quam falsa fuerit eorum æstimatio, qui imponunt Dom. Thomæ, quod negauerit largitionis eleemosynarum necessitatem.

QUOD AVTEM Prædicta expositio non sit secundum mentem & doctrinam San. Thomæ liquet primò ex eo, quod San. Thomas in 4. sent. distinctio. 15. quæstio. 2. artic. 1. quæstio. 4. expressè determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est. Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiam si non patiatur extremam necessitatem. Secunda est. Patienti extremam necessitatem tenetur de præcepto habens superfluum naturæ, licet non personæ, subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, quod secundum statum præsentem non est necessarium sibi, vel his, quorum sibi cura incumbit crassa pensatione: attentis tamen futuris casibus, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & non omnibus, qui possunt contingere: hoc enim ad consilium non pertinet, ut dicitur tertio Ethic. Extrema autem necessitas vocatur, non quando aliquis iam spiritum efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cum apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet nec in promptu est qui ei subueniat. Determinat autem has conclusiones adeo clarè, ut inficiari impossibile sit. Sunt siquidem verba eius ibidem ista, Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutem inducere intendunt: ut dicitur 2. Ethic. reducitur autem ad hoc præceptum. Honora parentes. Honor autem ille secundum Aug. ad reuerentiam & subuentionem in necessariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua non obligant ad semper quamuis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore, & secundum alias determinatas condiciones. Quum autem usus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ quæ quidem subuentio debet esse ordinata, patet quod qui diuitiis non vitatur ad subueniendum necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinate vitatur, à virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi, quantum ad duo, Primò ex parte eorum, quibus subuenitur, ut primò sibi postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundò, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: ut prius absolutis necessitatibus subueniatur, quam alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decentem conseruationem. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, ut illud quod superest alicui post subuentionem perfectam, sibi & sibi coniunctis, puta familiæ, quam gubernare debet, respectu vtriusque necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendum aliis respectu vtriusque istarum necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiua, in quo attenditur necessitas absoluta & actu augmentatiua in quo attenditur quasi necessitas conditionata, parat ad conseruationem speciei, generatiua virtuti subministras. Et similiter præceptum legis obligat, quod etiam necessitati extraneorum absolutæ, primò subueniatur, quam propriæ vel propinquorum conditionatæ: & ideo dicitur communiter, quod dare eleemosynam de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessarium necessitate secunda, non autem de eo quod est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quam apertè supradictas conclusiones asserat atque confirmet: & consequenter manifestè cuique liquere potest, quod doctrinæ suæ consona non est opinio illa sibi imposita ex Secunda Secundæ. Quod si aliquis dixerit hoc, quod dixi in quarto senten. retractata ab ipso San. Thomæ in Secunda Secundæ, aduertat se in errorem lapsum propter septem. Primò, quia non est consuetudinis suæ, ut opinionem quam alibi non solum sequutus est, sed probauit retractet absque memoria vel suæ olim opinionis, vel illorum, qui sequuntur eam, vel ipsius opinionis. Secundò, ex eo, quod ista sententia non solum sua, sed communis antiquorum fuit: ut ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquam inuenit san. doc. reprobare suam olim, & communem aliorum opinionem, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua eam ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secundæ, quæstio. 88. articulo secundo opinionem, quam in 4. senten. distinctio. 38. quæstio. 1. artic. 4. secutus fuerat circa dispensationem voti per professionem solennizati reprehendens, expressè eius meminit. In tertia quoque parte, quæstio. 4. artic. 4. opinionem, quam tenuit in 4. sent. distinctio. 14. artic. 3. circa scientiam animæ Christi retractans, explicitè seipsum reprehendit. In tertia similiter partem quæstionis. 70. artic. 4. opinionem, quam in 4. senten. distinctio. 1. quæstio. 2. artic. 4. circa gratiæ circuncisionis secutus est. reprehendens, expressè etiã seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, ut ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius consuetudo, quomodo hoc in loco suam & communem ipso teste sententiam re-

uocat, nullam penitus innuens illius memoriam. Tertio, patet hoc idem ex eo, quod non sine suæ gloriæ macula potuit intendere retractationem suæ olim & communis opinionis verbis adeo obscuris & extortè exponendis, atque, ut dictum est, suæ intentionis propalatione. Hoc siquidem & est contra promissionem à se factam in proemio totius Summæ: vbi dilucide secundum quod materia patietur, se prosequi cuncta velle spondet. Et est contra tanti doctoris prouidentiam: quis enim (nisi desperet) in re tam ardua verbis oppositum præ se ferētibus vteretur, potens claris uti: Nunquid timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus esset? An forte diuites odio habebat, ut veritatem eos celare vellet? Quarto, ostenditur hoc idem, ex verbis san. Tho. in Secunda Secundæ ibidem concludendo enim ait, Si ergo dare eleemosynam de superfluo est in præcepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. alias autem eleemosynas dare est in consilio. Quum enim S. Tho. Latina scripserit lingua, & dilucide is sensus ex istis est sumendus verbis, quem verba ipsa significant. Accersito autem quemcunque optimum grammaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis verbis. Præceptum est, ut fiat hoc, & fiat illud, respondebit certe, quod duo præcipiuntur: & quod scilicet hoc fiat, & quod illud fiat. Quum autem verba san. Tho. talia sint, quare non talis sumendus est sensus. Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynam de superfluo, & dare eleemosynam ei qui est in extrema necessitate. Duo ergo grammaticaliter intelligendo præcipit, cum dicit, & quod detur eleemosyna de superfluo, & quod detur eleemosyna patienti extremam necessitatem. Quintò, confirmatur hoc idem ex verbis san. Thomæ in eadem Secunda Secundæ. q. 66. art. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum sustentationi: unde dicit Ambro. & habetur in Decretis distinctio. 47. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, quod tu recludis: miserorum redemptio & absolutio, est pecunia, quam tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitatem patientes, & non potest ex eadem re omnibus subueniri, committitur arbitrio vnicuiusque dispensatio propriarum rerum, ut ex eis subueniat necessitatibus patientibus. Hæc ille. Vbi cernere potes primam conclusionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumenton, elici potest. Sextò confirmatur hoc idem ex verbis san. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 87. art. 1. ad quartum: vbi ait, Tertie verò decimæ, quas cum pauperibus comedere debebant, scilicet in veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc quod Dominus non solum decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundum illud Luca 11. Quod superest date eleemosynam. Hæc ille. Vbi apertè cernis iussisse, non consuluisse Dñm Iesum superflua erogari pauperibus secundum doctrinam S. Tho. Septimò confirmatur hoc idem ex verbis san. Tho. in eadem Secunda Secundæ. q. 118. ar. 4. ad secundum: inquirès enim ibi an auaritia semper sit peccatum mortale, arguit secundo loco ad partem affirmatiuam sic, Minimum in auaritia est, quod aliquis retineat sua inordinate: sed hoc videtur esse peccatum mortale. dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes: nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriaris, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale, quia contrariatur dilectioni proximi: ergo multò magis omnis alia auaritia est peccatum mortale. Deinde respondendo huic argumento ait. Ad secundum dicendum, quod Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculum necessitatis, vel propter superfluitatem habitorum. Hæc ille. In quibus verbis clarissimè vtranque conclusionem posuit, quomodo ergo in Secunda Secundæ retractauit quod dixit in 4. sent. si in tot locis in Secunda Secundæ expressè confirmat quod determinauit in Quarto. Caue ergo ne de cætero talia sancto doctori imponas.

CAPUT III.

Verborum diui Tho. ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non sat est falsam expositionem destruere, nisi vera apponatur, ideo declaranda sunt verba eius, quæ illi minus bene intellexerunt. Verba eius in loco allegato (scilicet in Secunda Secundæ. q. 32. art. 1. vbi inquit, an dare eleemosynam sit in præcepto) sunt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi non conseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet: ut proximo non solum velimus bonum, sed etiam operemur: secundum illud 1. Ioan. tertio, Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autem ut velimus & operemur bonum alicuius, requiritur quod eius necessitati subueniamus: quod fit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum: necesse est quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis, scilicet quod recta ratio requirit secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidè dantis considerandum est, ut id

Opus. Caiet. KK 4 quod

quod in eleemosynas est erogandum, sit superfluum: secundum illud Lucæ 11. Quod superest, eleemosynam date. Et dico superfluum non solum respectu sui ipsius (quod est supra id, quod est necessarium in diuiduo) sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, quia prius oportet quod unusquisque sibi provideat, & his quorum cura sibi incumbit, & postea de residuo aliorum necessitatibus subueniatur: respectu quorum dicitur necessarium personæ, secundum quod persona dignitatem importat: sicut & natura primo accipit cibi, quod est necessarium ministerio nutritiæ: superfluum autem erogatur ad generationem alterius per virtutem generatiuam. Ex parte autem recipientis requiritur, quod necessitatem habeat: alioquin non esset ratio, quare ei eleemosyna daretur. Sed quomodo non possit ab aliquo uno omnibus necessitatem habentibus subueniri, non omnis necessitas obligat ad preceptum, sed illa sola, sine qua is, qui necessitatem patitur sustentari non potest: in illo enim casu locum habet quod Ambrosius dicit: Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. Sic ergo dare eleemosynam de superfluo est in precepto, & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate: alias autem eleemosynas dare in consilio est sicut & de quolibet meliori bono datur consilia. Hæc ille. Ex quibus talis est accipienda sententia: Eleemosynarum largitio est in precepto: quia dilectio proximi non solum secundum affectum, sed effectum, est in precepto. Tunc autem est in precepto, quando est necessaria virtute charitatis, ita quod sine tali eleemosynæ donatione charitas manere non potest: quia est actus eius. Tunc autem est de necessitate charitatis, quando recta ratio ad hoc necessitat. Necessitantia autem secundum rectam rationem ad eleemosynæ actum sunt duo: aliquid scilicet ex parte dantis, & aliquid ex parte eius cui eleemosyna est danda. Ex parte quidem dantis necessitans ad eleemosynæ actum est superfluitas bonorum non solum naturæ, sed personæ, iuxta Christi preceptum, & naturæ processum. Ex parte autem eius: cui eleemosyna est danda necessitans ad eleemosynæ actum, est necessitas, seu indigentia, non quæcumque, (quia ab uno etiam habente superflua non potest omnibus necessitatibus apparentibus subueniri) sed extrema, iuxta verba Ambrosij. Vnde & dare eleemosynam de superfluo est in precepto ratione superfluitatis: & dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate, est in precepto ratione necessitatis extremæ: alias autem est in consilio. Quod autem ille sit verus sensus, patet ex eo, quod secundum istum sensum nulla extorsio est literæ, nullum sequitur inconueniens, nulla discordia inter principia & conclusiones, nulla contradictio inter dicta eius hinc & in aliis locis supra allegatis: sed omnia inueniuntur consona, non solum supradictis, sed etiam aliis dictis S. Tho. In quæstionibus siquidem de malo, quæst. 13. art. 2. ad quartum, exponens supradictam autoritatem Basilij ait, Basilius loquitur in casu illo, quando aliquis tenetur bona sua pauperibus erogare: puta si sit ei superfluum secundum illud Lucæ 11. Quod superest, date eleemosynam. In quolibet quoque, quolibet 7. vel 8. apud aliquos codices, quæst. 6. art. 2. ubi quæritur utrum ille, qui non dat pauperi petenti, si habeat de superfluo, peccet, ponit eadem primam conclusionem in hæc verba: Circa hoc distinguendum est: supposito enim, quod aliquis habeat de superfluo & respectu indiuidui, & respectu personæ, quod tenetur pauperibus erogare, aut videt in paupere petente euidentia signa extremæ necessitatis, aut non: si videt, certum est, quod tenetur dare, & peccat non dando: in hoc enim casu loquitur Ambr. Pasce fame morientem: si non paueris, occidisti. Si verò non apparent, tunc non tenetur dare pauperi petenti: quia quamuis teneatur dare superfluum pauperibus, non tamen tenetur omnibus dare, nec huic dare, sed tenetur distribuere, secundum quod sibi visum fuerit, opportunum. Hæc ille. Ex quibus prima conclusio euidenter apparet.

¶ Fundantur autem hæc conclusiones super rationes multas. Quum enim bonum confurgat ex causa integra, malum autem ex particularibus defectibus (ut Dio. dicit 4. ca. de Diu. nomi.) charitas ipsa erga proximum indigentem conseruari non potest, nisi ex parte vtriusque omne corruptiuum tollatur: contrariatur autem dilectioni proximi (ut ex dictis & dicendis patet) ex parte dantis superfluum personæ indigentibus negare, ex parte vero pauperis extrema necessitas non adiuta: & ideo quodcumque illorum inueniatur, charitas non saluatur, & consequenter malum culpæ mortalis confurgit: & hæc est ratio quam terigit S. Tho. in quæst. 32. loco præallegato: quum dixit, quod actus eleemosynæ est de necessitate virtutis, secundum quod recta ratio requirit, secundum quam aliquid est considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui danda est eleemosyna. Amplius: Quum ordo charitatis sit in precepto (ut testatur S. Thomas in Secunda Secunda quæstio. 44. articulo ultimo,) & ex charitate diligenda sit vita corporalis proximi: secundum omnes plus tenemur diligere vitam proximi, quam bona nostra exteriora, sicut plus animam proximi, quam corpus nostrum. Sed decencia status est quoddam bonum exterius: igitur tenemur de necessariis ad decenciam status nostri subuenire vitam corporali illius qui est in extrema necessitate. Et similiter quum charitatis ordo exigit, ut decenciam status proximi superfluitatibus nostris præponamus (quoniam tale bonum charitas proximo vult) hoc autem malum abiicit, tenemur ex superfluo naturæ & personæ aliorum necessitatibus subuenire. Et hæc est ratio,

quam adduxit sanctus Thomas in 4. sentent. ubi supra. Amplius: Cum virtuti duo sint extrema contraria, scilicet superabundantia & defectus. (ut dicitur 2. Ethic.) charitas autem licet secundum se extremo superabundanti careat (quia, ut inquit Bernard. Charitatis modus est abique modo esse: ex eo quod obiectum non potest tantum amari, quantum est amabile) vtrunque tamen extremum habet secundum exteriores operationes: ut ex Secunda Secunda quæstio. 26. artic. 7. habetur: vnde & ex superabundantia & defectu exteriorum operum corrumpitur. Ad excessum autem in proposito pertinet plus de corporalibus bonis, quam oporteat attribuire tam sibi, quam aliis: quia amabilia quæ sunt ad alios, sunt ex amicabilibus, quæ sunt ad se, ut dicitur 8. Ethic. Defectus verò est minus corporalibus bonis, uti quam oporteat & ad sui, & aliorum sustentationem. Quum autem superflua naturæ & personæ habens, nec indigentibus dispensans, plus sibi, quam oporteat huiusmodi bonorum applicet (aliter superflua non sunt) manifestum est, quod in charitatis extremum contrarium secundum superabundantiam incidit: sicut & ille, qui in superfluis & voluptuosis conuiujs plus aliis, quam deceat, tribuit, & consequenter vterque peccat mortaliter. Similiter quum negans necessarium personæ patienti extremam necessitatem, minus aliis, quam oporteat, communicet huiusmodi bona (quia debentur exteriora bona ordine naturali sustentationi vitæ humanæ primo, deinde ceteris comoditatibus) patet quod in extremum secundum defectum declinat, sicut & ille, qui sui ipsius ob suam miseriam corporali saluti subuenire negligit: vnde & vterque a charitate recedit: & consequenter mortaliter peccat. Et hæc est ratio, quam terigit S. Tho. in quolibet 6. quæstio. 7. Amplius: Quum de iure naturali omnia sint communia, & ius gentium res appropriauerit quo ad usum, procuracionem & dispensacionem (ut dicit S. Tho. in Secunda Secunda, quæst. 66. ar. 2.) constat quoque, quod a iure gentium nihil inordinatum vim sumit (quoniam a natura ut rationalis est, oritur) impossibile est ea, quæ huic superfluant quo ad naturam & personam, eius esse quo ad usum (usus enim superfluatorum inordinatus est, aliter superflua non sunt) licet istius sint quo ad procuracionem & dispositionem. Si autem ex iure gentium eius non sunt quo ad usum, indigentibus ex iure naturali debentur: dispensanda tamen secundum arbitrium possidentis, cui (ut dictum est) dispensacionem ius gentium appropriat. Contra ius ergo naturale est superflua naturæ & personæ indigentibus non largiri. Similiter licet necessarium personæ sit habitus, etiam quo ad usum, simpliciter loquedo: in casu tamen, quo extrema necessitas alterius appropriat, ut superfluum censetur eius usus respectu istius patientis extremam necessitatem, & iuris naturalis vis exigit, ut tanquam superfluum patienti debeat. Non enim ratio, a qua ius gentium deriuatur, ita necessarium personæ appropriat huic quo ad usum, quin iudicet in casu necessitatis alteri deberi ob iuris naturalis vim. Cuius signum est: quia si ab isto possidente necessarium personæ in tali casu non dispensetur patienti extremam necessitatem, laudabiliter ab eo auferri potest, ut extremis necessitatibus subueniatur. Est igitur & contra ius naturale, non subuenire extremam necessitati de necessario personæ. Et hæc est ratio, quam terigit S. Tho. in Secunda Secunda, quæst. 32. in hoc ar. in responsione ad secundum: & est sumpta ex verbis Basilij & Ambrosij. Ille enim exponens verba Diuitis, Lucæ 12. dicentis, Congregabo omnia, quæ nata sunt mihi, & bona mea: ait, Dic mihi quæ tua, vnde ea sumens in vitam tulisti: sicut qui præueniens spectacula, prohiberet aduenientes sibi, appropriando, quod ad comunem usum ordinatur: similes sunt diuites qui comunia, quæ præoccupauerunt, æstimant sua esse. Si enim quilibet suæ necessitatis sufficientiam recipiens, relinqueret superfluum indigentibus, non esset diues, nec pauper. Ceterum si fateris ea tibi diuinitus inuenire, an iniustus est Deus, iniqua qualiter res nobis distribuens? cur tu abundas, ille verò medicat, nisi ut tu bonæ dispensationis merita consequaris, ille verò patientis brauiis decoretur? Nonne spoliator es, qui dispensanda suscepisti, propria reputando? Est panis famelicis, quæ tu tenes: nudi tunica, quæ in cocleui coceras: discalceati calceus, quæ penes te marcescit: indigentis argentum, quod tu possides inhumatum: quocirca tot iniuriaris, quot dare valeres. Ambr. autem eadem parabolam tractans: ut in Decretis habetur di. 47. sicut Hi. ait, Proprium nemo dicat, quod est commune: quod plus quam sufficeret sumptui, etiam violenter obtentum est. & subdit, Quis enim tam iniustus, quam qui tam multorum alimenta non suum usum, sed abundantiam & delicias facit: neque enim minus est criminis habenti tollere, quam quum possis & abundas indigentibus denegare. Concludendo igitur secundum veritatem & S. Tho. doctrinam, duas diuisim radices necessitatis ad eleemosynæ opus producendum dicimus, superfluitatem scilicet naturæ & personæ ex parte dantis, & extremam necessitatem ex parte indigentis.

CAP. VI. IIII.

Quarundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam diuini Thomæ impositam sententiam confirmare videbantur.

80 **A**UTEM SATISFIAT motiuis vnde orta creditur illa falsa expositio alias quasdam obiectiones contra determinatam veritatem ad illius falsæ expositionis robur afferenda censui.

¶ Quadra

Quadrupliciter igitur instat primò sic: Quum elemosyna fit ad alterum, oportet conuictim vtriusq; conditiones considerare, & non diuisim: sicut & de iustitia dicitur 5. Ethico. vt de & S. Tho. in hoc art. ait, qd nulla est ratio quare elemosyna alicui detur, quantumcumq; alias habeat superflua, nisi ille egcat: ergo copulatum oportet intelligere, qd duo sunt consideranda ad præceptum elemosynæ scilicet superfluitas: & extrema necessitas. Secundo: quia si nõ conuictim intelligatur, sequitur deficiens doctrina, & quodam modo impossibilis ad impleri. Deficiens quidẽ: quia dicit, qd habes superflua, tenetur largiri elemosynaliter, & non dicit cui: & similiter qd patienti extremam necessitatem sub præcepto subueniendum est, & non dicit a quo. Impossibilis verò quandoq; quia in aliqua patria nullus est pauper, & tamen aliquis habebit de superfluo. Tertio: quia post articulum quærit S. Tho. vtrum corporalis elemosyna fit dai da de necessario: ex hoc enim arguitur sic: Si in precedenti articulo iam determinatum est, qd patienti extremam necessitatem tenemur dare de necessario perioræ, quid opus erat dubitare vtrũ sit danda elemosyna de necessario? Quarto: quia S. Tho. in quolibeto, 6. quæst. 7. seu art. 12. in responsione ad primũ, dicit hæc verba, Nõ semper peccat mortaliter quotiescumq; non dat pauperi: qui superfluum habet, sed quando necessitas imminet. Quando autem sit talis necessitas, quod obliget ad mortale, non potest ratione determinari: sed committitur prudentiæ. Et in responsione ad secundum dicit, Dare omnia sua pauperibus, cadit sub præcepto secundum animi præparationem: vt scilicet homo sit paratus hoc facere, si necessitas immincat. Minor tamen necessitas requiritur ad superflua eroganda, quam ad omnia exhibenda: tamen hoc totum ratione vniuersali determinari non potest, sed committitur prudentiæ vt dictum est. Ex his enim verbis videtur quod superflua erogare secundum S. Thomam non fit in præcepto nisi tempore necessitatis.

AD HÆC Respondetur. Et ad primum dicitur, quod aliud est loqui de executione præcepti elemosynæ: & aliud de obligatione eius. Licet enim ad exequendum elemosynæ præceptum exigantur duo, scilicet superfluitas naturæ & personæ ex parte dantis, & indigentia naturæ vel personæ ex parte eius cui est elemosyna danda: vel superfluitas naturæ ex parte dantis, & indigentia naturæ, id est extrema necessitas ex parte patientis (quia aliter non est ratio, quare danda sit elemosyna) obligatur tamen quis per se loquendo, ex hoc solo, quod superfluum naturæ & personæ habet illud distribuere. Solo autem dico, excludendo non omnem sed extremam alterius necessitatem, quam hic S. Tho. superfluitati combinat, oportet enim quod si vni supererit, alteri deficiat: vt Basiliius dixit. Et similiter ipsa extrema necessitas alicuius quantum est ex se, obligatiua est ad hoc vt sibi subueniatur. Per accidens autem est, quod hic vel nunc quis non teneatur, puta quia latent eum indigentes. Vnde quia S. Tho. radices præcepti inuestigabat, & non executionem, ideo diuisim intelligendus est (vt probatum fuit) aliter in maximos incidetur errores. Et si subtiliter aspiciat quis, videbit quod & ad ipsam obligationem præcepti duo concurrunt, scilicet superfluitas naturæ, vel personæ ex parte dantis, & necessitas naturæ vel personæ ex parte patientis: quoniam præcepta moralia dantur de his, quæ vt plurimum eueniunt: vt pluries Aristoteles in Ethic. dicit. Communiter autem imò potius semper, superfluitas vnius, est indigentia alterius: sed quia non ex parte indigentia est obligatio ad mortale, nisi sit extrema, neque ex parte superfluitatis est præceptum, nisi sit vltra personæ dignitatem, ideo summarie loquens S. Tho. ea quæ complent rationes præceptorum, assumens, ad aliq; loca tanquam ad commentaria, quæ se scripsisse nouerat remittendo, assumpsit, & conclusit dicens duo præcipi, & dare de superfluo, & dare extremam necessitatem patienti.

Ad secundum dicitur, quod doctrina sufficiens est, & quia summarie tradita, & quia alibi explicata est, & quia facile subintelligi potest, cui danda sunt superflua (indigenti scilicet & patienti extremam necessitatem) & a quo subueniendum est, ab eo, scilicet qui nouit & potest. Possit autem quemlibet superfluum naturæ habentem, clarũ est. Nec est verum, quod quandoque impossibile sit hoc obseruare, quoniam secundum Euangelicam doctrinam pauperes semper habebimus nobiscum, & dato quod nõ appareret aliquis indigens obseruaretur præceptum, futuris pauperibus thesaurizando. Dicitur secundo, quod quia (vt dictum est) sermones morales sunt secundum subiectam materiam, quæ vt in pluribus hoc habet, ideo si in aliquo particulari casu aliquid occurrat quod impedire videtur obseruationem præcepti, nihil vigoris ipsi præcepto adimitur.

Ad tertium sufficienter respondetur quantum ad propositum spectat, querendo ab obicientibus, ad quid sanctus doctor in 4. sentent. distinct. 15. post articulum adductum, in quo expresse hæc conclusiones determinauit, mouit illam met dubitationem (an scilicet elemosyna danda sit de necessario) in eadem quõ. art. 4. Causa enim quam reddidit sunt, quare hoc fecit in quarto, est illa quare hoc fecit in Secunda Secunda, & quam in 4. videant, quod talis articuli quæstio non repugnet veritati huius prioris determinationis, nec superflue addita sit, fateantur fallax assumpsisse signum in Secunda Secunda

ad suam expositionem probandam. Est autem in promptu causa, quare vtroque talem articulum adiecit, quia specialem scilicet præ se fert difficultatem necessarium distributio, quam enim audis necessarium, distribuendum non videtur. Vnde licet ex precedenti articulo facile deduci potuisset conclusio ista, quod necessarium personæ erogandum est patienti extremam necessitatem, tamen tota quæstio, an scilicet liceat necessarium erogare, nota non erat, quare, & cetera.

Ad quartum dicitur, quod oportet intelligere responsionum terminos secundum quod in argumentis oppositis assumpti sunt. In illis autem argumentis non est sermo nisi de necessario natura & superfluo natura, vt patet in primo ex præcepto Ioannis Baptista Luc. 3. quod inducitur scilicet, Qui habet duas tunicas, det vnã non habenti, duæ enim tunicæ sunt superfluum naturæ, non personæ, vt glossa ibidem dicit, & Petrus de Palude in 4. dist. 15. & ratio conuictum propter temporum variationem naturalem secundum calidum & frigidum, serenitatem & intemperiem, tum propter communem humani generis morem. Vnde verba illa, quæ in solutione primi dicit, confirmant secundam conclusionem supra determinatam, quia necessarium personæ quod est natura superfluum, in articulo necessitatis extrema erogandum dicit sub peccato mortali.

Secundum autem argumentum replica est contra hanc responsionem hoc modo. Dare omnia etiam necessaria naturæ, est in præcepto in articulo necessitatis, quod tamen simpliciter est in consilio, ergo dare superflua naturæ, quod est in præcepto, obligat extra articulum necessitatis. Tenet consequentia, quia præceptum obligat plus quam consilium, ergo malè responsum est, quod præceptum illud de duabus tunicis, & similia intelliguntur in articulo necessitatis. Et ad hoc respondet, quod vtrunque est in præcepto secundum præparationem animi pro articulo necessitatis: sed articulus necessitatis habet latitudinem. Necessitas enim obligans ad necessaria naturæ communicanda, est non quæcumque extrema necessitas pauperis, sed illa, qua quis etiam vitam propriam tenetur discrimini exponere propter illum, si enim pro fratribus mori aliquando est in præcepto, consequens est quod priuare se necessariis vitæ adminiculis, committendo se diuine prouidentia in aliquo casu præceptum fit. Necessitas autem ad superflua obligans naturæ communicanda, est minor: sufficit enim ad hoc, qd pauper non habeat vnde sustentari queat. Vnde ex hac responsione secunda conclusio iterum confirmatur, sicut & per corpus illius articuli.

CAPIT V.

Solutio obiectionũ pro fundamento illius opinionis in primo cap. adductarum. DE A verò, quæ in principio pro fundamento illius expositionis adducta sunt respondetur. Et ad primum quidem responsio ex dictis aperta est. Jam enim declarauimus & probauimus, quomodo duo consideranda sunt secundum rectam rationem ad necessitatem virtutis elemosynariæ.

Ad secundum verò dicitur, qd ly laudabiliter, potest dupliciter sumi. Vno modo, vt distinguitur contra, Necessario, & sic idem sonat laudabiliter qd bene, sed non de præcepto, sed de consilio. Alio modo vt distinguitur contra, vituperabiliter: & sic idem sonat quod virtuosè. In proposito S. Tho. accepit laudabiliter secundo modo, & nõ primo. Et nihil aliud voluit dicere, nisi qd in illis casibus tribus, quos enumerat non inordinate, sed virtuosè quis necessaria personæ largiretur. Ex hoc autem qd virtuosè hoc fieri dicitur, non sequitur, ergo non de præcepto: quoniam actus virtutis communis est præceptis & consiliis.

Et quæ hoc verbũ arbitror fuisse occasione erradi aliis & falsam fuisse expositionem, propterea qd creditũ est qd S. Th. vteret ly Laudabiliter, primo modo: ideo ostendo qd secundo modo accepit Laudabiliter ex quatuor. Primò ex art. titulo, ac S. Th. more. Quum enim consueuerit diuinũ ei ingenium quæstionibus rindere sermone formaliter: propter qd vniuersaliter profunda sunt eius sententia, & occulta minus picipacibus: & titulus articuli non sit, an de necessario fieri elemosyna debeat sub præcepto vel consilio, sed an de necessario dare liceat elemosynã, sua nõ intererat rindedo differere, qd hoc sit in consilio vel præcepto: sed qd hoc sit contra virtutem vel secundũ virtutem, licet ad pfectiorẽ doctrinã potuisset post subiungere: & hoc non solum est secundũ virtutem, sed etiam in præcepto. Quod dixit, Ergo laudabiliter, virtuosè exponendum est, si difficultati mota formaliter responsũ esse fateri volumus. Secundo, ex prima parte corporis illius articuli, ait em̄ ibi, qd non licet dare de necessario naturæ, nisi ad sustentationem reipublicæ, vel ecclesiæ in aliquo casu necessitatis. Tunc em̄ laudabiliter, inquit, seipsum et suos mortis exponeret periculo: quia bonũ conuene præponẽdũ est, proprio. Ex hoc arguitur sic: Certũ est, qd in aliquo casu tenetur qd de pcepto, non solum mortis periculo se exponere, sed etiã mori pro fratribus: ergo quum S. Tho. dixit laudabiliter hoc fieri in aliquo casu non accepit Laudabiliter, vt distinguitur contra necessario, seu de pcepto, quia falsum dixisset, quum in præcepto hoc esse nõ sit dubiũ in aliquo casu, accepit igitur, Laudabiliter, id est virtuosè. Quod si hic hæc acceptas glossam, quare non infra in 1. proposito nostro? nulla siquidem est quæstionis aut styli disparitas. Tertio, ex regula generali, ex qua

excipiens profert hæc verba, Quum enim distinxisset necessarium in necessarium naturæ & personæ, & de necessario naturæ regulam tradidisset, quod non licet dare ex eo eleemosynam, & exceptionem fecisset ad necessarium personæ transiens, ipsum absolutè considerans (vt quæstio exigebat) duas regulas tradidit. Prima est, quod dare de necessario personæ, simpliciter scilicet & absolutè considerando ipsum, est bonum sub concilio tantum, non præcepto. Secunda autem quasi aduersatiuè addita est, quod inordinatum est dare tantum de necessario personæ, quod de residuo non possit conuenienter vita peragi. Et ab hac secunda regula excipit tres casus, ingressum religionis, facilem reparationem, & extremam necessitatem priuatæ personæ, vel magnam reipub. quia in his laudabiliter necessaria personæ erogatur. Ex his verbis videre quispiam potest clara luce, quod laudabiliter posuit contra inordinatum. Regula enim erat, quod necessarium personæ nimis à seipso subtrahere est inordinatum. Exceptio autem est, quod in tribus casibus hoc fit laudabiliter, id autem est dictū laudabiliter, vt distinguitur contra inordinatè & contra vituperabiliter. Quartò patet hoc idem ex 4. sen. dist. 15. q. 2. arti. 4. q. 1. ibi enim tractans hunc articulum, eadem regulam tradit, & eisdem tres casus excipit ab illicitis. Constat autem quod ibi iam determinauerat, quod non solum licitum, sed præceptum erat dare de necessario personæ vltimam necessitatem patienti, nihil ergo obstat prædeterminatæ sententiæ, quod id quod præceptum dixerat, post laudabile aut licitum dicat, exigente hoc noua difficultate, quia formaliter sibi vult responderi. Laudabiliter igitur, id est virtuosè dixit dari eleemosynam de necessario in articulo necessitatis.

¶ Et per hæc patet, qualiter intelligenda sint verba illa, quæ ad confirmationem dicebantur, scilicet dare eleemosynam de necessario personæ, est bonum, & non cadit sub præcepto, sed consilio. Quum enim hæc verba in eodem sint articulo, accipienda sunt, vt quæsitum formaliter determinat. Quæritur autem ibi, an non liceat de necessario dare eleemosynam in tali vel tali casu, sed, vt dictum est, quia ipsum Necessarij nomen erogationem excludere videtur, quæritur an considerando id quod necessarium est alicui absolutè & simpliciter, liceat eleemosynam de eo dare. Ad hoc autem quæsitum facta distinctione de necessario naturæ & personæ, subtiliter & optimè quo ad necessarium personæ dictum est, quod licet seu bonum est de consilio, tamen non de præcepto. Ex hac tamen responsione non sequitur, ergo in nullo casu, vel in casu extremæ necessitatis hoc non cadit sub præcepto, quæsitum enim aliter à sapientibus determinatur solitariè sumpta, & aliter coniuncta alicui casui, siue fini. Si enim quæras, an occidere hominem sit bonū, optimè respondebitur quod non, quod si addas in casu, quo iustitia exigit, respondetur quod hoc est in præcepto. Similiter si quæras an exponere se mortis periculo, sit bonum, optimè respondebitur quod non, quod si addas propter actū virtutis, dicetur quod hoc quandoq; cadit sub præcepto, & similiter de aliis euidenter apparet, quod aliam responsionem sibi vendicant solitariè quæsitæ, & alia coniuncta cum aliquo alio. Vnde ad insinuandum Sanc. Tho. quod dare de necessario personæ solitariè sumptum bonæ affectionis est, dixit quod sub consilio, non præcepto cadit. Ad insinuandum autem, quod hoc in aliquo casu sub præcepto cadit, supra dixerat, & infra dicit, & alibi, vt est allegatum, quod de necessario personæ extremæ necessitatis sub præcepto tenetur quis subuenire. Patet igitur ex dictis, quod Sanc. Thom. sententia est, quod duo sunt præcepta circa eleemosynam faciendam, scilicet dare de superfluo naturæ & personæ indigentibus quibusuis, & dare de necessario personæ patienti extremam necessitatem,

C A P V T V I .

Expositæ opinionis San. Tho. ex multis illustribus doctoribus antiquis & modernis, confirmatio.

H T Q V I A hoc videtur multis fortè nimis graue, & San. Tho. quem prius imitabantur sequendum, non putabunt, & coaceruabunt sibi magistris prurientes auribus, vt omnino inexcusabiles reddantur, apponēdos censui multos illustres doctores eandem tenētes sententiam, licet non parui pendendum sit verbū illud

San. Tho. in 4. quando ait hanc esse communem sententiam.

¶ Primam ergo conclusionem, scilicet quod habens superfluum naturæ & personæ, tenetur aliis subuenire ratione superfluitatis licet pauper non appareat in extrema necessitate, tenent imprimis Basilii & Ambro. in verbis supra adductis. Augu. quoque ad Macedonium, vt habetur 14. q. 4. can. quid dicam, idem sentit in his verbis, Nonne omnes qui sibi videntur gaudere conquisitis, eis que vti nesciunt, alienum possidere conuincimus? hoc enim certè alienum non est, quod iure possidetur, hoc autè iure, quod iuste, & hoc iuste, quod bene, omne igitur quod malè possidetur, alienum est, malè autem possidet qui malè vitur. Hæc ille. Vbi apparet superfluum naturæ & personæ alienum esse quo ad vsum, & consequenter dispensandum, aliter iniuste possidetur, quia habens non rectè vitur illo. Eandem confirmat sententiam Hieron. dist. 42. ca. hospitem, dicens, Aliena rapere conuincitur, qui sibi vltra necessaria retinere probatur. Hæc ille. Theophilus quoque super illa verba Luc. 18. Facilius est camelū,

tractans an hæc Domini sententia impossibilitatem ostendat circa diuitum salutem: affirmansque impossibilitatem, ait, Reuera ita est, aliud enim est diues, & aliud œconomus, nam diues est, qui sibi reseruat diuitias: œconomus verò, siue dispensator, qui ad opus aliorum has tenet. Porro attendatur, quod diuitem quidem impossibile dicit saluari, possidentem verò diuitias difficile, quasi di. Diues, qui captus est à diuitiis, & famulatur eis, non saluabitur, habens verò illas, qui scilicet eis dominatur, vix saluabitur, causa humane fragilitatis. Hæc ille. Vbi manifestè damnantur omnes reseruantes sibi diuitias, id est superflua, & qui eis famulantur. Quod autem talis famulatus excludens à vita æterna, sit ipsa custodia superfluum, apparet ex verbis Chryso. ibidem dicentis, Non prohibet ditari, sed opibus famulari, vult vt in necessariis vtamur eis, non vt custodiamus, nam famuli est custodire, sed domini dispensare. Si conseruari eas vellet, non tradidisset eas hominibus, sed fineret eas in terra iacere. Apparet etiam ex verbis Domini, Matthæi 6. Non potestis Deo seruire & Mammonæ, vbi Hieronymus, exponens quid sit seruitus diuitiarum, ait, Audiatur hoc avarus, audiatur hoc qui censetur vocabulo Christianus, non posse simul diuitiis, Christoque seruire, & tamen non dicit, Qui habet diuitias, sed, Qui seruit diuitiis, qui enim diuitiarum seruus est, diuitias custodit, vt seruus, qui autem seruitutis excussit iugum, distribuit eas vt dominus. Hæc ille. Vbi expressè apparet, quod est impossibile superflua custodire, non dispensando, & Christum amare, diuitiis enim amatis, se odio haberi, necessarium esse, ibidem dicit Dominus. Beda quoque super illud Luc. 11. Quod superest, date eleemosynam, ait, Neque enim ita facienda iubetur eleemosyna, vt te ipsum consumas inopia, sed vt tui cura corporis expleta, inopem quantum vales, sustentens. Hæc ille. Vbi iuberi exposuit sustentationem inopum post necessaria nobis.

10
20
30
40
50
60

¶ Inter posteriores verò doctores Petrus de Palude in 4. dist. 15. q. 3. expressè ponit hoc cadere sub præcepto. Ricardus quoque in 4. dist. 15. quæst. secunda hoc idem confirmat. Durandus autem & Romanus ibidem, quasi mortale pauidi timent.

¶ Secundam autem conclusionem (quod scilicet dare eleemosynam existenti in extrema necessitate de necessario personæ sit in præcepto) Ambro. dist. 86. cap. pasce, confirmat dicens, Pasce fame morientem, si non pauidisti, occidisti. Gregorius quoque in homiliis suis ait, Quia enim in lege scriptum est, Diliges proximum tuum sicut te ipsum, minus proximum amare conuincitur, qui non cum eo in necessitate illius etiam ea quæ sunt sibi necessaria, partitur, idcirco de diuidendis cum proximo duabus tunicis datur præceptum. Hæc ille. Vbi euidenter apparet, quod necessaria non communicata necessitatibus absque dubio extremis, minorem debito dilectionem Christi conuincunt, & consequenter charitatis extinctionem, quæ diminutionem non patitur. Basiliius etiam super illud Lucæ 3. Qui habet duas tunicas, ait, Hic autem docemur, quod ex omni eo quod affluit supra proprii victus necessitatem, tenemur erogare illi, qui non habet, propter Deum, qui quæcunq; possidemus, largitus est. Hæc ille. Vbi clarè sonat intentam sententiam. Iuniores quoque, scilicet Petrus de Palude, Richardus, Duran. & Romanus in 4. sen. dist. 15. in trepidè asserunt teneri quemlibet de necessario personæ subuenire extremæ necessitati pauperis. Non absque temeritate ergo à tot doctoribus ac rationibus subtrahet se quispiam, volens magis hominibus placere, quàm veritatem sequi. Quod si mihi illud Rosellæ obieceris, quod scilicet diuitem confessiones audiri non possent, & confessores damnationem incurrerent, audi Dominum Iesum Christum in Euangelio, diuitibus dicentem, Facilius est camelum transire per foramen acus, quàm diuitem intrare in regnum celorum. Confessoribus autem, Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.

¶ Et sic patet regula generalis, circa eleemosynarum necessariam largitionem, applicatio autem eius ad particularia scientificæ determinationi non subest, sed prudentiæ committitur, quæ circa particularia versatur. Est autem magna opus circumspectione, vt concludatur hunc habere superflua, oportet siquidem considerare statum, filios, filias, seruos, alumnos, hospites, conuiuas, diuisionem, munificentiam, magnificentiam, & si qua sunt huiusmodi, & habere semper præ oculis, quod necessarium personæ non consistit in indiuisibili, multis enim adiunctis, non apparebit superfluum, & multis subtractis, non censebitur quis indigens. Et hæc de eleemosynæ præcepto dicta sufficiant. Anno Domini, 1496. Finis.

T R A C T A T V S S E X T V S

De monte pietatis in quindecim capita diuisus.

- 1 Quid sit Mons pietatis, quæ eius capitula, & quid discutiendum.
- 2 Ex quibus & quomodo procedendum est ad huius veritatis inuestigationem.
- 3 In quo genere, & in qua specie virtutis, vel vitij operationes ista locentur.
- 4 Conditiones iusti commutatiui & distributiui.
- 5 Prima opinio dicentium, nihil vsuræ, aut iniustitiæ inueniri in contractibus Monti pietatis stando infra limite: iustitiæ commutatiuæ.
- 6 Examinatio prædictæ opinionis cum determinatione quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.

Secunda

- 7 Secunda opinio examinantur, soluendo duo dubia concernentia dicta in precedenti capitulo.
- 8 Solutio rationum arguentium, quod contractus predicti secundum communitatem iustitiam sint iusti.
- 9 Determinatio, quod in predictis contractibus committitur usura.
- 10 Opinio dicentium iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiae distributivae.
- 11 Examen predictae opinionis, determinant, quomodo hic sit distributio.
- 12 Determinatio quod secundum iustitiam distributivam formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.
- 13 Opinio dicens in monte hoc nullum esse proprium mutuum, sed societatem potius quandam piissimis capitulis ad commune bonum unitam.
- 14 Examen predictae opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quam secundum alias supradictas.
- 15 Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens ultimo instantam sententiam.

CAPUT PRIMVM.

Quid sit mons pietatis, quae eius Capitula, & quid discutiendum.

MONS PIETATIS in multis iam Italiae populis erectus, & nunc discutiendus, vocatur summa quaedam pecuniae ad perpetuum usum pauperum deputata, hoc modo. Compatientes diuini verbi praedicatorum aliqui inopiae multorum pauperum, quorum facultates, (quia non semper in promptu habere contingit, unde suis provideant necessitatibus) ab Hebraeorum usuris vocantur, induxerunt populum, ut pietatis intuitu oblatione voluntaria quisquis quod sibi placeret, offerret, quatenus ex multis oblationibus una quaedam heret nummorum summa, conseruanda integre ad hoc, ut pauperi cuique mutuari possit, unde sibi provideat. Et quoniam charitate plena res est haec, fructuosa fuit praedicatio, adunataque est pecunia multa sub communibus custodibus reposita, quae Mons pietatis dicitur. Quumque modum conuenientem & perpetuum humano more rectores ciuitatis statuere vellent, quo pauperibus praedicta pecunia distributione perpetua & aequali mutuari possit, statuerunt bonos ciues ad hoc exequendum cum his capitulis.

Primo, quod custodiant dictam pecuniam, & stent parati ad mutuum egentibus tot aureos (puta tres ad summum) & intra tantum non plus temporis (puta annum) restituendos. & hoc ut bonum possit esse communis.

Secundo, quod pignora ab accipientibus mutuum sumant, & suo periculo custodiant in domo ad hoc conducta, & restituentibus intra annum reddant, non restituentium vero publice vendant, & ex venditione pecuniam exigent reddendam domino venditi pignoris, deducto prius eo, quod Monti debet, & horum omnium & totalium administrationis rationes scriberent, & redderent. Et hoc totum fit, ut perpetuari possit Mons, & futuris pauperibus prodesse.

Tertio, quod vltra pecuniam mutuam exigant secundum numerum librarum singulis mensibus tot denarios a praedictis debitoribus, ita quod quot libras aliquis mutuo susceperit a Monte, tot denarios singulis mensibus, quibus illas retinet, dare teneatur. Et hoc non, ut aliquid vltra sortem Monti accedat, sed pro recompensatione operarum custodum & ministrorum, qui publico pauperum bono in supradictis cum suo periculo & labore deseruiunt, & expensarum quae pro pensione domus, & emptione librorum, & caeteris ab eisde sunt. Haec sunt capitula Montis pietatis. Quorum duo prima, quoniam per se notum est esse sancta, tertium examinandum restat, an sit licitum aut illicitum: & si illicitum, an usuram sapiat.

CAPUT II.

Ex quibus, & quomodo procedendum est ad huius veritatis investigationem.

OPORTET autem huius dubitationis, sicut & cuiusque alterius veram solutionem ex eius propriis principiis indagare. Quum autem quaestio haec moralis sit, & ab homine naturaliter scibilis, non est ex autoritate diuina aut humana, sed moralis philosophiae principiis tantum procedendum. Ex autoritate siquidem diuina in canonicis sacrae Scripturae libris contenta quaedam per se ponuntur credenda: & haec sunt, quae humani excedunt vires ingenij, (quonia fides est argumentum rerum non apparentium) ut puta quod Deus sit trinus, & alia huiusmodi. Quaedam quasi per accidens: & haec sunt multa ratione naturali cognoscibilia tam credenda, quam operanda, ut citius, communis, & tutius veritas humano generi innotescat, ut puta quod Deus sit & quod sit vnus, quod adulterium est malum, &c. In neutro autem horum genere praesens continetur quaestio, scibilis siquidem naturaliter est, & nulli in sacra Scriptura decisa inuenitur. Ex traditis autem in ea si solui debet, oportet ad morales venire propositiones: non in quantum creditas, sed lumine naturali notas. Hoc autem est ex principiis moralibus, non ex diuina procedere autoritate. Autoritas vero humana tam canonica, quam civilis duo similiter tradit operum genera. Quaedam ideo bona, quia mandata: vel mala, quia prohibita, & quaedam ideo praecipua, quia bona, vel prohibita, quia mala. In horum primo ordine constat hos, de quibus agimus, actus non con-

tineri: in secundo autem claudi, nulli explicitè habetur. Implicitè autem probari non potest ex iuris principiis, in quantum humana sunt autoritate firmata: sed oportet recurrere ad philosophiam moralem, ut ex eius rationibus naturali lumine fultis ostendatur, an hoc sit secundum se malum, aut bonum.

Ex hoc autem, quod nulla autoritas quaestionem hanc propriam sibi vendicat, euidenter quatuor patere possunt. Primo, quod praesentis quaestionis decisio, nec canonici, nec civilis iuris doctores, nec purum Theologum, secundum quod Theologia vltra philosophicas disciplinas est simpliciter necessaria, exposit, sed moralem philosophum. Secundo, quod sapientes in hac parte nec habendi, nec vocandi sunt doctores praedicti, sed ponentes potius falce in messem alienam. Gratia tamen sunt eis habenda, qui secundum iura, quantum licuit, quaestionem hanc ventilauerunt. Tertio, quod non est mirum, si tot huiusmodi homines in re hac minus bene dixerint: quoniam tractant fabrilis fabri. Quarto, quod ex eo quod tot & tales dixerint, vel dicturi sint in re hac suas opiniones, aut decisiones, nemo haec intelligens debet, aut potest conscientiam suam eis credere: sicut nec corporeae infirmitatis periculum aromataris, nisi itulere committeret.

Nec obstat quod agere de contractibus & usura, ad iura spectet, & ad Papam & principem decernere: hoc enim verum est quo ad contentiosa fori exercitia & humana iudicia. Inter homines siquidem summi Pontificis est usuram ambiguitates determinare, & non simpliciter. Dupliciter enim aliquid ad ecclesiasticum iudicium spectat, scilicet per se, & simpliciter. Et sic summi Pontificis iudicio subiacent ea tantum, quae sunt fidei: eo quod ipse est constitutus a Christo doctor & rector fidelium, in quantum fideles sunt, & non hominum, in quantum homines sunt: & sibi promissa est omnis veritas de necessariis ad salutem fidelium: & non omnis veritas naturaliter scibilis, aut moralis. Aliquid vero subditur ecclesiae iudicio per accidens, & secundum quid: si scilicet illud necessarium certa ratione nescitur, aut si ratio verè scita ab aliquibus non capitur ab aliis, &c. & de horum numero conitatur ex dictis quaestionem hanc esse. Et propterea sicut in his, quae sunt fidei summi Pontificis autoritas omnibus praest rationibus: ita in his scibilibus supra tam ipsum, quam quemcunque alium iudicem, ratio naturali lumine roborata locum obtinet: contra quam sola auctoris naturae autoritas statuere, aut decidere aliquid potest. Et quoniam solius veritatis amore opus hoc agitur, & materia moralis, est ut omnibus amabilis veritas reddatur, nemo opinans nominabitur, aut mordebitur quouis modo: sed opiniones discutiemus, bene dicta suscipientes, minus autem bene, ordinantes, & secundum vires fraternitatis & charitatis emendantes.

CAPUT III.

In quo genere, & in qua specie virtutis, aut vitij operationes ista locentur.

MANA Opera virtutis, aut vitij sunt, quae in duobus secatur generibus. Quaedam enim sunt, quorum bonitas vel militia in ordine ad operantem consistit, ut concupiscere, irasci, timere, audere & vniuersaliter humane passionis. Taliu siquidem rectitudo sufficienter habetur, si ipse operans in seipso aliquantulum se habet, puta si passio secundum rationem refranetur, &c. Alia autem sunt, quorum propria & per se primo bonitas aut malitia consistit in ordine ad alterum, licet ad completam virtutis bonitatem etiam in ordine ad operantem esse oporteat: ut reddere depositum, restituere accommodatum, & vniuersaliter operationes, quae iustitiae subiacent. Ad horum siquidem rectitudinem propriam, id est ad hoc ut iusta opera sint, sufficit quod alteri aequaliter commensurata sint, puta quod restitutio acceptioni aequa. Non enim refert qua quis intentione depositum reddat aut debitum persoluat, si operis iustitiam inspicimus: licet plurimum intersit, si iustitiae virtute operanti attribuere volumus. Propter quod hoc est singulare in iustitiae operibus, quod iusta operari possunt carentes iustitiae virtute, caeterarum autem virtutum opera nemo absque virtute illa explere sufficit. Quod ideo, (ut ex dictis patet,) accidit, quia caeterae virtutes perficiunt hominem in his, quae sunt ad se, iustitia vero in his, quae sunt ad alterum, ut in quinto dicitur Ethic.

Quum autem clara luce liqueat opera haec, de quibus praesens agitur quaestio, in numero eorum, quae ad alterum sunt cum aequalitatis civilis debito contineri, eorum bonitatem vel malitiam ex ipsa ratione iusti, quod ad alterum est, secundum aequalitatem civiliter debitam considerare oportet. Et ob hoc omnes rationes quae in re hac adducuntur, ex rectitudine voluntatis & pietate intentionis communiter & ministro u defectiuae sunt, non enim attingunt ad opus secundum se, an iustum vel iniustum sit. Et quum iustum non humana lege positum (quoniam illud non est ad propositum, eo quod non habet locum nisi in indifferentibus) sed naturale, id est ex ipsa rei natura aequalitate aliqua alteri commensuratum in duas secatur species, scilicet secundum iustitiam commutativam & secundum iustitiam

Opera, quae in Monte pietatis exercentur, non modo ad commutativam rationem referuntur, sed etiam distributivam.

iustitiam distributivam, oportet non latere, secundum quam iusti speciem opera hæc examinare oportet, non enim eodem modo iusti ratio in vtraque inuenitur. Quamuis autem primo aspectu ad commutativam iustitiam omnia huiusmodi opera spectare videantur (quia vel restitutionis, vel recõpensationis, vel locationis actus sunt) quia tamen secundum multos distributiva admiscetur iustitia, idcirco primò secundum formam iustitiæ commutativæ, deinde secundum admixtam distributivam, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

C A P V T I I I I .

Conditiones iusti commutativi & distributivi.

Commutativa iustitia exigit, ut aliqd detur & accipiat inter singulares personas secundum æqualitatem arithmetica: distributiva vero exigit distributione à principib, vel civitate facta singulis personis secundum æqualitatem geometricam.

QUONIAM VERO ignoratis rationibus terminorum, impossibile est intelligere cetera, prælibandum est quid ratio iusti in commutationibus exigit, & similiter quid ratio iusti in distributionibus requirat, ad hæc enim alpicientes, oportet reliqua examinare. In civitate, quum totum quoddam sit triplex debiti ratio, sine qua iustum non inuenitur, considerari potest, scilicet partis ad partem, & totius ad partes, & partium ad totum. Primus ordo dirigitur à iustitia commutativa, secundus à distributiva, tertius à generali, quæ legalis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, quod neq; hesperus, neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidem civitatis sunt singulares personæ, quarum & res & opera & personas commutare adinvicem oportet, ut quod vni deest, absque dantis damno ab altera habeatur. Bonum similiter vel malum commune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorumque bona ad commune bonum ordinanda esse nemo dubitat.

¶ Sed omissa pro nunc tertia hæc iustitia (quoniam ut post patebit, non est ad propositum) sciendum est, quod iustum secundum iustitiæ commutativam requirit tres conditiones. Prima est, quod ibi sit datio & acceptio ex parte vtriusque extremi, aliter commutatio non esset, & commutativæ iustitiæ (quæ directiva commutationum est) propria deesset materia. Secunda est, quod sit inter partem & partem, id est singulares personas, aliter à distributiva, aut generali iustitia non distingueretur, unde servitium cõmunitati exhibitum, recompenfatur ab ea, ut singularem personam induit, sicut & vendit & emit, ut persona singularis. Tertia est, quod servetur æqualitas arithmetica, id est quantitativa, ut scilicet quantum fuit servitium, tanta sit merces, & quanta læsio, tanta vindicta, &c. aliter commutationes iustæ non essent. Mutuanti enim quatuor, nisi quatuor restituerentur, iniustitia esset, & simile est in aliis.

¶ Iustum autem secundum iustitiam distributivam, tria similiter exigit. Primò, quod ibi sit distributio, quæ propria est iustitiæ distributivæ materia, ut ex eius nomine patet. Secundò, quod sit inter totum & partes, ita quod à toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & distributio in vnum non coirent. Distributio nanque partitionem sonat alicuius, quod nisi totius esset, partibus debitum, ut distribuere tur, nõ esset. Vocamus autem totum cõmunitatem vel principem ut sic, partes autem ipsos ciues. Tertio, quod servetur æqualitas geometrica, id est proportionalis, ut scilicet talis sit proportio eius quod datur de cõmunibus bonis vni personæ ad id quod datur alteri, qualis est inter personas ipsas, id est, ut quantum vna persona præcedit alteram in illa republica, tantum quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia boni totius partibus debiti tantò plus alicui parti debetur, quantò pars illa principalior est in illo toto, quæ principalitas in diuersis politiis secundum diuersa attenditur, scilicet secundum virtutem, aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

C A P V T V .

Prima opinio, dicentium nihil vsuræ aut iniustitiæ inueniri in contractibus Montis pietatis, stando infra limites iustitiæ commutativæ.

Mutuantes in Montis pietatis et quomodo nullam vsuram, vel iniustitiam maculam incurrat.

HIS IGI TUR præmissis illorum occurrit opinio, qui terminos commutativæ iustitiæ non egrediendo, contractus omnes huius Montis, nec vsuræ nec iniustitiæ aliquid sapere credunt. Et quoniam hi duabus incedunt viis, illa primò adducenda est, quæ hos contractus adeò secundum se iustos dicit, ut si de cuiusque priuatæ personæ intentione recta constaret, sicut de pia cõmunitatis & Montis intentione modò constat, cuilibet liceret pecunias suas cum supradictis contractibus pauperibus mutuare.

¶ Ut autem huius ambiguitatis veritas clarius elucescat, ex quo non refert secundum hanc viam, quis mutuet, publica scilicet an priuata persona, nec refert cuius sit quod mutuo datur, an scilicet mutuantis sit an alterius, ponamus in terminis casum discutiendum, præsupposita recta intentione mutuantis, quam tamen præsupponere non est opus, quia contractus secundum se iustitiam quærimus, quæ in æqualitate commutationis consistit quacumq; id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentium exponens 1000 ducatos, conductaque ministros scriptores, & custodes pignorum, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigatque vnum denarium pro qualibet libra singulis mensibus à singulis accipientibus, & retinentibus mutuum, supposito quod tanta quantitas pecuniæ requiratur ad mercedem

reddendam debitam ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque instantibus hæc prima opinio tria. Primò, quod hic sunt tres contractus, secundò quod in his nulla interuenit vsura, tertio quod in his nulla inuenitur iniustitia.

¶ Primum horum declaratur distinguendo cõtractus. Est siquidem hic primò contractus mutui inter Petrum mutuante & Ioannem pauperem. Est deinde cõtractus pignoris inter Ioannem pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius, quod idem est, quia in mutuantis persona pignus suscipiant. Est & tertio contractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & excutiendum pignora, & cetera, & pauperes mercedem eis debitam retribuant, vnum denarium pro libra soluendo.

¶ Secundum verò, scilicet quod hic nulla sit vsura, probant ex ipsius vsuræ ratione dupliciter. Primò, quia vsura est quando aliquid ultra sortem ex mutuo quæritur, ita quod mutuum sit non occasio aut causa sine qua non, sed ratio & causa propter quam aliquid pecunia æstimabile ultra sortem percipitur. Constat autem ex distinctione contractuum, quod hic nihil propter mutuum ultra sortem quæritur, sed tantum propter locatas operas ministrorum, cuius euides signum est, quod si ministri gratis hæc facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundò, quia si ista ministrorum merces esset vsuraria, à quocumque redderetur, esset vsuraria, non enim refert, an cõeneratori vsuræ dentur ab accipiente mutuũ, vel à principe, vel à quocumq; alio. Sed constat quod prædictis ministris absq; vllò scrupulo potest tanta merces pro his laboribus à cõmunitate vel principe reddi, ut Mediolani & Brixie, & Veronæ fit, ergo non est vsura.

¶ Tertium autem, scilicet quod hic nulla sit iniustitia, declaratur sic. Si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministrorum, ut ideo iniustitia sit exactio ista, quia ipsis gratis tenentur operas suas impendere & hoc non, quia non sumus in calu extreme necessitatis, aut superfluitatis tantæ quod teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, ut ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra singulo mense, & hoc non, tum quia multorum sapientium & bonorum virorum sententia consideratis particularibus circumstantiis via hæc æquissima iudicata est: particularium autem iudiciũ prudentibus viris committendum est secundum moralem philosophiam. Tum quia huic modo ratio suffragatur, commensuratur enim hoc modo soluto periculo & labori ministrorum. Quantò maioris pretij pignus, aut maiore tempore retinetur, tantò plus periculi custodes subeunt & curæ & laboris, si excutienda (ut sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperum, ut iniusta sit hæc exactio, quia à non debente soluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primò, quia si pauper non tenetur ad hoc cum aliquis ad hoc teneatur, debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans non tenetur, quoniam damnum incurere non tenetur ex hoc, quod beneficiũ mutui impendit, quinimò si aliquid damnũ ex hoc incurreret, posset à paupere accipiente mutuum illius recompenfationem exigere, ut ab omnibus doctoribus concorditer dicitur. Princeps quoque aut

cõmunitas ad hoc non tenetur, tum quia sumus extra casus extreme necessitatis & superfluitatis, extra quos elemosyna non est in præcepto, tum quia principes, etsi teneantur pauperum curam habere, & eis subuenire, non tamen tenentur hoc modo subuenire, ut de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat quod pauper ipse teneatur. Secundò, quia morale principium est, quod ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem constet, quod ministrorum opera propter pauperes fiant, ut habeant unde suis provideant necessitatibus, consequens est, quod ipsi pauperes debeant ministrorum operas recompenfare.

C A P V T V I .

Examinatio præpositæ opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.

QUOD autem prædicta opinio in multis à veritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex per se notis principiis moralibus deducendum est. Assumamus itaque duo principia in commutationis contractibus per se eidentia. Alterum affirmatiuum, scilicet ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Alterum negatiuum, scilicet, nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Hæc principia stando infra limites iustitiæ commutativæ per se nota sunt, quoniam ex seipsis æqualitatem iustitiæ clare continent, & ideo indisciplinati esset quærare eorum probationem. Sub his autem principiis oportet sublimere propositiones minores, quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distinguerentur, & sigillatim discuteretur quæ in cuius fauorem fiat, hac enim decisione habita, statim tota ratio integrè patebit. Sed ad hanc decisionem absque errore habendam, oportet ex his, quæ per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quæ per accidens insunt, & ex propriis & immediatis cuiusque conditionibus, & non ex communibus & remotis sententiam proferre. Propter quod non est, in hac consideratione im-

Nõ nisi in iusti exigitur à pauperibus pro sibi mercedem pro cuiuslibet pietatis laudis propter quod ad solvendum cõmunitatem & obligati tam mutui propriam.

miscendum, q̄ hoc, vel illud opus fiat in fauorem boni cōmunis, aut aliud huiusmodi, finis siquidem cōmunis & remotus est vniuersitatis bonum in particularibus cōmutationibus. Iam enim stabilitum superius est, q̄ iustum secundum iustitiam cōmutatiua formam attenditur secundum aequalitatem cōmutationis huius perionae ad illam personam, & non secundum ordinem ad cōmunitatem.

¶ Ex se ergo & proximis consideraturi, distinguamus imprimis operas has ministrorum, dicētes q̄ harum operarum quaedam sunt quasi per se cōmuniter intentae: & haec sunt illae, quae viq; ad venditionem pignorum interueniunt. Quaedam vero sunt specialiter, & per accidens intentae: & haec sunt subhactatio & venditio pignorum, & his annexa, quae ex mora quorundam debitorum accidunt. Distinguendo autē sigillatim prima opera, dicimus ea esse haec, scilicet custodiam pecuniae, preparationem ad mutuandum actum mutuandi, sumere pignus, scribere haec, cui annectuntur expensae pro libris, &c. custodiam pignorum: cui coniungitur cōductio domus pro eorum cōseruatione, & tandem restituere pignora. Horum autē pars maior & periculosior in fauore sit Petri mutuantis, aut vniuersitatis pauperum: custodia enim pecuniae, acceptio pignorum, eorum custodia, scribere haec, expensae pro libris cōductioq; domus (in quibus totū periculum est) ad alterius vel vtriusq; ordinatur securitatem. Reliqua autem pauca, scilicet preparatio ad mutuandum, & ipse actus mutuandi, & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinatur utilitatem.

ET VT CLARIUS Elucescant haec, videamus singula. Custodia imprimis pecuniae, in illius fauorem proximē sit, cui custodienda reponitur: pecunia autem haec custoditur duobus, scilicet Petro mutuanti, cuius est directū dominium huius pecuniae: & vniuersitati pauperum, cuius est quasi dominium vtile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniam oportet cōseruari, nisi vt Petrus sit securus, si quādo vellet rehabere pecuniam suam, & vniuersitas pauperum sit certa, quod cōmunis sit etiam futuris pauperibus utilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad cōseruationem & securitatem capitalis proximē ordinatur, constat quod in fauorem ipsius Petri & vniuersitatis pauperum sit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expensis pro libris. Haec enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatem & securitatem pecuniae. Ioannes enim pauper mutuū accipiens, non curat quod haec praescribantur, aut quod pignus ab eo exigatur: sed haec omnia pecuniae dominus securitati suae consulens fieri vult.

¶ In custodia autem pignorum cōsiderandum est, quod sicut pignus habet in se duo: scilicet quod sit pignus, & quod sit talis res, (puta vestis,) ita in ipsa pignorum custodia distinguendum est, quod ipsa est custodia pignoris, & quod est cura talis rei. Si consideretur formaliter pignorum custodia, manifestē patet quod in fauorem Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum sit, quia proximē ordinatur in securitatem pecuniae rehabendae. Vnde quia contractus pignoris secundum veritatem est in fauorem accipientis, ideo accipiens ipsam tenetur ad restitutionem eius, si etiam perdidit illud vt cōiungitur ex illo morali principio restitutionum posito à San. Tho. in Secunda Secunda q. 62. quod aliquis tenetur ad restitutionem non solum ratione rei acceptae, sed etiam ratione acceptionis tenetur restituere, etiā perdita re. Et in hoc differt accipiens depositū ab accipiente pignus, quod ille deposito perduto, non tenetur ad restitutionem, quia obligatur ad reddendum depositum ratione rei acceptae, & non ratione acceptionis, quia depositum datur in fauorem deponentis: iste autē, scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione acceptionis (quia pignus datur in securitatem petentis ipsum) obligatur ad restitutionem non solum quādiu pignus habet, sed etiā si non habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accommodatum accipit eadem ratione, &c. Si autem consideretur cura talis rei, quae est pignus, (puta excusio vestium & huiusmodi sollicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione non exigitur, quod sit in tali materia, sed sufficit sibi quod sit tanti pretij, vt secura sit pecunia rehabenda, ideo non est eadem ratio de sollicitudine exercenda, & de ipsa custodia. Haec namq; cura quamuis in fauorem vtriusque, dantis scilicet & accipientis cedat (dum pignoris domino res sua illa seruatur, & huic creditori pignoris pretium cōseruatur, vnde possit mutuam rehabere pecuniam) simpliciter tamen & per se fit in fauorem domini pignoris, quia mutuans licet exigat pignus, non tamen exigit qualitatem pignoris, imò hanc onerosam conditionem refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum domino pignoralis, quod ipse non vult sollicitudinem hanc, sed quod Dominus ipse mittat tempore curae habendae ad excutiendas vestes suas, & alia huiusmodi. Nec obstat, quod si nullo interueniente pacto vestes in pignus acceptas contingit laedi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quod retinens tale pignus teneatur per se ad curam eius, sed ex eo quod per accidens iste tenebatur ad hoc, quia scilicet non fuit protestatus, manifestando domino pignoris, quod talis pignoris curam refutaret. Implicitē enim obligatur quilibet sumens pignus quaecūq; ad eius curam, (expensis tamen domini) nisi aliud protestetur. Domus autē cōductio, in quantum deseruit custodiae pecuniae & pignorum, &c.

in fauorem est Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum. In quantum autem pignorum expansioni & cura utilis est, in horum pauperum fauorem sit. Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandi, & pignora restituendi, & paratum esse ad mutuandum, in fauorem manifestē sunt Ioannis pauperis. Sed prima horum, scilicet actus mutuandi, & restituendi pignus, sub mercede non cadunt, quoniam actui mutuandi respondet actus restituendi acceptum mutuū, & actus restituendi pignus respondet actui dandi ipsum pignus, sicque par pari refertur. Tertium autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidem altimabilis est obligatio ad paratum esse ad mutuandum. Opera verò in altero diuisionis membro posita, scilicet quae specialiter respectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & caetera annexa,) non opus est discutere, in cuius fauorem, quoniam propter moram debitoris ab ipso soluenda sunt, sicut & expensae, quae post eius moram fierent in citatione coram iudice & litibus, & caetera.

EX OMNIBVS Igitur his colligendo, cum pateat vnum tantum actum mercenarium propriē & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatam preparationem ad mutuandū, ex supradictis principiis facile veritas intenta deduci potest, consistens in quinque conclusionibus. Prima est negatiua, scilicet, Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedem debitam ministris huiusmodi pro custodia pecuniae vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad haec cōducta. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur, quod nullus tenetur mercedem reddere pro opere facto in alterius fauorem. Ex dictis enim iam constat ista opera non esse facta in fauorem Ioannis pauperis, sed alterius, puta Petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperum, vel vtriusque. Secunda est etiam negatiua, scilicet, Non omnis pauper accipiens mutuū, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorum, aut domo ad haec utili. Patet ista ex eodem principio: quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & consequenter non omni pauperi exhibetur hoc seruitium, ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitia exigit cōmutatiua. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic non det mihi pignus excutiendum: ego tamen qui ignorabam quale pignus esset allaturus, iam conduxì excussorum in seruitium eius & aliorum paratum. Ignorantia siquidem haec non suffragatur, quoniam probabilem cognitionem (quae in huiusmodi, certitudini par est) Mons habet, quod pauperam indigentium mutuū alij afferent pignora excutienda, & alij non: vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter cōducendus est sibi excussor pro quibusdam, ab illis mercedem recepturus, si iustitiae cōmutatiua aequalitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, scilicet, Petrus mutuans, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciendum ministris pro operibus in prima conclusione positis, scilicet custodia pecuniae & pignoris, &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicitur, quod ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorem opus agitur. Patet equidem ex dictis, quod opera ista in vtriusque vel alterius horum fauorem per se sunt, non Ioannis pauperis. Quarta etiam est affirmatiua, scilicet, Quilibet pauper mutuū sumens tenetur satisfacere pro obligata preparatione ministri ad mutuandum, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendum pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus in quantum deseruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodem principio: patet enim ex dictis obligatam preparationem ad mutuandum in fauorem singulorum pauperum esse, & excussionem pignorum in fauorem Dominorum. Quinta conclusio principaliter intēta, (quae ex praedictis aperte sequitur) est ista: Iniuste exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra singularis mensibus, pro mercede reddenda supradictis ministris, & caetera. Clarissima est ista: quia cum iniuste exigitur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis constat, quod pauper quilibet non tenetur ad omnia soluenda (sed ad vnum, scilicet obligatam preparationem ad mutuandum) consequens est, quod iniuste exigitur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddenda.

CAPVT VII.
Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in praecedenti capite.

ANTE QUAM Soluantur obiectiones ad oppositum factae, & examinatur, an vltra hic inueniatur, duo circa supradicta relicta soluenda sunt: inferendaeque horum solutioni est secunda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubiū primò, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperum, an vterque simul teneatur ad satisfaciendam ministris pro illis operibus, pro quibus Ioan. pauper non obligat. Sed si praedicta diligēter inspiciantur, patere potest, quod Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperum teneat ad hoc. Adductū enim est principiū, dicēs q̄ ille, in cuius fauore res agitur, teneat ad mercedem reddendam: constat autē, q̄ custodia seu cōseruatio pecuniae integra (ad quam caetera haec opera ordinantur) non in Petri fauorem, sed

Pauperū vniuersitatis ad caetera soluenda tenetur, quae pauperis iniuste solueret.

pauper

pauperum vniuersitatis fit, quia Petrus non propter se custodiendam pecuniam deponit, ipse enim per seipsum custodiret pecuniam propriam, nisi pauperum vtilitas exponendam pecuniam suam custodibus exposceret. Patet etiam hoc idem ex eo, quod pecunia hæc non custoditur periculo Petri offerentis, quoniam restituenda est sibi non solum ratione rei acceptæ, sed ratione acceptionis. & iam dictum est, quod quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptionis, etiam re perditâ tenetur, Petrus igitur gratis offerens pecuniam mutuis, licet non donet, non tenetur, sed pauperum vniuersitas.

E T T V N C surgit secundum dubium, cur iniuste dicatur 10
exigi a Ioanne paupere particula quædam eius, ad quod vniuersitas pauperum tenetur, cum Ioannes pars sit totius pauperum vniuersitatis: sicut autem vniuersitas tenetur ad integram satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimò impossibile est, quod aliter vniuersitas pauperum satisfaciat, quoniam præter pauperum res nihil habet.

¶ Sed ad hoc quoque dubium ex dictis responsio facile haberi potest. Iniustam siquidem esse huiusmodi exactionem ratio indicat commutatiuæ iustitiæ, infra cuius latitudinem stando, a parte exigere non potest id, ad quod totum tenetur, eo quod totum vt extremum est commutatiuæ iustitiæ, partis rationem habet, idemque est a parte exigere secundum iustitiam commutatiuam id, ad quod totum secundum eam tenetur, ac si exigeretur ab vna parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iniustissimum esse constat. Ex prædictis autem sufficienter habetur, quod omnes huiusmodi operationes secundum iustitiæ commutatiuæ formam modo examinantur. Quid autem dicendum sit secundum iustitiam distributiua, si locum in hac re habet, proprio loco dicitur. Sat sit tunc scire, quod iniuste exigunt hæc a Ioan. paupere, si infra iustitiæ commutatiuæ limites res agatur, vt opinio prima dixit.

E X P R A E M I S S I S autem patere potest defectus alterius opinionis, defendentis contractus istos secundum iustitiam commutatiuam, licet non ita amplè sicut prior. Propius siquidem accedens secunda hæc opinio ad casum Montis pietatis, & non curans an singulari personæ liceret pecuniam propriam tali mutuo exponere, casum in terminis ponens, licet in ceteris concordet cum præcedenti, in hoc tamen differt, quod Petrum ponit abdicantem a se proprietatem & dominium pecuniæ mutuandæ, sicut & illi qui Monti pietatis pecunias offerunt, donant. Et sic casus omnino idem cum Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectoribus offert donatione libera & irreuocabili 10000 ducatos, ad hoc vt inde perpetuò pauperibus mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodum a populo & rectoribus ministri, &c. vt supra. In isto dicit casu, cum dominium pecuniæ nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signum est, quod absolute loquendo, quicumque eam distraheret, iniuste hoc faceret, vt pote contra expressam intentionem piam donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, quod obligatio ad mercedem reddendam ministris, ad singulos deriuetur pauperes. Communitas enim ad hoc non tenetur, cum extra casum necessitatis extremæ & superfluitatis res hæc agatur, & vt dictum est, non tenetur ad habendum determinatum modum subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil enim minus iustitiæ in hoc accidit casu, quam in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hinc non tenetur ad mercedem reddendam, quia non sit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri mutuantis, an communitatis, an vniuersitatis pauperum, an etiam ipsius Dei. Sufficit nanque Ioanni pauperi ad hoc, quod ipse non teneatur, ista negatio, scilicet quod opus hoc non fiat in suum fauorem, quia in hoc casu inueniri probatum fuit. Principium enim negatiuum adductum est, quod nullus secundum iustitiam commutatiuam tenetur ad mercedem reddendam pro seruitio alteri impenso. Alterum autem esse etiam 60
ipsum pauperum collegium a singulis pauperum, in primo Politicorum patet, & infra iustitiam commutatiuam stando, probatum est prius. ¶ Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenetur etiam in isto casu, & consequenter iniuste a singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem ratio, qua vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet, quoniam non ratione domini ipsius pecuniæ ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis domini, id est quia pecuniæ securitas, & integritas in suum per se & proximè fiebat fauore, quod in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperum ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quæ non sunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in contractibus his iniustitia.

C A P V T V I I I .

Solutio rationum, arguentium quod contractus predicti secundum commutatiuam iustitiam sint iusti.

B I E C T I O N V M autem in oppositum adductarum prius conuenit illas soluere, quæ iniustitiam ab his contractibus auferre conabantur, & postmodum illas examinare, quæ de usura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iniustitiam ex dictis patere potest, scilicet ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum a quibus

exigitur. Ex parte siquidem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquid tantum. Nec est intermodica deputandum id, in quo aggrauantur, quoniam, vt ex dictis liquet, non tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partem soluendam eorum, quæ ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim non tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata preparatione ad mutuandum, quod cum omnibus suis appenditiis si mercedis nunc exacte tertiam partem sibi vendicat, sufficientem re compensationem habet, vnde cum grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, non in modico grauetur. Imò si immediate, vel tertia, vel quarta vel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non intermodica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitas, quoniam secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniustitia modica non reputatur, nisi quando per accidens incurritur in proposito autem ex intentione committitur vnde iniustitiæ mortale peccatum non euitatur.

A D I D autem quod obiiciendo queritur, quis teneatur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primum, quod de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperum, cui pecunia conseruatur per pignora, &c. Et teneretur ipse Petrus mutuans si non in fauorem vniuersitatis pauperum pecuniam custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur: scilicet quod nullus mutuans tenetur aliquod damnum incurrere ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quinimò potest si quod damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico quod hoc commune dictum est summè verum, sed malè applicatur ad propositum, quoniam expensæ istæ non cauantur ex beneficio mutui, licet occasioentur & remotè ex mutuo proueniant, sed cauantur ex contractu pignorum, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quod occasionantur & remotè proueniunt expensæ istæ ex contractu mutui, & non dixi, ex beneficio mutui cauantur, quia mutuum non est causa, sed occasio harum expensarum, non proximè sed remotè, nec habet rationem occasionis huiusmodi, in quantum est in fauorem accipientis mutuum. Propter quod ratio ista concludit oppositum sui intenti, eo quod sicut iniquum est mutuante ex hoc, quod mutuat damnificari, ita iniquum est dante pignus ex hoc lædi, æqua enim est vtriusque conditio per se loquendo. Vnde exemplum quod adducant, quod opinionem hanc plurimum fouisse videtur, ad propositum non est. Dicunt enim. Si Petrus Mediolani existens Ioanni petenti ibidem pecuniam mutuo, frater dicat, Pecuniam quam petis, Genue habeo, mittamus tuis expensis pro illa, & sic mutuum gratis accipito, conitat quod Petrus non exigit iniuste a petente mutuum expensæ illas, quia non tenetur incurrere damnum hoc ex hoc quod mutuat, ergo a simili, neque in his contractibus iniustum est expensæ exigere. Ad propositum, inquam, non est exemplum hoc, quia clarè patet quod expensæ istæ fiunt ad hoc vt pecunia ad mutuum petentem perueniat, & consequenter in eius fauorem per se & proximè ordinantur, in proposito autem nostro expensæ istas non ordinari per se in fauorem Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissimè constat.

¶ Propter quod aduertant cuiusque ordinis viri, vt exemplis non fallantur, quoniam multa in eis dissimilia inueniuntur, quorum quodlibet, quia non facile est cuilibet discernere, duo subiungenda duximus, ex quibus cetera facilius diiudicari possint. Creditur enim primò, quod sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigenti, accipit pecunias a foeneratore, & expensæ fecit, vt pignora per famulos tunc deuehantur, licitè potest a Bernardo paupere exigere non in interesse huiusmodi expensæ, & usuram, quam soluit, sic in proposito fieri possit a Petro seu communitate qui ad has expensæ cogitur ex alio opere facto in fauorem Ioannis pauperis, scilicet mutuo. Creditur quoque secundò, quod sicut a petente mutuum licitè potest mutuans exigere securitatem, & si accipiens mutuum, chiographo eum facere tutum eligat, notarioque mercedem reddat, non iniuste grauetur, & tamen chiographum fit in fauorem mutuantis, ita in proposito petens pignus non iniuste grauat Ioannem pauperem circa expensæ, ex quibus nihil sibi vtilitatis accrescit, sed sola indemnitas Montis seruat.

¶ Sed in his & huiusmodi plurima est dissimilitudo. Et primò quidè exemplum a Montis natura differt, quod expensæ illas Martinus facit, & Bernardi personam induit indigentis subsidio tali, quasi sibi pignora accommodans, vt mutuum inueniat, & ideo non est mirum, si expensæ tales Bernardus tenetur subire: nihil enim minus tenetur quæ si ipse per seipsum a foeneratore mutuum sumens, expensæ illas fecisset propter hæc accidentia. In casu verò Montis, nec Petrus, nec communitas in persona Ioan. pauperis expensæ has facit, sed collegij pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Ioan. pauper iniuste grauetur in huiusmodi expensis. Circa secundum verò exemplum sciendum est, quod vt dicitur in 4. Met. nisi cuique quæsito respondeatur formaliter, omnis certitudo destruetur, eo quod extra rationem formalem vagantibus infinita occurrunt circa quodlibet. Vnde in proposito sollicitè semper attendendum est quod formaliter queratur, aut rōcinando adducatur. Aliud enim est petere securitatem rehaben

rehabenda pecuniæ, & aliud est petere talem securitatem, scilicet habentē expensas annexas, puta Chirographum: quæadmodū etiam superius distinctū est, quod aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens enim securitatē nihil petit in sui fauorem habens annexum damnum eius, a quo petit illam: sicut nec petēs pignus. Vnde si accidat, quod petitā securitatē aut pignus ego dare nō possim, nisi cum aliqua expensa, quam qualitas securitatis aut pignoris a me electa parit, ego ipse damnum mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis a me oblata expensæ istæ per se proueniūt. Et ideo teneor ego notario mercedē reddere: sicut & expensas illas subire, quæ ex pignoris emanant accidentibus. Petens verō securitatē talē (puta chirographū) cum in fauorem sui petat rem habentē expensas annexas, & iniquū sit ex eo, quod in fauore sui agitur, alterū damnicari iniuste grauat eū a quo illam petit, ad reddendā mercedem notario debitā. Vnde euidenter patet, quod Montis natura ab hoc exemplo distat in hoc, quod hic petens securitatē, nihil petit, ex quo per se oriatur expensā aliqua: in Monte autem volēs pignus, vult sibi a Ioanne paupere solui pro custodia aliis, ad quæ ipse tenetur naturali iure, aut quæ ipse fieri vult non in Ioannis pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atque iterum monitos esse rogo, quatenus caueāt ne exemplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

Secundo dico, quod non sufficienter arguendo probatur, eomunitatē aut principem non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim rectē concludatur, quod non teneantur simpliciter: non tamen ex hoc cōcluditur, quin teneantur ex suppositione, id est supposito quod hunc modum mutuandi statuunt. Et licet, vt dictum est, vniuersitas pauperum de iuris rigore, nō communitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hæc omnia ad commutatiuam iustitiam spectant, & absque, publica autoritate facta iniusta nō essent: æquitas tamen a iustitia non multum remota exigit, quod princeps aut communitas ex publico arario pauperibus etiam hoc modo subueniat. Modus autem accipiendi, quod etiam iniustitiam contineat, manifestatur. Cum duo genera operum sint, pro quibus hæc a paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus nō tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) vel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit). De modo exigendi mercedem, pro istis non oportet probare, quod sit iniustus: quia si exactio est iniusta, modus eius iustus esse nō potest. Sed & modus exigendi pro his, ad quæ Ioannes pauper tenetur, scilicet pro obligata præparatione ad mutuandū, iniustas ostenditur: ex eo quod obligata præparatione ministri ad mutuandū, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusvis occupationis, aut damni commensuratur diurnitas temporis, quo mutuum acceptum tenetur, aut quātitas acceptæ mutui ipsius pecuniæ. Nisi quis diceret damnum incurri ex eo, quod non potest tam frequēter mutuum iterare: ac pro hoc cessat ministri merces a pluribus suscipienda. Sed subtiliter consideranti apparebit, quod ex hoc non habetur, quod oportet mercedem istam quantitati mutui & tēpori quo retinetur, commensurare: sed quod oportet consideratis omnibus, certum salariū sibi statuere, & illud summarie ac verisimiliter, calculatis prudentium arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendum mutuum, soluendum æqualiter taxare, eo quod æqualiter ad omnes huiusmodi se obligat: sic enim merces ministris debita reddetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconuenit contingere pauperem pluries indigentem plus soluere minus paupere, quoniam merces hæc redditur non mutuo, aut quantitati pecuniæ mutuatæ, sed obligatæ præparationi ad mutuandum, quæ æqualiter omnes respicit, & pauper pluries sumens, duorum rationem habet. Nec est opus prudentium virorum iudicio ista tantum submittere, quia scientiæ subiacent, sed eorum arbitrio, vt dictum est, relinquatur quantitas stipendij ministris debiti, & taxatio quantitatis pecuniæ a singulis soluenda æqualitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in predictis contractibus committitur vsura.

RELIQUVM quo ad hanc partē est, vt videatur, an iniustitia, quæ in his inuenitur contractibus, vsuræ rationem habeat, quod ex duobus considerandum est. Primum ex eo, quod vsura duobus modis committitur, scilicet augendo ex mutuo capitale, & exigendo recompensationem damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vsuram sapit velle ab accipiente mutuum recompensationem damni, quod ab hostibus vel latronibus passus est, quam velle ad augendas opes aliquid ultra sortem. In proposito autem, tum iam pateat, Montem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentem sibi pecuniam Montis integrè & securè saluari, quicumque sit ille, exigere a Ioan. paupere mutuum petente expensas, quæ non in illius fauorem frant, consequens est quod exigit recompensationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecuniæ rehabendæ securitatem. Nec obstat aliquo modo, quod damnum hoc ex mutuo emergit, saltem

occasionaliter, nihil siquidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut a quo inferatur, dum modo ex eo, quod fit in fauorem Ioan. pauperis vt sic, non cauetur, ista enim negatio sufficit ad hoc quod iniuste exigatur ab eo, & consequenter quod vsurariæ, ex quo, vt dictum est, non refert ad vsuram, damnum indebitum a petente mutuum exigere, aut lucrum querere.

Secundo ex eo, quod non minus vsurarium est, mercedem alteri debitam, non ex seruitio impensio ad mutui beneficium vt sic, ab accipiente mutuum exigere, quam quodcumque aliud lucrum ultra sortem petere, neque enim ab vsura remotius est grauare iniuste accipientem mutuum ad soluendum aliquid ultra sortem alteri, quicumque ex causa quam sibi ipsi mutuanti. Constat autem, quod hic grauatur iniuste Ioannes pauper, dum accipit mutuum ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus non tenetur, quanquam nihil ad Montis mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quin vsuraria sit exactio ista, secundum iustitiæ commutatiuæ formam loquendo.

A D E V I D E N T I A M verò solutionis obiectionū in oppositum diligenter attendendum est, quod hic sunt duo, scilicet reddere mercedem ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iniustitiam & omni æquitate plenum, quia eius causa est locatio operum suorum. Alterum est exigere huiusmodi mercedem a Ioanne paupere, & hoc iniustum & vsurarium est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum, quoniam opera illa colata non sunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigere merces possit.

Vnde prima ratio peccat, assumendo quod hic nihil ultra sortem queritur propter mutuum, sed tantum propter locatas operas, quoniam secundum veritatem ex mutuo, exactio ista cauatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respondendo dicatur, quod exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter. Vno modo propter locatas operas in fauorem accipientis mutuum: & tunc bene sequitur, ergo non propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, causa proxima est, quod ab eo iuste merces hæc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius, quicumque sit ille, & tunc male inferitur: ergo non propter mutuum: quoniam causa proxima huius exactio est vel mutuum, vel locatio operarum: sed locatio operarum causa secundum iustitiam esse non potest, eo quod opera non sint in fauorem accipientis mutui locata, igitur mutui huius exactio causa proxima est, ac per hoc vsura committitur. Nec obstat id quod cōfirmado subdebat, scilicet quod si ministri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi quod Mons lucrum ex hoc non querit, sed non habetur quin Ioan. pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quod rustico cultori vineæ mutuantis mercedem reddat, vsura non deficit ex eo quod rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

Secunda autem ratio concludit, mercedem ministrorum non esse vsurariam, & hoc proculdubio verum est: quoniam iusta & sancta est, sed non probat quin mercedis exactio a Ioan. paupere, qui nō tenetur, sit vsura: debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur ad illam & non ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo, qui tenetur, iustitia est, vel charitas, si pietatis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autē exigatur ab eo, qui non tenetur, clarè constat, quod quāuis merces sibi debeat, iniusta tamen exactio est quia hic nō tenetur. Et si adiunxeris, quod exactio ista non nisi propter mutuum mandatur, vsuraria manifestè apparebit: quod in calu isto contingere iam patet. Est igitur infra iustitiæ commutatiuæ terminos loquendo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitiæ distributiue.

VNT I G I T V R Alij subtilius naturam Montis huius speculantes, qui infra iustitiæ commutatiuæ limites standum non credunt, sed iustitiā distributiua insertam dicentes secundū eius formam iustitiam in his capitulis saluari defendūt. Hi casum Montis pietatis illū esse approbantes, qui in cap. 7. positus est in quo. s. Petrus vocato populo donat 10000. ducatos nō consumēdos, sed mutuandos, perpetuo tēpore pauperibus, &c. vt supra, non inferūt iustitiam distributiua ipsi contractibus mutui vel pignoris, vel locationis operarum, sed inuentioni mercedis reddendæ operariis. Si namque superius dicta aduentur ad hoc deuentam est quod pauperū vniuersitas tenetur reddere mercedē ministris Montis: & ideo ipsa vniuersitas pauperum ex quo in communi nihil possidet, inuenire volens, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruiētibus onus hoc distribuendū esse in suas partes pauperes scilicet, statuit. Vnde ipsa mercedis redditio in iustitiæ commutatiuæ terminis relinquatur: sed intentio mercedis reddendæ

secun

secundum iustitiæ distributiæ formam fieri secundum hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicit igitur duo hæc opinio. Primo, quod secundum distributiæ iustitiæ formam in vniuersitate pauperum inuenienda est merces reddenda ministris. Secundo, quod inuentio ista iuste secundum iustitiæ distributiæ æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quod nullus pauper iniuste grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primo, quia cum vniuersitas pauperum teneatur de suo satisfacere his ministris, suum autem non sit nisi altero modo, vel quia in communi aliquid habetur, vel quia suum est partium, & in proposito vniuersitas non possideat aliquid in communi, restat vt de his, quæ partium sunt, satisfacere debeat, partes autem pauperes esse patet, inter eos igitur oportet pecunia hanc inueniri. Et cum constet, quod communia onera iuste distribuenda sunt, consequens est quod secundum iustitiæ distributiæ inuentio hæc fieri debet. Secundo, quia sicut bonum totius partibus est debitum, & ideo proportionaliter eis distribuendum, ita & malum totius partes quoque proportionaliter sustinere tenentur, onera autem omnia inter mala computantur, onus igitur huius mercedis soluendæ partes vniuersitatis pauperum proportionaliter sufferre tenentur. Hoc autem est inueniri pecuniam istam in vniuersitate pauperum secundum iustitiæ distributiæ formam, quod erat probandum. Secundum autem, scilicet quod de facto nulla iniustitia in modo distribuendi hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primo, quia in hac vniuersitate bonum est ipsa subuentio & releuatio pauperum, malum verò est onus soluendi mercedem, æquum autem est, vt qui plus boni percipit, plus etiam mali sentiat: cui igitur maior sit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statutum est in hoc monte, vt scilicet cui plus & maiori tempore mutuatur, plus onus soluendi ministris sentiat. Secundo, quia æquum est, vt communium onerum illis plus imponatur, qui maiorem occasionem sibi eundi talia onera vniuersitati præbent. Illi autem, quorum pignora maiori tempore & periculo custodiuntur, sunt huiusmodi, quoniam maiorem mercedem tenentur reddere vniuersitas ministris pro custodia illorum, quam aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & similiter illi qui pretiosiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuum sumunt, debent amplius grauari, quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiæ distributiæ violatio in capitulis istis.

C A P V T X I .

Examen prædictæ opinionis, determinans quomodo hic sit distributio.

Consistit hæc distributio in inuentione mercedis reddende operarijs, à quocumque hæc distributio mandatur.

* Alias, oligocra-
tia seu o-
logarcia.

VT E O D E M Autem ordine ostendatur, opinionem hanc deficere, primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & ostendere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo, vt dicitur in 5. Ethic. iustum in distributionibus consistitur omnes secundum dignitatem quandam oportere esse, ita quod sicut iustitia commutatiua dignitatem personæ non considerat nisi in quantum in quantitatem rei redundat, vt puta cum considerat dignitatem principis percussit, quia percussio ex hoc criminiosior est, ita iustitia distributiua quantitatem rei non ponderat, nisi in quantum redundat in dignitatem personæ, vt puta cum magnificat virtutis egregium actum, ex hoc quod dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc inquam, consequens est, quod distributionis ratio absque dignitate non inueniatur. Dignitatem autem dicimus non quodcumque bonum hominis, sed illud, ex quo homines fortiuntur, quod partes sint totius vniuersitatis, siue illud sit virtus, vt politia, aristocra-^{tiæ} siue rerum abundantia, aut nobilitas, vt in oligocra-^{tiæ} siue libertas, vt in democratia, siue quodcumque aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperum vniuersitatem in communitatem quandam erigere velimus, inuenire & quid sit totius opus, & secundum quid partium dignitas attendatur. Est autem hic opus totius perpetua commoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiunt, & hoc sequitur mediante pecuniæ mutuandæ (quæ mons dicitur) integra conseruatione. Dignitas verò indigentia est, id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniuste repelli putatur, vt discurrendo per omnes supradictas politias apparet. Sola autem indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniuste expelleretur, suppositis semper his, quæ secundum legem ordinata essent, puta quod tantum pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuersitate habetur. Indigentia autem dicimus non quamcumque, sed talem, quæ scilicet pignoribus possit securum facere Montem. Hic est modus, quo vniuersitas pauperum velut communitas quædam distributionis est auctrix & capax. Qui licet sit sustentabilis, clarius tamen & verius distributionis forma in ea saluatur dicendo quod sicut si militibus ultra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quædam pecuniæ summa, distributionis iustus modus erit, vt quantum melius hic illo egit, tantum maius sit quod huic, eo quod illi datur, & sic modus & forma distributiæ iustitiæ seruetur absque tot difficultatibus. Ita si pauperibus

multis onera distribuenda sunt, vt hic accidit, sufficit quod distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum est, quæ tunc tantum seruetur cum æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributio in pauperum vniuersitate, non refert quo ad præsentem questionem, idcirco concedatur distributionem inueniri in inuentione mercedis reddendæ operarijs Montis, à quocumque distributio ista mandetur, siue à principe, siue à communitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

C A P V T X I I .

Determinatio, quod secundum iustitiæ distributiæ formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

RE S A T ergo considerandum secundum, scilicet, an distributio isto modo facta iusta sit. Vbi præmittendum est, quod licet in distributionibus communitate minus seruetur iustum etiam absque conscientie periculo, quam in commutationibus, eo quod comparationes personarum sunt odiosa, & pacis bonum tollunt quod cæteris bonis communibus præstat, statuta tamen distributionum dispositiua tantò iustiora esse oportet, quantum facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta à iusto declinare inciperent, nimia postmodum in distribuendo elongatio à medio fieret, sicque iustitia corrumperetur. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniusta sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendum est igitur, quod aliter bonum, aliter malum distribuendum est inæqualibus partibus alicuius totius. Bonum siquidem distribuendum est sic, vt digniori maius bonum detur. Et ratio est, quia bonum totius, quod est debitum alicui parti, tantò maius est, quanto pars illa maiorem principalitatem habet in toto, & tantò minus quanto pars minorem habet dignitatem in toto. Malum autem e-conuerso distribuendum est vt scilicet digniori parti minus malum, & minus dignè maius malum imponatur. Et huius ratio est, quia ex quo minus malum habet rationem boni, vt dicitur in 5. Ethic. quia eligibilis est quam maius malum, eiusdem rationis est, quod alicui debeatur plus boni & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debetur maius bonum, debetur etiam minus malum & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquimur semper de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoque hanc distributionis esse æqualitatem naturæ operatio, quæ alimentum distribuitur membris, ad principalia membra digniores partes, & ad viliora viliores transmittit, infirmitatem autem si potest à principalibus membris ad viliora propellit, vt experientia continuè docet. Vnde si in pauperum vniuersitate, quæ super indigentia fundatur, bona distribuenda essent, quantum aliquis esset magis indigens, tantò maius bonum sibi deberetur, eo quod maiorem principalitatem habet in tali toto, sicut magis diues maiorem principalitatem habet in politia, quæ fundatur supra diuitias, quæ oligocra-^{tiæ} vocatur. Et consequenter quantum aliquis est magis indigens, tantò minus mali communis sustinere debet. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala connumeratur, oportet quod secundum iustitiæ distributiæ formam magis indigens minus soluat. Magis autem indigentem inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus cito potest soluere. Non ergo iuste statutum est, quod plus mutui sumentes & maiori tempore retinentes, plus teneantur soluere. Nec impeditur conclusio huius processus, si quis cauillationibus fortè adiuuentis non suscipiat, id quod tamen probatum est, scilicet vniuersitatem hanc super indigentia fundari, aut quod ista non sit verè communitas quædam. Stat enim vis rationis in hoc, quod distributio onerosa non debet commensurari indigentia, ita quod quantum quis plus eget, tantò plus communis oneris sustineat, hoc enim probatione non eget. Sub hoc autem principio, siue vera distributio, siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur quod ista distributio est onerosa, quod manifestè patet, ergo non debet quantum quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundum capitula huius Montis quantum pauper magis eget, magis grauatur, quod manifestè patet, quia magis grauatur diutius plus mutui retinens, hic autem est magis egens, ergo. Committitur etiam ultra hæc iniustitia hic dupliciter, & ea scilicet, ad quæ aliqui tantum secundum iustitiæ commutatiuam tenentur, omnibus imponendo, scilicet mercedem pro excussione pignorum, & ea, ad quæ omnes equaliter tenentur, scilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam seu modum distributionis, & quæ commutatiuæ iustitiæ sunt confunduntur, & quæ distributiæ sunt violantur.

¶ E X H I S autem facile est soluere rationes in oppositum. Prima siquidem peccat, primò in medio termino, in quo tota vis rationis consistit. Assumit enim æquum esse, vt qui plus boni totius percipit, plus etiam eius mali sentiat, hoc autem falsum esse monstratum est. Iniquum quippe secundum iustitiæ distributiæ formam est, vt is plus communis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet, quia vt dictum

Secundum
distributio-
nem iniustitiam
regem, sicut
maius bonum
minus malum
liberum et
digniori
bus distribu-
endum
est, ita est
den magis
mali susci-
pienda est.

vt dictum est, minus malum quoddam bonum est. Sed aduerte diligenter, quod dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, vel mali loquimur, & non de quantitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malum, & æquale bonum omnibus partibus de communibus dandum est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali consistit: vt superius ex 5. Ethic. diximus. Et quia paruum malum magis lædit nobilem partem, quam magnum vilem, vt patet in membris corporis: & in proposito plus pauperulus læditur ex solutione duorum solidorum, quam artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo non vsquequaq; falsum est illud assumptum, scilicet æquum est, vt qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed vt iam patet, etiam sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo, quod subsumit, scilicet subuentio mutui est bonum commune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio namque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causatur. Mutuum autem ad iustitiam commutatiuam aded spectat, vt id iustitiæ distributiue attribuere ridiculum sit, nisi fortè distributio mutui statueretur: quod hic nõ sit. Iniusta deinde lex esset, si qua statueret, quod ex subuentione, quam ex mutui beneficio quis percipit, aliquid pecunia æstimabile mutuandi daret, & similiter cuicumque alteri, cui ex alia causa non tenetur. Ex hac siquidem causa nulli ciuili- 20 liter obligatur, quamuis amicabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentum, & esset sermo non de subuentione per mutuũ, sed de comoditate perpetua mutui inueniendi, quam totius comune bonum esse dictũ est, non potest adhuc cõcludi iustitiam seruari: quoniam si penes comoditatem illam, distributio oneris agenda est, cum comoditas illa omnibus mutuũ sumentibus æqualiter respondeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet: licet, vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

Secunda verò ratio, quæ metitur onus soluendi iuxta datam soluendi occasionem, facillè soluitur, dicendo, quod aut occasionis vocabulo propriè veitur, aut communiter, vt etiã causam occasionem vulgariter dicimus. Si propriè loquatur, falsum est, quod huiusmodi occasionibus cõmensurandæ sint distributiones boni aut mali communis, quod debetur partibus, vt patet in omni politia: secus autem de gratuitis dicendum esset remunerationibus. Si autè occasionem pro causa ponit, tunc falsum subsumitur: causa enim harum expensarum est, vniuersitas ipsa, quæ pignoribus tutè vult pecuniæ montem saluari. Et ex hoc clariùs patet veritas primi membri: quia pauper ipse occasio valde remota est, & non nisi ipsa mediante, & causante vniuersitate, quæ soluere tenetur, vtpote non concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionem, ex qua occasionem sumit mutuans, quod pignus vult, ex quo deinde prouenit, quod vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quod occasionibus huiusmodi nulla iustitia distributiones æquari debet. Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, commoditas perpetui mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensa & indigètia: nulli horum distributio oneris huius iustè commensuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iustitia distributiua non saluatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse propriè mutuũ, sed societatem potius quandam p̄ssimam capitulis ad commune bonum vnitam.

S VREXIT propter has fortè rationum angustias opinio alia, nedum hæc capitula: sed alia quæ ab omnibus repulsa videntur communitatibus pietate plena defendere volens. Hæc quantum ad propositum spectat, tria dicit. Primò, quod hic est contractus societatis positivæ & perpetuè cõseruatiuæ. Secundò, quod non est hic contractus mutui propriè, sed temporalis vsus cõmunis depositi. Tertio, quod hic est contractus locationis operarum ad custodiam pignorum, &c. cui à pauperibus merces reddenda iustè exigitur, &c. Primum declaratur explanando naturam huius Mõtis sic: Pauperes ciues conuenientes media intercessione prædicatorum, &c. à diuitibus & à seipsis quandam pecuniæ summam dono obtinent, non distribuendam, sed perpetuo vsui eorum per modum mutui cõseruandam, cuiusq; custodiæ ac prædicti vsus dispensationi, & pignorum custodiæ, & curæ, vt supra, pro securitate cõmunis pecuniæ ministris quidam à pauperum patribus præponuntur, reddendaque statutur eorũ operibus merces à singulis pauperibus, vt supra: scilicet vnus denarius pro libera singulis mensibus, &c. Hæc est pauperũ cõmunitas, deponens summam illam sub communibus custodiibus per modum mutui eius pauperibus dispensandam, & reddens mercedem custodiibus debitã, &c. Et quia in societate ista nõquam intenditur diuisio capitalis cõmunis, scilicet depositi, nec secundum totum nec secundum partem, sed potius procurare augmentum, & pro cõseruatione illius tuta quilibet aliquid soluit: puta duos denarios pro libra, &c. ideo hic est contractus societatis non diuisiue, sed positivæ, & perpetuè cõseruatiuæ. Secundum verò, scilicet quod non sit hic cõtractus mutui: probatur ex parte rei, quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quæ mutuũ dicitur. Vbiq; nan-

que est propriè mutuũ, ibi & res mutuata aliena est à iure petentis mutuũ: & mutuans omnino à petente mutuũ distinguitur. Sed hic neutrũ istorum inuenitur: quia pecunia, quæ mutuatur, cõmunis est eis quibus mutuatur, & mutuans est ipsum cõmune depositum, seu ipsa societas, quæ à pauperibus societatis membris non omnino distinguitur: ergo non est hic propriè mutuũ. Maior propositio assumpta, quo ad vtranq; sui partem ex ratione iustitiæ commutatiuæ in mutuis patet: quia iustitia commutatiua non est inter totũ, & partes: & mutuũ non est, nisi de eo quod alterius partis, id est singularis personæ est, & consequenter omnino alienũ ab hoc petente mutuũ: vnde quando pauper à Monte mutuũ propter penuriam vocabulorũ petit, temporalem vsus communis depositi secundum veritatem petit non mutuũ. Et ex hoc vltè manifestè sequitur, quod vsura hic non est, quæ mutuũ explicite vel implicite comitatur. Tertium autem, quod, scilicet hic sit, contractus mercenarius inter ministros & pauperes, & consequenter, quod pauperes iustè teneantur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquitur.

CAPVT XIII.

Examen prædictæ opinionis, determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viam, quàm secundum alia supradicta.

VONIAM autem opinio hæc tanquam singularis communiter derelicta videtur, duo in eius examine faciendâ occurrunt: vt, scilicet primò ostendamus malè formatum esse ab ea casum Montis pietatis, & propterea communiter minus eius dicta recipi. Deinde admissio casu, quod iniustitiam non euitet, manifestandum est, quod contractus iste non sit socialis: vt ex Pauli secundi Pontificis Maximi literis ad Perusinum legatum habetur: vbi monet ne vltra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne fortè vsuræ labe aliqua incuratur. In contractu enim socialiter hoc, quod socij ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubiũ apud sedem maximè apostolicam verti, an sit vsura. Quod etiam sit contractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pontif. patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributione mutuò sic annectunt, vt verè mutuũ resset: quoniam mutuari secundum quandam distributionem dicunt, vt, scilicet plus egètib; si constat, plus mutuetur, infra tamen statuti latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, quod penuria vocabulorum huius causa est. Tum quia in promptu vocabulũ temporalis vsus, communis depositi vel boni erat. Tum quia expressè in literis huiusmodi pecuniam collectam Montem pietatis vocari dicitur: & depositata pecunia apud eos, qui mutuaturi pauperib; sunt, appellatur. Si enim mutuũ verè non interueniret, mutui nomen quandoque mutatum quoque esset, & saltem circumlocutione aliqua non esse mutuũ insinuatum esset: præsertim quia omnes fortè huiusmodi literæ emanarũt ad instantiam eorum, qui vsuram in hoc Monte non esse contendunt. Qua enim faciliore & magis apparen- 40 te via excludi vsura potuisset, quàm mutuũ non interuenire declarado? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione non esse huiusmodi contractum facillè absque mutuo, vt dicitur: Vbiq; iustum est secundũ æqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi verè est iustitia commutatiua: sed contractus ille, qui mutui vocatur, inter Montem & Ioannem pauperè est iustus secundũ æqualitatem simpliciter pecuniæ redditæ ad acceptam: ergo est contractus iustitiæ commutatiuæ. Sed iustitia commutatiua non vertitur inter totũ, seu totius bonũ vt sic, & partem, sed inter partem & partem, ita quod etiam totũ, vt extremum commutatiuæ iustitiæ partis rationem habet: vt ex dictis patet, quæ ex S. Tho. expressè habentur: ergo contractus iste non est inter Montem in quantum est totum, siue commune bonum, & Ioannem pauperem in quantum totius partem: sed est inter totum, in quantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & consequenter est verè contractus mutui. Admissio autem talis societatis contractu, quæ si non est, posset tamen fieri: iniustitiam omnino ibi committit: sic declaratur. In contractibus istis, de quibus est sermo, aut standum est infra limites commutatiuæ iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributi- 50 uæ, aut vtriusque, aut neutrius. Si secundum iustitiæ commutatiuæ puræ formam agimus, cum constet, quod totum apud eam, vt pars reputatur, id ad quod totum tenetur, à parte exigere non potest: & consequenter quamuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris, iniustè tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorem fit. Et breuiter eodem modo hic conuincitur iniustitia & vsura, quo superius infra iustitiæ commutatiuæ terminos probauimus inueniri. Si secundum iustitiæ distributiua puram procedendum esse creditur: quoniam cõtractus locationis operarum non est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societatem pauperum, vt superius dicebatur: manifestus error statim patet: quoniam locatio operarum & eius merces, & similiter acceptio pecuniæ, quæ mutuata dicitur, & eius restitutio, fingi non potest quin æqualitatem commutatiuæ iustitiæ requirant. Si autem vtriusque

Opus. Caiet.

LL

iustit

Exclusio quorundam extraneorum dictorum, concludens ultimo intentam sententiam.

iustitiæ forma miscetur secundum veritatē idem est casus iste cum eo, quem superius secundū distributiū iustitiæ modū disputauimus, & conclusimus iniustū esse. In hac siquidē societate distributio non aliter, quā ibi miscetur: nisi quod ista opinio ponit ipsam pecuniā per modum mutui etiam distribui in vsum, &c. Sed hoc nihil penitus variat casum quo ad rationem iusti vel iniusti: quia in societate ista aut omnes habentur æquales, aut non. Si omnes æquales, ergo iniuste vnus plus alio grauat onere solutionis, ad quam societas tenetur: quoniam secundum dignitatem iustum in distributionibus attenditur. Si inæqualitas inter eos ponitur, cum non nisi ratione indigentia ponatur, quia plus egenti plus mutuandum statuitur, infra latitudinem tamen aliquam, puta iudicatorum: tunc manifestè redit iniquitas illa in distributionibus, qua plus accipiens communis boni plus cogitur sentire communis mali: & distributio communis oneris commensuratur singulorum indigentia. Et manifestius accidit hic iniustitia, quæ in gabellis pro rebus, quæ deferuntur ad vsum, inuenitur. Vtrobique enim iniustum ex natura rei inuenitur ex eadem causa: quia scilicet supportatio communis oneris commensuratur necessario vsui, vsus autem necessarius commensuratur indigentia: & sic de primo ad vltimum perfectate seruata, oneris comunis distributio indigentia ciuium & pauperum commensuratur, quod est iniquum. Refugit enim omnis auris, quod tantò quisque communibus grauetur, tantò magis propriis indiget. In hac enim societate tantò quis magis eget, vt propriis possit prouidere necessitatibus, tantò maius mutuū sumit, & diutius retinere cogitur, & tanto plus exigitur ab eo pecuniæ debitæ à societate pro seruitiis sibi impensis: vt patet. Et ne iterum dicta repetatur, eodem est modo hic in iustitia distributiua sicut superius eisdem rationibus. Si autem neutrius iustitiæ formam introduci oportere quis putet, sed iustitiam legalem tantum, quæ commune bonum per se respicit, & ad illud omnia dirigit cum fraterna quadam societate errat in primis, ad fraternam societatem confugiens: quoniam operationes hic interuenientes secundum genus suum ad iustitiam non ad amicitiam, &c. spectant, quoniam sunt operationes ad alterum cum ciuili debito æqualitatis, in quibus ratio iusti consistit. Nec fraterna voluntas omnia communia volens, hic apparet, nisi apud mentis propriae parum compositæ: qui omne voluntarium iudicant simpliciter voluntarium. Errat deinde, quia sub iustitia legali seu generali non cadunt nisi indifferentia, & quæ aliarum sunt virtutum & vitiorum. Expressè namque in 5. Ethic. habetur, quod omnis particularis bonitas aut malitia sub iustitia legali cadens, sua aliqua alia virtute aut vitio necesse est contineatur. cum ergo constat, quod actus hi indifferentes non sint, & non sint omne bonum aut omne malum, oportet quod sub alia virtute aut vitio comprehendantur. Et si huic iunxerimus supradicta, quod scilicet spectant ad iustitiam, oportet ad commutatiuam vel distributiuam descendere, vt fecimus: secundum quas iam patet, iniustitiam euitari in capitulis huius Montis non posse.

AD RATIONES Ergo, quibus probatur quod hic non interuenit mutuum, dicendum est, quod inter assumpta & casum est implicatio contradictionis, repugnat enim, quod sit contractus rei inter totum vt sic, & eius partē, & quod sint secundū æqualitatem rei ad rem. Si namq; est secundū æqualitatem rei ad rem, ergo est iustitia commutatiua ergo inter partē & partem: ergo non inter totū vt sic, & partem. Et similiter si est inter totū vt sic, & partē, ergo est secundum dignitatem partiū in toto: ergo non secundū æqualitatem rei acceptæ aut datæ. constat autem, quod hic seruatur æqualitas rei ad rem, dum à paupere mutuū restituitur, & tamen secundum istam opinionem inter totum vt sic, & partem contractus est. implicatio igitur accidit. Est autem causa defectus in huiusmodi ratione, quia non discernitur inter per se & per accidens. Accidit enim Monti, in quantum pecuniam reddendam tribuit pauperi, vt suis prouideat necessitatibus, quod totum sit: hoc enim sub partis ratione facit. & ideo mutans hic est omnino alius à mutuū sumēte, si formaliter consideretur: quoniam singularem personarum quo ad hoc locum tenent. Et similiter accidit pecuniæ in quantum sic Ioanni pauperi mutuatur, quod communitatis, aut communis societatis, aut cuiusque alterius aut nullius sit: sufficit enim, quod Ioannis pauperis sit non sit, quod ad eius restitutionem integrè teneatur. Accidit quoque defectus: quia inter totum & partes necessaria discretio omittitur: huiusmodi enim totum specie à parte differt: & quod toti debetur, parti non debetur. Et similiter ad quod totum tenetur, pars non tenetur. loquendo semper secundum æqualitatem rei ad rem, quæ hic est: quoniam pro seruitiis societati impensis, non in fauorem huius, qui accipit mutuū vt sic: sed totius perpetuæ societatis tenetur ipsa ad mercedem reddendam ministris (vt supra patuit) & restitui sic ac conseruari pecuniam vult.

¶ Accidit & tertio defectus in hac via: quia non distinguit inter aliquid fieri in fauorem pauperis mutuū sumentis, proximè & remotè. Quod enim in fauorem communis, perpetuæque societatis sit, non nisi remotè sit in huius pauperis fauorem: vt ex dictis patet. Nullo igitur modo capitula huius Montis pietatis iniustitiam subterfugere possunt.

PER GRATIAS Omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propositū ex moralibus rationibus adduxerūt, rellat primò nominanda tantum opinio dicens Montem hunc pietatis cum suis capitulis non mutuū facere, sed rem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilem, & propterea rationibus huiusmodi, quæ humanos scrutantur actus, non omnino committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos enim cum sua diuinitate veluti loquentes, in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt: ac per hoc rationes sophisticas putant, etiam si soluere nesciant. Sciunt igitur hi Montē quidem pietatis ab apostolica sede approbatū, sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis conicere potui. Appellatur autem Mons pietatis (vt in eisdem dicitur) summa illa pecuniæ piæ collecta, & sub custodibus deposita, ad perpetuam releuationem pauperū mutuo mediante. Vbi nota quod Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiectiuo, scilicet sacris canonibus non contraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hæc autem esse ea, quæ iniustitiam continent, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa quæ iniusta esse superius monstratum est: propter quod si ita est, non parū peccatū fuit, facere imprimi summi Pont. bulla stricatas absq; illa particula, scilicet sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidem est animarum: in quem ego incidissem, vel saltē absque suspensione non fuisset, nisi viua voce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bullæ Mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgentiis concessis à Romano Pontifice illis, qui ad Montis conseruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutrices, arguunt. Iam enim patet, quod Mons ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbantur: sed potius tolerantur ad euitationem maioris mali, quo per publicos vsurarios res pauperum vorantur.

EX RATIONIBVS Ergo propriis iustitiæ commutatiuæ, & iustitiæ distributiuæ, clarum iam esse cuilibet patet, nō solum, quod nullo prædictorum modorum iniustitiæ macula abest à capitulis Montis huius, sed etiam quod quocumque alio modo casus formetur iustitiæ æqualitas non seruatur. Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere: quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina San. Tho. ad eò sumpta sunt, vt si sigillatim allegatio fieret, omnia plena allegationibus essent) cuilibet in moralibus exercitato facile est omnibus satisfacere, vt omnes veritatem agnoscant, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papiæ in sancto Apollinare completo hodie, id est die 13. Iulij 1498. per infinita secula seculorum. Amen.

Tractatus Thomæ de vio Caietani sancti Xisti, de Monte pietatis finit.

TRACTATUS SEPTIMVS
de Cambijs, in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixensem Brixie priorem.

- 1 De tribus generibus cambiorum.
- 2 De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse mutuū.
- 3 De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse contractum permutationis.
- 4 De opinione singulari circa cambia.
- 5 De natura artis cambiorum.
- 6 Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt restitudo seruetur.
- 7 An talia cambia proposita sint verè cambia, & iustificata.
- 8 De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

CONCESSVM Mihi his diebus otium, venerande amantissimèque pater, ad edendum promissum paternitati tuæ tractatum de cambijs inuitans post auditos cambiores, plerasque diuerforum de his opiniones, ac diutinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, vt hinc consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen, sistentibus (antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verum vbi plures dies lectioni meditationique iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina frenis ope, tria de cambijs tractanda censui. Discernenda sunt primò dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opiniones aliorum de dubiis. Firmandum est demum quid mihi videtur de his sentiendum.

CAPUT I.

De tribus generibus cambiorum.

CAMBIORVM modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt, quorum iustitia clara est. Quædam verò, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta vel iniusta, in dubium inter doctores vertitur.

10 **I**ustificata siquidem sunt, quæ sunt his tribus modis. Primò, quum in cambio minuto cãpsor moderatè lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur autem cambium minutum, quum cãpsor pro aureo ducato monetam dat consuetam in patria illa expendi, vel econuerso, aliquid minus dando, quàm recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo quòd industriæ & operæ cãpsoris ratio habenda est. Quum enim cãterarum artium ministros liceat in commutationibus propriis laboris, industriæque mercedem componere, cãpsoribus, qui commutationibus numismatum deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod non irrationabiliter dicunt opinantes tale lucrum cãpsoribus tantum licitum: ita quòd priuatus homo si cambire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio namque numismatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodum cãterarum commutationes) sed determinata est: puta quòd ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in cãteris commutationibus æqualitatem violare iniustum est, ita in commutatione numismatum. Vnde nisi vel propter mercedem seruitij, non in numerando pecuniam, vt quidam putant (quoniam contingit sæpe minus numerare cãpsorem, quàm accipientem, & actus numerandi non est propriè mercenarius, sed solitus gratis concedi, vt vsus libri, & numerationi cãpsoris respondet numeratio dantis aliam monetam) sed in arte cãpsoria Reipublicæ ministrando, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ à se, vel qualitatem numismatum (in infra declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quàm detur. Quorum nullum locum habet vniuersaliter in singularibus hominibus non cãpsoribus. Secundò quum cãpsor moderatè lucratur, ex eo quòd Petrus habens certam summam pecuniæ Mediolani, dat eam cãpsori, qui faciat æqualem summam Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc cãpsor mercedem exigit, iusta est exactio: cãpsor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquum, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertio, quando cãpsor lucratur, ex eo quòd monetam alicubi minus valentem congregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim est negotiatio numismatum: ex qua primò ortum habuisse videtur ars cãpsoria, vt videtur in primo Politicorum. Et est licita sicut cãterarum negotiationes ad augendas opes licent.

Cambia iniusta. **I**NIUSTA verò absq; dubio cambia illa sunt, quæ his duobus modis sunt. Primò, quum cãpsor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quòd Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno vel Londris: & tamen secundum veritatem ibidè restitutio faciendã vtrinque scitur, siue fiant literæ cambij, & non præsententur, siue non fiant literæ. Interuenit siquidem hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quòd diuersimodè fit.

50 **S**ecundò (& in idem redit) quum cãpsor, vt lucretur, dat Mediolani Petro egenti centum ducatos, recepturus ab ipso Petro ibidem hinc ad mensem tantum, quantum valebunt, tunc Venetiis: secundum cursum cambiorum decem libræ grossorum, quæ æquivalent centum ducatis regulariter, sed in cursu cambiorum Venetiis quandoque excedunt, & quandoque exceduntur. Hic enim secundum veritatem est contractus mutui, Cambij nomine palliatus: & fit cum spe lucri contra illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. Et celebratur communiter cum probabili coniectura, quòd erit ibi lucrum: quia communiter solent tunc valere plus decem libræ grossorum, quamuis quandoque, sed rarò minus valeant: & propterea est hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis centum ducatis, & cãpsor haberet in promptu verum cambium agendum cum illis centum pro Venetiis illo modo, & ad instantiã Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

70 **D**UBIA Autem cambia, quædam sunt ex parte cãpsorum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem cãpsorum sunt, quæ dupliciter fiunt: aut, scilicet appretianso numisma extraneum, de quo restitutio fienda est, minus quàm valeat communiter in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretianso numisma proprium quod datur, magis quàm valeat communiter in loco, vbi restitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde propinqui sunt: & in idè redeunt: omnia cambia sicca reducuntur pro quibuscunq; locis fiant. Ad primum enim modum spectat cambium Lugduni, in quo Petro indigenti marca auri, quæ comuniter valet ibi 80 scutos, cãpsor Mediolani dat 60 scutos non secundum valorem scuti Lugduni, sed quum ibi communiter valeat scutus 30, grossos appretiat hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quæ ascen-

dat ad 60 scutos ad rationem 28 grossorum pro scuto.

Ad secundum verò modum spectat cambium tam Londrense, quàm Brugen. in quo Petro egenti Ianuæ dat cãpsor Ianuæ 100 ducatos, non secundum valorem ducati currentè Brugis aut Londres, sed quum ibi valeat ducatus 50 grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita quod pro quolibet ducato tenetur accipiens cambium restituere Brugis, vel Londres 52 grossos. Cãtera autem cambia ex parte cãpsorum similia sunt. Nec fiat vis si in istis exemplis vera quantitas monetarum non recitatur: quoniam exempla ponimus, vt addiscentes intelligat. Auger autem cambiorum prædictorum ambiguitatem incerta temporis ratio: fatentur enim cãpsores, quòd quanto tempus restitutionis est distantius, tantò minus appretiatur moneta in primo modo, & tantò magis in secundo modo.

20 **E**x parte autè accipientium cambia, sex modis variantur cambia secundum differentiam eiusdem vel diuersæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidentis lucri: hæc enim videntur aliquam per se differentiam in cãbiis facere. Cõtingit primo modo, quòd Petrus dat Mediolani cãpsori centum ducatos Florétinos aureos, & vult totidem florentinos Florentiæ. Cõtingit secundo, quòd Petrus pro dictis ducatis vult Florétiæ monetam argenteam: puta grossos florentinos, sed tot quod æquiualeat florétiæ ducatis 100 florentinis aureis. Cõtingit tertio, quòd Petrus pro dictis ducatis vult bonam monetam auream, vel argenteam Florentiæ, secundum quòd tempore solutionis (puta in nundinis) cambia valebunt Florentiæ. Et quodlibet horum contingit dupliciter fieri, scilicet simpliciter, vt propositum est: & cum adiuncto aliquo certo lucro ita, scilicet quòd Petrus vult non solum prædictos 100 ducatos Florentiæ modo dicto, sed ultra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenent ex parte cãpsoris communiter: ideo de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tracta dicetur. Et ne negatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in sequentibus cambia nunc discutienda cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAPUT II.

De opinionibus dicentium in cambiis realibus esse mutuum.

VONIAM autem secundum diuersa præsupposita diuersimodè inueniuntur doctores locuti de huiusmodi cãbiis, & ex aliis principiis procedunt supponentes huiusmodi cambia mutui contractum sapere, & ex aliis procedunt negantes hic mutuum interuenire: ideo sigillatim discutiendæ sunt singulorum rationes.

40 **V**nde eorum occurrunt primò opiniones, qui asserunt aut suscipiunt contractus cambiorum realium secundum veritatem esse contractus mutui, licet cambia vocentur. Sunt autè contrariæ horum opiniones: dum quidam dicunt talia cãbia esse iniusta & vsuraria, quidam verò quòd sunt licita. Et illi quidem, qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moueantur, hoc tamen habent pro fundamento: quia vsurarium est mutuare sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet: constat autem omnes cãpsores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta supra dicta adiicere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quamuis non semper eueniat, vt ipsimet fatentur. Vsurarium est igitur hæc cambia facere. Quòd autem verè supponatur hic esse mutuum, probant ex eo, quòd contractus iste dat pecuniam, quæ est inuendibilis cum translatione Domini, & recipit pecuniam: has autem esse constat condiciones ad mutui contractum sufficientes: muniturq; opinio hæc autoritate Gof. & Host. in summa de vsuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

60 **A**ceptantes autem mutuum hic esse, & tamen absq; vsura cambia fieri, fundantur super ratione interesse, & operarum locatarum. Et quo ad interesse quidem: quia etiã in contractu mutui licet seruare se indènem: constat autè, quòd mutuans Ianuæ 100 ducatos aureos, damnũ incurreret si Brugis restituatur sibi totidè aurei, vel eis æquiualens ibi præcisè. Tum quia plus daret, quàm reciperet: ex eo quòd ducatus aureus plus valet Ianuæ quàm Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas defatorum pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi contractus mutui celebratus est: ergo licitum est æstimare ducatum aliquid plus, vt mutuans nullum damnũ incurrat: & hoc in istis cãbiis accidit. Quo ad locatas verò operas: quia quum nullus debeat propriis stipendiis militare, & cãpsor & ministri publicæ utilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis prædictis, consequens est quòd propriam mercedem reportare debent: quemadmodum ministri Montis pietatis. Et quia industriæ accedentis operi licito, ratio est habenda, aliquid etiam mercedis ei dari debet: quo fit, vt omnibus pensatis talis excrementa sit licita.

80 **S**ED reuera neutra harum opinionum veritatem assequitur. Primæ enim fundamentum fuit: quoniam (vt infra patebit) hic non est contractus mutui. Secunda autem & falsum assumit, & consequenter non loquitur. Falsum quidem assumit, dum dicit in his cambiis illud plus sumi, vt videretur interesse: hoc enim cãpsorestantur esse falsum, & dicunt quòd non vt damnũ euitent, sed vt lucrentur huiusmodi cambiis insistant: & quòd si accipientes cam-

Opus Caiet.

LL 2

bia

bia obligarent se ad restituendum præcisè quantum accipiunt in loco ubi accipiunt, ipsi non mutarent, quia lucri causa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, quòd nec pro interesse stipendij ministrorum plus sumitur. Si enim campfores ex cambiis nihil aliud quærerent, quàm se feruare indènes, cambia non aggredierentur: sed pecunias suas secù tenerent, aut aliter exponerent, vt ipsimet testantur. Consequenter autem non loquitur: quoniam non est licitum artem mutuatiuam in ciuitatibus exigere, & ministros statuere, & laborù industriæque ratione habita, inde etiam sustentatoriù lucrum quærere: quoniã hoc esset vsurariã artem facere moderatam, vt patet. Ministris autem Montis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedem reddi, & à quibus oportet reddi, in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autem satis fit nosse, & quòd non est simile: quia in cambiis intenditur lucrum, & quòd experientia teste non licet artem facere mutuatiuam, vt operarum, periculatorù & industriæ rationem habendo, plus forte recipiatur, vnde ipse cum familia sustentetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur vsura in his cambiis, si contractum mutui implicat. Propter quod Gof. & Host. sub Mutui nomine casum tractantes (quù scilicet mutuatur, vt restituatur alterius generis moneta cum spe lucri) vsurã esse dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentibus in cambiis realibus esse contractus permutationis.

MERSIT Ergo propter prædicta fortè aliorum opinio, dicentium in his cambiis non esse contractum mutui, sed innominatum, scilicet do vt des: vel si nominari debet, esse contractum permutationis. Et horum contrariæ quoque sunt opiniones aliis asserentibus hæc cambia licita, & aliis illicita. Et illi quidem, qui dicunt esse licita, studium suum adhibent non tam ad probandam eorum iustificationem, quàm eorum naturam extra mutui rationem esse. Et quamuis multiplicant rationes, ex tribus tamen conditionibus separant cambia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatae fortis in accipientem mutuum transfert, cambium verò reale, damni periculum campfiori relinquit, si minus forte contingat accipere: vt quandoque (licet rarò) contingit. Secundò, ex diuersitate rei restituendæ & loci: nam mutui ratio exigit, vt eiusdem generis & bonitatis res restituatur, & ibidem. Nec sufficit reddere æquiualens: aurum enim pro auro & triticum pro tritico restituendum est, & adducitur ad hoc textus iuris ciuilib. ff. de solu. l. Paulus. In cambiis autem realibus fit permutatio monetarù diuersorum generum & in diuersis locis. Tertio ex modo contractus: quia in cambiis realibus est venditio vel contractus similis venditioni, dum ducatus venditur s. grossis Flandrensibus: & æstimatur vna moneta cum alia quod licere patet extrã, de cens. c. olim causam. & c. cum canonicis. In mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutationis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur, & industriæ laborum, periculatorum, expensarumque ratio habenda est.

¶ Dicentes verò cambia hæc nullo modo licere, & tamen mutuum non implicare, quamuis non inuenerim: ex dictis tamen ab his, qui absolute cambia hæc damnant: aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quòd cambia hæc in fraudem vsurarum introducta videntur, quum permutationem monetarum campfior non intendat, sed necessitatibus indigentis nolens gratis mutuari, nomine permutationis monetæ mutuum palliat, vt lucretur: præsertim quum plerumque contingat in eadem fieri moneta restitutiones, & hoc in cambiis infra Italiam: & periculum, quod rarò accidit, ponderandum non sit in commutationibus, quæ regulandæ sunt secundum communiter euenientia. Secundò, ex eo, quòd ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non potest: in huiusmodi autem cambiis, vt patet in casu posito, quanto distantius est solutionis tempus, tanto plus sibi solui paciscitur campfior. Tertio, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quàm nunc aut hic valet, non est licitum: nisi vendens intendebat vsque ad tempus illud feruare, vt in ca. nauiganti, extrã, de vsuris: aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Rayn. Inno. & Io. Andr. & Io. Calder. campfores autem non intendunt feruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia tenent. Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam proponendam est opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POST Prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulariter dicens. Primum est, quòd contractus iste, quem innominatum vocant, nomen habet: quoniam vt San. Tho. dicit in Secunda Secundæ, quæst. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecuniam pro pecunia. Et quum primus contractus vocetur vulgo baratto, secundus vocetur venditio, & c. & tertius cambium, ita quòd cambium est permutatio pecuniæ pro pecunia.

¶ Secundum est, quòd in cambiis non consideratur pecunia, vt pecunia, seu vt mensura est, sed vt res quædã est. Constat enim secundum omnes utroque modo posse accipi pecuniam, vt patet de locantibus pecuniam ad ostentationem. Et quòd campfores pecuniam vt rem considerent, ex S. Tho. autoritate probat in secundo de regi. prin. dicentis, quòd numisma potest accipi, & vt mensura, & vt quædam res est: & hoc modo vtuntur eo campfores. Fabricatque super hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pecuniam à campfioribus, vt pote rem quandam, & eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorumque diuersitates, & c.

¶ Tertium est singularissimum, quòd licitum est campfioribus plus accipere, quando tempus solutionis distantius est. Distinguit siquidem accipere plus ratione temporis dilati dupliciter, vno modo, quòd sola temporis dilatio excessum pretij operetur, & hoc dicit esse vsurarium. Alio modo, quòd res in dilato tempore considerata pretium augeat in commutationibus: & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarum. Si quis enim hyeme emit lanas assignandas sibi in vere, minus quàm valeant in hyeme, eo quòd lana tempore veris creduntur minus valitura, iuste emit: eo quòd res in tempore illo sumpta pretium minuit. Si autem minus emeret, quia nunc anticipat solutionem, vsuram comitteret: quia propter solã temporis morã pretiũ variatur. Subditque, campfores non plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in dilato tempore considerata. Quoniã, verbi gratia, marcha auri soluenda in nundinis Ianuarij, nõ ideo minus emitur à campfioribus Mediolani mense Octobri, quàm Nouembri, quia longius distat secundum tempus: sed quia marcha illa considerata in tali tempore, minus æstimatur communiter à negotiatoribus, & magis in tempore proximiori. Et merito, vt dicit: quia quum negotiatoris finis sit commutatio lucrari, nec ideò emit, vt emptã habeat, sed vt iterũ commutet cum lucro: licitum est sibi considerare quanto tempore pecuniam occupatã in re emptã tenere oportet, carius enim emitur quod citò distrahitur, quàm quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneatur. Signum autem, quòd campfores non ratione temporis dilati, sed rei in tempore habeant, est quòd non semper secundum temporis approximationem pretium crescit: sed quandoque instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda, quàm fuerit vendita tribus mensibus antè.

¶ SED HÆC Opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quamuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secundo non consonat: quoniam nomina formaliter sumpta intelligi oportet, vt 4. Meta. tradit Arist. alioquin periret certitudo à locutione: quoniam extra formale significatum infinita sunt, vt ibidem dicitur. Vnde si in cambiis pecunia consideratur vt res, non vt pecunia, vt dicit, contractus iste, non debet permutatiuus pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à San. Tho. dictorum reponi, sed primo.

¶ Secundum deinde dictum verũ non sonat, & San. Tho. verba male interpretari videtur. Verba siquidem eius in secundo de Regi. prin. ca. 14. sunt ista: Numisma quamuis sit mensura & instrumentum in permutationibus, tamen per se aliquid esse potest: puta si confletur, erit aliquid, videlicet aurum vel argẽtum: ergo semper non ordinatur ad permutationes. Et hoc etiam habet veritatem in aliis speciebus pecuniarum: imò amplius, vt in campfioria, quæ non proprie ordinatur, vt sit mensura rerum venalium: sed magis ad permutationem numismatis. Ex quibus verbis non habetur: quòd pecunia consideretur à campfioribus, non vt mensura, sed vt res: sed habetur quòd pecunia non vtuntur campfores vsu primario: propter quem est inuenta, scilicet vt mensura seu pretium sit rerum venalium: sed vsu secundo, ad quem est translata, in quantum tamen pecunia, scilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundus campfioribus conuenit: vt infra patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hætenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT V.

De natura artis campfioria.

VAVTEM Natura cambiorum vniuersaliter & faciliter percipi possit, tali ordine procedendum credimus, vt scilicet primò de ipsa arte campfioria dicatur, & quid sit, & quàm licita sit: deinde de conditionibus requisitis ad eius actus rectitudinem tractetur: & demum ad cambia prædicta descendendo videatur, an artis sint campfioria, & quid in eis licitum, aut illicitum est, obiectioes factas soluendo. Sic enim de huiusmodi cambiis sermone cõpleto, ad alia propo sita procedi libere poterit. Principiũ autem ad declarandã campfioriam, oportet sumere ex primo Politicorum, eius vestigia sequendo. ¶ Sciendum igitur inde est, quòd rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusque, siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quẽ ex ipsa rei natura primò ordinatur, vt vestis ad vestitum, panis ad

esum, & vinum ad potum, &c. Communis autem siue secundarius est, quo res in quantum talis, alteri tamen à primo sine applicatur, vt commutatio respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus enim quum venditur, in quantum calceus consideratur: non enim pro simplici pelle venditur: non tamen propter venditionem est calceus, sed propter calceationem: & sic de aliis. Quemadmodum ergo ceterorum, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est commutatio pro rebus venalibus necessariis, scilicet ad vitam humanam, scilicet tritico, panno, aromatibus, &c. propter huiusmodi enim commutationes numisma inuentum esse constat, dum ea quæ vni patriæ desunt, aliunde haberi non possent, nisi datis pro eis æquivalentibus: & multum incommodi esset, res semper transferre æquales (ob hoc enim aurum, argentum, æs, & quicquid huiusmodi est facile portatile & vtile) statuerunt commutandis rebus ad æquatum iri: & propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsus necessaria, vt mensura ad mensurata: propter quod caractere insignitum est, in testimoniū qualitatis & ponderis: sicut & cæteris mensuris publicis consuevit signū imprimi, testans earum iustificationem. Secundus autem numismatis vsus est commutatio pro alio numismate, vt ducati aurei pro carlinis. Non enim propter hoc factū est: & tamen hanc commutationem subit, non in quantum aurum aut æs absolute, sed in quantum numisma, vt continua experientia docet. Orta autē videtur hæc commutatio ex inæqualitate numismatum, dum vel ad suppleendam rei naturalis æqualitatem, ad numisma maius paruula numismata addebantur: vel habenti maius minora erant commodiora, aut econuerso. Lucrum autem ex numismatum commutatione primò quidem, vt Philosophus quidem dicit: casu euenisse videtur, dum accidit aliquid puta aureum numisma, plus alicubi æstimari, sicque pro illo plura ærea dari ibi, quàm dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosè circa huiusmodi numismatum commutationes lucri vias composuit: sicque ars campforia contexta est. Vnde nihil aliud campforia est, quàm negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicantur, vt patet.

¶ Quamuis autē à Philosopho campforia vituperetur, & ratione materiæ: quia tantum numismata tractat, à proprio numismatis vsu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quod sine caret: & vtriusque simul: quia pecuniæ, vt instrumenta œconomica & politica, habenda quærendaq; sunt non propter se, sicut nec quodcumq; aliud organum per se appetitur. Si tamen ex hominis campforis sine honestetur (vt pote ad familiæ, & status sui decentem sustentationem ordinata) licita est, quemadmodū & aliæ negotiationes. Potest enim id quod solitariè consideratum consonum non videtur, ex adiuncto sine honestum reddi: vt patet de hominis occisione, quæ absolute repellenda est: si tamen addatur propter iustitiam, &c. præcipiēda est: sicut econuerso ars ex se honestissimum finem habens, vt medicina sanitatem vituperabilis ex fine medicantium reddi potest, dum lucri causa medentur. Quum ergo experientia teste pateat, quòd multa necessaria ciuitatibus plurimis desent, nisi mercatores essent: & ipsi non commode possint absque cambiis negotia sua exercere, necessarium, & honestum est campforiam in ciuitatibus esse: non quatenus purè campforia est, sed quatenus œconomica politicaq; ministra est, vt ex dictis patet. Et sic campfores nedum possunt seruare se indemnes, sed etiam lucrari, & industriæ rationem habere, quum negotiationi licitæ & vtili Reipublicæ illam apponant.

CAPVT VI.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solum autem oportet declarare quid rectitudo cambiorum in communi exigit, sed in speciali quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit, dicendum est: omnis tamen singularibus, quæ scientificæ determinationi nõ subsunt. Quum ergo campforia circa commutationem numismatum versetur, necesse est iustitiæ commutatiæ canones in ea seruari, sicut & in cæteris commutationibus.

¶ Ex quinto verò Ethic. patet quòd vniuersalis regula commutationum est, vt seruetur æqualitas rei ad re: vt, scilicet æquale sit datum accepto & econuerso: vnde si commutatio numismatum iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse commutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis contingit seruari, secundum differentiam numismatum, & locorum & temporū, ideo potest æqualitate salua lucrum prouenire campforibus. Quod quomodo contingat, videri potest, si prædictas differentias scrutati fuerimus. Numisma igitur quum vbiq; duplex esse consueuerit, scilicet expendibile ibidem, & non expendibile ibidem, contingit dupliciter cambium fieri. Aut dando numisma expendibile, pro non expendibili, aut pro expendibili. Et vtrunque horum contingit dupliciter, aut dando numisma melius commodius, & magis amatum communiter, pro minus bono, commodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut econuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco, & similiter pro eodem vel alio tempore.

¶ Et quia simplicia priora, & certiora compositis sunt, à primis in-

choandum est, nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum commutatione sistendo. Si igitur commutandum est vnum numisma expendibile cum alio expendibili, quantum est ex parte commutationis oportet numismata commutanda æqualis valoris esse: quoniam vtrunque lege aut consuetudine certum habet pretium. Nec saluaretur in commutatione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Contingit tamē ex parte æqualitatis numismatum in se vel in ordine ad campforem, quòd fit hæc commutatio iusta, numisma minoris pretij absolute dando. Ex hoc est quando campfor dat bonam monetam pro mala non fallia, aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomen merentur. Tunc enim licet campfor det minus in aurea pecunia, quàm accipiens det in illa moneta: æqualitas tamen seruetur ex eo, quòd centū ducati in moneta sic bona, & portatili æquivalent centum & duobus. Verbi gratia, in moneta tam vili, vt patet, si confida essent numismata, & ex vtilitate, quæ potest ex illis percipi in faciendo ex eis vasa, & ex vtilitate expansionis secundum locum & tempus: bona enim numismata quamuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur: & ex periculo, quoniam mala monetæ, vt pote exosa facile possunt à principibus inexpedibiles reddi, & de facto in prouinciis benè ordinatis & non orbatis redduntur. Nec obstat determinatio valoris monetarum per legem: quoniam illa respicit numisma, quo ad per se primum vsus eius, qui est commutatio pro venalibus. Lege siquidem vel consuetudine statuitur, quòd aureus ducatus & nonaginta solidi in commutationibus œconomicis, & politicis æquivalent: in quibus pecuniæ pro rebus commutantur. Commutatio autem numismatum, arbitrio sapientum iuxta eorum qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia testatur. Similiter quoque seruetur æqualitas, si quis commutans numismata minus dat pro eo quòd dàda à se numismata commodiora sibi erāt: sicut etiam licet vendere rem carius, quàm absolute valeat, ex eo quòd vendenti commodior est. Vnde habens ducatum aureum, si à volēte commutare paruam monetam pro illo, solidum vnū exigit, quia ille sibi commodior, non peccat. Qui tamen non vult abiq; lucro commutare ducatos Ianuenses pro aliis ducatis æque pretiosis, & sibi commodis, quia petenti commutationem commodiores sunt Ianuenses ad deauranda sua vasa, peccare videtur, eo quòd vendit alterius commodum. Et quia in istis non ex campforum expensis aliquid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cuiuslibet ex istis causis licet in huiusmodi cambiis minus pecuniæ dare, quàm accipere.

¶ Campfori autem ultra hæc, licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & commodiorem, quàm det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. vt superius dictum est.

¶ Si autem fiat commutatio numismatis expendibilis pro non expendibili, notabile potest inde lucrum prouenire: ex eo quòd non solum haberi potest ratio materiæ & comodi, sed etiam extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali commutatione multum à numismatis ratione declinantes, quasi vt res quædam commutentur. Duplici enim existente pretio numismatis (scilicet in quantum est talis res, puta aurum, & in quantum numisma) & secundo excedēte primum, ex hoc quòd aliqua pecunia alicubi inexpedibilis est numismatis pretium ibi perdit, magisque vt res quædam commutanda venit: quam tamen campfor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere, ipsam commutando, multum lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus vt sapiens determinabit.

LOC I autem differentia tripliciter potest omnibus prædictis commutationibus admisceri. Campfore enim existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano, aut pro alio loco, vbi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque simul.

¶ Si contractus fit primo modo, scilicet Mediolani & pro Mediolano, tunc quum accipiens cambiū ex vi talis contractus teneatur Mediolani dare pecunias, quas commutat, nulla diuersitatis locorum ratio habenda est, sed tanquā cambiū manuale agendum est, eorū, quæ supradicta sunt, rationem habendo. Ex eotamē quòd accipiens cambiū vult se liberare ab obligatione, & onere & periculo deuehēda pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanum, & campfor vult hæc subire, licitum est mercedem exigere. Sed hoc potius ad contractus locationis, & conductionis spectat, quàm cambij, & ideo iuxta eorum canones reguletur, si accidat. Quod tamen rarò credo euenire. Si verò contractus fit secundo modo, scilicet Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda est: sicut nec in contractu emptionis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt emuntur. Oportet enim loci sicut & temporis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, si pro alio loco aut tempore tantum contractus fit, vt nunc proponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani commutatio, coniectando verisimile pretiū loci, pro quo fit. Et quauis talis modus cambij nunquā fortè fiat: fieri tamē posset hoc modo. ¶ Petro habēti Venetiis Venetam monetā, & egenti Mediolani centū ducatis, campfor Mediolani det centū ducatos aureos recepturus de illa

moneta Venetijs tantum, quantum Venetijs pro illis commutatur in cambio manuali, & non in cursu cambiorum quæ fiunt pro locis distantibus. Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his, qui sunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, vbi assignatur, & non quanti venditur assignandum Mediolani.

¶ Si aut contractus fiat tertio modo (vt communiter accidit, scilicet Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul) tunc vtriusque loci simul, ac per hoc distantia eorum, periculorum expensarumque intercedentium adhibenda est ratio: sicut & in contractu emptionis. Constat enim quod aromata Alexandria, assignanda Ianuæ, empta atque soluta vt Ianuæ deuehantur, longè min⁹ valent, quàm si manualiter Ianuæ assignarentur: quia res conducenda à tanta distantia, cum tot periculis & expensis, &c. longè minor est Ianuensibus, seipsa conducta, & tot periculis expensisque libera. Et hoc modo in contractu commutationis numismatum pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit & oportet adæquare: vt loci condiciones in ordine ad alium locum ex vna parte computentur. Sicque fiet, vt si centum ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunenses adæquarentur, Lugduni assignati ducenti & nonaginta forte adæquarentur, concurrentibus etiã alijs supradictis rationibus: & forte pauciores. Viliora siquidè sunt conducenda cum periculis & expensis, quàm manualiter habita. Nec obstat quod capfor Mediolanensis habet fratrem aut factorem Lugduni, aut omnino erat Lugdunitanam summam pecuniæ expensurus pro alijs suis negotijs, hæc enim omnia per accidens se habent ad contractus naturam, in cuius æqualitate iustitia consistit. Quid enim ad contractus commutatio, in quibus æqualitate rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros ferè gratis inuenio, & exinde viarum ministrorumque expensas lucrans diues fio, dummodo rerum conditionibus pensatis æqua fiat commutatio?

DE TEMPORIS Autem differentia, bimembris tantum distinctio consideranda est, scilicet presentis tantum, aut futuri tantum: vtriusque enim simul ratio habita nullam iustam diuersitatem pretij in commutationibus facit, vt infra patebit. Potest ergo in commutatione numismatum iuxta tempus contractus æqualitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cambiū, siue non, & siue in eodem loco sit æquiuales reddendum siue alibi, locorum tamen ratione habita. Vnde potest capfor dans aureos & recepturus aliam monetam vel e conuerso, certificare quantitate reddenda pecuniæ, ac si tunc manualis commutatio fieret. Potest & futuri temporis: quo scilicet assignatio reddenda pecuniæ erit, rationem habere. Et hoc dupliciter: aut incertè commutationem relinquendo: vt scilicet pro centum aureis nunc datis teneatur accipiens post duos menses dare tot argenteos, quot post illos duos menses æquiualebunt centum aureis, aut certificando commutationem: vt scilicet habito respectu ad futuras commutationes post duos menses stabiliatur nunc commutatio commensurata illis, ita quod parum plus aut parum minus verisimiliter credantur commutanda esse talia numismata. Vt si creditur quod hinc ad duos menses, quum assignanda erit pecunia ab accipiente cambium 100 aureis æquiualebunt 1000 argentei, vel 1000, & 20, potest ex nunc certificari commutatio quod pro centum aureis datis teneatur accipiens assignare tunc 1000, & 10, argenteos, siue plus siue minus tunc contingat communiter assignari. Patent autem hæc ex alijs commutationibus: vt in contractu emptionis rei assignanda futuro tempore manifestum est: & habetur expressè extra, de usuris, ca. nauiganti. in secundo casu: in ista enim commutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quod prius capfor sua numismata dat.

¶ Vtriusque autem temporis simul differentia nullam diuersitatem videtur in quibuscunque commutationibus facere, sicut vtriusque loci, quoniam res in tempore futuro danda non est deterioris conditionis ex hoc, quod abiens à presenti, & reducenda ad præsens, sicut res in loco distantia ex hoc quod reducenda ad locum præsentem. Nec subiacet periculis, & expensis, industriæ aut ministris, vt ad præsens secundum tempus fiat, sicut secundum locum. Nisi quis dicat, quod subiacet periculo perditionis: quia potest mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hæc pericula pro nihilo in commutabilibus reputari patet, tum ex eo quod aut tam rara sunt, quod consilio non subsunt (vt de istatus deiectione dicitur intra tam breue tempus) aut alia sunt, quod etiã si acciderent adhuc tuti essent creditores: vt de morte, & huiusmodi patet. Tum quia ex mutuis & alijs commutationibus experientia teste patet, huiusmodi pericula non consideranda esse: non enim qui mutuatur, aut vendit licite aliquid, plus exigit propter huiusmodi pericula, quæ in temporis dilatione possunt accidere vendendo ad tempus, aut mutuando. Et quia breuitas & prolixitas temporis, differentia sunt temporalis distantia, consequens est quod nec in cambiis nec in alijs commutationibus ex quantitate temporis aliqua conditio rei commutanda accedat per se ex qua possit vilior aut pretiosior iuste æstimari. Notatè aut dico per se: quoniam per accidens contingit res æqualis bonitatis eodem tempore assignanda, diuersa notabiliter habere pretia & iuste, vt si triticum assignandum mense Iulij, Ianuario præcedente ematur iuxta æstimationem communem pretij assignationis temporis futuri, & deinde mense Martij subitis exortibus bellis credatur multo plus vendendum, fiet aliud pretium pro eodem tempore ab alijs ementibus: & si in mense Maij contingat bella augeri, aut spicas grandini-

bus percuti, &c. augebitur pretium pro illo tempore. Sed hoc non operatur temporis prolixitas aut breuitas: sed euentus incidentes, ex quibus res æstimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. Vnde singularis illa opinio, dicens, in commutationibus prolixitatis temporis rationem haberi, posse non ratione temporis: sed quia res in tempore prolixiore considerata minus valet, &c. à veritate deuiat in hoc: quoniam res nec ex eo quod in tempore nec ex eo quod in tanto tempore sumpta commutatur, æstimatur vilior aut pretiosior, sed ex tali euentu in tempore: puta bello, penuria, aut abundantia, &c. Ex hoc verò quod pecuniæ diutius occupata sunt tenendæ in hac commutatione, res commutanda nec pretiosior nec vilior communi pretio redditur: vt San. Tho. expressè dicit in Secunda Secunda q. 78. ar. 2. ad primū, asserens quod mercator vendens rem aliquam ad tempus, non potest vendere plus communi pretio ex hoc, quod pecunias suas mortuas tanto tempore tenebit. Et si hoc licitū diceretur: iam usura non esset data in venditione ad tempus, &c. Quod autem merces carius ematur quæ citius commutanda sunt, propositum non obstat: quoniam celerior venalitas æstimata, à maiori usu aut necessitate illius rei procedit. Res autem quæ magis necessaria aut vitata alicubi, tunc ibi est pretiosior, & ideo merito ibi carius à primo venditur, & à mercatore emitur reuendenda. in rem igitur commutandam redundantem conditionem aliquam sub tempore, ex qua res communiter pretiosior aut vilior æstimetur, & non quanto tempore pecunia occupetur, commutationum natura pensat: quæ æqualitate rei ad rem exigit sic longissimo adiuncto tempore, ac si manualiter commutatio perficeretur. Propter quod capforibus non licet mēsurare tempus medium inter dationem & acceptionem, aut rem seu pecuniā prolixiori tempore danda vilior æstimare quamuis liceat in dando æqualitatem commutationi statuere, iuxta præsentem æstimationem de futuri temporis commutationibus, quæ secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut & in cæteris commutationibus.

C A P V T V I I .

An cambia proposita sint verè cambia & iustificata.

A C I L E Autem est ex prædictis videre, an prædicti contractus à capforibus nuper inuenti, de quibus quæstio præsens est, sint verè cambia, & iuste fiant. Quum enim cambi contractus consistat in commutatione numismatum, & in propositis casibus nulla alia commutatio nisi numismatum fiat, consequens est quod prædicti contractus ex sua forma verè cambia sunt, diuersorum tamen graduum. Quadrifariam nanque numismatum commutatio in huiusmodi cambiis fit. Aut totaliter, vt fit in cambio Burgenfi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipienda. Aut partialiter, vt fieri contingit, quæuis non semper in cambio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis, aureis & argenteis, &c. & contingit quod dans dat etiã scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cambiis infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiendo parum, aut nihil quandoque differt, propter proximitatem locorum & communicationem in nummis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit & in Italia, & fortè extra, quando nulla ratione habita qualitatis numismatum, sed sola quantitate data & accipiendæ pecuniæ in alio loco pensata cambium dicitur fieri, vt quum Petro habenti Romæ pecunias suas, & egenti Mediolani 1000 ducatis, capfor dat Mediolani 1000 ducatos pro 1000, & 10, verbi gratia, assignandis sibi Romæ. ¶ Et in primis quidem tribus modis, quum commutatio numismatum semper interueniat, licet plus & minus contractus cambij saluatur. In quarto autem modo cambi nomen non nisi æquiuocè saluari videtur: nulla siquidem ibi numismatum commutatio in pactum ducitur, & manifestè patet, quod contractus commutationis numismatum non est, qui si manualiter fieret, nullam numismatum commutationem requireret, sicut nec contractus venditionis est rerum distantium ille, qui si manualis commutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Constat autem quod si capfori Mediolani pro datis 1000 ducatis darentur 1000, & 10, ducati, nulla esset commutatio numismatum, nisi quia alij numero essent dati ab acceptis: quod est extra propositum. Propter quod videtur quod contractus iste mutui sit, sed cambi nomine palliatus: ac per hoc non licet lucrari capfori ex eo: sed se tantum seruare indemnem, vt superius de mutantibus pro locis remotis declaratum est.

¶ Si quis tamen diligenter contractum consideret, videbit nec mutui nec cambi proprie contractum esse: sed contractum quasi emptionis & venditionis, per quandam analogiam ad cambia pertinentem. Quæuis enim in contractu hoc numisma pro numismate non commutetur: commutatur tamen numisma præsens cum numismate distante localiter. Et numisma in hac commutatione materialiter, & vt res quædam accipitur: commutatur enim vt res tanti pretij præsens cum re æquali distante, habita vtriusque ratione loci. Constat autem quod res distans à Mediolano vilior est Mediolanensibus seipsa Mediolani sita, propter expensas & pericula, & cætera ad vendendum ipsam requisita. Vnde quemadmodum emitur pecunia in nauis fluctuante constituta minus, quàm absolutè valeat, quia non emitur in quantum pecunia, sed in quantum res tanti pretij sub tali periculo constituta: & sicut pecunia debita Ioanni à malo debitore emitur à Petro minus quam va-

leat,

leat, quia est res sub tali labore possidendi constituta: sic pecunia absens, in quantum res subiaccens periculo, & expensis delationis emittitur, minus, quam absolute in se valeat. Et propterea nec mutui, nec cambij contractus iste est proprie: sed ad cambium quodammodo reducitur, pro quanto res praesens, & res absens, quae commutantur, numismata sunt. Et quia hic contractus per modum conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in caeteris.

¶ Iustitia vero in his cambiis tunc erit, quando nec excessus fiet in aestimando, sed pensatis conditionibus numismatum ex qualitate & distantia & aliis ad rem facientibus & industriae ratione habita, aequa fiet commutatio. Seruabitur autem hoc, quando secundum communem aestimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatum fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur: sed semper in veri aestimatione pretij stabitur, siue cito siue tarde pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, usura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit usura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitutioni obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruat his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam caeterarum commutationum celebrantur, iuste fieri possunt.

¶ Ex his autem patet non licere campforibus, aduenientibus nundinis Brugensibus, vel Londrensisibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere usque ad sequentes nundinas, & ex hoc plus recipere, quam prius deberet, aut pacisci sibi deberi sicut in sequentibus nundinis cambia current: hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitatis temporis ratio manifeste habetur. Campforibus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatem temporis medij interdationem, & acceptionem marcham auri, aut reddendam quamcunque monetam plus & minus aestimantibus, aeterna ex hoc paratur damnatio: utpote usurariis.

¶ Nota tamen diligenter hoc in loco, quod sufficiens signum iniusti contractus, non est minus dare pro cambio multo interiacente tempore usque ad nundinas, & plus dare quando proximae sunt nundinae: quoniam consuetudo haec quamuis prima facie introducta videatur pro habenda ratione temporis medij, quo accipiens pecunias Mediolani redditurus in nundinis Lugduni utitur illis pecuniis acceptis: perspicacius tamen scrutantibus occurrit, quod consuetudo haec introduci potuit propter inuentionem, aut non inuentionem campforum tenentium loca, quasi venditorum: vel propter multitudinem, aut paucitatem eorum. Propter quod sciendum est, quod in huiusmodi cambiis accipientes Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in nundinis, qui sunt quasi venditores marchae auri absentis loco, & tempore communiter cum suo dono cambium hoc faciunt: scientes semper quantum damni ex tali venditione incurrent. Ex hoc autem provenit consequenter, quod nullus simpliciter loquendo, inuenitur quasi venditor in huiusmodi cambiis: sicut nec in quacunque alia commutatione, in qua certum est & venditorum danificari. Nec propterea censenda est illicita commutatio: quia, scilicet venditor nocuum incurrat: quia dummodo res absens vel praesens vendatur iusto pretio, contractus est licitus, quaecumque pars inde nocuum incurrat. Ex hac quoque eadem radice provenit, quod tunc tantum inueniuntur quasi venditores in istis cambiis, quando mercatores egent pecuniis, & volunt potius tales inire venditionis contractus cum aliquo damno, quam a maiori lucro vel comodo abstinere, quod ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset huiusmodi indigentia pecuniarum cum inter medio tempore, quo negotiationibus suis prouidere ex acceptis pecuniis possent illi qui sunt quasi venditores, nullus unquam inueniretur quasi venditor in istis cambiis.

Quemadmodum ergo tempus intermedium est occasio, quae interuenit quasi venditores, ita multum tempus intermedium est occasio multorum venditorum communiter, & paucum tempus multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam venditorum rationabiliter minus datur a solventibus, qui sunt quasi emittentes marchas absentes: & modico interiacente tempore, propter abundantiam emptorum plus ab eisdem quasi emittentibus soluitur. Adeoque dicuntur abundare quandoque emptores propter nundinas, ut nihil lucrarentur, imo cum damno suo cambium faciunt, quia non inueniuntur venditores: & hoc contingit quando friget negotiatoria ars. Vnde quum contractus cambiorum huiusmodi abstracta ista temporum differentia liciti sint (ut ex dictis & dicendis patere potest) & hac temporis differentia damnari non possit: quia praedicto modo saluari potest, restat quod si praesentia loci absentia, &c. alias iuste fiat talis numismatum commutatio iniusti iudicari non debent contractus tales. Quod si plenius vis conspiciere, finge lanas vel quamlibet aliam rem absentem loco vendi, & emi in huiusmodi contractibus: videbis enim clarius veritatem: quoniam quum numismatum commutatio tractatur inter numos hinc & inde mensurata, semper ad mutui contractus declinare consuevit. Vtrum autem de facto moderatum sit lucrum, quod ex huiusmodi cambiis reportatur, scilicet non sit est decisionem, quae ad singularia non descendit. Illud tamen ratione consentaneum videtur,

quod moderatum censendum sit lucrum, quod communis consuetudo approbat: ut, scilicet cambia fiant, secundum quia tunc currunt pro locis illis communiter. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter haec sunt pro cambiis Bruges, & Londres, &c.

NEC obstat praedictis rationes ad propositum in tertio cap. adductae. Falsum siquidem supponit prima, quod cambia haec fiat in fraude usurari: imo pro communi bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo quod Petrus non mutuaret pecuniam, qui commutare propter spe lucri est paratus, peccat: quoniam nec opus, nec intentio deformitatem continet: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat.

¶ Secunda vero ratio concludit non illicitos contractus, sed illam temporis conditionem non posse apponi sine usurae vitio sicut etiam in venditione ad tempus.

¶ Tertia autem cambia haec non subtiliter scrutatur: quia campfor emittens rem in futuro assignanda magis, quam vendens rem conservanda, aut transferenda locum tenet in utroque modo cambij: quoniam et si in secundo modo videatur vendere ducatum ex hoc, quod aestimat ipsum, & grossis, secundum tamen veritatem emit tot grossos Fladrenses Brugis assignandos vno ducato. Illa siquidem aestimatio ducati concurret ibi, ut modus computandi facilius quantitatem ducatorum, & grossorum commutando, & non ut ducati venalis pretium. Est autem interpretatio haec merito admittenda, ex eo quod ipsi contractum realis, seu veri cambij dicunt se facere, qui tali modo interpretandus est, ut iustitiam contineat: cambij siquidem nomen sensum hunc admittit. Quid ergo de cambiis his, & de recitatis opinionibus sentiendum sit, ex dictis manifestum est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

C A P V T VIII.

De alijs cambiis propositis ex parte accipientium cambia.

REQUIVA. Igitur in fine primi capituli proposita cambia examinando, distinguendum videtur: & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem haec cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri possent.

¶ Considerando ergo quod sit, omnia illa cambia ex parte non campforum, sed Petri dantis pecuniam campfori alibi sibi assignandam, iniusta esse videtur, per se loquendo: quum enim campfor non accipiat pecuniam a Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla aequitas censet campforem ex hoc damnum aliquod pati. Pateretur autem in his cambiis damnum ad minus duplex. Primum est, quod seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florentiae perinde ac tuto delatas assignat, irremuneratum remanet, & tamen seruitium mercenarium est. Secundum est, quod plus dat aut dabit campfor, ut sperat Petrus, quam acceperit: quoniam ducati Florentini minus valent Mediolani, ubi datur campfori, quam Florentiae, ubi assignantur. Vnde campfor si se indemnem quo ad hoc seruare debet, deberet mittere eos Florentiam, & sic expensarum damnum maius incurtere: alioquin expendendo eos extra Florentiam, constat quod plus dat, quam acceperit. Et haec duo in tribus primis modis locum habent: in aliis autem tribus, in quibus ultra praedicta Petrus vult quatuor ducatos ultra illos centum. Tertium damnum campfori adiugitur. Dixi autem haec esse illicita secundum quod sunt: quia huiusmodi homines exigunt haec a campforibus, ut dicitur, propter usum pecuniae, quam dant, in tempore medio a datione usque ad assignationem. Dicunt enim campfori, Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas accommodabis, & propterea volo, & ego aliquid commodi. Sicque lucrum ex industria campforis non ex pecuniis proveniens iniuste pensando lucrari volunt non absque usura. Dixi autem, per se loquendo: quoniam per accidens contingit, absque culpa haec fieri: ut in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum & campforum nescire potest quantum ducati sui Florentiae valent, & sic egres pecuniis suis ibi, coniectat iustum prout cambia valebunt tunc, non ex spe lucri: & sic quum consueverint ad primam petentium vocem campfores seruitium suum gratis impendere, ne forte volentes tres transferre pecunias cambij contractum secum velle inire, deposcant, & sic aequalem promittunt Florentiae summam pecuniae, videtur posse transire. Quamuis enim hoc faciant campfores propter usum pecuniae: quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro aliis negotiis, & cambiis, & ministris solunt, parum & consuetum pro nihilo haberi videtur, sicut de usu libri in pignus dati, sanctus Thomas dicit.

¶ S I A V T E M de cambiis his loquamur, ut fieri possunt, quia, scilicet Petrus possit emere Mediolani a campfore 100 ducatos Florentinos assignandos Florentiae, vel commutare numismata, attempta qualitate numismatum, & distantia locorum (ut de contractibus campforum dicimus) tunc omnia cambia praedicta iustificari possent: quoniam contingit interdum 100 & duos emi alibi 100, ut ex dictis patet. Nec obstat, quod Petrus non intendat pecuniam absentem presentem facere, sed potius presentem absentem, quoniam ex industria Petri hoc provenit, quod absentaturus pecuniam suam exponit eam tali commutationi numismatum, aut contractui emptionis rei assignanda in illo loco, ut sic ubi cum damno suo transfuisset eam simpliciter, per talem negotiationem transferat cum

Opus Caiet.

LL 4 lucro

lucro. Nec est hæc industria dānabilis tanquam in fraudem inuenta, sed laudabilis, tanquā adinuentiua viarū iustarum & vtiliū simul, vnde Prover. c. 11. dicitur, Simulator decipit amicū suum, iusti autē liberabuntur scientia. Et quoniā multos contingit esse volentes transferre pecunias suas de loco ad locum, & audientes alios ex huiusmodi translatione lucrari saltem propter veritatem monetarū, & nescientes distinguere contractū simplicis translationis ab huiusmodi contractibus commutationum: & confusē intendētes licitē lucrari non ex vfu pecuniæ quam dant cāpfori, sed ex cābio, ex quo credunt alios lucrari non videtur, quod isti sint dānandi, sed in meliore parte eorum potius contractus sint interpretandi. Ex hoc enim quod ex cābio dicunt velle lucrum, iam contractū, quem nesciunt se velle inire, insinuare videntur: præsertim si arguant, ideo se hoc lucrū velle: quia si ipsi cāpfores econverso contractū talem cum eis facerent, maius lucrū exigerent. Ex hoc enim iam manifestē patet, quod contractus cāpforios supradictos inire intendūt: & tantō iustius, quanto mitius quā cāpfores. Accedit ad hæc, quod non videtur verum, quod de facto cōmuniter volentes suas pecunias transferre cum lucro, dicant se hoc pro vfu pecuniæ velle: sed fortē aliqui mali sunt hoc dicentes vel (quod verius puto) verba illa ignoratē à quibusdā dicuntur, credentibus se rationabilē causam assignare. Et siquidē ignoranter assignantes huiusmodi rationem, intendāt contractū cambij inire & propter hoc lucrū referre, quāvis in ratione assignada errent: iniustū tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in cōtractu vditionis & emptio- nis licitē lucrari propter tēpus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen nō vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signū autē ad cognoscēdum, qui sunt qui hoc intendunt potest accipi duplex. Primū est, si in animo habent, nullo pacto vsurariis contractibus se immiscere: secundum verō est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quod ita eis licere credunt, sicut cāpforibus. Et hæc de cambiis dicta sint. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499. die 9. Decembris.

Hæc sunt pater venerande quæ mihi de cambiis sentienda videntur, saluo semper omnium melius sententiam iudicio. Tu ergo perspicaci ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si vovis rem parem feci, omnipotenti Deo, diuōque Thomæ gratiæ referantur. Sin autem, da veniam: ego enim secundum ingeniolū mihi præstitū vires, quod potui, feci, Bene vale. Finis.

TRACTATUS OCTAVVS

De Vsurā, in sex quæ-

stiones diuisus.

- 1 Num in vsura transferatur dominium.
- 2 Num mutuans sub spe aliquid ultra sortem habendi, non aliter mutuaturus, absque omni tamen conventionē sit vsurarius mentalis.
- 3 Num vsurarius mentalis teneatur ad restitutionem.
- 4 Num omnia bona vsurarij, sint obligata ei, à quibus vsura extorta sunt.
- 5 Num altero herede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidū.
- 6 Num quādo licet petere dominū lucri cessantis possit peti totū lucrum cessantis.

QUESTIO I.

Vtrum in vsura transferatur dominium.

VAERITVR Vtrum in vsura trāsferatur dominium. Et videtur quod sic. Primò, quia cum homo sit dominus rerum exteriorū per voluntatē, ex voluntaria translatione rei suæ in alterum, transfertur dominium, sed accipiens mutuū sub vsuris voluntariē transfert plus sorte in alterum, ergo. Si dicatur quod vsuræ solutio non est simpliciter voluntaria, & ideo non transfert dominium: contra, Voluntariū mixtum, quale est in vsura, est voluntariū simpliciter, quamvis nō sit omnino voluntariū: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Ethic. & ex eo quod si quis taliter voluntariē consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntariē committi: quamvis enim malē libenter, omnibus tamen consideratis voluntariē hoc eligit.

Præterea, in his quæ tradantur metu mortis, transfertur dominium, ergo & in vsura. Consequentiā probatur: quia ibi tantō minus est de voluntario, quāto metus mortis maior amissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendū mutuū sub vsuris. Et tulus quoque habendi & possidendi inuoluntarij est in extorquente aliquid metu mortis, quā in extorquente per vsurarium mutuū. Si ergo ibi transfertur dominium, necesse est hæc quoque transferri.

IN OPPOSITVM Est S. Tho. in Secunda Secunda, q. 77.

CONCLUSIO

Nullam à solventibus vsuram rei dominium transferunt.

RESPONDEO, In hac dubitationē sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dominium: & hi mouentur rationibus adductis. Habētq; opinio hæc antiquos sectatores: vt San. Tho. in 4. di. 15. dicit. Sequitur eam videntur Seco. in 4. di. 15. q. 2. art. 3. & Pet. de Palu. ibidem & glof. 1. q. 4. si quis vsuram. Secunda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, scilicet eorum, quorum vsus non est eorū consumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione fulcitur, ideo dimittenda est nouitas hæc. Non enim

ex qualitate rei per vsuram extortæ, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium, cum res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autem opinio est dicentium, in vsura non transferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenent autem eam S. Tho. & Bonaventura, hic quidem in 4. di. 15. ille verò in Secunda Secunda, q. 77. artic. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba: Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solum tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET QVIA Hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primò, quod traditio rei & translatio dominij illius rei non sunt inseparabiliter connexæ. Contingit enim rem puta vestem alteri tradere absque translatione dominij: quia potest multis rationibus tradi in depositum, scilicet vel in pignus, &c. Cōtingit & dominium rei, puta vestis alteri tradere absque ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autem separabilitate manifestē habetur, quod ad voluntariam traditionem rei non sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illius rei. Ad quod enim non sequitur translatio dominij, fieri non potest, vt sequatur translatio dominij voluntaria. Constat autē quod voluntaria traditionem rei, dominij translatio non sequitur: vt patet cum traditur in depositum. Non comitatur igitur necessariò voluntaria translatio dominij voluntariam traditionem rei. Hoc ergo stante arguitur sic: In vsura aut transfertur dominium ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria translatione dominij, aut ex vtroque simul: sed nihil horum hoc efficit: ergo. Diuisio est sufficiens, quoniam homo est dominus rerum exteriorum per voluntatem: & in proposito necesse est si dominium transfertur, voluntate solventis vsuras hoc fieri, quoniam constat lege, aut quacunque aliena voluntate hoc non causari. Voluntate autem solventis hoc fieri, duplici tantum via potest: aut per exhibitionem rei, aut per ipsam translationem dominij. Aut enim transfertur dominium eo quod soluens vsuras voluntariē dat vsurario plus sorte, aut quia intendit transferre dominium illius ex crescentiæ à se in vsurarium, vel propter vtrunque. Sed quod dominium non transferatur ex vi voluntariæ traditionis illius ex crescentiæ, ex dictis patere potest: iam enim patet, quod ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quod vsurario dō vnum ducatum pro vsura, nihil aliud necessariò conuinci potest, nisi quod voluntariē illum ei assigno: nec potest ex hoc conuinci, quod trado illum ad hoc, vt sit suus. Et si quæretur, Ad quid ergo das ducatum illi? in promptu responsio est: ego quidem dō, quia mutua-re aliter non vult. Et confirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tamen non consentit in eam, in quantum iniusta est (quia nullus patitur iniustum volens: vt dicitur in 5. Ethic.) ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc, quod consentiat in translationem dominij illius. Quod verò in solvente vsuras non sit intentio transferendi dominium, patet ex eo quod in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quāto minor abdicatio iuris proprij saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de proficiente merces proprias in mare, orta tempestate. Quamvis enim projectio talis sit voluntaria, non tamen habetur res projectæ pro derelictis: sed intendit proiciens, si res casu saluantur, vt suas habeat. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse libere tradere. Constat autem quod minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo sibi dominium, quā transferendo dominium, & referuando sibi tantum ius repetendi: quoniam primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis, quod vsuræ solutio voluntaria saluari potest absque intenta abdicatione dominij: quia aliud est voluntariē dare, & aliud est voluntariē dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut voluntas transferendi dominium in solvente vsuram. Et confirmatur: quia qui contra vsurarios omnia iura clament, interpretada sunt omnia, quantum veritas permittit in odium eorum: & si res hæc penderet sub dubio, contra vsurarios declinandum esset. Liquet autem quod translatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat: ex supradictis autem apparet rationem ad oppositū esse: ergo. Et per hæc sufficiens patet tertium membrum, quod scilicet in vsura non transfertur dominium propter vtrunque simul, scilicet voluntariam assignationem rei, & intentionem transferendi dominium.

Secundo principaliter probatur idem sic: Si in vsura transferretur dominium extorquēs agrū vsurariē non teneretur ad restitutionem omnium fructuum, sed satisfacere restituendo agrum vel eius pretiū: sed hoc est falsum, & contra omnes: ergo in vsura non transfertur dominium. Consequentiā (in qua sola consistit tota difficultas) declaratur ex differentiā, quæ est inter æqualitatem seruandam in recompensatione rei fructificantis, quādo translātū est dominium, & æqualitatem seruandam in recompensatione eiusdem, quādo non est translātum dominium. Cum enim ager transit de domino in domi-num

num, quocunque titulo id fiat, sufficienter satisfacit primo domino, si datur sibi tantum, quantum valet substantia agri, pensata virtute fructificatiua, & aliis conditionibus, quæ in contractu venditionis eius pensanda fuissent: nec plus exigit iustitia cõmutatiua, quoniã seruata æqualitate rei ad rem cõpleta est ratio iustitiæ. Quando verò ager mutat quidem possessorẽ, sed non dominũ secundum veritatem, non sufficienter satisfacit domino eius, dãdo pretium agri: sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent à diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est dominus. Si ergo in vsura translatus est dominũ agri per vsurã extorti, sufficienter fiet restitutio dando agrum tantum, vel pretiũ æquale, pensata substantia agri & eius virtute fructificatiua, non autẽ fructibus perceptis: quoniam vsurarius percepit fructus de re sua. Et confirmatur hoc ex ratione, qua constat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria non tenetur quis restituere: quia sunt fructus agri sui. Hæc enim eadẽ ratio cum efficax sit, in vi istius vniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fructus agri sui proprii, nisi enim vis hæc verificaretur, ratio ex particularibus cõficeretur, & consequenter rueret. Si ergo agri per vsuram extorti transfertur dominium in vsurarium, sequitur quod non tenebitur ad restitutionem fructuum, quos per viginti fortẽ annos percepit, quod erat deducendum. Si dicatur quod in translatione dominij omnino voluntaria (qualis est venditio, &c.) verũ est, quod sufficit reddere æquiualens agro: sed in translatione inuoluntaria aliqualiter (qualis est vsuræ solutio) non sufficit reddere pretiũ agri, sed oportet fructus quoque perceptos restituere. Hoc non euadit: quoniã tota differentia ex hac ratione assignatur propter omnino voluntarium & voluntarium mixtum. Ex hac autem differentia nihil aliud oritur, nisi quod vbi translatio non fuit omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendũ est. Nec habetur ex ea, quod teneatur restituere fructus: qua enim ratione potest vnquã conuinci, quod teneatur aliquis restituere alteri fructus agri proprii? Si dicatur, quod restitutio fructuum faciendã est non ratione dominij, sed ratione damni, quod patitur ille, à quo ager extortus est per vsurã, damnificatus siquidem est non solum in agro, sed in fructibus percipiendis: & ideo quamuis vtrorũque translatus sit dominũ à se, cõpetit tamen repetitio. Hæc responsio falso innititur fundamẽto, scilicet quod damnificatus in agro sit damnificatus in omnibus fructibus percipiendis: sic quod restitutio debet adæquare & agrum, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, quando transfertur rei fructificantis dominium: quia statim translato dominio rei, omne damnum autẽ molumentum futurum domino rei cedit. Tum quia etiam quando non transfertur dominium, vniuersaliter verum non est.

Ad cuius euidẽtiã, subtiliter & breuiter, tangendum est, quare & quando aliquis teneatur ad restitutionẽ fructuum, & quando & quare non. Hoc autẽ ex duobus principiis regulantibus restitutiones haberi potest. Primum est, quod sufficit restituere simpliciter: secundũ est quod aliter restituendum est damnificato in his quæ erant eius in actu, & aliter in his, quæ erant eius in potentia. Ex his enim habetur, quod si ponatur quod Petrus rapuerit agrum Martini, quem subito combusserit ac inutilem totaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem & æqualem agrum Ioannis, quem conseruauerit fertilem: & elapsis 10. annis Petrus vtrique satisfacere velit, non tenetur tantum dare Martino, quantum Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantum, quantum valebat ager tempore rapinæ & combustionis (subintellecta semper satisfactione iniuriæ & interesse) Ioanni verò oportet reddere & agrũ & fructus per decenniũ perceptos. Quia quũ sufficiat reddere simplũ quod simplũ ablatũ est, & à Martino sit ablatũ tantũ ager cũ fructibus in potentia, qui in potentia fructificatiua agri pensarentur, quando venderetur ager, sat est reddere tantũ, quantum valebat ager fructificatiuus. Quia verò à Ioanne non tantum ablatũ est ager, sed fructus actu producti per decenniũ occupati sunt, quoniam fructus agri nascuntur domino agri, non satisfaceret Ioanni, si æquale agro & potentia fructificatiua restitueretur: sed oportet æquale fructibus actu perceptis reddere. Statim enim vt producuntur fructus, sunt actualiter sub dominio eius, qui est agri dominus, quamuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare.

Ex his autẽ omnibus id quod intendimus euidenter habetur: quod scilicet fructus restitutioni obnoxij nõ sunt, nisi quia sunt fructus rerum, quarũ alius est dominus: ita quod dominũ fructuum non quocunque, sed actuale exigitur ad hoc, quod fructus agri sint sibi restituenti. Sed si in vsura transfertur dominium, nec actuale nec potentiale proximẽ dominium fructuum remanet apud eũ, à quo extortus est ager: quia non remanet actu dominus agri, qui est dominus in potentia proxima fructuum producendorum. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis: sed sat erit, si vel pretium agri tantum reddet, vel secundum hæc vltimò tractata si satisfaciet quo ad fructus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut damnificans aliquem in his, quæ habet in potentia. Vtrunque autem horum est contra omnes doctores & veritatem. Fatendum est

ergo absolute, quod in vsura non transfertur dominium.

ET PER hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis si quidem in prima ratione patet solutio vtriusque primi quidem, quia plus requiritur ad translationem dominij, quam voluntaria traditio illius rei: exigitur enim quod voluntariẽ tradat eam alteri ad hoc vt sit sua: quod soluens vsuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundi: meticolosus enim quamuis voluntariẽ det pecuniam propriam inuoluntari: non tamen ad hoc, vt sit sua, sed ipse viderit. Et ideo non transfert dominium illius à se. Medio die ij. Aprilis. 1500.

Q V A E S T I O I I .

Vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conventionẽ, sit vsurarius mentalis.

QVAERITVR vtrum mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutuaturus absque omni tamen conventionẽ, sit vsurarius mentalis.

Et videtur quod sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo vsuram parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes: & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes: ergo.

Præterea, Taliter mutuans, malè agit: vt patet extrã, de vsuris, ca. consuluir: & vt ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Contiat autem, quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatem: ergo talis mutuans est vsurarius mentalis.

IN O P P O S I T V M est commune hominum iudicium, excusans eum, qui non vult amplius mutuare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutuare alteri amico, à quo sperat, quod accidẽte casu remutuabit sibi. Talis enim manifestè sperat obsequium à manu mutuando: & nisi crederet illud futurum, non mutualet: vt patet ex eo, quod non vult priori amico amplius mutuare: quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo vsurarium mutuare sub spe aliquid vltra sortem consequendi.

C O N C L V S I O .

Mutuans spe aliquid vltra sortem accipiendi ex amicabile quodam affectu suo, cui mutuauit, non autem ex mutuo, vsuram non incurrit.

RE S P O N D E O, Ista quæstio mora fuit coram Urbano 3. (vt in decretali allegata patet) nec fuit apertè decisa: sed glossa ibidem distinguit de duplici spe (principalis, scilicet, & secundaria) & dicit, quod spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

Subtilius autem decidendo, occurrit ex dictis S. Th. in q. de malo, q. 13. ar. vlt. ad decimum tertium, notandum quod dupliciter aliquid potest à mutuante sperari. Vno modo, quasi debitum ex aliqua obligatione tacita vel expressa, & sic quocunque munus speretur, illicitè speratur. Alio modo, vt gratuitum & absq; aliqua obligatione præstandum: & sic quocunque munus speretur, licitè speratur. Licitè autem sperari à mutuante dico, quodlibet munus, gratuite & amicaliter tribuendum sibi ab eo, cui mutuatur, etiam si alias nollet mutuare. Et hoc probatur dupliciter: ratione, scilicet, & autoritate. Ratio siquidem huius est: quia licitum est ex mutuo affectum beneuolentiæ spe etiam principali intendere. Ex vero autem amore, & solo ipso sufficienter emanat gratuita, & amicalis recompensatio: & propterea eiusdem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutuans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicitè sperat, consequens est, quod mutuans spe gratuitæ remunerationis nihil illicitè speret. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutuanti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, consequens est, quod nihil vltra sortem & debitum speretur: & quod sicut rationabiliter à mutuando desistit desperans de restitutione mutuandæ sortis, ita rationabiliter quoque desistit desperans de amicabile affectu. Vtrunque horum mutuanti naturali iure debetur, quamuis difformiter: quia primum ciuile etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum.

Autoritas autem ad hoc habetur, differentia assignata ibidem à san. Th. inter spem in vsura & simonia, scilicet quod quia in simonia id quod datur, est Christi, & non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In vsura verò mutuans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidem differentia patet, quod de spe principali loquitur, sine qua, scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset: nam constat quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

Quũ ergo quæritur, an mutuans sub spe aliquid vltra sortem habendi, aliter nõ mutuaturus, omni tñ cõuentione & petitione cessante, sit corã Deo vsurarius? Absolute quidẽ responderi pot, quod vsurari⁹ est: quia quæstio talis sic proposita, sonat spẽ mutuati inesse, vt ex mutuo aliquid habeat vltra sortem: quod est illicitũ. Sed si addatur titulus quæstionis ly amicaliter, aut gratuite (vt, scilicet quærat, an mutuans sub spe alicuius muneris amicaliter cõsequedi, alias nõ mutuaturus, &c. sit vsurarius) dicendũ est quod nõ: quia nihil speratur ex mutuo vltra sortem, sed ex affectu amicali. Vnde breuiter posset cum distinctione ad quæstionem motam dici, quod, aut talis mutuans sperat

aliquid

aliquid ultra fortem ex mutuo: & sic usuram committit, aut ex affectu amabili eius cui mutuat: & sic non peccat.

ET PER HAEC patet responsio ad obiecta: quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo aliquid sperent emolumenti, non mutuarent. Ex dictis autem patet hoc esse verum, nec obstare determinationi, quae dictum est licitum esse sperare aliquid gratuite consequendum. Mediolani, die 6. Aprilis. 1500.

Q V A E S T I O I I I.

Utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

QVAERITVR utrum usurarius mentalis teneatur ad restitutionem.

Et videtur quod sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum usurarium est alienum: vel quia non est translatum dominium, vel saltem quia competit repetitio: ergo.

Præterea, Extra, de usuris, cap. consului: dicitur quod usurarij mentales ad ea, quae taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter sunt inducendi: ergo ad restitutionem tenentur.

IN OPPOSITVM autem est, quia nullus tenetur ad restitutionem eius, quod nullo modo occultè aut manifestè extorsit per se vel alium, quamuis intendat extorquere: sed usurarius purè mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamuis hoc intendat: ergo non tenetur ad restitutionem eius, quod sibi ultra fortem datum est secundum spem suam.

C O N C L U S I O.

Oblatum et donatum lucrum ex recipientis mutuum amore, quanquam praua et usuraria intentione mutuanti, nec illi qui donauit, nec pauperibus, neque alicui restituendum est.

RESPONDEO in hac dubitatione præmittendum est, quis & quotuplex sit usurarius mentalis; deinde respondendum est quaesito. Ad usurarium mentalem tria requiruntur. Primò quod intèdat præter mutuam sortem aliquid lucri; aliter usura ratio non saluaretur. Secundò, quod talis intentio sit talis quod sine ipsa non mutuaret: spes enim secundaria usurarium non facit.

Tertiò, quod illud lucrum non intendatur quasi gratuite & amabiliter habendum, sed ut ex obligatione propter mutuum præstitum dandum; ut enim in alia quaestione ex doctrina sancti Thomae diffinitum est, spes habèdi aliquid ultra sortem gratuite & amabiliter usura non facit, sed licita est. Et sic usurarius mentalis est, qui intendit ex mutuo aliquid ultra sortem non gratuite dandum, aliter non mutuaturus.

Quamuis autem proprie loquendo duplex tantum sit usurarius mentalis (de quo est quaestio) extenso tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum succedit modo sperato; id est non gratuite, sicut & ipse sperabat non gratuite sibi dandum. Secundus est, cui lucrum speratum succedit non modo sperato, sed meliori: quia scilicet lucrum quod sperabat ex obligatione dandum, gratuite sibi datum est. Tertius est, cui lucrum speratum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia usurarius tertio modo, est non purè mentalis propter exteriora signa, quibus tacitè petit aliquid ultra sortem ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta usura ratione, quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non est præsens quaestio, constat enim talem teneri ad restitutionem. Quia etiam usurario mentali primo modo lucrum, quod datur, non datur omnino voluntariè, & praua intentione ab eo speratur, communiter & bene dicitur etiam talem teneri ad restitutionem. Sed de usurario secundo modo (cui scilicet gratuite donatur quod praua intentione speratur) diuersa doctorum videtur esse opinio Ioan. And. in Mercurialibus, regula, pactum, Inno. Host. & Panor. in cap. consului de usuris. & gl. in ca. mandato. de simonia: dicentibus talem obnoxium restitutioni. Richardo verò & Scoto in 4. di. 15. cum sequacibus hoc negantibus. Et illorum quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrum usurarium est lege vtriusque testamenti prohibitum, & restituendum indistinctè à Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quamuis dono datum, esse usurarium ex eo quod mutuum fuit usurarium ex prauitate intentionis. Secunda: quia contractus à principio vitiosus effectum fortitur vitiosum, contractus autem talis mutui est vitio usurae deprauatus ex intentione lucri consequendi, ergo effectum inde securum, scilicet lucrum dono datum, vitiosum necesse est esse, & consequenter restitutioni obnoxium. Istorum autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, adstruuntque hoc exemplo furti mentalis, dicentes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à domino donetur, licitè accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in usurario mentali: intendit namque iniuste habere lucrum, melius tamen sibi succedit, quia donatur. Dicentium quoque usurarium mentalem teneri ad restitutionem, alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit: quia regulare est, quod lucrum usurarium reddendum est ei à quo habitum est. Alij autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex quo spontè dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo verò usurarius iniuste accepit, retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

Et quoniam (ut ex inferius dicendis patet) opinio dicens talem usu-

arium non teneri ad restitutionem, veritatem assequitur: ideo declaranda sunt tria. Primò, quod non tenetur restituere illi, qui dedit: secundò, quod non tenetur restituere pauperibus: tertio quod absolute non tenetur restituere. Primum declaratur sic: Restitutio secundum communem Theologorum doctrinam non ideo est necessaria, ut ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur: sed in commutationibus inuoluntariis, ut damnum passio satisfiat, & in commutationibus voluntariis, ut illi qui minus habet, quam debet habere, reddatur quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est damnum passus: quia nullus patitur iniustum volens, nec minus habet, quam sibi debeatur: quia liberè donauit: donum autem est datio irredibilis: ergo sibi non est restitutio facienda. Secundum declaratur dupliciter. Primò, quia (ut patet ex Theologis in 4. sen. di. 15.) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterum prohibitum secundum se, ut simonia cum, &c. Alterum prohibitum secundum suam causam tantum, ut meretricium. Constant autem lucrum propositum nec esse prohibitum secundum se (quia datio non est iniusta, quum sit libera donatio) nec secundum suam causam: quia superponitur liberè & spontè hoc donari, & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundò, si pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustam accipientis intentionem: sed ex hoc non sequitur obligatio ad restituendum: ergo. Declaratur minor: quia suscipiendo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari: & tunc patet etiam receptionem esse iustam, quamuis prima mutantis intentio fuerit praua, & adhuc perseveret, sicut quod etià si non donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed male libenter sibi dari: & tunc quum secundum veritatem illud donetur, & donum licitè accipi possit, iste iniuste accipit non ideo, quia agat contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam dictantem sibi quod receptio hæc sit iniusta: quum (ut dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit, vnde potest discerni, quod iusta sit: ex eo namque quod nec directè, nec indirectè ipse aliquid petiit, & ille spontè offert, conicere poterat quod libera donatio erat. Ex hoc autem solo, quod acceptio est contra conscientiam nulla ratio suadet nasci obligationem ad non retinendum illud acceptum, nisi durante tali conscientia: potest namque postmodum conscientia erronea deponi & incipere iuste possideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non possit ab aliquo, reddendum esset non pauperibus, sed illi qui dedit: quia non est acceptata donatio, quam non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius est: & tunc quicquid sit de peccato, eidem rationibus habetur, quod ad restitutionem non tenetur: quum non sit deterioris conditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertio autem declaratur soluendo simul rationes alterius opinionis. Vbi scito, quod aliquod esse lucrum usurario dupliciter contingit, scilicet per se, & per accidens. Usurarium per se, integratur ex duobus: quorum secundum se sequitur ex primo, scilicet ex eo quod est pretium rei iam soluta vel non ex tantis, & quod est aliquo modo inuoluntarium. hæc enim est natura usurae, ut patet exercitatis. Usurarium autem per accidens est, quod secundum se has non habet condiciones, sed secundum quod stat sub intentione vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntarium, ac per hoc non esset usurarium, secundum quod usurarium lucrum species est lucri inuoluntarij. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, ut reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ: cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, non secundum accidens) consequens est, quod lucrum usurarium per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tantum lucrum secundum se usurarium. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est usurarium per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè, sed ex affectu gratuito spontè donatur) sed est usurarium per accidens propter intentionem, scilicet corruptam susipientis: consequens est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his, quae sunt per se ideo sermo Theologorum dicens indistinctè usuram esse restituendam, intelligitur de usura per se, non per accidens, qualis est in proposito. Lucrum siquidem usurarium per se est effectus ipsius prauae intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntariè. Quod autem spontè dono datur, quamuis ex praua intentione susipientis usurarium per accidens sit, non illius prauae intentionis effectus est, sed ex gratuito affectu donantis procedit: & ideo restitui non oportet.

ET per hoc idem fundamentum patet responsio ad obiecta in principio: quia licet usurarium per se sit alienum, non tamen usurarium per accidens, quale est istud. Decretalis quoque illa de lucro usurario per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis. 1500.

Q V A E S T I O I I I I.

Utrum omnia bona usurarij sint obligata ei, à quibus usura extorta sunt.

QVAERITVR utrum omnia bona usurarij sint obligata eis, à quibus usura extorta sunt.

Et videtur quod non. Quia obligatio realis transit cum re: sed

Lucrum meretricium, ac simonia cum pauperibus dantibus sunt.

10

20

30

40

50

60

70

80

90

100

110

120

re: sed multa res vsurarium possunt alienari absque aliqua obligatione eas concomitante: vt patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsurarij sunt obnoxia vsuris reddendis.

¶ Præterea, si omnia vsurarij bona essent obligata, nec gener vsurarij posset accipere dotem ab eo qui habet alias, vnde posset restituere, nec aliquis posset aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus cõpeteret actio super illis rebus: & sic multi illaquearētur etiã bona fide incedentes. Hæc autem omnia absurda sunt: ergo, &c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extrã, de vsuris in c. tua nos, & in 6. in cap. quanquam.

CONCLUSIO.

Quæsi bona vsurarij per vsuram extorta, sunt obligata eis à quibus extorta sunt reali obligatione: cetera vero eorum bona alio quocunque modo habita, sunt eidem obligata personali obligatione.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones: vt refert Panormita, extrã de vsuris in c. quum tu. & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorum canonistarũ opinio fuit, quod omnia bona vsurarij sunt tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panorm. & moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

¶ Sed si diligenter considerauerimus, inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsurarium, scilicet extorta per vsuram, & empta ex pecunia vsuraria, & alia quæ omnino munda sunt ab vsuris, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quod habetur super re illa particulari. Obligatio verò personalis in proposito est, quæ conuenit rei, non ratione sui, sed ratione personæ, cuius est. Differunt autem hæ obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, scilicet realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est: vt patet de re furto ablata. Personalis verò redundat in rem ex persona domini obligati ad satisfaciendum, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundò: quia realis semper comitatur rem ad quencunque & quocunque res transeat: vt patet de re raptã: personalis verò non semper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, perseuerante tamen obligatione in domo eius. Quum enim domus, verbi gratia, non est obligata creditori, inquantum hæc res, sed inquantum est debitoris, statim vt definit esse debitoris definit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligatione realem habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autem ratione personæ, alienari liberè potest, quando apud personam illam remanet vnde creditori satisfacere possit. Patent autem hæc in bonis furis, non tamen furto ablati, & in ceteris debitis.

¶ His igitur stantibus deduco duo. Primò, quod bona per vsuram extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secundò, quod bona cetera siue empta ex pecunia vsuraria, siue non, sunt obligata vsurario obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo, quod vnaqueque res occupata ab altero habet realem obligationem ad dominum suum: sed res per vsuram extortæ occupantur ab vsurario absque translatione dominij: vt aliàs diffinitu est: ergo sunt reali obligatione obnoxia eis, à quibus extortæ sunt. Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum. Res enim ex sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per vsuram extortæ si fructificant, non vsurariis sed illis, à quibus extortæ sunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum: vt patet: ergo. Secundum verò quo ad omnes partes à Sanct. Tho. quoque in Secunda secundæ, quæstione 97. articulo 3. ad secundum, habetur: & ratione probatur. Quod enim non sit in eis obligatio realis, patet ex eisdem medijs negatiuè sumptis: quia scilicet talium bonorum vsurarij sunt verè domini, & eis fructificant. Quod verò personalem habeant obligationem annexam, patet & ex eo quod passi vsuram habent actionem super omnibus bonis vsurarij, si vsurarius soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis is, cui vsura restituenda est, alijs creditoribus. Et ex eo quod, secundum theologorum sententiam, filiam illius, cuius bona non excedunt vsuras reddendas, nullus potest tuta conscientia vxorem accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsuræ extortæ sunt. Et sic tam antiquorum: quam modernorum opinio saluari potest, vt illorum sermo de personali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò, quamuis ex dictis possit parere responsio: quidam tamen vnicam distinctionem addendam censent, scilicet de titulo lucratiuo & oneroso, dicentes quod si bona vsurarij transeunt ad alteru titulo oneroso (puta emptione vel dote, &c.) quod transeunt absque obligatione aliqua: si verò transeunt titulo lucratiuo, quod remanet obligata. Alij verò huic distinctioni aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsuraria, & bonis aliter ha-

bitis: & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsuraria: & hoc ex officio iudicis, & non in alijs bonis.

¶ Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare videntur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de vsura determinare) quod loquendo de bonis non per vsuram extortis, sola temporis distinctio consideranda est, scilicet quod aut tempore, quo res vsurarij ad me deuenit, quocunque titulo, vsurarius remanebat potens, ad restituendum, aut non. Si remanebat potens, res transit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens, transit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfactionem pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenit: & mihi imputandum est, si ab illo emi, vel dotem accepi, cuius erant tot debita, quod adæquabant vel excedebat bona propria. Nec distinguo inter empta ex pecunia vsuraria & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis & de alijs ratio suadet, ex quo verè habet eorum dominium & fructus: & S. Tho. vbi supra, dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decret. cum tu, extrã, de vsuris. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed vendi vt pretium habeatur, ex quo possint vsuræ reddi. Mediolani die 14. Aprilis, 1500.

QUESTIO V.

Vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

VAERITVR vtrum altero hærede vsurarij non potente restituere, alter teneatur in solidum.

¶ Et videtur quod sic. Primo: quia hoc sentit gloss. in cap. tua nos. de vsu. & eam communiter sequuntur doc. vt Panor. ibidem dicit.

¶ Secundò, quia filij tenentur ad restitutionem sicut parètes sui si viuerent: vt in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenentur secundum totam facultatem suam: ergo filij tenentur secundum totam hæreditatem: sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest: vt patet in magna hæreditate, & paucis paruisque vsuris, ergo altero hærede non soluendo alter tenetur in solidum.

IN oppositum est generalis regula soluendoru debitoru, scilicet quod hæredes tenentur secundum hæreditarias portiones tantum.

CONCLUSIO.

Altero hærede vsurarij nõ potente restituere, alter minimè tenetur in solidu.

RESPONDEO quod canoniste (vt allegatũ est) tenent partem affirmatiuam: aut quia credunt omnia bona vsurarij esse tacitè obligata eis, à quibus vsuræ extortæ sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligatæ: aut quia putant hoc esse practicandum in fauore defuncti, vt eius anima citius liberetur, quamuis non credant de iuris rigore esse necessarium. Mihi autem secundum Theologalia principia videtur oppositum: & ratio est, quia sufficit restituere simplum quod simplum ablatum est. Constat autem, quod in diuisione hæreditatis admixtæ vsuris diuiditur simul, & æs alienum: ac per hoc secundum portiones hæreditarias fiunt, & vsurarum, vt, scilicet succedens in duabus partibus hæreditatis, suscipiat etiam duas partes lucris vsurarij, &c. Si igitur vnus restituere vult, sat est quod tantum reddat quantum hæreditaui: vel vt melius loquar, quantum hæreditaui secundum propriam portionem hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiam si nihil vsurarum ad hæredem peruenit, nihilominus tenetur secundum portionem hæreditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat. Et confirmatur, quia nullus tenetur ad restituendum plusquam obligetur: sed obligatio paterna diuiditur in hæredibus proportionaliter, sicut hæreditas: quemadmodum & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum transit hæredem, & consequenter non tenetur in solidum.

Nec obstat si dicatur, quod regulariter hæredes vsurarij tenentur secundum hæreditarias portiones: sed in casu, quo alter efficitur impotens ad soluendum, & vires hæreditariæ in altero sufficiunt, alter tenetur in solidum. Hoc enim esse voluntarium ex eo patet, quod quum ex iure successionis, & hæreditatis perceptæ manifestum sit, non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora restituendi fuit, non debet alter grauari: alioquin sequeretur, quod si alter hæres in principio successionis, secundum portionem suam restituisset, altero nolente satisfacere, & postmodum impotente reddito, quod ille innocens tunc teneretur satisfacere etiam pro portione cohæredis: quod est manifestè absurdum, & contra rationem: quia quum hæreditas secundum iustitiam ad eundem sit, deducto ære alieno, consequens est quod ille, qui portionem hæreditatis sibi debita percipit, proportionaliter satisfactorius quo ad æs alienum, etiam secundum iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum cohærede impotente effecto: & hoc per se loquendo: posset enim per accidens contingere, quod teneretur in solidum, si in diuisione, aut successionem hæreditatis induxisset cohæredem ad retentionem vsurarum.

¶ Rationes autem alterius opinionis facile soluuntur: quum enim obligatio omnium bonorum vsurarij, ad vsuras restituendas non sit rea

318

fit realis, sed ratione personæ (vt superius dictum est) consequens est quod diuisa persona vsurarij in hæredes, diuisa quoque proportione liter transeat ad hæredes obligatio illa: ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundum suam portionem. Et nota quod obligatio illa bonorum quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuisione hæreditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur sicut hæreditas. Augetur verò pro quanto singulæ partes illius obligationis singulos hæredes sic afficiunt, vt transeat in omnia eorum bona, etiam aliunde habita: ita quod omnia bona cuiusque hæredis vn decunque illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illam obligationem in se semel hic hæres suscepit, hæreditatem adeundo. Hæc enim est natura tacitæ obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius in quantum illius sunt, non absolutè afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nullum fundamentum iustitiæ habet, sed elemosynariæ largitatis tantum: nõ enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quæ in principio obiecta sunt, dicitur quod quam glos. fundetur super obligatione totius hæreditatis ad restitutionem vsurarum, & ex hoc non sequatur conclusio sua, scilicet quod alter teneatur in solidum, admittenda non est glossæ autoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua non est curandum: quia voluntariè sequuntur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores: quemadmodum in præcedenti quæstione dictum est. Ad secundum verò dicitur, quod filij tenentur, sicut & pater, obligatione scilicet personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, quod pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem hæres est pars illius personæ & consequenter partem tantum obligationis subit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacitè obnoxia ratione personæ eis, à quibus extortæ sunt vsuræ quo ad omnes vsuras extortas: sic diuisa hæreditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacitè obligata ratione personæ eisdem quo ad partem vsurarum iuxta portionem hæreditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die, 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE

lucris cessantis.

QVAESTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucris cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

VAERITVR vtrum quando licet petere damnum lucris cessantis, possit peti totum lucrum cessans. Et videtur quod sic. Primò, quia hoc videtur decimum in ca. nauiganti. de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tanti, quanti vendenda creditur tempore itatato: hoc enim nihil aliud est, quam totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

Præterea, secundum doctores creditor post moram debitoris potest petere interesse lucris cessantis: sic quod potest petere tantum quantum verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si est mercator indultrius. Hoc autè est totum lucrum cessans petere, ergo.

IN OPPOSITVM est differentia inter interesse damni emergentis, & lucris cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

CONCLUSIO.

Quamuis nonnunquam liceat petere damnum lucris cessantis, non tamen licet totum petere, dum illud actu minime adst.

RESPONDEO, Quod quia contingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. 1. Postea, ideo quum communis animi conceptio & Theologorum & Canonistarum sit, quod inter habere aliquid in actu & habere illud in potentia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recompensationem eius, quod habetur in actu, & illius quod possidetur in potentia. Contingit tamen, quosdam non aduertentes, quod lucrum cessans sit de numero eorum, quæ habentur in potentia, & veritati & sibiipsis contradicere, dum afferunt posse peti totum lucrum cessans, quando damnum lucris cessantis recompensandum venit. Manifestè siquidem patet, lucrum cessans nondum actu haberi, sed in potentia tantum esse, vel fuisse: ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absq; dubio quamuis licitum sit quandoque petere damnum lucris cessantis, non tamen est licitum petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elongationem potentia ab actu, & alias particulares circumstantias ad arbitrium boni viri recõpensatio facienda est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendum, quod decretalis illa non habet rationem lucris cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Quum enim regulare sit, quod pretium rei venalis statuitur secundum tempus, pro quo fit venditio non in quo ille, qui erat seruaturus suas merces: & tamen nunc vendit, supponitur quod vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc: nunc verò

contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo potest vendere quanti creditur tunc vendenda. Quamuis etiam Decretalis hoc non dicat: sed solum quod potest vendere amplius, quam tempore contractus valeat.

Ad secundum dicitur, quod doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibiipsis etiam contradicunt. Vnde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quando doctores dicunt, quod licet plus forte accipere ratione interesse, quia negationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, non intelligas, quod liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die, 24. Aprilis, 1500.

TRACTATUS NONVS

De Simonia in tres quæstiones diuisus.

1 Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

2 Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissum pecuniam, sit simoniacus.

3 Num vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & auaritiam, & ecclesia ruinam, liceat viro probò & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis propter hunc finem, vt in sede positus ecclesia proficit, & illam reformet.

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita, vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

VAERITVR vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptione simonia de iure diuino, aut positiuo.

Videtur enim quod sit iuris positiuum. Primò: quia titulus præbendæ annexus est ecclesiasticis ordinibus à iure positiuo, vt patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque præbendis: imò vsque ad Vrbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque redditibus vixisse.

Secundò: quia quodcumque sunt duo coniuncta, alterum spirituale & alterum temporale: emere illud totum ratione temporalis non est illicitum secundum se, vt patet de vasis sacris, & decimis, &c. sed in beneficiis est vnum spirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, scilicet præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendæ emunt: ergo nullus committit simoniam, nisi fortè agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum sententia.

IN HAC QVAESTIONE tria agenda sunt. Primò ponentur opiniones. Secundò, examinabuntur. Tertio, respondebitur obiectis.

CONCLUSIO.

Emptio beneficiorum ecclesiasticorum, quæ clericatui sunt annexa, & non solum illorum, quæ habent clauium administrationem, vel ordinis executionem, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca, quia prohibita.

QVO AD PRIMVM tres sunt hic opiniones, duæ extremae, & vna inedia. Prima extrema est, quod simonia in beneficiis vniuersis est tantum prohibita iure positiuo. Et consequenter quum papa sit supra ius positiuum, ipse non solum censuras, sed peccatum euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scandali & acceptionis personarum in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur gloss. in capit. ex parte. de officio deleg. & ibidem Ant. de But. Imo. & Cardinalis in ca. primo de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnibus beneficiis ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc, quum Papa diuino subdatur iuri, peccatum simoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris positiuum poenas euadat. Et hanc videntur communiter Theologi sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Tho. in Secunda secundæ. quæst. c. artic. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus antecedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, quod venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subiiciantur. Tertia autem opinio inedia est, quod simonia in beneficiis quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis, vel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in non habentibus autem horum (vt sunt administrationes hospitalium, &c.) simonia iure tantum humano committitur. Et consequenter in illis Papa inuoluitur vitio simoniæ si vendit, in istis non. Et hæc est opinio Panormi. in cap. primo de simonia. & in repetitio: qui verò in ca. extirpandæ. de præb. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est, quod ordo est de iure diuino: quod probat, quia erat in veteri testamento. Alterum est, quod in connexis vendito vno, venditur reliquum

liquum. quod probatur infra, q. 3. si quis oblexerit. Ex his enim arguitur, quod in horum venditione venditur executio ordinis: ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantum vendatur: quia neutrum inuenditum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendet, scilicet distinctione eius, quod est ex iure positiuo ab eo, quod est ex iure diuino, & connexione eorum: ideo tria sunt perscrutanda. Primò, quid in his ecclesiasticis beneficiis sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundò, an id quod est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, ut vno vendito, vtrunque necessario vendatur. Iis enim elucidatis, opinioniones omnes radicite examinatz erunt, & veritas simul totius questionis apparebit.

In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, & præbenda titulus. Clericatum esse ex iure diuino constat, tamen ex eo quod clericatus nihil aliud est, quam addictio ad ministrandum sacrificiis diuinis: vnde & à sorte nomen accepit: quia in sortem Domini, qui clerici sunt, electi sunt. Fuerunt enim omni tempore clerici. Ante legem quidem primogeniti clerici erant: vnde & primogenituræ ius sacrum erat. Sub lege autem tota tribus Leui sanctificata est ad diuina officia. Tum ex eo quod spirituale quoddam est, omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus consistit: ut patet discurrenti. Vnde in prima tonsura ex vtraque parte præcisio corporalis in capite fit: scilicet secundum partem superiorem, in qua fit tonsura: & secundum partem inferiorem, per quatuor singulos, in qua inciditur capilli, ad significandum, quod à temporalibus vndique præcisus, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputantur. Tum autoritate S. Tho. in Secunda Secundæ q. 100. ar. 4. qui officium clericale non spiritali annexum, sed spirituale esse à Deo dicit, ut ideo beneficium ecclesiasticum spiritali annexum censeatur, quia clericali officio coniunctum est. Spiritualium autem autor Deus est, quauis ex institutione ecclesiæ sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quod opinio Panormitæ diminuta est, enumerando executionem ordinis & clauium, & prætermittendo officium clericale. Quamuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritalior clericatu, & clauis sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamen in spiritualium genere sunt: & omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualium est materia repugnans venalitati. ut pulchrè in eadem quæst. art. 1. ostendit S. Tho. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficiis vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

Alterum vero, scilicet præbendæ titulus multa in se continet. Præbenda enim duo dicit: scilicet stipendium clericale, & certam determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorum) secundum tempus (puta annuum) secundum locum: puta ex fructibus talis territorij, &c. Et consequenter in præbendæ titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipendij: secundò stipendium: tertio ius talis & tati stipendij in tali loco, &c. & quartò ipsum tale & tantum stipendium ibi, &c. De quibus sigillatim est dicendum. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale: quia eo ipso est, quo officium clericale. Ex hoc enim quod aliquis diuinis est addictus ministerijs, ius habet ut sustentetur à populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Aegypti ex publico prouideatur, ut dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit. & ut dicitur 1. Corin. 9. Qui altari deseruiunt, de altari participant: & rursus, Quis militat suis stipendijs vnquam? Stipendium verò ipsum temporalis res est, sed diuino iure debitum, ut probatum est: iniquum quippe esset, ut assideticibus Deo pro nobis, & opportuna non daremus. Ius autem talis aut tanti stipendij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius à primo iure aliud est: si enim idem est cum primo, quum primum sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quod autem non sint duo iura (vnum scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vnum tantum, probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio est: Quia ita se habet ius clericale ad beneficium ecclesiasticum, quemadmodum ius sacerdotis ad curam habendam animarum: imò magis & arctius coniungitur ius clericale cum præbenda, quam ius sacerdotis, cum animarum cura: quia ibi est ratio debiti: hic non. Clerico enim debetur stipendium, sacerdoti autem non debetur cura animarum. Sed sic est, quod per hoc quod sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis ecclesiæ, aut autoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouum ius, sed iuri, quod habet à Deo, determinatur ab ecclesiâ materia, circa quam operatur. Nō enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alteram à Christo, & alteram ab ecclesiâ) sed vnā tantum à Christo, qua sacerdos potest absolueret & ligare indeterminate. Et quum ab ecclesiâ determinatur, quod personæ talis loci, aut voluntariè subiiciantur ei, potestas illa determinatam iam habens materiam potest exerceri, quæ prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo à fortiori per hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri quod, à Deo habet certa possessio. Ita quod ius clerici à

Deo est indeterminatum, nec magis exigit hoc quam illud stipendium: sed ecclesiâ dando certos redditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantum, & à Deo indeterminate datum quo ad materiam, & ab ecclesiâ postmodum determinatum. Et confirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de confessione faciendâ, & decimis soluendis, &c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, & ab ecclesiâ sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, &c. Et tamen non sunt duo præcepta de custodiendis festis (vnum ex iure diuino & alterum ex iure positiuo) sed vnum tantum de iure diuino indeterminate, & ab ecclesiâ determinatum, & similiter est de alijs. Quemadmodum ergo in præceptis indeterminate datis à Deo & determinatis ab ecclesiâ, non multiplicamus præcepta, ita in iure indeterminate à Deo, & determinato ab ecclesiâ, non multiplicatur ius, sed vnum restat in seipso. Autoritas est sancti Tho. in quæst. præfata ad tertium: vbi dicit, quod ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarum & præbendarum: quia vtrouque est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminate detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet quod illud aliquid sit decima pars, aut quod sit tale vel tantum, hic vel ibi, &c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (ut patet, & sancti Thomas expressè dicit in Secunda secundæ, quæstio. 87. articul. 1.) consequens est, quod ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non fit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, &c. Forum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quantum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidè positiuo à prælati ecclesiæ actum est, ut annua stipendia, & tantæ quantitatis, &c. in illa aut illa sint ecclesiâ, & tali ministro applicata sint, &c. Et sic patet primum quod discutendum erat.

Secundum autem (quid, scilicet sit hic venale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminate, quam respectu talis & tanti stipendij spirituale sit. sequitur necessario, quod ius præbendæ venale non sit: & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacum: Ipsam autem stipendium, seu ipsa præbenda, quum sit purè temporalis res, vendi potest. Vnde sanctus Thomas in præfata quæst. 100. dicit, quod quum Papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiendi decimas: sed tantummodo res temporales, quæ decimæ appellantur.

Ex his autem patet tertium propositum, an, scilicet connexio ista excludat venalitem. Est enim hic duplex connexio: scilicet iuris præbendæ ad clericatum: & ipsius præbendæ ad hunc clericum. Et prima quidem connexio venalitem omnino excludit: tamen ex natura connexorum, quia vtrunque est spirituale, ut patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim patet, quod ius præbendæ non est connexum, quasi aliena res coniuncta, sed est connexum per identitatem, aut quasi identitatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi identitatem: quoniam fortè ius præbendæ se habet ad clericatum, ut passio ad subiectum, & non ut omnino idem. Vnde sanctus Tho. in q. præfata beneficium ecclesiasticum annexum clericatui, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, obiectum & passionem vendere, ut lapidem & proprietatem eius. Secunda autem connexio venalitem, & compatitur, & excludit diuersimodè. Compatitur quidem respectu ipsius clerici actiue: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autem respectu eiusdem passiue: quia, scilicet non potest sibi vendi propter duo. Primò, quia vendi non potest res à non domino: nullus autem prælatus, nec summus Pontif. est dominus fructuum percipiendorum: redditus enim omnium ecclesiarum quamuis sint Papæ, ut principalis dispensatoris: non tamen sunt eius, ut domini & possessoris: inquit sanctus Tho. vbi supra art. 1. ad septimum. Secundò, quia conferendo alicui clerico beneficium, & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quam vendere illi executionem propriam, & spiritualis iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiæ, quia venditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniæ: quia vendi conuincitur executio temporalis iuris.

Ex prædictis autem patet solutio questionis. Liqueat siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ clericatui sunt annexa, & non solum illorum, quæ habent administrationem clauium, aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca: quia prohibita: quia emptio materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium, proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde, si Papa vellet sibi vend

vendere fructus absque iure præbendæ, aut non emeret, aut multò minus solueret. Sed ius talis præbendæ est spirituale, sicut & ius decimarum, ergo velint nolint res spiritualis est, quæ venditur & emitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Hæc de secundo.

QVO AD tertium satisfaciendū est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primò, quòd peccat secundum non causam vt causam. Dependentiā nanque ex iure positio non est causa venalitatē, sed negatio spiritualitatis, vnde spiritalia, quæ ex iure positio pendēt, venalia non sunt: vt patet de consecratione sacrorum vasorum & vestium, & de benedictione nuptiarum, &c. Oportet ergo pro fundamento assumere, quòd titulus præbendæ est res temporalis, & non quia est de iure positio vt possit secundum se materia venditionis esse. Secundò dicitur, quòd aliquid esse de iure positio, contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: vt sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima, quia sunt totaliter ab homine venalia sunt: alia verò, quia secundum spirituale eorum substantiam sunt, & ab ecclesia tantum modificationem & determinationem recipiunt, venalitati repugnant. Rursus, prima ecclesia potest annullare, vt pote totaliter sua opera: secunda verò potest mutare, & aliter determinare. Vnde quamuis in potestate ecclesiæ sit separare à iure clericali determinationē præbendæ, quam acceptauit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quemadmodum in potestate ecclesiæ est, subtrahere consecrationem virginum quam determinauit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniacè.

Ad secundum etiam dico duo. Primò, quòd loquendo de iure præbendæ, falsum supponitur quòd sit res temporalis. Secundò, quòd loquendo de ipsa præbenda temporali, distinguendum est de connexionē: quia connexio rei temporalis cum spirituali (vt sanctus Thomas ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quòd temporale se habeat ad spirituale vt ad consequens, ita quòd temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his connexum potest vendi ratione temporalis: vt patet de calice. Alio modo vt temporale se habeat ad spirituale, vt ad præcedens, ita quòd temporale oritur & conseruatur ex spirituali, & in his connexum non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministeriis diuinis, ius innascitur præbendæ: & stante illo, præbendæ stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter hæc duo connexorum genera assignatur ibidem: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri & conseruari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad vsum illius, modo præbenda (vt dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem, & similia non pendet ex spirituali vfu, ad quem sunt sacra. Romæ die 28. Decembris. 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Vtrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

QVAERITVR Vtrum emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

Et videtur quòd non. Tum quia peccatum principaliter consistit in volutate: voluntas autem istius non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus, traditio, scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPOSITVM Autem est: quia hic interuenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pacto procedens, & consequenter simonia: vt patet ex diffinitione simoniæ assignata per Host. in titulo de simonia.

AD EVIDENTIAM Huius dubitationis duo sunt videntia. Primò, an secundum rem sit hic simonia. Secundò, an secundum ecclesiæ iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

CONCLUSIO.

Simoniacus in proculdubio est, & puniendus ecclesiastici censuris.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris non nisi propter actum interiore spectet, quum simonia vtrum morale sit, oportet primò ipsam intus inuenire. Et quum non circa passiones, sed actiones liberas versetur, in voluntate oportet eam primò inquirere. Vnde & in eius diffinitione dicitur, quòd est studiosa voluntas, &c. vbi igitur deest omnino emendi voluntas, ibi emptio secundum veritatem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit emere: nulla ergo est secundum rem emptio sed emptio tantummodo simulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua sunt, nec claudicare possunt, consequens est quòd nulla sit hic venditio secundum rei veritatem, quamuis sit venditionis affectus, cum opere subsequuto, iis quantum est ex parte vendentis. Neque enim intelligi potest, vt vendat quis nulli ementi, quamuis fieri pos-

sit, vt velit & credat quis se vendere emere simulanti. Vbi autem nec emptio nec venditio secundum veritatem est, sed secundum apparentiam. ibi nec simonia secundum veritatem est, sed secundum apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, vt in proposito. Et quoniam poenæ iuris institutæ sunt contra ipsa vitia secundum veritatem, non secundum apparentiam tantum (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est conditio diminuens, sicut pictura: non autem homo pictus est homo, & ita nec apparens simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter affectum intentionis cum opere subsequuto, venditorem tanquam simoniacum punitum censuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nuper, & cap. à nobis. Sed illud videtur singulare ius: non enim qui facit aliquid quod credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnens illas, incurrit easdem: & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamuis autem simulator hic à propria simonia & poenis illius excusetur: nõ excusatur tamen à peccato mortali multiplici. Primò participationis cum simonia mentali vendentis, dando ad hoc operam efficacem. Secundò infamiae propriae: sufficienter siquidem mentitur se simoniacum: quòd si contra proximum ageret, detractionis vitio non careret: quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertio scandali, manifestè siquidem dat occasionem scandali aliis: vt patet. Quarto mendacii, dum fingit quòd non habet in corde: quòd est secundum se prauum (vt dicitur tertio Ethi.) nec vlla potest intentione rectè fieri. Quòd quamuis veritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secundum tamen veritatem propter prædicta perniciosum est. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Sciendum est, quòd non veritur hic in dubium, an in iudicio ecclesiæ staretur reitibus, & non exculpationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse: quoniam liquidum est quòd secundum ea quæ exterius acta sunt, ecclesia iudicaret. Sed quòd multis ingerit dubitationem, est, quia non est consummate perfectus actus exterior. Interuenit siquidem hic ultra pactioem datio & acceptio spiritualis: sed deficit datio & acceptio temporalis, scilicet pecuniæ promissæ pro spirituali. Videntur enim canonistæ omnes dicere, quòd ad hoc vt incurratur simonia punita ab ecclesia, requiritur actus exterior, non tantum intentio aut pactio, sed cum intentione & pacto executione: an autem completa vel incompleta, non dicunt quantum vidisse me memini. Sciendum est igitur, quòd tria numerata (scilicet intentio, pactio & executio) ita se habent ad simoniam punitam ab ecclesia, quòd quodcumque horum defecerit, non incurritur verè simonia punita. Si enim intentio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absque aliis, mentalis tantum est. Et si intentio cum pacto absque executione est secundum Tancre (vt refert gloss. in cap. tua nos. de simonia) videtur ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationally videtur hoc dici: quia vbi est intentio cum pacto, ibi est vera venditio & vera emptio spiritualium, &c. & consequenter vera simonia: & est exterius subiacens iudicio ecclesiæ. Vnde nulla apparet ratio, quare poenas iuris statim pacto facta simoniaci incurrere non debeant. Et confirmatur: quia simonia in contractu emptionis & venditionis consistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quam ponere in possessionem rei iam emptæ & promissæ pretij. Vnde nulla ratione cogente: sed sola auctoritate veterum, creditur requiri tertium, scilicet executionem. Quòd ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quòd simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis, &c. proueniens. Vbi manifestè patet, quòd in simonia punita ab ecclesia pactum locatur, vt causa: ipsa verò executio locatur, vt substantia simoniæ. Faciendo ergo quòd hæc tria requirantur, restat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte, scilicet temporalium sufficiat. Et breuiter ex tribus colligo quòd sic. Primò ex prædicta diffinitione Host. quæ communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quòd acceptio siue datio spiritualis ex pacto rei temporalis, est simonia punita ab ecclesia: ergo. Secundò ex communi dictorum, scilicet quòd quando concurrat ex pacto collatio spiritualis, est simonia punita: nec vllus vnquam addit, quòd requiratur acceptio etiam temporalis. Tertio ex cap. si quis. de simonia. vbi expressè iudicatur simoniacus conferens ordinem ex pacto rei futuræ.

Sed tunc insurgit dubitatio, an sit etiam simonia punita, si claudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto temporale, (puta pecuniam) & hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale, puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla interuenit datio aut acceptio spiritualis: sed intentio & pactio vtriusque, executio autè solius temporalis. Audirem libenter decisionem. Crediderim tamen ego, quòd non incurrantur censuræ ex defectu executionis. Nec est eadè ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spirituale tenet principalem locum, & est ratio & radix totius repugnantiae ad venalitatē: & ideo penes illius executionem videtur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro ecclesia præsupponit simoniacam intentionem, & constat de pacto & de acquisitione spiri-

spiritualis, & deficit tantum executio temporalis pro spirituali, iudicabit ecclesia simoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtrunque partem excommunicatam. Hæc de secundo.
 Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia satis patent ex dictis. Romæ die, 4. Ianuarij, 1504.

QVÆSTIO III.

Verum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & avaritiam ac ecclesie ruinam, liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis propter hunc finem, vt in sede positus ecclesia proficit, & illam reformet.

QVÆRITVR. Verum vacante sede, & quærentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & avaritiam ac ecclesie ruinam: liceat viro probo & digno quærere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia & beneficia, &c. pro suffragiis, propter hunc finem, vt in sede positus ecclesie proficit, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt. Quod enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primò: quia cuius finis bonus est, ipsam quoque bonum est: constat autem finem huius operis sanctum esse: ergo.

Secundò: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones & emptiones, quam votum & iuramentum: sed constat, quod quando votum & iuramentum seruata in publicæ utilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamuis alias iusta & sancta essent: ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticæ reip. ruina imminet manifestè.

Tertio. Quia si hic interueniret aliquod peccatum, hoc non esset nisi simonia. Sed simonia hic non est, probatur: quia in beneficiis ecclesiasticis simonia est de iure positio: vt multi canonistæ asserunt. Constat autem quod nullum ius posituum contra communem ecclesie utilitatem ad eiusque ruinam seruandum est: quoniam omnia (vt Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu contra charitatem non militant: ergo, &c.

Quartò. Quia vnicuique licet redimere vexationem suam, & proximi & præcipuè publicæ: sed in hoc casu nihil aliud fit, nisi quod redimitur vexatio propria & publica totius ecclesie: ergo licet.

PRO OPPOSITA Autem parte est, quia non sunt facienda mala, vt veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcunque bonum.

AD EVIDENTIAM Huius quæstionis quatuor agam. Primò ostendam distinctè in quo stat difficultas. Secundò, quia difficultas stat in duobus, respondebitur quo ad vnum illorum. Tertio quo ad alterum. Et quartò satisfiet rationibus in contrarium.

CONCLUSIO.

Illicita omnino & simoniaca esset procuratio ista, pro seipso.

QVO AD PRIMVM, Sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & differentes. Et rursus bonæ distinguuntur in omnino bonas & in bonas non omnino: & malæ quoque distinguuntur in secundum se prauas, & in solitariè malas. Vnde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quæ non solum bona sunt, sed non possunt malè fieri, vt interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamen malè: vt patet. Bona autem non totaliter sunt, quæ licet in seipsis bona sint, possunt tamè mala intentione fieri: vt dare eleemosynam, colere Deum exterioribus sacrificiis, &c. possunt enim hæc propter inanem gloriam fieri. Mala verò secundum se praua sunt, quæ nulla possunt intentione bene fieri: vt mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autem solitariè vocantur illa opera, quæ si sola nudaque considerantur, nocuum sunt aliquod important: quæ tamen possunt tot circumstantiis vestiri, vt bona & sancta sint: vt occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Hæc enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeant, mali rationem præterdunt, pro quanto mala proximorum afferunt: & tamen si hæc fiant propter bonum publicum ab habente autoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. Indifferentia demum opera sunt, quæ secundum suam speciem nec boni nec mali rationem habent: vt leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputamus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secundum se non est in genere bonorum nec indifferentium, quum sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malorum, quæ sunt secundum se praua, an inter ea, quæ sunt mala solitariè. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaque circumstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt facienda mala, vt veniant bona. Si autem nullo de sumptus speciem habet mali honestabilem per adiunctas circumstantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi: quamuis sit prohibitus, quia vt plurimum malè fit. Vt autem manifestetur, in

quo genere contineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari potest operatio proposita. Potest siquidem reponi in specie duplici, scilicet emptionis, vel quasi emptionis, & in specie redemptionis. In specie quidem emptionis, aut quasi, in quantum datur vel promittitur pecunia pro suffragiis habendis. In specie verò redemptionis, in quantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione ecclesie aut propria. Vnde ad hæc duo vniuersa quæstio ducit: an scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istum, si licitus est. Vnde si emptio est illicita, redemptio non haberet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum istum bonificari posse. Hæc de primo.

QVO AD SECUNDVM dico, quod actus iste est simoniacus. Quod probo sic: In episcopatu sunt multa appetibilia: vt habes à sancto Thoma in Secunda secundæ, quæst. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quæ quantum ad propositum spectat, ad duo reducuntur, scilicet ad titulum pastorem, & ritulum præbendæ computando cum præbenda omnia temporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionem autoritatis pastoralis, aut ad titulum præbendæ. Si intendit directè emere suffragia pro titulo præbendæ, tunc insurgunt diuersæ canonistarum opiniones: credentibus quibusdam hoc esse simoniacum, quia prohibitum: aliis verò prohibitum quia simoniacum. De qua difficultate erit quæstio specialis post: quia in proposito constat, quod non refert, quæ harum optionum sit vera. Ex casu nanque proposito patet, quod iste non directè intendit ad acquisitionem temporalium: sed directè & principalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatem, qua possit reformare ecclesiam. Si ergo intèdit directè ad pastorem autoritatem, manifestè & statim liquet, quod intèdit directè emere suffragia pro spirituali autoritate habenda: & consequenter secundum omnes committit simoniam, non iuris positui, sed diuini. Autoritas nanque, qua cura habetur animarum, qua præsul populo prodest, quæ conseruari, ac reformari ecclesiasticum corpus potest, est spiritualis, & à Christo data Petro: quum dixit, Pasce oues meas. Et confirmatur: quia ista duo obiecta, scilicet pastorale officium, & titulus præbendæ opposito modo se habent respectu intentionis, & respectu emptionis. Respectu nanque intentionis vituperatur titulus præbendæ quia avaritiæ, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autem pastorale officium: quia charitatis est velle aliorum incumbere salutem. Sed respectu emptionis magis vituperatur pastorale officium, quam præbenda: quoniam illud est materia nullo modo vendibilis, hæc autem aut est aliquo modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Vnde emptio in casu proposito, quamuis videatur habere in se quandam pietatis speciem ex intentione bene vtendi pastorali autoritate, est tamen secundum genus suum grauius simoniæ peccatum, quam intendentis emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptionis cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante est secundum se prauus, consequens est, vt actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Hæc de secundo.

QVO AD TERTIUM, an, scilicet redemptio vexationis hic habeat locum, distingo: quia aut est sermo de redemptione vexationis propriæ. Et de hac dico, quod non habet locum: quoniam secundum sanctum Thoma & communiter doctores, in consequentione beneficiorum redemptio vexationis propriæ non habet locum ante ius acquisitum: constat autem quod huic non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis ecclesie. Et de hac dico, quod posset habere locum in proposito, si vna circumstantia amoueretur: quia ecclesie debetur bonus & dignus pastor: nec est dubium, quod sit illi ius quæsitum de hoc, & quod electores tenentur sibi provide de tali capite, & excellentis esset charitatis, si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniâ quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committerent, sicut volentibus materiale templum spoliare, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciât, & incidentes in latrones, licitè offerunt pro vita aut libertate redimenda pecuniâ: & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandum, tenentur seruare promissum. Tantò autem magis in casu nostro licitum & laudabile est, pecuniâ dare & promittere, quantò vita ouium Christi omnibus rebus temporalibus præponenda est: quum pro his Dominus animam posuerit, cæterisque ponendam mandauerit non solum exteriorem substantiam, sed vitam quum oportuerit. Circumstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocunque alio in particulari, cuius quæsitum non est. Hæc nanque circumstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redemptio vexationis (vt eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniuste illati, aut inferendi. Ecclesie autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligitur. Quocirca quamuis liceat, & sanctum sit, avaris electoribus aliquid dare, vt bonum, & dignum

in com

in communi eligant (quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & ut bonus eligatur, propterea quod minus bonum, quam opus sit, mali rationem habet) non tamen dare licet, ut iste vel ille bonus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito quaeratur pontificatus a viro digno pro seipso, consequens est quod hic non quant redimere vexationem ecclesiae, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus ille nunquam est licitus.

¶ Sed infargit tunc dubium: quia dicere quispiam potest, quod in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet datio pecuniae, & petitio pontificatus pro se: & quod pecunia datur pro redimenda vexatione ecclesiae non propria, & seorsum petitur pontificatus pro se digno propter utilitatem ecclesiae & passum ouium Christi. Fateor ingenuè, quod si sic fieret, quod liceret, & ab excellentissima hoc charitate procederet.

¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primò, quod in casu posito non est hic: quia acquisitio pontificatus pro se proponitur cadere sub conuentione pecuniae datae aut danda: quando autem actus isti sunt diuisi, oportet quod seorsum fiat redemptio vexationis ecclesiae, & seorsum petitio pontificatus fiat rogando absque omni conuentione. Vnuculum tamen iuramenti addere liceret, si tamen in æquè bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: non enim licet ponere obicem Spiritui sancto & ecclesiae libertati ad æquè bonum, aut saltem ad meliorem. Secundò, quod quia saepe mens sibi ipsi mentitur (vt Greg. dicit in pastoralis) & fingit sibi ipsi de bono opere amare quod non amat, solertissimè, sollicitissimè & cautissimè scrutandum est, quo quis animo mouetur: & (vt idem Greg. in homi. Pentecostes dicit) de dilectione Coditoris & proximorum propter eum, non mens tantum, sed manus requiratur. Si enim quis in minoribus constitutus coarctauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quomodo nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro sola ecclesiae vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quae dat pro redimenda ecclesiae vexatione, etiam si alius fieret Pontif. æquè bonus aut melior. Nam si non daret, conuincitur quod pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tantum pro ecclesiae redemptione. Tertiò, quod in casu proposito fit mentio non solum de pecunia, sed de beneficiis ecclesiasticis. Nò enim etiam pro sola redemptione vexationis ecclesiae licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponuntur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticum beneficium indigno, est actus secundum se prauus: & nulla potest excusatione aut intentione rectè fieri. Vnde sicut non licet dicere mendacium pro saluanda ecclesia, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendo, casus ille, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidendo actum redemptionis ab actu petitionis, licitè fieri, pecuniam, non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tercio.

CONCLUSIO.

Exercens actus sacros aliqua consecratione sanctificatos in peccato existens mortali peccat mortali: et, non autem si exercet actum sanctos, vel iustos, non consecratos tamen.

¶ QVO AD quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, quod illa maxima tenet in non malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum est, si non sit de genere secundum se prauorum. Non enim furari est bonum, si fiat propter elemosynam largiendam: quia est secundum se prauum. Sic autem est in proposito: quia talis emptio est secundum se praua: vt patet ex dictis. ¶ Ad secundum dicitur, quod ratio illa deficit in duobus. Primò, quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentum autem & votum tunc nò sunt implenda, quando sunt respectu minus boni: aliud enim prætermittere minus bonum & aliud est committere se malum. Secundò quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directè respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendunt: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quam voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quod hic non est sermo de simonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubium inter canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium.

¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat ecclesiae vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 26. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATUS DECIMUS DE VSU SPIRITUALIUM, CUIUS EST VNICA QUESTIO.

QUESTIO.

Num quilibet vtens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

VAERITVR, vtrum quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quod sic. Primò, quia indignè exequens officium prælationis, peccat. ergo par est de aliis spirituali-

bus officiis ratio.

¶ Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti, Deus autem & ecclesia, cuius sunt ministri Officiales Spirituales, sancti sunt. ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere sacram Scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c: peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur quod qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dâdo licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solum durum, sed dissonum satis est.

IN HAC QVAESTIONE quæ propter verba diuini Thomæ mota est, primò rem tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descendam.

¶ QVO AD primum, sciendum est, quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spiritualem actum secundum se licitum, propter finem debitum, &c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundò ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua vtitur. Et si quidem actus sanctitatem attendamus, cum constet quod non quilibet sanctus actus malè agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramento, elemosyna, &c) distinguere oportet. Similiter cum constet, quod non quodlibet sacrum officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officinando ecclesiam, & in exactione decimarum: ius enim decimarum spirituale esse constat à sancto Tho. in Secunda secundæ. quæst. 87. ar. 3.) distinguere quoque hic oportet. Et quoniâ potètia est propter actum, distinguatur cum S. Tho. ex 3. parte. quæst. 64. art. 3. actus sanctus in duo genera. Quidam enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati: & hi propriè sunt actus sacramentorum. Quidam verò sunt sancti, quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum. Et proportionabiliter officia seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis ecclesiae.

¶ His præmissis pono duas conclusiones. Prima est, Quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio secundum actum in sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum, peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est: quia quantum est in se, polluit sancta, quamuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio communiter conceditur, habeturque in 4. senten. dist. 5. & in Tertia parte. quæstio 64. arti. 6. Secunda est: Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos quoscunque, non consecratos tamen, non peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hæc conclusio: primò, quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium: sed hic sacrilegium esse non potest, cum sacrum propriè nullum sit. Et si dicatur, quod licet non sit sacrum aliquod ex parte actus, est tamen hic sacrum aliquod ex parte officij: puta prælationis, vel ministerij Christi & ecclesiae. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, vt sacra, vtitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum committitur, quando contra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundò, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam non: sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligenter attendamus distinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet nanque aut ex sanctitate actus tantum (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantum (vt exigere suas decimas) aut ex sanctitate vtriusque peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantum hoc non est etiam si consistat in sanctitate consecrata: quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto: & baptizare in casu necessitatis sine solennitate. Nec ex sanctitate officij tantum, quia oportet actum ipsum esse sanctum, alioquin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij sui actum exequitur: hoc autem est ridiculum. Ergo ex sanctitate vtriusque. Et cum non ex sanctitate largè sumpta (quoniam sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij sancti opus est sanctum) relinquatur, quod ex sanctitate strictè in consecratione consistente ratio peccati sumatur, Dixit autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens: vt patet in celebrando missam in peccato mortali. Hæc de primo.

¶ QVO AD secundum verba diuini Tho. in 4. dist. & dist. 19. ar. 1. quæstio. 2. & in Secunda secundæ. quæst. 33. artic. 5. & quæst. 60. art. 2. ad tertium: & in Tertia parte. quæst. 64. artic. 6. & specialiter ad primum, consona non videtur. Nam in sententiis durè nimis loqui videtur, & prælatum expressè dicit peccare corripendo, & omne aliud propriij officij exequendo, si est in peccato mortali. In summa expressè dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc facit: & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando: & vtrunque super eadem Aug. autoritate fundat. Si enim peccator prælati ista facere esset secundum se peccatum mortale, nulla humilitas stans cū peccato mortali, faceret, vt esset licitum: vt

ut hic docemur. Et in tertia parte ubi supra docuit nos illam distinctionem de duplici sanctitate tam actus quam ministri. Et per illam ostendit, quod peccatores ministrantes Deo in operibus charitatis non peccant: & tanti eam facit, ut utatur ipsa iuxta illam regulam: Si affirmatio est causa affirmationis, negatio est causa negationis, & econuerso: dum ex negatione sanctitatis consecrata, infert negationem peccati in ministro peccatore: & ex affirmatione consecrata sanctitatis, infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima censenda est: procedit enim ex per se causa.

¶ Ex quibus credo ego, quod dicta in sententiis ad doctrinam in summa traditam tanquam resolutionem sint reducenda, & non econuerso. Vnde cum omnes actus in arguendo allati sint sancti: quia sunt actus virtutum, & non consecrati (ut patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens: per se loquendo, non mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiat: quia est actus sacerdotis, aut diaconi: quamuis hæc exceptio non necessaria videatur: quia prædicatio non est actus ordinis, per se loquendo; & consequenter cum non sit nisi secundo modo actus sanctus: idem videtur de ipso & aliis iudicium: non tamen ex æquo: quia præcipuus est pastoris actus: dicente Christo in institutione pontificatus Petro: Pisce oves meas. Et confirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudæorum & templo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: alioquin non fuisset Christo permittitur prædicare. & Act. 13. non fuisset à principibus Synagogæ requisitum, & concessum, quod Paulus prædicasset in synagoga. Cum hoc tamen stat quod forte prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solennitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, ut sanctus Thomas dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. sen. mouit autorem) dicitur, quod indignè pro nunc sumitur dupliciter: scilicet priuatiuè, & contrariè & quod indignè priuatiuè exequens non semper peccat sed non meretur id quod priuata dignitas adimit. Indignè autè contrariè faciens aliquid, peccat: sed tunc hoc restat probandum, quod prælatus exequens officium suum quo ad actus charitatis & iustitiæ scilicet corrigere, docere, &c. indignè agat contrariè. Quid enim contra sanctitatem horum actuum facit personæ macula non dico manifesta aut scandalosa, sed absolute ipsa macula peccati? Certè nihil video, nisi quod priuat illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed peccatum tantum, ut patet intuenti. Hanc autem rationem ipse modificauit in tertia parte quasi addens, quod tunc est indignus contrariè, quando est respectu actus sancti: id est consecratione mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem scilicet de correctione fraterna, explanauit quod reddit ipsum correctore indignum, sic quod quoddam impedimentum correctioni proximi confert non tamen tale, quod per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcunque prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati, non pariunt per se nouum peccatum mortale. Ministratio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verum scito quod nec vero contritus nec credens se contritum quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum censetur in peccato mortali quo ad hæc existere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret se periculo peccandi mortaliter, cum ad ministrandum aut ad suscipiendum sacramenta accedit: cum nemo sciat, utrum odio vel amore dignus sit: & hoc expressè sentit sanct. Thomas in 4. distinctione 9. &c.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta. Rome die 24. Augu. 1506.

TRACTATUS VNDECIMVS

De voto non nubendi & de Nouitiis, in tres questiones diuisus.

- 1 Num votum non nubendi æquialeat voto castitatis.
- 2 Num emissurus professionis votum possit absolute renouari propinqua hereditatem, quam probabiliter dubitat male adeptus esse infectam.
- 3 Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beate Virginis sit acquisitum ius illi ecclesie.

QVAESTIO PRIMÆ.

Num votum non nubendi æquialeat voto castitatis.

VAERITVR Verum votum non nubendi æquialeat voto castitatis.

¶ Et videtur quod non. Primò Quia minus non æquialeat maiori. Sed votum castitatis maius est, quàm non nubendi: sicut seruare castitatem plus est quàm non nubere. ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicumque destruit vnum, destruit & reliquum: sed committens fornicationem agit contra votum castitatis, & non contra votum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

CONCLUSIO.

Votum castitatis, & votum non nubendi proprie sumenda votum, æquialeant atque idem sunt, & eadem ratione dispensabilia vel indispensabilia, quamquam communiter capiendū votum aliquo pacto diuersa esse videantur.

RESPONDEO, Quod hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, utrum hæc duo vota simpliciter æquialeant. Secundò, utrum æquialeant quo ad indispensabilitatem aut incommutabilitatem: ita quod nulla autoritas possit in alterum, quæ non potest in reliquum.

¶ Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur, quod non æquialeant: attentius tamen considerantibus apparet, quod distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi: ut placet Theologis in 38. distinctione primi. Vno modo proprie: alio modo communiter. Voti siquidem proprie sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis: eo quod de ratione voti est, quod sit de meliori bono. Voti verò communiter materia: est etiam bonum, ad quod quis alias tenetur: non in quantum huiusmodi, sed in quantum voluntarium ut patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis proprie, cum sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimonialem (quia ad seruandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur) consequens est quod tale votum & votum non nubendi æquialeat. Si verò loquamur de voto castitatis communiter, cum sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est quod tale votum, & votum non nubendi non æquialeant: sed longè maius est votum castitatis.

¶ In secundo verò sensu quid tenendum sit, ex modò dictis concludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ ultra illa tria vota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis, & reseruaciones non sunt ampliandæ, sed potius restringendæ (quasi odiosa prælatis, quorum autoritas restringitur) & votum castitatis omnem coitum secundum commune loquendum vsum excludere intelligitur, credunt hæc vota non esse æquæ incommutabilia: sed in voto non nubendi episcopum, in voto verò castitatis solum Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc à veritate longè est: quod tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo vota æquialeant quo ad id quod per se & simpliciter in voto castitatis, absolute loquendo, inuenitur. sub voto enim castitatis, absolute loquendo, cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: utpote tanquam ad quod institutum est: castitas autem ad quam omnes necessariò tenentur, non cadit, nisi forte secundum quid: constat autem quod in voto non nubendi clauditur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, quod eiusdem rationis est dispensare vtrunque. Secundo: quia votum castitatis intantum est reseruatum Papæ, in quantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatem supererogationis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota in quantum dispensabilia non solum æquialeant, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa, nisi nubere, & pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votum castitatis, nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non esse reseruatum, ut votum castitatis, est propriam ignorare vocem. Tertio: quia nisi aliunde ad oppositum quandoque cogamur, verba iuris proprie interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberi: sed omnia ambigua essent, dum proprie vel improprie intelligi dubitaretur. Voti autem nomen (ut ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quem inuentum est, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, proprie importat: nulla enim est necessitas votiæ obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam veneream, dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum à venereis, quæ licuissent, propria significatione insinuat. Quum ergo reseruatum apostolicæ sedi dicitur, proprie sumitur. Sic autem æquialeant, imò idem esse quod votum non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quod vtrunque apostolicæ sedi eadem ratione & reseruacione reseruatum est. Nec fit hic aliqua reseruacionis ampliatio: nec vocabula extra comunem vsum doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

AD VTRANQUE Autem rationem in oppositum simul dicitur, quod nihil aliud concludunt, nisi quod votum castitatis largè sumptum, & votum non nubendi, non æquialeant simpliciter: quod (ut ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ: qua diximus, quod votum castitatis proprie, & votum non nubendi, simpliciter æquialeant: & quod votum castitatis, absolute loquendo, & votum non nubendi, quo ad dispensabilitatem vel indispensabilitatem æquialeant. Mediolani, die 18. Decembris, 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOVIITIIS

QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum, possit absolute renouari propinqua Opus. Caiet. MM

quæ hereditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto esse infectam.

QUÆRITUR Vtrum emissurus professionis votum, possit absolutè renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto esse infectam.

¶ Et videtur quòd sic. Primò, quia vnusquisque potest liberè vt iure suo, etiã si inde alterius dñum sequatur. Ius autem renuntiandi competere constat tali nouitio, qui nondum adit hereditatem: potest igitur iure huiusmodi vt.

¶ Præterea, Nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autem q̄ in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrat ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsam. Et adeundo hereditatem infectam, constitueret se debitore his, à quibus res iniuste extortæ sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hereditati grauata debitis nouitius indubiè posset renuntiare, & non se constituere debitorem: ergo hereditate obnoxia, multis restitutionibus idem poterit: neque enim magis ad hæc, quam ad illa tenetur: imò secundum quosdam solutio debitorum ex mutuo vel emptione, &c. præcedit restitutionem malè ablatorum.

¶ Præterea. In professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus sollicitudinibus seculi huius in nouitatem se vitæ transferre. Constat autem q̄ si restituendi in se onus suscipit, continget multa opus esse sollicitudine, rebus præsertim dubiis extantibus: tum videndo, & examinando ratiocinia multa antiqua & difformia: tum in rerum venditione, vt possit ex pretio singulis satisfieri: tum in creditorum infinitorum inuestigatione, & aliis quamplurimis, quæ cum religiosi animi quietè non stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare nõ potest aut professum sollicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem obicem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunque videtur inconueniens: quum beatus Matthæus, qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legitur Dominum, Lucæ 5. sic quòd vt glos. dicit, etiam rationes incompositas dereliquit: ergo.

IN O P P O S I T V M Est, quòd ius naturæ expressum à Domino, Matthæi 7. Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, hæc eadem illis faciatis, inuiolabiliter seruandum est. Constat autem, q̄ ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniuste extortæ sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene dispositis ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

C O N C L U S I O.

Potest nouitius hereditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto esse infectam, propinquis, quos indubiè credit restitutos, absolutè renuntiare, quos etiam si secus nouit, debet ita renuntiare, vt omnia quæ restituenda sunt restituantur, apponendo tot & tales condiciones suæ renuntiationi, vt vel per propinquos vel alios restituantur aliena.

RE S P O N D E O Cum distinctione: & dico quatuor. Primò, quòd si propinqui, ad quos potest renuntiationem peruenire hereditas, sunt tales quòd indubiè credantur restitutori, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolutè renuntiare insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundo, quòd si propinqui prædicti sunt tales, quòd indubiè credantur, nõquam, aut quasi nõquam restitutori, non potest nouitius absolutè renuntiare. Tertio, quòd si propinqui medio modo se habent, scilicet quòd dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolutè renuntiare. Quarto, quòd in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic providere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidenciam aduertendum est, quòd renuntiare hereditati duo importat: vnum explicitè, scilicet nolitionem hereditatis: & alterum implicitè, scilicet diuersionem hereditatis ad alium, vel alios. Renuntiante enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitantur: sic q̄ renuntians, directè hereditatè nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, quòd ad alterum hereditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola nolitione consideretur, hereditatis, difficilè & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre vetans talem nouitium à libera & absoluta renuntiatione: quoniã nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendant: quia nõ comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionem obligatarum secundum doctores in illis verbis, Iusio, consilium, &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, q̄ nolendo hereditatè, fieret non obstantes detentioni rei alienæ, quum possit non renuntiendo obviare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc non videtur necessarium: quia, vt Sanctus Thomas in Secunda Secundæ quæstio. 61, art. 7. ad tertium dicit, tunc solum nõ obviare obligat aliquem ad

restitutionem, quando præsupponit obligationem ad obfidum in eo, qui non obstat: in hoc autem nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed quæritur an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans: sed (vt obiiciendo tactum est) apparet oppositum, ex eo quòd cuilibet licitum est vt iure suo: & nullus omnino expers tam facti, quam rei tenetur se inuoluere nouis quæstionibus & obligationibus, vt alteri satisfiat. Si verò in renuntiationis actu consideretur declinatio hereditatis ad alium vel alios, quamuis prima facie videatur, quòd quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit: eo quòd renuntians non est autor talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinario concomitatur intentum à renuntiante. scilicet nolitionem hereditatis: diligenter tamen consideranti videri facillè potest, declinationem istam esse, etsi non principaliter: secundariò tamen intentam à renuntiante: quoniã scit principali suo intèto annexi declinationem hereditatis ad tales, & potest impedire conexione talis declinationis, renuntiendo aliis, vel modificado, &c. Attenta ergo in renuntiationis actu diuersimodè hereditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas conclusiones.

Quoniam enim huiusmodi hereditatis declinatio ex voluntate libera renuntiantis procedat, non vt casualis, sed vt per se secundò intentus effectus (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restitutio alieni æris hereditati immixti (quoniam ex ista declinatione ius hereditatis acquiritur, & dominium facti respectu æris alieni: etsi ad auaros diuerso fit, perseuerabit detentio alieni: si verò ad bonos viros fiet restitutio) consequens est, quòd talis diuersio debeat sic à renuntiante eius autore modificari, quatenus nullius ius ex illa violetur: alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur: quia renuntians, in quantum est autor talis deuotionis, quamuis implicitè, positiuè tamen disponit de hereditate infecta. Constat autem, quòd ordinans & disponens de hereditate infecta, immunem ab iniustitia nõ se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituendo: nec protestatione aut renuntiatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidendum, vt restitutio fiat: alioquin vt mutus subtractione præcepti, ad quod tenetur in dispositione hereditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito, an certum aut dubium verisimile sit de infectione hereditatis: quoniam quemadmodum disponens de hereditate, tenetur, quæ constat aliena esse ordinare, vt omnino instituantur: sic tenetur de dubiis bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etsi aliena

comperiantur reddantur: quia ad hoc teneretur ipse si hereditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberæ renuntiationi nihil obstat, nisi restitutio alieni quam ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricacionem: consequens est quòd renuntiatio licita sit, si annexam habet debitam prouisionem restitutionis agendæ: siue hoc sit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum succedentium post liberam renuntiationem, vt prima conclusio dixit: siue hoc sit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circumstantias in modificata renuntiatione, vt quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, eisdem principiis patet illicitum esse absolutè renuntiare, quado ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio: vt secunda & tertia conclusio dictum est. Nec est in dubiũ vertendũ, an fideliter restituat coheredes, qui proportionem suam infecta non curant satisfacere: voce enim Domini dicitur Matthæi 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

AD A R G V M E N T A Ergo in oppositum pro quato inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolutè renuntiare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quòd nouitio non competit ius absolute & libere renuntandi hereditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hereditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, quòd quum in renuntiatione interueniat dispositio quædam rei alienæ hereditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circumstantiis fulta sit, damnificaretur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædam alienæ rei suboriretur in ipso renuntiante, obligans ipsum ad restitutionem: acceptio nis siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem se constituere, sed sic ordinare, vt satisfiat: non propter aliquam præcedentem acceptionem: sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem verò dicitur, quòd ideo grauamen debitorum paruitur, quia creditoribus consuevit etiam à detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinternorum fidem seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales heredes deuoluendam esse hereditatem grauam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quæ circa restitutionem malè ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, quòd nouitius perplexus non remanet in hoc

hoc casu: sed absoluere se absque multa difficultate potest ab huiusmodi sollicitudinibus, etiam quando habet propinquos avaros, adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. Quod potest multipliciter fieri vel renuntiando aliis quos nouit non detenturos alienum, vel renuntiando quidem avaris propinquis, sed substituendo alios heredes, nisi intra certum terminum sub certis iudicibus discussum sit quid restituendum sit, & restitutum: vel renuntiando quidem avaris propinquis, sed ordinando, quod hereditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit quousque tales electi ab ipso renuntient, non inquisierint, examinauerint, iudicauerint et restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat propriis stipendiis, legare debet huiusmodi iudicibus & executoribus condignam & honorabilem mercedem, ut accendantur ad fideliter cuncta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo recte disposita renuntiatione Christum nudum nudus sequi profitendo poterit. Matthæus enim non ante restitutionem pauperem Christum pauper sequutus est, quum Zachæus Lucæ 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de usu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter de usu vero pro tunc dixit, Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum conuiuium magnum fecit in domo sua sumptibus propriis. glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die vigesima nona Septembris, 1500.

QVAESTIO III.

Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis, sit acquisitum ius illi ecclesie.

QVAERITVR Vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini beatæ Virginis sit acquisitum ius illi ecclesie.

Et videtur quod sic. Primò: quia per promissionem acquiritur ius illi, cui fit promissio: unde potest agere contra eum, qui promissit, si non seruauit promissum, sed in talibus votis fit promissio non solum Deo, sed etiam tali ecclesie implicite vel explicitè: ergo per tale votum acquiritur ius illi ecclesie. Minor patet ex eo, quod sic vouens intendit se obligare non solum ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali ecclesie vel imagini. Si dicatur, quod illa promissio non est acceptata à prælatis illius ecclesie, & ideo non acquiritur illis ius. Contra hoc est: Tum quia est acceptata implicite: quoniam quemadmodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam, ita ecclesiam. Tum quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquiratur ius in huiusmodi: ut patet in legatis factis ecclesiis. Præterea, si per tale votum non esset acquisitum ius ecclesie, non posset ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed ecclesia agit contra non seruantes talia vota: ut patet extrà de censibus, capit. ex parte, & ab Innocen. & ab Abba, ibi. & ex glossa 12. quæst. 1. can. scimus. & Archi. ibi. Ergo.

IN OPPOSITVM Est Gulielmi, & Summæ Pisane sequaciūque opinio.

CONCLUSIO.

Nullum alicui ecclesie, seu imagini ius acquiritur ex eo, quod quipiam ibi offerendum vouetur quacunque id quispiam ratione vouerit studere, tamen vnusquisque debet implere quod vouit, nec sine dispensatione, vel commutatione, votum præterire: aliter peccat mortaliter.

RESPONDEO, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quod tali voto acquiritur ius illi ecclesie, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij verò oppositum sentiunt, dicentes hæc vota esse commutabilia, sicut cætera: quando scilicet necessitas vel utilitas id exposcit.

Et horum, iudicio meo, opinio vera est, & conformis Theologorum antiquorum sententia. Vera quidem: quia cum ex voto nulli ius aliquod acquiratur nisi ex obligatione vouentis: obligatio autem vouentis ex sola eius promissione oriatur, secundum quod in voto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cum autem in voto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & contingat quoadque rem promissam vnâ aliam promissionem esse (ut patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorum: quædam vnâ promissione contenta, quædam duplici promissione munita. Et vota quidem illa quæ vnâ tantum continent promissionem soli Deo cui promissio illa necessariò fit, ius acquirunt: talia autem sunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid promittimus. Vota autem quæ duplicem implicat promissionem (alteram vt materiam voti, alteram vt essentiam voti) duobus ius acquirunt, & creaturis illis quibus aliqua boni promissio fit, & creatori, cui vouetur implenda promissio creaturis illis facta. Talia autem sunt vota, quibus sanctis aut prælatis aliquid pollicemur vt san. Thomas in Secunda Secunda. q. 78. ar. 5. docuit. In huiusmodi siquidem votis, promissio obedientie prælato, tanquam quoddam supererogationis bonum est res promissa Deo, & materia voti: promissio autem, qua Deo, ad id nos seruandū obligamur, essentia voti est, & actus latriæ. Et quoniam promissio ratio-

nis actus est, expectationem pariens in eo, cui fit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & consequenter nulla promissio sub voto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creature fiat. Ac per hoc ex voto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori aut creature rationali: sola enim promissio in voto ius parit. Ergo in huiusmodi votis, quæ sunt alicui imagini Crucifixi aut beatæ Virginis, &c. nulli fiat promissio, nisi Deo, & Sancto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdem autem auctoritatis est dispensare vel commutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cum non sit minor auctoritas ecclesie in concernentibus cælestem curiam, quàm in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: unde omnia huiusmodi vota commutabilia sunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorum quibus promissum aliquid erat. Nec contédat aliquis implicari in his votis promissionem prælatis illis ecclesie, ex eo quod res, quam vouens promittit offerre illi ecclesie, intelligitur prælatis ecclesie promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quod in huiusmodi votis locus, in quo implendum est votum, non cadit sub voto, vt persona, cui fit promissio, sed vt circumstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas, & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi votis agitur: nisi quod promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda: vbi patet nullam promissionem prælatis ecclesie esse materiam voti, sed tantummodo rem talibus circumstantiis vestitam. Nec refert an tales circumstantiæ sint locus, tempus, quantitas, &c. an sint personæ humanæ. Si quis enim vouerit nutriturum se tales pauperes Christi vno die, quamuis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum superadictorum: quia personæ illæ nõ concurrunt in illo voto, vt quibus fit promissio aliqua, sed vt circumstantia elemosinæ offerendæ Deo vt dicit san. Thomas in 4. dist. 38. q. 1. art. 1. q. 1. ad quintum.

Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nominum casus ponderare: an scilicet vouens dixerit secum, Promitto Deo & beatæ Mariæ offerre cereum in tali ecclesia. an dixerit, Promitto Deo & tibi beatæ Mariæ talis ecclesie offerre cereum: vt credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi ecclesie, quia imago illius ecclesie significatur ibi concurrere, vt persona, cui fit promissio. Hoc enim friuolum esse ex duobus patet. Primò quia imaginem vouens non alloquitur, nisi secundum id quod representat, scilicet beatam Virginem in celo regnantem, & cum non promittat nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrunt, vt circumstantiæ rei promissæ. Secundò: quia omnia, quæ implicite in voto inueniuntur infra voti limites secundum voti rationem interpretanda sunt nisi ex intentione vouentiū aliud habeatur. voti autem, ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliam autem promissionem vt materiam habere tunc tantum promittitur, quando alicui creature rationali promissio seruanda, voto vel promissioni adiungitur, vt ex dictis patet. Constat autem ex intentione vouentium, qui non nisi vouere intendunt (quod promissionem supernæ curiæ creditur importare) quod talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quod omnia vt circumstantiæ rei promissæ intelligantur, & sola superna curia concurrat vt persona cui fit promissio.

Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè communiter Theologi scripserunt, omne votum esse commutabile in votum religionis. Constat autem id de quo est ius acquisitum alicui ecclesie: non posse commutari in votum religionis. Non enim satisfit pensioni debitæ ecclesie cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptanda est cuiusdam glossa, dicentis hoc intelligi de votis personalibus, non autem de votis realibus: voluntaria enim est. Admirandū quippe est valde, si restringendū dictum commune foret, cur eorum aliquis explicitè vel implicite non restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantum excipiens: scilicet de notabili subsidio Terræ sanctæ: in quo Papam consulendum dicit. Sanctus Thomas quoque in Secunda Secunda, quæstio. vlt. expressè sentit quod obligatus voto simplici religioni imperfectiori, reus fracti voti non est, si perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte insinuans, per votum non esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absque violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum non habet propositio dicens, quod in maiori clauditur minus. Nõ em̄ qui debet centum alicui ecclesie, si soluat centum quinquaginta alteri ecclesie, vbi sanctius viuatur, &c. absolutus est à debito. Si igitur ex voto simplici nõ acquiratur religioni ius personæ voto promissæ: consequens est, quod nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius aliquod ecclesie ex eo quod aliquid ibi offerendum vouetur (sive ad ornatum, sive ad subsidium, sive ad quodcūque aliud comodū ecclesie spectet) tenetur tamen vouens implere quod vouit, & ibi offerre, vbi se oblaturum vouit: alioquin si absque dispensatione vel commutatione votum integrè non seruaret, mortaliter peccaret.

322

ET PER HAEC Patet responsio ad primum. Falsum est enim, quod in his votis fiat aliqua promissio praelati ecclesiae: iam enim patet, quod cum dupliciter promissio possit in voto inueniri, scilicet formaliter & materialiter, de illa, quae est essentia voti, constat quod creatori tantum fit: materia autem voti si promissio esse debet, oportet quod creaturae rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet quod fiat creaturae rationali militantis ecclesiae, cui ex commutatione damnum & prauiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

¶ Ad secundum dicitur, secundum Theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) quod ecclesiam posse agere contra vota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt ecclesia agat pro iure suo contra eum qui vouit: & sic nec iure probatur, nec rationi consonat, quod agere possit: quia nulla sibi pollicitatione facta, nullum sibi exigendi ius congruit. Ex Decretali siquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obseruatione se debitores ecclesiae constituerunt ex votis emis: cōcurrēque ibi obligatio votiuā quasi per accidens: ex quacumque siquidem causa longis temporibus cōtinuē persoluisent certam frumenti mensuram, eadem quaestio emerisset. Autoritas autem Innocētij, Abbatis, Archidiaconi & gloss. nō est maior rationibus super quibus fundantur, quas cōstat non concludere acquisitum esse ius ecclesiae alicui. Innocentius enim opinans monasteriū posse agere cōtra eum, qui vouit ingredi illud: fundat se super hoc, quod votum est obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, quod illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus scilicet. Abbas verō super verbis illius Decretalis: scilicet, Cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositū: quia, vt patet, textus loquitur quādo ecclesiae erat ius acquisitum ex ipsa vouentium antiqua obseruatione. Glossa verō illa, quia vniuersaliter, absolutē & imperialiter loquitur, dicens, quod ex nulla pollicitatione potest quis conueniri, nihil obstat. Quamuis super nulla ratione fundetur, si ad hoc adducatur propositum. Archidiaconus verō praedicta sequitur. Possit quoque & fortē melius dici, quod doctores isti, licet dicant, quod ecclesia possit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem vouentium: vt patet ex rationibus suis. Alio modo contingit ecclesiam agere, vt vices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopus quidem ex officio agere potest contra nos seruantes talia vota: alia verō ecclesiasticae personae possunt indirectē agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab ecclesia, vt illi dicebant, & non posse conueniri, vt alij sentiebant: ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis venit. Mantuae, die 13. Martij, 1500.

TRACTATUS DVODECIMVS

*de Maleficijs, cuius est
unica quaestio.*

QVAESTIO.

Num liceat maleficium soluere, opera malefici ad hoc parati vtendo.

VAERITVR Vtrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati vtendo.

¶ Et videtur quod sic. Quia necessitate exigente, licet vt iniquitate alterius ad commodum proprium: vt patet in petēte mutuū ab vsurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi vt iniquitate alterius parati, &c. ergo hoc est licitū. Et confirmatur: quia non minus malum est iurare per idola, quā simplex maleficium: sed secundum Aug. ad Publicolam, licitum est vt iuramento alterius per idola in pacis foedere componendo: ergo licitum quoque erit necessitate urgente vt in maleficio alterius.

IN OPPOSITVM Est cōmunis sententia Theologorum,

CONCLUSIO.

Non licet maleficium soluere, vtendo malefici ad hoc parati opera, nisi forte simplici dissolutione, & absque aliquo malefici opere.

RESPONDEO. Quamuis praesumptuosa quaedam ac temeraria opinio senserit licitum esse non inducere ad maleficiū faciendum: sed necessitate extante vt iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supra dictam: indubiē tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. Tum propter diuinum praecceptum promulgatum Leuit. 19. & 20. & Deuterono. 18. Prohibetur siquidem in his locis recursus ad magos, ariolos, diuinos, &c. Constat autem quod tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia & homines, vt plurimum necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Autoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati sunt maleficia agere: & mortis poena puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum est igitur vt iniquitate sortilegorum maleficiorum, & aliorum huiusmodi ad suum commodum, quacumque id necessitate, voluntariē tamen fiat. Tum propter rationem.

AD CVIVS Euidentiā sciendum est, non semper licere vt iniquitate alterius parati ad peccandū, sed tunc solum quādo potest

hoc fieri absque participatione in crimine: quādo autem hoc contingat, hic sumendum est. Duo sunt genera operum, quae malē exerceri possunt a paratis ad peccandum. Quaedam sunt, quae deformitatem peccati habent necessariō annexam, sic quae ab his non possunt, etiam si vellent, absque peccato fieri: vt patet de meretricio actu. Quaedam verō sunt, quae secundū se bona vel non mala sunt, quae tamen ex voluntate operantium semper habent annexum peccatum: vt patet de mutuo vsurarij: mutuare enim non exigit peccatum, sed vsurarius paratus est annectere semper mutuo vsurae vitium. Ex hoc autem sequitur alia differētia, quae primos actus nullus potest petere aut consentire, vt ab alio fiat, quia sunt secundū se mali: & Rom. 1. dicitur. Digni sunt morte non solum qui talia agunt, sed etiā qui consentiunt facientibus. Secundi verō generis actus licitē potest quis petere, & eis consentire: quoniam deformitatem peccati nō ex se trahunt: sed voluntatem alterius adiunctam sustinent. Ex hoc autē sequitur tertia differētia, quae scilicet in primis actibus non licet vt iniquitate alterius: quia hoc fieri non potest absque propria. In secundis verō licitē potest quis vt iniquitate parati ad hoc: quia ipse petit actū bonum, puta mutuū, sed ille adiungit iniquitatem sibi ipsi.

¶ Duobus quoque modis contingit maleficiū à maleficis solui. Primo, per simplicem dissolutionē seu destructionem maleficij prius facti: puta dissoluēdo ligaturam capillorū cum annulo ligneo, &c. Et hoc absque dubio licitū est, nec est opus malefici, vt maleficus est, sed hominis scientis impedimētum boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit dæmonum inuocatio, sed sola dissolutio signi, quo durante diabolus statuerat malum conseruare alterius. Secundo, per inuocationē dæmonum, seu aliud maleficium. Et hoc est absque dubio peccatū mortale: & est opus malefici, inquantū maleficus. Et quia tale opus non ex voluntate malefici, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum agentes, sed petentes & consentientes, peccato se subiiciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, et rogare vt factum maleficium destruat simplici dissolutione: non tamen licet ire ad eum, petendo vt alio maleficio aut inuocatione dæmonum primū destruat. Nec etiam licet absolutē ire, ad maleficium, & absolutē petere, vt succurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, vt sic petitur, quando absolutē petitur, sicut cum quilibet alius artifex exposcitur. Tū quia particulare opus necesse est petere, & non vagē relinquere arbitrio viri diabolici petitionem propriam.

ET PER HAEC Patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantū licet vt iniquitate alterius ad proprium commodū, &c. quando petens petit actū bonum, vel non malum, sic quod potest a rogato fieri absque peccato: quemadmodum contingit & in acceptione mutui sub vsuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuū, quod potest gratis concedi: & hic petit foedus pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabiliri absque peccato, veniendo ad fidem, & iurando per verum Deū: quamuis sciatur, neutrum id velle facere absque peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasione peccandi. Sed à maleficis id quod petitur, fieri non potest absque peccato: quoniam subuentio dæmoniaci petitur necessariō ab his, qui nō possunt aliter subuenire, quā per dæmonum inuocationem. Mediolani die 16. Martij, 1500.

TRACTATUS DECIMVS

*tertius de Spasmo beatae virginis Mariae,
cuius est unica quaestio.*

QVAESTIO.

Num quod de spasmo gloriosissimae virginis Mariae matris Dei dicitur, sit canonicum.

APPLICANTIBVS Quibusdam, indulgentiamque petentibus in festo spasmi beatae Mariae, & eius octauis (quod celebratur à dominica in passione vsque ad dominicā palmarum inclusiue) iussu est, vt ego considerē, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui praeccepto pro eo ac debui confessim obtemperans: quid mihi videtur, & qua ratione, scribere curauī, quatuor dicitur.

Primo quid intelligatur ratiō spasmi beatae Mariae. Secundo, si illud fuit spasmus propriē dictus. Terriō, si fuit spasmus vulgariter.

Quarto respondebitur directē quaesito.

QVO AD Primū, cū Saluator noster tēpore passionis exiit à domo Pilati in Caluariae locum, baiulans sibi crucē (vt dicitur Ioan. 19.) & tres alij euangelistae (vt patet Matthaei 27. & Marci 15. & Lucae 23.) narrant Simonē quendam Cyrenensem angariatū, vt portaret crucē Domini, euidenter elicitur quod Saluator noster adeo debilitatus erat quod crucē solus toto itinere portare nequirit. Sed praeter haec, quae ex euangelio habentur: scriptū inuenimus non tamen autēticē, quod Saluator noster ante angariatū Simonē, sub cruce cecidit: & quod beata virgo mater eius cōpatiē, etiā cecidit spasmata. & quod ad perpetuā memoriā edificata est ecclesia ibi, vocata sancta Maria de spasmo. Festū igitur spasmi beatae Mariae significat festū illius tristitiae in illo casu habitae. & tātae asseritae, quod fuerit spasmus. Haec de primo.

QVO

QVO AD Secundum, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo proprie, vt sumitur à Physicis. Alio modo vulgariter, vt communiter idiota consueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo proprie dicto videamus, si in beata virgine fuit. Videtur enim quod in ea fuit vel esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellens dolor quandoque est causa spasmi secundum Auic. in tractata de Spasmo. igitur cum dolor Christi beatae virgini fuerit maximus: vt patet per Damascenū in lib. 3. dicentē quod dolores, quos mater domini euitauit in partu, passa est in passione filij: tunc enim impletum est illud Simeonis, Lucę 2. Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ergo potuit causare spasum proprie dictum. Sed si diligentius consideretur, neque litera, neque rationi hoc consonat. Dissonat quidem rationi Beatam Virginem agnitum aliquam passam fuisse. Tum quia similis debeat credēdi filio per omnia, quantum fas est: de filio autem testatur Chryostomus, quod non fuit conueniens ipsum aliquo morbo languescere. Tum quia hoc praestitum videtur Ioanni Euangelistę, dicente Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, quod positus est ad patres nostros tā extraneus à dolore mortis, quam à correptione carnis inuenitur alienus: Spasum autē proprie constat esse morbum contrahentem neruos: non igitur conuenit ipsum asserere in beata Virgine. Dissonat quoque à litera Euangelij: nam Ioan. 19. dicitur quod beata Virgo stabat iuxta crucem: & si spasum (id est neruorum tam diuam contractionem) in itinere passa est quomodo tam citò liberata ad crucē venit, nec sedet, sed itat, praesertim nō subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmatum? Nec currendum est ad miracula, sed quod viris simile ac rationi consonum dicendum. Nec largē putes Euangelistam dicere statem, quasi dixisset manentem. Tum quia Euangelista replicat, subdens: cum vidisset Iesus matrem & discipulum stantē. Tum quia consuetudo literę euangelicę est quando rem gestam narrat, proprietatem situs designare: vt patet Ioānis primo de Ioāne Baptista, Stabat Ioannes, &c. & Ioānis 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem. hora autem erat quasi sexta, &c. & Lu. 18. Duo homines ascenderunt in tēplam, vt orarent, vnus Phariseus & alter Publicanus. Phariseus stans hęc apud se orabat. &c. & infra. Et publicanus à longe stans: & infra. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et nisi nomina proprie interpretemur, omnia confusa erunt: vt Philosophus docet in 4. Meta. Tenendum igitur indubiē mihi videtur, quod nec neruorum contractio nec morbus alius in beata Virgine fuerit. Et quamuis dolor ingens spasum causare possit, non tamen necessario causat. potest enim & non causare spasum: vt patet in Salvatore nostro: cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hęc de secundo.

QVO AD Tertium: quia nominibus est vtendum, vt plures vtuntur secundum Philosophum, 2. Topi. non inconuenit etiam de spasmo, vt vulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur vulgò spasmatum aliquis cecidisse cum prę doloris magnitudine syncopem seu ecsta-

sim patiens cadit: occurritur enim tunc ad suscipiendum, & aqua in vultum aspergitur. Et iuxta hunc sensum, crediderim ego dici beatę Marię spasum. Huiusmodi autem doloris modum in beata Virgine fuisse, ex magnitudine iuxta trinitia credi potest. Sed reuera neque illo modo spasmus in beata Virgine fuit: cit enim fuerit gratia plena. Luca, 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemque gratiæ impediunt. Constat autem quod dolor extra se personā faciens: exercitiū rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximē actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor gratiæ perfectionem secundum actuale considerationem rationis turbasset, quod est valde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in beata Virgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quod beata Virgo compateretur ei secundum rationem, quam secundum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior, & proprie meritoria, & per se grata. Oportuit ergo, vt dolor beatę Virginis ita esset summus, quod tamen tota pars sensitua regularetur, & subderetur rationi eius vigilantī: stante autem rationis exercitiū, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personā & calum. Quare spasmus vulgariter dictus lōgē à beata virgine videtur fuisse. Hęc de tertio.

CONCLUSIO.

Nulla diuina, vel humana autoritate firmatum, canonicum est id, quod de Spasmo beatę Virginis dicitur.

QVO AD Quartum ex supradictis motus, dico ad quaesitum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum multipliciter. Tum quo ad radicem: quia non est autentica. Tum quo ad veritatem significatam per nomen: quia Spasmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, neque vulgariter sumi tum propter dignitatem animę verificatur. Tum quo ad tempus: quia vestigiis sanctorū Patrum inhaerendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum etiam si festum Annuntiationis beatę Virginis euenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiatę Dominicę illę. Et tamen isti non quandoque, sed perpetuò, praefatis diebus volunt noua festa celebrare, & consequēter antiqua delere. Octauę quoque si iuges illo tempore permittuntur, missa Quadragesimales alięque vetusta officia cessare possunt. Accedit ad hęc, quod cum in cœna Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta nascantur, ecclesia tamen transfudit festum corporis Christi in aliud tempus: quoniam circa corporis Christi venerationē illo tēpore occupata, distrahi in alia quamuis bona non debet. Vnde si festum doloris beatę Virginis celebrandum est, in aliud, iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hęc sunt reuerendissime domine, quę mihi visa sunt in re hac dicenda. Apostolicę tamen sedis censura omnia submitto. Romę die, 17. Iulij 1506.

Secundi Tomi opusculorum Thomę de vito Caietani, Cardinalis sancti Xisti, Finis.

TOMVS TERTIVS

OPVSCVLORVM D. THOMAE DE VIO CAIETANI S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI, TITVLI S. XISTI CVIVS, SVNT QVINDECIM VUTILISSIMI TRACTATVS.

- 1 De vi cultus diuini & orationis efficacia.
- 2 De vnione verbi cum natura humana.
- 3 De causa & origine mali: & cur homines plura & maiora mala inuasent magis quam cetera animalia.
- 4 De immortalitate animarum.
- 5 De modo, quo anima patiuntur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu.
- 6 De Ecclesia & Synodorum differentia.

TRACTATVS PRIMVS, in sex Orationes diuisus. ORATIO PRIMÆ.

De vi cultus diuini, & orationis efficacia, coram Alexandro sexto Pp. Max. Domie. prima Aduentus, Anno Salutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita vestra. Luc. 21. ca. Ingenij mei vires mensus. S. ac B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicendum coram maiestate tua, pollicitus non sum. Noui siquidem quanta mentis acie, quanta orandi arte & consuetudine, quanta disciplinarum omnium vbertate opus sit, vt in hoc celeberrimo orbis Senatu dignus quis ad orandū habeatur. Nec adduci potui, vt mea huc spon-

te conscenderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere quam minus auscultando in tuto silentij portu me commorari: praesertim quod non aduentitium, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij, vt oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo vberius impetremus, reginam cali vnā, precor, adeamus. Ave Maria. &c.

XCIIATVRVS Torpentium corda fidelium Dominas ac Redēptor noster prodigia illa tremēda commemorauit, quibus vniuersus conquatierur orbis: et vbi cunctorū animos ingenti pauore soluendos respexit, tremefactis discipulis, orationis protinus patefecit auxilium. Respicit, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maximē spectat oratio, & leuate capita vestra, intellectū & affectū ad superiora erigite: his naq; partibus suis, duabus veluti librata alis, tribunal Altissimi mēs petijt humana: cuius nimirū ascensum, proprie orationem appellamus. Ea de re à Dñicę exhortationis instituto nequaquam diuertens, de vi orationis aliquid in medium afferendum censui quod et tanto consensu indignum non sit. & mentis vtranque partem vel mediocriter oblectet.

Apud maiores nostros, eisdem studiosissimos viros, non negligēda Opus. Caiet. M M 3 illa

323

illa ambiguitas excitata iam pridem fuit: quis votorum mortalium precum ad Deum proprius fructus sit, quorsum orationes, obsecrationes, caeremoniae, sacrificia, omnisque Dei optimi maximi cultus. Epicurei siquidem, Stoici, Peripateticorumque nonnulli (diuerso quamuis calle) contra Deum hominumque commercia progressi sunt: in eam tamen sententiam conuenere, ut eorum, qui diuinis rebus operam dant, spem omnem deludant, frustrari namque expectationem lacrymarum, oblationum, venerationum, & id genus humanorum officiorum omnium asseuerant. Aegyptij vero, supplicationibus, precibus, orationibus, reliquove diuinarum rerum cultui eam tribuere potestatem, quo ipsum mundi rectorem mouere, atque in alterutram partem flectere posse crediderint. Christiana autem religione Spiritus sancti virtute fundata, & splendore pariter illustrata, orationum effectus tam pulchre moderata est, ut neque diuinam prouidentiam quippiam ademptum autumet, neque mobilem eam quouis pacto fatentur. Quocirca pro huius tantae difficultatis veritate disputanda, prouincia suscipiens, primum, quod oratio in numero causarum, deinde quod in effectuarum ordine, demum quod in suprema earum sede locanda sit, differre constitui.

¶ Omnipotens Deus etsi solus quaecumque facta insectaue simul non implicant, efficere potest: quemadmodum tamen diffundenda bonitatis hanc gratia, res omnes, quaecumque sint, existentia donauit: ita res ferè cunctas omni relegata inuidia ad supremam deitatis participationem asciuit, dum agendi eis virtutes liberali largitione concessit: & tanto foedere secundas sibi causas deuinxit, ut nec illius immensitas quantalacumque efficaciam absorberet, aut praue-niendo impediret, nec harum interuentus, illius ad vltima quaeque aditum obstrueret. Illapsus enim quidam diuini numinis adeo intimè sit, ut caelum ac terras campisque liquentes. Lucentemque globum Lunam, Italiaeque auras, Spiritus intus alarum totamque infusa per artus, Mens agitet molem, & magno se corpore fundat. Distribuit quoque ea lege totam agentium seriem in tres ordines (corruptibilem, caelestium, & immaterialium,) ut & inferior superiori obtemperet, atque extra, quin potius supra omnes, ipse totius orbis princeps moderator praesideat: neque enim fas est aliis primam connumerare causam, quasi partis cuiusdam naturam locum teneat: quando totius bonitatis fons, origo, custodia, coniuuatioque sola ipsa existit. Quamobrem praeclearè Aristoteles gloriosum Deum. summi bonum vniuersi, non in ipso clausum, sed extra ipsum tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscumque naturalis ordinis legibus est absoluta: verum diuinas etiam quaedam participationes fatemur exemptas. Credimus modum quendam rerum esse, quas etsi impartiri plerumque intellectu praeditis non ambigimus, con-naturales tamen alicui nulla autoritate fieri posse praedicamus, docemus, demonstramus: sunt autem gratia, charitas, lumen gloriae, & id genus multa. Quae idcirco super omnem eleuantur naturam & creatam, & quae creari possent, quia diuinum assequuntur ordinem, veluti deitatis (si fas est dicere) proprietates. Eodem quippe naturae vinculo, quo vltimae preparationes consequentesque vires propriis connexae sunt formis, & parè esse oportet naturam cuiusque, & comitum communicationem, eodem inquam vinculo, quae memorauimus, excellentissimam illi naturam coniungitur diuina: nec minus vis omnis seipsam excedens illius fieri color potest efficiat, quam rerum harum fiat participatio insignis: nec deitatis capax esse quicquam magis potest, quam earumdem perfusione reddatur. Has itaque creaturarum eminentissimas qualitates, naturalium causarum ordines transcedere ea fatendum est ratione, ut inter causas secundas annumerate, primatum obtineant. Vniuerso itaque agentium principiorum ambitu, quo differuimus modo disposito, quam promissimus orationum causandi vim, diuersos causarum gradus inuestigando, persequemur. Familiaribus quidem nobis rerum principis producendum si quid est: calore resolui, frigore comprimere, humido fluere, ariditate siccari, raritate extendi, densitate constringi, affectionibus reliquis subiici, fluxa atque oppressa pugnantium inter se virtus exigit. Mens autem, cuius orare proprium est, quantum haec aspernetur, his praesertim, horum infra se subiecerit potestatem, nec illos quidem latet, quibus philosophia, sensuum, quoque opera ab his libera esse monstrauit, sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datum est, quod immutati contemblemur. Paulo superius artium genus organorum series secreto vehit nexu: hisque ademptis otiosi redduntur opifices. At qui optimam elegerunt Mariae partem, exterioribus sese negantes, publicas priuatasque actiones sollicitudinesque reculant. Bonorum deinde officiorum virtutis, morum, totiusve animi ornatus, quae indita a natura semina sunt intra singulos quosque continent: neque fieri potest, ut altero voluptates a se abdicat, parsimoniam sectate iram moderante, timore depellente, ius vnicuique, reddente, disciplina cuiuscumque operam dante, mentemque quomodolibet excolente, continentem, temperatum, mansuetum, fortis, iustus doctusve efficiatur alius. Diuinarum vero obsecrationum vis, in angusto orationis angulo non arctatur, sed ad extrema quaeque diffunditur, omnia perustrat creatorum fines attingit, penetrat, pertransit. Sydereae quoque potestas quinta integratur essentiae a terminis altiorum, cursu, luce, occulto influxu perficitur. Supplicationes vero sacras caelestis naturae, motus, luminis influxusque expertes utroque patet esse modo: agere enim

nostra isthaec caelestium more nemo, nisi despiat, credit. Agi autem superiorum corporum afflatu opinantes intellectiuam animae portionem (ut princeps Physicorum ait) a sensitiua separare nescierunt. Intelligentiae denique (quas Angelos appellamus) aut absque orbis motu efficere possunt nihil, aut certe solis localibus (ut Theologis placuit) praesunt mutationibus. At precibus puro de pectore emanantibus hominum subdi omnia, obsequi, subterfugerique nihil earum imperium, veritas testatur: Quicquid orates petitis, credite, inquit, quia accipietis, & eueniet vobis. Quapropter si naturales, factiuae, actiuae, caelestes, spiritalisque causae nostrarum intra se non claudunt orationum potentiam, solisque supernaturalium diuinarumque ordo supersit, in hoc rerum fastigio humanarum precum si causae sunt, reponendam esse dignitatem mentemque quis non videt? Verum cum altissima sit ista haec rerum series, Creatorique soli cognata, fieri quo pacto potest, ut obseruantiae huiusmodi (humana quidem facta) nostro subdita arbitrio, in tam excelso rerum cacumine locandae credantur? Incredibile autem dissonumque ne cuiquam hoc esse videatur, humana vora bifariam perspicenda sunt: ut hominis nuda opera, atque iterum ut caelestis gratiae afflatu decorata. Nostra si conspecta fuerint, congenita boni cupidinem ad bene beatamque viuendi facultatem praeseferunt, & veluti semina terrae commendata, sole, imbre, rore, cultuque reliquo pullulant, crescunt, florescunt atque fructificant: non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentiaque excultus quicquid virtutis exculpi potest, proferet, fouebit, alet atque perficit.

¶ Et quia natura superuacanea abhorret, nec ratio suadet alterius opem quaerere ubi possis ipse perficere, nulla adhuc supplicandi necessitas, nulla tot precum utilitas apparet. Quo fit, ut posthabendi penitus non sint magno excellentique ingenio praediti Philosophi, si ad vulgares compescendas insolentias, ad effraenem moderandam audaciam, ad bonos inferendos mores, cultum isthunc adhibendum tradiderunt. Infinitas scrutati vires, singularem de hominis salute clementissimi Dei sollicitudinem, ex qua nostrarum petitionum oritur efficacia, promissamque aeternae vitae beatitudinem, quae eisdem fructum praebet, ignorarunt: abscondit enim haec Deus pater arcana a sapientibus & prudentibus huius seculi, quae suis erat paruulis quandoque reuelaturus. Ornata autem humana mens gratia, fide, spe, charitate, ceterisque, perfusa caelestibus habitibus, primae summaeque bonitatis amore rapitur, illius intuitum concupiscit, inhiat, anhelat. Et quia oculus non vidit, nec auris audiuit, & in cor hominum non ascendit, quod praeparauit Deus diligentibus se: & non modo debilis, infirmus, deficiens omnium hominum & angelorum conatus, verum etiam nullus fore comprobatur: hinc potentissimi Dei inuocanda est manus, hinc implorandum auxiliu, hinc expetendus ducatus, hinc miris quidem veris tamen modis, & immoto consilio diuina exoratur clementia & orationum nostrarum non petit efficacia. Quemadmodum enim generi animantium inanimatarumque rerum omnium est a natura tributus appetitus quidam inquirendi boni: id tamen assequi nequaquam potest, nisi secretis adhibitis adminiculis ab eo qui operatur omnia in omnibus, eorumque ducatur: ita sane concitata in nobis per Spiritum sanctum summi boni desideria, expletum iri humili intercedente postulatione congruit. Exposcit namque diuinitatis perspecta lex ab optimo omnia nedum prona ad bonum fieri, sed opem sortiri, quae sese ad id diuerso ferat gradu: si enim effusa diuinae bonitatis quantalacumque similitudo res omnes constituens, atque decorans secundum affert, nisi contingens quidpiam praepediat innati cuiusque appetitus sine voluptatemque naturam, quantum magis impressa sanctissimae Trinitatis imago ineffabili gratiae splendorem coruscans conferret, ut quae a facie Domini concepimus, & parturimus? Spiritu salutis, propriis nexibus quaeque pariamus. Comonenti praeterea officium est, si quos ad optandum, aggrediendum, agendumque impleat, eorumdem electione, aggressu, actione uti, coeptaque, quo ad eius fieri potest, perficere: propterea quidem qua ratione mouentur singula, eadem & quiescunt. Natura etenim lata, natura assequuntur, natura manent, vi autem expulsa, vi trahuntur vique consistunt. Fecit autem sapientissimus Deus nos ad se, & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in se. Scimus namque, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit, & intra nosmetipsos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri. Suum igitur erit pios, quos inseruit affectus, quibus ad eum suspiramus, quos petendo accendimus, non excludere, sed admittere, fouere, beare. Cur rationalis creaturae sublimitas scribitur, praedicatur, extollitur, ut diuinae naturae confortes, ut filij Dei nominemur & similes, si Dei cooperatores non sumus? Si ad capessendum paratum nobis ab origine mundi aeternitatis regnum opera nostra efficiunt nihil, miserabiliores profecto non modo nationibus, sed vilissimis etiam quibusque rebus filij Dei sunt, si reliquorum formae actiones & fines paritate cogaudet, eis vero acceptae naturae ad quietem obtinendam omnis actio subtracta sit. Quorsum diuinae amicitiae munus humano collatum est generi, si amicorum iura seruare non possunt: si cuiusque hominis apud Deum nulla est autoritas? si quod optat quis optimi, potentissimi Dei amicus efficere nequit? si aqua est petitis atque non petitis conditio, & par vtriusque facultas? Praestare nepe obsecrante non

non id infert, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: sed vt opera nostra fiat, quod alias factum non fuisset, sed vt accommodè causæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarum quippe causarum leges non norunt: non ideo negant vanas esse, quòd summi opificis potentiam augeant aut voluntatem mutant: sed quia status ordo seruatur quia effectus cognatas etiam habent causas, quia à summo bono descendunt consono gradu rerum perfectiones. Ita nanque sapientia attingit a fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter. Proinde quæ seruorum Dei paupertatem, cælibatum, seruitutem, ieiunia, vigiliis, sollicitudinem, orationes, cæterisque supernæ vitæ gratia susceptos labores despiciunt, & causare nihil contendunt, defendant vana esse singula hominum studia: accusent auidos agricolas, arguant sollicitos negotiatores, milites, omnium artium opifices, & variis literarum disciplinis operam dantes, dant ipsam denique naturam: quæ sicut ad vitæ status gloriaque cõmoda possidenda, laborandum esse suggerit, sic ad felicitatem habendam orandum esse docuit fidelissimo naturæ testimonio, omnium nationum, omnium prorsus seculorum ritu comprobante: neque enim vel noua vel singularis obsecrationum est religio: sed ætates, tempora, ciuitatesque si recenseas, vetustissimam hanc obseruationem totòque orbe terrarum diffusam, tametsi diuerso cultu, semper inuenies. Quod autem indeficiens apud omnes perseverat, à natura inditum, aut immobiliori aliqua causa institutum esse, omnium philosophantium schola confirmat. Non vana itaque nec parua potestate donati sumus, quando interpellandæ nobis diuinæ maiestatis facultas concessa est, quando nostræ orationes, nostri exempli efficiuntur causæ desiderij: hoc de primo quidem diuisionis membro diximus.

in ordine
hæc qua-
rum cau-
serunt la-
causa est
metio et
in ordine
supra pri-
ma causa

DE INCEPS Vt erat propositum, ad quod genus causarum referenda sit oratio, paucioribus absoluamus. Quamuis P. B. arguta dicta, quæ differuimus, scioli plerique putent: retundere tamen quam assentire malunt. Causarum, inquit, genus quadrifariam diuisum cum sit, vestra isthæc religio, si earum continetur ambitu, quam denique subit causandi rationem, finis, forma & materia eorum, quæ in sacrificijs obtenta creduntur, ab humana longè sunt opera: efficiens verò cum oporteat rem aliquam dare factis, & hominum vota nil oratione tribuant impetratis, procul esse ab agentium finibus fatendum est. Deficiunt præterea nunquam aut certè raro, rerum per se actiua: oratur autem plerumque expectatione vana: fortuita igitur, aut nulla huiusmodi cultus vis est. Animaduertissent profectò hi argumentationum suarum, quàm friuola sit ratio, si mentis oculos ad geminam coniecissent sectionem. Altera agentis in disponens, adiuuans, consulens, & perficiens: alteram modi agendi in imperium, suffragium, atque ministerium. Relucet in his agentis nomine etiam suffragantem admitti, nec enim duntaxat dicitur dare qui tribuit, sed & qui interpellat, vt detur. Nec ab re: vt enim præcipiens effectiuum esse constat (quia obtemperantem executorem ad agendum promouet) sic & petent qui actorem ad faciendum flecit: quia & apud grammaticos idem imperatiuus & deprecatiuus est modus. Nec indignum rationali censeas creatura, quæ reliquis quietum esse ex propriis viribus sit à natura collatum, ipsi autè tam humili actione alienam opem implorare necesse sit. Meminisse enim oportet, quàm in ardua difficultate de cælestibus motibus differens autor Peripateticorum protulit sententiam: Meliorem inquit fore agrotantis fortunam compluribus auxilijs perfectam assequi sperantis valetudinem, quàm paucioribus exiguiam. Librâdas rerum naturas ex hoc voluit, non quia potiundi boni potentia est maior, sed quia bonum potiundum est maius. Non minor itaque rationalis est creatura, quæ externo destituta auxilio optimum in tota natura consequi non valet: sed eo altiore ascendit gradum, quo excellentior & omni cogitatu superior illi felicitas proposita atque parata est. Nò officit etiam quod nostris optatis plerumque oratio non respondet: causarum enim non quouismodo: sed ritè dispositarum lex est nunquam aut raro deficere. Vegetabilium quippe semina non aliter, quàm vdis mandata sulcis suo tempore opportunæque diligentia exulta obtinent: vt sæpè fructus afferant. Sol cum homine hominem, cum leone Leonem, cum singulis animantibus singulorum genera semper ferè generat, modò quædam non desunt præparationes. Quocirca si Dominum precantes, nulla affectio causarum more, efficaces saltem frequenter redderet, merito causalis eos ordo à se abdicaret: sed cum eorum tantus sit vigor, vt totus assit orationis effectus, non sine quo incassum ligant, sed cum quo fructum referant expectatum: iure inter effectiuas causas locum sibi vendicant. Accepimus verò petentes pie perseveranter, pro se necessaria ad salutem obtinere non sapè: sed semper efficere quod cupiant. Pie quidem petendum est: alioquin licet multiplicauerimus orationes, petimus, & nò accipimus: eo quod malè petamus: qui enim declinat aurem suam, ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis: & cum is qui displicet ad impetrandum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur. Dedit equidè postulantibus regem in furore suo: & respexit in orationem humiliu, qui voluntatem timentiu se facit, & deprecationem eorum exaudit. Perseueranter autè: quoniam pater misericordiarum & Deus totius consolationis rogari instantissimè vult, ne oblata aut illico impetrata vilescant: & nos ipsos ad percipienda promissa deu-

tionis igne accensos præparemus. Clausis ostijs intempesta nocte le puerisque suis summum capientibus, euangelicus amicus post negatum mutuū, post increpatam molestiam improbitate pullantis victus, quotquot opportunitati fuerat panes elargitus est. Pro se verò quandoquidem obstarè eius, cui petimus aut oramus scelerata, ne etiam Sanctorum preces admittantur, Hieremia contestatus est Dominus: Tu, inquit, noli orare pro populo hoc nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi quia non exaudiam te. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum. Necessaria demum ad salutem æternam petenda sunt, quid enim reliquorum oremus, sicut oportet nescimus, nouit autè cælestis Medicus, quid agris salubre sit: & idcirco sapè non tribuit quod volumus, vt tribuat quod mallemus. Si enim nos cum fimus mali nouimus bona data dare filiis nostris, nec credentibus se petere panem, ouem, aut piscem, lapidem, scorpionem, aut serpentem porrigimus, quanto magis pater noster cælestis quæ obfutura videt, clementius negat, quàm indulgeat: Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dextram laeuamque regni sedem petitem mittit, & audiuit. Nescitis quid petatis. Paulus vas electionis stimulum carnis suæ angelum Sathanæ agrè ferens, ter Domino rogato pro illius ablatione exauditus non est: quia si illo caruisset, saluus esse non potuisset. Efficat ergo semper optatum, modò suis partibus constet oratio: reliquum est, vt in suprema sicut præmissimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus Deus, vt ex infimo genere vota huiusmodi in altissimo post se causarum folio, omni ei creatura subacta statueret, declararet, factisque comprobaret. Oratione namque terra aperta est, & deglutiuit Dathan, & operata congregatione Abiron rursus clausa est. Iordanis vnda perpetem suum meatum retorfit: aer mensibus sex & annis tribus serenitate seruauit: ignis à castrorum combustionem cessauit. Oratione grando, tonitrua, pluuia, muscæ, ranæ, locustæ fugatæ sunt, Rebecca à sterilitate soluta, Maria à lepra mundata, exæcati & rursus illuminati Syri, Ezechia terquini adiuncti sunt anni, vita functi pueri reuixerunt. Oratione Moyses Amalecitarum profectionem, Sanson extremum robur, Salomon sapientiam, Daniel visorum reuelationem, Hester Assueri gratiam, Mardocheus populi liberationem, Susanna intentatæ mortis vltorem obrinuit. Oratione sol comoratus in cælo longiorem triumphanti populo diem præstitit: solis recessus in decimum pertransiit via gradum. Esaiæ vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est animas seducere, in angustum deserti carcerem detentus est, dæmonum genus apostolicæ autoritati resistens eiicitur, Angelus Domini centum octoginta quinque virorum millia interemit, Michael Iudæis præsidium tulit, Gabriel Danielè solatur, Raphael Tobia lacrymis affuit: sed quid per creaturas vago? Creator nempe ipse humilimi famuli sui oratione detentum se fatetur: Dimitte, inquit, me, vt irascatur furor meus. O humilis lacryma, quanta est potentia tua, vincis inuincibilem, & superas Omnipotentem. Tua sunt hæc Deus optime opera, qui seruos tuos tam ineffabiliter magnificas: quippe cum eorum interpellationibus desiderijsque vniuersam subieceris creaturam, tu amicos tuos tam admirabili gloria decorasti, vt quicquid à natura, virtute, fortuna, spiritu, atque à remetipso expectandum est hoc totum illorum votis comiseris. Ve è misereris omnium Domine, & nihil odisti eorum, quæ fecisti: quandoquidem cæci illius in Christum tuum adhuc caligantis sententiam (quæ dixit, Nos scimus quod peccatores Deus non exaudit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petrique preces admittis, confutasti & ad flagitiosos quosque exorandi munus ostendisti. Habet itaque ecclesia tua B. P. sacrum cultum non vanum, aut fortuitum, sed inter causas effectiuas suprema ordinis omnia sua dictione concludentem. Nec in vacuū obsecro tantam Dei gratiam, largitatemque recipiamus, regnum tuum Domini Iesu est oratione comparatum: dicente ad illum Patre, Postula à me, & dabo tibi Gentes hereditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. idem est eiusdem oratione confirmatum, dicente ipso ad Petrum: Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua: propter quod Romana ecclesia immaculata fide perseverat. Collapsam ergo idem præcepit ad prope ruinam cum videamus, experiamur, sentiamusque, sursum respiciamus, & leuemus capita nostra. Oremus mente, oremus & spiritu, ne vox illa repetatur, populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est à me: cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

ORATIO II.

De vnione verbi cum natura humana, coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus, anno Salutis 1507. h. hita.

VIDEBUNT Filium hominis cum potestate magna & maiestate. Luca 21. capit. Admirabile sacramentum, quo filius Dei se nostra cum humanitate coniunxit, Diorysius Arcopagita B. P. profundius sensit, quàm à nobis explicari possit. Silentium tamen ob hoc nobis non indixit, sed mysterij altitudinem commendauit. Quamobrè studiosas menses, quæ ad difficilissima quæque perscrutanda sese rapiunt, prouocauit ad huius tantæ rei contemplationem non minus salutarem, quàm difficilem. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa vnione verbi cum natura hominis aliquid tam subtili-

324

ter, tamque modeste differere, vt tanto loco dignum quippiam afferrem, & profelsioni meæ videretur aptissimū. Attamen primum Mariæ numen, vt præfens nobis alsit, humiliter imploramus, dicentes, Aue Maria, &c.

C V M A D Aedificationem perpetui templi solius atque omnipotentis Dei, in quo vos B. P. & reuerendissimi Domini tāquam columnæ positi itatis, illud immutabile fundamentum iaceretur, Verbum quod in principio erat Deus, caro factum est, admiratione pariter & rapore commoti sunt plurimi, subtiliusque inuestigare molientes, quomodo vnus atque idem verus Deus & verus homo esse possit, ad philosophiam sese contulere. Cūque in illa prospexissent, quod omnis vnio aut secundum substantiam, aut secundum accidens sit, vtranque perscrutati, diuersa vtrinque obstacula offenderūt. Et enim si substantialis est ipsa Dei hominisq; coniunctio, aut diuinitas erit humanitatis forma, & perinde, vt Apollinaris somniauit, tertia quædam natura ex vtriusque commixtione confata est. Si verò accidentalis affirmatur, siue diuinū dicamus Verbum habitare in illo homine, veluti in templo, siue vt indumento connexum (quem admodum duas hypostasēs in eandem personā componētes concedere oportet) Nestorianā impietatē à finibus ecclesiæ iam pridem à Patribus explosam vltro reuocaremus. Quò sit, vt nodosa nimis quæstio Christianæ religionis professoribus obiecta videatur. An fortè satis erit nobis pertransire crassa (vt aiunt) Minerua: & ruditer arbitrari talem fuisse illam vnionem, qualem Deus voluit, aut qualem ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio principis Apostolorum, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud nos est inconuulsa fide, omni poscenti nos rationem reddere. Quo itaque fœdere Verbum caro factum sit, quantum à sanctis Patribus accepimus, & nobis tribuere dignatus est qui omnem hominem ad se humiliter properantem adiuvat & illuminat, paucis mihi prosequendum restat. Et quoniā omnis de aliqua re institutio à diffinitione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputatur, imprimis prælibandum reor, quid sit vniri in natura, quidve in persona. Vniri in natura dicuntur, quæcunque è diuerso venientia ad vnus naturæ integritatem perficiendam concurrunt siue informatione quadam, vt anima & corpus hominem integrat: siue continuatione qualibet à natura instituta, qualē animalis membra præ se ferunt, siue quauis alia enascentium cōuersatione rerum id euenire contingat. Cū autem ex philosophia, nedum à sacris literis, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis cōpositionis expertem: & in cuiusuis alterius concretionem venire non posse (vt pote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnante) assumptio hominis à Dei verbo vnionem in natura repellit. Vniri verò in persona illa dicuntur, quorum vna eademque existit à Græcis hypostasis appellata à nobis autem substantia indiuidua. Addidi autem, indiuidua: quoniam consuetudo Latinorū, & quæ communis est substantiam usurpat. At vnio hæc secundum personam non vno tantum modo intelligi potest: nam quo libet accidens ab eo, in quo est, constat secundum personam indistinctū esse: partes vel integritatis vel essentia cuiuscunque hominis, quantum ad personam attinet, eadem sunt cum eo, cuius partes esse dicuntur. Verūm cū diuino verbo fas non sit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquam patiat humanitatem, quæ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire, intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo personaliter sit: quemadmodū accidens subiecto suo inhærescit. Quòd si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra personæ copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charybdim. Deum enim aut hominem partis diffinitionem subintrare fatendum esset: quorum vtrunque riderent philosophi, alterum orthodoxa detestareretur ecclesia. Quid ergo succumbendum nobis erit? minimè gentium. Perspicacius quidem intuitibus videri potest quòd membra cuiuscunque hominis & partes sunt & organa: partes quidem, quoniam totum integrant: organa verò, quia ad officia muneratq; propria accommodantur. Organa autem dixerim non quæcunque, sed connexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta à seipsis abiuncta, quæ à prioribus tantum distant, vt nequaquam valeat alter alteri manus aut oculos, quæ admodum ensē aut calamum commodare, propterea quòd nostra isthæc membra nobiscum subsistūt, illa verò remota à nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & quæ diximus coniuncta organa, tam mutuo inter se connectuntur vinculo, vt neutra possint ab alterutris separari: quandoquidem & si nullum intelligatur genus partium, possunt nihilominus huiusmodi instrumenta remanere. Nam & sensorie quæque partes non eo quod partes compares habent, organa sunt, sed quoniam ad suas apte sunt functiones: vnde si senex oculum solum iuuenis assumeret, videret vtrique sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totum animæ organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam relinquatur, quo personalis aliqua conjunctio definiri potest, nulla se vel partiū, vel accidentiū natura cōmiscente, quando organū implicitū affeuerimus cuiuspiam tributū esse personæ, atq; hoc nimirum pacto nostram naturā Dei verbo vnitam citra omnem dubita-

tionem confitemur. Et quoniam in tota earum, quæ apud nos sunt, vniuersitate rerum, nihil tam simile verbo Dei, quàm intellectiua anima reperitur, ab ipsa exemplo qualicunque sumpto, ea quæ diximus, fortasse subobicura pēdantur. Cernere libet nostram animam, præter quod corporis est forma, vtroque potiri instrumenti genere: dum & sui corporis eiusque partium perinde ac congenitoiū organorū vtitur ministerio, & externa adminicula perficiendis adhibet operibus: hominis enim corpus coniunctum intellectiua animæ organum putandū est non ob id esse, quia ipsa illud informat & perficit: sed ob eam potius causam, quòd idem cum ipsa sortitū est substantere. Enimvero si sola vi intelligentiæ adimeretur animæ, hoc ipsum quòd corporis perfectio est, retineret nihilominus secū illud idem corpus, quatenus instrumentū coniunctū: vt Platonici omnes, Peripateticorum verò illi, qui vnū hominibus dedere intellectum, affirmant. At si incredibile aut ambiguum adhuc cuiquam videtur, vt spiritualis aliqua substantia corporeum habeat quippiam eiusdem se cum esse participās, quo proprias absoluat actiones, & tamen eius forma nō sit, ad seipsum redeat, seipsum intueatur, de seipso dubitet. Nonne intellectus hominis ad explicandos corū quæ intelligit, conceptus lingua vtitur, quæ corporalis est, & eadem omnino persona cū illo cōstans, & tamen intellectus nullius corporis est actus? Quæ admodum itaq; intellectiua anima miris quidē, veris tamen, modis geminū habet instrumentū iunctum & abiunctū: non secus profectò gloriolus Deus vniuerso creaturarum genere veluti organo vtitur separato, dum per secretū, intimūque illapsus se rebus immiscens, ad suæ voluntatis arbitriū deducit omnia, & cuncta in singulis, & singula in cūctis operatur. Illam autē humanitatem, quæ in Christo permanet, tanquā organū coniunctū assumpsit: atque ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redemptionē generis humani, sanctificationē peccatorum, æterni regni aditū, & id genus multa accommodat, agit, exercet. Quare præclarè Athana. vnionem animæ ad corpus, nō vt materiam, sed vt instrumentū proprium intuitus dixit, sicut anima rationalis & caro vnus est homo, ita Deus & homo vnus est Christus. Cū igitur vnio omnis (vt primo loco dicebamus) vel secundū personam sit, vel secundū essentiam, & essentialē procul à proposito repulerimus: superest vt personalē vnionem hæc asseramus. Rursus cū personalis vnio interdum penes substantiam cōstare possit, interdum autem penes accidēs, & quæ accidēs est similiter prætermissa sit, vtrique substantialis remanebit. Postremo, quia & hæc in eam, quæ asciscit partes, & in eam quæ organa cōtenta est distincta reperitur, constat verò partium proprietates vtrique repugnare naturæ: consentaneū est, vt diuinitas atque humanitas Christi in vnā coeant nō naturam, sed personam: non accidentaliter (vt ita loqui liceat) sed substantialiter: nō vt partes, sed vt altera humanitas, quod veluti instrumentum quoddam (vt sæpè dictū est) adiunctum diuinæ personæ sit: atq; ita sanè adiunctum, vt corpus illud verū Dei corpus, & anima illa vera Dei anima verè atque cōstanter possit appellari. Nec officit quicquā nobis, q̄ coniuncta organa ad integritatē naturæ eius, cuius sunt, spectare videatur, nō enim oportet id cōtinuè verum esse, vt sexti digiti quacunque ex causa cōgeniti exēplo probari potest. is enim de speciei humanæ integritate nō est, & tamen organū connexū est hominis habentis illum. Caterò, quo nullus hæsitandi locus excellēti cuiquā ingenio relinquatur, nihil obesse scito, q̄ ipsum Dei verbū sola vi intelligentiæ ad assumptā naturam referitur: hoc em̄ minoris refert: quàm curandum sit. Relatio nāq; sola non tantū habet momēti, vt hominem Deū faciat, verūm suum inspiciendū est, ex quo oritur fundamentū. Quod hoc in loco si attēderis, in eo cōsistit, q̄ fili⁹ Dei ad idē omnino esse personæ substantiaq; suæ naturam hominis cōplexus est: hæc em̄ eiusdē esse indiuisio, est qua Deus homo est. Quæ & tanta tanq; singularis habetur, vt in tā numerosa rerū cōditarum multitudine nullā diuus Bernardus repererit, quā nō fateretur ab ea excedi: cum docēte Aug. didicerimus potiorē vnionē obtinuisse hominē in filio Dei, quàm (mirabile dictū) ipsemet fili⁹ in Patre, cum quo tam singulariter vnus Deus. Hæc est quæ prodigiis omnibus adeò præstat, vt ne dicam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta laudamus, miramur & obstupescimus) sed miracula vniuersa quæ fieri posse credimus longo supereminet interuallo: quandoquidem homo, qui natus est in ciuitate carnis nostræ idē ipse est Altissimus, qui fundauit eam. Hoc est magnum illud, atque apostolicum sacramentum: quo secundus Adam tanquā sponsus procedens patrem reliquit & matrem, quando forma suscepta seruili splendorem maiestatis obtexit, & synagoga dimissa nouæ sponsæ inhæsit, factique sunt duo, Deus inquā & homo in carne vna. Hæc est ardētis simūq; incombusi rubi flagrantia: qua Deus noster (q̄ ignis cōsumens appellari voluit) quā asciiuit humanitatem, absq; consumptione continet atque illustrat. Nec secus quàm ros in vellere abditur: & tanquam lapis sine manibus humani operis de mōte virginæ altitudinis abscissus creuit in montē maximum, omnia implentem, quando vniuersa & quæ in terris: & quæ in cælis sunt instaurat: magnificat: beat. Hæc demum est quæ mortalitatem nostram abiectam atque prostratam supra ne dicam sydera: sed angelorum quoq; altitudinem effer

efferens diuinitatis consortium ad eò nobis impartiuit, vt nunc quidem essemus & appellaremur genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis eius qui de tenebris nos in admirabile lumen suum vocauit, & demum quando apparuit, similes ei simus, immortales, impasibiles, nullius egentis, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo quisquis Christiana professionis cenleris, dignitatem tuam, & diuinæ iam consors factus naturæ noli in veterem, vilitatē degeneri conuersatione redire. Memento cuius capitis, corporisque membrum sis. Etenim si præ oculis nostram hanc tantum præstantiã in promptu haberemus, & ad illam mores nostros mectremur, & cogitatus, quam parata & expedita esset nobis via ad bene beatq; viuendum. Quicumq; nempe salutis suæ curam non negligit, in hac vnionis gratia, qua Christo infectus est, standum, aut ad eam redeundum sibi fore facile prospicit. Nam quia nos insani per impietatum nostrarum iniquitates ab vno vero summæque bono resiliens euaueramus, in multa dilcisi, per multa inhaerentes multis, nutu denique Dei nostræ perditionis miserentis, venit Emmanuel vnus, & se nobiscum effecit vnus, vt à multis exonerati, applicaremur ad vnum, amaremus vnum, fruere mur vno, persisteremus vnum, qui cum Patre & sancto spiritu viuut & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuaserint magis quam cetera animalia coram Alex. 6.

Dominica 1. xl. anno salutis, 1502. habita.

DVCTVS EST Iesus in desertum à spiritu vt tentaretur à diabolo. Propositum hodie singulare duellum, S. ac. B. P. admirandum vniuersæ creaturæ spectaculum exhibet. Vnigenitus nanque omnipotentis Dei idemque Deus omnipotens trabea nostræ mortalitatis indutus non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati progrediens, alter pugillum mediam veluti in arenam, & totius orbis theatrum profiliit, còtra principem tenebrarum pugnaturus. Quis non miretur? quis non stupeat? quis non omnibus propè sensibus deficiat? Magnitudo rei & scaturientium multitudo mysteriorum, rationis virtute omnem circumfundit. Cum autem cuncta mens non valeat humana còprehendere, & quæ percipere datum est, enumerare singula orationis modus non libenter finat, ad vnum illud oculos inieci meos non aliorum potissimum, sed quòd exilibus ingeniis (quale meum fateor) & tractatu facilius, & ad nostram maximè respiciat naturam. Cum enim intueor Saluatori nostro, eidemq; Deo optimo, creaturam suam, quam bonam sanctamq; condiderat, obuiam fieri, culpam suadere, & nequitia suæ venenum ad fontem vsq; bonitatis extendere tentare, id modo versatur in animo Deus omnipotens maximus autor omnium, eorundemq; & singula bona, & cuncta valde sunt bona, vnde igitur malum rebus adiunctum est? quis malum mudo inferuit? Operæ pretium itaq; esse arbitror, quã breuissimè discutere prius vnde malum in vniuerso sit, deinde quã ob causam hominum genus præ cæteris plus mali occupauit. Veruntamen nostro vt aspiret instituto, Mariam summam boni parentem ad eamus. Ave Maria.

MALI ORIGINEM inuestigare tentantibus ille quam primum occurrit quæstionis nodus, Malum an ab alio productum an verò ex seipso subortum sit. Si ab alio, à bono igitur, aliud nempe à malo, non nisi bonum est. Quo autè pacto à bono malum manare potest, cum pugnent inter se, nec solum contraria, sed contrariorum quoq; causæ sint? Si ex semetipso malum est, Manichæi redit error, nec vnus vniuersi est princeps (vt Stoici & Peripatetici rationibus affirmant) sed duo rerum prima principia, alterum quidem bonorum, alterum verò malorum (vt Pythagorici finxisse visi sunt) confiteri necessarium esset. Implicitè autè huius difficultatis nexum, qui sibi absolui explicariq; desiderat, eorum quæ sunt, geminam aduertat esse naturam. Altera quidem ad proprium bonum ita disponitur, vt tamen ab eius còsecutione deficere possit: qualia sunt ea omnia, quæ in hoc ultimo orbe frequenti & alterna generatione atque corruptione variantur. Altera verò (ad quorum numerum cælestia pertinent corpora) infallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem hæc rerum disparitas ex ea, quæ præcedit diuersitate mutabilitatis atq; constantiæ. Illud quippe rerum genus, cui opportuna quæque principia ad vltimum suæ naturæ adipiscendum mutabilia sunt, fraudari profecto suo bono potest. Cui autem vel obtenti vel obtinendi necessaria omnia præsto certòq; affunt, hoc à suo desiderio decidere (etiam si fingere liceat) impossibile esse videtur. Plantæ etenim & semina idcirco ab intento germine inueniuntur quidem defecisse, & per impedimenta obuiatã naturalis eorum profectus interceptus est. Sol verò ab instituto nunquam diuertit ob eam causam, & inuariabili ordine natus est moueri. Oritur & hæc diuersitas ex priore differentia secundum potentiam, & eam, quam Græci endeletiam, nos verò actum atque perfectionem appellamus: variabilitas quippe connexionis cuiusque ex potètia surgit, inflexibilitas verò ex illa rei consummatione firmatur: quæ potentiam omnem ad quoduis repugnans procul abegit. Nunquam enim obirent animalia: si tanta esset perfectio vitæ: quæ omnem moriendi poten-

tiam excluderet. Sunt tamen non pari ratione tantæ inæqualitatis prima principia actus & potentia. Ille enim primam sedem tanta sibi autoritate vendicant, vt antecedens omne secundum quodcunque genus abiiciat. Hæc autem & prius se fundamentum consequi non recusat: possibilitatis namq; cuiusq; radix censetur ex nihilo esse (vt nostri) vel non ex se esse (vt Philo sophi tradit) cum potentia inalter est defectus. Quem ex non ex se esse pullulare ab aere proferamus exemplum, quæ ad modum enim aeris, quia non ex se lucet, quicquid luminis habet, alio vtq; illustrante habet: quocumque verò fulgoris gradus illi defuerit, ex hoc ipso prouenit, quòd nullum ex se ipso aspirat lumen. Haud aliter creatura quælibet: quia non ex se existit quicquid perfectionis possidet, alio largiente quocumq; sortitur: defectus autè omnis, qui affuerit, propterea aduenit, quòd nihil ex se est. Quamuis autè cuiuslibet possibilitatis ipsum nihilum radix sit: non omnia tamen, quæ in nihilum reuertentur, nisi illa manus omnipotentis tueretur, huiusmodi habent potentias: sed sua cuiq; pro naturæ atque proprii finis ratione accommodata est. Quocirca licet ea, quæ suapte natura ad singulare aliquod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dum alia id boni tanto tibi fœdere copularunt, vt nullus sit relictus contrariò aditus, alia verò ab illo nihilo vnde veniunt, tam parum discesserunt, quòd non modo ad destinatum finem tendere: sed in contrarium possunt inter ea remeare, quæcumq; tamen ad vniuersale bonum capescendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno eodemque interuallo ex nihilo proficiscuntur: quòd quidem eorum nullum ad finem proprium necessario pertingit, sed omnia ingenito possunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam partem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis namque cum proprium sit, vniuersum bonum esse, ipsamque met sibi legem existeret, & habere denique rationem eandem, quam & voluntatem, reliqua natura quæ intellectus rationis est particeps, libertate donari haud alia valuit, quam quæ ex nihilo potuit exire: hæc autem cum particulare quoddam bonum affequitur, & alterius legi, cui vniuersum bonum est, naturale subiicitur, & voluntatem ex se defectricem afficit. Eiusdem enim rationis est, esse creaturam liberam absque potentia diuertendi ab eo, ad quòd destinata est, vniuersum bonum, & creaturam vniuersum bonum esse: quòd profectò non solum non fieri, sed ne cogitari potest. Qui enim tanta quidè viget libertate, vt à bono discedere nequeat (cui bonum omne voluntas possit appetere) tota bonitatis naturam, eandemq; immobilè in semetipso habeat necesse est, nam aliter pro ea parte, quam minus habet, aut mutabilis est, posset plane decidere. Quam obrem Areopagita Dionysius, malum particulari bono comitem alligauit indiuiduum. Quum igitur malum ex naturali boni defectus, ex mutabilitate, mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum suboritur ex nihilo: consequens est, vt quæcumque mala sunt, idcirco sint, quoniam illa, quæ malis subiiciuntur, ex nihilo veniunt. Et cum potèstati non subiaceat diuinæ, vt creatura sint, & non ex nihilo, inuitabile est, quin malum sit, si tamen subsistere mundus debet. Verum inter malum naturæ atque moris tantum interest, vt illud quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percurrentibus itaque vnde malum, ex se an ab alio, iam liquet malum quidem posse quatenus in malum tendit, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab agere autoreq; aliquo, siue volente, siue nolente, aut per se, aut per accidens prouenire. Quæ admodum non frige scere, ignem inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ ignem efficiat non frigidum. Malum verò ipsum a bono nascitur, sed per accidens: dum quædam bona appetuntur, quibus mala implicita sunt aliorum. Nullus enim operatur aspiciens ad malum, sed ad bonum ipsum, aut saltem apparens bonum agentis omnis studium contendit. Nemo profectò lacelsitus tanto vnquam furore vicionem expetit, vt alterius malum primaria optione eligeret: sed dum bonis quibusq; nostris (vtilia, delectabilia, honesta sunt) acquirèdis tuè diq; operam damus aduersa quæque declinanda, refellenda, destruendaq; occurrunt. Hæc est origo atque via, qua malum mundo obrepere cœpit, extremitateque eius partes ambas iam penetrat, iustrat, occupat. Sed de mali origine hæctenus.

DEINCEPS vt promissimus, quare tanta mali inundatio homines præ cæteris inuaserit, paucioribus absoluamus. Singularis humanæ naturæ miseria atq; calamitas San. pater flenda potius quàm disputanda esset. Cælum enim & terras & mixta quæq; còspiciens, intueor rerum omnium species ad proprios certatim fines còtendere, intentis bonis potiri, vel in nullis, aut certè in paucis singularibus desiderium falli, & impedimentum perpeti. Humanum autè genus omne, terra vorago vitiorum (quæ verè mala sunt) sic còplexa est atq; absorbit, vt Rara avis in terris & nigro simillima cygno. Vir bonus & sapiens, qualem vix reperit vllum Milibus è cunctis hominum consultus Apollo. Cur solum humanum genus Deus optimè tot ac tantis malis respiciat, aut certè inuolui passus es? Nunquid omnia certo sine gubernas, hominumq; solos despicias actus? nunquid totius humani operis abiectissima pars homines sumus? Hæccine est imago tua Domine? Vbinam illud prophetae tui de tua erga nos misericordia admirantis: & tantum homines

Origo mali.

Cur homines magis quam cetera animalia plura inuaserint

325

feceris, quòd eorum pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuerfas, quin & pecora campi? Si ceteris animantibus præstamus, quanta obsecro, & qualis excellentia hæc, si communem nobis, & illis optimi appetitionem congenerati, & illa ferè omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt.

¶ Bifariam aliquid accidere rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accommodam quippiam sit ad boni aliquid, & rursus ex materiæ necessitate, quæ conitat veluti ex purpura, tineæ, & ex ferramentis quibusq; corrodens emergit rubigo. Quapropter sicut faber seram facturum, duram ferri eligit materiã, & ad secandum idoneam, quòd autem rubiginem contrahat, tantum abest, vt optet, vt quo ad possit, studeat propulsare, haud aliter plasmaturus Deus hominem, quoniam animæ actiones instrumento indigebant pro tangendi sensu nobilissimo (ob idq; molles carnes, bene aptos mente, docilesque videmus) oportuit tale effingere corpus, quod earum qualitatum, quæ tactu percipiuntur, medium temperamentum haberet. Compositum proinde oportuit fieri hominem ex intellectuali & sensitiua natura, & spiritu & carne, ex rationali appetitu atq; sensibili. Electa nimirum sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilibus certa quadã ratione frueremur. Nunc autem cum simul atq; editi in lucem & suscepti sumus, sensibilibus assuescimus bonis, cum vtilibus, tum delectabilibus, atq; itaq; hæc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iuncta frequenti vsu adeo familiaria sunt, & tam vehementer nos impellunt, vt & insignem mentis nobilitatem obnubilent, & putemus nos sensitiua natura primò constare, confectamur propterea blandientem libidinem, nullum habentem modum nullumq; finem, & toto impetu paulatim ferimur, imò rapimur in istas sensuum oblectationes. Delecta hæc non sunt, vt in homine essent, sed ex connexionem partium pullularunt, hinc siquidem caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem, hinc Apostolus queritur, Video etiam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuam me in lege peccati. & rursus, Non quod volo bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Hinc manifesta carnis opera fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitie, æmulationes, contentiones, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones, & id genus multa, quibus non sat est animum inficere, nisi etiam corporis mala tot tantaq; secum ferat, vt in nobis ipsis experiamur nullam ferè hominibus ægritudinem accidere, quæ ex animi huiusmodi perturbationibus originem nõ traxerit, ob eamq; causam ceteris animalibus, crebrioribus & grauioribus molestiis, infirmitatibus, morbis & ærumnis infestatur, & quatitur genus hominum. In sola igitur nostra natura, mirum non est si tanta vtriusq; mali rubigo residet, quando sola ex sensu & intellectu constat, & eo vinculo, vt sensus, & quæ illius sunt manifesta, facilia domesticæque nobiscum coalescant, intellectus autem & eius bona obscura, ardua, alienaq; appareant. Accedit ad hæc, quòd, sicut à sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster diabolus circum quaritans quem deoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus suadere, & si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere, vel inficere nõ desinit. An sunt nobis fortasse longius aut ignota exempla petenda? audacissimam enim bestiam illam & infensam Dominum Iesum paulò antè audiuius, quàm importunissimè aggressam. Et primò quidem esurientem ad ea quæ carnis erant, sola tamen externa suasionem inuitauit, non enim decebat immaculatum agnum, qui venerat tollere peccata mundi, interna carnis pugna tentari, cum (vt diuus ait Augu.) nonnullum peccatum sit, cum caro concupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimonia ad egregiam popularis famæ extensionem prouocans, si illæsus per aëra descenderet, quæ mundi sunt subministravit. Demum ratus, quòd si peccare licet, regnandi gratia maxime licet, omnia regna terrarum pollicitus est. Et sic dum res gesta geminos hostes (intimos scilicet & externos) habere nos admonet, causam simul affert quare rempublicam humanam malis crebrescentibus labefactam singulariter videmus. ¶ Nec propterea virtutis nomen tanquam impossibile pauendum nobis est, & via desperanda salutis, bonorum enim officiorum omnium semina à natura nobis indita sunt, & aduersantia quæque valeamus pro nostro integro arbitrio superare. Adice quòd intus & extra ad vtriusq; generis inimicos supplantandos, magna & munitissima præsidia posuit Cõditor omnipotens & gloriosus victor noster. Exteriora quidem arma illamet, quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit, sacrorum nempe librorum doctrinam, nulla siquidem ratione alia quàm sola Scripturæ autoritate certamen totum ad victoriam vsq; perduxit, compertum suo experimento id esse monens, vt quicquid credendum, agendum, omittendumq; occurrit, hoc sacri eloquij lance libratum esse censeamus. Interius verò auxilium tribuit, quandoquidem antequam duceretur à Spiritu sancto, vt tentaretur à diabolo, aquarum fluenta benedictione proprii Baptismatis consecrauit, & deinceps cum primùm in nouam creaturam sacro fonte regeneramur, suæ gratiæ & charitatis aliarumq; omnium virtutum muneribus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facillè possimus obrumpere, retorquere & extinguere. Mini-

nam nanque charitatem diuus Tho. edocet ad omnium generum exquisita tentata sufficere. Quis nos, inquit Apostolus, separabit à charitate Christi? tribulatio, an angustia, an gladius, an fames? certus sum, quòd neq; mors, neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; creatura alta poterit nos separare à charitate, quæ est in Christo Iesu, qui cum Patre & Spiritu sancto viuunt & regnat in secula. Amen.

O R A T I O I I I I .

De immortalitate animorum coram Iulio 2. pontifice maximo.

Dominica prima aduentus anno Salu. 1503. habita.

10 **R** O P E E S T R E G N V M Dei, Lucæ 21. Postquam rerum humanarum atque earum, quæ intra nos sunt, diuinarum culmine, posita est beatitudo tua, sanctissimè Pater, agnosco hoc orandi munus eadem spectante fœlicitate mihi sorte obtigisse. Ea propter omnes aut expectare catalogum quendam laudum tuarum à me recensitum iri, aut inuidere arbitror mihi. fortunam meam. Magnorum enim oratorum animi excelsa virtutum tuarum fastigia commendare gestientes optassent vehementius hunc sibi locum dari, quòd tam in latum campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehendam, vt ingentes quoque gratias piis eorum affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul valde sententia meum consilium distrahit, spectans enim ad magnanimitatem tuam, quam præclara facinora luculentius ostendunt, quàm ve mortales omnes pleno ore congratulantes prædicant, auram istam popularem ventosamque orationem, quam animi magnitudo vti ca tera quæque caduca atq; fluxa spernit, omittendam censui. Verùm maximam de immortalitate animorum difficultatem, & eam penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogancia licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad 20 primum siquidem mortalium principem, pastor emque animarum, prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verùm quòd tam arduum negotium dignius tractemus, diuæ Mariæ numen imploremus. Aue Maria, & cætera.

30 **P** R I N C I P I O veluti basim quandam atq; totius orationis fundamentum id si miter ab omnibus teneri velim, ad cognitionem latentium substantiarum, occultarumq; rerum, propriis earum effectibus deducentibus, nos rite sanèq; peruenit. Effecta nanq; si tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquitur locus, cum (vt inuisibilia mittamus) de corporibus caelestibus, de Sole, de Luna, deq; reliquis astris, sublatis officiorum suorum actionibus quis vel tenuem cõiecturam caperet? Quis ignem leuem, terram grauem, illum calidum, hanc frigidam dignosceret, si ascensus atq; descensus, si calefactio frigidatione nunquam fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parens, Aristot. exorsus, Si animus inquit, aliquam habet operationem propriam, fieri poterit eundem à corpore quoq; separatim nihilominus manere atq; viuere, si nullam sibi vendicat, sed omnem (vt ita dixerim) suppellestem habet cum corpore communem, cum ipso quoq; corpore intereat opus est. Hoc itaque iacto fundamento, subtilius est inquirendum, an animus per se solum 40 agat quicquam. Et quoniam si quippiam solus perficit, id præcipue est contemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit, an verò animi simul atq; corporis? Vt autem quod quærimus, clarius, facilius, tutiusque inuestigemus, rebus omnibus distributa pariter & accommodata officia legere atq; accuratius distinguere operepretium duxi. Quatuor esse actionum genera philosophi tradidere, quarum duæ extremae sunt, reliquæ autem mediae. Et illarum quidem vnum genus est, quod in solo corpore materiæque versatur, quales sunt affectiones, quæ à calido frigidòque, humido, sicco, duro, leni, atque his similibus proficiscuntur. 50 Alterum verò est, quod à rerum sensibilibus mole eleuatum, ad spiritualium naturam solummodo refertur. Nostram autem intellectiõnem ad neutrum horum generum pertinere facillè constat, nec enim cum intelligimus, affectus (quos modò dicebam) patimur corporales, quin potius si intenta mentis acies nimis fuerit, quanquam extrinsecus illa nobis admoveantur non sentimus. Neque rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus non immisceamur: oportet enim intelligetem phantasmata speculari. Inter mediorum verò generum alterum, quod mali est propinquius (in quo & actiones sensuum cõtinentur) ab eiusmodi affectionibus liberum est, sed corporeo organo expletur, audientes nẽpe vel videtes, & si nõ frigemus aut æstua- 60 mus, quibusdã tamẽ corporeis intercedetibus portionibus, sonos, colores, odores, cæteraque sensata percipimus. Reliquum autem spiritualibus actionibus affine, nõ solum ab elementaribus qualitibus, sed à corporeo quoque instrumento sese eleuat, obiectis tamen non corporibus, sed corporum imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellant) naturali quadam necessitudine deuinctum est. In hoc profectò actionum genere nostram intellectiõnem locari quisquis veri iudicis naturam nouit, nequaquam ambigit, experimur nanque 80 nosmetipsos intelligere discernereque non genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturam. Decernere autem rectè non contingit aliter, quàm si is qui arbitratur, omni vacet affectu. Probant

Probant hoc quotidiana cōtrouersia: quibus sedandis iudicem ad neutram partem propensum exquirimus atq; laudamus. Probāt interni mores, affectus passionēsq; quibus manifestū sit, neminē e nisi hora sapere, sed qualis, vni quisque inuenitur, talis ei finis videtur. Probant naturæ experimēta: vt em̄ verē discernamus quid amarū, quid vē dulce sit, nullo affectū sapore guttum seruare oportet: agro nāque ideo cuncta vidētur amariora, quoniā cholericā amaritudo sensoriū infecit. Nec dissimile reliquis sensib⁹ accidit. vna siquidem omnis iudicij cōmunis est ratio, vt sit qui iudicat, à rebus iudicandis alienus: nam si illarū aliqua inhæserit, aut totum sibi iudicium inflectit, aut falsam facit aliarum afferre censuram. Quocirca quoniam vniuersa ac singula quæ materiæ cōcreta sunt intellectu nos discernere, atq; hæc ipsa spiritualibus distinguere experimento comprobamus, necesse est vt noster hic animus vniuersæ naturæ corporeæ natus arbiter, ab omni sit corpore alienus. Vnde preclarē Anaxagoras atq; Ari. intellectū oportere esse immixtū dixere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim vt libero expeditoque imperio cuncta disponat: hic autem vt recto sanōq; iudicio omnia deceat. Nec audiēdi sunt nobis, qui acriori se ingenio præditos existimātes, organū quidē (hoc est quandā corporis portionē) mēti non assignāt: ab vniuerso tamen hominis corpore eadē adiūgi ratione, quam attulimus, aiunt nō satis probatū iri. Tam irrationalis est istorū cauillatio, vt nisi velim eos nosse eam me scire, atque à sentētia ea dimotum, referendā putassem minimē. Dicant obsecro isti, si intellectum ab omni parte corporis oportet esse liberum, vt omne possit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori mensus, vniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue enim pars siue totum, modo corpus aut corporeum aliquid sit, cui intellectiuam vim quispiam affixerit ad certam trahit, flectit definitque cognoscēdorum corporum speciem: quæ nō solum amplissimam illam de omni mole corporea cognitionē prohibet, impedit atq; obstruit, verū intellectum quoq; ipsū consensu miscet, solaque vocabuli differentia alterū fecernit ab altero. Quod si absōnūvalde est (quādoquidē nihil distaremus ab animantibus) oportet, vt intellectus exercitium solius animi esse fateamur, & non animi corporisq; cōmune commodum sentire. Quæcumque autem species operationum quippiam, sola efficit, retinet ac suffert, sustinentis alicuius adminiculo non eget. Alteri nanque si inniteretur, eoque submoto labesceret, nequaquam sola eam actionem contineret: sed communem magis reciperet cum eo, sine quo subsistere non posset. Quod si alieno fulcimēto diuinæ huic formæ opus non sit, sua tantum virtute subsistere quis dubitabit? Alterum enim ex duobus fateri oportet: aut illam per seipsam stare, aut hæzere, & si quidem per se cōstat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autem subuenitur, quomodo contemplationem suam in suo tantum sinu completi, fouere, gerereque valet? Si species itaque omnis, quæ propriam sibi vel vnā vendicat operationem, communi philosophorum sententia constans atque perennis est, inficiari profectō nemo poterit, quin nostra mens (quam dum contemplamur, per se solam agere comprobauimus) per se quoque solam esse manereque possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hætenus à propria actione probauimus.

Appetitio à naturali desiderio.
DE INCEPS Eiusdem sempiternitatē à naturali eius desiderio monstrandam curabo. Si cuiquam P. B. à natura inditum est, vt semper esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potissimum ratione sunt arbitrati, q̄ naturæ appetitus inanis esse non potest, quare si noster animus suapte natura sempiternam cupit vitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quod autem ita sit à natura institutus vt optet se semper fore, manifestum sic fiet, Appetitionum duo sunt genera, alterum rebus omnibus commune, quo vnumquodque ad accommodum iuuans profaturūque fertur. Alterum eorum, quæ cognitione polent proprium quo metuunt cupiuntque, dolent gaudētque, & mille alijs variantur affectibus. Vtrunque tamen protuendo esse contendit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet. Quemadmodum autem communis ille appetitus, non vno tantum inuenitur modo in his, quæ certis finiuntur atatibus, & in his quæ nunquam desinant (quandoquidem quæ senescunt, effundere desiderium in omne tempus non audent, quorum aut vigor temporis diurnitate non lentescit, perseverare semper eadem magnopere concupiscunt) haud secus appetitus alter, quem cognoscētium diximus esse proprium, diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouentur, atque his, quæ intellectu præstant. Illa enim quoniam solum quod adest, aut imminet, apprehendunt, in longum appetitiones non suspendūt hæc autem, quæ vniuersa varietatum, mutationum, temporūque volumina contemplatione pariter & prouidentia excellent, reliquum est, vt parem vim appetendi sortita non hoc tantum aut illo tempore, sed in æuum deducere vitam cupiant. At si ambiguum, subobscurum, aut leue testimonium hoc habetur, & obiicitur, nosmetipsos intellectu quidem præditos non dubitamus, semper tamen viuere, aut natura appetimus minimē, aut morientes fallimus. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, constantissimas vniuersalis naturæ leges intendite, sanctiones spectate duas. Alteram,

quæ æqualia pariter congenerantur omnibus, durandi desiderium & permanendi robur, ita vt quandiu quodque duraturum est, tandiu esse desideret, & quanto tempore expectat exire, tantisper permanurum sit. Altera, quæ appetitus omnis, quo vnā quodque esse perseverareq; subinde concupiscit, aut ad quandam temporis mensuram clauditur, aut vltra quamcunq; temporis longitudinem se extendit, comparata sunt hæc in his, quæ de celo natura scripsit interpret. His autem iunctum si fuerit, quod intellectuālis spiritus desiderium tendat ad esse, non hæc aut illa atate conclusum, sed ab omni tempore eleuatum (quoniam intellectu apprehensum solum modo cupit bonum, quod ab omnium temporum differentiis, quia vniuersale est, constat esse, absolutum) consequens est vt is, quo intelligimus & sapimus, animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuendi desiderium cum pari robore, eadere quippe quia non potest, quin aut certo tempore, aut semper esse desideret, cum definito non subsit tempore, reliquum est, vt ad sempiternam se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus propria appetitione (quæ praua falsaq; esse nequit) testatur. clamat, demonstrat, ipsius quippe animi propria est cupido hæc, veluti ipsius cupidinis parens intellectuā cognitiō, nos autem semper viuere nequaquam optamus, nisi quemadmodum volare interdum cupimus. Sed quid diutius quæ domi sunt versamus? nonne & quæ cetera a nobis sunt, caelestem hunc vigorem, & diuinum nostrum profitentur animum? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigestamque molem, res omnes eo ordine propagatas, eo fœdere dispositas atq; connexas esse perspiciamus, vt ab imis ad superiora conscendentibus perfectionum incremēta sensim appareant iucrescere, & quæ coniuncta sunt, alterum alteri paulum admodum præstare. Conspurgunt siquidem veluti depressi quidam gradus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proximè sunt, nullo distant intervallo: atque idcirco ad eō similes cognatasque habent habitudines, naturas, actiones, atque figuras, quæ sibi mutuo contigæ sunt, vt non facile plerūque sit illas distinguere. Peragratis autem vniuersis corporum, plantarum, animarūque naturis, ad hominem cum venitur, idem grauis ascensus, quo sensim pedetentim que procedebatur, nequaquam seruiatur: sed sursum repente natura trahitur, & ad alteram, eamque remotissimam contignationem eleuatur. Maiori nanque intervallo homo à suprema animantium specie quam summum animal ab infimo non modo viuentium, sed abiectissimorum quoque corporum genere distat. Ne autem hoc absque ratione dicere videamur, citentur nostra, alienaque genera conditiones actionesque. Genera in primis, quandoquidem cetera omnia, ex materiæ transmutatione proficiuntur, nostra autem mens de foris venit. Conditiones deinde: illa enim tenui sapellectile contenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulatque eduntur in lucem, accipiunt. Indumentorum vice cortices, testas, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: pro armis autem cornua, vngues, dentes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces, venena. Homo autem pro vniuersis his, & aliis quam plurimis & variis & magnificis studiosas facilesque solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus aliis, definitus est agendi modus: homo autem tot tamque dissimilibus vitur viis, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vilo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat: hominem verò tam sensu quam ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis accessurum sit delectant. Alia, de prole cibōque sollicita pugnant: homo autem famam extendere factis audis, nomen & gloriam soboli, saluti, vitæque anteponit. Alia postremò a consono illis bono rarò deficiunt: homo autem (proh dolor) suum verè bonum sapissimè amittit. Vnde igitur tanta distantia inter hominem ceteraque naturas? vnde solita pedetentim scandere, tantus repente naturæ saltus? vnde quæ confluuerat per similia in similia duci, in tam disparia statim eleuata conspicitur? Nullam profectō causam aliam reddidisse sat erit, nisi animum è summo rerum fastigio venisse dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert, supremis infima iungit, caduca immortalibus inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit: sic nempe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis, spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortalis & corruptibili hominē cōstare nō dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agim⁹) facultas certi aliqd cōperire potest, & veritatis quippiā de seipso perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si rōne inuestigata & ad sensuū vsq; explorationē deducta humana sententiæ quietem tribuunt, ineruditi, indocilis, tardi, hebetis, stupidique est immortalitatem animorū in problema reuocare neutrum. O quam sibi melius consulerent isti qui se rerum occultarum scrutatores profitentes, quæ natura in sole exposuit, offundunt atque obtegunt, si suam cecitatem silentio opprimerent: meliores nanque haberentur philosophi, dum tacerent, quam imperitiores, dum tam ineptè garriunt.

80 Sed quid nobis cum re temeraria animū, P. B. fortitè sumus mundum, purum, splendidum, diuinum thesaurum profectō pretiosissimum in vasis istis fictilibus reconditum? Mundum inquam accep

accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis vinculis est adlictus, neque vt luteum viuificando corpus eiusdem sordes contrahat, sed vt naturæ foedere vitam intuat, cupiditates, libidines, reliquæque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par est, disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & se totum dedat. Accepimus præterea parum pariter & splendidam, vt quia illustriam spirituum vltimus, fulgorem micantissimæ lucis cum aliis non suffert, obambratum materiæ tenebris lumen vel oculo nocturæ similis inspiceret intelligibilia colligeret, atque vniuersa natura alicui seipsum omnia faceret. Accepimus denique diuinum, vt summum bonum intelligeret, intelligendo amaret, amando possideret, possidendo frueretur. Seruemus igitur obsecro, seruemus depositum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluat. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo felici immortalitate, atque immortalis felicitate tandem perfruamur. Dixi.

O R A T I O V.

De modo, quo anima patitur ab igne corporeo, & de corporum cruciatu coram Iulio I. Dominica prima Aduentus, anno 1504. habita.

R E S C E N T I B V S Hominibus præ timore & expectatione eorum, quæ superuenient vniuerso orbi. Luca 21. Si humanæ mentis imbecillitatem & abyssum caliginis, quas in se rerum varietas recondit, animo reuoluerimus, B.P. nihil ferè est, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus.

Non enim ea solum, quæ procul à nobis natura reposuit, sed illa quoque quæ in promptu habemus, quæ ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sunt. Hoc qui aduertit & sapit, sic difficillima quæque cunctabando ingenio itiloque attingit, vt præclare secum actum putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterraneis igitur pœnis reprobatorum, dæmonum hominumque siue animas, siue corpora postremo cruciaturis, dictarum hodie in eo animo quæso, audite, vt cum rationi maximè consentanea patefecero, malitis vtcunq; concipere, quæ vel sensu vel certa demonstratione callere. Quod si vires siue corporis siue animæ huic pronuntiationi succubent, aut impares erunt, date precor veniã valetudinario. Dixit itaque Mariæ tribunal solita prece veneremur. Ave Maria.

X C E L L E N T I S S I M V M Illud genus rerum quæ solo spiritu constant, & intellectu vigent, an pœnas aliquas subire dignum sit, quæve pœnarum genere affligi possit, diuersos autores varias legimus attulisse sententias. Quorum opiniones recensere & à fide aut veritate discrepantes sine interuallo refelle-

re ea ratione constitui, vt purgatis erroribus, credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi philosophorum intellectualis naturæ præstantiam metientes, ab vniuerso pœnarum genere tam humanas animas, quàm angelicas omnes substantias liberarunt, ea potissimum ratione persuasi, quod malum omne citra orbem lunæ (infra quem duntaxat potest aliquid præter intentionem obuiare) conclusum est, neutramque proinde illarum naturarum potest inuoluere, quæ à corporibus vniuersis sunt segregatæ. Horum error facile deprehenditur si recti operis ratio, si creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectum quippe opus, & opus est & rectum, quare à duobus necesse est proficiatur principiis, quorum altero opus, altero rectum sit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidem voluntas, quæ simul voluntas & lex est, errare potest minimè, quæ verò voluntas tantum est, non lex, nec legi immobiliter hærens, à rectitudine declinare suapte natura valet. Cum autem liberi arbitrii vniuersa lex, perfectam omnis boni rationem in se claudat (quandoquidem ad omnia liberi arbitrii appetitio extenditur) & nec fieri nec cogitari valet, vt creatæ voluntas omne bonum sit, aut congenita natura possideat, consequens est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatem sint flexibilem ad bonum & malum sortita. Potest igitur in separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpæ inesse, & quoniam iussisti Domine, & sic est, vt omnis inordinatus animus sibi ipsi sit pœna, oportet malum quoque pœnæ eis inesse. Ex propria igitur officina confutatis philosophis, aliis pœnis affici posse autamant angelos, verum omnè eorum ærumnã in mœrore amissæ felicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt enim peccantes duo mala faciunt (dum Deum respuunt, fontem aquæ viuæ, & cisternas propriarum affectionum sibi fodiunt dissipatas) par est vt duplici etiam in pœna dolore conterantur, & damno contemptæ felicitatis & supplicio inuoluentis calamitatis. Alij animarum supplicia asseuerantes, fixerunt nasci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus, quas aspicientes, perinde aiunt pauore concuti ac dormientes, aut phreneticos, quos inania vel insomnia terrent, vel phantasmata alligant, tribuunt siquidem separatis animis organum quoddam cælestis naturæ, quo terrificas formas concipiant ad se cruciandas. Fabula quippe hæc est quasi re-

ditum animis ad compares stellas pollicita. Et quanquam tam inepte composita sit, vt digna non habeatur, quam vel philosophia nedum diuina sapientia coarguat, dedit tamen quibusdam ex nouitatibus occasionem, etsi non itulius cogitandi, à veritate tamen nihilo errandi minus. Quantum enim paduit peritos viros has ineptias lectari, tantum de nouo suo commento gloriati sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilibus corporum figuris mentes torqueri. Verum hoc Philosophorum Theologorumque schola confutat, eo quod intelligere omne per seipsum delectabile est. Argutos autem

10 eorum intellectus decipi, vt tristitia putent quæ verè non sunt tristitia, aperta fictio est. Nonnulli denique eorum eo igne cremari mentes attruere conantur, verum ne puerilis sententia videretur, nescio quem habitum illas induerunt, quo fieret, vt ignis vltionem perferrent. Voluntariè profecto sunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque autoritate conitantiã.

¶ At qui in philosophiæ gymnasio, sacrarumque literarum ornatissimo domicilio verlati sunt, duo pœnarum genera spiritibus infligenda docuerunt, alterum iacturæ summæ beatitudinis, alterum detractionis teterrimo ignis carceri. Et quoniam damnum in aperto est, de

20 igneo ergastulo libet parumper differere. Detrusum iri dicimus abiectionissimo loco non modò illustres dæmonum animarumque substantias, sed insignes quasque earum vires, intellectum, liberum arbitrium, ætiamque potestatem. Coercuntur autem vinculis, catenisque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpeditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto foedere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare non possit, & tamen illum spiritum esse, hoc autem corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantum refert, quod noster animus hoc, in quo tenetur, corpus, viuificat,

30 illi vero spiritus, quibus alligantur corporibus, vitam minime præbent. Perispicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum ordinemque, quo corpori spiritus iungitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu potest definiri. Definitum autem etiam nolentem detineri naturæ vigore noster animus testatur. Quod si tanta est naturæ vis, vt iunctum corpori spiritum manere cogat, quantò magis omnipotens conditoris naturæ autoritas addictum loco spiritum detinere etiam inuitum potest? Definitus igitur non natura, sed vi detentus in loco spiritus, naturalem libertatem ac dignitatem, qua nulli subiicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præeminet præsidetque infelicissimus perdidit, & se perdidisse miserrimè mœret, atque mœrendo ineffabiliter cruciatur. Afflictor intellectus, quando suæ captiuationis ærumnam non recogitare subinde non potest. Cumque simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnium, quæ leuamen afferre possent, consideratione prohibetur. Et quanquam meditatio pœnæ pœna non sit, cum liber quis meditatur solum nihil aduersi sentiens aut metuens, attamen vbi præsens est doloris obiectum, vbi suam vim exercet in meditantem, vbi denique meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius

40 animum quàm eiusmodi consideratio afficere potest. Afflictor voluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre compellitur, quod dedignatur, respuit, abhorret, quàm maximè odit Dei iustitiam, cui præcipue inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria & ea abiectionissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflictor denique actiue potentia, siquidem diro igni addicta nulla aut certè modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius est, quò tanta eis vis inest, vt commouere nutu singula possent. Accidit ad hæc quòd iugis perennisque est eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuere, aut mollire

50 aduentans conditio, sed semper vt ab initio acerbissimè mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuione mederi, meditationi vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuendas certissimè sciunt, imò inuiti ad mœroris culmen clara luce vident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attigerimus.

D E I N C E P S de corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos corporibus infellum ex nostris quidam imprudenter negarunt. scripturas autem sacras, quæ illius meminerunt, metaphoricè asserunt interpretandas, non minus quàm cum tineam, vermem, fletumque ad terrendos flagitiosos minantur, quemadmodum econtra cibum, potumque, & humanas mille delicias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

¶ Quidam verò opinionem hanc tanquam absonam respuentes, in aliam vulgarem magis quàm sapientem inciderunt. Verum enim affirmantes ibi ignem fore, falsò tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore æfluare, citra consumptionem ardere, & nihil tandem à nostro, quo utimur, igne, in actione differre.

80 ¶ At hi, qui & vi rationis, & lumine cælesti perfusi secreta rerum diuinæque mysteria indagarunt, mediam viam sectati sunt. Aiunt namque corporeum verumque illic ignem flagrare, citra corporis tamen calefa

Two persons...

calescentem: eius vim atque incendium irrepere in nervos, in medullas; sicut, fibras; illas arripere ac torquere, è quibus dolor nascitur. Corporeū quippe ignem credimus, tum quia corporalis poena nullo aptius modo, quam per corpus infligitur. Tum quia in exponendis sacris eloquiis ea est lex, ut quod propriè intelligi potest, ad metaphoricum sensum a literalis expositione minimè transferatur, nam secus nulla defuiri posset Scripturæ certa interpretatio. Cum autem in poenam reprobatorum paratum ignem Saluator noster fuerit comminatus, possimūque eum aptissimè sic accipere, tanquam perspicuè locutum, ut quid parabolicè dictum putamus, & nodum in serpo quarimus? Ignem Saluator noster comminatus est, verum ignem intelligere prohibet nihil, corporeū ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autem iri illic corpora, sed ignem illum spiritali pariter, & sensibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicam lectionem transeūte: reliqua omnis corporalis affectio atque alteratio ab illo utique dependens, detinet, & quemadmodum cælestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quædam supererit actio, qua lucet, illuminat, atque videtur (quam nostro vocabulo intentionalem appellamus) haud secus in cæteris quoque corporibus eas aptitudines atque affectiones assignandum est remansuras, quibus videri, tangi, audiri; possint. Duo enim hæc genera actionum corporibus inesse, neutrumque ab altero pendere, in his quæ de anima præclare scripsit Aristoteles didicimus. Quocirca ignis omnis geminam in corpora nunc exercet actionem. Alteram, qua calefaciendo urit, & id à cæli motu pendet. Alteram, qua speciem non calidam tactui imprimendo sentitur, quemadmodum annulus aureus figuram non auream cæcæ imprimit, & hæc ab altero actionis genere, quod paulò antè cælo inesse dicebamus, pendet. Proinde nunc utraq; actione & agit & offendit, quiescente autem cælo illa duntaxat vacabit, quæ à motu proficiscitur. Reliqua verò perpetua remanebit, hæc nimirum posterior in reprobatorum corpora exercebitur, scilicet, affliget. Nec est doloris huiusmodi ratio querenda alia, quam excellentia sensibilis sensus organo ad motum, habet enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia consistunt, unum aliquod sibi proprium ac peculiare, quod philosophi obiectum appellant ut visus colorem, auditus sonum, olfactus odorem, quocum tanta conciliatione atque necessariæ coniunctionis vinculo deiunctur, ut sine eo agere possit nihil, ut quandiu lux facultati & potentia aptè congruit, estque maximè accommodatum, iocundissimos fructus carpat naturalis amicitia. Vbi verò sensibile in immensum excedit, quasi dissoluta amicitia, quæ mutua quadam proportionem, certaque rationis temperamento posita erat, sensum ipsam protinus irritat, læcessit, vexat, torquet. Stridens enim sonus turbat auditum, visus aciem lux immensa retundit ac dissipat, & si rigentem manum præ algoris magnitudine, ad ignem vehementem propius admoueris, protinus intimum irrepit atque cruciat incendium, ut hominem propè conficere videatur. Vnde quæso tunc ille dolor? num ex calore nequaquam, tam enim nihil aut parum admodum caloris inhæsit, ut si altera manu attentes, plus frigere sentias, quam calefcere, immoderata itaque vis sensibilis, huiusce doloris relinquatur causa. Patimur igitur atque summo dolore sensibili cruciamur, cum vehementer calida absque eo, quod caleamus, tangendo sentimus, cum sensus suscipit excellentis sensibilis speciem sine materia. Talem fatemur esse apud inferos corporum cruciatum. Hoc tantum pacto credimus reprobatorum corpora ab igne pati, & tamen non calefieri, nec consumi. Nec quicquam obest id, quod rectè dici solet, sensuum passiones eos perficere, non offendere, sed eò educere, quo maximè euadere postremò valeant. Volebat sane auctoritas illa ostendere quantum hæc spirituales sensuum passiones ab his, quæ circa corpus fiunt, alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distantia, quod hæc semper imperfectionis aliquid secum vehunt: illas autem puras atque synceras contingit aduenire, quamuis non semper ab omni sese eximant admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis (ut dicebamus) maximè aduersantur atque officiant. Quocirca in promptu causa est, cur glorificato corpori dolorem excellentis sensibilis non infert. Dote nanque impassibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatus nulla deest causa apud inferos, subtracta vulgari hac visione, quam calètes experimur. Et ut summam rei vno verbo complectar, corporeum supplicium in hoc completur, quod malum & id corpori admotum passibili sensu percipitur. hæc vbi sunt, dolere opus est secundum sensitivæ animæ partem, quam affectivam dicimus. Ea propter tam ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cum sit corporei organi temperamento: dum passibilem reprobatorum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quam turbationem sensorie harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio omnis: sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit. Quare intemperatum immensumque sensibile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simul atque coniunctis alterum alteri officeret: neque vnige-

nia contrarietas foret, si in momento non consummaretur. Attestatur planè his, quæ diximus dissimilium poenarum alteratio: etenim quoniam alio pacto ab aquis niuium ad calorem niuium, rursumque ex hoc in illas sine dolore interitio aut mitigatione transibunt? Si enim æstum atque algorem corporaliter sentirent, non solas spirituales vexationes excipientes, sæpissimè dolore vacarent. Perennis autem atque continuus erit dolor: quoniam iuges ac viuaces aderunt causæ, & homo ipse sine morte passibilis erit alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum verè corporeum esse non ambigimus, si vnum atque eundem dæmonibus hominibusque reprobis paratum credimus, consequens est, ut utriusque corporeo addicti sint igni. Sed tanti refert, quod spiritus carceris afflictione: corpora autem sensibilis quoque intentionis effusione continuè, perpetuò, acerbissimèque torquebuntur, Arescentibus itaque hominibus præ timore: tam dira gehennæ manifestandæ vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit, si timor Domini initium fuerit sapientiæ, si ceu seta filum amorem honesti bonarum artium, optimorumque officiorum introduxerit. Non enim accepimus spiritum timoris in seruitute, sed spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba, pater. Sit Redemptoris nostri læua sub capite nostrarum actionum, ut dænum dextera amoris illius amplectetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuat & regnat gloriose in secula. Amen. Dixi.

ORATIO. VI.

De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulio secundo in secunda sessione concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij, 512.

VM ANIMADVERTAM, Iuli secunde pontifex maxime, reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ consuetudines actionesque singulas, esse singulis ecclesiasticæ partibus accomodatæ: generales verò synodos vniuersalem ecclesiam penitus respicere, eamque tanquam finem sibi proprium attendere: existimaui me facturum rem & utilem & omnibus gratam, si hodierno die primum de ecclesia ipsa, deinde de synodis huius temporis, illarumque differentia ac diuersitate dicerem. Sed cum his diebus ex hoc loco viri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cum laude perfuncti sunt) de his ferè rebus verba grauius sapienterque fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum quò meis viribus minus confido, Pater sancte, eò humiliter atque propensius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiam esse, & summissè oro, & suppliciter peto. Sed quoniam nihil est, quod homo de temeripso sine auxilio opæque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginem Dei matrem, primum conuertam orationem meam Aue maria. &c.

VM DILECTVS Christi discipulus & Euangelista, multa nobis ex prophetica illa mysticæque visione nuntiare instituit, de Deo, de agno, de Dei agnitione gloria, de que venturis præteritisque temporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianam reipublicam & ecclesiam contemplatus, in hunc modum ipse aut per ipsam potius sanctus Spiritus locutus est, Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendentem de cælo. Magna profectò & diuina, maximæque insuper atque omnem humanæ rationis terminum exuperantia Ioannes vidit, Vidi, inquit, ciuitatem, vidi sanctam, vidi Hierusalem, vidi illam nouam, ac de cælo descendentem. Quæ est ista ciuitas, quam Ioannes vidit? quæ est ista, quam magister discipulo, Christus Apost. Spiritus sanctus Euangelistæ ac vati figuris & allegoriis reuelauit? Certè ciuitas hæc Christianæ reipublicæ vrbs est: quæ non vallo aliquo terreno, non caduco murorum mœniumque ambitu cinctæ est, sed multitudine copiarumque innumerabili clausa est ac permunita. Quamuis enim huius mundanæ sapientiæ antistites, certo quodam & præscripto ciuium numero ciuitates constitui oportere arbitrati sint, nimiamque & nimis latè diffusam multitudinem summouerint, neque inter centies centena milia (ut ipsi aiunt) commercium fieri posse vllum existimauerint. solum tamen Christianum genus tanta, tamque mirabili à Deo optimo maximo cognitionis, necessitudinis, societatisque copula deiunctam aut coniunctam est, ut in vnitatem maximam multitudinem, vnius vrbs ambitu spatium amplissimum, in vna denique ciuitate totum terrarum orbem complectatur. Nam cum in condenda & constituenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primum ut partibus suis omnibus ipsa constituatur reipublica. Deinde ut hæc partes inter sese ciuili amicitia quadam & consensione conspirent) licet cognoscere, quomodo priuatis publicisque in rebus ambab' his partibus nostra hæc Christiana ciuitas excellat. Quod enim ea partes omnes perfectissimæ reip. habeat atque cõrineat ea in primis sacra, quæ sacramenta appellamus, ostendunt quæ tanta sunt efficacitæ & virtutis, partim ut hominum generationes matrimonio propagent, partim ut Deo filios Baptismate gignat, tum genitos communicatione corporis Christi alant & vegetent, deinde diuina Chrismatis virtute corroborent: vbi corrobauerint, potestate atque auctoritate ecclesiasticis ordinibus augeant

mox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremò humanis culpis abluendis sancti olei vnctione perungant. Præter hæc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatifime, habet nanque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretionem spirituum, gratiam sanctorum, fidem, vaticinia, miracula, & eam cælum claudendi, rursus aperiendi potestatem, vt quicquid in terris ligauerit, quicquid soluerit, denique id continuo in cælo dissolutum vel ligatum sit. Et quanquam hæc magna maximæque sunt, satis tamen non fuit tot tantæque ecclesiam habuisse, nisi & angelorum reuelationes, illuminationes, defensionisque habuisset. Quibus omnibus actionis nostræ contemplationisque studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reipub. partibus illustratur, quibus nulla vnquam alia vel melioribus vel ornatoribus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arctius in hac copulatiuque quam in ciuili alia communitate deuinciantur, vel hinc patet manifestè, quod hi non iam ciues sunt aut aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita vnus eiusdemque mystici corporis membra, vt alij aliis & membra sint, & quemadmodum sunt, mutua sese communicatione ac societate confouent. Cum igitur hæc ciuitas ex perfectissimæ reipub. partibus perfectissimis conituitur, ipsiusque ciues interiore & cognatiore, quam omnes aliæ societates genere colligentur, patet certè, hanc urbem aliis esse digniorem, perfectiorem, excellentiorem, ipsamque præstare omnibus honore, decore, & (quod maximum est) humana beatitudine ac felicitate. Quanquam enim cuiusuis ciuitatis proprium esse videtur, sufficienter ex se benèque ac beatè viuere, nulla tamen alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter potest sed ne imitari quidem. In aliis nanque finis ciuili amicitiæ, & societatis est optima inter se hominum coniunctio, in hac verò nostra, in qua hæredes Dei omnes, cohæredes autem Christi sunt, ad Deum ipsam, vt proprium Christiani generis finem cuncta referuntur. Hæc cum ita sint, rectè Christi ecclesia, non tam ciuitas ab Apostolo Christi, quàm ciuitas sancta à viro sanctiss. commemoratur.

Ecclesia ciuitas est sancta.

I D A V T E M Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hunc summum Pontif. caput omnium reuersurus, id inquam patres qua & ego quoque ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagita placet) immaculata, libera, perfectaque munditia est. Proinde tamen hoc summis antiquorum nostrorumque rationibus firmatum sit. in Deo vniuersorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas excellentias, dignitatèque consistere: Deus tamen ipse præ his omnibus propriam ita sibi vendicat sanctitatem, vt etiam summi philosophi Dei substantiam munditia & sanctitate definirent. Nam cum inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, sempiternam quoque eius virtutem ac diuinitatem intellectu conspicerent vellèntque, Dei naturam & voluntatem, ac quicquid in Deo est, vnica aliisque rebus incommunicabili proprietate exprimere, non virtutis quidem, non diuinitatis aut reliquis tantæ maiestati consentaneis nominibus vsi sunt, sed munditiæ & sanctitatis significationibus, solam enim deitatis substantiam, à totius potentia macula & labe liberam remotamque esse perpendentes illamque ob id esse dicentes actum puram, eandem certè ipsam diffinitione hac mundissimam esse sanctissimamque dixerunt. Nec mirum si talis tantaque sanctitas, tantum in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis, quandoquidem intelligentis etiam beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo proprium constituit, angeli nanque atque archangeli, cherubin quoque & seraphin repetitis ingeminatisque vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamant, quo fit, vt Dei quoque ciuitatem (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo. Atque hanc partem (quæ paucis demonstrari potest) breuissimè ostendant. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis, hoc principio attributum ingeneratumque est, vt cum aliæ aliis iungendæ sint, pari mutuaque dispositione ac similitudine conueniant, hoc ipse formæ secundum materiæ recipientis merita distributa testantur, hoc ad propria peculiariæque munera obeunda aptè appositèque nostrorum membrorum habitudines manifestant, denique hoc confirmant innatæ materiis ipsis (vt ita dicam) patientiæ, quibus ipse res hominum artificio subiectæ obtemperant. Hæc nanque omnia & reliqua id genus, siue natura siue arte componenda sunt, nisi primum amica inter se consensione conueniant, componi coniungive non possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illique conueniat maximè, cumque coniungendas res ipsas habiles inter sese ad coniunctionem esse oporteat, nemini dubium esse puto ecclesiasticam ciuitatem, quæ Deo coniunctissima est, puram, mundam, sanctam, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qui confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expers pura mente perseverat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsq; ad seculi consummationem, ab omni vitiorum sordè & contagione remota est, atque ita virtute

bonitatèque; perficitur ac vallatur, vt neque mors, neque vita, neque infantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia illa possit à Christi amore separare. Rectè igitur ciuitas hæc nostra (quandoquidem omnium celestium virtutum præcipua) adeo pollet sanctitate omnibus ac cæteris mundi dignitatibus, potestatibus imperiis antecellit, satis esse arbitror huius ciuitatis demonstratam sanctitatem. Quæ ciuitas, quia sancta est, iure optimo à sancto Spiritu nomen illi impositum est præclarissimum, is enim hanc sanctam ciuitatem Hierusalem appellauit, quod profectò nomen ob hanc causam adepta est, quæ Hierusalem non modò pacem ipsam, sed ea etiam, quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradatur. Tria igitur in hoc sunt, nam & hoc Hierusalem atque pacis optimum est, & id verum huius ciuitatis nomen, & postremò huic ciuitati ita proprium, vt nulli præterea alteri verè conuenire possit. Optimum certè est, nam optima res pax est, adeoque magna & diuina, vt vniuersa creatura hæc appetere, & perquam desiderare videatur. Cum enim pax ipsa (Augusti teste) tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis tunc sit, cum seclusis contrariis quibusque ordo conquiescit, constat res omnes (siquidem naturaliter fines suos appetant, & impedientia cuncta sum mouere contendant) pacem appetere, pacisque & quietis fructus, vt adipiscantur, summa ope laborare. Quod autem Hierusalem pacisque nomen verum nostræ ciuitatis nomen sit, is testis bonus est, qui dixit, Et factus est in pace locus eius, Dei scilicet, qui & huiusce urbis fines pacem posuit, & tantam in ea voluit propagari abundantiam pacis, vt ciues ipsi non modò cum Deo pacis autore & principe, non modò inter se omnes pacem haberent, sed singuli etià pacis tranquillitatisque abundantia, & intelligendo in veritate, & appetendo in ipsa bonitate conquiescerent. Ea verò pax, hæc urbs Hierusalem, hoc sanctissimum Dei hominumque domicilium, non quidem impiorum hominum est (qui quomodo non vera bona sectantur, ita nec veram pacem inquirunt) sed illorum est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domum vnanimis inhabitant, qui pacem his qui propè & his qui longè sunt, annuntiant, qui his, ad quos diuertit, pacem deferunt, & cum hospitio recepti non sunt, redeuntem ad se pacem ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalem, quæ ex viuis lapidibus construitur, de qua Dauid loquitur, & cuius portarum seræ ac claustra à Domino confortantur. Hæc est illa Hierusalem, Patres, in qua sicut paulò antè inter diuinas res perlectus est, rex pacificus pacem relinquit nobis, pacem suam dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi enim pacem dant, vt molestia careant, sed pax ibi vera non est, vbi nec vera concordia est, nec corda hominum coniuncta, sed disuncta sunt. Ea autè pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalem inuenitur, ea est, Patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortium diuinitatis. Quis vnquam vidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inusitatum? Pax Christi non modò corda nostra & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiam & humanum & angelicum sensum exuperat, omnisque homo sanctus vocatur, qui scriptus, & qui relictus, & qui residuus fuerit in Hierusalem. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatem videns Ioannes, ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum Hierusalem, sed nouam etiam Hierusalem Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit nanque, vt neque languesceret aut veterasceret vnquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, vt hæc longè sit, origine, dignitate atque autoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiquæ legis vetustatem consumpta cultum & notitiã verè olimque promissi Dei filii solita pertinacia atque animi obstinatione repudiavit. Nam cum in synagoga ipsa in hodiernum vsq; diem vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conuersatio, in nostra certè hac Hierusalem omnia noua sunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, noua conspersio. Quæ enim maior nouitas esse potest, quam Deum hominem esse, & rursus hominem Deum, eundemque verum Deum ac hominem, clavis cõfixum, spinis coronatū, & innumeris affectū contumeliis, non aliis ipsum armis, quàm cruce, quàm morte, quàm vulneribus infernum vicissè, cælos ascendisse, ad Patris dexteram confedisse, propterque suū nomen ac legè trucidatos, & gloria & honore & felicitate perpetua affecisse? Quidque illius discipuli rudes, pauperes, abiecti, obscurique homines, cum vniuersus serè terrarū orbis ignorantia tenebris inuolueretur, & erroribus ac superstitionibus sceleribusque obtemperaret (tot atque tantis vt dæmones omnium gentium dominaretur, ac summopere ab hominibus coleretur) hunc tamè ipsum mundum immundū Christi discipuli hi ex infima plebe viri cõtra synagogæ Pontifices, contra mundi Imperatores, contra humani generis hostes, cõtra leges, consuetudines, opiniones, non armis, non opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tantū, spe, & charitate superarunt, purgauerunt, illuminarunt. Tam autè propria est nostræ ecclesiæ diuina atque sempiterna nouitas hæc, vt nulla hominum ætas fuerit, nulla vnquã ciuitas aut respub. quæ non ab hac christiana ecclesia cuncta acceperit, quæ filiorum Dei adoptionis perpetuæ existunt. Nam (vt à diuo Thoma præclare scribitur) summum illud Dei beneficium quod

Ecclesia ciuitas est Hierusalem.

Ecclesia quomodo noua est ciuitas.

quod nostri gratiam appellant, & quo Dei filij efficiuntur, id à Deo noui Testamenti est, vt à mundi creatione sancti sanctæque omnes quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt, eatenus sub nouo Testamento comprehendantur, ad quod Veteris omnia sunt referenda. Verum cum hoc fieri nequiverit, vt excellens hæc diuini humaniq; consortij nouitas ex terra terrenisque rebus oriretur (quod enim natum est ex carne, caro est, & quod natum est ex Spiritu, Spiritus est) par certè & consentaneum rationi fuit, vt de cælo ciuitas hæc sancta, & noua Hierusalem descenderet. Descendit nanq; de cælo vrbis hæc noua, cuius fundamenta nec in poetarum figmentis, nec in humanæ sapientiæ persuasibilibus verbis, neq; in cuiusuis mortalis aut creatæ voluntatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in montibus sanctis, hoc est in patriarcharum figuris, in prophetarum testimoniis, in præconiis Apostolorum, in suppliciis martyrum, in admirandis Christi operibus, in sanctorum proborumque hominum purgatissimis mentibus, in virtutis deniq; & Spiritus ostensione inconcussa ac firma perseverant. Descendit autem de cælo non gressibus corporis, sed imitatione ac similitudine. Illius nanque exemplo, quæ in cælis est reip. beatissimæ, huius, quæ in terris est, regimen constituit Deus, vt illud non penes omnes aut multos, sed penes vnum Christi vicarium & dominici gregis pastorem consistat. Nam sicut in Hierusalem illa quæ in cælis est mater nostra, vnus tantum Dominus est Iesus Christus, ita in hac Hierusalem illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splendoribus, vnus tantum princeps est vicarius Christi, & pontifex maximus, cui omnes descendentes Hierusalem ciues & incolæ, non solum vt separatim singuli, sed etiam vt simul vniuersi obedire debeant, quemadmodum qui in superna sunt Hierusalem sancti, cum singularim, tamen vniuersæ diuisimq; ac simul omnes, vni omnium Creatori subiunguntur, parent & obtemperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? At dicet forte quis, Cum his temporibus duæ nobis ecclesiæ & duæ synodi proponantur (vna Romana, Pisana altera) vtrū ambæ de cælo descenderant? Alteram enim earum tantummodo descendisse necesse est, siquidē Christi sponsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nam quid à vobis in hac re constitutum sit, paucis dicam.

QV INQVE CHRISTI ecclesiæ conditiones, nobis (vti audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam enim in primis esse ciuitatem, deinde sanctam Hierusalem post, tum nouam esse, & de cælo postremò descendisse affirmavit. Illam igitur synodum & in terris ecclesiam militantem, quam de cælo credimus descendisse consentaneam esse præscriptis conditionibus, & in calotriumphantis ecclesiæ formulis, proculdubio reperiemus. Eam verò, quæ a supernorum imitatione prolapsa in præceptis, ab illis defecit viam, non vtrique de cælo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc quando ita se habet, non descendit de cælo, Patres, Pisana nuper Patrum illorum ecclesia, non descendit de cælo infaultus vbiq; & inuisus coetus, non tantum de cælo facinus. Non descendit inquam, sed ruit. Quamobrem, quia non obseruat ea, quæ cæli sunt, non imitatur quæ cælorum regni esse traduntur. At quare hoc rursus? quia prorsus altera est à reuelatis Apostolo conditionibus. Vt autem eas congruo ordine percurramus, quis vestrum putabit, Patres, illum conuentum, qui vnus tantummodo nationis est (si tamen vnus est, & non dimidiatæ, vel nullius potius gentis legitima coitio) quis putabit illum vniuersam coegisse synodum eius ciuitatis, ad quam fortitudo gentium venit, ad quam multitudo maris conuertitur, ad quam omnes per circuitum orbis terrarum congregantur, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentem fortissimam? Tantum enim abest, vt ecclesia illa Pisana vera Dei ciuitas sit, quantum abest vt sancta & legitima sit; tantumque recedit à candore sanctitatis, quantum ad errorum sordes accedit, accedit autem plus tantò, quantum magis & Petrum ecclesiæ, & Papam concilio, & suo conciliabulo summum, verum certumq; Christi vicarium subicere conatur. Quod tamen nil aliud est, mea sententia, quàm naturæ ipsius rationisq; ordinem pervertere, & filios patri, & mēbra capiti, pastorique ipsi suarum greges ouium præficere. Sed & illud peripicuum est, Hierusalem nomen illi ecclesiæ nequaquam conuenire: propterea quòd nec pacem habet, nec ordinis tranquillitatem, quodque tam excellentem ecclesiæ ordinem subuertere connititur vt pote quæ contra Romanam ecclesiam togata armataque bella commouerit: quæque ad quoscunque diuerterit, non modo pacem illis non attulerit, sed spem omnem pacis funditus euerterit, quæ singularim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiam plus quam vellem esse manifesta. Non igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalem est, sed ciuitas ac turris Babel potius quæ in terra Senaar confusionem fecit, & concordiam ædificatium disiecit. At dicent nonnulli: Saltem vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano coetui conueniet: nouitas scilicet. Quid enim tam nouum & inusitatum ac mirabile est, quam esse qui conentur efficere, vt miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastori: denique pedes & cætera mēbra capiti? Fateor equidem & ego quoque noua hæc esse, sed tamen aliena prorsus ab illa sempiternæ sanctissimæque ciuitatis nouitate. Mul-

tum enim inter hanc illamque interest nouitatem nomen vtriusque commune est, sed res & significatio diuersa. Hæc enim Hierusalem nouitas à Spiritu sancto est, & æterna est: at illam Pisana vnica tantum obedientia & ecclesiæ pars tunc efficit, cum schismaticis illius tempore, tres ita maximi pontifices habebantur, vt nullus eorum aut certus quidem, aut absque ambiguitate verus Petri successor existimaretur. Hæc itaque nunc Pisana nouitas Constantiæ tunc ortum habuit, & euanuit. Basileæ repululauit, & explota est: atque his etiam temporibus (si vos viri eritis) interibit: quemadmodum sub Eugenio quarto summo maximoque huiusce sedis Pontifice repressa est. Neque enim de cælo descendit, atque ob id diuturna non est, neque vnus principatum amplectitur, qui & in illa triumphante ecclesia est, & hanc militantem conseruat: quemque synodus Pisana amplecti deberet, si de cælo descendisset, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) inniti. Longe igitur ab hac Christi Pisarum ecclesia discrepat, hæc enim fidelium est, illa cauillantium: hæc domesticorum Dei, illa aberrantium: hæc Christianorum hominum, illa verò eorum, qui Christi vestem conscindere, & à mystico Christi corpore mystica Christi membra seiuungere non verentur. Habetis, Patres, quid de Pisana synodo communiter constituendum sit: nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM ECCLESIA Pisana de cælo non descenderit (vti iam vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim posuimus paulò antè) patet ecclesiam nostram, quam Lateranen. synodus perfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacisque abundantiam, & æternæ nouitatis a zymos & synceritatis panes, quæque cum vno summo vnus Christi vicarij principatu, de cælo descendit. Hæc tametsi magno nobis esse debeant argumēto, concilium nostrum rectum sanctum atque legitimum esse: huc accedit tamen primum, quòd concilium hoc à Rom. Pontifice indictum, inchoatumque est, deinde quòd præclara nostrorum maiorum concilia non imitatur modò, sed eorum etiam multa apostolici splendoris præsentia exuperat, quòdque eidem postremò propterea quia præsentia hac illustratur, Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse patefacturum. Quæ cum ita sint, nequaquam illis assentior, Patres, qui solo concilij nomine audito, rem sanctam & vtilem continuò arbitrantur effectam esse: propterea quòd qui aptius & calidius fallere consueuerunt, hi prauis rebus honesta vocabula prætereunt soliti. Et * tamen concilium illud probo, quòd suis partibus omnibus absolutum perfectumque est, quòdque illa habet, quæ & necessaria consilij sunt: & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tempore, & requiruntur: atque hæc potissimum ecclesiæ videlicet reformatio, morum prolabantium restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hæreticorum, roboratio optimarum legum atq; sanctionum, quæ ad salutem vniuersæ fidei Christianæ pertineant. Atque illa etiam, quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiastica dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmiis honorētur, vitia aut seuerè puniantur, aut saltem ab honoribus & præmiis arceantur. Hoc enim nostrum Lateranen. concilium, quod pia origine & ab autore suo sanctè & legitime inchoatum est, si ad proprium quoque & cognatum finem corrigendi atq; emendandi, quæ detorta sunt prætulerit, nulla erit ratio, quare qui contradicere, aut vllò pacto opponere se voluerint, temerarij, amētes, scelerati insuper & nepharij homines nō merito existimētur. Quare si conciliū hoc nostrum eum finem exitumq; habere desideratis, quem sanctissima semper florētissimāq; concilia habuerunt, de his Patres (quæ iam dixi) prouidendū est diligenter, atq; de hoc celeriter omni cura diligentiaq; constituendum, q̄ neq; hodierno die dissimulare possum, neq; silentio vllò pacto prætereire. Iactantur enī voces (quæ etiam ad aures meas perueniūt) percussam pastore, oues dispersas, Pisana synodum summo Pontifice & in terris Deo potestate autoritatēq; interdixisse. Maximis ecclesiā, Patres, & dissensionibus inuolui & nouis quibusdā vexari & perturbari malis iam pridem vidimus: sed hæc tanta tam exitiosa, tam periculosa haberi concilia à Patribus illis, quis quæso vnquam putauisset? Nūc quicquid est, quantum ad vos delatū dedecus, & facinus admissum sit videtis, memoria tenetis, Patres: legistis enī quāplurima. Quid aliquando viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonēsi synodo cōtra Ephesinā secundā, & illius principē Dioscorū: quid in Cōstētinopolitana (quæ octaua fuisse dicit) contra Fotium omnium discordiarum fatorem decreuerūt, propterea q̄ Ephesinus coetus grauiter errauerit, Dioscorus in Leonē vbi bis episcopā sententiā scripserit: Fotius aut nō solum absq; Romani Pontificis autoritate conciliū cōgregauerit (quod quidem alienū est ab homine Christiano) sed in Nicolaum etiam summum Pontificem anathema protulerit. Quemadmodum igitur conuentus Pisanus Forium & Dioscorum secutus est delinquendo, ita vos consulendo atque animaduertēdo, celeriter synodum Calcedonen. illamque Constantinopolitanam imitemini, incumbite, Patres, ad ouium gregem, ad pastorem autoritatem, salutemque ecclesiarū omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facile factum est,

* Alias tantum.

est, & fieri debet) prouidete, Patres, ne quis talia posthac vnquam non modo perpetrare, sed ne cogitare quidem, aut desiderare possit.

V E R V M ne sanctissimo concilio nostro in tot aduersis rebus ad communem salutem & conseruandam & amplificandam legitima praesidia desint, quin potius (quod omnium votis expeditur, desiderisque postulatur) ad debitum finem perueniat, ad te conuertor, Iuli pontifex maxime, quod ea abs te peto, quae tuae virtutis, tuae dignitatis, tuae potestatis propria sunt. Antea enim cum in singulis rebus insistebamus, alios ordines ecclesiae inferiores sumus allocuti, nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principem & caput omnium appellamus. Te itaque, Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua enim post Deum maxima est potestas, tuum est imperium, tua reipub. gubernatio, Christianae fidei defensio) obsecro, inquam, & obtestor, hoc omni studio cures atque efficias, vt haec synodus Lateranensis per te congregata, quemadmodum ecclesia, quam refert, de caelo descendit (vti Ioannes vidit) ita cum illa rursus ascendat in caelum, hoc enim vniuersi totis deuotisque animis deprecamur. Assuetur autem hoc, te volente, teque imperante, si tuipse Pater sancte, omnipotentis Dei (cuius vices in terris non solum honore dignitatis, sed etiam studio voluntatis gerere debes) potentiam, perfectionem, sapientiamque imitaberis. Atqui vt in primis potentiam imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquam accingere, binos enim habes, alterum tibi reliquisque huius mundi principibus communem, alterum tibi proprium, atque ita tuum, vt illum alius nemo nisi a te habere possit. Hoc itaque gladio tuo (qui ecclesiasticae potestatis est) accingere potentissimè, & accingere super femur tuum, id est, super vniuersas humani generis potestates. Cumque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra haereses, contra dissensiones, denique contra inferni portas, errorum, haesum, & dissensionum autores, nec intende solum, sed etiam procede & regna. Procede in primis, & prosperè procede, geres quae bella volunt, dissipando, tum regna sacerdos & rex, quae pacis sunt cogitando, inquirendo, persequendo, is nanque idem quem imitari debes, & Rex regum est, pacisque princeps & Dominus dominantium, rexque pacificus. Hanc autem summam potentiam tuam, diuina perfectio comitetur, perfectio haec misericordia est, qua Pater ille caelestis & perfectus, solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitque super iustos & peccatores. Nam si tanta vbique misericordia praestabis, vt non modo amicos, sed inimicos etiam ac hostes ad tui nominis reuerentiam, ad apostolicam sedis cultum, ad Christi ecclesiae unitatem, ad huius concilij manifestam professionem venire compellas, rectè, pater sancte, Dei perfectionem imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentiae summam cognata magis atque amica est. Haec te praeregibus terrae excellentissimum, haec te vniuersis populis adorandum, Deoque insuper te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuamque misericordiam ad hanc synodum venturos accessurosque existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quae a fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suauiter. Huius nuper exemplo, a fine ad finem tum attigisti fortiter Pater sancte, cum indicto concilio hoc atque inchoato, vniuersos ad bene de Christiana reipub. sperandum excitasti. Dispones autem suauiter, prouidendo sapienter, ne vocati a te iuste queri possint, se, vt par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum, felixque sit) de singulis, quae ad huiusmodi sanctissimae synodi conseruationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de his quoque constituatur nationibus, quae quum intellexerint Romae & a Romano pontifice concilium synodumque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctae proculdubio nobiscum vna ad Christianae religionis disciplinam, ad apostolicam auctoritatis maiestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius praeterea ecclesiae defensionem & rem, conuertentur. Sic nanque hoc sacrosanctum concilium in caelum ascendet, cum catholica ecclesia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem esse, sanctam esse, Hierusalem nouamque esse, atque de caelo descendisse contemplatus est. Dixi.

¶ Sex Orationum Thomae de Vio Caietani
Cardinalis sancti Xisti, finis.

T R A C T A T V S S E C V N D V S
De Dei Gloriosi infinitate intensiua, unica
questione contentus,

Thomae de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xisti, subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensiua.

Vtrum Deus gloriosus sit infinitae virtutis.

¶ V A E R I T V R vtrum Deus gloriosus sit infinitae virtutis. ¶ Et arguitur quod non, Primò, Quia aut Deus mouet caelum effectiue & immediatè, aut non effectiue, sed vt finis tantum, vel effectiue & mediatè. Si primo modo, & est infinitae virtutis, ergo motus caeli esset in non tem-

pore, quod est contra sensum. Consequentia patet ex 8. phyfi. tex. 79. & primo caeli, tex. 52. & secundo caeli, com. 58. & alibi, &c. Si secundo modo aut tertio, & est infinitae virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quae si moueret effectiue & immediatè, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illam infinitam mouere effectiue & immediatè, ergo possibile est ex ea sequi motum in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antedictis est euidens. Afirmatio verò vltimi antecedentis patet ex eo quod virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiuae eiusdem, quin possibile sit ipsam ab his absolui, alioquin infinita virtus non esset.

¶ Si dicatur quod haec ratio supponit Deum agere naturaliter, id est non quantum vult, sed quantum potest. & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis cuius proprium est agere secundum intellectus sui definitionem, vt artifices facere videmus, & consequenter Deus tanta velocitate mouet, non quin plus possit, sed quia sic explicandae suae arti expedire videt. Contra hoc primò. Quia saltem habetur intentum secundum Aristo. & Auer. caeterosque philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem, naturalitamen necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primò caeli tex. 90. ad ostendendam unitatem mundi, manifestè supponit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alexan. & Auer. & San. Tho. & caeteris. Venatio etiam numeri intelligentiarum iuxta numerum motuum caelestium in 12. Meta. tex. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum non adaequatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cum posset facile quispiam dicere, plures motus ab eodem excedente motore fieri. Inconueniens quoque reputatur ab Arist. 8. Phy. tex. 79. quod virtus finita & infinita possint aequali tempore mouere, quod tamè ex hac responsione sequeretur. Auer. quoque 8. Phy. com. 15. & primo caeli, com. 21. & Auic. 6. Meta. hoc idem sentire videntur. Secundò, Quia vt dicitur primo Priorum, & primo caeli, textu centesimodecimonono, id ad quod sequitur falsum impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad virtutem infinitam positam in rerum natura, licet agentem liberè sequitur falsum impossibile scilicet posse fieri ab ea motum in non tempore, ergo ipsam esse in rerum natura, est simpliciter impossibile. Probat minor. Tum quia non est impossibile, Deum velle vt tota virtute sua, vt inductiue patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo caeli. tex. 102. ab vniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum quia considerata tantum virtute diuina infinita, non considerato modo agendi, qui est posterior, scilicet agere per libertatem, sequitur motum fieri in non tempore, quauis non de facto, tamen quantum est ex ratione potentiae motiuae. Constat autem non solum esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquid impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquid impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exemplificari sic, Quemadmodum positio tua duo dicit, scilicet quod est virtus infinita, & quod agit liberè, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quod fieret motus in non tempore, ex secundo autem quod de facto hoc falsum est.

¶ Ex quibus simul infertur quod ad infinitam virtutem licet agentem liberè, sequitur aliquid falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile.

¶ Secundò arguitur sic, Omni potentiae actiuae in natura respondet aliquid possibile ex potentia passiuua, & e conuerso, vt dicitur in primo caeli com. 124. vel saltem respondet aliquid possibile manifestatum totius illius virtutis actiuae vt sic, aliter frustra esset, cum potentia sit propter opus 2. caeli, textu decimosextimo. Sed virtus diuina motiua est infinita per te, ergo sibi respondet saltem possibiliter aliquid motus manifestatiuus infinitatis illius, hoc autem est impossibile, quia aut ille motus esset corporis infiniti, quod impossibile est inueniri, aut corporis finiti in non tempore, quod est impossibile, aut esset corporis finiti in tempore aeterno, vt est motus caeli & hic non concludit infinitam virtutem motoris, sed immutabilem & immaterialem, alioquin omnes motores caelorum essent infinitae virtutis. Et confirmatur, quia quantitas virtutis actiuae ex effectus quantitate cognoscitur, vt dicitur in primò caeli, textu centesimodecimosexto. Vnde cum Deus non possit producere effectum infinitum, vt communiter tenetur, & a philosophis & a Theologis, consequens est quod virtus diuina infinita non sit. Et confirmatur secundo ex quarto Physicorum textu centesimotrigesimoprimum sic, Si impossibile est esse mobile, impossibile est esse motiuum, & e conuerso, & similiter, si impossibile est esse mobile velocitate infinita, impossibile est esse motiuum velocitate infinita, sed impossibile est tale mobile inueniri, ergo & motiuum infinitae virtutis.

¶ Tertio arguitur a credentibus se arguere ex commentario trigessimooctauo secundi de caelo, vbi Auer. dicit, quod si motor non haberet potentiam terminatam, ergo neque naturam terminatam, & sic intelligerentur ex sua natura motores infiniti, & non intelligerentur ex suo esse res propriae ei, & caetera. Ex illo enim commento arguunt, quod infinita virtus est ens impossibile inueniri in rerum ordine, quia si ponatur, sequeretur, inquiunt, quiddam, quod torum non

non esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est virtua-liter, cum quilibet pars infiniti sit infinita, & vnum infinitum non sit maius alio, consequens est quod tota virtus infinita est æqualis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deducit ibi Auer. cum dicit, quod si esset motor infinitus, intelligerentur ex sua natura motores infiniti. Alij verò eandem inde volentes deducere conclusionem, dicunt ideo esse impossibile ens habens virtutem infinitam: quia infiniti proprium est occupare totum: & ideo si daretur infinitum secundum virtutem, occuparet omnem virtutem: nec com-pateretur secum aliquam aliam virtutem: & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura contineret, & occuparet infinitas naturas, na-tura autem est primum principium motus, ideo dixit, quod intelli-gerentur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficilius, & ad mentem Auer. ibidem argui sic: Causa finitatis intensiua est distinctio formarum: & hæc est communis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est communis omnibus formis. An-tecedens probatur: tum quia distinctio formarum mouentium est causa finitarum proportionum ad mobilia: nisi enim esset diuersa na-tura mouentis solem, à natura mouentis Saturnum, non posset reddi ratio suarum commensurationum ad mobilia propria. Tum quia constitutiua formarum, ex quibus oritur earum distinctio, sic se ha-bere necesse est, quod vnum aliquid claudit positium, quod reli-quum non claudit, & e conuerso. Ab infinito autem nullum posi-tium excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum.

Quartò arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentiæ, sequeretur, quod nullum ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Conse-quentia probatur supponendo, quod perfectio attendatur penes ac-cessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commentario septimo vbi dicitur, quod primus motor est mensura omnium substantiarum. Hoc enim stante dedu-citur consequentia sic: Eorum, quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio: quia à quolibet distat in in-finitum: ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius, & minus perfectum.

Quintò arguitur autoritatibus. Et primò Auer. octauo Physico-rum commentarij. septuagesimo, vbi negat primum motorem esse infinitum. Secundò, in secundo cæli, commenta. allegato tri-gesimo octauo: & trigesimo nono, vbi subdit quod infinitas intensio-ni: impossibile est quod inueniatur in formis, in quantum sunt for-ma. Et confirmatur hoc idem in commentario septuagesimo pri-mo: & in de substantia orbis, cap. tertio, &c.

Aristoteles quoque in secundo cæli, textu septuagesimo primo: te-stimonium huic parti perhibet, dum dicit, quod si adderetur stella orbi erratico, vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibi-dem, & in comment. quinquagesimo octauo: declarat Auer. quod vltimus orbem reuoluere alios, est motorem eius hoc facere, quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, vltimus orbis esset in labore, quam Deus esset in labore. Hoc autè non sequeretur, si Deus esset infiniti vigoris, ergo.

IN oppositum est autoritas Arist. octauo Phys. text. commentarij vlti. vltimis in infinitate pro medio termino ad concludendum Deum esse incorporeum.

CONCLUSIO.

Deus secundum mentem Aristotelis & Auerrois est virtutis infinitæ in-tensiuæ.

IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundò probabitur pars affirmatiua. Tertio respon-debitur rationibus ad oppositum.

QVO AD primum, Cum finiti & infiniti ratio quantitati con-gruat, vt dicitur primo Phys. text. 15. & quantitas diuidatur in succes-siuam & permanentem, & hæc in quantitatem molis, & perfectio-nis, supponamusque Deum esse incorporeum, & immortalem, &c. consequens est, quod nec de quantitate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quantitate perfectionis, an infinita sit. Quia verò infinitum negationem claudit, non est putandum priuatiuè teneri, sed, vt communiter, & verè dicitur, negatiuè: quoniam non quæritur, vtrum Deus non habeat perfectionis terminos, quos sua vel ali-cuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur vtru-m nullus habeat perfectionis terminos. Et licet mutuo se consequan-tur infinitas virtutis, & infinitas essentiæ: diuersa tamen quæsitæ for-maliter sunt: & diuersa habent propria media. Propter quod diuus Thomas in septima quæstione primæ partis, tractat infinitatem es-sentiæ Dei: & in quæstione 25. infinitatem suæ potentiz. Vnde quæ-stio nostra de infinitate virtutis inquirés, si infinitatem essentiæ quasi pertransibit, arguenda insufficientiz non est. Vertitur ergo hoc in loco in dubium: an virtus, seu potentia Dei gloriosi sit tantæ perfe-ctionis, quod nullis perfectionis limitibus angustetur, an non. Verbi gratia, applicando quæstionem ad virtutem motiuam, an virtus mo-tiuæ Dei gloriosi sit tantæ perfectionis, quod quantum est ex se, nul-

lo limite claudatur: sed quacumq; velocitate data possit facere ma-iorem: an concludatur aliquo termino: puta quod vltra velocitatem vigintiquatuor horarum non possit facere maiore. Et hæc de primo.

QVO AD secundum, quia non est intentionis præsentis discu-tere difficultatem hanc, nisi inter Peripateticos: & horum duos tan-tum, principem, scilicet eorum, & Auer. à quibus Metaphysicalia media propria ad infinitatem substantiæ diuinæ, aut non habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorum imperitiæ exponere: ideo duabus tantum viis propositum ostendetur. Vnum tamen de ipsa diuina essentia præmittendo, scilicet quod est ipsum esse per es-sentiam, & totam essendi virtutem præhabens, superexcedensque no-bilitates omnium rerum, quæ fuerunt, & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiam simul sumptarum. Quod enim sit ipsum esse per essentiam, Aristot. 2. Meta. text. 4. & Auer. 12. Meta. commentar. 51. testantur. Quod verò ipsum esse per essentiam, totam essendi virtutem præ-habeat, apud sapientes penetrantes terminos, in dubium verti non potest: sed communis animi conceptio est, quemadmodum incorpo-ralia non esse in loco. Exprimatur quoque ab Auer. in comment. 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiusque siquidem rei nobilitas, secundum aliquam essendi ratio-nem est.

Confirmaturque ab eodem in 12. Meta. commentar. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia contineri actu, & in commen. 51. Quod autem omnium nobilitates simul sumptæ, deficient à nobili-tate prima: ex eo patet, quod cum ipse ita sit summum ens, quod cæ-terorum nobilitates claudat in se nobilissimo modo tantò omnibus præstat, quanto eorum in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modum sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, quod quidam non sunt veriti scribere, scilicet quod cum dupliciter possit intelligi, Deum habere in se perfectiones om-nium, vno modo sic, vt habeat in se vnam simplicem essentiam præ-habentem omnia, vt pura actualitas, alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectionales correspondentes singulis perfectionibus con-tentis. Si secundo modo verificaretur, tunc Deus esset perfectior, cæteris simul sumptis: si verò primo modo, non concluditur, Deum esse perfectiorem omnibus simul, sed singulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his non habetur, Deum esse perfectiorem omni-bus simul sumptis. Ridiculum inquam est: quia puerile est in philo-sophia, æquare perfectiones particulares perfectionibus vniuersali-bus. Non enim est possibile secundum rem, neque secundum intel-lectum, etiam data fingendi licentia, vt aliquid sit melius ipsa boni-tate per essentiam, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quàm ipsa vita, & ipse intellectus per es-sentiam. Si ergo Deus secundum vnitatem est huiusmodi, quomo-do potest aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. 12. Meta. tex. 39. no-tanter concludit Deum esse viuum, & sapientem, &c. vt Platoni at-tributum dogma confutaret, quod nobilitates entium diuisit, ponés aliud esse per se vnum, & aliud per se ens, & aliud per se vitam, &c. Vnde sicut Leo Platonicus esset perfectior non solum singulis, sed omnibus leonibus simul, quatenus leones sunt, etsi infinites infiniti leones particulares essent, omnes à per se leonis nobilitate deficeret: sic omnia entia per participationem, à primo per essentiam ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate æquiuoca primi su-per omnia, manifestè patet.

Hæc igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an virtus eius sit infinita intensiuè.

PRIMA ergo via ex fine 8. Phys. sumitur sic: Arist. vt Auer. com. vlti. inquit, concludit in secunda figura, Deum non esse virtutem in corpore sic: Nullum corpus aut virtus in corpore est infinitum: pri-mus motor est infinitus: ergo primus motor non est corpus, nec vir-tus in corpore. Probatur maior, quia virtus infinita aut esset in cor-pore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor verò quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ: primus motor est huiusmodi: ergo. Iste est processus Arist. in quo manifestè vritur infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus Aristot. quoniam quodcumque modo formetur, in idem redit, vt patet in text.

Quidam autem peruertentes textum, dicunt, quod Arist. sumit qui-dem pro medio infinitam virtutem, sed virtus infinita potest esse du-pliciter. Vno modo intensiuè: & sic non accepit Aristot. Alio modo secundum durationem: & sic intellexit. Ita quod maior est, Nul-la virtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissæ alicuius syllogismi probatæ anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumendæ, in quo fue-runt conclusæ in præcedentibus rationibus, ista patet de se. Sed præ-missæ syllogismi facti in text. vltim. fuerunt probatæ per alias ratio-nes factas: vt ibidem fatetur etiam Aristoteles: ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatæ sunt. Cõstat autem quod præmissæ illæ pro-batæ sunt loquendo de infinitate intensiuæ, ergo accipiendæ sunt, vt loquuntur de infinitate intensiuæ. Discursus bonus & vltima tantum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllo-gismi fuit conclusio probata in text. septuagesimo nono: quo ad hoc

Opus. Caiet.

NN quod

Primum
suppleme-
tum. De
est ipsum
esse per es-
sentiam, &
omniū re-
rum perfe-
ctiones e-
minenter
contines
etiā simul
sumptarū.

Quartum
argumen-
tum.
Quintum
argum.

Quæstio
de quanti-
tate diui-
ne perfe-
ctionis.

329

quod virtus infinita non potest esse in magnitudine finita, & fuit conclusio probata in 3. *Phyl.* longo processu, quo ad hoc, quod magnitudo infinita non datur. Sed in text. 79. non potest inficiari, quin loquatur de virtute infinita intensiue, ergo prima præmissa loquitur de virtute infinita intensiue. Minor verò est conclusio probata ab Aristot. in hoc textu ex conclusione text. 78. Probat enim hic primum motorem esse virtutis infinitæ, quia mouens tempore infinito est virtutis infinitæ: vt ibi probatum fuit. Ad illum enim textum expresse in hoc loco se remittit Arist. dicens, quod impossibile est à finito moueri aliquid secundum tempus infinitum, monstratum est nunc. Constat enim quod nullibi probatum est, nisi in text. 79. Apertissime autem liquet etiam cæcis, quod in text. 78. non est sermo nisi de finita & infinita virtute intensiue, ergo altera etiam præmissa loquitur de infinitate intensiua. Superfluum autem esse duxi adducere demonstrationes Arist. in text. 78. & 79. vt ostendam ibi sermonem haberi de finitate & infinitate intensiua. Rationes enim adeò apertæ sunt, vt ostensione hac non egeant, exigitur tamen ad hoc, vt videantur. Et ne suspensum quempiam reddamus, donec librum *Phyl.* viderit, fideliter ipsas demonstrationes adiunximus. Demonstratio ergo habita in text. 78. ad ostendendum quod motus in tempore infinito non potest fieri à virtute finita, est ducens ad impossibile. Et accipit primò ab aduersario eius positionem, scilicet quod sit ita quod A virtus vt centum, moueat B mobile centum cubitorum in C tempore infinito. Deinde adiungit huic propositionem possibilem, scilicet quod D virtus vt decem, quæ est decima pars virtutis, vt centum moueat E mobile decem cubitorum, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tempore Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tempus, in quo mobile decem cubitorum mouetur à virtute vt decem, non est æquale tempori illi, in quo mobile centum cubitorum mouetur à virtute vt centum, sed minus eo. Quia demonstratum est in 6. quod cæteris paribus totum mobile, seu mobile maius, maiori tempore eget ad pertranseundum aliquod certum signum, quam pars eius seu mobile minus ad sensum patet. Vel secundum Auer. (& in idem redit) quia maior potentia mouet maiori tempore, scilicet maius mobile respectu alicuius signi pertranseundi, seu quod idem est condiuidendo tempus mobili, aliter non esset verum: quia vt dicitur in 7. *Phyl.* text. 36. media potentia mouet mediū mobile in æquali tempore per æquale spatium. Cum ergo illud tempus sit infinitum, restat quod hoc sit finitum. Sit ergo tempus Z decem horum. Et tunc arguitur sic, Si augeatur virtus vt decem donec consumat, aut adæquet virtutem vt centum, & similiter augeatur mobile 10. cubitorum, donec consumat vel æquet mobile centum cubitorum, necesse est proportionaliter augeri tempus Z decem horarum, donec consumat aut adæquet tempus, in quo virtus vt centum mouet mobile centum cubitorum, quia necesse est æquales virtutes mouere æqualia mobilia tempore æquali. Sed infinitum non potest consumi, nec aliquid potest ei multiplicatum æquari, ergo tempus quo virtus vt centum mouet, impossibile est esse infinitum: quod erat probandum. Demonstratio autem posita in text. 79. probans, quod in magnitudine finita non potest esse virtus infinita, est etiã ad impossibile. Et primò supponit tria. Primum est quod maior virtus motrix facit æqualem motum in minori tempore. Secundum (quod ex primo sequitur) est, quod infinita virtus facit plus in æquali tempore, quam finita. Tertium est, quod omnis motus est in tempore. Quibus statim arguitur sic: Si in magnitudine finita esset virtus motrix infinita, sequeretur quod in æquali tempore æqualiter mouerent virtus finita & virtus infinita: hoc autem est impossibile, ergo. Consequentia declaratur ibidem sic: Sit A tempus vnus horæ in quo virtus infinita mouet: & sit B tempus mille horarum, in quo virtus finita, puta vt centum, mouet. Tunc cum quanto virtus motrix sit maior, tanto tempus, in quo mouet, fiat minus per suppositiones, augeatur virtus motrix, vt centum, in tanta proportione, quanta tempus vnus horæ excedit à tempore mille horarum: & tunc manifestè patet, quod in æquali tempore æqualiter mouebit virtus illa finita in millicupla proportione ad virtutem vt centum, & virtus infinita, quod erat impossibile deducendum. Ex his iam manifestè patet, quod nunquam sit sermo de infinitate durationis, sed semper de infinitate & finitate intensiua: vt qui his oblati hoc non videt, non egeat medio, sed sensu intellectuali. Et confirmatur. Præmissa istius vltimi syllogismi intellectæ, vt dicunt, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Arist. vt per se notæ, aut vt probatæ. Non vt per se notæ, quoniam sunt aut falsæ, aut maximè dubitabiles: tum quia sol habet virtutem motrix in tempore infinito motu alterationis: tum quia totum corpus cæleste mouet actiue motu locali spheram ignis, & supremum aeris tempore infinito: & tamen constat quod hæc sunt corpora: nec secundum veritatem apparet aliquid cogens, nisi loquentes ad dicendum, quod virtus corporea actiua est necessariò finita secundum durationem. Vnde Aristot. assumens vt per se nota ea, quæ sensus perhibent esse falsa plurimum peccasset. Nec vt probatæ: quia nullibi inueniuntur in hoc sensu probatæ, ergo.

¶ Et quoniam questionem hanc non aggredimur ea ratione, vt sciamus quid senserit Arist. quoniam hoc à philosophia extraneum est: sed vt sciamus, qua ratione hoc conclusum sit: & in processu prædi-

cto ambiguitas magna est circa probationem minoris (quæ est questionis huius obiectum) ideo videndum hic est quam efficaciter minor illa probetur. Est autem ratio dubitandi: quia com. text. 78. scilicet mouens tempore infinito est infinitum, ex qua probatur minor. text. vlti. scilicet primus motor est infinitus: loquitur de mouente tempore infinito ex parte mobilis: vt patet ex ratione probante ipsam: condiuidit enim tempus mobili. minor autem ista loquitur de mouente tempore infinito ex parte magnitudinis, seu spatij super quod fit motus: vt patet in motu cæli. Primus enim motor non aliter mouet tempore infinito, nisi quia mouet cælum tempore infinito. Constat autem quod nec tempus, nec motus cæli habet infinitatem ex parte mobilis: sed ex parte spatij infinites pertranseundi. Constat autem, quod ad mouendum tempore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demonstratione Arist. text. 78. & hoc siue virtus illa sit corporea siue incorporea, permanet verum, & quod ad mouendum tempore infinito secundo modo, non requiritur virtus infinita: vt patet de motore orbis lunæ, qui est virtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu æterno. Eodem siquidem vigore, quo semel potest mouere suum orbem, potest infinites iterare motum illum: quia est inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8. *Phyl.* text. 85. semper similiter se habens in se & ad mobile, semper idem faciet.

¶ Et vt clarius percipiatur modus questionis, sciendum est ex 6. *Phyl.* longo processu, quod tempus motus condiuiditur mobili, & condiuiditur magnitudini, super quam est motus. Et similiter dupliciter infinitum esse cõtingit, vno modo ex parte quantitatis mobilis, alio modo ex parte quantitatis spatij. Mobili quidem condiuiditur tempus, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certum signum in aliquo spatio designatum sit pertranseundum, prius pertransitur ab vna parte mobilis, quam ab alia: & si pertranseundum est à pluribus mobilibus inæqualibus vno decem cubitorum, & altero viginti, &c. & cæteris paribus quærat quantum erit tempus mensuras transitus illos manifestè patet quod si mobile decem cubitorum transit illud signum in vna hora, quod mobile viginti cubitorum pertransibit illud in duabus: sicut etiam illud met signum prius trãsit medietas mobilis, quam totum. Oportet enim seruata æqualitate motus, quanto mobile est maius, tardius pertransire signum illud. Verbi gratia: Si primus orbis & orbis lunæ æqualiter mouerentur, signatum punctum Orientis orbis lunæ tanto citius pertransiret, quanto minor est primo orbe. Ita quod quando orbis lunæ peregrisset suum transitum, fortè adhuc nec millesima pars primi orbis punctum illum orientis transisset: & idem est in motu recto. Vnde si infinitum est mobile, infinitum necesse est esse tempus, in quo datum signum pertranseundum est. Magnitudini verò condiuiditur tempus, & ex ea similiter infinitatur: quia finitum mobile prius trãsit vnã partem magnitudinis quam aliam. & sic cæteris paribus quãto maior fuerit magnitudo pertranseunda, tanto maius erit tempus mensurans motum: & si infinita infinitum, vt in motibus processiuis manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat ratione materiæ in idem realiter cum quãtitate mobilis: vt in motu cæli cõtingit. Non enim est aliud spatium pertranseundum à primo corpore, quam quantitas ipsius, vt Auer. dicit in 2. cæli, com. 46. Patet enim, quod cælum prius pertransiret partem spatij, quæ est ab Oriente ad Meridiem, quam illam, quæ est à Meridie ad Occidens, nihilominus quam si ibi esset realis distinctio quãtitate spatij & quãtitate mobilis. Similiter non refert in proposito, an quãtitas spatij quantitate temporis augeat, ex quantitate suarum partium nunquam ab illo mobili pertransitarum: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari: an ex quantitate earundem partium, quæ pluries pertranseundæ sunt: vt contingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatium enim idem secundo pertranseundum, alterius spatij æqualis primo rationem habet: & perinde quantificat & extendit tempus, ac si alterum æquale primo esset (seu vt melius loquamur) ac si esset altera pars totalis spatij æqualis primæ parti: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primum, quod tempus, quo mouetur cælum perpetuò, est infinitum non ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cælum corpus finitum est, & ideo tempore infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidens infinites peragit.

Secundum, quod tempus, quo probauit Arist. in text. 78. non posse fieri motum à virtute finita, est infinitum ex parte mobilis: quoniam manifestè ibi fit diuisio temporis secundum diuisionem mobilis dum augendum proportionaliter dicitur secundum augmentationem mobilis & motoris: vt contra proteruos syllogizetur sic, Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secundum augmentationem & diminutionem potentie motoris & quantitate ipsius mobilis, est quantitas se tenens ex parte mobilis. patet ista ex terminis, & ex septimo *Physic.* text. 36. sed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Aristoteles, est huiusmodi, vt patet de se: & Auerrois, in com. expresse asserit cum cæteris expositoribus: ergo.

Ex his autem liquet tertium principaliter intetum, quod scilicet processus Arist. non sufficienter videtur probasse minorem, scilicet primus motor est virtutis infinitæ: sed æquiuocationem videtur commisit

commisisse in medio termino, qui est mouens tempore infinito: dum in maiore prosyllogismi, quæ sunt conclusio text. 78. Sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cum dicitur, Omne mouens tempore infinito est virtutis infinita: & in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatij, cum dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omisiss autē opinionibus pluribus, quæ à diuersis de vi huius demonstrationis dicta sunt. Sco. enim in quolibet. q. 7. ad primum credens secundum Aristot. primum motorem infiniti vigoris intensiue, dixit hoc concludi ex eo, quod mouet à se: quia quod mouet à se, est à se: & consequenter habet plenitudinem actiuitatis & entitatis, quæ absque infinitate intensiua non est. Aegidius verò in 8. Phys. credens idem, dixit hoc concludi ex eo quod totus motus infinitus est proprius effectus Dei: quia quod potest in infinitum motum, quo ad suam totalitatem, potest nihil minus in ipsum, tam si sit vnus mobilis absolute, quam si sit vnus mobilis infinities iterati: & consequenter est virtutis infinita: quia à propria causa effectus recipit mensuram, & speciem. His inquam omisiss, quia absque probatione dicta sunt, quod mihi videtur scribendum est. Mirum enim & (vt melius dicamus) extraneum valde est, quod Aristot. medium terminum tacuerit, & tantum studium apposuerit circa id, sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco. dicit. Non enim in 8. Phys. aliud medium assumitur, nisi mouere tempore infinito: & de hoc magna sollicitudo fuit, quod exigit virtutem infinitam. Constat autem quod hoc abstractit à mouere à se, vel non à se: & quod motioni à se accidit, quod fit in infinito tempore: nihil enim minus concluderetur, si esset in tempore finito, vt ipsemet fatetur.

Nec valet ratio dicens, quod infinitas non dependens, sed prima est proprium medium ad virtutem infinita: quia secundum hoc primitas motus esset proprium medium, siue ille motus sit finitus, siue infinitus: & sic idem quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidens concurrunt, & sic Aristot. scilicet scientiarum artifex, tacuisset ea quæ sunt per se in medio termino, scilicet primitatem motus: & sollicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo, per accidens, scilicet infinitatem temporis, cuius oppositum vbique docuit faciendum. Aegidij verò deductio quamuis veritatem à longè tangere videatur (vt in sequentibus patebit) veritatem tamen assequuta non est: quia ex eo quod totus motus calij ponitur effectus alicuius causæ per se, non est ab eo nec sequacibus deducta infinitas intensiua illius causæ: sed assumptæ sunt proportionales voluntariæ vel remotæ: vt potest quod proprius effectus a per se causa recipit speciem, & mensuram. Ex hac enim non habetur, quod totalitas infinitatis extensiue necessariò fiat per se ab infinitate intensiua: sicut nec ex hac effectus infinitus fit à causa infinita, quum non appareat, quare ipsa totalitas, & vnitas infiniti motus non possit per se intendi, & fieri à virtute finita, immobili ad continuandam & conseruandam perpetuò inferiorum successione, &c. vt dicitur in secundo de generatione, tex. 56. & 12. Meta. com. 306. Latius igitur quod mihi in re. hac apparet, prosequendum est: eo quod difficultatem motam directè discutit, & ad principale propositum propriam viam docet, & Aristot. tam meti quam verbis consona videtur. Præmittendum est ergo primò, quod perpetuitas motus sicut, & alia quantitas dupliciter imaginari potest, quod fiat ab aliqua, virtute. Vno modo per se primò: secundo modo non per se primò. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per se primò ab aliqua virtute, in quod potest virtus illa ex propria ratione: in illud autem dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinē propriā illius virtutis. Et per oppositum illud debet fieri non per se primò ab aliqua virtute, quod quidem fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa illi virtuti, quæ est extra latitudinē illius virtutis formaliter sumptæ: verbi gratia, & est exemplum deseruiens proposito: Virtus calefactiua vt octo B. ignis durans centum annis, potest in duos effectus, scilicet & calefacere vt octo, & centum annis continuare hunc calefactionis motum: sed primò potest ex ratione propria in quantum est virtus calefactiua tantæ perfectionis, scilicet vt octo: hac enim perfectio infra latitudinē virtutis calefactiue clauditur. Secundum verò non potest ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo posset: quod patet falsum in D. igne durāte per diem tantum: sed potest ex annexa sibi duratione centum annorum: quam patet esse extra rationem virtutis calefactiue, & cuiuscunque alterius virtutis motiue formaliter sumptæ. Ideo enim B. ignis potest continuare calefactionem per centum annos, quia virtuseius durat centum annis: vt de se patet. Tunc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primò ab aliquo, quādo ex perfectione infra latitudinē potentiæ agentis clausa causatur, tunc autem non per se primò, quando non ex ratione propriæ potentiæ agentis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distinctione ex parte effectus manifestè patere potest alia distinctio ex parte causæ. Potest siquidē dupliciter imaginari aliquam virtutem esse continuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per se primò, id est ex ratione propria, vt exposuimus, & alio modo non per se primò, sed ex annexa eius

conditione: vt etiam exposuimus. Differunt autem vis perpetuatiua motus per se primò, & vis perpetuatiua nō per se primò, ex assignatis rationibus adhuc dupliciter. Primò in hoc, quod vis perpetuatiua per se primò respicit infinitatem durationis, vt per se primò effectum, & per se primò terminum: quia ex propria latitudine in illam potest, sicut vis calefactiua respicit calefactionem, seu calorem: vt per se primò effectum & terminum. Vis autem perpetuatiua non per se primò respicit infinitatem durationis, non vt per se primò effectum, sed vt conditionem proprii effectus.

¶ Secundo in hoc, quod illa respicit quantitatem durationis, vt per se proprium effectum: quia infinitas durationis quædam quantitas durationis essentialiter est, omnem quantitatis durationē in se claudens. Ista autem non nisi per accidens quantitatem durationis respicit, scilicet vt conditionem necessariò comitem sui proprii effectus: quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His verò prælibatis, oportet secundo tres conditionales stabilire: ex quarum veritate propositi ratio habebitur.

CONDITIONALIS PRIMA

Si quid per se primò moueat tempore infinito, est infinita virtutis intensiua.

PRIMA conditionalis est: Si A per se primò mouet tempore infinito, A est virtutis infinita intensiua. Declaratur ista: quia itādo infra latitudinē virtutis per se respicientis quantitatem durationis vt proprium effectum, quæ potest vocari virtus quantificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: valet argumentum. Ad continuandum aliquanto tempore requiritur aliquanta virtus, ergo ad maius tempus, maior virtus, ergo ad infinitum infinita. Et fundatur hæc consequētia super illam regulam: Sicut simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis, & maximū ad maximum. Quare absq; dubio vniuersaliter & necessariò tenet in his, quæ se respiciunt per se primò: vt S. Th. in 3. contra Gen. cap. 139. dicit. Fundatur etiam super illud principium Metaphysicum: Cuiusque potentiæ propria latitudo, proportionabiliter respōdet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiue in omnibus: ergo virtutis quantificatiue motus, si esset propria latitudo, responderet propriæ latitudini quātatis durationis: sed propria latitudo quātatis durationis attenditur penes extensionem durationis: quia duratio non augetur per intensiōem, vt qualitas, sed extensionem, vt quantitas: ergo virtus quantificatiua quātō maiorem posset quantitatem durationis producere, tāto maior esset, ergo si infinita infinita. Vnde proportio virtutis quantificatiue, seu continuatiue motus, ad quantitatem per se durationis, est sicut proportio virtutis calefactiue ad quantitatem per se caloris. Et nulla est differētia proportionum: quamuis sit differentia rerum subtractarum proportionibus, quia quantitas per se caloris est quantitas intensiua, quantitas verò durationis est extēsiua. Quod tamen, vt ex dictis patet, proportionem non variat: eo qd hoc est materiale, & per accidens. Formale enim est, vniuersaliter loquendo, quod latitudo cuiusque potentiæ actiue respondeat latitudini propriæ sui per se primo effectus. An verò latitudo propria effectus attendatur secundum extensionem, vel intensiōem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tenet consequentia supradicta, qua tenet ista. Ad producendum aliquantum calorem requiritur aliquanta virtus calefactiua, ergo ad maiorem maior, ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit, supradicta principia non habere locum, nisi quando quantitas per se effectus est quantitas intensiua: cum Philosophia abhorreat voluntarium, oportet huius restrictionis rationem reddere. Nulla autem ratione fulta apparet hæc responsio, nisi fortè dicatur, quod quia magnitudo virtutis non est, nisi secundum quantitatem perfectionalem, ideo non respondet, nisi quantitati perfectionali effectus: quantitas autem perfectionalis non est quantitas durationis. Non enim quātō maior duratio, tantò perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durās per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum: vt dicitur primò Ethico, cap. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniam dupliciter contingit loqui de quantitate durationis: vno modo secundum se, alio modo vt est conditio aliarum rerum. Si consideretur vt est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: sic cum sit extra rationes formales rerum, non auget propriam perfectionem alicuius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis, quam durans vno die. Et hoc modo est sermo de quantitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex com. Auer. & sanctus Thomas, & consequenter hoc modo verificatur, quod quantitas durationis non est quantitas perfectionalis, nec sibi proportionatur virtus actiua alterius effectus.

¶ Si verò consideretur primo modo, scilicet secundū se: sic cum bonū diuidatur in decem prædicamenta, sicut ens, vt in 1. Ethic. ibidem dicitur: & quantitas durationis sic quædam entis species: quandam etiam bonitatem secundum se necesse est ponat. Ac per hoc manifestè patet: quod si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: sicut etiam quātitas molis aliquam perfectionem dicit: alioquin inter entis species non

Opus. Caiet.

NN 2 esset

esse: & maior maiorem, & infinita infinitam non minus in suo ordine, quam calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extensionem. Quod ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet ut conditio aliorum, & sic est falsum: quia est extra latitudinem rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quantitas durationis est quaedam perfectio vendicans sibi quantitatem perfectionalem secundum suam extensionem: quemadmodum calor vendicat sibi eam secundum suam intensiorem. Unde ad rationem in oppositum dicenda sunt duo. Primo, quod non oportet quantitatem durationis esse quantitatem perfectionis: sed habere illam infra suam latitudinem: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundo, quod falsum est, quod quantitas durationis secundum se non ponat quantum maiorem perfectionem, quam quis non ponat maiorem perfectionem huius, puta caloris vel hominis. Et quia sermo in predicta conditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secundum se: consequens est quod firma stet veritas illorum principiorum etiam in his effectibus, quorum propria quantitas est quantitas extensiva. Talia enim maiorem semper ponunt ex augmentata extensione perfectionem suae speciei. Manifeste autem patere possunt omnia quae de perfectione quantitatis durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas & cetera dicta ad ipsam: ut facile est cuique exercitatio deducere. Unde potest formari ad principale propositum ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic quod aliquanta virtus, ad effectum aliquantae perfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantae perfectionis, & infinita ad infinitam perfectionis effectum: sed duratio est effectus aliquantae perfectionis: ergo ad faciendum per se primo aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maiorem, & ad infinitam infinitam: cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogoque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mentis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, innitentes supra adductae glossae: absque ratione dicendo, quod si ad effectum aliquantae perfectionis requiratur aliquanta virtus, ad effectum maioris perfectionis intensiorem requiratur maior virtus: non autem ad effectum maioris perfectionis extensivam, qualis est maior & minor duratio. Haec enim glossa, ut ex dictis patet optima est, loquendo de causa per se primo illius effectus, cui utraque quantitas conuenit, intensiva infra propriam latitudinem, & extensivam extra: sicut est calor, &c. Vniuersaliter autem loquendo de quantitate causa in ordine ad proprium effectum, & eius quantitate infra latitudinis suae limites clausa, nulla opus est distinctione: eo quod eadem ratio saluatur in proportionem causa & effectus, siue secundum propriam rationem augeatur intensiue, siue extensiue: ratio scilicet maioris perfectionis secundum propriam rationem suae speciei. Non enim tenet illa regula in effectibus quantitatis intensiuae alia ratione, nisi quia quanto effectus per se primo alicuius est perfectior infra latitudinem propriam, tanto perfectior causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quantitate extensiva caloris producti non concluditur maior virtus calefactiua, sed intensiua tantum. Illa enim auget perfectionem caloris extra propriam latitudinem caloris: ista autem intra. Haec autem met ratio saluatur in effectibus quantitatis praecise quantitate extensiva: quoniam eorum propria perfectio augetur infra propriam latitudinem secundum extensivam augmentationem. Unde vniuersaliter loquendo, effectum esse perfectiorem intensiue vel extensiue, accidit effectui perfectiori secundum propriam latitudinem suae rationis formalis: quod per se consideratur in hac ratione, & est ratio vtriusque eorum: quod perfectiorem causam exigit & concludat: sicut esse album vel nigrum accidit colorato: & est ratio eorum, quod sint visibilia. Falli autem multos contingit in re hac ex eo, quod in ceteris entibus a quantitate manifeste videmus, quod sola augmentatio intensiua effectus per se concludit maiorem virtutem per se primo actiuam illius: & nullam perhibent sensus virtutem actiuam per se primo quantitatis: propter quod nunquam intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intensiuo cumento effectus. Quicquid enim sit de virtute actiua per se primo quantitatis, siue permanentis, siue successiuae, discernendum est intellectus acumine, ut dictum est, inter entia, quorum propria perfectio consistit in intensiua, & quorum propria perfectio consistit in extensiua: quoniam in illis extendi est extra limites rationum formalium suarum: & propterea non concludit maiorem perfectionem virtutum actiuarum illorum entium. In istis autem extendi est infra rationes formales eorum, & est ipsum eorum intendi: & ideo idem exigit & concludit in virtute eorum actiua per se primo, quod in illis infert intendi, si inuenitur virtus per se primo, actiua quantitatis. Unde non obstat proposito si quis dicat non dari in rerum natura huiusmodi virtutem quantificatiuam motus: nobisenim fat est veritas conditionalis, quae permanet etiam antecedente & consequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictum processum, ideo non tenere in effectibus quanti-

tatis extensiuae, sed intensiuae: quia in extenso id quod additur licet perfectio quaedam sit, non includit in se minus extensum, & aliquid ultra: intensus autem includit in se remissum, & aliquid ultra perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero aequalem. Puerile inquam dixi, quia sic se habet maius secundum extensionem ad minus, puta spatium duarum horarum, ad spatium vnius, aut bicubitum ad cubitum: sicut maius intensiue ad minus: puta calor ut quatuor, ad calorem ut duo. Vt obique siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis propriae rationis formalis addit. Constat autem ex dictis, quod in praedicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliam similitudinem proportionum inter intensum & extensum, nisi maioris ad minus. Argumentum enim semper est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum, est aliquantae virtutis, ergo potens in maius, est maioris: ergo in infinitum est infinite. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit, quod quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem virtutem: ita in intenso gradus, verbi gratia, additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quam sit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus seorsum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quod totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quam calidum ut duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quod totum extensum est perfectius. Friuolum quoque omnino est, si quis admittat praedictum processum tenere quo ad effectus quantos quantitate perm anente, non autem successiua. Oporteret enim abradere principia tradita in sexto & septimo & octavo Phys. de virtutibus motiuis & earum proportionem: cum motus & tempus, & de quibus ibi est sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primae conditionalis.

SECUNDA CONDITIONALIS.

Si quid moueat per se primo tempore infinito vnum motum continuum, oportet tale esse immobile.

SECUNDA Autem conditionalis est ista. Si A mouet tempore infinito vnum motum continuum, &c. A est mouens immobile. & accipimus mouet proprie, ut distinguitur contra mutare. Et rursus accipimus, mouet, ut motor, non ut instrumentum motoris. primum propter illuminationem, secundum propter corpus caeleste trahens secum ignem: quem nihil minus traheret, si idem ignis numero perpetuo conseruaretur, secundum totum & partes: & etiam propter primum orbem trahentem secum alios: ut multis placuit, quamuis non sufficienter. Probatur ista consequentia octavo Phys. tex. 85. ex proposito: & 12. Metaphys. tex. 43. ex hoc quod motor motus non semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, a quo semper prouenit idem eodem modo se habere necesse est utroque modo: ut patet, ergo.

Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiam iam patere potest distinctio superius praemissa cum suis membris in speciali. Liquet enim iam quod perpetuitas motus duabus attestatur causis, scilicet infinitati virtutis per se primo causantis ipsam aut immobilitati motoris: & consequenter quod diuersimode ab illis dependet, & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primo (seu ex propriae latitudinis perfectione) illam causante. Immobilitate vero virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et merito: quia immobilitas est extra latitudinem perfectionis virtutis tam motiuae quam quantificatiuae motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque, infra ipsius latitudinem clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiam si in infinitum crescat, caloris naturam non exit. Immobilitas vero conditio est extra totam latitudinem caloris. Siue enim intelligatur calor ut quatuor siue ut mille, siue ut infinitus: nunquam peruenietur ad hoc, quod sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de ceteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secundum rem sint in materia, siue non, intelligi volumus. oportet enim philosophum formaliter loqui. Unde distinctio iam probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari, quod fiat. Vno modo a virtute per se primo ipsam causante: & sic oportet, quod fiat a virtute infinita intensiue: ut patet ex prima conditionalis. Alio modo a virtute non per se primo ipsam causante, sed per se primo causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, ut illius conditionem: & sic oportet quod fiat a virtute motiua immobili, quae ex perfectione suae virtutis causet talem motum, puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semper perseueret idem faciens. Ut sic conditio virtutis sit causa conditionis effectus sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa propriae perfectionis effectus. & propter hoc Arist. 8. Phys. in tex. 78. infinitatem temporis motus ascripsit infinitati virtutis, & in tex. 85. ascripsit immobilitati motoris: ut iaceret fundamenta & ad primum motorem, & alias intelligentias inuestigandum: ut ibidem diuus Th. notauit. Ex primo enim primum motorem octavo Phys. tex. vlti. & 12. Metaph. tex. 41. concludit. Ex secundo vero numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi inuest

inuestigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cæci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis vt patet ex fine text. 41. & ex ipso text. 43. vbi semper est sermo de immobilitate motoris tempore aeterno, &c.

TERTIA CONDITIONALIS.

Si cælum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinita virtutis intensiue.

TERTIA igitur conditionalis, cuius antecedens supponit Arist. cum suis sequacibus est ista, Si cælum mouetur tempore infinito, primum mouens ipsum est infinita virtutis intensiue. Et aduerte diffinitatem inter hanc consequentiam & priores. In prioribus enim inferebatur, A mouet, &c. ergo A est infinita virtutis: vt in prima: vel, ergo A est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac verò non inferimus, ergo mouens cælum: nec, ergo quilibet motor cælestis: sed, ergo primum mouens est virtutis infinita intensiue. Probatur ista sic: Cælum mouetur tempore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primo & directè potente in sempiternitatem motus, talis est infinita intensiue: vt patet ex veritate primæ conditionalis probatæ: ergo inuenitur aliqua virtus infinita intensiue. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore cælesti, aut in primo tantum. Non in quolibet: tum quia non oportet: tum quia neuter ab altero dependeret in sempiternè mouere: fatuum enim est ponere infinitum vt sic dependere: tum quia aliquid conueniret pluribus primo, scilicet mouere sempiternè: quod est impossibile, vt monstratur primo. Postea, ergo in primo motore tantum. Totus processus clarus est & firmus, si prima consequentia probabitur. Cuius vis consistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primo intèdente & potènte in ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probatur ergo primo, quòd hoc sit possibile: deinde quòd sit de facto. Primum probatur: quia si esset inconueniens aut impossibile, sempiternitatem motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo, hoc non esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, non est res separabilis à motu, sed simul est & non est, & fit & non fit cum motu: ac per hoc sufficienter fit à quolibet mouente, sicut & motus: vel quia duratio motus passio motus est: eo quòd tempus, vt dicitur in 4. Phys. tex. 130. & 12. Meta. tex. 29. aut est idem motus, aut eius passio. Passioni autem non debetur aliud agens quàm productiuum subiecti: vt patet inductiue. Vel quia, vt superius tactum est, duratio motus non est nisi conditio eius: conditionibus autem rerum non debetur propria virtus actiua: sed sit est conditiones actiui sequi. Præter enim hæc tria non appareret ratio, quare impossibile, aut inconueniens sit sempiternitatem vendicare sibi virtutem per se primo eius actiuam: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarum rationum formalium, etsi concludat, quòd producens vnâ in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, quòd à quocunque producat per se primo vnâ, ab eodem producat per se primo & altera. Quamuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens: & per hoc habeatur, quòd causans tale ens causet etiam ens: non tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, in quantum tale, ergo & in quantum ens: vnde Arist. in 6. Metaphy. in principio venatur principia, & causas entium, in quantum entia. Durationem autem passionem esse motus etsi verum sit quo ad aliquid: puta quia sub ratione temporis diffinitur per motum, & inseparabiliter concomitatur ipsum tanquam posterius suum prius: non tamen est verum simpliciter: quia constat quòd verè, & simpliciter passio alicuius sic producitur consecutiue ad productionem subiecti vt à virtute per se primo productiua subiecti, secluso quocunque extrinseco, sufficienter emanet. Duratio autem siue sempiternitas motus non emanat à virtute motiua, vt sit ratione ipsius virtutis: sed cūsequitur conditionem extrinsecam ipsius virtutis, scilicet durationem eius, vt patet inductiue. Non est igitur passio propriè loquendo sed potius conditio inseparabilis. Nec ex hoc quòd talis conditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiue, concludi potest, ergo superflue quæritur alia causa: quoniam non quæritur causa ad hoc, vt fiat absolute: sed ad hoc vt per se primo fiat.

¶ Non enim superflue quæritur à quo per se primo fiat animal, quamuis sciamus ipsum fieri à generante hominem & bouem. Nec inconueniens aliquod sequitur, si tam nobilis conditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis causa quærat, & non sit credere, quòd fiat vt conditio præcisè: nihil enim contra principia naturalia, aut metaphysica, aut quæcunque alia apparet sequi: imò inuestigatio hæc consequens est processibus Arist. in 6. & 7. & 8. Phys. vbi causas motus aptauit secundum diuersas proportionales ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut inconueniens, sempiternitatem motus esse effectam: quòd possit produci ab aliqua virtute per se primo. Quòd autem hoc sit de facto probatur primo: quia vt dicitur 4. Phys. tex. 26. & 8. tex. 30. semper ponendum est id quòd est aut causat per se, ante id quòd est aut causat per aliud. Constat autem quòd causans sempiternitatem motus, quia immobile causat eam per accidens, seu per aliud à virtute sua actiua, ergo debet præcedi ab eo quòd ex propria perfectione suæ virtutis actiue sempiternitatem

facit: hoc enim tantum est quod per se primo illam causare potest. ¶ Secundo: quod sempiternitas motus cælestis est effectus dignissimus: vt eius effectus ostendit, scilicet perpetuitas omnium generabilium & corruptibilium, ad quam tota sphaera actiuorum & passiuorum, & singula in ea contenta secundum vires conantur, & pro ea agunt, quicquid agunt: vt Auer. dicit 2. Cæli. com. 17. & Albertus Magnus ibidem confirmat. Irrationabile est autem effectum ad eòd nobilem in rerum natura absque per se primo causa actiua fieri. Et confirmatur: Quia cum in motu cælesti sint duæ conditiones, scilicet sempiternitas, & determinata velocitas, quæ in sui ratione claudit tempus: vt patet in 4. Phys. tex. 96. & sempiternitas eius sit nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de se patet, & 12. Meta. com. 41. habetur: vbi certa velocitas finitati virtutis sempiternitas verò infinitati attribuitur motoris absque potentia omnino: secundo quoque cæli tex. 17. dicitur, quòd sempiternitas est proprium diuinitatis opus, & Platonice confirmantibus, ibidem à Sanct. Tho. cognouimus entia tantum sempiternitatis, quantum diuinitatis sapere: & determinata velocitas absq; dubio habet causam per se primo ipsam causantem apud omnes Philosophos: quæ dementia esset sempiternitatem cælestis motus causa per se primo priuare? Relinquitur igitur ratio tota, & stabilis & efficax: cum etiam fugiendi via concessa non sit. Duobus enim modis poterat quis tantum laborem sine priuare. Vel dicendo quòd sempiternitas motus non habet causam per se primo actiuam: quòd esse nefas ostensum est. Vel dicendo, quòd habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis: Et hoc ostensum est esse ignorantiam propriæ vocis: quia nulla virtus per se primo actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationem formalem: alioquin esset actiua illius, circumscripto omni alio, & non circumscripto omni alio: quod implicat. Impassibilitas autem & vniuersaliter immobilitas, vt de se patet: & superior declaratum est: extra latitudinem est cuiusque rationis formalis virtutis actiue formaliter sumptæ: vnde dicere quòd virtus A fit per se primo actiua sempiternitatis, & dicere quòd ideo est actiua sempiternitatis: quia est immobilis, & semper manet eodem modo: est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motum dubium contra processum Arist. redeundo, dicimus quòd quia sempiternitas motus exigit in per se primo motore seu in eius propria potètia actiua infinitate intensiuam: & hoc non habet ex eo, quòd ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo quòd ponitur in motu infinito ex parte spatij infinities iterati, sed in quantum est secundum se effectus quidem, cui accidit quòd hoc vel illo modo soluetur: ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se, siue infinito per accidens, concludi optimè potest absque equiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primo in sempiternitatem. Vnde attenda sempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutem actiuam per se primo illam respicientem, quamuis æquè bene concludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Arist. tamen à notioribus doctrinam subtilissimam tradens, deduxit in tex. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuam potentia: & in text. ultimo ex eadem sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij conclusit infinitatem primi motoris. Insinuans nihil obstare rationi sumptæ ex sempiternitate formaliter accepta in quouis motu saluari ponatur. Propter quod in tex. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantum: vt doceret, quòd non concludebat ibi infinitatem potentia ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis, & in tex. vlti. secundum vtranque translationem non fat fuit Arist. subsumere, quòd primum mouens mouet motum perpetuum, aut tempore infinito, sed subsumpsit vtrunque simul: vt ostenderet, quòd non arguit absolute ex hoc quòd mouet perpetuò (cum hoc sit commune omnibus motoribus cæli) sed ex eo, quòd sic mouet tempore perpetuo, vt ipsam infinitatem temporis per se primo causet: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium soluendo dicimus, quòd medium ad probandum illam minorem, scilicet primus motor est virtutis infinita, est hoc, mouens per se primo tempore infinito: ita quòd maior syllogismi sumpta ex tex. 78. est ista, Mouens per se primo tempore infinito, est virtutis infinita. Minor verò sumpta in textu vltimo est ista, Primus motor mouet per se primo tempore infinito, ergo primus motor virtutis infinita, vbi nulla æquiucatio interuenit. Et maioris probatio ex infinitate temporis saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestatur processui: quia proportio virtutis per se primo respicientis durationem motus, ad finitatem, & infinitatem temporis, absolute declarata, & conclusa est ibi in materia clarius eam representante, scilicet in motu infinito per se: vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc à subtilissima deductione, quam diuus Tho. 8. Physic. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cum enim medium Arist. sit mouens tempore infinito, ille apposuit ly per se supra ly infinito, nos verò supra ly mouens. Secundo in minore: quia apud nos, minor est vera

de facto quo ad operationem primi motoris: apud illum verò minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tempore infinito per se: sed oportet eum esse tantæ virtutis, quod quantum est ex parte virtutis suæ, posset mouere tempore infinito per se: quia causæ per se oportet respondere effectum per se. Primus autem motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempus infinitum per se inueniri, siue non oportet primū motorem tantæ virtutis esse si est per se causa infinitatis motus. Conueniunt tamen hæc deductiones in conclusione (quia utrobique concluditur infinitas intensiua primi motoris) & in radice: quia vterque processus ponit primum motorem esse per se causam durationis infinitæ ipsius motus. Sed ille processus ex eo quod causæ per se oportet esse tantam virtutem vt possit in effectum per se: quod fundatur super secundo Phyl. tex. 36. Ille verò, quod causam per se primò alicuius, oportet proportionaliter augeri secundum augmentum proprium effectus sui: cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶ Et vt multis philosophantibus complacemus, qui volunt potius cum Auer. errare quam cum aliis verum sequi: ostendendum superest hoc idem Auerroim docuisse. In 1. siquidem Metaph. com. 41. postquam conclusit iuxta demonstrationem 8. Phyl. quod virtus infinita requisita ad mouendū tempore infinito corpus cæleste, non est in magnitudine quia moueret in non tempore: mouet statim dubium communiter tactū a doctoribus 8. Phyl. scilicet, cur si ponitur virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tempore: & si ponatur extra magnitudinē, non sequitur motus in non tempore, quæ est ratio difformitatis? Et statim respondet, qd hoc ideo est, quia motus cæli fit à duobus motoribus: quorum alter est finitæ motionis, & est anima cæli, & alter infinitæ, & est potentia omnino sine materia: & quod motus cæli à motore finito habet, quod fit in non tempore, & à motore infinito, qd fit tempore perpetuo. Vbi à plano sensu literæ non diuertendo, manifestè patet, qd ipse est opinatus primum motorem esse infinitæ virtutis intensiua, & propter istā infinitatē causare per se primò sempiternitatem motus cæli, & in hoc differre à cæteris intelligentiis: quæ cum sint immobiles, possunt virtute propria causare perpetuitatē motus, per accidēs tamē: vt ex dictis patet. Et quia prædicta verba Auer. aliis locis eiusdem contradicere videntur (vt adduximus arguendo ad oppositum) ideo à diuersis diuersimodè exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit nō se Auerroitam, sed Auerroim suam facere, vnde oportet expositiones eorum afferre, vt firmetur veritas. Quidā igitur dixerūt, quod Auerrois intendit quod fit finitæ intensiua primus motor, infinitus autem in duratione: non tantum formaliter, sicut alij motores: sed etiam causaliter: quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus, qui est purus actus omnino, & per hoc differt à cæteris motoribus. Et hi diuisi sunt in duas vias. Nam quidam eorū dicunt quod illa distinctio motoris in finitum & infinitum, est distinctio realis: quidam verò quod est distinctio rationis in primū motorem secundum quod est finis, & ipsummet secundum quod est agens, & secundum quod agens mouet in tempore: quia est vigoris finiti intensiua: secundum verò quod finis, perpetuat motū: & ideo dicitur infinitus in duratione causaliter. Alij verò dixerunt, quod primus motor non est virtutis finitæ nec infinitæ intensiua: quia non est virtutis actiua, sed dicitur infinitus causaliter, causalitate finali: vt dictum est. Alij autē dixerunt, quod illa verba Auerrois examinanda & glossanda sunt secundum determinationes factas in de substantia orbis. &c. vbi magis ex proposito tractauit rem hanc, vbi manifestè negauit infinitatē intensiua. Sed quod omnes huiusmodi responsiones errant, manifestatur. Et primò, quod loquatur de infinitate intensiua, probatur primò sic: Quādoquē sit aliqua distinctio per opposita habetia plures significationes, & alterū oppositorum declaratur ab ipso distinguente quo ad quid nominis, secundum quam intentionem sumitur, reliquum debet sumi secundum oppositam intentionē. Patet ista: alioquin periret omnis certitudo diuisionū, & syllogismi diuisim, &c. sed Auer. diuisit motorem cæli in motorem finitæ motionis: & infinitæ motionis: & descripsit alterū membrū, scilicet motorem finitæ motionis per finitatem intensiua, vt patet: quia ibi expresse subdit. Dicere finitatem, est dicere proportionem motoris ad motum rem: ergo reliquum membrum scilicet motor infinitæ motionis est describendum secundum intentionē oppositam scilicet quod dicere infinitatē, est dicere improportionē: & sic erit motor infinitus intensiua. Secundò sic: Termini quæstionis & responsionis secundum artem demonstratiua non differunt, sicut nec quæstio differt à conclusione in terminis, sed in modo. Constat autem quod motor infinitus de quo est sermo in quæstione, est infinitus intensiua: quoniam est ille, de quo dicitur in 8. Phyl. tex. 79. quod mouet in non tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiam intensiua. Tertio sic. Quælibet responsio à sapiente data, debet sumi in sensu in quo quæstioni motæ respondet: sed ista non respondet quæstioni motæ nisi intelligatur de infinitate intensiua: ergo, &c. Declaratur minor: quæstio est cur virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito, posita in magnitudine, infert motum in non tempore & posita extra magnitudinē, non. Huic autem quæstio non satisfit dicendo, quod hoc ideo est, quia ibi sunt duo motores separati & ambo fi-

niti, sed alter actiua, & alter vt finis: & ex motore vt finis est sempiternitas, ex motore verò vt agens est quod motus fit in tempore. Hoc enim siue verum, siue falsum sit, est impertinens quæstio: & sollicitudo superflua. Tota enim quæstio est quare à virtute separata non sequitur motus in non tempore, sicut à virtute posita in magnitudine. Et constat quod est sermo de virtute actiua. Hæc autem quæstio vt & nouiti possint percipere (sicut & quælibet alia) aliquid certum supponit scilicet infinitatē virtutis siue in magnitudine, siue extra. Et quærit dubiū, quare si illa infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tempore: & extra magnitudinē, non. Quæritur ergo ab istis primò: Qualis est illa infinitas virtutis, quæ supponitur intensiua, an durationis? si intensiua, habetur intentum: si durationis, quæstio & nulla & ridiculosa est. Nulla quidē: quia à virtute actiua infinita in duratione posita in magnitudine, non sequitur motus in non tempore: vt patet de virtute alteratiua solis à qua res aliqua alteratur, & tamen in tempore. Nec potest dici quod illud est verum tantum de virtute motiua vnico motu locali tantum: quoniam expresse Arist. in 8. Phyl. tex. 79. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocumque motu. Ridiculosa autem: quia puerile est quærire, quare à virtute finita in vigore, infinita autem duratione separata à materia, prouenit motus in tempore, & non in non tempore. Quis enim est adeo rudis, vt ignoret finitatem & infinitatem intensiua in virtutis, sequi velocitatem certam vel incertam motus, & non finitatem & infinitatē durationis? Vltimum igitur refugium horum est, quod quæstio illa neutram infinitatē determinatè supponit, sed infinitatem in communi: quoniam ex motu perpetuo neutra infinita determinatè concluditur, sed in communi concluditur, quod oportet virtutem motiua tempore perpetuo esse infinitam. Vnde dicunt quod quæstio Auerrois est, cum sit quod virtus motiua tempore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine infert motum in non tempore, & extra magnitudinē, non. Et responsio est supponendo quod si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quod sit infinita intensiua, ex octauo Physicorū, textu septuagesimo octauo: & consequenter moueret in non tempore, ex textu septuagesimo nono. & addendo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinē, & illa est necessariò infinita secundum durationem, & distinguitur in motorem & agens: & sic est finitæ motionis, id est, mouet in tempore: & motorem vt finis: & sic est infinitæ motionis, id est, mouet infinito tempore, quod virtuti posite in magnitudine conuenire non potest. Non enim potest distingui in motorem vt agens, & vt finis: & ideo oportet, quod virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore extra magnitudinē, non. Sed verè isti inuituntur telis aranearum. Deficiunt enim dupliciter, scilicet in re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa quidem, quia falsum est, quod virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiua: si extra magnitudinē, non. Quæritur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phyl. quia est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu per se, & per accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quod illa non oportet esse infinitam intensiua: in textu enim 78. non est sermo de tali virtute, sed de prima: vt ex dictis patet. Amplius: Cum Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendū B mobile certa velocitate, puta motu vnius horæ, requiratur tanta virtus intensiua, puta vt centum: & ad continuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiua, quod semper perseveret in eodē vigore: quare inquam, est quod virtus talis si ponatur in magnitudine, sequitur quod sit infinita intensiua? Hoc enim neque ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamen hoc est super quod isti fundantur. Quod si dicatur quod hoc oritur ex hoc, quod illa virtus actiua semper remanere debet in eodē vigore, hoc puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi quod illa virtus oportet quod ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Ex hoc autē, quod virtus actiua ponitur in alterabili & incorruptibili, infinita: & duratio nis siue in quanto, siue extra, non habetur maior perfectio intensiua: vt de se patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auerroë dicitur. Et datur exemplū de albo: quod ex hoc, qd ponitur perpetuum, non sequitur, ergo est albus: quia differentia maioris & minoris rationis non infert differentiam secundum magis & minus. Vnde ridiculum est, quod quidam inter philosophos se locantes dicunt, quod ideo non potest esse virtus motiua actiua tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitæ, & per hoc infinitam intensiua. Deberent enim inferre, ac per hoc inalterabilem & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiua. Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, quod processus non fit ab Auer. & Arist. ad concludendum, primum motorem esse incorporeum absolute, sed ad concludendum, ipsum esse incorporeum, id est non immersum materiæ, ad esse: quæ est eantem apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis siquidem Arist. tex. 78. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cum Auer. tractatus intend

intendentis ostendere impartibilitatem primi motoris: vis est ex natura quanti & extensi siue corruptibilis, siue non: vt patet: & in text. vlti. rationem formans ex efficacia probatorum, & non aliter, concludit primum motorem impartibilem: vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dictum, scilicet, quod virtus motiua actiue tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiue, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rationibus terminorum hoc non deduci: sed oppositum quo ad primam partem, & sensibilibus idem testatur: ergo hoc est voluntarie dictum. Ex sensibilibus enim habemus, quod virtus alteratiua solis est motiua actiue, & est in magnitudine: & tamen non est infinita intensiue, nec alterat in non tempore. Nec potest dici, quod quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tum quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intensiuam de virtute alteratiua & motiua secundum locum, & vniuersaliter motiua si ponantur in magnitudine, vt dicitur 8. Phyl. tex. 79. vt iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeretur alterationi solis, tunc sol vnum numero motum perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suae virtutis, quicquid sit de antecedente huius conditionalis: & sic virtus finita intensiue, infinita duratione, moueret in tempore infinito vnum motum continuu & non in non tempore: vnde quod de facto non sit hoc, est per accidens, quantum est ex efficacia virtutis. Accidit enim tantae virtuti, quod vnum vel plura subiiciatur, &c. & nihil minus posset in vnum semper, quam plura. In expositione autem verborum Auerrois errant: quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad quaesitum: esset enim responsio, quod ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem vt agens, & motorem vt finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quaesita differentia, centum iuga bouum non deducerent.

Quarto principaliter probatur, quod de infinitate intensiua sit sermo Auer. ibidem: ex eo, quod ibi dicit, quod motus caeli in quantum est ab anima caeli, sortitur determinatam velocitatem, in quantum vero est a primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc enim arguitur sic: Aut intendit, quod motus caeli habeat sempiternitatem a primo motore effectiue, aut finaliter. Si effectiue, cum in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam caeli, tripliciter potest hoc imaginari.

Primo, quod anima caeli, aut non efficiat, aut non sufficienter possit efficere sempiternitatem motus, & ideo attribuitur primo motori tanquam causa sufficienti, & hoc conuincitur demonstratiue esse falsum supponendo animam caeli esse virtutem motiuam immobilem: vt patet ex 8. Phyl. tex. 85. & ex supradictis. Secundo, quod anima caeli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, vt eius causa actiua independenter. Et hoc conuincitur esse contra Auerroem ibi: aut loquimur de communi dependentia, qua omnia entia alia a primo, & actiones eorum dependent a primo: & sic non saluatur commentum, ponens differentiam inter sempiternitatem & determinatam velocitatem motus caeli in hoc, quod illa est a primo motore, haec ab anima caeli. Tali enim dependentia communi tam sempiternitas, quam determinata velocitas est a primo motore mediante anima caeli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, scilicet sempiternitatem motus, anima caeli dependet a primo motore. Et hoc conuincitur esse impossibile, tenendo primum motorem finitum intensiue: & deducitur sic, Motore sufficiente ex his, quae in se intrinsece sunt, applicato mobili disposito, circumscripto quocunque alio, excepta communi dependentia ad primum, necessario prouenit effectus proprius illius motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandam consecutionem causa ad effectum, & e conuerso. Sed anima caeli est actiuum sufficiens ex suis intrinsecis respectu motus aeterni: ergo circumscripto quocunque alio excepto communi influxu primi, potest in motum aeternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, quod anima caeli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet tantam virtutem intensiue (puta vt mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habens haec duo, potest sempiternum facere motum, quamuis non per se, vt dictum pluries est. Tertio, quod anima caeli licet sufficienter, tamen per accidens facit sempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per se: & ideo attribuitur primo motori, vt eius causa actiua per se primo intendenti illam. Et sic habetur intentum: quia, vt ex prima condicionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitae intensiuae. Et in rei veritate ista videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, vt quaestio mota ostendit, & non intendit subtrahere ab anima caeli causalitatem actiuam sempiternitatis, sed perfectitatem causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax, vt patet ex dictis. Vnde causam actiuam per se determinate velocitatis posuit animam, sempiternitatis vero primum motorem.

Si finaliter, hoc potest dupliciter imaginari. Primo, vt sit sermo de dependentia communi: qua omnia causantur in genere cause finalis a primo. Et hoc est contra Auer. ibidem: quonia hoc modo non saluatur sua differentia inter terminatam velocitatem motus & eius sempiternitatem: hoc etenim modo vterque effectus dependet finaliter a primo motore. Secundo, vt sit sermo de aliquo speciali modo dependendi, in genere tamen cause finalis. Et quantum verba eorum sonant, videtur dicere, quod quodam singulari modo sempiternitas est a primo fine, quo non est determinata velocitas: sic quod sempiternitas motus in hoc differt ab eius velocitate, quod ista sufficienter fiat ab agente, illa autem non nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionem in qualibet re quamuis ardua, & in exercitatu est admittere illam in aere: ideo quaramus ab istis, quomodo sit ista differentia. Hoc enim non potest nisi tripliciter imaginari, scilicet aut sic, quod sempiternitas careat causa actiua, & finali tantum attribuat. Et hoc est ridiculum: quonia non est intelligibile, quod aliquid effectiue producat motum, & non producat eius durationem, maxime cum tempus, quod est duratio illa (vt 12. Meta. tex. 29. dicitur) aut est ipse motus, aut eius passio. Constat autem quod haec ab eodem sunt actiue secundum rem, quamuis non eodem modo: potest enim eorum, quae sunt, idem realiter vnum per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per se: vt patet cum Sortes generat Platonem: tunc enim licet fiat Plato per se: sit tamen corpus vel mistum per accidens: vt dicitur in primo Phyl. tex. 76. Aut sic, quod ad determinatam velocitatem causa actiua sufficit absque finali, ad sempiternitatem autem, non. Et hoc etiam est ridiculum: quia finis est causa caeterarum causarum: nullusque est effectus natura aut artis absque fine. Aut sic, quod ad determinatam velocitatem causa actiua cum fine communi sufficit, ad sempiternitatem autem non, sed requiritur specialis ratio dependentiae ad primum motorem vt finem. Et hoc est iterum loqui in aere: nisi huiusmodi ratio assignetur. Nec apparet alia ratio, quam illa, quae in eodem com. 41. ex intentione Themistii subditur, scilicet quod motor, qui mouet ad consequendum aliquid, vel conseruandum aliquid transmutabile, necesse est quod quandoque cesset. Motor autem, qui mouet propter aliquid semper in actu & immutabile, qua ratione mouet vno tempore, mouet semper. Et sic habetur specialis ratio dependentiae sempiternitatis ex fine, quae non habetur in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum, nouitiorum est. Cum enim omnes animae caelestes prima intentione operentur propter se (vt dicitur 12. Meta. com. 36. & secundo Caeli. com. 17. & 21.) & ipsarum natura sit immutabilis in actu: & earum opera sint sicut opera artium: vt dicitur 12. Meta. com. 44. & finis sit principium in operabilibus: vt dicitur in 2. Phyl. tex. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis sumunt animae illae rationem sempiternitatis in suis operibus, ita ex aliis conditionibus nobis ignotis sumunt rationem tantae velocitatis: & quare magis ab Oriente moueant versus hemispherium superius, & alia huiusmodi. Haec enim omnia fiunt propter melius: vt ex secundo Caeli, text. & com. 34. habetur. Et ex fine necesse est bonitatem eorum fieri, cum naturalia agantur propter finem: vt dicitur 2. Phyl. tex. Vnde ex hoc non magis habetur, quod sempiternitas specialiter dependeat a primo, quam certa velocitas: vtrique enim eorum habet hoc modo speciale rationem dependentiae ex fine. Amplius, Cum ratio sempiternitatis motus sufficienter sumatur ex his finis conditionibus, scilicet sit in se actu, & habitu & mouete, immutabilis: & haec sint communia omnibus motoribus caelorum respectu propriarum essentiarum: nihil proprium primo motori dixisset Auer. sed totum quod dixit conuenit omnibus animabus caelorum in ratione finis: nec potest dici, quod dictum Auer. commune quidem est omni motori separato in ratione finis, sed appropriatur primo propter dependentiam aliorum a primo & in ratione finis: quia sic non saluatur differentia inter sempiternitatem & velocitatem: vtraque enim propter independentiam primo est attribuenda fini. Quod si tanquam ad vltimum refugium recurrere dicatur, quod sempiternitas motus dependet a primo fine quodam singulari modo ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc quod omnes motores caelestes conueniunt in sempiternitate mouere, non autem in velocitate motus (hoc enim ideo esse credendum est, quia rationem sempiternitatis habent respiciendo primum, velocitatem vero respiciendo propria.) Hoc est contra Auer. qui expresse dixit in secundo Caeli, com. 58. quod motores inferiores sumunt rationes suarum velocitatum: secundum quod magis desiderant assimilari primo. Et loquitur non solum de motu diurno, sed etiam in circulo obliquo. Deinde hoc non est sufficienti ratione firmatum: quod enim conueniat omnes in sempiternitate motus: vt dicit Auer. in secundo Caeli, com. 38. & 71. & alibi, est quia conueniunt omnes in hoc quod sunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet conuincere, quod sit ex singulari modo dependendi a fine cum clare pateat, quod finis communis cum immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est coniecturis in manifestis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. vt patet in com. nihil aliud est quam temporalitas, in qua omnes motores caeli conueniunt, sicut & in sempiternitate: nullus enim mouet in non tempore. Restat ergo, quod de infinitate intensiua sermo Auer. ibidem sit. Et licet euidetiores sint praedictae rationes si duo motores secundum rem in primo orbe ponantur: efficaces tamen sunt etiam si duo secundum rationem, vnus autem secundum rem ponitur, vt patere potest cuilibet

eas applicare scienti. Vnde omnes expositiones commentū prædicti falsæ apparent. Vltima autem ordinē librorum Auer. non pensauit. Cum enim cõflet ex secundo cæli com. 3. quod tunc iam fecerat libellum de substantia orbis: & ex pluribus cõmentis, quæ tunc etiam fecerat super libros Phys. & ex 12. Metaph. com. 65. quod iuuenis erat quando fecit super lib. de Cælo, & sperabat in com. 35. se perfecturum astrologiam: & quod senex scripsit super Metaphysica, manifeste liquet, quod omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Metaphysicæ eius, & non econuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

Secundus
modus ostendendi
infinitatem
intensiuam
primi mo-
toris.

SECUNDA Autem via ad ostendendam infinitatem virtutis Dei gloriosius sumpta ex San. Tho. breuior est. Et supponit Deum esse causam actiuam alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue omnium incorruptibiliū, siue ab æterno, siue in tempore: nihil enim horū refert, dummodo concedatur per simplicem emanationem (quam nos creationem dicimus) Deum aliquid produxisse. Hoc autem nunc supponatur: Tum quia cõmuniter excellētes viri hoc concedunt etiam de mente Arist. & Auer. Tum quia expressè contra Algazelē pluries Auer. hoc dicit. Tum quia hoc exigeret speciale in quæstionem, quæ alibi tetigimus. Ac quiescentibus ergo huic supposito, hæc via paratur: iuxta quam arguitur prælibando rationes terminorū: scilicet quod virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potētia passiua: siue sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Arist. cum sequacibus posuerunt: siue in tempore, vt fides Christiana determinat. Ceteræ autem virtutes actiue sunt effectiua ex aliqua potētia passiua præsupposita: vt patet in naturalibus & artificialibus. Arguitur ergo sic, loquēdo semper de quantitate virtutis seu perfectionis: Omne quantum excedens aliud quantum, sic quod quantumcunque excessum crescat, nunquam inter ipsa est aliqua proportio, est necessario infinitum intensiuè. Ista patet ex terminis, quoniam, vt dicitur in 8. Phys. tex. 79. si excedens est finitum addendo semper quantum ad excessum, quandoque æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua est aliquantæ perfectionis: & sic excedit virtutē factiuam rerum ex potētia subiecti, quod quantumcunque augeatur non est inter eas proportio: ergo virtus creatiua est infinita intensiuè. Probat minor quo ad vltimam partem (quæ sola eget probatione) & ducendo ad impossibile: quia sequeretur quod virtus tantum actiua ex aliqua potētia, & virtus actiua ex nulla potētia possent esse æquales: quod est manifestè impossibile. Teneat consequentia supponendo vnū, quod probatione non eget, scilicet quod quantum aliquod actiuum potest educere rem de remotiori potētia ad actum, tantum est virtuosius. Ad sensum enim patet, quod ad educendum calorem de potētia aquæ, maior virtus requiritur: quam ad educendum ipsum de potētia aëris: hoc igitur supposito arguitur more Aristotelico sic: Sumatur virtus productiua alicuius (puta bouis) ex nulla potētia, & sit A. Sumatur quoque virtus productiua bouis ex aliqua potētia puta C, & sit virtus illa B. Tunc sic: Iste duæ virtutes: scilicet A & B per te habent aliquam proportionem, sit ergo proportio centupla: ita quæ A excedat B non plus, quam in centuplo. Et tunc si sumatur potētia passiua in centuplo magis elongata ab actu quam sit C, & sit illa D. Cum ergo oporteat tantum virtuosius esse agens quantum elongatior est potētia ab actu, necesse erit virtutē actiuam bouis de potētia D, esse in proportione centupla ad B, ac per hoc esse æquale ipsi A. Et sic virtus productiua ex aliqua potētia, & virtus productiua ex nulla erunt æquales, quod est impossibile. Imò etiā eodem processu potest deduci, quod illa sit etiam maior: quod est impossibilius. Nec potest inficiari quispiam hunc processum ex eo, quod non potest sumi in rerū natura potētia remotior ab actu quacunque potētia data: oportet enim sic dicentes negare processum Arist. 4. Phys. tex. 72. vbi assumit plenū subtilius quocunque pleno. & 6. Phys. tex. 15. vbi assumit motū velociorē quocunque motu: & breuiter destruere doctrinam traditam in lib. Phys. Saluatur enim efficacia horum & similium processuum ex rationibus formalibus terminorū: & ex veritate conditionaliū: quicquid enim repugnat veritati conditionalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit in 8. Phys. tex. 78. Vnde proposito sufficit veritas conditionaliū: puta, si virtus aliqua produceret ex potētia in centuplo remotiori, esset in centupla proportione, &c. Stat ergo ratio firma: quauis quidam nescientes, aut non volentes eam formare, soluisse se arbitrati sunt: vt de Scorio patet prima dist. quarti. Qui ideo credidit se soluisse: quia S. Tho. non sollicitus circa terminos, qui in authenticis rationibus solent subintelligi, fecerat maiorem huiusmodi: Eorum, inter quæ nulla est proportio, alterum est infinitum: soluit Scorio, quod hæc non est vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctum non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore vtrunque esse quantum: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

Q VÆ S T I O.

Num Deus moueat vt finis, vel vt agens.

RESTAT Igitur Argumētis in oppositum respondere. Ad primum ergo (quod tres difficultates tangit, vnam principaliter & duas ex consequenti) tali est ordine dicendum, quod duas annexas difficultates, scilicet an Deus moueat vt finis tantum, vel vt finis & agens, & si vt agens, an mediatè vel immediatè: pertransibimus dicendo, quia est.

Tertiam verò principalem, scilicet an ex positione virtutis infinitæ intensiuæ in rerum natura necessariò sequatur motus in non tempore, pertractabimus dupliciter, scilicet secundum Auer. & simpliciter. Quamuis igitur multi ex secundo cæli, tex. 64. vbi in summo gradu perfectionis vniuersi locatur id, quod sine actione optimum possidet: & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur, quod Deus mouet sicut amatum & desideratum: credant Deum non esse causam agentem, sed finalē: verius tamen dicunt sentientes vtroque modo Deum esse causam: vt Simplicius arguit ex primo cæli, tex. 30. vbi Arist. dicit, Deum nihil agere frustra. Si enim ad hoc inconueniens sollicitus fuit Arist. deducere, quod Deus nihil agit frustra, ergo supponebat Deum agere propter finem: ridiculum enim esset deducere ad hoc inconueniens de causa non actiua. Auerrois quoque in de substantia orbis, manifestè reprehendit dicentes oppositum esse de intentione Arist. & in 10. Metaph. comment. 7. expressè dicit, quod Deus mouet non tantum vt finis, sed vt motor. Quod etiam firmat in 12. comment. 7. & in comment. 44. vbi etiam postmodum Auicennam ponentem Deum esse tantum finem, arguit, quod oportet primi principis esse actionem, quæ cum hoc, quod sit sibi propria, sit communis ceteris: qualis est motus diurnus. Et in secundo cæli, com. 17. dicit, quod omne habens actionem in se, habet actionem in alio: & in comment. 21. dicit, quod omne quod inuenitur propter se prima intentione, inuenitur propter aliud secunda intentione: nisi illic esset natura non innata ad largiendum. Et breuiter totus Auer. plenus est hac sententia vel formaliter vel radicaliter: vt puta quod in separatis à materia causalitas finalis & sufficiens eidem conueniunt: vt dicitur 12. comment. & 35. & 38. & 55.

Nec obstat quod Arist. dixit, Deum mouere vt amatum: non enim dixit hoc cum dictione exclusiua: imò ex hoc magis habetur propositum, supposita illa vniuersali Auer. quam modo diximus. Id verò quod ex secundo cæli adducitur, ad mirationem dignum est, qua frõte ab Auerrois adducatur, cum Auerrois ipse ibidem in cõsilio 46. expressè dicat, quod in illo summo gradu habet optimū sine actione, datur latitudo includens omnes intelligentias: ita quod apud ipsum omnes intelligentiæ sunt in illo primo gradu, & non tantum Deus: & tamen constat apud eos etiā quod ceteræ intelligentiæ agunt ad extra. Intendit enim ibi Aristoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ sunt habere optimum (quod est felicitas speculatiua sine omni dependentia ab exteriori actione, non sicut in nobis iuxta illud 12. Met. text. 39. deductio autem qualis optima. &c. & esse in primo gradu. Quatenus verò animæ sunt, optimū assequi per motum: & in secundo locari ordine simul cum corporibus, quorum sunt animæ. Vnde Deum mouere non solū finaliter, sed actiue dicimus. Et quamuis ex multis commentis videatur haberi, quod Deus mouet immediatè: quia in com. 44. & 12. Met. reprehenduntur ponentes Deum esse priorē motore primi orbis: & in com. 38. expressè dicitur, quod primus motor mouet sine medio: & in com. 48. numeratur substantiæ immateriales secundum numerum motuum cælestium expressè, supponendo nullā esse, quæ non mouet: vt tamē ex dictis superius patere potest, in com. 41. & 12. expressè dicit motū cæli cõponi ex duobus motoribus. Et ideo sciendū est quod ista sibi inuicē non contradicunt: quoniam quum sint in hac re opiniones extremæ: vna Auicennæ, dicentis Deum nihil agere ad motum cæli, nisi secundum quod prima causa operatur per secundas: sed primum motorem esse primam intelligentiam productam à Deo, quæ cum anima cæli mouet. Alia eorū, qui dicunt Deum solū mouere primū cælū. Auerrois via incessit media, vtrunque declinans extremum: & ideo nunc hoc nūc illud excludit extremum, quamuis pluries Auicennam impugnaverit. Est igitur apud eum primus motor Deus gloriosus, non tamen mouet solus.

Sed quia in motu primi cæli sunt duo (sempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarum) posuit vtrunque horum habere per se primò causam actiuam & propriam: sempiternitatis quidem Deum, certæ verò velocitatis animam cæli. Et hic sensus respondet planè expositioni illius commētū absque extorsione. Et sic Deus non est prior motore totius: imò facit per se motum totius quo ad nobilissimam eius rationem, quæ est sempiternitas: & hoc modo Deus non est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. quod est potētia non in materia: & per hoc volebat quod differret ab anima cæli. Et hoc modo saluatur quod com. 44. dicitur, quod illud quod intelligit motor corporis cæli de primo motore, est aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialium substantiarum secundum numerum motuum saluatur: quia ex motuum numero inuentus est numerus motorum aliorum à primo: quia iam ex infinitate motus stabilitus erat. Nullam enim substantiam immaterialem ponimus nisi ex motu conclusam: sed primam ex infinitate motus, ceteras ex numero motuum regularium & perpetuorum exigentiū motores immobiles. Et hoc cõsonat textul Ari. expressè quærenti numerum motorū immobiliū, non numerum motorū infinitorū: vt per hoc insinuaret quod de aliis à primo loquebatur: quauis primus quoque sit immobilis. Est siquidē fermo Ari. & Auer. & ibidem contra ponentes substantias immateriales absq; aliqua propria motione alicuius corporis, vt patet ibidem: quod nos non diximus. Et breuiter hoc modo

modo omnia dicta Auer. inueniuntur consona, & merito: quia verò omnia consonant. Vnde Helix Hebræi labor, quàm vanus fuerit patet. Putauit enim, quòd ex hoc quòd Deus dicitur motor effectiue primi cæli sequeretur, ergo mouet solus primum cælum. Iam enim liquet, Deum proprium motorem primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiue causandam. Mouet ergo Deus cælum effectiue vt motor proprius, & mediante anima cæli, sic vt vtriusque proprius effectus motus cæli fit diuersimodè: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

Nam da
ta virtu-
ta infini-
ta intensi-
ue sequa-
tur motus
in omni se-
port.

De tertio autem (in quo tota stat difficultas præfens) ambiguitas magna videtur: diuisi siquidè sunt Peripatetici circa id. Quibusdam enim apparet, quòd ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, sequitur necessariò, ergo motus in non tēpore. Quibusdam verò videtur, quòd distinctione opus sit in re hac: & hi in tres distincti sunt vias. Alij putant quòd distinctione modi agendi scilicet liberè vel necessariò opus sit. Alij verò quòd distinctio modi essendi illius virtutis infinitæ, scilicet an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij autem duas distinctiones necessarias credunt ad saluandam infinitam virtutem in rerum natura, scilicet modo essendi (quæ modò dicta sunt) & modi agendi, scilicet mediatione vel im-mediatione, ita quòd omnes huiusmodi opiniones sunt quatuor. Et primam quidè postponentes (quia ex discussione aliarum quid veritatis habeat patebit, & eius fundamenta sunt, quæ arguèdo adduximus) ad secundam nos transferamus opinionem, quia tria dicit. Primò, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessariò sequitur, ergo mouet in non tēpore, quòd implicat contradictionem. Et in hoc conueniunt cum Arist. 8. Phy. tex. 79. omnes Peripatetici: scilicet differant in modo deducendi consequentiam. Sco. enim in primo sent. dist. 1. quæst. 2. ad vlti. dicit, quòd ex eo quòd in antecedente assumitur virtus infinita, subintelligendo, agat, necessariò sequitur, ergo actio sua est in non tēpore: alioquin in æquali tempore agere contingeret virtutem infinitam & finitam, iuxta deductionem Aristotelis ibi. Ex eo verò, quòd in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur quòd si agit, agat circa corpus: & consequenter quòd sit ibi aliqua resistentia, & sit etiam diuersa approximatō partium passi ad agens ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: quoniam hæc duæ causæ, scilicet diuersa approximatō partium & resistentia, faciunt successione esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, scilicet virtus infinita in magnitudine, sequitur motus in non tēpore. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc quòd aliqua virtus est extensa, & agit in corpus, non sequuntur illæ duæ causæ successione: sed vna tantum, scilicet diuersa approximatō partium passi ad agens: sed ex omnibus his absque resistentia non sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia non egent probatione: quia manifestè patent de virtute illuminatiua. Hæc enim est extensa, & agit in corpus, &c. & tamen non est motus propriè (de quo loquimur) vt distinguitur contra mutationem. Sanctus Tho. autè quia Arist. non fuit sollicitus ibi de vtraq; parte consequentis deducenda, supponit cum Auerroè & cæteris expositoribus (quantum vidisse me recolo) quòd subiectum illius antecedentis, scilicet ly virtus seu potentia, supponit pro virtute motiua, propriè sumendo motum, ita quòd antecedens illius consequentiæ secundum veritatē est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine, ergo. Et quòd hoc sit mens Aristotelis, patet ibi, ex eo quòd probando suppositionem vnam, scilicet quòd maior virtus facit æquale in minori tempore, dicit vt calefaciens, aut dulce faciens: aut proiciens, & omnino mouens. vbi manifestè patet, quòd de virtute motiua loquitur. Patet etiam ex fine intento: ad nihil enim aliud inducebat demonstrationem illam, nisi ad inuestigandam impartibilitatem primi motoris, quem constat mouere propriè. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extensa: quæuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex consequenti, quòd nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quum sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatē substantialis, & omnis virtus substantialis in magnitudine, si est simplex, sit principium alicuius motus naturalis (vt patet in primo cæli textu septimo) & simplicibus existentibus finitis impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifestè deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiue in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extensæ.

Facit tamen vim Sanctus Thomas in ly magnitudine: ex hoc quòd virtus extensa non est intelligens, virtus autè extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de Anima, commentario quinto: virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Aristotelis. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum potest sequitur, ergo mouet in non tempore: vt patet ex deductione Arist. ibidem. Secundò dicit, quòd ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessariò, ergo mouet in non tempore: quia potest illa virtus esse agentis liberi: in cuius potestate est & actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Arist. & Auer. & omnes Philosophos, Sco. cum sequacibus non reputat hoc

inconueniens: imò dicit in secundo senten. distinctio. prima quæstio. tertia eos sibiipsis cōtradictorie, ponendo Deum agere necessariò.

10 ¶ Mihi autem videtur hoc non esse contra Arist. eo quòd nulli imponendum est quòd nec dixit, nec necessariò sequitur ex dictis eius. Deum autem non esse agens liberum, nullibi dixit Arist. nec ex dictis eius sequitur necessariò. Demonstratio siquidem posita in primo cæli. textu 90. sufficienter saluatur supponendo omnes intelligentias differre specie, & mouere quantum possunt, vt asimilentur Deo glorioso: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberè, siue necessariò illam causet. Numerus quoque intelligentiarum eidem suppositionibus stantibus optimè inuestigatur ex numero motuum: sunt enim omnes motores adæquati. Inconueniens etiam quòd dicitur in textu 79. scilicet virtutem finitam & infinitam mouere æqualiter: manifestè ibidem adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter quæcunque alia ad hoc adduci possunt, facile saluari videntur absque hoc. Nolo tamen propterea Aristotele attribuire, quòd posuerit Deum agere liberè, sed opinionem suam ad nos non peruenisse tantum: contra Auer. tamen illam responsionem esse non dubito: vt ex commentario quarto duodecimi Metaphy. deducere facile esset: & commentario vigesimo primo secundi de cælo manifestè habetur.

20 ¶ Sed quoniam ex principiis philosophiæ non necessariò sequitur, Deum agere necessariò: idcirco quum soli rationi obediendum sit, quòd secundo loco contra hoc obiicitur, soluendum est. Quum ergo dicitur, id, ad quòd sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile, &c. negatur minor. Et ad primam probationem dicitur, quòd quamuis nō sit impossibile, Deum velle vti tota virtute sua: est tamen impossibile, Deum velle vti tota virtute sua, in hoc effectu, qui est velocitas motus. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut volūtatis: sed quia hoc nō est factibile: vnde Deus vtitur tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, & creando, &c.

30 ¶ Ad secundam verò dicitur præmittendo quatuor. Notandum est enim primò, quòd aliud est arguere ex potentia motiua infinita, & aliud est arguere ex potentia motiua infinita habente talem modum essendi, scilicet in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, scilicet necessariò, vel liberè. Primum siquidem antecedens abstrahit ab omni modo essendi & operandi: secundum verò modum essendi vel operandi coassumit. Constat autè quòd multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul: quæ non possent deduci ex illa ratione formali absolute. Notandū est secūdò, quòd ex aliqua ratione * abstractè, seu absolute sumpta, dupliciter aliquid deducere consueuerunt Philosophi. Vno modo necessariò, si-
cut ex ratione motus deducitur, quòd oportet esse in tempore, alio modo non repugnāter, sicut ex ratione motus deducitur, quòd quocun-
que motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, quòd cōsequens aliquid necessariò, comitatur ipsum, in quocun-
que ponatur secundum omnem modum essendi illius: consequens verò aliquid non repugnāter, non oportet comitari illud in aliquo: imò stat quòd repugnet ei in quocunque modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

* Alijs
abstractè.

40 ¶ Notandum est tertio, quòd tripliciter potest imaginari quòd potentia motiua infinita exeat in actum secundum, vel quòd moueat A mobile certa velocitate, ita quòd non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatum.

¶ Vel quòd moueat infinita velocitate, id est in non tempore: non est enim intelligibile, quòd aliquid actualiter moueat infinite veloci-
ter: & tamen in tempore: quia ex quo actualiter mouet, tēpus illius motus certum est secundum se, signetur ergo, & tūc procedatur iuxta tex. 79. octauo Phy. & venietur ad hoc, quòd motus infinite velocitatis erit in equali tempore cum motu finitæ velocitatis (vt pote à virtute finita factò) quòd est impossibile. Idem est ergo mouere actu infinite velocius, & mouere in non tempore. Vel medio modo, scilicet quòd nunquam moueat tanta velocitate A mobile, quin possit illud velocius mouere. Hæc autè tria aliter se habent ad potentiam motiuam infinitam absolute, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potentiam siquidem motiuam infinitam in magnitudine, duo extrema comparantur immediate, ita quòd respectu talis virtutis non datur mediū inter mouere in nō tēpore, & mouere certa velocitate.

50 ¶ Ad potētiam verò motiuā infinitā absolute, extrema hæc sunt mediata, ita quòd stat quòd moueat sic velocius, quòd tamen semper velocius mouere possit. Et ratio difformitatis est: quia virtutis extensæ quantum est posse, tantū necessariò est facere: vt patet inductiue, & cōsequenter si est infiniti posse, ergo habet adæquatum facere: aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tempore: mouere enim sic quòd velocius possit, non esse adæquatū virtuti patet. Virtutis verò motiuæ infinite absolute non oportet quantum est posse, tantum esse facere: quia abstrahit ab omni modo operadi, & essendi: & consequenter abstrahit ab hoc, quòd faciat secundum totum posse, aut partem & tantum vel tantum: & ideo non necessariò sequitur, quòd si exeat in actum, quòd exeat in opus adæquatum. Notandum est quarto, quòd aliter arguèdū est ex infinita velocitate ad infinitatem potentia motiuæ absolute, & aliter econuerso. Ex infinita siquidem

NN 5 veloc

velocitate, determinatè infertur, ergo potentia motiua est actu infinita: quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita verò potentia motiua nihil aliud potest inferri: nisi, ergo potest infinita velocitate mouere: quia si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, maior potest maiore, & infinita infinita. Sed quia posse mouere infinita velocitate contingit dupliciter, vno modo sic, quòd possit facere motum infinita velocitatis in actu alio modo sic, quòd possit semper facere maiorem velocitatè quacunque facta velocitate, ideo nò potest ex infinitate potètiæ motiua absolute, inferri determinatè, ergo est actu infinita velocitas: sicut econuerso.

¶ His autè præmissis, dico quatuor. Primò quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita in magnitudine, optimè sequitur, ergo mouet in non tempore: quia si non, ergo mouet adæquatè certo tempore ex tertio notando: & tunc sequitur iuxta deductionem Aristoteli. ergo virtus finita & infinita secundum totum posse mouent æqualiter. Secundò dico, quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita, non sequitur necessariò, ergo A mouet in non tempore: dicentibus enim quòd non, subinferri non potest, ergo mouet adæquatè in certo tempore: datur siquidem medium, scilicet quòd permittitur mouere A mobile tanta velocitate (puta decem horarum) non tam adæquatè, sed potest semper velocius: vt patet ex tertio notando. Quòd nò potest dici, si virtus illa est in magnitudine: & ideo Aristoteli fundans demonstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore: loquendo de adæquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine: quia de tali constat, quòd oportet supponere aliquam velocitatem esse illi adæquatam: quòd non oportet verificari de virtute motiua absolute, quia abstrahit ab his. Tertio dico, quòd ex hoc antecedente A est potentia motiua infinita, non sequitur non repugnanter, ergo motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio: impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessariò. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis: quòd possibile ex aliquo antecedente oritur possibiliter, ex quo non oritur necessariò: vt patet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile verò nisi habeat connexionem necessariam cum antecedente ex illo oriri non potest: & hoc ideo est: quia impossibile ex terminis, est impossibile simpliciter & omnino. Tale autem ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad quòd conditionaliter sequatur: quòd sine necessaria connexionem fieri nequit. Constat autem, quòd motus in non tempore claudit contradictionem ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antecedentis patet, quòd hoc impossibile non sequitur necessariò ex infinita potentia motiua: ergo nec sequitur impossibiliter.

¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primò, quia id quòd sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo effendi, sequitur permissiuè & possibiliter ad illud absolute: verbi gratia: quòd sequitur necessariò ad animal rationale, sequitur possibiliter ad animal: sed motus in non tempore sequitur necessariò ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: vt patet: ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolute. Secundò, quia quum hoc argumentum valeat, si aliquanta virtus motiua potest mouere aliquanta velocitate, ergo maior potest maiore, & infinita infinita: & vterius valeat, aliquanta virtus motiua potest mouere tanta velocitate, ergo potest facere tantam velocitatem actualiter & maior similiter maiorem: quare non valet, ergo si est infinita potest infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet difformitatis: & tamen oportet, si tenenda sunt prædicta, negare illam vltimam consequentiam: quia, vt patet ex dictis, posse facere velocitatem infinitam actualiter est idem quòd posse mouere in non tempore. Tertio quia & si assignata sit ratio quare infinita potètiæ absolute non oportet assignare adæquatum facere: quia scilicet abstrahit à modis operandi: non tamen habetur, quare infinita potètiæ motiua absolute repugnet mouere secundum totum posse. Si enim non repugnat dato quòd ex ea non sequatur necessariò nec possibiliter, habetur intentum, quia si hoc sibi non repugnat, ergo est sibi possibile: possibile autem posito, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quòd moueret in non tempore: vt patet: ergo.

¶ Ad primum horum dicitur quòd maior est sic modificanda: Illud quòd sequitur necessariò ad aliquid cum aliquo speciali modo effendi compossibili illi primo, sequitur permissiuè ad illud absolute: sic enim est vera, & nò aliter. Si enim aliquid iungatur cum aliquo sibi incompossibili ex terminis, id quòd sequitur ad cõiunctum, vtrique partium repugnat: verbi gratia: Ad hominem æreum sequitur habere perfectissimum sensum tactus, non medium inter contraria: quòd vt patet, non sequitur ex ratione hominis absolute, nec æris. Sic autem est in proposito: quia virtutè motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionem, partèsq; coniuncti non sunt compossibiles: vt ex iam dictis patet, & effectus necessariò sequens monstrat: scilicet motus in non tempore.

¶ Ad secundum dicitur, quòd ratio difformitatis inter vltimam consequentiam & priores est: quia in omnibus prioribus proportionali-

ter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundum veritatem, sed solam apparentiam: non enim proprius effectus virtutis potentis infinita velocitate mouere, est actualiter mouere infinita velocitate: sed nulli certæ velocitati obligatum esse suum mouere, quantum est ex parte motiua potètiæ. Hoc autem saluatur, si sic possit mouere actualiter, vt semper possit velocius mouere: vt patet. Et si quærat, quum virtuti potèti mouere velocitate vnius horæ proprio effectui assignetur mouere actualiter in vna hora & duplæ potètiæ potèti mouere in medietate horæ proprio effectui dicatur mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potèti mouere infinita velocitate proprio effectui non assignetur mouere actualiter infinita velocitate: Respondetur, quòd hoc ideo est, quia quancunque quantitati virtutis potest dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationem contradictionis in ipso opere, altero verò est possibile, dicendum est, quòd effectus proprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologicum: dicimus quòd virtus creatiua Dei est infinita, non solum ex parte modi agendi, sed ex parte creabilium, non tamè saluatur infinitas in creabilibus, sic Deus possit creare aliquod infinitum ens, sed sic: quia quancunque creatura facta potest facere perfectiorem. Quum ergo in proposito inter virtutem motiuam quancunque finitam, & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quòd finita virtutis quantitati vno modo & illo possibili, respondet quantitas velocitatis in effectui, scilicet faciendo illam actu: infinita verò virtutis quantitati duobus modis quantitas velocitatis respondere videtur: scilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo absque obligatione ad certam velocitatem: & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit de genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinita potètiæ proprius effectus est.

¶ Ad tertium dicitur, quòd infinita potètiæ motiua absolute, repugnat mouere actualiter secundum totum suum posse quo ad velocitatem motus, non autè quo ad durationem eius: quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et id, quòd multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motio vt operatio quadam, & quare infinita potètiæ motiua repugnet, quærit: quum tamen, vt ex dictis patet, nò sit de genere operationum, sicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quòd dicam infinito posse non posse attribui adæquatum operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tantum quòd infinito posse motiuo, non potest respondere adæquatum operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim non sequitur vniuersalis negatiua, ergo non potest respondere adæquatum operari: stat nanque quòd respondeat infinitum operari quo ad durationem motus: & quo ad operationes immanentes, scilicet intelligere & amare. Vnde ad quæsitum cum distinctione dicendum est, quòd infinita potètiæ motiua potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, quia ista non est operatio, sed quiddam plus quàm chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de facto conuenit, vt ex dictis patet.

¶ Quarto dico, quòd ex hoc antecedente A est virtus motiua infinita agentis liberi, nò potest inferri, ergo mouet, aut potest mouere in non tempore: dicam enim in illo tempore mouere potest tanquàm adæquato effectui, sed mouet semper certo tempore sicut elegit: non tamen sic quantum est ex ratione virtutis, posset velocius mouere. Quum enim ex ratione potètiæ motiua infinita absolute, nihil aliud sequatur, nisi quòd quia tanta potètiæ potest mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita velocitate mouere: & hoc cõtingat dupliciter, scilicet aut quòd possit exire in actum secundum facièdo infinita velocitatè, aut quòd sic semper possit, vt nunquàm exeat in actum secundum, facièdo aliqua velocitatem, quin possit adhuc facere maiore: & ex ratione potètiæ motiua infinita absolute non necessariò sequatur, quòd possit exire in actum primo modo: & ex hoc quòd est agentis liberi, necessariò sequatur quòd exeat in actum secundo modo, si debet exire in actum: consequens est, quòd non ex infinita potètiæ motiua agentis liberi absolute considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessariò, ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis conditionalis non vera sit necessaria, ista conditionalis non est vera: si datur virtus motiua infinita agentis liberi, posset dari motus in non tempore. Et sic patet ad secundam probationem illius minoris, quid dicendum sit, scilicet quòd falsum est, quòd ex ratione infinita potètiæ motiua, absolute sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quòd habet hæc secunda opinio est, quòd non potest aliter saluari infinita potètiæ in rerum natura, nisi ponendo ipsam agere liberè, eo quòd aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc nò est dictum cõmune, vnde nò videtur tutum sequi illud: præsertim, quia (vt ex dictis & dicèdis apparet) à multis illustribus viris saluatur, etiam si Deus non ageret liberè.

¶ Tertia verò opinio quæ S. Tho. 8. Phy. protulit in lucem: dicit, quòd sola distinctio modi effendi, scilicet in magnitudine, vel extra, sufficit ad saluandam virtutem motiuam infinitam absq; motu in non tempore, quicquid

quicquid sit de modo operandi. Ita quod secundum eam quamuis ista
 condicionalis sit vera, si virtus motiua infinita est in magnitudine da
 retur motus in non tempore: ista tamen est vera, si motiua virtus infini
 ta est extra magnitudinem, daretur motus in non tempore. Et funda
 mentum huius est: quia veritas primae conditionalis fundatur super
 tribus. Primo, super infinitate motiuae potestatis: ex qua habetur quod
 possit mouere infinita velocitate. Secundo, super modo essendi eius
 in magnitudine, ex eo quod habetur quod quantum est posse, tantum est ope
 rari. Tertio, super hoc quod effectus non est dignior sua causa: ex quo
 habetur, si aliqua virtus est in magnitudine, eius adaequatum opus potest
 recipi in magnitudine. Ex his enim tribus obferre veritate illius
 conditionalis patet ex eo, quod quodcumque horum trium desit, conditio
 nalis non est vera. Si enim desit infinitas potentiae motiuae, nunquam
 deducetur motus in non tempore: similiter si non ponitur in magnitu
 dine, seu operari tantum quantum potest, nunquam deducetur motus in
 non tempore: & nihil minus, si non ponitur quod operetur in passo
 capaci adaequatae operationis illius potentiae, nunquam sequeretur mo
 tus in non tempore: quem constat non sequi nisi ex motione adaequa
 ta potentiae motiuae infinitae. In operationibus siquidem transeunti
 bus non solum impeditur operatio & eius quantitas ex parte poten
 tiae actiuae sed ex parte passi. Constat autem quod proprium passiuum
 motiuae virtutis, est mobile in actu: quod oportet esse actu quantum
 & corpus, &c. ut patet 6. Phys. text. 31. & ideo nisi ponatur, quod adae
 quata motiui virtutis motiuae infinitae assumpta in antecedente
 possit recipi in corpore in actu seu in magnitudine (idem enim sunt
 in proposito) non potest deduci, ergo mouet in non tempore: & quia
 hoc non poni potest absolute, quia est impossibile: ideo oportet poni
 ut sequens ex antecedente aduersarij: habetur autem, ut iam dixi
 mus ex illo, quia causa non est indignior effectu. Ex his autem patet,
 quare secunda condicionalis, scilicet: si virtus motiua infinita esset
 extra magnitudinem, daretur motus in non tempore non est vera:
 quoniam desit sibi tertia conditio, non enim oportet virtutis exi
 stentis extra magnitudinem dari adaequatum opus in magnitudi
 ne, & ratio est: quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quan
 ta, ut vniuersale ad particulare, non in praedicando, sed potius in es
 sendo. & cauendo: nec est rationabile ut materiale possit totam im
 materialium virtutem adaequare. Vnde ad maiorem horum euentiam
 considerandum est, quod motus relatus ad infinitam potentiam moti
 uam in magnitudine & extra, diuersimode comparatur. Illi quid
 em ut effectus proprius causae particulari & propriae, huic vero ut
 effectus particularis causae vniuersali (quemadmodum liquefactio
 cere virtuti solari) quia motus est effectus in corpore: & consequen
 ter sit a virtute corporea, sicut ab vniuersali a virtute vero immateria
 li, sicut ab aequiuoco & vniuersali: & ideo sicut ridiculum esset ex
 quantitate virtutis solaris inferre quantitatem huius particularis
 effectus, ut adaequante virtute solis, ita rationabile est ex quantitate
 virtutis immaterialis inferre quantitate huius effectus particularis,
 qui est velocitas motus tanquam effectum adaequatum. Considerandum rur
 sus est, quod inter potentiam motiua infinitam in magnitudine seu
 absolute: & potentiam motiua infinitam incorpoream hoc inter
 est, quod illa aut nihil aliud per se dicit, nisi principium motus, ut pa
 tet si sumatur absolute, aut si aliquid aliud addit, nihil addit eleuans
 ipsam supra rationem proprii principij motus: ut patet si sumatur
 in magnitudine. Ista autem est hoc, quod immaterialis ordinis ponit
 tur, supra rationem proprii principij motus eleuatur, sicut & supra
 corporalia. Propter quod ex hoc ipso, quod ponitur extra magnitu
 dinem, sequitur quod non per se primo respiciat motus velocitatem,
 qui est corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corpo
 rales, sed alius quid per se primo aspiciat, & secundario & quasi per
 accidens motum. Vnde fit, ut infinitas virtutis motiuae si esset in ma
 gnitudine motus velocitate necessario manifestaretur. Infinitas aut
 tem virtutis motiuae existentis extra magnitudinem non: quia scilicet
 infinitas potentiae in magnitudine est per se primo particularis
 principij motiui, infinitas vero potentiae extra, est per se primo rei
 eleuata supra ordinem principiorum motiuorum particularium,
 ac per hoc latius quid respicit ut adaequatum motum quam velo
 citatem motus. Imaginandum est enim, quod res illa infinita extra
 magnitudinem, quamuis habeat in se vnde possit moueri: hoc ta
 men opus non per se primo respicit ad illa, sed aliquid aliud: quia,
 ut pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtus
 autem illa eleuata est sicut supra corpora, ita super omnia corporalia
 per se primo: quod dico propter ens & bonum, & alia huiusmodi: quae
 etsi sint corporalia, non tamen per se primo: & ideo non oportet, si
 virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea prouenire.
 Ex duobus ergo falsificatur secundum S. Tho. condicionalis ista. Pri
 mo ex eo quod virtutem extra magnitudinem non oportet habere
 adaequatum facere suae virtuti, quum agat per intellectum: ut dictum
 est in secunda opinione. Secundo ex eo quod considerata virtute in
 finita extra magnitudinem non considerato modo operandi, seque
 retur, ergo daretur motus in non tempore: quia non posset fieri mo
 tus, quo ad velocitatem adaequatam virtuti motiuae: quia moueret
 corpus in actu, puta caelum, quod non esset capax motionis adaequa

ta illi virtuti, nec absolute, quia hoc implicat: nec ex hypothesi da
 ta, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra.
 ¶ Contra hanc autem opinionem dupliciter obicitur. Primo, quia
 si ex sola incorporeitate virtutis motiuae infinitae habetur sufficiens
 ratio falsitatis secundae conditionalis, manifeste sequitur quod non
 refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessario, dum mo
 do ponatur incorporea: stant enim ista duo simul, non enim est im
 possibile virtutem immaterialem esse necessario motiuam, ut Ari.
 & Philosophi tenent de animabus orbium. Ex hoc autem queratur
 in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem
 mouens secundum totum posse, & signetur illud tempus, & tunc
 procedatur iuxta text. 79. octauae Phys. deducendo ad impossibile,
 quod aequaliter moueant virtus finita & infinita. Secundo: quia hoc
 est expresse contra Auer. in secundo caeli. com. 38. & 71.
 ¶ Ad primum horum dicitur, quod istae duae conditionales distant
 sicut caelum & terra: Si infinita potentia motiua esset extra magni
 tudinem, moueret in non tempore, & si infinita potentia motiua exi
 stens extra magnitudinem, moueret secundum totum suum posse,
 moueret in non tempore. Secunda enim est vera: quia in anteceden
 te eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter moue
 re, & consequenter habere mobile talis motionis subiectum: quum
 motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac condicionali saluantur
 tres antedictae conditiones. In alia vero non habetur ex hypothesi
 antecedentis, mobile capax totius posse, & ideo est falsa ex defectu
 tertiae conditionis. De illa autem condicionali super quam firmitur
 argumentum, scilicet si esset extra magnitudinem infinita vir
 tus motiua, necessario daretur motus in non tempore: dicenda sunt
 duo. Primo, quod est impertinens proposito: quia non habetur ex di
 ctis S. Tho. Multum enim refert posita virtute infinita incorporea,
 loqui de ipsa, & consequenter ad ipsam ut sic, abstrahendo a quibus
 cumque aliis, quae non necessario ipsam infinitam & incorpoream com
 mitantur: & loqui de ipsa, addendo sibi speciale modum agendi,
 scilicet necessario. Primo enim modo est sermo S. Tho. & non secun
 do, & primus nihilominus modus nihil ponit impossibile, secun
 dus vero forte adunat impossibilia: quia quamuis virtuti incor
 poreae non repugnet esse necessario motiuam, & velocitatem motus,
 repugnat tamen forte virtuti incorporeae, infinitae, vnde non oportet
 de illa condicionali sollicitum hic esse. Si tamen de veritate eius
 queratur, dicendum secundum videtur, quod est falsa eadem ratione:
 quia, scilicet ex hypothesi antecedentis habetur quod in mobili pos
 set recipi adaequatus effectus illi virtuti. Ut enim iam infinitas ta
 ctum est, motus in non tempore est quoddam impossibile ex termi
 nis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quam requi
 rete illa tria monstratum est. Et quum contra arguebatur, ergo mou
 eret in aliquo certo tempore, signetur illud, & c. respondetur, quod
 quia ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determina
 ri, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentiae, & in non tempore
 mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere quod si moueret,
 moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, puta si esset mobile
 non violentabile & capax motus 24. horarum, tanto tempore moue
 ret illud & non minore. Et si contra hoc dicatur: signetur tempus il
 lud: intrepidum assignetur, puta vna hora vel decem: hoc enim non re
 fert. Et si procedatur deinde ad hoc quod eodem tempore mouebit
 idem mobile virtus finita, & infinita, dicitur hoc non esse inconue
 niens, quando aliunde prouenit, quam ex virtute motiua. Inconue
 niens siquidem est, quod virtus finita & infinita ex propriis meritis
 consideratae moueantur aequaliter: sed quando aliunde hoc prouenit,
 puta ex libertate agentis (ut secunda opinio dicit) vel ex parte
 mobilis: ut modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, ut vlti
 ma opinio Auer. dicit, nullum inconueniens est.
 ¶ Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est: quia ex
 eo quod in antecedente ponitur, virtus infinita motiua, ponitur con
 sequenter mobile adaequatum. Motiuum enim ad mobile refertur: ut
 dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid: & sic tertia condicionalis
 est vera. Secundum est, quia licet tale vel tale mobile certam velo
 citatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo
 comparando illam virtutem infinitam separatam necessario agen
 tem ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tem
 pore, an certo tempore.
 ¶ Ad primum horum dicitur: quod ratio illa tenet, quando vis mo
 tiua est eiusdem ordinis cum mobili: tunc enim ex suppositione tan
 ti actiui, necessario supponitur adaequatum proportionaliter pas
 siuum. Quando autem supponitur tantum actiuum altioris ordinis,
 non oportet tantum passiuum supponere: quia quum passiuum non
 respiciat nisi mediante actione transeunte (quam facit, vel facere
 potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vniuersalis immateria
 lis, non oportet quod habeat, aut habere possit aliquam actionem in
 passo corporeo sibi adaequatam: consequens est, quod non necessario
 supposita tanta virtute motiua immateriali supponatur mobile adae
 quatum proportionaliter. Vnde licet motiuum dicatur ad mobile
 vniuersaliter, tantum tamen non dicitur ad tantum mobile vniuer
 saliter: sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

¶ Ad sec

¶ Alias

¶ Alias
 consequens

¶ Ad secundum dicitur, quod quamuis docuerit Aristo. in Phisicis motorem in communi mobili in communi comparare, & quicquid contradicit talibus in proportionibus esse impossibile: non tamen didicimus comparare mobili in communi motorem contractu: qualis est ille, de quo loquimur, motor enim est separatus à materia. Vnde tali motori attribuendum est tale mobile: puta cælum, & non mobile in communi. Constat autem quod tale mobile aliquam sibi certam velocitatem determinat: vt dicitur secundo cæli. textu 39. Et si curiose queratur quid dicendum sit ad illud questum. Dicendum est, quod si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, quod moueret nulla certa velocitate. Et si dicatur, hoc est impossibile, concedatur, quia etiam antecedens est impossibile: nec est à nobis vnquam concessum.

¶ Ad alteram objectionem, qua dicebatur hanc tertiam opinionem esse contra Auer. dicitur dupliciter. Primum quod non est verum nisi per accidens. Auerrois enim ideo dixit, quod si anima cæli esset infinita virtutis, moueret in non tempore: quia supponebat ipsam necessariò mouere: vnde ex modo agendi supposito tenet apud ipsum consequentia. Sanctus Thomas autem loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahendo à modo operandi: ideo in hac opinione non sunt contrarij per se. Et si dicatur, saltem habetur, quod secundum Auerroim illa tertia conditionalis est vera. Dicitur secundo quod hoc est verum: non tamen propterea est relinquenda: quoniam maior est auctoritas rationis, quam sit Auerrois & omnium philosophorum simul. Et puerorum non philosophorum est sequi dicta alicuius, credendo quod non dixit hoc absque magna & sufficiente ratione: & relinquere argumenta ad oppositum necessaria aut prope.

¶ Quarta opinio ab Auerrois duodecimo Metaphysicorum, conclusionem quadagesimam prima explanata: duabus distinctionibus censet egere positionem, dicentem virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore. Prima est modi essendi: vt scilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operandi: vt scilicet moueat mediata, & non immediate. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, quod ideo non sequitur motus in non tempore, si ponatur primus motor virtutis infinita: quia ille mouet mediante anima cæli, modificante in effectu velocitate: scilicet motus, infinitatem primi.

¶ Sed hæc opinio à Sancto Thoma & Aegidio octauo Phisico. arguitur insufficientia: à Scoto autem in primo sentent. distinctione octaua, quaestione vlti. ratione vlti. arguitur falsitas. Insufficiens quidem dicitur à Sancto Thoma: quia quum Arist. sexto Phisic. duos effectus attribuerit infinitati virtutis: scilicet mouere tempore infinito, in textu 78. & mouere in non tempore, in textu septuagesimo nono. & Auer. ponendo infinitam virtutem, ex mediatione motoris finiti dicat impediri motum in non tempore, & non impediri motum in infinito tempore: imò dicit, quod quia ille primus motor est infinita motionis, ideo mouet tempore infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratio quare mediata mouere non impedit infinitatem temporis: sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. non fecit. Ab Aegidio vero: quia si Deus moueret immediate, non propterea moueret in non tempore: quia motus in non tempore est de genere impossibilium. Falsa autem dicitur, quia virtus infinita habet omnem perfectionem cause efficientis, quam habet ipsa cum causa secunda proxima: & ideo sequitur quod immediate potest causare omnem illum effectum in cælo per se, quem potest cum anima, ergo & causat, si necessariò agit quicquid potest: vt supponitur: & vltra, si causat illud immediate ergo in non tempore: quia virtus infinita agens secundum vltimum virtutis sue & immediate, non potest agere in tempore.

¶ Ad horum autem primum dici potest, quod quamuis difficile sit reddere illius questum rationem: non tamè est impossibile. Difficile quidem: quia ratio eius non potest sumi ex eo, quod infinitas temporis sit effectus possibilis, infinitas vero velocitatis impossibilis. Ex hoc enim non habetur quare mediatio impediatur sequelam huius, & non illius licet habeatur quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo quod aliter attribuitur infinita potentia infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis: scilicet quod illa attribuitur infinita potentia siue in magnitudine, siue extra: hæc autem in magnitudine tantum, quoniam dato quod hoc sit verum, apud Auerroim reputatur falsum, vt patet ex dictis: & ideo sollicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediationem motoris. Nec potest sumi ex eo quod virtus velocitativa in infinitum non est communicabilis, virtus autem continuatiua in infinitum est communicabilis: quoniam hoc est falsum loquendo de virtute per se continuatiua in infinitum: qualis est virtus primi motoris.

¶ Impossibile autem non est: quia potest sumi ratio ex eo, quod ad hoc vt infinitas temporis proueniat ab infinita virtute, sufficit per se primum respici ab illa, quod mediatio motoris non aufert: mediatio enim causarum non aufert perfectam causalitatem.

¶ Non enim ex hoc, quod sol & homo generant hominem, tollitur perfectas causalitatis solis respectu proprii effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quod infinitas velocitatis proueniat à virtu-

te infinita, exigitur quod virtus illa absque vlla modificatione attingat motum. Hoc autem motoris mediatio tollit: quia virtus primi motoris modificata in secundo, & non in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex vi mediationis satisfieri videtur questum, & sufficiens reddi responsio data. Ad Aegidium vero dicitur, quod illa ratio non excludit, quin illa conditionalis sit vera, si Deus virtutis infinita moueret immediate, moueret in non tempore, supposito eo quod supponit Auerrois scilicet quod agat secundum totum suum posse: vnde impossibilitas consequentis nihil aliud concludit, nisi quod antecedens est impossibile: cuius oppositum probandum erat ab Aegidio, si ex impossibilitate consequentis reprehensione dignus esse dicitur Auerrois.

¶ Ad secundum autem dicitur, quod aliud est loqui de perfectione cause, aliud de modo causandi: nec licet ex perfectione cause ad modum causandi inferendo digredi, sed committitur sophisma figure dictionis, vnde ex hoc, quod primus motor est non minus perfectæ virtutis quam ipse cum anima cæli simul, non licet inferre, ergo eodem modo potest solus facere, quod facit cum anima cæli: quia aliud est posse, aliud posse tali modo. Et similiter non licet inferre: ergo potest immediate facere quicquid potest facere cum medio: quia immediate agere ad modum agendi pertinet. Et si queratur vt arguendo dicebatur, vnde potest reddi ratio, quod virtus infinita sit alligata tali modo mouendi, scilicet mediata: diceret Auer. quod hoc, non est ex defectu potentia, sed ex essentiali ordine connectione que causarum & effectuum vniuersi, vt in eo saluetur vtrunque, scilicet & perfectas causalitatis primi, dependentia que aliorum ab eo, & distinctio causarum effectuumque cum illarum efficacia, & istorum dependentia ab illis. Nihil enim horum necessariò saluaretur in vniuerso, ordōque vniuersi necessitate careret, si primus motor infinita virtutis non esset necessaria connexionem coniunctus mediis causis in causando. Et si contra hoc instetur, quia, vt dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima plus insuit & prius in effectum quam secunda, ergo si est infinita & agit naturaliter, in primo signo totum effectum totaliter causat, & sic non remanet ad quid actio cause secundæ terminetur. Responderi potest, quod ex hoc quod causa prima plus & prius natura insuit, quam secunda, non habetur, ergo totaliter causat ipsum, quantumcumque ponatur infinita & naturaliter agens, accipiendo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tum quia non causat ipsum omni modo, quem effectus exigit ad sui factionem naturalem: nec ex eo quod totus effectus causatur ab vna causa, habetur, ergo alia causa nihil faciunt: quia faciunt idem realiter alio modo. Non enim ideo dantur plures cause essentialiter ordinatae eidem, quia aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: sed vt totus effectus secundum quamlibet sui rationem habeat propriam: & per se primò causam, quamuis totus à qualibet fiat secundum rem: vt superius dictum est. Tum quia infinitas cause primæ non largitur necessariò nisi efficaciam causalitatis eius in suo ordine. verbi gratia, quantumcumque ponatur solis virtus infinita, ex hoc non habetur, quod ipse absque homine posset producere hominem: sed quod effectum proprium in homine efficacissimè sortiretur: ita quantumcumque ponatur diuina virtus infinita & necessariò agens, ex hoc non subtrahuntur actiones secundorum agentium, sed ponitur, ipsam omnibus coagere, ad omnia, quæ illa agunt alio modo, & saluatur aliquē effectum (puta sempiternitatem) habere per se causam, & proprium effectum primi esse intimū & primū in quolibet effectu. Illud autem quod ibi dicitur, quod in primo signo effectus totaliter est à prima causa, &c. imaginariū magis, quam philosophicum quid sonat: non enim alia ratione philosophi (secundum quorum intentionem loquimur) dicunt primam causam plus & prius insuere in effectum cause secundæ, quam secundam: nisi quia per se primò effectus primæ cause, comunioris & intimioris ac prioris rationem habet in effectu, vt patet in propositione adducta & eius commento, sicut verbi gratia, causans per se vitam in homine, magis & prius dicitur insuere in hominem, quam causans per se animalitatem in eodem: quia illud est intimius, prius & comunius. Ex hoc autem non habetur, quia in illo priori totus effectus secundum omnem rationem habet sufficientem causam per se, & quod alia superflua: etiam si dans vitam, esset virtutis infinita, dato etiā quod speciali causalitate attingeret hominem. Quod tamen est erroneum in philosophia: quia causa prima non attingit effectum cause secundæ, nisi media actione cause secundæ: quamuis magis & prius propter rationem dictam. Colligendo ergo responsionem ad primum argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenendo, primum motorem mouere liberè, vel non considerando, hoc tenendo, ipsum esse immaterialē, vel tenendo ipsum mouere mediata. Et quod nulla harum Aristoteli repugnat, Auer. autem sola prima, quamuis tertia ab ipso habeatur.

¶ Ad secundum argumentum principale dicitur, quod tenendo via Auerrois de necessaria connexionem virtutis agentium, &c. manifestè patet, quod non ponitur in rerum natura aliquid possibile secundum potentiam actiuam, quin ponatur secundum potentiam passiuam, & quod infinitati potentia diuine respondet potentia passiuam cæli ad sempiternitatem motus: nec est alius effectus in motu possibilis ex illa virtute accepta, secundum omnes conditiones necessariò ipsam comitantes in rerum natura. Tenendo autem alias responsiones, patet

Ad secundum primum capitulum.

patet responsio dupliciter. Primò admittendo, quòd omnipotentia actiua respondet passiuæ: sed non quo ad omne quòd esset absolute possibile ex illa virtute fieri, & sic potètia infinita motiua respòdet potètia cæli quo ad sempiternitatem motus: non aut quo ad omnem gradù velocitatis, qui posset fieri ex illa virtute absolute. Et huius ratio ex dictis haberi potest: quia potètia actiua vniuersali altioris ordinis: non oportet respòdere passum corporeu. capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia non per se primò respicit effectù particularem: vt dictum est, & est philosophiæ principis satis consonum. Secundo potest dici, quòd licet omnipotentia actiua respondeat possibile, non tamen potentia passiuæ, vt patet de productione intelligentiarum à Deo: siue ab æterno, siue in tempore. Et hoc propter rationem dictam. Nec tamen oportet respondere aliquod vnum possibile ad æquatum: sed, vt ex dictis patet, virtuti infinitæ respondet infinitum possibile, non sic quòd possit produci aliquod infinitum nisi duratio: sed sic quòd nullis finibus possibilium producibile ab ipsa arctatur: sed quocunque producto potest perfectius producere, quantum est ex ratione virtutis actiua. Et hoc modo quantitas virtutis in effectù manifestatur: & non primo modo tantum. Quòd verò in vltima confirmatione dicitur, proportionaliter intellectum propositum magis confirmat, quàm impugnet: quia quemadmodum mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo quòd possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic quòd quacunque velocitate motu potest velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secundo verò est possibile: ita est de motiua: quod scilicet impossibile est dare motu infinita velocitate primo modo, sed secundo tantum: quòd etiam oportet esse infinitæ virtutis. Et aduerte, quòd de facto secundum philosophos huic argumento dicendum est, quòd potentia infinita respondet in rerum natura effectus infinitus, scilicet tempus infinitum motus cæli per se productum. & potentia passiuæ cæli ad hoc, Et quòd hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cætera autem pro verè philosophantium quiete dicta sint.

¶ Ad tertium principale dicitur, quòd licet solo tertio modo arguatur ibi secundum mentem Auerrois, & nec etiam illo modo habeatur intentum, attamen singulis ordinatè respondendū est, præmissa prius intentione illorum verborum secundum veritatem. Intendit igitur ibi Auer. loquens de proximis motoribus orbium, non excludere infinitatem vigoris à Deo: qui nullius orbis est anima, sed concludere infinitatem vigoris nõ sequi ad motorem tempore infinito: ex hoc quòd motor infiniti vigoris habet necessariò infinitam potentiam, & consequenter infinitam naturam. Ex hoc enim sequitur, quòd si motor tempore infinito necessariò esset infiniti vigoris, quòd haberet & potentiam & naturam infinitam. Et quum plures sint motores tempore infinito, sequeretur vterius, quòd ex positione plurium motorum cælestium tempore infinito, non haberentur propria naturis motorum: sed hoc tantum, quòd sunt motores infiniti. Et sic vterius sequeretur, quòd non esset ibi multitudo motorum, nec diuersitas proportionum motoru ad mobilia, sed motus in non tempore, &c. Et tenent consequentiæ vt ibi: quia tunc illi motores conuenirent in natura & potentia infinita intèsiuè, quemadmodum modò de facto conueniunt in immobilitate: ex qua habent quòd possint continuare motum tempore infinito. Et sic non esset vnde differrent abinui-cem. Hæc est sententia Auer. ibidem: vt patere potest cuilibet exercitato, ex qua non habetur primum motorem esse vigoris finiti. Ad primum ergo modum arguendi ibi tactum, dicitur quòd non sunt in eo tot verba quot errores. Consequentia primò nihil valet. Propositio deinde dicens, quòd quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, non tamen iuuat cum alia coassumpta, scilicet infinitum non est maius alio infinito. Patet enim in quantitate permanente, quòd si ponatur linea infinita vtrinque versus oriens & occidens, & secetur in directo puncti meridiei, quod vtraque pars est infinita, & tota est maior vtraque parte. Et similiter in quantitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totum tempus æternum: vtraque pars est infinita: & tamè totum tempus est maius qualibet earum. Falsum est ergo comparando infinitum simpliciter infinito secundum quid, quale est pars aliquota infiniti, quòd vnum non sit maius alio: & quia talis est comparatio in proposito nostro, patet nihil concludi. Et vt ostendatur quãtus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, quòd etiam comparando infinitum simpliciter stat vnum esse maius alio. Numerus enim reuolutionu Lunæ est maior numero reuolutionum Saturni (& loquimur de motu proprio) & tamen vterque est infinitus secundum ponentes motum æternum. Antecedens patet, quia singulis reuolutionibus Saturni respondent amplius trecenta sexaginta reuolutiones lunares: quoniam ille singulis triginta annis vnã complet: illa verò vigesimo octauo quoque die vel circa suã peragit. Vnde diuus Tho. præclare docet in tertia parte, quæstione decima, articulo tertio ad tertium, quod non est proprietatis infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super tex. 37. & 38. tertij Phy. vbi dicitur, quòd infinitum non est vt substantia, sed vt accidens quærendum: accidentis autem proprium est qualificare id, cuius est

accidens. Et propterea quemadmodum infinitas adueniens alicui, puta diebus, non infinitat nisi numerum dierum: ita impossibilitas infinitatem consequens non ponitur nisi in ordine dierum. Et propterea infinitis diebus simpliciter, nõ possunt dari plures dies: sunt tamen multò plures horæ illorum dierum quàm ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dantur plures horæ: sunt tamen multò plura, minuta illarum horarum quàm horæ ipsæ. Nefas quoque esse videtur, conditiones totius & partis in impartibili & summe perfecto, ac per hoc vocato quanto virtualiter, requirere: quum non maius quid sit totu hoc: Deus bonus, sapiens, viuus, quàm hoc solum, scilicet Deus: aut econuerso: siue ponatur finitæ virtutis siue infinitæ: quia non est æqualis: sed eadem est perfectio rei illius, & omnium quæ eius sunt. Ad secundum verò modum arguendi dicitur, quòd sicut tactus quantitatiuus, quia secundum extrema est, expellit id, in quod fertur, tactus autem virtualis, quia interiora penetrat, magis conseruat & firmitat si contrarius non est tacto: ita infiniti corporei proprium est, sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil secum compatiens: infiniti verò virtualiter, & proprium est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperantia, & modificatia illimitationem suam in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis non excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur: vt superius quoque dictum fuit. Ad vltimum autem dicitur, quòd dupliciter potest poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participantia aliquid, propriis constitutiuis diuersificantur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiam distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participationem: sicut homo separatus distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriusque extremi: & de hac est sermo Auerrois ibidem. Secundo modo non infert finitatem nisi vnus extremi, scilicet participantis tantum. Illud autem quòd est per essentiam, ex hoc ipso quòd pura est, ab aliis distinguitur absque aliquo finitante & contrahente. Et licet ab infinito nullum posituum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participantia ipsum ab ipso distinguitur, excellentiori modo omnia præhabente.

¶ Ad quartum principale dicitur, quòd consequentia nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur minor: scilicet quòd distantium ab aliquo in infinitu, alterum non sit altero propinquius illi: vt patet manifestè, & in quantitate permanente, & successiua. In permanente quidem, si ponatur linea infinita ex parte Septentrionis, constat quòd tam pars intercepta sub Tropico Cancræ, & circulo Aequinoctiali, quàm pars intercepta inter circulum Aequinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitum distat à quantitate lineæ infinitæ versus Septentrionem: & tamen dubium non est quin pars sub Tropico Cancræ esset propinquior: quia minorem viam actura esset, si ad infinitam attingendam mouerentur. In successiua verò, quum tam dies hesternus quàm hodiernus in infinitum distet ab æterno tempore præterito, constat tamen quòd propinquior hesternus fuit quàm hodiernus, & hodiernus quàm crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ sunt contra sensum. Est autem ratio quare stat inter aliqua esse distantiam infinitam: & tamen vnum altero magis distare, quia distantia illa non est infinita vtrinque, sed ex vna parte tantum sicut contingit in proposito, & in instantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantia cæterorum ab illo, & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tempus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte antè inter singulos dies & ipsum: quia verò hodiernus dies finit hinc tempus elapsu ideo est finita distantia à parte post. Et consequenter ex ista parte potest accipi ratio, quare est propinquior æterno elapsu, quàm dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte siquidem Dei infinitæ distantia ratio habetur: ex parte verò creaturæ distantia finitur. Et ideo hinc sumitur, quòd vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde posset cum distinctione dici ad minorem, quòd distantia infinita est duplex: scilicet infinita vtrinque seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantum: & quòd quamuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sicut est ad propositum.

¶ Ad quintum principale dicitur breuiter, quòd omnes auctoritates Auerr. in hac re, excepta illa octauæ Physic. qua dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cælorum: vt ipsemet Auer. in comment. 41. duodecimi dicit: quum post distinctionem infiniti à finito subdit, quòd proportio inter motorem, & mobilem in cælestibus, est propter motorem finitum: & quòd propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cæli, quòd primus orbis esset in labore, &c. Vel & clarius (licet in idem redeat) dicendum, quòd ideo sepe Auerr. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, quòd possit semper velocius moueri: non ex defectu potentia primi motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorum proximorum. Ex his enim fit, vt quemadmodum negatur nono Metaphys. commen. 7. Deum posse producere muscam, non ex defectu potentia, sed ex ordine essent

Ad tertium principale

Ad quartum principale

Ad quintum principale

essentiali causarum & effectuum exigente talem effectum fieri mediante corpore caelesti mobilitate nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quod motor aliquis possit semper velocius mouere. Non ex defectu potentiae primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediante anima caeli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quamuis primus sit vigoris infiniti. Illud verò quod in commen. 69. octauo Physicorum dicitur: scilicet quod motor immaterialis, nec finitus, nec infinitus dici potest: quamuis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehensum sit à multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiuae, sed tantum mouet ut finis. Quidam verò, quia non est virtutis actiuae respectu velocitatis motus, de qua ibi est quaestio: sed tantum sempiternitatis motus.

¶ Ego autem nolens Auerroim Thomistam facere, neque me Auerroistam, sed veritatem solam sequi (quantum cognoscere potero Deo concedente) puto id tunc voluisse Auerroim, quod sepe mentem meam pulsauit: tranquã de Arist. officina veniens: scilicet quod virtutes immateriales non sunt quantae virtualiter, & consequenter nec finitae nec infinitae. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantae virtutes corporales: scilicet quod non sunt proportionales motibus, ut scilicet quanto maior motus, tanto virtus immaterialis maior: quem admodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Arist. 8. phys. quia quum sufficienter excludatur ex textu 78. & 79. quod nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito ex eo quod talem virtutem oportet esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiuam caeli mouere tempore infinito: restat quod virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur quod sit impartibilis, & nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquendo, eo modo quo virtutes corporeae: alioquin eodem modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu ultimo octauo Physicorum dicitur motorem caeli esse potentiam infinitam, ly infinitam, pure negatiue teneri debet, id est non finitè. Hanc credo fuisse tunc mentem Auerrois: quam tamen quia vidit postmodum non esse veram (ut ex supradictis examinando rationem Aristotelis, & commentum. 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Arist.) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

¶ Et sic sit finis presentis quaestionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papiæ, in conuentu sancti Apollinaris: ad Dei gloriosi laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendam, qui philosophiam suo ingenio metiri praesumentes, non verentur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura. quia est ens impossibile secundum principia philosophiae. Tam enim patet, quod nullo philosophiae principio negato, non solum sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATUS TERTIVS,

de Potentia neutra, & de natura potentiae receptiuae in duas quaestiones diuisus.

1. Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.
2. Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.

QVAESTIO I.

Utrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

IUXTA PRIMVM articulum primae quaestionis remansit tractanda quaestio de potentia neutra. Vnde quaeritur: Utrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

¶ Circa quam difficultatem quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus quaestionis. Secundo ponetur opinio Scoti. Tercio probabitur opposita opinio. Quarto respondetur obiectis.

CONCLUSIO.

Qualibet potentia receptiua comparata ad actum in ea receptibilem, aut est naturalis, aut violenta, nec aliqua est in natura potentia neutra.

QUO AD PRIMVM. Res naturalis sumitur hic ut distinguitur contra artificiales. Inueniri verò in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eorum quae dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis ut sic & aliis similibus: quae tamen in rerum natura actualiter non inueniuntur. Potentia in proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinationem naturalem respectu vtriusque actus, scilicet huius & oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua vtriusque. Dico autem hoc: quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primo per negationem potentialitatis ad vtriusque: quae admodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim non est receptiuum sonorum. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua vtriusque: sicut si ponere

mus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamè ad neutrum inclinatum: & haec proprie vocatur potentia neutra. est ergo sensus quaestionis, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinatur. Haec de primo.

QUO AD secundum. Scotus in prologo primi sent. quaest. 1. & in 2. di. 2. quaest. 6. tenet dari potentiam neutram ponens quod potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinatur in illum: violenta verò, si ille sit contra eius inclinationem naturalem: neutra vero, si neque inclinatur ad istam formam, quam recipit, neque ad oppositam. Exemplum primi: ut motus deorsum lapidis. Exemplum secundi, motus sursum eiusdem. Exemplum tertij: superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifestè patet inueniri in angelis talem potentiam eo quod potentia passiuam quae est in angelo ad essendum in loco neutra est. Quod probat dupliciter: tum quia tale passum non inclinatur naturaliter ad istam formam vel oppositam: tum quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violentè. Et probatur sequela per Auicennam. 9. Meta. volentem quod si motus caeli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa esset violentus. Posset quoque multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabiliendo oppositam, habetur solutio omnium. ideo haec sufficiant de secundo.

QUO AD tertium propono vnam propositionem, & vnam distinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est haec: Omnis potentia rei naturalis respicit per se primò & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem: quia, ut dicitur. 9. Metaph. text. 13. potentia diffinitur per actum. Actus namque diffiniens potentiam, proculdubio est per se primò respectus ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actus per se secundò, illi aequiualeat. Quo ad secundam verò partem, scilicet naturaliter, probatur: quia ex secundo Phys. text. 78. vnum quodque sicut agit, ita aptum & natum est agi. & econtra: sed potentia fit à natura, & est propter actum: ut patet 9. Metaph. text. 15. & 16. ergo potentia naturaliter fit, & est propter actum, ergo propter actum, quem per se primò respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primò actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Phys. quomodo natura agit propter finem: & quo pacto ea quae à natura aguntur propter finem naturaliter inclinatur in finem, &c.

Distinctio verò est, quod potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile, verbi gratia, comparari ad colorem, ad speciem coloris, ad contrarium coloris. & ad disparata, scilicet sonos. Si comparetur ad colorem, sic comparatur naturaliter & per se primò: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primò: si ad contrarium violentè: si ad disparata, nulliter, nisi fortè per accidens. Nec haec egent probatione: quoniam per se sunt nota ex terminis, nisi quis obijciat actus, ad quos potentia se habet obediencialiter. Sed quoniam, de hoc erit sequens quaestio, nec hi locantur à Scoto sub potentia neutra, ideo nihil proposito obstant. Ex his autem deducitur opposita opinio: scilicet quod omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut violenta: quod nulla est neutra. Omnia pro nunc potètia obedienciali: ut potè non spectante ad praesens propositum. Probatur autem haec conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primò, aut per se secundò, aut contrarium his: sed tam actum per se primò respectum, quam per se secundò, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit violentè: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic: Si daretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quem per se primò respicit illa potentia: sed hoc esse non potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quod autem hoc sit impossibile patet inductiue. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores: & sic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non est ad actus alterius: ut patet 12. Metaph. in tractatu de principiis praedicamentorum. Et quoniam rationi haec consonant, ideo haec sequamur viam. Et haec de tertio.

QUO AD quartum respondetur, quod distinctio illa trimembris est voluntaria quo ad tertium membrum. Nec id quod adducitur de superficie, iuuat: quoniam aliud est loqui de superficie absolute, & aliud de superficie physica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim absoluta non solum abstrahit ab albo & nigro, sed etiam ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quae repugnat colori omni: ut patet de superficie caeli. Itaque loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur quod ut sic non est indifferens ad album & nigrum per exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad vnum quam ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primò, speciem verò per se secundò. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium: ipsa quidem per se primò respicit formam per motum, aut mutationem.

tionem acquisibilem quouismodo: per se autem secundò respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens est ad omnes aut multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam, quàm ad aliam. Ad id verò quod adducitur de potentia locabili in angelo, dicitur, quòd falsum supponit: scilicet in angelo esse potentiam passiuam, respectu ipsius vbi. Vt enim in tractatu de angelis dictum est, angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet sollicitari nisi de actiua potentia angeli: quã constat esse naturalem, liberè tamen exercitam. Quãuis ea quæ adducuntur à Scoto ad probandum suum intentum de angelo, non cogant: quoniã hæc consequentia formaliter non valet. A eis naturaliter in vno loco, ergo est violenter in aliquo alio: vt patet de singulis partibus orbis lunæ. Quælibet enim est naturaliter in occidente, & similiter in Oriente, & tamen nullibi violenter: & mutat locum subiecto & ratione. Nec cõfirmatio ex Auic. conuincit: quoniam non nisi de motu merè naturali verificatur dictum eius. Motus enim cæli naturalissimus est ex parte principij passiu: ita quòd ex hac naturalitate reducitur ratio, quare in eo nullus est labor mouenti: vt patet secundo cæli. textu 3. quamuis ex parte principij actiuus sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti videtur: quoniam sic motus angeli esset naturalis ex parte principij passiuus absque sequela inconuenientium, sicut de motu cæli dicimus. Hæc de quarto, & de tota quæstione.

QVÆSTIO II.

Vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

IUSTA Eundem articulum quæredum erat, vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

In qua quæstione quatuor agenda sunt. Primò declarabitur titulus. Secundò recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabitur. Quarto respondebitur quæsito.

CONCLUSIO.

Omnes potentie in naturalibus actuum supernaturalium receptiua obedientiales sunt, non autem naturale.

QVO AD Primum potentia receptiua hic sumitur formaliter, vt receptiua est, quicquid sit de ipsa, vt elicitiva actus. Actus supernaturalis dicitur, què non potest secundum naturam cursum adipisci: vt gratia, charitas, visio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiue, id est, potentia naturæ: sed formaliter, id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quòd sensus quæstionis est, Vtrum potentia in rebus naturalibus inuenta, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinetur ad illos. Hæc de primo.

QVO AD Secundum Scotus in primo, quæst. 1. prologi: & in q. 4. distinct. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quæstionis. Putat nanque, quòd potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus, & quòd in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis à supernaturalitate: quoniã si comparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalitas: si nõ naturaliter impressiuum, est, supernaturalitas. Confirmatque positionem suam ex hoc, quòd potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiue capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cum habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifestè sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: & ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probantur. Primum quidem: quia nullo eget potentia animæ medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis gloriæ, &c. Secundum verò, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnumquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maximè naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysicæ. sed actus supernaturalis, vt visio Dei, &c. maxima est perfectio. ergo, &c. Sumus igitur secundum hæc in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamè acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Hæc de secundo.

QVO AD Tertium tria minus bene dicta in præfata opinione videntur: scilicet principalis cõclusio, & eius probatio, & vsus vocabulorum. Malè in primis vtitur ly supernaturalis, dum omnem actionem Dei ad extra supernaturalem vocat: quia Deus est agens non naturale, sed liberum. Constat nanque, quòd alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo nanque modo anima sortis producitur naturaliter: secundo autem, non. Vnde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum culuq; supernaturalis est, quod supra facultatem ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia à supernaturalibus distinguimus frequenti vsu per hoc quod aliquid sit secundum debitum naturæ ordinem, & aliquid sit supra illud. Ratio deinde assumpta manifestè aut falsa est, aut petit principium. Quum enim dicit, quòd potentia na-

turaliter perficitur per suum actum, & similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actum vel potentia, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo modo, falsa est maior: graue enim existens sursum, non naturaliter, sed violenter perficitur per esse sursum, & tamen esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si verò secundo modo, petitio est principij in minore. hoc enim est probandum, scilicet quòd potentia naturalis habeat actum supernaturalem, vt suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil infert: æs enim immediatè est receptiuus figuræ Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis voluntaria relinquatur: & irrationabilis ostendetur probando oppositam. Hæc de tertio.

QVO AD quartum conclusio responsiua quæsito est, quòd potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obedientialis. Et probatur tripliciter. Primò ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, scilicet secundum se, vt gratia: & secundum talem modum fiendi, vt visus cæco datus. Visus enim secundum se est naturalis actus hominis: sed quòd cæco in instanti detur, supernaturale est. Charitas verò & talia, sunt secundum se actus supernaturales: adeò vt implicet contradictionem, connaturales esse, aut fieri alicui creaturæ factæ vel factibili, vt etiam ipse Scotus in secundo, distinctio. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalem ratione modi vt sic, a fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nullam esse naturalem potentiam ad illos actus, patet ex frequenti vsu quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quòd supernaturalitas inuenitur, nõ solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam ad actum, propter supernaturalitatem actus in se.

Secundò, ex parte potentia: sic: Omnipotentia passiuæ naturalis, responderet aliqua potentia actiua proxima: ergo responderet potentia actiua naturalis. Antecedens est maxima assumpta ab Aristot. 3. de Anima tex. 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, quòd in omni natura, vbi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est quòd de proximo, non de primo agente loquitur: alioquin distributiua non fecisset, dicens, in omni natura, &c. Et per hoc excluditur responsio Scoti, dicentis, quòd sufficit quòd detur primum agens. Consequetia autem probatur: quia potentia supernaturalis non est proximum actiuum naturalis potentia, vt ex terminis patet: naturale enim soli naturali cognatum est.

Tertio ex parte subiecti. Quum enim quidditatiua cognitio alicuius sit sufficiens ratio omnium proprietatum eius, & ex ea soluantur omnes difficultates contingentes rei, vt in quarto Phys. dicitur, consequens est, quòd cognita quidditatiue re aliqua, cognosci ex ea possint omnes eius naturales potentia: & quum potentia cognitio ex actu pendeat, vt dicitur 9. Meta. consequens est, quòd actus, ad quos sunt naturales potentia, cognoscantur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, quòd ex cognitione quidditatiua alicuius naturalis cognoscantur supernaturalia: quod est manifestè falsum. Et cõfirmatur: quia certè scimus hanc maiorem, quòd nulla naturalis potentia est frustra: ergo si scimus hanc minorem, quòd in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet concedere quòd scimus supernaturalia illa debere esse: & sic scimus resurrectionem mortuorum futuram, & gratiam iustificantiem impium, &c. quod est ridiculum. Nec euacuat hanc rationem responsio Scotica, dicens, quòd anima secundum illam rationem est ignota. Cognitio nãq; quidditatiua alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter vel virtualiter omnem illius notitiã. Nec euaditur dicendo quòd substantia non potest à nobis pro statu isto quidditatiue & propriè cognosci: quoniã quicquid sit de hoc, habetur intetum, scilicet quòd ex quidditatiua rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit scientia haberi de supernaturalibus: & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & aliis huiusmodi, ad quæ naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid, scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifestè falsum.

Hæc de quarto. Finis.

TRACTATUS QVARTVS DE

Subiecto naturalis Philosophiæ, unica quæstione contentus.

QVÆSTIO.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

QVÆRITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

Et videtur quòd non. Primò. Quia aut ens mobile significat substantiam mobilem, aut accidens mobile, aut tertium commune vtrique. Si primum, cum substantia mobilis, & corpus

corpus mobile sint idem conuertibiliter, sequitur quod poneretur secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum hoc est manifestè contra omnes, & veritatem. Si tertium tunc sequeretur, quod ens diceret tertium conceptum abstrahibile à substantia & accidente, quod est contra Thomistas.

¶ **Secundò sic:** Subiectum scientiæ debet esse vnius rationis formalis: alioquin non haberet quod quid est, & consequenter nec esset principium scientiæ: quia, vt dicitur in 1. de anima, in text. 11. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primò passionem: quia ei, quod non est in se natura vna, quicquid per se vnum conuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conuenit ei primò: ens autem mobile dicit aggregatū ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicatur, quod illa duo ponuntur ad circumloquendum vnam rationem formalem, quemadmodum moris est ponere passiones loco differentiarum: contra, Ratio subiecti in scientia debet esse primo & maximè nota in scientia: eo quod tota scientifica cognitio ex illa dependet: sed si circumlocutione eget, non esset huiusmodi implicatio siquidem est in adiecto, dicere quod est ratio formalis in scientia, & quod circumloquitur illam passionis nomine, vt potè occultam. ergo, &c.

¶ **Tertiò:** Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut philosophiæ naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi: vtrunque est falsum: ergo, Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quod ens mobile à Metaphysico considerandum est quia in primo Posteriorum cap. 22. dicitur, quod eiusdem scientiæ est considerare subiectum aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philosophiæ naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars Metaphysicæ. Si secundo modo, sequitur quod Philosophiæ naturalis Metaphysicæ subalternaretur: eo quod dicitur in primo Posteriorum, cap. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ **Quartò sic:** Subiectum in scientia debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluntur passiones & conclusiones illius scientiæ, vt de se patet: sed passiones & consequenter conclusiones Physicæ resoluntur vltimò in Philosophiæ naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substantia naturali: ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

C O N C L U S I O.

Ens mobile, non autem corpus mobile, aut substantia mobilis, vel naturalis, est subiectum adequatum Philosophiæ naturalis.

I N H A C dubitatione primò distinguam opiniones. Secundò declarabitur opinio sancti Thomæ. Tertiò simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur. Quartò respondebitur argumentis in oppositum.

Q V O ad primum sciendum est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdam loqui in re hac naturaliter, quosdam verò innaturaliter: propter quod hi à nostra refecandj sunt disputatione, quam inter Philosophos agimus. Supponit enim intelligentias mobiles esse: & Philosophiam naturalem infra sensibilia non arctantes, commune aliquid sensibilibus & separatis à materia, quatenus mobilia sunt, subiectum Philosophiæ dicunt: operiuntque errorem suum Theologicæ pietatis nomine.

¶ **Contra hos enim non oportet naturalem disputare:** apud quem indubitatum principium est, substantias abstractas immobiles esse: & terminum considerationis philosophicæ esse animam humanam, partim abstractam, partim non: vt dicitur secundo Physicorum, textu vigesimo sexto, & vltimum, quod potest naturalis de intelligentiis attingere, & declarare quia sunt: vt Auerois dicit primo Physicorum, commentario vltimo. Quanta tamen sit quorundam horum temeritas, silentio inuoluendum non est, cum præsumant propriam opinionem Theologicæ sententiam asserere: sicq; theologicæ facultatis expertibus, in philosophia tamen nutritis, deridèdi Theologiam occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab ecclesia approbatis traditum, quod angeli sic mouentur, vt motus continui subiectū sint: sed potius oppositum, vt in Theologia discussum à Sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent, glorientur ex Scotica officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

¶ **His ergo omisis, ad naturales transeamus:** Quorū opinio non est vna, dū alij mobile, alij ens, alij vtrunq; ex subiecto physica refecandum putat. Et illi quidē qui neutrius nomē recipiūt, secūda & quarta ratione ad oppositū facta mouētur: & sensibile seu naturale substantiam subiectum fore censent. Qui verò ens tantum abiiciunt, corpus mobile subiectū philosophiæ ponunt. Et hi adhuc diuisi sunt, dum quidam ly mobile, passionem significare concedunt: quidam autem rationem formalem corporis physici supponere cōtēdūt. Mo-

bile autem tantum abiicientes, sunt qui ens naturale subiectū dicūt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquētū, S. Thomistarū tenētū ens mobile: & Albertitarū, dicētū corpus mobile: & moderatiorū multorū, dicētū substantiā naturalem seu sensibilem: & quorundam etiam modernorum asserentium corpus physicum seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

Q V O ad secundum. Cum ens mobile complexionē quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primò quidem circa ly mobile triplici opus est distinctione.

10 ¶ **Prima est quod cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, scilicet propriè, vt distinguitur cōtra mutationem in 5. Physic. & ad tria tantum genera esse dicitur & communiter, vt continet in se & motum propriè dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem: ita mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.**

20 ¶ **Secunda est quod aliquid potest dici mobile, dupliciter, scilicet subiectiuè: quod scilicet est subiectū motus: & terminatiuè: quod scilicet est terminus alicuius mutationis. Et quāuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringendū est in proposito, magis tenendum est terminatiuè quā subiectiuè, vt ex dicendis apparet. iudicio tamen meo indistinctè tenendum est non ea ratione vt sit cōmune ad omnia quomodocunq; mobilia: cōtineatque vt partes subiectiuas materiā & formā, &c. quia hoc est contra san. Tho. in primo Phy. super text. com. 6. vbi in diuisione literæ expressè dicit, quod in primo libro Phy. agitur de principiis intrinsecis entis mobilis, scilicet de materia & forma: ex hoc apertè insinuans ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esse totum vniuersale respectu materiæ & formæ, sed totum integrale seu essentialē, sed ea potius ratione vt scilicet illa notissima sui acceptio supponatur, quam ex sensu supponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse: an autem subiectiuè an terminatiuè mutantur ea quæ moueri videmus, ratione magis discernitur, quā ex sensu habeatur.**

30 ¶ **Tertia est quod mobile æquiucum est nomē ad aptitudinem, ad motum & ad fundamentū illius aptitudinis: sicut si risibile significaret aptitudinē ad ridendū, & rationalitatē, quæ est eius fundamentum. Quid autē mobile in proposito significet, difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectū & passionem simul accipi pro subiecto in aliqua scientia, sic quod totum aggregatum subiectum sit (quia oportet subiecti vnam esse rationē formalem, & ex quod quid est subiecti, & quid est passionis vna ratio formalis constitui nequit) nihil tamen prohibet aggregatum ex subiecto & passione, subiectum sic constitui, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa scientia. Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito: ita quod mobilitas quæ est passio, sit ratio formalis enti vel corpori, quod sit subiectū philosophiæ naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra ly mobile, dicēdo ens aut corpus mobile, in quantum mobile est subiectū Physicæ. Sua detur autē in proposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ: sicut enim Physica est de entibus in eo quod mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo quod quanta. Constat autem Mathematicæ sic esse subiectum ens quantum: vt quantitas ipsa quæ substantiæ materialis passio seu proprium accidens est, ratio formalis subiecti mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectum ens actum moueri, sic quod aptitudo ad motum, ratio formalis subiecti sit. Et confirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Phy. sic distinguēs corpus in Metaphysicū, Mathematicū & Physicum, mobilitatē, quā rationem formalem subiecti dicit posteriorem corpore quanto naturaliter dicit. Nec obstat quod eiusdem scientiæ est cōsiderare de passione & subiecto eius: quoniam hoc intelligitur, quando tractatur de passione vt passio est: non autem quando passio primū subiecti locum tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantialibus principiis subiecti eius, à quo fuit, non se impedit. Similiter non obstat quod perfecta cognitio de re non habetur absque quod quid est subiecti: hoc enim non est sic accipiendum, vt omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quod non sit euidens & scientifica: sed vt absque quod quid est subiecti, consummata omnimodaque notitia de re haberi non possit. Quod Physicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus enim ignorat an, quantum sit substantia vel accidens, & quantitatis subiectum, &c. & tamen certissimus est omnium: vt dicitur in secundo Metaphy. text. & commentario vltimo.**

40 ¶ **Sed contra hanc viam est, quod secundum eam ad philosophum naturalem non pertineret considerare aliquod prædicatum quidditatum cuiuscunque substantiæ, nisi fortè aliqua substantia sit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad motum: & consequenter philosophia naturalis non esset de substantia, sed esset de accidente, quemadmodum Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motum) quæ passio ponitur entium naturalium, ratio formalis subiecti Physicæ acceptatur, non licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius differere: quia illa prior est, ac per hoc descendendo à mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem**

*Auerois
se ali.
qui
Alberti
se.
gidij se.
quæst.*

*Quinque
opinionis
naturalis
de subie-
cto philo-
sophiæ na-
turalis
adequato.*

te in specialibus partibus philosophiæ naturalis, non licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere: sed quæadmodum ad aqua-ri subiecti mobilitatis quod quid est omissum fuerat, pari ratione specialia quod quid erat esse subiectum talium mobilitatum omit-tenda sunt: quoniam nulla pars alicuius scientiæ tractat de aliquo priori propria ratione formali. Nec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo quod Metaphysicæ est considerare quod quid est in particulari. Quod quia non credo verum, idcirco puto melius tenere, quod mobile in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motum si est passio: sed eius fundamentum. Cum enim ista aptitudo, quam mobilitatis nomen sonat, quibusdam entibus repugnet, scilicet separatis à materia, & quibusdam non, scilicet materialibus, & de entibus materialibus (puta homi-ne & boue) non reputetur prædicari substantialiter: consequens est, quod aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hanc for-tiantur: & hoc fundamentum mobilitatis est. Notanter autem dixi non reputetur: quia communi voci satisfacere volens distinctionem hanc mobilitatis pertractavi. 10. siquidem Metaphysicorum textu ultimo sub dubio relinquitur, an corruptibile sit substantia, an in substantia, id est an sit de substantia rei, aut eam sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædam mobilitatis spe-cies est, vel mobilitas ipsa: secundum illud octauæ Physicorum text. commentar. vigesimo quinto, in omni motu corruptio est. Sanctus Thomas etiam ibidem inter substantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Aristoteles quoque in primo Physicorum text. octauo. idem sentire videtur: dum dicit quod ad naturalem non spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verum, si mobili-tas esset passio præuenta à formali ratione subiecti philosophiæ na-turalis: posset enim per illam rationem à naturali philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se, sed per accidens: quia scilicet est passio notissima. Sed hoc non est tu-tum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Aristote. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum na-turalem, & non ad Metaphysicum: sicut & quamlibet passionem subiecti proprii quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, quod sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Physicorum tex. commentario sexto non tamen faciunt differentiam quo ad defen-dere vel non defendere: quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modo non sint principia, sed ex principiis: qua-lis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mo-bilitas, quæ est ratio formalis subiecti physicæ, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionem eorum si concedatur: illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tantum distinguere oportet, quod dupli-citer entis nomine vt consueuimus. Primò, pro omni eo quod ha-bere esse quocunque modo: & sic hic non capitur. Secundò, pro eo quod proprie esse dicitur: hoc autem in his, quæ fiunt, est id quod proprie fit: eius siquidem est esse proprie, cuius est fieri. Id autem quod proprie fit, vt 7. Metaph. text. comment. 28. patet, est compo-situm: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musi-cus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quod aliquid sit pars subiectiua entis mobilis, quod subiectum Physicæ dicimus, exigitur & quod sit proprie ens, & quod sit mutabile phy-sica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma sub-stantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis princi-pia hæc omnia sunt. Est ergo ens mobile communius quam sit cor-pus mobile, & quam substantia naturalis siue sensibilis: quia con-tinet sub se omnia materialia composita, quæ solum mutabilia sunt siue sint substantialia, siue accidentalia siue secundum formam absoluta, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocunque prædictorū, quantum ens aliquæ gradū concomitans prius est illo; dato etiam quod ad composita accidentalia se non extenderet. Nec ob-stat contradictio per ly mobile: quoniam sicut substantia rationalis abstractius quid est, quam animal rationale; sic ens mobile ab-stractius & prius quid est, quam substantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamen ly ens, & ly substantia, abstractius est ens mobile. Vnde quæadmodum conce-dens substantiam rationalem, adhuc disputandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus an animal, & cætera & conti-nuè ab abstractiori ad minus abstractum quæstio descenderet, dum à substantia rationali ad corpus rationale, et à corpore ad corpus animatum, & cætera veniretur. sic sub ente mobili quæstio rema-net, an illud sit substantia, an corpus, & cætera. Cum igitur in re mutabili considerari possit, & quod sit corpus mutabile, & quod sit substantia mutabilis, & quod sit ens mutabile, diu Thomæ fen-tentia est naturalia rationem subiecti philosophiæ naturalis indue-re primò, non quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantiæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita quod ens mo-bile licet complexionem nominum contineat, incomplexum ta-

men & per se vnum quod quid est significat, sicut ens per se. Quem-admodum enim diuiso ente in per se & in alio, si simplicibus vo-cabulis careremus, substantiam ens per se nominarem, & accidens ens in alio, & tamen vnam formalem rationem signifi-caremus, non aggregatam ex pluribus: ita diuiso ente in transmu-tabile & intransmutabile, carentes simplici vocabulo, ens trans-mutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæqua-tum dicimus. Hæc de secundo.

10 QVO AD Tertium, cum ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, quod eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quod his nominibus conuenientissimè significatur.

¶ Primò probatur tripliciter. Primò sic: Adæquatum subiectum pri-marum passionum naturalium est adæquatum subiectum philoso-phicæ naturalis: sed ens mobile, & non substantia aut corpus natura-le seu mobile, est adæquatum subiectum primarum passionum na-turalium: ergo, & cætera. maior est per se nota. Minor verò pro-batur accipiendo transmutabilitatem, seu quod idem est, mutabi-litatem pro prima passione Physicæ, vel saltem vna de primis, aut eis æquivalente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatum subiectum transmutabilitatis habet materiam, formam, & priua-tionem pro adæquatis principiis: sed tantum ens mobile habet hæc pro adæquatis principiis: ergo nihil aliud ab ente mobili est subie-ctum adæquatum transmutabilitatis, & consequenter primarum passionum naturalium: quod erat probandum. Maior huius pro-fyllogismi est ex eo euidens, quod oportet ista tria in omni mate-ria esse adæquata sibi inuicem, scilicet passionem & subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autem ex primo Physicorum per lon-gum processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formam, & priuationem: oportet igitur eius, ad quod tanquam ad adæquatum subiectum primò sequitur transmutabilitas, esse adæ-quata principia, materiam, formam, & priuationem. Minor pa-tet ex his, quæ in 12. Metaph. à textu 19. vsque ad text. 29. dicun-tur, scilicet quod materia, forma, & priuatio ad genus substantiæ non arctantur, sed materia, forma & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: & materia, forma & priuatio in genere quantitatis sunt propria principia quanti muta-bilis: & materia, forma & priuatio in genere qualitatis sunt princi-pia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicatur quod quemadmodum principia propria substantiæ con-tinent propria principia cæterorū generum, quia sunt causæ eorum (vt ibidè docet Aristot.) sic substantia mutabilis continet omne quan-tum & quale mobile & transmutabilitas substantiæ omnem aliam. Et propterea licet materia, forma & priuatio excedant substantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamen rationis non excludit propter duo. Primò: quia falsum est, quod principia propria substantiæ mutabilis sint princi-pia principiorū cæterorū generum mutabilium. Quamuis enim sit verū & expressum in 11. Meta. cap. supra dicto, quod per se principia ef-fendi in genere substantiæ sunt principia principiorū effendi in cæ-teris generibus: id est, quod materia & forma substantiæ sunt causæ ma-teriæ & formæ in quâtitate & qualitate, & c. Veritati tamen aduer-satur, quod per se principia transmutabilitatis substantialis sint princi-pia principiorum transmutabilitatis aliorum generū. Priuatio enim in genere substantiæ, quæ est per se principium non substantiæ, sed transmutationis substantialis, non est vniuersaliter, & consequenter nec per se principium priuationis, quæ est principium transmutatio-nis accidentalis, vt in corpore cælesti patet: vbi ens mobile secundum locum, habet omnia propria principia, scilicet materiam, formam & priuationem: cælum autem substantialiter non habet nisi duo principia, quæ sunt effendi per se principia, siue ibi sit materia; quæ est pura potentia: siue simplex corporeitas pro materia, & in-telligentia & forma; nullo enim modo est ens mobile substantia-liter. Secundò: quia dato, quod esset talis inclusio virtualis, adæqua-tum tamen subiectum transmutabilitatis, & similiter adæquatū prin-cipiatum ex materia, forma & priuatione, non substantia mobilis, sed ens mobile: quoniam quando aliqua proprietas vniuersalis secun-dum prædicationem habet subiectum adæquatum secundum præ-dicationem, in quo reperitur causa, secundum quam inest quibus-cunque proprietas illa, illud tale est eius subiectum secundum quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius illud ad quod per viam resolutionis proprietas illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in libro Post. capitulo de vniuersa-li. Docemur enim ibi sistere, quando adæquatum subiectum se-cundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæterisque illa passio inest. Nulla etiam posset poni proprie-tas communis alicui analogo ad substantias & accidentia: cum accidentia & eorum proprietates & principia in substantiis vir-tualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & ra-tionibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum trans-

mutabilitatis in seipso adæquatè, claudit propria principia trãsmutabilitatis. Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quoniam propria principia trãsmutabilitatis vniuersalis seu in cõmuni sunt materia, forma, & priuatio in communi, quæ genus substantiæ transcendunt. Enti autem mobili adæquantur: quicquid enim ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est: & econuerso, eo quod priuatio machinatur ad malum. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

¶ Secundo probatur propositum, & directè arguitur contra ponentes corpus mobile sic: Coniunctio omnis mobilis cum ratione corporeitatis, non supponitur in naturali philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo nõ corpus mobile, sed ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis. Antecedens patet in tex. 32. sexti Physi. vbi probatur quod omne mobile est corpus. Consequentia verò patet tum ex eo, quod si corpus mobile ponitur adæquatè subiectum, oportet supponi mobilitatem cõiunctam esse corpori, aut vt rationem formalem, aut vt passionem: tum ex eo, quod oportet supponi corpus coextensum ipsi mobili: alioquin non supponeretur subiectum adæquatam scientiæ. Vtrunque autem horum impossibile est supponi ignorata vniuersali coniunctione ipsius mobilis cum corpore: vt de se patet. ergo. Et hæc est ratio Sancti Tho. in primo Physic. nunquam enim dixit ipse, quod philosophus naturalis probet corpus mobile esse: vt communiter sibi imponitur, quia nõ intelligitur (corpus enim mobile esse, qui dubitant, nõ egent medio, sed sensu, quo vel seipso moueri percipiant) sed dixit quod probat omne mobile esse corpus. Et vt plenius huius rationis vis percipiatur, aduertendū est primò, quod subiectum adæquatam scientiæ resoluens suas conclusiones in principia per se nota (qualis est philosophia naturalis) oportet & quod sit subiectum primarum passionum, ac per hoc quod sit principium essendi, & consequenter cognoscendi secundum naturam ceterorum, & quod sit principium cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia à posteriori, siue à priori procedatur: quoniam subiecti cognitio omnibus præsupponitur. & vt dicit Auer. in 2. Phy. cõ. 29. nec à priori, nec à posteriori probari potest in scientia: & innatum est nobis, quod oportet semper à notioribus nobis procedere, vt in primo Physic. cõ. 4. dicitur. Sicut ergo prima ratio superior facta procedit ex ordine naturæ, sic ista procedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea S. Tho. dixit, quod ad audientes probatur, omne mobile esse corpus: insinuans per hoc, cognitionis magis quam rei ordinem. Aduertendū est secundò, quod quamuis aliud sit omnem mobilitatem esse cõiunctam corpori, & aliud cognosci omnem mobilitatem esse cõiunctam corpori: ad hoc tamen quod corpus mobile ponatur subiectum adæquatam, nihil refert quod horum deficiat: quoniam sicut deficiente coniunctione illa secundum rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectum: ita deficiente coniunctione illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quæ præhaberi debet, impeditur. Non sufficit autem præsupponi aliquod mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tum quia ad hoc, quod complexum aliquod, vel complexè significatum induat rationem subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, & sic & supponatur per se coniunctum alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte complexi illius quæstio fieret: cum ea quæ sunt per accidens, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autem sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi, nisi omne tale inesse illi supponatur: quoniam omnia hæc, sicut in naturæ ordine præxigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiæ subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia quæ de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod vt formale se habet, coniunctum esse corpori per se, vel vt passionem, vel vt rationem formalem. Neutrū autem horum fieri potest, nisi supponatur omne mobile corpori connexum esse: imaginari enim non potest, vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicuius, id quod communius illo dubitatur. Tum quia ad hoc vt aliquod complexum vel complexè significatum habeat rationem adæquati subiecti alicuius scientiæ, non minus oportet id quod vt formale ponitur adæquari scientiæ, quam id quod vt materiale sumitur coextendi illi formali: alioquin si materiale rationem formalem contraheret, scientia, quæ adæquatam rationem formalem respicit, subiectum suum excederet: nihil autem refert, vt dictum est, coextensionem talem non esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile, adæquatam subiectum ponatur philosophiæ naturalis, oportet philosophiam, quæ de mobili, in eo quod mobile est, supponere, corpus euacuare mobile: alioquin adæquatam sibi subiectum, quamuis haberet, non tamen supponeret: & consequenter subiecti rationem nõ haberet. Hoc autem impossibile est supponi, quandiu nescitur, an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autem rationem hanc iuxta sanctum Thomam, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectum complexum, aut complexè significatum, probat eam cõiunctionem partium subiecti, sine qua complexum illud subiecti rationem induere non potest: alioquin scientia construeret sibi ipsi subiectum, quod de nulla scientia speciali dice-

re licet. Hæc enim maior æquualet maiori sancti Th. breuius asseruntis, nulla scientia probat: id est, construit, vel componit sibi ipsi subiectum: loquendo enim de subiecto complexo, æquualet dicere, nulla scientia cõponit aliquid, vt sit suum subiectum: & dicere, nulla scientia probat suum subiectum, apud formaliter terminos speculantes. Sed philosophia naturalis, si corpus mobile ponitur subiectum, construeret subiectum suum. ergo, &c. Patet minor ex dictis: quia probat vniuersalem coniunctionem mobilitatis cum corpore sine qua corpus mobile subiecti rationem habere non potest. Omnia autem verborum sollicitudine, directè syllogizandum est sic: Nullum coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in aliqua scientia, est subiectum adæquatam illius: corpus mobile est coniunctum, cuius de omni coniunctio probatur in philosophia naturali, ergo corpus mobile nõ est subiectum in philosophia naturali. Maior iam patet, ex eo quod omne coniunctum, quod ponitur adæquatam subiectum, supponitur & per se coniunctum saltem ex parte formalis, & coextensum rationi formali adæquanti scientiam: sed cuius cõiunctio dubitatur de omni, non supponitur coniunctum per se, nec coextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Physi. patet tex. com. 32. vbi probatur vniuersalis cõiunctio mobilis cum corpore & processu philosophiæ naturalis, maximè in secundo Physi. & secundo tractatu primi de Cælo, vnde habetur vniuersalis coniunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanent duæ cõtra rationem hanc obiectiones excludendæ. Prima est, quia non videtur verum, quod in sexto Phy. probetur, omne mobile esse corpus: eo quod in tex. 32. probatur tantum omne mobile esse diuisibile. Constat autem, quod si probatur passio alicuius de mobili, non propterea probatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habent diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secunda est: quia videtur hæc secunda ratio adæquari primæ: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile cõmunius esse, & corpore & substantia mobili. Ad primum horum dicitur, quod quia nõ cadit in intellectu humano, quod aliquid supponatur esse corpus, de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponentes corpora indiuisibilia, quæ diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, vt prius absque posteriori nunquam cognoscatur: experimur enim non aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quantum quoddam quantitate molis: ideo si in philosophia non supponatur omne mobile esse diuisibile, à fortiori supponi nõ potest esse corpus: quia coniunctio mobilis cum corporeitate, dum dubitatur, cum diuisibilitate non potest cognosci, nisi ratione aut sensu. Ex sensu autem constat, quod non habetur: ratio autem ad illam nulla inuenitur. Et si ex demonstratione illa 6. Physi. non acceptatur probatum, saltem tanquam necessariò consequens conclusionem formaliter conclusam, relinquatur maius inconueniens, quod scilicet omne mobile esse corpus, longè remotius est à philosophiæ principio: vt pote 3. cæli. & 1. de generatione. Peripatetici tamen ibidem vtrunque concludi propositionem indistinctè intelligunt. vnde Auerrois in primo cæli. commen. 5. dicit, Probatur in sexto Physi. quod omne mobile est corpus, &c. Ad secundum verò dicitur, quod licet ens sit cõmunius corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuè, de quibus corpus non prædicatur quidditatiuè) non tamen est sic cõmunius, quod alicui insit, cui corporeitas coniuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest & secundò dici (licet in idem redeat) quod in sexto Physi. probatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quam mobile esse ens corporeum, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autem conuertitur cum ente mobili, dato quod corpus cum eo non cõuertatur. Et eodem modo potest argui contra ponentes substantiam naturalem aut mobilem. Omne enim naturale aut mobile esse substantiam, cum oporteat supponi, aut haberetur ex sensibus, aut ex naturali philosophia, aut ex Metaphysica. Ex sensu quidem non habetur. Ex naturali autem Philosophia si haberetur, concluderet hoc nõ posse supponi in ipsa: si autem à Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secundo Phy. cõmen. 4. hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in philosophia naturali: quæ scientia ex se est euidentis absque Metaphysica. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota: & non accipit ea positione: quamuis à Metaphysico defendi debeant si impugnentur: vt in primo Physic. tex. commen. 12. dicitur.

¶ Tertio probatur idem autoritate: & primò Aristot. in 3. Physi. vbi in diffinitione motus nõ posuit corpus aut substantiam, sed ens in potetia, &c. Ex quo arguitur sic: Id est subiectum philosophiæ, quod ponitur in diffinitione primorū accidentiū naturalium: quia tale est propriū subiectum eorū, vt patet in septimo Metaph. tex. 15. sed non corpus nec substantia sed ens in potetia secundum quod in potetia (quod idem est quod ens mobile, vt patet in tertio Phy. tex. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorū accidentiū naturalium: scilicet motus, &c. ergo ens mobile est subiectum philosophiæ naturalis. Et cõfirmatur hoc idem ex primo Physi. tex. 11. vbi supponendum dicitur in Philosophia omnia aut quædam moueri, & non omnia aut quædam corpora, &c. Secundo autoritate Auerrois, qui scilicet non sollicitus de vocabulis in 3. Metaphy

ta Physic. commen. primo ens mobile. & in 12. eiusdem commen. 5. corpus mobile. & in proemio Physic. res sensibiles subiectum philosophiae nominauerit, & propterea non verba sua in hac re. sed sensum ponderari voluerit: in secundo tamen Physic. expressè docet aliquid prius corpore subiectum esse philosophiae naturalis: dum dicit commen. tertio: Et sciendum est, quòd subiectum istius libri est natura & principia naturalia, cum sint communia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro nõ diffiniuit corpus neque alia de quibus considerat naturalis, sicut fecit in primo caeli & mundi. Ex quo habetur quòd apud ipsum consideratio de corpore mobili differtur vsque ad librum de caelo & mundo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in tex. com. secundo. Et rursus habetur subiectum Physicæ esse commune corpori & aliis, de quibus considerat naturalis: vt prima ratione assumptum. Non ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo commune naturalibus omnibus est subiectum philosophiae: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectum philosophiae naturalis: non autem significata per substantiam, aut corpus naturale vel mobile vel sensibile. Quòd autem illis vocabulis convenientissimè significetur, sic patet: Mobilis vocabulum in primis convenientius sumitur, quàm sensibilibus: quoniam admissio ente sensibili, adhuc non est naturalis philosophus liber à Parmenidis & Melissi inuectione: concedentes enim ens sensibile, negabant mobile. supposito autem ente mobili, philosophiae principia inconcussa manent. Similiter convenientius est, quàm naturalis nomen: tum quia redit idem inconueniens. Nam supposito ente naturali, adhuc philosophus naturalis liber non incedit, nisi mobile addat: vt ipse Arist. testatur in primo Physic. tex. 11. contra Parme. & Meliss. concedentes ens naturale, subdens, Nobis autem subiiciatur, omnia aut quaedam naturalia moueri. Tum quia subiectum notissimè debet supponi, & constat diffinitione notiora esse diffinito: vnde cum motus naturam diffiniat, quòd clarè significatur per ens mobile, obscure importatur per ens naturale: hoc enim si declarandum est, ad motum oportet venire. Tum quia nominibus vtendum est vt plures, 2. Topic. vtitatissimum autem est naturae nomen ad cuiuscunque rei quòd quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in philosophia naturali: quòd est falsum. Et sic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio. quòd si distinguendū esset, & ens naturale, id est, habens in se principium motus supponendū, cur non potius absq; glossa & distinctione ens mobile à principio dictis clarius exprimeretur: præsertim quòd secundi Physic. principium anticipandum esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis autem nomen clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

ARGUMENTUM
NUNC QUARTO Superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quòd ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiae & accidenti, non est contra sanctum Thomam, nisi secundum analogiam naturam ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnâ simpliciter, sed vnâ analogicè encibus mobilibus omnibus, scilicet substantiis, quâtiis, & qualibus & cæteris. Quamuis etiam ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inueniri: quia homo ipse in quantum est ens mobile, aliud est à seipso, in quantum est substantia mobilis. Et propterea non sequeretur, ergo ponendū ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formaliter ratione.

Ad secundum dicitur dupliciter. Primò, quòd mobilitas communiter sumpta, (vt de ea in hac loquimur quæstione) non est passio, sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quæ supra adducta sunt. Quæ possunt etiam ratione confirmari, ex eo quòd possibile substantiale prædicatum est entium, à materia sumptum, non enim homo est ens possibile per aliquam proprietatem ipsum consequentem, sed per intrinseca sua. Mobilitas autem apud naturalem idem sonat quòd possibilitas apud Physicū: vt exercitatus in istis scientiis, non autoritatibus notum est. Sed quia hoc non est à prædecessoribus discussum, & vt nouum non facile acceptabitur, sic debilitate firmatū: ideo secundo dicitur, quòd si mobilitas sit passio, adhuc subiectum philosophiae conceditur esse vnus rationis formalis circumlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiam contra hanc responsionem respondetur tripliciter. Primò, quòd quamuis in scientiis à priori procedentibus subiectum debeat esse primò & maxime notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in scientiis à posteriori doctrinam facientibus qualis est naturalis Philosophia: vt Commentator dicit in proemio, et in commentariis primi Physicorum commentario secundo. Sufficit enim quòd sit primò & maxime notum, quo ad an est, & quid nominis: vt ex primò poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circumlocutio. Secundo dicitur, quòd notitiam subiecti debere esse maximam, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo, potest enim idem cognosci probabiliter & demonstratiuè, per communia & propria, & cætera. Et hoc modo de sub-

iecto non oportet supponi à nobis maximam cognitionem: vt patet inductiuè etiam in Mathematicis. Alio modo respectu aliarum cognitionum, quæ in illa scientia acquiruntur. Et hoc modo est verum: & conceditur quòd cognitio ista, quam habemus de illa ratione formali in isto circumlocuto, est maior omni cognitione, quam acquirimus in Philosophia naturali. Et si contra hoc instetur: quia multorum notitiam acquirimus in Philosophia naturali quæ per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quàm per passionem, sicut ratio illa cognoscitur.) respondetur, quòd perfectio cognitionis, de qua est sermo in primo Poster. vnde sumitur, quòd subiecti cognitio debet esse maxima, non attenditur penes aliud quàm euentiam. Vnde maius & minus in cognitione in proposito, penes euentiam latitudinem attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euentius. Cum enim omniscognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima aliquid quæsti, siue non, habet euentiam ex cognitione subiecti: sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euentiorum, & consequenter maiorem cæteris. Et verè sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quam circumloquendo supponimus, est ex sensibus euidens: quæcunque autem alia acquisita est discursu syllogistico ex istius euentia certa: propter quòd autem vnâ quòdque & illud magis est: vt dicitur in primo Poster. Tertio dicitur, quòd si Philosophia haberetur à nobis sub perfecta ratione scientia, qua est in se, proculdubio subiectum oporteret omnino esse primò & maxime notum, vt arguendo dicitur. Quia autem non sic est, tantum imperfectionis scientia nostræ admiscetur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequenti, difficultasque in soluendis quæstionibus non parua.

Ad tertium dicitur negandò consequentiam, quæcunque via teneatur. Non enim eiusdem scientia est considerare aliquod subiectum, & per se partes eius subiectiuas, aut per se modos quoscunque: sed eostantum, qui genus, scilicet illius subiecti, non egrediuntur. Mobile autem extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniam à materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autem conditionem entis mobilitatem esse, vt subalternatio requirit, nullo modo est possibile: vt ex his, quæ scripsimus super caput 13. primi Poster. patet: quia accidentalitas illa perfectitatem & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quòd respectu entis non est possibile: cum nihil extraneum sit ab ente: vt dicitur tertio Metaphysicorum textu vndecimo. Nec mihi obiiciatur quòd sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicè: quia tractatum illum fortè nunquam vidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est: & multa ibi sunt, quæ doctrinae eius non consonant.

Ad quartum dicitur, quòd plus requiritur ad hoc, quòd aliquid sit subiectum, quàm quòd ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ vltimò sit resolutio, essent subiectum. Oportet ergo quòd ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquam adæquatum primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem non sit mobilium resolutio, sicut ad adæquatum mobilitatis subiectum, sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, quòd est ens mobile. Post resolutionem siquidem passionum communium in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resolui, posterius in prius reducendo: vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

Et hic sit finis huius quæstionis in conuentu sanctæ Mariæ gratiarum in Mediolani suburbio, anno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amantissime mi frater Vincenti, sollicitudinis hospitalitatisque tuæ fructum: & quo præstas ingenij acumine, discuti dans veniam minus consentaneis, memor quòd nihil in vllò vnquam genere cultum repentinumque sit. Vale.

TRACTATUS QUINTVS,
 de Nominum analogia, in undecim
 capita diuisus.

- 1 Quotuplex sit analogia: & quis sit eius primus motus.
- 2 Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat & quæ eius conditiones.
- 3 Analogia proportionalitatis quid & quotuplex sit: & quomodo proprie analogi dicatur.
- 4 Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.
- 5 Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.
- 6 Qualis sit predicatio analogi de suis analogatis.
- 7 Qualis sit analogorum secundum analogi nomen definitio.
- 8 Qualis sit in analogo comparatio.
- 9 Qualis sit analogi diuisio, & resolutio.
- 10 Qualiter de analogo sit scientia.
- 11 De cautelis necessariis circa analogorum nominum intellectum & usum.

C A P V T P R I M V M .

Quotuplex sit analogia, & quis sit eius primus medius.

NVITATVS Et ab ipsius obscuritate, & à nostri xui febili profundarum literarum penuria, de nominum analogia in his vacationibus tractatum edere intēdo. Est siquidem eius notitia necessaria, adēd, vt sine illa non possit Metaphysicā quispiam discere, & multi in aliis scientiis ex eius ignorātia errores procedant. Quod si vllō vsquam tempore accidit, hac ætate id euenire clara luce videmus: dum analogiam, vel indifunctionis, vel ordinis, vel conceptus præcisi vnitatis, cū inæquali participatione constituunt: Ex dicendis nanque patebit opiniones huiusmodi à veritate, (quæ vltro se offerebat) per abrupta deuiasse.

¶ Analogiæ igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem (vt à Græcis accepimus) in proposito sonat. Adēd tamen extensum distinctumque est, vt multa nomina analogia abusiue dicamus: & multarum distinctiōnum adunatio si fieret, confusione pareret. Ne tamen rectum, obliqui iudicio priuetur, & singularitas in loquendo accusetur, vnica diuisione trimembri omnia cōprehendemus, & à minus propriè analogis ad verè analogia procedemus.

Triples analogia. ¶ Ad tres ergo modos analogiæ analogia omnia reducuntur: scilicet ad analogiam inæqualitatis, & analogiam attributionis, & analogiam proportionalitatis. Quamuis secundum veram vocabuli proprietatem & vsū Arist. vltimus modus tantum analogiam constituat, primus autem alienus ab analogia omnino sit.

Analogia inæqualitatis. ¶ Analogia secundum inæqualitatem vocantur, quorum nomen est cōmune, & ratio secundum illud nomen est omnino eadem, inæqualiter tamen participata. Et loquimur de inæqualitate perfectionis: vt corpus nomen commune est corporibus inferioribus & superioribus. Huiusmodi autem analogia Logici vniuoca appellat, Philosophus æquiuoca: eo quod ille intēones considerat nomen, iste autem naturas. vnde & in 10. Metaphy. text. comment. vltimo Arist. dicit quod corruptibili & incorruptibili nihil est commune vniuocum, despiciens vnitatem rationis seu conceptus tantum. Et in 7. Physico. text. commen. 13. dicitur iuxta genus latere æquiuocationes: quia huiusmodi analogia cum vnitatis conceptus non dicit vnā naturā simpliciter, sed multas comparitur sub se naturas ordinem inter se habentes: vt patet inter species cuiuscunque generis specialissimas, & subalternas magis. Omne enim genus analogum hoc modo appellari potest: licet non multam cōsueuerint nisi generalissima & his propinqua, sic vocari: vt patet de quantitate & qualitate in prædicamentis, & corpore, &c. Hanc analogia S. Tho. in primo sentent. distinct. 19. vocat analogiam secundum esse tantum, eo quod analogata parificantur in ratione significata per illud nomen cōmune, sed nō parificantur in esse illius rationis. Perfectius siquidem esse habet in vno, quàm in alio cuiuscunque generis ratio: vt in Metaphysica pluries patet. Nō solum enim planta est nobilior minera: sed corporeitas in planta est nobilior corporeitate in minera: & sic de aliis. Perhibet quoque huic analogiæ testimonium Auerrois in commen. 212. Metaphysic. dicens, cum vnitatis generis stare prioritatē & posterioritatem eorum, quæ sub genere sunt. Hæc pro tanto analogia vocantur: quia considerata inæquali perfectione inferiorum: per prius & posterius ordine perfectionis de illis dicitur nomen illud commune. Et iam in vsū venit, vt quasi synonyme dicamus aliquid dici analogicè, & dici per prius & posterius. Abusio tamen vocabulorum hæc est: qm̄ dici per prius & posterius, superius est ad dici analogicè. In huiusmodi autē analogis, quomodo inueniantur vnitatis, abstractio, prædicatio, cōparatio, demonstratio, & alia huiusmodi, nō oportet determinare: quoniā vniuoca sunt secundum veritatem, & vniuocorum canones in eis seruandi sunt.

C A P V T I I .

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.

Analogia attributionis, quid.

ANALOGIA Autem secundum attributionem sunt, quorum nomē est commune: ratio autem secundum illud nomen est eadem secundum terminum, & diuersa secundum habitudines ad illud. Vt, Sanum commune nomen est medicinæ, & vrinæ, & animalis, & ratio omnium in quantum sana sunt, ad vnum terminum, sanitatem scilicet, diuersas dicit habitudines. Si quis enim assignet quid est animal, in quantum sanum, subiectū dicit sanitatis: vrinam verò, in quantum sanam, signum sanitatis: medicinam autem, in quantum sanam, causam sanitatis proferet. Vbi clarè patet, rationē sani esse nec omnino eandem, nec omnino diuersam: sed eandem secundum quid, & diuersam secundum quid: est enim diuersitas habitudinū, & identitas termini illarum habitudinū.

¶ Quadrupliciter autem fieri potest huiusmodi analogia secundum quatuor genera causarum: vocando pro nūc causam exemplarem, causam formalem. Contigit siquidem multa ad vnum finem, & ad vnum efficiens, & ad vnum exemplar, & ad vnum subiectum secundum aliquam vnā denominationem, attributionem, diuer-

simodè habere: vt patet ex exemplis ipsius Arist. Ad causam enim finalem pertinet exemplum de sano in 3. Metaphy. text. comment. 2. ad efficientem verò exemplum de medicinali ibidem positum, ad materialem autem analogia entis ibidem subiūcta: ad exemplarem demum analogia boni posita in primo Ethic. cap. 7. Attribuuntur autem analogiæ huic multæ conditiones, ordinatè se cōsequentes: scilicet quod analogia ista sit secundū denominationem extrinsecam tantum: ita qd̄ primum analogatorum tantum est tale formaliter. cætera autē talia denominantur extrinsecè. Sanū enim ipsū animal formaliter est: vrina verò & medicina & alia huiusmodi sana denominantur nō à sanitate eis inhaerente, sed extrinsecè ab illa animalis sanitate significatiuè vel causaliter, &c. Medicatiuū quoq; à medicinali arte deriuatū, medicū formaliter denominat. Instrumenta verò & quæcunque alia medicatiua dicuntur, extrinsecè denominatione ab illa arte dicuntur. Sola etiam substantia formaliter est ens, quasi esset subiectum, & habens esse: cætera autem entia ideo dicuntur, quia illius entis mensuræ, dispositiones, actiua, &c. sunt. Boni quoq; ratio in bono per essentiam saluata quo exemplariter cætera denominantur bona, in solo primo bono formaliter inuenitur, reliqua autem extrinsecè denominatione secundum illud bonum bona dicuntur. Sed diligenter aduertendum est, quod hæc huiusmodi analogiæ conditio, scilicet quod nō sit secundum genus causæ formalis inhaerentis, sed semper secundum aliquid extrinsecum, est formaliter intelligenda, & non materialiter: id est, non est intelligendum per hoc quod omne nomen quod est analogum per attributionem, est commune analogatis, sic qd̄ primo tantum cōuenit formaliter: cæteris autem extrinsecè denominatione, (vt de sano & medicabili accidit) ista enim vniuersalis est falla: vt patet de ente & bono: nec haberi potest ex dictis, nisi materialiter intellectis. Sed est ex hoc intelligendū, quod omne nomen analogum per attributionem vt sic, vel in quantum sic analogum cōmune est analogatis sic, quod primo cōuenit formaliter, reliquis autem extrinsecè denominatione. Hoc siquidem verum est, & ex formali intellectu præcedentium manifestè sequitur. Ens enim quamuis formaliter cōueniat omnibus substantiis & accidentibus, &c. in quantum tamen entia omnia dicuntur ab ente subiectiue vt sic, sola substantia est ens formaliter: cætera autem entia dicuntur, quia entis passionis vel generationes, &c. sunt, licet entia formaliter alia ratione dici possint. Et simile est de bono. Licet enim omnia entia bona sint bonitatibus sibi formaliter inhaerentibus: in quantum tamen bona dicuntur bonitate prima effectiue aut finaliter, aut exemplariter, omnia alia non nisi extrinsecè denominatione bona dicuntur: illamet bonitate, qua Deus ipse bonus formaliter in se est.

¶ Et ex hac conditione statim infertur alia: scilicet quod illud vnum ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vnum non solum ratione, sed numero. Quod dupliciter intelligi potest, secundum quod analogata dupliciter sumi possunt, scilicet vniuersaliter & particulariter. Si enim sumuntur analogata particulariter, illud vnum necessario est vnum numero verè & positiuè. Si autem sumantur vniuersaliter, illud vnū necessario est vnum numero negatiuè, id est, non numeratur in illis analogatis vt sic, quamuis in se sit vniuersale quoddam & non vnum numero. Vbi gratia: si sumantur hæc vrina sana, hæc medicina sana, & hoc animal sanum: hæc omnia dicuntur sana sanitate existente in hoc animali, quam constat vnā numero verè esse. Sortes enim dicitur sanus, quia hanc habet sanitatem: medicina, quia illam fecit: vrina, quia eandem significat, &c. Si verò sumantur animal sanum in communi, & vrina sana in communi, & medicina sana in communi: sic formaliter loquendo, sanitas à qua huiusmodi sana dicuntur, nō est vna numero in se: eo quod causæ vniuersales effectibus vniuersalibus comparandæ sunt. Et simile est de signis, & instrumentis conseruatiuis, & aliis huiusmodi: sed est vna numero in istis analogatis. Non enim numeratur sanitas in animali, vrina & diætā: quoniam non est alia sanitas in vrina, & alia in diætā, & alia in animali. Et sequitur conditio ista ex præcedenti, quoniam commune secundum denominationem extrinsecam non numerat id, à quo denominatio sumitur in denominatis: sicut vniuocū multiplicatur in suis vniuocatis: & propter hoc, dicitur vnum ratione tantum, & non numero, in suis vniuocatis. Alia enim est animalitas hominis, & alia equi, & alia bouis animalis nomine adunante in vna ratione.

¶ Ex hac autem conditione infertur alia: scilicet quod primum analogatum ponitur in ratione cæterorum secundum illud nomen analogum: quoniam cætera non suscipiunt illud nomen nisi per attributionem ad primum: in quo formaliter saluatur eius ratio. Cedit siquidem in ratione medicinæ, & diætæ, & vrinæ, &c. in quantum sana sunt animalis sanitas: sine qua intelligi cætera sana non possunt. & simile est de aliis iudicium. Ex hoc autē sequitur vterius, quod nomen sic analogum vnum certum significatum commune omnibus partialibus eius modis, sicut omnibus analogatis nō habet. Et consequenter, quod nec cōceptum obiectiuum, nec conceptum formalem abstractentem à conceptibus analogatorū habet: sed sola vox cum idēitate termini diuersimodè respecti cōmunis est. Ita qd̄

Primum analogatum ponitur in cæteris ratione tantum, non numero. Analogata ponuntur in cæteris ratione tantum, non numero. Analogata ponuntur in cæteris ratione tantum, non numero. Analogata ponuntur in cæteris ratione tantum, non numero.

cum in hac analogia sint tria: vox scilicet, terminus respectus diuersi ad illum, nomen analogum terminum quidem distinctè significat (vt sanum sanitatem) respectus autem diuersos ita indeterminate & confusè importat, vt primum distinctè vel quasi distinctè ostendat: ceteros autem confusè, & per reductionem ad primū. Sanum enim respectus multos ad sanitatem, puta habentis, significatis causantis, &c. sic in vna voce sanitatem distinctè importante confundit: vt respectum primum, scilicet habentis seu subiecti distinctè significet. Sanū enim absolutè dicimus sanitatē habētē, vt subiectum ceteros autem respectus indeterminate importat & per attributionem ad primum: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicuntur, scilicet quod commune est omnibus analogatis non secundum vocem tantum: & quod simpliciter prolatum itat pro primo: quod nō est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primum quidem peculiarius significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet.

¶ Diuiditur autem à S. Tho. analogia hæc in analogiam duorum ad tertium: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanum: & in analogiam vnus ad alterum: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra à supradictis: quoniam hoc circuit analogiæ secundū omnia genera causarū: sed ad hoc facta est, vt ostendatur differenter suscipi nomen analogū, quādo ponitur primū analogatū ex vna parte, & cetera ex alia parte: & quando secundorū analogorū vnū hinc & alterū inde ponitur, secundū quodcunque genus causæ analogia fiat. Primo enim & ceteris sic cōmune est analogū, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnus ad alterū, ponendo omnia alia à primo loco vnus. Secundis autē analogatis sic cōmune est nomen analogum, vt aliquid omnibus eis prius ponat: primū scilicet ad quod omnia secunda attribuuntur. Et vocatur analogia duorum ad tertium, vel multorū ad vnum: quia non inter se est attributio, sed ad primum. Appellatur autem analogia secundum attributionē à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamentorum patet: vbi animal æquiuocū dicitur ad animal verum & pictum. Animal enī pictū non purè æquiuocè, sed per attributionem ad animal verum animal dicitur: & in ratione eius in quantum animal manifestè patet verum animal accipi. Quærenti enim, quid animal pictum in eo quod animal: respōdebitur, imago animalis veri. Philosophis verò Græcis, nomina ex vno, vel ad vnū, aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicuntur: vt pluries in metaphisica patet & expressè in 1. Eth. huiusmodi nomina contra analogia distinguuntur, vt infra amplius dicitur. A Latinis autē vocatur analogia vel æquiuoca à consilio. Hanc analogiam S. Tho. in primo sent. dist. 19. vocat analogiam secundum intentionem, & non secundū esse, eo quod nomen analogum non fit hic commune secundum esse, id est formaliter: sed secundum intentionem, id est, secundum denominationem: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomen commune non saluatur formaliter nisi in primo, de ceteris autem extrinseca denominatione dicitur. Hæc ideo analogia apud Latinos dicuntur quia proportionibus diuersas ad vnum dicunt extenso proportionis nomine ad omnem habitudinem: abusiua tamen loquutio hæc est, quamuis longè minor, quā prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ & alia huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significationes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes hæc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à centro ad circumferentiam diuersis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalitatis quid & quomodo proprie analogia dicatur.

EX ABVSIVE Igitur analogis ad propriè analogas ascendendo, dicimus analogia secundum proportionalitatem dici, quorum nomen est cōmune, & ratio secundum illud nomen est proportionaliter eadem. Vel sic, analogia secundum proportionalitatem dicuntur, quorum nomen commune est, & ratio secundum illud nomen est similis secundum proportionem: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, communi nomine vocantur videre: quia sic intelligere rem animæ offert, vt videre corpori animato. Quāuis autem proportio vocetur certa habitudo vnus quantitaris ad aliam (secundū quod dicimus quatuor duplam proportionem habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarū proportionū: secundum quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quemadmodum sex ad tria. vtrōbique enim dupla proportio est &c. Transulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinem conformitatis, cōmensurationis, capacitatis, &c. cetera. Et consequenter proportionalitatem extenderunt ad omnem similitudinem habitudinum. Et sic in proposito vocabulis istis vtimur.

¶ Fit, autē duobus modis, analogia hæc, s. metaphoricè & propriè. Metaphoricè quidem, quando nomen illud cōmune absolutè vnus habet rationem formalem, quæ in vnum, analogatorum saluatur, &

per metaphoram de alio dicitur: vt ridere vnus secundum se rationem habet, analogum tamen metaphoricè est vtro risui, & prato florenti, aut fortunæ successui. sic enim significamus hæc se habere, quemadmodum homo ridens. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitiam tradens. Propriè verò fit quando nomen illud commune in vtroque analogatorum absque metaphoris dicitur: vt principium in corde respectu animalis & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in comm. septimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

10 ¶ Præponitur autem analogia hæc ceteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidem: quia hæc fit secundum genus causæ formalis in hærentis: quoniam prædicat ea, quæ singulis in hærent. Altera verò secundum extrinsecam denominationem fit. Nominem autem: quoniam analogia nomina apud Græcos (à quibus analogia vocabulum habemus) hæc tantum dicuntur: vt ex Aristot. etiam colligitur, qui in Metaphisica, nomina quæ dicimus analogia per attributionem, ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat: vt patet in principio 4 & in 7. text. comm. 15. In quinto autem Metaphisic. capit. de vno in text. 12. diffiniens vnum secundū analogiam, vt synonymis vtitur vnum analogia & vnum proportionem: & diffinit esse ea, quæcunque se habent vt aliud ad aliud, apertè insinuans illam esse propriè analogorū diffinitionem, quam diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur translatione, dicente, Illa quæ sunt vnum secundum æqualitatem, scilicet proportionalem, sunt quorum proportio est vna, sicut proportio alicuius rei ad aliam rem. vbi Auer. exponens ait. Et illa dicuntur vnum, quæ sunt vnum secundum proportionalitatem: sicut dicitur, quod proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauem, est vna. In secundo quoque Post. c. 11. huiusmodi nomina proportionalia analogia vocat. Et quod plus est in primo Eth. cap. 7. distinguit supradicta nomina ad vnum aut ex vno, contra analogia, dum loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait, Non assimilantur à casu æquiuocis, sed certè ei, quod est ab vno esse, vel ad vnum nomina contendere, vel magis secundū analogiā. Et subdens exemplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore visus, in anima intellectus. In quibus verbis diligenti lectori non solum nomē analogiæ hoc, quod diximus, sonare docuit, sed præferendā esse in prædicationibus metaphisicis hæc insinuauit analogiam in ly magis: vt sanctus Thomas ibidem propter supradictam rationem optimè exponit. Scimus siquidem secundum hanc analogiam, rerum intrinsecas entitates bonitates, veritates, &c. quod ex priori analogia non scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphisicales processus absque arte discuntur. Acciditque huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortè ab Ari. tēpore tam periculosus casus iste, sicut modò apud nos est: quoniam blasphemare ferè videtur, qui metaphisicales terminos analogos dicens secundum proportionalitatem cōmunes exponit. Cum tamen Auer. dicat super prædicto text. Et dignius his tribus modis est: vt sit nomen boni de eis secundum viam, quæ dicitur de proportionalibus. Vocatur quoque à sancto Thoma in primo Senten. dist. 19. analogia hæc analogia secundū esse & secundū intentionem: eo quod analogata ista nec in ratione cōmunis nominis, nec in esse illius rationis parificantur, & tamen tam in ratione illius nominis, quā in esse eiusdem proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, vt dictum est, obscura & necessaria valde res hæc est, accuratè distinctæque dilucidanda est per plura capitula.

Analogia hæc ceteris omnibus antecellit.

* Alias, proportionalitati,

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogati distinguatur.

QVONIAM Autem analogia media est inter æquiuocationem puram & vniuocationem, ex extremis medijs natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula perlustrando, dicendum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores conceptibus & nominibus sunt) dicimus quod nomine æquiuoco diuersæ res significantur, quod vt sic non nisi voce adunantur. Vniuoco verò diuersæ res ita significantur, quod vt sic ad rem in se simpliciter, vnus, abstractam & præcisam in esse cognito ab eis, adunantur. Analogi autem nomine res diuersæ ita significantur, quod vt sic ad res diuersas secundum proportionem vnus vniuntur. Vocatur autem in proposito res non solum natura aliqua: sed quicunque gradus, quæcunque realitas, & quodcunque reale in rebus inuentum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hæc est differentia quod res fundantes vniuocationem sunt sic ad inuicem similes, quod fundamentum similitudinis in vna est eiusdem rationis omnino cum fundamento similitudinis in alia: ita quod nihil elaudit in se vnus ratio, quod non claudat alterius ratio. Ac per hoc fundamentū vniuocæ similitudinis, in vtroque extremorum quæ abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiam, sic sunt similes, quod fundamentum similitudinis in vna diuersa est rationis simpliciter à fundamento illius in alia: ita quod vnus ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. Ac per hoc fundamentum analogæ similitudinis in neutro extremorum oportet esse abstractum ab ipsis extremis: sed remanent fundamenta distincta, similia tamen secundum proportionem: propter quod eadem proportionaliter vel analogicè dicuntur. Et ut omnibus possint prædicta patere, declarantur exemplariter in vniucatione huius nominis animal, & analogia huius nominis ens, homo, bos, leo & cætera animalia: quia habent in se singulas naturas sensitivas seu proprias animalitates: quas constat diuerfas secundum rem esse, & mutuo similes: sic quod in quocunque extremo (puta homine aut leone) consideratur secundum se animalitas, quæ est similitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abstrahens ab eo, in quo est, & nihil includens in vno quod non in alio. ideo & in rerum natura fundant secundum suas animalitates similitudinem vniucationis: quæ identitas generica vocatur: & in esse cognito adunantur non ad duas vel tres animalitates, sed vnâ tantum: quæ animalis nomine in concreto per se primò significatur, & vniucocè vocatur communi nomine animal. Omnium liquidem eorum, secundum quod naturas sensitivas habent, indistincta omnino est ratio: quæ illius rei, quam animalitatem vocauimus, adæquata est definitio. Substantia autem, qualitas, quantitas, &c. quia non habent in suis quidditatibus aliquid prædicto modo abstrahibile (puta entitatem) quoniam supra substantialitatem nihil amplius restat: ideo nullam substantialitatem vniucantem inter se compatiuntur. Et quia cum hoc, quod non solum eorum quidditates sunt diuersæ, sed etiam primò diuersæ, retinent similitudinem, in hoc, quod vnumquodque eorum secundum suam proportionem habet esse: ideo & in rerum natura non secundum aliquam eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, vt commensuratas his propriis esse fundant analogiam, id est, proportionalem similitudinem. Et in intellectu adunantur ad tot res, quot sunt fundamenta, proportionis similitudine vnitas, significatas propter illam similitudinem, entis nomine, & analogicè communi nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine Analogi & Vniucoco.

¶ Conceptus quoque mentalis non eodem modo inuenitur in vniucocis & analogis: quoniam nomen vniucocum & omnia vniucocata vt sic, vnum tantum conceptum in mente habent perfectè & adæquatè eis correspondentem: quia fundamentum vniucocæ similitudinis (quod significatum formale est nominis vniucoci) vnus omnino rationis est in omnibus vniucocatis: ac per hoc in vno representato, omnia representari necesse est. In analogis verò, quoniam fundamenta analogæ similitudinis diuersarum sunt rationum simpliciter, & eiusdem secundum quid (id est, secundum proportionem) oportet duplicem analogi mentalem conceptum distinguere: perfectum & imperfectum: & dicere quod analogo & suis analogatis respondet vnus conceptus mentalis imperfectus, & tot perfecti, quot sunt analogata. Quia enim vnum analogatorum vt sic, simile est alteri, consequens est, quod conceptus representans vnum: representet alterum: iuxta illam maximam, Quicquid assimilat simili vt sic, assimilat etiam illi, cui illud tale est simile.

¶ Quia verò talis similitudo secundum proportionem tantum est, quæ diuersam rationem in altero fundamento habet: conceptus perfectè representans vnum analogatorum à perfecta representatione alterius deficit: & consequenter oportet alterius analogati alterum adæquatum conceptum esse. Vnde & analogum vnum habere mentalem conceptum, & plures habere conceptus mentales, verum est diuersimodè: quamuis, simpliciter loquendo, magis debeat dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquendo occasio aliud exigat. Dico autem hoc: quoniam cū contradicendus analogo omnino carere vno conceptu mentali sermo est, vnū eorum conceptum absolute dicere non est reprehendendum. Propter quod oportet solerti discretione lectorem vt: quando inuenitur scriptum, quod analogata cōueniunt in vna ratione, & quando inuenitur alibi, quod analogo non conueniunt in vna ratione. Est ergo differentia inter analogiam & vniucationem quo ad conceptum mentalem, ita quod vniucoci & vniucocati, vt sic, vnus est conceptus perfectè & adæquatè eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verò & analogatorum vt sic, vt plures necessariò sunt conceptus perfectè ea representantes, & vnus est conceptus imperfectè representans. Non ita quod sit vnus conceptus adæquatè respondens nomini analogo, & inadæquatè analogatis: quoniam secundum veritatem nomen illud vniucocum esset, sed ita quod conceptus vnus representans perfectè alterum analogatum vt sic, imperfectè representat reliquum. Quo ad vocem autem, non est inter analogata & vniucocata differentia.

¶ His autem prælibatis, intentum facile patere potest: quomodo scilicet distinguitur analogum, puta, ens ab analogatis: puta, substantia, quantitate & qualitate. Vniucocum enim, puta animal, distinguitur ab vniucocatis (puta homine & leone) quo ad rem significatam seu conceptum obiectiuum, & quo ad conceptum mentale sicut vnum simpliciter abstractum, &c. a multis simpliciter, &c. Analogum verò quo ad rem seu obiectiuum conceptum distinguitur sicut vnum proportionem à multis simpliciter, vel (& idem est) sicut multa & si-

milia secundum proportionem à multis absolute: verbi gratia, Ens distinguitur à substantia & quantitate: non quia significat rem quandam eis communem, sed quia substantia quidditatem tantum substantiæ importat, & similiter quantitas quidditatem quantitatis absolute significat: ens autem significat ambas quidditates vt similes secundum proportionem ad sua esse: & hoc est dicere vt eandem proportionaliter. Quo ad conceptum autem mentalem adæquatè hoc quoque eodem omnino modo distinguitur. Secundum conceptum verò mentalem imperfectum, quamuis distinguitur sicut vnū simpliciter à multis simpliciter, non tamen sicut vnum abstrahens in representando ab illis multis quemadmodum in vniucocis contingit. Quoniam, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, in quantum ens, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secundum quod se habet ad suum esse, est adæquatè representatiuus, & à qualitatis quidditate non abstrahens, ceterorum verò (puta quantitatis & substantiæ) imperfectè tantum est representatiuus, in quantum eis similis proportionaliter est.

C A P V T V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

20 **P**ORRET AVTEM Ex præmissis ostendere, qualiter analogum abstrahat ab his, quibus commune secundum analogiam dicitur: puta, qualiter ens abstrahit à substantia & quantitate. Insuper siquidem difficultas quædam in re hac, & ex parte rerum, & ex parte conceptus. Ex parte siquidem rerum: quia videtur analogi nominis res significata, eodem abstrahibilis & abstracta modo quo res vniucoco nomine significata. Quoniam cum (vt in 5. Meta. dicitur) vnū in qualitate faciat simile, nulla apparet ratio, cur à quibusdā similibus sit vna res abstrahibilis. & à quibusdā non, licet euidens ratio sit, cur ab his similibus, puta Sorte & Platone, abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta homine & lapide, minus vna. Vnde si substantia & quantitas assimulantur in hoc, quod vtraque est ens, & consequenter in eis est aliquid vnū, quod est fundamentum illius similitudinis, quid verat ab eis abstrahi rem vnā vtrique commune? Ex parte verò conceptus, quia videtur eodem modo conceptus analogi abstrahere ab analogatis sicut vniucocū ab vniucocatis, eo quod analogum nomen importat in confuso singulas proportionem analogatorum. & distincte non significat nisi proportionem in comuni. verbi gratia, ens non significat habes se ad esse sic vel sic, puta vt substantia, aut vt quantitas: sed si proportionale nomen est, significare videtur habes se ad esse secundum aliquam proportionem, quæcunque sit illa. Hoc autem constat esse æque abstractum à substantia, & à quantitate: & consequenter per modum vniucoci in analogis abstractio conceptus apparet.

30 **V**T AVTEM Euidens fiat huius ambiguitatis determinatio: sciendum est, quod licet abstrahere diuersa significet, cum dicimus intellectum abstrahere animal ab homine & equo, & cum dicimus animal abstrahere ab homine & equo: eo quod tunc significat ipsam intellectus operationem attingentem in eis vnū & non alia: nunc verò significat extrinsecam denominationem ab illa intellectus operatione, quæ res cognita abstracta denominatur. In vnum tamen & idem semper tendit: quoniam semper sonat intelligi vnum, non intellecto altero. Ideoque nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quam inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, non cointellectis analogatis: & quomodo conceptus illius habeatur absque conceptibus istorum. cum igitur ex prædictis, & ex ipso analogi vocabulo pateat, quod analogo nomine non simpliciter vna res, sed res proportionem vna significatur: talis autem idem est quod res diuersa, vt similes proportionaliter, facile deduci potest, quod, res analogata potest, quidem intelligi non cointellectis analogatis, & consequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in vniucocis res vna (puta natura sensitiva, seu animal intelligitur non cointellectis omnino natura humana & equina, vt sic) sed sicut duæ res vt proportionaliter similes intelliguntur, non cointellectis ipsismet duabus rebus secundum suas proprias naturas absolute. Ita quod analogi abstractio non consistit in cognitione vnus & non in cognitione alterius: sed in vnus & eiusdem intellectione vt sic, & non in intellectione absolute. verbi gratia, entis abstractio non consistit in hoc, quod entitas apprehenditur, & substantia aut quantitas non: sed in hoc quod substantia, aut quantitas apprehenditur, vt sic se habet ad proprium esse: secundum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: & non apprehenditur substantia, aut quantitas absolute. Et simile est de aliis rebus analogis, quales sunt ferè omnes metaphysicales. Vnde concedi potest, rem analogam abstrahere, & non abstrahere ab analogatis diuersimodè. Abstrahere quidem, pro quanto abstrahit ab eis, quemadmodum res vt sic, id est, res similis alteri proportionaliter abstrahit à se absolute supra. Non abstrahere verò, pro quanto res vt sic accepta seipsam necessariò includit, & absque seipsa intelligi non potest. Quod de vniucocis dici non potest: quia res vniucoca, absque aliis, quibus est vniucocè communis, intelligitur, sic quod eas in suo intellectu nullo modo actualiter includit: vt patet.

80 **O**BIECTIONI Autem ad oppositum adductæ ex analogæ perian simili

si vnum simpliciter ut operatur esse simile.
 similitudinis natura, facile satisfit, dicendo, quod cum vnum multiplicitate dicatur, non oportet omnem similitudinem attendi secundum vnum simpliciter, sed quandoque sufficit, quod vnum secundum proportionem faciat simile. Vnum autem proportionaliter non est simpliciter vnum, sed multa similia secundum proportionem, a quibus ideo non potest abstrahi res vna simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantum est & fundamentum non est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnus proportionaliter, est habere quatuor terminos: vt in quinto Ethic. dicitur. Quoniam proportionalitas, qua similitudo proportionum fit, inter quatuor ad minus (quæ duarum proportionum extrema sunt) necessario est, & conuenienter vnum proportionem non vnificatur simpliciter, sed diuisionem retinens, vnum pro tanto est, & dicitur, pro quanto proportionibus dissimilibus diuisum non est. Vnde sicut non est alia ratio quare vnum proportionaliter non est vnum absolute, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est querenda alia ratio, cur a similibus proportionaliter non potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talem in sua ratione diuersitatem claudit. Et accidit vterius procedentibus, vt quarant id, quod sub quaestione non cadit: vt quare homo est animal rationale, & cætera.

Conceptus nominis analogia abstrahit ut sicut vnum simpliciter sicut vnum proprius.
 DE ABSTRACTIONE Quoque conceptus eodem dicendum est modo, abstrahitur enim conceptus analogi nominis non sicut vnum simpliciter, sed sicut vnum proportionem: seu simile secundum proportionem a multis absolute. Sed quia obiiciendo tangitur de abstractione conceptus analogi a specialibus conceptibus illius analogie, et abusiue analogata ibidem vocatur partialis analogi ratione, ideo diligenter cauendum est, ne apparentia in obiectione tacta in illum errorem ducat, qui ibi tangitur. Sciendum siquidem est, quod licet in analogis secundum attributionem in hoc omnia analogata conueniant quæ eandem formam omnino respiciunt: ita quod non solum conueniunt in vno termino, sed in hoc quod est respicere illud. Erroneum tamen est, analogo per attributionem conceptum vnum respectus in communi ad illum terminum per abstractionem a tali & tali respectu attribuere: verbi gratia, Animal in quantum sanum, vrinam in quantum sana, & medicina in quantum sana licet conueniant, & in sanitate tanquam termino, cuius animal est subiectum, vrinam signum, & medicina causa, & conueniant, in hoc, quod respiciant sanitatem: quodlibet enim eorum sanitatem respicit, licet diuersimode. Ab his tamen specialibus respectibus non abstrahitur respectus in communi ad sanitatem, importatus sani nomine: in cuius respectu omnes speciales respectus ad sanitatem, confuse & in potentia claudantur. Falsum enim est, quod sanum significet hoc quod dico, respiciens, vel aliquo modo se habens ad sanitatem. Tum quia sic Sani nomen vniuocum verè esset ad vrinam & animal, &c. vt patet ex vniuocorum diffinitione. Tum quia hoc est contra intentionem dicentium, vrinam aut dietam sanam. Percunctantibus siquidem, quid est vrinam in quantum sana, non responderetur, respiciens sanitatem: sed omnes respectum illum specificant, respondentes signum sanitatis, & similiter de dieta responderetur, quod est conseruatiua sanitatis, &c. Tum quia contra omnes & Philosophos & logicos hucusque à me viros hoc est. Sicut autem in prædictis analogis prædictus cauendus est error: ita in analogis secundum proportionem (quæ sola simpliciter analogata sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata conueniunt in hoc, quod vnumquodque eorum commensuratum seu proportionatum est, licet diuersimode credi potest quod ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in communi, & nomine analogo significetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confuse & in potentia claudantur omnes speciales proportionem analogatorum: verbi gratia, vt quia substantia proportionata est suo esse & similiter quantitas & qualitas, licet diuersimode: ideo à substantia, quantitate & qualitate, diuersimode proportionem habens ad esse, abstrahatur res siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscunque sit illa proportio, & hoc sit entis primum significatum, in quo omnes speciales proportionem substantiæ, quantitatis & qualitatis, & cætera, ad sua esse confuse claudantur & in potentia.

¶ Sed hoc falsissimum est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc quod sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimericè. Tum quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorum diffinitione patet) & consequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnum simpliciter esse non compatitur, & sic essent proportionalia & non proportionalia: quod intellectus capere non potest. Tum quia contra Arist. autoritatem in secundo post inferioribus adducendam, & adductam ex primo Ethic. & S. Th. & Auer. & Albert. expressè est. Vnde confusio, qua analogum tam secundum attributionem quam secundum proportionem importat speciales habitudines aut proportionem, non est confusio plurimum conceptuum in vno communi conceptu: sed est confusio significationum in vna voce, licet difformiter. Quoniam in analogia Attributionis vox analogata primè distinctè significat, cætera autè confuse. In

analogia verò proportionis, nomen analogum ad omnes suas significationes indistinctè se habere permittitur.
 ¶ Cautum tamen & attentum oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint, scilicet secundum se, & vt eadem, & ipse vt eadem propter identitatis proportionalis naturam non abstrahant à seipsis: & tamen aliquid conuenit eis ratione identitatis, seu in quantum eadem sunt, quod non conuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de communibus eis) videtur quod duo incompossibilia secundum apparentiam, analogi rationibus conueniant, scilicet quod ipsæ vt eadem non abstrahant à seipsis, & quod ipsæ, vt eadem aliquid cauent, & habeant, quod non vt diuersa, reduplicarique possint vt eadem, non reduplicatis, vt diuersa sunt. Hæc enim non solum compassibiliter, sed necessariò simul sibi vendicat identitas proportionalis: quoniam & extrema vniri omnino non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliquo modo indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigit. Sicque fit, vt in analogo secundum identitatem in se clausam, ad diuersitatem rationum in se quoque clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quam quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solum ab analogatis (puta substantia & quantitate) analogum, puta ens, abstrahere dicitur: vt supra diximus. Sed ab ipsis eius rationibus bene, seu à diuersitate ipsarum rationum eius puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quantitate. Non quia quædam rationem eis communem dicat: quia hoc est fatuum, nec quia illæ rationes omnino sint eadem, aut eas omnino vniant: quia sic non esset analogum, sed vniuocum: sed quia eas proportionaliter adunans, & vt eadem proportionaliter significans, vt eadem considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi conclusa, & identitate proportionali vnit, & confundit quodam modo diuersitatem rationum. Sicque non sola significationum in voce confusio, analogo conuenit, sed confusio quædam conceptuum, seu rationum fit in identitate eorum proportionali, sic tamen vt non tam conceptus, quam eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem identitatem præcipuè importat: & tali confusione frequenter vtimur, analogata nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum confuse pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo non mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi contingat. Abstrahit igitur analogum à suis analogatis (puta ens à substantia & quantitate) sicut vnum proportionem à multis seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolute, tam quo ad conceptum obiectiuum, quam mentalem siue fit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæc enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, & non præcisionem: vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali, quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse, vt sic præcisè: à specialibus autè seu singulis analogis rationibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed voce communi & identitate proportionali earundem, quodammodo abstrahit.

C A P V T V I.

Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.

IDEBITUR AVTEM Fortè alicui ex his, quod prædicatio analogi de suis analogatis (puta entis de substantia, & quantitate, aut formæ de anima & albedine, & cætera) sit sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis ita quod non sit prædicatio superioris de inferioribus, nec communioris de minus communi, nisi sola voce, sed eiusdem de seipso. Non est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogatorum saluetur absque hoc autem prædicatio communioris aut superioris non inuenitur secundum intrinsecam denominationem, seu existentiam. Sic enim analogum secundum proportionalitatem commune esse dictum est. Fouere quoque potest non parum opinionem hanc processus iuxta primum Topic. Aut scilicet analogum est prædicatum conuertibile, aut inconuertibile seclusa vocis communitate. Et cum constet non esse inconuertibile (quoniam substantia vt sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic commensurata suo esse, cum quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quod analogum tanquam superius, de analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse comprobatur. Et quoniam secundum veritatem analogum vt superius prædicatur de analogatis, & non sola voce commune est eis, sed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quod prædicatum aliquod superioris rationem habeat, sufficit: quia superius nihil aliud sonat, quam vnum prædicatum ad plura se extendens vnum autem non per accidens, aut congregationem (sicut acetius lapidum) sed per se, constat esse etiam vnum proportionem: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendum est, quod quia analogum medium est inter

Opus. Caiet. O O 4 vniuoc

340

vniuocum & pure æquiuocum, consequens est, quod analogum idem aliquo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicet analogatis. Et quia prædicat aliquod abstrahens aliquo modo à suis analogatis (vt ex præmissis patet cap.) consequens est, quod comparatur ad sua analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet non omnino vnum secundum rationem sit, quod eis imponit. Quod vt clarius pateat, figuratim declaratur sic: Tam in æquiuocis quam vniuocis & analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet duæ res ad minus, æquiuocata, vniuocata, aut analogata: & duæ res, seu rerum rationes æquiuocationem, vniuocationem, aut analogiam fundantes. verbi gratia, In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus, & canis terrestris, & ratio illius. & ratio illius secundum nomen canis. In vniuocatione quoque animalis inueniuntur quatuor scilicet homo & bos, & natura sensitua hominis & natura sensitua bouis: quæ animalis vniuocationem fundant. In analogia similiter entis quatuor sunt, scilicet substantia & quantitas, & substantia in quantum commensurata suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et licet prima duo, scilicet æquiuocata & vniuocata, & analogata eodem modo quantum ad propositum spectat in omnibus his distinguatur, quia vbilibet ex opposito condistincta sunt: altera tamen duo vniuocationem, æquiuocationem & analogiam fundantia, diuersimode vnita aut distincta sunt. In æquiuocis namque rationes illæ, puta canis marini & terrestris, sunt omnino diuersæ secundum rationem: & propter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo modo prædicat de terrestris, & econuerso: & ideo sola voce communius aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In vniuocis verò res illæ (puta animalitas in boue & animalitas in leone) licet numero & specie diuersæ sint, ratione tamen omnino eadē sunt: ratio enim vnus est omnino eadem quod ratio alterius, & econuerso: & propter hoc id quod prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de boue, & vniuocum dicitur & superius homine & boue.

In analogis autem res analogiam fundantes (puta quæritas vt sic se habens ad esse, & substantia vt sic se habens ad esse) licet diuersæ sint & numero, & specie, & genere, ratione tamen eadem sunt non omnino, sed proportionaliter: quoniam vnus ratio proportionaliter eadem est alteri. Et propter hoc, id quod prædicat analogum, puta ens de quantitate, illudmet proportionaliter prædicat de substantia, & econuerso. Est enim illudmet proportionaliter id, quod in substantia ponit, & econuerso: & propter hoc analogum (puta ens) nō sola voce comunius, maius aut superius analogatis est, sed conceptu (vt dictū est) proportionaliter vno. Ita quæ analogum & vniuocum conueniunt in hoc: quæ vtrunque communioris & superioris rationem habet. Differunt autem in hoc, quod illud est superius analogicè seu proportionaliter, hoc verò vniuocè. Et merito: quia fundamentum superioritatis vtrobique saluatur, vniuocationis autem nō. Fundatur enim superioritas super identitate rationis rei significatæ, id est super hoc quod res significata inuenitur non in hoc tantum, sed illamet non numero, sed ratione, inuenitur in alio. Vniuocatio autem super modo identitatis omnimodæ, scilicet identitate rationis rei significatæ, id est super hoc, quod ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadem omnino. Quamuis enim in analogis hic identitatis modus non inueniatur, quem, in vniuocis inueniri pluries dictum est: identitas tamen ipsa rationis & rationum inuenitur, est namque identitas proportionalis, identitas quædam. Et ideo non minus analogum (puta ens) est prædicatum superius, quam vniuocum, puta animal sed alio modo: analogum enim est superius proportionaliter: quia fundatur supra identitatem proportionalis rationis rei significatæ, vniuocum autem præcisè & simpliciter: quia semper omnimodæ identitate rationis rei significatæ eius superioritas fundatur. Propter quod S. Thomas superioritatis fundamentum aspiciens in quinto Metaph. dicit, quæ ens est superius ad omnia, sicut animal ad hominem & bouem.

¶ Vnde obiectiones ad oppositum adductæ, in hoc peccant, quæ inter identitatem & modum identitatis non distinguunt. Fatendum est enim, quod ad hoc, quod aliquis terminus denominetur superior, aut comunior, oportet vt rem vnā & eandem in vtroque ponat: sed sophisma consequentis committitur inferendo ex hoc, ergo oportet quod dicat rem vnā & eandem omnino. Et est semper sermo de identitate secundum rationem seu diffinitionem. Identitas enim & vnitas continent sub se non solum vnitatem & identitatem omnimodam, sed proportionalem, quæ in analogi nominis ratione saluatur. Negandum est igitur quod in analogis non prædicatur idem de vno & alio analogato: quoniam vnum & idem proportionaliter de omnibus analogatis dicitur: & propterea inter prædicata non conuertibilia numerandum est. Quantitas enim licet adæquet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino eandem, non tamen secundum rationem illam proportionaliter: quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam & qualitatem se extendit. Verum quia analogum sonat identitatem proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respondendo, nullo pacto concedendum est analogum conuerti cum ali-

quo analogato. Ad materiam tamen descendendo, potest intrepide dici, quod quia analogum rationem vnā proportionaliter tantum prædicat, & vnā proportionaliter plura & esse proportionibus similia manifestum est: dupliciter potest secundum singulas rationes ad analogata comparari. Vno modo absolute: & sic secundum singulas rationes cum singulis analogatis conuertitur: quia nulla omnino vna analogi ratio in duobus analogatis inuenitur. Alio modo secundum identitatem proportionalem, quam habet vna cum altera: & sic cum nullo analogato conuertitur: quoniam omnes analogi rationes indiuisæ sunt proportionaliter, & vna est altera proportionaliter. Et quia vt dictum est analogum hanc sonat identitatem, ideo formaliter & simpliciter loquendo, analogum inconuertibile & comunius prædicatum concedendum est esse. Non tamen genus, aut species, aut proprium, aut diffinitio, aut differentia, aut accidens vniuersaliter est. Nec propterea diminutus Arist. aut Porphy. fuit: quoniam prædicabile, quod simpliciter vnum est docebant, ac per hoc inter æquiuoca analogata numerauerunt.

¶ Ex prædictis autem manifestè patet, quod analogum non conceptum disunctum, nec vnum præcisum inæqualiter participatum, nec vnum ordine, sed conceptum vnum proportionem dicit & prædicat. De ordine tamen in analogis incluso infra tractabitur. Vnde cum dicitur de homine, aut albedine, aut quocunque alio, quod est ens non est sensus, quod sit substantia vel accidens: sed sic se habens ad esse. Vt autem ly, sic, quoniam de propriis nominibus proportionum ad esse in actu exercito eas importantibus, disputare nolo ad præsens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, forma, materia, principio, causa, & aliis huiusmodi iudicium.

C A P V T V I I .

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

PPARERE QVOQUE Poterit alicui, quod in ratione vnus analogati, (puta qualitatis) secundum analogi, puta entis nomen, alterius analogati, puta substantiæ, vel quantitatis ratio secundum idem analogi nomen cadere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictum est. Fundamentum autem inde apparentia hæc sumit: quia ratio vnus analogati, vt eadem proportionaliter est alteri, absque illa altera exprimi cōpletè nequit. Dictum est autem, quod analogo nomine rationes hæc importantur, vt eadem proportionaliter sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogiæ ab Aristotele, Auerroë & sancto Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt enim, quod bonum seu perfectio analogicè dicitur de vltimo & intellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima perfectio est. Constat autem, quod non est intelligibile hoc se habere sicut illud, nisi vtrunque extremorum percipiatur. Necessariò igitur videtur, vnum analogatorum secundum analogi nomen per aliud diffiniendum esse.

¶ V T A V T E M Liqueat huius ambiguitatis solutio recolendum est analogia hæc dupliciter inueniri, scilicet proprie & metaphoricè. Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam questionem. In analogia siquidem secundum metaphoram, oportet vnum in alterius ratione poni: non indifferenter, sed proprie sumptum, in ratione sui metaphoricè sumpti claudi necesse est: quoniam impossibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricum nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque enim fieri potest, vt intelligam quid sit pratum in eo, quod ridens, nisi sciam quid significet risus nomen proprie sumptum, ad cuius similitudinem dicitur pratum ridere. Est autem huius ratio radicalis: quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud prædicat, quam hoc se habere ad similitudinem illius, quod absque altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi analogia prius dicuntur de his, in quibus proprie saluantur, & posterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur, & habent in hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem: vt patet. In analogia verò, in qua nominis saluatur proprietates, nullum analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi fortè gratia materiæ: vt sanctus Thomas in secunda questione, de Veri. articulo vndecimo docuit. Sunt enim analogatorum rationes secundum analogi nomen quodammodo mediæ inter analogata secundum attributionem, & vniuoca. In analogis enim secundum attributionem primum diffinit reliqua. In vniuocis verò neutrum alterum diffinit, sed vnus diffinitio est completa alterius diffinitio: & econuerso. In analogis autem neutrum alterum diffinit, sed vnus diffinitio est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de ratione secundum nomen commune, verbi gratia, in diffinitione cordis, secundum quod principium animalis, non ponitur fundamentum, secundum quod principium domus, nec econuerso: sed eadem proportionaliter est principij ratio vtrobique, vt Commen. vbi supra dicit. ¶ Duabus autem opus est distinctionibus vt in re hæc: ea scilicet, quæ in logica traditur de actu signato & exercito, & ea quæ à metaphisico

¶ Alias identitatis tamen rationum, &c.

phisco, vt plurimum tractatur, de ordine rerum ex vno nomine ex parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidem distinctione scimus duo. Primum, quod sicut animal dictum de homine & equo importans vniuocationem in actu exercito, non predicat de homine totum hoc, scilicet naturam sensitivam eandem secundum rationem naturæ sensitivæ equi & bouis, sed naturam sensitivam simpliciter, quam tamē ad hoc, quod vniuoca sit prædicatio, oportet esse omnino eandem secundum rationem naturæ sensitivæ equi & bouis, ita ens importans proportionalitatem in actu exercito, non predicat de quantitate totum hoc, scilicet habens se ad esse sic proportionaliter vt substantia, aut qualitas ad suum esse, sed habens se ad esse sic absque alia additione: quod tamen oportet ad hoc, quod analogia sit prædicatio, idem proportionaliter esse cum altero, sic se habere ad esse quod de substantia aut qualitate ens prædicat. Secundum, quod sicut ex declaratione, qua manifestatur animal esse vniuocum, quia dicit vnam & eandem omnino rationem in omnibus, non fallimur, nec confundimur, nec vagamur circa hominis & bouis secundum animalis nomen rationem, sed quiescimus, intuentes quod animal exercet, quod vniuocorum diffinitio & expositio significat. Ita ex hoc, quod declaratur ens, aut bonum, aut quodcumque aliud esse analogum: quia dicit rationes plures eandem proportionaliter, & importat hoc se habere quemadmodum proportionaliter se habet illud ad esse vel appetitum, &c. non debemus turbari, & inquire in analogi nominis (puta boni) ratione significationem istam, sed fati sit, distinguendo inter actum signatum & exercitum inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi ratio & declaratio significat. Ex his autem duobus patere iam potest intetum, quod scilicet non oportet vnum analogiæ membrum per alterum diffinire, ex eo quod analogum significat ea esse eandem proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

Ex secunda verò distinctione scimus, non solum quod præposterus est ordo rerum & significationum quandoque sub nomine analogo, ita quod prior secundum rem ratio, posterior interdum significatione est (vt de ente & bono, & aliis huiusmodi communibus Deo & creaturis accidit: ratio enim, quam in Deo quodlibet horum ponit, significatione quidem posterior, re autem prior est) & propter alterum horum dicitur analogum prædicare de suis analogatis secundum prius & posterius, ipsam analogi rationem. Sed etiam scimus quod quado ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione, quam in altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia vnum in alterius ratione cadat: sed quia vnius ratio posterior altera est significatione, & per priorem vtpotè notiosem declaratur, vt S. Thomas in secundo articulo, questione decimatertia primæ partis fecit, declarans, quod dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creaturis dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem intelligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per priorem declaratur. Non diffinit ergo analogum secundum vnam rationem, seipsam secundum alteram, licet exponat & declarat.

O B I E C T I O N I B V S Autem in oppositum, quamuis ex dictis satisfactum sit, formaliter responderi potest, quod cognoscit aliqua vt eadem proportionaliter, seu hoc se habere sicut illud, dupliciter contingit. Vno modo formaliter, id est, quo ad relationem identitatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnius non cadit reliquum, sed ratio vnius est alterius ratio, omnino, vel proportionaliter. Constat autem, quod analogum nomen (puta ens aut bonum) non relationem identitatis aut similitudinis significat, sed fundamentum: & ideo obiectiones, quæ iuxta primum sensum procedunt, nihil concludunt contra intetum. Patet autem facillimè hæc esse vera exempla de vniuocis, ponendo & applicando ad identitatem vniuocationis. Significat namque nomen vniuocum plura, in quantum eadem sunt vniuocè, seu secundum rationem omnino. Et identitatis relatio in nullo extremorum absque altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICULTAS Etiam non parua (quæ multos inuasit ac superauit) de comparatione in analogo dilucidanda est. Creditum enim à quibusdam est, quod non posset analogia posita, sermo ille nisi extortè exponi, quo vnum analogatum magis aut perfectius tale secundum analogi nomen diceretur, verbi gratia: Substantia est magis, aut perfectius ens quam quantitas. Moti sunt autem ex eo, quod comparatio in vno communi, vtrinque facienda est etiam secundum grammaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest formari ratio pro eis talis: Aut comparantur analogata in vna communi eis ratione, aut in suis rationibus: non in ratione communi, quia illa analogum caret: nec in rationibus propriis: quia tunc falsum est, substantiam esse magis ens, quam quantitatē. Non enim minus aut imperfectius quantitas est sua ratio, quam ens in ea ponit, quam

substantia sua, & cetera. Nullo igitur modo videtur comparationem cum analogia saluari posse.

Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium comparationis fundamentum non consideratur. Fundatur enim super identitate seu vnitatem rei, in qua fit comparatio, & non super modo identitatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis prædictum est. Vnde, cum analogum ex dictis conuertet rem vnam, licet proportionaliter, dicere: nihil prohibet, in ipso comparari analogata: licet non eo modo, quo vniuoca fit comparatio. Ad comparationem siquidem cum requirantur & sufficiant hæc tria, scilicet distinctio extremorum, & identitas eius, in quo fit comparatio, & modus essendi illius in extremis, scilicet æquè, vel magis, aut minus perfectè: sub identitate autem seu vnitatem proportionalis vnitatis seu identitatis contineatur, consequens est, quod si in diuersis idem proportionaliter æquè vel magis aut minus perfectè esse habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit, comparatione non vniuoca, sed analogata. Sicut enim quia natura sensitiva est in boue, & illamet omnino secundum rationem est in homine, & perfectius esse habet in homine, quam in boue, homo perfectius animal boue dicitur vniuoca comparatione, sic quia sic se habere ad esse est in substantia: & hoc idem proportionaliter est in quantitate, & imperfectius esse habet in quantitate, quam in substantia dicitur substantia magis seu perfectius ens, quam quantitas analogata comparatione. Vnde sanctus Thomas in septimo articulo questione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem fieri docens, duos modos analogicæ computationis ponit aperte ex hoc insinuans comparationem non solum super identitate numerali specifica aut generica fundari, sed etiam proportionali. Modi autem comparationis ibidem traditi sunt hi, scilicet secundum solam quantitatem rei participatæ, & sic vnum album dicitur altero albius. Vel extendendo propter præsens propositum, hunc modum ad omnem comparationem vniuocam, dicitur quod primus attenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdem omnino secundum rationem, siue illa ratio sit specifica, siue generica, vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius animal leone est. Secundus verò modus attenditur secundum quod res aliqua in vno inuenitur participatiuè, alterum verò est per essentiam, quemadmodum homo Platonius longè perfectior homo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo, quemadmodum bonitas longè melior est quocumque bono, quod participatiuè bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundum quod res aliqua in vno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quemadmodum dicimus, quod Sol est magis calidus quam ignis, vel quod calor perfectius esse habet in Sole, quam in igne. Nec est dubium hos duos modos vniuocam comparationem impedire, vt Sanctus Thomas ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de primo modo testatur, vbi bonum commune non vniuocè, sed secundum proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ & bonis ceteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem proportionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquendo in sola specie aut genere comparatio fiat.

30

40

50

60

70

A D O B I E C T I O N E M Autem in oppositum, dicitur quod vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vna & communi proportionaliter, quam analogi nomen (puta ens) dicit, & addit supra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen, quæ earum sit perfectior, secundum quod dicimus, substantia est perfectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta istam comparationem est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen rationem, quam quantitas, & non quod substantia est magis aut perfectius substantia, quam quantitas sit quantitas, vt quidam somnare videntur. Vnde comparatio ista extenditur vsque ad analogata secundum attributionem, licet in tali analogia non nisi abusuè comparatio fieri possit. Dicimus enim quod ens reale est magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem. Iuxta quem modum si vsus admitteret, diceremus, animal est magis sanum vrina, quia perfectiorem, secundum sani nomen rationem habet.

CAPVT IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

V A L I T E R A V T E M Analogum diuidendum sit, ex dicendis manifestum est. Potest siquidem trifariam analogi diuisio intelligi. Primum, vt diuidatur vox in suas significationes. Dicitur enim quod analogum plures rationes significat immediatè, & hæc diuisio conuenit

341

sibi, in quantum æquiuocum quoddam est. Secundò, vt diuidatur significatum eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, quod proportionaliter vnam est, sic & sic proportionatum membra dici possunt. Dicitur enim quod analogum non ita diuersas rationes significat, quin significet vnam rationem proportionaliter. Omnes namque rationes analogo nomine immediatè significatæ, eadem proportionaliter sunt. Ratio autem vna proportionaliter, cum constituatur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæc in ipsius analogi ratione intrinsecè clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluantur, & non ipse rationes. Entis enim analogata sunt substantia & quantitas, & non rationes entis in substantia & quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum, diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionalem analogata ipsa diuersimode suscipiunt. Ita quod diuisum est significatum vnum proportionaliter, diuisoria sunt modi fundantes & facientes in analogatis proprias proportiones secundum quas fit analogia, constituta autem per diuisionem, vt partes subiectiuæ sunt analogata ipsa, verbi gratia, Quando ens diuiditur in substantiam & quantitatem, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se Entis nomine significatas rationes claudit, vt pote vna proportionaliter, diuisoria sunt substantiuum & mensuratiuum, seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habent quod diuersas entis rationes subintrent, partes autem subiectiuæ sunt substantia & quantitas, quæ in entis ratione analogantur.

¶ Et quia hæc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicandum est, quomodo differat diuisio hæc ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primò ex parte diuisi, quia diuisione vniuoca vnum omnino secundum rationem secatur, hic autem vnum proportionaliter.

¶ Secundò ex parte diuisi, quia differentia secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaphysic. tex. 10. ens genus esse negatur.

¶ Tertio ex parte ipsarum partium subiectiuarum, in quæ per diuisionem fiunt, quia partes diuisionis vniuocæ licet ordinem habeant secundum se (& originis, vt dualitas est prior trinitate, & perfectionis, vt albedo est perfectior nigredine) tamen secundum diuisi rationem, puta numeri, aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes æqualiter in diuisi ratione communicant. Analogata vero, quæ analogata diuisione constituuntur, non solum secundum se, sed etiam in ipsius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent & aliud prius, aliud posterius est, adeo vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, in alio autem imperfectè & secundum quid. Quod non est sic intelligendum, quasi analogum habeat vnam rationem quæ tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio, quoniam puerile est hoc. Sed cum totum idem sit quod perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna simpliciter & perfectè constituit tale secundum illud nomen, & alia imperfectè & secundum quid, ideo dicitur, quod analogum sic diuiditur, quod non tota ratio eius in omnibus analogatis saluetur, nec æqualiter participant analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tamen salis accipiendum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolutè (vt patet in diuisione entis in substantiam & accidens, illa enim absolutè loquendo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid) vel in respectu, vt patet in diuisione entis in Deum & creaturam. Vtrunque enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur, absolutè loquendo creatura tamen in respectu ad Deum, ens secundum quid, & quasi non ens est & dicitur.

CIRCA RESOLUTIONEM autem analogatorum sciendum est, quod cum vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionem in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resoluenda sunt analogata in analogum, quo cætera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prædicta, (quæ vocatur diuisio in partes essentia vel rationis) & à posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si longa esset resolutio faciendæ. Ad rationem autem analogi, cum deuentum fuerit, singulis analogatis in suas rationes secundum analogi nomen resolutis, cum illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus, ordinem inter se & proportionalem similitudinem habentibus, vel ordinatè ad primam resolutio fiet, veniendo semper ad simillius & propinquius, primæ & id, in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatas inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatione, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X. Qualiter de analogo fit scientia.

VISVM EST autem quidam de analogo scientiam esse non posse, nisi quemadmodum de æquiuocis scientia habetur, eo quod plures rationes dicit, licet similes. Imò fallaciam æquiuocationis committi in syllogismis, in quibus analogo pro medio, sumpto, certum analogatum subsumitur, nisi fortè gratia materia bonus esset processus, asserunt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione secundum analogi nomen concludi alterum analogatum tale formaliter esse, sed temper prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmant, verbi gratia, Si ponamus sapientiam esse analogicè communem Deo & homini, ex hoc quod sapientia in homine inuenta secundum formalem rationem præcisè sumpta, dicit perfectionem simpliciter, non concludere possum, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguendo, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapientia est perfectio simpliciter, ergo. Minor enim distinguenda est, & si ly sapientia pro ratione sapientia, quæ est in homine stat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in conclusione sapientia stat pro ratione sapientia, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo sapientia est in Deo. Si autem pro ratione sapientia in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientia creatæ Deum esse sapientem, cuius oppositum & philosophi & theologi omnes clamant.

¶ Decipiuntur autem isti, Scotum (cuius est ratio hæc in quaestione prima distinctione 3. primi libri) sequentes, quia in analogo diuersitatem rationum inspicientes, id quod in eo vnitatis & identitatis latet, non considerant. Rationes entis, analogi, vt superius etiam diximus, possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum se in quantum abinuicem distinguuntur, & ea quæ cōueniunt eis vt sic, seu ex hoc. Alio modo, in quantum eadem sunt proportionaliter. Primo modo acceptæ vitium æquiuocationis inducerent, si quis eis vteretur, vt patet. Secundo autem modo eis vtendo, peccatum nullum incurritur, eo quod quicquid conuenit vni, cōuenit etiam alteri proportionaliter, & quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid conuenit simili in eo, quod simile, cōuenit etiam illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate animæ concluditur eam esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optimè concluderetur Deum esse intellectualem proportionaliter, vt quantum immaterialitas illa excedit istam, tantum intellectualitas illa excedat istam, &c. Propter quod Sanctus Thomas in quaestione secunda de potentia Dei, articulo quinto analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et meritò, quia vnitatis analogi non esset in coordinatione vnitatis numeranda, nisi vnum proportionaliter, vnum esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuibile, & scibile, vt subiectum, & medium, & passio.

¶ Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, quod quia, vt in secundo Eléchorum, capitulo decimo dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalibus, peritissimos etiam latet, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, temper modum proportionalitatis subintelligi, aliter in vniuocationem lapsus fieret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne esse intellectualem, tanquam vniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet.

¶ Proportionalitate autem seruata de analogis scientiam esse, & diuini Thomæ processus de bono & verò, & aliis huiusmodi, & quotidianum conuincit exercitium. Testatur quoque demonstratiuæ artis pater Aristote. in secundo Posteriori. capitulo vndecimo incipiente. Vt habeamus autem proposita vel problemata analogum causam adæquatam esse alicuius passionis, & in medium oportere quandoque à demonstratore assumi, dum venationem propter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secundum analogiam eligere vnum, idem enim non est accipere, quod oportet vocare sepion, & os, & spinam. Sunt autem quæ sequuntur, & hoc tanquam natura vna huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundum autem analogiam eiusdem, & medium se habet secundum analogiam. In quibus verbis non solum docuit analogum vt medium assumi quandoque in demonstrationibus, sed etiam * ipsum non esse vnum in se expressè, & cum hoc habere passionem adæquatam, ac si vnius esset naturæ.

¶ Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædicatum aliquod eis commune, quoniam accepta sapientia ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quod id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectionem absque imperfectione claudit: concluditur ergo sapientia ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est vniuoca, sed analogata. Nec pari ratione potest concludi, Deum esse lapidem proportionaliter: quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunque expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet tam ipsam secundum se, quam ipsam proportionaliter in Deo reperiri nisi metaphoricè, quemadmodum dictum est, Petra autem erat Christus. Vnde cum sit huiusmodi processus, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapien

sapientia est perfectio simpliciter, ergo, &c. in minore ly sapientia, non itat pro hac vel illa ratione sapientia, sed pro sapientia vna proportionaliter, id est, pro vtraque ratione sapientia non coniunctim vel disiunctim: sed inquam sunt indiuisa proportionaliter, & vna est altera proportionaliter, & ambæ vnã proportionaliter constituunt rationem. Significantur enim analogo nomine. In quantum eadem sunt, vnde non oportet analogum distinguere, ad hoc quod contradictionem fundet, & enuntiationis subiectum, aut prædicatum fiat: sed ratione identitatis proportionalis in se clausa, & quam principaliter dicit ex se ad hoc sufficit. Contradictio enim dicitur consistere in affirmatione & negatione eiusdem de eodem, &c. & non in affirmatione & negatione vniuoci de eodem vniuoco: identitas siquidem tam rerum quam rationum (vt pluries replicatum est) ad identitatem proportionalem se extendit. Ex hoc autem apparet, Sco. in primo senten. dif. 3. quæstio. 1. vel male exposuisse conceptum vniuocum, vel sibi contradicere, dum volens vniuocationem entis fingere, ait, Conceptum vniuocum voco, qui ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad contradictionem affirmando & negando ipsam de eodem: & sic vniuocum vult esse, ens. Si enim idemitas sufficiens ad contradictionem vniuocatio dicitur, constat quod ponendo ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tantum vnum, satisfiet vniuocationi, quod Scotica doctrina aduersatur, tenenti ens habere conceptum vnum simpliciter, & omnino indiuisum: vt de vniuocis diximus. Si autem nõ omnis talis identitas sufficit ad vniuocationem, non recte igitur vniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad contradictionem sufficit, quasi proportionalis identitas ad hoc non sufficiat.

C A P V T X I.

De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum & vsum.

QUIA VERO Aristotel. in prædicta ex elêchis auctoritate, doctissimos viros circa horum nominum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitis modum: idcirco necessarium fore duximus in fine huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in re hac præseruare.

C A V E N D V M Est igitur in primis, ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorundam, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim ferè analogia, proprie fuerunt prius vniuoca, & deinde extensione, analogia communia proportionaliter illis, quibus sunt vniuoca & alijs vel alij, facta sunt. Sapientia enim nomen primò impositum est humana sapientia, & vniuocum, omnium hominum sapientia erat. Deinde ad diuinæ naturæ cognitionem ascendentes, proportionalitatemque similitudinem inter nos vt sapientes & Deum contemplantes, sapientia nomen extenderunt ad id in Deo significandum, cui nostra sapientia proportionalis est: sicque vniuocum nobis analogum factum est nobis & Deo. Et similiter de alijs accidit. Falli autem contingit faciliter ex hoc, quia illa ratio prior, vtpote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris, & eorum sequacibus, quando analogi significatio queritur, & dicitur esse tota analogi ratio, pro qua simpliciter prolatum stat, & omnia analogata illam participare: vt patet cum sapientia ratio redditur. Assignatur enim differentialis eius conceptus pro ratione, secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in alijs. Creditur enim ex hoc, quod sit ipsa analogi ratio, & incaute vniuocatio acceptatur: non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo, quo ad nos, quoniam non illa, sed illa proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

C A V E N D V M secundò est, ne nominis vnitas aut diuersitas rationum, analogam vnitatem obnubilet, hoc enim tanquam quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minus analogicè idem sunt sepion, os, & spina, vnum non habentia nomen, quam si vnum nomen haberent, nec magis idem essent, si vnum nomen haberent, & tamen si communi nomine ossa vocarentur, ita quod defectu vocabulorum, vel rerum proportionali similitudine ossis nomen ad cætera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spinas, &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea, quæ sunt proportionaliter eadem, consequuntur passiones, tanquam si eorum esset natura vna.

C A V E N D V M tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanque (verbi gratia) quod principium dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus, quæ principia dicuntur, saluatur, Principij nomen vniuocum creditur. Erratur autem, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce, vocabula enim, ex quibus integratur, analogia sunt, vt patet, neque enim fieri, neque esse, neque cognosci, neque ly ex, vnus omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vt pote proportionalis saluatur, sicut & principij nomen proportionaliter commune dicitur.

C A V E N D V M demum est, ne diuersa doctorum dicta de analogis, nos perturbent. Considerandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum est, & medium ex-

tremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo vt quando medio secundum id quod de vno extremo habet, vtimur, illius extremi conditiones ei attribuamus (vt in quinto Phy. tex. com. 6. & 5. patet) ideo plerumque doctores vtentes analogo ex parte vnitis, quam ex vniuocis participat, vniuocorum non solum conditiones (puta abstractionem, inunctionem &c.) sed etiam nomen ei attribuunt, vtentes verò analogo ex parte diuersitatis, quæ ex æquiuocis trahit, conditiones quoque prædictis oppositas, & nomen illi imponunt æquiuoci. Et vt de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Meta. tex. 4. ens & verum vniuoca vocat, quia ex parte identitatis illis vtitur, vt processus suus aperte ostendit.

San. Tho. quoque pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis communis diuinæ & humanæ paternitati) omnia contenta esse indiuisa & indistincta, & quod paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana & diuina, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsæ sunt aut abusuæ prædictæ locutiones & similes, sed amplæ potius & largæ, quemadmodum pallidum nigro contrarium est, & dicitur. Saluatur siquidem in analogis identitas nominis & rationis, in qua (vt ex dictis patet) non solum analogata, sed etiam singulæ analogi rationes vniuntur, & quodammodo confunduntur, vtpote abstrahentes aliquantulum ab earum diuersitate. Aristot. rursus in primo Phys. ex parte diuersitatis, ente vtens contra Parmenidem, multiplex seu æquiuocum (vt ipsemet illum tex. sic exponendum specialiter in secundo Elêchorum tradit) vocauit, vnde & Porphyrius Aristot. dicere ens esse æquiuocum accepisse videtur, vtens ente ex parte diuersitatis. Quod tamen Sco. in primo, dist. 3. quæst. 3. in Logica Arist. non inueniri ideo dixit, quia prædictos tex. non coniugauit. Propter quod ibidem quoque contra textum glossauit principium Aristot. contra Parmenidem in primo Physic. text. 13. vt in Elenchis (vt dictum est) clarè patet. Sanctus Thomas etiam ens prius non esse primo analogato, nihilque Deo prius secundum intellectum esse dicit pluries vtens analogo ex parte diuersitatis rationum. Quælibet siquidem eius ratio secundum se, quia proprium analogatum in se claudit, & in sui abstractione illud secum trahens cum illo conuertitur (vt supra diximus) ideo prior secundum consequentiam, aut abstractior suo analogato negatur: ac per hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secundum Analogi nomen, quæ ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, cæteris prior rationibus. Cum his tamen stat, quod ratio illa in Deo vt eadem est proportionaliter alteri rationi, secundum idem nomen superior, & secundum consequentiam prior logicè loquendo, sit, vt ex dictis patet. Dico autem logicè: quia physicè loquendo analogum nec est prius secundum consequentiam omnibus analogatis (quia ab eorum proprijs abstrahere non potest: quamuis vt saluatur in vno sit prius altero) nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, solerter sermonis causam coniectet, & extremorum conditiones medio applicatum se recolat: sic enim facile erit omnia sanè exponere, & veritatem assequi, quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris, 1498.

Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Tho. de vico Caietani, Cardinalis sancti Xisti, de nominum analogia tractatus explicet.

T R A C T A T V S S E X T V S

de Conceptu entis in duo diuisus Quæsitæ, ad Fratrem Franciscum de Ferraria.

1 Num sit vnus conceptus mentalis entis representatiuus.
2 Num Analogum à verum naturis, de quibus dicitur, absolui possit.

MANTISSIME PATER, ex acceptis vestræ sollicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duoque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere soluique à me familiariter flagitasti. Ego autem quam primum completam expositionem librorum de anima (cuius fini incumbere, cum vestras recepi) respondere curavi, ne præclaro ingenio tuo deessem. Primùm igitur dubium fuit ad hominem meipsum, scilicet quia in commentarijs de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem representatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolui ab his, quibus analogum dicitur, & diuus Tho. in q. de Veri. q. 1. art. 1. ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta, & transcendencia addit, in quem resoluuntur, qui est primò motus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quadoquidem si ens absolui non potest à naturis rerum non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimò resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

A D E V I D E N T I A M H O R V M, Et specialiter primò, recolito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiam imago illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis

conc

312

conceptus creaturæ est conceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionabilitate ut sic habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiam vnum conceptum mentalem representatiuum in illius vnus proportionabiliter. Nec huius oppositum teneo in tractata de analogia nominum, sed conceptus ille vnus numero in mente secundum esse representatiuum, nec representat vnā solū naturam, sed vltra vnā, quā determinatē representat (ā qua est impressus) representat implicite ceteras similes illi primò representatē secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est, idem enim est iudicium de similitudine rerum inter se, & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ovis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ovis, ut sustinens carnis, est similis ovis & spinæ, sed ovis determinatē, spinæ autem implicite, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatē, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogum habet vnū conceptum mentalem, ac per hoc ens, cum analogum sit, vnum hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Aliter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere, fundatur, & est tunc conceptus similis vnus numero in mente, representans analogum quidem determinatē, nullum autem eorū, quæ fundant analogiam explicitē. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum, quem paulò antè diximus, expoliat ab illa determinata natura, quā representabat, & loco illius naturæ concipit pronomen aliquod referens naturas fundantes analogiam indeterminatē, verbi gratia, Si conceptus ovis est os sustinens carnes, intelligens loco ovis ponat quod, & dicatur quod sustinet carnes, tunc enim manifestè representatur analogum explicitē, implicite autem tantum naturæ fundantes analogiam. Est autem inter hos duos conceptus non solū dicta ex radicibus differentia, sed etiam quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autem ad quid nominis, neuter tamen perfectè representat analogum. De quo scilicet perfectò seu adæquato explicitè conceptu analogi interpretandum est, cum à me vel ab alio scriptum inuenitur, quod non potest analogum, vnum numero mentalem conceptum habere, sed vnum analogiam tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum representatarum (nisi sint fictitij) quemadmodum in mente conceptus adæquatus analogi non est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, ut obiciatur, representetur, aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obici dupliciter imperfectè, scilicet vel in vno explicitè, in quo cetera obiciuntur indeterminatē, vel in nullo explicitè, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicitè.

¶ Nec prædicta contrariantur doctrinæ Sancti Thomæ, ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & vnum analogiam non sit vnum compositione aliqua, non habet ens ex hoc, quod analogum compositionem admixtam. Et ut exercitatione resolutio monstraretur, si substantiam in ens vis resolvere, si in conceptum distinctum entis resolutio quæritur, resoluatur in ipsam naturam substantiæ quatenus esse fundat, quod est simplicissimum cui & addit ipsa substantia & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resoluatur, quod etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed occasio errandi multis est, quia in resolutione distincta quærunter resolvere in vnum analogiam sicut confuevit resolui in vnum vniuocatione. Ita quod quærunter in analogiam quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis, cum tamen terminus in analogiam sit vnus proportionabiliter tantum. Ita quod & singula resolubilia resoluuntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quod (ut vnico verbo rem absoluiam) ens esse primò notum in quod sit omnis resolutio, in quod omnia addunt per modum analogi interpretandum est, cum quod stare potest, quod ens secundum perfectum adæquatumque conceptum non abstrahit à naturis prædicamentibus, sicut nec aliquod analogum à fundantibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius, ut semper animaduertat secundum analogorum morem hæc dici. Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda, imò prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepisses cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1509.

T R A C T A T V S S E P T I M V S

super librum de Ente & Essentia Sancti Thomæ
Aquinatis, in septem capita diuisus.

1. *Entis & Essentia nomine quidam significatur ostendit, nomina item varia ponit, quæ essentiam significant.*

2. *Substantiarum essentiam propriè dici, accidentium autem, non nisi secundum quid, ostendit. Nobiliores item esse simplicium essentias quàm compositarum substantiarum probat. Quod demum essentia substantia composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quidpiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum variis rationibus demonstrat.*

3. *Essentia generis, speciei, indiuiduorum, quomodo tam absolute, quàm prima impositionum nominibus concepta distinguantur, quomodo item generis, speciei, differentia, diffinitio differant, exponit. Deinde quomodo essentia speciei ipsis indiuiduis comparentur, declarat.*

4. *Quanam ratione compositorum essentia conueniat esse generis, speciei, & differentiam, ostendit.*

5. *Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma, quid compositum, sed tantum forma, quomodo item comparetur compositorum essentia, & quod ex esse & essentia sit composita, quod demum intelligentia effectiua sint à Deo, ex actu & potentia composita, multipliciter.*

6. *Qualisnam sit essentia Dei, quanam item ratione in simplicibus substantiis separatis, & à quo generis & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.*

7. *Quod accidentia habeant essentiam incompletam, ostendit, varia item accidentia, distinguit, & quomodo in ipsis sumatur generis & differentia, exponit.*

P R O O P M I V M.

Eorum, quæ dicenda sunt, utilitatem ac necessitatem ponit, difficultatem item, illorum & ordinem ea exponendi, edocet.

30

VIA PARVVS error in principio magnus est in fine, secundum Philosophum primo Cæli & Mundi, ens autem & essentia sunt, quæ primo in intellectu concipiuntur, ut dicit Auicenna in Metaphysica, ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare contingat, ad horum difficultatem apertendam dicendum est quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis inueniantur, & quomodo se habeant ad intentiones logicas, scilicet genera, species, & differentias.

Ta. 63,

Cap. 5. in princip.

40

PVS ISTVD insigne in duas partes diuiditur principales, in proœmium scilicet, & tractatum incipientem ibi, Sciendum est, &c. In proœmio artem Rhetoricæ seruando tria agit. Primò reddit auditores beneuolos, utilitatem & necessitatem dicendorum ostendens tali ratione, Omnis errans circa principia omnium intelligibilium magis errabit circa alia, omnis errans circa essentiam & ens errat circa principia omnium intelligibilium, ergo omnis errans circa essentiam & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessarium est tradere notitiam de essentia & ente ad vitandos multiplices errores, qui ex eorum ignorantia accidunt, huius rationis Maioris subintellectæ probatio ponitur in litera sumpta ex primo cæli tex. Commentario 33. Minor autem probatur autoritate Auicennæ. primo suæ Metaphysicæ capite septimo. ¶ Ad euidentiā Maioris & suæ probationis scito, quod quia principium est paruum in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, & quia principium est magnum in virtute (utpote virtualiter continens omnia principiata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error sicut & dilatatur principium in suis principiatis, ut manifestè patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu.

50

60

Cap. 5. in princip.

Q V A E S T I O I.

Num ens sit primum cognitum ordine & via originis.

A D EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, an scilicet ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro.

¶ In hac quæstione quinque agam. Primò declarabitur in quo stat difficultas quæstionis, secundò ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis, tertio ponetur opinio Sancti Thomæ, & impugnabitur simul opinio Scoti, quarto arguetur contra dicta Sancti Thomæ, & respondebitur, quinto satisfiet argumentis principalibus.

Q V O A D primum notandum est quod vniuersale (quod tantum ab intellectu directè cognosci supponimus) duplicem habet totalitatem, est enim totum diffinibile, & est totum vniuersale. Differunt autem hæc totalitates tripliciter. Primò, quia totalitas diffinitiva fundatur supra actualitates rei, totalitas autem vniuersalis supra virtutem seu potestatem. Secundò, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista verò est in ordine ad inferiora. Tertio, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatem ipsum vniuersale, ita habet duplicem cognitionem, confusam, & duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, qua cō

80

qua cō

qua cognoscitur ut totum diffinibile, non resoluendo in partes diffinitivas. Secunda cognitio confusa est, qua cognoscitur, ut totum uniuersale non componendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totum diffinitum, resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc respondet primæ confuse. Secunda distincta est, qua cognoscitur totum uniuersale, componendo ipsum cum suis partibus subiectiuis: & hæc respondet secundæ confuse. Differunt autem illæ duæ cognitiones confuse inter se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit obiectum: ut totum diffinibile, secunda uero ut totum uniuersale. Tertio, quia prima nullam notitiam distinctam eiusdem obiecti secum comparatur. Secunda uero comparatur secum notitiam distinctam eiusdem obiecti: in eo quòd totum diffinibile, utpote non sibi oppositam. Similiter enim ignoro animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertio, quia prima naturaliter est prior secunda: ex quibus pono uerbalè differentiam. Et prima uocetur cognitio confusa actualis: secunda uero notitia virtualis confusa. Et merito: eo quod prima cognitione cognoscitur confuse, id quod actualiter in obiecto reperitur: secunda uero cognoscitur confuse, id quod virtualiter in obiecto includitur.

Illæ uero duæ distinctæ cognitiones differunt etiam tripliciter. Primò, quia prima cognitione penetratur res, ut totum diffinibile: secunda uero ut totum uniuersale. Secundò, quia prima comparatur secum eiusdem obiecti aliquam cognitionem confusam uniuersalem, scilicet utpote sibi non oppositam, secunda uero nullam confusam secum comparatur: cum notitia enim animalis cum suis speciebus non sit ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, quòd secunda distincta infert primam, & non e conuerso. Ex quibus pono etiam hæc uerbalem differentiam: & prima quidem uocetur notitia distincta actualis, secunda uero notitia distincta virtualis. & merito: quia prima penetratur res, secundò id, quod actualiter in ea inuenitur, secunda autem cognoscitur res secundum id, quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS Elicio primò diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitum: ideo à distinctis incipiendo, dicitur quòd cognitio distincta actualis est: qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua circa penetrationem cognoscitur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est, qua obiectum penetratur secundum id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa virtualis est, qua obiectum secundum id, quod virtualiter in ipso includitur non perfecte cognoscitur.

COORDINATIONES Harum cognitionum sunt istæ: prima est cognitionum confusarum actualium: secunda confusarum virtualium: tertia distinctarum actualium: quarta distinctarum virtualium. In prima est cognitio, qua cognoscitur substantia in seipsa non penetrando tamen, & cognitio qua cognoscitur corpus: & qua corpus animatum ut sic, & qua animal ut sic, & qua homo ut sic: semper absque penetratione, id est, absque hoc quòd habeatur ratio formalis clara & resoluta. In tertia sunt cognitiones oppositæ supradictis, scilicet qua substantia, & qua corpus & qua animal, & qua homo quidditatiue cognoscuntur. In secunda sunt cognitiones, quibus substantia, corpus, corpus animatum, & animal cognoscuntur, non componendo cum inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ, scilicet qua substantia iam cum suis inferioribus perfecta cognitione componitur totum uniuersale, scilicet cum suis partibus, & qua corpus similiter cum suis partibus subiectiuis penetratur. & sic de aliis.

Cum autem, ut ex dictis patet, ordo cognitionum confusarum actualium sit uia originis prior cæteris, primum cognitum in ordine cognitionis confuse actualis, erit primum cognitum simpliciter, & sic cum hæc queramus, quid sit primum cognitum simpliciter ab intellectu nostro uia originis nihil aliud dubitamus sit quid nisi primum cognitum in ordine cognitionis confuse actualis. Stat ergo inter nos, & Scotum difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confuse actualis uia originis primum cognitum sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trombete, qui hanc questionem mouendo adducit opinionem Sancti Thomæ ex prima parte, q. 8. art. 3. etenim à San. Tho. nulla ibi facta est comparatio inter cognitiones confusas actuales, de quibus est hæc tota questio, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se, comparauit quoque distinctam actualem superioris distinctæ virtuali eiusdem, comparauit & confusam virtualem superioris distinctæ virtuali eiusdem, comparauit & confusam actualem distinctæ actuali eiusdem obiecti, ut patet intuenti, Et hæc de primo.

QVO AD SECUNDVM Scotus primo sen. dist. 1. q. 2. ponit hanc conclusionem, Primum cognitum cognitione confusa actuali est species specialissima cuius singulare efficacius primò mouet sensum. Et probat tribus rationibus.

Prima est, Causæ naturales non impediunt producunt primò perfectissimum effectum, quem possunt primò producere, patet ista, quia agunt secundum ultimum potentiam suam, sed agentia ad primum actum intellectus sunt causæ naturales non impediunt, ergo produ-

cunt primò perfectissimum effectum, quem possunt primò producere, talis effectus non est nisi conceptus actualis confusus speciei specialissima, ergo & cætera. Probat hoc uerimò assumptum, quia si talis conceptus scilicet perfectissimus sit conceptus communioris, sequitur quòd nunquam illa agentia poterant producere conceptum speciei specialissima. Tenet consequentia, quia nunquam aliqua potentia potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectum, conceptus autem speciei specialissima est perfectior conceptu communiori, sicut totum sua parte. Et confirmatur, inquit Anto. Trombeta, quandocumque sunt aliqua duo naturalia agentia aequè approximata passo debite disposito, id, quod est actualius, præuenit id quod est minus actuale in agendo erga passum, sed rationes obiectuæ speciei specialissima, & cuiuscumque superioris sunt huiusmodi, scilicet quòd species specialissima est actualior, ergo species specialissima prius producit effectum suum, quam genus.

Secunda ratio est ista, Termini metaphysicales, uel uniuersalissimi sunt uerimò actualiter noti uia doctrinæ. Patet ista ex Auic. 1. metaph. capi. 3. dicente, quòd Metaphysica est uerimò ordine doctrinæ, sed termini illi sunt uniuersalissimi, ergo uniuersaliora non sunt prius nota actualiter. Et confirmatur, ait Anto. Trombeta, quia ordo scientiarum quo ad nos attenditur penes ordinem cognoscibilium quo ad nos, si ergo Metaphysica est uerimò quo ad nos, ergo termini sui erunt etiam uerimò noti quo ad nos.

Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei conceptum concipere uniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto, magnum temporis interuallum accideret antequam intellectus cognosceret speciem, Tenet consequentia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

Quartò ad idem arguit Anto. Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilius abstractionis, sed species specialissima est facilius abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probat Maior: quia cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum, ita se habet ad intelligendum. Minor patet, quia à similibus facilius est abstractio, quàm à dissimilibus: indiuidua autem unius speciei, à quibus abstrahitur genus: seu quoduis superius.

Quintò, Id uniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissima fortius mouet sensum, quia cuiuscumque superioris singulare: ergo species specialissima primò cognoscitur ab intellectu. Maior patet: quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter, Primò, Sensus mouetur à singulari, ergo maximè mouetur à maximè singulari (per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maximè singulare est singulare speciei specialissima: quia est determinatum non solum determinatione singularitatis, sed etiam naturæ determinata: non amplius determinabilis per aliam naturam, quod indiuiduis superiorum non conuenit: ergo, & cætera. Secundò probatur eadem minor sic, Singulare actualis fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissima est actualius, cum sit perfectius: cum ad alia singularia addat, ergo singulare speciei specialissima fortius mouet.

Sextò sic, Compositius est prius notum: species specialissima est compositior omnibus superioribus: ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commentatore primo Physicorum commento tertio. Minor a Porphyrio dicente, quòd species abundat à genere. Et hoc de secundo.

CONCLUSIO.

Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione actuali confusa.

QVO AD TERTIVM Ponuntur duæ conclusiones. Prima est, Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

Antequam hæc conclusio probetur duo præmittam. Primò declarabo quid nominis subiecti conclusionis, scilicet quid sit dicere ens concretum quidditati sensibili. Secundò declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

Circa primum scito quòd ens sub tripli conditione potest terminare actum intellectus. Primò ut habet conditionem istam, quæ est abstractio totalis, non dico à singularibus sed à speciebus & generibus. Secundo modo, ut habet conditionem istam quæ est abstractio formalis similiter à speciebus & generibus. Tertio modo, ut neutram istarum conditionum habens: abstractum tamen à singularibus, primo modo ens non est pertinens ad hanc questionem: quia ipsum ut sic est totum uniuersale, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secundo modo ens est terminus metaphysicalis: & fortè adhuc uerimò uerimò non innotuit. Tertio modo ens est primum cognitum, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia non est separatum aliqua dictarum abstractionum à quidditate specifica uel generica.

Ad horum pleniorè intelligentiam nota quòd sicut est duplex actio, comp

1. q. 2. ponit hanc conclusionem, Primum cognitum cognitione confusa actuali est species specialissima cuius singulare efficacius primò mouet sensum. Et probat tribus rationibus. Prima est, Causæ naturales non impediunt producunt primò perfectissimum effectum, quem possunt primò producere, patet ista, quia agunt secundum ultimum potentiam suam, sed agentia ad primum actum intellectus sunt causæ naturales non impediunt, ergo produ-

e. 3. circa medium.
Primo Topi.
Abstra-ctio formalis & actualis quæ sit.
Actio comp

313

compositio, scilicet formæ cum materia, & totius cum partibus, ita duplex est abstrahio per intellectum, scilicet qua formale abstrahitur a materiali, & qua totum vniuersale abstrahitur a partibus subiectiuis: secundum primam quantitas abstrahitur a materia sensibili, iuxta secundam animal abstrahitur a boue & leone, primam voco abstractionem formalem, secundam verò voco abstractionem totalem, eo quia quod abstrahitur prima abstractione, est vt forma eius, a quo abstrahitur. Quod verò abstrahitur secunda abstractione, est vt totum vniuersale respectu eius, a quo abstrahitur.

¶ Differunt autem hæc duæ abstractiones quadrupliciter. Primò, quia in abstractione formali seorsum vterque conceptus completus habetur, eius scilicet quod abstrahitur, & eius a quo abstrahitur, id est, formalis & materialis, ita quòd conceptus alter alterum non includit. Linea enim in eo quòd linea, habet completè suam diffinitionem non includentem materiam sensibilem, & econuerso, materia sensibilis lineæ habet completè suam diffinitionem non includentem aliquid lineæ, in eo quòd linea: aliter diffinitiones naturales abstraherentur a materia sensibili. In abstractione verò totali non remanet seorsum vterque conceptus completus, ita quòd alter alterum non includit, sed vnus tantum, eius, scilicet quod abstrahitur. Quando enim abstraho animal ab homine non præcidunt se inuicem cõceptus hominis & animalis, sed tantum conceptus animalis non includit cõceptum hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentum huius differentie est, quòd illa abstrahio fit per cõsiderationem alicuius, quod est de ratione inferioris, & per remotionem, id est, non cõsiderationem alicuius, quod est de ratione illiusmet inferioris, abstrahitur enim animal ab homine per hoc, quòd intellectus cõsiderat in homine animal & non rationale, quorum vtrunque est de ratione hominis. Illa autem abstrahio non fit per cõsiderationem alicuius quod fit de illius ratione materia, & per non cõsiderationem alicuius, quod fit de illius ratione, sed potius fit per separationem eorũ, quæ sunt de ratione formalis, ab his quæ sunt de ratione materialis, & econuerso, vt exemplũ datũ ostendit.

¶ Secundo differunt, quia per abstractionem formalem oritur in eo quod abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione verò totali oritur in eo quod abstrahitur potentialitatis confusio, & minor intelligibilitas. Tertio differunt, quia in abstractione formali quantum aliquid est abstractius, tanto est notius naturæ. In abstractione verò totali quantum est abstractius, tanto est notius nobis. Fundamentum harum differentiarum est, quia abstrahio formalis fit per separationem a materialibus potentialibus, & huiusmodi, Abstrahio autem totalis fit per separationem a specificis actualitatibus, a quibus quantum aliquid est abstractius, tanto est potentialius, cum genus potestate contineat inferiora, & tanto est minus intelligibile, cum actus secundum se sit notior potentia. sexto Metaph. tex. Commen. 2. Quarto differunt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scientiæ speculatiuæ diuersificantur, vt patet sexto Metaph. in principio. Abstrahio autem totalis communis est omni scientiæ. Propter quod metaphysicalia vt sic non comparantur ad naturalia per modum totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia, sicut & mathematicalia, licet enim gradus metaphysicales sint vniuersaliores aliis, & comparari possint ad alia vt ad partes subiectiuas, eo quòd eidem potest vtraque abstrahio conuenire, tamen in quantum stant sub cõsideratione metaphysicali, non sunt vniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materia, hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione cæterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quando scilicet vt totum vniuersale potestate includens cætera genera & species, cõsideratur. Patere etiam potest quod nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cum scilicet neutra illarum abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta a singularibus absque aliqua separatione inspiciatur, & sic est manifestum quid significetur nomine Entis concreti quidditati sensibili.

¶ Id verò quod præsupponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa, quod Scotistæ negant, tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantum. Et probant sic, Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet conceptum simplicem, ergo. Maior patet ex eo, quòd cognitio confusa actualis fit cum intellectus fertur in obiectum secundum id quod actualiter in eo includitur, nesciendo resolvere in partes rationis illius obiecti. In id autem quod habet conceptum simpliciter simplicem, non contingit intellectum ferri secundum aliquid, & secundum aliquid non, aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autem videatur quòd conclusio non præsupponit aliquod falsum, & pateat insufficientia huius rationis, aduertat quòd sicut de ratione cognitionis distincte actualis non est, quòd obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet, cum distincte cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc, quòd

obiectum penetratur ab intellectu secundum omne, quod actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionem obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita non est de ratione cognitionis confusa actualis, quòd intellectus intelligat obiectum secundum aliquid, & secundum aliquid ignoret, sed sufficit quòd intellectus feratur in obiectum ipsum actualiter, & non penetret eius actualitatem, ita quòd in hoc itat ratio cognitionis confusa actualis, quòd intellectus feratur in obiectum secundum id quod actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autem id contingat ex eo, quòd obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc se habet ad cognitionem confusam actualem, & sic ratio Scoti assumit maiorem falsam, & probationem peccantem falsam consequentis, ab inferiori ad suam superius negatiuè a negatiua vnus modi cognitionis confusa ad negatiuam vnus modi.

¶ Et quòd ita sit, & quòd ens & quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, probo sic, Quandoque intellectus fertur in ens, actualiter ipsum concipiendo, & nesciendo separare ens a substantia & accidente, habet de ente cognitionem confusam actualem, sed multorum hominum intellectus est huiusmodi, ergo, &c. Maior sic manifestatur, quia cum intellectus actualiter fertur in ens, & tamen nescit separare propriam eius rationem a rationibus propriis substantiæ & accidentis, aut habet cognitionem confusam, aut distinctam. Non distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distinctæ, est scire illius obiecti differentiam ab aliis, ergo confusam, & cum positum sit quòd sit cognitio actualis, sequitur quòd sit cognitio confusa actualis. Minorem experientia docet, videmus enim multos per plures annos exercitatos in studiis adhuc nescire distinguere rationem propriam entis a substantia & accidente, quos nescire habere conceptum actualem entis fatuum est dicere, & cõtra sensum, cõsiderant enim ens secundum id quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia non totaliter cõprehendunt, ideo nesciunt ipsum ab aliis separare, restat igitur præsuppositum in nostra conclusione solidum, & falsum esse, quòd ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nunc superest probare conclusionem, quam habes quo ad primam partem a San. Tho. & Auicem. dicentibus, quòd ens est id quod intellectui nostro primò imprimatur, probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, 9. Metaph. tex. com. 15. Minor etiam est de se euidens, quia omnis alius conceptus cum addat ad entis conceptum, est perfectior illo, sicut totum sua parte.

¶ Respondet Antonius Trombeta, quòd perfectio conceptus est duplex, perfectior obiectalis & perfectior euidentiæ, ille cõceptus est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius posituè, ille autem est perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora includens ex Aristo. (in proce. Meta.) Vnde si in argumento fit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa, & minor vera, si de perfectione euidentiæ, maior est vera & minor falsa.

¶ Contra, & probo quòd minor sit vera de perfectione euidentiæ loquendo, ita quòd conceptus actualis confusus entis sit imperfectissimus, quo ad euidentiæ. Ille conceptus est omnium ineuidentissimus, sub quo intellectus positus magis remotus est a cognitione aliorum omnium, quàm sub quocunque alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi, scilicet quòd intellectus habens ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, quàm habens quocunque alium conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est ineuidentissimus omnium. Maior patet ex eo quòd euidentiæ conceptus, cum sit propria perfectio intellectus, quantum maior est, tanto intellectum magis propinquum reddit ad aliorum cognitionem, præsertim cum intellectus ex euidentiæ ad ineuidentiæ naturaliter procedat. Minor verò probatur sic, Quandoquæ sunt aliqui duo cõceptus, quorũ vnus actualiter alterũ includit, & non econuerso, intellectus habens illũ, qui actualiter includit alterũ, est in proximiori dispositione ad cognoscendũ reliquũ, quàm econuerso, modò cõceptus entis ita se habet ad alios, quod ipse alios nõ includit, alij verò actualiter ipsum includunt, ergo intellectus habens conceptũ entis magis distat ab aliorũ cognitione, quàm habens quocunque alium conceptũ. Et confirmatur per Sco. dicentẽ quod pars rationis actualiter intellectæ est satis proxima intellectui, adeo vt proximius esse non possit. Illud autem quod adducitur ex proce. Metaph. quòd euidentiæ attenditur penes obiectum pauciora actu includens, ad propositum non est, quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autem noster est de euidentiæ se tenente ex parte intellectus, ex talibus enim euidentiæ & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentiæ & incerta.

¶ Secundo probatur eadẽ conclusio sic, Cognitio primorũ principiorum est prima cognitio cõplexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incõplexa. Antecedens patet ex eo quod cognitio, quæ est a natura, debet præcedere eam, quæ est ex industria, & ex eo quod in omniũ sunt notitia etiã in pueritia, & ex eo quod præsupponitur ad quodlibet discere, vt habetur primo Poste. Cõsequentiã verò probatur, quia cum ens sit terminus

Tex. Co. 1.

Supplementum in conclusione.

Tex. Co. 1.

Lest.

Tex. Co. 1.

terminus

terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu: adhuc non habita notitia principij, &c.

Contra ipsam positionem Scoti arguitur: Species specialissima nō est obiectum confusissimum simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & consequenter ipsa non est primum cognitū. Consequentia tenet ex positione aduersa dicente, q̄ ideo species specialissima est primum cognitū: quia est cōfusissima. Antecedens probatur sic: Genus est confusius speciei: ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterum est nota: Antecedens probatur, Quod plura continet, est confusius: genus plura continet quam species: animal enim continet plura, quam homo. ergo, &c.

Respondent, quod continentia est duplex, quaedam actualis, quaedam potentialis: & quod id est cōfusius, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modo genus continet plura in potentia: species autem in actu, & ideo species est confusior.

Contra, confusius est quod cōtinet plura sine ordine, quam quod continet plura cū ordine: sed continens actualiter continet plura ordinatē, species enim ordinatē cōtinet partes diffinitiuas: continens autem in potentia continet plura sine ordine, ergo continens plura potentialiter est confusius.

Respondet Anto. Trombeta, quod genus continet species ordinatē & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi mediis differentiis, quæ sunt valde ordinatæ.

Contra, Genus continet species & differentias in actu: sed in potentia (vt dicit Porphyrius.) ergo continet eas indistinctē. Tenet consequentia: quia actus est qui distinguit, septimo Metaph. text. com. 49. tunc vltima continet indistinctē: ergo non ordinatē. Tenet cōsequentia: quia ordo absque distinctione non est imaginabilis (etiam si fingendi detur licentia.) Quod autem dixit, genus, scilicet non respicere species nisi mediis differentiis ordinatis, non iuuat: eo quod non solum species, sed etiam differentias inter se ordinatas genus absq; ordine continet: vt probatum est.

Aduertat hic, quod confusio non sequitur continentiam plurium vt Scotista fingunt sic enim vniuersum esset maximē confusum: sed continentiam plurium sine ordine. Vnde prouerbum est, Vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

SECVNDA Conclusio est ista, Inter cōceptus actuales confusos prædicatorum quidditatiuorū nō est essentialis ordo originis, probatur sic, Quandocunque sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari non genitis intermediis. Ista patet de se: alioquin non esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus cōceptus cōfusus actuales extremorū absque intermediorū cōceptibus: ergo non est inter eos essentialis ordo originis. Minorē experientia declarat: experimur nanque nos cōcipere hominem, & substantiam, & tamen intermedia ignoramus nō solum distinctē, sed confusē: caremus enim cōceptibus propriis eorū, quibus actualiter in ipsa dirigatur intellectus acies: & nō solum ignoramus resolvere ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio cōiungit me, ideo solam adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarum dicentium, quod est ordo essentialis inter conceptus confusos: non enim possunt soluere hanc rationem.

Sed immediatē contra hæc obiicitur sic, Inter conceptus confusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis: ergo ita potest primò generari conceptus speciei specialissimæ, sicut entis: quod est contra primam conclusionem. Tenet consequentia: quia ordo non essentialis non est necessarius, & variari potest.

Ad hoc dico negando consequentiam, licet enim nō sit ordo essentialis inter omnes conceptus confusos, est tamen talis ordo inter cōceptus entis, & quemcunq; alium. Nec hoc est volūtarium, eo quod conceptus entis est quaedam forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materiæ, vnde sicut inter formam corporeitatis & alias est ordo essentialis, non autem inter alias formas inter se, ita inter conceptum entis & alios, non autem inter alios inter se, potest enim post cōceptum entis quodcunque aliud concipi, siue substantia, siue accidens, siue species, siue genus. Est etiā cōceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principij, statim em̄ presentatū ens ab omnib⁹ cognoscit, & ideo ipsum oportet esse prius aliis essentialiter sicut vniuersaliter actus naturalis præcedit ceteros, q̄ penitus ab extra sunt, nō est autē similis ratio de aliis cōceptibus inter se. Et hæc de tertio.

QVOD AD QVARTVM, quia Anto. Trombeta impugnat quædam dicta S. Doc. in prima parte, q. 85. ar. 3. vbi tradit ordinem intellectualis cognitionis secundum viam Peripateticā, ideo adduco eius impugnationes, & soluo. Quinq; autem sunt dicta, contra quæ arguit. Primum est, Intellectus est vniuersaliū & prius magis vniuersalium. Secundum, Intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia rerum in vniuersali est notitia incompleta. Quartum, Notitia in vniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potentia ad actum prius communius, quam minus commune cognoscit.

Contra primum arguit sic, San. Tho. tenet, quod quicquid est in re

& ex natura rei sit singulare, addo huic aliam propositionem, scilicet illud quod præcedit actum intelligendi est reale, tunc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectuione intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectuione intelligitur, est singulare, ergo non potest intelligere magis vniuersaliter, Maior est San. Tho. Minor ex secundo supposito patet, quod quadrupliciter probatur. Tum quia ens rationis est posterius actu collationis intellectus. Tum quia tale obiectum est causa entis realis, scilicet primi actus intelligendi. Tum quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, quæ non est nisi ad terminum realem. Tum quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt à mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis.

Ad hæc responsio, quod Maior potest habere duplicem sensum. Primus est, quod quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa, est enim in Sorte non solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secundus sensus est, quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re, habet esse singularizatum, & hoc modo est apud Peripateticos verissima, vnde argumentum si debet esse tribus terminis, Maior est falsa in primo sensu. In secundo autem conceditur totum argumentum, ens si quidem primò cognitum non habet esse reale nisi in singularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeant infra patebit.

Contra secundum dictum, scilicet intellectus noster procedit de potentia ad actum, arguitur sic, Ista propositio assumitur à San. Tho. ad probandum illam conclusionem, scilicet magis vniuersale prius intelligitur, aut ista propositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit quod intellectus prius intelligat aliquid in potentia, quam in actu, ipsa est vera, sed non ad propositum: concedo enim quod intellectus prius intelligit speciem specialissimam in potentia, quā in actu: sed hoc non habetur, q̄ prius genus quā speciem intelligat. Si autem intelligat, quod intellectus procedit de potentia ad actum, id est de notitia imperfecta ad perfectam, ipsa nō est vniuersaliter vera vt patet cum proceditur à notitia præmissarum ad conclusiones, & à notitia causæ ad effectus notitiam: & per hoc patet etiam illud esse falsum, scilicet quod intellectus prius peruenit ad actum imperfectum quā perfectum, nam aer illuminatus non prius imperfectē, deinde perfectē illuminatur à sole, similiter intellectus prius recipit actum quā habitum: & tamen actus est perfectior habitu, vnde ad hoc quod propositio sit vera, oportet probare ordinem essentialem actus incompleti ad actum completum.

Ad hoc respondeo quod Sanctus Thomas intelligit illam propositionem neutro illorum modorum præcisè sed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimatē perfectū transitorius per multos actus medios prius peruenit ad actum imperfectum, quā perfectum: & habetur ista propositio ex octauo Phy. text. com. 38. & nono Meta. text. comment. 15. & in libro secundo de Partibus animalium, quod priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor scilicet, intellectus noster est exiens de potentia ad actum vltimatē perfectum, puta cognitionē distinctam speciei specialissimæ transitorius per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actum imperfectum, quā perfectum, minor est evidens: eo quod cognitiones generum ab omnibus conceduntur actus intermedij, & sic ratio concludit quod prius magis vniuersale, quā minus vniuersale distinctē cognoscimus: quod intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est quia credidit sanctus Thomas loqui de cognitionibus confusis actualibus, cum, sicut supra dictum sit, loquatur de cognitione confusa virtuali ipsius speciei: & distincta eiusdem & generis, cognitio enim distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & specierum eo quod confusē in illa species & generis potestas cognoscantur. Ad id quod additur contra hæc propositionē, Intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectam, dico q̄ hæc propositio est vera vniuersalissime si intelligatur.

Pro cuius intellectu & omnium instantiarum solutione aduerte primò, quod processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantum, alter secundum ordinem generationis & causalitatis effectiue vel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quādo ultra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius etiam prioritas causæ effectiue vel finalis.

Secundò aduerte quod aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter vel secundum quid: stat enim quod aliquid sit simpliciter, id est secundum suam naturam altero perfectius: quod tamen secundum aliquam conditionem est imperfectius illo sicut substantia materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior secundum quid, in quantum actuatur per illud. Dicit ergo quod tam natura, quā intellectus in processu generationis tantum semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectum simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quā homo (vt dicitur in libro de animalibus.) In processu autem secundo

proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundum quid, ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accidente, & ultra hoc est prior causalitate finali, eo quod est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidente, in quantum est in potentia respectu eius, & causalitatem materiale participat.

¶ Ad primam igitur instantiarum dicitur quod præmissæ non sunt priores conclusionem via generationis tantum, sed etiam ordine causalitatis effectivæ (vt dicitur secundo Phy. tex. commen. 31.) In alia litera, vt testatur ibi San. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorū, & ideo sufficit quod notitia earum sit imperfectior secundum quid, vnde etiam in genere causæ materialis collocantur, secundo Phy. ibidem. & quinto Metaph. tex. com. 32. Idem dico ad secundam de processu notitiæ causæ ad effectum, De aëre illuminato non est ad propositum, quia illuminatio non est successiva, conceptus verò generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque est quod actus præcedens habitum sit simpliciter habitu perfectior, licet hoc sit verum de actu elicitō ab ipso habitu, vt habes primo Ethico. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad specificum satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem. vnde non oportebit aliter laborare.

Tertium notitia in vniuersali est notitia incompleta.

¶ Contra tertium, scilicet quod notitia in vniuersali est notitia incompleta, arguit sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in vniuersali, quæ acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

¶ Ad hæc dico quod argumentum peccat per fallaciam æquiuocationis illius termini vniuersale. Arist. enim vocat demonstrationem vniuersalem illam, qua passio de suo proprio subiecto scitur, & hoc tam in passionibus genericis, quam specificis, & vult dicere quod potior est notitia illa, quam acquirimus per demonstrationem demonstrantem passionem de suo subiecto primo, quam illa quæ fit per demonstrationem, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominem in animali est cognoscere hominem imperfectius, quam cognoscere hominem in seipso, & hanc vocamus cognitionem in vniuersali. Manifestum igitur est omni habenti ingenium, quod nostra dicta Arist. non repugnant. Aliud est enim dicere, A cognoscitur in vniuersali, & A demonstratur demonstratione vniuersali, primo modo A non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secundo modo A in seipso cognoscitur inesse suo primo subiecto.

Quarta notitia in vniuersali est notitia secundum quid ex in potentia, ac confusa.

¶ Contra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quod in ipso vniuersali intelliguntur particularia sub quadam confusione, ex quo infertur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

¶ Contra, illa probatio nulla est, quæ procedit secundum fallaciam æquiuocationis, ista est huiusmodi, ergo, &c. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorum, quæ in ipso includuntur. Licet enim notitia virtualis particularium in vniuersali sit confusa, tamen notitia actualis ipsius vniuersalis est distincta, & quia ab his, quæ actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confusio notitiæ cū notitia specificetur ab obiecto, & his, quæ sunt intrinseca nõ debet dici notitia cōfusa, sed distincta.

¶ Ad hæc dico quod ille non intelligit San. Tho. qui vult, quod notitia distincta animalis, vt est totum diffinibile, sit notitia confusa animalis, vt est totum vniuersale, & consequenter notitia confusa specierum, & ideo non accidit æquiuocatio. Fatemur enim quod notitia qua actualiter fertur intellectus in ipsum animal, vt vniuersale, & non in suas species est notitia confusa animalis, vt totum vniuersale est, & non solum specierum eius, vt expressè dicit ibi San. Tho. vnde contingit animal simul esse notum distinctè & confusè diuersimodè, vt supra dictū est. Nec oportet quod si istæ duæ notitiæ simul inueniantur, sint eadem cum etiam separentur, puta cum & actualiter & virtualiter animal distinctè cognoscitur. Quod autè addit, quod talis notitia non debet dici cōfusa, falsum esse ostenditur, ex eo quod minor est confusio actualis quā potentialis. Quod vltimò additur, quod notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositum non est, confusio enim & distinctio non sunt species cognitionum, alioquin cognitio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei & sic notitia non specificaretur ab obiecto, vnde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

2. qd. 85, artic. 3.

Quintus. Sensus existens de potentia ad actum, magis cōe prius attinet, quam minus cōmune.

¶ Contra quintum, scilicet quod sensus existens de potentia ad actum prius commune quā minus commune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quod si dicas sensum non cognoscere magis commune in se, sed pro cognoscere singulare magis commune, contra, aut cognoscit singulare magis commune, ita quod singularitas est ratio cognoscēdi, aut ita quod natura cōmunis sit ratio cognoscēdi, primū non est dicendū, vt de se patet, nec secundū potest dici à Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

¶ Contra quod arguitur sic, illud non est ratio mouendi, quod est idē re & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi, sed natura communis est eadem re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouendi,

ergo, &c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud te, nec ratione, quod probo, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non dependet ab ente rationis, sed sentatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis, sed obiectum sensibile habens in se distinctionē rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, &c. Et confirmatur ratio principalis sic, Quæcunque sunt indistincta omnino secundum rem, si vnum terminat ad aliquam actionem realem & reliquum terminabit eandem, sed natura magis cōmunis & minus commune sunt homini, ergo &c. & hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idē sensus primò cognoscit quod species sensibilis primò repræsentat, sed species sensibilis primò repræsentat singulare speciei specialissimæ posita debita distantia ergo, &c. Minor probatur, Species sensibilis primò repræsentat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturæ specificæ. Tum quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto repræsentans ipsam adæquatè secundum rationem sibi essentialius competentem, ergo magis repræsentat ipsum ratione, quæ sibi essentialius & perfectius competit, quā sub ea ratione quæ sibi remotè & minus principaliter competit.

¶ Ad hæc respondetur, quod responsio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, quod natura talis puta color & non natura communis, id est color communis est ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte nam apud San. Tho. in Prima parte. q. 3. ar. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationem, fundamentaliter tamen præuenit ipsam, & hoc sufficit.

1. qd. 3, artic. 3.

Ad confirmationem dicitur primò, quod obiectum sensibile habens distinctionem rationis fundamentaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundamentaliter nihil addit supra rem. Dicitur secundo quod sentatio non causatur à distinctione naturæ, sed à natura ipsa habente talem cōditionem, & ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color in quantum distinctus à sua singularitate mouet, sed hic color in quantum color, de cuius ratione, nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, quod maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possum enim intelligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes præmitto, quod non dicit San. Tho. quod semper sensus prius cognoscat magis commune, quā minus commune, verbo enim sua sunt ista, Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu, nam primò secundum sensum diiudicamus magis commune, quā minus commune & secundum locum, & secundum tempus. Ex quibus verbis non habetur nisi, quod sensus primò secundum locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, quod semper ita sit, vnde argumenta illa non sunt contra San. Tho. licet non concludant falsum enim est, quod species sensibilis primò repræsentet singulare speciei specialissimæ, & eius probatio falsa est, scilicet quod species sensibilis sit primò impressa à natura specifica, nam species sensibilis primò imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, vt patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primò à visibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, quod albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit, sed requiritur quod sit primū obiectū potentia. Nec est verum

quod assumit, scilicet quod essentialius insit sensibili natura specialissima, quā natura generis, imò huic visibili, vt sic essentialior est color, quā albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem econuerso. Et hæc de quarto.

¶ Q V O A D quintum respondetur ordinatè argumentis factis, & ad primum negatur illud vltimò assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quem possunt primò producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quem pro tunc possunt, est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum cōtra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur cōceptus specificus, nõ valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiorem effectū suo effectū perfectissimo simpliciter, quælibet tamen virtus potest in effectū perfectiorem suo perfectissimo effectū, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundū quid. Exemplū, Virtus generatiua leonis nõ potest in perfectiorem effectū, quā sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamē in effectū perfectiorem illo, quē producit in principio actionis, quia tamē effectus fuit perfectissimus, quē pro tunc posset producere. Ad cōfirmationē dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existēs in pura potētia nõ est æquè dispositus ad conceptū specificū, sicut entis, nõ per positionem alicuius cōtrariæ dispositionis, sed propter ordinem cōceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima

¶ Q V O A D quintum respondetur ordinatè argumentis factis, & ad primum negatur illud vltimò assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quem possunt primò producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quem pro tunc possunt, est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum cōtra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur cōceptus specificus, nõ valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiorem effectū suo effectū perfectissimo simpliciter, quælibet tamen virtus potest in effectū perfectiorem suo perfectissimo effectū, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundū quid. Exemplū, Virtus generatiua leonis nõ potest in perfectiorem effectū, quā sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamē in effectū perfectiorem illo, quē producit in principio actionis, quia tamē effectus fuit perfectissimus, quē pro tunc posset producere. Ad cōfirmationē dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existēs in pura potētia nõ est æquè dispositus ad conceptū specificū, sicut entis, nõ per positionem alicuius cōtrariæ dispositionis, sed propter ordinem cōceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima

¶ Q V O A D quintum respondetur ordinatè argumentis factis, & ad primum negatur illud vltimò assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quem possunt primò producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quem pro tunc possunt, est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum cōtra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur cōceptus specificus, nõ valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiorem effectū suo effectū perfectissimo simpliciter, quælibet tamen virtus potest in effectū perfectiorem suo perfectissimo effectū, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundū quid. Exemplū, Virtus generatiua leonis nõ potest in perfectiorem effectū, quā sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamē in effectū perfectiorem illo, quē producit in principio actionis, quia tamē effectus fuit perfectissimus, quē pro tunc posset producere. Ad cōfirmationē dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existēs in pura potētia nõ est æquè dispositus ad conceptū specificū, sicut entis, nõ per positionem alicuius cōtrariæ dispositionis, sed propter ordinem cōceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima

¶ Q V O A D quintum respondetur ordinatè argumentis factis, & ad primum negatur illud vltimò assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quem possunt primò producere agentia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quem pro tunc possunt, est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum cōtra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur cōceptus specificus, nõ valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiorem effectū suo effectū perfectissimo simpliciter, quælibet tamen virtus potest in effectū perfectiorem suo perfectissimo effectū, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundū quid. Exemplū, Virtus generatiua leonis nõ potest in perfectiorem effectū, quā sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamē in effectū perfectiorem illo, quē producit in principio actionis, quia tamē effectus fuit perfectissimus, quē pro tunc posset producere. Ad cōfirmationē dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existēs in pura potētia nõ est æquè dispositus ad conceptū specificū, sicut entis, nõ per positionem alicuius cōtrariæ dispositionis, sed propter ordinem cōceptus generalissimi ad speciales, sicut materia prima

prima omni contraria dispositione incōsiderata, non est æquē disposita ad formas específicas, & ad formam corporeitatis: sed oportet primò recipi formam corporeitatis propter ordinem formæ generalis ad speciales: propter quod consuevit dici, quod est indispositus priuativè & non contrariè.

¶ Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales vt sic, non ponuntur a nobis primò cognosci: sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus quod significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primò cognitum.

¶ Ad tertium dico, quod non oportet in quacunque formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum cōfufum entis: sed sufficit ens primò omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vltèrius dicitur, quod cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis interesse.

¶ Ad quartum dicitur, quod species specialissima non est facilioris abstractionis, quàm ens, loquendo de abstractione ad propositum requisita: sicut enim ad cōceptum cōfufum speciei specialissimæ requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis, scilicet separatio à singularibus: altera per actum intellectus possibilis, scilicet actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptum cōfufum actualè entis duplex est abstractio necessaria: prima est à particularibus, quæ quidè fit, cum species quæcunq; abstrahitur ab intellectu agente: altera fit ab intellectu possibili per hoc, quod in quidditate quæcunq; sibi primò præsentata actualiter, primò concipit ens non concipiendo actualiter cætera quæ in illo sunt: vnde tanta & tam facilis est abstractio illa entis, quàm facilis est abstractio speciei specialissimæ: imò abstractio ista entis est facilior: quia facilius est actualiter cōcipere prius sine posteriori, quàm e cōuerso: ex quo patet, quod abstractio illa, de qua loquitur argumentum non est necessaria ad cognitionem confusam.

¶ Ad quintum dico, quod Minor est falsa: & ad eius probationem negatur consequentia, eo quod sensus non mouetur à singulari in eo quod singulare. Ille enim modus arguendi secundum regulam Topicam non tenet, nisi cum prædicatum conuenit subiecto, secundum quod ipsum, vt habes à S. Tho. in tertio contra Gentiles ca. 139. quod in proposito non reperitur: non enim hic color, in quantum hic, mouet visum: sed in quantum color. Ad aliam probationem dicitur, quod Maior assumpta non est vera vniuersaliter: eo quod coloratum magis mouet visum, quàm hoc nigrum: quia à remotioribus mouet. Agens nanque corporale quanto in remotius agit, tantò fortius videtur. Secundo dicitur, quod fortius mouent sensum multa singularia imperfecta, quàm vnum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitativa pueri, in quo noua cognitio oriri debet, magis mouetur à singularibus entis, quàm à singularibus huius speciei, & cum intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, vt dicitur 1. Postle. (& in proemio Meta.) ideo prius cognoscit ens, quàm species: & secundum hoc dicitur ad argumentum, quod maior est vera cæteris paribus: non autem vbi aliqua imparitas sicut in proposito accidit, præponderans inuenitur: multò enim plura singularia entis præponderant paucioribus singularibus speciei, sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quàm decem fortes.

¶ Ad sextum dicitur, quod Maior simpliciter est falsa. Ad auctoritatem Philosophi dicitur primò, quod tex. Commentatoris est corruptus: debet enim legi confusa & non composita. Dicitur secundo, vt saluamus Commentatorem, quod compositum est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolute: vnde prius confusè cognosco hominem, quàm partes eius diffinitiuas vt sic: absolute tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris auctoritate Auicennæ approbata.

DE INDE reddit auditores attentos, dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo. quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, vt diuersitas opinionum circa ipsa testatur: sunt enim maximè vniuersalia, quæ sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphysicorum.

CIRCA hanc particulam nota, quod sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen autem cum essentialiter sit nota earum, quæ sunt obiectiuè in anima passionum (ex primo Peri hermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quod est signum alicuius rei intellectæ seu cogitatæ: signum autem vt sic, relatiuum est ad signatum: vnde cognoscere quid nominis nihil est aliud, quàm cognoscere ad quid tale nomē habet relationem: vt signum ad signatum. Talis autem cognitio potest acquiri per accidentalialia illius signati, per communia, per essentialia, per nutus, & quibusuis aliis modis, sicut à Græco quærentibus nobis (quid nominis anthropos) si digito ostendatur homo iam percipimus quid nominis: & similiter de aliis. Interrogantibus verò quid rei, oportet assignare id quod conuenit rei significatæ in primo modo perfectitatis adæquata. Et hæc est essentialis differentia inter quid nominis, &

quid rei, scilicet, quod quid nominis est relatio nominis ad signatum: quid rei verò est rei relatiua seu significatæ essentia: & ex hac differentia sequuntur omnes aliæ quæ dici solent, puta quod quid nominis sit non entium cōplexorum, per accidentalialia, per communia, per extranea: quid rei verò est entium incomplexorum per propria, & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura, & cōplexa, & declarari per accidentalialia, & huiusmodi: essentia aut rei nõ nisi per propria essentialia habetur de entibus incōplexis.

Quia verò ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt à facilioribus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiæ procedendum est.

In hac tertia parte proemij reddit auditores dociles ordinem dicendorum proponens tali cōclusionē. Ab ente ad essentiā procedendum est: quam probat duplici medio. Primo sic, Ex cōpositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum, & essentia velut simplex: ergo ab ente ad essentiā procedendum est. Secundo sic, Ex posterioribus in priora procedendum est: sed ens est posterius essentia: ergo ab ente ad essentiā procedendum est. Maior vtriusque rationis probatur: quia ex facilioribus est inchoandum: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

Circa minorem primæ rationis nota, quod ens, vt infra dicitur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse, comprehendit in se essentiā: essentia verò significat id quod importat diffinitio, vt dicitur: quæ non dicit esse vel non esse, ex primo Posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiā: quod complectitur in se vtrunque, essentiā, scilicet & esse: essentia verò alterum tantum, & ideo ens appellatur compositum respectu essentiæ.

Circa maiorem secundæ rationis scito, quod quando dicimus, Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignotiora naturæ, vt dicitur primo Phyl. tex. com. 2. Minor secundæ rationis probatur ex eo, quod compositum est posterius componentibus: & ens (vt dictum est) compositum est respectu essentiæ.

C A P V T I.

Entis & essentia nomine quidam significetur, ostendit.

Nomina item varia ponit, quæ essentiā significant.

SCIENDVM est, quod sicut in quinto Metaphysicæ Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum veritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omne illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiā si illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quod affirmatio est opposita negationi, & quod cæcitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. Vnde primo modo cæcitas & huiusmodi non sunt entia. Nomen igitur Essentiæ nõ sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quæ essentiā non habent, vt patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Vnde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & essentiæ significetur. In secunda verò quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima vnico absoluitur capitulo, pars secunda sex: & sic totum integrat tractatum capitula septem. Quorum primū, quod præ manibus habemus, tres partes cōtinet: in prima declaratur quid nomine Entis significetur, in secunda quid nomine essentiæ, in tertia differentia nominum ipsius essentiæ designatur. Primū tali diuisione declaratur, ens per se dupliciter dicitur: vno modo, vt diuiditur per decem genera, alio modo vt significat veritatem propositionum: quemadmodum dicit Arist. 5. Meta. tex. com. 14.

Dixit ens per se ad differentiam entis per accidens aggregati ex rebus diuersorum generum, vt homo albus: de quo habes quinto Met. tex. com. 13. Et innuit, quod tripliciter differunt ens primo modo, & ens secundo modo. Primò, quia ens primo modo prædicatur nõ nisi de rebus existentibus in decem generibus, ens autè secundo modo prædicatur de omni eo, quod potest esse subiectum propositionis affirmatiuæ. Secundo differunt: quia ens primo modo est illud cōpositum, de quo supra diximus, quod aliquantulum complectitur in se essentiā & esse: ens autè secundo modo non est huiusmodi: quoniam aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimera) quod non habet essentiā aliquā. Et ex hoc sequitur tertia differentia, quod ab ente primo modo tanquā à composito notiori Essentiæ, nomen sumitur: non autem secundo modo, positionis.

CIRCA Primam differentiam aduerte primò, quod veritas quidam.

Opus. Caiet.

PP

pro

Cap. 1. in princ. ca. 1. q. 2. a. fi.

Quid rei & quid nominis

Ens signi- ta negatio aut chimera) quod non habet essentiā aliquā. Et ex hoc sequitur tertia differentia, quod ab ente primo modo tanquā à composito notiori Essentiæ, nomen sumitur: non autem secundo modo, positionis.

345

propositionis, quæ est entis secundo modo significati nihil aliud est quam cõpositio facta in secunda operatione intellectus obiecto con-
f.com.14. formis. Verbi gratia, Sortes est cæcus. ly est, non significat inhærentiã
c.1. q.2. cæcitatæ in Sorte. eo quod cæcitas omni inhærentia caret, cum inhæ-
in f.c.4. rere realium accidentium sit: sed significat compositionem factam
circa me. ab intellectu adæquante seipsum per illam obiecto Sorti, scilicet ca-
dium. rente virtute visiva. vnde s. Meta. in alia litera dicitur, quod ens si-
 gnificans veritatem propositionis significat, quoniam propositio est
 vera. Prima autem significatio entis quid sit, infra videbitur.

A D V E R T E Secundò quod licet nullo intellectu considerante
 Sortes sit cæcus, & per considerationem intellectus non fiat magis
 vel minus cæcus: tamen cæcitas nullo intellectu considerante nullum
 habet esse in Sorte, stant enim ista duo simul. Quod sic declaratur,
 Sortem esse cæcũ, vt sic, non est Sortem habere aliquod esse substan-
 tiale, vt patet nec accidentale, quia Sortes sit cæcus sola absentia vi-
 siuæ virtutis, quæ nihil supra Sortem addit: vnde cæcitas nullum esse
 omnino ponit in Sorte: ac per hoc quod absque omni consideratione
 intellectus virtus visiva Sorti non inest, oportet Sortem nullo intel-
 lectu considerante esse cæcum. Dubitatio autem in hac re accidit,
 quia non rectè inspiciatur quod esse cæcum non est esse aliquid: sed
 carere virtute visiva. Exemplũ, Nauis caret gubernatore nullo intel-
 lectu considerante, absentia tamen gubernantis nullum esse substan-
 tiale aut accidentale ponit in naue, vnde naue esse sine gubernatore
 extra animã non est esse aliquid, sed non esse gubernatã. Acquirunt
 autem esse & sunt entia priuationes & negationes, ex hoc quod in-
 tellectus intelligens priuationes per habitus: & negationes per affir-
 mationes format in seipso rei carētis aliquo modo idoli quoddam.
 Verbi gratia, cum intellectus format in se idolum quoddã nauis gu-
 bernatore carentis: quod est ista propositio mentalis. Nauis est sine
 gubernatore, non presentia gubernatoris, quæ extra animã nihil po-
 nit in anima, sit ens: per hoc quod intellectus fecit ipsam propositio-
 nis terminum aliquem, & cum hoc esse sit in anima, & nullũ aliud
 esse habeat: consequens est quod negationes huiusmodi & priuatio-
 nes non sint entia nisi in anima obiectiue. & sic earũ esse nihil aliud
 est, quàm intelligi quomodo tantũ omnia entia rationis habent esse.

C I R C A Tertiam differentiam aduertendum est, quod cum
 nomina sint signa conceptuum, secundum ordinem concipiendi est
 ordo nominandi: propterea sicut ab ente primo modo tanquam à
 composito nobis notiori essentia notitiam sumpsimus: sic Essentia
 nomen ab ente originem habet.

Et quia, vt dictum est, ens hoc modò dictum diuiditur
 per decem genera, oportet quod essentia significet aliquid
 commune omnibus naturis, per quas diuersa entia in di-
 uersis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas
 est essentia hominis: & sic de alijs.

¶ In hac secunda particula declaratur quid nomine Essentia impor-
 tetur tali conclusione, Essentia significat quoddã cõmune omnibus
 naturis omniũ entiu. Cuius talẽ declarationẽ insinuat: sicut ens signi-
 ficat aliquid cõmune omnibus existẽtibus, ita essentia, cũ ab illo su-
 matur, significat aliquid cõmune omnibus generibus & speciebus:
 & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet spe-
 cie, ita essentia oportet quod significet id quo aliquid est in quocun-
 que genere & quauis specie. habent enim se ens & essentia vt quod
 & quo. cum autem naturæ rerum sint illæ, quibus res reponuntur in
 generibus & speciebus: sequitur quod essentia significat aliquid cõ-
 mune omnibus naturis rerum: vnde quemadmodum ens prædica-
 tur de homine, boue, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essentia
 prædicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus repo-
 nuntur. per nomen ergo Essentia intelligitur natura rei, sicut per no-
 men Entis, id quod habet naturam illam.

Q U A E S T I O I I .

*Num Ens & Essentia significant immediatè ipsa prædicamenta,
 vel illorum naturas, an immediatè.*

C I R C A Hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis:
 an ens & essentia significant immediatè ipsa prædicamenta seu na-
 turas eorum, an mediatè: in hac dubitatione tria agam. Primò de-
 clarabitur titulus quæstionis: secundo adducetur opinio Scoti, &
 impugnabitur. tertio ponetur opinio Sancti Thomæ.

¶ Pro primo scito, quod significare mediatè in proposito est significa-
 re aliquid mediante aliquo superiori: sicut animal significat species
 suas mediatè (mediante scilicet natura sensibili) non enim animal si-
 gnificat hominẽ: nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Si-
 gnificare immediatè est significare aliquid non per aliquã naturam
 seu realitatem superiorem, sed per ipsam primò: sicut animal signi-
 ficat gradum sensitiuum immediatè: vt patet. Vertitur ergo in du-
 blum hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquam realitatem
 abstrahibilem à naturis prædicamentalibus communem eis sicut
 superius essentiale suis inferioribus: & sic immediatè significet præ-
 dicamenta, an immediatè significet ipsas naturas prædicamenta-
 les. Hac de primo.

Q U O A D Secundum, Scot. vt colligitur ex primo sen. dist. 3. *Sec. 1. dist.*
 q. 1. & 3. & di. 8. q. 1. opinatur quod ens significet decẽ prædicamenta
 mediatè: imaginatur enim quod a quibuscunq; similibus sit abstrahi-
 bilis vna realitas obiectiua vtriusq; cõmunis & prior vtroque: & sit
 cum substantia & accidens habeat similitudinẽ in ente, ab eis est ab-
 strahibilis vna ratio obiectalis vtriusque cõmunis & prior tã substã-
 tia, quã accidente quæ nomine entis significatur. Quod vt melius in-
 telligatur pono processum istarũ abstractionũ diff. se. Cũ enim Sor-
 tes cõueniat cũ Platone in humanitate & non cũ Brunello ab eis po-
 test abstrahi humanitas cõmunis & prior eis: & inde cũ homo cõue-
 niat cũ Brunello in sensibilitate & nõ cũ plãta, ab eis potest abstrahi
 animalitas cõmunis, & prior eis: & inde cũ animal cõueniat cum
 planta in vegetabilitate, & non cũ lapide, ab eis potest abstrahi vita
 cõmunis & prior eis: inde cũ viuũ conueniat cũ lapide in corporei-
 tate & non cum intelligẽtiis, ab eis potest abstrahi corporeitas com-
 munitatis & prior eis: inde cũ corpus cõueniat intelligẽtiis in sub-
 stantialitate, & non cũ accidentibus, ab eis potest abstrahi substantia-
 litas cõmunis & prior eis: inde cũ substantia cõueniat cum accidente in
 entitate reali, & non cum entibus rationibus, ab eis est abstrahibilis
 entitas cõmunis & prior eis, & cũ hęc realitas vltimò abstrahibilis
 sit illa, quã significat ens immediatè, oportet quod prædicamentales
 realitates seu naturæ mediatè sub entis significatione claudantur.

¶ Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci media,
 quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparisonem tran-
 scendentium ad prædicamenta, an scilicet sint eorum prædicata
 quidditatiua vel non, omitemus pro nunc: quia infra speciales
 erunt de his quæstiones.

¶ Contra hanc opinionem arguo dupliciter. Primò autoritate Arist.
 8. Met. tex. com. 16. vbi soluens quæstionẽ. Quare quidditas sit vna, di-
 cit quod in substantiis separatis non est quærenda alia causa: quia in
 eis non est nisi forma, quæ statim seipsa est ens & vnum: quemadmo-
 dum ens statim seipso est substantia & quantitas, & cetera prædica-
 menta, non expectans aliud faciens. ipsum naturas prædicamenta-
 les. ex qua autoritate arguitur sic, ens significat quandam realitatem
 priorem prædicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipsum
 ad prædicamenta consequentia nota. consequens autem est contra
 Arist. ergo à destructione consequentis ad destructionem antec-
 dentis ens non significat realitatem priorem prædicamentis.

¶ Secundo arguitur autoritate Comment. 10. Met. com. 18. dicentis,
 quod hoc nomen ens, vnum, significat id quod significat in prædica-
 mento substantia & quantitas & qualitatis prima significatione
 sine medio & non mediante aliqua communi. quid clarius? Ratio-
 ne non arguo: quia oportet egredi limites. Hęc de secundo.

Q U O A D Tertium pono opinionem Sancti Thomæ ex dua-
 bus conclusionibus eliciendam. Quarum prima est ista, Ens signifi-
 cat vnum conceptum formalem communem in representando
 substantia & accidenti Deo & creaturæ.

S E C V N D A Est ista, Ens significat vt cõceptum obiectalem
 aliquid reale inuentum in omnibus generibus distinctum secun-
 dum rationem à propriis conceptibus obiectalibus omnium gene-
 rum: nullum gradum supra naturas genericas specificas & indi-
 uduales exprimens.

¶ Pro intelligentia terminorum nota, quod conceptus est duplex,
 formalis & obiectalis. Conceptus formalis est idolum quoddam,
 quod intellectus possibilis format in seipso representatiuũ obiecta-
 liter rei intellectæ: quod à Philosophis vocatur intentio seu conce-
 ptus: à Theologis verò verbum. Conceptus autem obiectalis, est res
 per conceptum formalem representata in illo terminans actum
 intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa,
 quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cum vult
 ipsam intelligere: conceptus verò obiectalis eiusdẽ, est natura ipsa
 leonina representata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur
 nomen significare conceptum quod significet alterum tantum: signi-
 ficat enim Leonis nomen conceptum vtrunque, licet diuersimodè.
 est nanque signum conceptus formalis, vt mediũ, seu quo, & est si-
 gnum conceptus obiectalis, vt vltimũ, seu quod. Vnde idem est lo-
 qui de conceptu entis & de significatione eius.

¶ Probo ergo conclusionem primam tali medio, omnia similia qua-
 cunque similitudine etiam analogã seu imitatiua secundum id in
 quo assimilantur, possunt per eandem imaginem representari: sed
 Deus & creaturæ substantia & accidens habent similitudinẽ in-
 ter se saltem analogam: ergo secundum id in quo assimilantur, pos-
 sunt per eandem similitudinẽ representari. Sed assimilatur in esse:
 ergo eadem similitudine poterunt representari in quantum habent
 esse similitudo illa est conceptus formalis entis. ergo, &c. Processus
 clarus est, & propositiones ab omnibus sunt concessæ: cum Maior
 fuerit dilucidata, quam sic ex notioribus suademus. Vbicunque in-
 uenitur agens producere sui similitudinẽ in alio, si id aliud produ-
 cat aliud simile sibi secundũ id, quo ipsum assimilatur primo: oportet
 tertiu assimilari vtriusque ea ratione: quia quicquid est simile alicui
 in eo, quod illud est alteri simile est simile vtriusque: sicut species Sortis
 in oculo meo producta ab imagine Sortis in speculo est similitudo
 repræs.

representatiua vtriusq; & figuræ Solis: in speculo à qua immediatè est causata: & figuræ Sortis in seipso à qua est mediatè causata. Sed ita est modo, q̄ inter habentia analogā similitudinem Deū & creaturam, substantiā & accidens reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad conceptū formale: igitur, &c. Fit autem hoc sic manifestū exemplariter, Sapientia diuina producit sapientiā humanā, quæ est quædam sui similitudo (imperfecta tamē) sapientia autem humana producit similitudinē sui in intellectu nostro, quæ nil aliud est, quàm sapientia in esse intèriore: sicut sapientia extra est sapiētia in esse naturali. Cū autē similitudo ista sapientiæ in intellectu representet sapiētiam humanā secundū id quo illa assimilatur sapientiæ diuinæ: quia representat eam secundū propriā rationem formale, sequitur de necessitate, q̄ hic vnica similitudo representat vtranq; humanā, scilicet & diuinā: vtpote quæ similis est vtrique: licet ab humana sit immediatè exemplata, à diuina mediatè. Ex hoc exēplo in terminis specialibus intueri propositum nostrū in terminis transcendentibus, qualis est ens. Cū enim esse creaturæ assimiletur esse diuino à quo exemplatū est, & esse accidentale assimiletur esse substantiali à quo emanat: similitudo producta in intellectu ab esse substantiali siue accidentali in quātum assimilatur, erit omnium representatiua imago, & cum conceptus non requiratur ad intellectiōnē, nisi vt obiectaliter representet rem vnico cōceptu intellectus in Deū & creaturam in quo ens feretur: & similiter in substantiam, & accidens. Nec oportet ponere plures cōceptus, & multiplicare entia sine necessitate. Quòd autem hic sint non solū secundum mentē S. Tho. dicta, sed etiā secundū expressam sententiam, patet in q. de di. potentia Dei q. 7. ar. 5. in corpore: vnde hanc rationem accipi: & in eadē q. ar. 6. vbi circa finem corporis q. adducit exemplū de speculo: & dicit expressē, q̄ sic se habet cōceptus noster ad Deum & creaturas sicut species rei visæ in speculo: ita q̄ Deus se habet vt res producens similitudinē suam in speculo: creatura vt species in speculo: cōceptus noster vt similitudo extracta à specie in speculo vtriusque representatiua. Vnde nullus mentis compos potest hoc negare in eius via.

CONCLUSIO secunda habet tres partes. Quo ad primam declaratur sic, conceptus obiectalis entis est id q̄ representatur per eius conceptum formale: sed eius cōceptus formalis representat id, in quo assimilantur omnia entia realia, quòd oportet in eis esse, ergo cōceptus obiectalis entis est aliquid reale inuentum in omnibus. Secunda propositio assumpta licet patere possit ex dictis, tamen declaratur adhuc, sicut cōceptus formalis animalis representat fundamentū similitudinis genericæ: & cōceptus formalis hominis representat fundamentū similitudinis specificæ: & vniuersaliter quælibet imago cōmunis pluribus in representādo representat fundamentū similitudinis inter illa plura: vt patet in exemplo supra posito de specie in oculo causata à specie Sortis in speculo: quoniā illa representat non similitudinem inter speciē in speculo, & Sortis: cū sit relatio, sed fundamentū illius similitudinis puta qualitates & lineamenta quæ sunt in vtroq;: sic conceptus entis formalis representat fundamentū analogicæ similitudinis in esse inter omnia entia realia existētis quòd in omnibus esse absque opere intellectus ex eo patet. vnde q̄ similia sunt extra animam: cū hoc fundamentum representatum sit conceptus obiectalis entis, vt dictum est, patet conceptum obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quòd erat in prima parte conclusionis positum.

¶ Secunda pars conclusionis sequitur ex ista. si enim conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus cōceptus obiectalis proprius substantiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus, cōsequens est quòd non omnino sunt idem, & quòd saltem ratione distinguatur conceptus entis à propriis omnium conceptibus obiectalibus: quòd erat secunda pars conclusionis.

¶ Tertia pars eiusdem sic declaratur, si conceptus obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus specificos & genericos: tunc consideratis præcisè gradibus specificis & genericis, cū eorum præcisè passionibus non esset in eis vt sic, inuenire passionem entis: hoc est falsum: ergo à destructionibus consequentis, &c. consequentia declaratur: quia enim animal dicit alium gradum ab homine, ideo homini secundum differentialem conceptum præcisè non insunt passionem animalis, vt ostendit falsitas istius reduplicatiuæ, homo in quantum rationalis, est bipes, circumloquendo per ly bipes, passionem animalis propriam & similiter si ens dicit alium gradū à substantia, sequitur quòd considerata præcisè ratione constitutiua substantiæ substantia non est vna, nec vera nec bona, &c. quæ nominant passionem entis, &c. Falsitas consequentis probatur sic, Homo in quantum rationalis præcisè est vnus quid vnitate, quæ est passio entis: homo in quantum rationalis dicit alium gradum ab ente, secundum te, contra quē arguo: ergo passio entis conuenit aliis gradibus ab ente præcisè, vt sic acceptis: quòd est oppositum consequentis, Prima propositio assumpta habetur ex Sco. in secundo sen. dist. 3. q. 1. tenente vnitate mediam minorem vnitate numerali, & maiorem genericā esse passionem entis, & sequi naturam specificam ratione vltimæ differentie. Manifesta quoque fit sic pronunc eadem propositio, Homo in quantum rationalis est indiuisibilis formaliter supposito,

quòd rationale sit vltima differentia: ergo homo in quātum rationalis est vnus formaliter, vnitas enim nihil aliud est, quàm indiuisio. Sed de hoc (cū de vnitate nature agatur) amplior erit sermo. Nunc autem sufficiat quòd in gradibus specificis præcisè, acceptis & similiter genericis, est inuenire passionem entis: quòd erat probandum, & consequenter, quòd ens non significat distinctum gradum à naturis specificis & genericis: quòd erat tertia pars conclusionis.

S E D tunc ex quo res significata per hoc nomē ens est aliquid inuentū in omnibus: & non est gradus distinctus cōtra specificos & genericos: declarandum superest quid sit. Quòd sic declaratur, Gradus quicumque genericus vel specificus, vel differentialis vel indiuidualis, habet in se vnus quòd multis modis concipi possit: & secundum quòd quilibet gradus est habens esse, nomine Entis importatur, & ad conceptum obiectalem entis pertinet: secundum vero quòd absolute talis gradus consideratur, nomine proprio significatur, & conceptus obiectalis illius est: verbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur contra reliquas vniuersi perfectiones, habet quòd per conceptum formalem humanitatis representetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine, humanitas: vt sic etiam habet quòd sibi debeat, seu conueniat esse quidditatiū, & actualis existentiæ: & sic representatur conceptu formali entis tanquam pars sui obiectalis Conceptus, & Entis nomine significatur. Similiter animal hæc duo in se habet, & sic de aliis. Vnde conceptus obiectalis entis sunt naturæ genericæ & specificæ, vt habentes esse, sic enim fundat analogam similitudinem, de qua loquimur, & propterea ens & passionem eius in quolibet gradu præcisè accepto saluantur: quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quòd à ponentibus ens abstrahibile à gradibus specificis, & genericis saluari non potest. Quòd autem hæc sint secundum doctrinam S. Tho. diligenter intuentem eius doctrinam censorem constituo. Infra tamen cū de analogia entis agatur, hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant hæc dicta, præsertim, quòd tam prima, quàm secunda pars conclusionis ex præcedente conclusione sequitur quam constat esse sancti Thomæ.

¶ Tertia autem pars ab omnibus Thomistis asseritur vniuersim. Si ergo patet qualiter ab omnibus entibus vtpote similibus abstrahibilis est conceptus entis, non modo Scotistico, vt patet, qualiter sit verum quòd hic San. Th. dicit, scilicet essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum, & specierum: non enim intēdit quòd essentia significet aliquam naturam communem omnibus naturis, sed quòd significet omnes naturas, vt assimilantur in hoc, quòd essentia sunt: quælibet enim naturæ vt sunt (quibus res sunt) essentiæ rationem habent: sicut quælibet res habent rationem entis, vt sunt habentes esse, seu quæ sunt.

Et quia illud, per quòd res cōstituitur in proprio genere vel specie, est quòd significatus per diffinitionē indicat em quid est res. Inde est, quòd nomen Essentiæ à Philosophis in nomē quidditatis mutatur. Et hoc est quòd Philosophus in septimo Metaphysicæ frequenter nominat, quòd quid erat esse id est hoc, per quòd aliquid habet esse quid. Dicitur etiā forma, secundum quòd per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuscuiusque rei, sicut dicit Auic. in secundo Metaphysicæ suæ. Hoc etiā alio nomine natura dicitur accipiēdo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boëtius de duabus naturis assignat, secundum, scilicet quòd natura dicitur esse illud, quòd quocūque modo intellectu capi potest: non enim res intelligibilis est nisi per suā diffinitionē & essentiam. Et sic etiam dicit Philosophus in quinto Metaphysicæ, quòd omnis substantia est natura: Nomen autem Naturæ hoc modo sumptæ videtur significare essentiam rei secundū quòd habet ordinem vel ordinationem ad propriā operationē rei, cū nulla res propria destituatur operatione. Qualitatis verò nomen sumitur ex hoc, quòd per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secundum quòd per eam, & in ea res habet esse.

¶ In hac tertia parte huius capituli declaratur, quomodo differant nomina Essentiæ inter se, enumerat quinque eius nomina: primo, scilicet essentia, quidditas, quòd quid erat esse, forma, & natura: quorū ratio & differentia satis clarè, ac manifesto sermone in litera traditur, adeò vt addere non sit opus.

¶ Nota tamen circa id quòd de Boëtio asseritur, quòd Boëtius in libro de duabus naturis, & vna persona Christi, naturam quadrupliciter accipi dicit, Primo omne intelligibile: secundo omnis substantia: tertio principium intrinsecum motus: quarto specifica essentia, seu differentia: quos modos (si Boëtium non habes) vide si placet in secundo sen. san. Tho. dist. 37. quæst. 1. articulo 1. primo modo accipit

Opusc. Caiet.

PP 2 hic

Quinque nomina, quæ ad Essentiā spectant.

Parū post principiu.

346

hic naturam San. Tho. quoniam sic communis est essentiis substantialibus & accidentalibus genericis & specificis, &c.

C A P V T I I.

Substantiarum essentiam proprie dici, accidentium autem non nisi secundum quid ostendit: nobiliores item esse simplicium essentias, quam compositorum substantiarum probat, quod demum essentia substantie composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum variis rationibus demonstrat.

Ed quia ens absolute & primo dicitur de substantiis, & posterius, secundum quid de accidentibus: inde est quod essentia proprie & vere est in substantiis: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid, &c.

Expedito primo propositore exequens in hac secunda parte tractatus, quomodo essentia in diuersis diuersimode inueniatur, quod secundo loco propositum erat. Primo declarat, quomodo essentia inueniatur in substantiis compositis in tribus capitalibus, secundo in substantiis separatis duobus capitulis: tertio in accidentibus unico capitulo. Circa substantias compositas tria declarantur in illis tribus capitulis. In primo, quid sint entia substantiarum compositarum: in secundo, quomodo differant inter se essentia substantiarum compositarum: In tertio, quomodo se habeant ad intentiones Logicas. incipiens autem exequi in hoc ca. quomodo essentia in diuersis diuersimode inueniatur. Primo hoc declarat in communi, omnes essentias vniuersi adiuicem comparando in duabus comparationibus. Secundo, quid sit essentia substantiarum compositarum tribus conclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertio mouet dubitationem quandam circa conclusionem affirmatiua, & soluit eam. Facit primo comparationem primam inter essentias substantiarum & accidentium tali conclusione, Substantia vere & proprie habet essentiam: accidens autem secundum quid, quam sic probat, Vnumquodque sicut est ens, ita habet essentiam: sed substantia est ens simpliciter, accidens vero est ens secundum quid, ergo substantia habet essentiam simpliciter, accidens autem secundum quid, maior ex dictis in precedenti capitulo patet. Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tamen sic probatur in litera: illud est ens simpliciter de quo ens absolute & primo predicatur, & illud est ens secundum quid, de quo ens posterius, & secundum quid dicitur: sed de substantia ens dicitur absolute & primo, de accidente autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens vero secundum quid.

Q V A E S T I O I I I.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicatur, an de utroque vniocet.

CIRCA HANC Particulam dubitatur, an ens per prius dicatur de substantia & posterius de accidente, an vniocet de utroque. In hac questione quinque agenda sunt. Primo declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Sco. Tertio arguetur contra illam. Quarto ponetur opinio S. Th. Quinto respondebitur argumentis in oppositum. Quo ad primum sciendum est, quod aliquid dupliciter contingit de aliquibus predicari per prius & posterius. Vno modo secundum esse illius predicati. Alio modo secundum propriam rationem eiusdem. Illud dicitur predicari analogice (secundum esse) quod perfectius habet esse in vno & sic omne genus predicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo quod perfectius esse necessario habet in vna specie, quam in alia. vnde com. 12. Met. com. 2. dicit quod prioritas & posterioritas specierum non impedit unitatem generis. & hoc modo non querimus hic, per se enim motum est omnibus, quod ens perfectiori modo est in substantia, quam in accidentibus, & quod hoc modo predicatur per prius & posterius.

Illud vero dicitur predicari analogice, seu per prius & posterius secundum rationem propriam, quod de vno predicatur sine respectu ad aliud, de altero vero non nisi in respectu ad aliud. Verbi gratia: Sanum predicatur de animali sine respectu ad dietam, medicinam & urinam, de istis vero predicatur non nisi in respectu ad animal. dicitur enim animal sanum absque additione aliqua. vrina vero non dicitur sana, nisi quia est signum sanitatis existentis in animali: & dieta similiter non est sana, nisi quia est conseruatiua sanitatis: & sic de aliis. Cum enim diffinitio sanum predicatum de animali, non ponit in eius diffinitione respectum ad aliquid horum. Cum autem diffinitio sanum predicatum de vrina, in diffinitione eius ponitur respectus ad sanitatem animalis cum ipsa animalis sanitate. & similiter in diffinitione dietae & medicinae in eo, quod sanae sunt, dices enim (vt iam dictum) quod vrina est sana, in eo quod signum est sanitatis: dieta in eo quod conseruatiua: & medicina in eo quod causa est illius: & hoc modo vertitur hic in dubium an ens predicetur analogice: ita quod absolute predicetur de substantia: de accidentibus vero non nisi relatiue ad substantiam: quod idem est quod querere, vtrum substantia in eo, quod ens non includat accidens, accidens vero in eo quod ens includat substantiam: & in hoc pendet tota questio inter nos & Scotum: quoniam accidens in eo, quod accidens includere substantiam ab omni-

bus conceditur, sed non accidens in eo, quod ens. Hæc de primo.

10 QVO AD SECUNDUM Scotus primo sen. di. 3. q. 1. & 3. di. 8. q. 2. ponit hanc conclusionem, Ens est vniocum substantia & accidenti Deo & creature: & probat eam sic: Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, alium a conceptu de quo est dubius: intellectus quisque potest esse certus de Deo seu de propria passione, quod sit ens, dubitando an sit ens finitum vel infinitum: siue an sit substantia vel accidens. ergo conceptus entis est alius a conceptibus istis, & ita neutrum est ex se: sed in utroque illorum includitur: igitur vniocus. prima propositio patet ex terminis. Minorem vero experientia docet.

20 Secundo sic, Ens non est vniocum, ergo Deus non est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici. hoc est falsum, ergo a destructione consequentis, &c. Consequentia probatur, Nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, qui non contineatur essentialiter, vel virtualiter in obiecto relucente in phantasmate: sed conceptus non vniocus Deo & obiecto relucente in phantasmate est non contentus tam essentialiter quam virtualiter in obiecto relucente in phantasmate. ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit vniocus obiecto relucenti in phantasmate: hoc autem est creatura. ergo omnis conceptus simplex, quem habemus de Deo, est vniocus creature: & consequenter conceptus entis Maior patet, Minor declaratur: quia obiectum creatum continet essentialiter conceptum increatum, vt de se notum est, nec virtualiter: quia prius non includitur virtualiter in posteriori, sed econuerso.

30 Tertio sic, Omnis inquisitio Metaphysicalis de Deo procedit, considerando rationem formalem alicuius: & auferendo ab ea imperfectiorem, quam habet in creaturis, & reseruando illam rationem formalem, & attribuendo sibi omnino summam perfectionem: & sic ponendo illam in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniocum, quem accipit ex creaturis.

40 Quarto sic, Ens non est vniocum substantia & accidenti. ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis. hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia. eo quod cum substantia non immutet immediatè intellectum nostrum ad aliquam intellectiorem sui: sed tantum accidens sensibile, sequitur quod nullum conceptum quidditatum habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidentis: sed nullus talis quidditatus abstrahibilis est a conceptu accidentis, nisi ens vniocum accidenti & substantia. Hoc autem

quod in ista ratione assumit, scilicet quod substantia non immutet intellectum nostrum ad aliquam sui intellectiorem, probatur sic, Quicquid sua presentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando immutatur (sicut apparet ex secundo de Anima) quod visus est tenebræ cognoscitiuus, quando lux non est presentis, eo quod tunc visus non immutatur. igitur si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediatè ad actum circa ipsam, sequeretur quod quando substantia non esset presentis, posset naturaliter cognosci non esse presentis: & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quod est manifestè falsum.

50 Quinto arguitur autoritatibus secundi Metaphysicæ. comen. 4. Probans Aristoteles causam entitatis & veritatis, maximè entia & vera, assumit hanc propositionem. Vnumquodque maximè ipsum aliorum dicitur, secundum quod aliis inest vniocatio. ens ergo vniocum dicitur apud Aristotelem de causa entitatis, scilicet Deo & aliis: aliter processus Aristotelis nullus esset. arguit enim sic, Causa vnioca entitatis & veritatis est maximè ens: & verè Deus est huiusmodi. ergo Auicenna quoque primo Metaphysicæ capitulo secundo dicit, Substantia & quantitas non habet intentionem communem nisi entis, cuius quedam sunt quasi species: & quedam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductum est de conceptu certo, & dubiis, Omnes, inquit, imaginantur incertitudinem entis. dubitant autem vtrum sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quod quidam homines putauerunt, quod ens non predicat alium conceptum a suis inferioribus, dicentes quod esse accidentis nihil aliud sit, quam esse substantia. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (vt patebit) non probant vniocationem, sed alietatem conceptus entis, omitto: & etiam quia ex dicendis cuilibet ingenioso patebit responsio ad omnia. Hæc de secundo.

60 QVO AD TERTIVM Arguo primo sic, Nullum vniocatum in ratione sui vnioci habet aliquid plus, quam reliquum vniocatum: substantia & accidens sunt vniocata per te in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vnioci, scilicet entis, quam substantia: discursus bonus: conclusio vero est falsa, ergo altera præmissarum, non Maior: quia illa habetur ex ante prædicamentis: ergo Minor, quæ est conclusio aduersæ partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Metaphysicæ textibus & commentis secundo & tertio, vbi dicitur quod in ratione accidentis, in quantum ens ponitur substantia, vnde Comment. dicit in commento tertio, quod sedens & stans non dicuntur esse entia sine substantia. patet autem quod in diffinitione substantia, in quantum ens non ponitur accidens

cidens nec substantia, eo quod abstrahit apud eos ab illis. Patet secundum falsitas illius conclusionis ex dictis Antonij Trombeta, qui in hac quaestione fatetur in diffinitione accidentis, in quantum ens, cadere substantiam. Unde etsi ratio possit à Scoto secundum apparentiam solui glossando Aristotelem (glossa destruente textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quod ab ipsa veritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

Vide ad hoc propositum commentum huiusmodi in secundo Po. sic. 6. et ca. m. et in secundo Arist. 1. 2. q. 3. cap. 3.
 ¶ Secundo arguitur sic, Ens est uniuocum predicatum in quid de pluribus differentiis specie, in nulla differentia quidditatiue inclusum: ergo est genus. Tenet consequentia ex diffinitione generis, & conditione appositae à Scoto in primo sen. dist. 3. q. 3. vltimam enim particulam assumptam exigi dicit ad genus & bene, secundum Arist. quarto Topi. Antecedens quo ad primam partem & secundam Scoti ibidem est. Quo ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differentia non vltima, sequeretur quod addendo differentiam non vltimam generi, esset negatio: hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia: quia bis ens poneretur eodem modo: semel ratione generis, & semel ratione differentiae. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiue in ratione animalis, & rationalis, dicendo animal rationale, erit negatio: cum enim prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens, A, B, C. Similiter cum prima pars rationis rationalis sit ens, erit ratio rationalis ens, D, E, F. & sic dicendo animal rationale, dicens ens, A, B, C, ens, D, E, F, & consequenter ponens ens bis: & expressè negationem committes. Nec est opus impugnare responsionem Scoti, ubi supra ad hoc argumentum, quia non est ad propositum: ait enim quod sicut dicimus, animal album absque negatione, eo quod ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo quod ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque negatione.

¶ Hoc enim non est ad propositum: aliud enim est loqui de ente in sua ratione communi, in qua indistinctè uniuocantur supradicta: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet enim palliari possit, quod ens particulatum ad album & rationale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi, quod prima pars rationis alibi formaliter sumpti, denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cum uniuocum sit: remanet ergo, quod negatio est dicere apud Sco. animal rationale: imò animal album eodem modo arguendo, vt prius vteno loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

¶ Quod si aliquis vim facièdo in verbis Scoti, fortè dixerit, ens non claudi in rationali quidditatiue & albo, sed in rationalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrum: quod, scilicet ens in nulla differentia, includatur quidditatiue: quia rationalitas non est differentia, sed differentiae principium secundum veram Auicennae doctrinam: differentia enim praedicatur de specie: rationalitas autem non: quare, &c.

¶ Tertio arguitur sic, Ens est uniuocum substantiae, & accidentis: ergo in ratione substantiae expressè cadit ens: ergo in diffinitione hominis explicitè cadit ens: hoc est incouens & contra Aristotelem & viam commuem: ergo, &c. Prima consequentia probatur, ex eo, quod omne superius uniuocè explicitè cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicitè in ratione hominis. Secunda consequentia probatur ex autoritate Aristotelis posita in secundo libro Topicorum: illa, scilicet quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illi: si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cum ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantiae liceat ponere eius rationem, in qua explicitè cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur quod ens debeat poni in diffinitione hominis explicitè: vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam praedicatum uniuocum & quidditatum cadere in ratione substantiae. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo sententiarum distin. tertia ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta: eo quod ens cadat in conceptu quidditatio omnium tanquam primum praedicatum quidditatio. Hæc de tertio.

Id. 3. q. 2.
 ¶ QVO AD QUARTUM principale prænoto differentiam inter uniuocum & æquiuocum, purum & analogum. Uniuocata sunt, quorum nomen est commune: & ratio secundum illud nomen est eadè simpliciter. Pura æquiuocata sunt, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomè est aliquo modo eadem: & aliquo modo diuersa, seu secundum quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano: vnde habent illud nomen commune: vtrunque enim illorum dicimus sanum: diffinitio autem eorum in quantum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa: animal enim, in quantum sanum, est habens sanitatem: medicina, in quantum sana, est causa sanitatis: sunt enim eadè aliquo modo istæ diffinitiones: quia in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersæ aliquo modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: vnde analogum est me-

diuim inter purum æquiuocum & uniuocum: sicut inter idem simpliciter, & diuersum simpliciter cadit medium idem secundum quid, & diuersum secundum quid: & sicut medium sapit naturam vtriusque extremi, dicit enim quodammodo plures rationes, & quodammodo vnam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, quod analogum dicit plures rationes, & quandoque quod dicit vnam rationem.

¶ Nota secundò, quod duplicia sunt analogata. Quædam secundum determinatam habitudinem vnius ad alterum. Quædam secundum proportionalitatem. Exemplum: Substantia & accidens sunt analogata primo modo sub ente. Deus autè & creatura secundo modo: infinita enim est distantia inter Deum & creaturam. Differunt autem hæc plurimum: quoniam analogata primo modo ita se habent, quod posteriorius secundum nomen analogum diffinitur per suum prius: puta accidens, in quantum ens per substantiam. Analogata verò secundo modo non: creatura enim in quantum ens non diffinitur per Deum: vnde analogata primo modo habent nomè commune: & rationem secundum illud nomen secundum quid eandem, & secundum quid diuersam: per hoc quod analogum illud simpliciter, id est, sine additione aliqua de primo dicitur: de aliis verò non nisi diuersimodè respiciendo primum, quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata verò secundo modo habent nomen commune, & rationem secundum illud nomen aliquo modo eandem & aliquo modo diuersam: non propter hoc, quod illud simpliciter dicatur de primo & de aliis relatiue ad primum, sed habent rationem eandem secundum quid propter identitatem proportionis, quæ in eis inuenitur, & secundum quid diuersam, propter diuersitatem naturarum suppositarum illis proportionibus. Exemplum, Forma & materia substantialis, & forma, & materia accidentium sunt analogata quædam sub nominibus formæ & materiae: habent enim nomen commune, puta formam & materiam & rationem secundum nomen formæ siue materiae eandem, & diuersam hoc modo: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantiae ita se habet ad substantiam, sicut materia accidentis ad accidens: vtrouque enim saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarum, & vnitatem nominis: hunc modum analogiæ exprimit Commentator 11. Metaph. commento 28. & clarius cum Arist. primo Ethic. c. 7.

¶ QVIBVS sic prælibatis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogicè vtroque modo analogiæ dicitur de substantia & accidenti. Secunda conclusio, Ens dicitur de Deo & creatura secundo modo tantum. Prima conclusio probari potest rationibus factis contra Scotum, & maximè prima. Autoritatibus autem Arist. 4. Meta. text. cap. 7. com. 3. & Commen. ibidem: expressè enim ibi dicitur, quod ens non est vnum, sed ad vnum. Duodecimo quoque Metaph. text. com. 28. expressè dicitur, quod principia prædicamentorum non sunt aliquo modo eadem nisi secundum proportionem. Super qua autoritate potest argui sic, Illa non sunt uniuoca, quæ nullam identitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantiae, & accidentium sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor expressè est in litera Arist. Maior est nota ex terminis: si enim nullam aliam identitatem habent nisi proportionis: oportet quod careant vnitatem uniuoca. Et hæc autoritas est notanda contra Scotistas, quia si cõcedant ens habere entitatem analogam, dicunt cum hoc, quod habet etiam identitatem uniuocam: cuius oppositum Aristot. dicit, solam identitatem proportionis inter principia prædicamentorum ponens.

¶ Secunda conclusio non aliter pronunc probetur, quàm autoritate san. Tho. in quaestionibus de veritate, quaest. 2. artic. 2. vbi examinans quomodo scientia sit analogica scientiæ diuinæ & scientiæ creatæ, expressè fatetur, quod secundo modo sit analogica, & non primo modo. Vnde cum ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur proportionabiliter, qui exprimitur, quod sicut Deus se habet ad suum esse, ita creatura ad suum: sed de his aliàs, cum ex proposito tractabitur, diffusius loquemur: modo sufficiant hæc pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, quod conceptus entis formalis est vnus inæqualiter repræsentans esse substantiae & accidentis Dei & creaturæ: & quod conceptus obiectalis non habet nisi vnitatem proportionis determinatæ ex identitate termini, vel vnitatem proportionalitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quod cum talis vnitatem apud Arist. quarto Metaph. text. com. 2. sufficiat ad obiectum scientiæ, ens non oportet poni uniuocum ad hoc, quod passionem habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hæc de quarto.

¶ QVO AD QUINTVM respondetur ordinatè ad argumenta.

¶ Et ad primum dicitur, quod argumentum illud, si aliquid probat, alietatem conceptus non uniuocationem probat: sicut ipsemet Scotus dicit, & ideo gratis concedimus illud, sicut etiam Auic. qui tenet ens non esse praedicatum quidditatum, concedit ens dicere alium conceptum, non tamen uniuocum & quidditatum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationem dico, quod aliquod cõtinere virtualiter aliud, potest intelligi dupliciter.

317

Vno modo sicut causa virtute sua continet effectum. Alio modo sicut effectus continet virtutem cause, participando illam sic: hoc stante Minor est falsa, etenim effectus quilibet virtualiter continet secundo modo Deum. Nec oportet quod continens isto modo sit prius: imò necessario est posterius. Quod si mihi dixeris, quod hoc est abuti vocabulis, quia apud omnes continere virtualiter non attribuitur nisi causæ: dico quod si fiat vis in verbo, falsa est Maior: eo quod datur triplex modus continendi, scilicet essentialiter, virtualiter, & participatiue: sicut effectus continet in se causam.

Ad tertium, concesso toto antecedente, negatur consequentia: sufficit enim analogia illius rationis formalis.

Ad quartum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod falsum supponit, scilicet quod substantia non immutat intellectum per propriam speciem. Vnde ad eius probationem dico, quod quantitas & accidentia in Eucharistia agunt & patiuntur totum, quod ageret & pateretur substantia, si esset: sicut enim acceperunt modum essendi substantiæ, scilicet absque subiecto: ita etiam agere & pati eius: & ideo ex multis hostiis sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substantiæ panis: & eius quidditatiua cognitio, sicut & ad nutritionem agunt, ac si esset ibi panis: non enim minus ex illis accidentibus nutritur, quam ex aliis hostiis non consecratis: sicut non minus ex consecratis generatur vermes & cineres, quam ex non consecratis. Vnde ad argumentum dico, quod panis absens immutat, quoniam non est omnino absens: remansit enim ibi accidens suum, quod est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebræ. Nec est contra nos auctoritas Arist. quoniam hæc omnia habent locum, ubi est simpliciter absentia obiecti: quam hic non concedimus quo ad operationes.

Ad quintum dico, quod quia medium comparatum vni extremorum, vt oppositum induit alterum extremum, vt dicitur quinto Phy. text. com. 6. ideo analogum comparatum æquiuoco, quod diuersas rationes simpliciter sonat, vniuocum appellatum est ab Arist. ibi: & merito, eo quod utebatur analogo secundum id, quod habet de vnitatem: oportet enim ad verificandam illam maximam, quod causa & effectus non in sola voce conueniant, sed in ratione aliqua formali eadem aliquo modo in illis: vnde textus ille non est contra nos.

Ad Auicem. & Algazelem dico, quod nihil contradicunt: quia arietatem non vniuocationem conceptus entis insinuant.

Ad vltimum. Substantiarum verò quædam sunt simplices, & quædam compositæ, & in vtriusque est essentia: sed in simplicibus veriori & nobiliori modo secundum etiam quod habent esse nobilius, sunt etiam causa eorum, quæ composita sunt, ad minus substantia prima, & simplex, quæ Deus est.

Hic ponitur secunda comparatio, qua substantias inter se comparat tali conclusione: Substantiæ simplices nobiliori & veriori modo habent essentiam, quam compositæ, quam probat dupliciter: primo sic, Quorum esse est nobilius, eorum essentia est nobilior: substantiarum simplicium esse est nobilius, quam compositarum: ergo essentia substantiarum simplicium est nobilior. Secundo sic, Causa, supple effectiua, non vniuoca habet nobiliorem essentiam suo effectui: substantia simplex saltem prima est huiusmodi causa compositarum: ergo substantia simplex est perfectioris essentia quam composita.

Substantiæ simplices substantiæ perfectiores sunt substantiis compositis.

AD EVIDENTIAM Huius partis nota, quod vt habes à San. Tho. quarto sent. di. 11. q. 2. art. 1. ad primū simplicitas nec perfectionem simpliciter nec imperfectionem sonat: res enim ex eo quod simplex, non habet perfectionem maiorem: sed ex eo quod taliter simplex, id est simplicitate subsistentem habet. Vnde materia prima est simplicissima, & formæ accidentales sunt simplices, & tamen non sunt perfectiores substantiis compositis. Et ideo cum dicimus substantias simplices esse perfectiores compositis, intelligas non de quibuscunque simplicibus substantiis, sed de simplicibus subsistentibus in sua simplicitate: quales sunt substantiæ separatae omnes.

Seco. diff. 8. q. 1. ad primum quolibet. 7. 5. Diffinitio perfectionis simpliciter.

PROPTEREA Caueto hic opinionem Scoti in primo sent. distinct. 8. quæ est. 1. dicentis simplicitatem esse perfectionem simpliciter. Vt autem veritatem tutari ac falsum impugnare scias, nota-to quid sit perfectio simpliciter.

Perfectio simpliciter, apud Anselmum Monologion 15. est quæ in vnoquoque, melior est ipsa, quam non ipsa. Glossa sic, In vnoquoque, inquantum est indiuiduum entis, id est, hoc ens non inquantum est indiuiduum huius vel illius naturæ, puta, hic homo, aut hic angelus, melior est, &c. quia comparatum includit suum positium: ideo melior est, id est, bonitatem seu perfectionem meliorem ponit, quam non ipsa, id est, quam quodlibet sibi incōpossibile: ita quod (ly non ipsa) non teneatur contradictorie, sed incōpossibiliter. Vnde perfectio simpliciter exigit duas conditiones: primò, quod dicat perfectionem: secundò, quod illa perfectio in indiuiduo entis sit melior, quam quodlibet sibi in eo incōpossibile. Propter defectum enim primæ conditionis tam relatio, quam negatio à perfectionibus simpliciter excluditur. Propter verò defectum secundæ, ratiocinari, ridere, latrare, & huiusmodi perfectiones simpliciter non sunt: quia ista etsi sint meliora in indiuiduo huius vel illius naturæ, non tamen entis. Diximus quod ly non

ipsa, tenetur incōpossibiliter & non contradictorie: quia aliter omnino positium esset perfectio simpliciter: quia in indiuiduo entis melius est positium quodlibet quolibet contradictorio formaliter sumpto. Nec superficie tenus consideres primam conditionem: quoniam propter defectum eius simplicitas non dicit perfectionem simpliciter. Simplicitas enim nihil aliud est quam negatio compositionis: vnde non est perfectio, sed negatio imperfectionis. Propterea deficit talis modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incōpossibile simplicitati dicit imperfectionem: ergo ipsa simplicitas est melior in vnoquoque, quam non ipsa: & consequenter perfectio simpliciter. Oportet enim addere in antecedente: & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est: quia negatiuum prædicatum est.

Potes autem contra Scoti positionem arguere sic: Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, vt relatio est: simplicitas autem saluatur in relatione, vt relatio est: ad, siquidem est simplicissima, nullam enim compositionem includit, & vniuersaliter secundum Scotum omnis differentia vltima relationis, ergo, &c. maior patet, ex eo quod relatio vt relatio, nec perfectionem nec imperfectionem sonat apud nos & Scotum.

Præterea, Quod diuiditur per quantum, & non quantum, non est perfectio simpliciter. Patet ista, quia implicat quod aliquid sit non quantum & perfectio simpliciter. Sed simplicitas diuiditur per quantum & non quantum, ergo, &c. Patet Minor, quia diuiditur in simplicitatem relatiuam & absolutam: simplicitas autem relatiua est non quanta.

Si dicatur ad ista, quod relatio formaliter sumpta non est simplex, sed simplicitas prædicatur de ea denominatiue: hoc non euadit argumenta, quia simplicitas relatiua est passio relationis secundum hoc, aut modus intrinsecus. Impossibile est autem quod alterum horum sit perfectius eo, cuius est vt arguat sic: Nulla passio est maioris entitatis subiecto suo: simplicitas denominans relationem est eius passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet non primo: ergo simplicitas relationem denominans non est maioris entitatis relatione, sed relatio non est quanta, ergo simplicitas relatiua non est quanta, ergo nec perfectio simpliciter. Stat ergo assumptum verum, scilicet quod simplicitas diuiditur per quantum & non quantum.

Similiter arguere potes, si dicant quod simplicitas sit modus, quod tamen minus consonum veritati videtur. Substantiæ ergo immateriales (non ratione simplicitatis sunt perfectiores essentis substantiarum compositarum) sed ratione simplicitatis subsistentis, & adunantis in se tantam perfectionem, ita indiuisæ, qua gaudent.

Sed quia illarum substantiarum essentia sunt nobis magis occulta, ideo ab essentis compositorum incipiendum est, vt à familiarioribus conuenientior fiat disciplina. In substantiis igitur compositis forma & materia notæ sunt, vt in homine anima & corpus. Non autem potest dici, quod alterum eorum tantum essentia dicatur essentia. Quod enim materia sola non sit essentia, planum est: quia res per suam essentiam cognoscibilis est, & in specie ordinatur vel in genere: materia autem non est cognitionis principium: nec secundum causam aliquid ad speciem vel ad genus determinatur, sed secundum id solū, quo in actu aliquid est.

Materia non est essentia substantiæ compositæ.

In hac secunda parte capituli quid sit essentia in substantiis compositis, declaraturus (quia à notioribus inchoandum est) conclusionem hanc negatiuam ponit, Materia sola non est essentia substantiæ compositæ: quam duplici ratione probat. Prima est talis, Illud quod est essentia substantiæ compositæ est principium cognoscendi illam: sed materia sola non est principium cognoscendi illam: ergo materia sola non est essentia substantiæ compositæ. Maior patet ex eo, quod vnumquodque per suam essentiam cognoscitur quidditatiue: vnde omnes aliæ cognitiones oriuntur. Minor habetur ex 9. Meta. text. com. 20. vbi dicitur, quod principium cognoscendi est actus & non potentia.

Secunda ratio est, Essentia substantiæ compositæ est id, quo res ponitur in genere & specie: sed materia sola non est id quo res ponitur in genere & specie, ergo materia sola, non est essentia substantiæ compositæ. Maior est euidens inducendo in singulis: Sortes enim per suam naturam in specie humana collocatur: similiter in genere animalis: & sic de aliis. Minor probatur: quia id, quo aliquid in specie reponitur, oportet quod actuale sit, eo quod est principium distinguendi ipsum ab aliis speciebus: & collocandi ipsum in tali gradu vniuersi: materia autem sola actualitatem non includit.

Compositio 7. Meta. 21. 6. ment. 54. Essentia substantiæ compositæ non est materia forma.

Neque etiam forma tantum substantiæ compositæ essentia dici potest, quauis quidam hoc asserere conentur. Ex his enim, quæ dicta sunt, patet, quod essentia est id, quod per definitionem rei significatur: diffinitio autem substantiarum naturalium non tantum formam, sed & materiam continet, aliter enim diffinitiones naturales & Mathematicæ non differrent. Nec etiã potest dici, quod materia in diffinitione substantiæ naturalis ponatur, sicut additum essentia eius: vel

80

ens extra illam naturam, vel essentiam eius: quia hic modus proprius est accidentibus, quæ essentiam perfectè non habent: vnde oportet, quòd in diffinitione sua substantiam, vel subiectum recipiant, quòd est extra genus eorum: patet ergo quòd essentia comprehendit materiam, & formam.

Hic ponitur secunda cõclusio negatiua talis, Essentia substantiæ cõpositæ non est sola forma, quâ vnica ratione probat sic, Illud est essentia substantiæ cõpositæ, quòd per eius diffinitionem significatur: sed sola forma per eius diffinitionem non significatur: ergo sola forma non est essentia substantiæ cõpositæ. Maior est de se nota: minor probatur: quia diffinitiones naturales per hoc differunt à Mathematicis: quia istæ significant solam formam, id est formam absque materia sensibili: naturales verò significant formam, & materiam sensibilem. Sed ad hanc rationem potest dici, quòd cum significari per diffinitionem contingat dupliciter. Vno modo, vt pars rei diffinitæ: alio modo, vt subiectum rei diffinitæ: seu vt deferens rem diffinitam, per diffinitionem naturalem significatur sola forma vt res diffinita: & ideo quidditas est sola forma: materia autem significatur, vt quidditatem deferens.

Contra hanc responsonem subiungitur in litera talis ratio, Illud quòd est proprium accidentibus, ex imperfectione suæ essentiæ, non cõuenit specificis substantiis: sed recipere in diffinitione aliquid extra essentiam suam est proprium accidentibus ex imperfectione suæ essentiæ: ergo hoc non cõuenit substantiis specificis: Maior patet ex terminis: quòd enim est proprium alicui ex sua imperfectione, non cõuenit alteri habenti perfectionem oppositam illi imperfectioni. Minor habetur ex septimo Meta. text. com. 13. 15. & 16.

CIRCA Maiorem nota, quæ licet formæ partis, puta animæ cõueniant etiã diffiniri per aliquid extra essentiam eius: ac per hoc illud videatur esse nõ proprium accidentibus: sed cõmune eis & formis partium: in rei tamè veritate proprium est accidentibus: eo quod diffinitio nõ est nisi rerum existentium in recta linea prædicamentali habentium specie completam, cum diffinitio componatur ex genere, & differètia, sola autè accidentia inter entia, & specie completa sunt per additamentum diffinibilia: & ideo proprium accidentibus dixit esse tali modo diffiniri: vnde, & anima diffinitur per aliud extra essentiam suam, pro quanto participat de accidentis natura esse in alio.

Non etiã potest dici, quæ essentia significet relationem, quæ est inter materiam & formam, vel aliquid superadditum illis, quia hoc de necessitate esset accidens extraneum à re, nec per eam res cognosceretur: quæ oia essentia cõueniunt: per formam enim, quæ est actus materiæ, materia efficitur ens actu, & hoc aliquid: vnde illud, quòd superaduenit, nõ dat esse actu simpliciter materiæ, sed esse actu tale, sicut accidentia faciunt: vt albedo facit actu album, vnde quando talis forma acquiritur, non dicitur generari simpliciter, sed secundum quid.

Hic ponitur tertia cõclusio negatiua, Essentia substantiæ cõpositæ nõ est aliqua relatio inter materiam, & formam aut aliquid additum composito ex materia, & forma: quæ probat ex duabus rationibus. Primo sic, Omnis relatio media inter materiam & formam, & similiter omne additum composito ex materia & forma est accidens extraneum substantiæ: nulla essentia substantiæ cõpositæ est accidens extraneum: ergo Minor est de se nota: Maior verò probatur, Omne adueniens enti simpliciter faciens formaliter ens tale est accidens extraneum naturæ à substantia: omnis relatio media inter materiam & formam, & omne additum composito adueniunt enti simpliciter, & faciunt ens tale: ergo omnia huiusmodi sunt accidentia extraneum naturæ à substantia composita. Huius prosyllogismi Minor declaratur: primò ex eo, quòd forma substantialis adueniens materiæ facit esse simpliciter, & hoc aliquid, vt dicitur secundo de Anima, text. com. 2. Declarabitur secundo ex eo, quod generatio terminata ad formam substantialem est generatio simpliciter: terminata verò ad formam accidentialem, est generatio secundum quid, vt dicitur 5. Phys. text. c. 7. cum enim materia Sortis acquirit formam substantialem, tunc sine additione dicitur Sortes fieri: acquisita autè forma substantiali, cum magnitudinè acquirit, nõ dicitur Sortes fieri simpliciter, & sine additione, sed fieri magnus.

Secunda ratio est ista, Nullum additum vt relatio illa media, aut vt quomodolibet sequens compositum ex materia & forma est proprium principium à priori perfectæ notitiæ substantiæ compositæ: essentia substantiæ cõpositæ est proprium principium à priori complete notitiæ eius: ergo, &c.

Relinquitur ergo, quod nomè Essentiæ in substantiis cõpositis significat illud quod est ex materia, & forma compositum: & huic positioni sonat verbum Boëtij in cõmento Prædicamentorum, vbi dicit, quod Ousia significat cõpositum. Ousia enim apud Græcos idè est, quòd essentia apud nos, vt ipsemet in lib. de Duabus naturis fatetur. Auicè. autem dicit, quòd quidditas

substantiarum compositarum est ipsa cõpositio formæ, & materiæ. Commentator autè dicit super septimo Metaphysicæ, natura quæ habent species in rebus generalibus, est aliquid mediũ, id est compositum, ex materia, & forma. Huic etiã ratio cõcordat, quia esse substantiæ cõpositæ nõ est tantum formæ, nec tantum materiæ, sed ipsius cõpositi: essentia autè est secundum quæ res dicitur esse. Vnde oportet vt essentia, quæ res denominatur ens, nõ tantum sit forma, nec tantum materia, sed vtrunq;: quæuis huiusmodi esse, siue essentiæ sola forma suo modo sit causa. Sicut enim in aliis videm, quæ ex pluribus principiis cõstituuntur, quæ res denominatur ex altero illorum principiorum tantum, sed ab eo quod vtrunque cõplectitur, vt patet in saporibus quia ex actione calidi digerētis humidum causatur dulcedo: & quamuis hoc modo calor sit causa dulcedinis, non tamen denominatur corpus dulce à calore, sed à sapore, qui calidum & humidum complectitur.

Hic ponitur quarta cõclusio affirmatiua: Essentia in substantiis cõpositis significat cõpositum ex materia & forma, quæ p locum à diuisione cõcludit ex autoritate Boëtij, Auicè. & Cõmentatoris, septimo Meta. cõ. 17. & ratione tali probat. Id quo tanquã principio cõpleto denominante, substantia cõposita est ens, est compositum: sed essentia ipsius substantiæ cõpositæ est id, quo tanquã principio cõpleto denominante substantiæ cõpositæ est ens: ergo essentia ipsius substantiæ cõpositæ est cõposita. Minor de se est clara, dicitur enim, & est Sortes ens propter suam essentiam, quæ habet: Maior verò declaratur sic, Quodocunq; aliqua res ex pluribus principiis cõstituatur, non est talis ex altero eorum, vt cõpleto principio, sed ex cõplectente vtrunque: sed substantia cõposita est ens ex pluribus principiis cõstitutum, scilicet materia & forma: ergo non ex altero tanquã cõpleto principio, sed cõplectente vtrunq; est, & dicitur ens: sed id quod complectitur vtrunq; est cõpositum: ergo id, quod substantia cõposito tanquã cõpleto principio, denominante esse, oportet esse compositum: quod erat probandum: Maior huius prosyllogismi exëplariter in saporibus declaratur in litera tanquã ex notioribus: & declaratio est manifesta per se: quòd autè dicitur, quòd sola forma, & causa essendi, infra patebit.

QVAESTIO IIII.

Num Materia sit pars quidditatis naturalis.

CIRCA prædicta dubitatur, an materia sit pars quidditatis naturalis. In hac dubitatione tria faciam: primò ponam opinionem Commentatoris: secundo ponam opinionem S. Tho. tertio respondebitur argumentis oppositis.

QVO ad primũ, Commentator 6. Met. cõ. 21. & 34. opinatur, materiam non esse partem quidditatis naturalis, sed cadere in diffinitione rei naturalis, vt deferens illam quidditatem: adducit autè in 34. cõ. ad hæc rationem talè: Essentia rei est substantia declarans rem quidditatiuè: materia non est substantia declarans quidditatem rei: ergo materia non pertinet ad essentiam rei: minor colligitur ex primo Physicor. text. com. 69. vbi dicitur, quod materia secundum se est ignota: & per consequens alterius declaratiua non est. Ex com. verò 21. potest elici talis ratio ad hoc: si quidditas hominis esset homo cõpositus ex materia & forma, tunc quidditas hominis haberet quidditatem: & sic quidditatis esset quidditas: quòd est falsum. Tenet cõsequètia: quia quæcunq; sunt idem, quicquid habet vnum, habet reliquum: si ergo quidditas hominis, & homo cõpositus sunt idem, cum homo cõpositus habeat quidditatem, sequitur quod quidditas hominis habeat quidditatem. Hæc eandè positionem videtur docere Arist. 7. Meta. text. com. 34. expressè dicens materiam non esse partem quidditatis: & secundo Phys. text. com. 18. partes diffinitiones in genere causæ formalis collocans. Vnde & 10. Metaphysicæ, text. commento 25. dicit quòd materia & forma non variant speciem quia sunt differentia materiales. Idem etiã persuaderi potest ex consequentibus materiam: materia enim est causa corruptionis, distinctionis suppositi à natura sensibilitatis & similitum, quorum opposita cõueniunt quidditatibus: sunt enim essentia rerum ingenerabiles, incorruptibiles, insensibiles, & huiusmodi. Hæc de primo.

CONCLUSIO.

Materia est pars quidditatis substantiæ naturalis.

QVO ad secundum S. Tho. 7. Metaph. supra text. commen. 13. & prima parte quaest. 75. articulo 4. & hic tenet materiam esse partem quidditatis substantiæ naturalis: probat hanc conclusionem tribus rationibus: quarum duæ in litera positæ sunt. Tertia, verò est ista, Quicquid de essentia omnium indiuiduorum contentorum sub specie, vniuersaliter conceptum est de essentia speciei: ista est vera pro tanto: quia aliter essentia specifica non prædicaret essentialiter totam essentiam indiuidui: sed materia est de essentia omnium indiuiduorum naturalium: ergo materia vniuersaliter accepta est de essentia speciei, & sic non cadit in specie, vt deferens ipsam, sed vt pars essentialis.

Opusc. Caiet.

PP 4

¶ Ad

348

¶ Ad primam rationem in litera factam dicunt aduersarij, quod proprium est accidentibus diffiniri per additamentum alterius generis: & hoc non conuenit substantiis sed diffiniuntur substantia per additum sui generis: materia enim est in eo genere, in quo est quidditas delata.

¶ Contra, Ergo nulla est differentia inter diffinitionem formae partis, & diffinitionem formae totius, nisi forte secundum modum significandi, cum utraque per additum sui generis diffiniatur: & sic eadem erit diffinitio animae & uiui: & tunc sicut nullum genus praedicationi substantiae ponitur in diffinitione animae: ita nullum ponetur in diffinitione uiui: & sic de aliis: quod est manifeste falsum.

¶ Confirmatur San. Tho. positio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiue sumpto, cui conuenit aliqua passio adaequata, oportet inueniri intrinsece causam illius passionis: sed corpus contrarietati subiectum quidditatiue sumptum est subiectum, cui conuenit corruptibilitas per modum passionis adaequata: ergo in corpore contrarietati subiecto quidditatiue sumpto oportet intrinsece inuenire causam corruptibilitatis: & talis causa non est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: quia passio fluit ab intrinsecis principiis quidditatis: aliter non conueniret ei secundum quod ipsa. Minor ex eo manifestatur, quod corruptibilitas primo concluditur de corpore contrarietati subiecto. Quod autem causa corruptibilitatis sit materia, clarum est, apud Comment. maxime.

¶ Secundo sic, id quod est pars humanae naturae est pars quidditatis humanae: quia natura & quidditas sunt idem: sed materia est pars naturae humanae: ergo, &c. probatur Minor, ex eo quod materia est natura secundo Physic. text. com. 21. Et si non est pars, oportet quod in Sorte sint duae naturae non partiales: quia non sunt partes alicuius naturae: quod est impossibile. Tertio declaratur hanc fuisse mentem Arist. primo ex octauo Meta. text. com. 15. & 16. ubi assignat causam, quare diffinitio compositorum est una: quia ex actu & potentia naturae est fieri unum. quidditates autem simplices seipsas, inquit, habent unitatem statim, eo quod formae tantum sint: ex quibus habetur, quod si essentia substantiae compositae esset sola forma, non oportet Arist. assignare causam propter quid sit una: forma enim seipsa est una: sed quia est composita ideo dixit quod unitatem habet, ex eo quod altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Metaphy. textu ultimorum commentorum dicit, quod in quidditatibus compositorum accidit error, non autem in quidditatibus simplicium propter multitudinem partium: ex quibus sunt compositae illae quidditates, unde ex earum compositione error accidere potest: qui in simplicibus, cum careant partibus, locum non habet: ex quibus apparet ipsum opinari essentiam compositi esse compositam, & non simplicem: & quod quidditas substantiae materialis differt a quidditate separata, ex eo quod ista est essentialiter simplex: illa uero est essentialiter composita. Hae de secundo.

¶ QVO AD Tertium dicendum est ad rationes in oppositum: ad quarum primam negatur Minor: licet enim materia secundum se, id est, solitarie sumpta sit ignota, adiuncta tamen & substracta tali formae specificae siue genericae declaratiua est alterius.

¶ Ad secundam negatur consequentia: ad cuius probationem dicitur, quod Maior illa potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, Quaecunque sunt idem realiter, quicquid realiter coniunctum est uni, est & realiter coniunctum alteri: & sic conceditur: sed non est contra nos. Alio modo sic, Quaecunque sunt idem realiter, quicquid praedicatur de vno praedicatur de altero: & hoc modo est falsa. Aliquid enim conuenit uni, ut distincto secundum rationem ab altero: quod non conuenit alteri, sicut in proposito: habere quidditatem conuenit homini, ut distincto a sua quidditate secundum rationem: distinguitur enim ab illa, ut habens ab habito: & quia sic oportet distingui illam. Maiorem in proposito, ideo argumentum non procedit.

¶ Ad id quod additur ex Arist. dicitur, quod septimo Metaphysicae non remouet materiam a quidditate: sed materiam particularem & eas partes, quae per accidens se habent ad speciem intellectum, ut manus & pedes: uerbi gratia, ab hominis ratione: & has carnes & haec ossa. Quod autem partes definitionis in genere causae formalis collocentur non est contra id quod dicimus. Meminisse enim oportet quod omne superius se habet, ut formale respectu inferioris: ut ibidem, ab Arist. habetur. Masculus quoque & foemina etsi non differant specie in genere animalis: sicut albus & niger, differunt tamen specie in genere sexus, cuius differentiae ad genus animalis per accidens se habent, & ex parte materiae: & propterea in illo genere non causant diuersitatem specificam.

¶ Ad ultimam confirmationem de passionibus materiae dicitur, quod illa sequuntur materiam particulariter existentem: & non sequuntur materiam abstractam a singularibus, quae est pars quidditatis specificae: & ideo non oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiam remoueri a quidditate propter hoc, quod illorum opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc forte videtur sequi, quod essentia, quae complectitur in se simul & formam, sit tantum particularis & non vniuersalis. ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur,

¶ In hac tertia parte huius capituli obiicit contra quartam conclusionem sic, Id, quod comprehendit in se materiam intrinsece, est particulare: essentia substantiae compositae comprehendit in se materiam intrinsece: ergo essentia substantiae est particularis: ergo non datur essentia substantiae compositae vniuersalis: quod est falsum. Et ulterius sequitur, quod vniuersalia naturalia non sunt diffinibilia: quia rerum naturalium non nisi essentiae sunt diffinibiles: eo quod diffinitio significat essentiam rei: essentiae autem naturalium, ut deductum est particulae sunt. Maior probatur sic, Quod habet in se actu intrinsece principium indiuiduationis, est particulare: habens intrinsece materiam, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendum est, quod materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiam signatam, quae sub certis dimensionibus consideratur. haec autem materia in diffinitione hominis, in quantum homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionem haberet: in diffinitione autem hominis ponitur materia non signata: non enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & haec caro, sed os & caro absolute, quae sunt materia hominis non signata.

¶ Hic respondet obiectioni, destruendo Maiorem cum sua probatione dicens, quod materia dupliciter accipitur: signata scilicet & non signata: signata est principium indiuiduationis, non signata ponitur pars essentiae specificae: signata poneretur in diffinitione Socratis si diffiniretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersalium. unde & patet vniuersalia diffiniri, & tamen materiam includere: sed non signatam, quae particularitatis est principium.

Q V A E S T I O V.

Num materia est principium indiuiduationis.

CIRCA Hanc partem dubitatur, an materia sit principium indiuiduationis. In hac quaestione sunt sex agenda. Primo declarabitur titulus: secundo ponetur opinio Scoti: tertio impugnabitur: quarto ponetur opinio San. Tho. quinto arguetur contra illam: sexto respondebitur argumentis in oppositum.

¶ QVO AD primum nota, quod cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduum duo dicat, scilicet indistinctum a se & distinctum ab aliis: nihil aliud quaeritur nisi per quid primo natura specifica reddatur incommunicabilis: ita quod repugnet sibi communicari pluribus: ut superius inferioribus comunicatur, atque per quid hoc indiuiduum primo distinguitur realiter ab aliis eiusdem speciei. Duo ergo quaeruntur concurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primo) natura specifica reddatur incommunicabilis & quo (primo) realiter distinguatur ab aliis eiusdem speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauimus, quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hic de incommunicabilitate, quae opponitur communicationi reali, & non de incommunicabilitate, quae opponitur communicationi formae, hanc enim nullus dubitat primo conuenire materiae. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadem specie, quae non est nisi inter entia realia: & non de distinctione, qua Sortes uiuus & Plato mortuus distinguntur. Aduertendo semper, quod non loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hae de primo.

S C O T I P R O P O S I T I O.

Num materia, nec forma, vel compositum, sed inuisualis proprietates, heccheitas, principium est indiuiduationis.

¶ QVO AD secundum. Scotus secundo sent. dist. 3. q. 6. opinatur, quod natura specifica indiuiduatur per quoddam positium per se contrahens illam, & faciens unum cum illa: ita quod illud positium nec est materia, nec forma, nec compositum: sed est modus omnium, seu vltima realis materiae, formae & compositi: eadem illis realiter: & sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis conclusio. Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec quantitas: sed proprietates inuisuales, scilicet heccheitas.

¶ Huius conclusionis probationes, quo ad tres primas partes nunc omitto, postmodum quantum ad propositum spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic: Vnitas sequitur entitatem, & proportionaliter loquendo, eodem enim modo res est ens & vna. igitur vnitas simpliciter vltima, scilicet numeralis seu inuisualis sequitur entitatem indiuidualem. sed clarum est, quod entitas illa inuisualis non est aliquod eorum, quae sunt actu in specie nec aliquod accidens: cum omnia accidentia sint post. ergo est proprietates inuisuales, indiuiduorum scilicet constitutiua: & arguatur sic, Illud ad quod primo sequitur vnitas numeralis, est principium indiuiduationis: proprietates illa seu heccheitas est id, ad quod primo sequitur vnitas numeralis, ergo heccheitas est principium indiuiduationis. Maior patet: quia vnitas proportionaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, ut patet: nec ad aliquod accidens, cum praecedat totum genus accidentium.

¶ Secundo

¶ Secundo sic, Omnis differentia differentiū reducitur ad aliqua primò diuersa: alioquin non esset status in differentiis: sed indiuidua propriè differūt, ergo eorū differentia reducitur ad aliqua primò diuersa, hec non sunt nature ipsorū, nec priuationes, nec accidentia aliqua: ergo sunt heccheitates. probatio huius vltimi assumpti quo ad tertiam partē: quia si differentia indiuiduorū reducitur ad aliquod accidēs, maximè reducitur ad quantitātē: sed hoc non. Quod sic patet: quærat̄ enim per quid hæc quātitas & illa quantitas differāt, non seipsis: sic enim specificè distinguerentur, ergo aliquo alio, puta situ. Sed hoc non potest esse: quia aut distinguūt̄ situ, qui est specialē prædicamētū, & hoc non: quia ille est posterior quātitate aut situ, quia est differentia quantitatis, & hoc non: quia quærat̄ per quid illi situs distinguuntur: aut seipsis, & hoc non potest dici: quia seipsis non sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitū. Et propterea cum situs, qui est differentia quantitatis integretur ex cōtinuatione & permanentia partium idem est dicere, hæc quantitas differt ab illa propter alium situm, & quod hæc quantitas differt ab illa quantitate seipsa.

¶ Tertio sic, Id quod se toto primò constituit aliquod singulare in sua entitate singulari, & vnitate consequente talem entitatem, ei se toto primò repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & consequenter est principium indiuiduationis, sed sola proprietates indiuidualis seu heccheitas est huiusmodi, ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodem modo probatur: vt supra. Hæc de secundo.

¶ QVO Ad tertium arguitur cōtra opinionē Sco. qua dupliciter: Primò sic, Omnis actus singularis præexigit potentiā singularem, quā actuat: sed heccheitas est actus singularis, ergo præexigit potentiā singularem, quā actuat: sed illa potentia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentū heccheitatis: & sic heccheitas non est principium indiuiduationis. propositiones assumptæ omnes sunt Scoti in hac materia: etiā maior: quæ tamē probatur ex doctrina Arist. 1. Phys. text. com. 38. vbi docet cōparationes causalium, vnde sicut forma particularis præexigit materiā particularem: sic actus potentiā. Si dicatur, quod hoc est verū, vbi actus & potentia distinguūt̄ realiter, eo quod tunc potentia realiter recipit actum: hoc non obstat: eo quod secundum Scot. quando aliqua duo adunantur realiter: eundem ordinē ex natura rei retinent quæ haberent si essent distincta realiter: cum ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ex natura sua præexigeret potentiā singularem: oportet quod & nunc hoc idem exigat, cum ordo idem seruetur.

¶ Secundo sic, Illa quæ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primò diuersa: heccheitas Sortis & Platonis nō sunt huiusmodi: ergo. Maior est Scoti, minor probatur. Id quod conuenit magis cum vno, quàm cum alio: non est primò diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed heccheitas Platonis magis conuenit cum heccheitate Sortis, quàm cum heccheitate albedinis: ergo heccheitates Platonis & Sortis non sunt primò diuersa: Maior profyllogismi patet ex terminis: primò enim diuersum ab alio non cōuenit cum illo. Minor probatur dupliciter: primò: quia heccheitas Sortis & Platonis conuenit in specie: heccheitates Sortis & albedinis differunt genere. Secundo, quia illa magis cōueniunt quæ magis assimulantur: magis autem assimulantur quæ sunt magis cōparabilia: heccheitates autem Sortis & Platonis sunt cōparabiles magis quàm heccheitates Sortis & albedinis: sicut vniversalius res eisdem prædicamenti sunt magis comparabiles, quàm res diuersorum prædicamentorum.

¶ Tertio sic, Quod cōuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdē speciei præexigit necessario ipsorū distinctionē: proprietates indiuidualis, puta Sorteitas, cōuenit Sorti, & repugnat Platoni eiusdē speciei indiuiduo: ergo proprietates indiuidualis præexigit distinctionē Sortis à Plat. & sic proprietates indiuidualis nō est id, quo primò Sortes distinguūt̄ à Plat. Conclusio est falsa secundū Scot. processus est bonus: ergo altera præmissarū est falsa: vtraque autem est sua: ergo omnino falsus cōiungitur: & Maior quidem habetur à Scoto in quolibet. quaest. 2. Minor autem est sua conclusio quam nunc impugnamus.

¶ Quarto ostendo hanc positionē contradicere Peripateticis, Arist. & Com. 12. enim Metaph. text. com. 42. fit hæc consequētia, primū celi, id est primū principium est vnū specie & plura numero: ergo habet materiā, quæ consequentia nulla esset, si proprietates indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdē speciei.

¶ Glossam autem Sco. intelligentis per materiā indiuidualem proprietatem, destructiuā esse textus, apparet ex Commentatore ibi dicente, Omne quod est vnum in specie & plura in numero, habet materiā: sed iam declarātū est, quod principium celi non habet materiā, ex quibus verbis apparet, quod de illa materiā loquitur, qua in declarauit non esse in primo principio. Apparet autē in text. comment. 30. expressè declarasse motore celi non habere materiā ad vbi & ad esse, & nullam fecisse mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossæ ex 3. Metaph. text. comment. 11. vbi dicitur, quod omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem; quod idē habes in Commentatore in primo Physic. com. 6.

¶ Nec admittenda est glossa Antonij Trombetæ, quod intelligitur cōiungitur. Eodem enim modo & vniformiter debet teneri ly se-

cundum) in primo mēbro & in secundo: in primo autē notat causalitatem, ergo & in reliquo. Deprehendi quoque potest esse purā fictionem nouā hanc de heccheitatibus inuentionem, ex primo celi text. com. 92. & 93. vbi vnitatem & pluralitatem indiuiduorū in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Comment. Hæc de tertio.

CONCLUSIO.

Materia signata est per se intrinsecum indiuiduationis principium, nō autem quippiam aggregatum ex materia & quantitate.

¶ QVO Ad quartū opinio S. Tho. posita ab eo hic & in multis aliis locis est quod materia signata est principium indiuiduationis.

¶ Circa hanc conclusionem aduertendum est, quod Thomistæ inter se differūt & conueniunt. Conueniūt in hoc omnes, quod ad indiuiduationē duo concurrere debent, materia & quantitas. Differūt autem quia aliqui tenent quod aggregatum ex materia & quantitate sit intrinsecum indiuiduationis principium: materia dante incommunicabilitatem, siue indistinctionem in se, quātitate dante distinctionem ab aliis: & tale aggregatum dicitur esse materiā signatam. Alij verò longè melius sentiunt dicentes, quod principium intrinsecum indiuiduationis & quo ad incommunicabilitatem, & quo ad distinctionē ab aliis est materia signata nō materia quanta: seu aggregatū ex materia & quantitate. Et cū hoc iudicio meo sit doctrina S. Tho. vera vt ostēdatur, ideo hanc declarare volumus & tueri, declarādo primò quid importet materia signata: secundo excludēdo primā expositionem Thomistarū: tertio probando conclusionem intentam.

¶ Materia signata nihil aliud est quàm materia capax huius quantitatis: ita quod non illius: hæc namque materia est pars intrinseca Sortis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandum est enim, quod agens particulare, puta hoc semen continuè appropriat materiā ad formam inducendā hoc modo, quod sicut semē humanū appropriat materiā ad animā humanā: ita hoc semē ad hanc animā: vnde cū in primo instanti generationis Sortis, quod est primū esse Sortis, & primū non esse formæ præcedentis & accidentiū primo ordine nature fiat particulare cōpositum: deinde naturali ordine sequitur omnia accidentia (in via nostra) in illo priori secundū naturam: quo cōpositum particulare terminat per se primò generationem: materia quæ est pars intrinseca eius, scilicet Sortis, ita est appropriata ipsi Sorti ab agente particulari, quod non est capax alterius quātitatis quàm eius quam Sorte sibi determinat: omnium enim natura cōstantium determinata est ratio magnitudinis & augmētī, vt dicitur secundo de Anima ex com. 41. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo

addit materia signata supra materiā, nisi capacitatem huius quantitatis: ita quod non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quantitatis nihil aliud est quàm potentia receptiua huius quātitatis: ita quod non illius, potentia autē receptiua nihil realiter distinctum in recto dicit: sed addit aliquid reale distinctum secundum rationem tantum à materia. Sicut materia propria nihil addit, supra materiā realiter distinctū ab ipsa: dicit tamen aliquid reale in materia, quod non explicat materia secundum se: materia enim signata non est diffinibilis, nisi per hanc quantitatem si diffiniretur: sicut propria potentia, non nisi per proprium actum diffinitur, vt dicitur tertio Physicorum, textu comment. 10. Materia autem secundum se hanc quantitatem in sua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem important: & propterea S. Tho. non dixit materiā signatam materiam cum certis dimensionibus, scilicet sub certis dimensionibus: & alibi dicit, quod sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem distinguit genericè corpora cælestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc, vel illā quantitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata non dicit aggregatum ex materia, & quātitate sed materiam in recto significat, quantitatem vero in obliquo, sicut potentia materiæ significat materiam in recto: in obliquo verò actum, quem respicit, eo quod non nisi per actum est diffinibilis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

¶ Quod autem Thomistæ alij non conuenienter exponant, sic declaratur, Idem est principium distinctiuum indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdē speciei: sed materia non quanta: sed sic signata modo præexposito est principium intrinsece distinctiuum indiuidui à specie: ergo nō materia quanta: sed materia signata est principium intrinsecum distinctiuum indiuidui ab altero eiusdē speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & est sancti Tho. expressè in tractatu, qui de principio indiuiduationis vocatur: qui secundū veritatem & antiquum titulum vocatur de Potentiis cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum completum vidi: est enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior verò non nisi voce à proteruis negari posse videtur: vniversalius namque verum videmus, quod quandoque aliquod commune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idem differunt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idem homo differt ab animali, & à leone, scilicet differentia propria: vnde, & Porphyrius tres actus differentie dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere

¶ Quod autem Thomistæ alij non conuenienter exponant, sic declaratur, Idem est principium distinctiuum indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdē speciei: sed materia non quanta: sed sic signata modo præexposito est principium intrinsece distinctiuum indiuidui à specie: ergo nō materia quanta: sed materia signata est principium intrinsecum distinctiuum indiuidui ab altero eiusdē speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & est sancti Tho. expressè in tractatu, qui de principio indiuiduationis vocatur: qui secundū veritatem & antiquum titulum vocatur de Potentiis cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum completum vidi: est enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior verò non nisi voce à proteruis negari posse videtur: vniversalius namque verum videmus, quod quandoque aliquod commune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idem differunt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idem homo differt ab animali, & à leone, scilicet differentia propria: vnde, & Porphyrius tres actus differentie dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere

¶ Quod autem Thomistæ alij non conuenienter exponant, sic declaratur, Idem est principium distinctiuum indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdē speciei: sed materia non quanta: sed sic signata modo præexposito est principium intrinsece distinctiuum indiuidui à specie: ergo nō materia quanta: sed materia signata est principium intrinsecum distinctiuum indiuidui ab altero eiusdē speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & est sancti Tho. expressè in tractatu, qui de principio indiuiduationis vocatur: qui secundū veritatem & antiquum titulum vocatur de Potentiis cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum completum vidi: est enim truncatus ille, qui communiter habetur. Maior verò non nisi voce à proteruis negari posse videtur: vniversalius namque verum videmus, quod quandoque aliquod commune diuiditur in plures partes subiectiuas, per idem differunt inferiora inter se, & à superiori: sicut per idem homo differt ab animali, & à leone, scilicet differentia propria: vnde, & Porphyrius tres actus differentie dat, diuidere superius, constituere inferius, & distinguere

Opus. Caict.

PP 5

guere

349

guere constitutum à superiori, & aliis comparibus. Probatur ergo hæc conclusio modo præ exposito, scilicet materia signata est intrinsecum indiuiduationis principium illud est intrinsecum principium indiuiduationis: cui primò repugnat communicari pluribus per modum, quo vniuersale communicatur particulari: sed materia signata est id, cui primò repugnat communicari, vt vniuersale particulari. ergo, &c. Maior ab omnibus conceditur. Minor vero probatur: sed nota quòd Minor duo includit in se, scilicet quòd materia signata repugnat communicari pluribus: & quòd primò ei repugnat: primò horum ex se patet: materiam enim capacem huius quantitatis tantum, impossibile est plurificari. Secundum autem probatur, illud competit primò materia signata, quod circumscripto quocunq; alio sibi conuenit: & ipsa circumscripta nulla alteri conuenit (ex primo Posteriorum) sed non communicari pluribus vt vniuersale particulari circumscripto quocunq; alio existente in substantia sensibili conuenit materia signata: & ipsa circumscripta nulli alteri conuenit: ergo non comunicari pluribus primò conuenit materia signata inter omnia, quæ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtranque sui partem, quo ad primam sic, Id quod materia signata præcisè sumpta sibi vendicat, ita quòd sub eius opposito non est intelligibilis, conuenit sibi circumscripto quocunq; alio: patet ista ex terminis, sed incommunicabilitas conuenit materia signata præcisè vt sic accepta: ita quòd sub eius opposito materia signata non est intelligibilis: non enim potest intelligi materia propria indiuidui communicabilis: ergo incommunicabilitas conuenit materia signata circumscripto quocunq; alio. Secunda pars Minoris patet exemplariter: quia circumscripta Sortis materia signata, seu materia propria: quod idem est, certum est quod non remanet hic, neque forma eius remanebit hic, neque ipsa materia: si enim materiam propriam non habet per quid, exigit ordinem communium. Secundò probatur eadem conclusio sic, Frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora, & æquè bene: sed absque quibusque aliis ex materia signata sufficienter saluatur indiuiduatio substantiæ compositæ: ergo frustra adduntur quæcunq; Minor ex dicendis apparebit: vbi solutis aduersariorum rationibus, stabilis ac firma remanebit positio nostra. Et confirmatur: quia cum in substantia composita non sint nisi materia & forma & compositum ex his, & accidentia quæcunq; in diuiduo accidunt, nullam aliam intrinsecam causam habent, nisi aliquid horum: & sic ad inuestigandam indiuiduationis causam non oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadem conclusio auctoritatibus Ari. & con. supra inductis quas non opus est repetere. Apparet quidem apud eos euidenter omnem distinctionem aut ex formis, aut à quantitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecum indiuiduationis principium: quo intrinsecè (licet particulariter) Sortes est hic. Dico autem particulariter: quia non arbitror materiam signatam esse ipsam indiuidualem proprietatem seu differentiam: sed potius differentia indiuidualis essentiale principium. Opinor enim quòd proportio materia signata ad proprietatem seu differentiam indiuidualem sit, sicut proportio animæ humanæ ad differentiam hominis constitutiua: sicut enim anima intellectiua non est ipsa differentia, puta rationale: sed id vnde sumitur: ita materia signata non est ipsa differentia indiuidualis: sed id vnde sumitur, & quod causat ipsam intrinsecè. Et sicut homo est homo, & per rationale tanquam per principium formale totale, & per animam intellectiuam tanquam per principium parziale intrinsecum formale, à quo rationale mendicat & causatur: ita Sortes est hic per differentiam indiuidualem, tanquam per totale quoddam denominans: quod nihil aliud est, quam gradus indiuidualis: sicut differentia specifica est gradus specificus, & per materiam signatam tanquam per priorem causam intrinsecam, à qua ipsa indiuidualis differentia mendicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc stet diuersitas, quod ipsi differentias indiuiduales absque essentiali dependentia à materia signata multiplicat: nos autem sicut animal contrahere nesciremus ad hominē & bouē sine formis partiū: à quibus differentia contrahentes animal causantur: sic speciem, puta hominem contrahere ad indiuiduum non nouimus sine materia signata, quæ est causa indiuidualium differentiarum: & consequenter primò principium indiuiduationis intrinsecum. Moueor ad hoc dicendum, quoniam teneo Sortem substantialiter sumptum in recta scilicet linea prædicamenti sub specie esse vnum numero: non vnitatem de prædicamento quantitatis: sed substantiali: quam necesse est antecedi, cum sit entis passio ab indiuiduali gradu: quæ ipsa indiuidualis differentia importat. Et hoc an sit de mēte S. Doct. non censeat quisquam, priusquam legerit ipsum: & in compendio Theologiæ, cap. 157. vbi vult Sortem eodem numero esse post resurrectionem eius quantitate numerata, & in tractatu supradicto.

QVO ad quintum arguitur contra conclusionem & dicta in ea à Sco. vbi supra. Primò sic. Impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter, esse idem priori naturaliter: quia tunc esset prius, & non prius: sed substantia est prior naturaliter quantitate: igitur nihil causatum à quantitate siue qualitercunq; præexigens naturam quantitatis potest esse idē substantiæ, non igitur signatio ista à quantitate causata est eadē substantia. probatio Maioris, vbi est vera & rea-

lis idēitas, licet non sit formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tunc idē realiter esset, & non esset: sed possibile est prius naturaliter esse sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absque eo quod derelictum est: vel causatum à posteriori naturaliter.

Præterea, Id quod est necessaria conditio causæ in causando, non potest habere esse à causato: quia tunc causa, in quantum sufficiens ad causandum, esset causata à causato: & illud causatum esset causa sui ipsius: sed singularitas siue signatio substantiæ est necessaria conditio in substantia ad causandam quantitatem: quia causatum singulare requirit causam singularem, ergo impossibile est istam signationem seu singularitatem esse à quantitate.

Præterea, Quæro quid est quantitatem causare vel derelinquere talem modum seu significationem in substantia, si nihil ex hoc est, nisi quòd præ fuit quantitati, tunc nullo modo signatio est per quantitatem: quia tunc signatio substantiæ naturaliter præcedit ipsam quantitatem. Si autem aliquid aliud, quæro quomodo causetur à quantitate, & in quo genere causæ.

Præterea, Quare quantitas potius relinquit talem modum in substantia, quam qualitas: non videtur ratio: quia sicut qualitas in seipsa informat superficiem, nihil relinquendo in ea: ita quantitas informat substantiam in seipsa, & non per aliam formam derelictam.

Præterea, Quæritas ista, quæ ad indiuiduationem cōcurrit, aut est quæritas terminata, aut interminata, non terminata: quia illa sequitur formam in materia, & per consequens singularitatem substantiæ: quia sicut substantia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substantia est causa eius, vt est hic terminata. Et confirmatur hoc: quia cum quantitas terminata varietur sola rarefactione, idem indiuiduum erit multis singularitatibus idem: quod est impossibile. Si autem interminata, cōtrā: illa manet eadem in genito & corrupto.

Præterea, Si quantitas concurrat ad indiuiduationem, vt primò distinguens, oportet quod in seipsa sit primò distincta numeraliter ab alia: sed tunc tua propositio non est vera: illa scilicet, omnis differentia formalis est specifica. quantitas enim hæc & illa cum sint formæ, differrent specificè. Quòd si quantitatem excipias ab illa proportionem fundamentali ædificij ruinosi, vnde probabitur quòd differentia formalis sit specifica: quæcunq; enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quantitate, cum quantitas forma sit.

Præterea, Tota latitudo prædicamenti substantiæ est prior cæteris prædicamentis: ergo cum indiuiduum substantiæ claudatur in ista latitudine, oportet quod sit intrinsecè cōpletum absque dependentia à quantitate, quæ est posterior. Et cōfirmatur: quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, quod sit extra illud genus. Multa alia argumēta sūt à Scoto & aliis: sed quia cōcludūt materiā solā vel quantitatem solam vel aggregatum ex materia & quæritate non esse principium indiuiduationis, omisi: nihil enim cōtra nos. Omisi præterea quæ indirecè cōtra positionem nostram essent, breuitati studens. Hæc de quinto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis: nunc deinde aliis pro opinione contraria inductis.

Ad primum igitur istorum dicitur, quòd falsa est Maior. Ad cuius euidentiam est notandum, quòd proportio materia signata ad hanc quantitatem est proportio potentia ad proprium actum: vnde sicut potentia materia est eadem realiter ipsi materia: & tamen dependet à forma: ita potentia seu capacitas materia respectu huius quantitatis, quæ vocatur eius signatio, dependet à quantitate: & tamen est eadem materia. Et quia potentia est prior & posterior, & naturaliter actu, prior est in genere causæ materialis, posterior in ordine causæ formalis, ideo signatio materia est prior quantitate ordine causæ materialis: posterior autem in ordine causæ formalis vnde vtroque modo Maior est falsa: tam si intelligatur de priori & posteriori secundum genus causæ materialis, quam intelligatur de priori & posteriori in ordine causæ formalis. Aliquid enim dependens à forma est idem realiter materia: & aliquid dependens à materia est idem realiter formæ vt patet. Ad probationem primam qua dicitur: quia tunc esset prius & non prius, dico quòd non est inconueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliam probationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis idēitas, &c. negatur secunda propositio assumpta: non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt aliàs ostendetur.

Ad secundum negatur Maior, cum causatum est causa suæ causæ in alio genere causæ, sicut in proposito accidit: materia enim signata est causa quantitatis in genere causæ materialis: quantitas est causa materia signata in genere causæ formalis, vt actus potentia. Et patet falsitas Maioris in exēplo supra posito: potentiam enim materia est necessaria conditio materia: ad causandam formam: & tamē dependet à forma in genere causæ formalis. Ad probationem dicitur, quod causa materialis secundum causalitatem suam dependet à suo effectu, scilicet forma: sed non in quantum est effectus eius, sed in eo quod est causa materia: causæ enim sunt sibi inuicem causæ, vt dicitur secundo Physi. tex. com. 30. non ergo inconuenit causam in causando dependere à causato: non vt causato, sed vt causa est secundum aliud genus.

Ad tertium dicitur, quòd quantitatem causare talem signationem in materia nihil aliud est, quam materiam esse sub hoc agente factam

factam capacem adeo huius quantitatis, quod non illius: & sic quantitas concurrat ad signationem materiae ut actus: propter quem talis capacitas fit. Agens vero ut efficiens illam: & talis signatio seu capacitas praestitit ipsi quantitati in genere causae materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quantitatem: eo quod fit quantitate in genere causae formalis, quae sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

¶ Ad quartum dicitur, quod non solum quantitas tali modo signat materiam, sed etiam qualitates proprie. Materia enim Sortis ita est capax harum qualitatum, quod non aliarum: sed quia sola quantitas immediatè recipitur in substantia, & ex sola quantitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad propositum, materiam signatam, materiam sub certis dimensionibus & non sub certis qualitatibus dicimus.

¶ Ad quintum dicitur, quod quantitas illa quae ad indiuiduationem ut originalem non intrinsecum indiuiduationis principium concurrat, est quantitas terminata. Nec obstat, quod sequatur formam: quia etiam forma sequitur potentiam materiae, à qua tamen causatur: & concedimus hanc substantiam esse causam materialem huius quantitatis: sed econverso in genere causae formalis hanc quantitatem esse causam huius signationis materiae modo praeposito. Ad confirmationem Antonij Trombetæ dicitur, quod quantitas terminata ad indiuiduationem concurrere non stat in diuisibili: sed latitudinem habet, sicut enim quaelibet species naturalis determinat sibi quantitatem maximam & minimam infra quandam latitudinem: ita & quodlibet indiuiduum determinat sibi hanc quantitatem infra tales limites, & non indiuisibili. vnde potest fieri rarefactio sine eius (ut indiuidua est) variatione. non enim hic accipitur quantitas terminata punctualiter, sed cum certa latitudine.

¶ Ad sextum dicitur concedendo consequentiam primam: sed negando quod ex hoc sequatur falsitas illius propositionis fundamentalis firmissimi ædificij. Peccauit enim arguens peccato maximo non distinguens inter differentiam formalem & formarum: omnis enim differentia formalis est specifica, non autem omnis differentia formarum, ut dicit S. Tho. secundo contra Gentiles, c. 81. alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specificè cum sint formae, & differant. vnde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua. quaelibet enim pars lineae est linea, & illa indiuidua sunt formae, & differunt, sed non differentia formali. Appellatur autem differentia formalis illa, quae est per principia quidditativa. hæc enim semper oritur à forma in eo quod forma qualis non est inter hanc lineam & illam, cum sit eadem vtriusque quidditas, verum arguentis error est valde puerilis, sicut formae, & differunt: ergo differunt formaliter: est monachus, & est albus, ergo est monachus albus.

¶ Ad vltimum negatur consequentia: licet enim id quod est in prædicamento substantiae sit prius simpliciter quolibet alio prædicamento: tamen aliqua conditio (sine qua indiuiduum ut sic non est in prædicamento) potest esse posterior in genere causae formalis, & alterius prædicamenti, eo quod causa formalis est posterior in esse.

¶ Ad confirmationem dicitur quod quodlibet prædicamentum completur per res sui generis, si loquamur de his quae ponuntur in prædicamento, & de ratione reponendi ea in illis, non autem si loquamur de conditione rei repositae in prædicamento. Sortes enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: conditio autem indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quod coëxigat aliquod accidens, puta quantitatem.

¶ Ad primum verò eorum, quae pro opposita conclusione adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiam nanque signatam primò sequitur vnitas numeralis.

¶ Ad secundum dicitur, quod differentia indiuiduorum reducitur ad quantitates: quantitates autem differunt sitibus propriis, qui sunt differentiae quantitates. situs autè non solum integratur ex illis duobus, scilicet permanetia & continuatione partium: sed ex his duobus cum tertio ordine, scilicet partium in toto: ut docet Alberic. in prædicamentis, ca. de quantitate: per hoc enim differt à situ speciali prædicamento qui dicit ordinem partium in loco: vnde situs in proposito distinguuntur suis ordinibus partium in toto, qui sunt de eorum ratione: ordines autem seipsos: in diffinitione enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, quod non est æquè dubium de his, ad quae facimus reductionem, & de quantitatibus, & quod non oportet quantitates propter hoc distingui formaliter: talis enim ordo partium in toto ut materiale quid, est in ipsa quantitate quod in nulla alia forma inuenitur.

¶ Ad tertium Antonij Trombetæ dicitur quod Minor est falsa: materia enim signata, ut probatum est, est id, cui prima repugnat diuidi, ut vniuersale in particularia: ratione enim repugnat esseitati.

C A P I T U L U M I X .

Essentia generis, speciei, & indiuiduorum quomodo tam absolutè, quam prima impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo item Genus, Species, Differentia, diffinitio differant, exponit: deinde quomodo Essentia speciei ipsi indiuiduo comparatur, declarat.

PA T E T ergo, quod essentia hominis & Sortis non differunt, nisi secundum signatum & non signatum, vnde Cō. dicit super 8. Metaph. quod Socrates non aliud est, quàm animalitas & rationalitas, quae sunt quidditas eius: Sicut etià essentia generis & essentia speciei secundum signatum & non signatum differunt, quauis alius modus designationis sit vtroque, quia designatio indiuidui respectu speciei est per materiam determinatam dimensionibus: designatio autè speciei respectu generis est per differentiam constitutiuam, quae ex forma rei sequitur.

Com. 10.
Essentia
Generis,
speciei &
indiuidui
distinguitur
absolutè,
considerata
penes signatum
& non signatum.

POSTQUAM determinatum est quid sit essentia substantiarum compositarum in comuni, in hoc tertio capite intendens agere de differentia essentiarum compositarum inter se: cum essentiae compositae sint tres, scilicet generica, specifica, & indiuidualis, quinq; facit. Primò loquitur de differentia earum absolutè: secundo determinatur de differentia earum, ut subsunt primis intentionibus, & illarum nominibus, ostendit quomodo essentia generica differat a specifica: tertio genus, species, differentia, diffinitio qualiter inter se differant, declarat: quartò excludit quandam dubitationem: quinto assignat differentiam inter essentiam specificam & indiuidualem.

AD EVIDENTIAM dicendorum prænotandum est quod de essentia possumus tripliciter loqui: primò, de eis absolutè absque habitudine ad primas vel secundas intentiones: secundo, de eis, ut subsunt nominibus primae intentionis: tertio, ut subsunt nominibus secundae intentionis: verbi gratia, De natura humana cōtingit loqui secundum se: id est, secundum ea, quae cōueniunt sibi ratione sui: cōtingit loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine, humanitas: & hoc nomine, homo, & similibus: cōtingit & tertio loqui de ipsa, ut stat sub hoc nomine species. S. Tho. ergo in prima huius cap. parte loquitur de essentia rerum primo modo: in toto verò residuo loquitur de eis secundo modo sumptis: in sequenti autè cap. de eis tertio modo acceptis sermonè faciet: & hoc, si non vis decipi in hoc c. diligētissimè notato: ponit igitur assignando differentiam inter essentiam genericam, specificam, & indiuidualem secundum se sumptas hæc cōclusionem: essentiae praedictae non differunt, nisi secundum signatum, & non signatum: hoc sic declarat, animalis, hois, & Sortis essentiae proprie non differunt, nisi per hoc: quia in ratione animalis cadit substantia animata sensibilis absque determinatione eius per rationale: in ratione autè hois ponit substantia animata sensibilis rationalis: & sic addit in ea designatio per differentiam: ratio verò Sor ponit substantiam animatam, sensibilem, rationale in istis carnibus, & istis ossibus: & sic in ea addit designatio materiae, quae non ponebat in ratione hois: vnde absolutè loquendo, & secundum suas rationes proprias apparet, has essentias, non nisi secundum signatum, & non signatum differre, id est secundum explicitam inclusionem alicuius designationis, siue determinationis: & non explicitam inclusionem illi, licet talis designatio non vniuniformiter sit in natura specifica, & in natura indiuidui: determinatio enim, quae addit natura specifica supra genericam, est formalis essentialiter diuersificans genus: ut potè à forma in eo, quod forma sumpta: determinatio autè, quae natura indiuidualis supra specificam addit, est materialis, non formaliter, sed materialiter tamen diuersitatem in specie faciens, ut potè sumpta à materialis conditionibus rei. Ex his habes quod homo & humanitas, animal & animalitas secundum se, id est, naturas significatas, nullo modo differunt, eadem omnino est ratio naturae significatae per hominem, & humanitatem, ita quod nulla designatione differunt: sed, ut post dicitur, differunt ut subsunt nominibus primae intentionis. Quia verò distinctio per signatum, & non signatum, non est distinctio realis, ideo dicit comment. 7. Meta. com. 10. quod Sortes substantialiter sumptus, nil aliud est quàm animalitas, & rationalitas, quae sunt quidditas eius: Sorteitas enim, quae naturam Sortis nominat, eadem realiter est animalitati, & rationalitati.

Hæc autem determinatio vel designatio, quae est in specie respectu generis, non est per aliquid in essentia speciei existens, quod nullo modo in essentia generis sit: imò quicquid est in specie, est etià in genere, ut non determinatum, si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo, cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.

Genus comparatur
ad speciem
non sicut
eius pars,
sed ut totum.

In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differat à specifica, secundum quod ambae stant sub nominibus primae intentionis, puta quomodo differant essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, homo & animal, & intendit, quod essentia significata per nomen genericum, puta animal, & essentia significata per nomen specificum, puta homo, non differunt per hoc, quod essentia significata per nomen specificum includat aliquam determinationem, quae omnino sit extra rem significatam per nomen genericum, sed per hoc, quod essentia per speciei nomen importata includit actum designationem specificam, quae fit per differentiam eius constitutiuam, sicut homo actu includit rationale: ponitur namque in eius diffinitione. Essentia verò nomine generico signata confusè, & indeterminate

350

illud, quod habet animā, non determinatur quid sit, vtrum corpus, vel aliquid aliud. vnde dicit Auic. quod genus non est in differentia, sicut pars essentiae eius, sed solum sicut ens extra quidditatem, siue essentiam, sicut etiam subiectum est de intellectu passionum. & ideo genus non predicatur de differentia per se loquendo, vt dicit Arist. in tertio de Anima, & quarto Topicorum: nisi forte sicut subiectum predicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit vtrūque, scilicet determinatā materiā, quā designat nomen Generis: & determinatā formā, quam designat nomen Differentiae.

In hac tertia parte capituli comparat genus, speciem, differentiam & diffinitionem inter se quo ad convenientiam & differentiam. Conuenire ait haec omnia in hoc quod quodlibet eorum significat totum quod est in specie. Quod ex praedictis immediatē sequitur: si enim genus significat totū: quia verē & propriē predicatur de specie, & confundit in se omnia, ad quā se extendit: pari ratione differentia cum verē & propriē predicetur de specie, & confundit in se omnia, ad quā se extendit vt predicabile, totum significabit. Differentiam autem duplicem ponit inter ea. Differunt primō quo ad formalia significata eorum: quia formale significatū generis est perfectio materialis: formale autem significatū differentiae est perfectio formalis: formale verō significatū speciei est aggregatū ex vtraque perfectione, non distinguendo eas: formale autē significatū diffinitionis est similiter aggregatū ex vtraque perfectione: sed diuidendo in singulas: verbi gratia, formale significatū animalis est natura sensitua quā se habet vt materialis ad perfectionē intellectualem, quā formaliter importatur per rationale: & cōsequenter perfectio intellectualis se habet vt formalis. similiter formale significatū hominis & animalis rationale est aggregatū ex natura sensitua & intellectiua: sed animal rationale separatim explicat vtrūque, homo verō non.

P R O Intellectu horū nota quod significatū formale nominis ad praesens est perfectio seu forma determinatē: & primō explicata per illud nomē. Materiale verō est illud quod sub nominis significatione cadit non primō: vnde considerato omni eo quod tam formaliter quam materialiter importatur per genus, speciem, differentiam & diffinitionē, dicit, quod idem significant, & quod cōueniunt: consideratis autem formalibus eorum significatis, dicimus, quod differunt & quod non significant idem. Sed ne vageris, querendo differentiam inter significatū formale speciei & diffinitionis: quoniam nulla est, sed in modo tantū exprimendi idem formale significatū differunt: species enim indistinctē actu tamen explicat totum: diffinitio verō diuidit in singula, vt dicit 1. Phy. tex. com. 5. Genericū ergo nomen, puta animal formaliter & determinatē explicat materialē hominis perfectionem, scilicet sensitua: & ideo genus sumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentia verō nomē puta rationale, formaliter & determinatē explicat formale rei perfectionē: ideo dicitur ibi dem sumi à forma. Et sicut in formali significato generis non cadit perfectio per differentiam importata, quia indeterminatē in illo includitur: ita in formali cōceptu differentiae nō cadit genus eadē ratione: quia scilicet perfectio generica indeterminatē cadit in nomine Differentiae. Sicut enim ex eo quod animal significat habens naturā sensitua, duo significat, naturam sensitua formaliter, & primō, & quod habet illam indeterminatē: non enim explicat an id sit homo vel bos: sic rationale, ex eo quod significat habēs rationalitatem, duo significat, scilicet rationalitatem formaliter & primō, & habens illam secundariō & indeterminatē. non enim determinat quid sit id habens an homo, vel animal. & ideo dicit Auic. quod genus non est in differentia, sicut pars essentiae eius, id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatū eius: sicut subiectū est extra formale significatū suę passionis. Album enim puram qualitatem significat: vt dicitur in praedicationibus. Et licet genus non sit de intellectu differentiae tali modo, scilicet vt formaliter significatū per illā: est tamē de intellectu eius alio modo: vt subiectum scilicet de intellectu passionis. Dupliciter enim vt supra dictum est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectum eius: quomodo subiectum intrat diffinitionem passionis: vt habes 7. Meta. tex. cō. 19. & ideo dicit Ari. 3. Meta. tex. cō. 10. & 4. Topi. c. 3. quod genus per se non predicatur de differentia, nisi forte subiectum predicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicendi per se predicatur de differentia: non quidē in quarto, quia differentia nō explicat causam generis: nec in secundo, quia differentia nō ponitur in generis diffinitione, nec etiā in primo propriē, quia praedicta primi modi in recto, quā propriē praedicantur, sunt ea quā intrinsecē in ratione cadunt, & nō ea quā per aditamentum in ea sunt. homo enim nō predicatur propriē de risibili in primo modo, quod patet ex eo quod ista, Risibile est homo, est per accidēs, vt dicitur 1. Poste. ca. 18. Ratio secundi est, quia si genus est de intellectu differentiae, sicut subiectum est de intellectu passionis: consequēs est quod genus predicatur de differentia, sicut subiectum de

passione. Quod dicit forte, nō dubitatis est, sed nō determinatis. cōstuit enim apud ipsum res non decisa sub dubia verborū forma poni. ¶ Aduerte quod licet in intellectu differentiae cadat genus determinatē: nomen tamen differentiae genus illud non explicat determinatē. rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habens rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinatē, significat enim habens risibilitatem.

10 Et ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam, formam & compositum in natura: quamuis non sint idem cū illis, quia neque genus est materia: sed sumitur à materia vt significans totum: nec differentia est forma, sed sumitur à forma, vt significans totum. vnde dicimus hominem esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duabus rebus quaedam tertia res constituta, quā neutra illarū est: homo enim nec est anima neque corpus: sed si homo aliquo modo ex animali & rationali dicitur esse, non erit sicut res tertia ex duabus rebus, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formae specialis naturam exprimens rei, ex eo quod est materiale respectu vltimae perfectionis. Intellectus autē huius differentiae rationalis consistit in determinatione formae specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit praedicationem earum rerum, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit praedicationem eorum intellectuum, ex quibus constituitur: non enim dicimus, quod diffinitio sit genus, vel differentia.

¶ Correlariē cōcludit secundā differentiam inter genus & speciem, & differentiam: quia, si genus proportionaliter se habet ad materiā, quā est pars cōpositi, & non significat ipsam: differentia proportionaliter se habet ad formā, & nō significat ipsam. species proportionaliter se habet ad cōpositū ex materia & forma: & vt sic non significat cōpositum ex materia & forma, sed aliquid cōplectēs genus & differentiam. In asignatione huius differentiae secundū quodlibet mēbrum ponitur duae particulae: puta in primo mēbro prima particula est, quod genus, proportionaliter se habet ad materiā, secunda verō est, quod genus non significat materiā: similiter in secundo & tertio mēbris. Prima particula omnium sequitur ex supradictis. Si enim perfectio generica, quae formaliter importatur per genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quae formaliter importatur per differentiam, oportet quod sicut se habet materia respectu formae in cōposito naturali, puta Sorte: ita genus respectu differentiae in cōposito rationali, scilicet specie: vt sicut materia est potēialis, & perficitur ac specificatur per formā, sic generica perfectio est potēialis perfectibilis & specificabilis per differentiam. Secunda verō particula, licet sequatur etiam ex supradictis quia ex eo, quod genus differentia & species significat totum, sequitur immediatē quod genus non significet materiā quia materia non est totū: & quod differentia non significet formā, quia forma nō est totū: & quod species vt sic nō dicat cōpositū ex materia & forma, eo quod partes eius vt sic nō sunt materia & forma, sed genus, & differentia. Attamē S. Th. pbat eā tali ratione, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duae restertiae rei: genus & differentia nō sunt partes sui totius, sicut species, vt duae res tertiae rei: ergo genus & differentia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res à materia sua, & alia à sua forma. Nec est curā modō vtrū sit res distincta realiter, vel secundū rationē ab illis duabus cōiunctis: sufficit enim nobis, quod sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor verō declaratur hoc modo, Si genus & differentia cōponerēt speciem, vt duae res tertiae, tunc homo esset cōpositus ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo à destructione cōsequētis genus & differentia nō cōponunt speciem, vt duae res tertiae: quod erat probādū. Cōsequētia patet ex se: falsitas verō cōsequētis probatur, ex eo, quod nulla pars predicatur de suo toto, vt supra dictum est. Habetur quarto Topic. cap. 11. Animal autem predicatur de homine: similiter rationale: dicimus enim, quod homo est animal, & quod est rationalis.

A D V E R T E N D V M est quod S. Tho. in textu explanādo Maiorē exēplariter dicit, quod hō dicit esse ex anima & corpore, sicut ex duabus reb⁹ tertia res. Circa quae verba dubitat quō hoc sit verū, eius doctrinā sustinēdo ponentis vnicā formā substātiāle in cōposito: quacūq; enim sunt idem realiter, non constituunt aliquod, vt duae res tertiae: perfectio autem corporea, & anima sunt idem realiter, si vnica forma ponitur: quomodo ergo constituent hominem, vt duae res tertiae?

¶ Hanc

Vide Auic. cen. 5. me. taph. c. 5. Genus sumitur à materia, quā nō significat: differentia verō à forma, quā nō importat: species verō à cōposito ex vtraque, quā tamē non significat.

Meta. 7. 19. 10. 4. Topi. c. 3. 11. Poste. ca. 18.

¶ Hanc dubitationem propter eius magnam difficultatem diuersimodè soluunt. Quedam dicunt, Corpus & anima non sunt secundum rem partes hominis, sed secundum rationem tantum: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundum rem est totum. dicit enim compositum ex materia & forma, quæ est anima: ideo non est compositum ex anima & corpore tanquam ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est compositum ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totum & pars sunt duæ res, vt tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

¶ Alij dicunt, & in idem redit, quod homo est compositus ex anima & corpore. sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ enim res sunt secundum Auicem. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositum ex luce & lucido. vnde & isti dicunt, quod est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

¶ Alij dicunt, quod locutio ista est intelligenda per synecdochen, Homo est compositus ex anima & corpore ratione suæ partis, scilicet materiæ. Mihi autem pro nunc videtur dicendum, quod homo est compositus ex anima & corpore, non solum tanquam ex duabus rebus tertia res: sed tanquam ex duabus partibus secundum rem totum, accipiendo corpus: non vt est genus, sed vt significat partem: & accipiendo animam præcisè, vt diffinitur secundo de Anima. Significat autem corpus sic acceptum compositum ex materia & perfectione corporea præcisè. Anima verò perfectionem vitalem præcisè. Probatur intentum sic, Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte. ergo vt pars à parte. probatur media: quia totum confusè saltem includit partem, corpus autem sic acceptum excludit animam: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectum deferens animam: vt ibi dicit S. Tho. Prima propositio est ex se euidens, & ab omnibus concessa. Consequentia autem ex sufficienti diuisione robur trahit: oportet enim vel vt totum à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differre ab anima: si realiter differunt: homo igitur est compositus ex corpore & anima tanquam ex partibus realiter distinctis: quod erat intentum. Et aduerte quod corpus, pars cum importat corporeitatem præcisè extra ipsum, est identitas perfectionis corporeæ ad animam seu perfectionem vitalem: accidit enim, accidente extraneo corpori præcisè, quod eius perfectio sit idem cum anima: per se enim præscindit animam: & ideo per se loquendo subtiliter dictum est, hominem componi realiter ex anima & corpore. Vnde secundum hoc ad obiectionem deductam, dic quod licet perfectio corporea seu forma corporeitatis sit eadem realiter animæ: corpus tamen aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporea, per se loquendo, non est eadem realiter ipsi animæ, imò ipsam excludit præcisè accepta: & ideo corpus & anima cum præcisione, per se loquendo realiter partes ipsius hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicimus de corpore est anima respectu animalis, dicere poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de alijs, semper accipiendo terminos præcisè pro partibus, licet nõ cõsuetū sit dici inanimata cõponi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, propter latèrè differentiam inter corporeitatem & formam inanimatorum: & etiã quia forma animatorum eleuat cõpositum ad hoc, quod moueat seipsum, oportuit in ipso distinguere partem mouentem, & partem motam: animam scilicet & corpus: quod non inuenitur in formis inanimatorum.

A D V E R T E Secundo, quod S. Tho. ad clarificandam minorem dicit, quod homo nõ est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res: sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendum, quod genus, species & differentia possunt accipi tripliciter. Primo modo pro re significata per nomẽ genericum, specificum, & differentiale primæ intentionis. Secundo modo pro conceptu formali talium nominum. Tertio modo pro re significata per eorum nomina secundæ intentionis: verbi gratia, Animal, homo, & rationale possunt accipi primo pro re significata per hæc nomina: secundo pro conceptibus eorum formalibus: tertio pro relationibus generis, speciei & differentie: primo modo nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quod res significata per speciem & diffinitionem est eadem realiter cum re significata per genus & differentiam: idem enim non componitur ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quod relatio speciei relatiuæ apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullum autem correlatiuum componitur ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit cõponi ex alijs relationibus: vnde sicut relatio, quam significat hic nomen Propositio, non est composita ex relatione prædicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexo ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distinctè genus & differentiam.

¶ Secundo verò modo tã species, quam diffinitio est cõposita ex gene-

re & differentia: cõceptus enim formalis speciei integratur ex cõceptu formali generis & cõceptu formali differentie: quæ ex duabus partibus: verbi gratia, Cõceptus formalis hominis est aggregatum quid ex conceptu formali animalis, & cõceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo enim quod ostendimus, genus & differentia & speciei differre in significato formali, liquet quod cõceptus formalis animalis est cõceptus perfectionis sensitivæ, & cõceptus formalis rationalis est cõceptus perfectionis intellectivæ, & cõceptus formalis hominis est cõceptus vtriusque perfectionis cõplectens ex illis tãquã cõceptus tertius illorũ adunatione formatus: & sic homo est ex animali & rationali tanquã intellectus tertius ex duobus intellectibus: id est tãquã cõceptus tertius ex duobus cõceptibus & nõ tãquã res ex duabus rebus: & quia nulla pars vt pars prædicatur in recto de suo toto: ideo intellectus siue cõceptus formalis animalis nõ prædicatur in recto de intellectu, id est cõceptu formali hominis. Ista enim est falsa, Conceptus formalis hominis est cõceptus formalis animalis: quia cõceptus formalis hominis aggregat totum ex intellectiua & sensitiva perfectionis coniunctum: cõceptus verò formalis animalis non nisi partem, scilicet perfectionem sensitivam dicit: licet, vt supra dictum est, secundum cõceptum seu significatum materiale & formale simul totum dicat. homo ergo secundum suum formalem intellectum seu cõceptum acceptus non est animal, neque rationale: sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de homine, qui est species, ita dicitur de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suum formalem cõceptum, nõ est animal neque rationale, sed ex animali & rationali: differt nanque formalis conceptus animalis rationalis à conceptu formali animalis, & à conceptu rationalis sicut totum à partibus.

H O C A V T E M quod dictum est, cõceptum formalem, scilicet speciei & diffinitionis cõponi ex cõceptibus formalibus generis & differentie, potest dupliciter intelligi, vno modo de cõceptu mentali alio modo de cõceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo, adhuc dupliciter intelligi potest. Vno modo de cõceptu mentali secundum esse subiectiuum, seu secundum id quod est. Alio modo de illo secundum esse representatiuum: cõceptus mentalis speciei, secundum id quod est, non est cõpositus ex cõceptibus mentalibus generis & differentie, secundum id quod sunt, eo quod omnes sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes cõponentes. Nõ enim est imaginandum, cum intellectus format cõceptum diffinitionis hominis, scilicet animal rationale, quod formet plures cõceptus, sed vnũ tantum: qui est quædam simplex qualitas, distinctè singulas representantem. sicut & in re extrã, res diffinita est habens rem generis & differentie absque cõpositione reali: vnde hoc primo modo dictum nostrum nõ est verum: cõceptus verò mentalis speciei secundum esse representatiuum formaliter acceptus est cõpositus ex cõceptibus mentalibus generis & differentie secundum esse representatiuum formaliter acceptis, sicut idolum representat totum ex idolis partium: homo enim in mente representat aggregato ex perfectione sensitiva & intellectiua: animal verò in mente formaliter non representat nisi perfectionem sensitivam, rationale autem nõ nisi intellectiua: vnde hoc modo verificatur dictum nostrum. Cõceptus autem obiectalis speciei formaliter sumptus, cum nihil aliud sit, quã significatum formale, cõceptus mentalis eiusdem est cõpositus secundum rationem ex cõceptibus obiectalibus generis & differentie formaliter acceptis: sicut significatum formale speciei est cõpositum secundum rationem ex significatis formalibus generis & differentie, vt supra ostensum est: vnde homo acceptus vt est obiectus cõceptui mentali, suo scilicet specifico nõ est animal neque rationale: sed ex animali & rationali, accipiendo etiã animal & rationale, secundum quod obiecta sunt suis mentalibus cõceptibus: vt ostendit falsitas huius propositionis, Obiectum formale specificum est obiectum formale genericum, siue differentiale: dicit enim homo vt sic aggregatum est perfectione sensitiva & intellectiua: animal verò vt sic nõ nisi vnã partem aggregati, scilicet sensitivam naturam, & rationale, vt sic nõ nisi alteram partem, scilicet intellectiuam perfectionem. manifestum est autem quod aggregatum nõ est aliquod aggregatorum: vnde & hoc modo dictum nostrum veritatem continet: & est maximè ad propositum. Et sic animal quo ad rem importatam, nec est pars, nec totum respectu hominis & animalis rationalis, quo ad significatum verò materiale & formale simul est totum: quo ad significatum: formale autem est pars tã obiectaliter, quam representatiuè sumptum. Vnde cum dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solũ attendatur, nec partis, nec totius ratio saluabitur: si verò res ipsa sic significata, scilicet implicite includens inferiora inspicatur, totius rationem habet: si autem res ipsa sit significata attendatur secundum id, quod explicitè includit vt sic: partis rationem fortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, vt res: res enim de re prædicatur vt totum, quia prædicatur in recto, & vt pars, quia additur differentia, que aliud explicat, &c.

¶ Quod supra dicimus de specie, dicitur de diffinitione, seruato semper eo quod dicitur i. Physic. text. com. 5. scilicet quod diffinitio diuidit in singula: non autem species. Nec fallaris, nostra dicta in hac materia legens, & supra (quoniam supra) nec conceptum formalem conceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus in hac materia verò per intellectum seu conceptum formalem tã mentalem conceptum, quã obiectalem formaliter sumptum intelligi volumus.

Quamuis

bilitatem & formalitatem.

Ad quorum euidenciam aduertendum est, quod sicut supra de essentia generica dictum est, quod potest significari per modum totius & per modum partis, ita nunc dicitur, quod essentia specifica potest accipi vt significata nomine primæ intentionis per modum totius, & per modum partis. Per modum quidem totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modum verò partis, sicut illa met significatur per ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc quod significata per modum totius implicite includit indiuidua: significata verò per modum partis excludit illa à sui significatione. Quod sic declaratur exēplariter, Homo cum significet habens naturam humanam, implicite includit sub ly habens omnia indiuidua humana: habens enim naturam humanam est quodcunque indiuiduum humanum: humanitas autem cum significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly quo: nullum enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cum principia indiuiduantia sint aliud ab humanitate, vt supra dictum est, sequitur quod humanitas excludit principia indiuiduantia à sui significatione: & consequenter indiuidua, quæ sine indiuiduatione intelligibilia non sunt: sicut nec species absque differentia intelligi potest, & cum pars vt pars non prædicatur de suo toto: omne autem prædicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia primo modo, id est per modum totius significata de indiuiduis in recto prædicatur: significata verò per modum partis, nequaquam. & propter hoc illa est vera, Sortes est homo. illa autē falsa, proprie loquendo, Sortes est humanitas (vt Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentia specificæ ad indiuiduum secundum tria, scilicet totalitatem, partialitatem, & prædicabilitatem.

Quo ad formalitatem verò declaratur apposita differentia inter essentiam genericam per modum partis significatam respectu speciei, & essentiam specificam per modum partis significatam respectu indiuidui. Differunt enim in hoc, quod illa est pars materialis speciei, ista verò est pars formalis indiuidui. Et ratio est, quia illa, scilicet essentia generica comparatur ad alteram partem speciei, vt materia ad formam & perfectibile ad suam perfectionem, cum designatio seu determinatio generis ad speciem fiat per differentiam, quæ sumitur à specifica forma, quæ perficit & complet perfectionem genericam: ista verò, scilicet specifica essentia comparatur ad alteram partem indiuidui, vt forma ad materiam, & perfectio ad perfectibile, cum designatio seu determinatio speciei ad indiuidua fiat per materiam signatam, quam imperfectiorem esse specifica forma, quæ essentia specifica sumitur, constat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas verò est pars formalis Sortis: & dicitur quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD EVIDENTIAM horum verborum est notandum, quod forma totius & forma partis, vt in secundo ca. visum fuit, differunt realiter: non sicut vna forma differt ab alia forma, puta albedo à dulcedine, sed sicut totum & pars, & ideo dicitur hic, quod forma totius non est quasi superaddita partibus, id est, non est forma addita materiae & formæ, sicut forma domus est, forma addita lignis, lapidibus, cæmento, & cæteris partibus: sed magis est forma, quæ est totum, id est ipsum compositum resultans ex partibus. Quod cum per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo quod totius est completè certifiatum & distinctum & determinatum: hæ enim sunt conditiones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT IIII.

Quanam ratione essentia conueniat esse genus, speciei, vel differentiam, ostendit.

ISO quid significetur nomine Essentia in substantiis compositis, videndum est quomodo se habeat ad rationem generis, speciei, & differentia, quia autem cui conuenit ratio generis, speciei vel differentia, prædicatur de hoc singulari signato, impossibile est quod ratio generis vel speciei vel differentia conueniat essentia, secundum quod per modum partis significatur, vt nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. quod rationalitas non est differentia, sed differentia principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN HOC quarto ca. intendens determinare quomodo essentia substantiarum compositarum se habeat ad intentiones logicas, scilicet genus, speciei, differentia, quatuor facit: primo sex conclusionibus determinat intetum: secundo excludit quedam Auer. errore: tertio excludit quadam aliam obiectionem: quarto respondet cuidam tacita obiectioni. Pro intellectu primæ partis notandæ sunt duæ distinctiones. Prima est ista: Natura seu essentia substantia composita potest tripliciter accipi: primo, vt significata per modum partis: secundo, vt per se existens se parata à singularibus: tertio, vt significata per modum totius. Secunda distinctio, quæ est subdivisio tertij membri est ista: Natura substantia composita significata per modum totius potest accipi tripliciter:

primò, secundum se, secundo, secundum esse quod habet in singularibus: tertio, secundum esse quod habet in intellectu.

His prælibatis, scias quod secundum singula membra harum diuisionum ponit singulas conclusiones: secundum primam quidem duo membra vtriusque diuisionis ponit quatuor negatiuas: secundum verò vltima vtriusque, ponit duas affirmatiuas, ita quod secundum quolibet diuisionem primo ponit duas negatiuas, deinde tertiam affirmatiuam: & sic fiunt sex conclusiones.

Prima ergo conclusio negatiua est, Essentia substantia composita significata per modum partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas non est genus neque species neque differentia: Quia probat sic, Tam genus, quam species, quam differentia prædicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Sorte: essentia substantia composita significata per modum partis non prædicatur in recto, de hoc particulari supposito: ergo essentia taliter significata non est genus, nec species, nec differentia. Omnes propositiones patet ex præcedenti ca. & ideo dicit Auic. quod rationalitas, quæ significat per modum partis, non est differentia, sed principium differentia: & similiter animalitas non est genus, sed generis principium: & humanitas non est species, sed speciei principium, sicut albedo est principium albi, & pars est principium eius, cuius est pars.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis, speciei, differentia conueniat esse, secundum quod est quedam res existens extra singularia, vt Platonici ponebant: quia sic genus & species non prædicaretur de hoc indiuiduo: non enim potest dici quod Sortes sit hoc, quod ab eo separatū est. Nec separatū illud proficit in cognitiōe huius singularis signati.

Hic ponitur secunda conclusio negatiua, Essentia substantia composita per se non in singularibus existens non est species siue genus. Et probat eam duplici ratione. Primò sic, Genus seu species prædicatur de hoc particulari: essentia per se subsistens non in singularibus non prædicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistens non in singularibus non est genus seu species: Maior patet, Minor probatur sic, Subiectū est id quod in recto de eo prædicatur: Sortes non est homo separatus: ergo Sortes non est subiectū respectu hominis separati: ergo homo separatus non prædicatur de Sorte: quod erat assumptū in Minore. Secundo sic, Genus seu species est id, quo indiuidua cognoscuntur: essentia per se subsistens non in singularibus non est id, quo indiuidua cognoscuntur: ergo essentia per se subsistens non est genus neque species: Maior patet ex eo quod vnūquodque per suū genus speciem, differentiam cognoscitur. Minor verò ex eo, quod vnūquodque cognoscitur quidditatiue per id quod est in eo: & non per id quod non est in eo.

Et ideo relinquatur, quod ratio generis, vel speciei, vel differentia conueniat essentia, secundum quod significat per modum totius, vt nomine Hominis, vel animalis prout implicite & indistincte continet totū hoc, quod in indiuiduo est.

Hic ponitur tertia conclusio affirmatiua: Essentia substantia composita significata per modum totius est species, genus vel differentia, &c. probatur sic, Genus, species seu differentia substantia liter continet & implicite totū, quod est in indiuiduis: essentia substantia composita non nisi significata per modum totius continet implicite totū esse indiuiduorum: ergo essentia substantia composita significata per modum totius est genus vel species vel differentia. Propositiones omnes ex præcedenti ca. patet: vbi dicimus genus, speciei, differentia, conuenire in hoc quod significat totū, quod est in inferioribus, & sua abstracta excludere ea, quæ sunt in inferioribus: est igit animal genus, homo species, rationale differentia.

Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari. Vno modo secundum naturam & rationem propriam: & hæc est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est verum de ea dicere, nisi quod conueniat sibi, secundum quod huiusmodi. Vnde quicquid aliorum sibi attribuitur, falsa est attributio: verbi gratia, Homini in eo, quod est homo, conuenit rationale & anima, & alia quæ in eius diffinitione cadunt, album verò vel nigrum vel quodcunque huiusmodi, quod non est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, quod est homo. Ideo si queratur vtrum ista natura possit dici vna vel plures, neutrum concedendum est: quia vtrunque est extra intellectum humanitatis, & vtrunque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquam posset esse vna: cum tamen vna sit secundum quod est in Sorte. Similiter si vnitas esset de intellectu & ratione eius, tunc esset vna & eadem natura Sortis & Platonis, nec posset in pluribus pluralificari. Alio modo consideratur, secundum quod habet in se in hoc vel in illo: & sic de ipsa prædicatur aliquid per accidentem ratione eius in quo est: sicut dicitur quod homo est albus, quia Sortes est albus, quamuis homini non conueniat in

Nulla essentia substantia composita significata per modum partis, est genus, vel species, vel differentia. q. Meta. cap. 6. in princip.

Essentia per se subsistens, non in singularibus existens, non est species, vel differentia. Essentia substantia composita significata per modum totius est species, genus vel differentia. Essentia, vel natura per se est absolute considerata: & hoc modo si prædicata quædam conuenit sibi sumpta vero non habet esse in singularibus, vel in anima, conuenit, prædicata per accidentem, & determinationem, & aliquid esse, quod prædicatur de indiuiduo.

eo, quod est homo. Hæc autem natura habet duplex esse, vnum in singularibus, aliud in anima & secundum vtrumque consequuntur accidentia dictam naturam: & sic in singularibus habet multiplex esse secundum diuersitatem singularium: & tamen ipsi naturæ secundum propriam considerationem, scilicet absolutam, nullum istorum esse debet falsum enim est dicere, quod natura hominis, in quantum huiusmodi, habeat esse in hoc singulari. si enim esse in hoc singulari conueniret homini, in quantum est homo, non esset vnquam extra hoc singulare. similiter si conueniret homini in quantum est homo, non esse in singulari, nunquam esset in eo. Sed verum est dicere, quod homo, in quantum est homo, non habet quod sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo quod natura hominis absolute considerata abstrahit à quolibet esse: ita quod non fiat præcisio alicuius eorum: & hæc natura sic considerata, est quæ prædicatur de omnibus indiuiduis.

Hic antequam ponat quarta conclusio, inchoatur secunda diuisio supra posita, cuius terminos oportet prædeclari ad intellectum conclusionis. Natura per modum totius significata, secundum naturam seu rationem propriam, vel secundum se, idem sunt quod natura considerata secundum eas condiciones, siue ea prædicata, quæ conueniunt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicendi per se. Natura verò secundum esse in singularibus idem sonat quod natura considerata secundum eas condiciones: siue secundum ea, prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quod in singulari vel in singularibus esse habet. Natura autem secundum esse in intellectu idem sonat quod natura considerata secundum eas condiciones, siue illa prædicata, quæ conueniunt sibi ex hoc, quod habet esse in intellectu. Differunt autem quadrupliciter, vt ex texta colligitur, condiciones conuenientes naturæ secundum has diuersas acceptiones, eo quod condiciones debite naturæ secundum se sumptæ sunt prædicata essentialia: homo enim secundum se est nisi animal rationale, condiciones vero debite naturæ reliquis duobus modis sunt prædicata denominatiua. homo enim non est res illa, quæ conuenit ei ex esse in singularibus, sed ab ea denominatur: non enim homo est albedo quæ conuenit ei ex hoc quod est in Sorte, sed ab ea denominatur albus. Similiter homo non est res illa, quæ conuenit ei esse in intellectu, puta relatio vniuersalitatatis, aut speciei, sed nominatur ab ea vniuersalis, & spēs, Et licet hæc duo vltima membra in hoc conueniant, quod at reduntur penes prædicata denominatiua: differunt tamen quia prædicata denominatiua, quæ conueniunt naturæ secundum esse in singularibus, aliquid ponunt reale supra ipsam, sicut albus addit supra hominem, naturam albedinis quæ est ens reale: prædicata vero denominatiua quæ conueniunt rei secundum esse in intellectu, nihil ponunt reale supra naturam ipsam: sed denominationem negatiuam aut relatiuam secundum aliquam relationem rationis. Cum enim dico Homo est species, ly species, nihil reale addit supra hominem sed solam relationem rationis, qua respicit suum genus: species enim generis est species.

Secundò differunt istius diuisionis posite membra in hoc quod natura absolute sumpta nec est vna numero, nec plures numero. si enim esset vna numero, non posset reperiri in pluribus numero: quod patet esse falsum, eo quod natura humana est in Sorte & Platone. Consequentia probatur sic, Natura secundum se est vna numero: ergo non potest esse distincta numero: ergo non potest reperiri in pluribus numero: quod erat intentum. Prima consequentia harum ex eo est clara: quia impossibile est alicui conuenire oppositum eius quod conuenit ei secundum se sicut impossibile est homini conuenire irrationale. distinctio autem numeralis est opposita vnitati numerali & ideo si natura secundum se habet vnitatem numerali, nunquam habere potest distinctionem numerali. Similiter probatur, quod natura secundum se non sit plures numero: sequeretur enim naturam humanam non esse in Sorte, quia non posset habere vnitatem numerali, ex quo vendicat sibi secundum se distinctionem numerali. Natura autem secundum esse in singularibus vnitatem & distinctionem numerali sortitur: propterea nanque homo est vnus numero, quia Sortes est vnus numero: & propterea homo est distinctus numero in pluribus: quia Sortes & Plato sunt distincti numero.

Tertiò differunt in hoc, quia natura secundum se sumpta nullum esse sibi vendicat: scilicet nec esse in singulari aut singularibus, nec esse in intellectu: nec etiam vendicat sibi non esse in singulari & singularibus, aut non esse in intellectu, quod patet ex eisdem fundamentis. si enim esse in singulari esset de ratione sua, nunquam extra illud inueniretur: cum nihil inueniatur extra id quod est de eius ratione. similiter si esse in singularibus, esset de eius ratione, modò posset in vno inueniri: quia in vno natura exilis non est in pluribus. similiter si esse in intellectu esset de ratione eius, nunquam posset extra intellectum reperiri. eodem modo si non esse in singularibus aut singulari esset de eius ratione, nunquam posset habere esse in aliquo singulari: & si non esse in intellectu esset de eius ratione, nunquam posset habere esse in intellectu ex illo fundamento. Nulli potest conuenire oppositum, quod est

de ratione sui: unde natura absolute sumpta ab omni esse et non esse abstrahit sine præcisione, id est nec includit nec excludit aliquod huiusmodi esse vel non esse: natura autem tam secundo, quam tertio modo accepta, alterum illorum esse includit, & alterum excludit, vt de se patet. homo enim secundum quod est in singularibus, non est in intellectu: & contra: secundum quod est in intellectu, non est in singularibus.

Quartò differunt: quia natura per modum totius significata secundum se sumpta est ea, quæ prædicatur de indiuiduis, cum dicitur. Sortes est homo. Natura autem sumpta tam prout est in singularibus, quam prout in intellectu non prædicatur de indiuiduis: quod declaratur sic, Id prædicatur de indiuiduis, quod attribuitur illis in propositione: sed natura absolute accepta & non secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu attribuitur indiuiduis in propositione: ergo natura absolute sumpta & non secundum esse in singulari vel intellectu prædicatur de indiuiduis. Maior est nota ex terminis. Minor declaratur exemplariter, cum dico, Sortes est homo, sensus propositionis est, Sortes est animal rationale: ita quod in ista propositione nihil attribuitur Sorti nisi esse animal rationale: quæ sunt condiciones naturæ humanæ absolute acceptæ: vt patet. non enim cum dico, Sortes est homo, attribuo Sorti aliquod debitum naturæ humanæ ex esse in singularibus, aut ex esse in intellectu: neque attribuo Sorti habere naturam humanam cum aliquo addito: sed tantum attribuo Sorti habere naturam humanam, seu esse animal rationale: quæ sunt vt dictum est condiciones naturæ humanæ secundum se acceptæ. Natura igitur primo modo sumpta est, quæ prædicatur de indiuiduis, et non natura secundo & tertio modo.

IN HOC Loco antequam ulterius procedatur, dubia quædam examinanda sunt. Circa prædicta dubium est. Primò circa primam differentiam assignatam in eo, quod dictum est, quod natura secundum se sumpta non insunt nisi prædicata quidditatiua. hoc enim patitur difficultatem tum propter transcendentia, tum propter quædam prædicata negatiua. si enim transcenderia, quæ sunt, ens, res, vnum, aliquid, verum, & bonum, conuenire asserantur naturæ absolute sumptæ erunt prædicata quidditatiua, & si sic ponatur in diffinitione, nulla enim diffinitio est completa, nisi omnia prædicata quidditatiua includat: transcendetia autem in diffinitione poni omnes negat.

Confirmatur consequentia ex dictis S. Tho. in littera, vbi habetur quod quæ insunt natura absolute sunt de diffinitione illius. si autem transcendentia dicantur non conuenire naturæ absolute, tunc homo secundum se sumptus non est aliquid, nec res, nec vnus quid: quod omnino negatur.

DE PRAEDICATIS Verò negatiuis occurrit difficultas: quia negationes naturarum disparatarum si conueniunt naturæ absolute erunt prædicata quidditatiua: & sic negatio erit de diffinitione substantiæ. Si autem conueniunt naturæ secundum esse in singularibus vel in intellectu, tunc accipiendo hominem absolute, ista erit falsa, Homo non est leo: quod videtur irrationabile.

AD HORVM Dissolutionem considerandum est primò, quomodo transcendentia se habeant ad naturas rerum, supra quas cadunt. vt autem supra in questione de significatione entis tactum fuit, nullum transcendentium importat alium gradum, seu aliam naturam à gradibus seu naturis eorum, quibus apponuntur. cum enim dico, ens homo, vnus homo, res homo, verus homo, bonus homo, aliquid homo, nullum alium gradum ab humanitate significo, sed ipsam humanitatem diuersis modis, ly enim ens significat humanitatem, prout habet esse: ly vnus, illam prout non est diuisa formaliter: ly res, illam prout latitudinem habet, vt potè non ex intellectu fabricata: ly bonum, ipsam, prout perfectiua est appetitus: ly verum, ipsam vt perfectiua est intellectus: ly aliquid, ipsam, vt aliud quid est ab aliis. Simili modo est dicendum accepto quocunque gradu generico: vt faciliter exemplo manifestari potest.

CONSIDERANDVM Est secundò, quod cum primum inter transcendentia sit ens (eo quod eius ratio ceterorum rationes præuenit) & omnia conuertantur cum ente, tanquam eius passionis, cum declaratum fuerit quomodo ens conueniat naturis rerum, planum erit de ceteris. Scotus ergo primò sent. distin. tertia, quæst. tertia: opinatur ens esse vniucum & prædicari, inquit de omnibus inferioribus exceptis vltimis differentiis. Et primò quidem horum tanquam per se notum supponens, secundi duplicem rationem reddit.

Primò, quia si differentia includant ens vniucocè dictum de eis, & non sunt omnino idem: oportet quod sint diuersa aliquid idem entia: & consequenter sequitur, quod differentia vltima sint proprie differentes, & sic habent alias differentias, & non sunt vltima.

Secundò, quia sicut ens compositum in re est compositum ex actu & potentia: ita conceptus compositus per se vnus est compositus ex conceptu actuali & potenciali determinabili & determinante. Sicut ergo resolutio compositi in re stat ad simpliciter simplicia, scilicet actum vltimum & potentiam vltimam: ita quod actus nihil potentia, & potentia nihil actus includat: ita resolutio conceptus debet stare ad conceptus simpliciter simplices actuali & potentia determinabile tantum ita quod nihil determinantis includat, & determinante tantum, quod nihil determinabilis includat, tales sunt conceptus entis & vltima differentia: ergo vltima differentia non includit formaliter ens.

Dubita-
rio.

c. 1. q. 2.

Scot. 1. d. 3.
q. 3. in sol.
q. 3. vt supra dictum
est c. 2. q.
3. prima
ratio.

Opus. Caiet. QQ CON

353

CONTRA Primum arguitur: quia sequeretur, quod ens poneretur in diffinitione, contra Aristot. octavo Metaph. tex. com. 16.

f. c. 16. ¶ Præterea sequitur, quod esset negatio in diffinitione, vt supra in quæstio. de vniocatione entis deduximus.

e. 2. q. 3. ratione 2. ¶ Contra secundum dictum arguo sic, Omne id, de quo formaliter sumpto prædicatur in secundo modo passionis entis, includit in se formaliter ens: sed de vltima differentia formaliter sumpta prædicantur in secundo modo passionis entis: ergo vltima differentia includit in se formaliter ens: Minor patet, quia vltima differentia est per se vna & intelligibilis. Maior probatur sic, Omne formaliter includens medium proprium à priori, per quod demonstrantur passionis entis, includit in se formaliter ens. patet ista: quia entis conceptus est illud medium. Sed omne id, de quo formaliter sumpto prædicantur in secundo modo passionis entis, includit in se formaliter medium, per quod tales passionis de eo sunt demonstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor, quia implicat oppositum. Si enim formaliter non includit proprium medium concludendi B, quomodo de A formaliter sumpto erit à priori demonstrabili B. Secundò arguo, & in idem redit: Omnis passio conueniens pluribus formaliter sumptis, conuenit eis ratione alicuius communis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primò conuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio conueniens omnibus vltimis differentiis formaliter sumptis: ergo conuenit eis ratione alicuius communis formaliter inclusi in eis, cui primò conuenit: tale autem est ens; ergo omnes differentiæ vltimæ includunt ens. Minor est per se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec potest dici ad Maiorem, quod sufficit subiectum denominatiuè includi in eis, quibus formaliter sumptis conuenit passio illius subiecti. Quia cum tota ratio quare passio alicuius inest alteri, sit participatio illius subiecti primi; si alicui formaliter sumpto inest passio, eidem formaliter sumpto inest & subiectum: & si formaliter sumptum subiecti expers est, quomodo formaliter sumptum illius passionem habere potest? Vt arguatur sic, Id quod formaliter sumptum à se subiectu excludit, etiam à se passionem excludit: sed vltimæ differentia formaliter sumptæ nõ excludunt à se passionis entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuæ audire responsum Francisci de Mayronis dicentis, regulam adductam Posterioris sicam Arist. non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

f. ca. 12. ¶ Ad rationes autem Scoti dicitur, quod cum tam prima, quam secunda supponant ens habere conceptum obiectiuum vni simpliciter, nihil concludit. Dicitur secundò ad secundam, quod argumentum à simili claudicat: licet enim sit similitudo quo ad aliquid inter compositum naturale & intellectuale: dissimilitudo tamen est magna in proposito, quia partes compositi naturalis mutuò se excludunt: quia quædam res speciales sunt, partes autem compositi intellectuales non possunt mutuò se excludere: quia altera (puta ens) est ad eò vniuersalis, vt nihil possit eam subterfugere.

Primo sent. q. 6. que quaeritur vtrū à simpliciter simpliciter possit abstrahi alicuius conceptus communis in fine. Cap. 5. Cap. 3. Cap. 8. Circa T. com. 5. Circa T. cap. 2. ¶ AVICENNA Autem Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Poliprædicamentis, cap. 9. opinantur, quod ens nõ conueniat naturæ absolutè sumptæ. Vnde dicunt hanc consequentiam non valere, Homo est substantia: ergo homo est ens: eo quod ens significat aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione: quod expressè etiam de Avicenna refert Commentator quarto Metaphysicæ Comment. 3. & 10. Metaphysicæ commento 8.

Quolib. 2. q. 2. ar. 1. contra Gen. cap. 26. ¶ SANCIVS TH. Autem cuius est opus, quod exponendum suscipimus super quarto Metaphysicæ lectu. 2. super textu Coment. 3. & super lect. 2. supra tex. Coment. 8. expressè in hoc reprehendit Avicenn. vnde sententia eius non est censenda eadem opinioni Avicenn. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cum ipse teneat nullum aliud à Deo esse ens per suam essentiam, sed per aliquid additum suæ essentiæ: & expressè dicat in quolibeto secundo, quæst. 2. art. 1. ens nõ esse prædicati essentialis: & in primo contra Gen. ca. 26. dicat ens nõ cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimum.

¶ Propter quod à quibusdam dicitur, quod ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiuè & intrinsecè de omnibus prædicatur: sic enim vnus quodque est ens per essentiam suam. Ens verò participaliter, cum idem sonet quod existens nõ est prædicatum quidditatiuum: sic enim nihil aliud à Deo est ens per essentiam suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolutè, non autem ens participaliter. Ad dunt quoque quod ens nominaliter est diuisum in decem prædicamenta, & est transcendens conuersum cum aliis, propriè loquendo, non ens secundo modo: & ideo reprehensibilis erat Avicenn. qui hanc distinctionem prætermisit.

Prima parte, q. 5. artic. 1. ad primū de veri. q. 21. c. 7. vide con. huius doctrin. & post. ca. 6. in princip. & circa ea mediū. ¶ Mihi autem aliter dicendum occurrit: dico enim quod ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta. Quod ex eo patere potest, quod S. Thomas prima parte, quæstio prima. ostendit bonū quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter non nominaliter vt clarè patet ex duobus.

¶ Primò ex eo quod dicit, quod cum bonum & ens conuertantur sicut res est ens, ita bona: sed non est ens per essentiam suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia æquiocationis vitetur, non nisi de ente participaliter est sermo. Secundò, ex eo quod dicit, id, quo res formaliter est bona, non esse ens: quod dictum de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existentia, quo res est ens & bona, est ens nominaliter. Ens igitur quod conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

10 ¶ Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet id à quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est. Et id, ad quod nomen Entis impositum est, scilicet id quod est. Supra enim, in principio operis dictum est, ens significare id quod est in quolibet prædicamento: & in hoc differre ab essentia, quæ significat id, quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Physicorum, textu coment. de cimitertij. Aristot. loco ly ens, ponit ly quod est. Auicenn. ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptum est, dixit simpliciter ens esse prædicatum extra essentia rei: sanctus Thomas verò intuens id quod est, ad quod nomen Entis impositum est. Auicenn. non adhæsit. Nanque ipsum quod est, non prædicat aliquid extra essentiam rei. Insuper aduertens, quod ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, constituitur inter prædicata accidentalia, ens annumerare noluit: hoc enim non potest asseri de quocunq; alio extra essentiam rei. Nihil enim extra essentia rei per propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existentia. Quodcunq; enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, scilicet genus proprium, & differentiam propriam, & vniuersaliter propria illius prædicamenti principia. Ipsum autem existere, non nisi per genus & differentiam & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio, qua S. Tho. arguit Avicenn. quarto Metaphysicæ. vbi supra, vnde ens prædicatum de aliquo, puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriam differentiam: nec ratione ipsius, quod est substantiale, prædicatum esse relinquatur cum Aristotele & Commentatore, vbi supra, licet non sit omnino eodem modo substantiale, quo prædicata illa, quæ in diffinitione cadunt. His prælibatis, ad dubium dico quod transcendentia non sunt prædicata propria naturæ secundum suam absolutam considerationem, neque secundum esse in singularibus, neque secundum esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturæ quomodolibet acceptæ, conuenientia non solum concomitatiuè, sed & causaliter. Et de natura quidem tam secundo quam tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quod homo in singularibus inuenitur entis, vnus rei, & reliquorum rationem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, &c. debetur enim sic sibi aliquod esse, licet rationis. De natura autem primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo quod in quocunq; inuenitur posterius transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendentibus, quæ sunt vnum, res, aliquid, &c. quod conueniunt naturæ absolutè. Vnde de homine, absolutè loquendo, ista est vera, Homo est ens. Vnde & S. Tho. dicit super 10. Meta. vbi supra, quod ens prædicat naturas decem generum, secundum quod sunt actu, vel potentia & non tantum secundum quod sunt actu.

20 ¶ Ad rationem in dubio tactam, qua dicebatur, Si sic, ergo transcendentia essent ponenda in diffinitione, dicitur primò, quod nõ oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tantum quæ explicant alium gradum essentialium diffiniti: qualia non sunt transcendentia, de quibus dictum est: quod eundem gradum prædicant, quem genus vel differentia importat. Vnde 8. Meta. tex. com. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnum: quia ens statim est vnus quodque: diffinitio enim completa tunc est, cum omnes rei gradus explicantur à prima potentia vsque ad vltimum actum intrinsecum, quod sine transcendentibus, quæ nullum gradum addunt, fit. Dicitur secundo de ente, quod quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quæstionem, An est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo à prædicatis quidditatiuis aqualiter declinat.

40 ¶ Ad dictum san. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent: & quod in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quod in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Metaph. tex. Com. 10. quod secundum ideo dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quod ea quæ naturæ absolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo, quod talis. homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta sanc. Tho. sanè intelligere debeas.

50 ¶ Quo ad prædicata negatiua verò dicitur breuiter, quod negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter, scilicet & fundametaliter. Si formaliter falsum est, quod conueniant naturæ absolutè: per opus em intellectus attribuunt ei. cum negationes entia rationis sint. Si fundametaliter, cum negatio super affirmatione fundetur, cõcedit esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, quam genus

70 ¶ Ad dictum san. Tho. dicitur, quod transcendentia duo habent: & quod in nulla diffinitione ponatur ratio dicta & quod in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Metaph. tex. Com. 10. quod secundum ideo dictum arbitror: quia transcendentia quemlibet gradum comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, quod ea quæ naturæ absolutè conueniunt, in cuius ratione cadunt conueniunt rei in eo, quod talis. homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, &c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta sanc. Tho. sanè intelligere debeas.

Duo includuntur in prædicamento Entis ca. 1. in prin. T. ca. 3. Dicitur de ente 5. Thom. & de Avicenna. Circa T. ca. 3. Ad dubium primum. Circa T. ca. 3. Super dicta. 1. q. 2. art. 1. Immediati prædicati. T. C. 10. Ad prædicata.

genus & differentia propria. Fundamentum enim negationum naturarum disparatarum de homine nihil aliud est quam natura hominis: ex hoc nanque quod homo est animal rationale, non est leo neque bos, &c.

QVÆSTIO VI.

Num natura absolute sumpta unitatem vel pluralitatem habeat.

DVBIVM Secundò est circa dictum San. Thomæ in litera in assignatione secundæ differentie, quo dicitur, quod natura absolute sumpta nec unitatem, nec pluralitatem habet.

Videtur enim hoc esse impossibile, cū id, quod vnū non est diffinibile non sit: vt dicitur 7. Met. tex. com. 13. imò nec intelligibile, vt habetur quarto Meta. com. 10. Et si unitatē naturæ absolute habere cōcedatur: qualis sit illa unitas non est facile assignare: cū non numeralis sit, vt declaratū est nec specifica, nec generica, cū hæc ex intellectu fiat, nec analogica, vt de se patet homo enim non est vna analogicè. Nec etiam facile quisquam dicet, an unitas illa sit realis an non. Ad euentiā huius dubitationis quinq; faciēda sunt. Primò videndum est quid sit unitas quælibet. Secundò, vnde habeat unitas realitatē. Tertiò, quomodo unitas quælibet sit extra animā. Quarto respondendum est dubitationi motæ. Quintò, quædam obiectiones excludendæ sunt.

QVO AD Primū sciendū est, q̄ cū vnū nihil addat supra ens, nisi priuationē diuisionis: ita q̄ vnū nihil aliud est quam ens indiuisum: vt dicitur 4. Meta. tex. com. 3. Unitas quælibet nihil aliud est, quam rei indiuisio. Et quia quælibet priuatio per suum habitū cognoscitur: ideo unitas quæ indiuisiōe sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundum diuisionis multiplicatē, multiplicatē unitatis accipere oportet.

Considerandū est igitur q̄ diuisio est duplex, quædā est materialis per principia indiuiduationis causata, quædā est formalis, quæ per essentialia fit. Et hæc habet latitudinem, quia quædā est per essentialia principia propria. Quædam verò per principia essentialia cōmunia. & hoc iterum habet latitudinem, secundū q̄ principia essentialia cōmunia sunt magis & minus cōmunia. verbi gratia, Inter Sortem & Platonē est diuisio numeralis & non formalis: quia nō causatur distinctio eorum ex essentialibus, sed indiuidualibus principiis. Inter Sortē verò & hunc leonē, dato q̄ leo & homo essent sub eodē genere proximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria vltimas scilicet differentias per tantū. Inter Sortem verò & hanc plantā est maior diuisio formalis per principia, scilicet essentialia cōmunia Sorti, & multis aliis speciebus, scilicet sensibile & insensibile. Inter Sortē verò & hunc lapidē est diuisio formalis adhuc maior per cōmuniora principia, scilicet per animatum & inanimatum. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: adeò quod inter Sortem & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vtpotē per propria & communissima principia essentialia, scilicet substantiarum & dispositiuum modos entis prædicamentorum constitutiuos.

Similiter per omnia de unitate dicendū est. Unitas em̄ est duplex. Quædā numeralis, & quædam formalis. Unitas numeralis attenditur penes priuationem diuisionis numeralis. Unitas autē formalis attenditur penes priuationē diuisionis formalis: & hæc habet latitudinem. Quædā em̄ priuat diuisione formali omnino causabili per principia ppria cōmunia: & hæc est unitas formalis simpliciter. Quædā verò priuat diuisione formali nō simpliciter, sed taliter causabili, s. per principia cōmunia: & hæc est unitas formalis secundū quid, & habet latitudinem secundum q̄ diuisio priuata causabilis est à magis & minus communibus principiis essentialibus. verbi gratia, Sortes est vnus numero: quia non est per materiales differentias in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia non compatitur secum diuisionem formalem quacunque. Animal verò est vnū formaliter, inquantū non cōpatitur secum diuisionem per sensibile: & insensibile non tamē habet unitatē simpliciter, q̄ cōpatitur secū diuisionē per rationale & irrationale. Corpus verò est minus vnū formaliter: est enim vnū, quia non est in se diuisum per corporeum & incorporeum. Est autem minus vnū, quia compatitur secum diuisionem formalem maiorem, scilicet per animatum & inanimatum. Ens autem minimè est vnū, vnū quidē est pro quanto non est in se diuisum proportionaliter: minimè verò pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua unitate cōpatitur. Ex his patet primum quid scilicet sit unitas, quælibet: quia scilicet unitas est indiuisio, & talis unitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatio: ita quod nihil aliud est dicere, Sortes est vnus numero, id est Sortes est ens carens diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

QVO AD Secundum est sciendū, q̄ ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatū. Alio modo vt distinguitur contra nō existens actu. Primo modo omnis res prædicamentalis est ens reale siue sit, siue non. Secundo modo id tantum quod realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc propriè est ens reale apud sanctum Thomam dicentem in questionibus de potentia Dei, questione 3. articul. 5. ad secundum,

quod res antequam existat, est nihil, & est sententia hæc conformis Aristoteli in prædicamentis dicenti, quod destructis primis substantiis, impossibile est aliquid remanere: ideo unitas sicut & cætera realitatem habet proprie loquendo: pro quanto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

QVO AD Tertium propono tres propositiones. Prima est, Quælibet unitas supradicta, tam scilicet numeralis, quam formalis existit extra animam. Secunda est, Nulla unitas cōmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Tertia est, Omnis unitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima propositio est adeò manifesta, quod nullus sanæ mentis potest eam negare. In Sorte enim præter omnem intellectus operationem apparet vtraque unitas. Caret enim in seipso diuisione numerali et formali causabili per principia propria & communia: & sic indiuisiōe numeralem & formalem habet. Vnde in Sorte non est sola unitas numeralis, sed formalis multiplex secundum multitudinem prædicatorum quidditatorum: & sicut nō sola indiuidualitas Sortes est extra animam sed quodlibet eius prædicatū quidditatiuū: ita non sola unitas numeralis, sed quælibet eius unitas formalis extra animā dicenda est esse.

AD INTELLIGENTIAM Verò secundæ est notandum quod res potest intelligi communis extra animam dupliciter. Vno modo positiuè alio modo negatiuè. Illa res est cōmunis positiuè, quæ indiuisa manens in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur. Illa verò est communis negatiuè, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullam recolo asserentem dari extra animam nisi essentiam diuinam secundum fidem Christianam. Secundo modo videtur a quibusdam poni res extra animam communis, de quibus sermo erit infra: & quia hoc alienum à veritate mihi videtur: ideo de tali communitate intelligendo secundam propositionem probo dupliciter.

Primo sic, Nulla res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam existit in rerum natura: sed unitas communis extra animam, negatiuè pluribus suppositaliter distinctis est res exigens quidditatem solitariè inueniri extra animam, ergo nulla unitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur: Nullum exigens ad suum existere aliquid impossibile inuenitur: sed quidditatem extra animam solitariè inueniri est impossibile. oportet enim ipsam esse in aliquo supposito, ergo id quod exigit ipsam solitariè inueniri, nunquā existit in rerum natura. Minor autem probatur sic: Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animam, exigit ipsam solitariè existētem. Sed unitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito, ergo unitas cōmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitariè inueniri in rerum natura. Huius præ allegati præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidem: quia quidditas nō propriè alicui supposito necessariò est solitariè. si enim non est solitariè, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor verò patet: quia commune & proprium sunt opposita: commune enim includit negationem proprii & e conuerso. Statim enim vt res appropriata est alicui communis negatiuè, esse definit, eo quod negatione appropriationis caret: & statim vt communis negatiua est appropriata alicui, non est, eo q̄ negationem appropriationis habet. Oppositum ergo prædicati infert oppositum subiecti in vtraque præmissa.

Præterea secundò probo sic: Omnis res existens in rerum natura est res particularis. Nulla unitas communis extra animā pluribus suppositaliter distinctis est res particularis, ergo nulla talis unitas est in rerum natura. Maior est nota ex communi Peripateticorum sententia. Minor probatur sic: Omnis res particularis est alicui vni supposito propria: aliter non esset particularis. Nulla unitas cōmunis extra animā pluribus suppositaliter distinctis est alicui vni supposito propria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis unitas est particularis.

Tertia propositio probatur sic: Quotiescunq; aliqua duo sunt conuertibiliter idē realiter, multiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquum: sed res vna & vnū sunt conuertibiliter idē realiter: ergo multiplicata realiter multiplicabitur realiter & eius unitas. Sed pluralitas numeralis est realis, ergo pluralitas re numeraliter pluralificatur, & eius unitas, vnde in Sorte & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sunt duæ unitates formales sequētes corporeitates, & duæ sequentes animalitates, & duæ sequentes humanitates. Oportet em̄ secundū numerū prædicatorū essentialiū esse numerū unitatū formaliū in quolibet indiuiduo. Sicut em̄ quodlibet prædicatū quidditatiuū dat aliqd esse: ita dare oportet aliquā unitatē, vnū enim & ens idem sunt, vt dicitur quarto Met. tex. com. 3.

Ex his patet tertium, quomodo scilicet unitates habeant esse extra animā: quia sunt non cōmunes, sed particulatæ & multiplicatæ numeraliter iuxta numerum indiuiduorum quorū sunt. Hæc de tertio.

QVO AD Quartum dico, quod natura absolute sumpta habet unitatem quandā: vt efficaciter concludit ratio adducta, quæ est,

Opus. Caiet. QQ 2 sanct

Potentia
q. 3. art. 5.
2. in prædicamento
substantia

Probat
prima pro
positio.

Probat
secunda pro
positio.

In hac q.

Probat
tertia pro
positio.

Nulla
absolutè
supra ha
bet unita
tem.

Unitas
quælibet
est diuisio.

Unitas
est ens
reale
siue sit
siue non
confer.

354

formalem sancti Thomae, in tractatu de Natura generis.
etiam & Et quando queritur, aut illa vnitas est numeralis, aut specifica, di-
generica, co, q̄ est vnitas formalis, quæ alia est à numerali: sicut diuisio for-
vel specifi- malis alia est à materiali. Nec illa vnitas formalis est specifica aut
ca habet, generica formaliter: sed est fundamentum vnitatis specificæ & vni-
non quide- tatis genericæ. Hæ enim vnitates formaliter ab intellectu sunt: illa
formali- verò omnem actum intellectus præuenit. Quod autem in litera di-
ter, sed citur, quod natura absolutè sumpta, nec est vna, nec est plures: intel-
quia talis ligendam est de vnitate & pluralitate numerali.

vnitatis Ad id verò, quod dubitationi additur, an ista vnitas sit realis, aut
fundamē- non, dico quod secundum se est realis primò illorū modorum, quos
tū est, nul- supra posuimus, accipiendo ens reale sicut & natura ipsa absolutè
lo aut mo- sumpta: & sicut natura secundum esse in singularibus est ens reale
do vnita- secundo modo, ita vnitas illa, quæ semper naturam comitatur, in
te vel plu- particularibus, posita est realis verè & propriè. Idem enim est iudi-
ralitatem cium de natura & eius vnitate. Hæc de quarto.

numeralē QVO AD Quintum duo dubia propria occurrūt. Primum
habere di- est circa secundam propositionē, in qua dictum est, quod nulla est
citur. vnitas communis extra animam. Secundum est circa id quod nūc
 dictum est: quia scilicet alietate sit alia vnitas formalis à numerali
 in Sorte.

In hac Contra primum enim instatur sic. Quæcunque suppositaliter di-
questio- stincta sunt vnum formaliter extra animam habēt aliquam vnita-
ne. tem communem eis extra animā. Sortes & Plato sunt vnum forma-
 liter extra animam: ergo Sortes & Plato habēt aliquam vnitatem
 sibi communem extra animam. Maior ex eo videtur manifesta, q̄
 si aliqua suppositaliter distincta sunt vnum in eo, quo sunt vnum in
 eo, quo sunt vnum, non distinguuntur: & sic illud vnum est com-
 mune vtrique extra animam, ex quo sic sunt vnum.

Præterea, Humanitas quæ est in Sorte, quantum est ex se, non est
 determinata ad Sortem vel Platonem: ergo vnitas formalis huma-
 nitatis, quæ est in Sorte, quantum est ex se, est communis negatiuè
 Sorti & Platoni. Consequentia est nota: quia etiam vnitas forma-
 lis non est determinata quantum est ex se ad Sortem & Platonem.
 Antecedēs autem de se est manifestum: datur ergo extra animam
 aliqua vnitas communis negatiuè pluribus suppositaliter distinctis.

CIRCA Secundum dubium videtur, q̄ inter vnitatem forma-
 lem & vnitate numeralem in Sorte existentem sit alietas realis:
 quia quarūcunque priuationū habitus distinguuntur realiter, ipse
 quoque distinguuntur: sicut quia visus & auditus distinguuntur rea-
 liter, cæcitas etiā & surditas realiter differunt: sed vnitatis forma-
 lis & numeralis habitus distinguuntur realiter: ergo, &c. Patet ista:
 quia diuisio formalis & diuisio numeralis adeò distinguuntur, quod
 in rebus separatis à materia formalis sine numerali inueniatur: &
 in istis inferioribus indiuidua eiusdem speciei numeralē diuisio-
 nem absque formali habeant.

Ad opposita verò respicienti apparebit, quod sit alietas rationis
 tantum: quia sicut se habet natura formalis ad naturam indiuidua-
 lem, ita vnitas formalis ad vnitatem numeralē: sed natura forma-
 liter sumpta est eadem naturæ numeraliter sumpta, & non nisi
 ratione ab eā distinguitur: ergo vnitas formalis est eadem realiter
 vnitati numerali, & non nisi ratione ab illa est alia.

PRO Dissolutione primi dubij nota, quod aliqua duo supposit-
 taliter distincta esse vnum formaliter contingit dupliciter. Vno mo-
 do per hoc, quod illa duo aduentur in aliquo extra animam comu-
 ni vtrique indiuiso in vtroque illorū. Alio modo per hoc, quod illa
 duo habent mutuam negationē inter se diuisiois formalis. Exem-
 plum primi non inuenio in rerum natura, nisi (vt dictum est) secun-
 dum fidem Christianam in Trinitate. Exemplum secundi inuenit-
 ur in omnibus indiuiduis eiusdem speciei. Sortes enim nullo intel-
 lectu considerate, habet hanc negationem: scilicet quod non est di-
 uisus à Platone formaliter, & Plato similiter non est diuisus à Sor-
 te formaliter. Et quia ad eos esse vnum formaliter, nihil aliud re-
 quiritur, quàm esse indistinctos formaliter: ideo simpliciter verum
 est Sortem & Platone esse vnum formaliter extra animam. Comit-
 titur ergo fallacia Consequentis in argumento à superiori ad suum
 inferius affirmatiuè, esse enim vnum formaliter est superius ad habē-
 tia aliquod commune indiuisum in eis extra animam, & ad habentia
 duas naturas cū mutua negatione diuisiois formalis. Non enim est
 imaginandū Sortē & Platone esse vnum formaliter: quia cōueniant in
 aliquo, in quo non distinguuntur extra animam: sed ideo, quia vterq̄
 negatione diuisiois formalis ab altero gaudet. Vnde enim forma-
 liter nihil aliud est, quàm nō diuisum formaliter. Et quod dicimus
 de vnitate formali simpliciter inter Sortē & Platone, intellige de
 vnitate formali secundū quid inter Sortem & hunc leonē, & hunc
 lapidem, & hæc intelligētiam, &c. Sicut enim quia Sortes & Plato
 habent duas naturas, inter quas nō cadit diuisio formalis: ideo sint
 indistincti formaliter simpliciter extra animam: ita quia inter Sor-
 tis & huius leonis naturas non cadit diuisio formalis talis qualis na-
 ta est causari per se sensibile & insensibile, ideo Sortes & hic leo sunt
 indistincti formaliter secundum quid. Ita etiam quia inter Sortem
 & hunc lapidem non est diuisio formalis per corporeum & incor-

corporeum, ideo Sortes & hic lapis sunt indistincti formaliter secun-
 dum quid: ita quoque quia inter Sortem & Gabrielem nō est diuisio
 formalis, quia nata est causari per modos entis, scilicet per se &
 in alio: ideo Sortes & Gabriel sunt indistincti formaliter secundum
 quid: & cōsequēter sunt vnum formaliter absque omni opere intelle-
 ctusiam em pluries dictū est, vnum idē sonare quod ens indiuisum.

Ad secundum dico, quod aliud est dicere, natura humana existēs
 extra animam secundum se est cōmunis pluribus negatiuè, seu in-
 differens negatiuè. Et aliud est dicere, natura humana existens ex-
 tra animam est communis pluribus seu indifferens negatiuè, prima
 enim est vera, secunda verò est falsa. Et veritas primæ patet ex su-
 pradictis, vbi diximus quod natura, quæ est extra animam, pura na-
 tura Sortis, secundum se, id est solitariè sumpta, non est determina-
 ta, neq; appropriata alicui, & consequenter est indifferens seu com-
 munis negatiuè. Falsitas autē secundæ patet ex eo, quod omnis pro-
 positio est simpliciter falsa, in quæ prædicatū repugnet subiecto ra-
 tione cōditionis explicitè importata in illo: sicut ista est simpliciter
 falsa, Ignis non approximatus combustibili comburitur: quia combu-
 rere repugnat igni nō approximato passo. Sed illa propositio secun-
 da, scilicet natura existens extra animam est communis pluribus
 negatiuè, est huiusmodi: ergo ista est falsa.

AD Evidentiam minoris scito, q̄ cū dico natura secundum se,
 seu natura absolutè, dico duo, scilicet naturam & solitudinē, & eius
 conditionem. Similiter cū dico, natura existens extra animam,
 dico duo, scilicet naturam & particularem existentiam sibi cōiun-
 ctam, & eius conditionem. Vnde aliquid cōuenit siue repugnat na-
 turæ absolutè ratione naturæ, & aliquid ratione solitudinis. Simili-
 ter aliquid cōuenit siue repugnat naturæ existenti extrā, ratione na-
 turæ & aliquid ratione associationis eius ad particulare. Cū igitur
 cōmunitas negatiuæ, quæ est prædicatum in præpositione no-
 stra, non conueniat naturæ absolutè ratione sui, scilicet naturæ, quia
 non est eius prædicatū quidditatum, sed cōueniat ei ratione expli-
 citè cōditionis per ly secundū se, seu ly absolutè, quæ est solitudo (ex
 hoc em natura est cōmunis negatiuè, quia solitariè accipitur absq;
 determinatione ad hoc, vel illud) oportet quod repugnet naturæ sub
 opposita cōditione sumpta ratione illius oppositæ cōditionis. Expli-
 cat autē conditionem oppositam solitudini natura existens extrā: eo
 quod explicat coniunctionem eius ad particulare existentiam, quæ
 solitudinem illius tollit. Et ideo cōmunitas negatiuè repugnat na-
 turæ existenti extrā: nō ratione naturæ, sed ratione cōditionis expli-
 citæ per ly existenti extra animam: & consequenter propositio illa,
 in qua subiectum erat natura existens extrā, & prædicatum erat
 cōmunitas negatiuè, est simpliciter falsa. Statim enim, vt natu-
 ra perdit solitudinem, cōmunitatem quoque perdere cogitur.
 Amittit autem solitudinem, quàm primum in alio est.

Vnde apparet responsio ad argumentum, quod licet tam natura
 quàm vnitas formalis, quantum est ex se, id est solitariè, sit commu-
 nis negatiuè: ipsa tamen existens extra, non est communis: sicut ipsa,
 quantum est ex se, non est cū alio: ipsa tamen existens extrā necessa-
 riò est cum alio. & sic non licet inferre, ipsa quantum est ex se non est
 cum alio, ergo ipsa existens extrā non est cum alio: ita non licet in-
 ferre, ipsa quantum est ex se, est communis negatiuè, ergo ipsa exi-
 stens extrā, est cōmunis negatiuè. Vtrobique enim idem peccatum
 accidit, & est secundum fallaciam accidentis. Et si hoc intuitus fue-
 rit, videbis in quo differt positio Scoti in secūdo sen. di. 3. q. 1. à posi-
 tione nostra: & vnde in talem opinionē incidit. Dicit enim ipse na-
 turam specificam, puta humanitatem ratione sui sequi hæc duo, scilicet
 vnitatem formalem & cōmunitatem negatiuā seu indifferen-
 tiam ad plura numero. Dicit nāq; in fine illius quæstionis, quod non
 oportet querere causam, quare natura sit communis: quia natura
 ipsa est causa sufficiens suæ cōmunitatis: sed bene oportet querere
 causam, quare sit singularis: quia non ex se est singularis: & ideo si-
 cut extra animam inuenitur natura vna formaliter: ita inuenitur
 natura cōmunis pluribus. Nos autem in primo nō dissentimus, sed
 in secūdo. Dicimus enim naturam ratione sui sequi vnitatem forma-
 lem: sed cōmunitatem negatiuam fatemur non sequi eam ratione
 sui, sed ratione solitudinis suæ: sicut singularitatem sequi eam diximus
 ratione associationis eius ad existentiam. Et quia conditio solitudi-
 nis non conuenit naturæ ratione sui, nec ratione ipsius esse, quod ha-
 bet extra animā, sed ratione intellectus, qui natus est adunata diui-
 dere: ideo ante omnē actū intellectus nulla cōmunitas in natura in-
 uenit. Et sicut querenda est causa, vnde habeat natura esse solitariū,
 & esse extrā, quia de se neutrum habet: ita querenda est causa, vnde ha-
 beat natura cōmunitatem & singularitatem: de se em neutrum habet.

Causa autem vnde falsitas in hac Scotica processit opinione, vide-
 tur duplex. Prima est æquiuocatio illius termini, ex se, seu, de se. *causa de*
 Potest enim vtrunque eorum accipi dupliciter. Vno modo positi-
 uè: & sic dicit aliquam habitudinem causæ. Alio modo negatiuè: *causa de*
 & sic dicit solitudinem, id est non cum alio, & primo modo intelle-
 xit naturam esse communem ex se: ita quod ipsa est sibi sufficiens
 causa suæ cōmunitatis, vt ex verbis eius ibi patet: cū tamen de-
 buisset intelligere secūdo modo: natura em ex se, id est nō cū alio, est
 indif

indifferens & communis: sicut quando dicitur, natura ex se est sola, ly ex se, non dicit aliquam causalitatem, sed tantum negationem coniunctionis cum alio.

Secunda causa est distantia inter propositionem negatiuam & affirmatiuam de predicato infinito, reduplicatione addita. Licet enim ex affirmatiua de predicato infinito sequatur negatiua, & econuerso, vt dicitur in secundo Perihermenias, quando non sunt replicatiua, cum reduplicatione: tamen licet ex affirmatiua de predicato infinito, sequatur negatiua de predicato finito: non tamen econtra.

Hanc enim, Homo in eo quod homo non est albus, non sequitur ista, Homo in eo, quod homo, est non albus. Si enim homo in eo quod homo est, set non albus, nunquam homini coniungi posset albedo: quia quod conuenit alicui, secundum quod ipsum, conuenit ei semper necessario & per se. Apparet autem in hoc defecisse manifeste processum Scoticum: cum enim commune negatiue idem sonet quod non proprium, argumentatus est sic, Natura, puta humanitas, in quantum talis, non est propria alicui: ergo humanitas in quantum humanitas, est non propria: vbi expresse patet defectus predictus. Et quod sic processerit, patet ex suo processu. Conclusio enim sua est affirmatiua de predicato infinito, cum concludat, ergo natura ex se est communis, id est non propria. Antecedens vero est negatiuum, scilicet natura non est de se hac, id est propria alicui. Similiter patet ex alio processu, quem ibi inducit, scilicet humanitati Sortis ratione sui non repugnat esse in alio, ergo humanitas Sortis ex se est communis: vbi aperte patet predictus defectus. Reduplicationem enim in primo processu sonat ly ex se, seu de se, in secundo ly ratione sui, &c. Et hoc est valde notandum in hac materia, & in materia, de vniuersalibus: eo quod hinc omnia pendent. Attentum ergo oportet esse, quod hac propositio, Natura ex se est communis, si debet esse vera, oportet quod tam ly ex se, quam ly communis, teneatur negatiue secundum viam nostram, & veritatem: & tunc idem est, ac si dicitur, Natura non cum alio sumpta, est non propria alicui: quod patet esse verum. Secundum vero Sco. ly ex se tenetur positiuum, & male: & sensus est, Natura ratione sui siue in quantum talis est non propria alicui: quod est manifeste falsum.

Attentior adhuc sis, quod aliud est dicere, natura, puta humanitas, in quantum huiusmodi, non est propria alicui. Et aliud est dicere, humanitas, in quantum huiusmodi, est non propria seu communis, quod idem sonat in proposito. Prima enim est vera: quia humanitati in eo, quod humanitas, non conuenit quod sit appropriata alicui. Secundum vero patet esse falsum ex eadem radice: quia humanitati in eo quod humanitas, non conuenit, quod sit non appropriata alicui. Abstrahit enim ab utroque, scilicet ab esse proprio & ab esse non proprio. Si enim humanitas in eo quod humanitas, esset non appropriata nunquam humanitas esset appropriata alicui quia vt dictum est ex primo Posteriorum, quod conuenit alicui secundum quod ipsum presupponit de omni, necessarium & per se.

Quod autem nature ratione sui non conueniat illa communitas, scilicet supra indirecte probatum fuerit, vbi duabus rationibus deducta est falsitas istius propositionis, Vnitas existens extra animam est communis pluribus suppositaliter distinctis: ad falsitatem enim huius sequitur falsitas illius: quia quod non conuenit rei extra animam, non conuenit ei ratione sui. Directe tamen nunc probo sic, Omne quod sequitur aliquam naturam ratione sui, predicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito illius nature: sed communitas sequitur naturam humanam per te ratione sui, ergo communitas predicatur simpliciter, id est sine aliqua additione de supposito nature humane. Processus bonus in tertio primae: conclusio autem est falsa, ergo altera premissarum: non Maior, vt declarabitur: ergo Minor quae est positio tua. Falsitas conclusionis patet: quia ista est simpliciter falsa, Sortes est communis pluribus: & si addatur ly ex se, adhuc est falsum dicere, Sortes ex se est communis pluribus. Veritas Maioris declaratur sic. Quod sequitur naturam ratione sui aut est passio, aut modus, aut predicabile per se, aut per accidens, aut separabile, aut inseparabile. Modò omnia ista, si committantur naturae ratione sui, ita se habent quod sicut natura predicatur essentialiter de indiuiduo, puta homo de Sorte, ita ista predicatur denominatiue in suo ordine de ipso met indiuiduo: vt patet discurrendo.

Et confirmatur hoc, quia in proposito nostro naturam humanam sequuntur vnitas formalis & communitas ratione sui secundum te. Vnde neutrius est alia causa querenda nisi natura ipsa, ergo sicut vnitas formalis predicatur simpliciter de Sorte: ista enim est simpliciter vera, Sortes est vnus formaliter, ita communitas predicabitur de Sorte simpliciter dicendo, Sortes est communis. Hoc est falsum, ergo &c. Quenam est maior ratio de vnitate quam de communitate, & quare eorum, quae sequuntur naturam ratione sui, alia predicentur de indiuiduis, alia non. Non enim erit facile fingere rationes Scoti, quas ibi facit: quia non concludit communitatem dari extra animam sed vnitate: ideo superfluum iudicauit adducere. Si quae autem ex eis aut expositis ab eodem in septimo Meta. ad communitatem probandam adducerentur, non erit difficile sumere responsum ex dictis ad duas illarum hac inductas.

AD SECVNDI DVBIJ Evidentiam sciendum, quod vnus, cum dicat ens indiuisum, importat aliquid positiuum, & aliquid priuatiuum. Si loquamur de vnitate formali & vnitate numerali substantiali, quod ad propositum quod importat, sic sunt idem realiter & distinguuntur sola ratione. Sic idem realiter sunt Sortes & homo: & ratione distinguuntur: eo quod eadem res est quae est vna formaliter & numeraliter. Si autem loquamur de his vnitatibus, quo ad priuationes diuisionum importatas, sic dico quod distinguuntur realiter: dummodo non fiat vis in hoc, quod distinctio realis sit passio entis realis: eo quod alia priuatio est priuatio diuisionis formalis: & alia est priuatio diuisionis numeralis. Sicut alia est diuisio formalis, & alia est diuisio numeralis. Nec inconuenit in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas: quo ad priuationes importatas: esset autem impossibile in vno esse plures vnitates substantiales realiter distinctas quo ad res positiuas, quas important. Vnde vtriusque rationis adducta conclusio concedenda est, diuersimode loquedo: nec aliter insidere est opus.

Q V A E S T I O .

Num Natura absolute sumpta sit illa, quae predicatur de indiuiduo.

DVBIUM EST Tertio circa assignationem quartae differentiae: non enim videtur verum, quod natura absolute sit illa quae predicatur de indiuiduis: quia natura absolute sumpta, non est vniuersalis, neque communis. In huiusmodi autem propositionibus, Sortes est homo, & Sortes est animal, & similibus predicatur vniuersale, & superius de particulari & inferiori. Similiter etiam cum queritur, an ista predicatio, Sortes est homo, sit aequalis de aequali, vel inferioris de inferiori, non videtur posse responderi, tenendo quod natura absolute predicatur, cum illa nec aequalis, nec superior sit.

Ad hoc dicendum est, quod sicut in natura extra est considerare ipsam ratione agendi: & ex considerare conditione eius sine qua non operatur. Verbi gratia, in colore consideratur natura eius, ex qua est visibilis & consideratur particularitas, quae est conditio, sine qua non est visibilis. Ita in natura predicabili est considerare duo, scilicet id quod predicatur & attribuitur subiecto, & conditione sine qua non attribuitur illi. Sicut in hac propositione, Sortes est homo, id quod attribuitur subiecto, est ipsa natura humana: & nihil aliud. Conditio vero sine qua ly homo, non predicatur de Sorte, est esse vniuersale superius commune, vel aliud huiusmodi: vt enim infra patebit, & habet ab Ari. 7. Metaph. tex. co. 46. Nulla res predicatur, nisi vt habet esse in intellectu, eo quod predicatio ab intellectu dependet. Vnde ad dubium dico, quod natura secundum suam rationem est id quod predicatur de ipso indiuiduo. Est enim predicatio rei de re, Superioritas tamen & vtilitas & caetera huiusmodi, sunt conditiones eius. Et ideo ad interrogationem, an in illis predicationibus sit predicatio aequalis vel superioris, dico quod est predicatio superioris.

Nec obstat, quod superioritas non insit nature absolute quae predicatur: quoniam non dicitur san. Th. quod natura absolute, prout abstrahit ab omni esse, conueniat hac conditio, scilicet predicatio de indiuiduis: sed dicitur quod res cui conuenit illa conditio, est natura absolute, & non aggregatum ex natura & esse in intellectu, seu in singulari. Non enim cum dico, Sortes est homo, est sensus, Sortes est homo secundum esse in intellectu, aut in singulari: aut superiori, aut aequali: Sortes est habens humanitatem.

Vnde valde attendenda est distinctio inter id quod predicatur & conditionem praedicti: qua non attenda forte decepti sunt dicentes absolute ex hoc textu haberi, quod ista, Homo est animal: nec est predicatio superioris, nec inferioris, nec aequalis. Sensus ergo literae est, Natura absolute quae est predicatur, id est natura secundum conditiones sibi debitas ratione sui est id quod attribuitur singularibus: & non secundum conditiones sibi debitas ex esse in intellectu vel singulari, cum quo stat, quod esse in intellectu vniuersalitas & superioritas sint conditiones, sine quibus natura ipsa non predicatur de singularibus.

Non tamen potest dici, quod ratio vniuersalis conueniat nature sic acceptae, quia de ratione vniuersalis est vnitas & communitas. Nature autem humane neutrum eorum conuenit secundum suam absolutam considerationem. Si enim communitas esset de intellectu hominis, tunc in quocumque inueniretur humanitas, inueniretur communitas, & hoc falsum est: quia in Sorte non inueniretur communitas aliqua, sed quicquid est in eo, indiuiduatum est.

Hic iam ponitur quarta conclusio negatiua, essentia substantiae compositae absolute sumpta non est vniuersalis, vt species, &c. Probatur sic Vniuersale est vni commune multis: essentia substantiae compositae secundum se non est vna communis multis: ergo essentia substantiae compositae secundum se non est vniuersalis, &c. Maior est Ari. secundo Posteriorum. Minor vero probatur ex eo quod si secundum se essentia substantiae compositae esset vna & communis, in quocumque inueniretur illa essentia, esset vna & communis multis, quod est impossibile. Consequentia patet ex eo, quod omne quod conuenit alicui secundum se, conuenit ei in quocumque ponatur: vt ex primo Posteriorum apparet. Impossibilitas autem consequentis adeo est manifesta, vt

Opus. Caiet. QQ 3 Auct.

Ad secundum dubium.

Dubium tertium.

In fine huius capituli. T. c. 46.

Essentia absolute sumpta non est vniuersalis.

T. c. 27.

355

Auicem. dicat secundo suæ Metaphysicæ, quod nullus sanæ mentis potest oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat essentiam Sortis sibi communem esse & Platoni?

7. c. 11. SED HIC Occurrit dubium circa propositionem illam, supra quam fundatur totus processus. scilicet, Omne quod conuenit alicui secundum se conuenit ei, in quocunque ponatur: videtur enim multas habere instantias. Motus enim secundum se est velocitabilis in infinitum: ex sexto Physicorum, text. Com. 15. Motus autem in cælo positus, nequaquam, sed est velocitas vt dicitur secundo Cæli, text. Cō. 28. Similiter continuum secundum se est diuisibile in infinitum: ex sexto Physicorum, text. Com. 3. Continuum autem in re naturali positum, non cum omnium natura constantium determinata sit ratio magnitudinis: vt dicitur secundo de Anima: text. Cō. 41. Similiter motus secundum se habet contrarium, ex 5. Physic. text. Com. 8. & 14. Motus autem in cælo positus caret contrario: primo Cæli, text. Com. 20.

T. c. 15.
T. c. 28.
T. c. 3.
T. c. 41.
T. c. 8.
C. 14.
T. c. 20.

A D H A E C Et similia dicitur prænotando quod aliud est dicere, A conuenit aliquid secundum se: & aliud est dicere, A non repugnat aliquid secundum se. Ad veritatem enim primi exigitur, quod A vendicat sibi illud in primo, vel secundo, vel quarto modo perfectatis. Ad veritatem secundi sufficit, quod ipsi A vt sic, non repugnat illud. Ad veritatem quoque primi sequitur illud conuenire sibi in quocunque ponatur: ad veritatem secundi, non. Multa enim sunt quæ non repugnant animali in eo quod animal: quæ tamen non inueniuntur in quolibet animali. Quicquid autem conuenit animali in primo, vel secundo, vel quarto modo dicendi, per se inuenitur in omni animali. Vnde in proposito dico, quod nulla instantiarum adductarum est contra propositionem assumptam, eo quod omnia, quæ in illis dicuntur, intelligenda sunt per non repugnantiam & conuenientiam. Cum enim dicitur, motum esse velocitabilem in infinitum, intelligimus motui vt sic, non repugnare velocitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, continuum esse diuisibile in infinitum, intelligitur continuum sic, vt non repugnare diuisibilitatem in infinitum. Similiter cum dicitur, motum habere contrarium, intelligimus motui, vt sic non repugnat habere contrarium.

Quod si hoc non placet, dicito, quod aliud est dicere, A in eo quod, A conuenit aliquid: & aliud est dicere, A in eo quod, A non conuenit aliquid: vt patet. Et quod quicquid conuenit A, in eo, quod A, conuenit omni A: quicquid autem non conuenit A, in eo quod A, non oportet negari ab omni A. Risibile enim non conuenit animali in eo, quod animal: & tamen non negatur ab omni animali. Conuenit enim animali in homine. Et subiungito, quod omnes propositiones in instantiis adductæ sunt intelligendæ negatiuè vt sit sensus: Motus est velocitabilis in infinitum, id est motus vt sic, est determinatæ velocitatis. Similiter continuum est diuisibile in infinitum, id est continuum vt sic, non est determinatæ diuisionis. Similiter motus habet contrarium, id est motus vt sic, non determinat sibi esse absque contrario: & sic secundum utrumque modum respondendi, remanet propositio assumpta vniuersaliter vera.

Essentia absolute accepta non est vniuersalis vt habet esse in singularibus. Possset tamen & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad formam propositionis attendo, quam ad materiam, ideo impræsentiarum pertransio.

Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in indiuiduis, quia non inuenitur in indiuiduis natura humana secundum vnitatem, vt sit vnum quid conueniens cuiuslibet, quod ratio vniuersalis exigit.

Hic ponitur quinta conclusio negatiua, scilicet essentia substantiæ compositæ secundum esse quod habet in singularibus, non est vniuersalis, probatur sic, Vniuersale est in multis essentia substantiæ compositæ secundum esse quod habet in indiuiduis, non est vna in multis, sed diuersa in multis: ergo essentia substantiæ compositæ secundum esse, quod habet in indiuiduis, non est vniuersalis: & consequenter, nec species, nec genus, nec differentia quæ vniuersalitate supponunt.

Relinquitur ergo quod ratio speiei accidat naturæ humanæ secundum illud esse, quod habet in intellectu. Ipsa enim natura habet esse in intellectu abstractum ab omnibus indiuidualibus, & habet rationem vniuersalem ad omnia indiuidua, quæ sunt extra animam: prout essentialiter est imago omnium: & inducens in cognitionem omnium, in quantum sunt homines, & ex hoc, quod talem relationem habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit rationem speiei: & attribuit sibi, vnde dicit Cōment. primo de Anima, quod intellectus est, qui facit vniuersalitatem in rebus: hoc etiam Auicem, in sua Metaphysicæ octauo dicit.

Comm. 8. in medio.

Hic per locum à diuisione concluditur sexta conclusio affirmatiua determinatiua quæ sita difficultatis, scilicet essentia secundum esse in intellectu est vniuersalis, genus, species, differentia, &c. probatur sic. Vnum in multis & de multis est, vniuersale natura secundum esse in in-

tellectu est vna in multis & de multis: ergo est vniuersale. Probatio Minoris, Vniuersaliter se habes ad multa, vt essentialis eorum imago, est vnum in multis & de multis natura secundum esse in intellectu est huiusmodi, quia habet esse abstractum ab omni difformitate indiuiduorum essentialiter eorum cognitionem gignens: ergo, &c.

A D E V I D E N T I A M Huius conclusionis & rationis: quia termini multipliciter dicti secundum Arist. doctrinam distinguendi sunt. Nota primò distinctiones terminorum in conclusione positurum. Esse in intellectu contingit dupliciter, subiectiuè & obiectiuè. Esse in intellectu subiectiuè est inhærere ipsi, sicut accidens, suo subiecto, vt albedo superficie. Esse in intellectu obiectiuè, est terminare actum intellectus. Intellectus est duplex in nobis, agens & possibilis, vt dicitur tertio de Anima, text. Cō. 17. Intellectus agens est ille, qui abstrahit speciem intelligibilem à phantasmatibus. Intellectus possibilis est ille, qui intellectiōem recipit in se. Vniuersale duplex, representando & in predicando. Vniuersale in representando in proposito est quod representat rem, non representando conditiones eius indiuiduales. Vniuersale in predicando est illud quod predicatur de multis differentibus secundum esse.

10

His visis, scito conclusionem illam, scilicet natura secundum esse in intellectu est vniuersalis trifariam verificari. Primò sic, Natura secundum esse obiectiuè in intellectu agente est vniuersalis in predicando. Secundo sic, Natura secundum esse subiectiuè in intellectu possibili est vniuersalis in representando. Tertio sic, Natura secundum esse obiectiuè in intellectu possibili est vniuersalis in predicando.

20

S C I E N D V M Est secundò, quod res extra, secundum quod est actu intelligibilis est obiectiuè in intellectu agente: sic enim terminat eius actionem, quia ad hoc positus est ab Aristot. intellectus agens, vt faciat rem intelligibilem in potentia, intelligibilem in actu, vt Cō. dicit tertio de Anima. Cō. 18. Fit autem actu intelligibilis res extra ab intellectu agente, non per hoc quod recipiat, aut perdat aliquid secundum esse per illius actionem, sed ex hoc quod eius species intelligibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extra representatur non representatis conditionibus indiuidualibus: cum quibus in potentia intelligibilis erat non in actu. Vnde ipsa productio speciei intelligibilis est factio rei extra: intelligibilis in actu. Habet enim ratio illa duos terminos. Vnum intra animam, scilicet speciem intelligibilem, quæ realiter producitur de nouo in intellectu possibili. Et alium extra, scilicet rem cuius est illa species quæ nihil reale ex hoc acquirit, sed tantum denominationem extrinsecam, scilicet quod est abstracta ab hoc, & nunc: quod est actu intelligibilis, &c.

30

Natura autem extra, secundum quod est actu intellecta, est obiectiuè in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem, quæ est intelligere. Fit autem & est actu intellecta res extra, non per hoc quod aliquid accipiat, aut amittat per actionem intellectus possibilis, sed ex hoc quod conceptus eius formatur ab intellectu possibile: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum formamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extra actu intellecta: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est quam expressa similitudo rei, rem præsentem obiectaliter faciens intellectui possibili. Et alterum extra, scilicet rem quæ ex producto conceptu extrinsecè denominatur actu intellecta.

40

Ex his patet, quæ sit differentia, & quæ sit conuenientia inter rem obiectiuè in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia siquidem est quia ex hoc quod obiectiuè in intellectu agente fit, & est actu intelligibilis, non autem actu intellecta. Ex hoc verò quod obiectiuè in intellectu possibili quæ iam erat actu intelligibilis, fit actu intellecta. Conuenientia autem est, quia tam ex hoc quod est obiectiuè in intellectu agente, quam ex hoc quod hoc est obiectiuè in intellectu possibili, habet quod sit representata absque indiuidualibus & conditionibus: & consequenter quod sit abstracta ab hoc & nunc, &c.

60

S C I E N D V M Est tertio ex Auic. 5. Meta. c. 1. quod vniuersale in predicando, est id quod in intellectu non est impossibile predicari de multis. Et hoc tripliciter potest se habere.

Primo, quod illa multa sint actu in rerum natura: sicut homo obiectus intellectui est vniuersale respectu Sortis & Platonis.

Secundò, quod illa multa non sint: possint tamen esse, sicut domus heptagula obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium heptangularum, quæ non sunt, possint tamen esse.

Tertio, quod illa multa nec sint esse sicut luna obiecta intellectui est vniuersale respectu plurium lunarum, quæ impossibile est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est vniuersale respectu plurium Gabrielum, quos implicat contradictionem esse. Vniuersale primo modo vocatur à S. Tho. prima parte, quæst. 13. vniuersale secundum rem & secundum rationem: quia res illa realiter est in pluribus, & non solum vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocatur ibidem vniuersale seu commune secundum rationem tantum: quia res illa non inuenitur realiter in pluribus, sed vt obiecta intellectui tantum. Vniuersale secundo modo ibi distinguitur contra vniuersale primo modo. Possset tamen nomine proprio dici vniuersale secundum rationem & secundum

70

80

7. c. 17.

Com. 14.

cap. 1.

1. per 9.

13. artic.

2. c.

secund

secundum rem in potentia tamen. Nec solum nomina ibi imponuntur a S. Tho. sed & dictorum ratio assignatur valde subtilis, quae super quatuor propositiones fundatur.

1. h. ca. ¶ Prima est, Vniuersalitas & praedicabilitas non conueniunt rei secundum se: nec secundum esse, quod habent extra animam. patet illa ex dictis.

¶ Secunda est, Res materialis, quae sola per propria speciem cognoscitur a nobis, secundum quod est in intellectu nostro, obiectiue representatur absque conditionibus individualibus patet illa etiam ex dictis.

¶ Tertia est, Rex immaterialis etiam Deus ipse secundum quod est in intellectu nostro, obiectiue representatur per modum rerum materialium, scilicet non representatis proprietatibus individualibus. Patet illa: quia res illae non cognoscuntur a nobis secundum quod in se ipsas sunt, sed per modum rerum materialium; nec per proprias species, sed per species rerum materialium.

¶ Quarta est, Res omnis ut representata absque conditionibus individualibus, non magis respicit unum quam plura individua. Patet illa: quia ut abstracta est, aequaliter ad unum & multa se habet. Nihil enim fingi potest, unde abstractum ut abstractum unum magis respiciat, quam plura, vel contra. Unde & notat Aui. appositum in definitione vniuersalis illam particulam, secundum quod est in intellectu. Multa enim sunt vniuersalia, quibus tam secundum esse extra, quam secundum propriam rationem repugnat praedicari de pluribus, ut de intelligentiis dicitur. Nulli autem vniuersali, secundum quod est in intellectu representatum, absque propria & particulari existentia proprietate & hypostatica repugnat praedicari de pluribus. Ex quibus formatur talis ratio:

Res quaelibet & sola aequaliter se habet ad unum & plura individua est vniuersalis in actu praedicando res quaelibet sola ut representata in intellectu nostro, est aequaliter se habens ad unum & plura inferiora: ergo res quaelibet & sola ut representata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in praedicando. Maior patet ex definitione vniuersalis assignata ab Arist. primo Perihermias. Minor vero quo ad secundam partem patet ex prima propositione: quo ad primam autem partem ex reliquis tribus.

EX HIS Corollarie elicio, quod ad hoc quod aliquid sit vniuersale in actu in praedicando, non exigitur actualis relatio naturae obiectae ad particularia: sed sufficit quod res ipsa sit in ea dispositione, secundum quam intellectus ad libitum possit illam relationem sibi vere attribuere, nihil addendo praeter ipsam actualem relationem.

¶ Istis praelibatis, iam patere potest conclusio intentata secundum omnes tres sensus assignatos.

¶ Et pro primo quidem sensu argui potest sic, Id quod in intellectu non est impossibile praedicari de multis, seu (ut Aristot. verbis utar) aptum natum est praedicari de multis, est vniuersale in praedicando: sed res secundum esse obiectum in intellectu agente est huiusmodi, ergo res secundum esse obiectum in intellectu agente est vniuersalis in praedicando. Maior patet ex Aui. & Arist. Minor vero probatur sic, Res abstracta a conditionibus individualibus ut sic, est apta nata praedicari de pluribus: res secundum esse obiectum in intellectu agente, est abstracta a conditionibus individualibus: ergo & cetera. Praemissa omnes ex dictis sunt manifesta.

EX HIS Habes quam male dixerit Sco. secundo sen. dist. 3. q. 6. in responsione ad primum, dicendo, quod naturam ante actum intellectus possibilis nihil habet, nisi quod conuenit sibi extra animam. Patet enim iam quod secundum sententiam Arist. est actu intelligibilis abstracta ab hoc & nunc: & consequenter vniuersalis in actu ante actum intellectus possibilis.

¶ Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quod eodem modo procedendum esset.

¶ Secundus autem sensus intelligentibus terminos ex rationibus terminorum clarus est. Natura nanque secundum esse subiectuum in intellectu possibili, nihil aliud est quam similitudo immaterialis sui representatiua in illo existens. Similitudo autem immaterialis a singularibus abstracta, rem vniuersaliter necesse est representet: eo ipso quod abstracta est. Si enim rem vniuersaliter non representet: sed particularibus conditionibus immixtam: & non a materialibus conditionibus abstractam, non esset vniuersalis: ergo in representando ipsam est vniuersalis res, secundum quod est subiectiua in intellectu possibili, id est species seu similitudo ipsius naturae pro quanto representat naturam ipsam non representatis conditionibus individualibus.

¶ Et nota quod quia natura ipsa habet duas similitudines in anima, scilicet specie intelligibile & conceptus: siue specie impressam & specie expressam: ideo secundum utranque specie est vniuersalis in representando. Quare autem oporteat duas species ponere, & quomodo, si Deus concesserit nobis vitam, alibi dicitur. Quamuis autem conclusio secunda possit omnibus modis dictis verificari; attamen primus & tertius sunt ad propositum literae. Intendimus enim hic de vniuersali in praedicando quod intentionem logicam sonat, & non de vniuersali in representando quod nulla intentione secunda logica dicitur vniuersale, sed ex esse proprio, quod secundum rem sortitur.

¶ Literam sic glossare potes. Ipsa enim natura habet esse in intellectu agente vel possibili tam obiectiue, quam subiectiue abstractum ab

omnibus individualibus conditionibus. Et habet rationem vniuersalem obiectiue in praedicando, subiectiue in representando, ad omnia individua quae sunt extra, prout essentialiter est similitudo omnium obiectiue in essendo; subiectiue in representando, inducens cognitionem omnium, in quantum sunt homines: quia ut sic assimilantur. Et ex hoc quod talem relationem, scilicet vniuersalitate & similitudinis essentialis vel representatiuae habet natura ad omnia individua intellectus, adinuenit rationem speciei, id est secundam intentionem, quae est species, & attribuit ipsi naturae vniuersaliter se habenti ad individua ex hoc, quod representatur absque omnium individualium difformitate.

Q V A E S T I O V I I .

Num Vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA Dicta est quaestio non modica, An vniuersalia in actu sint extra animam, an fiant per opus intellectus, que madmodum dictum est. In hac quaestione primo declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio ponetur opinio S. Tho. Quarto respondebitur ad argumenta in oppositum.

¶ QVO AD Primum: quia haec quaestio diuersimode intellecta, diuersis modis a philosophis determinata est, impraesentiarum Peripateticam sententiam supponendo, scilicet quod vniuersalia non subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

¶ In nomine Vniuersalis tria intelligimus. Primum vniuersalitem, quae est relatio rationis. Secundum rem, quae denominatur vniuersalis ab illa vniuersalitate. Tertio, aptitudinem ad essendum in multis, quae est quid medium inter illa duo, & est fundamentum proximum quare res suscipiat illam relatiuam denominationem: ideo enim rei intellectus attribuit relationem vniuersalitate, quia res illa apta nata est esse in pluribus: non vertitur in dubium: an illa relatio, quae vocatur vniuersale formaliter sit extra animam: eam enim omnes ab intellectu fieri dicunt. Nec quaeritur an illa res, quae denominatur vniuersalis, quae vocatur vniuersale obiectiue in potentia, sit extra animam. Communis enim sententia est quod quandoque res illa est extra animam, quandoque non. Si enim res illa est res realis, puta homo, bos & huiusmodi ponitur extra animam. Si autem res illa sit ens rationis, non ponitur extra, ut subiectum, praedicatum, propositio, syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendum in multis sit extra animam: ita quod absque omni tempore intellectus inueniatur res apta nata esse in multis, quae vocatur vniuersale in actu obiectiue, an solum extra animam sit res. Aptitudo autem ad essendum in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo illa complet rationem vniuersalis in actu obiectiue sumendo vniuersale, licet non formaliter: ideo quaerere an extra animam inueniatur totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus est quaerere, an sit extra animam vniuersale in actu obiectiue.

¶ ET DEBES Scire ad euidenciam terminorum, quod sicut al-

bum accipitur dupliciter scilicet formaliter & subiectiue: ita vniuersale accipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiue. Subiectiue enim accipi non potest, eo quod vniuersalitas in nullo est subiectiue cum sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, quae relationis est. Vniuersale obiectiue subdiuidit in vniuersale obiectiue in actu, & vniuersale obiectiue in potentia. Vniuersale obiectiue in actu est totum hoc, scilicet res una apta nata esse in pluribus. Vniuersale obiectiue in potentia est res ipsa una formaliter, non adiungendo sibi aptitudinem ad essendum in pluribus. Ex his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis terminorum in titulo quaestionis positorum. Intendimus enim non de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiue in potentia: quia in his conuenimus, sed de vniuersali obiectiue in actu. Propterea cum loquimur de vniuersali in actu absque additione obiectiue intelligi volumus ne in aequiuoco laboremus. Hac de primo.

¶ QVO AD Secundum Sco. supra 7. Met. q. 16. sequendo fundamenta sua: quod scilicet naturam extra animam sequatur vniuersalis & comunitas, opinatur rem unam aptam natam esse in pluribus dari extra animam: ac hoc dicit vniuersale in actu esse in rerum natura absque omni opere intellectus. Adducit quoque ad hoc multas rationes, quas in medium afferre esset limites intentionis nostrae excedere: propterea eas afferam, ex quarum solutione reliquarum debilitas innotescit.

¶ Arguit primum per locum a definitione ad definitum sic: Circumscripro quocumque actu intellectus res est apta nata esse in pluribus: ergo datur vniuersale in actu extra animam. Tenet consequentia, quia vniuersale obiectiue in actu, ut distinguitur contra singulare & praedicabile diffinitur, primum Perihermias vniuersale est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedens probatur: quia si non, ergo aptitudo ad essendum in pluribus repugnat sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ratione posset dare Sorti talem aptitudinem.

¶ Praeterea, Vniuersale in actu est proprium obiectum intellectus igitur praecedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secundo de anima, ubi dicitur quod obiectum est prius actu.

¶ Praeterea, Obiectum scientiae realis est ens extra animam, vniuersale in actu est obiectum scientiae realis: igitur vniuersale in actu est

356

¶ Præterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut nõ: si non, haberetur intentus: si sic, ergo nõ est necessarius in obiecto: quia prius obiectum est intellectum sine illo modo causato per intellectum obiecti.

AD HAS Instantias respondetur, præsupponendo scilicet iam dictum, quod vniuersale duo dicit, rem & aptitudinem seu vniuersalitatem. Vniuersale pro re posita in prædicamento est prædicabile, scilicet est obiectum intellectus, diffinibile, & huiusmodi. Vniuersale autem pro aptitudine est modus seu conditio rei prædicamentalis prædicabilis, scilicet, diffinibilis, &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantum.

¶ Ad primam ergo conceditur, quod vniuersale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in prædicamento substantiæ, vltior autem consequentia nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, visus enim etsi sit coloris vniuersaliter, vt habes, à S. Tho. Prima Secundæ, q. 26. ar. 6. non tamen est coloris vniuersalis.

¶ Ad tertiam similiter negatur antecedens: necessarium enim est vt dicitur tertio de Anima, tex. Com. 17. in anima nolira esse duos intellectus, scilicet agentem & possibilem: qui non possunt esse eadem potentia cum potentia actiua & potentia passiuua non sint eadem apud Arist. 20

¶ Ad quartam negatur consequentia, & dicitur quod responsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationem eius dicitur, quod similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines, vel humanitates, tanquam fundamentum: & quod vnitas non est fundamentum similitudinis, sed conditio fundamenti: fundatur enim similitudo proprie dicta supra duas res habentes illam conditionem, scilicet mutuam negationem distinctionis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligendus est Arist. 5. Meta. Et dato quod vnitas esset fundamentum, adhuc nõ sequeretur, dari aliquid commune vnum vtrique: dicam enim quod similitudo non fundatur supra vnum, quod est generans, neque supra vnum, quod est genitum, sed supra vnum, quod sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est supra committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

AD PRIMVM Eorũ, quæ contra secundam responsionem adducuntur, dicitur qd præcisè loquendo, de intellectu possibili, secatur vniuersale, quæ ad modum scientia: ita qd scientia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potentia, & scientia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cum volumus ipsum, in actu facimus. Egrediendo autem ad intellectum agentem, dicitur quod nullo intellectu considerante, dummodo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur, denominatur representata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quod obiectum vt prius actu nullum sibi vendicat modum: abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶ Ad tertium dicitur, quod modus ille fit ab intellectu agente: & cum infertur, ergo non est necessarium, negatur consequentia: quia potentia actiua non præsupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod non fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa consequentia. Ad probationem dicitur, qd fallum assumit, scilicet qd prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum, simul enim vtrunq; fit, intellectus enim formando conceptam rem absq; hoc & nunc apud se facit, neq; potest imaginari, qd prius faciat rem, deinde absq; hoc, & nunc, sicut Sortes simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶ Ad quartum negatur, qd relatio mensuræ fundetur in aliquo vniuersali, fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna formaliter quæ in singulari reperitur, & sic non est vnum numero, vt sic mensura aliorum, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, quod nihil aliud concludit, nisi quod vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali inest primo passio seu realis operatio, homo enim est cui primo conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Sorte.

¶ Ad sextum dicitur similiter, quod extrema contrarietatis sunt res ipsæ non res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res non vniuersales scilicet hæc albedo & hæc nigredo, non essent contrariæ.

¶ Ad septimum dicitur, quod stant ista duo simul, Vniuersale prædicatur de rebus, & Vniuersale fit ab intellectu, eo quod vniuersale pro re est id quod prædicatur, & quo ad hoc nõ fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Arist. 7. Meta. tex. Commen. 46. ait, quod substantia non dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In prædicamento vero vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶ Ad id verò, quod ibi additur, dicitur quod omnia illa verificantur de vniuersali pro re, sed exponenda est affirmatiua propositio nega-

tiuè, vt sit sensus, Vniuersalia sunt vbique, &c. id est, naturæ ipsæ denominatæ vniuersales non terminant sibi locum neque tempus. Similiter dicitur ad id, quod subiungitur, quod forma & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physice, quæ denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est distinctio, id est rerum quæ denominatæ sunt vniuersales. Similiter res denominatæ genera, species, & differentie sunt extra animam, condiciones autem earum sunt per opus intellectus.

¶ Ad octauum dicitur, quod per ly singulare, duo intelligere possumus, quandoque intelligitur ipsa singularitas, quandoque totum, scilicet res singularis. Primo modo accipiendo singulare, conceditur consequentia, sed antecedens non est verum. Secundo modo antecedens Peripateticum est, sed consequentia nihil valet, supra enim iam diximus, in singulari multas vnitates exiltere, & nõ tantum numeralè.

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secundum quod comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium, tamen secundum quod habet esse in hoc intellectu vel in illo, est species quædam intellecta particularis, & ideo patet defectus Commentatoris in tertio de anima, qui voluit, ex vniuersitate formæ intellectæ vnitate intellectus concludere, quia non est vniuersalitas illius formæ secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundum quod ad res refertur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporea representans multos homines, conitatur quod illa imago vel species statuæ haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secundum quod esset commune representatiuum plurium.

¶ In hac secunda parte capituli huius Auer. errorem remouere intendit, qui in tertio de anima, cõ. 5. ex vniuersalitate formæ intellectæ voluit declarare vnitate intellectus hoc modo, Quod est vniuersale suam vniuersalitatem retinens est indistinctum numero: forma intellecta, id est natura secundum esse in intellectu subiectiuè est vniuersalis suam vniuersalitatem retinens: ergo est indistincta numero. igitur subiectum eius quod est intellectus possibilis non est distinctum numero: & sic vnus intellectus in omnibus hominibus concluditur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet quod species intelligibilis representat vniuersale. Hæc ratio etsi alterius principium exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: attamen quantum præsentis intentionis est ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliquod duplex, scilicet in essendo & in representando. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis: & de tali vniuersali vera est Maior: sed falsa Minor. Vera quidem Maior, quia tali vniuersali cum secundum esse vniuersalitate sortiatur, secundum esse quoque repugnabit distinctio numeralis: vnde impossibile est imaginari plures homines vniuersales. Falsa autem est Minor quia species intelligibilis nõ est vniuersalis in essendo, cum sit in singulari subiecto, scilicet intellectu possibili, qui indiuiduum quoddam est, licet immateriale. Vniuersale verò in representando (vt dictum fuit) est quod rem vniuersalè representat: & tali vniuersali falsa est maior: licet Minor sit vera & Maioris quidem falsitas ex eo cognosci potest, qd tale vniuersale vniuersalitate non habet secundum suum esse, quo respicit subiectum, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitatem secundum representationem, quæ respicit obiectum: vnde non representat obiecta distincta numero: sed vnum & idem obiectum omnium representant omnes species cuiusdem rei puta species humanitatis in te & in me: sicut eadem Sortis facies à pluribus per plures species idem omnino representantes videtur. Minoris autem sic intellectæ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis representat naturam, non representando condiciones particulares eius vt dictum est. hæc est sententia literæ in hac parte.

Et quia naturæ humanæ secundum suam absolutam considerationem conuenit, quod prædicetur de sorte: & ratio speciei non conuenit sibi secundum suam absolutam, scilicet humanæ naturæ considerationem, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam, secundum quoddam esse, quod habet in intellectu: ideo nomen Speciei non prædicatur de Sorte, vt dicitur, Sor. est species, quod de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod habet in Sorte, vel secundum suam absolutam considerationem, scilicet in quantum est homo, quicquid enim conuenit homini, in quantum est homo, prædicatur de Sorte.

¶ In hac parte tertia capituli huius talè obiectionem ex supradictis excludere intendit, quia quod prædicatur de prædicato prædicatur

hoc c. 9. 5.

Comm. 5.

Hoc eo capitulo.

12. 10.

In hoc c.

55.

40

50

60

70

80

22 5

& de subiecto, sed species prædicatur de homine, quod est prædicatum respectu Sortis, ergo species prædicatur de Sorte, & sic Sortes erit species, Conclusio est falsa, Maior vera ex antepredicamentis habetur. Huius objectionis peccatum unde oriatur ex supra posita distinctione eorum quæ conueniunt naturæ, manifestat simul ex hoc insinuans quam conueniens tradita fuerit doctrina, cum ex ea difficultates accidentales dissoluuntur. Cum enim dictum sit, quod triplicia sunt quæ de natura prædicantur, quædam scilicet absolute, & quædam secundum esse in intellectu, & quædam secundum esse in singulari, ea quæ conueniunt naturæ secundum esse in intellectu, non conueniunt ei absolute, neque secundum esse in singulari cum opposita sint, & ideo in prædicto processu error accidit, quia denominatio specifica homini secundum esse in intellectu conuenit, & concluditur de homine secundum esse in singulari, dum inferitur, ergo Sortes est species. Vt autem ad formam argumenti dici possit, innuit talem distinctionem, Prædicari de prædicato contingit dupliciter. Vno modo ut prædicato, id est secundum quod illud prædicatur de altero, sicut animal prædicatur de prædicato Sortis, scilicet homine, secundum id secundum quod homo prædicatur de Sorte, secundum idem enim homo recipit prædicationem animalis & prædicatur de Sorte, secundum suam naturam, & hoc modo Maior est vera, Minor autem falsa. Alio modo contingit prædicari de prædicato, non ut prædicato, id est non secundum illam rationem, qua illud prædicatur de suo subiecto prædicatur, sicut in proposito species non prædicatur de homine in quantum homo est prædicatum Sortis, id est non prædicatur de homine secundum illud esse, quo homo prædicatur de Sorte, eo quod homo prædicatur de Sorte secundum suum esse quidditarium absolute. Species autem prædicatur de homine non secundum eius esse quidditarium, sed secundum esse quod in intellectu habet, & hoc modo Maior est falsa, Minor autem vera semper, ergo altera præmissarum est falsa. Et hoc est quod in litera dicitur, quod ratio speciei non conuenit homini secundum suam absolutam considerationem, secundum quam conuenit sibi prædicari de Sorte, quia sic oportet etiam conuenire Sorti (ut supra dictum fuit) sed conuenit ei secundum esse in intellectu secundum quod esse prædicatur de Sorte.

Et tamen prædicati conuenit generi per se, cum in eius definitione ponatur. Prædicatio enim est quoddam, quod completur per actionem intellectus componentis & diuidentis, habens tamen fundamentum in re, ipsam unitatem eorum, quorum unum de altero dicitur. Unde ratio prædicabilitatis potest claudi in ratione huius intentionis, quæ est genus, quæ similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionem generis attribuit, sicut quod significatur hoc nomine Animal, sic ergo patet qualiter essentia vel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quæ conueniunt ei secundum suam absolutam considerationem, neque de accidentibus, quæ consequuntur ipsam secundum esse, quod habet extra animam, ut albedo vel nigredo, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam secundum esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis vel differentie.

In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidam tacite objectioni, quæ talis est. Quod per se prædicatur de speciebus, conuenit ipsis speciebus, sed ly genus, per se prædicatur de speciebus, puta homine & boue, ergo ly genus, conuenit ipsis speciebus, & sic homo erit genus & similiter bos. Maior est ex terminis nota, implicat enim quod aliquid per se prædicatur de aliquo in quocumque modo perfectatis & non conueniat illi. Minor probatur sic, Illud, in cuius definitione ponitur prædicari de speciebus, per se prædicatur de illis, sed ly genus est, in cuius definitione ponitur prædicari de speciebus, ergo genus per se prædicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, quod quælibet pars definitionis in recto in primo modo perfectatis conuenit definito, Minor autem ex Porphyrio patet sic dicente, Genus est prædicabile de pluribus specie differentibus. Similiter omnino potest argui de specie respectu indiuidui, cum etiam in definitione speciei ponatur prædicari de indiuiduis, & sic videtur quod male dictum sit, Sortem non esse speciem. Huius objectionis in litera motuum tantum tangitur, cum dicitur, Et tamen prædicari per se conuenit generi, cum in eius definitione ponatur. Responsio autem in residuo ponitur, in quo ad plenam materiam huius discussionem duas distinctiones innuit. Prima est, prædicari dupliciter capitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Et debes scire, ut terminos in-

telligas, quod in hac propositione, Homo est animal, sunt tria, scilicet ly homo, ly est, & ly animal, quæ extra animam nihil aliud sunt, quam natura humana importata per ly homo, & natura sensitua importata per ly animal, & unitas seu coniunctio earum inter se importata per ly est, hæc enim tria intellectus apprehendens in secunda sua operatione format hanc propositionem, Homo est animal, qua formata reflectendo se super illa tria, ut terminant actum sui componentis aduenit & attribuit eis quasdam relationes, & ly homo, attribuit relationem subiecti, & ly animal, relationem prædicati, & ly est, relationem prædicationis. Unde prædicatio formaliter est illa relatio aduenientia ab intellectu: fundamentaliter vero seu materialiter est coniunctio rei prædicata cum re subiecta. Similiter cum intellectus apprehendit naturam sensitua, & reflexit se super illam, ut fiat sub actu eius, videritque eam ut sic indifferenter se habere ad species in quibus primo inspexerat naturam illam saluari, attribuit naturæ sensitua seu animali obiecto relationem generis, & sic genus formaliter est illa relatio, genus autem fundamentaliter seu materialiter est natura ipsa, puta sensitua, & sic patent termini distinctionum.

E X H I S tria deducuntur. Primum est, quod cum genus fundamentaliter, puta animal, non includat in definitione sua prædicationem fundamentalem, quia in definitione animalis non ponitur coniunctio eius cum homine vel boue, neque prædicationem formalem, quia in definitione rei non ponitur res secundæ intentionis, consequens est quod genus formaliter sumatur, quando diffinitur à Porphyrio.

S E C V N D V M est, quod cum in definitione generis formaliter non cadat prædicatio fundamentalis de specie, puta homine, quia relatio generica non est coniuncta realiter rei, quæ denominatur species, consequens est, quod prædicari de pluribus positum in definitione generis, sit accipiendum formaliter, scilicet pro relatione prædicationis: una enim relatio potest cadere in definitione alterius, ita ut conceptus relationis, quæ est prædicatio de pluribus, &c. cadat in conceptu relationis, quæ est genus. Et hinc habes, quam conformiter San. Tho. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

T E R T I V M deducendum est, quod aliquid dicitur prædicari de specie dupliciter, Vno modo, ut res denominata prædicabilis de speciebus, & sic animal prædicatur de homine & boue. Alio modo, ut id, quo res denominatur prædicabilis de speciebus, & sic genus, in cuius definitione ponitur prædicari de speciebus, prædicatur de ipsis speciebus. Sicut aliquid dicitur disgregatiuum visus dupliciter. Vno modo ut res denominata disgregatiua visus: hoc enim modo nix dicitur disgregatiua visus. Alio modo, ut id, quo res denominatur disgregatiua visus quemadmodum albedo dicitur disgregatiua visus, cum in definitione eius ponatur, disgregare visum. Et sicut stant ista duo simul, scilicet quod res diffinita per disgregare visum est albedo, & non nix, res autem denominata disgregatiua visus est nix & non albedo, ita præcisè in proposito stant ista duo simul, scilicet quod res diffinita per prædicari de speciebus est relatio generica, res autem denominata prædicabilis de speciebus est natura, quæ subest illi relationi, puta animal, ita quod res diffinita per prædicari, &c. est genus formaliter non materialiter, res autem denominata prædicabilis est genus materialiter, non formaliter. Unde in litera dicitur, quod ratio prædicabilitatis clauditur in hac intentione, quæ est genus, id tamen, cui intellectus intentionem prædicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis, sed res, cui etiam ipsa intentio generis attribuitur.

Ex quibus patet responsio ad objectionem, quia loquendo de eo, quod per se prædicatur de speciebus, ut res denominata prædicari, vera est Maior, sed falsa Minor: loquendo autem de eo quod per se prædicatur, ut ratio denominandi falsa est Maior, licet Minor sit vera. Unde cum semper altera præmissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic uti poteritis, prædicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiue, quod prædicatur de homine & boue denominatiue est animal, quod autem prædicatur formaliter de homine & boue, est genus, de prædicabili nominatiue falsa est Minor, de prædicabili formaliter falsa est Maior. Hæc dicta cum applicaueris ad speciem respectu indiuiduorum ad differentiam, proprium, & accidens, & reliqua huiusmodi, solues multas objectiones. & illucescet tibi veritas multarum propositionum, quæ obscuræ apparent. Residuum capituli est Epilogus, per se patent, & cætera.

C A P I T V L V M

Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma quid compositum, sed tantum forma, non item comparatur compositorum essentia, & quod ex esse & essentia sit composita. Quod denique intelligentia essentia, sint à Deo ex actu & potentia composita, multipliciter ostendit.

V N C restat videre secundum quem modum essentia sit in substantiis separatis: scilicet in anima: intelligentiis & causa prima. Quamuis autem causæ primæ simplicitatem omnes Philo-

sophi

In hoc ca. qd. 5. fin.

Capitulum de genere.

Capitulum de genere.

Debetur de con. hu. in d. 5. per Porphyrio, in ca. de genere in priori.

Substantia simplici atque essentia in materia.

propinquitatem ad primam materiam, unde tales formæ non solum causant esse materiam, sed & ipsæ causatæ sunt quodammodo à materia. Causæ enim sunt sibi inuicem causæ, ut dicitur secundo Physico. tex. Commen. 30. Essentia igitur substantiarum intellectualium est immaterialis & forma tantum.

Q V A E S T I O V I I I .

Num materia possit esse sine forma.

T. c. 30. **C I R C A** hanc partem occurrit quæstio, & hæc est octaua, an materia possit esse sine forma. In hac quæstione tria faciendæ sunt, primò ponetur Scoti opinio, secundò ponetur opinio San. Tho. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

Sec. 1. di. **Q V O A D** primum Scotus in 2. senten. distin. 12. q. 2. opinatur posse materiam esse sine forma, arguitque ad hoc probandum multipliciter.

Secundo. ¶ Primò sic, Non minus dependet accidens à substantia quàm materia à forma, sed accidens potest esse sine substantia, ut patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.

T. c. 16. ¶ Præterea, Absolutè distinctum & prius alio absoluto potest esse sine illo absque contradictione, materia respectu formæ est huiusmodi, ergo potest esse sine forma, minor est euidens, maior probatur, quia prius in eo quod prius, non dependet à posteriori, & accipitur hoc ex quinto Metaphys. tex. Commen. 16. priora sunt, quæ possunt esse sine aliis, alia non sine ipsis.

Tertio. ¶ Præterea, Quicquid absolutum facit Deus in creaturis mediante causa secunda, quæ non est de essentia causati, potest facere sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quæ non est de essentia eius, ergo potest facere sine illa.

Quarto. ¶ Præterea, Quicquid Deus immediatè creat, immediatè conseruat vel conseruare potest, sed materiam Deus immediatè creat, ergo immediatè conseruare potest, ergo sine omni forma.

Quinto. ¶ Præterea, Cum nihil Deus extra se necessariò velit ex hoc quòd vult materiam esse, non est necesse quòd velit materiam esse, nisi propter necessariam connexionem vtriusque, se inter materiam & formam non est talis necessaria connexio, ergo, &c. Quòd autem non sit talis necessaria connexio inter materiam & formam, probatur, quia tunc sequeretur, quòd materia determinaret sibi necessariò aliquam determinatam formam. Probatio consequentiæ, Quòd determinat sibi genus formæ determinat sibi aliquam speciem in genere illo, & quòd determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo indiuiduo illius speciei, omne enim quòd de necessitate est homo, necessariò est hic vel ille homo, còsequens autem est falsum, materia enim nullam sibi determinat formam, ergo relinquitur, quòd materia non determinat sibi genus formæ ad hoc quòd sit. Confirmatur, Quicquid contingenter se habet ad quolibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter se habet ad genus formæ. Probatur adhuc, quòd si materia sibi determinat de necessitate genus formæ, quòd etiam de necessitate determinat sibi vnum indiuiduum solum illius generis, quia vnum essentialiter eiusdem generis, materia autem est vna essentialis & singularis, ergo impossibile est, quòd dependeat à pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessariò determinat sibi genus formæ, necessariò quoque determinabit sibi aliquam vnam formam, quòd falsum est. Hæc de primo.

1. q. 66. **Q V O A D** secundum San. Tho. in prima parte. quæst. 96. artic. primo, & in quæstionibus de potentia Dei, quæst. 4. artic. primo, & in quolib. quæst. 3. artic. 1. confirmat id quòd hic dicit, scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus.

1. q. 66. ¶ Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absque omni forma, materia simul non esset, & non esset: hoc implicat contradictionem, ergo probatur còsequentià quo ad secundam partem, quia quo ad primam ab aduersariis conceditur. Impossibile est effectum formalem separari à forma, sed existere est effectus formalis formæ, sic enim diffinitur, Forma est quæ dat esse rei, ergo impossibile est ponere existentiam sine forma. Sicut enim impossibile est esse album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus autem primus, cuius est dare esse, idem est quòd forma. Ex illa ergo propositione, Materia existit absq; omni forma, sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim quòd materia existit, sequitur quòd sit in actu, ex eo autem quòd est absq; omni forma, sequitur quòd non sit in actu. Huic rationi dat Scotus quandam responsionem, quæ quia non nisi chimerica, & tanquam indigna, de qua verba fiant, omittatur, quolibet enim proferente contraria folicitum esse stultum est, ait Aristo. à quo didicimus in libro nono Metaphys. quid sit actus & quoruplex.

1. T. p. lico. ¶ Secunda ratio San. Tho. ad hoc idem est ista, Omne indiuiduum determinatum ad genus completum vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductiuè, materia sola neque per se neque reductiuè est in aliqua certa specie, ergo materia sola non potest esse indiuiduum quocumque in rerum natura. Minor est ex se clara, non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo quòd

indiuiduum omne tam completum, quàm incompletum, si per se existit in rerum natura separatum (quòd dico propter indiuiduum generis, ut hæc substantia, hoc animal &c.) non continetur sub genere per se vel reductiuè immediatè, sed mediante specie, inter genera enim & indiuidua mediat species, & inter principia generis & principia indiuidui mediant principia speciei pariformiter. Insuper hæc Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Sco. 5. argui. ibi enim ipse expressè assumit, quòd quicquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potest etiam ex dictis Sco. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substantiæ, ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiæ saltem reductiuè, ergo materia sola esset in aliqua certa specie, hoc est falsum, Minor est omnium, & processus bonus, ergo, &c.

¶ Hanc veritatem approbat Aristo. (ut ipse Sco. confitetur) loco allegato. Sed quia dicit ex falso fundamento Aristo. hanc conclusionem tenuisse, scilicet ex hoc, quòd Deus non potest agere sine causis secundis, ostendo in hoc, Scotum errare ex dictis Commen. secundo enim Physico. Commen. 12. Auer. ex eodem præcisè fundamento quòd Sanctus Tho. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexionione causalitatis primæ causæ apparet, sed tantum de actu & potentia, ita quòd ex natura actu & natura primæ materiæ, quæ est pura potentia, concludit Auer. quòd duo contradictoria essent simul vera, ut deductum est &c. Auicenna quoque in secundo Metaphysicæ suæ, capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit expressè materiam esse creatam. Vnde hæc tanquam destructiua Metaphysicæ principiorum vitanda est. Hæc de secundo.

Q V O A D tertium respondeo. Ad primum negatur antecedens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quàm actus imperfectus ab actu perfecto.

¶ Sed contra hoc intat Antonius Trombeta sic, Magis dependet posterius à priori, quàm prius à posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma, ergo magis dependet accidens à subiecto, quàm materia à forma. Fortè diceretur (ait) quòd materia non est prior sed posterior forma. Contra, nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequenter prior simpliciter, ut arguatur sic, Quocumque sunt aliqui duo ordines, quorum vnus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocumque existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent, quòd ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in natura limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocumque priore ordine perfectionis, sed ita est, quòd materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur, quòd scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis, nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocumque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc ultra, Est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶ Primò dicitur, quòd forma, licet sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine, albedo tamen est prior superficie habente esse album, unde in proposito cum sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura oportet ipsam existere) patet falsum assumi.

¶ Secundo, dicitur quòd aliud falsum ibi assumitur, scilicet quòd ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, stando infra limites naturæ finitæ cum enim actus sit prior potentia simpliciter, tam si ponatur Deus finitus, quàm infinitus, ut patet ex nono Metaphys. tex. Com. 15. & 12. & tex. Com. 3. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, consequens est quòd secundum Aristo. & veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius, Id quòd est prius natura ratione & tempore, est simpliciter prius, ordo perfectionis prior natura ratione & tempore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causæ materialis, ordo igitur perfectionis est prior simpliciter, media quoque propositio est Aristote. octauo Physico. tex. Com. 75. vbi expressè loquitur in natura finita ad probandum, scilicet motum circularem esse primum. Vnde ad probationem, concessio, quòd priora generatione sunt imperfectiora, & quòd natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur consequentià, ergo ordo generationis est simpliciter prior, licet enim agens naturale prius attingat imperfectum, oportet

oportet tamen prius agens in se perfectum esse: vt dicitur in 12. Metaph. rex. Com. 40. Hic aduerte tu, quod oportet mendacem esse memorem: in quaestione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propositiones, has nunc assumit, &c.

12. 40. 41. 70. Tercio dicitur, quod dato toto processu, vltima consequentia nihil valet, falsum est enim, quod omne prius possit secundum rem absolui a posteriori quolibet (vt ad secundum dicitur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quae ponit materiam non habere propriam existentiam: sed eam mendicare a forma, instatur sic: Cuiusque conuenit actu causare pro aliquo signo, conuenit & existere pro eodem signo: sed materiae primae in primo signo, quo recipit formam, conuenit causare, ergo pro tunc sibi conuenit existere: sed pro illo signo non habet existentiam formae, ergo propriam. Et confirmatur, quia materia aut causat compositum, & recipit formam, quando existit, aut quando non existit: non quando non existit, ergo quando existit, ergo pro tunc conuenit sibi propria existentia: quia existentia formae sequitur totum compositum. Et confirmatur secundo, quia causa non mendicat a suo effectu, materia autem causat existentiam compositi & formae: ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad haec dicitur, quod sufficit causa pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam: nec apparet necessarium, quod pro quolibet signo naturae insit existentia sibi, quo inest causalitas: ordo enim naturae talis est in eodem instanti temporis, quod scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositum, cui iam esse actualis existentiae aduenit: quo ipsum compositum primo, forma secundo, & materia tertio existant. Ad formam autem primae instantiae negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causat, existit: quando enim est terminus temporalis. Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet causa vt causa non mendicat a suo effectu: tamen causa materialis mendicat a suo effectu, qui est eius causa in altero genere causae: eo quod causae sunt sibi inuicem causae, quinto Metaph. tex. com. 2. Oportet autem has responsiones a Scotistis admitti: quia cum Sco. ponat secundo sent. distin. 3. q. 3. existentiam esse vltimum actum posteriorem tota coordinatione praedicamentali, licet non distinctum realiter a re cuius est, oportet existentiam materiae ex natura rei habere habitudinem ad suam eidentiam, vt potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic, Essentia materiae, vt distincta contra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causae materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo conuenit existentia: & sic habet existentiam antequam recipiat eam. similiter stando in illo signo: aut essentia materiae recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non est, &c.

¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationem dicitur, quod non sola dependentia, sed necessaria connexio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id, quod adducitur ex quinto Metaph. dicitur quod vniuersalis affirmatiua non conuertitur simpliciter: ista enim est vera, Quaecumque possunt esse sine aliis & alia, non sine ipsis sunt priora: sed non conuertitur, quaecumque sunt priora, possunt esse sine aliis, & alia sine ipsis.

¶ Et nota qd maxima illa Scotica, Omne prius absolutum, &c. non potest saluari, etiam sequendo viam Sco. quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo ex eo, quod partes essentiales simul sumptae sunt priores toto, & tamen apud Sco. non possunt esse sine toto.

¶ Secundo ex eo, quod praedicamentum quantitatis est absolutum prius praedicamento qualitatis, praesertim quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicatur aut finita aut infinita, non infinita, quia illa non dabilis, & si forte imaginetur dari adhuc, cum oporteat esse lineatam, aut ergo linea recta aut curua, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura enim est quae termino vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curuas, aut circulares, &c.

¶ Ad tertium quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma enim etsi non sit de essentia materiae, est tamen de essentia materiae existentis.

¶ Ad quartum dicitur, quod cum medium sit duplex effectuum & formale, quicquid immediate Deus causat effectiue, potest absque media causa effectiua conseruare, non autem absque media causa formali, quale medium est forma respectu materiae.

¶ Ad quintum negatur, quod inter materiam & formam non sit necessaria connexio. Ad cuius probationem negatur consequentia, cuius probationis falsa est Maior, per id autem quod additur, scilicet secundum quod necessarium est homo, necessarium est hic vel ille homo, nihil aliud habetur, nisi quod quia materia necessarium determinat sibi genus formae, ideo materia non potest esse sine hac vel illa forma, quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia, A necessarium est homo, ergo A necessarium est hic vel ille determinate, sed vage: & sic conceditur, materia necessarium determinat sibi formam, ergo necessarium determinat sibi hanc vel illam formam non determinate, sed vage.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad genus ipsum, eodem modo respondetur, distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinate vel vage. Primo enim modo falsa est Maior. Secundo vero falsa est Minor, materia enim non contingenter, sed necessario se habet ad quamlibet formam indeterminate, & vage.

¶ Ad aliam probationem dicitur, quod vnum essentialiter vnum, & singulare negatiue, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere inesse a pluribus eiusdem generis indeterminate & vage, secundum quod illa plura habent vnam rationem comunem, sicut in proposito omnes formae conueniunt in hoc, quod dant esse actuale. Respondeo hoc argumentum contra Sco. de quantitate & figura, & forte perluadebis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figurae, nullam tamen sibi figuram vendicat. Haec de quarto.

In hoc ergo differt essentia substantiae compositae & substantiae simplicis, quod essentia substantiae compositae non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia vero substantiae simplicis est

10 forma tantum. Et ex hoc causantur duae aliae differentiae, & vna est, quod essentia substantiae compositae potest significari vt totum, vel vt pars, quod accidit propter materiae designationem, vt dictum est, & ideo non quomodolibet praedicatur essentia rei compositae de ipsa re composita. Non enim potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quae est sua forma, non potest significari nisi vt totum, cum nihil sit ibi praeter formam, quasi formam recipiens. Et

5. Metaph. cap. 5. post medium.

30 ideo quocumque modo sumatur essentia substantiae simplicis, de ea praedicatur. Vnde Auicenna dicit, quod quidditas substantiae simplicis est ipsummet simplex, quia non est aliquid recipiens ipsam.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentias substantiarum compositarum, triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, quod essentia substantiae simplicis significat formam tantum, essentia autem substantiae compositae significat compositum quid ex materia & forma: 40 vtraque pars differentiae patet ex supra dictis. Secunda differentia est, quod essentia substantiae compositae potest significari vt totum & pars, non autem essentia substantiae simplicis. Vnde oritur, quod quia praedicatum non debet habere rationem partis, quod essentia substantiae compositae quandoque praedicatur de ea: & quandoque non cum, scilicet significatur vt pars. Essentia autem substantiae simplicis, quia vt pars denotabilis non est, semper praedicatur de eo, cuius est.

AD EVIDENTIAM Huius differentiae notandum: quia primo aspectu apparet falsa ex eo quod patet, quod in positis nominibus substantiis separatis, possunt significari earum essentiae in abstracto & in concreto, & consequenter vt totum & pars: possum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat, diligenter tamen inspicenti oppositum illucescit. Considerandum enim, quod loquimur de essentis rerum & conditionibus earum, quae eas sequuntur, & non de illis quae ex solo opere intellectus fiunt, essentiae enim substantiarum compositarum ex eo, qd duas partes realiter habent, seu ex eo, qd sunt formae in materia, ex se habent: vnde intellectus fundet in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cum enim significat formam illam in habente seu deferente, significatur vt totum & concretum, vt homo: cum autem significat illam, non vt in habente seu deferente, sed per se significat in abstracto & per modum partis, vt humanitas. Essentiae autem substantiarum immaterialium, quia dicunt formas non receptas in materia: ideo ex se non habent quod significantur in concreto & in abstracto, vt totum & pars, & cetera, non enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas per modum reru compositarum: ideo, vt dicunt Comen-

50 tatar. 12. Metaphys. com. 39. & S. Tho. prima parte, q. 13. fuit necesse, vt in illis formaret abstractum & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda: sic qd essentia substantiarum compositarum ex se habet, qd significabilis sit per modum totius & partis, essentia autem simplicium ex se non habet qd significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum: & ideo diuersitas, quae inter abstractum & concretum in substantiis compositis est ex parte rei, & reducitur ad distinctionem, quae est inter subiectum deferens & formam delatam. Diuersitas autem, quae est inter abstractum & concretum in substantiis separatis, non est id ex parte intellectus: vt Comm. ibi dicit. Et pro-

70 pter hoc dicit Auicenna, quod quidditas simplicis est ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum.

Ca. 39. v. qua. 13. a.

80 CIRCA Hanc particulam est vnum dubium, An verum sit, quod in substantiis separatis idem sit quidditas, & id cuius est id est

capit. 39. s. m. sa. cap. 5.

Quolib. 2. id est natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia San. Th. in quolib. 2. q. 2. arti. 2. dicit quod cum apud Aristo. 7. Meta. tex. com. q. 2. ar. 2. 20. & 21. in his, quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositum distinguuntur, & intelligentiis aliis a prima aliquod accidens fit in omnibus excepta prima, natura & suppositum distinguuntur siue quidditas, & id cuius est. Ex alia parte, 3. de ani. Com. 9. dicit in separatis a materia id est, quod quid est & id, cuius est. Et in prima parte, S. T. q. 3. ar. 3. expressè hoc dicit, quod & apparet hic autoritate Auicennæ.

1. q. 9. ar. 3. ar. 3. A D intellectum huius difficultatis est notandum, quod cum nomine Naturæ intelligatur id quod per diffinitionem significatur, nomine autem Suppositi indiuiduum habens illam quidditatem secundum triplicem gradum substantiarum, in vniuerso tripliciter inuenitur differentia suppositi a natura.

1. q. 9. ar. 3. ar. 3. ¶ In substantiis siquidem materialibus suppositum differt a natura dupliciter secundum rem, & ultra hoc secundum rationem. Differt primo modo intrinsecè, quia aliquod reale suppositum sibi intrinsecum includit, quod non includit natura, scilicet principia indiuiduationis. Si enim Sortes diffiniretur, in eius diffinitione poneretur hæc materia, quæ non ponitur in diffinitione naturæ humanæ. Differt secundò extrinsecè, quia aliquid reale extrinsecum sibi includit suppositum, scilicet esse actuale existentia, quod non includit natura, existentia enim primò est actus suppositi, cuius est fieri, quæ tamen caderet in diffinitione Sortis, si diffiniretur. Differt tertio secundum rationem, vt patet.

1. q. 9. ar. 3. ar. 3. ¶ In substantiis autem separatis aliis a prima suppositum differt a natura duobus modis tantum, scilicet extrinsecè secundum rem, & secundum rationem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, quod non includat natura, quia non indiuiduatur per aliquod positium contrahens naturam specificam, quod sit velut differentia indiuidualis suppositio intrinsecæ, sicut est in substantiis materialibus. Sed quia in eis, vt patebit, existentia differt realiter a natura, quæ primò, vt dictum est, est actus suppositi, ideo suppositum in eis differt extrinsecè a natura, addit enim extrinsecè realitatem existentia. Differt secunda secundum rationem, vt patet. In Deo vero glorioso suppositum vno modo tantum differt, scilicet secundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec existentia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, quod vtraque pars dubij est vera aliquo modo, & quod in substantiis separatis differunt secundum rem quod quid est, & id cuius est, quia extrinsecæ differentia differunt secundum rem, & quod sint idem, quia non differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem, hanc autem esse mentem San. Tho. diligenter intuenti dicta eius in locis allegatis facillè innotescere potest.

1. q. 9. ar. 3. ar. 3. Secunda differentia est, quia essentia rerum compositarum ex eo quod recipiuntur in materia designata, vel multiplicentur secundum diuisionem eius, contingit quod aliqua sint idem specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium non sit recepta in materia, non potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo non oportet quod inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantiis. Sed quotquot sunt indiuidua, tot sunt species, vt Auicenna dicit expressè. ¶ Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secunda inter eas quæ oriuntur ex prima, & dicitur quod differunt etiam in hoc essentia substantia compositæ & essentia substantia simplicis, quod essentia substantia compositæ est plurificabilis numero in eadem specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone. Essentia autem substantia simplicis, id est separata a materia non est plurificabilis in plura indiuidua eiusdem speciei, sed quodlibet indiuiduum constituit vnam speciem, & distinguitur specificè ab alio. Et fundamentum eius est in duabus propositionibus quarum prima est, Cum actus sit, quod diuidit & separat. 7. Meta. tex. com. 46. omnis diuisio aut est formalis aut quantitativa, vt Aristo. inquit. 3. Meta. tex. Com. 11. & Commentator primo Physicorum. com. 6. Secunda est, Formæ specificæ sunt indiuisibiles formaliter. Ex his enim deducitur quod formæ specificæ, quæ recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materia per quantitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdem speciei. Forma autem specifica non recepta in materia omni diuisione caret, & formali quidem ex eo, quod species specialissima est, quantitativa autem ex eo, quod non est recepta in materia, quam sequitur quantitas & ideo non potest esse multa indiuidua in eadem specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

Q V Æ S T I O I X .
Nam quilibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

C I R C A H A N C partem occurrit quæstio, An quilibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduum. In hac quæstione tria sunt faciendæ. Primò ponitur opinio Scoti cum fundamentis, secundò ponitur veritas Peripatetica, tertio respondebitur argumentis in oppositum.

Q V O A D primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7.

opinatur plures esse intelligentias eiusdem speciei talibus mediis. ¶ Primò sic, Omnis quidditas quantum est de se est communicabilis, intelligentia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligentia est de se communicabilis, ergo potest inueniri in pluribus. Maior probatur, quia si quidditas omnis non esset communicabilis, vel communicabilitas repugnaret ei ratione perfectionis quidditativa aut imperfectionis, non ratione perfectionis, quia communicabilitas, secundum fidem catholicam, conuenit quidditati diuinæ quæ summè perfecta est. Nec ratione imperfectionis, quia communicabilitas conuenit quidditatibus substantiarum compositarum, quæ sunt imperfectæ. Cū ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat Maior vera. ¶ Præterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis, absque contradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis absque contradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior probatur ex eo, quod implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc, est enim vniuersalitas opposita hæccheitati, sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

¶ Præterea, Deus potest hunc Angelum in hac specie annihilare, isto annihilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionem, quia secundum istos homo non posset resurgere idem numero nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiue.

¶ Præterea, Animæ intellectiua distinguuntur numero in eadem specie, & tamen sunt immateriales, ergo &c.

¶ Præterea, Aug. in Enchiridio. c. 29. dicit quod quia tota natura seu species humana ruerat, ideo misertus Deus ad eam saluandam venit non autem venit ad saluandam naturam angelicam, quia tota non ruit. Ecce, quod Aug. dicit totam naturam angelicam non lapsam esse per peccatum, quod non potest esse verum, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic enim multæ naturæ angelicæ lapsæ totaliter essent, humana autem tantum vna, cum humana non sit nisi vna.

¶ Præterea, Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod secundum vnamquæque speciem fecit Deus angelos.

¶ Præterea, Arguit ad idem in quolibet. q. 2. quod prædicta opinio est damnata Parisiis in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam non recipere diuisionem sine materia, error. Tertius, quod quia intelligentia non habent materiam, Deus non possit eiusdem speciei facere plures, error.

¶ Quod si dicatur, inquit Antonius Trombeta quod ista sententia non est damnata vbique, dato quod Parisiis sic sit, contra, nam sententia damnata in aliqua vniuersitate famosa vbique est damnata, aut suspecta de hæresi, non solum autoritate diocesani, sed etiam autoritate domini Papæ, vt patet extrà de hæreticis, capitulo ad abolendam. Hæc de primo.

C O N C L V S I O .

Quævis intelligentia constituit vnam speciem.

Q V O A D secundum, veritas Peripatetica ab Aristo. Commenta. & San. Tho. accepta est, quod quælibet intelligentia constituat vnam speciem, ita quod non possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et San. Tho. quidem in quæstionibus disputatis de spiritualibus creaturis, articu. 8. & in secundo contra Genti. cap. 93. & in prima parte. q. 10. articu. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est.

¶ Prima ex earum immaterialitate sumitur, vnde omni principio distinctiuo numeraliter carent, & formatur ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuum numerale, intelligentia non habet tale principium distinctiuum, ergo Minoris probationem habes supra immediatè ante quæstionem. Et nota, quod hæc ratio est sumpta ex 12. Metap. tex. Commen. 49. vbi fit hæc consequentia, Cælum, id est primum principium est vnum specie & plura numero, ergo est materiale, vnde expressè datur intelligi, quod immaterialitas est sufficiens causa non plurificationis numeralis. Sed quia Sco. expressè dicit loco præallegato, quod opinio sua est contra Aristote. ideo omittam autoritates.

¶ Secunda ratio San. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres propositiones, quarum prima est, Vniuersum habens tres partes, scilicet sphæram generabilium & corruptibilium, corpora cælestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hæc habetur, 12. Metap. tex. Commen. 12.

¶ Secunda propositio est, quod ordo est duplex, scilicet per se & per accidens. Ordo per se inter essentialiter ordinata, vt species quæ sunt sicut numeri 8. Metap. tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, vt dicitur tertio Metap. tex. Commen. 11.

¶ Tertia propositio est, quod ea pars vniuersi, in qua est ordo per se purus, est prior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens. ex 12. Meta. tex. Com. 5. vbi comparatur prima pars vniuersi filij familias, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Super his propositionibus fundatur talis ratio, Id quod cadet ordine per accidens non habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi

Essentia simplicium non pluri ficatur in eadem specie, sicut compositorum.

In eo. cap.

Cap. 49. T. cap. 11. Com. 6.

Scoti. 3. d. q. 7. prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Quinta.

Sexta.

Quilibet. q. 2. supra Parisiis. Quilibet. q. 2. articu. Parisiis.

S. Tho. 1. q. 10. articu. 4.

Tex. Com. 49.

T. ca. 11.

T. cap. 10. 5. c. 11.

vniuersi caret ordine per accidens, ergo non habet plura indiuidua eiusdem speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tamen negat Arist. in hac parte. sicut & alibi, ratione probatur sic. Non minus excludit ordinem per accidens suprema pars vniuersi, quam media pars: cum suprema sit perfectior & bonitas vniuersi in ordine consistat, & ordo per accidens sit imperfectum quid & deficiens ab ordine per se, imo ordinatum per accidens est inordinatum, eo quod per accidens est conditio diminuens ratione ordinis: sed media pars excludit ordinem per accidens, ut patet: corpora enim caelestia non habent plura indiuidua eiusdem speciei, non enim est nisi vnus sol, vna luna, &c. ergo suprema pars vniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hanc de secundo.

¶ QVO AD Tertium respondetur argumentis Sco. Et ad primum quidem, ut terminos Theologicos admiscemus, quia argumentum theologicum est, dicitur quod communicabilitas est triplex. Quaedam cum diuisione essentia, sicut vniuersale communicabile est particularibus. Quaedam vero absque diuisione aliqua essentia & esse per identitatem, sicut essentia diuina communis est tribus suppositis. Quaedam per assumptibilitatem ad hypostaticam vniionem, sicut natura humana communicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in praemissis Sco. assumit communicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secundo modo, falsa etiam est Maior: nulla enim essentia creata est illo modo communicabilis. Si tertio modo falsa quoque est Maior, ut patet de essentia diuina. Si autem accipiatur communicabile neutro illorum modorum: sed pro communicabili in comuni non descendendo determinate ad hoc, vel illud communicabile, coeffero toto argumento, non concluditur quod quidditas angelica sit communicabilis, sicut vniuersale particularibus. Comittitur enim fallacia consequentis a superiori ad inferius affirmatiue. Vnde probatio adducta nihil contra nos facit. Communicabilitas primo modo repugnat intelligentiis propter earum perfectionem. Communicabilitas secundo modo repugnat intelligentiis propter earum imperfectionem. Communicabilitas tertio modo conuenit eis ex earum imperfectione: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

¶ Ad secundum dicitur distinguendo maiorem. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis conuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectus, ut verbis S. Tho. utar. Alio modo ex parte intellectus tantum. Primo modo Maior est vera, & Minor falsa. Secundo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cum enim vniuersalitate fundamentum ex parte rei sit, inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue. Fundamentum vero ex parte intellectus sit praesentatio illius quidditatis non representatis conditionibus indiuiduationis, ut sic, illud est vniuersale utroque modo, scilicet ex parte rei & intellectus: quod utroque fulcitur fundamento, sicut humana essentia est intelligibilis sub ratione vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis & ex parte intellectus: quia representatur absque hic & nunc. Illud autem est vniuersale ex parte intellectus tantum, quod altero tantum fulcitur fundamento, scilicet representatione, &c. ita quod eius vniuersalitas ex hoc solo habetur, quod obiectiue in intellectu ponitur: cui obicitur res secundum conditiones quidditatis non indiuiduales ut sic: & hoc modo quidditas intelligentiae est vniuersalis. Licet enim indiuiduale & specificum esse ibi idem habeat principium, quia tamen representatur ut talis res non ut hoc: quia non representatur secundum quod in se est, sed secundum modum rerum compositarum, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduum illius naturae: ideo est vniuersalis, ut obiecta est tantum. Ex hoc eodem modo est praedicabilis quidditas intelligentiae de pluribus, scilicet nec actu nec aptitudine, sed ut obiecta est intellectui, ut ab Auicenna habes. Metaphy. quinimo ipsa quidditas diuina hoc modo communis & vniuersalis secundum rationem est, vnde & numerum pluralem apud grammaticos habet. Ad probationem autem Maioris sic negatae patet responsio: cum enim dicitur quod implicat quidditatem esse de se hanc & vniuersalem & praedicabilem de pluribus: hoc est verum, accipiendo vniuersale ex parte rei: & similiter praedicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantum est vnum in multis, & de multis ut obiectum est tantum, vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet vnitatem habeat, ut obiectum est. Hanc si vis plene intelligere, memento eorum quae dicta sunt in quaest. de vniuersalibus.

¶ Ad tertium dicitur quod in casu illo repararetur necessario idem numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est verum quod apud nos Deus non possit idem numero reparare, licet dicamus quod si in resurrectione non resumeretur eadem anima numero, quae non annihilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est, non esset idem homo numero, cum quo stat idem numero posse reparari a Deo.

¶ Ad quartum dicitur, quod non est simile de intelligentiis & animabus intellectiuis quo ad hoc quia animae sunt partes speciei corporibus vniuersales: non autem intelligentiae: sed de his infra erit amplior sermo.

¶ Ad quintum respondet sanctus Thomas quod natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum esse naturae: & sic natura humana est vna; angelica vero plures. Alio modo accipiuntur secundum esse viae, scilicet ut viatrices ad beatitudinem supernaturalem: & sic sicut natura humana est vna, ita nota laetitia angelicarum specierum est vna natura, eo quod sicut omnes in de spiritu homines vno modo tendunt ad patriam, scilicet per liberum arbitrium flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli vno modo tendunt ad beatitudinem, scilicet per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter. semel enim flexum: reuertamur non potest: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Aug. ut Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis in esse viae & patriae vocauit omnes angelos vnius naturae.

¶ Ad sextum dicitur, quod Damasc. forte opinionem illorum quos in hoc non sequimur imitans dixit illa verba. Vel per speciem intellectus speciem subalternam non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cum non conset ipsam contrariae opinionis esse: & nunc largere speciei nomen accipiendum est, si veritatem habere debeat.

¶ Ad septimum dicitur primo, quod argumentum procedit ex maiori intellectu articulo Parisiensium, illi enim sunt contra Auerroistas, qui animam intellectiuam, non multiplicabilem numero dicunt: quia est forma immaterialis: vnde sentus primi articuli est, Si quis dixerit Deum non posse multiplicare formas sine materia, id est sine dependentia a materia, error. Similiter secundi, Si quis dixerit formas non recipere diuisionem sine materia, id est sine dependentia a materia, error. Similiter tertij, quod quia intelligentiae non habent materiam, Deus non posset eiusdem speciei facere plures error. non habent materiam, id est dependentiam a materia, vel non posset, id est ex impotentia Dei procedere.

¶ Vel dicatur secundo, quod articuli Parisienses, in quantum tangunt vel tangere videntur doctrinam Sancti Thomae reuocati sunt per dominum Stephanum episcopum Parisiensem apud Bertiliacum anno Domini 1325. Dei Iouis ante sacras cineres, ut patet in literis, quae incipiunt, Magistra rerum experientia certis indicis euidenter demonstrat.

¶ Dicitur tertio, quod cum sanctissimus Urbanus Papa doctrinam Sancti Thomae approbauerit in Extrauaganti quae incipit, Laudabilis Deus in Sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant contra Romanae ecclesiae approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem verba domini Papae in calce Extrauagantis ad vniuersitatem Tholosanam, ita volumus insuper, & tenore praesentium vobis iniungimus, uti dicti Beati Thomae doctrinam tantquam veridicam & catholicam sectemini, eamque studeatis totis viribus ampliare. Datum apud Montem Falconem, &c. Hanc verba attendant aduersarij, & videant quanta temeritate contra mandatum summi Pontificis catholicam Sancti Thomae doctrinam impugnare nituntur.

Huiusmodi ergo substantiae quamuis sint formae sine materia, non tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habent permutationem potentiae, & hoc sic patet, Quicquid enim non est de intellectu essentiae vel quidditatis, hoc est adueniens extra, & faciens compositionem cum essentia, quia nulla essentia sine his quae sunt partes essentiae intelligi potest. Omnis autem essentia vel quidditas intelligi potest sine hoc, quod aliquid intelligatur de suo facto, Possunt enim intelligere quid est homo vel phoenix, & tamen ignorare an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia vel quidditate.

¶ In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse & essentia. Sed antequam ad probationem accedatur, praenotandum est in substantiis materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiam, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quae est illius materia, actus, & essentiam humanam, quae nec est materia nec forma, & esse actualis existentiae, quo homo formaliter existit in rerum natura, vnde fit, ut in istis substantiis duae compositiones pertinentes ad genus substantiae reperiantur. Quarum prima est ex materia & forma secunda est ex essentia & existentia quae vocatur compositio ex esse & essentia.

¶ Conueniunt autem inter se & differunt haec compositiones. Conueniunt quidem in duobus. Primo in hoc, quod utraque constat ex actu & potentia: materiam enim & formam clarum est se habere, ut potentiam & actum, essentia autem & esse ex eo liquet, quod se habent ut potentia & actus quia quidditas quaelibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existentiam acquirit.

¶ Secundo conueniunt in hoc, quod vtriusque extrema sunt in eodem genere. tam enim materia & forma hominis, quam essentia & esse eius in genere substantiae & speciei humanae reponuntur.

¶ Differ

Referat ad primam.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Ad quartam.

Ad quintam.

Ad sextam.

Ad quintum.

Ad sextum.

Ad septimum.

De articulo Parisiensium.

Reuocati sunt articuli Parisienses, ut tangunt doctrinam Sancti Thomae.

Essentiae simplicitatis compositae sunt ex esse & essentia.

Conuenientia et differentia inter compositionem ex materia & forma, & compositionem ex essentia & esse.

¶ Differant autem quo ad decem. Primò, quia extrema primæ compositionis sunt partes substantiæ, & non sunt substantia, propriè loquendo, vt patet. Materia enim & forma non sunt in genere substantiæ nisi reductiue, vnde prædicationem substantiæ, quæ est genus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum verò secundæ compositionis neutrum est pars substantiæ, sed alterum est substantia, essentia scilicet quæ est in recta linea prædicamentali, alterum verò extra substantiam scilicet existentia.

Secundo. ¶ Secundò differant, quia extremum illud quod se habet vt potentia in prima compositione, est ens purè potentiale materia scilicet. Extremum verò illud quod se habet in potentia, in secunda compositione non est pura potentia, sed ens in aliqua specie quidditatiue completum essentia scilicet.

Tertio. ¶ Tertio differunt, quia extremum illud, quod se habet vt potentia in prima compositione, non est id quod est, nec quod fit, propriè loquendo. Materia enim non fit, vt dicitur 7. Meta. tex. com. 27. eiusdem autem est esse, cuius est fieri, cum fieri adesse terminetur. Extremum verò id quod in secunda cõpositione se habet, vt potentia est id quod est, & fit, cum omnis factio ad cõpositum terminetur, vt ibidem dicitur.

Quarto. ¶ Quarto differunt, quia extremum illud quod in prima compositione se habet, vt actus non est vltima actualitas rei, sed causat aliud vltiorem actum, forma enim hominis, quæ eius materiam informat, causando totum cõpositum, complet proprium receptiuum ipsius existentia, & sic eam causat, quæ est vltior actus. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet, vt actus est vltima actualitas illius generis, post existentiam enim Sortis nihil sibi substantiale amplius aduenit.

Quinto. ¶ Quintò differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet vt actus est ita actus quòd tamè comparatur ad aliud, vt potentia. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet vt actus est ita actus quòd ad nihil ipsius rei comparatur vt potentia. Quod patere potest aduertendo proportionem, quæ est inter formam & existentiam. Est enim proportio formæ ad esse actuale, sicut proportio diaphaneitatis ad lumen, forma siquidem recipit existentiam & causat eam, sicut diaphaneitas lumen. Sicut nanque aer in eo, quòd aer non est capax luminis, sed oportet ipsum diaphaneitate informari, vt proprium receptiuum luminis fiat, idèq; neq; aer nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est qui primò luminosus est, licet secundariò tam aer quàm diaphaneitas lumine careat, ita in proposito materia sola non est capax existentia, quia actus in propria suscipi debet potentia, sed oportet in ipsa formam recipi, vt proprium receptiuum existentia fiat non materia nec forma, sed cõpositum ex eis. Id enim quod primò existit, est cõpositum cuius primò etiã est fieri, tamen tam materia, quàm forma secundariò actatur illamet existentia, vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri diaphano, & eius complementum formale ad hoc vt proprium receptiuum luminis sit, & cum hoc comparatur ad lumen adueniens vt potentia recipiens, licet secundariò ad actum, ita forma est causa formalis cõposito & complementum eius formale ad hoc, vt proprium receptiuum existentia sit. ac per hoc, comparatur ad ipsam existentiam subsequente vt potètia recipiens, secundariò tamè ad actum receptum, vnde fit, vt ipsum esse actualis existentia ad nihil aliud cõparetur, vt potètia ad actum, sed sit vltima actualitas omnis rei etiã ipsius formæ.

Sexto. ¶ Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima compositione se habet vt actus est de intellectu seu diffinitione rei extrinsecè, forma enim secundum omnes intrinsecè in diffinitione concipitur. Extremum verò illud quod in secunda compositione se habet vt actus, est extra quidditatem rei: diffinitio enim non significat esse, vel non esse, vt dicitur primo Poste.

Septimo. ¶ Septimò differunt, quia ex extremis primæ compositionis fit vnum tertium per se vnum. Ex extremis verò secundæ compositionis non fit vnum tertium per se vnum neq; per accidens, propriè loquendo. Et colligitur ratio huius differentia ex suprascriptis. vnum enim per se non fit nisi ex duobus, quorum vtrunque est pars substantiæ, nulla enim substantia completa facit vnum per se cum quocunque alio, & quorù alterum est pura potentia, ex duobus enim actibus non fit tertium per se vnum, & quorum alterum est ita actus, vt possit cõparari ad aliquid aliud, vt potentia: partes enim sunt materia totius, quinto Meta phy. tex. com. 3. Cum autem in prima compositione omnes istæ compositiones saluentur, in secunda verò nulla sequitur quòd in secunda compositione non fiat vnum tertium per se, neque etiam vnum per accidens fit, quia vnum per accidens aggregat res diuersorum generum, cum his tamen stat quòd essentia per se adunetur cum esse.

Octauo. ¶ Octauò differunt, quia prima cõpositio est cõpositio ex his, & ideo fit ibi vnum tertium. Secunda verò est cõpositio cum his. Nulla enim res datur, quæ constet ex essentia, & existentia, propriè loquendo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed essentia componit cum existentia & econuerso, & ideo dictum est, quòd adunantur per se, non tamen componendo tertium.

Nono. ¶ Nonò differunt, quia prima cõpositio ad pauciora se extendit, quàm secunda. Extrema enim primæ compositionis non inveniuntur nisi in rebus sensibilibus, eam nanq; solam ex materia & forma

constare, supra conclusum est. Extrema verò secundæ compositionis reperiuntur & in rebus sensibilibus, & in rebus immaterialibus, habent enim intelligentia quidditate & existentia. Vnde prima cõpositio infert secundam, & non econuerso, omne enim cõpositum ex materia & forma est cõpositum ex essentia & esse, sed non conuertitur.

Decimo. ¶ Decimò differunt quo ad passiones suas: compositionem enim primam quantitas, accidentia sensibilia, & transmutatio saltem localis sequuntur. Compositionem autem secundam neq; generatio, neque corruptio, neq; transmutatio aliqua physica sequitur, sed tantum recipere & recipi, perficere & perfici quia hæc sequuntur actum & potentiam, illa verò materiam & formam. In litera igitur hanc secundam compositionem in omni ente citra primum inueniri probatur tali conclusione proposita, Omne ens aliud à primo est cõpositum ex esse & essentia. Ratio talis est, Omne habens aliquid realiter suæ quidditati coniunctum, quod est extra essentiam eius, est cõpositum ex quidditate & illo additamento, id est essentia & esse, omne ens aliud à Deo habet aliquid reale suæ quidditati realiter coniunctum extra essentiam eius, scilicet esse, ergo omne ens aliud à Deo est cõpositum ex esse & essentia. Maior relinquitur à San. Tho. pro manifesta. Et est modificanda ita, quòd illud additum sit extra essentiam rei particulariter sumptam (quod dico propter inferius, cum sit extra essentiam superioris, non tamen componit cum illo) & etiam deseruit sic modificata propositio, quia esse est extra essentiam Sortis, non enim poneretur in eius diffinitione si diffiniretur. Relinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum neutrum est cõtrahens alterum, & alterum se habet vt actus, & alterum vt potentia, non nisi per compositionem realiter sunt coniuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Aristotele primo Posteriorum dicente, quòd nulla diffinitio significat esse.

30 Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc res non potest esse nisi vna & prima, quia impossibile est vt fiat plurificatio alicuius nisi per additionem alicuius differentia, sicut multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quòd forma recipitur in diuersis materiis, sicut multiplicatur natura speciei in diuersis individuis. Vel per hoc, quòd vnum est abstractum, & aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam color separatus, esset alius à colore nõ separato, ex ipsa sua separatione. Si autem ponatur aliqua res, quæ sit esse tantum, ita vt ipsum esse sit subsistens, hoc esse non recipiet additionem differentia, quia iam non esset esse tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multo minus recipiet additionem materia, quia iam esset esse non subsistens, sed materiale, vnde relinquitur, quòd talis res, quæ sit suum esse, non potest esse nisi vna, vnde oportet, quòd in qualibet alia re præter eam sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura, seu forma sua. Vnde in intelligentiis oportet, quòd sit esse præter formam: & ideo dictum est, quòd intelligentia est forma & esse.

40 ¶ Hic ponitur secunda ratio ad idem quæ inducitur per modum exclusionis tacita responsionis. quia aliquis posset dicere ad rationem factam, quòd aliqua res, est cuius quidditas est suum esse & illius diffinitio non abstrahit ab existere. Contra hoc inquam inducitur secunda ratio probans, quòd in vno solo ente, scilicet primo, essentia est idem quòd existentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distinguuntur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plurificabile seu plurificatum altero trium modorum multiplicatur vel per additionem differentia formalis, vel per receptionem vtriusq; in materia, vel per receptionem vnius in materia & alterius separatione, sed quidditas quæ est suum existere, nullo istorum modorum est multiplicabilis, ergo quidditas, quæ est suum esse, nec esse plurificabilis nec plurificata est: ergo est vna tantum, & sic omne aliud ab ea non est sua existentia. Processus clarus, Maior verò declaratur, quoniam cum pluralitas sequatur diuisionem, diuisio alicuius fit per differentias formales, sicut natura generica animalis multiplicatur in homine & leone. Vel per differentias individuales, sicut natura specifica multiplicatur in Sorte & Platone propter hoc, quòd humanitas Sortis est in alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel tertio modo potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdem naturæ, propter hoc, quòd alterum est omnino separatum, à materialibus conditionibus, alterum verò concretum est illis sicut homo separatus apud Platonem, distinguitur ab homine particulariter propter hoc, quòd homo separatus est immaterialis, natura verò Sortis est recepta in hac materia. Nec apparebit discurrèti per omnia Prædicamenta aliquis alius modus realis multiplicationis in vniuerso. Nec aliquis mihi obiiciat quòd quæritas & substantia distinguuntur realiter, & tamè nõ per differentias formales, nec, &c. Quoniam siue modis siue differentia fiat diuisio, non refert, dummodo contrahens ad aliquam limitam

limitatam naturam trahat contractu. Minor autem declaratur quo ad omnes eius particulas. Primo, quod non sit multiplicabilis per modum generis, patet ex eo, quod genus recipit additionem differentiarum, per quam trahitur natura generis ad determinatam naturam specificam: & sic perdit genus puritatem propriam: animal enim contractum ad humanam speciem non est purum animal, sed animal humanum: quidditas vero, quae est sua existentia, est ipsum esse purum, & non coartatum: statim enim quod contraheretur, perderet puritatem, & essent ibi duo: esse, scilicet & quidditas, ad quam contractum esset. Secunda pars Minoris clarius patet: quod enim recipitur in alio, non est esse purum, & per se subsistens, sed sustentatur in alio: quidditas autem, quae est suum esse, est pura: & consequenter per se subsistens, & non alteri admixta, in quo sustentetur. Per idem quoque patet tertia pars Minoris: si enim una quidditas, quae est suum esse, est separata, altera quae est recepta ex hoc, quod est recepta, non poterit esse eadem suae existentiae: ut enim dictum est esse receptum non potest esse idem quidditati: & sic concluditur, quod quidditas, quae est suum esse, est una tantum, quae est prima causa omnium, ac per hoc cetera habent esse distinctum a suis essentiis.

Omne autem quod convenit alicui, vel est causatum ex principiis naturae suae, sicut risibile in homine, vel advenit ab aliquo principio extrinseco, sicut lumen in aere ex influentia solis. Non autem potest esse, quod ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, vel quidditate rei: dico sicut a causa efficiente: quia sic aliqua res esset causa sui ipsius, & aliqua res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet, quod omnis talis res, cuius esse est aliud a natura sua, quod habeat esse ab alio.

In hac parte quarta huius capituli declaratur intelligentias habere esse a Deo effectivum, in quo omnino idem est esse cum essentia: primum horum in sua universionali conclusione hoc, scilicet omne aliud a prima causa est productum ab ipsa, probatur sic, Omne habens esse distinctum a sua quidditate, est productum effectivum a prima causa: omne ens aliud a causa prima habet esse distinctum a sua quidditate: ergo omne ens aliud a prima est effectivum productum a prima causa. Minor supponitur ex dictis & dicendis. Maior probatur sic, Omne illud, cui convenit aliquod distinctum a sua quidditate, ita se habet quod vel ipsum est causa effectiva illius, aut habet illud ab alio effectivum, non enim potest imaginari tertium: risibilitas siquidem & albedo, & quicquid aliud convenit homini, aut causatur ab ipso homine effectivum, aut ab aliquo alio, quod non est hominis quidditas: sed impossibile est, ut aliquod ens efficiat suam propriam existentiam, ut dicitur de Anima tex. com. 47. ergo oportet quod illam habeat ab alio effectivum. Quod autem sit impossibile, ut aliquid ens efficiat suam propriam existentiam, patet ex eo, quod sequeretur, quod illud esset antequam esset, ex eo enim quod efficeret, esset: omne enim efficiens existit, 1. Phys. text. Commen. 17. ex eo vero quod suum proprium esse causaret suum existere, eius causalitatem sequeretur: & sic esset antequam esset.

Et, quia omne, quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, sicut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res, quae sit causa essendi omnibus rebus, eo quod ipsa est esse tantum, aliis iretur in infinitum in causis, cum omnis res, quae non est esse tantum habeat causam sui esse, ut dictum est. Patet ergo, quod intelligentia est forma & esse, & quod esse habeat a primo esse, quod est esse tantum: & hoc est prima causa, quae Deus est.

Hic declaratur secundum propositorem, haec conclusio, scilicet essentia primae causae est suum existere, tali ratione, Omne quod est per aliud tale, praeceditur ab eo quod est per se tale: omne ens aliud a prima causa est per aliud tale, id est ens, ergo praeceditur ab eo quod est per se ens, causa est omnibus ut entia sint: ut dicitur 2. Metaphys. text. Commen. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, & consequenter sua quidditas est ipsum esse, aliter non esset per se: sed per aliud a sua quidditate ens: & consequenter deperderet ab alio, ut antea posita ratione deductum est. Maior propositio etsi habeatur secundo Phys. text. Commen. 66. & 8. text. Commen. 39. tamen in litera probatur ex eo, quod aliter sequeretur processus in infinitum in causis: si enim non esset devenire ad unum per se tale, sed omnia essent per aliud talia: qua ratione aut unum est aliud, eadem ratione ante illud erit aliud: & sic in infinitum. Minor vero est conclusio praecedentis rationis.

QVAESTIO X.

Num intelligentia sint a Deo effectiva producta.

CIRCA hanc partem dubitatur, an intelligentiae effectivae sint productae a Deo.

Et pro parte quidem negativa arguitur sic, Omne agens aliquid, agit illud per motum: nulla causa substantiarum immaterialium agit

eas per motum ergo nulla causa earum est agens eas. Maior est Arist. 1. de Generatione. tex. com. in. 45. Et confirmatur: quia apud Arist. 12. Metaphys. text. Comen. 12. omnis productio exigit tria, a quo, ex quo, & ad quod: quae in substantiis immaterialibus aluari non possunt. Praeterea, In 1. Phys. textu Comenti trigecsimi tertij. communis conceptio Philosophorum est, quod ex nihilo nihil fit, sed si intelligentiae sunt effectivae a Deo, sunt ex nihilo, &c.

Praeterea, Quarto Cali, co. 1. nullum aeternum, inquit Aver. habet efficiens verum, nisi per modum formae & finis. Similiter 12. Meta. com. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quod in separatis a materia non est verum agere.

Praeterea, Nullum possibile ex se est necessarium ex alio, apud Commentatorem 12. Met. com. 41. nisi motus: sed intelligentiae, si sunt effectivae a Deo, sunt possibles ex se, ergo non sunt necessariae ex alio, ergo corruptibiles.

In hac dubitatione, quonia nostra aetate in hoc Patavino studio non vertitur in dubium, an ita sit, quod Deus creaverit intelligentias, sed an hoc sit secundum mentem Arist. & Commentatoris: ideo breviter & incidenter persuadere volumus, quod omnes intelligentiae sunt a Deo effectivae secundum commentatorem: & consequenter Arist. omnes enim admittunt in hac re consequentiam istam. Deinde quoniam multi in hac re quaerunt modum, quo apud com. productio ista sit, declarabitur & modus productionis.

Primum declarabitur sic, Id quod est maxime ens, & verum est causa entitatis & veritatis in ceteris, 1. Met. tex. com. 4. Deus est maxime ens & verum: ergo Deus est causa entitatis in ceteris. Si dicatur quod est causa finalis & non effectiva, contra 12. Met. com. 36. & 44. quaelibet res separata a materia, cuiuscunque est principium finale, est principium efficiens: ergo si Deus est principium finale intelligentiarum, erit & principium efficiens earum. Dicitur forte, quod Com. non ponit illam propositionem universionaliter, sicut assumpta est, sed indefinitam: contra. Commentator ex separatione a materia, seu immaterialitate rei ponit causalitatem effectivam comitari causalitatem finalem respectu eiusdem effectus: ut patet ibi: ergo ubicunque reperitur immaterialitas cum causalitate finali respectu alicuius, oportet etiam reperiri causalitatem effectivam respectu eiusdem. Confirmatur ex verbis Commentatoris in de substantia orbis, capitulo secundo: ubi expresse dicit caelum egere intelligentia non solum mouente, sed largiente in sua substantia permanentiam aeternam: par autem est ratio de intelligentiis. Quod si dicatur, quod loquitur de causa finali & formali exemplari, replica facta est: & adde quod ibi dicit commentator, quod finis significat agens significatione necessaria: & sunt verba valde notanda. Confirmatur adhuc, quia Averrois in 12. Me. & nunc nunc declarabitur, non solum ponit ipsas produci, sed etiam modum quo a prima causa omnes producuntur, assignat. Modus autem productionis ab ipso met ponitur, 44. Comento 12. Metaphys. reprehendit Avic. non quia ponebat intelligentias produci a Deo: sed quia ponebat, quod Deus causaret eas per modum naturae, scilicet quod ab uno unum tantum procedat. Posuit enim Avicenna Deum gloriosum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primam intelligentiam, quae producta intelligendo Deum, producebat secundam intelligentiam: intelligendo autem se secundum id, quod habet de actualitate, producebat animam primi orbis: intelligendo autem se secundum id quod habet de potentialitate, producebat orbem primum: & similiter secunda intelligentia faciebat usque ad ultimam, quae praesidet sphaerae activorum & passivorum. Reprehenditur ergo Avic. de hoc, quod unum tantum procedere a Deo immediate dicebat. Unde dicit, Non enim est illic proventus, neque consecutio, neque actio: ita quod dicamus, quod una actio sequitur unum agentem. Vbi apparet quod propterea appositum ly. Ita quod una actio, ut declararet modum productionis se impugnare. Unde & verum productionis modum subiungit in verbis sequentibus dicens, Tantum enim est illic causa & causatum, secundum quod dicimus, intellectum est causa intelligentis. Vbi scito ex Alberto 12. Metaphysicorum, quod contemplatio intelligentiarum, si veritatem invenire quaerit in eas, ut operativas non speculativas tendat: sunt enim essentialiter opifices, ut earum instrumenta corpora, scilicet & caelestia praeseferunt. Inter artes enim talis invenitur processus, quod ars communis & principalis speciales artes subserutentes causat exemplariter & effectiva (partialiter saltem) prout diuersis modis est imitabilis: Verbi gratia, ars militaris causat equestrem & frangefactivam, & alias huiusmodi, ut sic, & sic & aliter imitabilis: omnes enim inferiores artifices intuendo artem principalem, & communem, ad eius imitationem formant operationes suas proportionatas illi, Deus autem gloriosus est ars prima & communissima imitabilis ab omnibus artificibus specialibus, quales sunt omnes intelligentiae. Unde ipsa ars divina, ut sic imitabilis, puta per modum talem, qualis est motus Saturni causat artem intelligentiae Saturni: & ut alio modo imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Iouis, causat artem intelligentiae Iouis, & sic de aliis: causat dico non solum exemplariter, sed effectivum, & totaliter. Ars enim universionalis in humanis ideo non causat, nisi partialiter & exemplariter artes speciales: Opusc. Caiet. R.R. quia

T.c. 4. T.c. 12. T.c. 33.

Aver. c. 1. c. 44. post mo. secunda ratio. com. 41.

T.c. 14. c. 36. circa med. & 44. Ibidem de forma balneti, &c.

Cap. 2.

Cap. 44.

Vbi supra c. 44. primum post principium.

Nova hic divina declaratio.

Intelligens

T.c. 47.

T.c. 17.

Intelligens prima causa

T.c. 4.

90

quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alterius intellectus fieri. Si nanque ars vniuersalis esset separata à materia per se subsistens ex se, non prohiberetur quin possit artes speciales sui imitativas effectiue producere. Vnde cum ars diuina sit per se subsistens, & summè efficax, non requirit coagens: sed sola intelligendo se vt pluribus nobis imitabilem artes speciales orbium motiuas tanquam propriorum instrumentorum produxit: & quia artes illæ non sunt receptæ in aliquo, oportet quod sint subsistentes, & quod sint non solum formæ intelligibiles, sed intelligentes. Omnis enim res immaterialis si est subsistens, est intelligens secundum doctrinam Ari. 3. de Anima tex. Com. 16. Vnde cum Deus immediatè producat plures artes speciales subsistentes, sequitur quod immediatè producat plures intelligentias, ipsæ enim sunt essentialiter artes: & sic ibi est tantum causa & causatum, sicut intellectum, id est, ars communis intellecta, est causa intelligentis artificis subseruientis.

15.

In eodem
Commen.

Confirmant hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, vt id quod est per se intelligentia & intellectum, sit causa plurium entium, secundum quod ex eo intelliguntur multi modi. Ars enim diuina, quæ est pura intelligentia & purum intellectum, secundum quod intelligitur à se practicè pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuilibet, quia quod concipit de arte communi, est ratio operandi, cum sumat principia sua ab illa: ideo subdit, quod aliud est quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet, quod operetur.

Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Com. ait enim in Com. 44. quod habitudo intelligentiarum aliarum ad primam est habitudo artium specialium ad communem: ita quod sicut artes speciales perficiuntur & causantur à communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentiæ aliæ perficiuntur & causantur à prima.

Ad primam.

AD PRIMVM In oppositum dicitur, quod agens dupliciter sumitur. Quandoque proprie pro illo, quod ex sua actione infert passionem, quæ magis facta abiicit à substantia: & sic sumitur ibi ab Arist. agens, sic enim opponuntur agens & patiens. Alio modo pro omni eo, quod in genere causæ efficientis causat: & sic agens communius est mouente, vt patet ex septimo Metaphysicorum Comento 31.

Ad confirmationem
Com.

Ad confirmationem primam dicitur, quod & illud & similia intelligenda sunt de productione Physicæ, scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

31.

Ad primam rationem.

Ad autoritates Commentatoris adductas & similes sibi dicitur, quod loquuntur de agente proprio dicto & productione Physicæ: vel contra positionem Auic. quod vnum ab vno emanat.

Ad secundam rationem.

Ad rationem secundam concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Arist. Com. & San. Tho. & veritatem aliquid esse ab alio effectiue, & tamen esse necessarium ex se.

AD C V I V S Evidentiam notandæ sunt quatuor propositiones. Prima est, Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad non esse. Patet ista ex extremis, ideo enim aliquid est in ordine possibilium & non in ordine necessariorum: quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esse illud esse.

SECVNDA Propositio est, Id solum habet in seipso potentiam ad non esse: cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quod nulla potentia per se primò appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliquod esse, sed quia cum illo ad quod tendit, non potest stare esse quod habet: ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formæ, quam habet. Sicut materia aquæ per se primò appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aquæ forma, ideo ex consequenti appetit priuationem formæ aquæ, quam habet. Potentia ergo omnis appetens non esse prius natura appetit aliquod aliud esse. Notanter autem dixit in hac propositione, cuius aliquid habet potentiam: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis, non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

2. ca. 6.

TERTIA Propositio est, Necessarium ex se est illud, quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex terminis quinto Metaphysicæ, textu Comenti sexti. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere, quod autem caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere. omnis enim successio, quæ dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

QUARTA Propositio est, quod nec intelligentiæ, nec corpora cælestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quo ad intelligentias est per se nota: quia sunt simplices formæ: quo ad corpora cælestia verò secundum Auerroim similiter dicendum est, quia sunt substantiæ simplices apud ipsum: secundum autem Sanctum Thomam ex eo est vera, quod materia cuiusque eorum non est capax nisi formæ quam habet.

Ex quibus quatuor propositionibus succincte declaratis patere potest, quod secundum veritatem intelligentiæ & corpora cælestia sunt necessaria ex se arguendo sic, Omne carens potentia ad esse & non

esse est necessarium ex se: intelligentiæ & corpora cælestia carent potentia ad esse & non esse, ergo, &c. Cum hoc tamen fiat, quod sint effectiue ab alio: potest enim vnum necessarium esse effectiue ab alio necessario, vt dicitur octauo Physic. text. Com. 35. & quinto Metaph. text. Com. 19. Vnde intelligentiæ & corpora cælestia dupliciter sunt necessaria, & ex se & ab alio, ex se quidem formaliter & extrinsecè ab alio verò effectiue & extrinsecè. Vnde Commentator Com. 42. 12. Metaph. Com. 41. dicit, quod non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium verò ex alio nisi motus: & non dixit impossibile est aliquid esse necessarium esse ex se & ex alio. Et cum hoc inspexeris fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis, & hic, reputauit enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio præcise, pro nunc sufficiant hæc.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quod ipsa forma vel quidditas, quæ est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod à Deo recipit, & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentiis: non tamen forma & materia, nisi æquiocè, vnde etiam pati, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quæ videntur rebus ratione materia conuenire, æquiocè conueniunt substantiis intellectualibus & corporalibus, vt in tertio de Anima Commentator dicit.

In hac quinta particula declaratur talis conclusio, Intelligentiæ sunt compositæ ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiue, est compositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiæ recipiant aliquid ab alio, scilicet esse à Deo: ergo intelligentiæ sunt compositæ ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quod nihil est in seipso. Minor autem ex præcedentibus nota est. Et quamuis sic sit, quod in intelligentiis inueniatur actus & potentia: non tamen habent formam & materiam. In plus enim se habent actus & potentia, quam forma & materia. Vnde pati, recipere, & subisci, & similia, quæ sunt passionibus materiæ æquiocè in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi, ibi & hic: ibi absque omni motu & materiali conditione, in istis verò non nisi cum motu & individualibus conditionibus, vt & Commentator testatur 3. de Anima com. 14.

Et quia, vt dictum est, intelligentiæ quidditas est ipsa intelligentia, ideo quidditas vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum à Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc à quibusdam huiusmodi substantiæ dicuntur componi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, vt Boëtius dicit.

Assignat rationem, quare intelligentiæ dicuntur compositæ ex quo est: & quod est, Omne compositum ex quidditate, quæ est ipsum suppositum & esse est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiæ sunt compositæ ex quidditate, quæ est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt, ergo sunt compositæ ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex prædictis sunt manifesta.

Q V A E S T I O X.

Num esse actualis existentia & essentia distinguantur realiter.

CIRCA Supradicta duæ dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentia & essentia distinguantur realiter. Secunda est, an intelligentiæ sint compositæ ex actu & potentia.

Circa primam tria agenda sunt: primò ponetur opinio Scoti. Secundò ponetur opinio Sancti Thomæ. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD Primum Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta, questione prima, opinatur esse actualis existentia & essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura rei, sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est: sicut nec albedo distinguitur à suo modo intrinsecò gradu scilicet, vt tria vel quatuor. Ad probandum autem hoc licet adduci possent rationes Scoti: quia tamen vniorem naturæ humanæ cum supposito diuino concernunt, decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo nunc recitandas primò censui.

Primò arguit, vt ipse dicit, contra fundamentum Thomæ sic Manente eadem ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis, essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentia ad esse & non esse: nam, vt dicunt, lapis est in potentia, vt sit & non sit, ergo vbi talis indifferentia inuenitur, ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est, quod est confimilis indifferentia esse ad esse & non esse (esse enim rose in hyeme non est, in vere autem est) confimilis etiam indifferentia est essentia ad essentiam & non essentiam, essentia nanque creaturæ ab æterno non est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculum.

Præ

Præterea, Quâdocunque sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine contradictione fieri absq; posteriori: sed essentia non potest fieri sine existentia: ergo Minor patet: quia essentia particularis, quæ sola fit, necessariò est existens.

Præterea, Quæcunque distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res: sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, propriè loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentia.

Præterea, Nulla res componit cum sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter à sua existentia. Tenet cõsequencia: quia existentia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rem esse realiter, quàm existere, & conuerso. Antecedens est de se notum, ridiculum est enim dicere quòd aliquid componas cum sua realitate.

Præterea, Homo verus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione: ergo quidditas non componit cum sua existentia. Consequencia patet ex eo, quòd rei existentia nihil aliud est, quàm positio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non videtur bene intelligibile.

Præterea, Existentia & essentia habent idem cõtradictorium, ergo non distinguuntur realiter, Consequencia est nota: antecedens verò manifestatur ex eo, quòd nihil est quod prius esse, quin prius essentia: nec est aliud nihil prius esse: & aliud nihil prius essentia.

Præterea, Homo in potentia non componit cum homine in actu: ergo essentia & existentia non cõponunt: & consequenter non realiter distinguuntur. Consequencia relinquatur per se nota: quia essentia est impotentia, existentia verò est actualitas eius. Antecedens verò patet ex eo, quòd actus, & potentia diuidunt ens, vt conditio diminuens, & perficiens: sicut verum & pictum diuidunt animal, vt Commentator dicit nono Metaphys. commento septimo: homo ergo in potentia cum non sit homo simpliciter, cum sit homo in actu, istam conditionem distrahentem perdit positum sub conditione perficiente: & sic nullam compositionem habet cum homine in actu.

Præterea, Esse existentia si est distinctum realiter à quidditate, non est substantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: quod enim non sit accidens vt concessum ponatur. Quòd autem non sit substantia, probatur: quia aut est materia, aut forma, aut compositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c.

Præterea, Existentia & essentia distinguuntur realiter: ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Consequens est impossibile: ergo, &c. Consequencia probatur quo ad vtranque partem, supponendo duo. Primum est, quòd compositum per se vnum sit ex per se actu, & per se potentia, ex octavo Metaphysicæ, vbi nullam causam nouit Aristoteles quare compositum substantiale est per se vnum, nisi quia materia est per se potentia, forma verò per se actus. Secundo supponitur, quòd essentia est per se potentia: existentia verò per se actus. Ex quibus concluditur, quòd id quod resultat ex esse & essentia, est per se vnum, quo dato, sequitur quòd erunt duo composita per se vnitatè habentia: quorum alterum erit compositum ex materia, & forma, alterum ex esse & essentia: & cum vnumquodque per se vnum natum sit terminare generationem, ergo in generatione erunt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erunt etiam duo termini formales, scilicet existentia & forma substantialis: quod etiam probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generatur: sed tam existentia, quàm forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi: sed existentia est ratio essendi, ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, Eo modo quo aliquid generatur, eo modo est: sed per se ipsum compositum nõ generatur per esse sic, quòd esse sit terminus generationis, ergo non habet esse per ipsum esse. Consequens est falsum, ergo altera præmissarum: non maior, ergo minor.

Præterea, Ex existentia & essentia fit per se vnum: ergo datur processus in infinitum in essentiis. Consequens est impossibile: ergo, &c. Antecedens patet ex præcedenti ratione: & probatur sic, Nam sicut ex materia & forma resultat tertium per se vnum: quia illa est per se potentia, hæc per se actus: ita ex existentia & essentia, cum etiam existentia fit per se actus, & essentia per se potètia, eadem enim ratio est. Consequencia autè probatur: quia si ex esse & essentia fit tertium per se vnum, cum illud iterum distinguatur à sua existentia, componet cum ea: & ex eis fiet aliquid per se vnum: & iterum arguitur eodem modo de illo: & sic in infinitum. Hæc de primò.

QVO ad secundum, opinio sancti Thomæ ab eo posita in secundo contra Gentes, c. 1. est quòd in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existentia distinguuntur realiter: & licet hæc conclusio nunc in textu probata sit, atramen ad plenioram declarationem deducam tres probationes ex S. Tho. ibi.

Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctum, præter suum esse: nullum esse receptum habet aliquid sibi annexum præter se: ergo nullum esse irreceptum est essentia creatura: & consequenter esse & essentia non sunt idem: esset enim ipsum esse irreceptum, si esset idem essentia, sicut & ipsa essentia irrecepta est, de substantiis loquendo. Maior est nota per se: Sortes enim præter

suum esse habet quantitatem, albedinem, & similia: similiter substantia separata, vt nunc supponimus, habent aliquod accidens, puta actum intelligendi saltem. Minor verò declaratur ex eo, quòd si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis: sed præcisa causa, quare esse habeat aliquid præter se annexum, est, quia esse est receptum in alio, in quo potest recipi aliud: quod patet ex hoc, quòd esse substantiale Sortis & esse album eiusdem nulla alia ratione adunatur, nisi quia vtrunque recipitur in Sorte: sunt enim tantum vnum subiecto. Cum ergo esse non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexum.

Confirmatur hoc: quia esse substantiale Sortis, aut adunatur cum aliis præter se identicè, & hoc est manifestè falsum esse: esse enim substantiale Sortis, non est esse album. Aut sicut potentia & actus: ita, quòd esse substantiale sit potentia, & accidentale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentia potest poni subiectum alterius, cum sit vltima actualitas. Remanet igitur, quòd ea ratione adunatur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentia, quòd sit, scilicet receptum, auferatur etiam, quòd possit habere aliquid sibi annexum: & hoc est quod Boëtius dicit in Hebdomadibus, quòd ipsum quod est aliquid, habet sibi præter se coniunctum: ipsum verò esse nihil.

Secunda ratio ad idem est, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter: nullum esse creatura est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creatura est esse irreceptum: ergo distinguitur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purum esse est infinitum simpliciter: Omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum, quia non est purum, sed prædicamentis mixtum) esse enim limitatur per naturas prædicamentales: à quibus si deputetur, omni finitate carens infinitum omnino restabit. Minor verò etiam patet ex præcedenti ratione, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declaratur, Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantum, & esset infinita in specie albedinis, vt de se clarum est: non enim potest à sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne enim quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturæ: sicut homo separatus apud Platonem, habet omnem perfectionem possibilem naturæ humanæ.

Nec valet id quod Antonius Trombeta cõtra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundo sententiarum. dist. 3. q. vlti. quòd si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei, sequeretur quòd albedo esset infinita simpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilem esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinita simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis: ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturæ specificæ absq; omni causa effectiua, distinguitur realiter ab eo, quod conuenit illi, non nisi per aliquam causam effectiuam: sed prædicata quidditatiua conueniunt rei absque omni causa effectiua: existentia autem non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens: ergo prædicata quidditatiua, & existentia rei distinguuntur realiter: Maior est per se nota. Minor etiam quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam verò declaratur sic, Seclusa omni causalitate effectiua respectu rosæ, quæro an ista sit vera, Rosa est substantia corporea: si sic, habeo intentum: si non, ergo sola absolute sumpta non est in prato: & prædicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei, & diffinitio separatur à diffinito: quæ omnia nõ sunt imaginabilia, &c. Videtur etiam hæc opinio ab antiquis deriuata. Platone, scilicet Alpharabio, Aui-cenna, Algazele, Boëtio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus: licet ab Arist. nihil manifesti in hac re habeamus. Hæc de secundo.

QVO ad tertium responderetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur præmittendo, quòd arguens non vidit sanctum Thomam in fonte: vt enim apparet ex secundo contra Gentes, vbi ex intentione septem rationibus fundat suam opinionem, seu positionem: ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nostræ, licet illa ratio ex dictis sancti Thomæ primo sententiarum, distinctione octaua, questione quarta, articulo secundo, elici possit (vbi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguitur realiter à suo esse. Nec valet responsio sua dicens, quòd in antecedente oportet addere, quòd essentia habeat propriam realitatem aliam à realitate existentia, quia hoc est voluntarium. Distinctio enim realis est inter materiam & formam: quas Philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentia, cum ex eis ponant vnum per se fieri.

Ad argumētū ergo cõtra hæc rationē factū dicitur, qd falsum est, qd esse sit indifferēs ad esse, & non esse, & essentia ad essentiam, & non

10
20
30
40
50
60
70
80

Cap. 1. propositio ne 4.
Secunda ratio.
3. dist. 3. q. 4.
Tertia ratio.
Videat huius do. cõ. in 2. p. s. c. 6. circa princip. 2. cõtra G. 52.
1. dist. 8. q. 2. art. 2.

Opus. Caiet. RR 3 essen

essentiam: nihil enim est indifferens ad aliqua duo: quorum alterum sibi determinat in sua definitione: constat autem quod esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu essentia. Quod autem esse rosa in hyeme non sit, sed in vere: hoc ideo est, quia essentia rosa, cui semper sua predicata quidditatiua adsunt, ad actum essendi non peruenit, & non ideo, quia ipsum esse sit indifferens. Cum autem addit, quod essentia est indifferens ad essentiam, & non essentiam, quia non est ab aeterno, non videtur intelligere vocem propriam: ex negatione enim actus essendi ab aeterno bene sequitur, quae rosa sit indifferens ad esse & non esse: sed non quod sit indifferens ad rosam & non rosam: ut enim dicunt Alpharabius, Auicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si in aliquo termino mensurae in his uti licet.

Ad secundum. ¶ Ad secundum negatur utraque praemissa: & Maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor vero ostenditur in Christo in quo humanitas absque creata existentia actuali est.

Ad tertium. ¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem, quod utrunque eorum habeat propriam existentiam.

Ad quartum. ¶ Ad quartum dicitur, quod sicut esse est duplex, scilicet existentiae & essentiae, ita duplex est realitas essentiae & existentiae: & licet nulla res componat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quod componat cum realitate existentiae: unde essentia hominis absolute in reali predicamento, substantiae scilicet reponitur: posita autem in rerum natura fit realis realitate existentiae.

Ad quintum. ¶ Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam verum conuertitur cum ente & re: unde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentiae & existentiae. homo verus veritate essentiae non componit cum tali veritate, quae nihil aliud est, quam fundamentalis conformitas ad sua predicata quidditatiua: componit autem cum sua veritate existentiae: id est cum esse, quod fundat hanc veritatem, homo est similiter dicitur de affirmatione.

Ad sextum. ¶ Ad sextum negatur antecedens: cuius probationis utrumque assumptum est falsum. Cum enim quot modis vnum oppositorum dicitur, tot dicitur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dicitur, scilicet ens quidditatiuum & existentiae: ita non ens, seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditatiuae, & nihil existentiae: homo enim absolute sumptus cum sit in predicamento substantiae, est ens quidditatiuae, non tamen extra nihil oppositum actuali existentiae: & ideo aliud est nihil oppositum enti predicamentali seu essentiae, & aliud, quod opponitur existentiae actuali, &c. & similiter alia est negatio essentiae, & alia est negatio existentiae.

Ad septimum. ¶ Ad septimum negatur consequentia: non enim idem est dicere, homo in potentia componit cum homine in actu & essentia componit cum existentia. prima enim est falsa quia idem non componit cum seipso: secunda autem est vera, quia extrema realiter distinguuntur, unde non est eadem proportio existentiae ad essentiam, & hominis in actu ad hominem in potentia. Inter prima enim est proportio potentiae receptivae ad actum: & distinctio realis utroque extremoposito extra causas suas: inter secunda vero non sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diuersas sui dispositiones simul impossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

Ad octauum. ¶ Ad octauum negatur antecedens: existentia enim substantiae est substantia, & existentia accidentis est accidens & (ut supra patet) existentia substantiae non est materia, nec forma, nec compositum, sed actualitas omnium eorum & sic est reductivae in genere substantiae. Sed contra hoc instat arguens sic, Omne quod est reductivae in genere, reponitur ut principium ipsius: sed esse non est principium substantiae, ergo non est in genere substantiae reductivae.

Ad hoc dicitur, quod cum esse sit ultima actualitas rei: & ultimum in generatione sit primum in intentione esse in genere substantiae ut principium formale ultimum ipsius substantiae: per hoc enim res reponitur in genere substantiae, quia est capax esse substantialis: etenim differentiae in omnibus generibus (ut infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsam esse.

Ad nonum. ¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod primum suppositum male intellectum adducitur, eo quod Arist. 53. Metaphy. textu com. 15. quem arguens adducit, non dicit quod ex per se potentia & per se actu resultet vnum tertium, sed quod ideo res habens partes est vna: quia altera est actus, altera vero potentia, & intelligendum est (sicut supra declaratum fuit) si ad compositionem realem referatur, scilicet quod altera pars est pura potentia, eo quod ex duobus actibus non fit tertium per se vnum: modo quidditas rei & existentia eius non se habent sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, ut patet: unde autoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse quod essentia fiat tertium per se vnum & consequenter probatio consequentiae quo ad primam partem nihil valet, quia non sunt ibi duo composita. Ad probationem vero consequentiae quo ad secundam partem dicitur, quod non inconuenit generationem habere duos terminos formales difformiter, vnum primum, alterum secundum: terminus formalis generationis primus est forma, secundarius autem esse, sicut per oppositum creationis

terminus formalis primum est esse: secundarius vero forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod si intendat probare, quod esse sit terminus generationis primum respondetur & dicitur quod id quod assumit, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi, falsum est: licet enim sit verum, quod id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quod generetur: non tamen est verum, quod eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quia res per generationem non exit de non esse omnino ad esse, sed de priuatione ad formam, ut dicitur 1. Physicorum, creationis enim est proprium, ut res transferat de non esse omnino ad esse, quo fit ut esse, quod est primum ratio essendi, merito sit & primum ratio primae productionis, quae est creatio: & forma, quae est secundario ratio essendi, sit prima ratio secundae productionis, generationis scilicet. unde & primo Physicorum principi generationis ponuntur forma & priuatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rationis. falsa enim est Maior, alius nanque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primum: generatur vero econverso.

¶ Ad decimum patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedens. CIRCUMSECUNDUM in dubium sciendum est, communem Philosophorum sententiam esse intelligentias alias a prima non esse actus omnino puros: sed admixtionem in se potentia habentes: verum diuersitas inter eos magna est de modo, quo haec duo, actus scilicet, & potentia eis insunt.

¶ Et ut reliquos omittamus, ne limites intentionis nostrae egrediamur. Scot. in primo sententiarum, dist. 8. q. secunda, opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu & potentia hoc homo, quia quaelibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cum sit definita ad tale genus vel speciem seu gradum perfectionis, oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic quaelibet res est composita ex actu & potentia obiectiua: ex eo enim, quod est, habet in se actum: ex eo vero, quod est ens possibile, habet in se potentiam, possibile nanque a potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actus non possibilis, id est non potens terminare actionem alicuius agentis sui factiui: intelligentiae apud ipsum erunt compositae ex actu & potentia obiectiua tantum: quia nullam in earum substantia receptiuam formam ponit.

SANCTVS Thomas autem ex fundamentis in dubitatione praecedenti positus opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem Scot. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic, Si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quaero, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non quaelibet res creata est composita. Si composita, iterum quaeretur de partibus eius: & sic in infinitum.

¶ Ad hoc facillime respondetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostrae, cum nanque dicitur, quod quodlibet aliud a Deo est compositum (ly Quodlibet) distribuit non nisi pro his, quae verè sunt, & proprie esse habent: quae apud Aristot. & veritatem sunt sola substantia: omne ergo suppositum tam substantiale, quam accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Sortis enim quidditas, ut declarauimus distinguitur realiter a suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter a sua propria existentia, ut ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, ut dicamus omnem entitatem qualitercunque esse compositam: Componentia enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cum subsistant habere in se quidditatem, & existentiam adunatas ut potentiam & actum: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scot. autem sententiam tenere potest suam absque alterius laesione: sed linguam coercere debet.

Et quia in intelligentiis ponitur potentia & actus, non erit difficile inueniri multitudinem intelligentiarum: quod esset impossibile, si nulla potentia in eis esset. Unde dicit Com. in tertio de Anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus inuenire multitudinem in substantiis separatis. Est ergo distinctio earum adinuicem secundum gradum potentiae & actus: ita quod intelligentia superior: quae plus propinqua est primo, habet plus de actu, & minus de potentia, & sic de aliis: & hoc completur in anima humana, quae tenet vltimum gradum in intellectualibus substantiis. unde intellectus potèntialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima, quae tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, ut Commentator

Tertio de Anima.
 Tertio de Anima dicit: & ideo Philosophus comparat eam tabulæ rasæ, in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, ut res materialis trahatur ad participandum esse suum: ita quod ex anima & corpore resultat vnum esse in vno composito, quâuis illud esse, prout est animæ, non sit dependens à corpore, & ideo post istam formam, quæ est anima, inveniuntur aliæ formæ plus de potentia habentes, & magis propinquæ materiæ, intantum, quod esse earum sine materia non est: in quibus etiam inuenitur ordo, & gradus vsque ad primas formas elementorum, quæ sunt propinquissimæ materiæ, vnde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitarum actiuarum, & passiuarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur.

In hac sexta & vltima parte huius capituli de multitudine intelligentiarum agens primò proponit duas conclusiones: quarum prima est, quod secundum fundamenta prædicta non est difficile inuenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quod absque talibus fundamentis impossibile est inuenire in eis pluralitatem: & hoc quidem non nisi autoritate com. 3. de Anima. com. 14. Probatio verò primæ conclusionis est: quia quocumque est aliquod medium per participationem vtriusque extremi plurificatur penes maiorem participationem vnius & minorem alterius: verbi gratia, imponatur nomen coloribus mediis, & vocetur A: tunc A quia est inter albedinem, & nigredinem mediū, per participationem multiplicatur in plures species: puta pallidum, croceum, citrinum, propter maiorem approximationem ad albedinem & recessum à nigredine, & econuerso: sed intelligentia est quid medium secundum præhabita inter duo extrema, scilicet actum purum, & puram potentiam, participans naturam vtriusque: quia habet actum coniunctum potentiæ: ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamento facile perpendi potest, scilicet ex eo quod sunt compositæ ex actu & potentia.

AD horum euidenciam est sciendum, quod in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriosus actus purus omnino, & materia prima pura potentia omnino: reliqua omnia sunt inter media, utpotè habentia actum & potentiam: & attenditur eorum essentialis, seu specifica multitudo penes approximationem & elongationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturam actus, quàm aliud, & illud quàm aliud: ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem approximationem ad extremum nobile, scilicet actum purum: quânto enim res est actualior, & minus potentialis, tantò nobilior: omnes igitur formæ intermediæ participant actum & potentiam. Sed inter eas quædam tantum actualitatis sortitæ sunt, ut ad eodè propinquæ sint actui puro, quod per se absque materia subsistant, utpotè ab ea valde elongatæ: non tamen sine admixtione potentiæ, cuius puritas est ratio materiæ quod sit extremum: & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorem participationem actus & potentiæ, ut vltima earum tantum potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima, scilicet intellectualiua). Hæc enim inter omnes formas subsistentes elongata est maxime ab actu puro: propter quod contingit, quod ad eodè appropinquat alteri extremo, ut materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Aliæ autem formæ tantum potentialitatis habent, quod à materia dependent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo inuenitur, dum quædam quibusdam actualiores sunt. Quod ex operibus cognoscere potes (operatio enim facit cognoscere formam) vnde formæ elementorum, quæ sunt maxime potentiam habentes, utpotè materiæ propinquissimæ, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, scilicet caliditatem, frigiditatem. Formæ verò mixtorum, utpotè eleuationes à materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturæ proprietate. Formæ autè animalium longè actualiores dignoscuntur, cum seipsa mouere & alia discernere intuemur.

EX his non solum percipitur, quàm facilis sit aditus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendam, sed etiam quod impossibile est fingere illam absq; hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inueniri in eo, quod actu & potentia caret? Comune est namq; omnibus extremis, si extrema sunt, latitudinem in seipsis non copari: essent enim vltima, & non vltima, ut de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo queritur, quæ vtriusque extremi naturam sapiant. Et quia intellectualem naturam, quàm ex hoc, quod intellectualis est, scimus actualitatem habere, non cognoscemus habere potentiam admixtam, nisi videremus animam nostram illam habere, cum potentia æquiuocè dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum sensibilium: & sine potetia non potest intelligi multitudo substantiarum intellectualium: ideo Commentator ait, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non

possimus intelligere pluralitatem in substantiis abstractis.
 NOTANDA sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Commentatoris adducitur, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non possumus scire pluralitatem in substantiis immaterialibus. Secundum est, quod S. Tho. non dicit animam intellectualem esse ad eodè potetiam participem, ut forma materialis sit: sed ut materia trahatur ad participandum esse ipsius animæ. Tertium est: quia dicit animæ & corporis esse vnum & idem esse: quod est independens à corpore.

PRIMO dicto videtur obuiare processus Aristoteli. 12. Metaphysicæ, text. comment. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potetia. Sed hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet enim idem subiecto sint motores orbium, & substantiæ immateriales: differunt tamen ratione, ad eodè ut ad diuersas scientias pertineat, secundum Commentatorem 12. Metaphysicæ comment. 6. & ideo ex pluralitate motuum quamuis pluralitas motorum ut sic concludi possit: non tamen pluralitas substantiarum intellectualium ut sic. Intendunt igitur Auerrois & sanctus Thomas, quod intelligentiarum, in quantum intelligentiæ sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur à nobis: licet earum, in quantum motrices sunt orbium, ex suorum effectuum numero pluralitas inferatur. Vel dicitur, quod venatio illa supposita notitia habita in libro de Anima: vbi radicaliter innouat pluralitas substantiarum intellectualium possibilis quæritur ex numero motuum, quot sunt. Quod autem ibi supponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, potest persuaderi ex eo, quod supponitur ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus: ita ut vnus vnus tantum moueat orbem. Et si stella adderetur, vel non moueret, vel tardius (ut dicitur secundo Celi) textu commenti septuagesimo primi. Talis enim proportionis, seu commensurationis, cum alterum extremum sit res materialis, scilicet orbis, reliquum extremum à potentia omnino denudatū putandū non est: imò à sano intellectu non est intelligibile.

PROPTER secundum intelligendum est inueniri duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilem, scilicet & sensibilem. Ordo sensibilium materialis est materiam sibi necessariò vendicās: omnes enim substantiæ sensibiles materiam habet, licet diuersimodè: ut dicitur octauo Meta. text. comment. 3. & 12. Ordo intelligibilium immaterialis est, & à materia non dependens. Intelligibile enim est vnumquodque per separationem à materia: vbi dicitur 3. de Anima text. comment. 11. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilis ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum verò sit sub forma intelligibilis ordinis, extrà limites suos ascendit & trahi dicitur ad id quod capacitatè eius transcendit, scilicet esse rei à se non dependentis: & quia supremum infimi attingit infimum supremi secundum doctrinam Dionysij in libro de Cælesti hiera. cap. ideo supremum inter sensibilia: homo, scilicet seu materia eius coniungitur infimæ formæ intelligibilis ordinis: scilicet animæ intellectuæ, & eius esse participat: & propter hoc dicitur, quod materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

AD EVIDENTIAM Tertij adducendæ sunt rationes Scoti contra hoc dictum sancti Thomæ, ut magis veritas elucescat. Scotus in quolibet quæst. 9. & 4. sentent. distin. 43. quæstione prima, sex motiua contra hoc facit: quorum aliqua recitantur ab Antonio Trombeta, in quæstione vtrum corruptum per potentiam diuinam possit idem numero redire. in qua tam ipse, quàm Scotus vbi supra sancti Tho. opinionem non suam attribuunt de eo, quod ibi quæritur: & hoc quia locuti sunt non tota lege respecta, & iuxta Aristoteli ad pauca respicientes de facili enuntiant.

Arguit ergo primò in proposito sic, Esse animæ & hominis est idem: ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus. Consequens est contra sanctum Thomam prima parte, quæstione 89. vbi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore, quàm extrà. Consequentia autè probatur: quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectius, quod aliquid communicat alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: communicare enim licet supponat perfectionem in communicante, non tamen dat illam ei: modò anima in corpore sit semper retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur: quia ex hoc solo quod causa non communicat aliquid, nullam imperfectionem acquirit: ergo anima non est imperfectior separata, si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori.

Præterea. Anima habet idem esse cum homine: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum: consequentia verò probatur quia quæcunque habent omnino idem esse sunt æquè perfecta in essendo, vel saltè id, cui communicatur illud esse non est perfectius in essendo communicante.

Tertio. Præterea, Homo, vt homo, est tertiam ens realiter distinctum ab vtraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: & consequenter non est idem esse animæ & hominis. Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

Quarto. Præterea, Esse hominis in morte corrumpitur, esse autem animæ non corrumpitur: ergo esse animæ & hominis non sunt idem. Cōsequentia plana est, & antecedens probatur: quia sicut generatio terminatur ad esse compositi, scilicet hominis: ita corruptio ad esse ipsius.

Quinto. Præterea, Homo post mortem non manet: ergo nec esse eius. Tunc vltra, esse hominis non manet post mortem: ergo esse animæ & hominis non est idem: cum esse animæ remaneat. Processus totus clarus est excepta prima consequentia: quæ probatur ex eo quod nullius actuale esse inuenitur, cum illud cuius est, non inuenitur.

Sexto. Præterea, In homine est alia forma præter animam: ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Consequentia est nota: quia quælibet forma habet proprium esse: antecedens verò aliàs probatum est.

1. par. q. 6. ANTE QUAM Ad argumenta hæc respondeatur, aduertat
76. a. 4. primò, fundamentū S. Tho. vniuersaliter esse, in omni cōposito non
9. de a. 9. inueniri nisi vnum esse substantiale actualis existentia, de quo nunc
9. quo. 11. fermo est eo quod vnam tantum formam substantialem in compositi
9. 5. 1. par. to tenet, ab vna enim forma non est nisi vnum esse substantiale. Sed
quest. 76. inter esse hominis & esse aliorum diuersitas est, quod licet tam esse
suprà 3. hominis, quam aliorum primò sit actus suppositi, vt quod in homi-
4. ne: tamen totum compositum mendicat illud esse à forma: cuius est
Potentia primò actus, vt proprii & completi principij: in aliis verò cōpositis
Dei. q. 3. forma mendicat illud à cōposito. Et est ratio disparitatis: quia in so-
4. a. 9. lo homine, qui supremum tenet locū inter sensibilia, ordo inferior,
neque for sensibilis scilicet, trahitur ad ordinē superiorem intelligibile & im-
ma elemē materiale. Vnde esse hominis, cum ab anima intellectiua fluat, im-
porū 1. q. materiale & altioris ordinis, quā homo, sicut & ipsa anima: & ideo
76. a. 4. homo mendicat illud ab anima: cui est proprium: vt potè ad suum
b. Diffe- pertinens genus: & inde est quod post mortē hominis anima rema-
rentia. net, esse etenim proprium independens erat à cōposito corrupto: &
Inter ho- sic illud retrahendo ad se subsistit. Ceterorum verò esse, cum sint
minem et eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuuntur, sicut & for-
alia cōpo mæ à quibus fluunt, formæ ipsæ mendicant à compositis, sicut &
sita mate fieri: ita quod tandiu illogaudent, quandiu in compositis sunt. vnde
rialia. corruptis compositis ipsæ (cum sine existentia remanere non pos-
sint) desinunt statim.

ADVERTE Secundò pro resolutione argumentorū tres pro-
positiones. Prima est, quod cum duplex sit perfectio rei, prima scilicet
& secunda, res creata potēs causare, etsi non efficiatur perfectior
secundum defectiōne primam, ex hoc quod actu causat, efficitur ta-
men perfectior secundum perfectiōne secundā. Patet hoc ex tribus.
Primò ex eo quod est magis in actu res actu causans re in potentia
causante. operatio enim est actus secundus causæ, perfectio autem
actualitatem sequitur, sicut imperfectio potentialitē. Secundò pa-
tet ex eo quod vnumquodque est perfectius cōiunctū suo fini, quam
separatum ab illo: res aut actu operans cōiuncta est suo fini intraneo,
qui est operatio: iuxta illud secundi de Cælo & mundo tex. com. 17.

1. c. 17. Vnumquodque est propter suam operationem. Tertia patet idem,
quod vnumquodque quanto est similis Deo, tanto perfectius est: res
autem actu causans est similior Deo, quam non actu causans: quia
non solum assimilatur Deo secundum hoc, quod est, sed etiam secun-
dum hoc, quod est communicare se aliis.

Libro de Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter
Hebdoma perfectionem primam sed propter vltimam. Hoc traditur à Boëtio
dibus 1. q. in libro de Hebdomadibus dicente, Intueor in rebus aliud esse, quod
2. artic. 1. sunt, & aliud esse, quod bona sunt: & declaratur à San. Tho. prima
Ad pri- parte. quæstione quinta, articulo primo ad primum.

mū. 1. q. Ad cuius intellectū nota, quod, vt idem dicit prima parte, q. 6. arti-
6. art. 3. c. tertio, triplex est perfectio, rei, scilicet prima, secundum quā res con-

Triplex stituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis esse suum substan-
perfectio tiale. Secunda verò est, secundum quam est potens proximè ad suas
eti. perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informātes,
quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem
perfectio est, secundum quam coniungitur suo fini: sicut speculatio,
quæ hominem substantiis separatis vnit. Manifestum est autem, non
esse hominem simpliciter perfectum, qui sola naturæ bonitate gau-

Opposito det: aut qui à proprio sine procul est, vnde ordo entis simpliciter ad
modo dici ens, secundū quid oppositus est ordini perfecti simpliciter ad perfe-
sur ordo ctum secundū quid: secundū nanque esse substantiale homo ens sim-
antis sim- pliciter dicitur perfectus autem secundum quid: ideo enim qui nullā
pliciter, et aliam perfectionē habet, nisi quia est homo perfectus, non asseritur
ordo per- simpliciter, sed cum additione dicimus, quod est perfectus secundū
fectionis esse substantiale. Secundū verò esse accidentale, quale est habituum
simplici- & operationum, ens secundum quid homo dicitur, perfectus au-
ter. tem simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficien-
dum hominem exiguntur. Patet ergo intenta propositio, quod scilicet
res est perfecta simpliciter ex vltima perfectio.

Tertia propositio est ista, Realis pars essentia perfectior est in tota

existens, quam separata: & declaratur sic, Vnumquodque est per-
fectius, cum est in complemento sui esse specifici, quam cum deficit
ab illo: pars autem essentialis, quando est in toto, est in complemen-
to suæ speciei, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cum
autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciei non est na-
tura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur
est in toto pars essentialis, quam separata.

Ex quibus ad propositum descendendo, dicimus perfectiorem sta-
tum habere animam intellectiuam in composito, quam extrā: eo
quod quando est coniuncta corpori, habet non solum perfectionem
primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, influendo
vires suas corpori, & comunicando se: & sic similior est Deo, quam
separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit: si-
cut cor motum similior est Deo, quam non motum, licet Deus sit
omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet completum
esse specificum, quod non nisi partialiter obtinet separata. quamuis
enim integrum esse existentia retineat separata, quod in composito
habebat: non tamen habet tunc integrum esse essentia completum
in specie eo modo, quo nata est habere, scilicet vt pars in toto: ad
quod tamen habendum non accidentaliter, sed essentialiter ordina-
tur: vnde falsum est, animam separatam retinentem, idem esse ac-
tualis existentia, & nihil nisi sui communicationem ex separatione
perdidisse: amisit enim esse quidditatiui specifici integritatem,
quandoquidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus
Tho. in quæstionibus de Anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia
alicuius speciei ordinari, non ad esse tantum, sed ad esse huius spe-
ciei. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in comple-
mento suæ speciei esse sine corpore.

AD PRIMVM Ergo argumentorum negatur consequen-
tia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere fal-
sum: licet enim communicare supponat primam perfectionem, in
communicante, tamen perficit ipsam perfectionem secunda, qua
res perfectior simpliciter dicitur: imò apud Dionysium supremum,
quod participant creaturæ, de Deo est, quod communicatiua sunt.

Dicitur secundò, quod etiam minor probationis est falsa, scilicet
quod anima separata hoc solo careat, scilicet communicatione sui,
vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui
esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem
animam separatam: ideo nanque caret perfectionibus secundis,
quia caret integritate specifica, & non econuerso. Ad confirmatio-
nem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quod
causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio
magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non
solum desinit communicare se, & vires suas: sed est in statu tali, in
quo impeditur à sui & virium suarum communicatione. & hoc est
signum imperfectiōnis non modicæ: & est ea, quam diximus, scilicet
separatio à completo esse quidditatiua suæ speciei: vt expressè
habetur à Sancto Thoma, in quæstione de spiritualibus creatu. se-
cunda, ad quintum.

Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur, quod
cum esse sit duplex, quidditatiuum & existentia actualis: primum
non remanet in anima nisi partialiter. homo verò habet illud inte-
graliter: & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo
ad esse autem existentia potest dici homo perfectior, quo ad modum
habendi hunc, scilicet quia habet illud vt suppositum. anima autem
secundum alium modum perfectior dici potest: in quantum scilicet
tale esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato:
vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentia lo-
quendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existen-
tiam ab illa: iam enim dictum est, partes & totum habere idem ef-
fe. Conceditur autem consequentia de esse essentia: sed hoc nostro
fauet proposito.

Ad quartum dicitur sicut antè, quod si in antecedente sit sermo de
esse essentia, verum assumitur in prima eius parte, sed non in secun-
da: liquet enim ex supradictis, quod esse specificum completum
animæ corrumpitur.

Si autem sit sermo de esse existentia, potest dupliciter intelligi. Pri-
mò, quod esse actualis existentia hominis desinat simpliciter. & sic
est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelli-
gi, quod esse hominis in morte desinat esse hominis, id est desinat in-
formare hominem. & hoc modo conceditur: sicut enim de genera-
tione hominis specialē sermone facimus, & non sic de ceterorum
propagatione animalium, dicente Aristotele, in secundo de Genera-
tione animalium, c. 3. quod intellectus tantum venit ex intrinseco, &
ipse solus est diuinus, eo quod operatio sua non habet comunicatio-
nem cum operatione corporali omnino: ita de corruptione eiusdem
specialis sermo esse debet, dicente eodem 12. Metaphysicæ textu com.

17. quod in quibusdam nihil prohibet formam remanere post, vt si
est anima talis, non omnis forsā, sed intellectus.

Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationē vten-
do dist

do distinctione facta dicitur, quod cum esse actuale hominis dupli- citer sumatur, scilicet secundum se, seu simpliciter. Alio modo prout est huius: primo modo remanere non est impossibile corrupto ho- mine: secundo modo non est intelligibile, quod remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, ut eius est, quando id, cuius est, non inueni- tur: potest tamen simpliciter inueniri: & ratio est in proposito saepe iam dicta: quia id esse non est proprium homini, sed anima: ideo oportet quod inueniatur semper quando est id, cuius est proprium: et si designat id, cuius erat ut communicatum.

Ad 6. Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes vero alias factas sunt responsiones alias datae: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentiae, quod vnum omnino est esse animae intellectivae, & hominis, quod secundum se independens est a corpore, ut potest non causatum ab illo: quia non est eductum de potentia materiae, licet prout est huius, scilicet hominis, non nisi in corpore inueniri possit.

C A P I T U L U M VI.

Qualitatem sit Essentia Dei: quodam item ratione in simplicibus substantiis separatis, & a quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingat, exponit.

Essentia divina est ipsum eius esse.

HIS VISIS, patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentiam in substantiis: aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum suum esse: & ideo inueniuntur aliqui philosophi dicentes, quod Deus habet essentiam: quia essentia eius non est aliud, quam esse eius. Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & animae. In tertia ostenditur, quomodo ista se habeant ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentiis compositis. De essentia ergo Dei positurus duas conclusiones, & exclusurus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talem, Essentia in Deo significat ipsum esse eius: Hanc conclusionem non aliter, quam ex supradictis deducendo ponit: fuit namque supra probata, & ab omnibus est concessa. Est autem intellectus conclusionis, quod esse actualis existentiae diuinum est ipsa quidditas eius: ita quod praedicatur de Deo sicut praedicatum primi modi dicendi per se: ita quod ista, Deus est, est in primo modo perfectatis: quod de nullo alio a Deo communis via fatetur: dato etiam, quod esse & essentia in creaturis teneatur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei: ideo a quibusdam Platonice, scilicet, dicitur, quod Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Cap. 6. in princ. & circa med.

Deum non est in genere.

Et ex hoc sequitur, quod ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet quod habeat quidditatem praeter esse suum: cum quidditas, aut natura generis, aut speciei non distinguatur secundum rationem naturae in illis, quorum est genus vel species: sed esse est in diuersis diuersimode.

Hic ponitur secunda conclusio & negatiua, Deus non est in genere: Probatur in litera ex antedictis sic, Omne quod est in genere, habet quidditatem praeter suum esse: Deus non habet quidditatem praeter suum esse: ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio praecedens: Maior probatur sic, Omnia, quae sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis vel speciei: distincta autem per diuersimode habere esse illius naturae genericae vel specificae: ergo esse naturae genericae vel specificae est praeter naturam ipsam genericam vel specificam: & sic omne quod est in genere, habet naturam praeter suum esse. Antecedens huius consequentiae est de se notum: homo enim & leo, sunt indistincti in natura animalis: distinguuntur autem inter se per hoc, quod diuersimode habent esse animatum, genus enim diuersum habet esse in speciebus: similiter Sortes, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se, quia habent diuersum esse humanum: non enim est intelligibile, quod homo habeat idem esse in Sorte & Platone. Consequentia vero patet ex eo, quod videtur imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, non sit praeter id, quo aliqua conueniunt.

Et nota, quod ad intentum huius rationis sufficit, quod esse sit praeter essentiam, id est praeter conceptum quidditatum: sic enim sufficit differre principium conuenientiae a principio differentiae, ut patet de genere & differentiis, quorum altero conueniunt, alteris differunt species: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatum, ideo solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est praeter conceptum quidditatum, quia est distinctum realiter ab essentia: & ideo est de conceptu quidditatum, quia est idem realiter essentiae: ideo ex hac radice, scilicet, quod esse & essentia sunt idem realiter, in Deo procedere dicitur, quod Deus non sit in genere. Nec te moueat, quod ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentiae ad esse quidditatum: quandoquidem in Minore est sermo de esse actualis existentiae & postmodum in probatione Maioris: quam oportet de eodem esse loqui, transitur ad esse quidditatum, cum

dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatum specificum accepto, homo namque & bos conueniunt in animali, & distinguuntur differentiis specificis, quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc, inquam non oportet turbari: quoniam (ut in hoc patebit capitulo) differentiae naturam genericam non diuersificat, nisi in ordine ad diuersum esse actualis existentiae: & ideo mira subtilitate S. Thom. digressus non est primam rationem distinctionis naturae genericae in inferioribus attendens: hoc autem infra melius intelligetur cum communi regula assignabitur, unde sumantur genus & differentia.

In hoc ca. ap.

Ad euentiam eius, quod hic supponitur, scilicet, quod in Deo esse est de conceptu quidditatum: quia est idem essentiae, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas, quae est sua existentia actualis, non est ad aliquod genus determinata. Hoc declaratur breuiter vnicommodo sumpto ex secundo contra Gentiles, c. 25. sic, Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam, a qua mendicat esse in actu: nulla quidditas eadem suae actuali existentiae esse essentialiter designabilis per differentiam, a qua mendicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suae actuali existentiae est ad aliquod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias, rationale, scilicet & irrationale, & ab eis mendicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rationale vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam actualem fortitur: non enim potest inueniri color, nisi albus vel niger, &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex se: quomodo namque existentia actualis mendicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter? Si enim mendicat esse in actu ab aliqua differentia formaliter cum esse in actu nihil aliud sit, quam habere existentiam actualem: sequetur quod existentia actualis habebit existentiam actualem formaliter, per aliquid aliud a se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo, &c.

Quomodo verum sit, quod in Deo esse, sit de conceptu quidditatum ipsius: secundo contra Gen. cap. 25.

SECUNDA propositio est ista, Existentia actualis ad nullum genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si namque anima non sit determinatum ad aliquam speciem, purum animal erit: & albedo si non sit coartata in aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturae praedicamentalis capacitate determinatum, purum esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiam puritas ipsa est secundum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, ut de se patet.

TERCIA propositio est ista, esse est de conceptu quidditatum puri esse tantum. Patet ista quo ad utranque expositionem, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile quod de puro esse non praedicetur quidditatum ipsum esse. Si enim de eo aliquis praedicari potest quidditatum, illud oportet esse, ipsum esse, cum purum esse ponatur. Quod autem caetera non recipiant esse in suis quidditatum conceptibus ex eo patet, quod cum esse non habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus conaptatum possunt secundum suas quidditates absque esse, & non esse diffiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de conceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purum esse: quia non est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimum: ideo existentia est de conceptu quidditatum rei: quia res illa est eadem suae existentiae.

Et quoniam si affirmatio est praecise causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc, quod res creata non est eadem suae existentiae esse non est de eius conceptu quidditatum. Vnde cum Deus gloriosus sit suum esse, ipse nihil est aliud, quam ipsum esse secundum rem separatam a naturis praedicamentalis a sua puritate subsistens.

Nec oportet, si dicimus quod Deus est esse tantum, ut in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerunt esse illud esse vniuersale, quo quaelibet res formaliter est. Hoc enim esse, quod Deus est huius conditionis, est ut nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsam suam puritatem est esse distinctum ab omni esse: propter quod in commento nonae propositionis libri de causis dicitur, quod indiuiduatio prima causa, quae est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam praecisionem additionis: quia si hoc esset, nihil posset intelligi esse, in quo superesse aliquid adderetur.

Deum non est ipsum esse omnium quo res formaliter sunt.

Hic excluditur primus quorundam error talis: scilicet, Deus est commune esse omnium: imaginati sunt isti, quod cum omnia conueniant in hoc, quod habent esse ipsum esse omnium, quo res formaliter sunt in communi seu vniuersali sit ipse Deus gloriosus. Moti sunt autem tali ratione, Esse nulla additione specificatum est esse commune: Deus est esse

Prima ratio. ¶ Arguit ergo primò sic Sapiètia & bonitas absolutè distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo sapiètia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei: Antecedens est evidens. Consequètia aut probatur: quia infinitas non variat rationè formale eius, cui additur. In quocunq; enim gradu perfectionis suè latitudinis intelligatur, perfectio aliqua semper retinet eadè rationè formale, vt patet in omnibus. Si igitur sapiètiæ & sapientiæ infinitæ est eadè ratio formalis. & ratio formalis sapiètiæ distinguitur ex natura rei à ratione formali bonitatis: necessitatè sequitur qd ratio formalis sapientiæ infinitæ non includat ex natura rei rationem formale bonitatis.

Secunda ratio. ¶ Præterea, Distinctio præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum: sed distinctio naturæ & intellectus præcedit intellectiōnem, quæ est primum distinctiuum secundum rationem. ergo, &c. probatur Minor: quia si nulla distinctio eorum præcederet, non magis distinguerentur intellectu, vt intellectio est, quam ea, vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectu, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

Tertia ratio. ¶ Præterea, Illa quæ formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habent distinctionem, vt existentem: sed perfectiones diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habent distinctionem vt existentem in eis. Talis non potest esse distinctio rationis: oporteret enim intellectum diuinum sua intuitione causare aliquam relationem rationis in sua essentia, vt existentem: quod est absurdum, igitur talis distinctio est ex natura rei. Maior patet ex differentia inter intellectum intuitiuum & abstractiuum. Minor verò est clara de se.

Quarta ratio. ¶ Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt veram: vult autem vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguuntur ante omnem actum intellectus. Tenet consequètia: quia distinctio obiectorum præuenit distinctionem actuum, sicut causa effectum.

Quinta ratio. ¶ Præterea, Bonitas & veritas in Deo non distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma. Consequens est contra te: consequètia autem probatur: quia bonitas & veritas non significant nisi ipsas puras perfectiones in re nullo modo distinctas in ea.

Sexta ratio. ¶ Præterea, Inter perfectiones diuinæ est ordo demonstratiuus: quo doctores vnā ex alia demonstrant: est etiam distinctio inter prædicationes formales, & non formales. Dicitur enim quod sapientia non prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas secundum August. 15. de Trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter? Præterea inter perfectiones diuinæ ante omnem actum intellectus inuenitur contradictio: ita quod Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiones diuinæ est distinctio ex natura rei.

Septima ratio. ¶ Præterea, Ad complementum doctrinæ, distinctio fundans distinctionem realem non dependet ab opere intellectus: sed distinctio perfectionum diuinæ fundat distinctionem realem emanationum diuinæ: igitur est ex natura rei: & non ex intellectus operatione, &c. Hæc de secundo.

CONCLUSIO.

Perfectiones existentes in Deo secundum se, distinguuntur, virtualiter tamen siue fundamentaliter: in eodem verò vt terminat actum intellectus, distinguuntur ratione, sed actualiter.

¶ QVO AD Tertium præmissa Trinitate personarum declarandæ sunt tres propositiones, in quibus consistit sententia S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo secundum se nulla est distinctio actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actum intellectus nostri, est distinctio rationis actualiter.

¶ Ad euentiam primæ propositionis sciendum est, quod aliud est iudiciū de rationibus formalibus rerū in propriis naturis, & aliud est iudiciū de rationibus formalibus earū in re aliqua superioris ordinis formaliter existentibus. Res enim in propriis naturis ideo secluso omni opere intellectus distinguuntur formaliter: quia se mutuo non includunt in suis formalibus rationibus. Ideo autem ratio formalis vnus nō est alterius: quia quælibet earum ita est ipsa, quod non altera: Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in propriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefaciendi principium, quod non desiccandi & econuerso. Res autem adunatæ in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re altiori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formaliter adunantur: sicque distinctione formali ex natura rei necesse est careant, cum desit ibi talis distinctionis radix iam dicta, limitatio scilicet illa, qua quælibet earum ita est ipsa, quod non altera: neutra nāque earum, cum sunt taliter vnitæ, est magis ipsa quam alia. Verbi gratia, profequendo exemplum datum, Virtus calefactiua & desiccatiua in luce solis formaliter inueniuntur sicut in vna lucis natura adunatur: ita in lucis ratione formali indistinctè formaliter sunt: ita quod assignata cōpleta solaris lucis diffinitione, non sit opus ultra earum quærere diffinitiones. Cōpleta enim diffinitione solaris lucis, eā in sua celsitudine, qua inferiora indistinctè in seipsa præcipit, cum declarat propter adæquationem, quæ debet esse inter

diffinitionem & rem diffinitam, virtutem eius calefactiua & desiccatiua manifestat, quandoquidem virtus eius calefactiua non magis est ipsamet, quam sit lux & virtus desiccatiua, & econuerso. Cum autem secundum Dionysium quinto capitulo de Diuinis nominibus, perfectiones simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitatione eleuata: consequens est, vt sicut omnes in vna simplicissima re formaliter adunantur, ita in illis simplicissima ratione formali indistinctè formaliter sint. Et sicut sapientia diuina non magis est sapientia, quam bonitas & veritas & ipsum esse diuinum & econtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini non magis includit ipsum esse, quam sapientiam & bonitatem. Si enim adæquata diffinitio illius rei simplicissima, quæ Deus est daretur, in illa vnica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffiniti non adæquaret: vnde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligitur, vnica tantum rationem formalem format, Verbum scilicet. ¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcunque formaliter adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius Dei, non distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiones diuinæ secluso omni opere intellectus, adunantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius: ergo, &c. Probatur Minor: quia non magis adunantur virtutes qualitatum inferiorum in luce solari, quam perfectiones simpliciter in Deo: sed illæ adunantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersariis conceditur: ergo, &c. Probatur Maior: quia aliter diffinitio non adæquaretur diffinito.

¶ Secundo principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctio ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei: sed inter perfectiones nulla est actualis oppositio ex natura rei: ergo. Maior habetur ex 10. Met. text. cō. 24. Minor probatur inductione, quod enim ibi non sit oppositio contradictoria, neq; priuatiua formaliter, ex eo quod patet, quod vtriusq; oppositionis alterum membrum est formaliter negatio, quam ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, quod sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctio actualiter exigit actualiter oppositionem: oppositio autem actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositione. Quod autem non sit oppositio inter eas contrariæ, patet ex eo, quod alterum cōtrariorum semper est defectiuum 10. Metaphys. tex. com. 16. Quod verò non sit oppositio relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quod ex hoc sequi videtur, quod in Deo non sint multæ perfectiones, sed vna tantum, puta deitas: verissimum enim est, quod Deus ipse non est, nisi vna perfectio illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiones omnes.

¶ Ad euentiam tam secundæ, quam tertie propositionis nota, quod (vt in quadam questione supra diximus) sicut res illa simplicissima, quam Deū dicimus, est id, cui assimilantur omnes perfectiones simpliciter in propriis naturis existentes, ita est id, cui assimilantur omnes conceptus formales earum, cum nihil aliud sint, quam ipsæ perfectiones in esse intentionali. Ex hoc autè, quod Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectum necesse est Deū ipsum omnium earum correlatiuū intelligi pluribus relationibus rationis secundum earum numerum: sicq; distinctione in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctionem rationis formalem actualiter, obiectiue tamen, & propter pluralitatem conceptuū formalium, quibus obicitur, & propter pluralitatem relationum rationis, quibus refertur seu refertur intelligitur ad perfectiones prædictas: tam in esse naturali, quam in esse intentionali. Ex eo autem quod in Deo, secluso omni opere intellectus est, vnde causare & terminare possit conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctionem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitata sui perfectione, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intentionali: quicunque enim intellectus creatus (etiam videns Deum per essentiam) impotens est ad formandum conceptuū vnum diuinæ adæquatum perfectioni, vnde pro secunda propositione argue sic, Omne habens in se, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit, distinctas rationes seu conceptiones formales, habet in se distinctionem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectus. Deus gloriosus est homini: ergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctionem rationis, Deus est huiusmodi: ergo, &c. Hæc de tertio.

¶ QVO AD Quartum arguitur contra Scotum tripliciter. Et primò sic, Distinctio formalis ex natura rei est maior distinctio distinctione reali: ergo perfectiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei. Consequètia tenet: & antecedens probatur sic, Distinctio per intimiora est maior illa, quæ sit per ea quæ sunt extra intima rei: distinctio autè realis per ea quæ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. dif. 2. dicente qd distinctio formalis ex natura rei fit per prædicata primi modi, quæ insunt rei in primo signo: distinctio

Secunda ratio.

T. c. 24.

T. c. 16.

Cap. 1. q. 2. conclusio prima.

Probatur secunda propositio.

Probatur secunda propositio. Contra arg. pri.

1. di. 2. q. 4.

In solutio
ne. 1. qd.
sibi propo-
sui circa
med.
Secundo.
Scot. 1. d.
8. q. 3. pri-
mū prin-
cipale.

ctio autem realis fit per ea quæ in se possunt. Maior probatur, Distin-
ctio per aliquam partem intima est aliquam partem distinctio: distinctio per
magis intima est maior distinctio: ergo distinctio per maximam intima
est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter
& magis ad magis, maximum necessario sequitur ad maximum, &c.
¶ Secundo arguitur sic. Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione
præcisiuissima, sunt formaliter infinitæ: Ergo sunt idem formaliter
ex natura rei. Antecedens est Scot. in 1. senten. distinctio. 8. quæst. 3. in
responsione ad argumentum principale. Consequentia probatur,
supponendo secundum duplicem infinitatem (in responsione ad pri-
mum declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens, scilicet
de infinitate infra propriam rationem, & de infinitate infra lati-
tudinem: tunc sic aut intelligis illud antecedens verificari de infini-
tate prima, & hoc non: quia nullum prius includit formaliter suum
posterius: perfectio autem diuina, puta sapientia, est prior infinitate
illa quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secunda
infinitate, & tunc sequitur intentum: quia si sapientia diuina præcisè
& formaliter sumpta est ita infinita quod ad nullam entis perfectio-
nem simpliciter est formaliter terminata, oportet quod infra suam
rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter continet,
& quod nullam à ratione sua perfectionem formaliter exclu-
dat: & consequenter, quod à nulla formaliter distinguatur ex natu-
ra sua: statim enim quod ab aliis perfectionibus distingui ponitur,
coartata formaliter infra entis ponitur latitudinem: quod ad oppo-
sitam antecedentis sic intellecti, ponitur enim talem: & tantam entis
perfectionem formaliter importare, ita quod non omnem. Verbi
gratia, ponitur quod sapientia formaliter ex natura sua eam perfe-
ctionem ponit quam enti sapientia addit: ita quod non eam quam
iustitia sua bonitas enti addit, &c.

Tertio.

¶ Tertio sic, Perfectiones diuinæ distinguuntur formaliter ex natu-
ra rei: ergo, inter eas est relatio realis. Tenet consequentia, quia distin-
ctio illa cum si relatio existens in rerum natura necesse est quod sit
realis: sicut non quodlibet aliud existens in rerum natura reale est,
consequens autem est contra Auicem. dicentem quod eiusdem ad
seipsum non est relatio realis.

3. metaph.
6. 10. no.
optimè du-
plex infi-
nitas.

¶ QVO ad quintum pro responsione ad primū & destructionem
Scoti fundamenti nota, quod aliquid esse infinitū contingit duplici-
ter Vno modo secundum propriam rationem: alio modo, secundum
quod ens seu simpliciter. Illud est infinitum secundum propriam ra-
tionem quod nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet
sit ad talem entis gradum definitum quod non omnem effendi per-
fectionem habeat. Illud verò est infinitum secundum quod ens seu
simpliciter, quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limi-
tatur, sed omnem habet perfectionem effendi. Exemplum in quan-
titate molis: Quantitas si daretur infinita, esset secundum quantita-
tis rationem infinita: esset enim infinita quantitas, non tamen esset
secundum esse infinita: esset nanque ens finitum & limitatum ad
quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis: Albedo si esset
infinita intensiue esset infinita secundum propriam rationem, esset
enim infinita albedo: non tamen esset infinitū ens, quia ad speciem
esset definita. Non parui autem refert qua quis infinitate dicat esse
aliquid infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea,
quæ infra rei illius latitudinem sunt rationem rei formalem in ea,
qua inuenit formali limitatione relinquit: vt patet in exemplis datis.
Secunda autem infinitas quia attenditur penes ea, ad quæ totius entis
latitudo se extendit: rem & eius rationem formalem illimitat, &
eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & nõ ma-
gis sit ipsa, quam quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc
distinctionem & formalem limitationem, qua ab aliis formaliter
ex natura rei absolutè sumpta distinguebatur, eam comitari nõ finit.
¶ Ad propositum ergo descendendo dico, quod licet sapientiæ & sa-
pientiæ infinitæ prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis:
tamen sapientiæ infinitæ secunda infinitate est longè altior ratio for-
malis. Concludit enim in sua ratione formali omnem perfectionem
simpliciter, & sic cum in Deo sint perfectiones omnes infinitate,
oportet omnium vnā esse simplicem rationem formalem.

Optimè
soluitur
Schiller
Scoti.

¶ Ad argumentum, sub quacunque forma fiat, respondeatur, atten-
dendo æquiocationem infinitatis: quoniam, vt dictum est, infinitas
prima est illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attenditur
penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, non autem se-
cunda. Vnde si perfectiones diuinæ non essent infinitæ nisi prima in-
finitate, argumentum concluderet: quia habent secundam ante om-
nem actum intellectus, ideo nihil concludit. Nec obstat, quod fortè
infinitas prima cuiuscunque perfectionis simpliciter inferat secun-
dam: Sufficit enim quod ratione distinguantur, vt aliquid secunda
fiat, quod non prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones com-
munissimas, putasse bonitatem, & similes, &c. vtrunque infinitatem
habere negaret: nesciens in eis imaginari primam: propterea quod
propria latitudine clauditur. Hoc enim magis nostro fauet proposito:
quoniam si vtrunque infinitatem habent, quod alibi discutiendum
est, distinctione supra dicta opus est. Si autem secundam tantum absq;
distinctione aliqua negandū est esse, & esse infinitū habere omnino
eandem rationem formalem: & sic ruit totum Scoticum ædificium.

¶ Ad secundum loquendo de distinctione actuali quacunque nega-
tur Minor. Et ad eius probationem dicitur negando omnia assum-
pta. Sufficit enim ad hoc, quod aliqua distinguantur intellectione,
vt intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter
inter naturam & intellectionem. Vnde quando dicitur, Quicquid
distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est à natura, distin-
guitur etiam natura, distingue ly indistincta actualiter vel funda-
mentaliter. Et primo modo dic esse falsum, secundo modo verum:
sed tunc negato Minorem si assumendam, scilicet sed intellectio &
natura sunt indistincte fundamentaliter ante omnem actum intel-
lectus, habent enim distinctionem rationis fundamentaliter, vt decla-
rauimus.

¶ Ad tertium negatur Minor, licet enim Deus intueatur perfectio-
nes suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actua-
liter. Licet ponere distinctionem rationis actualiter, causari per
actum intellectus diuini non sit à Philosophia alienum.

¶ Ad quartum negatur consequentia. Sufficit enim quod obiecta in-
tellectus & voluntatis prædistinguantur fundamentaliter: nec est opus
distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus & voluntas Dei pro
tunc distinguuntur, nisi fundamentali distinctione rationis.

¶ Ad quintum negatur consequentia, Synonymitas enim cum sit
passio nominum, non attenditur penes identitatem rationis forma-
lis rei secundum se, sed penes identitatem conceptus formalis seu
mentalis: voces enim sunt nota earum quæ sunt in anima passionum:
vnde cum veritas & bonitas Dei habeat diuersos conceptus, in nobis
non sunt synonyma. Ad probationem ergo dicitur, quod licet signifi-
cent eandem rem formaliter secundum se, & solū illam vt rem signi-
ficatam: tamen significant etiā distincte conceptus mentales, vt ratio-
nes significandi, & hoc destruit synonymitatem, vt dictum est.

¶ Ad sextum dicitur, quod ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio
rationis virtualiter seu fundamentaliter cum distinctione rationis
actuali ex parte nostri. Loquimur enim, vt concepimus. Formamus
autem distinctos conceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio
non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quam alius non ha-
bet. Et ideo demonstrationes prædicationesque formales & identi-
cas facimus: negamusque de Deo sub vno conceptu quod affirmamus
de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbutiendo, vt pos-
sunt, excelsa Dei humano more resonantes simplicissimam illam ra-
tionem formalem. Omne quod in Deo est formaliter complecten-
tem, non nisi particularibus conceptibus inspicere. trahereque: poten-
tes, & nõ propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas
autem inter perfectiones diuinæ ante omnem actum intellectus
non est nisi fundamentalis non excessus inter se, qui inter eas virtua-
liter tantum distinctas saluatur.

¶ Ad septimum dicitur, quod quia ante omnem actum intellectus
non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantum:
quia alterum contradictoriū est formaliter negatio, quæ nõ est nisi
per opus intellectus: ideo sufficit pro tunc inquiri distinctionem rationis
fundamentaliter, quod concedimus: nec aliud exigitur, vt patet per se.

¶ Ad vltimum dicitur, quod emanationes distinguuntur & realiter
& formaliter. & licet distinctionis formalis earum fundamentum
sit distinctio intellectus & voluntatis: non tamen distinctionis realis
earum: non enim ideo processiones diuinæ distinguuntur realiter,
quia altera est ab intellectu, altera à voluntate: sed quia habent rea-
lem oppositionem relatiuam (vt Boëtius tradit.) Falsum ergo assu-
mitur, quod scilicet distinctio perfectionum diuinarum fundet dis-
tinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandam au-
tem distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis
fundamentaliter inter intellectum & voluntatem: sicut etiam ipse pro-
cessiones diuinæ non distinguuntur formaliter ex natura rei, seclu-
sa distinctione reali, sed distinctione rationis virtualiter tantum ante
omne opus intellectus: ita quod absque reali oppositione relatiua
non magis distinguuntur ex natura rei quam intellectus & voluntas.

¶ Potest autem breuius ad hoc & similia argumenta dici, quod in diu-
inis est ante omnem actum intellectus distinctio formalis non formali-
ter, sed virtualiter, id est eminenter cõteta hoc modo: quia quodlibet
diuinū propria exequitur, ac si esset distinctū formaliter ab alio. In-
tellectus enim ita intelligit & nõ vult: & voluntas ita vult, & non in-
telligit: ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectum &
voluntatem: & sic de aliis. Fundatur autem talis modus habendi distin-
ctionem formalem supra deitatis eminentem vnitatem formalem
formaliter: & sufficit ad omnia saluanda, quæ per distinctionem for-
maliter saluanda inducuntur: quia illi eminenter æquiualeat.

Secundo modo inuenitur essentia in substantiis creatis
intellectualibus, in quibus est aliud esse, quæ essentia ipso-
rum, quamuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non
est absolutum, sed receptum: & ideo limitatum & finitum
ad capacitatem naturæ recipientis. Sed natura vel quiddi-
tas earum est absoluta nõ recepta in aliqua materia: & ideo
dicitur in libro de causis, quod intelligetia sunt finitæ supe-
rius, & infinitæ inferius. Sūt enim finitæ quātū ad esse suū, & arum of-
quod

Ad se-
cundum.

Ad ter-
tium.

Ad quar-
tum.

Ad quin-
tum.

Ad sex-
tum.

Ad septi-
mum.

Ad octa-
uum.

De Ter-
tate. 11.

Alia fa-
litas bre-
uis & opi-
ma.

Substan-
tiarū in-
tellectua-
lium esse
diuersum
est ab of-
fentia: &
nulla in
eis est ma-
teria, &
arum of-
quod

quod à superiori recipiunt: non tamen finiuntur inferius, quia earum formæ non limitantur ad capacitatem alicuius materiæ recipientis eas: & in talibus substantiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna specie, vt dictum est, nisi in anima humana propter corpus, cui vnitur.

In hac secunda parte capituli huius de essentiis substantiarum intellectualium creaturarum, quæ in secundo ordine collocantur, quatuor propositiones colligit. Prima est, In substantiis intellectualibus creatis esse est aliud ab essentia. Secunda, In eis non inuenitur materia. Tertia, Esse earum est finitum: essentia autem infinita. Quarta, Nulla earum multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, anima scilicet humana. Prima & secunda (tanquam declaratis omisis) tertiam explanat ratione & autoritate.

AD RATIONIS Autem euidenciam est notandum, quod actus finitur per potentiam, in qua recipitur & potentia finitur per actum, quem recipit, diuersimodè tamè. quod enim est in potentia, non est determinatū: sed determinabile per actum, ad quem est in potentia: cum autem ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secundum essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo: & consequenter determinabilis ad hoc vel illud subiectū. Cum verò receptus est in hoc, iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera scilicet ex parte actus: altera ex parte potentia. Sed infinitas ex parte potentia imperfectionē sonat, cum sit per carentiam actus potentiam finientis. Infinitas autē actus perfectionem maximā dicit, cum sit per carentiā potentia actum finientis. In cuius signū formæ secundū rem non receptæ in aliquo longè perfectiores sunt formis receptis, vt patet. Cum ergo esse substantiarum intellectualium sit receptum in earum essentia: consequens est quod sit finitum eo modo quo actus finitur per potentiam. Vnde & contractum & limitatum est ad genus sui receptiui, naturæ scilicet cuius est. Quia verò essentia earum non est recepta in aliquo, cum sit forma non recepta in materia: consequens quoque est, quod sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: non est enim determinata ad capacitatem alicuius materiæ ipsam recipientis, sicut sunt formæ rerum materialium.

His prælibatis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptum, forma autem irrecepta, habet esse finitum, essentiam autem infinitam: intelligentiæ sunt huiusmodi. ergo. Et nota quod in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quàm de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarum finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potentia, earum essentia finita inuenitur, eo quod potentia in eis est terminata per actum essendi.

Confirmatur autem hoc autoritate libri de Causis, vbi dicitur, quod intelligentiæ sunt finitæ superius & infinitæ inferius. quia esse earum, quod est supremum in eis, est receptum: essentia verò, quod infimum est, non est recepta: & quia essentia earum vt respicit id, quod est supra se formaliter, ipsum scilicet actum essendi, & finita, recipiendo ipsum. vt autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet, est infinita, vt potè non recepta in ipsa. &c.

AD VERTE Hoc ad multorum supradictorum intelligentiã, & vt euites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligentes, dicunt, quod si esse ideo est infinitum simpliciter, vt supra diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quàm compositarum in nullo penitus recepta sit: erit infinita simpliciter, quod est ridiculum. vnde ex irreptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

Scito igitur positionem hanc fundari super hac propositione, Omnis res secundum suum ordinem receptibilis in alio, realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quam res sui ordinis recepta contrahit. Dixi, secundum suum ordinem receptibilis in alio, propter composita & materiam, quæ in tota sua latitudine irreceptibilia sunt. Dixi, est infinita infinitate opposita, &c. quia sicut non quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet proprium receptiuum (vt habetur in secundo de Anima textu Cõ. 24. & 26.) ita nõ ex qualibet receptione sequitur quælibet finitas: sed determinata ex determinata, & per oppositum ex tali irreceptione talis infinitas opposita, scilicet finitati: quàm (si recepta esset) res illa contraheret. Verbi gratia, albedo, cum sit receptibilis in subiecto, si ponatur irrecepta, erit infinita, non quacunque infinitate, sed ea, quæ opponitur finitati, quam in subiecto habet. In proposito ergo tam esse quàm forma secundum suum ordinem receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo. receptiuum enim proprium ipsius esse, est quidditas seu suppositum, formæ verò est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, vt supra ostendimus: ita alterius rationis est finitas formæ per materiam à finitate esse per essentiam: licet conueniant in hoc, quod vtraque est per modū, quo actus finitur per potentiam: & similiter diuersarum rationum oportet esse se infinitatem, quã forma sortitur ex hoc, quod est irrecepta in ma-

teria: & infinitatem, quam esse sortitur ex hoc, quod in quidditate nulla est receptum. Forma nanque ex hoc, quod recepta in materia infra ipsam clauditur, amplitudinem suam, qua ad hoc vel illud particulare est indefinita, amittit. & ideo ex hoc, quod separata à materia est, nõ aliter est infinita, nisi quia ad nullius materiæ capacitatem coartata eius terminis caret. Esse autem, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciem coartatur: si irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitum erit: & consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

Habes ergo dubij solutionem ex hoc, quod non dicimus, omne irreceptum infinitum: sed rem secundum ordinem receptibilem irreceptam & ex hoc, quod non dicimus, omnem rem secundum suum ordinem receptibilem irreceptam esse eodem modo infinitum, sed diuersimodè. ex primo enim patet, quod substantia composita nullam infinitatem ex sua irreceptione habet. ex secundo verò, quod essentia intelligentiæ, quæ clauditur in ordine formæ cum sit pura forma separata à materia, & non sit ipsum esse, ex sua irreceptione in materia est infinita: sed nõ simpliciter, &c. & quod esse diuinum quod sub ipsius esse ordine concluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

HABES & hinc vnde Scotistarum & Scoti. eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo Sententiarum dist. 2. quæst. 1. vbi ab eis imponitur san. Tho. ratio vltimò ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ est talis. Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Iam enim nosti qualem infinitatem ratio hinc concludat, & quod infinitas Dei altiores negat terminos secundum S. Thomam.

Vnde aduertastriplex ibi peccatū. Primum est, quod ratio prædicta ad cõcludendam infinitatē simpliciter assumpta à nobis dicitur: cum apud nos non cõcludat nisi infinitatē secundum quid. Secundum est, quod ratio prædicta secundum fallaciã consequentis sophisma asseritur, quia forma prius natura est finita in se, quã finiatur per materiam: sicut illud tertij Phys. corpus finitur ad aliud corpus: ergo si nõ est finitum ad aliud corpus, est infinitū. Manifestè enim patet error: quia cum dicitur, Forma finitur per materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundū quid supradictè: non enim forma secundam se est tali modo finita: cū secundū se sit indeterminata ad hanc, vel illam materiam: & ideo benè sequitur, ergo forma, quæ non est nata recidi in materia, est infinita secundum quid. Si enim affirmatio est causa præcisam affirmationis, negatio erit causa negationis, non est autem talis processus tertij Phys. quia corpus nõ finitur per aliud corpus causaliter & præcisè. Tertiu est, quod inficiari conatur aliud supradictū: scilicet quod essentia intelligentiæ est finita superius per suum esse. Contra, inquit, esse est posterius essentia, & accidens eius, apud vos ergo essentia intelligentiæ in primo signo naturæ videtur infinita intēsiuè: & cõsequenter non finibilis per esse in secundo signo.

Ad hoc quidem dicitur, quod licet esse sit posterius essentia ordine generationis & accidens eius. id est extra conceptum formalem: tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc quod est receptiuum ipsius esse, & nõ est ipsum suū esse, &c. sicut enim per hoc, quod essentia est ipsum esse est infinita simpliciter (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc quod essentia non est suū esse, non est infinita simpliciter. iuxta maximā illã, Si affirmatio est causa affirmationis, &c. Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamentaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstrahi non potest, licet non in omni priori habeat illud: sequitur, quod sit simpliciter finita per suum esse, id est, per hoc non est suum esse, sed illa actuabilis, vel actuata est, &c. Sic enim intelligitur, cum dicitur quod essentia intelligentiæ finitur per suum esse. Quarta propositio quo ad primam partē superius discussa relinquatur. Quo ad secundam verò, quod, scilicet anima intellectiua, quæ est vltima inter substantias intellectuales sit multiplicata numeraliter, eget magna consideratione. In textu autem assignatur pro causa huius vnio ad corpus: omnis enim forma sic vnita corpori, quod dat ei esse formaliter, necessariò multiplicatur secundum multiplicationem illius: alioquin plura corpora haberent idem esse numero: ab vno enim forma non prouenit nisi vnū numero esse substantiale, & meritò ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter, cum non sit formalis, oportet quod sit secundū quãtitatem (vt supra declaratum fuit) secundum quantitatē autē esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantæ (vt intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendam pluralitatē numeralē animarum est coniunctio ipsius animo ad corpus numeraliter multiplicatum.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatū, nisi in corpore cuius est actus: non tamen oportet, vt destructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cum habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatū, ex hoc quod facta est forma huius corporis illud esse semper remanet indiuiduatum, & ideo dicitur Auicenn

se scilicet
essentia an
tem infini
tia est
in quo or
ditur cap
tam vbi
na scilicet
dam nu
meru mul
plicabi
le est
locap. 5
Aliter fi
na potes
tiam potè
ria finit
alium.

T. c. 37

vbi supra

1. Post. T. c. 30.

c. 5. q. 2.

Probatu quarta.

c. 3. q. 5. e. 5. q. 9.

Anima humana cum ex oc

casione multipli-centur ad corporum multiplicatiouem, permanet destructis corporib.

Auicenna, quod indiuiduatio animarum & multiplicatio dependet ex corpore, quantum ad sui principium, sed non quantum ad sui finem.

Hic obiectio quaedam contra quartam propositionem excluditur, quae talis est. Forma multiplicata ad multiplicationem corporis destructis corporibus, non remanet in sua multitudine: anima humana est multiplicata ad multiplicationem corporis: ergo non possunt remanere multae animae humanae destructis corporibus, &c. Processus bonus, conclusio autem falsa est: ergo altera praemissarum, non Major, ut probatur: ergo Minor, quae fuit quarta propositio. Maior probatur ex eo, quod remota causa, remouetur effectus. Si ergo causa multitudinis animarum est ipsa multitudo corporum, remota multitudine corporum remouebitur etiam multitudo animarum. Excluditur autem hic obiectio in litera, declarando, formas dupliciter plurificari ad plurificationem corporum: scilicet cum dependentia a materia, & sine dependentia ab illa: & primae quidem destruuntur destructis corporibus, secundae vero remanent, eo quod non nisi occasionaliter eorum indiuiduatio a corporibus est: de harum autem numero est anima intellectiua.

AD horum euidentiam nota primo, quod idem est iudicium de esse & unitate & multitudine rei, quo ad dependentiam & independentiam: ita scilicet quod cuius esse a materia non dependet, nec eius unitas: nec multitudo a materia dependet. Cuius autem esse a materia dependet, tam unitas, quam pluralitas eius etiam ab illa dependens est, vnum enim & multa entis passiones sunt.

NOTA Secundo, quod formae sunt in triplici differentia. Quaedam fiunt in materia & educuntur de potentia materiae, ut formae materiales. Quaedam fiunt in materia, sed non educuntur de potentia materiae: ut anima intellectiua, quae venit de foris. Quaedam nec fiunt a materia, nec educuntur de potentia materiae ut formae separatae a materia, intelligentiae scilicet. Non potest autem dari quartum genus earum, quae educuntur de potentia materiae, & non fiant in materia: quia implicat, ut de se patet.

Et illae quidem, quae nec educuntur de potentia materiae nec fiunt in ea, omnino independentes & separatae sunt a materia & immultiplicabiles numeraliter, ut supra probatum fuit. Primae vero & secundae, quia conueniunt in hoc, quod fiunt in materia, habent & hoc commune, quod oportet utrasque esse coaptatas & proportionatas suis receptiuis materiis, in quibus fiunt: proprios enim actus oportet in propriis fieri materiis, ut dicitur 1. de anima text. com. 24. & 26. Formae namque leonis debet esse commensurata corpori leonino, ita quod non equino: & huius leonis forma oportet quod sit commensurata huic corpori leonino, ita quod non illi, &c. Et ex hoc consequenter conueniunt ita in hoc, quod utraque oportet simul multiplicari in propriis corporibus. Quaecumque enim oportet esse inuicem coaptata & proportionata simul, recipiunt multitudinem & unitatem, ut patet in discurrendo in singulis semper enim multiplicationem formarum in vna specie comitatur multiplicatio corporum in illamet specie, & econuerso: aliter vel vna forma esset in diuersis materiis, vel diuersae materiae sub vna forma, quorum utrumque est impossibile. Ex eo vero quod primae formae educuntur de potentia materiae, & non secundae, differunt inter se in hoc quod primae habent esse dependens a materia, sicut a causa materiali earum esse causante & sustentante. Secundae autem habent esse excedens totam materiae capacitatem & independens ab ea, ut potest non causatae ex illa. Et ex hoc consequenter differunt secundo, quod primarum tantum unitas, quam multitudo a materia dependens est, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus ipse destruuntur: ita unitas & pluralitas earum. Secundarum vero tam unitas, quam multitudo independens est a materia, sicut & esse: & ideo sicut destructis corporibus earum esse remanet, ita unitas & pluralitas. Et hoc est quod hic intendit S. Tho. dicens diuiduationem animae, id est unitatem eius. Et similiter intelligendum est de pluralitate occasionaliter ex corpore dependere. Dependet enim hoc modo: quia fit in corpore, non autem ita, quod educatur de potentia corporalis materiae: & hoc est quod subdit, quia non acquirit illud in corpore, & rationem addit, quia cum habeat esse absolutum, id est independens a corpore, corrupto corpore, absque illo remanere potest. & ideo Auic. dicit indiuiduationem animae ex corpore in sui initio dependere: non autem in fine, quia scilicet non fit nisi in corpore. Potest autem esse de facto est post mortem sine corpore, & sic soluta est obiectio facta, quia Maior est falsa de secundo ordine formarum, qualis est anima humana.

Ad probationem eius iam patet quid dicendum, quia corporum multiplicatio non est proprie causa, sed occasio & non nisi in fieri multitudinis animarum: cessante autem causa in fieri, non cessat effectus quo ad esse.

QVAESTIO XIII.

HIC circa indiuiduationem animae intellectiuae, per quod sci- licet indiuiduetur, dubitatur. In hac quaestione facienda sunt tria. Primo recitabitur opinio Scoti. Secundo declarabitur opinio sancti Thomae. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primum Sco. in secundo sen. dist. 3. quaest. ult. & in quo- lib. q. 2. sequens positionem suam de heccheitatibus tenet animam, sua propria heccheitate. indiuiduari: arguitque sic contra S. Tho. Eo primo, quo aliquid est in actu extra causam & intellectum, eo primo est hoc: sed anima sicut & quaelibet entitas praecipue absoluta seipsa primo est in actu extra causam & intellectum. ergo anima seipsa primo est haec. Maior probatur: quia vniuersalitas siue esse non hoc non conuenit rei nisi in intellectu. Minor patet ex eo, quod res seipsa primo recedit a non esse.

Praeterea, Omnis distinctio formalis seu non per materiam est specificata per te: animae intellectiuae distinguuntur formaliter, seu non per materiam. ergo distinguuntur specificè. conclusio est falsa, ergo altera praemissa: non Minor. quia animae intellectiuae separatae carent materia. ergo Maior: quae est fundamentum positionis tuae. Quod si dicas, quod animae habent inclinationes ad diuersa corpora, & per has distinguuntur: contra, Anima prius natura est terminus creationis, qui ut talis formaliter est hoc, quam vniatur materiae. ergo prius natura anima est haec, quam vniatur materiae. ergo anima indiuiduatur, & non per unionem ad corpus: Antecedens probatur sic, Prius est quod potest esse sine alio, & aliud non sine illo ex 5. Meta. tex. co. 16. de anima non solum secundum essentiam, sed etiam secundum existentiam potest esse sine unionem ad materiam, non autem absque hoc sit terminus creationis & hic: ergo anima est prius natura terminus creationis & haec, quam sit in materia.

Si dicatur quod anima non est haec per actualem unionem seu existentiam in materia, sed per aptitudinem essendi in illa: contra, Hoc non euadit difficultatem, quia natura absoluta est prius natura ipsa sua aptitudine, quia enim anima est haec: ideo habet hanc aptitudinem ad hoc, & illi repugnat, &c. ut arguatur sic, Quod conuenit vni, & repugnat alteri eiusdem speciei. non conuenit per se huic, secundum id quod commune est istis: vel saltem praexigit eorum necessarium distinctionem, scilicet huius ab illo: sed haec aptitudo conuenit huic animae, & repugnat illi: ergo necessario praexigit distinctionem huius ab illa: igitur non indiuiduantur aptitudinibus.

Confirmatur, Ratio aptitudinis formaliter loquendo, non est ad se, nec est ratio entis in actu: ergo non potest esse indiuiduationum principium animae. Antecedens probatur pro prima parte: quia si esset ad se, posset intelligi non ad aliud, ut ad terminum, quod est falsum. Pro secunda quoque parte probatur, quia quod necessario exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: aptitudo autem est ad terminum non existentem: ergo eius ratio non est ratio entis in actu. Consequentia patet, quia distinctio relatiua praesupponit distinctionem absolutam: quia enim anima est haec: ideo habet hanc aptitudinem, & non econtra. & quia haec anima est singularis singularitate actuali siue in actu, non est haec aptitudine ad hoc corpus. Haec sunt quae isti in hac re sentiunt.

NOTA autem peripatetica fundamenta sequentes, animam indiuiduari commensuratione substantiali ad hoc corpus dicimus, & hanc animam, & illam distingui commensurationibus suis ad hoc & illud corpus: probationes autem huius, supra adductae fuerunt, cum deductum fuit distinctionem numerali non nisi a quantitate originari posse. Vnde nunc sufficet declarare quomodo sit hoc quod dicimus. Commensuratione dupliciter sumitur. Vno modo pro relatione commensurationis: alio modo pro ipsa substantiali coaptatione rei. primo modo commensuratione est res respectiua essentialiter: & in genere relationis: secundo modo est res absoluta, & de praedicamento rei commensurata: est enim ide essentialiter quod ipsa, sed differens ab ipsa sola ratione, & similiter dico de indeclinatione, aptitudine, coaptatione, sigillatione, & similibus, quae ad exprimendum propositum assumuntur.

Absolutum quoque pro nunc sumitur dupliciter. Vno modo a termino: & sic dicimus substantiali, quantitate & qualitatem esse entia absoluta. Alio modo a receptiuo seu subiecto: & sic nullum praedicamentorum accidens est absolutum: sunt enim essentialiter receptibilia in substantia. Cum ergo dicitur, quod animae suis commensurationibus indiuiduatur, intelligendum est commensurationibus substantialibus, quae sunt res absolute a terminis: & si non a receptiuis, & non commensurationibus, quae sunt relationes, &c. Sicut namque de essentia animae in communi est, quod essentialiter sit proportionata corpori philosophico organico, quod in eius definitione ponitur: ita de essentia animae humanae est, commensurari corpori humano: est namque ita perfectiua corporis humani, quod non bouini: sic quoque de essentia huius animae est commensuratio ad hoc corpus, & sic commensuratio ad corpus humanum non sequitur animam iam humanam, sed constituit ipsam humanam. Per hoc enim primo differt anima hominis ab anima bouis: quia illa est proprius actus corporis humani, ista vero bouini. Constat autem, quod idem est esse actum proprium corporis humani, & esse substantiali substantialiter commensurata perfectione eius. Ita substantialis commensuratio huius animae ad hoc corpus, non sequitur animam haec, sed constituit ipsam haec, est enim haec anima substantialiter proprius actus huius corporis: vnde haec anima ab illa primo differt: quia illa est proprius actus huius corporis, illa vero proprius actus alterius. & hoc est quod S. Tho. in 2. contra Gen. c. 81. tradit, & in quaestionibus de anima, & vbi quae de hac re loquitur. Est autem conueniens

2. de gr. animalis cap. 3.

ca. 5. q. 9. conueniunt inter se. T. ca. 24. 26.

Differunt inter se.

cap. 3. q. 5. c. 5. q. 9. Quomodo commensuratio indiuiduet animam intellectiuam.

2. di. art. 1. co. 6.

2. contra Gen. c. 81. niens

ad niens propositio ista principiis Aristot. docet enim in primo libro de Partibus animalium, quod propriae differentiae alicuius diuisi debent esse per se distinguentes illud in eo quod tale. Verbi gratia, propriae differentiae animalis non debent esse albu & nigru, quae non diuidunt animal in eo, quod animal. Stat enim identitas animalis, cum illarum diuersitate: nec debent esse nauigatiu & volatiu: quia non diuersificant haec per se naturam sensitiuam, sed debent esse tale sensitiu vel tale animal enim in eo, quod animal, cum sensitiuo consistet, non diuersificatur per se nisi per differentias sentiendi. Vnde cum anima in eo quod talis essentialiter sit actus corporis philosophici propriis differentis diuiditur per hoc, quod actus talis corporis vel talis: & iterum actus talis corporis, puta humani propriis differentis diuiditur (materialibus tamen) per hoc quod est huius corporis vel illius. Indiuiduantur ergo ipsae animae commensurationibus substantialibus non absolutis a receptiuis: sicut & ipsae animae essentialiter sunt non absolute a perfectibilibus corporibus earum receptiuis. Et non considerare hoc, est causa erroris eorum, qui de omnibus volunt eodem modo iudicare (vt sunt Scotisti) quibus dum non considerant proprias rerum naturas, & res suis conceptibus adaequare volunt, accidit vt de omnium indiuiduatione eandem proferant sententiam, & in eorum numero sint, de quibus dicitur secundo Caeli text. com. 80. quod quaerunt vsque quo non habeant contradicere sibi ipsis.

HIS Visis ad solutionem argumentorum procedendum est. Ad primum dicitur, quod falsa est Maior, licet enim quaelibet res posita extra intellectum & causam sit haec, non tamen eodem modo est, & haec. Est enim ipso esse primo: Haec autem haeccheitate primo: multa enim inseparabiliter sese comitantur, quae non eodem principio habentur primo: sicut quodlibet ens aliud a Deo extra intellectum & causam est, & est dependens, non tamen eodem modo est & dependet. Minor quoque est falsa: res enim non seipsa primo, sed per existentiam actualem distinctam realiter a se extra nihil ponitur, vt supra declaratum fuit, &c.

Ad secundum negatur Minor. Duae enim animae humanae separatae non distinguuntur formaliter, seu per materiam: licet sint purae formae a materia abstractae. Aliud enim est dicere, omnis distinctio formalis est specifica: aliud, omnis distinctio formarum. Distinctio enim formalis, cum sit illa, quae ex principiis diffinitiu consistat, specifica est: Quaecumque enim habent diuersas diffinitiones specie differunt, cum saltem differentias ultimas habeant non eadem, quarum diuersitas sufficit ad diuersitatem speciem: sed talis non est inter animam Sortis & Platonis: habent siquidem eandem diffinitionem. Distinctio autem formarum cum sit, vnde cumque inter formas diuisio accidat in duabus animabus separat, id est, inuenitur ex hoc quod diuersis corporibus coaptatae sunt. Vnde non est similis ratio de eis & de aliis substantiis separatis, quae corporibus vnibiles non sunt. Et sic responsio ibi data est bona si sane intelligatur modo scilicet exposito, quod animae inclinationibus substantialibus ad diuersa distinguuntur.

Ad id quod primo obiicitur, contra dicitur quod non concludit intentum. Concludit enim, ergo anima prius natura est haec quam habeat actualem vnionem ad corpus: cum debeat concludere, ergo anima prius natura est haec quam sit coaptata seu inclinata ad hoc corpus. Non enim dicimus animam indiuiduari formaliter per actualem vnionem ad corpus, sed per coaptationem substantialem ad hoc corpus, quam prius natura debere animae quam ipsam actualem vnionem, patet ex eo quod omnia hic per se terminat creationem, & non anima hoc existens: & ex eo quod inesse praesupponit esse: esse autem particulari tam immediatior est, quam inesse. Vnde responsio ibi recitata est bona, cum grano tamen salis. Dicimus enim animas indiuiduari per aptitudinum substantialium seu commensurationem formaliter: per vnionem vero actualem ad corpus conditionaliter, id est tanquam per conditionem sine qua non: & quia prius natura inest rei ratio formalis quam conditio, sine qua non, ideo, &c.

Ad argumentum contra hoc patet responsio ex dictis. Assumit enim hoc falsum, scilicet quod natura huius animae sit prior aptitudine sua substantiali. Vnde Maior argumenti ibi formati pro secunda parte diffinitiuae est falsa, scilicet quod quodlibet conueniens vni & repugnans alteri eiusdem speciei praexigat distinctionem ipsorum. Stat enim quod non praexigat, sed faciat distinctionem ipsorum, sicut quod conuenit vni speciei, & repugnat alteri eiusdem generis, non opus est, quod praexigat illarum specierum distinctionem: sed stat quod faciat earum distinctionem. Verbi gratia, rationale conuenit homini, & repugnat leoni, & irrationale conuenit leoni, & repugnat homini, & tamen rationale & irrationale non praexigunt distinctionem hominis & leonis, sed faciunt. Vnde subsumas sub illa Maiore, Sed haeccheitas animae Sortis conuenit sibi, & repugnat animae Plat. ergo haeccheitates supponunt ipsas distinctas: & sic suadebis Sco. vim argumenti sui. Ad confirmationem, cum dicitur, Ratio aptitudinis non est ad se, dico, quod ratio aptitudinis substantialis, de qua loquimur, est ad aliud, sed non vt ad terminum, sed vt receptiuum. Probatio autem contra hoc nihil facit: concedo enim quod potest intelligi non ad aliud, vt ad terminum, non autem non ad aliud vt receptiuum, sicut quantitas & qualitas absolute sunt a termino, & non a subiecto.

Ad id quod secundo loco in antecedente ponitur, scilicet quod ratio aptitudinis non est ratio entis in actu, dico primo, quod falsum est. Aptitudo enim ad ridendum, scilicet risibilitas habet rationem entis in actu primo, licet potentiam ad actum secundum. Probationis vero, vtraque propositio est falsa: & Maior quidem, scilicet quod necessarium exigit aliquid non existens, ipsum est non existens in actu: quaelibet enim potentia actiua in actu primo tantum exigit operationem suam non existere: & tamen ipsa est existens in actu. Minor vero, quia aptitudo substantialis animae ad corpus non excludit corpus, sed compositio ex contrariis est: quae facit aptitudinem animae esse absque actu vnione.

Dico secundo, quod equiuocamus de aptitudine. Aptitudo enim ista, quam in anima intelligimus, non est nisi commensuratio seu substantialis sigillatio ipsius animae ad hoc corpus: quam constat esse in actu, & dum est corpori vnita & dum est separata ab eo, sicut in exemplo supra posito de cera liquet. Argumentum autem procedit, ac si aptitudo ista esset quid potentiale expectans aliquid quod reducat ipsam in actu, &c. Ad consequentiam patet quid dicendum sit, quia non est talis distinctio relatiua, sed absoluta relatiue ad receptum, &c.

Et quia in istis substantiis quidditas non est idem quod esse, ideo sunt ordinabiles in praedicamento, & propter hoc inuenitur in eis genus, species, & differentia, quauis earum differentiae proprie nobis occultae sint. In rebus enim sensibilibus etiam ipsae differentiae essentialis nobis ignotae sunt: vnde significantur per differentias accidentales, quae ex essentialibus oriuntur: sicut causa significatur per suum effectum sicut bipes ponitur differentia hominis. Accidentia autem propria substantiarum immaterialium nobis ignota sunt: vnde differentiae earum nec per se, nec per accidentales differentias nobis significari possunt.

In hac tertia parte capituli huius declaraturus S. Thom. quomodo quidditates substantiarum separatarum se habeant ad intentiones logicas, scilicet genus, speciem, & differentiam, &c. quatuor notatis se absoluit excludendo post duas obiectiones. Proponit ergo primo conclusionem talem, Intelligentiae sunt in praedicamento probatque eam sic, Omne id, in quo differt ab essentia, est in praedicamento, intelligentiae sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor supra probata est. Maior vero probari potest sic, Omne habens esse limitatum, est in genere, si enim limitatum esse habet, ad aliquod genus definitum est. Quod enim ad nullum genus definitum est, ac per se subsistit, vnde aut quomodo esse limitatum habet: omne autem ens, in quo esse distinguitur a sua essentia, habet esse limitatum, vt supra declaratum fuit: ergo omne tale est in praedicamento. Ex quo corolariè concluditur, quod habent genus, speciem, & differentiam. Addit autem, quauis occultae sint nobis earum differentiae: & vt responderet dubitationi, qua quis dicere posset, Quomodo scis in eis esse differentias, si illas ignoramus? stat enim scire de eis quaestione an est, & ignorare quaestione quid est: nouimus inquam differentiam esse in illis, sed quae sint illae, latet: latent autem intelligentiarum differentiae secundum se: quia commune est omnibus substantiis habere occultas differentias proprias secundum se: & in hoc conueniunt cum substantiis inferioribus: latent secundum accidentales proprietates, quae sunt earum passiones, quia excedunt facultatem naturalem intellectus humani, qui se habet ad manifestissima in natura: sicut oculus noctuae ad lumen solis, & in hoc differunt a sensibilibus substantiis, quarum propriae differentiae nominibus suarum proprietatum significantur: sicut causa nominibus suorum effectuum: vnde omnino immanifestae sunt nobis intelligentiarum differentiae quo ad quid sunt, &c.

QVAESTIO XIII.

Num intelligentia sint a nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita.

CIRCA Hanc particulam dubitatur, an intelligentiae sint a nobis quidditatiue cognoscibiles in hac vita, &c. In hac q. septem agenda sunt: primo declarabo titulum & intentionem quaestionis, secundo adducetur opinio Auerrois: tertio impugnabitur: quarto respondebitur suis rationibus: quinto declarabitur opinio sancti Thom. sexto adducetur: rationes Ioannis de Gaudauo contra sancti Thom. septimo eis satisfiet, &c.

QVO AD Primum nota, quod aliud est cognoscere quidditatem seu cognitio quidditatis, & aliud est cognitio quidditatiua, seu cognoscere quidditatiue. Cognoscit enim leonis quidditatem quicumque nouit aliquod eius praedicatum essentialis. Cognoscit autem quidditatiue non nisi ille, qui omnia praedicata quidditatiua vsque ad ultimam differentiam nouit, &c. Cum autem cognoscamus intelligentias esse substantias, & esse intellectuales, &c. liquet quod earum quidditates cognoscimus: vnde hoc in dubium non vertitur, sed quaestio est, an quidditatiue cognoscere eas possimus, vt penetremus, scilicet vsque ad ultimas earum differentias: & licet haec quaestio habeat opiniones plurimas, vt patet tertio de Anima, com. 36. quia tamen non nisi cum Scotistis & auerroistis hic agitur, & Scot. opinio in conclusione non discrep

Ad primum.

Ad secundum. Distinctio formalis est specifica.

Ad 45.

Intelligentia sunt in praedicamento, quae illarum differentiae latent.

c. 5. par. 3. in prin.

Hac co. r. parte 2. in prin.

2. Meta. tex. c. 1.

Differens cognitio quidditatiua a cognitione quidditatis.

discrepat. vt patet in primo senten. distin. 3. cum solo nobis disceptandum est Auer. Hæc de primo.

Nota Ale **Q**UO ad secundum Auer. in 3. de Anima. com. 36. supposita fictione sua in com. 5. opinatur, q̄ intellectus possibilis, vt appropriatus nobis adeptis omnibus intellectis speculatiuis, ac per hoc continuatus intellectui agenti, vt formæ per illum intelliget substantias separatas: & consequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modò est intellectus possibilis: ita quòd sicut modò per intellectum possibilem intelligimus materialia, ita tunc per intellectum agentem intelligimus substantias separatas.

me dubij **P**robat autem ratione suam duabus rationibus. Prima ratio fundatur supra duas propositiones. Quarum prima est, Intellectus, & prima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Probatur illa sic, Illa, quorum est vnamet operatio, ita quòd operatio vnus communicetur alteri, se habent, sicut agēs & instrumentum, vel sicut forma & materia: sed intellectus agentes & primorum intellectorum speculatiuorum est vnamet operatio: ita quòd operatio intellectus agentis, scilicet facere intellecta in actu, communicatur primis intellectis speculatiuis, ergo intellectus agēs & prima intellecta speculatiua se habent sicut agens & instrumentum, vel sicut forma & materia. Patet Minor, quia intellectus in habitu potest nō solum intelligere, sed facere cōclusiones intellectiuas in potētia intellectas in actu, vtrunq; enim experimur in nostra esse potestate, scilicet intelligere & facere cōclusiones actu intellectas mediātibus primis intellectis: quæ solo lumine intellectus agētis fiunt intellecta in actu. In Maiore verò notanter dicitur (ita q̄ ppria operatio vnus communicetur alteri) quia plures trahentes nauem, ad eadē operationē concurrunt, nō tamē sicut materia & forma, nec sicut agens & instrumentum: propterea quia alter alterius propriā operationem non sortitur. Clarum est autē, q̄ communicans operationē suam alteri concurrēdo ad idem se habet ad illud: sicut agens principale ad instrumentum, quemadmodū carpentarius sedis factionē ferræ communicat: vel sicut forma ad materiā, sicut calor calefactionē aquæ calidæ communicat. Et licet vtraque pars disuncti conclusi sit vera: quia tamen prima pars manifestior est, & minus ad propositū, ideo Commentator secundā partem declarat, scilicet q̄ prima intellecta speculatiua & intellectus agens se habeant vt materia & forma: & hoc facit declarando, q̄ intellectus agens. & non solum prima, sed anima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Manifestat autē hoc sic, Quandoquocūq; est aliquod receptiuum aliquorum duorum ordinū inter se habentiū, id quod est perfectius & formalius, est sicut forma: id verò quod est imperfectius, & minus formale, habet rationem materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorum speculatiuorum, & intellectus agentis ordinem inter se habentiū: ita q̄ intellectus agens est perfectior & formalior intellectis speculatiuis: ergo intellectus agens & intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Dicitur autem in maiori, ordinē inter se habentiū: quia aliter propositio nō esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarū neutra est alterius forma. Cū enim ordinata sunt necessario verificata proposito, vt patet, cūm aer recipit colorē & lumē. Minor patet ex eo q̄ intellectū recipit in intelligēte. Intellectus autē possibilis intelligit, & intellectū agentē & intellecta speculatiua &c. & sic patet prima propositio.

si in c. q. **Secūda** propositio est, Intellectus possibilis & appropriatus nobis, quādoq; recipit intellecta speculatiua & intellectum agentē in potētia tantū: quādoq; partim in actu, & partim in potētia, quādoq; totaliter in actu. Ista propositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima intellectus nāq; infantis est in pura potētia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictū: postmodū verò recipit primorū principiorū notitiā: deinde multarū cōclusionū successiue acquirat notitiā: & sic secundū aliqd est in actu, puta secundū principia: & secundū aliquid in potētia, puta secundū cōclusiones, & postremò acquirat omnibus cōclusionibus & totaliter, & secundū omnia in actu tā principia, q̄ cōclusiones. His si coniunxeris primā propositionē, illucescet tibi hæc secunda propositio, quo ad secundā partē. Si em̄ intellectus agēs est forma intellectorū speculatiuorū, eadē erit proportio coniunctionis ad intellectum agentem, quæ est inter intellectum possibilem & intellecta speculatiua quo ad hoc, quòd fit totaliter vni, totaliter & reliquo coniunctus erit: & si partialiter vni, partialiter & reliquo coniunctus erit.

Formatur p̄ia ratio Auer. **H**is præmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne quod mouetur ad acquisitionē alicuius vt formæ: illa perfectē acquisita, potest operari operatione ppria illius formæ: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis, mouet ad acquisitionē intellectus agētis, vt formæ: ergo illo acquisito, potest operari operatione propria illius. Sed operatio propria intellectus agētis est intelligere substācias separatas quidditatiuē, ergo intellectus possibilis poterit p̄ illū intelligere substācias separatas: & cū intellectus possibilis operatio noua nos denominet, cōsequēter nos per intellectū agentē intelligimus, substācias separatas &c. Maior patet exemplariter, cū aqua mouetur à forma caloris, acquisito illo potest calefacere, & similiter apparet in omnibus. Minor verò probatur dupliciter. Primò ex duabus pro-

positionibus præmissis sic, Quandoquocūq; aliquid mouetur ad aliqua duo recipienda ordinata inter se, ad id quod est formalius & perfectius mouetur, vt ad formam ex prima propositione: sed intellectus possibilis mouetur ad intellecta speculatiua, & intellectū agentem: quia quādoq; est in pura potētia, quādoq; partim in actu, & partim in potētia, ex secūda propositione ordinē inter se habētia: quia mediātibus intellectis speculatiuis recipitur intellectus agēs: & intellectus agens est formalior & perfectior. ergo intellectus possibilis mouet ad acquirendū intellectū agentē vt formā. Secūdo probatur illa Minor sic, intellectus possibilis mouetur ad acquisitionē intellectus agētis vt finis: ergo vt formæ. Antecedēs patet ex eo, q̄ ipse intellectus agēs est efficiēs illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum. in separatis em̄ à materia idē est efficiēs & finis motus: vt Com. 36. 12. Meta. habetur. Cōsequētia verò patet ex secūdo Phy. 2. 10. 1. text. com. 70. vbi dicitur, q̄ finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auerrois duodecimo Metaphysicorum in fine commen. 38.

Secūda ratio Auer ponitur secundo Meta. com. 1. Si intelligentiæ non essent à nobis cognoscibiles, natura ociosē egisset: consequēs est falsum. Cōsequētia probatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectum: nō intellectū ab alio, sicut si fecisset solē non comprehensum ab aliquo visu. Et quoniam hæc consequētia cū sua probatione derisibilis à S. Tho. iudicatur, propterea q̄ frustra est quod non potest consequi finē suum: & intelligentiarum finis nō est intelligi à nobis: dato enim q̄ intelligi esset finis earū, sufficit earū intelligibilitati, vt à seipsis intelligantur: non enim sequitur, ab intellectu humano non intelliguntur, ergo à nullo: sicut non valet, sol non videtur à noctua, ergo à nullo visu. Idcirco Ioannes de Gandauo in tertio de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primò dicens, q̄ Commentator non supponit quòd finis substantiarum separatarum sit intelligi à nobis: sed supponitur quòd intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cūm contineātur sub eius obiecto primo, scilicet ente: & tunc bene sequitur, intelligentiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, ergo intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturaliter enim a cōtuo quale est intelligentia debet correspondere naturale passiuū quale est intellectus, aliter potentia actiua esset frustra in natura. Secūdo deducitur ab eodem illa consequētia: quia etsi intelligentiarum finis primarius non sit intelligi ab intellectu nostro, est tamen earum finis secundarius. Agunt enim prima intentione propter se: secundario autē propter alia, vt dicitur secundo cali, Com. 21. & ideo sequitur q̄ intelligentiæ saltem quo ad finem secundarium essent frustra: & sic natura fecisset aliquid ociosē. Propterea, inquit, consequētia Com. est vna propositionibus per se notis: & nō est derisibilis. Potest adhuc tertio deduci illa consequētia ex dictis Com. 3. de Anima. Commen. 36. vbi examinans rationem Thamisij, dicit quòd si intellectus noster est immaterialis, consequētia ista tenet. intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales. ergo intelligit res secundum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Arist. tertio de anima. tex. Commen. 7. dicentis, quòd intellectus excellenti intelligibili apprehenso vigoratur ad alius intelligendum. Ex quibus habetur in proposito, quòd immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quòd intelligere possit substācias separatas. Vnde sic probatur consequētia, Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles, ergo frustra sunt cognoscibiles: sicut sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequētia tenet ex eo quòd si immaterialitas nō dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientē causam huius: sicut quia sensitiuum est sufficiens causa sensus tactus, si positum in vna specie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secunda consequētia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quòd plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

QUO AD Tertium arguitur contra hanc opinionem dupliciter. Et primò probatur, quòd talis continuatio posita non perducatur intellectum possibilem, vt nobis appropriatum, ad intelligendas substantias separatas: id quod continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculatiuorum non potest per illum intelligere substantias separatas quidditatiuē, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuatur intellectui agenti non nisi vt formæ intellectorum speculatiuorum, ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talem continuationem non potest intelligere substantias separatas quidditatiuē. Maior probatur, supponendo quòd intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora, substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non vt eorum forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quandoquocūque enim aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quòd habet pro-

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

portione

Com. 36. T. c. 70. Com. 38. 2. 10. 1. Com. 11. Com. 12. Com. 3. ante m. 8. co. 3. f. 10. 4. in p̄. T. c. 7. Quid d. immater. intellectus agēs nō perducatur intellectū possibilem ad cognoscendas substantias separatas quidditatiuē. Maior probatur, supponendo quòd intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora, substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim comparatur vt contemplatiuus, & non vt eorum forma: ad inferiora verò, vt factiuus & forma. Hoc stante patet vis maioris. Quandoquocūque enim aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quòd habet pro-

intelligi- portionem ad inferiora, ex hoc non cōtinuatur secundū quod habet
pro quid- proportionē ad superiora. Cōmittitur enim manifestē fallacia acci-
dentis, ex vno aliud concludendo. Id ergo quod cōtinuatur intelle-
ctui agenti vt formā intellectōrum speculatiuorū, non ex hoc conti-
nuatur ei, vt contemplatiuo substantiarū immaterialium. Minor ve-
nit per rō ex Commentatoris dictis habetur, nullum alium modū ponentis
in proposito, quo continuatur possibilis cum agente, nisi per intelle-
ctū speculatiuā; vnde dicit quod cum est in pura potētia ad intelle-
ctū speculatiuā, est & in pura potētia ad intellectū agentem: cum ve-
ritas ad hoc rō partim est in actu, & partim in potētia respectū illorū, est etiam
sicut respectū istius: & cum fuerit totaliter in actu secundum intel-
lectū speculatiuā, erit totaliter copulatus intellectui agenti.

Secundō probatur, quod posito, quod talis cōtinuatio ad hoc perdu-
ceret intellectum possibile, nunquā tamen nos ad hoc perducere po-
test: & arguo sic, Id quod continuatur intellectui agenti, non nisi vt
coloratū lumini, & intellectui possibili non nisi sicut coloratū visui:
non potest denominari operans propria operatione luminis, vt visus
seu intellectus agētis, aut possibilis, sed homo phātasians habet hu-
iusmodi continuationē cum his intellectibus: ergo non potest deno-
minari faciēs intellecta, & intelligens substantias immateriales, quā
sunt operationes intellectus agentis, nec intelligens res sensibiles,
quā est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis. nō
enim potest verē dici, quod coloratū illuminet, aut videat. Minor au-
tem patet ex tertio de Anima, text. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo
modo similitudini datae, quod homo proprio actu cogitatiuā spiri-
tualizat phantasmata. Coloratum verō non spiritualizat colores.

Quoniam si fingamus coloratum in seipso non posse obici oculo,
neque lumini, sed spiritualizatum tantū in speculo, quod propria
operatio speciem in se colorati spiritualizaret, similitudo curreret
quatuor pedibus: & tamen tale speculum obiectum lumini & visui
non vere posset de nominari illuminans, neque videns. & hęc ratio
apparet mihi demonstratiua: & aliās, si Deus concesserit nobis vi-
tam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hęc de tertio.

QVO Ad quartum. Ad primam rationū Auerrois, dicitur qd
Maior est vniuersaliter falsa, si teneatur, vt teneri debet ad hoc, quod
intentum cōcludat. Debet enim vniuersaliter teneri, nedū subiectū,
sed etiam predicatū hoc modo, Omne quod mouetur ad acquirēdā
aliquam formā, illa perfectē acquisita potest operari omni operatio-
ne propria illius formæ, aliter non cōcluderet, patet autem hęc esse
falsam, ex eo quod sufficit, quod id quod acquisiuit aliquā formam
participet aliquā operationē illius formæ: illam scilicet, quæ conue-
nit formæ secundum id, quo recipit receptiuum: & ratio huius est
assignata in prima ratione contra Auerroim facta, quia scilicet non
oportet rem cōtinuatā formæ habēti diuersas proportiones ad infe-
riora & superiora, ex hoc qd perfectē cōtinuatur ei secundū inferius,
quod continuatur ei secundū superius. vnde ex hoc, qd intellectus pos-
sibilis acquisiuit intellectū agentem, vt formā, licet sequatur, qd pos-
sit operari operatione intellectus agētis, vt est forma intellectōrum
speculatiuorū, quia vt sic acquiritur, scilicet formare intellecta in
actu, & extendere se ad omnia intelligēdo, ad quæ se extendit intelle-
ctus agens vt factiuus: non tamē sequitur, quod possit omnia intelli-
gere quæ respicit intellectus agens, vt contemplatiuus.

Ad secundam rationē respondetur negata consequentiā, & ad pri-
mam probationē dicitur, quod cōmittitur fallacia cōsequentiā a su-
periori ad suum inferius affirmatiuē: concessio enim qd intelligentiæ
sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia continētur sub eius pri-
mo obiecto, non sequitur, ergo sunt a nobis intelligibiles quiddita-
tiuē. Non enim omne contentū sub ente est quidditatiuē a nobis in-
telligibile: eo qd ens, licet sit obiectum adæquatū intellectui nostro
extensiuē, nō tamen est adæquatū adæquatione mutua intensiuē: &
est dicere, quod licet omne ens possit a nobis intelligi: non tamen
omne ens potest a nostro intellectu penetrari vsque ad vltimas
differentias, hoc enim modo quidditas rei materialis est, obiectum
adæquatū intellectus nostri: scilicet adæquatione intensiua, so-
lam nanque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere
quidditatiuē.

Ad secundum modum deducendi consequentiā similiter respon-
detur, licet enim detur, quod intelligi a nobis sit finis secundarius
intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiuē a
nobis est finis secundarius: imō hoc est impossibile.

Similiter ad tertium modum dicitur, quod licet immaterialitas
sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, quod possit intelligere sub-
stantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet,
quod possit cognoscere eas quidditatiuē.

Autoritas autē Arist. adducta, cum rectē intelligitur, non obstat.
Aduertendum est enim, sensum respectū excellentis sensibilis, duo
fortiri, & qd scilicet nō perfectē cognoscit illud, & qd patit passione
corruptiua ab illo: intellectus autē respectū excellentis intelligibilis
primum tantum habet, scilicet qd perfectē non intelligit illud: pas-
sionis enim expertus est. & ratio est, quia secundum sequitur matē-
riā, cuius actus est virtus sensitiua, non autem intellectiua: primum
verō sequitur improportionem potētiæ ad obiectum, quæ saluatur

ita in virtute immateriali, sicut materiali. Sicut enim noctua ex
sua specie visum improportionatum claro lumini habet, ita homo
ex sua natura intellectum improportionatum claro intelligibili
separato: scilicet secundum rem a materia. Conueniunt ergo
intellectus & sensus in primo, sed differunt in secundo. Ex qua diffe-
rentia Arist. ibi dicit oriri, qd sensus post excellēs sensibile sensatum
debilitatur: intellectus autem post excellēs intelligibile intelle-
ctum non alteratur, magis potest intelligere alia, qd intelligendum
est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem non licet infer-
re, ergo potest quidditatiuē cognoscere substantias immateriales:
sed, ergo non procedit ex eius alteratione, qd illas nō possit compre-
hendere quod gratis concedimus: habet enim homo intellectū rati-
ocinatum qui oritur in vmbra intelligentiæ apud Isaac: & ideo
proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purum
& clarum, sed obumbratum materiæ: quale est quidditas a sensibi-
libus abstrahibilis. Hęc de quarto.

QVO Ad quintum ponenda est opinio S. Tho. quam ex prima
parte. q. 88. & tertio contra Gent. c. 45. & 2. Meta. assumo. Tenet ipse
hanc conclusionem, Anima humana corpori coniuncta non potest
quidditatiuē cognoscere substantias immateriales quæ ad præsens du-
pliciter probatur. Primō sic, Intellectus existens in potētia non nisi
ad recipienda intellecta abstracta ab intellectu agente, non potest
intelligere quidditatiuē substantias immateriales: intellectus hu-
manus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositū enim
prædicati infert oppositū subiecti, quod enim potest intelligere
substantias separatas quidditatiuē, non est tantum in potētia ad re-
cipienda abstracta ab intellectu agente, quoniā substantiæ separatae
non sunt abstractæ a materia per operationem intellectus agentis.
Minor ex Arist. colligitur 3. de Anima, text. com. 17. vbi dicitur, quod
intellectus agens potest omnia facere, quæ intellectus possibilis po-
test fieri.

Secundō probatur sic, Nullus effectus sensibilis potest ducere quid-
datiuam cognitionē substantiarum separatarum, ergo intellectus
humanus cōiunctus corpori, non potest quidditatiuē illas cognosce-
re: cōsequētia tenet, quia nihil est in intellectu quin pri⁹ fuerit in sen-
su. Antecedens verō probatur ex eo, quod effectus dupliciter potest
in cognitionem quiddatiuam suæ causæ ducere. Vel per modum
similitudinis: sicut effectus vniuerso cognito, eius causam quiddati-
uē cognoscimus: propterea quia sunt eiusdem naturæ: & hoc modo
clarum est nullum sensibile posse perducere ad substantiarū imma-
terialium naturas, eo quod differunt non solum specie, sed genere.
Alio modo effectus ducit in quiddatiuam cognitionem suæ causæ
non per modum similitudinis, sed per hoc, quod demonstrat totam
virtutem suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam virtutem ani-
mæ intellectiue: & ideo ex tali operatione in eius quiddatiuā co-
gnitionem procedimus. Nec hoc modo sensibilia valēt ad cognitio-
nem quiddatiuā intelligentiarum nos perducere. Nullus enim effe-
ctus particularis adæquat totam virtutem causæ virtualis, quod li-
bet autem sensibile est effectus particularis vt materiales conditio-
nes earum cuiusque ostendunt: igitur per nullum sensibile in quiddi-
tatiuam cognitionem substantiarum materialium, quæ causæ vniuer-
salissimæ sunt peruenire possumus, &c. Hęc de quinto.

QVO AD SEXTVM contra hanc determinationem ar-
guit supradictus Io. de Gan. in tertio de Anima, multipliciter.
Et primō contra illam particulam in conclusione positam coniun-
cta corpori. Nulla forma impeditur a sua nobilissima operatione
propter vnionem eius ad propriam materiam: sed intelligere sub-
stantiarum separatarum quidditates est nobilissima operatio ani-
mæ humanæ, vt patet primo & decimo Ethicorum. Corpus autem
humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter
vnionem ad corpus non impeditur a speculatione substantiarum im-
materialium.

Præterea ad idem, Anima humana aut nata est intelligere substan-
tias separatas per suam substantiam, aut per speciem influxam, aut
per speciem causatam ex phantasmate. Si per suam substantiā, cum
substantia eius per vnionem ad corpus non impediatur, poterit eas
intelligere: si per speciem a phantasmate sumptam, vnio ad corpus
iuuabit: si per speciem influxam, quaritur quomodo vnio ad corpus
impedit, aut nō permittit talem influxū fieri: hoc enim non videtur
rationabile aliquo modo esse, quia generatio vniuersæ speciei non im-
peditur a corpore, nisi corpus habeat contrariā dispositionē dispo-
sitioni requisitæ ad eius generationē. Verbi gratia, quia color exigit
diaphaneitatem in aëre, ad hoc vt recipiatur in eo, nullum corpus im-
pediet generationem speciei coloris, nisi habeat opacitatem quæ
contraria est diaphaneitati, modō corpus humanum nullam habet
dispositionem contrariam dispositioni, quam exigit receptio speciei
intelligibilis influxuē, vt patet: ergo. Et cōfirmatur ratio sic, Bonū simpliciter
alicuius naturæ non impeditur propter bonum simpliciter
eiusdem naturæ. Quod enim impedit bonum simpliciter alicuius na-
turæ est illi malum simpliciter: sed intelligere substantiarum imma-
terialium quidditates est bonum simpliciter animæ humanæ: ergo
non impeditur per vnionem ad corpus, cum hoc sit ei etiam bonum
simpliciter

Opin. 2.
Tho. 1. par.
te. q. 88.
artic. 13.
contra.
Gent. ca.
45. & 2.
Metaph.
circa text.
com. 17.

T. c. 176

Ioann. de
Gan. q. 37
ante me-
diam.
Prima.
Cap. 9.
cap. 8.
Secunda.

Confirmatio.

& ideo in principio de anima dicit Auic. quod differentiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentia sunt copositae ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus, modo tamen differenti: vna enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate. Differunt autem abinuicem in gradu perfectionis secundum recessum a potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo ab eo, quod sequitur illas, in quantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectualitas, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis tamen ignota.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidenciam scito, quod in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia, quae est altera pars compositi specifici, forma reliqua pars: tota quidditas ut habet rationem perfectibilis vltiori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, ut habet vltimam perfectionem formalem. Verbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiam ipsum hominem, in quantum est substantia: est enim homo substantia, & ut substantia habet rationem perfectibilis, per corporeum, per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, in quantum est rationalis natura, quae est vltima eius perfectio formalis. Haec autem quatuor ita se habent ad genus & differentiam, quod & materia, quae est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundant genus, diuersimode tamen. Forma vero, quae est pars & ipsum totum, ut posteriori perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimode etiam. Cum enim genus potestate contineat differentias incompletas, ac in potentia rei naturam explicet, totumque secundum id quo adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia merito a toto, secundum quod possibile est formaliter perfici, & a materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus totumque; secundum posteriorem perfectionem & actualitatem explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit forma: merito a toto secundum quod perfectum est, & a forma differentia sumitur. Diuersimode vero fundant genus & differentiam partes ipsae rei materia scilicet & forma: & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus a tota essentia, ut habet rationem perfectibilis, tanquam a re formaliter significata seu denominata ab ipso: a materia vero tanquam a radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur a tota essentia, secundum vltiorem perfectionem tanquam a re formaliter significata seu denominata ab ipsa: a forma autem, ut a radice sui formalis significati: non enim materia, quae est pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, sed ipse homo ut substantia, ut animal generis denominationem sortitur, ut corporeus ut rationalis differentiae denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia et forma: ideo ab Ari. 7. Met. tex. co. 33. dicitur, quod sicut se habet tota ratio ad totam rem: sic pars rationis ad partem rei & 8. Met. tex. co. 9. inuenies genus sumi a materia, & differentiam a forma. Præterea, & Com. secundo caeli com. 49. ait, quod si corpora caelestia conueniunt in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoque, quia genus & differentia a tota essentia sumuntur, ut a re significata nomine primae intentionis, & denominata nomine secundae intentionis, & non a parte: illustres viros dicere quoad quod genus non sumitur a materia: & differentia non sumitur a forma: quorum cum intuitus fueris rationes, supradictis non aduersari videbis. Quae cum ita sint in substantiis materialibus ad substantias immateriales ascendendo, genus sumi non dicimus a materia, nec differentiam a forma, quia carent his partibus: vnde restat, ut a tota essentia tam genus, quam differentia non solum formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auic. ut in littera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quod differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia vero rerum non compositarum, non: & vocat differentiam simplicem eam quae non a toto radicaliter, sed a parte eius exit quae simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & differentia, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quo essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelligentiae in aliquo predicato quidditativo. Differentia vero sumitur a tota essentia secundum id, quo vna differt substantialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quantum aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tanto perfectior erit: per hoc enim differunt inter se, quod vna altera propinquior est actui puro & plus a potentialitatis natura recedit.

¶ AD MAIOREM Horum intelligentiam alius exordium est. Sciendum est namque, quod aliud est loqui de genere

& differentia simpliciter, & secundum ea quae sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundum quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiae rationem exigitur, & sufficit quod differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneae naturae a natura generis cuius est diuisua formaliter: genus vero explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quae de differentia dicimus, sequitur ex eo quod differentia adueniens generi constituit speciem & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo scilicet quem explicat. vnde 8. Met. co. 10. species numeri assimilatur: eo quod sicut numeros subtracta aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo quod differentia diuersificare genus debet: ita ut non solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa a natura generis in alia specie, ut 10. Met. tex. co. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalibus ait Aristo. quod si debeat diuidi figura, differentiae eius non erunt habere angulos aequales duobus rectis: & habere angulos aequales multis rectis: quia haec accidentia sunt figurae. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem vero formaliter ut specialissima segregentur.

¶ Si autem loquamur de genere & differentia: ut applicatur ad substantias materiales: sic genus non solum explicat rem, & determinabilem formaliter, sed etiam radicaliter sumitur a materia: & differentia similiter, non solum significat determinationem & actualitatem generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed haec accidunt generi & differentiae ex eo quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principiis, materia scilicet determinabili, & forma determinate. Per se enim conuenit animali, quod significet naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc quod habet materiam: ideo accidit huic generi, quod est animal, in quantum est genus quod sumatur a materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materiae, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significet ratiocinativam perfectionem essentialiter determinatiua naturae sensitiuae. Sed quia gradus intellectiua habet quod determinet sensitiuam ex eo quod anima intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differentiae, scilicet rationale, in quantum est differentia, quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absque eo quod informaret anima corpus. Propter hoc communiter dicitur sumitur genus ab eo, quod est materiale potius quam a forma. Illud conuenit eis per se: hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinitae entitatis non sit: consequens est ut in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communi quae determinari intelligitur, sumitur genus. Ex eo vero, quod simplex ex se ipsa terminatur, ita quod non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminet: sicut substantiae sensibiles habent materiam & formam.

¶ Et sic in acceptione generis & differentiae in substantiis materialibus saluatur id quod est per se, scilicet, quod genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatam perfectionem substantialem formaliter constitutiua illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens scilicet quod genus sumatur a materia: differentia vero a forma.

¶ AD PROFUNDIOREM Huius rei perscrutationem notandae sunt tres propositiones. Prima est quod omne indiuiduum distinctum realiter a suo esse habet plura praedicata quidditativa: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista, Inter praedicata quidditativa supradicta talis est ordo, quod tanto vnus quodque est actualius quo appropinquat ad esse: & tanto est potentialius, quanto remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istae. Sortes distinctus realiter a suo esse existentiae habet plura praedicata quidditativa, scilicet substantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quod Sortes in quantum substantia, valde elongatur a sua existentia: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia, sed etiam quod sit corpus. Cum autem acceperis Sortem in quantum corpus vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa. Exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit, non solum quod sit substantia corporea, sed etiam quod sit viuus. Et cum consideraueris Sortem ut viuum videbis magis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia animata, sed etiam quod sit animal. Et cum inspexeris ipsum, in quantum animal, proximior ad essendum inuenies, adhuc tamen remotum ex eo, quod exigitur ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia animata sensibilibus, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur) cum autem consideratus fuerit ut substantia

Opus. Caiet. S S tia

¶ Nota hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidenciam scito, quod in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia, quae est altera pars compositi specifici, forma reliqua pars: tota quidditas ut habet rationem perfectibilis vltiori perfectione formali, & ipsamet tota quidditas, ut habet vltimam perfectionem formalem. Verbi gratia, in homine potes considerare materiam in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Aduertes etiam ipsum hominem, in quantum est substantia: est enim homo substantia, & ut substantia habet rationem perfectibilis, per corporeum, per rationale, &c. Aduertes etiam hominem, in quantum est rationalis natura, quae est vltima eius perfectio formalis. Haec autem quatuor ita se habent ad genus & differentiam, quod & materia, quae est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundant genus, diuersimode tamen. Forma vero, quae est pars & ipsum totum, ut posteriori perfectione formali perfectum fundant differentiam diuersimode etiam. Cum enim genus potestate contineat differentias incompletas, ac in potentia rei naturam explicet, totumque secundum id quo adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia merito a toto, secundum quod possibile est formaliter perfici, & a materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus totumque; secundum posteriorem perfectionem & actualitatem explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit forma: merito a toto secundum quod perfectum est, & a forma differentia sumitur. Diuersimode vero fundant genus & differentiam partes ipsae rei materia scilicet & forma: & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus a tota essentia, ut habet rationem perfectibilis, tanquam a re formaliter significata seu denominata ab ipso: a materia vero tanquam a radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur a tota essentia, secundum vltiorem perfectionem tanquam a re formaliter significata seu denominata ab ipsa: a forma autem, ut a radice sui formalis significati: non enim materia, quae est pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, sed ipse homo ut substantia, ut animal generis denominationem sortitur, ut corporeus ut rationalis differentiae denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia et forma: ideo ab Ari. 7. Met. tex. co. 33. dicitur, quod sicut se habet tota ratio ad totam rem: sic pars rationis ad partem rei & 8. Met. tex. co. 9. inuenies genus sumi a materia, & differentiam a forma. Præterea, & Com. secundo caeli com. 49. ait, quod si corpora caelestia conueniunt in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoque, quia genus & differentia a tota essentia sumuntur, ut a re significata nomine primae intentionis, & denominata nomine secundae intentionis, & non a parte: illustres viros dicere quoad quod genus non sumitur a materia: & differentia non sumitur a forma: quorum cum intuitus fueris rationes, supradictis non aduersari videbis. Quae cum ita sint in substantiis materialibus ad substantias immateriales ascendendo, genus sumi non dicimus a materia, nec differentiam a forma, quia carent his partibus: vnde restat, ut a tota essentia tam genus, quam differentia non solum formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auic. ut in littera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quod differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia vero rerum non compositarum, non: & vocat differentiam simplicem eam quae non a toto radicaliter, sed a parte eius exit quae simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & differentia, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quo essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelligentiae in aliquo predicato quidditativo. Differentia vero sumitur a tota essentia secundum id, quo vna differt substantialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectionis gradus indiuisibilis formaliter, quantum aliqua intelligentia proximiori purissimo actui Deo glorioso sortita fuerit: tanto perfectior erit: per hoc enim differunt inter se, quod vna altera propinquior est actui puro & plus a potentialitatis natura recedit.

¶ AD MAIOREM Horum intelligentiam alius exordium est. Sciendum est namque, quod aliud est loqui de genere

& differentia simpliciter, & secundum ea quae sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundum quod ad tales naturas applicantur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad vtriusque generis, scilicet & differentiae rationem exigitur, & sufficit quod differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extraneae naturae a natura generis cuius est diuisua formaliter: genus vero explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quae de differentia dicimus, sequitur ex eo quod differentia adueniens generi constituit speciem & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo scilicet quem explicat. vnde 8. Met. co. 10. species numeri assimilatur: eo quod sicut numeros subtracta aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo quod differentia diuersificare genus debet: ita ut non solum ipsa species sit altera ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa a natura generis in alia specie, ut 10. Met. tex. co. 24. habetur. Vnde in 11. de Animalibus ait Aristo. quod si debeat diuidi figura, differentiae eius non erunt habere angulos aequales duobus rectis: & habere angulos aequales multis rectis: quia haec accidentia sunt figurae. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem vero formaliter ut specialissima segregentur.

¶ Si autem loquamur de genere & differentia: ut applicatur ad substantias materiales: sic genus non solum explicat rem, & determinabilem formaliter, sed etiam radicaliter sumitur a materia: & differentia similiter, non solum significat determinationem & actualitatem generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed haec accidunt generi & differentiae ex eo quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principiis, materia scilicet determinabili, & forma determinate. Per se enim conuenit animali, quod significet naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale. Sed quia natura sensitiua habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc quod habet materiam: ideo accidit huic generi, quod est animal, in quantum est genus quod sumatur a materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materiae, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significet ratiocinativam perfectionem essentialiter determinatiua naturae sensitiuae. Sed quia gradus intellectiua habet quod determinet sensitiuam ex eo quod anima intellectiua est forma corporis: ideo accidit huic differentiae, scilicet rationale, in quantum est differentia, quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia si perfectior ratiocinatiua determinaret sensitiua absque eo quod informaret anima corpus. Propter hoc communiter dicitur sumitur genus ab eo, quod est materiale potius quam a forma. Illud conuenit eis per se: hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinitae entitatis non sit: consequens est ut in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communi quae determinari intelligitur, sumitur genus. Ex eo vero, quod simplex ex se ipsa terminatur, ita quod non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminet: sicut substantiae sensibiles habent materiam & formam.

¶ Et sic in acceptione generis & differentiae in substantiis materialibus saluatur id quod est per se, scilicet, quod genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinatam perfectionem substantialem formaliter constitutiua illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens scilicet quod genus sumatur a materia: differentia vero a forma.

¶ AD PROFUNDIOREM Huius rei perscrutationem notandae sunt tres propositiones. Prima est quod omne indiuiduum distinctum realiter a suo esse habet plura praedicata quidditativa: quorum successu magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista, Inter praedicata quidditativa supradicta talis est ordo, quod tanto vnus quodque est actualius quo appropinquat ad esse: & tanto est potentialius, quanto remotius est ab esse. Declarantur primò exemplariter, deinde ratione propositiones istae. Sortes distinctus realiter a suo esse existentiae habet plura praedicata quidditativa, scilicet substantiam, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quod Sortes in quantum substantia, valde elongatur a sua existentia: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia, sed etiam quod sit corpus. Cum autem acceperis Sortem in quantum corpus vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa. Exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit, non solum quod sit substantia corporea, sed etiam quod sit viuus. Et cum consideraueris Sortem ut viuum videbis magis appropinquare ad esse, tamen adhuc remotum: exigitur enim ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia animata, sed etiam quod sit animal. Et cum inspexeris ipsum, in quantum animal, proximior ad essendum inuenies, adhuc tamen remotum ex eo, quod exigitur ad hoc, quod Sortes sit non solum quod sit substantia animata sensibilibus, sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur) cum autem consideratus fuerit ut substantia

Opus. Caiet. S S tia

Nota hic secundum notatum, quo vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

T. co. 10.
T. c. 24.
Nota hic profundissima de ha Opul cherrima.

cia animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existentiae suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc, quod sit: licet requiratur causa extrinseca & proprietates individualis: ut conditio existentis. Patent autem adducta predicata ita se habere, quod semper id quod propinquius se habet ad existentiam, comparatum ad remotius se habet ut actuale ad potentiale: sicut homo ad animal, animal ad viuum, viuum ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex consequenti id, quod proximius est ipsi esse, est actualius: illud verò quod remotius est ab esse est potentialius. & sic patet utraque propositio exemplariter.

*Probatur
ratione
ista secun-
da propo-
sitiones.*

Ratione autem probatur cum enim esse sit actualissimum omnium, quae sunt in re, & tanta actualitatis, ut non nisi completae essentiae actus proprius sit, ad hoc quod essentiae eius receptiuum fiat: oportet intrinsecè completam & determinatam esse, sicut ad hoc quod aer recipiat lumen oportet prius, quod perficiatur à diaphaneitate: terminatur autem, perficitur, & completur substantia his predicatis quidditatiuis: & ideo quanto predicatum quidditatum erit magis essentiae determinatiuum, magis appropriabit ipsam ad hoc, quod sit receptiuum propriam ipsius esse. Et per oppositum quanto predicatum quidditatum est minus determinatiuum essentiae: tanto minus eam appropriat ad hoc, quod capax sit ipsius existentiae: & quia vnumquodque quanto est propinquius actualissimo, tanto est actualius, & quanto remotius ab illo, tanto est potentialius. Idcirco inter predicata quidditatiua talis est ordo, quod propinquius ipsi esse est actualius: remotius verò, potentialius.

*Regula
generalis
à quo su-
muntur ge-
nera et dif-
ferentia.*

H I S Duabus propositionibus, postquam tertiam addideris, scilicet quod genus sumitur ab eo, quod est ut potentiale. Differentia verò ab eo, quod est ut actuale: cōficietur regula generalissima, quod genus & differentia in omnibus sumuntur à tota essentia rei secundum elongationem & propinquitatem ad ipsam esse existentia. Differentia enim vltima cū sit constitutiua speciei: & proprium illi inter entia gradum donet: vltimum complementum ipsius essentiae est, ad hoc quod sit. Vltra eam enim (ut iam dictum est) indiuiduum nullum aliud complementum intrinsecum expectat, ut sic. Genus quoque generalissimum cū essentiam maximè determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existentia magis est elongata: utpote determinabilis & perfectibilis omnibus differentiis ad hoc, ut esse suscipere possit. Genera verò & differentia intermedia ab intermediis sumuntur (& propter hoc dicitur quod definitio explicat definitum à prima potentia vique ad vltimum actum) includit siquidem primū genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa potest habere esse: & omnes differentias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur vique ad vltimam differentiam quae est actus vltimò determinans & perficiens ipsam, ut esse habeat, propterea & Porphyrius ait, quod secundum interius perferuntur differentia est, quae concludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus intendimus, quod genus & differentia sumuntur ab esse actualis existentiae, scimus enim definitiones abstrahere ab esse: sed intendimus, quod genus & differentia sumuntur (ut verbis S. Tho. utamur) ab ordine ad esse actualis existentiae. Ab ordine autem dicimus non relatione ordinis, sed fundamento eius ab eo scilicet quo essentia appropinquat ut receptiuum ad ipsam esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et secundum hoc habes vnde in intelligentiis, substantiis materialibus, & accidentibus sumatur genus & differentia, ut facile est cuilibet exercitato deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus caret genere & differentia: quidditas enim sua cū sit sua existentia actualis, non potest concipi ut elongata ab existentia vel propinqua illi. Vnde sufficientissimam causam S. Tho. in principio huius capituli assignauit: quare Deus non sit in genere, & intelligentiae sint in predicamento: quia ille est suum esse, illarum autem essentia distinguitur ab esse proprio.

*Ca. de dif-
ferentia.*

Nec oportet has differentias esse accidentales: quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quae non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiendo eandem formam, non diuersificat speciem, sicut albus, & minus albus, in participando eiusdem speciei albedinè, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis, ad animalia, per quaedam, quae sunt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de Animalibus. Hic excluditur prima obiectio, dictum est enim, quod differentiae in intelligentiis sumuntur à diuersis perfectionis gradibus, quibus vna altera propinquior est actui primo. Contra hoc instatur sic, Quaecunque differunt secundum actum perfectum, & minus perfectum, differunt solum accidentalibus differentiis: intelligentiae differunt non nisi secundum magis & minus perfectum, ergo differunt solum accidentalibus differentiis. Processus bonus: conclusio verò est falsa: ergo altera praemissarum, non Maior, ut probabitur: ergo Minor, quae est positio supradicta. Probatio Maioris est: quia magis & minus non variant speciem: ab eodem enim perfecta & minus perfecta vnius speciei sunt, quaecumque autem sunt

eiusdem speciei accidentalibus solum differentiis distinguuntur, cū in omnibus essentialibus cōueniant. Hanc obiectionem excludit hac pulchra distinctione, Perfectius & minus perfectum possunt attendi vel penes modum habendi aliquam formam vnam simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & minus. primo modo non variant speciem, sed secundum modo: quaecunque enim ita se habent quod secundum diuersos gradus perfectionis atomam suscipiunt formam, solo numero ut sic distinguuntur, ut patet de albo, ut 4. de albo. & 6. Ea verò quae diuersos gradus perfectionis non eiusdem formae sed plurium formarum suscipiunt, essentialiter seu specificè distingui necesse est, ut patet de homine & boue. Vnde patet responsio ad obiectiones, quod primo modo Minor est falsa, secundo modo Maior. Cuius probatio ideo videtur sine additione vulgata, quia comparatio denotata per ly magis & minus non fit proprie nisi in anatomia speciei, ut dicitur septimo Phy. in cō. 27.

Nec iterum est necessarium, ut diuino intellectualium substantiarum sit semper per differentias veras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, ut Philosophus dicit, in vndecimo de Animalibus.

Hic excluditur secunda obiectio. Obicitur enim contra idem dictum sic, Vbi quae sunt verum genus & verae species, ibi debet esse artificialis diuisio illius generis per duas veras differentias: sed in intelligentiis inuenitur verum genus & verae species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias verae. Conclusio est contra diuisionem supra assignatam, qua dictum est, Genus intelligentiarum descendit ad duas species per magis perfectum & minus perfectum: quae non sunt verae differentiae. Maior verò probatur ex eo, quod vbi verum genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiuas ipsius generis & specierum constitutiuas differentias: ex eo autem quod diuisio est secundum artem debet esse bimembris, ut Boetius testatur. Hanc obiectionem excludit S. Tho. dicens, Maiorem esse vniuersaliter impossibilem secundum Aristot. sententiam in 2. libro de Animalibus.

A D C V L V S. Evidentiam notandum, quod cum verae differentiae appellentur differentiae positivae non extranea contrariae inter se conuertibiles cum his quorum sunt differentiae: ut ibi dicit Arist. cap. 3. Genus illud, quod plures duabus speciebus continet, immediate non potest diuidi duabus veris differentiis, sed si veris differentiis diuidendum erit prettatem eius euacuantibus, oportet quod diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio non erit bimembris, si enim diuisione bimembris partiendum erit, oportet alteram differentiam esse non veram: erit enim cum priuatione accepta alterius. Sicut si animal immediate contineat hominem, bouem & leonem, oportet tribus veris differentiis diuidi vel altera vera, puta rationali: altera non vera, sed priuatiua communi reliquis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniuntur aliqua res in mundo plures duabus contentae immediate sub aliquo comuni formaliter diuisibili: ideo dicitur, quod impossibile est vniuersaliter, quod omnis diuisio fiat per duas differentias veras: & hoc in proposito nostro accidit. Cū enim intelligentiae careant genere sub alterno, ut S. Tho. in tractatu de Natura generis, ca. 5. instatur, eo quod perfectio earum ex pluribus cōiunctionibus differentiarum non confurgit, sicut perfectio specierum in istis inferioribus, quibus non sufficit genus commune & differentia, omnes immediate sub vno genere continebuntur: & sic genus earum, si veris differentiis ad illas descendere debet, oportet multimembrem fieri diuisionem nobis ignotam: quod si bipartita diuisione contrahendum erit, alteram simpliciter necesse est esse non veram: quia priuatiua, alteram propter debilitatem intellectus nostri ad nullam propriam earum differentiam descendere potentis, necesse quoque est esse non veram. Tales autem fuerunt differentiae in litera assignatae: scilicet magis perfectum & minus perfectum.

Ex his iam patet responsio ad obiectionem, declarata impossibilitate Maioris vniuersaliter. Boetij verò dictum non obstat: quamuis enim dicat diuisionem omnem ad bimembrem reduci non tamen dicit, quod omnis bimembris fiat per differentias veras inferiorum per illam diuisionem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantiis cōpositis ex materia & forma, in quibus & esse est receptum & infinitum propter quod & ab alio esse habent, & iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finita & superius & inferius & in eis iam propter diuisionem materiae signatae possibilis est multiplicatio indiuiduorum in vna specie: & in his substantiis, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas supra dictum est.

In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentiis substantiarum compositarum. Primum est, quod esse earum est limitatum: quia habet illud ab alio utpote distinctum realiter à se: & per hoc primo distinguitur à primo ente cuius esse est infinitum, & idem realiter suae quidditati.

Secundum est quod essentia earum est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo, ad hunc & tunc determinatae: sicut formale

male suum materiale.

¶ Tertium, q̄ ex istis duobus corollarie sequitur, est q̄ sunt finite superius & inferius. Superius quidem quia habent esse limitatum, & essentia earum per ipsum esse, quod ut superius respicit, terminatur. Inferius vero, quia recipiuntur earum formam in materia, & ipsa ad hoc & illud terminatur, quae respiciunt ut inferius: per hoc q̄ in his & illis conditionibus materialibus recipiuntur tanquam in parte materiali. ¶ Quartum est, quod essentia earum est multiplicabilis numeraliter in eadem specie propter materiae signatae diuisionem. Et per haec tria differunt ab intelligentiis in secundo ordine positis, quae immunes a materia infinitaeque inferius parem sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

C A P U T V I I .

Quod accidentia habeant essentiam incompletam ostendit. Varia item accidentia distinguit & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia exponit.

VNC Autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quomodo autem sit in omnibus substantiis, dictum est. Et, quia, ut dictum est essentia per diffinitionem significatur, oportet quod eo modo habeat essentiam, quo

habent diffinitionem. Diffinitionem autem habent: incompletam quia non possunt diffiniri, nisi ponatur subiectum in eorum diffinitione: & hoc ideo est, quia non habent in se esse absolutum per se a subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquuntur esse substantiale, quando componitur: ita ex accidente & subiecto relinquuntur esse accidentale: quando accidens subiecto aduenit. Et ideo etiam nec forma substantialis completam essentiam habet, nec materia: quia in diffinitione formae substantialis oportet, q̄ ponatur illud, cuius est forma: & ita diffinitio eius est per additionem alicuius quod extra eius genus est: sicut & diffinitio formae accidentalis, ut etiam in diffinitione animae ponitur corpus a naturali: qui considerat animam solum, in quantum est forma physici corporis. Sed tamen inter formas substantiales & accidentales tantum interest quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutum sine eo, cui aduenit, ita nec illud, cui aduenit, scilicet materia: & ideo ex ea coniunctione utriusque relinquuntur illud esse, in quo res per se subsistit & ex eis efficitur unum per se, propter quod ex coniunctione eorum relinquuntur essentia quaedam. Vnde forma, quavis in se considerata non habeat rationem completam essentiae, tamen est pars essentiae completae. Sed illud, cui aduenit accidens, est ens in se completum consistens in suo esse, quod quidem esse naturaliter praecedit accidens, quod superuenit: & ideo accidens superueniens ex coniunctione sui cum eo, cui superuenit, non causat illud esse in quo res subsistit, per q̄ res est ens per se: sed causat quoddam esse secundum siue quo res subsistens intelligi potest esse: sicut primum potest intelligi sine secundo vel praedicatum sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit unum per se, sed unum per accidens, & ideo ex eorum coniunctione non resultat essentia quaedam, sicut ex coniunctione formae cum materia, propter quod accidens neque rationem completam essentiae habet, neque pars completae essentiae est: sed sicut est ens secundum quid, ita & essentia secundum quid habet.

¶ In hoc tractatu tertio, unico capitulo contento, determinatur de accidentibus, ut nihil sub latitudine entis intractum remaneat. Diuiditur autem in tres partes, in quarum prima quid significet essentia in accidentibus declaratur. in secunda vero diuersitas accidentium a substantia & inter se: in tertia autem, quomodo se habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primum tali conclusione, Accidentia habent essentiam incompletam. Probatur sic, quaecumque habet diffinitionem incompletam, habet essentiam incompletam: accidentia habent diffinitionem incompletam. ergo. Maior patet ex eo, q̄ essentia est id quod per diffinitionem significatur, ut dictum fuit in principio libri. Minoris probatio est: quia quaecumque diffinitur necessario per aliquod, quod est extra eorum essentiam, habent diffinitionem incompletam. diffinitio enim talium non completur per intrinsecam, sed eget intrinseco additamento: sed accidentia diffiniuntur necessario per aliquod, quod est extra eorum essentiam: oportet siquidem in eorum diffinitione poni subiectum, ut dicitur septimo Meta. text. Comment. 15. ergo accidentia habent diffinitionem incompletam. ¶ Ad euidenter manifestandam Minorem S. Th. in litera comparat accidentia formis substantialibus penes convenientiam & differentiam. inde enim clare patebit, quomodo accidentia habent essentiam incompletam,

¶ Conuenire ait accidentia cum formis substantialibus in tribus. Primo in hoc, q̄ neutrum eorum habet esse absolutum a subiecto independens a receptiuo, sed sicut ex forma substantiali coniuncta materiae fluit esse commune utriusque: ita ex coniunctione accidentis, cum subiecto relinquuntur esse commune utriusque: ex coniunctione enim albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, & nix est alba.

¶ Secundo conuenit in hoc q̄ neutrum eorum habet essentiam completam: quia essentia utriusque essentialiter ad aliud refertur, ut receptiuum: forma siquidem substantialis essentialiter est entitas perfectiua materiae: & accidens essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

¶ Tertium autem, in quo conueniunt est, q̄ neutrum eorum habet diffinitionem completam propriis terminis, sed per additamentum, sicut enim in diffinitione accidentis oportet poni suum subiectum, quod est extra eius genus: ita in diffinitione formae substantialis oportet ponere receptiuum, materiae scilicet, quae est extra eius genus proprium. nam genus formae est actus (ut patet secundo de Anima) materia autem cum ens diuidatur in actum & potentiam, sub potentia contineri clarum est: & consequenter esse extra actum, quod est genus formae. huius signum est, quod fecit Ari. diffiniendo animam, dum posuit in eius diffinitione, corpus physicum organicum, quod propria materia est anime in eo q̄ est corpus, physici perfectio. Addidit autem hoc, ne mireris, quare in diffinitione animae non ponitur materia, cum sit forma substantialis sed corpus physicum, hoc enim ideo est, quia physicus non considerat animam ut formam substantialem, sed ut animam, quae ut sic, corpus physicum praerexigit tanquam propria materia. Hinc habes, q̄ considerare animam intellectiuam ut sic, secundum suam completam quidditatem non est opus physici: ut etiam tradit Arist. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1.

¶ Differunt autem in quinque. Primo, quia receptiuum formae substantialis non habet esse per se sine esse formae. est enim in hoc conforme suae formae: sicut enim forma substantialis non habet esse praeter suum receptiuum: ita nec suum receptiuum habet esse praeter suam formam. receptiuum vero accidentis habet esse per se praeter esse sui accidentis. Huius differentiae ratio est: quia receptiuum formae substantialis est ens in pura potentia. receptiuum vero formae accidentalis habet esse in actu.

¶ Secundo vero differunt, quia ex coniunctione formae substantialis ad suum receptiuum emanat esse illud, quo res ipsa subsistit, seu simpliciter est. Ex coniunctione vero formae accidentalis ad subiectum fluit esse: quo res secundum quid est. Et haec differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuum formae substantialis caret esse per se illo esse, quod ex forma fluit. primo est: & per oppositum, ex quo subiectum accidentis proprio esse gaudet, per ademptionem accidentis tale esse acquirit, & non esse simpliciter. hoc enim praehabet: & sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo. potest enim substantia ab accidente separari, ut dicitur septimo Met. tex. com. 4.

¶ Tertio differunt: quia ex compositione formae substantialis cum suo subiecto fit unum per se. Ex compositione autem accidentis cum subiecto non fit unum nisi per accidens. Oritur autem haec differentia ex secunda: ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet quod unum simpliciter fiat quo res sit per se una, ens enim sequitur unum. Ex eo vero, q̄ subiectum & accidens duo esse habet, unum per se facere non possunt eadem ratione: quia, scilicet unum sequitur ens: non enim potest esse quod unum per se sequatur ens per accidens.

¶ Quarto differunt: quia ex coniunctione formae substantialis cum materia resultat essentia quaedam tertia, scilicet entitas. Ex coniunctione vero accidentis cum subiecto non fit aliqua essentia tertia. Oritur autem haec differentia ex tertia: cum enim essentia sit id quod per diffinitionem significatur, ut res diffinita: diffinitum autem oportet esse unum per se secundum Ari. septimo Met. tex. com. 16. ex eo q̄ ex accidente & subiecto non fit unum per se: habet q̄ nec essentia aliqua resultat, & per oppositum: ex eo q̄ ex forma substantiali & materia unum per se fit, essentia tertia resultat.

¶ Quinto differunt: quia forma substantialis etsi non fit essentia completa: est tamen pars completae essentiae. Accidentis vero non est essentia completa. nec pars essentiae completae. Sequitur autem haec differentia quinta ex quarta. si enim ex forma & materia fit essentia quaedam, tertia forma substantialis illius pars erit. Si autem ex accidente & subiecto essentia nulla resultat, accidens nullius completae essentiae pars poni potest: & sic accidens incompletum & secundum quid est ens, ac consequenter incompletam essentiam & diffinitionem habet. Nec te moueat, q̄ formam substantialem non absolutam a receptiuo. & esse non habere sine materia modo dicitur, & superius dictum sit animam intellectiuam independere a materia & separata ab illa secundum rem remanere: hoc enim est simpliciter verum: ad verificationem autem eius quod modo diximus, sufficit animam intellectiuam esse essentialiter materiae informatiuam: & tali modo ab illa insolubile secundum esse quidditatum, ut eius diffinitio ostendit, & q̄ forma substantialis ut sic, non habeat unde secundum esse actualis existentiae a materia absoluatur & independens sit: licet aliunde alicui formae substantiali hoc insit, puta ex hoc quod est intellectiuam: loquimur enim de forma partis substantiali ut sic.

CIRCA Haec supradicta multa sunt dubia. Circa secundam enim conuenientiam dubitatur, an sit verum quod ibi dicitur, scilicet q̄ essentiae accidentales essentialiter non sunt absolutae a receptiuo.

Conuenientia forma substantialis est accidentalis.

T. c. 5. ut ibidem patet. Secundo de Anima. T. cap. 6.

Ca. 7. Differentia inter formam substantialem & accidentalem.

T. c. 4.

T. ca. 16.

c. 5. per. 6. c. 6. per 2.

Primum dubium

Ca. 10. f. Accidentia habent esse incompletam.

de Anima T. c. 6. Differentia inter formam substantialem & accidentalem.

Handwritten numbers and scribbles at the bottom right corner.

- Secundum* ¶ Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiam convenientiam an scilicet accidentia necessario per se subiectum diffiniantur.
 - Tertium* ¶ Occurrunt quoque quaestiones circa differentias assignatas, & prima quidem habet dubitationem de utroque membro cum sua radice, an scilicet forma substantialis pura potentiae tantum actus sit,
 - Quartum* ¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantum recipiatur.
 - Quintum* ¶ Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeant propriam existentiam distinctam realiter ab existentia substantiali.
 - Sextum* ¶ Et iterum est ibi dubium: an substantia subiecta accidenti possit intelligi esse absque omni accidente.
- ¶ Ita lex dubitationes si diffusè tractare vellemus, propositi limites exiremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino ieiuni transireamus, de pluribus earum dicetur ordine supradicto, fundamenta & nostra & aduariariorum adducendo.

Q V A E S T I O X V .
Num inhaerentia aptitudinalis sit de inhaerentia accidentis.

Opi. Sco. 4. d. 12. q. 1. unica 7. 110 Sco.
 CIRCA Primum dubium declarato titulo primò adducetur opinio Scoti, secundo S. Tho. tertio respondebitur argumentis in oppositum. Et igitur sensus primi dubij, an de essentia accidentis sit de pendentia ad subiectum: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab aliis, cum quaeritur, an inhaerentia aptitudinalis sit de essentia accidentis. Scotus in quarto sent. dist. 1. quaest. 1. decidit hanc quaestionem, quò ad accidentia absoluta, scilicet quantitatem & qualitatem: atque tales, qui hoc vertunt in dubium: quid nominis ipsius inhaerentiae ignorare, contentusque est vnica ratione ad probandum, quòd impossibile sit inhaerentiam quamcumque esse de essentia accidentis absoluti, sic. Nulla relatio est de conceptu formali rei absolute: omnis inhaerentia est relatio, ergo nulla inhaerentia est de conceptu formali rei absolute.

Confirmatio 4. 110 Sco.
 ¶ Aliter haec ratio formatur ab eodem, sic, Id quod essentialiter ad se, non includit in se essentialiter respectum secundum Augustinum, septimo de Trinitate, capitulo secundo: sed accidens absolutum est ad se: ergo accidens absolutum non includit essentialiter respectum. inhaerentia autem respectus est: ergo.

¶ Ab aliis autem confirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiuè dicitur est aliquid praeter relationem: fundamentum enim relationis est aliud formaliter a relatione: sed accidens absolutum, puta qualitas relatiuè dicitur inhaerens: ergo est aliquid absolutum praeter inhaerentiam.

Tertia confirmatio 110.
 ¶ Praeterea, Inhaerentia aptitudinalis est de essentia accidentis, ergo quantitas & qualitas non sunt genera generalissima. Tenet consequentia ex eo, quòd tunc a quantitate & qualitate & ceteris accidentibus posset abstrahi conceptus communis quidditativus eiusdem rationis in omnibus illis inferiori conceptu entis: & superior illis novem generibus scilicet, esse in: & sic cum omnis talis conceptus sit genus: novem genera accidentium generalissima non erunt. haberent enim superueniens genus.

Opi. Tho. mistarum.
 THOMISTARVM Autem sententia est inhaerentiam aptitudinalem esse de essentia accidentis & eam non esse relationem. ¶ Sciendum est enim aliquid esse absolutum vel respectivum dupliciter, scilicet a subiecto & a termino. Absolutum enim a subiecto ens, est id quod non est natum recipi in alio ut substantia. Respectivum ad aliud, ut subiectum est id, quod essentialiter natum est recipi in alio, ut omne accidens. Absolutum a termino est id, quod formaliter non respicit aliud praecise ut terminum ad quem, ut substantia, quantitas & qualitas. Respectivum ad aliud ut terminum est id, quod formaliter respicit aliud praecise, ut terminum ad quem, sicut praedicamentum relationis. In hoc enim differt relatio pertinens ad praedicamentum relationis ab aliis respectibus ceterorum generum, qui a quibusdam transcendentibus vocantur, quod respectus pertinens ad genus ad aliquid, essentialiter est ad aliud, non ut receptivum, vel causam efficiètem aut finalem aut formalem: sed praecise est ad aliud tanquam terminum, vnum enim relatiuorum nec est forma nec finis nec efficiens alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Albertus, quòd vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquum: eo quòd ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliorum generum, qui propter vocabulorum penuriam respectus dicitur: respicit essentialiter aliud: sed ut subiectum vel materiam vel formam, & huiusmodi, sic enim materia essentialiter respicit formam, & e contra: ut de commensuratione animae intellectivae supra dictum est. cum ergo inhaerentia aptitudinalis importet respectum ad aliud ut receptivum, ipsam non de genere relationis, sed identificatam cuiuslibet generi, modo absolutum ens modo relatiuum significare dicimus. Vnde non prohibetur inhaerentia aptitudinalis esse de essentia absoluti accidentis ex eo, quòd est respectus: imò ex hoc, quòd accidens absolutum non a subiecto est, licet a termino: sequitur quòd de essentia eius sit essentialis dependentia ad subiectum, quam inhaerentia aptitudinalis explicat.

cap. 6. q. 13.
 ¶ Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo quòd sicut esse ad constituit accidens relationem: ita esse in constituit accidens uniuersale, Contrahitur enim ens per esse in, ad novem ge-

nera accidentium & ideo sicut ad, est de essentia relationis: ita in est de essentia accidentis. Vnde Simplicius in Commento praedicamentorum dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidens circuit.

10 ¶ Et confirmatur ex eo, quòd nisi aptitudinalis inhaerentia esset de essentia accidentis, posset completa diffinitione ipsum accidens concipi absque aptitudinali inhaerentia in eius diffinitione posita: quòd est impossibile. oportet enim ipsam in sua diffinitione habere essentialem dependentiam ad subiectum, quam inhaerentia aptitudinalis explicat: aliter subiecto non esset opus ad diffiniendum. Propterea in pluribus locis ait S. Tho. quòd diffinitio accidentis est hoc, seu aliud huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Haec de secundo.

AD PRIMVM Autem in oppositum dicitur, quòd Minor primi est falsa, & deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiam inter respectum In, & Ad. respectus enim In, & non est relatio, nam licet talis respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum sit terminus: tamen non terminat ut terminus, sed ut receptivum illius, & hoc oportet hic valde attendere, aliud est enim dicere A, est terminus talis respectus: & A terminat talem respectum ut terminus: ut ex dictis patet.

20 ¶ Et per hoc patet responsio tam ad secundam, quam ad tertiam formam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinali inhaerentiam esse relationem.

¶ Ad vltimum negatur consequentia: dicitur namque quòd esse inest diuersarum rationum in praedicamentis, sicut & ens: est siquidem in, analogum ad novem genera accidentium sicut & ens ad omnia genera.

30 EX HIS Patet solutio secundi dubij, in quo Scotus nobiscum concordat in quarto, dist. 12. ita quòd unanimiter fatemur accidens non posse completè diffiniri absque additione subiecti, ut nunc nunc est probatum: quòd plenius inferius patebit, cum declaratum fuerit, unde sumantur genus & differentia in eis. Teliatur & hoc Aristot. in 7. Metaphys. tex. Commen. 15. & 17.

TERTIA Dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discutienda relinquatur. oportet siquidem ad plenam illius resolutionem multos quinternos implere.

Q V A E S T I O X V I .
Num dimensiones interminatae praecedant formam substantialem in materia opinio. Avicenna de Substantia orbis. cap. 1. col. 2. primo Physic. c. 63. & 4 Physic. cap. 25. prima ratio.

40 QVARTAM Verò quia de accidentis natura est, cuius tractatum agimus non omnino praetermittendà duco. In qua tria agenda sunt. 1. rimò recitabitur opinio. Auer. secundo ponetur opinio S. Tho. tertio respondebitur argumentis in oppositum.

¶ Sciendam est quo ad primum, Auerrois in libro de Substantia orbis fundasse opinionem nobis contrariam ponendo in materia prima, quae est pura potentia, accipi dimensiones interminatas. Ex hoc enim sequitur non omne accidens esse subiectivè in ente in actu.

50 ¶ Mouetur autem ad hoc opinandum rationibus plerisque ducentibus ad impossibile. Prima est. Dimensio interminata non est in materia coeterna sibi, ergo corpus fit ex non corpore & dimensio ex non dimensione. & tunc vltima sequitur, ergo formae corporales, id est dimensiones sunt sibi inuicem contrariae, & succedentes sibi inuicem in subiecto, sicut sibi inuicem succedunt formae substantiales in eadem materia, consequens est impossibile, ergo a destructione consequentis, & c. impossibilitas consequentis patet ex eo, quòd neque motus neque mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Augmentatio enim est ad quantitatem terminatam. Patet quoque ex eo quòd quantitati nihil est contrarium, ut dicitur in praedicamentis. Consequentia autem probatur ex eo, quòd omne quòd fit ex suo contrario seu privatiuè, ut dicitur primo Physic. tex. Com. 64. & 5. eiusdem tex. Com. 7. & 47.

60 ¶ Secunda ratio est ista, Quantitas interminata non est in materia, ergo materia non potest simul formas distinctas specie aut numero recipere, consequens est falsum ad sensum, ergo. Consequentia probatur ex eo, quòd diuersae formae non possunt simul recipi nisi in diuersis partibus materiae, materia verò diuersis partibus caret ante quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quantitate indiuisibilis est, ut dicitur primo Physic. tex. Com. 15.

70 ¶ Tertia ratio est ista. Quantitas non est in materia subiectivè, ergo forma non diuiditur per diuisionem materiae. Tenet consequentia: quia forma recipitur in materia indiuisibili, cum quantitate ponatur carere. Tunc vltra, ergo forma recepta in materia nulla in diuisibile habet. Tenet consequentia: quia omnis diuisio formae materialis praexigit diuersitatem partium materiae. Tunc vltra, ergo forma recepta in materia est aeterna & caret contrario. Tenet consequentia: quia temporalitas formae corruptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est forma aliqua, nisi receptivum eius habeat diuersas partes, quarum altera ipsa, altera a forma alia in formet: cum oportet communicari in materia ea, quae inuicem corrumpuntur ut prius de generatione tex. Commen. 53. dicitur. & tunc vltimo sequitur quòd nullam nisi primam formam materiae recipiat, oportet enim corruptionem vnus esse generationem alterius, ut dicitur in primo de generatione

80 nera

neratione tex. Co. 7. & consequenter caret contrario. Hæc de primo, HANC OPINIONEM, Et si in quibusdam suis libris sequatur S. Th. propria tamen sententia oppositam vitio determinavit in prima parte, q. 76. ar. 6. vbi tali ratione vtitur contra Auer. positionem. Quandoquæque aliquid est in potentia ad actum omnem ordine quodam prius recipit actum primum simpliciter & demum sequentes, sed materia prima secundum se est in potentia ad omnes actus substantiales & accidentales ordine quodam: ergo prius recipit actum priorem simpliciter: deinde posteriorem, sed primus actus simpliciter etiam ordine generationis est esse. ergo primum, quod intelligit recipi in materia est esse substantiale, & non nisi a forma substantiale: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quam quodcumque accidens. & sic omne accidens sequens adueniet enti in actu. Quod primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de causis in principio. Tum quia esse quantum præsupponit esse: & similiter esse quale præsupponit esse: & sic de aliis. Sequuntur præterea ad hanc positionem multa inconuenientia: quod scilicet ens secundum quid præcedat esse simpliciter: & quod ens per accidens sit prius ente per se: & quod materia maiorem connexionem habeat cum forma alterius generis, quam cum forma proprii generis, ex quo a qualibet forma substantiale est denudabilis, & non a qualibet forma accidentale: & quod substantie generabilis sint non solum tria, sed quatuor principia, scilicet materia, forma, priuatio & quantitas terminata. non enim potest fingi quin sit principium saltem per accidens, cum sit coniuncta principio per se, sicut de priuatione dicitur & sic debuit connumerari ab Arist. Tenenda est igitur opi. S. Tho. quod omne accidens est subiectiue in ente et actu, & per hoc differt a forma substantiale, quæ est subiectiue in ente in pura potentia. Et hæc de secundo.

AD PRIMAM Rationem Auer. dicitur quod consequens primum illarum habet multiplicem sensum & quandoque verum & quandoque falsum: & ideo distinguendum est. si namque ly ex, dicat habitudinem causæ materialis verum est: corpus enim fit ex materia quæ non est corpus & indiuisibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia. si autem ly ex, dicat habitudinem termini a quo falsum est: necesse est enim materiam, ex qua fit corpus immediate, ante illud instans habuisse corporeitatem: & vniuersaliter in omni instanti temporis necesse est ipsam esse sub dimensionibus. & hoc modo intelligendum est quod Arist. tertio Cæli, tex. com. 29. & 64. dicit, quod impossibile est corpus fieri ex non corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguendum ly fit: corpus enim seu dimensionem fieri intelligi potest dupliciter. Vno modo terminatiue, id est vt fiat tanquam terminus alicuius motus vel mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimensionem. Alio modo concomitatiue, id est vt fit tanquam aliquod consequens ipsum terminum motus seu mutationis: & hoc modo verum est, corpus fieri: neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad quantitatem terminatur. vt quantitas est, licet augmentatio terminetur ad quantitatem perfectam, sed quando generatio terminatur per se primo ad compositum substantiale, generantur consecutiue eius accidentia inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantiale corporeitatem sequitur. Peccat ergo accidit in prima ratione Auerrois: quia concessa prima consequentia, pro quanto infert consequens in sensu vno, non tenet secunda consequentia, quæ supponit dimensiones fieri non concomitatiue, & per accidens, sed determinatiue. de illis enim, quæ sunt vt termini mutationum, verificatur, quod corrumpuntur a contrario, & quod succedunt sibi inuicem se mutuo expellentia, & non de illis quæ sunt consecutiue, de quorum numero est quantitas interminata.

Ad secundam rationem negatur consequentia. Et ad probationem dicitur, quod diuersas formas præexigere diuersas partes in materia potest intelligi dupliciter. Vno modo vt ly præ, dicat ordinem temporis & sic verum est, quascunque duas formas simul recipiendas in materia præexigere eam esse distinctam in plures partes immediate ante illud instans, in quo illæ formæ inducuntur, eadem enim pars materia non potest simul ad duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis distinctio partium materia præexacta non oportet quod fiat per interminatas dimensiones ipsi materia inhærentes sed fit per dimensiones præcedentiu compositorum. Alio modo potest intelligi vt ly præ, dicat ordinem necessarium: ita quod in instanti introductionis formarum necesse sit materia habere prius naturam diuersitatem partium, & post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius naturam materia esse, quam distinctam esse: in illo ergo & pro illo instanti exigunt duæ formæ distinctas partes materia sed non præexigunt.

Ad tertiam dicitur quod formam diuidi per diuisionem subiecti potest intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisionem habeat ex subiecto, quia in materia prædiuisa recipitur, & hoc modo quomodo sit verum & quomodo sit falsum, nunc declaratum est. Alio modo, vt ideo forma diuidatur ad diuisionem subiecti: quia forma habet talem diuisionem ratione subiecti & hoc modo verum est: eo quod diuisio quantitativa conuenit formæ substantiale ex hoc quod est in materia, ratione cuius compositum est quantum: sicut enim

qualitas sequitur compositum ratione formæ: non ita tamen quod ipsa qualitas præ sit in ipsa forma subiectiue: ita quantitas in composito ratione materia non ita quod præ sit in materia: quia ergo diuisio quantitativa formæ non conuenit nisi ratione materia, in qua recipitur, vt formæ a materia separata ostendunt: ideo formas diuidi ad diuisionem subiecti concedimus, non tamen diuisionem istam præcedere formam sed comitari. Vnde patet responsio ad totum processum rationis: quoniam ruit, fundamento falso inpositens, fundatur enim super hoc quod in expositione nostra sequitur, formas non diuidi ad diuisionem subiecti: quod patet non sequi.

QVINTA Dubitatio prætermis argumentis secundum Sancti Thomæ doctrinam habet partem affirmatiuam veram. Cum enim ab omni forma fluat aliquid esse, quia forma est quæ dat esse rei, necesse est a forma accidentali fluere accidentale esse: sicut ab albedine esse album, & a dulcedine esse dulce.

Quod autem esse quod fluit a forma accidentali non est idem quod esse substantiale, ex propriis rationibus substantiæ & accidentis notissimum est. esse namque substantiale est esse simpliciter secundum se independens & primum: esse autem accidentale est esse secundum quid in alio dependens a subiecto & posterius. Nec esse solum actualis existentie accidentis distinguitur realiter ab esse subiecti actualis, sed etiam ab ipsa essentia formæ accidentalis a qua est. Iam enim supra probatum est, quod nulla quidditas creata est suum esse existentie. Vnde existentia albedinis nec est ipsa albedo nec existentia subiecti nec receptio albedinis in subiecto: sicut nec existentia formæ substantialis est ipsa forma, aut materia, aut receptio formæ in materia, sed quemadmodum forma substantialis recepta in materia perficit ipsam vt vtraque existentiam recipiat: ita albedo recepta, in subiecto perficit ipsam vt esse album recipiat, ita quod sicut forma est ratio materiae & composito substantiale, quod esse habeat: ita albedo est ratio subiecto composito ex albedine & subiecto quod habeat tale esse, album scilicet. & sicut tot esse substantiale in aliquo oportet esse quot sunt formæ substantiales: ita secundum numerum formarum accidentum multiplicatur esse accidentale. Aliud est siquidem esse album & aliud esse dulce.

Errant propterea qui Sancto Thomæ imposuerunt opinionem re-

CIRCA SEXTAM Dubitationem, an scilicet distantia accidenti subiecta possit intelligi esse sine omni accidente, declaranda est primo sententia sancti doctoris. Error deinde quidam elidendus.

Ad percipiendum primum, distinguendum est quod de substantia & accidente dupliciter loqui possumus. Primo modo vt sic, id est de substantia sub ratione substantiæ & de accidente in eo quod accidens. Alio modo contingit loqui de substantia & accidente sub ratione talis substantiæ & talis accidentis, primo modo substantia est separabilis ab omni accidente eo quod esse substantiale, vt sic, nullam connexionem necessariam habet cum esse accidentali: alioquin omnis substantia esset accidenti subiecta. Secundo modo substantia non potest separari ab omni accidente: quia non a propria passione propter connexionem necessariam, quæ est inter subiectum & propriam passionem, non propter hanc quod subiectum dependet a passione. Propterea Sanctus Thomas in questionibus disputatis de spiritualibus creaturis, quæst. vltima ad septimum, & in questionibus de Anima, q. 12. ad septimum ait, quod subiectum esse sine propria passione non est possibile nec intelligibile. In litera autem loquens de esse substantiale & accidentali, vt sic, ait subiectum posse esse sine accidentali forma sibi adueniente. Ostendit autem natura demonstrationis subiectum esse non posse sine passione, oportet namque conclusionem, quæ inhærentiam passionis in subiecto concludit necessariam esse, & impossibile aliter se habere.

ERROR AVTEM Intolerabilis hic cauendus est, positus ab Antonio Trombeta in Quolibet suo dicte, quod quia secundum S. Tho. & eius sequaces subiectum non est nisi causa materialis respectu passionis, & passio est accidens, ex quo necessario sequitur subiectum posse esse sine propria passione. Fundamentum autem huius consequentia est quia omnis potentia passiva, est potentia contradictionis: sed subiectum est solum in passiva potentia respectu passionis: ergo est in potentia contradictionis, ergo potest habere ipsam & non ipsam. Major habetur ex nono Metaphysicæ, tex. com. 17. & probatur etiam ratione sic passionis entis distinctæ sunt, tales, quod vna includit negationem alterius: ergo potentiam includit negationem actus & per consequens potentia vt potentia est non repugnat esse sine actu, ergo omnis potentia est potentia contradictionis.

Præterea ad idem, Possibile est medium inter necessarium & impossibile: ergo cum necessarium respiciat esse solum & impossibile non esse solum possibile respicit esse & non esse: & sic omnis potentia cum ab ea dicatur possibile est potentia contradictionis.

Præterea ad idem, Ideo potentia passiva est ad esse: quia potest ab alio recipere esse, scilicet ab agente, si autem ab alio recipit esse, illo circumscripto quantum est in se est sub non esse. Si ergo potentia passiva ex se est sub non esse, & ab agente potest habere esse necessario sequitur

Quinti dubij solutio.

Accidens habere propriam existentiam distinctam ab existentia subiecti, c. 5. q. 2.

q. 1. in principio c. Solutio sexti dubij

q. de spiritualibus creaturis. q. 2. q. de a. q. 12. septimum

Antonius Trombeta in Quolibet Metaph. T. c. 7.

quod est potentia contradictionis, scilicet ab esse & non esse.

1. qd. 77. **ACCIDIT AVTEM** Error hic & in principis & in con-
 clusione. In principis: quia S. Tho. in Prima parte, quat. 77. art. 7.
 tenet ex intentione, & probat subiectu esse causam suæ propriæ pas-
 sionis in triplici genere causæ. scilicet materialis, effectiue & fina-
 lis: vnde patet error minoris. Maior autem licet sit Arist. est tamen
 male intellecta & probata: potetia enim materialis est duplex, quæ-
 dam est receptiua tantum, quædam verò non solum receptiua, sed
 etiam passiuæ extenso nomine passionis ad omne genus transmuta-
 tionis. Potentia receptiua tantum est necessariò coæua suo actui, eo
 quod si esset ante suum actum, oportet quod per aliquam transmu-
 tationem illum reciperet: & sic nõ esset receptiua tantum respectu
 illius. Potentia autem passiuæ necessariò nulli actui coæua est, respec-
 tu cuius est passiuæ: eo quod omne actiu per transmutationem acqui-
 rit, & consequenter per transmutationem perdit, omne enim gene-
 rabile est corruptibile, vt dicitur primo Cæli. Propositio ergo illa,
 Omnis potentia est potentia contradictionis. est intelligenda de po-
 tentia passiuæ, & non receptiua tantum. Hanc glossam & sensus
 ipse & text. Arist. conuincunt. Ad sensum enim patet, in cælo esse
 potentiam receptiuam suæ figuræ: & tamen in eotalis potetia non
 est potentia contradictionis: cælum enim non est in potentia ad aliam
 figuram. Arist. verò tex. allegato nono Metaphy. ait cælum non esse
 in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantum: & tamen con-
 stat cælum habere potetiam receptiuam sui motus, vnde ex hoc in-
 sinuauit, quod de potentia passiuæ loquebatur: ea enim cælum est in
 potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum non habeat po-
 tentiam passiuam, sed receptiuam tantum respectu propriæ passio-
 nis, nulla enim mutatio mediat inter subiectu & passionem: ope-
 ret subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passio-
 nis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

Ad ratio- nes Tröb.
Ad pri- mam.
 ¶ Ad rationes autem, quibus arguens nititur illam propositionem
 de omni potentia receptiua probare, respondetur. Et ad primam
 dicitur, quod passiones entis distinctas esse tales, quod vna includit
 negationem alterius, verum est: quia vna nõ est alia formaliter. po-
 tentia enim non est actus formaliter, sed ex hoc non sequitur, ergo
 quælibet potest esse sine alia. Nam non valet, hoc non est illud, ergo
 hoc potest esse sine illo.

Ad secu- dam.
 ¶ Ad secundam dicitur, quod possibile vt distinguitur cõtra neces-
 sariam & impossibile, sumitur à potentia passiuæ, & non à potentia
 receptiua tantum: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potentiam passiu-
 uam esse potentiam contradictionis: cum tamen arguens debeat pro-
 bare, quod omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis.

Ad ter- tiam.
 ¶ Ad tertiam dicitur, qd propositio prima ibi adducta, scilicet quod
 ideo potentia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab
 agente, in vno sensu est vera, & in altero falsa. si enim ly potest, di-
 cat posse distinctum cõtra impossibile. Arist. dicit eam esse falsam,
 est enim sensus qd ideo potentia est ad esse: quia non est impossibile
 ipsam recipere esse ab agente, & sic cælum esset in potentia ad mo-
 tum, cum recipiat ipsum ab alio. Si autem ly potest, dicat potentiam,
 vt distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est vera, ideo enim
 aliquid est in potentia ad esse: quia potest recipere esse quod adhuc
 non habet, sicut ideo aliquid est potentia ad nõ esse, quia potest ha-
 bere non esse quo caret, sed cõ omnis actus possibilis haberi ab ali-
 qua potentia non nisi per transmutationem acquiratur, ad nostram
 positionem reditur, quod scilicet potentia passiuæ sola fit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substantiæ ab omni acciden-
te à Scotistis probatur, ex supradictis facillè est soluere. Assumunt
siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Substan- tia est ac- ciden- tium.
 Sed, quia illud, quod dicitur maximè & verissimè in quo-
 libet genere, est in causa eorum, quæ sunt pòt in illo gene-
 re: sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in re-
 bus calidis, vt in secundo Metaphy. dicitur: ideo substantia,
 quæ est principiu in genere entis, maximè & verissimè es-
 sentiam habens, oportet qd sit causa accidentiu, quæ secun-
 dariò & quasi secundum quid rationem entis participant.

T. c. 4.
 ¶ In hac secunda parte capituli diuersitatem accidentium inter se
 declaraturus præmittit causam accidentium, quæ sit, vt causas di-
 uersitatis eorum insinuet tali conclusione, Substantia est causa ac-
 cidentiu, quam probat sic. Maximè & verissimè ens est causa reli-
 quorum entium: substantia est maximè & verissimè ens, ergo sub-
 stantia est causa aliorum entium: sed talia sunt accidentia. Minor ve-
 rò ex septimo Metaphy. in principio patet. Maior verò ex secundo
 Metaphy. tex. Com. 4. habetur, vbi dicitur, quod vniuersaliter id
 quod est maximè tale in aliquo ordine, quod est causa omnium alio-
 rum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidoru est ma-
 ximè calidus: omnium calidoru est causa vt sint calida. Vtitur au-
 tem nomine generis in litera, sicut Arist. vtitur ibi vniuocatione:
 eo quod ad veritatè huius propositionis exigitur, quod causa com-
 municet cum effectu in nomine & ratione, licet analogicè eadem,
 non enim sequitur, cælum est causa omnium calidoru, ergo cælum

T. c. 2.
T. c. 4.
 est maximè calidum, quod tamen sequeretur, si cælo calidi nomen
 non æquiuocè conueniret. Quia igitur substantia & accidens in no-
 mine & ratione entis analogæ tamen cõueniunt, & substantia ma-
 ximè est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.
 Quod tamen diuersimode contingit: quia enim partes
 substantiæ sunt materia & forma, ideo quædam accidentia
 principaliter cõsequuntur formam, & quædam materiam.
 ¶ Quia accidentia causantur à substantia in qua sunt, & effectuum
 diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia
 à priori ex diuersitate partium substantiæ à quibus fluunt accidentia:
 & ponit tres distinctiones.
 ¶ Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentium alia
 sequuntur principaliter formam: alia sequuntur principaliter ma-
 teriam. Accidentium sequentium formam quædam communicant
 materiam, quædam verò sunt separata à materia. Accidentium autem
 sequentium materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formam
 generalem & quædam in ordine ad formam specialem.
 ¶ Est autem ratio primæ diuisionis, quia cum vnunquodque ope-
 retur per quod esse actu & temper species aliqua mouere & agere
 existimetur vt dicitur tertio Phis. tex. Com. 17. oportet formam
 sequi operationes & operatiuas virtutes: similiter cum patitur &
 transmutetur vnunquodque ratione materiæ, oportet plura acci-
 dentia eam sequi vt ea quæ propter materiæ diuersam complexio-
 nem insunt, & ipsam motui subiiciunt, &c. Apposui autem in prima
 diuisione ly principaliter, vt distinguitur cõtra totaliter: nullu enim
 accidens est solius formæ aut solius materiæ: sed omnia sunt com-
 positi (etenim ad ipsam quoque intellectiõnem non solum anima
 cõcurrit sed totum compositum ex materia & forma, Sortes enim
 est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisionis quod accidentium
 quædam sequuntur formam non vt causam totalem, sed principalem:
 quædam similiter sequuntur materiam vt causam principalem
 non totalem. Cum enim omnium accidentium causa sit id quod ve-
 rè est, id est substantia completa omnium causa est compositum ex
 materia & forma: sed aliquoru principalis radix est forma: aliquo-
 rum verò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus
 aliquid conuenit composito ratione formæ & aliquid ratione ma-
 teriæ, quæadmodu scindere conuenit ferræ ratione formæ, durities
 autè ratione materiæ: ita & in naturalibus aliquid oritur in cõposi-
 to ratione formæ, & aliquid ratione materiæ: quæadmodu in Sorte
 sentire & intelligere est ratione formæ: masculinum verò ratione
 materiæ. Quæ autè sit regula ad discernendum accidentia sequentia
 formam ab accidentibus sequentibus materiam, infra assignabitur.

Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet
 à materia, vt anima intellectualis. Materia verò non ha-
 bet esse nisi per formam, vnde in accidentibus, quæ sequun-
 tur formam, est aliquid, quod non habet cõmunicationem
 cum materia, vt intelligere, quod nõ est per organum cor-
 porale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Ali-
 qua verò ex consequentibus formam sunt, quæ habent com-
 municationem cum materia, vt sentire, sed nullum acci-
 dens sequitur materiam sine cõmunicatione formæ.
 Hic ponitur prima subdiuisio cõ eius causa, Cũ em propria virtutes
 & proprietates & operationes formarum ipsis formis proportionari
 debeant: ita si essentia ipsius formæ sit dependens à materia: virtus &
 operatio eius (cũ non sint ipsa forma à qua fluunt perfectiores) de-
 pẽdere oportet à materia. Et si essentia formæ est independens à ma-
 teria virtutem aliquam oportet habere à materia independentem, alio-
 quin ociosè fecisset natura formam independentem, fecisset siquid-
 dem naturam eleuatam supra materiã, vt sic non posset operari &
 consequenter nec finem propriu consequi. vnunquodq; enim est pro-
 pter suam operationem, vt dicitur secundo cæli, tex. Cõ. 17. Quia er-
 go inuenitur duplex genus formarum substantialem, dependentium
 scilicet à materia, vt sunt omnes formæ materiales, & independen-
 tium ab ea vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus acci-
 dentium sequentium formam.
 ¶ Quædam enim fluunt à forma dependente à materia. & hæc ita
 fluunt ab ea, quod tamen recipiuntur subiectiuè in composito: pro-
 pterea dicitur quod habent cõmunicationem cum materia: vt sen-
 tire, vegetare, & huiusmodi.
 ¶ Quædam vero fluunt à forma independente à materia vt sic: & hæc
 ita fluunt ab ipsa forma, quod recipiuntur in sola forma subiectiuè:
 & propterea dicuntur non habere cõmunicationem cum ma-
 teria, vt intellectus & voluntas intelligere, velle, & huiusmodi.
 N E C A R B I T R E R I S Nos immemores cõtradocere supe-
 rius nunc dictis: vtrunque enim est veru quod, scilicet omne acci-
 dens est compositi, vt supra diximus: & quod aliquid accidens est
 solius formæ, vt modò dicemus. Accidens enim esse alicuius po-
 test intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principij elicitiui
 & receptiui. Alio modo vt suppositi, homo secundo modo omne
 accidens

accidens est compositi cuius est esse & fieri. vnde anima non intelligit vt suppositum, quod operatur sed Sortes per animam. Primò verò modo aliquod accidens est ipsius animæ & aliquod est compositi: virtus enim intellectiua non est subiectiue in aliqua parte corporis, composita ex materia & forma, sed est subiectiue in sola essentia animæ. vnde in tertio de Anima, text. comment. 4. dicitur quòd intellectus nullus corporis est actus. Virtutes autem sensitiuæ non sunt subiectiue in sola anima sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substantiali. Similiter completum elicitiuum principium sensationis non est sola potentia animæ sed compositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectio- nis autem principium elicitiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua: & cum operatio immanens sit subiectiue in suo elicitiuo principio, intelligere erit in solo intellectu sicut in subiecto.

¶ Propterea Sanctus Thomas alibi dicit, quòd anima intelligit sicut oculus videt: videt vt completum principium elicitiuum, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ: non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositi, vt suppositi, & aliquod accidens ex solius formæ vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit de accidentibus substantiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ sequuntur formam independentem à materia.

¶ Et nota quòd antequam ponatur alterius membri subdiuisio assignatur causa in litera, quare non sit talis subdiuisio de accidentibus sequentibus materiam, qualis facta est de his quæ sequuntur formam vt dicatur, Accidentium sequentium materiam, quædam communicantur formæ & quædam non: & causa est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens à forma & altera non, sicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia potest esse sine forma vt probatum fuit.

In his tamen accidentibus quæ materiam consequuntur, inuenitur quædam diuersitas. Quædam enim accidentia consequuntur materiã secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, vt masculinũ & femininũ in animalibus quorũ diuersitas ad materiã reducitur, vt dicitur in decimo Meta. vnde remota forma animalis dicta accidentia nõ remanent nisi æquiuocè. Quædam verò consequuntur materiã secundum ordinem, quæ habet ad formã generalem: & ideo remota forma speciali adhuc in ea remanent, sicut nigredo entis est in Aethiope ex mixtione elementorum, & nõ ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

¶ Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem: quædam in ordine ad formam specialem. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materiæ, quàm formæ: sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem non ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate. vbi calor solis abundat. Illa verò dicuntur & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis vel speciei conueniunt magis ratione materiæ, quàm formæ: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animam dispositam talis passio comitata est: puta quia materia plenè dominio actũ vigorosi feminis subiecta nõ fuit. Signum autem, quòd talia accidentia se habent, scilicet quòd sequuntur materiam secundum quod respicit formam altioris vel inferioris generis est quòd aliqua eorum eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædam non remanent nisi æquiuocè: nigredo siquidem hominis viui & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem non. causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriæ materiæ: & propterea corrupto animali & non remanente nisi æquiuocè, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquiuocè remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuocè remanet.

Q V A E S T I O X V I I .

Num eadem accidentia numero sint in genito & corrupto. Auer. istarum quorundam opinio. In de substantia orbis capitulo primo, & primo Physic. 66.

CIRCA EA Quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiope viuo & mortuo sit vna & eadem numero: & vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt: primò recitabitur opinio quorundam: secundò ponetur opinio Sancti Thom. tertio respondebitur ad obiecta.

Q V O A D Primum quidam opinantur accidentia communia genito & corrupto esse eadem numero in vtroque inter quos aliqui quibusdã verbis Auerrois innixi tali distinctione suam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corru-

pto habent duplicem modum essendi, terminatum, scilicet & interminatum. Accidentia interminata vocantur essentias accidentium absque limitatione ad talem vel talem gradum. Accidentia verò terminata dicuntur essentias accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: non autem terminata, vnde sicut quantitas interminata communis expressè à Comment. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idem est in aere & igne.

¶ Confirmatur autem opinio ista autoritatibus & rationibus. Aristoteles enim primo de Generatione, text. com. 23. dicens, In his autem si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua si ambo diaphana aut humida, &c. ostendit non esse inconueniens quòd aliquod idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione. tex. com. 25. vult expressè quòd in habentibus symbolum est facilius transitus: quia est facilius corrumpere vnũ quàm duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longè à principio dicit non solum dimensiones interminatas quas simplices vocat remanere eadem in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

¶ Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponentes materiam rei corrumpendæ ad nouam formam corrumpuntur, quæritur, Quid educit formam generandam? non potest dici quòd illud sit agens extrã: quia hoc non potest facere nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem illæ corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ: ergo remanet, quòd nihil sit quod educat formam: quod est impossibile.

¶ Præterea, Qualitates symbolæ, quæritur, à quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & frustra corrumpi res censetur in aliquo instanti in quo eadem oportet generari.

¶ Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si non remanent eadem quæritur à quo generantur: & cum non possit dici à quo generantur per modum sequelæ, oportet quòd nullũ sit generans. Quòd autem non generentur per modum sequelæ, probatur. Accidentia enim aliqua ideo consequuntur generantur, quia dans formam, dat consequentiã ad formam: modo ista accidentia repugnant formæ magis quàm sequantur eam: cuius signum est, quia sub forma cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

C O N C L U S I O .

Num sunt eadem numero accidentia in genito & corrupto.

Q V O A D Secundum sciendum est Thomistarum esse opinionem: nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principiis. Nã si nullũ accidens est subiectiue in materia: & non datur nisi vna forma substantialis in composito, impossibile est idem accidens remanere idem numero: migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pronunc ad hanc conclusionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, scilicet quòd in composito est tantũ vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersariis positio nostra.

¶ Sciendum est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppositam suo contrario: vt frigus a calido. Secundo ad absentiam conseruatiui agentis, vt lumen in aere definit sole recedente. Tertio ad corruptionem subiecti, vt risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionem termini vt similitudo definit consimili perempto. Et quia quot modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquũ, accidens generatur quadrupliciter. Primò ab agente sibi simili per transmutationem: sicut aqua calefit ab igne calido. Secundo ad præsentiam agentis fieri & esse, vt lumen in aere fit à sole presente. Tertio ad generationem subiecti, vt risibile generatur homine genito. Quarto ad generationem termini, vt Sorte solo albo existente, statim ad alterius albi generationem confurgit in Sorte similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi: nullus tamen illorũ modorũ conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune nanque est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cum accidentis esse sit in esse: & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quãdo subiecto corruptio assignatur. Vnde cum ex aere fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, sed potius intedi: quia tamen aer qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoque calorem corrumpi absq; contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccent peccato fallaciæ consequentis argumenta ea quæ qualitates symbolas & dispositiones pro forma introducenda faciètes: quia carent contrario corrumpente, remanere inferunt.

¶ Et notandum, quòd quando accidens generatur ad generationem subiecti, vel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cum eadem actio terminetur ad vtranque, ad subiectum per se, & accidens consecutiue, non oportet querere aliud generans vel corrupens nisi generatiuum vel corruptiuum subiecti. Idem enim est agens quòd vtrũque simul & eadem operatione facit: sicut cũ ignis,

Opus, Caiet. § § 4 ex

372

ex aëre ignem generat, alterando aërem, in fine alterationis aërem corrumpit per se, & consecutiue calorem introductum: & vniuersaliter omnia accidentia, quæ in aëre subiectiue erant ea consecutionis necessitate: quia accidens sine subiecto proprio remanere non potest, & in eodẽ instanti generat ignem per se, & calorem consecutiue absq; alia media alteratione simile calori ante illud instans ex instanti. Simile autẽ est iudicium de quãtitate & figura & aliis dispositionibus, accidentibus similibus in genito & corrupto: omnia enim ista concomitatiue producuntur. & ideo non oportet quærere generans nisi quod subiectum generat. Et cum supradicta inspicieris videbis, quod simile à suo simili concomitatiue & per accidens quandoque corrumpitur: & per oppositum à non simili concomitatiue, per accidens generari contingit ipsum accidens. Arist. ergo quoties dicit eadem remanere in genito & corrupto eadem specie, non numero, ait: & hoc per accidens. Variatur enim vnitas numeralis, non propter generationis vim, sed subiecti corruptionẽ. Facilius quoq; transitus in habentibus symbolũ, non ex identitate numerali symboli accidentis, sed ex non repugnantia illius in agendo vel patiendo prouenit. Et ex hoc quod formæ substantiales, à quibus fiunt similes qualitates sunt similiores: ex effectibus enim, natura causæ innotescit. Auerrois autẽ (si saluari debet) eodem modo glossetur.

Ad primum.

AD RATIONEM Autem oppositæ opinionis dicitur. Et ad primam quidem, quod educens formam in vltimo instanti, est generans extra, non per aliquam actionem, quam in illo instanti eliciat, sed in termino actionis, nudam materiæ essentiam attingens. Vnde, cum dicitur, agens extra, non potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verum est, dum agit: nõ autem, cum est in termino actionis. Sufficit enim & exigitur alterasse ad materiæ expoliationem & dispositionem.

Ad secundum.

Ad secundum dicitur, quod qualitates symbolæ, & similia, corrumpuntur per accidens ad corruptionem subiecti a corrumpente per se subiectum: nec frustra in eodem instanti est primũ non esse earũ, & primũ esse similia: sed necessariò necessitate materiæ, vt dictũ est.

Ad tertium.

Ad tertium dicitur, quod figura, cicatrix & huiusmodi, producuntur consecutiue, & per accidens, à generante eorũ subiectum, scilicet cadauer: nec est verum, quod sola illa accidentia generentur consecutiue, quæ sequuntur formam: sed multa accidentia sequuntur compositum ex necessitate materiæ, quæ sunt, licet non incompossibilia: aequaliter tamen opposita ipsi formæ, vt patet de se. Et ideo dico, quod figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiæ, quia scilicet agens naturale non potest tam citò dispositiones per tot transmutationes radicas corrumpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt facientes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Accidentia in se sequentia materiã sunt accidentia in diuidui, in seque- tia autẽ formam, sunt proprie passiones.

Et, quia vnaquæque res indiuiduatur ex materia & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidentia quæ consequuntur materiam sunt accidentia indiuidui, secundum quæ etiam indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia verò, quæ consequuntur formam, sunt propriae passiones vel generis, vel speciei, vnde inueniuntur in omnibus participantibus naturam generis vel speciei: sicut risibile cõsequitur in homine formã, quia risus contingit ex aliqua apprehensione animæ hominis.

Hic ponitur secũda diuisio accidentiũ, quæ talis est, Accidentium alia sunt accidentia indiuidui, alia sunt accidentia generis vel speciei.

Duplex autem inter ista differentia ponitur. Prima est, quod accidentia indiuidui cõsequuntur compositum ratione materiæ principaliter, accidentia verò speciei vel generis sequuntur compositum ratione formæ. Secunda est, quod accidentia indiuidui sunt ea, penes quæ attenditur differentia inter particularia eiusdem speciei. Accidentia verò speciei siue generis sunt cõmunia necessariò omnibus indiuiduis illius speciei vel generis. Exemplum masculinum, & foemininum sunt accidentia indiuidua: sequuntur enim materiam, & penes ipsa differunt Sortes & Berta. Risibile autẽ est accidens specificum: sequitur enim intellectiuam apprehensionem, & omnibus hominibus necessariò conuenit. Assignatur quoque radix proximæ differentia, cum dicitur, quod materia est principium indiuiduationis, forma autem est, per quam res in genere vel specie collocatur. Ex hoc enim, quod materia est causa esse indiuidua- lis vt sic, sequitur quod sit etiam radix accidentiũ consequentium ipsum esse indiuiduale: ac per hoc accidentia indiuidui sunt quæ cõsequuntur materiam, ex eo quod forma est principium esse generici & specifi- ci oportet quod etiã sit causa proprietatũ & accidentium consequentium speciem vel genus: & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formam. Secunda verò differentia ratio est: quia cum tam in forma specifica quàm generica conueniant omnia cõtenta sub eis, oportet etiam proprietates earũ omnibus esse cõmunes. Cum autem penes materiam differant indiuidua, accidentia quoque materialia oportet esse ea, secundum quæ ipsa particularia inter se diffe-

runt, vt effectus proportionabiliter propriis respondeant causis.

ACCIDVNT Hic duo dubia circa literã. Primum est qualiter sit verum, quod accidentia sequentia materiam sint ea penes quæ differunt indiuidua in eadem specie: quandoquidem quantitas sequitur materiam: & tamen est cõmunis omnibus indiuiduis corporis & inferiorum.

Secundum dubium est, qualiter verificetur quod accidentia sequentia materiã non sint passiones generis, vel speciei. cum masculinum & foemininum sequantur materiã: & tamen passiones sunt animalis, vnde & animal in eorũ diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt 10. Metaphy. text. Comment. 15. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prædicamento substantia: & tamen sequitur materiam.

AD EVIDENTIAM Primi scito, verba illa scilicet accidentia sequentia materiam sunt ea secundũ quæ indiuidua differunt non esse intelligenda vniformiter, sed difformiter. Indiuidua enim differunt penes accidentia materialia dupliciter, vel quia vnum eorum habet vnum, & reliquum aliud: vel quia vtrunque habet idem, sed alio & alio modo. Verbigratia, Sortes & Berta differunt penes masculinum & foemininum, ex eo quod ille habet masculinitatem, illa foemininitatẽ. Differunt quoque penes suas quantitates: non ex eo quod ille sit quantus & illa non, sed ex eo quod non eodem modo sunt quanti, nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino similia: sitibus siquidem propriis differre necesse est. Quantitas ergo licet sit communis omnibus indiuiduis quia tamen non vniformiter eis conuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo, & hoc sufficit.

AD INTELLIGENTIAM Secundi notandum, quod passiones generum sunt duplices. Quædam conuenientes eis ratione formæ genericæ: & quædam ratione materiæ. Illa quæ sequuntur formam, vocatae sunt hic passiones generum: & non illa, quæ sequuntur eorũ materiam: propterea quia natura generica ex sua forma est talis & non ex materia: animal enim est animal ex sua forma, & nõ ex sua materia. Vnde cũ in proposito animalis passio ratione formæ sit sensibilitas, & ratione materiæ masculinitas vel foeminitas: diuersis rationibus moti Aristote. in Metaphy. & S. Tho. hic, diuersimodè locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiæ, ideo vocata est ibi passio: quia autem non ratione formæ, ideo hic non est dicta passio.

Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiæ: sequitur enim ipsam secundum id, quod est in propria diuisibile, quod non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerũ immaterialium ostendit. Et nota quod hæc secunda diuisio accidentium non differt à prima per membra diuidetia: eadẽ enim sunt huius & illius membra, sed secundũ rationẽ, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiã scilicet & formam: ista autem penes subiecta, quibus appropriantur, scilicet genus, speciem & indiuiduum.

Sciendum etiam est, quod aliquãdo accidentia ex principiis essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquãdo verò secundum aptitudinem tantum, sed complementũ accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aëre, quæ completur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod non intrat constitutionem rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.

Hic ponitur tertia diuisio accidentiũ, Quædam causantur ex principiis essentialibus subiecti secundum actum perfectum, quædam secundum aptitudinem tantum. Illa accidentia vocat causari secundum actum perfectũ ex essentialibus principiis, quæ secundum suas actualitates ex intrinsicis principiis subiecti in ipso fluunt: vt calor in igne. Illa verò dicit causari secundum actum imperfectum, seu aptitudinem tantum, quæ non secundum suas actualitates, sed secundum quasdam inchoationes ex principiis essentialibus subiecti in ipso fluunt, vt moueri sursum in igne ex principiis eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem, quia prima & secundum suas aptitudines, & secundũ se inseparabilia sunt à subiectis: secunda verò secundum se quidem sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neque aptitudo ad calorem, neque calor ipso remanente: motus autem sursum nõ semper inest igni sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidentis ex solis principiis essentialibus fluit, in istis verò aptitudo tantum ex solis principiis essentialibus fluit: ipsa autẽ actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecè concurrente, vel agendo vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum, qui nõ inest igni, nisi in aliquo concurrente extrinsecò remouente scilicet prohibens, & diaphaneitas non

non est actu in aere, nisi concurrente extrinseco illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, ut dicitur secundo de Anima, text. Comment. 69.

T. c. 69.
Primo
secundo,
q. 10. ar.
1. o. 2.

¶ Profundiores autem huius diuisionis causam elicio ex Prima secundae, q. 10. art. 1. ad secundum quod scilicet ideo aliqua accidentia oriuntur ex principiis essentialibus inseparabiliter secundum actum completum, aliqua autem separabiliter secundum actum completum, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista vero potentialitatem. Quod sic intelligo quia vnumquodque agit secundum quod est actu: patitur autem secundum quod est in potentia ex sufficiente rei actualitate procedit quod accidens in se complete producat, & per oppositum ex insufficiente actualitate, & consequenter potentialitate ex qua omnis sufficientia est, prouenit quod res habet accidens in se secundum aptitudinem tantum: & quod ab illo expectet actualitatem seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

¶ Amplius cum esse & bonum actualitatem sequantur, & non esse & malum potentiam: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidens perfectum & inseparabile secundum actum & aptitudinem, & per oppositum ex rei potentialitate procedere oportet in completionem accidentis, separabilitatem eius secundum actum: est enim separabilitas ipsa quoddam non esse, cum nihil aliud sit, quam negatio necessariae sequelae sui esse completi ad esse subiecti. Intelligere autem hic ut supra, scilicet quod ex actualitate subiecti aptitudo est: ex potentialitate autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem.

¶ Aduertendum vero est, quod S. Tho. passionem, quae dicunt aptitudinem non collocavit simpliciter inter accidentia ex essentialibus principiis fluentia, sed potius ipsam passionem & aptitudinem actus quos secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, sed aptum illius: non est namque opus risibilitate, nisi ut rideatur, unde & risibilitas inchoatio quaedam risus est: propterea igitur inter effectus essentialium principiorum aptitudo non est simpliciter posita, sed actus quia non ipsa, sed eius actus est qui a principiis productiuis intenditur: & quia aptitudo nihil aliud est quam inchoatio quaedam. inchoatio autem est actus imperfectus ideo accidentia secundum actum incompletam aptitudines vocantur.

T. c. 9.
T. c. 4.
o. 17.
Nū quod
si acci-
dens ha-
beat ali-
quod sub-
iectum pro-
prium.

ANTE QVAM Terminemus tractatum de diuersitate accidentium, quaeritur an omne accidens habet aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, quod nulli propria.

¶ Est autem ratio dubitandi: quia si omne accidens est proprium alicui, cum proprium conueniat omni, soli, & semper: nullum accidens erit separabile ab eo in quo est. Inesset enim soli & semper proprio subiecto.

¶ Amplius sequeretur, semper corruptionem cuiuscumque accidentis comitem fieri corruptioni substantiae, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non conueniret ei semper: haec autem experimur esse falsa, ut patet in accidentibus communibus & actibus secundis.

¶ Ex opposito autem, cum omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se praedicatur, ut patet primo Posteriorum, & secundo Metaphysicae, oportet quod omne accidens habeat propriam & per se subiectum, per se namque supponit de omni semper & necessario.

Quest. de
Virtuti-
bus, q. 1.
arti. 3. c.

AD HVIVS dubitationis euidenciam sciendum est, quod cum apud San. Tho. in quaestione de virtute, quaest. 1. arti. 3. subiectum habeat triplicem habitudinem ad proprium accidens, scilicet sustentantis ad sustentatum, potentiae ad actum, & principij & principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalis eius, & oritur ex ipso, secundum quod participat istas conditiones, potest dici accidentis subiectum, & secundum quod ab istis habitudinibus recedit, potest negari accidentis subiectum. Unde propter defectum primae, quae principalior est, dicitur in primo Posteriorum, quod nullum accidens est subiectum in alio accidente, quia videlicet nullum accidens potest sustentare aliud, sed sola substantia, quae est ens per se, aliis fulcimentum praebet essendi. Quia autem aliquod vnum accidens potest comparari ad aliud, ut potentia ad actum, & quandoque ut proximum principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam vnum accidens esse subiectum alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potentia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

¶ Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primum potest intelligi, ut quaeratur, an omne accidens habeat proprium subiectum ut sustentatum, secundum, an habeat proprium subiectum ut potentiam, tertium an habeat proprium subiectum ut principium, quartum, an habeat proprium subiectum ut sustentatum potentiae, & principium simul.

SI QVAESTIO sit secundum primum sensum, respon-

detur negatiue, quod scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione sustentantis, ut probat rationes prius inductae, multa enim sunt accidentia, quae nullum proprium sustentans sibi vendicant, sed communiter multis insunt, ut eorum separatio ostendit, separantur namque a substantia sustentante ea naturaliter remanente, quod de propriis accidentibus dici non potest. Eadem quippe substantia abiq; sui mutatione contraria sustentat, ut dicitur in Praedicamentis.

10

¶ Si autem iuxta secundum sensum dubitetur, respondetur affirmatiue, quod scilicet omne accidens habet proprium subiectum in ratione propriae potentiae, eo quod quilibet actus respicit propriam potentiam, sicut enim actus respicit potentiam, sic talis actus talem potentiam, & actus specificus potentiam specificam, accidens autem omne actus quidem est, igitur omne accidens habet propriam potentiam, cuius est actus. propter quod tertio Physic. text. Com. 10. dicitur, potentia ad infirmitatem est alia a potentia ad sanitatem, eo quod sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo processu probatur, principia Praedicamentorum esse eadem proportionabiliter, quia cuiuslibet actui propria respondet potentia.

20

¶ Si autem tertio sensu inquiratur, respondetur negatiue, quod scilicet non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprii, eo quod habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis a tali subiecto in genere causae efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinem inter sese habentium prius est causa effectiua eius, quod necessario primi productione sequitur, siue illud subiectum sit receptiuum accidentis, ut quo, siue ut quod: patet quod non omne accidens fuit a suo receptiuo effectiue: sed multa sunt, respectu quorum receptiuum pure passiuum se habet: ut patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

30

¶ Si autem quarto modo intelligatur quaestio, patet quid dicendum sit: negatiue enim respondere oportet.

40

SED Aduertendum est quod haec, quae diximus intelligi debent de accidentibus, scilicet seorsum acceptis actibus, & seorsum aptitudinibus: loquendo namque de accidentibus, ut S. Tho. in litera loquitur, scilicet non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: dicerem quod omne accidens secundum suam radicalem aptitudinem habet aliquod subiectum proprium in ratione sustentantis potentiae & principij, licet non secundum suam actualitatem eo quod aptitudo ad tale accidens non est nisi a tali gradu substantiali fluat mediate vel immediate, & consequenter nisi in tali gradu subiectiue sustentetur immediate vel mediate. Verbi gratia, Lumen secundum suam actualitatem & substantiam, licet sit ab extrinseco, & sit accidens separabile: tamen secundum suam inchoationem seu radicalem aptitudinem, puta diaphaneitatem, est inseparabile: & fuit a certo gradu substantiali communi superioribus & inferioribus. Et similiter fere licet sit accidens, per accidens tamen secundum suam aptitudinem est proprium: & non natum conuenire nisi certo enti, puta animali tali &c. fuit enim aptitudo ad sedendum ex suis principiis. Similiter & videre licet sit accidens separabile: radicalis tamen aptitudo ad videndum separari a tali animali non potest.

50

¶ Ex his patet quomodo ad vtranque partem rationes adductae verum concludunt diuersimode. Nam loquendo de accidentibus secundum suas essentias & actualitates, conclusio rationum primo adductarum conceditur, accipiendo subiectum in ratione sustentantis & principij. In ratione autem potentiae falsa est conclusio, ut dictum est. Nec probatio contra hunc applicata sensum valet: eo quod cum dicitur, quod proprium conuenit soli, omni & semper, intelligitur de ipso proprio non secundum suam actualitatem, sed secundum aptitudinem. Et similiter cum dicitur quod ad corruptionem proprii definit subiectum, intelligitur, si corrumpitur secundum aptitudinem: non autem secundum actum, vniuersaliter loquendo. Vel dicatur quod inseparabilitas, & huiusmodi non conuenit accidenti, ut respicit subiectum in ratione propriae potentiae, sed ut sustentatiuum, & principium. Loquendo autem de accidentibus secundum suas aptitudines, patet quomodo rationes peccant. Dico enim quod nullum accidens est separabile secundum aptitudinem radicalem, saltem, sed coeui subiecto necessario: & quod corrupto accidente secundum talem aptitudinem potest subiectum corrumpi. Ratio autem in oppositum adducta concludit, quod omne accidens habet subiectum, de quo per se praedicatur secundum se, vel secundum suam aptitudinem. Cum enim eius sit actus, cuius est potentia (ut dicitur in Somno & vigilia) idem subiectum erit quod cadit in diffinitionem accidentis, secundum aptitudinem & secundum actum: sicut homo debet poni non solum in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo ista duo simul, quod accidens secundum suam actualitatem non habeat proprium subiectum, cui vniuersaliter soli & semper insit: & tamen habeat proprium subiectum per quod diffiniri debeat: quia ad hoc secundum sufficit, quod secundum se vel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto praedicetur. Ad primum vero sufficit accidens secundum se tantum non praedicari per se de subiecto.

70

¶ Sciendum est autem, quod in accidentibus in alio modo sumuntur genus, differentia & species, quam in substantiis, quia enim in substantiis ex materia & forma substantiali

Acci-
dentia in
concreta

373

non sunt in predicamento, sed in abstracto proprie sunt in predicamento,

fit per se vnum, vna quadam natura ex eorum coniunctione resultante, quæ proprie in Prædicamento substantiæ collocatur, ideo in substantiis nomina concreta, quæ compositum significant, proprie in genere esse dicuntur, sicut genera vel species, vt homo vel animal: non autem forma vel materia est in Prædicamento hoc modo, nisi per reductionem, sicut principia in genere principiatorum esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit vnum per se, vnde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui, vnde nomina accidentium concretiuè dicta non ponuntur in Prædicamento, sicut species vel genera vt album vel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum quod abstracta significantur, vt albedo & musica.

In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & primò, quomodo se habeant ad esse in Prædicamento, deinde vnde sumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones, scilicet, Accidentia in concreto non sunt proprie in predicamento. Et accidentia in abstracto proprie sunt in predicamento.

AD QV ARVM euidenciam sciendum est, quòd accidentia habent vnum modum essendi, scilicet esse in alio, non enim sunt nisi insint alicui. Habent autem duos modos intelligendi, eo quòd intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim quandoque cointelligendo sibi subiectum, cui insunt, & intelliguntur per modum accidentis, eo quòd accidentis esse est in alio esse. Quandoque verò intelliguntur solitariè, non cointelligendo, scilicet eis subiectum, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modum substantiæ, eo quòd esse per se, id est solitariè soli substantiæ conuenit, accidentia enim semper comite egent. Cùm autem modus significandi non fundetur super modo essendi, sed intelligendi, sicut habent duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Vnde significantur quandoque consignificando subiectum, & tunc significantur per modum accidentis, & vocantur significata in concreto, vt album, nigrum, &c. Quandoque verò significantur ipsa sola, absque scilicet subiecti consignificatione, & tunc significantur per modum substantiæ, & vocantur significata in abstracto, vt albedo & nigredo. Abstractum enim & concretum in accidentibus, licet differant in modo significandi, id est penes consignificare subiectum, & non consignificare illud, conueniunt tamen in significacione ipsius formæ accidentalis. Album enim puram qualitatem significat (sicut in Prædicamentis dicitur) sicut & albedo, sed album significat albedinem in subiecto, albedo autem significat albedinem absque illo. Quia igitur accidentia in concreto totum coniunctum important, puta sicut album albedinem in subiecto, coniunctum autem hoc non est vnum per se, sed vnum & ens per accidens, id autem quod in prædicamento reponitur, debet importare vnum & ens per se, cùm prædicamenta diuidant ens per se, quito Meta. tex. Com. 14. ideo accidentia in concreto non proprie reponuntur in prædicamento. Et hæc est ratio, qua in littera, prima conclusio probatur, quæ sic formari potest, Nullum nomen importans ens & vnum per accidens, est proprie in prædicamento, concretum accidentale importat vnum & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in prædicamento proprie & per se. Ad declarationem Minoris ponitur differentia inter concretum accidentale & substantiale in hoc, quòd concretum substantiale importat compositum ex materia & forma, & tale est vnum per se, & ideo reponitur in prædicamento, vt genus vel species, accidentale verò importat ex subiecto compositum & accidente, quod est vnum per accidens, ex accidente enim & subiecto non fit nisi vnum per accidens vt dicitur 7. Meta. & ideo non debet poni in prædicamento, nisi reductiuè, eo modo quo res impura ad suæ puritatè naturæ reducitur. Et sic remanet secunda conclusio vera, quòd accidentia, scilicet in abstracto, in prædicamento speciei & generis prædicationem suscipiunt taliter omnino à prædicamentis accidentia sunt excludenda.

CV M autem audis abstractum solam formam importare, non ideo hoc dictum putes, quòd abstractum subiectum formæ à se omnino excludat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractum ex modo suo significandi, quo solo differt à concreto, non includit subiectum principaliter, sed secundariò, & ex consequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo significandi per suaderi potest. Conueniunt enim in hoc, quòd tam abstractum quam concretum ex modo significandi importat duo, scilicet quod & quo, seu subiectum & formam. Idem enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autem vtriusque importat vtrunque dictorum, vt exemplariter patet, sinitatem enim dicimus curuitatem nasi, & simum nasum curuum. Quòd autem hoc sit ex modo significandi, ex eo clarum est, quòd tam abstractum, quam

concretum puram formam significat, vt in Prædicamentis testatur Aristoteles. Differunt autem abstractum & concretum ex varietate modi significandi in hoc, quòd concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secundariò formam. Abstractum verò principaliter importat formam & ex consequenti subiectum. ¶ Aduertendum namq; est, quòd contrario ordine se habent subiectum & forma, ad significacionem nominis concreti, & eius modum significandi. Importat enim concretum ratione significacionis primò formam, & subiectum non nisi ex consequenti copula. Quo ad modum verò significandi primò subiectum & ex consequenti formam importat. Cuius signum est, quòd in diffinitione cõcreti exprimitur primò subiectum tanquã genus, quod prima pars est diffiniti, & forma secundo loco ponitur quasi differentia. Dicimus namq; quòd simum est nasus curuus. Abstractum verò & ex significacione & ex modo significandi primò formam importat, secundariò autem ex eo consequenti subiectum. In cuius signum in eius diffinitione forma ipsa primò exprimitur vt genus, subiectum autem secundariò loco differentia, vt patet, cum dicitur, sinitas est curuitas nasi. Oritur autem hæc differentia ex eo, quòd concretum importat habitudinem inter subiectum & formam, prout incipit à subiecto, & terminatur ad formam. Abstractum verò importat habitudinem inter formam & subiectum prout incipit à forma, & terminatur ad subiectum, vt in exemplis datis apparet. Ex hoc enim quòd habitudo importata per concretum, importatur ex modo significandi, vt incipiens à subiecto, sequitur quòd primò importet subiectum, a quò incipit, & similiter ex hoc quòd habitudo importata per abstractum importatur ex modo significandi, vt incipiens à forma, consequens est vt primò importet formam à qua incipit. Causa enim huius diuersitatis est, quia concreta ad composita significanda sunt inuenta. Compositio autè à subiecto oritur. Abstracta verò inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuentas simplices quidè, sed à quibus denominatio ad subiecta deriuatur, vnde & concreta cõpositum quid sonant, abstracta verò formas, vt cadentes tamen ad subiecta, non igitur propterea dictum est quòd abstractum solam formam importet, quia nullo modo copulat subiectum, sed quia ex modo significandi compositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectum, quemadmodum concretum, sed extrinsecè tantum terminum habitudinis formæ significatæ.

AD VERT E hic, quòd de abstracto & concreto quomodo sunt in prædicamento, aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cùm enim apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias cõsiderat, & nõ secundum modos intelligendi vel significandi abstractum & concretum non differant, eo quòd eadem res abstractè & cõcretè sit significata, dicit ipse sicut abstractum ita & concretum in genere esse, res enim per suam essentiam ingreditur vel egreditur genus Metaphysicaliter sumptum, id est per rem generis, & non per modum significandi, vnde non dicit Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc album vt patet 5. Meta. tex. Com. 15. & 14. & 7. eiusdem tex. Com. 16. Logicus autè, qui non res secundum suas naturas, sed secundum intentiones adiunctas primis intellectis ac significatis, cõsiderat, dicit abstractum esse in genere, cõcretum verò non, quia res nomine abstracto, significata potest denominari species, vt albedo, & genus, vt color, concretum verò non propter alietatem modi significandi, vt dictum est. ¶ Causa autè quare alietas modi significandi hanc veritatem Logico præbeat, est quia modus significandi præ tendit secundas intentiones, & fundat quodam modo ipsas, licet enim tam modus significandi, quàm secunda intentio cõueniant in hoc quòd sequantur rem, non secundum se, sed vt intellecta: prius tamen rem, vt intellecta sequitur modus significandi, quàm secunda intentio, eo quòd modus significandi nihil aliud est, quàm signum modi intelligendi, sicut vox significans est signum rei intellectæ, vnde sicut vox significatiua prius sequitur rem intellecta, quàm secunda intentio. ita eius modus significandi modum intelligendi, vt totus ordo pertinentiu ad nomina primæ intentionis præcedat ordinem eorũ quæ pertinent ad nomina secundæ intentionis. Quia igitur secundæ intentiones res vt intellectas & significatas denominat, & non absolute, ideo, stat eandè rem diuersimodè intellecta & significatam denominari specie. & consequenter esse directè in prædicamento & non esse directè in eo, sicut eadem natura humana significata nomine Hominis, species est: significata vero nomine Humanitatis species non est, sed speciei principium. Vnde in proposito apud Logicum res illa quæ Albedinis nomine intelligitur, diuersimodè significata, in prædicamento esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cùm sic speciei denominationem habeat, in prædicamento reponitur. si autem in concreto significetur, cùm sic speciei vel generis denominationem non habeat, quia rem extraneam ex modo significandi includit, in prædicamento directè esse negatur. Et quia intentio San. Tho. est declarare quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertineant, ideo concretum accidentale à Prædicamentis separauit.

CV M his omnibus aduertat, quòd aliquid facit rem reponi in prædicamento dupliciter. Vno modo vt ratio reponedi ipsum in prædicamento, alio modo vt cõditio siue qua nõ Ratio reponedi rem in genere siue specie tam apud Logicum quàm apud Metaphysicum est essentia illius

In predicamento substantia,

T. Cõ. 14,

Conuenientia inter concretum & abstractum in Prædicamento substantia. Differentia cõcreti & abstracti accidentium.

Apud Metaphysicum quid sit in genere.

T. Cõ. 13, T. Cõ. 16.

Apud Logicum quid in genere ponatur.

fit eorum, quæ dicta sunt, in quorum explicatione meam opinionem ita prolata esse volo, ut ubi veritati consentanea inuenta non fuerit, & ingenio & ætati venia detur, adolescentiam enim adhuc ago. Vbi autem veritatis tramitem secuta videbitur, gratiarum debita actiones diuo Thomæ habeantur, à quo quicquid veri est, didici.

Commentariorum Thomæ de vio Caietani Cardinalis
Sancti Xisti in librum diui Thomæ Aquinatis
de Ente & Essentia, finis.

T R A C T A T V S O C T A V V S

*solutionum quorundam locorum sibi inuicem
aduersantium, in commentariis San-
cti Thomæ contentorum.*

A D F R A T R E M I A C O B V M
Creston Scotum, lectorem Theologiæ.

DE T I T I O N I B V S tuis, fili charissime, deesse nolens, ad proposita duo dubia respondere curavi. Proponis primò dissonantiam dictorum nostrorum inter se, dum in Commentariis Primæ partis, articulo primo, quæstione duodecima, diximus creaturam rationalem ut ordinatam ad foelicitatem, & non absolute, naturaliter appetere visionem Dei in se, in articulo autem primo, quæstione octuagesimasecunda, respondendo quarto argumèto Scoti diximus, quòd ad naturaliter volendum finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidencia, quæ solum conuenit Beatis.

Proponis secundo ambiguitatem circa quandam glossam nostram in eisdem Commentariis, quæstione quadragesimaseptima, articulo tertio, ad tertium, ubi dicente textu, Non est possibile esse aliam terram, quàm istam, glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis, secundum quam diximus, impossibile est mortuum resurgere, & non pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neque pro possibili logico, videtur enim tibi, quòd de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, & hoc propter tria. Primò, quia propositio illa præcedens, Mundus constat ex tota sua materia, sumpta ex Philo-
pho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum isto modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute quum implicet contradictionem habere totam materiam speciei, & non habere aliquam partem, quæ esset extra illud. Secundo, quia idem dicitur iudicium de terra & de aliis partibus mundi, sed esse duos soles, implicat contradictionem, ergo sermo est de impossibili absolute. Manifestatur autem implicatio contradictionis, quia positis duobus solibus, si materia vnus appeteret formam alterius, neuter haberet suam materiam, quia Sol constat ex materia satiata sua forma, si autem materia vnus non appeteret formam alterius, sic differrent nõ solum specie, sed genere. Tertio, quia secundum istam glossam, quum dicitur, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit producere aliam terram, hic autem sensus longè est à proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

A D P R I M V M dubium respondemus, quòd ly naturaliter non secundum eandem significationem in vtroque loco sumitur. Nam in quæstione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquam principium, ita quòd naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito secundum superadiectum diuinæ gratiæ ordinem. Ut enim locutio naturalis est homini à principiis naturalibus, ita appetere cælestis patriæ foelicitatem, naturale est homini ex principiis gratiæ, quia ex illis natum est prouenire. In quæstione autem octuagesimasecunda naturale attenditur penes modum, ut distinguitur contra liberum, ideòque ibi dicitur, quòd naturaliter, id est non liberè velle Deum in particulari, &c. solis Beatis conuenit, vnde nulla relinquatur inter dicta dissonantia.

A D S E C V N D A M autem dubitationem respondeatur, clarè constare ex textu, quòd possibile sumitur secundum potentiam in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad centrum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est, apud Theologos omnes, posse à Deo creari aliam terram extra istum mundum, & conferuari ibi in æternum.

Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mundus constat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tamen potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quòd constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stant ista duo simul, quòd mundus constat ex tota sua materia, & quòd Deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundum creare, quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili Physicè. Nec implicat contradictionem habere totam possibilem Physicè,

& non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

Ad secundam autem dicitur, quòd nulla apparet contradictio, ponendo plures soles eiusdem speciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & quòd existentibus pluribus solibus, neutrius materia appeteret alterius formam, quia vtriusque materia contenta esset sua forma, sicut modò materia existens in vna parte cælestis corporis homogenei non appetit esse in alia parte, & similiter in motibus pars sphaeræ igneæ contigua accidentali parti orbis Lunæ non appetit esse in Orientali parte eiusdem orbis. Et omnium vna communis est ratio, quòd in his, quæ sunt eiusdem rationis, vna est etiam ratio appetitiua quietis, ac per hoc quodlibet contentum est illa portione, quam habet, & meritò, quoniam priuatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formam eiusdem speciei. Nunquam enim Sortes corrumpetur, si materia eius non appeteret, nisi formam humanam, quoniam illam iam habet, & sic de alijs.

Ad tertiam dicitur, quòd aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequenter se habere. Vnde licet ad sensum expositum consequatur illa alia propositio, Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram, non tamen est idem quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali non, descendendo ad actiuam aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali & non de potentia vel impotentia generatiua terræ.

Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrerunt respondenda. Reliquum est, ut attendas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale Romæ 23. Nouembris, 1522.

T R A C T A T V S N O N V S

*de Vinculo obedientiæ cuius est
unica quæstio.*

Q V A E S T I O.

*Num Homo teneatur superiori obedire in his, in quibus
parando oportet periculo mortis se exponere.*

V T R V M homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis? Et videtur quòd non. Primò ratione, quia homo homini non est subditus, quo ad naturam, ac per hoc non tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate, quia Sanctus Thomas in Secunda Secunda, q. 105. arti. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibus tamen secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

Secundo, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunque exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam, quàm proximi, & contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

Tertio, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imò incolumitate subiecti, ut patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officiis persoluendis, de obseruatione festorum, non enim tenetur homo ad ieiunia, ad diuinum officium, aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solum vitæ, sed sanitatis periculo seruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

Quarto, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

C O N C L V S I O.

Tenentur inferiores ac subditi, legi & superioribus in omnibus obedire, quæ ab ipsis præcipiuntur, ut ad virtutum actus, & commune bonum attinent, etiam si mortis periculum parando imminet.

A D E V I D E N T I A M huius quæstionis sciendum est, quòd non distinguere inter per se & per accidens occasio est minus bene sentiendi, contingit enim etiam sapientes, inquit Aristote. falli in his, quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his, quæ sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens. Subditi nanque per se, est directè & formaliter subditi, ita quòd possint illa directè & formaliter præcipi. Subditi verò per accidens, est per concomitantiam, aut sequelam ad illud, in quo per se subditur subditi. Exemplum, Homo homini non subditur per se secundum interiores motus animi, & ideo non potest superior præcipere directè & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamen per accidens, in quantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subditur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem

ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operantē. In proposito autem verissimum est hominē non subdī homini in his, quæ ad naturā spectant, sed hoc intelligitur per se & formaliter, & ideo nullus potest alteri præcipere ut se occidat, ut non comedat, ut non generet. Sed per accidens in his etiam homo homini subditur, pro quanto hæc concomitanter se habent ad actiones, in quibus homo homini per se subditur, ut patet in laicis subditis, qui tenentur mandate principis, præliari, & exponere se mortis periculo, ut experientia testatur quia potest princeps præcipere, ut tueantur armis republicam, ut vlciscantur armis eandem: & huic annexum est periculum mortis: ideo ex tali annexione subditur etiam, quo ad vitā. Ratio autē huiusmodi debitæ obediētiæ est: quia de humanorū actuum subiectione iudicandū est secundum ea quæ insunt per se, & non secundum ea quæ sunt per accidens: sicut vniuersaliter de cæteris conditionibus humanarū actionum consideratio & iudicium si non fiat per se, non rectē iudicatur nisi diuinādo. oportet ergo inspicere ad naturam operis humani an sit per se de genere subditorū superiori homini, an sit de genere exemptorum a subiectione humana, ut fecit Diuus Thomas in loco allegato. duo operum genera per se eximens a subiectione, humana opera scilicet interiora animi, & opera naturæ sustentandæ & propagandæ. Et aduerte quod etiam nō per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidens fieri subiectæ alteri homini, ut declarauimus. Quum igitur conlter, exteriores actus virtutū necessarios ad cōmune bonum politicum vel domesticū subiectos esse homini superiori, quoniā & leges humanæ huiusmodi actus præcipiant, & superiores ad hos cogunt subditos, non sunt a suo subiectionis ordine eximendi, propter accidentia annexa: ut testantur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando est fortitudinis actibus annexum vitæ periculum, vanus est omnis principatus ad præcipiendū quæ sunt fortis: vnde nil aliud est dicere, quod lex aut princeps aut superior nō potest præcipere actus, quibus annexū est vitæ periculum, quàm exterminare præcepta fortitudinis a potestate humana: quū fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdum, imō ridiculū est, licet iudicium in his, quæ sunt per se. Simile quoque facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclesiastica lex missam celebrare non nisi cū sacris vestibus, cū altari, cum calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cōminata sibi morte celebrabit licitē in diaploide, habens tantūmodo panem & vinū: quis fatuus diceret hæc: Similiter episcopus cōferret ordines sacros in diaploide sine vllis cæremoniis, sola forma substāciali seruata ob cōminatam sibi mortē quod est sacrilegium. Ex quibus quilibet sapiēs potest percipere, falsam esse fundamentum, quod humana lex & superior homo non potest præcipere actus virtutum vsque ad mortis periculum inclusiuē, & quod subditi nō teneantur obedire. Stetur ergo, ut dictum est, in his, quæ sunt per se, censendo quod tam lex, quàm superior homo potest præcipere omnes exteriores virtutū actus necessarios ad commune bonū illud cuius curam habet, ad quod subditos habet: & subditi tenentur obedire, non oblatē quocunq; vitæ periculo annexo. Vnde quia prælatus potest præcipere subditis religiosi ea, quæ sunt ad mutua obsequia, inter quæ nō infimum tenet locum cura infirmorū: ideo tenetur subditus obedire ad seruiendum agris etiam infectis epidimæ morbo: quoniam hoc periculum vitæ concomitanter se habet ad opus, quod per se præcipitur, scilicet seruitium infirmorum. Nec minus tenetur religiosus in his & similibus obedire quàm secularis suo principi ad præliandum, vbi est maximum mortis periculum concomitans. Et quoniam hoc clarum est, non me extendo amplius, sed ex his constat factum esse primæ rationi in oppositum allatæ, & autoritati S. Tho. verificantur siquidem formaliter & per se: secus autem est quū concomitanter concurrat id quod est naturæ seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

Ad secundam verò rationem de charitatis ordine, respondetur quod charitatis ordo habet, ut pro actu virtutis cuiuslibet exponat vitam suam corporalem, & miles pro actu virtutis, scilicet iustæ defensionis aut iustæ vltionis, exponit vitam suam periculo, & seruiens infectis, pro actu virtutis, scilicet religiosi obsequij exponit se periculo mortis, & non pro bonis externis aut corporali salute alterius. Constat autem hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi, nec contra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præstat corporali vitæ.

Ad tertiam dicitur, quod actus virtuosus præcepti a iure positio relati ad vitæ periculum, non sunt vniiformes. Quidam enim sunt, quorum rectitudo destruitur ex vitæ periculo annexo, ut sunt actus abstinentiæ, qui si cum crimine vitæ fiant, non sunt virtuosus, quoniam recta abstinentiæ ratio medium sic exigit, ut non subtrahatur necessarium ad vitam, & de his verificatur, quod leges humanæ intelliguntur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt, quorum rectitudo constituitur ex periculo vitæ, ut actus fortitudinis, qui si discrimen vitæ effugerent, in vitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus virtutum necessariis ad commune bonum, ut sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonum, in quibus est

nonnulla fortitudo in sustinendo pericula vitæ superuenientia, sustinetur enim intantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, ut si huiusmodi periculum effugerent in vitium inciderent timiditatis, & in huiusmodi non subintelligitur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt medijs respicientes periculum vitæ omnino accidentaliter ut sunt multi religionis actus, puta audire missam, seruare festa, & huiusmodi. Et horum duplex est differentia. Nam quidam sunt, qui ex supradicto vitæ periculo & licitē omittuntur, & supererogatoriē fiunt ut sunt actus prædicandi & corrigendi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vitæ periculum omitti licitē, quia est licitum quandoque fugere, possunt & tunc nihilominus supererogare, volentes prædicare & reprehendere, ut Ioan Baptistæ arguit Herodem: sciebat enim Herodes crimen suū, ita quod non necessitatis, sed supererogationis erat Ioannis reprehensio. Quædam verò sunt, quæ si fiant propter timorem mortis, illicitē omnino fiunt, ut celebrare missam absque sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter coram excommunicatis nominatim, & reliqua similia quæ si fiant propter timorem mortis, sunt illicita, quia non excusantur a toto, sed a tanto. Et horum omnium vna communis est ratio, quia legis & principis est præcipere actus virtutum necessarios ad commune bonum, ut autem declaratum est, a virtute recederetur, si mortis periculum in prædictis exciperetur. Ad quartam dicitur, quod timor cadens in constantem virum, excusat iuxta prædictam distinctionem, quandoque a toto, ut in his, in quibus omisio vel commissio ob mortis periculum a rectitudine non recedit. Et hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffulta: plerunque fortē a iuristis extenditur. Quandoque autem excusat non a toto, sed a tanto coram Deo, quamuis coram humano iudice excuset a toto, ut in prædictis patet: & tunc moriendū est potius viro forti, quam incurrere obliquitatem etiam venialem, Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATUS DECIMVS

de Missæ Sacrificio & Ritu aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex capita diuisus.

- 40 1 Quænam sit operis intentio.
2 Conuenientia & differentia Lutheranos cum Catholicis circa sacrificium missæ.
3 Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.
4 Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionē peccatorum.
5 Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium missæ.
6 Responso ad obiectiones.

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS DE VIO CARDINVS, Cardinalis sancti Xisti, felicitatem.

50 **M**ANDASTI Olim P. beatissime, ut tāquam instructor nuntij scriberem respondenda obiectis in libello de Cæna Domini, asserente corpus & sanguinē Christi in Eucharistia esse duntaxat, sicut in signo: oblato autem nuper rimē mihi Libello Lutherano etiā de cæna Domini affirmante in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinē, sed negante sacrificium missæ, contra vniuersas etiam schismaticorum ecclesias, existimavi non esse expectandum mandatū, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua heresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & fœlix vale.

CAPVT I.

Quæ sit intentio operis.

70 **M**NICVS MAGISTER Omnium dominus Iesus Sadducæos (qui ex sacris libris solos libros Moyse recipiant) confutando ex libris Moyse, docuit nos, ut aduersus hæreticos abstinemus a testimoniis, quæ non recipiunt: sed illis vtamur sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani vocantur, innitentes solis testimoniis sacrarum Scripturarum, scripturus de sacrificio missæ, ex solis sacris Scripturis disputationem doctrinamque omnem perficere intendo: tum ne gloriantur in solido fundari sacrarum Scripturarum fundamento, negationem sacrificij missæ: tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ autoritate, fulciri sacrificium missæ: tum ut habeant Lutherani illi, qui igno-
80 ranter errant, vnde respiciant.

Ut autem clara fiat apud omnes veritas, primū in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani a catholicis: deinde quid ex sac-

ex sacris scripturis de sacrificio missæ habetur, & demum Lutheranae obiectiones discutientur.

C A P V T I I .

Conuenientia & differentia Lutheranorum cum Catholicis circa sacrificium missæ.

O N S E N T I V N T Lutherani missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoriam sacrificij oblatis in cruce verum corpus Christi, cum vero sanguine Christi consecratur, veneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negant autem duo.

Alterum est, offerri corpus vel sanguinem Christi Deo, quamuis enim affirmant in altari esse verum Christi corpus, negant tamen illud verbum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam seu sacrificium pro expiatione peccatorum, siue pro viuus siue pro defunctis. Et fundant vtrunque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos, vbi clarè vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quod quamuis cultus corporis Christi in memoriam passionis & mortis Christi sit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana, contraria documentis sacra Scripturæ.

C A P V T I I I .

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

A T H O L I C I Autem agnoscimus in sacris literis scriptam esse institutionem immolationis Eucharistiæ. Euangelistæ enim (specialiter Lucas capite vigesimosecundo, specialiusque Paulus ad Corinthios vndecimo,) tradunt post multas actiones Domini Iesu in cœna, eum mandasse, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba sunt Iesu Christi, librandæ valde sunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum, Facite, tum, In mei commemorationem.

Ad intelligendum itaque demonstratum per pronomen, Hoc, inspicienda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur, vel secundum Lucam, datur, Statimque subiunxit, Hoc facite in mei commemorationem. Pronomen itaque Hoc, quum non arctetur ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est vt demonstret vniuersitatem præmissorum.

Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicite, sed, hoc facite, vt significaretur, quod id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, sed propter facere est, vt intelligeremus, quod verba consecrationis sunt verba efficiencia illud, quod significant. Et adiungendo. In mei commemorationem, distinguit Facere à commemorare, vt significantius non dixerit, hoc commemorare, sed hoc facite in commemorationem mei. Mandat itaque Dominus Iesus hoc, id est vniuersa præmissa, facere in memoriam sui. Actus ergo faciendi hoc, mandatur relatus ad recordationem Domini Iesu.

Ex eo autem, quod sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quod frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse, facite corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro vobis frangitur & datur, ac si diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur vt sic, perinde est, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

Vt autem hæc, quæ dicimus penetres, aduerte quod si Dominus Iesus ob veritatem duntaxat corporis sui significandam adiunxisset, quod pro vobis frangitur seu datur, sat fuisset dicere, quod in persona mea videtis, seu quodcunque aliud eiusmodi. Sed absit à Domini Iesu Christi nomine, sermo non formalls, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis, vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, seu datur, formali sermone significat, facite corpus meum, quatenus pro vobis offeratur, & hoc ipsum facite in mei commemorationem.

Porro ex eo quod facere hoc in Christi memoriam, plus est quam consecrando facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est, quam recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri, frangi vero significat in specie modum offerendi, per fractionem scilicet) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manuum, pedum ac lateris pro nobis, consequens est quod mandante Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur, hoc facite immolatione modo in mei commemorationem, facere enim corpus Christi, quod immolatur, est facere illud immolando seu per modum im-

molationis, nam sic duntaxat fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam factum non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrunque factum impleatur, videlicet & consecrando facere corpus Christi, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis, adiuncto tertio, videlicet, in Iesu Christi memoriam.

Et aduerte prudens lector, facta in cœna Dominica, vt perpendas quam quadret institutio institutioni, & factum factum, & immolatio immolationi. Cœna siquidem agni Paschalis, instituta in memoriam eductionis de Aegypto, in factum consistebat immolationis, ita quod ipsa cœna erat immolatio Paschalis agni. Similiter nanque Dominus Iesus completo sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha seipsum, vt immolatur, dicendo, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoriam. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis factum dicebat, quemadmodum hætenus in memoriam exitus de Aegypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoriam. Vt ipsa surrogatione noui Paschatis pro veteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando communi cœna, & hoc facite immolando communi mensa in mei commemorationem. Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschatis veteri, significatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoriam, intelligitur de facere immolatione modo, nam & immolatio modo fecerant vetus pascha.

Huic autem esse germanum sensum mandati istius, testantur etiam facta recitata à Paulo 1. ad Corin. 10. Connumerat siquidem Paulus panem sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolata, supputat mensam nostram inter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tum Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoriam, de facere immolando Eucharistiam, tum Apostolorum tempore Eucharistiam fuisse in Christi Ecclesia non solum sacramentum, sed etiam sacrificium tum in sacra Scriptura, & non solum in vfu, Ecclesiæ & libris Doctorum, haberi, immolationem corporis & sanguinis Domini. Verba autem Apostoli sunt hæc. Fugite ab idolorum cultu, vt prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est? panis quem frangimus nonne communicatio corporis Christi est? quoniam vnus panis, vnum corpus multi sumus, nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israël secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quod simulacrum aliquid sit, aut quod simulacris immolatum aliquid sit? sed quod quæ immolant Gentes, dæmoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos communicantes fieri dæmoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum dæmoniorum, non potestis mensam Domini participes esse, & mensam dæmoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolum inter victimas Israël, & immolata dæmoniis recensere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israël & mensam dæmoniorum, mensam Domini, & inter edentes victimas altaris Israël & edentes immolata dæmoniis, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quod non possunt immolatorum Deo & dæmonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tam Deo vero ab Israël, quam immolatis dæmoniis à Gentibus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quod panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur vt nostra clarificatione non indigeat.

C A P V T I I I I .

Ex institutione Christi immolari eucharistiam in remissionem peccatorum.

L T E R V M à Lutheranis negatum in missa, videlicet quod sit hostia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo via monstrantur falsò negari. Nam Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit,

In remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalls significat, quod quemadmodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum vt sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum, effundi enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoriam Domini nostri Iesu Christi, tamen hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, vt optima legis interpretis consuetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solum Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

C A P V T

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistola ad Hebraeos contra sacrificium missae.

ADVERSUS HAEC Duo instituta insurgunt Lutherani ex multis dictis in Epistola ad Hebr. capit. 7. usque ad decimum inclusiue. Et contra quotidianam quidem oblationem Eucharistiae arguunt tripliciter. Primo, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponitur inter Christum sacerdotem noui Testamenti, & sacerdotem veteris Testamenti, quod ille est vnicus, istum autem oportet multiplicare: quia ille aeternus, iste temporalis. inconueniens ergo est in nouo Testamento affirmare talem hostiam, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus, sed oportet successiue, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: ut oportere videmus in missa sacrificio. Secundo, ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris Testamenti & sacrificium noui Testamenti, quod illud repetebatur tunc singulis diebus a sacerdotibus simplicibus: tum singulis annis a summo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificium affirmare, quod oportet saepe repetere. Tertio, ex parte rei oblatae. Nam ibidem differentia inter sacrificium veteris & noui Testamenti, ponitur, quod tunc sanguine hircorum, &c. utebatur sacerdos: nunc autem per proprium sanguinem semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est, per nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissimè oblatum est Christus a seipso.

CONTRA HOC Verò, videlicet quod Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguunt etiam tripliciter. Primo ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris Testamenti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio Hostiae. Si enim peccata purgassent, desissent offerri: & ideo noui Testamenti hostia tollens peccata, non repetitur: inconueniens ergo est, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: qualis est missa. Secundo, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummavit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficientissimae Christi hostiae pro peccatis totius mundi, addendo hostiam aliam in nouo Testamento pro peccatis. Tertio, ex parte abolitorum peccatorum: quia (ut ibi dicitur) ubi non restant peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamenti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiae pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

FVNDAMENTVM Veritatis & intelligendi diuersa sacrae Scripturae dicta circa noui Testamenti sacrificium ac sacerdotium est vnitas hostiae, simpliciter & absolutè immolatae semel in cruce ac ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolatae quotidie ab eodem per ministros in Ecclesia sua. Ita quod in nouo Testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus Iesum Christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiam verò incruentam agnoscimus institutam a Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: ut citatae Scripturae testantur. Verum hostia cruenta & incruenta non sunt hostiae duae, sed hostia vna: quia res quae est hostia, est vnica res, non enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce, nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus verò hanc vnica eandemque hostiam immolandi, alter est, quia ille vnicus substantialis ac primarius immolandi modus, fuit cruentus, utpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguinem fundens, iste verò quotidianus externus accessoriusque modus, est incruentus, utpote sub specie panis & vini oblatum in cruce Christum, immolatio modo representans. Quocirca noui Testamenti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatae, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas, quia tamen iste modus, scilicet incruentè immolare, non est secundum seipsum tanquam disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat ut refertur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrantes, quod ubi vnum non nisi propter alterum, ibi vnum duntaxat est, consequens inquam est non posse affirmari, propriè loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc quod est in eo hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christus in altari, sed esse vnica hostiam semel oblatam in cruce, perseverantem modo immolatioe quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiae in cruce oblatae fingimus in nostro altari, sed ex identitate rei oblatae in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quod vnum atque idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari: clare patet, non esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eam, quae

in cruce oblata semel est, perseverare, alio tamen modo in altari, mandante Christo, Hoc facite in mei commemorationem. Si namque iunxeris haec duo, videlicet, hoc facite, & in mei memoriam, perpendens quod vnum atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoriam, quod est illud vnum atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur perseverare sub specie panis & vini in memoriam Christi.

EX HIS IGITUR ad singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primum de vnitate sacerdotis, quod in nouo Testamento vnicus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quique non in personis propriis, sed in persona Christi consecrant corpus & sanguinem Christi, ut testantur verba consecrationis, ac per hoc vices Christi agentes offerunt, non enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciendo in Christi persona sub specie panis, corpus Christi, iuxta mandatum Christi, hoc facite. Et quum inferitur, inconueniens esse affirmare hostiam in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur quod aliud est affirmare disparatam hostiam requirentem successionem sacerdotum, & aliud est affirmare, perseverantiam hostiae in cruce oblatae requirentem successionem ministrorum. Primum enim dedeceret noui Testamenti statum, secundum autem consentaneum nouo Testamento est, ut iugis vigeat victima vnica illa semel oblata.

Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, quod in nouo Testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseverat immolatio modo vnicum sacrificium semel oblatum, & in modo perseverandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblata, nec etiam ipse, qui repetitur modus, occurrit ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolae ad Hebr. testantur verba illius, inferentia, quod si repeteretur noui Testamenti sacrificium, opportuisset Christum saepe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione illius modi a Domino Iesu Christo instituti.

Ad tertium ex parte rei oblatae, dicitur quod cum hoc, quod Christus semel proprium sanguinem sufficientissimè & abundantissimè fuderit in cruce, quadrat ut perseveret immolatio modo in Eucharistia illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

AD PRIMUM Autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis, dicitur concedendo, quod ex hostiae impotentia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostiae. Et quum inferitur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum proprie loquendo: quia non repetitur in missa hostia, sed illa, mer hostia in cruce oblata perseverans immolatio modo, recolitur in qualibet missa.

Ad secundum autem dicitur, quod absit a fidelium mentibus etiam cogitare, quod ad supplendam efficaciam hostiae in cruce oblatae celebratur missa: celebratur enim tanquam vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce facta: ita quod quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetravit caelos perseverans sacerdos in aeternum ad interpellandum pro nobis (ut in eadem Epistola scribitur) ita perseverat nobiscum per Eucharistiam immolatio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficacia summa sacrificij in ara crucis non excludit perseverantiam Christi in caelis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseverantiam eiusdem nobiscum immolatio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quemadmodum continua intercessio Christi pro nobis in caelo, non derogat vnicae intercessioni mortis Christi: ita non, imò multò minus eidem derogat perseverantia Christi immolatio modo, ad intercedendum pro nobis, ut participes simus remissionis peccatorum in ara crucis facta: quando ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & vini: illa autem in caelo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnicae mortis intercessioni, ut post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quam sub specie aliena: illud namque intercedere praese fert quasi supplementum intercedendi: hoc autem praese fert ceremoniale intercedendi modo, nobis valde consonum.

Ad tertium dicitur, quod cum grano salis intelligendum est peccata esse nobis remissa per Christi mortem: videlicet per Christi mortem applicata nobis per instituta a Christo sacramenta: in hoc enim Christiani omnes convenimus. Inter sacramenta autem a Christo instituta supputatur & est sacramentum Eucharistiae institutum ab ipso Christo immolatio modo, ut declaratum est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egentes post Baptisma remissione peccatorum, Eucharistiae hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum applicando efficaciam mortis Christi ad illos, non egentibus autem remissione peccatorum, prodest ad vegetationem animae, quae admodum cibis

cibus & potus corporeus vegetat corpus, sacramentū enim Eucharistię quāuis immolatio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colentibus, non tamen est institutum propter hoc duntaxat, sed pro alijs animę bonis. ¶ Cum omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hæbreos itat sacrificiū missę, quod Ecclesia catholica edocta à Christo & Apostolis celebrat. Et hæc sint dicta extensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistię hostiam: noui enim, quod iuxta genuinum sensum, de sacrificiis cruentis tractat Autor illius Epistolę, monstrans excellentiam cruenti sacrificij oblato à Christo condendo nouum testamentum, relatiuē ad sacrificia omnia veteris Testamenti. Visum siquidem est expedire claritati veritatis Catholice, admittere huiusmodi extensionem, vt nulla ex parte hæsitandi locus relinquatur, ad Dei gloriā. Romę, die tertio Maij, M. D. X X X I.

Tractatus de sacrificio Missę, editi per Reuerendissimum Dominum, Dominum Thomam de vio Caietanum Cardinalem Sancti Xisti, finis.

T R A C T A T V S V N D E C I M U S
de Fide & operibus aduersus Lutheranos,
ad Clementem V I I. Pont. Max. in
duodecim capita diuisus.

- 1 Positio Lutheranorum de fide.
- 2 Primus in prærecitati error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.
- 3 Secundus in prærecitati error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.
- 4 Tertius in prærecitati error, quod ante Christianitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.
- 5 Positio Lutheranorum de Operibus.
- 6 Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.
- 7 Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.
- 8 Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vite æternæ.
- 9 Modus, quo opera nostra meritoria sunt vite æternæ.
- 10 Valor operum existentium in peccato mortali.
- 11 Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.
- 12 Responsio ad obiectiones quarto cap. scriptas.

RA E C E P T I S beatitudinis tuę, Clemens septime Pontifex Maxime, etsi semper parere fas est, nunc tamen etiam iacundum mihi est, venena siquidem Lutherana de fide & operibus diffundi etiam in corda fidelium timens, cupiebam vt irretur obuiam, & non nisi paulo ante beatitudinis tuę mandatum cogitaueram animum ad scribendum tractatum hunc appellere. Suauissima itaque hæc obedientia venit, vtinam & Christi fidelibus fructuosa & tuę beatitudini (cui etiam censura libelli huius incumbit) grata.

C A P V T I.

Positio Lutheranorum de fide.

MA G N I F I C A N T E S Lutherani Euangelicam doctrinam de æterna salute hominum per fidem Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines consequi remissionem peccatorum per fidem in Iesum Christum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentum credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et vsque adeo magnipendunt hanc credulitatem, vt dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina promissione. Aiunt enim quod nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuriam facit diuino Verbo, minus credendo diuinę promissioni: si autem firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, verē iustificatur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio. ¶ Nonnulli quoque Lutherani vsque ad eodē extollunt huiusmodi fidem, vt eam assequi remissionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant, ea ratione quia fides iustificans distinguitur contra legem longo sermone à Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quoniam diligere Deum ex toto corde, & cetera. est primum & maximum mandatum in lege, vt Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Hæc sunt in quibus consistit peruersa doctrinæ Lutheranę de fide.

C A P V T I I.

Primus in prærecitati error, quod incidit æquiuocatio in nomine fidei.

FI D E I nomen aliud significat cum de illa sacrę literę tradunt, quod iustificat homines, & aliud significat credulitatem qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta. nam fides iustificans est quę significat id quod per eius distinctionem manifestatur ad Hebrę. 11. dicendo quod fides est sperandarum substantiarum, argumentum non apparentium, sic enim sumpta est vna trium virtutum theologialium, dicente Paulo, Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta

est, quę est donum Dei, vt dicitur ad Ephe. 2. per quam saluamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & est qua credimus omnes articulos fidei & quęcunque sunt de necessitate salutis credenda.

¶ Fides autem significans credulitatem, est qua iste homo credit se iustificari, hęc nunc suscipiendo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat à fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditę, quoniam fidei non potest tubesse falsum, credulitas autem ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hęc nunc, & in hoc proueniens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramentis, imperatur à fide, pro quanto autē est de effectu hęc nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi & ritē intus & extra suscipiens sacramentum iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ego nunc sim intus & extra suscipiens ritē sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide teneor credere in hostia ritē consecrata esse verum Christi corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credendum quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrante est corpus Christi: quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est vna, iuxta illud ad Ephe. 4. Vnus Dominus, vna fides, perspicuum est autem quod sub fide quę est in me, non continetur credere quod ille suscipiens sacramentum nunc hęc iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitatem ergo fidei apparet secundo diuersitas dictę credulitatis à fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quod ea quę attribuuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati: semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacrę Scripturę citant, tractantes de fide, puta, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificat. corda eorum, & infinitos similes textus.

C A P V T I I I.

Secundus in prærecitati error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QU O D autem dicunt, quod huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorum, potest & bene & malè dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, quod hæc credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verum est, si autem secluditur charitatis formatio falsum est, quoniam, vt Augusti. dicit in de Trinita. capi. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni æterni & filios perditionis æternæ. ¶ Et scito, quod hæc credulitas communis est omnibus deuotē accedentibus ad sacramenta, nam quilibet deuotē accedens ad quodcunque sacramentum, credit suscipiendo illud, se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quàm alter, & regulariter cum hæsitacione de opposito inest deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturę autoritate, nullo Ecclesię documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere absque hæsitacione aliqua. Ratio autem hæsitandi est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiæ Dei, & propterea sic hæsitans, nullam iniuriam infert diuinę promissioni, quoniam non hæsitat ex parte Dei, non hæsitat ex parte meriti Christi, non hæsitat ex parte sacramenti, sed hæsitat ex parte sui: scriptum est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem hæsitacionem de effectu singulari diuinę misericordię (hoc est remissionis peccatorum istius viri nunc deuotē conuersi ad Deum) Ioel Propheta capi. 2. nam de illi qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, cirata diuinę misericordię excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertatur Deus & ignoscat? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quemlibet sub hæsitacione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

¶ Et confirmatur, quia credulitatis hæsitacione non rationaliter tollitur nisi ex aliqua trium causarum, videlicet vel diuina reuelacione, quę in proposito non habet locum, quia quamuis Deus reuelauerit, quod omnes, qui ritē intus & extra confidunt se consequi remissionem peccatorum per meritum Christi, consequuntur illam, non tamen reuelauit, quod ille nunc ritē conuertitur intus & extra: hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelacione, cui innitur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincientium ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum, qui nunquam egressus est à Roma, ad credendum quod inueniatur insula Calicut seu Taprobane, clarum est enim in credulitate, qua iste credit se iustificari, non intervenire testimonia conuincientia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo, quod

quod Spiritus sanctus cōtestatur spiritui nostro quod sumus filij Dei. Nam hæc cōtestatio præsupponit remissionem peccatorum factam, quia præsupponit illum, de quo testatur esse filium Dei, vt clarè ipsa litera sonat: credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non præsupponit remissionem peccatorum in illo, sed apprehendit illam, vt præcedens apprehendit quod sequitur. Voluntarium igitur dogma est, dicere quod huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. Infallibiliter remissionem peccatorum. Et ideo à Leone 10. inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicentes, Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti, imò peccatum maneret, nisi remissum crederet: non enim sufficit remissio peccati, & gratiæ donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, Quodcunque solueris, &c. hic inquam confide si sacerdotis obtinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus verè eris, quicquid sit de contritione: si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non serid, sed loco absolueret: si tamen credat se absolutum, verissimè est absolutus.

CAPVT IIII.

Tertius in præcitatæ error, quod ante charitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.

INTOLERABILIVS Autem est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittuntur peccata: quod sic clarissimè conuincitur, Impossibile est ex inimico reddi amicum sine amicitia, cum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quæadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cum homo ex iniusto fit iustus per Christum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo Ad Romanos 5. Cum inimici essemus: reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: reconciliatio enim amicum reddit recõciliatum. Ergo peccatorem iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deum: est enim amor amicitia hominis ad Deum, & e contra, iuxta illud, Deus charitas est: & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (scilicet primæ Ioannis quarto.) Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore consistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita quod vna atque eadem res est, quæ vocatur iustitia fidei, & charitas: sed iustitia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus, appetitu sensibili debite subdito voluntati, & voluntate rectæ rationi, & recta ratione Deo secundum rationes eorum, quæ de eo, ac cælesti patria fide tenemus. Nominatur verò charitas, quatenus est amor amicitia ad Deum communicantem nobis ciuilitatem cælestis patriæ iuxta illud ad Phil. tertio, Nostra autem politia in cælis est: & ad Eph. 2. Iam nõ estis hospites & aduenæ, sed estis ciues Sanctorum, & domestici Dei. & Cantic. 2. Dilectus meus mihi, & ego illi.

Et hæc sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit, fulta nihilominus autoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est: isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorum fidei, & caritati simul. Et Christus quidem Luc. septimo, peccatrici dixit, Fides tua te saluam fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus verbis dilectionem esse proximam causam remissionis peccatorum, testatur coniunctio, Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatiuè, charitas autem completiue est causa remissionis peccatorum. Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetæ testimonium perhibent remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in primæ suæ Epistolæ capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quod Iesus est Christus, ex Deo natus est. & in capitulo tertio dicit, Nos scimus, quod translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligit, manet in morte. Nec obstat si dicatur, quod ad literam Ioannes loquitur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est vnam atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proximum propter Deum, vt habetur primæ Ioannis quarto, & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

Paulus demum Apostolus ad Rom. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem non habuero, nihil sum, in esse spirituali, quo constituimur filij Dei. Et ad Gal. 5. Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Vbi clarè non fidei qualicumque, sed per dilectionem operanti attribuit valere in Christo. Perspicuum est igitur, verissimè esse communem Ecclesiæ doctrinam, quod non per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quod autoritates autèticæ sonantes, iustificari nos per fidem,

intelliguntur ad literam de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem.

Ad obiectionem autem in oppositum (ex eo quod fides distinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur sub lege) respondetur quod Legis nomen aliter sumitur à Christo, cum dicitur, quod hoc est primum & maximum mādatum in Lege: & aliter sumitur, cum fides distinguitur ab Apostolo cōtra legem. Nam Christus vtitur Legis nomine, vt comprehendit omnia mādata diuina, scripta in libris Moyfi: Apostolus autem vtitur Legis nomine arctius, vt distinguitur in præcepta moralia, cerimonialia, & iudicialia.

Nec ego fingo hanc distinctionem, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo vt etiam aduersarios oporteat eis assentire. Quod enim Christus vtatur sic largè Legis nomine, ex eo conuincitur, quod in eodè tex. Deut. c. 6. vnde citatur præceptum de dilectione Dei immediate ante ponitur præceptum fidei, dicendo, Audi Israël, Iehouah Eløe noster, Iehouah vnus: sub eodem ergo cōtextu legis ponuntur, præceptum fidei, vt credatur Deus vnus duntaxat, & præceptum dilectionis eiusdem Dei, vt intelligamus, quod non magis sub lege clauditur præceptum charitatis, quam præceptum fidei, loquendo de lege largè vocabulo: vt hinc etiam clarè pateat, quod quemadmodum fides distinguitur contra legem ab Apostolo, charitas quoq; pariter distinguitur cōtra eandem legem. Loqui autem Apostolum de lege, seclusis iis quæ sunt fidei & charitatis, patet ex eo, quod appellat eam legem factorum, & dicit eam seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro. 2. Gentes quæ legem non habet, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt: certum est enim, quod non faciunt naturaliter ea quæ charitatis sunt. Aequiuocè igitur vtitur obiectio hæc Legis nomine & propterea nihil valet: dilectio enim dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides vt patet Deut. 6. vbi simul dantur præcepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia autem à Lutheranis obiecta, patet ex dictis responsio. Et hæc de fide sufficient.

CAPVT V.

Positio Lutheranorum de operibus.

DOCENT Lutherani opera nostra non esse meritoria gratiæ, nec vitæ æternæ, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo quod sufficientissimè Christus meruit nobis gratiæ remissionis peccatorum, & vitam æternam, & sufficientissimè satisfecit pro omnibus: & proinde nefas esse attribuere operibus nostris esse meritoria gratiæ (seu remissionis peccatorum) aut vitæ æternæ, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobrium Christi, quadoquidem quod est proprium Christi attribuere nobis blasphemia est: & detraheretur merito ac satisfactioni Christi, vt potè insufficientibus, si opus esset meritis & satisfactionibus nostris.

Fulciuntur autem hæc multis sacræ Scripturæ autoritatibus. Et in primis, quod non mereamur per nostra opera remissionem peccatorum, probatur ex eo, quod Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abacuc 2. Iustus ex fide, viuet: & ad Titum scribit, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Eph. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur.

Quod verò per opera nõ mereamur vitam æternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita æterna. Ad idem quoque & ad probandum simul, quod opera nostra, quantumcunque iusti simus non sint satisfactoria pro peccatis, affertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quæ præceperò vobis, dicite quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Si enim facientes omnia præcepta Christi sunt serui inutiles, ergo non meretur mercedem: ergo multò magis qui non seruauerunt omnia præcepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

Autoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quaestio. Docent igitur Lutherani opera bona esse faciendā, quia sunt præcepta à Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & non vt sint meritoria æternæ vitæ, aut satisfactoria pro peccatis.

CAPVT VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

ANTE QUAM declaretur, opera nostra esse, vel non esse meritoria, prælibandum est summarie quid Meritū significet, & qualiter à Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritū appellatur volūtariū opus, siue internū, siue externū, cui iure debetur merces, seu præmium, dicente Apostolo ad Rom. 4. Ei qui operatur merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et propterea ad meritū concurrunt quatuor, videlicet persona quæ meretur, & operatio voluntaria quæ est ipsum meritum, & merces, & nõ debita merito, & persona reddens mercedem: frustra enim quis mere retur, nisi mereretur ab aliqua persona reddendam sibi mercedem.

Opusc. Caiet.

II Et

Et quoniam de nostro merito apud Deum est quæstio, oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à Deo mercedem sui operis. difficile enim apparet, quòd operi nostro iure reddatur merces à Deo, quoniam inter nos & Deum non est ius simpliciter & absolute, iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, sed est ius secundum quid, multò minus quàm ius filij ad patrem, & serui ad dominum, quòd minores sumus nos relati ad Deum, homine seruo relato ab hominè dominum eius, & filio relato ad carnalem patrem, qui genuit eum. Et propterea si pro quia, vt scribitur in 5. Ethic. inter seruum & dominum inter patrem & filium non est ius simpliciter & absolute, sed ius secundum quid, multò minus est ius inter nos & Deum. Ex hoc nanque, quòd quicquid est seruus est domini sui, & filius non potest æquiualens reddere patri, negatur inter dominum & seruum inter patrem & filium ius simpliciter & absolute. Multo autem magis quicquid est homo, est Dei, & multò minus potest homo Deo reddere æquiualens. Non potest igitur homo mereri aliquid à Deo sic quòd iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato, vt sit longè minus quam ius domini ad seruum & filij ad patrem. Nec hoc tam attenuatù ius inuenitur inter hominè & Deum absolute (quoniam absolute loquendo omnis bona operatio voluntaria hominis debetur Deo. & quanto potioribus & pluribus bonis operibus internis vel externis pollet homo, tãto plus Deo debet, quia ipse Deus operatur in nobis & velle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatum ius est inter hominem & Deum ex diuina ordinatione, qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc vt sint meritoria à Deo. Quod probatur ex eo, quòd quando homo meretur aliquid à Deo, Deus non fit nec est debitor homini, sed sibi ipsi Deo. si enim hoc attenuatù ius esset inter hominè absolute & Deum, Deus deberet homini mercedem quam meruit, sed perspicuè est Deum nulli debere, dicente Paulo ad Rom. 12. Quis autè dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, vt adimpleat voluntatem suam qua contulit humano operi esse meritorium reddendo homini mercedem operis. Et hæc sunt vera & indubitata simpliciter & absolute loquendo, secus autem est præsupposita conuentione facta inter Deum & hominem de aliquo nam quemadmodum inter homines si dominus pactum aliquod cum seruo suo facit, nascitur inde ius inter seruum & dominum: ita si Deus dignatur pactum facere cum homine, nascitur ius inter hominem & Deum quo ad illud de quo pactum est. Sæpe enim legimus in veteri Testamento, Deum dignatum esse pacisci cum hominibus. Genesis enim 9. scribitur pactum Dei de non futuro amplius vniuersali diluuiio. & Genesis 15. foedus iniit Deus cum Abraham de terra Chanahan danda semini eius. & Genesis 17. foedus circumcisionis scribitur, & Exod. 24. Moyses dicit, Hic est sanguis foederis, &c. Hierè. quoque 31. de foedere nouæ legis ac veteris Deus manifestè loquitur. In nouo autem Testamento Saluator noster manifestat Deum sub specie patrisfamilias conducentis operarios ad vineam conuenisse cum operariis de mercede diurna, vt patet Matth. 20. conuentione inquit, facta de denario diurno, misit illos in vineam. & rursus, Nonne pacto conuenisti mecum? Ex his enim manifestum fit, quòd ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo conuentione facta est cum Deo.

¶ Veruntamen scito quòd quantumcunque interueniat pactum de præmio inter Deum & hominem: nunquam tamen Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibi ipsi. ita quòd præsupposita conuentione, debetur quidem operibus nostris præmium de quo conuentione facta est: sed Deus non propterea fit illius præmij debitor nobis, sed voluntati suæ priori qua dignatus est pacisci nobiscum: & propterea verisimè profitemur, quòd Deus nulli debet nisi sibi ipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiuè ad Deum (vel secundum ius attenuatum, vel secundum foederis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sint prælibata, vt intelligant omnes voces proprias, cum loquuntur de meritis nostris apud Deum.

C A P V T V I I .

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

REVELAVIT Nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacre scripturæ locis de hoc scito, quòd vbicunque promittit Deus homini mercedem, ibidem cointelligitur meritum: eo quòd merces & meritum, correlatiua sunt. meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces. & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cointellige meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuum est autem in vtroque Testamento promittere Deum mercedem homini. nam Gen. 5. dicit Deus ad Abraham, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. scribitur, Filij hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suam seruitute magna aduersus Tyrum: & merces non est reddita ei, &c. & subiungit Deus, & erit merces exercitui eius terra Aegypti.

Matth. quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoc. quoque 22. dicit Deus, Ecce, venio cito: & merces mea mecum est, vt reddam vnique secundum opera illius. Ex his enim clarè patet non solum opera Sanctorum esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiam opera iniquorum, imò & Ethnicorum. rex enim Babylonis & exercitus eius Ethnici erant, nec ex intentione seruienti Deo obsederant Tyrum: & tamen testatur Deus meruisse mercedem, & decernere, quòd Aegyptum dabit illis in mercedem, vt intelligamus tam benignam esse bonitatem diuinam, vt etiam ordine humana bella in sui ipsius Dei seruitutem, gaudeat se conferre actionibus, quamuis iniquis, quòd sint meritoria ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documentum magnum habemus, quòd multò propensior est Deus ad conferendum bonis actionibus hominum, quòd sint meritoria alicuius mercedis à Deo.

C A P V T V I I I .

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

CONCEDUNT multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitæ æternæ. & propterea monstrandum superest in specie, quòd opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces vestra multa est in cælis. perspicuum est enim, quòd in mercede cælesti eorum, qui patiuntur propter Christum, primum tenet locum beatitudo, quæ vocatur vita æterna. Matth. quoque 20. describendo mercedem datam operariis, dicitur, quòd acceperunt denarium. perspicuum est autem quòd communis merces omnibus operariis in vinea Domini, est vita æterna. Paulus quoque 2. ad Timot. 4. scribit, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quæ reddet mihi. Dominus iustus iudex. perspicuum est enim, quòd corona Pauli per se primò claudit beatitudinem: & nisi merces esset debita præmissis operibus, nequaquam verificaretur, quòd quatenus iustus iudex Dominus reddet illi coronam: manifestè enim vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoque manifestat Dominus Matth. 25. describendo quòd cum iudicabit mundum, propter opera misericordiæ dabit vitam æternam. Esuriui enim & dedistis mihi manducare, &c. cõcluditur enim, Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti verò in vitam æternam. Quod enim à iudice datur ex diuersitate operum, secundum quòd opera merentur, datur: alioquin afferret non causam pro causa. Ex his enim manifestum est nonnullorum hominum opera meritoria esse æternæ vitæ secundum sacras Scripturas. Et quòd plus est, ex Matthæi 20. habetur, operarios mereri illam ex conuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostomus denarium omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

C A P V T I X .

Modus, quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

TRADUNT Theologi opera nostra esse meritoria æternæ vitæ, eo quòd à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu aucto habitante in nobis procedunt, & docent quòd quamuis opera humana quatenus procedunt ex libero arbitrio, non sint meritoria æternæ vitæ (nisi ex quadam congruitate, qua congruit homini rectè vtenti libero arbitrio in iis, quæ Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt à Spiritu sancto habitante in homine per gratiã & charitatem, sunt meritoria æternæ vitæ. Tum quia gratia seu charitas est tanquam semen Dei. 1. Io. 3. cuius vis se extendit ad producendum fructum: ita quòd quemadmodum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ vitæ. Tum quia diuina gratia vt Dominus dicit Ioannis 4. fit in homine habente illam fons aquæ salientis in vitam æternam, vbi clarè patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in vitam æternam. Et dicendo quòd gratia data, fit in homine fons aquæ ascendens in vitam æternam, docet quòd mediante operatione ascēdit in vitam æternam. nam quòd fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipuè, quia vis Spiritu sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendam æternam vitam, & ad efficiendum quòd operibus eius in nobis debetur æterna vita.

¶ Clarior autem ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est aperiendo, quòd meritum vitæ æternæ non est tam actio nostra, quam actio Christi, capitis in nobis & per nos supponendum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Ephe. 4. & ad Col. 2. homines in gratia constitutos, esse Christi capitis mēbra viua. Ita quòd Christus caput cum hominibus viuus eius mēbris non est sicut vnū corpus politicum (quale est corpus ciuium reip. bene gubernatæ) sed constituit vnum corpus, quemadmodum est vnum corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat membra sua, & per iuncturas ac nexus spirituales vnit membra corporis, vt clarè patet ex verbis Pauli. Huic autem præsupposito adiunge, quòd etiam sacra Scriptura tradit, videlicet & passionēs & actiones viuorum Christi membrorum esse

passiones & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidem testatur ipse Christus act. 6. Saule Saule, quid me persequeris? cum tamē ille persequeretur membra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarum, quod Christus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum pro Christo perpessus. De actionibus verò testatur Paulus, scribens Corinthiis in 13. c. secundæ Epistolæ, An experimentum quæritiseius, qui in me loquitur Christus? & vniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego iam non ego, viuuit autem in me Christus. Ex quibus habetur, quod verissimè dicere possum, meretur ego, iam non ego, meretur autē in me Christus: ieiuno ego, iam non ego, ieiunat autem in me Christus: & sic de aliis operationibus voluntariis quas Christi membra viua exercent propter Deum. Et isto modo meritum æternæ vitæ nō tam attribuitur operibus nostris quam operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita quod hinc discernitur inter meritū æternæ vitæ in infantibus baptizatis debetur æterna vita merito duntaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens, patiens & moriens: adultis autē proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter: primò ex iure meriti Christi quod in ppria persona meruit: postea ex iure meriti Christi, quod Christus caput in adulto, & per adultū operando meretur. Cōuenit autem diuinæ liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filiis: nam vt dicitur ad Ro. 8. prædissimulauit eos conformes imagini filij sui. Conformiores autem sunt Christo habentes meritum vitæ æternæ vtroque modo, quam primo tantum: nam ipsi Christo duplici iure debita fuit sua gloria, primò iure gratiæ vnionis personalis, qua Verbum caro factum est: & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadē gloria debita fuit Christo per meritum obedientiæ eius vsque ad mortem, dicente Paulo ad Philip. secundo, Factus obediens vsque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exultauit illum, &c. Christo igitur duplici iure habenti gloriam, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirētes, & non vitam æternam, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritum, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodum ad Christi excellentiam pertinet, quod etiam proprio merito acquirat immortalē corporis vitam, & gloriam sui nominis, &c. ita ad dignitatem membri Christi pertinet vt cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuinissimum est, inquit Dionys. cap. tertio cæle. Hierarch. Dei cooperatorem fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrum mereri vitam æternam, quoniam est reddere vitam æternam esse nobis debitam alio modo, seu altero iure, quemadmodū Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure debitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

C A P V T X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

QUAMVIS conueniamus in hoc, quod opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria æternæ vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multum tamen esse vtilia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionem peccatorū consequendam sacra tradit Scriptura: nam etsi non habent vim meritoriam remissionis peccatorum, habent tamen vim impetrandi remissionem peccatorum: ita quod per modū supplicationis multum valent ad consequendum remissionem peccatorum à diuina largitate. Et quidem quod oratio multum vtilis sit ad remissionem peccatorum consequendam: testatur Saluator Luc. decimo octauo, inducens Publicanum orantē, Deus propitius esto mihi peccatori: sic enim consequutus est veniam. De ieiunio verò testatur Ioel in persona Dei, Cōuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & planta: ibi enim subiungitur, Quis scit si conuertatur Dominus, & ignoscat? De eleemosyna quoque testatur Daniel: capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua eleemosynis redime: & ad Hebræos decimo tertio scribitur, Beneficentia, & communionis ne obliuiscamini, talibus enim hostiis conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentis, & id genus reliquis.

Supra hanc autem vim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quandam vim impetrandi in obseruatione vniuersorum mandatorum Dei. Ezech. enim 18. docemur, quod cōuersio impij ad faciendam mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum, dum dicitur, Et dixistis, non est aqua via Domini, audite ergo domus Israel. nunquid via mea non est aqua? Nōne viæ vestræ nō sunt equæ? cum enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatē, morietur in ea iniquitate quā operatus est: & cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudicium, & iustitiam, ipse animam suam viuificabit: considerans enim & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuēt, & non morietur. Quæ verba testantur, quod in hoc consistit viarum Dei æquitas, vt sicut iusti auersio à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impij cōuersio ad opera bona terminatur

ad animæ vitam: reuelatur enim Prophetæ, quod tam accepta est Deo cōuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operibus malis ad opera bona propter Deum) vt Deus non recordetur omnium iniquitatum præteritarum, quod est dare remissionem peccatorum, & vitam gratiæ.

Amplioem quoquoque impetrandi vim in huiusmodi operibus hominum subiectorum peccatis reuelauit Deus Isaia c. primo, Lauamini, mundi estote, auferre malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere peruersè, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, vt à sordibus conuersis ad iustitiæ, & misericordiæ opera seipsum obtulerit arguendum Deus, si non remittat peccata præterita.

Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quod impiorū opera non solum sunt vtilia ad remissionem peccatorum, sed quod cum ex corde redeunte ad Deum prodeunt, ita comitem habent diuinam benignitatem, vt & terminetur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex conuentione impetrent illam. Verè benignissimus erga nos est Deus, prouidendo, vt quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, eleemosynis, aliisque bonis operibus valeamus. In hoc enim immensa charitas diuina erga peccatorum salutem commendatur, vt etiam nostris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriam remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et præter hæc (vt in capite septimo, ex verbis Ezechielis monstrandum est) sunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera, quia verè vtilia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assequendam, cum deuota mente fiunt.

C A P V T XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

QUIA Lutherani satisfactionem auferunt ab operibus nostris, superest declarandum quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguendum in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an in statu gratiæ, & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpam, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primò, quod nulla nostra opera sunt satisfactoria pro peccatis nostris quo ad culpam, quia nec facta in statu peccati mortalis faciunt Deo satis pro offensâ, vt patet: & facta in statu gratiæ præsupponunt culpam, seu offensam abolitam ex diuina gratia ex satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensis, quibus offendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis.

Dicimus secundò, quod nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quamuis prius abolitis in sacramento poenitentiae. Et ratio in promptu est, quia cum remittitur à Deo peccatum quo ad offensam, sit peccator de inimico, amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferni) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, vt cum remissione culpæ remissa sit tota pœna, remanet obligatus ad amicabiliter soluendum residuum pœnæ: & propterea si in reciduum lapsus est, & iterum factus est inimicus Dei, antequam illud residuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostili, nō possunt amicabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

Dicimus tertio, quod opera perseuerantis in amicitia Dei, nullum habent impedimentum ad hoc quod sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primò docendo, quod cum remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam omnē: ita quod non remanet obligatus ad pœnam consecutus peccati veniam à Deo. Hoc enim manifestè contrariatur sacra Scriptura, docenti secundo Regum duodecimo, quod quamuis David consecutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura testatur. Deinde errant, quod tollunt ab operibus viuorum Christi membrorum vim satisfactoriam pro pœna non remissa. Hoc enim contrariatur efficacitæ Christi capitis in nobis, nam satisfacio ego, iam non ego, satisfacit autem in me Christus: contrariatur & Ecclesiæ catholice vsui quo consuevit salutare satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum verè poenitentibus & confessis.

C A P V T XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

SUPEREST obiectiones diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex sufficientia meriti & satisfactionis Christi. Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimum, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis non solum nostris, sed totius mundi, originali, mortalibus & venialibus.

Opus. Caiet.

IT 2

nialib

377

nialibus, iuxta doctrinam 1. Ioan. 2. & propterea non ex insufficientia meriti aut satisfactionis Christi opera viuorum Christi membrorum meritoria ac satisfactoria apponuntur, sed ex affluentia meriti Christi communicatur membris eius viuus, vt illorum quoque opera sint meritoria & satisfactoria. maior enim gratia Christi nobis confertur, communicando nobis, quod ipse caput nostrum in nobis, & per nos tanquam membra sua mereatur & satisfaciat, quam si meritum duntaxat Christi in propria persona participarem.

¶ Cum autem obiicitur id quod est proprium Christo, non esse nobis attribuendum, respondemus quod non est nobis attribuendum eo modo, quo est proprium Christo: potest tamen nobis alio modo attribui, videlicet per communicationem, sicut quod est proprium Deo, nulli est attribuendum eo modo, quo est proprium Deo, potest tamen per communicationem ab aliis participari. Verbi gratia, videre diuinam essentiam, est proprium Deo (nulla siquidem creatura potest videre Deum, sicuti est, sed solus suapte natura videt seipsum) potest tamen ex gratia communicari videre Deum participatiue: & sic communicatur beatis omnibus. Sic in proposito mereri vitam æternam est proprium Christo, intelligendo mereri ex propriis viribus: quod tamen potest communicari membris eius viuus, non vt mereantur ex propriis viribus, sed vt mereantur ex virtute capitis Christi. Et similiter intellige de satisfactione.

¶ De merito autem remissionis peccatorum non oportet respondere, quia iam diximus hoc non communicari viuus Christi membris, eo quod opera eorum præsupponunt remissa fuisse eis peccata: nullus autem meretur id quod præhabet: sed omne meritum est rei non habitæ. Et hæc est ratio, quare Christus communicat membris suis mereri augmentum gratiæ & cælestem beatitudinem, & non communicat eis mereri remissionem peccatorum: quia videlicet beatitudine æterna carent membra Christi in hac vita, remissionem autem peccatorum iam habuerunt in hoc ipso, quod fuerunt facta membra Christi, nullus autem meretur quod habet, sed quod sperat. Ex quibus clarè apparet, quod nihil detrahatur merito aut satisfactioni Christi per merita & satisfactiones nostras, sed extenditur gratia meriti & satisfactionis Christi per seipsummet ad ipsummet Christum, vt caput, operantem in membris suis & per membra sua.

¶ Ad auctoritates vniuersas sonantes, quod non meremur per nostra opera remissionem peccatorum, non oportet respondere, quia in hac conclusione omnes conuenimus. Ad auctoritates verò inductas ad probandum, quod non meremur vitam æternam per opera nostra, respondendum est. Et ad illud quidem quod assertur ex Apostolo ad Romæ. Donum Dei, vita æterna, respondetur, quod vtiq; nos hoc dicimus & docemus, quoniam donum Dei gratiæ gratum facientis est tum nos esse membra Christi, tum ex virtute Christi capitis in nobis mereri vitam æternam. non enim dicimus, quod ex operibus nostris, quatenus à nobis sunt, sed quatenus à Christo in nobis & per nos sunt, meremur vitam æternam.

¶ Ad id verò quod obiicitur ex documento Christi, Dicite, serui inutiles sumus, cum eadem distinctione respondetur, quod nos quantumcunque omnia Christi præcepta impleamus, quatenus impleamus ea ex nostro libero arbitrio, inuenimur serui inutiles ad ea, quæ sunt domus patris cælestis, inuenimur inutiles ad ea, quæ sunt politia nostra, quæ in cælis est, qualia sunt remissio peccatorum, gratia Spiritus sancti, charitas, & cætera propria filiis Dei. Et in promptu ratio est, quia nos, quatenus à nobis operantes, sumus tam infirmi, vt non possumus ascendere ad conferendum aliquid supremo ordini priorum bonorum filiorum Dei. Cum qua tamen veritate stat, quod nosmet, quatenus ex Christo in nobis capite sumus operantes, vt illius membra viuæ, multum conferre possumus per nostra opera politia cælesti & paternæ domui: quia vt sic sumus eleuati in ordinem filiorum Dei, nec vt sic sumus inutiles: sed membra vtilia paternæ domui & cælesti politia.

¶ Et si ex hoc Christi documento argumentum fiat contra utilitatem iustorum operum in statu peccati mortalis ad impetrandam remissionem peccatorum, iuxta scripta superius in ca. 10. si inquam, fiat argumentum ad inferendum, quod bona opera non sunt vtilia ad impetrandum remissionem peccatorum: respondendum est, quod orationes, ieiunia, eleemosynæ, & alia iusta opera impiorum, quatenus ab ipsis procedunt, non sunt vtilia ad remissionem peccatorum impetrandam, sed quatenus afflata diuina benignitate ordinante ea, ad impetrandam remissionem peccatorum, sunt valde vtilia ad impetrandum illam. propter hoc enim apud Ezechielem appellantur via Dei, & non via nostra. prouidit siquidem diuina bonitas, vt multa impetremus, quæ nunquam meruimus: dedit diuina bonitas (vt Christus, Esaias, Ezechiel & Apostolus ad Hebr. testantur) bonis operibus redeuntium ad Deum, vim impetratoriam remissionibus peccatorum à diuina misericordia per Christum meritum. Ex hac parte ieiunia, orationes, eleemosynæ & reliqua iusta opera peccatorum vtilia sunt non ad merendum, non ad satisfaciendum, sed ad impetrandum remissionem peccatorum. Et hæc puto sufficere ad intelligendum materiam hanc, quæ in quaestione vertitur de fide & operibus, ad Dei omnipotentis gloriam &

piorum consolationem. Romæ die 13. Maij, 1532.

T R A C T A T V S D V O D E C I M U S
De Communionem sub utraque specie, De Integritate Confessionis, De Inuocatione Sanctorum, aduersus Lutheranos ad Clementem VII. Pont. Maxim.
in quatuor capita diuisus.

- 1 Nequaquam illicitum est esse populo Christiano sub altera tantum specie communicare.
- 2 De integritate confessionis quo ad omnia peccata.
- 3 Post peccati veniam necessariam quoque esse satisfactionem pro peccatis, & eam fieri posse nostris operibus.
- 4 De Inuocatione Sanctorum.

P R O O E M I V M .

PERTINAX Lutheranorum animus prætextu conscientia, Clemens septime Pontifex Maxime, erga communionem populi sub vtraque Eucharistia specie, confessionemque non omnium peccatorum ac negatam satisfactionem, nec non inuocationem Sanctorum, inuitat me ad scribendum de his, non absolute, sed quatenus pendent ex sacra Scriptura, quoniam ipsi solius sacrae Scripturae auctoritatem suscipiunt, & profitentur se illi inniti. Et quamuis pertinacibus non proderunt nostra hæc, speramus tamen vtilia fore tum ad retrahendum alios, ne illos imitentur: tamen ad consolandum fidelium mentes, videre enim in sacra Scriptura falsitatem eorum, quæ hæretici iactantes se professores sacri Euangelij docent, non paruum solatium fidelibus confert. Et quamuis hæc pro Ecclesia catholica scripserim, ad tribunal tamen beatitudinis tuæ non minus hæc quam reliqua mea omnia refero.

C A P V T I .

De communionem sub vtraque specie.

LUTHERANIS Non fat est, ipsos communicare sub vtraque specie, sed nequeunt flecti ad dicendum, licitam esse communionem sub altera tantum specie: quia tum ex vsu Christi, tum ex præcepto eiusdem communicandum est sub vtraque specie. Proinde opus est diuicere secundum Scripturas sacras vtrunque, vt videlicet manifestemus nec ex vi vsus Christi, nec ex vi præceptorum eius illicitum esse populo communicare sub altera tantum specie. hoc siquidem patefacto, clarum erit non teneri populum ex diuina lege ad communionem sub vtraque specie.

¶ Quia igitur saluator noster in vltima Coena instituens sacramentum Eucharistia, vsus est hoc sacramento sub vtraque specie, communicando Apostolos (vt Euangelista testatur) hinc inferitur, quod sacerdos non nisi sub vtraque specie dare debet Eucharistiam. debet enim sacerdos dare Eucharistiam, quemadmodum dedit illam Christus, & similiter debemus omnes communicare, quemadmodum communicauerunt Apostoli.

¶ Nos autem facile manifestamus vsus Christi & Apostolorum, non habere vim legis, quod simili modo distribuatur populo Eucharistia. nam si ille vsus Christi vim legis haberet, non obligaremur ad quædam in vsu illius distributionis seruata. & ad quædam non, sed ad omnia in illo vsu seruata. perspicuum autem est, nos non obligari ad omnia illa in distributione facta à Christo: ergo nec tenemur distribuendo Eucharistiam seruare hoc vnum, videlicet dare sub vtraque specie. Quod enim non teneamur ad seruandum omnia, patet quia Christus fregit, fractamque dedit speciem panis: ridiculum autem est dicere, quod sacerdos teneatur dare hostiam fractam: tum quia Christus distribuendo, non immisit in ora Apostolorum Eucharistiam, sed dixit, Accipite & comedite: ridiculum autem est dicere, quod sacerdos tenetur non immittere Eucharistiam in os comunicantis, sed dare in manum illius, vt ipse se comunicet: tum quia Christus distribuendo hoc sacramentum Apostolis post Coenam, plus autem quam ridiculum est dicere, quod teneamur communicare post Coenam, illicitumque sit dare Eucharistiam ieiunis. tum quia Christus dedit Eucharistiam sub specie panis azymi. & tamen vniuersalis Ecclesia fatetur non esse illicitum Eucharistiam vti siue in azymo, siue in fermentato. Ex his enim omnibus clarè patet, quod distributio Eucharistia, qua vsus est Christus, non habet vim legis, statuentis, vt similiter fiat distributio à nobis.

¶ At si quispiam contenderit in hoc vno imitandum esse Christi distributionem, quod sub vtraque specie dedit Eucharistiam, animaduertat Christum dedisse sub vtraque specie Apostolis solis, & non dedisse septuaginta Discipulis, nec multitudinem eorum, qui credebant

debant in illam, ut vel ex hoc fiat inferre ab exemplo Christi, ergo successoribus Apostolorum danda est Eucharistia sub utraque specie: non enim plus inferri potest ex Christi distributione, non igitur inferri potest, ergo vniuersis Christianis danda est Eucharistia sub utraque specie. Patet itaque quod ex usu Christi non potest inferri illicitam esse communionem populi sub altera tantum specie. Et multo minus inferri hoc potest ex usu Ecclesie Corinthiorum, cuius meminit Paulus in prima Epistola ad Corinthios: usus enim vnius particularis Ecclesie non statuit legem Ecclesiis aliis. Hæc de usu.

Discutienda sunt deinceps præcepta Christi iam ante institutionem Eucharistie, quam in ipsa institutione promulgata. Primum itaque præceptum ex verbis Domini, Io. 6. olim assumptum est à Boëmis: ait enim Christus, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, Quid, inquit, clarior? Eodem enim modo necessitatem communicandi sub utraque specie promulgat, quo promulgauerat necessitatem Baptismi: nam quemadmodum de Baptismo dixerat Io. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei: ita de Eucharistia dicit, Nisi comederitis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Nos autem decimus hæc Christi verba non esse secundum genuinum sensum intelligenda de usu Eucharistie, imò nec posse intelligi salua Christiana fide de cibo & potu sacramentali. Et hoc facile manifestatur, ex eo quod si intelligeretur de Eucharistia: tolleretur Baptismi sufficientia ad salutem: pari siquidem modo hæc necessitatem sonant edendi carnem & bibendi sanguinem filij hominis, quo sonant illa alia Domini verba, necessitatem nascendi ex aqua & Spiritu: & propterea manifestè sequitur, quod si in istis verbis indicitur necessitas sumendi Eucharistiam, non sufficit Baptismus ad salutem, sed ad hoc quod aliquis habeat vitam, oporteret & baptizari, & sumere Eucharistiam. Cuius contrarium non solum in Symbolo fate-mur, confitentes vnum Baptisma in remissionem peccatorum: sed Dominus in Euangelio dicit, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: & Paulus Apostolus ad Tit. 3. Saluos, inquit, nos fecit per lauacrum regenerationis. Quia igitur idem est asserere verba illa Christi, Ioan. 6. intelligi de cibo, & potu sacramenti Eucharistie, & negare Baptismi sufficientiam ad salutem, clarè patet verba illa nec intelligi posse de cibo, & potu Eucharistie: & propterea inde non habetur præceptum ad sumendum Eucharistiam sub utraque specie. Discutere autem quis sit Germanus sensus illorum Christi verborum, non est præsentis negotij: nam sat est propositæ quæstioni nosse, quod non loquitur ibi Dominus ad literam de sacramentali cibo & potu.

Superest demum discutere præcepta Christi promulgata, quando instituit Eucharistie sacramentum. Vide Euangelia omnia, & nullum inuenies in illis de Eucharistia præceptum, nisi apud Lucam immediatè post Eucharistiam sub specie panis. Hoc facite in mei commemorationem. Apud tamè Paulum Apostolum primè ad Corinthios vndecimo, duo præcepta leguntur data à Christo in institutione Eucharistie: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie panis, Hoc facite in mei commemorationem: alterum immediatè post Eucharistiam sub specie vini, videlicet, Hoc facite, quotiescunque biberitis, in mei commemorationem.

Quæ præcepta si perspicacius fuerint considerata, nullum secum ferant mandatum de communionem sub utraque specie, ut patet discutendo singula. Præceptum enim immediatè post speciem panis tã apud Luc. quam apud Paulum manifestè refertur ad Eucharistiam sub specie panis, ut ipse contextus testatur. Præceptum autem apud solum Paulum scriptum de imitatione Christi in Eucharistia sub specie vini, limitatur manifestissimè ad vices, quibus bibimus in commemorationem Christi: ita quod non est præceptum absolutè, sed est præceptum ex suppositione, videlicet, si biberimus in Christi memoriam, faciamus hoc quod fecit Christus. Non igitur præcipit, ut bibamus in eius memoriã, sed præcipit ut quoties in eius memoriã biberimus, faciamus quod fecit ipse, hoc est, quoties utemini calice Eucharistie, sacrificate hoc. Bibere nanque manifestè significat usum calicis, & consequenter facere hoc distinctum: contra bibere, significat consecrare hoc: præcipitur enim ad literam, ut associetur usus calicis sacrificio calicis. Et ex hoc ipso, quod similem associationem non præcipit circa usum Eucharistie sub specie panis, insinuat quod usus quidem calicis illius esset seorsum à sacrificio, usus verò sub specie panis licitus, ut ritus Ecclesie seruat, non reseruado Eucharistiam sub specie potus, sed duntaxat sub specie panis, & pro infirmis, & pro communicantibus extra missarum solennia.

At si quispiam contenderit, quod hoc præceptum directè obligando sacerdotes, consequenter obligat populum. Nam ex eo quod bibentibus in Christi memoriã præcipitur, Hoc facite, manifestè sequitur, quod sacerdotibus celebrantibus missas (quos constat bibere in Christi commemorationem) præcipitur, Hoc facite, sed sub hoc facite, comprehenditur etiam dare aliis calicem: quia comprehendit omnia quæ Christus fecit circa calicem: ergo ex hoc præcepto sacerdos tenetur, quoties ipse bibit, dare aliis calicem, ac per hoc alij tenentur accipere, & bibere. Aduertat hoc argumento

utens, imprimis ad textum literæ, quia contextui literæ non quadrat hic sensus. Nam in litera, hoc facite, distinguitur contra, bibere: ac per hoc conficere sacramentum distinguitur contra usum sacramenti, ac per hoc non tam amplè in hac litera extenditur, hoc facite, sed ex ipso contextu restringitur ad demonstrandum ipsum sacrum, ut distinguitur contra usum sacramenti, eo ipso quod distinguitur contra usum calicis. Quæcunque igitur spectant ad usum calicis, comprehenduntur hæc sub bibere, & quæ spectant ad ipsum sacramentum comprehenduntur sub facere hoc, secundum suauem contextus sensum: perspicuum autem est, quod dare aliis calicem, spectat ad usum sacramenti, & non ad sacramentum ipsum. Non igitur comprehenditur in hac litera sub hoc facite, dare aliis calicem. Aduertat deinde, quod Lutherani non constarent sibi ipsis, dicendo sic, quia ex hoc argumento sequitur manifestè, quod sacerdos celebrans tenetur dare calicem omnibus præsentibus, si, hoc facite, comprehenditur etiam dare sacramentum, ut Christus dedit: nam Christus dedit omnibus præsentibus: constat autem Lutheranos hoc non seruare: non igitur obligatur Christianus populus ad bibendum sacramentum Eucharistie ex hoc Christi præcepto, secundum planum suauissimumque literæ sensum. Et quia nullibi nisi in allatis locis habetur in sacra Scriptura mandatum aliquod de communionem Eucharistie, manifestum est quod non tenetur Christianus populus ex præcepto in diuino iure scripto ad communionem sub utraque specie: voluntariè igitur, & non autoritate Scripturæ prædicatur illicitam esse communionem sub specie panis tantum. Et hoc sufficit aduersus Lutheranos, solius sacra Scripturæ autoritatem suscipientes. Hæc de communionem populi sub altera tantum specie.

CAPVT II.

De integritate confessionis quo ad peccata omnia.

CONFITERI Peccata mortalia omnia, quæ quis admittit, Lutherani non solum negat esse necessarium, sed affirmant repugnare sacra Scripturæ, & esse impossibile: quia scriptum est, Delicta quis intelligit?

Nos autem dicimus haberi ex Euangelio confessionem peccatorum mortalium omnium, & non ob stare Propheta sententiam allatam. Quod enim peccata omnia confitenda sunt in sacramentali confessione, ex ipsa forma ministrandi sacramentum poenitentiae tradita à Christo, quando instituit hoc sacramentum Io. 10. manifestatur: ait enim Christus Apostolis, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. In quibus verbis datur à Christo ministro sacramenti facultas duarum actionum, videlicet remittendi vel retinendi peccata quoruscunque: & ex hoc ipso, quod ministro committitur facultas discernendi an remittenda, an retinenda sint peccata cuiusque poenitentis: manifestè sequitur, quod oportet ministrum (nisi cœcus ministrare velit) nosse si in poenitente est aliquod peccatum retinendum: quod est nosse, si in poenitente est aliquid impediens remissionem: nam omne peccatum retinendum impedit remissionem cuiuscunque peccati hominis confitentis, quia non potest simul vnum peccatum remitti, & aliud retineri: nam mortalia peccata, quæcunque, vnius hominis connexa esse tam quo ad remissionem, quam quo ad retentionem, & relatiuè ad Deum, & relatiuè ad Christi ministrum, perspicuum est. Et relatiuè quidem ad Deum, patet ex eo quod ille cui remittitur à Deo peccatum, amicus Dei constituitur iuxta illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum. Ille autem, cuius retinet peccatum, & manet in peccato vnico, inimicus Dei est, ut potè omnium reus, iuxta illud Iac. 1. Qui in vno offendit, reus omnium factus est. Ex hoc autè quod tam remissio quam retentio diuina est peccatorum mortalium omnium quæ quis habet, manifestè sequitur, quod etiam tam remissio quam retentio quæ fit à Christi ministro, debet esse non aliquorum peccatorum mortalium confitentis, sed omnium: quia tam remissio, quam retentio ministri debet esse talis, ut remissioni assistat diuina remissio, & retentioni assistat diuina retentio, alioquin non verificaretur Christi verba, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Non vendicaret autem sibi remissio ministri, assistentiam remissionis diuinæ, si discordaret à remissione diuina: discordaret autem si Deo remittente omnia vel retinente omnia, minister quoque non remitteret omnia, vel non retineret omnia: ad hoc autem ut minister, vel remittat omnia, vel retineat omnia, oportet ministro innotescere omnia, nisi cœcus ac temerarius remissor, vel retentor sit: & quoniam ministro Christi peccata poenitentis per ipsius confessionem propriam innotescunt, consequens est, ut oporteat confitentem confiteri omnia sua mortalia peccata. Vide, examina, & libra prudens lector, quæ diximus, & perpendes ex ipsa institutionis forma in Euangelio scripta, haberi confessionem omnium peccatorum.

Superest diluere obiecta à Lutheranis, distinguendo de confessione vel absolutè, vel ut est actus humanus. Est autem confiteri omnia absolutè, nullum peccatum inconfessum relinquere: confiteri verò omnia, ut confessio est actus humanus, est confiteri omnia: quorum

Opusc. Caiet.

II 3 confes

confessio subest humana facultati. Vnde ex hoc quod delicta nullus ad plenum intelligit, est quod impossibile sit hominem confiteri absolute omnia peccata sua (quoniam ignota relinquit inconfessa) non tamen hinc sequitur, quin confessione humana possit quis confiteri omnia peccata sua, quoniam sub integritate confessionis humane non comprehenduntur omnia peccata absolute, sed duntaxat nota, & quorum quis memoriam habet. nam oblita & incognita confiteri non subest facultati humane. Et quia perspicuum est sub lege tam diuina, quam humana actionum nullam exigi ab homine, quae non sit in hominis potestate: ideo cum ex Euangelio habetur, confessionem omnium peccatorum requiri ad sacramentum poenitentiae, non est sermo de confessione omnium peccatorum absolute, sed de confessione omnium peccatorum, ut subest facultati humane, quod est dicere, ut poenitens confiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Haec de confessione omnium peccatorum.

C A P V T I I I.

De satisfactione.

SATISFACTIONEM Pro peccatis, quae tertia pars poenitentiae ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra non sunt meritoria nec satisfactoria.

¶ Nos autem dicimus ex sacra Scriptura haberi necessarium quandoque esse post veniam peccati satisfactionem pro peccatis, eamque fieri posse operibus nostris. Et quidem post consecutam veniam peccati, satisfactionem quandoque superesse poenitentiae pro peccato, testatur duplex modus, quo Deus remittit peccatum. Legimus enim Deum quandoque remittere peccatum, quo ad culpam, & quo ad poenam, ut patet tum in Latrone, cui dicit, Hodie mecum eris in Paradiso: tum in remissione peccatorum, quae fit Baptismo, gratia siquidem Baptismalis sola sufficit ad salutem aeternam, si antequam Baptizatus moriatur, nouum peccati obicem non ponat ultimo Baptismi effectui, qui est vita aeterna. Et in huiusmodi remissionibus perspicuum est non esse opus satisfactione. Legimus quoque, Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam poenam peccati, ut patet 2. Reg. 12. ubi clare legimus, quod arguente Nathan propheta Dauidem de adulterio simul & homicidio: & dicente Dauid, Peccavi Domino, respondit Nathan, Etiam Dominus transire, fecit peccatum tuum, & non morieris: verum tamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his enim patet Deum remisisse peccatum & quo ad culpam, & quo ad aliquam poenam: non remisisse autem quod ad punitionem Dauidis in morte filij, nec (ut subiuncta in ca. 16. testatur) quo ad punitionem eiusdem in publica violatione vxorum a proprio filio nec quo ad punitionem eiusdem in perpeffione mali ex domo propria, nam propter hoc peccatum passus est ab Absalon filio suo, omnes siquidem poenas has ex parte Dei Nathan Propheta comminatus est propter illud peccatum Dauidis. Ex hoc igitur, quod Deus remittit quandoque peccatum, & tamen post peccati veniam restat, qui peccauit adhuc puniendus, manifeste dicimus Deum quandoque remittere peccatum, & non remittere totam poenam pro peccato debitam. Hinc ergo nascitur necessitas exoluendi illud poenitentiae reliquum, quod Deus non remittit remittendo peccatum.

¶ Quia autem huiusmodi reliquiae poenitentiae exolui possunt dupliciter (vel satisfaciendo) & Dauid exoluit sapiendo (nam non ipse intulit sibi ipsi quas debebat poenas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura, quod huiusmodi reliquias poenitentiae possumus satisfaciendo exolvere. Lege in Euangelio Matthaei, cap. 3. & inuenies Ioannem Baptistam praedicantem duo: alterum, Poenitentiam agite: alterum facite fructum dignum poenitentiae. Quorum primum spectare ad ipsum peccatum Graeca dictio apertius manifestat, dum simplicem poenitentiae actum significat. Secundum autem verba ipsa testantur ad nostra opera poenitentiam consequentia pertinere, fructus enim poenitentiae sonat opus proueniens a poenitentia ut a radice, seu arbore. Et ex eo quod non dicit, Facite fructum dignum innocentia, seu fructum dignum iustitia, seu fructum dignum bonitate, sed fructum dignum poenitentiae: manifestum fit, quod de fructu digno poenitentiae formaliter (hoc est quatenus poenitentiae) loquitur ut videlicet faciant fructum dignum radice internae poenitentiae. Perspicuum autem est ex eo quod poenitentia est praeteritorum peccatorum, quod fructus dignus poenitentiae est opus restaurans, quorum est poenitentia, hoc est reparans ea quae omisisse vel commisisse nos poenitet, hoc autem vocamus satisfacere pro peccatis pro quanto in hoc comprehenditur deletio omnium malorum, quae in poenitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquiae pro peccato poenitentiae. Si enim poenitentia non fructificat rei reparationem omnium perditorum per peccatum, nequaquam ad fructus dignos seipsa extenderetur, quoniam suapte natura exigit ut ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec superest aliquid ex peccato soluendum.

¶ Ex autoritate itaque sacrae Scripturae habetur, quod quandoque post veniam peccati opus est satisfaciendo, quae fit per opera, qui sunt fructus digni poenitentiae.

¶ Quod vero obicitur de nostris operibus, quod nec meritoria nec

satisfactoria sunt, indignum censeo discussione noua. Nam scriptura plena est sententiis sonantibus, tum quod opera nostra non sunt meritoria, tum quod opera nostra sunt meritoria: & perspicuum est has duas sententias non sibi inuicem aduersari, sed esse sensum, quod opera nostra quatenus sunt ex nobis non sunt meritoria, & consequenter nec satisfactoria: quodque opera nostra, quatenus ex diuina sunt gratia, & praeuiente & subsequente & perficiente, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tam clare habentur in innumeris Scripturae locis, ut apud exercitatos in sacris literis luce meridiana clariora sint, & propterea pertranseo. Haec de satisfactione.

C A P V T I I I.

De inuocatione Sanctorum.

LUTHERANI Inuocationem Sanctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem, declarabimus summarie, primum de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominibus, quae habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

¶ Et quidem quod Angeli intercedant pro nobis, clare patet Zach. 3. ubi Angelus dicit Deo, Domine exercituum, usquequo non miseraberis Hierusalem & urbem Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matthaei quoque 18. Dominus dicit Angelos causam agere pusillorum, qui contemnuntur: Videte ne contemnatis vnum ex pusillis istis: dico enim vobis, quod Angeli eorum in caelis semper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium praestandum pusillis contemptis.

¶ Quod autem inuocandi a nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 32. ubi Iacob inuocauit Angelum ad benedicendum sibi, Non dimittam, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Danielis 7. ubi Daniel de se ipso dicit, Accessi ad vnum de assistentibus, & veritatem quaerebam ab eo. Nec est dubium, quod de sanctis Angelis assistentibus loquitur. Ad Hebraeos quoque c. 1. de sanctis Angelis dicitur, quod omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium mittuntur, propter eos, qui hereditatem capient salutis. Ex hoc enim quod Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, non propter se Deum, sed propter nos heredes vitae aeternae, ordinasse intelligitur, ut nos inuocemus sanctos Angelos tanquam medios inter nos & Deum, nisi usque adeo desipere liceat, ut dante principe seu curia aduocatum peregrino vel pupillo, negetur simul disponi ut peregrinus aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

¶ Quo circa inuocationem sanctorum Angelorum utpotè manifestam secundum sacras Scripturas relinquendo, ad inuocationem sanctorum hominum transeamus. Duobus modis inuocare consueuimus sanctos, vel directe eos rogando, puta, Sancte Petre, ora pro nobis vel rogando Deum per Sanctorum merita, ut in canone missae Ecclesia consuevit rogare, dicendo, Quorum meritis precibusque concedas, &c. Vtroque autem modo ex sacra Scriptura haberi inuocationem Sanctorum dicimus. Et quidem quod animae Sanctorum intercedant pro nobis, habetur ex Apoc. cap. 6. Vidi sub altari animas interfectorum propter verbum Dei, & clamabant voce magna, dicentes, Usquequo Domine, sanctus & verus non iudicas & vindicas sanguinem nostrum de iis, qui habitant in terra? Ex hoc enim quod animae Sanctorum orant Deum contra malos habitantes in terra, manifeste dicimus quod multo magis orant pro salute electorum, quanto propensior est voluntas Sanctorum ad bonum nostrum, quam ad malum nostrum. Rursus Luc. 16. reuelauit nobis Dominus, quod diues in inferno intercessit pro fratribus suis in hac vita manentibus, ex hoc enim reuelatum esse insinuauit, quod multo magis sanctae animae intercedunt pro salute suorum. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrum, in tormentis positus etiam importune supplicat pro salute fratrum, multo magis sancti viri, quorum in hac vita studium fuit circa salutem fratrum, exuti carnem, iamque beati continuant charitatis effectum, & intercedunt pro salute fratrum.

¶ Quod autem a nobis inuocandi sint, ex scriptis Matth. 27. habetur, Scribitur enim ibi quod multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt & venerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habentur, quod Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruendo nos non solum per sanctos Angelos, sed etiam per sanctos homines, non enim vanè apparuerunt multis, sed ad instruendum eos de vero Messia, deque illius resurrectione. Ex hoc enim quod usque ad tempus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & non per homines sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines insinuauit noua se habuisse media gubernatione electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinae erga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset Deus, misisset Angelos in Hierusalem ad apparandum multis & instruendos illos, sed ex eo quod non solum per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionem Christi, insinuauit quod ad ea quae sunt nostrae aeternae salutis ministerio Angelorum adiunxit ministerium hominum beatorum

beatorem. Et hinc ulterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinae gubernationis, quo gubernat nos, etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est, si non possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nostram utilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitio: ad datos autem diuinitus medios posse nos recurrere, perspicuum ex dictis est. pauloque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessionem sanctorum hominum (ut priores Scripturae testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

Quod demum orandus sit à nobis Deus per merita Sanctorum, habetur ex Exodi 32. cap. dum Moses supplicando Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham, Isaac & Israël seruum tuorum. Hoc enim nihil aliud est, quam rogare per merita Abraham, Isaac & Israël. Et huic si adiunxeris prius declarata, videlicet quod Sancti intercedunt pro nobis, manifestè inferes quod non solum per merita, sed etiam per preces Sanctorum supplicare nos Deo è Scriptura habetur. Et his si adiunxeris quod in idem redit orare Deum per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos ut merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & utrobique est inuocatio Sanctorum, licet diuersimodè) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem Sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint in eruditorum esse certitudinem Mathematicam quærere in moralibus, & vniuersaliter in agendis à nobis. Romæ die 25. Augusti. 1531.

TRACTATUS DECIMVS

tertius, Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti

Xysti, ad serenissimum Angliæ regem fideique

defensorem, Henricum eius nominis

octauum de coniugio cum re-

lictâ fratris sententiâ.

AETATVS sum in iis, quæ dicta sunt mihi, quod non celsitudinis autoritate, sed sacrarum literarum documentis maiestas tua ad antiqui coniugij explorationem nouamque ducendam vxorem mota est: quodque id licuisse, non credendo doctoribus, sed proprii ingenij acuminis propriaque intelligentia se scire profitetur. Gratias profecto debemus Deo, qui ætatem nostram Rege theologo decorauit, quocirca non ab re charitatis Christianæ putauit doctissimo regi supplicare, ut subiuncta legere, librare, atque cum iis, quæ intellectum maiestatis eius mouent, conferre dignetur: si forte plus videat oculi, quam oculus. Et quia Regem theologum alloquor, veræ Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimè autem celsitudo tua nouit vniuersam de hac materia quæstionem pèdere ex hoc, an coniugium inter relictam fratris & leuirum sit prohibitum iure diuino morali. & partem affirmatiuam fundari super legem Leuiticam scriptam capite decimo octauo & vigesimo. & super verba Ioannis Baptistæ, Matthæi decimo quarto, & Marci sexto. Et propterea si compertum fuerit, quod neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem, manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinum morale. Et quod lex quidem Leuitica (videlicet Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudine fratris tui est) non prohibeat inhonestatè moralem, ex duobus ostenditur capitibus. Alterum est in eodem. 18. cap. Leuitici. ibidem enim conceditur, ut vir sororem defunctæ vxoris ducere possit in coniugem, dicendo, Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. quamuis iuxta Hebraicam veritatem dictio interpretata pellicatum sonet angustiam. ex eo enim quod inhibitiõ coniugij cum sorore vxoris restringitur ad tempus vitæ vxoris, perspicuum est, sub hac inhibitione non comprehendì coniugium cum sorore vxoris mortuæ: ad hoc enim apposita est illa limitatio viuente illa, ut liberum esset coniugium cum sorore defunctæ vxoris. nam quemadmodum coniugia in quibuscunque gradibus tam affinitatis quam consanguinitatis non prohibentur in lege Moyse, inter indulta supputabantur, ita coniugium cum sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso quod in lege Moyse prohibetur, intra indultorum numerum comprehendebatur. Conferendo itaque hæc legem priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnum virum & duas sorores æquale est vinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, ut per se manifestum est: ac per hoc si coniugium cum relictâ fratris continet inhonestatè moralem: coniugium quoque cum relictâ sororis continet inhonestatè moralem, & si coniugium cum relictâ sororis nullam continet inhonestatè moralem: coniugium quoque cum relictâ fratris nullam continet inhonestatè moralem. Et quia lex Leuitica monstrat coniugium cum relictâ sororis non continere inhonestatè moralem non comprehendendo illud inter prohibita: conse-

quens est, ut ex eodem capite Leuitici discamus, quod coniugium cum relictâ fratris non continet inhonestatè moralem: ac per hoc non est prohibitum, quia malum moraliter, sed ideo malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum coniugium cum sorore vxoris mortuæ: quia parem inhonestatè moralem habuisset. Quod verò æquale sit vinculum necessitudinis utrobique, probatione non eget: quod autem par sit ratio turpitudinis utrobique, patet ex eo quod sicut turpitudine fratris non detegenda sancitur, quia est turpitudine fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratria & frater defunctus, ita turpitudine sororis non detegenda est, quia est turpitudine sororis defunctæ: nam sororius & defuncta soror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quod lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, attestatur quod ratio inhibendi alterum non est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

Alterum caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate coniugij inter leuirum & relictam fratris in casu defuncti fratris absque prole. nam ante legem Moyse tale coniugium in tali casu non solum licitum sed sancitum consuetudine vel Patrum autoritate, innuit scriptura Genesistrigesimo octauo, in historia Thamar: & postea sub lege Moyse mandatum legitur Deuteronomi 25. Ita quod coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum: in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex iis autem surgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirum & relictam fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quam sub lege: ergo non est per se malum moraliter. Assumpta conditionalis manifestatur, & probatur: manifestatur siquidem in blasphemia, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furto, & id genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autem: quia id quod per se conuenit alicui, nunquam separatur ab eo, sed comitatur illud in quocumque illud inuenitur, quia necessariò conuenit illi: ac per hoc impossibile est separare à re id quod conuenit illi rei per se: ac per hoc si coniugium inter leuirum, & relictam fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper, & in omnibus ipsum eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quod coniugium inter leuirum & relictam fratris inuentum est quandoque sine prauitate, dicimus quod non est per se prauum, quod non fuit prohibitum eo, quod esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

Verba autem Ioannis Baptistæ ad Herodem Galilææ Tetrarcham, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena sunt à proposito, tum quia de vxore fratris viuentis loquebatur Ioannes, ut testatur Iosephus Antiquit. libro decimo octauo, capite xiiij. clarè enim dicitur, quod Herodias deseruit viuum virum. Egesippus quoque de exci. Hieros. libro secundo, cap. quarto, clarè dicit de Herode, quod fratris vxorem viuentis eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relictâ fratris, aliud est esse illud illicitum ex prauitate morali per se conueniente tali coniugio: committitur enim sophisima à pluribus causis ad vnam determinatè. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis: & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo esto, quod Herodias fuerit relictâ fratris, verum dixit Ioannes, Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quod non ad suscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque hinc inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

Hæc doctissime Rex, si vera, ac sufficientia esse videbuntur, corrigendum est factum, at si non sat esse iudicantur: significetur quæso quid deest: confido enim in diuinæ gratiæ largitate, quod qui coepit, perficiet. Si verò probabilia censentur, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optimè autem nouit maiestas tua quid in dubiis agendum sit, quid diuina lex Deuteronomi decimo septimo, statuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur confutare dignare doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam. Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa, non solum vulgarium, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, ut scandalum non sit datum, sed acceptum: offero enim me præconem iustitiæ celsitudinis tuæ: quæ foelix valeat. Romæ vigesimo septimo Ianuarij, 1534.

Responsionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissas 16. articulorum censuras, eiuſdemque de coniugio cum relictâ fratris sententiæ (quæ simul cum enarratione Iobis, ad studiosorum utilitatem, post mortem autoris per Ioan. Daniell. S. D. N. Papæ poenitentiarum editæ sunt) finis.

Opus Caiet.

T. I. 4.

TRAC

TRACTATUS QVARTVS
decimus de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris
sui, ad Clementem septimum Pontificem ma-
ximum, in decem capita
diuisus.

- 1 Quæ intentio sit operis.
- 2 Enarratio facti.
- 3 Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem.
- 4 Quod non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege prohibitum.
- 5 Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratrem est inhonestum.
- 6 Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratrem coniugium honestatum propter aliam causam, quam propter suscitandum semen, ac nomen fratris defuncti.
- 7 Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratrem propter commune bonum.
- 8 Quod coniugium inter serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratrem nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduersatur.
- 9 Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.
- 10 Quod sacrorum conciliorum, Pontificum, ac Doctorum dicta non militent aduersus hoc coniugium.

CAPVT I.

Quæ intentio sit operis.

BEATISSIME pater, post pedum oscula beatorum perpetuam foelicitatem, iussisti, vt libellos de coniugio inter serenissimos Angliæ reges ad me perlatos, causamque totam diligenter inspicerem, quid iudicij consilijque mei esset, accuratissimè perscriberem, quo quantum in me esset, quamprimum Beatitudinem tuam hac molestia liberarem, studui mox (vt par erat) iussis parere, prælectisque libellis pro & contra, animaduerti multas communes insertas quæstiones. Videlicet de multiplici iure diuino, de illorum duratione, de diuersis naturæ iuribus, de præceptorum iudicialium diffinitione, de multis dispensandi modis, de potestate Papæ circa ea, quæ sunt diuini aut naturæ iuris. Quæ si tractanda essent & multa conficienda essent volumina, & latissimus literariis certaminibus campus daretur, vt desiderandus semper finis superesset. Quocirca cõtuli me ad propria causæ de qua agitur, & ad pũctũ quæstiones veniendo ante oculos locandum in primis quod in quæstionem vertitur, duxi, vt omnes intelligant materiam, de qua loquor. Deinde circa hoc, tum in genere, tum in specie quid diuina ac naturæ iura censeant, scrutandũ. His enim notis manifesta apparebit quasi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dum esset adolescens, serenissimo patre eius Angliæ rege agente, contraxit matrimonium cum Serenissima moderna regina Angliæ, tunc non regina, sed relicta fratris eius primogeniti absque prole defuncti, filia serenissimorum regum Hispaniarum, interueniente autoritate Iulij 11. Ro. Pon. ob bonum seruadæ pacis ac amicitia inter eosdem Reges, consumauitque matrimonium, ac genuit ex ea, multisque annis coniugali affectu & effectu cum ea versatus est, modè petit diuortium, eo quod coniugium inualidum fuerit, vt pote contra ius diuinum atque naturæ à sacris conciliis, Pontificibus ac Doctoribus comprobatum. Hæc est causa ex propriis discutienda, præmissis tenore apostolicæ dispensationis.

¶ Iustus, &c. Dilecto filio Henrico charissimi in Christo filij nostri Henrici Angliæ regis illustri nato, & dilectæ in Christo filia Catharinæ charissimæ in Christo filij nostri Ferdinandi regis, & charissimæ filia nostræ Elisabeth reginæ Hispaniarum, & Siciliae Catholicorum, naturæ illustribus salutem &c.

¶ Romani Pontificis præcellens autoritas concessa sibi desuper vtitur potestate, prout personarum, negociorum & temporum qualitate pensata, in Domino conspicit salubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte vestra petitionis series continebat, quod cum aliàs tu in Christo filia Catherina & tunc in humanis agens, quondã Arturus charissimi in Christo filij nostri Hærici Angliæ regis Illustriss. primogenitus pro conseruandis pacis & amicitia nexibus & foederibus inter charissimum in Christo filium nostrum Ferdinandum, & charissimam in Christo filiam nostram Elisabeth Hispaniarum & Siciliae reginam, Catholicos, ac præfatam Angliæ reges, & reginam matrimoniũ legitimè per verba de præsentem contraxissetis, illudque carnali copula forsan cõsumauissetis, dictus Arturus prole ex huiusmodi matrimnio non suscepta decessit. Cum autem sicut eadem petitio subiugebat ad hoc vt vinculum pacis & amicitia inter præfatos Reges & Reginã huiusmodi diutius permaneat. cupiatis matrimonium inter vos per verba legitimè de præsentem contrahere, supplicari nobis fecistis, vt vobis in præmissis de opportuna dispensationis gratia providere de benignitate apostolica dignaremur. Nos igitur

qui inter singulos Christi fideles & præsertim Catholicos Reges & principes, pacis & cõcordia amoenitatem vigere intensis desideriis affectamus vos & quemlibet vestrum à quibuscunque excommunicationibus, &c. Huiusmodi supplicationibus inclinati, vobiscunque, vt (impedimento affinitatis huiusmodi ex præmissis proueniente, ac constitutionibus & ordinationibus apostolicis cæterisque contrariis nequaquam obstantibus) matrimonium per verba legitimè de præsentem inter vos contrahere, & in eo, postquam contractum fuerit, & si iam forsan hætenus de facto publicè vel clãdestinè contraxeritis, ac illud carnali copula cõsumaueritis licitè remanere valeatis, autoritate apostolica tenore præsentium de spiritualis dono gratia dispensamus: ac vos & quemlibet vestrum, si contraxeritis, vt præfertur ab excessu huiusmodi ac excommunicationis sententia, quam propterea incurristis, eadem autoritate absoluius prolem ex huiusmodi matrimonio siue contracto siue contrahendo, susceptam forsan, vel suscipiendam legitimam decernendo, prouiso quod tu in Christo filia Catharina propter huiusmodi rapta nõ fueris. Volumus autem quod si huiusmodi matrimonium de facto contraxeritis, confessor per vos & quemlibet vestrum eligendus, poenitentiam salutarem propter ea vobis iniungat, quã adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Siquis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. calen. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem.

IRCA coniugium inter vxorem fratris & leuirum ter Mosaica lex statuit, primò Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudinis fratris tui est iterum cap. 20. his verbis, Qui duxerit vxorem fratris sui, rem facit alienam, seu illicitam, turpitudinem fratris sui reuelauit, absque filiis erit. tertio Deut. 25. his verbis, Quando habitauerint fratres simul, & vnus ex eis absque liberis mortuus fuerit, vxor defuncti non nubet alteri, sed accipiet eam frater eius, & suscitabit semen fratris sui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Israel: si autem noluerit accipere vxorem fratris sui, quæ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores natu, dicetque, Non vult frater viri mei suscitare semè fratris sui in Israël, nec me in coniugè sumere: statimque accersiri eum facient, & interrogabunt, si responderit, Nolo eam vxorem accipere, accedet mulier ad eum coram senioribus. & tollet calciametum de pede eius, spuètque in faciem illius, & dicet, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israël, Nomen discalciati.

¶ Hæc iuxta vulgatæ editonis verba allata, quamuis secundum veritatem sufficerent, quantum ad præsentem spectat causam, quia tamen nonnulli ex eo quod aliter sonat textus Hebraicus, vertunt in dubium, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus (obiiciendo, quod non dicitur, Accipiet eam frater viri eius sed cognatus eius: & similiter nõ vxor fratris sed cognata repetitur, constat enim Cognati nomine consanguineos intelligi) ideo diligentiam adhibui, vt textum hunc de verbo ad verbũ iuxta Hebræum haberem hinc inferendũ & est talis, Quando sedebunt fratres simul, & morietur vnus ex eis, & filius non est, non erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet super eam, & capiet eam sibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit, primogenitus, quem pariet, surget super nomen fratris eius mortui, & non delebitur nomen eius ex Israel: & si non volet vir capere fratrem suam, ascendet fratria eius ad portam ad senes, & dicet, Recusauit leuir meus facere surgere fratri suo semen Israel, non voluit leuirare me. vocabunt eum senes ciuitatis & loquentur ad eum, & stabit, & dicet, Non volui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis senũ, & excalcabit calcium eius à pede eius, & spuèt in faciem eius, & respondebit & dicet, Sic fiet viro qui non ædificauit domum fratris sui: & vocabitur nomen eius in Israël, Domus excalciami calceo, hæc ibi.

¶ Vbi clarè patet legem hanc loqui de fratribus quos fratres carnales appellamus & quod interpret nouus, qui cognato & cognata vsus est, Latinam linguam iuxta vulgare Italicum vsurpauit, appellando eum qui Latine appellatur leuir, cognatum: & eam, quæ Latine fratria vocatur cognatam, eo autem vsque Hebraicus sermo vtitur proprio Leiri nomine, vt ex illo for met verbum, quo bis in hac lege vtitur, loco cuius oportuit fingere nouum verbum Latinum à leuir deductũ Leiro. as. significans exequi ius leiri erga fratrem. Mirum est autem, in dubium verti legem hanc de fratribus carnalibus loqui, cum & Sadducæi in Euangelio proponentes Christo vxorem septem fratrum secundum legem Moyssi, id testentur, & etiam apud mulierculas hoc notissimum fuisse testentur verba Noëmi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clarè habeatur. Nã vbicunq; in istis legibus est nomè Fratris, in Hebræo, eadè penitus dictio habet: ita q; idè nomen Fratris habet in legibus Leuitici, & in lege Deut. vt si vnã æquiuocãdã licetia quis vsurpet, alias quoq; æquiuocãdã legitimè cõcedat: ac per hoc si quis exponeat ret pertinaci sensu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carna-

quid hanc carnalibus, desinat à coepto, ex hoc quòd eadem licentia leges Leuiticæ exponeretur de fratribus non carnalibus. Quo fieret, vt nullum de coniugio inter leuirum & fratrem ius tam diuinum, quàm naturæ scripti haberetur: & consequenter cessaret tota quæstio hæc, nisi quæ innixa iuri diuino, aut naturæ scripto, quia super hoc solo vniuersa moles huius controuersie fundata est. Non est itaque vertendum in dubium, leges has de fratribus, quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quòd non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege prohibitum.

CONVENIENTIBVS Igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomiis in hoc, quòd de fratribus carnalibus loquuntur, differentia manifesta inter Leuiticas & Deuteronomias est penes hoc, quòd Leuiticæ sunt leges de genere, Deuteronomia verò est lex de specie. Nam Leuiticæ statuunt de vxore fratris, non specificando viui vel defuncti. Deuteronomia de vxore fratris defuncti, ille de vxore fratris non specificando cum filio vel sine filio: ista de vxore fratris defuncti sine filio, ille de vxore fratris non cognoscenda, non specificando ad proprium vel fratris semen noménque seruandum, ista de vxore fratris defuncti absque filio ad suscitandù semen noménque fratris quibus adiunge quartam necessariò subintellectam specificationem, quòd ille de vxore fratris non specificando, an ætatis qua possit generare, an vetula. Ista de fratris vxore in ætate, qua potest generare, loqui conuincitur, quia ducenda præcipitur ad suscitandù semen fratris. Ex hac autè manifesta differentia inter has duas leges habetur, absque omni controuersia, non omne coniugium inter leuirum & fratrem esse diuina lege prohibitum: sed discernendum esse inter coniugium leuiri cum fratria sine specificatione aliqua, vel tot specificationibus in Deuteronomia lege vallatum, & fatendù quòd in genere sine specificatione aliqua coniugium inter leuirum & fratrem, est diuina lege damnatum: coniugium verò inter leuirum & fratrem tot conditionibus fultum non solum licitum, sed præceptum diuina lege est. Hæc sunt, quæ circa coniugium inter leuirum & fratrem manifestè sancita à Deo habemus. An autè diuinæ istæ leges veteris Testamenti licent noui Testamenti professores, an expiraerint parui refert quo ad causam propositam. Illud tamen silentio inuoluendum non est, quòd cum istæ leges conueniant tum sententia (videlicet de coniugio inter leuirum & fratrem tum in actu) videlicet actu pietatis, quæ cultum officiumque sanguine iunctis exhibet tum in ratione moris (quia omnes innitimur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtræque sunt præcepta, partim iudicialia, & partim moralia) tum in autore (quia omnia diuina autoritate sunt edita per Moysen) quatenus diuina ligat, eadè ratione perseverat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadè & Leuitica expirauit, cum gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Dixi quatenus diuina: quia non est nunc sermo de eisdem legibus, quatenus morales sunt, sed quatenus diuina sunt autoritate per Moysen fultæ.

CAPVT V.

Quòd secundum ius nature non omne coniugium inter leuirum & fratrem est inhonestum.

VID Autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratrem habet, non est difficile ex dictis haurire. Semoto siquidem omni tam diuinæ quàm humanæ legis non testimonio sed vinculo, clarè patet tum coniugium inter leuirum & fratrem absolutè esse turpe (Turpitudinem enim moralis opposita honestati cultus ex naturali pietate debiti fratris ratione fratris, pro ratione legis redditur in lege Leuitica dicendo, Turpitudinem fratris tui non reuelabis, quia turpitudinem fratris tui est) tum coniugium inter leuirum & fratrem vallatum tot antedictis conditionibus esse moraliter bonum. Ex eo enim quòd coniugium inter leuirum absolutè est turpe, infert quòd turpitudinem illa per coniugium inter eosdem tot conditionibus fultum, &c. tollitur. Alioquin etiam tot conditionibus vallatum esset moraliter turpe, ac per hoc illicitum, cuius opinionem testatur lex diuina, & cum turpitudinem moralis non tollatur nisi per bonum morale, consequens est, quòd per morale bonum confurgens ex concursu tot conditionum in coniugio inter leuirum & fratrem, tollatur turpitudinem, quæ inesset eidem coniugio nudo. patet igitur inter leuirum & fratrem coniugium honestatum tot conditionibus, bonum moraliter esse. Et si altius scrutatus fueris, inuenies maius bonum moraliter esse in coniugio inter leuirum & fratrem sic honestato, quàm sit turpitudinem consequens coniugium inter eosdem absolutè. Nam nisi istius bonitas vinceret illius turpitudinem, præceptum istius in specie non vinceret prohibitionem illius in genere, ita quòd diuinum ius præceptum prohibitionem illius vigente, attestatur maiorem esse bonitatem in hoc, quàm turpitudinem, quæ consequitur coitum leuiri cum fratria & tantum excellit, vt etiam tollat rationem turpis ab huiusmodi coitu, & reddat eundem honestum & pium. Quo fit, vt si qui quo ad hoc soluti ab huiusmodi vinculo legis diuinæ & humanæ leuir & fratria contraherent matrimonium honestatum his

conditionibus, proculdubio honestum ac pium connubium subiret. Quòd etiam testatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moyfi. Genesi 38.

CAPVT VI.

Quòd secundum legem tam diuinam, quàm naturalem patet fieri inter leuirum & fratrem coniugium honestatum propter aliam causam, quàm propter suscitandum semen ac nomen fratris defuncti.

HIS autem manifestis iuxta diuinum ac naturæ ius rectissima infertur ratio, quòd si longè maius bonum, quàm bonum ex omnibus conditionibus in lege Deuteronomia expressis confurgens poscat iniuri coniugium inter leuirum & fratrem, fieret proculdubio in tali accidente coniugium inter leuirum & fratrem honestum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et secundum quidem naturæ iura patet illatio, rectæ rationis dictamen exigit, vt si minus bonum sufficit ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratrem, multò magis ad eandem turpitudinem tollendam sufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadem illatio ex eo, quòd nullæ leges multiplicantur propter multitudinem euentuum, qui contingere possunt. Oportet enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes) sed in omni politica leges conditæ intelliguntur sic, quòd ex vno casu decreto intelliguntur decreti omnes similes, & si minus bonum decretum est sufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum esse quòd multò maius bonum etiam sufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara sunt, vt probatione non egeat, sed insinuatione, quòd in proposita materia (si in propriis sistendum est) non est digrediendum ad quodcumque maius bonum, sed ad maius bonum fratri defuncto, quia turpitudinem coniugij inter leuirum, & fratrem consistit in fratris defuncti dehonoratione, & in coniugio Deuteronomio tollitur huiusmodi irreuerentia defuncti fratris per eiusdem fratris defuncti bonum, videlicet nomen eius suscitandum & propagandum in familia progeniti ex fratria, quæ fuerat vna cum ipso charo, & ex leuiri coniunctissimo secundum carnem defuncto fratri, quæquam supplente vices defuncti ad generandum ipsi defuncto familiam. Et hæc ideo discussa sunt, non quia supponamus coniugium inter serenissimos Reges Reginamque Angliæ contractum fuisse ad suscitandum nomen fratris defuncti: constat enim hoc esse falsum, sed vt clarè pateat secundum ius naturæ diuinæ etiam autoritate firmatum, non vnico tantum euentu honestum esse coniugium inter leuirum & fratrem, sed in omni euentu maioris boni fratris defuncti, quam sit illud tam exiguum bonum, videlicet nominis per filium fictum idque incertum. Incertum enim est an proles sequatur.

CAPVT VII.

Quòd secundum ius diuinum, tum naturæ honestum potest esse coniugium inter leuirum & fratrem propter commune bonum.

SI perspicacius consideratum libratumque fuerit, quòd id iuris naturæ, quòd in his Leuiticis legibus continetur, videlicet dehonorationem fratris defuncti, repètur per tam exiguum ac incertum bonum defuncti, cui nihil boni, aut mali accidere potest ex operibus merè humanis nisi in existimatione hominum, quòdque bonum commune ciuitatis vel patriæ nõ in opinione, sed in re & longè maius & finis suapte natura est (nam singulorum bona externa ad commune bonum ordinantur vt finem) manifestabitur quòd tam secundum naturalis quàm diuini iuris rationem rectissimum coniugium inter leuirum & fratrem honestatur, si ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim est ad tollendum dehonorationem defuncti fratris, commune patriæ bonum, quàm tam exiguum idque incertum bonum defuncti fratris. Nam constat huiusmodi bonum esse bonum externum, vt potè in nomine consistens, idque exiguum, vt potè non consequens præclarum aliquid factum, imò nullum defuncti factum, sed naturale opus alterius, si tamen efficax erit ad generandum. Nec interuenit in hac deductione aliqua digressio a propriis materiæ quæ tractatur: quoniam procedere à bono externo vnus ob bonum commune, non est digredi, sed progredi apertè ad totum, à bono partis ad bonum totius, à re ordinata ad finem ad rem illius finem: & hæc tam manifesta tamque consona sunt iuribus, vt iniuria illis fiat si diutius discutiantur.

CAPVT VII.

Quòd coniugium inter serenissimos Angliæ Regem, & Reginam eius fratrem nec iuri diuino nec iuri naturæ aduersatur.

HOC igitur, quòd diuinum ius testificatur in minori bono commune patriæ bonum sufficere ad tollendum turpitudinem coniugij inter leuirum & fratrem, & naturæ ius in minori quoque bono testatur idem, manifestè infertur, coniugium inter hos serenissimos Regem & Reginam ob bonum seruandæ pacis inter reges Hispaniarum, & Angliæ contractum (vt clarè explicatur in literis apostolicis) non contrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, sed honestum esse ac consonum vtrique iuri, ædè & si secernantur humana iura, coniugium hoc nulla indignisset dispensatione, quoniam ferendo secum commune bonum

bonum pacis inter tam excelsos reges, fert secum cōditionem tam diuinā, quā naturæ iuris testimonio sufficientem ad honestandum coniugium inter leuirum & fratrem. Verū dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollēda vincula humanorum iurium, tum ad autorum honestationem illius singularis coniugij ob commune bonum pacis. Honestatio enim illius coniugij ex communi bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus definitur magistraliter, ab apostolica autem dispensatione autoratur. Quocirca Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed autorauit illud, utpote ex expressa rationabili causa ac more consonum tam diuino, quā naturali iuri. Omnia enim hæc fert secum dispensatio ob commune bonum pacis. Alienum siquidem à Christiana professione est, ut Papa, quantumcunque minimum ius diuinum aut naturæ in toto vel in parte tollat. Hoc enim autori naturæ reseruatur, illud verò autori diuinæ legis, sed non est alienū à Christiana professione, ut Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quā naturæ. Dispensatio itaque illa diuersos simul protulit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias; pro quanto enim attigit iuxta humana, efficit licitum quod secundum humana iura fuisset illicitum: quatenus verò attigit iura diuina & naturæ, diffiniuit ac autorauit licitum quod secundum diuina & naturæ iura dubitabatur vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum.

Et ad opulentiam honestationis concurrunt duo bona fratris defuncti: alterum quod vxor eius quæ fuerat vnā cum ipso charo ex hoc coniugio, sublimata est in futuram Regnam Angliæ, ut regno, quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum quod frater eius ex hoc coniugio redditus est securus à tali ac tanta malorum congerie, qualem & quantum bella inter regna afferunt inter se. Interesse autem mea defuncti mala pœnæ futura fratri meo testatur euāgelicus diues sepultus in inferno dum rogat Abraham, ne fratres sui veniant in illum locum tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium tum ex bono fratris defuncti non minore, quā sit illud descriptum in Deuteronomio non consistēte in nomine sed in re dubio, sed certo: tum ex maximo communi bono pacis, autoraturque apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

VNIVERSA autem diuina lege perspecta facile monstratur quod siue diuinæ leges circa coniugium inter leuirum & fratrem ligent modo, siue expiraerint, coniugium hoc inter serenissimos reges Angliæ licitum atque honestum est. Nam si diuinæ veteris Scripturæ spirarunt, nulla hinc illis infertur iniuria: si verò etiā hodie ligant, cum constet ex eadem diuina lege Deutero. cap. 17. ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas ac difficiles diffinire iuxta legem Domini: consequens est quod etiam si omni ex parte non pateret bonum sufficere ad honestandum coniugium inter leuirum & fratrem, ex eo quod summus Sacerdos requisitus, ut hinc diuina iura naturæque, ac humana, quæ videntur obstare huic coniugio, illinc tale bonum pacis seruandæ libraret (propter hoc enim constat supplicia tum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius dispensando autorauit inter hos serenissimos leuirum & fratrem, congruam ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina autoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omnium iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum; quia etiam fingēdi licentia concessa inficiari mente quamuis ore nemo potest, ambiguum saltem fuisse iuxta legem diuinam ac naturæ causam, videlicet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugium inter leuirum & fratrem, & diffinitionem talis ambigui spectasse ad summum tunc sacerdotem, & causam boni pacis communis cōformen, esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quā commune pacis bonum. Et hæc dixerim, non quod causa ambigua sit, quoniam deductum iam est commune bonum pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium iuxta leges diuinās & naturales (sed ad monstrandum, quod esto quod ambigua ac difficilis fuisset causa, autoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem valde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum sufficeret, ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solum quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

CAPVT X.

Quod sacrorum conciliorum Pontificum ac doctorum dicta non militant aduersus hoc coniugium.

QUONIAM sacra Concilia, sacri Pontifices, sacri Doctores, dampnando coniugium inter leuirum & fratrem ius diuinum & naturæ citant, manifestum ex auditis fit, quod non militant eorum dicta aduersus hoc coniugium, secundum ius diuinum & naturæ apo-

stolicæque autoritate cōtractum. Damnant siquidem inter leuirum & fratrem, coniugium nudum, non coniugium tot conditionibus consonis diuino naturæque iuri sultum, ex hoc ipso, quod iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iam patet iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratrem coniugium in genere seu nudum: consonum autem fore utrique iuri inter leuirum & fratrem coniugium vestitum multis honestatis speciebus, siue propter bonum fratris defuncti, siue propter bonum commune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorum Conciliorum, Pontificum aut Doctorum egit, nec etiam aduersus illos Doctores qui dicunt & verissimè, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (ut patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratrem ob commune bonum pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur imò tum diuino, tum naturæ iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest utens, diffiniuit & autorauit coniugium honestatum ex causa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem utriusque iuris. Hoc est Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autem non occurrit mihi melius, quā quod à Spiritu sancto proficisci non ambigimus. Diligite iusticiam, qui iudicatis terram. Felix in secula valeat beatitudo tua. Romæ die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio, Caietani, Cardinalis S. Xisti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATUS QUINTVS DE
cinis Responsum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos, ad Magistrum Ioannem studij Moguntini Regentem missus.

MISISTI ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans ut scādalo prouidere velim, declarando veritatem. Precibus itaque tuis satisfacere cupiens, responsum mitto ad receptam à te schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est.

Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Parisiensibus ex libris Caietani excerpti.

Titulus iste in primis falsus est: quoniam multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste, incertum manifestat autorē. Ex eo enim quod dicitur à Theologis Parisiensibus, nō explicatur qui sunt isti Theologi. nam innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandum numerum pluralem sufficientes duo. Quocirca multi suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita quod ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit, & aliud intenderit, dixit enim à Theologis Parisiensibus: intendit autem ut passim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuersa Theologorum schola Parisiensi. Nec temere suspicantur: quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripsi: ipsa enim impositio, signum est mali animi: propterea vos quidem estote cauti, ut non fallamini ex hoc titulo: illius verò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotens Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

Articulus itaque primus est, Licitum est viro vxore fornicante, ducere aliam. Secundus est, Non est eadem libertas vxori, quæ viro. Articuli isti non sunt mei. neuter enim inuenitur assertus in libris meis: ut patet in commen. super Matth. cap. 19. vbi duntaxat disputauit de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Hebr. non est autentica. Iste articulus non est meus, in commentariis enim super dictam Epistolam non negavi epistolam esse autenticam: sed dixi quod dubio, apud Hieronymum, autore eius epistolæ existente, dubia quoque redditur epistola, quam, nisi sit Pauli, non perspicuum est canonicam esse. Vbi vides quod nego perspicuitatem autenticæ, & non nego ipsam autenticam, existente authore Epistolæ dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicam, & aliud est esse perspicuum, quod est canonica. perspicuitas enim spectat ad noticiam nostram, esse verò canonicam, spectat ad ipsam Epistolam secundum seipsam. si nanque tolleretur dubium & fieret perspicuum, non propterea epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica. certum est tamen quod durante dubio, non est tantæ autoritatis apud nos, ut sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia: non de ipsa Epistola (ut verba mea clarè sonant) articulus verò loquitur de epistola secundum se.

Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci, scilicet, Nouissimè autem recumbentibus, non est autentica. Iste articulus nō est meus: ut patet in Cōmentariis super Marcū. Sed ex verbis Hiero

Hieronymi, dixi quòd illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubiis, non sunt solidæ autoritatis ad firmandam fidem, sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certum est enim quòd ea quæ vertuntur in dubium, non sunt tantæ autoritatis, quantæ sunt indubitata: dubium enim ad nostrâ spectat notitiam, & non ad scripta ipsa in se. ¶ Aduertendum est autem circa hunc articulum præcedentem & similes, quòd ego nullam Bibliæ partem reieci, nisi quas reiecit beatissimus Hieronymus: & nullam partem aut particulam in dubium verti, nisi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi consentanea sermoni eius. Hieronymus enim vniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes & particulas sacræ Scripturæ ab iis, quæ non sunt partes nec particule eius, & ad discernendum partes seu particulas certas à dubiis. Cur itaque accusor sequens beatissimum Hieronymum? accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

¶ Quintus articulus est, confessio auricularis nõ est instituta à Christo in quantum auricularis & secreta. Iste articulus non est meus: sed Io. 20. scripsit, quòd Christus instituit confessionem voluntariam peccati, sed modum confitendi, & similiter absoluendi, an ad aurem an publicè, Ecclesiæ vsui reliquit, iuxta tamen qualitatem peccati publici vel occulti. Quod non est dicere hanc negatiuam. Confessio auricularis non est instituta à Christo: sed est dicere, quòd confessio instituta à Christo, non restringitur ad hunc modum cõfitendi: quia extenditur etiam ad confessionem publicam. Satisfacit enim præce pro Christi, qui postquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfacit.

¶ Sextus articulus est, Nõ est necessarium, hominem, qui mortaliter peccauit, & qui habet copiam Confessoris, confiteri antequam Eucharistiam sumat. Hic articulus meus est: & fundatus super doctrinam apostoli Pauli, dicentis de existente in peccato mortali, quòd manducaret & biberet indignè Eucharistiam, nisi prius probaretur. Probet autem, inquit, seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat: qui enim manducat & bibit indignè, &c. Probare enim seipsum, ad contritionem spectat: confessio verò spectat ad probationem non solum à seipso, sed etiam ab alio, videlicet à confessore. Et hoc itaque, quòd Paulus dicit sufficere ad euitandam indignitatem probare seipsum, dicit contritionem sufficere ad sumendam Eucharistiam, nisi enim sufficeret probare seipsum, non adiunxisset, Et sic de pane illo edat. clarè enim significat, quòd homo, qui sic est probatus à seipso, de pane illo edat, & de calice bibat. Non est itaque articulus erroneus, quem Paulus docuit.

¶ Septimus articulus est, Non habetur verus textus sacræ Scripturæ in lingua Latina, nisi fiat translatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquam fuit à me scriptus: vt testatur proemium super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractaui.

¶ Octauus articulus est, Melius est, quòd orationes dicantur in lingua vulgari in Ecclesia, quàm in lingua Latina. Iste articulus non integrè recitatur: quoniam non scripsi, quòd est melius, sed quòd est melius ad ædificationem Ecclesiæ: neque scripsi orationes, sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur. hoc autem super doctrinam Pauli fundauit ad Cor. 14.

¶ Nonus articulus est, Pensiones super beneficiis curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quàm ego scripserim: quoniam ego nõ scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis in genere: & fundauit dicta mea super doctrinam diui Thomæ. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiæ passim. nam quotidie fiunt huiusmodi redemptiones, etiam à viris timoratis. Et consuevit quantitas pensionis redimi, soluendo pecuniam in proportione quincupla: reputatur enim communiter huiusmodi pretium iustum.

¶ Decimus articulus est, Nec ratione nec autoritate probari potest, quòd absolutè loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppositionem. Iste articulus non est meus, quantum ad illam particulam, probari potest: quoniam vt textus quæstionis manifestat, scripsi nec ratione nec autoritate probatur, quòd sacerdos seclusis legibus iuris positivi & votis, peccet

contrahendo matrimonium, &c. & attuli, rationem, contra quam oportet aduersantes, rationibus procedere, & non libello famoso.

¶ Undecimus articulus est, Summus Pontifex salua conscientia potest dispensare cum sacerdote Occidentali, quòd contrahat matrimonium, etiam cessante causa publicæ vtilitatis. Iste articulus est meus: & alienus monstratur ab omni errore in illa quæstione. nulla enim iura arctant causam dispensandi ad vtilitatem publicam solam: occurrente enim alia causa rationabili, potest Papa vti sua potestate, vt clarè patet.

¶ Duodecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, vt vterque cum alio contrahat, crediderim quòd sic, coniugum consensu accedente. Iste articulus de coniugio non consummato meus est, & tam moderatus, vt irreprehensibilis omnino sit, tum quia nihil asserui nisi credulitatem: tum quia innititur autoritati sedis Apostolicæ, quæ huiusmodi causam habet pro rationabili: vt apostolica rescripta testantur.

¶ Tertiodecimus articulus est, Afferit quòd Christus descendens ad inferos prædicauerit dæmoniis & damnatis: Iste articulus non est meus: quoniam nunquam hoc asserui. Sed in commen. super primam epistolam Petri cap. 3. manifestè dixi, quòd Petrus non loquitur de prædicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuincit tam dæmones, quàm incredulos omnes: huiusmodi enim prædicatione communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarè patet, quòd non de prædicatione absoluta, sed de prædicatione huius (hoc est confutante & conuincente dæmones & incredulos omnes) locutus sum: isti autem imponunt mihi prædicationem sine aliqua additione.

¶ Quartodecimus articulus est, Epistola secunda Io. non tam eget expositione, quàm correctione. Iste articulus non integrè recitatur: nam in Com. super ipsam Epistolam scripsi, Nec tam eget expositione, quàm correctione, quoniã in multis differt à textu Græco. Vbi clarè patet, quòd de correctione verborum dissonantium à textu Græco locutus sum. Et si hoc est error, quare Hieronymus tanto tempore laborauit ad corrigendum libros sacræ scripturæ iuxta Hebraicam veritatem? quare Augustinus pro correctione librorum veteris Testamenti remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

¶ Quintodecimus articulus est, Iacobus Alphæi, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia vxore. Iste articulus non est meus. nunquam enim sciuimus, nunquam asserui, quòd Ioseph habuerit aliam vxorem. quamuis opinio dicentium hoc non mihi displicuerit: & propterea scripserim in Commentariis super Epistolam ad Galatas capit. 1. & fortè nulla magis quadrare videtur ratio, quàm quòd fuerit filius Ioseph ex alia vxore. nihil enim vt certum scripsi.

¶ Sextodecimus articulus est, An Paulus vxorem habuerit, disputare, superfluum est: quoniam ex eius Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sensu valde rationabili monstretur eum habuisse vxorem. Iste articulus non est meus. nam in Commentariis super Epistolam ad Phil. cap. 4. scripsi, disputare hinc, an Paulus habuerit vxorem, superfluum duci: cum ex aliis locis Epistolarum Pauli nihil certi habeam: & hic locus cogere videatur non ratione demonstratiua, sed sensu valde rationabili, quòd Paulus habuerit vxorem.

Ex hoc autem articulo & multis aliis prærecitatis, facile patere potest, quòd articuli isti indigni sunt Theologis, indigni & responsione: vt pote vel impositi, vel alieni à materia erroris. nullus siquidem error incurritur, putando Paulum habuisse vxorem, vel non habuisse vxorem: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel non habuisse aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error est Epistolam Ioan. esse correctam vel non correctam iuxta textum Græcum: nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulæ istius contenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorande magister, hæc scripsi vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legunt, & intelligunt, libellos hos famosos. pugnent rationibus & autoritatibus Scripturæ, non libellis famosiss, non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale. Romæ 30. Decembris.

I 5 3. 4.

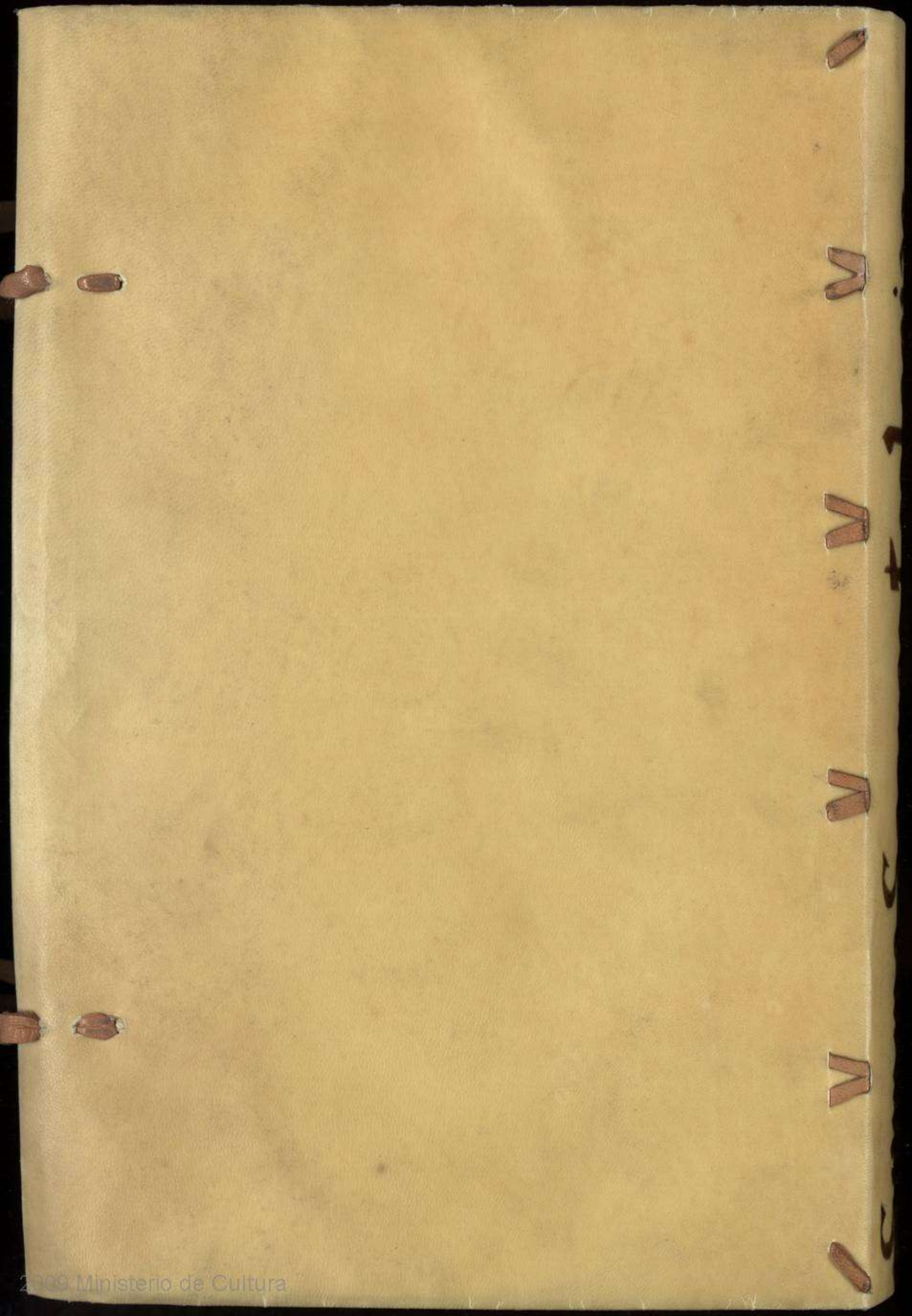
FINIS.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL
MM NN OO PP QQ RR SS TT. Omnes sunt
quaterniones, præter TT qui est ternio.

11
Puegumis puy

Confiteo. Deber A dim. a. 1775.
y p.º de comte lo firmo en la Ciudad de
D. N. 97.ta

Summa Sacrae Teologiae =
Via Caietani